

משולחן ערוך אורח חיים סימן א דין שיהיו לנט"י שחרית מים הכשרים לנט"י במ"ש
בסידור גם צריך ליזהר אפילו לעכב שיהיו מים הכשרים לנט"י לסעודה כו': עיין
תשובת הרשב"א ח"א סי' קצ"א במ"ש אלא שיש לי קצת דמדומי ראיה לחייב הנטילה
בכלי בשחר ממ"ש בפרק פל הבשר (דק"ו ע"ב) אמר רב נוטל אדם ידיו שחרית כו'
ועוד אמרו בפרק הנה קורא (דט"ו) אר"י הנוטל ידיו כו' מדקאמר נוטל ידיו כו' משמע
לקאורה שצריך ליטול ידיו בשחר בכלי עכ"ל.

וצ"ע דהא איתא בפרק הרוצה (ד"ס ע"ב) פי משי ידוה לימא אקב"ו על נטילת ידים.
ומדמברך ענט"י מוכרח שצריך ליטול ידיו בכלי.

כמש"ש בתשו' סי' ק"צ בשם מורו הרב ז"ל שאין מברכין על הנטילה אא"כ חייב ליטול
בנטילה והא"י יאמר וצוננו על הנטילה והיכן צוננו. וליותר יספיק לו רחיצה במים או
אפילו נקיון בעפר ובצורות כו' ולפיכך אפילו נטל ידיו בכלי אינו מברך אלא נקיון
ידים אלא שאפילו לברך כלל איני רואה כו' עכ"ל.

א"כ אם איתא דבשחר די ברחיצה או בנקיון עפר וצורות. א"י אמרו לימא אקב"ו
ענט"י אלא מוכרח דצריך נט"י בכלי ממש: קיצור.

קושיא על תשו' הרשב"א סי' קצ"א מדוע לא הביא ראיה שבשחר צריך נט"י מהש"ס
במקומו ברכות (ד"ס ע"ב): ועב"י סי' ד' בד"ה ומשמע מדברי הרא"ש שהביא תשו'
הרשב"א ה"ל. ולא הקשה פן עליו אע"פ שבד"ה ויברך הביא הש"ס דברכות (ד"ס
ע"ב) ה"ל.

וע' עוד בתשובת הרשב"א סי' תשנ"ד וסי' תקצ"ה דנטילה ע"ש פלי כו'. ועפ"ז נ' ליתן
טעם למ"ש בסידור ז"ל גם צריך ליזהר אפילו לעכב שיהיו מים הכשרים לנט"י לסעודה
כו' ושיבואו על ידיו מפת פלי ומפת אדם כו' עכ"ל שנה נגד מ"ש בש"ע סי' ד' ס"ז.

ולפמ"ש מאחר שמוכח מד' הרשב"א דהיכא שמברכין ענט"י היינו דוקא היכא שצריך
נטילה ממש כמ"ש בתשוב' סי' תקצ"ה וסי' ק"צ וכיון שבמקרא מברך דבשחר צריך
לברך ענט"י א"כ צ"ל כדן נט"י לאכילה.

ומ"ש הרב"י בשם הר"ן פכ"ה דנט"י שחרית א"צ פלי זהו משום דס"ל דמברך ענט"י
אף היכא שא"צ רק רחיצה ונקיון וכדעת הראב"ד שהביא הרשב"א בתשוב' סי' ק"צ.
אבל להרשב"א ומורו הרר"י אין הדין פן.

ואאזמו"ר ז"ל פסק להחמיר בהרשב"א. וע' תשובת הרשב"א סי' תק"ז מוכרח דפליג
על הר"ן פכ"ה.

וע"ש ססי' תק"ח ואם ירצה מנקה כו' מברך ואח"כ נוטל כו': סימן ב נידון טונית צמר
לציצית. שהנשים טנות הצמר בשביל מלאכתן לשוטרן אח"כ ולעשות מהן ציצית וכל
שעה כששואלין מהם מה היא עושה היא משיבה שהיא עושה ציצית.

רק שלא הוציאו בפירוש בתחלת הטונית לשם מצות ציצית. אם הציצית פשרים: הנה
הרי"ף ה' ציצית סי' רס"ט כתב ז"ל אמר רב יהודה אמר רב עשאה מן הקוצין כו' מן
הסיסין (פי' הנמוק"י פקעיות של מטנה קודם שנגרגו כלל) פשרה (דהא איכא תלניה

לשמה נרב לא בעי טווייה לשמה) כי אמריתא קמיה דשמואל אמר ליה מן הסיסין נמי פסולה בעינן טווייה לשמה וליכא והלכתא פשמואל.

פירוש סיסין פקעיות של מטנה והוא בגמרא במנחות פ'ק התכלת (דמ"ב ע"ב) ובפ"ק דסנפיה (דף ט' ע"ב) וכ"כ הנ"י שם וקרא"ש ה' ציצית סי' י"ד. והפ'רדכי סוף ה' ציצית סי' תתקמ"ט האריה בזה ונ"ל אמר רב יהודה אמר רב מן הסיסין פי' פקעיות של מטנה פשרה.

פי' דלא בעיא טווייה לשמה כי אמריתא קמיה דשמואל אמר פסולה בעי טווייה לשמה כתנאי ציפן זקה או שתלה עליהן עור בהמה טמאה פסולה. עור בהמה טהורה פשרה אע"פ שלא עבדן לשמן רשפ"ג אומר אף עור בהמה טהורה פסולה עד שיעבדה לשמה במנחות פ'ק התכלת (דמ"ב ע"ב) הלכה רב כת"ק ושמואל פ'רשפ"ג וקי"ל פ'רב באיסורי וכ"פ בפ'ק נגמר הדין גבי פלוגתא דאב"י ורבא אי הזמנה מילתא היא או לא דרבא כת"ק ואב"י פ'רשפ"ג דבעי עיבוד לשמה והשתא רבא קאי פ'רב דהלכתא פ'נותיה באיסורי לגבי שמואל וקשה לר"ת דאמר פ'ק הנזקין גוילין של ס"ת עיבדתי' שלא לשמן ומסיק דפסולין דבעינן עיבוד לשמן והיינו פ'רשפ"ג ונראה לר"ת פ'רוש ר"ח דאב"י קאי כת"ק ורבא פ'רשפ"ג ולרבא לא סגי בהזמנה אלא בעי עיבוד והיינו פשמואל ואע"ג דבעלמא קי"ל פ'ק יש בכור הלכה פ'רב באיסורי הקא קי"ל פשמואל דקם רבא בשיטתו' והיכא דמסתבר מילתיה ודאי סתרי' לההוא פ'ללא דפ'ק יש בכור עכ"ל.

וכ' רבינו שמשון ונ"ל נ"ל דאין תימה לפי' ר"ת בהא דעבדינן פשמואל דאע"ג דקי"ל פ'רב באיסורי ה"מ פ'חומרי דרב (דהא פ'כל מילי (רבא) [רבה] פ'חומרי דרב) הנה עביד ולא פ'קולי דרב אלמא דב'קולי דרב לא תפסו' האי פ'ללא.

ותדע דאנן קי"ל פשמואל דאין קדוש אלא במקום סעודה ואיהו לא חשיב אלא תלתי קולי דשמואל וקי"ל פ'נותיה וההיא דהכא נמי חומרי דשמואל היא ולא חש אב"י למיחשביה. ומיהו בפ'ק המפ'לת אמרינן בהדיא דקי"ל הלכתא פ'נותיה דרב בין לקולא בין לחומרא.

ויש דוחקין לקיים פי' רש"י ז"ל דודאי עור של תפילין לא בעי עיבוד לשמן דהיינו משמשין דאין עיקר קדושה בהן אבל גוילין של ס"ת אפי' רבא מודה דבעו עיבוד לשמן דהיא גופא קדושה היא שס"ת נכתב עליהם ול"נ לר"א דהא מתחלת התיקון אינו קדוש פ'ללא אלא דמשומר לצורך ספר תורה והיינו כמו אורג בגד למת ועוד דבעורן של תפילין איכא קדושה דאמר אב"י שין של תפילין הלכה למ"מ וחשיב ליה קדושה גמורה א"ה לא בעי עיבוד לשמן הלכה נראה כפי' ר"ת עד כאן לשונו.

והנה מ"ש הר"א דקלף שכותבין עליו ס"ת לא חשוב גוף הקדושה אלא כמו האורג בגד למת. דבריו אינם מובנים פ'ללא דבאורג בגד למת אף לאחר שילבישו אותו על המת לא יזיה מגוף המת כ"א רק משמשין לו.

ומה זה דמיון לקלף שכותבין עליו ס"ת אשר אחר שיכתבו עליו ס"ת נעשה הקלף מגוף הקדושה ע"כ דברי רש"י והרמב"ם נכונים: ובאגודה במנחות פ'ק התכלת סי' כ"ג פתב

ר"ת פסק פּרש"ג דאמר עיבוד בעי (ר"ל לשמה) וכרבא דאמר הזמנה לאו מילתא היא ובקונטרס פסק דלא פּרש"ג עכ"ל.

וכ"כ האגודה עוד לעיל מיניה בסנהדרין פּרק נגמר הדין סי' נ"א ונ"ל האורג בּגד כו' פי' בקונטרס דת"ק סבר הזמנה לאו מילתא היא. וּרש"ב"ג סבר מילתא היא והקשה ר"ת דקי"ל פּרבא וקיי"ל נמי פּרש"ג (הג"ה).

קושיא זו אינו קושיא פּלל לפמ"ש הרש"ב"א והריטב"א פּדלקמן אי"ה. עכ"ה ולהכי מפרש ר"ת דרבא דאמר לאו מילתא היא פּרש"ב"ג דבעי עבוד לשמה משום דלא סגי בהזמנה ובעי תקון טוב עכ"ל.

ועיין מזה בב"י סי' ל"ב בתחלתו בד"ה שהוא מעובד. פתב ונ"ל ובדיעבד אם לא עבדו לשמן לפרש"י פשרים ולפ"ד ר"ח ור"ת פסולות וכן עמא דבר עכ"ל האגור.

וא"ז נדעת פל הפוסקים שאם עבדו שלא לשמן פסולים וכדעת ר"ח ור"ת עכ"ל הב"י. ואח"כ בס"ל ל"ב הנ"ל גבי עור הבתים כ' הטור והרמב"ם פתב שאין צריך עבוד לשמן ופי' בבד"ה דס"ל כת"ק וכ"כ המג"א שם סעיף ל"ז ס"ק נ"א דהרמב"ם ס"ל פּרש"י דרבא כת"ק ס"ל.

וכן מבואר בחידושי הרש"ב"א פ"ה דגיטין (דף נ"ד) ד"ה שהוא דאמת לקמיה דר' אבהו. דקי"ל פּרבנו ולא פּרש"ב"ג.

אלא דס"ת אפילו לרבנו בעי עבוד לשמה. וכ"כ בחידושי הר"ן שם.

וכ"ד חידושי הריטב"א שם ובפּרק השולח (דף מ"ה) דבס"ת אף לרבנו בעי לשמה. וא"כ לפ"ז לדברי המרדכי דלעיל י"ל דקי"ל פּרב דגם בציצית א"צ טווייה לשמה.

והר"ן פּרק השולח גט העלה דלפי הסוגיא דמנחות פּרק התכלת (דמ"ב) הלקה פּרב דא"צ טווייה לשמה. רק תלפית הציצית בהטלית צריך לשמה.

ולפי סוגיא דפ"ק דסוכה (ד"ט ע"א לית הלכתא פּרב וצריך טווייה לשמה ואעפ"כ בפלוגתא דת"ק וּרש"ב"ג קי"ל כת"ק. וּשְהר"י ס"ל פּסוגיא דפ"ק דסוכה לכן פסק פּשמואל.

ולרש"י פ"ק דסוכה הסוגיות לא פליגי פּלל וקי"ל פּרב. גם להתוס' דמנחות (מ"ב) הסוגיות לא פליגי אלא דס"ל דקי"ל פּרש"ב"ג.

והריטב"א בחידושו פ"ק דסוכה העלה שג' תנאים חלקו בזה והלקה שבקלף התפילין והבתים בעינן עיבוד לשמה וכן בהציצית בעינן טווייה לשמה וברצועות וכו"ג שְהוּ תּשמישין לא בעינן לשמה.

וע' בהרמב"ן במלחמות פ"ק דסוכה דס"ל דציצית חמירי משום דכתיב גדילים תעשה לה ועיין בתוספות דמנחות (דמ"ב ע"ב) שְהעירו בזה עמ"ש בגמ' פתנאי כו' דילמא ציצית שאני משום דכתיב גדילים תעשה לה כו'.

גם דברי הריטב"א שסובר דרצועות של תפילין קילי מציצית צ"ע מהא דמנחות (דל"ה ע"ב) דרצועות חמירי מציצית לענגן גרדומין דאע"ג דגרדומי תכלת פשרין. ברצועות אינו פן משום דחמירי יותר הביאו הט"ז סי' ל"ג סק"ו.

וא"כ איך לענגן לשמה יהיו ציצית חמירי טפי מרצועות דתפילין. ולענגן הלכה כבר פסק בש"ע רסי' י"א דבעינן טווייה לשמה.

אלא דאם הטווייה הנה לשמה. והשזירה לא הנה לשמה או אפילו להקפה אפ"ל במקום שא"א להשיג ציצית אחרים רשאי לברך עליהם דוגמת מה שפסק המ"א סי' ל"ב ס"ק נ"א בענגן רצועות דתפילין.

והיינו עד שישגי ציצית שנטו ונשזרו לשמן: ב אף מהו לשמה אם צריך לומר בפיו שטונה לשם ציצית או דסגי פשהיה בלבדו כו'. הנה במרדכי בהלכות ציצית סי' תתקמ"ט פתב וז"ל ומיהו אי לאו להכי קאי ודאי הנה צריך להוציא מפיו שפוחתב לשמן כמו גבי גט כו' וכן בריש זבחים דצריך עקירת פיו להוציא מן הסתם כו' וכן גבי טוויית ציצית לקמן ודאי צריך לומר פן בתחלת הטווייה כו'.

ובסה"ת סי' קצ"ב פתב אף מספק אני אם סגי במחשבה או אם צריך דבור לומר בפירוש כו'. ועיין בי"ד סי' רע"א סעיף א' ובש"ף שם סק"ג ובסי' רע"ד ס"א ובש"ף שם סק"א.

והבאר הגולה שם כ' ונלע"ד דבדיעבד במחשבה בלבד סגי כו' וכ"מ ממ"ש בש"ע א"ח סי' ל"ב ס"ח טוב להוציא בשפתיו כו'. ובעטרת זקנים שם סק"ד ונכון להוציא בשפתיו ואם חישוב לשמו נמי מהני כו' וכן פתב האלף רבא שם ס"ק ט"ו טוב להוציא בשפתיו.

משמע דמדינא סגי במחשבה לחוד וכ"כ בתשו' הרמ"ע סי' צ"ד עכ"ל. ונראה ראיה לזה מהסוגיא פ"ק דסוכה (ד"ט ע"א) מקור הדין והראיה דבעינן טווייה לשמה פשמואל לפי הגירסא אלמא דבעינן טווייה לשמה.

ה"נ נבעי סוכה עשויה לשמה. וה"ט דבית שמאי דבעי סוכה לשמה.

ולא פשנעשית בסתם ומשמע ודאי דבית שמאי רק סוכה ישינה שפנעשית בסתם ולא לשם חג. אבל אם עשאה לשם חג מבואר במשנה דכשרה היינו ודאי אפילו לא הוציא בפיו.

דהא אמר דאם עשאה בתוך שלשים יום לחג חשוב עשויה לשמה ופרש"י פיון דשואלין בהלכות הקדש קודם לחג שלשים יום סתם העושה לשם חג הוא עושה. והיינו ודאי אף שלא אמר בפירוש שעושה לשם חג ואפשר ג"כ אף אם לא הנה בלבד בפירוש לשם חג דה"ל סתמא לשמה קאי.

א"כ כש"כ פשהיה בלבדו לשם חג אף מתחלת השנה עדיף טפי מסתם העושה תוך שלשים לחג. דזה ששואלין ודורשין כו' אינו פעולה רק דגם בסתם ה"ל פאילו חישוב בלבד.

א"כ פשוט ודאי חישוב בלבדו אף מתחלת השנה עדיף טפי. מיהו רש"י כ' סוכה ישינה כו' ולא פירש שהיא לשם חג.

משמע לכאורה דבְּעֵי שְׂיִפְרֵשׁ בְּדַבּוּר וְתוֹךְ שְׁלֵשִׁים י"ל דְּהֵינּוּ מִשׁוּם דַּה"ל כְּמוֹ סִתְמָא לְשִׁמְהָ קֵאִי: קִי צוּר. (מֵהוּ לְשִׁמְהָ.

בסה"ת נְסִתְפַק אִם סְגִי בְּמַחְשָׁבָה או צָרִיף דַּבּוּר. מְסוּגָיָא דְסוּכָה (ד"ט ע"א) מְשַׁמַּע דְסְגִי כְּשִׁהֵיָה בְּלָבוּ.

וְיֵשׁ לְדַחוּת): ג וְכֵן מְשַׁמַּע מְדַבְרֵי הָרַמְבַּ"ן בְּמַלְחָמוֹת פ"ק דְסוּכָה שֶׁכ' וְז"ל וְיֵשׁ לְדַחוּת דְהַתְּפִילִין כְּשֵׁרִים מִיַּד כָּל אֶדָם דְּכָל מִי שֶׁעָשָׂאָן לְצִאת בְּהוֹן עָשָׂאָן וְלִהְיֵשׁוּן עָשָׂאָן עכ"ל. אֲלֵמָא דְזָה נִקְרָא לְשִׁמְהָ.

כְּשִׁעוּשָׁה וּבְלָבוּ שְׂיִהֵיו לְמַצְנֵת תְּפִילִין אַע"פ שֶׁלֹּא הוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו כָּלֵל דַּל"כ אִיף נִקְחִים מְכָל אֶדָם שְׁמָא לֹא יָדַע שְׁצָרִיף לְהוֹצִיא בְּפִיו לְשֵׁם מַצְנֵת תְּפִילִין. א"ו דְּכֵינּוּ שְׁהֵיָה בְּלָבוּ לְצִאת בְּהוֹן לְשֵׁם מַצְנֵת תְּפִילִין אִף שֶׁלֹּא הוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו חָשׁוּב לְשִׁמְהָ אִף הַתּוֹסְפוֹת פ"ב דַּע"ז (דכ"ז ע"א ד"ה וְכִי הֵיכֵן) כ' וְהִלְכָה צָרִיף שְׂיִפְרֵשׁ כּוֹתֵב הַגֵּט בַּתְּחִלַּת הַפְּתִיבָה.

אֲנִי כּוֹתֵב לְשֵׁם פ' וְה"ה בַּס"ת כּו' דְסִתְמָא לָאו לְשִׁמְהָ קֵאִי. מְשַׁמַּע לְכַאוּרָה דְכָל שֶׁלֹּא פִירֵשׁ כֵּן בְּדַבּוּר אִף שְׁהֵיָה בְּלָבוּ אִין זָה חָשׁוּב לְשִׁמְהָ.

וְלְכַאוּרָה רֵאָיָה מֵהַמְּשַׁנָּה ספ"ד דְּנִזְבָּחִים (דמ"ו ב') א"ר יוֹסִי אִף מִי שֶׁלֹּא הֵיָה בְּלָבוּ לְשֵׁם אֶחָד מְכָל אֵלוּ כְּשֵׁר שְׁתַּנְּאִי בֵּית דִּין הוּא. וּמֵייתֵי לָהּ בְּגִמְרָא רפ"ק דְּנִזְבָּחִים.

אֲלֵמָא דָּאִם הֵיָה בְּלָבוּ א"צ לְתַנְּאִי ב"ד כָּלֵל דְזָה נִקְרָא לְשִׁמְהָ. וְהֵינּוּ רַק כְּשִׁהֵיָה בְּלָבוּ אִף שֶׁלֹּא הוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו.

דוּמְיָא גְמַר בְּלָבוּ שְׁבַגְמָרָא פ"ג דְּשַׁבּוּעוֹת (דכ"ו ע"ב) דְּהֵינּוּ אִף שֶׁלֹּא הוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו וְכֵן דוּמְיָא הָא דַּתְּנֵן פ"ה דְּמַעֲשָׂרוֹת מְשַׁנָּה ד' שְׁהַתּוֹרֵם בְּלָבוּ עַל הַקּוֹטְעִין כּו' דְּהֵינּוּ רַק בְּלָבוּ דְהָא בְּתַרוּמָה וְדַאי סְגִי בְּלָבוּ לְבַד כְּדַאיִתָּא בְּשַׁבּוּעוֹת שָׁם.

וְכֵן פִּי הַר"ש בְּשֵׁם הַתּוֹסְפָתָא צָרִיף שְׂיִכְנוּן בְּלָבוּ וְע' בְּמַשְׁנֵה סוּף טְבוּל יוֹם. וְהֵן אֲמַת פ"ב דְּבִרְכוֹת (דט"ו ע"א) פִּרְש"י בְּלָבוּ שֶׁלֹּא הִשְׁמִיעַ לְאַזְנוֹ.

וּמְבוֹאָר בַּש"ע א"ח רְסִי קפ"ה דְּהֵינּוּ דְּנִקָּא שְׁהוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו. וְהוּא מְדַבְרֵי תר"י פ"ב וּפ"ג גְּבִי בַעַל קָרִי מְהַרְהַר בְּלָבוּ אֲבָל רִיא"ז בַּש"ג פ"ב כ' וְנ"ל שֶׁאֲפִילוּ אִם הִרְהַר בְּלָבוּ לֹא הוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו יֵצֵא עכ"ל.

וְלְכַאוּרָה קִשָּׁה עַל הַרר"י מְהָא דְקִי"ל פ"ג דְסוּכָה (דל"ח ע"ב) שׁוּמַע כְּעוֹנָה. וְהַשְׁמִיעָה לָא עֲדִיפָא מְהַרְהוּר.

וְיֵשׁ לְחַלֵּק דְהַתָּם עכ"פ יֵשׁ דִּיבּוּר מְזוּלָתוֹ וְהוּא שׁוּמַעוּ זָה עֲדִיף מְהַרְהוּר לְבַד. מ"מ הַמְג"א שָׁם סק"א דָּאִם מְצַד הָאֲוֹנָס בִּירָף בְּלָבוּ וְלֹא הוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו יֵצֵא.

וּבַסְה"ת סִי קצ"ב טַעַם סְפִיקוּתוֹ אִם נְדַמְיָה לְהָא דפ"ג דְּשַׁבּוּעוֹת (דכ"ו ע"ב) דְּגַמַּר בְּלָבוּ וְלֹא הוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו מְהַנִּי בְּתַרוּמָה וְקִדְשִׁים (וְעֵינֵן בַּש"ע א"ח סִי תַקס"ב סַעִי ו' וּבַט"ז שָׁם סק"ח) אוֹ שְׁמָא נְדַמְיָה לְעֵנִין פְּגוּל דְּמִשְׁמַע פ"ה דְּפִסְחִים (דס"ג א') דְּבַעֲיָנָן דַּבּוּר דְּנִקָּא וְכ"כ הַתּוֹסְפוֹת שָׁם דַּס"ג ע"א) ד"ה ר' מֵאִיר.

דְּאִינוּ פְּגוּל עַד שְׂיִוְצִיא בְּשִׁפְתָיו כּו' יֵשׁ לְדַחוּת דְּפְגוּל שְׁאֵנִי. כִּיּוֹן דְּהַזְבַּח כְּשֵׁר.

ובא ע"י מחשבתו להוציאו מחוקת פשרותו. ע"כ אין מחשבה מוציאה מידי דבור שהוקדש לשמו.

משא"כ ה"א שהרי מעשה ש"ל מוכיח על מחשבתו. כמו בעיבוד לשמו ובכתיבת תפילין הרי המעשה מוכיח על המחשבה לכן מהני המחשבה לחוד.

וכה"ג אמרינו ריש נבחים (ד"ב ע"ב) ה"א סתמא ולשם פסח פשר ופרש"י תחלת שחיטה שחטה סתם וסופה לשם פסח פשר ולא מיפסיל משום תחלתה. אלמא סתמא פלשמן ומתרץ דילמא שאני התם דאמר יוכיח סופו על תחלתו.

הרי אע"ג אם סתמא לא חשוב לשמה מ"מ ע"י שיש סופו המוכיח על תחלתו חשוב ג"כ תחלתו לשמה אף שהיה סתמא. ה"נ אף אם נאמר דמחשבה דלשמה פינו שלא דבר בפירוש לשמה אין זה נחשב לשמה ממש.

עכ"ז פינו דה"א אח"כ המעשה מוכיח שהוא לשם מצנה. וכמו בגט שנכתב שמו ושמה וכו'.

א"כ מעשה זו מוכיח על המחשבה שיהיה חשוב לשמה. משא"כ גבי פגול ליפא למימר הכי ע"כ לא מהני מחשבה בלי דבור.

ועוד התם גרע שהוציא בפיו לערלים לכן לא מהני המחשבה שחושב ג"כ למולים נגד מה שהוציא בפה לערלים לבד. וגרע משאר מחשבה: קיצור.

מדברי הרמב"ן במלחמות פ"ק דסנפה מוכח דמחשבת הלב סגי. ובתוספות פ"ב דעכומ"ז (דכ"ז ע"א) משמע דבעינן דבור.

ולכאורה ראיה מהמשנה ספ"ד דנבחים דכשהיה בלבו חשוב לשמו. וע' במשנה פ"ה דמעשרות מ"ד.

וכ"מ פ"ג דשבועות (דכ"ו ע"ב). ומה שהביא הסה"ת ראיה לנגד מפסחים (דס"ג ע"א).

יש לדחות: ד ועוד דבגמרא שם בנבחים שא"ל וגבי גט סתמא דפסול מנלן. ולא מצאו רק מהמשנה פ"ג דגיטין הכותב טופסי גיטין כו' והתם לא שייך פלל גם בלבו לשמו ולשמה אבל כשהיה בלבו לשמו ולשמה י"ל חשוב לשמה.

ועיין תוספות שם ד"ה סתם דאזלי כשיטת התוס' פ"ב דע"ז (דכ"ז ע"א) ועכ"ז לא כתבו דבגט בעינן שיוציא בשפתיו דוקא. וכ"ש פינו דהבעל אומר לסופר כתוב גט לאשתי.

והוא כותב ע"פ ציווי דה"ל כמ"ש המרדכי בה' ציצית סי' תתקמ"ט הנ"ל אות ב' א"נ יאמר לאשה טווי לי ציצית לטליתי ותו לא צריף. והובא ב"י סי' י"א.

הרי אע"ג דהמרדכי שם ס"ל דצריף להוציא בפיו בפירוש. עכ"ז ה"א מה שהוא הוציא בפיו מהני כאילו האשה העושה הוציאה בפה.

והיינו כמש"ל בענין שומע פעונה דלכ"ע ה"ל פמוציא מפיו. ועדיף מהרהור לבד א"כ ה"נ גבי גט מה שהבעל מצנה לסופר לכתוב ועפ"ז הסופר כותב חשוב דבור בפירוש לשמו ולשמה.

וכ"כ בְּחִידוּשֵׁי הָרִיטוּב"א רִישׁ גִּיטִין בְּשֵׁם הָרֶא"ה בְּשֵׁם ר"י הַלּוֹי בֶּן אֲחִיו: וְלִכֵּן בִּנְד"ד הַצִּיצִית כְּשֵׁרִים וְחָשׁוּב לְשִׁמָּה. פִּינּוּ שָׁהֵם טָנוּת הַצָּמֵר בְּשִׁבִיל הַצִּיצִית לְבַד.

א"כ יֵשׁ בְּמַחְשָׁבָתָם שְׂיִהְיוּ לְשֵׁם מַצָּנוֹת צִיצִית. וְכָל שְׁעָה שְׂשׂוֹאֲלִין מֵהֶם מָה הִיא עוֹשֶׂה מְשִׁיבָה צִיצִית.

א"כ אִף שְׁבִתְחֵלֶת הַטּוֹנוּיָה לֹא הוֹצִיאוּ בְּפִירוּשׁ לְשֵׁם מַצָּנוֹת צִיצִית. חָשׁוּב לְשִׁמָּה. מִשּׁוֹם דָּאִין לְהַחְמִיר בְּזֶה יוֹתֵר מִהַמְבֹאָר בִּש"ע ס' ל"ב ס"ח טוֹב לְהוֹצִיא בְּשִׁפְתּוֹ כו'. וְפִי' דְּדִיעֲבַד סָגִי בְּמַחְשָׁבָה לְחוּד פִּנ"ל אוֹת ב'.

וְאִף שֶׁאֲזַמּוּר הַגָּאוֹן נ"ע ס' ל"ב ס"א כ' וְטוֹב שְׂיִוְצִיא בְּשִׁפְתּוֹ כו' וְלֹא דִי בְּמַחְשָׁבָה עַכ"ל י"ל הִינְנוּ לְכַתְחֵלָה לֹא דִי בְּזֶה. אֲבָל כְּשֶׁכָּבַר נַעֲשֶׂה מֵהֶם צִיצִית רְאוּי לְקַנּוֹתוֹן אִף לְכַתְחֵלָה.

וְמָה גַם פִּינּוּ שֵׁנֶת' לְעֵיל דְּלַדְעַת רִש"י הַלְכָה פָּרַב. אִף דְּלֹא קִי"ל בֶּן מ"מ בְּכַה"ג דַּנְד"ז אִין לְהַחְמִיר פְּלָל.

כִּש"כ שְׂיֵשׁ עוֹד טַעַם מַצַּד הַשְּׁזִירָה דְּהוּי מַעֲשֶׂה גְמוּר הַמוֹכִיחַ טוֹבָא דְלִשְׁם צִיצִית עֲשָׂאוּ כְּדִלְקָמוּ: קִיָּצוּר מָה שְׁהַבְעֵל מַצְנָה וְעַפ"ז פּוֹתֵב הַסּוֹפֵר חָשׁוּב דְּבוּר בְּפִירוּשׁ. וּבִנְד"ז הַצִּיצִית כְּשֵׁרִים אִף לְקַנּוֹתוֹן לְכַתְחֵלָה דְּמִלְבַד דְּהַמְחָשָׁבָה מִהַנִּי.

עוֹד יֵשׁ טַעַם דְּמַעֲשֶׂה הַשְּׁזִירָה מוֹכִיחַ סוֹפוֹ עַל תְּחִילָתוֹ: הַ וְלַעֲנֵן הַצִּיצִית שְׁטוּנְאוֹם הַתִּינוּקוֹת הַקְּטַנּוֹת מִבְּנוֹת י"ב שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד. יֵשׁ לְהַחְמִיר לְכַאוּרָה לְפַמ"ש בְּתִשׁוּ' הַרְשָׁפ"א שֶׁבַב"י בַּאו"ח ס' ת"ס דְּהָא לִיכָא הוֹכְחָה פְּלָל וְכִשְׁחִיטָה הִיא כו' ע"ש.

וְה"נ בְּטוֹנוּיִית הַחוּטִין לִיכָא הוֹכְחָה פְּלָל וְא"כ אִפִּי' עַע"ג לֹא מְהַנִּי וְכַדְפֶּסֶק הַרְמַב"ם פ"א מָה' פְּסוּלֵי הַמְּוִקְדָּשִׁין גְּבִי שְׁחִיטַת קִדְשִׁים וְכ"כ רִש"י בְּחֻלִּין (דִּי"ג ע"א). וּמ"ש בִּש"ע רַבִּינוּ ז"ל ס' י"א לְהַקְל בְּאַחֲרֵים עַע"ג מִשּׁוֹם דְּהֵתָם גְּבִי מַצָּה נְמִי מְסַקוּ הַב"ח וּמ"א לְהַקְל צ"ע.

דְּהֵתָם ה"ט דְּסִמְכִינּוּ עַל הָרִי"ף וְסִינְעֵתוֹ שְׁלֹא הַצְּרִיכוּ פְּלָל כְּוֹנָה בְּלִישָׁה מִשְׁא"כ הֵכָא. אִם לֹא שְׁנֵאמַר דַּה"נ סִמְכִינּוּ עַל רִש"י דַּס"ל פָּרַב דַּא"צ טוֹנוּיָה לְשִׁמָּה וְזֶה דוֹחֵק גְּדוּל דְּכָל הַפּוֹסְקִים לֹא ס"ל כֵּן וְעֵינִין בַּא"ר רַסִּי י"א כ' לְהַקְל בְּצִיצִית טְפִי מִבְּמַצָּה.

וְצ"ע אֲבָל הַנְּלַע"ד לְהַקְל בִּנְד"ד שְׁהַצִּיצִית שְׁזוּרִים כְּפּוֹל אַרְבַּע אוֹ שְׁמוֹנֶה. א"כ שְׁזוּרָה זוֹ י"ל דְּהוּי מַעֲשֶׂה גְמוּר הַמוֹכִיחַ דְלִשְׁם צִיצִית עֲשָׂאוּ שְׂאִין דְּרַף פְּלָל לְשְׁזוּר לְצוּרָה דְּבַר אַחַר זוּלַת צִיצִית בְּעֵינֵירוֹת שְׁלָנוּ וְכָל מְדִינּוֹתֵינוּ.

וְהו"ל כִּתְּהִיא דְּהַאֲלוֹן וְהַרְמוֹן שְׁחַקְקוּ. בַּפ"ק דְּחֻלִּין (דִּי"ב) דִּישׁ לוֹ מַעֲשֶׂה מְדַאוּרֵי תָּא לַפ"ד הַתּוֹסְפוֹת אֲפִילוּ לֹא פִּירֵשׁ דְלִשְׁם (צִיצִית) (מָה) עֲשָׂאוּ.

וְאֲפִילוּ לַדְעַת רִש"י דְּבַעֲיָנָן נְמִי שְׂפִירֵשׁ לְשֵׁם מָה עוֹשֶׂה. הָרִי הֵכָא כְּשְׂשׂוֹאֲלִים מִמָּנָה אוֹמְרַת שְׁעוֹשֶׂה צִיצִית וְכֵן מְסַפְרוֹת תְּמִיד הַתִּינוּקוֹת בִּינְיָהוּ.

וא"כ השזירה חשוב לשמה מדאוריני'. וא"כ יש לנו עמוד לסמוך דלהרמב"ם דפסק שאין שזירה מעפכת בציצית.

וכ"פ הא"ר סי' י"א. וסגי בטוניקה.

א"כ י"ל הא דבעינן טוניקה לשמה לעכב אפילו דיעבד היינו פשאין שזרין אח"כ אבל אם אחר הטוניקה עושין שזירה אז אפי' הי' הטוניקה סתמא פשרה בלשמה דשזירה. דשזירה זו עולה במקום טוניקה וגם לשא"פ דבעינן טוניקה ושזירה לשמה.

י"ל ה"כא פיון דבאמת התינוקות עשאום וטוואום לשם ציצית אלא דלא סמכינן ע"ז. והיינו פשאין אח"כ מעשה המוכיח.

אבל בנ"ד ע"י שזירה ששזרום אח"כ דהוי מעשה המוכיח אמרינן הוכיח סופן אתחלתן דגם הטוניקה הי' לשמה פדאי'תא כה"ג בגמרא ריש זבחים (ד"ב ע"ב) גבי סתמא ולשם פסח דאמרינן יוכיח סופו על תחילתו כו' ע"ש: סימן ג ע"ד טלית שאולה אם לברך עליה וכן אם רשות לנשים לברך על ציצית שילבשו: תשובתם בפלפול רב הגיעני.

ע"ד טלית שאולה דכ' המג"א סי' י"ד סק"ה בשם התוס' והרא"ש דהמברך לא הפסיד כמו נשים שמברכים על מ"ע שהזמן גרמא ומעלתם הרמה האריכו והעלו להוכיח דאין לברך עליו. לדעת הרמב"ם והראב"ד דכלאים בציצית לא הותר אלא במקום מצנה וכן הכריעו השאגת ארי' סי' ל' וכן האריכו מעלתכם להוכיח שהעיקר פסברא (זו).

דלפ"ז י"ל דל"ד מצות ציצית לשאר מ"ע שהזמ"ג דבשלקמא בשאר מ"ע י"ל דלא היתה פוננת התורה אלא לפטור נשים שלא יהיו מחוייבים במצנה זו אבל אם רוצים לקיימה אין בזה איסור ואדרבה יש בזה מצנה וכמ"ש הר"ן פ"ד דר"ה.

וא"כ עיקר מ"ע זו כמו שכתוב בתורה קאי גם על נשים אבל גבי ציצית דבנדאי לא היתה פוננת התורה בעיקר מ"ע זו גם על נשים דהא לפמ"ש מ"ע זו יש בזה גם איסור פלאים. וא"כ אדרבה נשים אסורות לקיים מ"ע זו.

משום לתא דכלאים לדעת הראב"ד ודע"מ' וכיון דלא קאי מ"ע זו בתורה גם על נשים אין לברך עליה. וזה תוכן דברי מעלתם.

וא"כ ה"ה בטלית שאולה פיון שהוא פטור מלקטיל בה ציצית א"כ על פרוק לא קאי מ"ע זו על כה"ג דטלית שאולה שיהנה רשות להטיל בה ציצית דהא מ"ע זו יש בה איסור פלאים: א ואני לא אכניס עצמי לפלפל בדין זה דכלאים בציצית שלא במקום מצנה.

דבזה נדאי נ' שיפה הכרעתם לדינא להחמיר פדעת הראב"ד והכ"מ פ"ג מה' ציצית דין ז' כ' שבודאי גם דעת הרמב"ם ג"כ וכ"כ בב"י ססי' י"ח. הגם דלכאורה יש לתמוה דא"כ בכל בין השמשות הי' העולם צריך להיות חרדים פן הגיע זמן ביהש"מ.

פדי שלא יהיו נושאי פלאים בציצית שלא במקום מצנה. והרי הלובש פלאים דאורייתא פושטו אפילו בשוק וא"כ מהו שכ' רש"י דביהש"מ דע"ש נק' בי שמשי שהכל חרדים לביהש"מ שלו.

דקא א"כ בביהש"מ של כל יום היו חרדיים הרבה אנשים שלבשו ציצית. דכלאים בטלית של צמר.

אלא שנה יש לדחות דמיעוטא הם שלבשו פלאים שהרי יכולים לעשות לבן של צמר. ועוד יש לתרץ כמ"ד בטור וב"י סי' י"ח דכסות יום ולילה חייב בציצית אף בלילה שכן משמעות הירוש' דפ"ק דקדושין.

אמתניתין כל מ"ע שהזמן גרמא ונ"ל שכן אם היו מנוחדות לו ליום ולילה שהוא חייב בציצית עכ"ל ומשמע דרבנן ור"ש שניהן ס"ל כן אלא דר"ש ס"ל שאעפ"כ הוא מ"ע שהזמ"ג פינו דכסות לילה פטור והקה"ע נדחק שם לפרש הירושלמי לדעת הרמב"ם וע"ש.

אף מה שצריך לחקור הוא בדין אם הרשות בידי נשים לברך על הציצית שבנה העלו רוב מעלתם דלמ"ד דכלאים בציצית שלא במקום מצנה לא הותר. אז גם אין רשות לנשים לברך ול"ד לשאר מ"ע שהזמ"ג.

והנה מתחלה צריך לעמוד על פלוגתא דהרמב"ם עם התוס' והר"ן וש"פ בדין אם נשים מברכות על מ"ע שהזמ"ג דהרב"י בש"ע סי' תקפ"ט ס"ו וס' י"ז פסק בהרמב"ם דלא יברכו והרמ"א כ' דהמנהג שהנשים מברכות על מ"ע שהזמ"ג.

ובהגמ"י ה' ציצית פ"ג אות מ"ם כ' שגם דעת רש"י בהרמב"ם ושעיקר טעמם דאין יאמרו וצונו והר"ן פ"ד דר"ה כ' ליישב זה דכיון שהאנשים נצטוו ואף הן מקבלות שוכר שפיר יאמרו וצונו עכ"ל.

ויקצת צ"ע על ישוב שלו מהא דקי"ל בשבת (דס"ב ע"א) קסבר עולא דנשים עם בפני עצמן הן א"כ אין יאמרו הנשים וצונו משום שצטוו האנשים מיהו לפמ"ש הפנ"י פ"ג דברכות (דף כ') דסתם משנה דשם דנשים פטורות מן התפילין משום דתפילין הוי מ"ע שהזמ"ג אתיא כר' מאיר כמו דקי"ל סתם משנה ר"מ א"כ לכאורה נסתר הא דעולא דמשמע שם בשבת דלא מיתוקמא אלא אם סבר ר"מ דתפילין אינו מ"ע שהזמ"ג.

מיהו זה אינו דאת"ל כמ"ש הפנ"י דר' מאיר אע"ג דסובר דתפילין מ"ע שהזמ"ג מ"מ ס"ל דנשים מותרות להניח תפילין ולברך דנשים סומכות רשות א"כ לפ"ז אפטר לומר דלא נסתר הא דעולא דאם כן אפטר גם בשבת רשאי לנשואן דהוי דרף לבישה (ואף שהתוספות בערובין שם (דצ"ו ע"ב) כתבו דלא הווי מלבוש אלא לאיש שדרכו ללבושן בחול אבל לא לאשה י"ל זהו מקוודם דאמר ודילמא ר"מ פרבי יוסי ס"ל דנשים סומכות רשות וכיון דאין רשות להן להניחן בחול ודאי לא חשוב לבוש לדידהו כמ"ש מהרש"א.

אבל לבתר דאמר דר"מ ס"ל כר"י דנשים סומכות רשות שפיר יש לומר דחשוב מלבוש לדידהו וע' ברש"י בעירובין שם דקסבר תלמיט גינהו והריטב"א שם כתב דכיון שנשים סומכות רשות ה"ל תפילין לדידהו כדכרף מלבושן בחול ולא משוי גינהו) אף קשה על הא דפסק המ"א בסי' ש"א ס"ק נ"ד דאשה אסורה להכניסם אע"ג דאנן קי"ל נשים סומכות רשות ואפ"ל משום שנהגו שאין הנשים לובשות תפילין בחול א"כ אינו דרף מלבוש להן מאחר שאין זה דרף מלבושן בחול.

מיהו א"כ נדאי גם מימות עולם נהגו פן רק מיכל בת שאול היתה מנחת תפילין. הרי פרטו אשה א' לבד מאלפי אלפים ואעפ"כ פסק ר' מאיר דהאשה רשאי להכניסם בשבת. ולקריטב"א זהו משום דחשוב מלבוש לכהן ג"כ מה"ט ולפ"ד המ"א אם ס"ל מ"ש להפנ"י דסת"מ דברכות אתי כר"מ נצטרף לומר דלא כעולא דנשים עם בפני עצמן הן. אבל הרי כל הפוסקים פסקו כעולא כמבואר בטוש"ע רס"א ש"א.

וצ"ל דלא ס"ל מ"ש הפנ"י דסת"מ דברכות אתיא כר"מ. ועיין בתוספות בערוכין דצ"ו ע"ב ד"ה לא ס"ד: קיצור: (צ"ע על תירוץ הר"ן פ"ד דר"ה מהא דשבת (דס"ב) דקי"ל כעולא ועולא ס"ל דנשים עם בפני עצמן הן): ב והנה עוד יש טענה שלא יברכו הנשים משום איסור ברכה שא"צ דעובר משום לא תשא כמ"ש טענה זו התוס' והר"ן עצמן פ"ד דר"ה.

וגם ע"ז ישב הר"ן ונ"ל דברכה שא"צ מדרבנן הוא ובכה"ג לא אמור. והיינו דהזכרת השם בברכה אף על פי שא"צ כלל לא מתסר אלא מדרבנן ודוקא בברכה שאינה צריכה כלל.

אבל בברכת המצות למי שהוא פטור מהן לא. הלכך אם רצו הנשים לברך על מ"ע שהזמ"ג הרשות בידין עכ"ל והוא מהתוספות בר"ה שם (דל"ג ע"א) ד"ה הא ופ"ב דחגיגה דט"ז סע"ב.

וע' עוד פיוצא בזה בתוס' פ"ב דברכות די"ד ע"א. אבל על מצות כו' מידי דהנה אלוכל ואתפילין.

דהני נשי מברכות כו' וכ"כ הרא"ש שם סי' ה'. ובת"ר"י שם שהרי שני ימים טובים של גליות כו' ע"ש.

וא"כ לפ"ז טעם הרמב"ם דפוסק שאין הנשים מברכות א"ש טובא לפמ"ש המג"א סי' רט"ו סק"ו בשם הרמב"ם דאיסור ברכה שא"צ הוי דאורייתא. וא"כ אגיל לשיטתיה.

והאל"ף רבא שם סק"ה חלק על המג"א בזה לומר דגם להרמב"ם אינו רק מדרבנן וכ"פ שם ג"כ אאזמו"ר הגאון ז"ל. וע' רמב"ם פ"א מה' ברכות ה"ט"ו ופי"ב מה' שבועות ה"ט והובא ב"י וש"ע י"ד סי' של"ד סעי' ל"ז דלכאורה משם משמע כהמ"א מדחייב ע"ז ולא עוד אלא שאם השומע לא עשה לו פלום השומע עצמו חייב.

ואמרי' הטעם ע"ז בגמרא פ"ק דנדרים (דף ז' ע"ב) משום שכל מקום שהזכרת השם מצויה עניות מצויה ומשום הכי החמירו בזה יותר מבשאר עוברי עבירה וע"ש בהר"ן ובהרא"ש ואם איתא דהרמב"ם מודה דברכה שא"צ אין בה איסור דאורייתא ולא דמי למזכיר שם שמים לבטלה א"כ מנלן דברכה שא"צ ג"כ חייב ושאם לא עשה לו פלום השומע עצמו יהא חייב.

דמנלן להחמיר באיסור דרבנן יותר מבשאר עבירה דאורייתא שאם לא עשה השומע? הא הוא חייב ע"ש בתוס' ובר"ן. ומ"מ בתשו' הרמב"ם סי' כ"ו הובאה בכ"מ פ"ג מה' מילה ה"ו מה שהשיב לחכמי לונגיל.

ונחכמים הם שפתיקנו את הברכה והם אמרו כל המברך ברכה שאינה צריכה עובר משום לא תשא כו' לפיכך כל דבר שנסתפק לנו אם עשיית דבר מצוה מצטוינו כו' עושין אותה דבר בלא ברכה כו' לא תקנו לה חכמים ברכה עכ"ל.

מזה משמע פהאלי רבא מדקאמר והם אמרו כל המברך כו' משמע דאינו מן התורה ועוד דאל"כ הל"ל בפשיטות דכיון שחייב הברכה אינו רק מדבריהם ויש נגד זה ספק איסור תורה דכל המברך ברכה שא"צ עובר כו' ע"כ אין לברך ומדקאמר רק משום הם שפתיקנו כו' והם אמרו כו' משמע דאין בזה חששא דאורייתא וזה כמ"ש האלי רבא פנ"ל וכ"כ בתה"ד ססי' ל"ז בשם הגאונים.

וכ"מ לכאורה בגמרא פ"ה דברכות (דל"ג סע"א) וכיון דנפק ליה בתדא אפשר והוי ברכה שא"צ כו' עובר משום לא תשא ואעפ"כ אנו קי"ל דהמבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הפוס ואף שהטעם משום והם אמרו כו' מ"מ מזה מוכח לכאורה דאיסור ברכה שא"צ אינו כ"א מדרבנן ולכן והם אמרו שהמבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הפוס דאל"כ איך אמרו פן והא חזינו דסברת הש"ס דדומה לברכה שאינה צריכה.

והנה לפ"ד הא"ר בהרמב"ם דהא דנשים אין מברכות על מ"ע שהזמ"ג אף שהוא איסור דרבנן מ"מ לא הותר למי שהוא פטור מהברכה וגם לפ"ז טעמא דידיה ברווחא י"ל דאזיל לטעמי' דפוסק כר' יהודה דנשים אין סומכות פלל ואסור להן לסמוך והיינו אף לא באקפו ידייכו עם שהוא רק איסור דרבנן כמ"כ ס"ל דנשים אין מברכות על מ"ע שהזמ"ג אף דברכה שא"צ הוא רק מדרבנן דהא התוס' ור"ן דמתירין לנשים לברך הוא משום שפסקו כר' יוסי ור' שמעון דנשים סומכות רשות.

משא"כ להרמב"ם דס"ל דנשים אסורות לסמוך ממילא דנדאי אין מברכין על מ"ע שהזמ"ג אף אם אין בברכה שא"צ רק איסור דרבנן והרשב"א בחידושו בר"ה (דל"ג) העיד דעת פל הפוסקים כר' יוסי ור' שמעון רק שכ' וקשה לי דהא הוי סתם מתניתין כר' יהודה ומחלוקת בברייתא כו' וקושיא זאת נו' ג"כ בס' המכריע סי' ע"ח ותיירץ ע"ז דהסת"מ אינו מבואר בה פלל דלא כר' יוסי.

ואולם הרשב"א תירץ ג"כ פזאת וקזר והקשה ע"ז ע"ש וגם קושיתו יש ליישב עפמ"ש הפנ"י פ"ג דברכות (ד"כ). וע"ש דמסיק דסת"מ דפ"ג דברכות דס"ל דתפילין מ"ע שהזמ"ג אתיא כר' מאיר ולפ"ז מוכרח דס"ל כר' יוסי דנשים סומכות רשות וההיא דאין מעכבין את התינוקות מלתקוע הא נשים מעכבין י"ל דאתיא דלא כר' מאיר פקושית התוספות בערובין (דצ"ו ע"ב) או דאתיא כר"מ.

והא דמעכבין את הנשים מלתקוע אינו משום דנשים אין רשות לסמוך. אלא משום דילמא אתי לאפוקיברה"ר כו'.

והתוס' ור"ת והר"ן נ' דס"ל דסת"מ אתיא דלא כר' יוסי ואעפ"כ הלכה כר' יוסי משום דמעשה רב כמבואר בדבריהם. וגם הריטב"א בערובין דצ"ו כתב ומיהו הא קי"ל דנשים סומכות רשות כרבי יוסי ורבי שמעון דר' יהודה יחידאה הוא.

ועוד דר' יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי עכ"ל. ודבריו צ"ע דהא ר' מאיר נמי ס"ל כר' יהודה כמ"ש בגמ' בערובין שם ועי' בערובין (דמ"ו ע"ב).

עכ"פ רוב הפוסקים ס"ל דנשים סומכות רשות דלא כהרמב"ם כמו שהעיד הרשב"א.
א"כ מזה יצא לנו לקיים פסק רמ"א בהתוס' ור"ן.

ועיין בתולין (נ"ח פ"ה ע"א) בתוספות ד"ה נשים: קיצור. דחיית הטענה דברכה שא"צ
דהרמב"ם אגול לשיטתו דפוסק פ"ג מה' מעה"ק דנשים אין סומכות קלל.

אבל למה דפסקו רוב הפוסקים דנשים סומכות רשות באקפו ידייכו עם שהוא איסור
דרבנן כמ"כ מותרות לברך): ג ואמנם מה שיש להקשות על הרמ"א הוא שמאחר דס"ל
כהתוספות וסייעתם ודלא כהרמב"ם ונשכח המנהג א"כ איך הסכים בי"ד סי' רס"ה ס"ג
לענון מילת ספק דאורייתא לפסק הרב"י בש"ע שם דא"צ לברך ושהו דעת הרמב"ם
פ"ג מה' מילה ה"ו.

והראב"ד שם חולק עליו והביא ראיה מהש"ס דפ"ב דשבת (דכ"ג א'). וראי' זו פתובה
ג"כ בתר"י פ"ג דברכות גבי ספק אמר אמת ויצויב דחוזר ואומר וחותרם בברכה מפני
שפנין שהוא מסופק בברך של תורה אם אמר אם לא אמר מחוייב הוא עכשיו לומר
הברך פתקנו ואומר אותו בברכה פאילו לא קרא קלל דכל דבר שהוא ספק של תורה
מברכין עליו ומביא ראיה מדאמרינו בשבת פ"ק במה מדליקין (דכ"ג ע"א) דאין מברכין
על הדמאי בשעה שמפרישין ממנו המעשר ואמרינו התם טעמא מפני שהוא ספק של
דבריהם דמשמע דוקא מפני ספק של דבריהם אין מברכין עליו הא אם היה ספק של
תורה צריך לברך עליו עכ"ל.

וכ"כ הרא"ש משמו רפ"ו דתולין לענון פסוי דם הכוי וז"ל מ"כ בשם ה"ר יונה ז"ל
שצריך לברך על הפסוי וראייתו מהא דפרק במה מדליקין (דכ"ג) דאין מברכין על
הדמאי מפני שהוא ספק דדבריהם משמע הא ספק דאורייתא מברכין עליו וכוי ספיקא
דאורייתא הוא דשמא הוא חיה.

ואינה ראיה דהכי פירושא מצוה שתקנו חכמים לעשות מספק כגון דמאי כו' א"צ לברך
עליו ואע"פ שאנו מברכין על שאר תקנת חכמים וצונו כו' ולא שייך לדקדק משם הא
ספיקא דאורייתא מברכין עליה כי לא בא להוציא אלא שאר תקנת חכמים שמברכין
עליה.

אבל מצוה שאדם מצווה לעשות מספק טוב שיעשה המצוה ולא יברך שלא יעבור על
לא תשא עכ"ל. וכ"כ רי"ו נט"ו אות ה' תחלת חלק ד' וז"ל דכיון דברכות אינן מעפבות
מספק לא יעבור על לאו דלא תשא עכ"ל וכ"ד רש"ל ביש"ש שם סי' א'.

משמע מרי"ו דמדאורייתא עובר בברכה שא"צ על לא תשא. והנה בענון מה שדחה
הרא"ש ראית הרר"י דחיה זו היא אף אם נפרש כפי' רש"י שם בפרק במה מדליקין
דפי' שם ודאי דדבריהם בעי פרוכי (כגון גר תנופה) ספק דדבריהם (כגון דמאי
שהפרישתו אינו אלא מספק) לא בעי פרוכי דס"ל להרא"ש דמ"מ לא שייך לדקדק מזה
הא ספיקא דאורייתא מברכין עליה כו' וכנ"ל.

אף הרמב"ן שם פי' וז"ל ספק דדבריהם לא בעי ברכה דהיינו דמאי ה"ק אפילו לא
נתעשר אין הברכה שלו אלא מדבריהם וכן לגבי ברכות שבתפלה ספק בשל דבריהם
הוא. ורבא אמר רוב ע"ה מעשרין הן.

ונ"ל דלג פליג אהאי טעמא דהא ביהדיא אמרינן בברכות ספק קרא ק"ש ספק לא קרא אינו חוזר וקורא ק"ש כו' מ"ט ק"ש דרבנן כו' וש"מ דספק דדבריהם לא בעי מיהדר וברוכי כו' אבל שאר ברכת המצות שעיקר המצות דאורייתא פגון הפרשת מעשרות פגון שהמצוה דאורייתא והוא צריך לחזור ולעשות המצוה מספק בשל תורה בזה סבר רבא שאר הברכה של דבריהם צריך לעשות עמה עכ"ל.

הנה פ"י דפלוגתא דאב"י ורבא היינו בזה ממש דלאב"י אף שהמצוה דאורייתא פגון שהברכה היא מדרבנן זהו נק' ספק דדבריהם ולא בעי ברוכי ולרבא צריך לברך כו', וכ"כ הרשב"א שם דלרש"י ספק דדבריהם שיש לו עיקר בדאורייתא פגון יו"ט שני שונאי דאורייתא ומשום ספק יום ראשון הוא.

ואע"ג דברכות דרבנן מ"מ פגון דעיקרו משום ספק של תורה מברכין עכ"ל. וכ"כ הר"ן שם ומכאן למדו קצת מן המפרשים ז"ל כו' ע"ש והו דברי חידושי הרמב"ן דמסקי כהר"ף פ"ק המילה שלא לברך על מצוה דאורייתא כשעושה אותה מחמת ספק.

וכ"כ בחידושי הריטב"א פ"ד דסנפה דמ"ז ד"ה איכא דאמרי. ועי' בתשו' הריב"ש סי' רכ"א שיש מי שפי' דהדמאי עצמו נק' ספק דדבריהם ונסתייע בזה מפרק אע"פ וכן פי' הריב"ש עצמו שם.

וזהו ג"כ פי' תר"י פ"ג דברכות הנז' לעיל. ועיין בהרמב"ם ספ"ב מה' יבום הכ"א פי' ועיין ספק מדבריהם.

ולכאורה נראה דכ"ז לדעת האומרים דנשים אין מברכות על מ"ע שהזמ"ג שזהו דעת הרמב"ם דמחמרי באיסור ברכה שאינה צריכה. אבל להתוספות ודעמיניהו לכאורה אי אפשר להלום זה דמאחר דס"ל דאפילו הפטור המצוה ורוצה להתחייב יוכל לברך ואין כאן איסור ברכה שא"צ.

פי' הר"ן פ"ד דר"ה הטעם משום דאיסור ברכה שא"צ הוא מדרבנן ובכה"ג לא אמור. א"כ לפ"ז כ"ש וק"ו מי שמחניב לעשות המצוה מחמת ספק דאורייתא שיוכל לברך.

דנדאי בכה"ג יש לומר יותר מ"ש הר"ן דכיון שאיסור ברכה שא"צ הוא מדרבנן בכה"ג לא אמור וגם פאן שייך לומר וצוננו בפשיטות יותר וכ"ד המג"א סי' רט"ו סק"ו דלהתוספות דס"ל דאיסור ברכה שא"צ הוא מדרבנן אם מברך מספק אינו עובר על לא תשא עכ"ל.

אף קשה שהמג"א כתב דהרא"ש פ"ק דקדושין סי' מ"ט ס"ל כהתוספות ונהרי ר"פ פסוי הדם פסק דלא יברך על מצוה שעושה מספק שלא יעבור על לא תשא כהובא לעיל. וא"כ לכאורה מזה ראיה להאלי' רבא סי' רט"ו דפליג על המג"א וס"ל דגם להרמב"ם איסור ברכה שא"צ הוא רק מדרבנן ואעפ"כ אין לברך מספק.

אף באמת י"ל שאין מזה ראיה דהרא"ש פ"ק דקדושין סי' מ"ט הביא סברת התוספות אבל מסקנתו שם דנשים לא יברכו על מ"ע שהזמ"ג וכמ"ש ברמזים שם ביהדיא ואפשר ס"ל כמ"ש תלמידו רי"ו שם לענין פסוי דעובר על לאו דלא תשא דמשמע שזהו מדאורייתא.

ובקרא"ש פ"ח דחולין סי' כ"ו לכאורה משמע דס"ל כר"ת ומיהו אינו מוכרח ועיין בקרא"ש בה' ציצית סי' י'. וכן נראה מדברי הרמב"ד דטפי ראוי לברך על מצנה דאורייתא שעושה מספק מנשים על מ"ע שהזמ"ג.

שקרי בה' ציצית פ"ג ה"ט לא חלק כ"כ על הרמב"ם שפסק דנשים לא יברכו על מ"ע שהזמ"ג רק שהביא שיש מי שחולק ואומר אף בברכה כו' משמע דלדידה לא ברירא ליה שיברכו. ובספ"ג דה' מילה ה"ו לענין מילת ספק פסק בפשיטות דיברך עליו.

ובפ"ו מה' שופר וסנפה דין י"ג ביאר פן בהדיא: וכן רש"י דכתבו הגמ"י פ"ג מה' ציצית אות מ דהיה אוסר לנשים לברך על מ"ע שהזמ"ג וגבי מי שמחויב לעשות המצנה מספק דאורייתא פי' בחיודושי הרשב"א פ"ק במה מדליקין דכ"ג דלרש"י פ"ע ברוכי.

וכמו שמבואר לעיל. וא"כ הרמ"א דפסק בא"ח סי' י"ז ותקפ"ט דנשים מברכות על מ"ע שהזמ"ג פהתוספות.

ואעפ"כ בי"ד סי' רס"ה לענין מילת ספק ס"ל דא"צ לברך הוא לכאורה סברא הפוכה ונגד רש"י וקרא"ב"ד: קיצור (שיש קושיא וצ"ע על הרמ"א דבא"ח סי' י"ז ותקפ"ט מספים לדעת התוס' דאפי' הנשים שהן פטורות ממ"ע שהזמ"ג יוכלו לברך.

א"כ איך בי"ד סי' רס"ה ס"ג ס"ל אפילו שמחויב במצנה דאורייתא מספק אינו מברך). וקושיא זו הניח הה"מ פ"ו מהלכות סנפה בצ"ע על הרשב"א: ד והנה בתשו' הרמב"ם לחכמי לונגיל הנז' לעיל נראה שראיתו על זה שאין מברכין על מצנה שעושין מספק מהא דנפסקה הלכה בגמרא פ"ד דסנפה (דמ"ז) לענין סנפה בשמיני ספק שביעי והלקחא מיתב יתבינו ברוכי לא מברכינו.

ומינהא אתה למד לכל המצות שישתפק לה אם אתה מצווה או אין אתה מצווה עושין אותה בלא ברכה. וכמו שביארנו בסוף ה' ברכות עכ"ל ועי' ס"פ י"א מה' ברכות וכן פל דבר שישתפק לה אם טעון ברכה כו'.

ובכ"מ שם הקשה מדידה אדידה ממ"ש פ"ב מה' ק"ש הי"ג וע"ש ג"כ בכ"מ בשם תשו' הרשב"א ועיין בשאגת אריה סי' כ"ה. ועיין בפר"ח בא"ח סי' ס"ז ד"ה ועדיין נשאר לנו לברר מ"ש המחבר ספק קרא ק"ש כו' שפתב בשם הכנה"ג שישב דעת הרמב"ם בענין אחר ויפה הוא וכדלקמן.

עוד שם ססי' ה"ל העלה דאין איסור בברכה מספק משום לא תשא רק הא דאין מברכין הוא משום דספק ברכות להקל ויתבאר לקמן בס"ד). והנה ליישב להתוספות והר"י וסייעתם ראית הרמב"ם מהא דסנפה (דמ"ז) נראה פשוט ע"פ פרש"י שם ריש עמוד א' ברוכי לא מברכינו.

דשמיני הוא ואין שם סנפה עליו. ור"ל כמ"ש בכ"מ ספ"ג מה' מילה בשם הרמ"ך ונ"ל דכי מתקנו רבנן ברכה אספק דאורייתא היכי דלא מבטלי נדאי דאורייתא אבל סנפה בשמיני פיון דשמיני הוי יו"ט אחרון נדאי דאורייתא היכי לתמן ליה ברכה אסנפה לשונויה שביעי שהוא חול ולבטל קדושת יו"ט אחרון שהוא נדאי מדאורייתא.

ועוד פִּינּוֹן דְּמַבְרָכִין בְּקִידוּשׁ הַיּוֹם וּבִתְפִלָּה וּבִבְהַמ"ז אֶת יוֹם שְׁמִינִי עֲצַרְתָּ הַיְכִי מְצִינּוֹן לְתַקּוּנֵי בְרָכָה אֲסוּפָה לְשׁוֹנֵינִי שְׁבִיעֵי כְלוּם אֲפֹשֶׁר לְבָרֵךְ שְׁתֵּי בְרָכוֹת שְׁסוּתְרוֹת זֹאת אֶת זֹאת עַכ"ל. גַּם הָרִי"ף וְהָרָא"ש הֵבִיאוּ שֵׁם סְסִי' ה' פְּתָבוּ וְהִינּוּ טַעְמָא דְלֹא מְבָרְכִינוּ דְכִינּוֹן דְיוֹם שְׁמִינִי עֲצַרְתָּ הוּא אִי אֲפֹשֶׁר לְבָרוּכֵי אֲסוּפָה דְקַשְׁיָנּוֹן אֶהְדְּדִי אִי יוֹם סוּפָה לָאוּ שְׁמִינִי עֲצַרְתָּ הוּא כו'.

א"כ מְבִנְיָאָר שְׁאִין מְשֵׁם רְאִיָּה כָּלֵל לְכָל מַצְוָה שְׁיִסְתַּפֵּק לָהּ אִם אַתָּה מְצַנּוּהָ כו' שְׁלֹא יְבָרְכוּ עָלֶיהָ. וְאֶדְרַבָּה מְשֵׁם מְשֵׁמַע אִיפְכָא שְׁהָרִי פְתָבוּ הַטַּעַם דְלֹא מְבָרְכִינוּ פִּינּוֹן דְיוֹם שְׁמִינִי עֲצַרְתָּ הוּא כו' א"כ מְשֵׁמַע דְבַעְלָמָא מְבָרְכִין עַל סְפַק מ"ע דְאוּרִייתָא.

וּכ"כ בְּהַדְיָא רִיא"ז בַּש"ג שֵׁם וְז"ל וּר"מ אֹמֵר שְׁהִטְוּמָתוֹם וְאֶנְדְּרוּגִינוֹס שְׁהֵן סְפַק אִישׁ סְפַק אִשָּׁה אִין מְבָרְכִין לִישָׁב בְּסוּפָה וְלִי נִרְאָה שְׁמְבָרְכִין מְסַפְק. שְׁהָרִי אָנוּ מְבָרְכִין מְסַפְק עַל תְּקִיעַת שׁוֹפָר בְּיוֹם שְׁנֵי שָׁל ר"ה וְעַל אֲכִילַת מַצָּה בְּלֵיל שְׁנֵי שָׁל פֶּסַח וְזֶה שְׁאִין מְבָרְכִין עַל הַסּוּפָה בְּשְׁמִינִי שָׁל חֵג שְׁלֹא יִזְלָזְלוּ בּוֹ עַמֵּי הָאָרֶץ לֹאמַר יוֹם שְׁבִיעֵי הוּא וְחֹזֵל הוּא וְעוֹד שְׁאִין מְזַכְרִין בְּכָל בְּרָכוֹתָיו אֲלָא יוֹם שְׁמִינִי עַכ"ל מִיָּהוּ הָרִיטְב"א שֵׁם (דמ"ז) ד"ה אִיפְכָא דְאִמְרֵי פְתָבוּ וְיֵשׁ שְׁהַקְשׁוּ עַל הָרִי"ף לְמָה לִי מְהַאי טַעְמָא תְּיַפּוֹק לִיָּה דְהָא פְתָבוּ אִיָּהוּ וְז"ל גַּבֵּי עָרְלָה כְּבוּשָׁה דְכָל סְפַק מַצְוָה דְאוּרִייתָא כו'.

אֲלָא שְׁיֵשׁ לָהּ לֹאמַר שְׁאִין סְפַק זֶה כְּשֶׁאָר סְפִיקוֹת שְׁחַכְמִים שְׁאִמְרוּ לָנוּ לַעֲשׂוֹת יוֹם שְׁנֵי תַקְנּוּ לָנוּ שְׁנִבְרָךְ בּוֹ כו' לְפִיכָּה אָמַר הָרִי"ף כו' לְגַבֵּי בְרַפְתָּ סוּפָה מוֹקְמִינוּ לָהּ אֶדְיָנָא דְשֶׁאָר סְפִיקוֹת עַכ"ל.

וְע"פ דְּבָרֵינוּ יִתְיַשְׁבַּב קוּשְׁיַת הַרמ"ך ספ"ג מִה' מִילָה עַל תְּשׁוּ' הַרמב"ם דְלַעֲיֵל מֵאֵי חֲזִי דְלִיָּרְף מְסוּפָה לִיָּלִיף מִיו"ט כו'. וְאִין לְהַקְשׁוֹת עַל דְּבָרֵינוּ אֲלָה לְפַמ"ש הוּא וְז"ל בְּעַצְמוֹ ר"פ לְיֹלָב הַגְּזוּל בְּשֵׁם מוֹרוֹ הַרְשָׁב"א שְׁאִין פְּסוּלֵי לְיֹלָב הַנּוֹהֲגִין בְּיוֹם רֵאשׁוֹן נוֹהֲגִין בְּיוֹם שְׁנֵי בְּזִמְן הַזֶּה דְכִינּוֹן דִּנְדַעֲיָנוּ בְּקַבִּיעָא דִּירְחָא וְאִין לָנוּ בְּקַדְוִשְׁתָּהּ הַיּוֹם הַשְּׁנֵי אֲלָא לְהַזְהֵר בְּמִנְהַג אֲבוֹתֵינוּ אִין זֶה אֲלָא לְהַחְמִיר בְּקַדְוִשְׁתּוֹ אֲבָל לְהַחְמִיר בְּמַצּוֹת הַנּוֹהֲגוֹת בּוֹ כְּיוֹם רֵאשׁוֹן אִין לָנוּ כו' עַכ"ל וְנִזְכָּר סְבָרָא זֹאת גַּם בְּהָר"ן שֵׁם ר"פ לְיֹלָב הַגְּזוּל אֲלָא שְׁכ' וְלֹא נִרְאוּ לִי דְבָרֵינוּ כו'.

וְעִי' בַּש"ע סִי' תַרמ"ט סְסֵעִי ה'. וְהַשְׁתָּא לְסַבְרַת הַרְשָׁב"א לְעַנְיָן בְּרַפְתָּ סוּפָה בְּשֵׁמַע"צ אִין שְׁיָיָה כ"כ לֹאמַר מ"ש הָרִיטְב"א שְׁאִין סְפַק זֶה כְּשֶׁאָר סְפִיקוֹת כו' תַקְנּוּ לָנוּ שְׁנִבְרָךְ בּוֹ כו' דְהַתְקַנָּה רַק בְּבְרַפְתָּ קַדְוִשְׁתָּהּ הַיּוֹם.

לֹא בְּמַצּוֹת הַנּוֹהֲגוֹת בּוֹ. מִיָּהוּ זֶה אִינוּ שְׁהָרִי מְבָרְכִין עַל תְּקִיעַת שׁוֹפָר בְּיוֹם שְׁנֵי שָׁל ר"ה וְעַל אֲכִילַת מַצָּה בְּלֵיל שְׁנֵי שָׁל פֶּסַח אֲלָמָא דְתַקְנַת חַכְמִים הוּא לְבָרֵךְ בִּיו"ט שְׁנֵי ש"ג בְּמַצּוֹת הַנּוֹהֲגוֹת בּוֹ ג"כ.

וְעַכ"פ יֵצֵא לָנוּ שְׁמִסְנֵי דְסוּפָה (דמ"ז) אִין שׁוּם רְאִיָּה נֶגֶד הַפּוֹסְקִים דְס"ל דְּמְבָרְכִין עַל מַצְוָה שְׁעוֹשִׁין מְסַפְק דְאוּרִייתָא אֲלָא שְׁאִין מְשֵׁם רְאִיָּה ג"כ לְהִיפָּךְ: קִצּוֹר. (מִה' שְׁהִבִּיא בְּתִשׁוּ' הַרמב"ם רִיאִי מְסוּפָה (מ"ז) לְק"מ עַל הַתּוֹסְפוֹת לְפַרְש"י וְהָרִי"ף שֵׁם דְהִינּוּ טַעְמָא כו' וּכ"כ רִיא"ז בַּש"ג שֵׁם בְּהַדְיָא): ה' וְלְכַאוּרָה מְמ"ש בַּש"ע א"ח סִי' ס"ז דְבְּסַפְק אִם קָרָא ק"ש חוֹזֵר וְקוֹרָא בְּבְרָכוֹת.

משמע דקי"ל שפסק מצנה דאורייתא אף שהפרכה היא מדרבנן חוזר ומברך אף שהמ"א שם כ' טעם אחר בשם תשו' הרשב"א הנה המעיין בגוף תשו' הרשב"א סי' ש"ף במ"ש ואני אומר באולי לדעת הרב ז"ל שהוא סבור כו' משמע דלדידה לא ס"ל טעם זה ומ"ש עוד בשם מורו הרב החסיד הלא זהו הר"ר יונה ואיהו לשיטתו אג"ל דס"ל שכל ספק מ"ע דאורייתא צריף לברך אף שהפרכה מדרבנן ולהרשב"א עצמו משמע שם דלהחולקו על רש"י א"צ לברך גם בק"ש ע"ש.

וגם הפר"ח סי' ס"ז הקשה טובא על טעמי' שבתשו' הרשב"א. וא"כ אג"ל דחוזר ומברך צ"ל דעיקר הטעם לחלק בין דין זה לדין מילת ספק.

כמו שחילק הכנה"ג בא"ח שם והסכים עמו הפר"ח שם דדוקא בספק אי גברא בר חיובא הוא אינו מברך וכן פסוי כוי דיש פאן ספק בעיקר החיוב שפאן שום התחלת מצנה. משא"כ גבי ק"ש דגברא בר חיובא הוא ודאי למצנה זו דק"ש אלא שנסתפק אם קרא חוזר ומברך.

ובפמ"ג רס"י ס"ז פתב שזהו ג"כ דעת הט"ז. ונשוב למה שהקשינו על הרמ"א אלא דבאמת קושיא זו לא על הרמ"א לבד היא כי אם גם על הרשב"א והר"ן דבחידידושי הרשב"א פ"ק במה מדליקין שם ובפרק ר"א דמילה (דקל"ה) ד"ה ולענן הפרכה נראה דחושש לסברת הרי"ף והרמב"ם והגאונים שלא יברכו על מילת ספק דאורייתא (רק שכ' בשם מורו ז"ל שצריף לברך).

וכ"ה בר"ן שם. ולענן נשים מבואר בהר"ן פ"ד דר"ה דנשים מברכות על מ"ע שהזמ"ג וכ"מ בהרשב"א שם.

וגם עוד בהדיא פתב פן הרשב"א בגיטין פ"ק השולח (דף מ') הביאו אאזמו"ר הגאון ז"ל (בחידידושי סי' ע'). ושוב מצאתי בההמגי"ד ספ"ו מה' סנפה שכתב על הרשב"א ודבריו צ"ע והיגו מה"ט דס"ל לההמגי"ד דבספק דאורייתא ראוי יותר לברך ממה שהנשים יברכו וא"כ אף נראה מהרשב"א בהפ"ד דאע"פ דס"ל דנשים מברכות כמ"ש בשמו ההמגי"ד שם פ"ב ה"ב עכ"ז הניח בצ"ע אם מברכין על מצנה שעושה מספק.

ומהו הצ"ע בזה דכ"ש הוא מנשים. זה נראה פנונת ההמגי"ד.

וילינשב דעת הרשב"א והר"ן ואחריהם הרמ"א לכאורה יש לומר ע"ד שכתבו התוס' בר"ה (ל"ג) גבי סומא דאי פטרף ליה כו' נמצא כו' אבל אשה כו'. כמ"כ עד"ז יש לחלק בין ספק שאירע דבר מקרה כהיא די"ד [סי' כ"ח] וסי' רס"ה שאם לא יברכו ע"ז אין לחוש כלל לכן מוטב שלא ליפנס בספיקות ובין דבר ההוה תמיד כמו האשה במ"ע שהזמ"ג שאם לא תברך על לולב וגם אפשר לא על ברכות ק"ש ופסוד"ז תצטער טובא ויהי' להו עגמת נפש לכו' אין להחמיר בזה כלל וזוהי סברת הש"ס בבחיגה (ט"ז) לעשות נחת רוח לנשים.

מיהו א"כ אף כ' המ"א סי' י"ד סק"ה דיוכל לברך על טלית שאולה כמו שהנשים מברכות וע' בתוס' חולין (ק"י ע"ב) דחילקו ג"כ בין נשים לטלית. עוד נ' לחלק ולומר דאע"ג דספיקא דאורייתא חמיר טובא מרשות דנשים שאין בזה שום חיוב גמור מ"מ

בצד א' יש בזה מעלה שאותו הקצת מצנה שמקימי הנשים במ"ע שהזמ"ג כמו שאינו מצונה ועושה דג"כ מקבל שקר.

וגם לשון רשות משמע פן עי' בפרק ה' דביצה גבי פל שחיבין עליו משום שבות משום רשות משום מצנה א"כ זה הקצת מצנה היא ודאית בלא שום ספק. ולגבי ברכה נ' דלכ"ע מברכין על דבר שהוא ודאי אף שהוא מצנה קלה מהספק מצנה חמורה דבספק מצנת מילה דאורייתא אין מברכין אף שהוא מצנה חמורה שבחמורות וחיבין עליה פרת. ובכל מצות דרבנן מברכין. ואפילו בהלל דר"ח שאינו רק מנהג ס"ל להרי"ף ג"כ דהצבור מברכין תחלה וסוף.

עם היות שהוא עצמו פסק דבמילת ספק דאורייתא אין מברכין פנ"ל. אעכצ"ל דשאני ודאי מספק וכיוצא בזה נמצא בי"ד סי' ק"י גבי דברים החשובים ואינם בטלים.

שאף שאיסורם מדרבנן אינן מתבטלים. ואילו בספק דאורייתא שנתערב חד בתרי י"א דבטל אף שהוא דבר חשוב אם לא נודע הספק עד אחר שנתערב כו' כמבואר שם.

ועכצ"ל דשאני ודאי קל מספק חמור לענן זה. וכיוצא בזה י"ל לענן ברכה שא"צ כמובן: וילענן הלכה היא ראוי להכריע פדעת הט"ז והכנה"ג והפר"ח סי' ס"ז דלא כהמ"א שם.

שקרי המ"א עצמו כ' בסי' רט"ו סק"ו שלדברי התוס' דאיסור ברכה שא"צ הוא מדרבנן אם מברך מספק אינו עובר על לא תשא. אלא דהוא חושש להרמב"ם (כעובר) [דס"ל דהוא דאורייתא].

וכיון שנת' לעיל שרוב הפוסקי' ס"ל בזה פהתוספות וכמ"ש בתה"ד ססי' ל"ז וכ"מ בהריב"ש סי' ת"ח וגם הרמב"ם עצמו בתשו' י"ל דסובר פן וא"כ בפלוגתא הנ"ל דהט"ז וסייעתו עם המ"א י"ל שראוי לפסוק כהט"ז והפר"ח פינו שכל מקור החשש בזה הוא רק מדרבנן: והנה לפ"ז יש לעיין עוד במ"ש המג"א סי' רט"ו סק"ו דלדברי התוספות אם מברך מספק אינו עובר על לא תשא ועי' סי' י"ז ס"ב עכ"ל.

לכאורה י"ל פנונתו אם מברך על מצנת דאורייתא שעושה אותה מספק כגון פסוי כוי שבי"ד סי' כ"ח ומילת ספק וזהו שהראה לסי' י"ז ס"ב דהיינו בברכת ציצית דטומטום ואנדרוגינוס וכ"ה הלשון בתוס' דר"ה (דל"ג) שם ולא אסרינן מספק משום לא תשא כו'.

אבל יש לומר עוד דכוננתו ג"כ אברכה דרבנן כגון בברכת הנהנין שאם מסופק אם בירך ומברך מפני הספק אינו עובר על לא תשא ואע"ג דקי"ל ספק ברכות להקל היינו שא"צ לחזור ולברך אבל אם רוצה לחזור ולברך אינו עובר על לא תשא.

דכיון דלהתוס' רשאי לברך אף מי שפטור מן המצנה כשרוצה להתחייב כ"ש שיוכל לברך מי שרוצה לברך מפני הספק. ועפ"ז תנישב דעת ר"י בתוספות פ"ק דברכות (דף י"ב ע"א) ד"ה לא לאתויי נהמא שכ' ור"י היא אומר לחומרא דצריך לברך פעם אחרת וכ"כ במרדכי שם בשמו וכן יש סברא בב"י סי' ר"ו ושם סבר הגאון לשוניה פתיקו דאיסורא ולחומרא.

הרי עכ"פ פְּשֵׁמְבֵרֶה מְסַפֵּק אִינוּ עוֹבֵר עַל לֹא תִשָּׂא אֶף בְּבִרְכַת הַנְּהַנִּין דְּרַבְּנָן. וְעֵינֵינוּ בַּחֲזֵ"ר שְׁפַת כ"ג ד"ה רְבָא שְׁהֵבִין הֶרְשֵׁב"א שְׁגַם דַּעַת רַש"י ז"ל הוּא כֵּן דְּבִסְפֵק דְּרַבְּנָן חוֹזֵר וּמְבַרֵּה וְאֵע"ג דכ' וְאוּלַי נֶאֱמַר דְּנִקְא בְּשֵׁישׁ לוֹ עִיקָר דְּאוּרִינְתָא הֵינְנוּ דַּל"כ אִינוּ מְחַנְיֵיב לְחֻזְרָא וּלְבַרְהָ עֵי"ש אֲבָל לְעוֹלָם פְּשִׁרוּצָה לְחֻזְרָא וּלְבַרְהָ אִינוּ עוֹבֵר עַל לֹא תִשָּׂא וּכ"מ עוֹד בְּתוֹסְפוֹת ס"פ תְּפַלְתַּת הַשְּׁחַר (ד"ל סע"ב) וּמִיָּהוּ אוֹמֵר ר"י שְׁרָאָה אֶת ר"ת.

וְכֹן הִסְפִּים בְּזָה בְּפִנֵי יְהוֹשֻׁעַ (ד"ב) שֵׁם לְבָאָר כֵּן דַּעַת ר"י דְּכִשְׁמֵבֵרֶה מְסַפֵּק אֲפִילוּ בְּרַכָּה דְּרַבְּנָן אִין זֶה בְּרַכָּה שֵׁא"צ פְּלָל. וּכ"כ עוֹד פ"ג דְּבִרְכוֹת (דף כ"א) בַּד"ה אֲמַר רַב יְהוּדָה כו'.

הֵן אֲמַת שֵׁמ"ש דְּהָא מְקוֹר דְּבָרֵי הָרָא"ש בְּשֵׁם הַשְּׁאֲלָתוֹת דְּכָל סְפֵק בְּרַכוֹת א"צ לְחֻזְרָא וְלֹאֲמַרְנָן הוּא מִמ"ש בַּגְמ' בְּסִפְקָא קוֹרָא ק"ש דְּאִינוּ חוֹזֵר וְקוֹרָא לְמ"ד ק"ש דְּרַבְּנָן וְהֵתָם וְדַאי הִטְעַם רַק מְשׁוּם סְפִיקָא דְּרַבְּנָן לְקוֹלָא דְּהָא בַּק"ש וְדַאי לֹא שִׁינְיָה חֲשִׁישָׁא דְּמוֹצֵיָא שֵׁם שְׁמִים לְבִטְלָה דְּהָא ק"ש פְּסוּקֵי בְּעֻלְמָא נִינְהוּ וְלֹא גִרַע מְקוֹרָא בְּתוֹרָה.

דְּבָרֵינוּ אֵלֶּה אִין מְוַכְרְחִין דִּי"ל דִּישׁ ג"כ חֲשִׁישׁ אִיסוּר פְּשִׁקוֹרָא מְסַפֵּק כְּמוֹ בְּקִרְיַת מְקָרָא בְּפוּרִים מְסַפֵּק דְּאֲמַרְיָנָן פ"ה דב"ב (דפ"ב ע"א) דַּאֵע"ג דְּפְסוּקֵי נִינְהוּ אִם קוֹרְאָם הֵיכָא שֵׁא"צ לְקִרוֹת מְחֻזֵי פְּשִׁיקָרָא וּפִי רַשְׁב"ם מְשׁוּם שְׁבִשְׁבִיל הַבָּאָת בְּפוּרִים קָא קָרִי כו'.

א"כ שְׁמָא גַם הָכָא י"ל כֵּן דַּאֵע"ג דְּאִם קוֹרָא כְּמוֹ שְׁקוֹרָא בְּתוֹרָה תַּע"ב אֲבָל אִם קוֹרָא מְשׁוּם חַיִּיב ק"ש וְהוּא יֵצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ י"ל דְּאִין רַשְׁאֵי. וּמִיָּהוּ יֵשׁ לְחַלְקָא בֵּין קִרְיַת בְּכוּרִים לַק"ש דְּהֵתָם הַבְּפוּרִים מוֹכִיחִים שְׁעֲלִיָּהוּ בָּא הַקִּרְיָאָה.

תַּדַּע דְּהֵתָם אֲפִילוּ בְּסִפְקָא דְּאוּרִינְתָא אִינוּ קוֹרָא. וְעֵינֵינוּ בְּתוֹסְפוֹת רִישׁ מְסַכְתַּת בְּרַכוֹת בַּד"ה מְאִימְתֵי מוֹכְחֵי וְדַאי דְּאִין אִיסוּר בַּק"ש פְּעַמִּים.

וּבַפ' דְּתַעֲנִית (דכ"ח ע"ב) יָחִיד לֹא יִתְחִיל פֶּרֶשׁ"י א"צ לְהִתְחִיל וְעֵי מְזָה בַּתְר"י רַפ"ב דְּבִרְכוֹת דְּלֵהֲרִי"ף הִפִּי לֹא יִתְחִיל בְּבִרְכָה מִיָּהוּ לְהַרְמַב"ם וְרַב הָאִי דְּהַפִּי לֹא יִתְחִיל ג"כ י"ל הִטְעַם ע"ד הַנֵּ"ל גַּבֵּי בְּפוּרִים מִיָּהוּ הַפֶּר"ח סִי תַק"כ ב' פִּי טַעַם אַחֵר.

וְגַם אֲפִשְׁר דְּאֲפִילוּ בְּבְפוּרִים קו"ל כְּטַעַם הַשְּׁנֵי שְׁבַגְמָרָא שָׁם. וְהֵנָּה עִם הַיּוֹת שֶׁהִמְגִ"א סִי ר"ט סק"ג פִּי טַעַמֹּו דר"י בְּעַנְיָן אַחֵר אִין מְזָה רְאִיָּה שְׁחוֹלְקָא עַל הַפְנִי"י דְּרַשְׁאֵי לְחֻזְרָא וּלְבַרְהָ כ"א דְּלֹא נִיחָא לִיָּה אֲמַאי מְחַנְיֵיב לְחֻזְרָא וּלְבַרְהָ כו' ע"ש: וְלְכַאוּרָה יֵשׁ רְאִיָּה לְזָה מְהִירוּשְׁלָמִי ס"פ אִין עוֹמְדִין הִבִּיאוּ בְּחִידוּשֵׁי הֶרְשֵׁב"א ס"פ תְּפַלְתַּת הַשְּׁחַר בְּעַנְיָן טַעַם וְלֹא הִזְכִּיר שֶׁל רֹאשׁ חוֹדֶשׁ בְּעַבּוּדָה.

וְלֹא דוֹקָא טַעַם אֵלֶּה אֲפִילוּ אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם הִזְכִּיר שֶׁל ר"ח אוֹ לֹא הִזְכִּיר חוֹזֵר. וְהֵכִין אִיתָא בִּירוּשְׁלָמִי בְּהִדְיָא רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא רַבִּי שְׁמַעוֹן בַּר בָּא בְּשֵׁם ר' אֶלְעָזָר סְפֵק הִזְכִּיר שֶׁל ר"ח סְפֵק לֹא הִזְכִּיר מְחַזְרִין אוֹתוֹ כו' עכ"ל.

מְבוֹנָר בְּהִדְיָא דְּבִסְפֵק חוֹזֵר וְאֶף שְׁתַּפְלָה הִיא מְדַרְבְּנָן אֶלְמָא דְּאִין בְּזָה אִיסוּר פְּלָל עכ"פ אִם רוּצָה לְחֻזְרָא וּלְבַרְהָ. וּמִשְׁמַע מְלִשׁוֹן הֶרְשֵׁב"א וְהִירוּשְׁלָמִי דְּלֹא מְהַטְעַם הַנְּזַכֵּר בִּירוּשְׁלָמִי פ"ק דְּתַעֲנִית ה"א לְעַנְיָן גְּשָׁם וְטַל נִתְפַּלֵּל וְאִינוּ יוֹדַע מָה הִזְכִּיר א"ר יוֹחָנָן כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם חֲזָקָה מַה שֶׁהוּא לְמוֹד הִזְכִּיר מְכַאֵן וְאִילָּה מַה שְׁצוֹנְרָה יִזְכִּיר.

דְּהָקָא לָאוּ מֵהוּוּא טַעְמָא דְחֻזְקָה שְׁלֵא הִזְכִּיר שְׁל ר"ח נִגְעוּ בָּהּ דָּאם פֶּן אִין זֶה עֲנִין לְסַפֵּק.
אֶלָּא וּדְאִי מִשְׁמַע דְּמִטְעַם סַפֵּק מִמֶּשׁ חַיִּיב לְהַחֲזִיר.

וְכֵן פִּי הַט"ז רְס"י תכ"ב. וְרֵאזְיָה לְזֶה מִמ"ש בִּירוּשְׁלַמִּי פֶּרֶק שְׁלֵשָׁה שְׁאֶכְלוּ לְעֲנִין סַפֵּק
הִזְכִּיר שְׁל ר"ח בְּבַהמ"ז סַפֵּק לֹא הִזְכִּיר אִין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ.

וּכְמ"ש הַב"י ס'י תכ"ב בְּפִי הַב' דַּאֲבַהמ"ז קָאִי. וְעֵינִין פִּמ"ג בַּט"ז רְס"י תכ"ב.

וּמֵאַרְיָה דֵּהוּוּא דִּינָא הִיָּינוּ ג"כ רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר בַּא. וְאָם מִשׁוּם חֻזְקָה הָרִי גַם לְעֲנִין בַּהמ"ז
יֵשׁ חֻזְקָה זֶה דְּלֹא הִזְכִּיר שְׁל ר"ח.

א"ו עֲכָצ"ל הָקָא מֵיָרִי דְּלֹא שְׁיָיָה טַעַם דְּחֻזְקָה כ"א שְׁהוּא סַפֵּק מִמֶּשׁ וּמִש"ה בְּבַהמ"ז
אִינוּ חוֹזֵר וְכִדְאָמְרִין בְּש"ס דִּילֵן פֶּרֶק שְׁלֵשָׁה שְׁאֶכְלוּ דְאֶפִּילוּ וּדְאִי לֹא הִזְכִּיר אִינוּ חוֹזֵר.
מִשָּׂא כ' בְּפֶרֶק אִין עוֹמְדִין דְּמֵיָרִי בְּתַפְלָה דְּכִינֵן שְׁאָם בְּוּדְאִי לֹא הִזְכִּיר חוֹזֵר כְּמ"ש בַּגְּמ'
פֶּרֶק בְּמָה מְדַלִּיקִין (דכ"ד) ע"כ ס"ל דְּגַם מִסַּפֵּק חוֹזֵר אֶלָּא דְעֵדִינֵן קִשְׁיָא מ"ט לֹא נִימָא
סַפֵּק בְּרֻכּוֹת לְהַקֵּל וְאֶפְשָׁר דְּבִבְרָכָה אַחַת שְׁיָיָה לְוֹמֵר פֶּן אֲבָל הָקָא בְּתַפְלָה שְׁאָם לֹא הִזְכִּיר
שְׁל ר"ח הָיִי מִשְׁנָה מִמְטַבֵּעַ שְׁתַּקְנּוּ חֲכָמִים בְּבְרָכּוֹת ע"כ אִין לְהַקֵּל בְּסַפִּיקוֹ.

אֶלָּא דְלִפ"ז אִין פֶּאן רֵאזְיָה כ"כ לְדִינוּ דֵּהַפְנ"י פִּינֵן דְּעֲכָצ"ל דְּבְתַפְלָה שְׁאָנִי. וְהִנֵּה בְּב"י
רְס"י תכ"ב וּבַדד"מ שְׁם נִחְלְקוּ בְּדִין זֶה דֵּהַב"י ס"ל דְּשְׁיָיָה בְּזֶה הַטַּעַם דְּחֻזְקָה כָּל מַה
שְׁהוּא לְמוּד הוּא מְזַכִּיר וְהַד"מ חוֹלֵק.

וּתְמִינְהִי שְׁשֻׁנְיָהם לֹא הִבִּיאוּ דְבָרֵי הַרְשָׁב"א בְּשֵׁם יְרוּשְׁלַמִּי מְפֻרְשֵׁת דַּס"פ אִין עוֹמְדִין
כְּנ"ל גַם הַב"ח שְׁם לֹא הִבִּיאוּ. וּבְלָחֶם חֲמוּדוֹת פ"ד דְּבְרָכּוֹת ס"ק נ' הִבִּיאוּ הִירוּשְׁלַמִּי
הַנֵּן לְדַאָּף בְּסַפֵּק צָרִיף לְחוֹזֵר דְּסַפֵּק דְּתַפְלָה לֹא הָיִי כְּשֶׁאָר סַפֵּק בְּרֻכּוֹת אֶלָּא כְּדְאָמְרִין
הַלְנָאִי שְׁיִתְפַּלֵּל אֲדָם כָּל הַיּוֹם כְּלוּל עַכ"ל וְכ"כ סְבָרָא זֶה בְּאַלְיָ רְבָא רְס"י ר"ט לִיִּישָׁב
קִוְשֵׁיִת הַמ"א שְׁם סַק"ג מְסִי תפ"ז שִׁי"ל דַּס"ל בְּתַפְלָה לְהַחֲמִיר יוֹתֵר מִבְּרָכּוֹת דְּסַפִּיקָא
לְקוּלָא מִשׁוּם בְּרָכָה לְבַטְלָה מִשָּׂא כ' בְּתַפְלָה עַכ"ל.

וְהַפְר"ח ס'י תכ"ב פִּי טַעַם דְּהִירוּשְׁלַמִּי פֶּרֶק אִין עוֹמְדִין מִשׁוּם חֻזְקָה וְאִין דְּבָרֵי מְחֻנְוִרִין
וְכַנ"ל. אָף צ"ע אִם שְׁיָיָה טַעְנָה דֵּהַל"ח וְהַא"ר כְּשֶׁחוֹזֵר בּוּ בְּתַפְלָה רַק בְּרָכָה אַחַת מִשׁוּם
שְׁאֶפְשָׁר לְוֹמֵר דְּלִנְאִי שְׁיִתְפַּלֵּל כּו' לֹא שְׁיָיָה רַק כְּשֶׁמְתַפַּלֵּל כָּל הַתַּפְלָה פַּעַם שְׁנֵיָה מִשָּׂא כ'
בְּכַפִּילַת בְּרָכָה א' פַּעַמִּיָּים.

וּכְמ"ש הַטּוֹר סְס"י רצ"ד בְּתַשׁוּבָתוֹ עַל רַבִּינוּ תָּם לְחַלֵּק כֵּן בֵּין חוֹזֵר לְרֵאשׁ דְּלֹא גָרַע
מִתַּפְלַת נְדָבָה וּבֵין כְּשֶׁחוֹזֵר לְעַבּוּדָה בְּמָקוֹם שָׂא צ"ח לְחוֹזֵר דְּהָיִי הַפְּסַק אִם חוֹזֵר. אֶלְמָא
ס"ל דְּבַכְה"ג אִין שְׁיָיָה הַטַּעַם וְלִנְאִי שְׁיִתְפַּלֵּל כּו' וְכ"פ בַּש"ע שְׁם.

וְהוּא מְדַבְּרֵי הָרֵא"ש פ"ד דְּבְרָכּוֹת סְס"י י"ז. וְצ"ע עַל דְּבָרֵי הַטּוֹר וְהָרֵא"ש מִמ"ש בַּא"ח
בְּשֵׁם הַרְר"י הוֹבָא ב"י סְס"י ק"ח דְאֶפִּילוּ טוֹעָה וּמְזַכִּיר מְאֻרְעַ שְׁאָר יָמִים בְּתַפְלָה שְׁלֵא
בְּזַמְנָה לֹא הָיִי הַפְּסָקָה.

שׁוֹב רֵאִיתִי שֶׁהַט"ז סְס"י רצ"ד הִקְשָׁה כֵּן וּבַש"ע אַאזְמו"ר ז"ל שְׁם פִּי הַטַּעַם שְׁאִין לְחוֹזֵר
שְׁאֶסוּר לְבָרַךְ בְּרָכָה שָׂא צ"ח וְכֵן אִיתָא בְּב"ח שְׁם בְּפִי דְבָרֵי הָרֵא"ש. וְא"כ לִפ"ז ס"ל
דְאִין לְחַלֵּק בֵּין בְּרָכּוֹת שְׁבַתְפַּלָּה לְשָׂא בְּרָכּוֹת דְּלֹא כַהֲל"ח וְא"ר.

וכן הוא בְּמַרְדְּכֵי ר"פ הקורא את המגילה למפרע ונ"ל וכל היכא דאמרין אין מחזירין אם הוא חוזר בְּרִכָּה לְבִטּוּלָה היא עכ"ל. וראיה לדבר עוד לחלק בין כל התפלה לברכה א' מהא דאמר רב יהודה אמר שמואל הנה עומד בתפלה ונזכר שהתפלל פוסק אפילו באמצע בְּרִכָּה וכו' הב"י סי' ק"ז דהיינו אפילו אם יכול לחדש בה דבר דכי אמרינן שהחידוש מועיל הני מילי פשמתחיל לדעת כן אבל פשמתחיל מתחלה לדעת חובה אין חידוש מועיל לו אח"כ ולפיכך פוסק עכ"ל.

והוא דברי תר"י פ"ג דברכות. ואי איתא דבברכה אחת שבתפלה נמי שייך ה"ט דר' יוחנן ולנאי שיתפלל כו' מספק ה"ה שגם בנדאי יהי מהני חידוש דהא מוכח בתר"י ובב"י שם דלהתפלל שנית ע"י חידוש מותר כמו בספק בלא חידוש ואפ"ה בנזכר באמצע בתפלה לא מהני חידוש דהיינו דין דרב יהודה אמר שמואל דפוסק כו' א"כ לא דמי אמצע התפלה לכל התפלה.

מעשה י"ל דלא שייך בזה ג"כ ענין ולנאי שיתפלל כו'. ולפ"ז יש ראי' מהירושלמי דפ' אין עומדין להפני יהושע דלעיל.

דהא דבספק הזכיר של ר"ח חוזר אינו משום דתפלה שאני דהא פשחוזר לעבודה לא שייך לומר הכי לפמ"ש דבכפילת קצת ברכות מספק לא שייך הטעם ולנאי שיתפלל כו' דזה אינו שייך רק בשימתפלל כל התפלה כנ"ל.

וא"כ אין ליתן טעם בזה רק משום דאין איסור פלל פשחוזר בברכה א' מספק. וזהו ג"כ דעת ר"ת שפטור ססי' רצ"ד שלא חושש פלל לאיסור ברכה שא"צ אף בדברים שאין מחזירין אותו בנדאי.

ועיין ב"י סי' תקפ"ב ד"ה נכתב ר"י שאם לא אמר זכרנו כו'. והתוספות כתבו שכן עמא דבר ואף שהב"י ססי' רצ"ד כתב שראוי לנהוג כהרא"ש י"ל דהתם נדאי ברכה שא"צ היא.

אבל גבי ספק אם אמר הברכה י"ל דיודה שיש לו לחזור כפסק הירושלמי. ומ"מ יש לדחות שאין מזה ראיה לשאר ספק ברכות או משום הטעם שנת' לעיל דתפלה שאני דלעומת החששא דאיסור ברכה שא"צ יש ג"כ חששא דאם לא אמר הברכה שינה ממטבע של] התפלה.

ועתוס' פ"ק דברכות די"ב ב') ד"ה והלקתא. והכא פולי עלמא מודים דנק' משנה.

אי משום שעדיין יש לומר כהל"ח וא"ר. ומסי' ק"ז אפשר אין ראיה להיפך דספק עדיף מחידוש שאפילו לענין כל התפלה משמע בתר"י דספק עדיף מחידוש כו' כמש"ש שאין לה חידוש גדול מזה.

אי משום שי"ל דטעמא דהירוש' משום חזקה כמ"ש הפר"ח אע"פ שזה דוחק. ואמנם מ"ש הפנ"י שכן משמע ג"כ מהשאלות במחכ"ת לא עיין רק בלשון השאלות המובא בהרא"ש פ"ג דברכות סי' ט"ו.

ולא עיין בשאלות עצמו בפ' תרו סי' נ"ג דמשמע קצת שם שיש איסור לחזור ולברך מספק ברכה דרבנן שהרי כ' ונ"ל ברם צריך אילו היכא דמספקא ליה מילתא אי בריך

אי לא בריה כו' מהו למיהדר ולברוכי כו' אי לא הדר מברך דילמא לא בריה ולא נפיק
די חובתיה ואי הדר מברך דילמא בריה ליה וקא מפיק שם שמים לבטלה עכ"ל.

הרי כ' בהדיא דיש חשש הוצאת שם שמים לבטלה ונה הפך ממ"ש הפנ"י דלכ"ע ליפא
מיהו שום איסורא אם יחזור ויברך משום ברכה שא"צ. וגם משמע שם דאין ראיתו
מק"ש כ"א מספק התפלל לר' אלעזר.

ור' יוחנן לא פליג רק משום דרחמי גינהו ע"ש והפמ"ג במ"א בסי' רט"ו סעי' ט"ז כ'
ג"כ דאסור לברך מספק ברכה דרבנן ועובר על לא תשא פשם מברך אף לא הביא פלל
דעת הפנ"י וסברתו שהאריה בפ"י להפך:.

ח ולכאורה יש להביא ראיה לדעת הפנ"י מדעת רב האי גאון שהביא הטור סי' כ"ט ונ"ל
נראיתי פתוב ע"ש רב האי גאון הרשות בידו אם ירצה לברך (אקב"ו לשמור חוקיו
כשמשיר התפילין קודם לילה) יברך.

ואני תמה דנדאי פיון שאינו חייב לברך אם יברך הוי ברכה לבטלה עכ"ל הטור וע"ש
בב"י דתירץ ע"ז דמספקא ליה כו' הרי דמספק אם צריף לברך הרשות לחזור ולברך
וכ"כ הב"ח בשם מהר"ל מפראג דכשם מברך מספק אינו ברכה לבטלה.

והביא ראי' ג"כ מדברי בעל העיטור שפטור רסי' תל"ב. אף הב"ח עצמו חלק ע"ז
דכשם מברך מספק הויא ספק ברכה לבטלה.

ואין זה מוכרח פלל וכמ"ש הפנ"י. הרי עכ"פ מדברי הגאון והב"י ומתה"ל יש ראי'
לסברת הפנ"י.

אף באמת נלע"ד שאין מדברי רב האי גאון אלו ראי' פלל לענין זה לפמ"ש הרמב"ן
בגדה פרק בא סימן ביאור ד' רב האי גאון דלאו בתפילין לבד מברך אלא בכל מצוה
שפילוקה גמר עשייתה כו' ומש"ה פיון דאין מורין להניח תפילין בליה א"כ כשם מסלק
סמוך לליה ה"ל גמר מצותו והרשות לברך.

ואין זה ענין לברך מספק ותדע דברק ר"א דמילה הביא הרי"ף בשם רב האי גאון דאין
מברכין על מילת נולד כשהוא מהול אף שצריף להטיף ממנו ד"ב משום ספק ערלה
כבושה. מיהו אפשר אין זה ראי' דהתם לאו ספק שקול הוא.

אף משמעות הרשב"א והר"ן דזה תלוי בהא דאין מברכין על הספק ע"ש. ועי' בגמ'
דברכות (דמ"ד ב') זמנא דכי מדכרנא עבידנא ככולהו יש מנה קצת סיוע לסברת הפנ"י.

ויש לדחות דבפלוגמא דאמוראי שאני דהמברך יש לו עמוד לסמוך עליו וכעין מ"ש
הרב"י ססי' כ"ט. ועי' בש"ף בי"ד ססי' נ"ז דפלוגמא דרבנותא עדיף משאר ספק.

וכ"ש וק"ו פלוגמא דאמוראי. או שי"ל דשאני התם דרב אשי ס"ל דצריף לברך גם על
מ"א.

אף מלשון דכי מדכרנא משמע שאינו חיוב גמור. ועי' תשו' הרשב"א סי' ל"ז הובאה
במ"א ססי' רס"ט דאע"ג דאין קידוש אלא במקום סעודה מ"מ מה שמקדש בבהכ"נ אינו
ברכה לבטלה הגם דתלי טעמא משום דתקנה קבועה היא מ"מ זה אתי שפיר יותר לשטת

הפנ"י הנ"ל: ט ולכאורה יש ראי' להפנ"י מתלמוד ערוף בברכות (דף ס' ע"א) בפלוגתא דר"מ ור' יהודה דאמרי' ה"מ פתח דהיתרא עדיף ליה.

הרי הא דרמ"א א"צ לברך נק' פתח דהיתרא. ושהוא המיקל.

ור' יהודה דאמר צריף לברך הוא המחמיר (ואין בזה רבותא וע"ד שפי' רש"י רפ"ק דביצה (ד"ב ע"ב) אבל פתח האוסרין אינה ראיה שיהפך יכולים להתחמיר ואפילו בדבר המותר) ואי איתא דכשם לברך מספק יש איסור לא תשא.

א"כ אדרבה הא דריה"ו הוא רבותא יותר שסומך על דעתו ומתיר ופוסק לברך במקום שרמ"א שא"צ ואינו חושש משום לא תשא. וגם הנה הרי"ף ומהתוס' וטוש"ע סי' רכ"ג שם פסקו כל"ב לברך בקנה וחוזר וקנה ולל"ק א"צ לברך ועי' חה"ר שם הקשה ע"ז דהא בשל סופרים הלך אחר המיקל.

ועוד דפשוטא דברייתא אתיא כל"ק ולל"ב צריף לדחיקא. אבל לא הקשה איה לא חשו לספק ברכה שא"צ והיינו נדאי מטעם הנ"ל דהא חזינו שזה שלא הצריכו ברכה נק' פתח דהיתרא.

מכלל דלברך במקום פלוגתא נדאי אין בזה שום ג'נוד איסור וא"כ לכאורה זה ראי' גדולה להפנ"י. ודגם שיש לחלק בין ספק דפלוגתא לשאר ספק כמש"ל מ"מ אין לקרות זה פתח דהיתרא את"ל דבספק אסור לברך.

אלא שמשאתי להאל' רבא סי' כ"ב שמתמת גמ' זו חילק בין ברפת שהחיינו לשאר ברכות. דלא אמרינו ספק ברכות להקל בברכות שהחיינו ולפענ"ד יש לתמוה על חילוק זה דהא בש"ע סי' רכ"ה ס"ה פסק אם בירך שהחיינו על ענבים פשישמה יין חדש אינו חוזר ומברך.

ומבואר בב"י הטעם דמהרי"ל גסתפק בדין זה ונדעתו נוטה יותר שיש לברך ואעפ"כ כ' האגור פיון דמספקא לי' אין לברך מספק. הרי דגם שהחיינו אמרי' ספק ברכות להקל וכן משמע עוד שם סי' רכ"ה בכמה דינים.

והנה הא"ר הוציא חילוק זה מדברי הב"ח סי' כ"ט שכ' חילוק זה לדחות דברי מהר"ל מפראג שהביא ראיה מהש"ס דעירובין (דף מ' ע"ב) רשות לא קא מיבעי' לי כו' דבספק יוכל לברך. וע"ז חילק הב"ח בין ברפת שהחיינו ובין ברפת המצות דאין לומר וצונו מספק.

ובשאר ברפת הנהגין אין הכרע בדבריו ועיין בטור ובב"י סי' ת"ר משמע דגם בברפת שהחיינו יש חשש איסור ברכה שא"צ לברך מספק. וצ"ע ע"ז מהש"ס דברכות הנ"ל פתח דהיתרא כו'.

ונצטרף לחלק בין ברפת שהחיינו על המצות דלא ליהנות ניתנו ובין ברפת שהחיינו בקניית פלים חדשים דעכ"פ נהנה נדאי והא דעירובין (מ' ב') דמדמה זל"ז מייירי בראיית קרא חדתא דג"כ אינו הנאה גמורה כו'.

ועיין בספר באר יעקב בכללים שבסוף הספר פלל י"ד העיר קצת מזה והביא מ"ש מהרש"ל על רשב"ם פ' ערבי פסחים (דק"ב) ד"ה להודיעך פחו דר' יהודה ומ"ש

מְהַרְשָׁא שָׁם. שׁוּב רְאִיתִי בַּפֶּר"ח סְסִי' ס"ז שְׁהֶאָרִיף ג"כ בְּדַבְרֵי סֶפֶק בְּרָכָה הִינְנוּ לְקַוְּלָא דַּא"צ לְבָרַף אֶבֶל אֵין אִיסוּר כְּשֶׁרוּצָה לְהַחְמִיר וּלְבָרַף וְאֶפְשָׁר שְׁנֵהוּ ג"כ דַּעַת רַבֵּינוּ יַעֲקֹב בְּרַבֵּי יָקָר שְׁהוּבָא בְּמַרְדְּכֵי סַפ"ב דְּמַגִּילָה.

דַּז"ל הֶמְרָדְכֵי שָׁם וּכְבָר שְׁאָלוּ לְרַבֵּינוּ יַעֲקֹב בַּר יָקָר מִי שְׁלֵא בִּירָף בְּלִילָה מֵהוּ שְׁיִבְרָף בְּיוֹם וְהַשִּׁיב שְׁכָר סְפִירָה יְהִיבֵנוּ לִיהַ שְׁכָר סְפִירָה בְּזַמְנָה לָא יְהִיבֵנוּ לִיהַ עַכ"ל. דְּלִכְאוּרָה פְּשִׁט לְשׁוֹן זֶה מִשְׁמַע שְׁסוּפָר בְּבָרְכָה.

דְּוִגְמַת מ"ש בַּגַּמ' רַפ"ד דְּבָרְכוֹת מִפְּאֵן וְאֵילָף (הִינְנוּ אַחַר חֲצוֹת הַיּוֹם) שְׁכָר תְּפִלָּה יְהִיבֵנוּ לִיהַ שְׁכָר תְּפִלָּה בְּזַמְנָה לָא יְהִיבֵנוּ לִיהַ דַּעַכ"ז מִתְּפִלָּל הוּא כָּל שְׁמוּנָה עֲשָׂרָה בְּרָכוֹת. וְגַם ע"ד מ"ש בַּגַּמ' פ"ק דְּבָרְכוֹת (ד"י סַע"ב) בַּפִּי הַקּוֹרָא מִפְּאֵן וְאֵילָף לָא הֶפְסִיד מֵאֵי לָא הֶפְסִיד שְׁלֵא הֶפְסִיד בְּרָכוֹת.

רַק שְׁהֶפְסִיד מִצְנוֹת ק"ש בְּזַמְנָה וְאֵע"פ שְׁהֶמְרָדְכֵי שָׁם כְּתוּב וְאֵין הַדְּבָר יְדוּעַ אִם אָמַר לְהֵם לְסַפּוֹר לְמַחַר וּלְבָרַף אוֹ לְסַפּוֹר בְּלֵא בְּרָכָה. אֶפְשָׁר שְׁנִדְחַק פֶּן מִשׁוּם שְׁפָתָבוּ ג"כ בְּשֵׁם ה"ג שְׁמִי שְׁלֵא בִּירָף עַל סְפִירַת הָעוֹמֵר בְּלִילָה לָא יְבָרַף בְּיוֹם ע"כ הִי דוֹחַק לוֹ שְׁיִחְלֹק רַבֵּינוּ יַעֲקֹב בַּר"י עַל ה"ג בְּפִשְׁטוֹת כ"כ.

אֶבֶל בְּאַמַּת בְּהִלְכוֹת גְּדוּלוֹת אֵיתָא בְּהִדְיָא בְּהִלְכוֹת עֲצָרַת. וְהִיכָא דְאֵינְשֵׁי וְלֵא בְּרִיף עַל סְפִירַת הָעוֹמֵר מְאֻרְתָא מְבָרַף לְמַחַר עַכ"ל.

וְכ"כ הֶר"ן שָׁם בְּשֵׁם בַּה"ג וְכ"כ הַתּוֹסְפוֹת פ"ו דְּמַנְחוֹת (דס"ו ע"א) בְּשֵׁם בַּה"ג. וְהִנֵּה הַתּוֹסְפוֹת שָׁם כְּתוּבוּ דְּלִכְאוּרָה נ' כַּבֵּה"ג מִסְתֵּם מִתְּנִיחִין דְּנִקְצָר בְּיוֹם כְּשֶׁר אֶבֶל ר"ת שָׁם הִבִּיא רְאִיָּה דְאֵין הִלְכָה כְּמִשְׁנָה זֹו פִּינּוֹן דְּקִי"ל דְּקִצְרָה דוֹחָה שְׁבַת.

וְעִי' בַּלַּח"מ פ"ז מַה' תְּמִידִין ה"ו. לַפ"ז י"ל דְּטַעְמוֹ דְּבַה"ג אֵינּוּ כָּלֵל מַה"ט אֶלָּא אַע"ג דְּעֵיקָר קִצְרֵתוֹ בְּלִילָה אַעפ"כ יוֹכֵל לְבָרַף בְּיוֹם.

וְכַמ"ש רַאבִּי"ה בְּמַרְדְּכֵי דְּמַגִּילָה שָׁם. וְנֵהוּ ג"כ טַעְמוֹ שֶׁל רַבֵּינוּ יַעֲקֹב בַּר יָקָר.

גַּם בְּתַשׁוּ' מַהֶר"מ ב"ב ס' ש"ב כְּתוּב דְּרֵאיוֹת ר"ת דְּחוּיָה. וִי"ל מִטַּעַם הַנֵּ"ל וְאֶפְשָׁר ס"ל כְּהַרְמַב"ם דַּה' תְּמִידִין פ"ז שָׁם ה"ו.

וְרֵאִיתִי בְּסַפֵּר קוֹל הַרַמ"ז עַל מְשֻׁנְיוֹת שַׁכ' בְּמַנְחוֹת ס"פ ר' יִשְׁמַעֵאל שֶׁהַבַּה"ז הִלִּיץ יָפָה בְּעַד פֶּסֶק הַרַמַּב"ם הַנֵּ"ל. וְצ"ע עַל הַפּוֹסְקִים בַּא"ח סְסִי' תַּפ"ט ס"ח שְׁלֵא הִבִּיאוּ כָּלֵל סְבַרַת הַרַמַּב"ם דְּלִדְיָה פְּשִׁטָא שְׁהֵדִין כַּמ"ש בַּה"ג.

וְאֵיף שְׁיִהְי' עַכ"פ יֵשׁ לוֹמֵר שְׁיֵשׁ לְסַמְנָה עַל הַפֶּר"ח וְסִינְעֵתוֹ כְּשֶׁהֶסְפֵּק נוֹטָה יוֹתֵר לְהַצִּד שְׁלֵא בִּירָף שְׁיִוְכַל לְהַחְמִיר וּלְבָרַף. וְקִצְתָא רַאִי' מִפְּסֵק הַרַמַּב"ם פ"ד מַה' בְּרָכוֹת ה"ו וּבַלַּח"מ שָׁם הָא אֵיכָא (בַּמ"ש) [ב"ש] כו' אֶהְיִ לָן כו' ע"ש.

וְעִי' בַּתַּה"ד סְסִי' ל"ז וּבַפֶּר"ח סְסִי' תַּפ"ט לְכְאוּרָה לָא נִזְכָּר מִשִּׁטְתוֹ דְּסִי' ס"ז הַנֵּ"ל. וּבְשִׁמוֹ"ע כְּשֶׁמְסוֹפֵק אֵי אָמַר בְּרָכָה א' אוֹ עֲדִיין לָא אָמְרָה נִרְאָה שְׁיֵשׁ לְסַמְנָה ע"ז וְלוֹמֵר הַבְּרָכָה כְּפִשְׁט הִירוּש' דַּס"פ אֵין עוֹמְדִין.

בְּשֵׁנִים דְּהֵכָא גַם אַם לֹא יַחְזֹר יֵשׁ חֲשֵׁשׁ שְׂאֵם לֹא אָמַר ה"ל מְשֻׁנָּה מִמְטַבֵּעַ שְׂתִקְנוּ חֲכָמִים
בְּבִרְכוֹת. וְהִנֵּה עוֹד מְצִינּוּ לְהַגְאוּנִים שְׂתִקְנוּ כַּמָּה בְּרְכוֹת בְּשֵׁם וּמְלָכוֹת אַחַר חֲתִימַת הַש"ס
כְּמִבְּנֹאֵר בֵּא"ח ס"י מ"ו בְּבִרְכַת הַנּוֹתָן לִיעֵרָה פַח.

וְעב"י שְׂם מְאַחַר שְׂלֵא נִזְכָּר בְּתִלְמוּד כּו' וְאָנוּ מְבָרְכִין אוֹתָהּ. וְהַמ"א כ' דָּגַם הַב"י חֲזוֹר
בו.

וְע"ש בַּט"ז ס"ק ז' שְׂהִקְשָׁה ד' הָרֵא"ש אֶהְדְּדִי וְתִירֵץ כּו' וְאִין בְּזָה מְשׁוּם לֹא תִשָּׂא אַע"פ
שְׂאִין חֲזִיב בָּהּ. וְהַב"ח בֵּא"ח ע"ס"י ס"ג בַּק"א פ"א דְּהָרֵא"ש בַּפ"ק דְּכַתְּנֻבוֹת מִיִּירֵי בְּלֹא
שֵׁם וּמְלָכוֹת וְאִין פֶּן דַּעַת הַש"ע שְׂם וּמָמָה שְׂלֵא הַזְפִּיר הָרֵא"ש שְׂם וּמְלָכוֹת אִין שׁוּם
רֵא"י דְּקָהּ הוּא ג"כ ל' הַמְשֻׁנָּה רַפ"ו דְּבִרְכוֹת וּרַפ"ט דְּבִרְכוֹת.

וְע"י בְּקָרְבֵן נִתְנָאֵל פ"ק דְּקִדּוּשִׁין אוֹת קַנ"ב תִּירֵץ ג"כ סְתִירַת ד' הָרֵא"ש מִהֶתֶם לַפ"ק
דְּכַתְּנֻבוֹת ס"י ט"ו שְׂלֵא כְּדָבְרֵי הַב"ח וְשְׂלֵא כְּדָבְרֵי הַט"ז. וּמ"מ לְדִינָא עוֹלָה מְדָבְרֵי ג"כ
שְׂאִין בְּזָה מְשׁוּם לֹא תִשָּׂא.

וְהַעֲיָקָר כַּהֲט"ז דְּבַכָּה"ג אֶזְלִינֵן בְּתַר מְנַהֲגָא. וְכ"ה בְּמְשֻׁנָּה פ"ג דְּסוּפָה (דַּל"ח) וּרַפ"ג
דְּמַגְלִילָה מְקוּם שְׂנַהֲגוּ לְבָרַךְ יְבָרַךְ שְׂלֵא לְבָרַךְ לֹא יְבָרַךְ.

וּבְגַמ' שְׂם אָמַר אַבְיֵי לֹא שְׁנוּ אֱלָא לְאַחֲרֵי אֲבָל לְפָנָיו מְצָנָה לְבָרַךְ כּו'. מְלִשׁוֹן זֶה מְשֻׁמַּע
דְּלֵאחֲרֵי אִינוּ מְצָנָה כ"א רְשׁוֹת וּמַש"ה תְּלִיא בְּמַנְהֵג דְּאִין לֹא מְרָם דְּבְמַקּוּם שְׂנַהֲגוּ ס"ל
דָּגַם לְאַחֲרֵי מְצָנָה לְבָרַךְ דַּא"כ הַל"ל הַכִּי לֹא שְׁנוּ אֱלָא לְאַחֲרֵי אֲבָל לְפָנָיו לְדָבְרֵי הַפֶּל
מְצָנָה לְבָרַךְ כּו'.

דְּמַזָּה הִי מְשֻׁמַּע דְּלֵאחֲרֵי אִינוּ מְנַסְפֵם דְּהוּי מְצָנָה כ"א פְּלוּגְתָא. אֲבָל מְדַאֲמַר אֲבָל לְפָנָיו
מְצָנָה מְשֻׁמַּע דְּלֵאחֲרֵי לַכ"ע אִינוּ מְצָנָה כ"א רְשׁוֹת.

וְאַעֲפ"כּ בְּמַקּוּם שְׂנַהֲגוּ לְבָרַךְ יְבָרַךְ פִּינּוּ דְּהוּי רְשׁוֹת. וְכַהֲהִיא דְּעִירוּבִין (דָּף מ') רְשׁוֹת
לֹא קָא מִיבְעִיא לִי כּו'.

וְעַד"ז י"ל שְׂהֵן הַבְּרְכוֹת שְׂתִקְנוּ הַגְּאוּנִים דְּהוּי רְשׁוֹת וְלֹא מְצָנָה וּמַש"ה כ' הַט"ז דְּתִלְיָא
בְּמַנְהֲגָא. וְעִינֵן בַּט"ז ס"י תַּכ"ח סַק"ה בַּמ"ש וּנ"ל דְּאַף בְּזַמֵּן הַמְשֻׁנָּה שְׂאֲמָרוּ פ"ג דְּמַגְלִילָה
שְׂרַק הַפּוֹתֵחַ וְהַחּוֹתֵם בְּתוֹרָה מְבָרַךְ כּו' אִם רוֹצִים פֶּל אֶחָד מִהַקְּרוּאִים מְבָרַךְ לְפָנֶיהָ
וְלֵאחֲרֵיהָ וְהוֹכִיחַ פֶּן מִהַמְד"ר א"כ מוֹכַח שְׂיֵשׁ בְּרַכָּה שְׂאִינָה חוֹבָה וְאַעֲפ"כּ כְּרְשׁוֹת לְבָרַךְ
וְכַתְּבֵתִי מַזָּה בְּתִשׁוּ אַחַת בְּדִין אִם רְשָׁאִים לְהוֹסִיף עַכְשָׁיו שְׂהַש"צ הוּא הַקּוּרָא עַל שְׂבָעָה
קְרוּאִים בְּשִׁבְתַּת מַחְשֵׁשׁ בְּרַכָּה שְׂאִינָה צְרִיכָה כּו': וּמַעֲתָה פִּינּוּ דְּמְצִינּוּ כַּמָּה בְּרְכוֹת שְׂהֵן
רְשׁוֹת וְלֹא חוֹבָה.

וְאַעֲפ"כּ בְּמַקּוּם שְׂנַהֲגוּ לְבָרַךְ יְבָרַךְ וְאִין בְּזָה שׁוּם נְדָנוּד אִסּוּר דְּלֵא תִשָּׂא. א"כ מַעֲתָה
אַפְשָׁר לָנוּ לֹא מְרָם עַד"ז בְּמַנְהֵג נְשִׁי דִּינּוּ שְׂנַהֲגוּ לְבָרַךְ עַל מ"ע שְׂהַזַּמ"ג כְּמוֹ שְׂכ' רַמ"א.

דַּאֲע"ג שְׂאִין שׁוּם חוֹבָה עֲלֵיהֶם לְקַיֵּים הַמְצָנָה. מ"מ מְאַחַר דְּנִשְׁיִם סוּמְכוֹת רְשׁוֹת א"כ
בְּבִרְכָה נְמִי הוּי רְשׁוֹת לְכֵן בְּמַקּוּם שְׂנַהֲגוּ לְבָרַךְ תְּבָרַךְ: וְהִנֵּה בְּמָה שְׂיֵשׁ עוֹד לְפַקְפַק אִיךָ
יֵאמְרוּ וְצִנּוּנוּ.

נלע"ד דג"כ מןכרח מדין ברפת ההלל בר"ח שאינו רק מנהג ואעפ"כ אומרים וצנונו. ולפי"ז יובן ג"כ דהרמב"ם לשיטתו דפסק ג"כ בהלל דר"ח שאין מברכין אפילו בצבור כמ"ש בשמו בש"ע סי' תכ"ב.

נהרי לא נהגו בכל מדינות אלו כדבריו עוד טען ס' המכריע סי' ע"ח. דאם יברכו הנשים על מ"ע שיהזמן גרמא יש פאן איסור בל תוסיף.

וטענה זו דחה ריא"ז בש"ג פ"ד דר"ה. גם מקור דבריו נמשך ע"פ פרש"י בערוכין (צ"ו) דהא דנשים אין סומכות משום בל תוסיף ובאמת דרש"י ס"ל דאין מברכות על מ"ע שהזמ"ג כמש"ל בשם הגמ"י: אמנם התוס' בערוכין שם הקשו טובא על פי' זה והעלו דאין פאן בל תוסיף וכן הסכים לדבריהם הריטב"א שם בחידושי וכן האריף בזה בטורי אבן פ"ד דר"ה ופ"ב דחגיגה: ומעשה אבוא מעט על סדר קונטרסים.

פתח דבריהם יאיר לינשב דעת הרמב"ם דס"ל דנשים אין מברכות על מ"ע שהזמ"ג דלק"מ עליו מהא דרב יוסף בב"ק (דפ"ז ע"א) שיהביאו התוס'.

דמלבד מה שדחו התוס' עצמן ראי' זו דשאני סומא דחייב עכ"פ מדרבנן. עוד זאת פתבו מעלתם לדחות ראי' זו בסברא נכונה.

והוא דטעמו של הרמב"ם משום דלא מצינו שיהותר איסור לא תשא. במי שאינו מצנוה ועושה מרב יוסף לק"מ דהא התם קאי רב יוסף לפום מה דסבר מעיקרא דמי שאינו מצנוה גדול יותר.

וא"כ נדאי ד יכול לברך ואין בזה משום ברכה שא"צ פיון דגדול יותר ממי שהוא מצנוה ועושה כו' משא"כ לפי האמת דגדול המצנוה ועושה כו'. והנה עם היות שאמרו דבר חקמה.

ובפרט לפ"ד המ"א בהרמב"ם דאיסור ברכה שא"צ הוא דאורייתא. מ"מ לפי האמת אין זה מספיק גם בשיוב דעת הרמב"ם.

דאם נביח שמי שאינו מצנוה אינו רשאי לברך לפי המסקנא דגדול המצנוה כו' פמו כן אף לפי הסברא דמי שאינו מצנוה גדול יותר אינו רשאי לברך. דאיה מזכיר שם שמים על דבר שקר לומר וצנונו נהרי אינו מצנוה כלל.

ואף שהוא גדול מן המצנוה מ"מ א"א להכחיש שאינו מצנוה. נהרי אפילו גבי קריית פסוקים שבהבאת בפורים דקורא הפסוקים שבתורה שאין בזה שום איסור דהנפרת שם שמים לבטלה פאדם הקורא בתורה.

אעפ"כ איתא בב"ב (דפ"ב ע"א) מקדי פסוקי גינהו ליקרי. א"ל משום דמחזי כשיקרא יעו"ש ועיין בתה"ד סי' ל'.

כ"ש בהנפרת ש"ש בברכה על דבר שהוא שקר. ולרמב"ם הוא איסור דאורייתא.

ולכן א"א להתיר ברכה לנשים במ"ע שהזמ"ג לומר וצנונו אלא לדברי האומרים נשים סומכות רשות. שנהו ע"ד דתנן פ"ה דביצה משום רשות משום מצנה ומבואר שם דרשות היינו קצת מצנה.

כדפרש"י בביצה (דל"ו ע"ב) שהן קרובים למצנה רק שלגבי הנך דהוי מצנה גמורה נק' רשות וכמ"כ נשים במ"ע שהזמ"ג נק' רשות לגבי אנשים. ולדברי האומרים שמכרכים על הלל דר"ח אף שאינו מצנה כ"כ ואעפ"כ אומרים וצננו.

ענין בתוס' דברכות (דף י"ד ע"א). משא"כ להרמב"ם דס"ל נשים אין סומכות וגם ס"ל דאין מכרכין על הלל דר"ח א"א להתיר למי שאינו מצנה שיאמר וצננו אף אם יהי גדול מהמצנה ועושה.

ע"כ צריך ליישב הא דרב יוסף להרמב"ם ע"ד שיישבו התוס' משום דסומא חייב מדרבנן. אבל מצאתי להרשב"א בב"ק דפ"ז הובא בשט"מ שם דס"ל דסומא אינו חייב אף מדרבנן כלל כ"א ממדת חסידות.

א"כ לפ"ז נשאר הוכחת ר"ת ברורה מהא דרב יוסף. ועוד לפ"ז א"א לומר כמו שדחו מעלת כבודכם.

דהתם היינו משום דקס"ד דרב יוסף דמי שאינו מצנה גדול יותר כו' דהניחא ליישב דעת רב יוסף אבל א"כ ישאר תמיה על ד' ר' יהודה במשנה פ"ג דמגילה דס"ל דסומא שראה מאורות פורס על שמע.

וכיון שפטור מכל המצות לריה"ו ואף מדרבנן אינו חייב אף מזכיר ש"ש בברכה שא"צ ולא עוד אלא שמוציא אחרים י"ח בברכות ק"ש כו' משא"כ לשיתת ר"ת ודעמ' א"ש ענין שט"מ שם. עוד כ' מעלתם הנשאה.

דלכאורה יש להביא ראיה דנשים מכרכות על מ"ע שהזמ"ג מהא דתנן רפ"ג דזבחים דשחיתת קדשים פשרה לכתחלה בנשים והיא מ"ע שהזמ"ג וטעונה ברכה. ואשכחן (בר בוקתא) ג"כ ראי' [מהא דקי"ל דאשה פשרה למול לכתחלה כמבואר ברמב"ם וש"ע י"ד סי' רס"ד וא"כ בנדאי מברכת אקב"ו על המילה.

אולם לפי הדחי' שדחו מעלתם הראי' משחיתת קדשים. דשא"ה דסוף סוף נעשית המצנה בטוב ע"י האשה.

ול"ד לנטילת לולב שהאשה נוטלת שלא נתקיים שום מצנה גמורה ע"ז. והוא חילוק אמיתי א"כ ע"ז נדחה ג"כ הראי' ממילה דשא"ה דסוף סוף נתקיים מצנת מילה גמורה ע"י האשה לכהן כולה לברך לד"ה: יא והנה ע"ד שכתבו כבודכם לחלק בין מצנת ציצית לשאר מ"ע שהזמ"ג.

ולומר דאף אם בשאר מ"ע שהזמ"ג אין אחר המנהג כלום דנשים מכרכות. מ"מ בציצית אינם רשא' לברך כמו שהבאתי טעמם ונמוקם בתחלת דברי.

והנה לעיל הבאתי דברי ח' הרשב"א פ"ד דר"ה וס' המכריע סי' ע"ח שהקשו על דברי הפוסקי' כר' יוסי ור' שמעון דנשים סומכות רשות. הלא זהו נגד סתם משנה פ"ד דר"ה ונתרצו ע"ז שי"ל שאינו נגד הסת"מ וכמש"ל.

ולכאורה יש עליהם קושיא עצומה דאף שיש להעמיס דסת"מ זאת אינו נגד ר' יוסי ור' שמעון. מה יענו עוד על שני סתם משניות מפורשות דלא כר' יוסי ור' שמעון.

הא' ספ"ק דקדושין דתנן הסמיכות והתנופות וההגשות והקמיצות וההקטרות והמליקות וההזאות והקבלות נוהגים באנשים ולא בנשים. הב' משנה במנחות (דצ"ג) הפל סומכין חוץ מחש"ו סומא וא"י והעבד והשליח והאשה ולשון משנה זו האחרונה העתיק הרמב"ם פ"ג מהלכות מעה"ק.

אשר שם נ' מדבריו דנשים אין להם רשות לסמוך פי לא התיר להם לסמוך אפילו דרך אקפו ודייכו. א"כ פי' הוא ז"ל ג"כ משנה זו דנשים אין סומכות כלל וא"כ פיון דהנה משניות אתיא כר' יהודה.

פלא על ס' המכריע והרשב"א שהספיקו לפסוק כר' יוסי ור"ש רק משום דסת"מ דר"ה אינה פנגדו. והרי עכ"פ יש ב' משניות פנגדו.

ובשלמא על ר"ת והר"ן לק"מ דהם כ' הטעם לפסוק כר' יוסי אף דס"ל דסת"מ דר"ה היא כר' יהודה מ"מ מעשה רב. ויש לסמוך ע"ז יותר פמבואר בדבריהם.

וא"כ אף גם אם סתם מתני' דקדושין ודמנחות הם ג"כ פנגדו אין חילוק פדאמרי' בעלמא מה לי חד סתמא מה לי תרי סתמא. משא"כ לספר המכריע א"א לתרץ פן דאפילו אם חד סתמא הי' נגד ר' יוסי ס"ל דהלכה כסת"מ וכנ"ל.

והנה בקרבן אהרן בסדר ניקרא פרשתא ב' כ' שני פירושים בענין נשים סומכות רשות הא' הוא מ"ש התוס' חולין (דף פ"ה) דהיינו רק דרך אקפו ודייכו ולא סמיכה גמורה בכל פחו.

הב' כ' ממשמעות רש"י שם דמותר להם לסמוך סמיכה גמורה ממש. ומ"ש בחגיגה (ט"ז) דלא שרי כ"א באקפו ודייכו זהו פשהקרפן לא הי' של הנשים ממש כ"א של בעליהם ורק משום נח"ר נתנו להם לסמוך ע"כ לא שרי סמיכה גמורה אבל פשהבהמה שלהם ממש הרי רשות להם לסמוך סמיכה גמורה באנשים.

והספיק לפי זה השני. (ולפ"ז אף למ"ד דברכה שא"צ הוי דאורייתא י"ל דמותרות לברך.

וצ"ע.

מיהו א"צ לזה דכבר נת' שהעיקר דברכה שא"צ הוא רק איסורא דרבנן) וא"כ לדבריו יש ליישב הסת"מ דמנחות (דצ"ג) דאינו פנגד ר' יוסי ור"ש פי' התיב במנחות מירי שהקרפן אינו של האשה ממש כ"א של בעלה פמבואר בגמ' שם ידו ולא יד עבדו כו' ולא יד אשתו כו' יעו"ש.

וכ"כ בתוס' שם ד"ה ידו ועתוי"ט שם. והשתא י"ל דמש"ה אין האשה רשאי לסמוך ר"ל סמיכה גמורה.

ואקפו ודייכו אינה סמיכה כלל כמ"ש בחגיגה (ט"ז סע"ב). אף סתמא דקדושין א"א ליישב עד"ז דהא התיב פי' בגמ' הטעם משום בני ישראל סומכין ואין בנות ישראל סומכות וזה הפסוק מבואר דמירי בקרבן של הנשים עצמן שמוזה הפסוק למד ר' יהודה (החולק עם ר' יוסי) דנשים אין סומכות כלל.

וא"כ פִּינּוֹן דְּמִיָּירִי בְּקֶרְבָּן שְׁלֵהֶם וּאֵפ"כ תִּנּוּן דְּסְמִיכוֹת אֵין נוֹהֲגָת בְּנָשִׁים מִשְׁמַע כּר' יְהוּדָה דְּאִילוֹ לר' יוֹסִי הָרִי גְּנָשִׁים סוּמְכוֹת רְשׁוּת. וְעוֹד דְּלִקוּשְׁטָא דְּמִילְתָּא גַּם סת"מ דְּמִנְחוֹת קָשָׁה לִינְשֵׁב כּד' הַק"א דְּדַבְרֵיו הֵם מִמֶּשׁ סְבָרָא הַפּוּכָה מִ"ש הַתּוֹס' בְּמִנְחוֹת (דצ"ג) ד"ה יָדוּ דְּאֵם הַקֶּרְבָּן הוּא שָׁל בְּעַל הָאִשָּׁה קס"ד יוֹתֵר שְׁיִהְיֵ אִשְׁתּוּ יְכוּלָה לְסַמְנָה כּו' ע"ש.

וַיֵּשׁ לְדַחֲוֹק דֵּהק"א דס"ל שְׁכַשְׁהֶקְרָבָן שָׁל בְּעַל הָאִשָּׁה גְּרַע מִיָּירִי אִם בְּעֵלָה ג"כ סוּמְנָה בְּעֵצָמוּ. וּמ"מ סוּגְנֵי דְּחִגִּיגָה הִיא לְכָאוּ פִּנְגָּדוּ וּכ"כ הַט"א שָׁם בְּפִשְׁיטוֹת.

לְכֵן נִלְע"ד לִינְשֵׁב עִפְמ"ש הַט"א בְּחִגִּיגָה דט"ז ד"ה הָכִי גְּרִסִּינּוּ. דר' יוֹסִי ור' שְׁמַעוֹן קְסָרִי ג"כ הִדְרָשָׁא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל סוּמְכִים וְלֹא בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל סוּמְכוֹת וְהָכִי דְרָשִׁי דְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל חִיבִים לְסַמְנָה וְאֵין בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל חִיבוֹת לְסַמְנָה.

וּמ"מ נְשִׁים סוּמְכוֹת רְשׁוּת. וְעפ"ז נוֹכַל לְפָרֵשׁ בְּטוֹב דַּסְת"מ דְּקִדּוּשֵׁין וְדְמִנְחוֹת אֵינוּ פְּלֵל נִגְד ר' יוֹסִי ור"ש דְּהֵתָם ה"ק הַסְּמִיכוֹת בְּתוֹרַת חוּבָה נוֹהֲגִים רַק בְּאֲנָשִׁים וְלֹא בְּנָשִׁים.

וְכַדְמִיָּיתִי הַפְּסוּק דְּכַתִּיב בְּנ"י וְלֹא בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וְזֶה מִיָּירִי דְרָף חִיּוּב. וְעד"ז יֵשׁ לְפָרֵשׁ ג"כ הַסְת"מ דְּמִנְחוֹת.

וּכ"ז אֲפִילוּ נֹאמֵר כִּפִּי הַק"א דְּנָשִׁים רְשׁוּת לְסַמְנָה סְמִיכָה גְּמוּרָה פְּשֵׁהֲבֵהֶמָּה שְׁלֵהֶם דַּמ"מ א"ש הַסְת"מ עַד"ז דְּאֵין סְמִיכָה נוֹהֲגָת בְּנָשִׁים בְּתוֹרַת חוּבָה. וּכ"ש אִם נֹאמֵר פְּדַעַת הַתּוֹס' דְּחֻלִּין פ"ה וּכ"כ הַט"א בְּפִשְׁיטוֹת (וְלֹא רְאִיתִי שׁוּם חוּלִק ע"ז זוּלַת בְּהִרְיָטָב"א בְּעִירוּבֵין צ"ו.

מִשְׁמַע קָצַת דִּישׁ בְּזֵה מ"ד) דְּאֵין רְשׁוּת לְנָשִׁים לְסַמְנָה אֲפִילוּ לר' יוֹסִי ור' שְׁמַעוֹן כ"א דְרָף אֲקִפּוּ יְדִיָּיִכוּ. דֵּהוּא אִסוּר דְּרַבְּנָן.

אֲבָל סְמִיכָה גְּמוּרָה בְּכָל פַּחוּ דְּהוּי עֲבוּדָה בְּקִדְשׁ וְה"ל אִסוּרָא דְּאוּרְיָי לֹא הָוֵתֵר פְּלֵל גַּם לר' יוֹסִי ור"ש. וּמִבְּנֹאֵר בְּחִגִּיגָה שָׁם דְּסְמִיכָה דְרָף אֲקִפּוּ יְדִיָּיִכוּ בְּאֲמַת אֵין זוּ סְמִיכָה פְּלֵל.

וּא"כ לִפ"ז וְדַאי א"ש בְּפִשְׁיטוֹת דְּהִנָּה סת"מ דְּקִדּוּשֵׁין וּמִנְחוֹת אֵינוּ פְּלֵל נִגְד ר' יוֹסִי ור"ש. דְּהֵתָם תִּנּוּן הַסְּמִיכוֹת וְהַפֵּל סוּמְכִין וְהִיָּינוּ סְמִיכָה גְּמוּרָה בְּכָל פַּחוּ וְזֵה וְדַאי אֵין רְשׁוּת לְנָשִׁים אִף לר' יוֹסִי ור"ש וְלָכֵן תִּנּוּן דְּאֵינָה נוֹהֲגָת בְּנָשִׁים.

וּמִש"ה א"ש דַּמְסַת"מ אֵלוּ לֹא הִנְקָשָׁה פְּלֵל לְהַרְשָׁב"א וּס' הַמְכָרִיעַ עַל ר' יוֹסִי ור"ש. דְּמִשְׁנִיּוֹת אֵלוּ מִיָּירִי בְּסְמִיכָה גְּמוּרָה דֵּה"ל אִסוּר דְּאוּרְיָי לְנָשִׁים וְלֹא הָוֵתֵר לְהֵן פְּלֵל אִף לר' יוֹסִי ור' שְׁמַעוֹן.

דֵּהָא דְּאִמְרֵי דְּנָשִׁים סוּמְכוֹת רְשׁוּת מִיָּירִי רַק בְּעֵנָן אֲקִפּוּ יְדִיָּיִכוּ דֵּה"ל אִסוּרָא דְּרַבְּנָן וְזֵהוּ רְשׁוּת לְנָשִׁים. אֲבָל מְסַתְמָא דר"ה קָשָׁיָא לְהוּ שְׁפִיר עַל ר' יוֹסִי ור' שְׁמַעוֹן דְּהֵתָם דְּמַעְכָּבִין אֵת הַנָּשִׁים מִלְתַּקְוַע וּתְקִיעָה ה"ל רַק אִסוּרָא דְּרַבְּנָן וּא"כ מ"ש מִאֲקִפּוּ יְדִיָּיִכוּ וּכְמ"ש הַתּוֹס' בְּהִדְיָא בְּחֻלִּין (דַּפ"ה) דְּתְקִיעָה עִם אֲקִפּוּ יְדִיָּיִכוּ שְׁוִין זל"ז וְע"ז הַנְּצָרְכוּ לְתַרְץ דַּסְת"מ זוּ ג"כ אֵינָה נִגְד ר' יוֹסִי ור' שְׁמַעוֹן פְּאִמּוֹר בְּדַבְרֵיהֶם: וּא"כ מְזֵה נוֹכַל לְהוֹכִיחַ לְחֻקִּירָה שְׁלָנוּ בְּעֵנָן צִיצִית.

דלמ"ד שהנשים מברכות על מ"ע שהזמ"ג משום דנשים סומכות רשות ה"ה גבי ציצית. ואין לחלק משום דבנדאי לא היתה פנונת התורה בעיקר מ"ע זו גם על נשים דהא לפמ"ש מ"ע כו' יש בה גם איסור פלאים כו'.

דהא ממקומו מוכרע שאין לחוש לזה דמקור דין ההיתר לנשים לברך על מ"ע שהזמ"ג נובע מהא דנשים סומכות רשות. והרי התם ג"כ נדאי לא היתה פנונת התורה בעיקר מצנה זו גם על נשים דהא אסור להם מדאורינא לסמוך סמיכה גמורה לפ"ד התוספות דחולין (דף פ"ה) ומנחות (צ"ג ב').

ואקפו ידייכו אינה סמיכה כלל מה"ת וא"כ נדאי לא פנונה התורה על נשים ואיך נניח להם לסמוך אפי' באקפו ידייכו שהוא איסור דרבנן והרי התורה לא פנונה עליהם במצנה זו ואדרבה הן אסורות לקיים מצנה זו כדינה.

אעכצ"ל דאף שהתורה אסרה להן סמיכה גמורה משום עבודה בקדשים מ"מ לא מפני זה לא נתנה להן רשות במה שאין בו איסור דעבודה בקדשים כגון באקפו ידייכו וזהו ענין נשים סומכות רשות.

וכ"ש וק"ו שי"ל פן במצנת ציצית דיש ג"כ לקיים מצנת ציצית כדין ממש בלא שום פלאים כגון בטלית של צמר או של שאר מינים לפ"ד הרבה פוסקים. דמפני שהותר לנשים ג"כ פלאים בציצית לא מפני זה תשלול התורה הרשות מהנשים בציצית שאין בו פלאים.

ואף גם לפ"ד הק"א דגבי סמיכה נתנה התורה רשות לנשים לסמוך סמיכה גמורה מ"מ מבואר דר' יוסי ור' שמעון דרשי ג"כ דפי' הכתוב בסמיכה קאי דוקא בני ישראל ולא בנות ישראל משום דהפסוק מייירי במצנה וחובה וז"א רק בבני ישראל ולא בבנות ישראל.

אלא דאמרי' דאעפ"כ נשים סומכות רשות. א"כ אף אם גבי ציצית פנונה התורה ג"כ דוקא זכרים ולא נקבות משום דיש בה פלאים ה"ל כאילו הי' נדרש בני ישראל ולא בנות ישראל.

ואעפ"כ רשות להן ללבוש ציצית שאינו של פלאים. כ"ש דלפמש"ל רוב הציצית אינן של פלאים היינו בטלית דצמר (וטליתות של שאר מינין לפ"ד הרבה פוסקים פנ"ל) דמקיימו בו מצנת ציצית דתכלת בלא פלאים וא"כ ה"פ בני ישראל מצנה וחובה לעשות להם ציצית והיינו אפילו בכלאים בציצית.

ואין בנות ישראל מצנה להן לעשות ציצית (וממילא נדאי אסורות בכלאים). אבל מ"מ רשות להן ללבוש ציצית והיינו פשאינו של פלאים כו'.

ועוד הרי הותר דכלאים בציצית נלמד רק ממ"ש בפ' תצא גדילים סמוך לשעטנז כדמסיק ביבמות (ד) ושם שייך לומר דבנדאי לא היתה פנונת התורה גם לימן רשות לנשים ללבוש ציצית עד"ז.

אָבֵל בַּפ' צִיצִית שֶׁבַפ' שָׁלַח שְׁלֵא נֹז' שָׁם בְּהִדְיָא סְמִיכוּת הֵיִתֵר פְּלָאִים א"כ וְדָאִי י"ל דְּרִשׁוֹת לְנָשִׁים לְלַבְנוֹשׁ צִיצִית וּלְבָרָה וְה"ה בְּטִלְיָא וְשְׂאוּלָה: עוֹד עַל עֲנָנֵי הַגְּזֵל] מַה שֶּׁהִשְׁגַּתְּמָם עָלַי בַּמַּש"ל אֲנִישִׁים שֶׁלְבָשׁוּ צִיצִית דְּכִלְאִים בְּטִלְיָא שֶׁל צָמֵר.

וּכְתִבְתָּם מֵאַחַר דְּנֶאֱסַר בְּסֻדִּין שֶׁל פִּשְׁתָּן כ"ש בְּטִלְיָא שֶׁל צָמֵר שֶׁאֲפָשֵׁר לַעֲשׂוֹת תְּכֵלֶת בְּלִי פְּלָאִים וְאֵין הַדְּעָת סוּבְלָת לֹמֵר דְּבְטִלְיָא שֶׁל צָמֵר יֵהִי שְׂרִי פְּלָאִים בְּצִיצִית אַף לְאַחַר הַגְּזִירָה בְּסֻדִּין בְּצִיצִית.

עכ"ל הַמְשִׁיג. וע"ז אָשִׁיב.

הִנֵּה מְלִשׁוֹן הַטּוֹר סִי י"א שֶׁכ' וְז"ל. וְעַתָּה שְׂאִין לָנוּ תְּכֵלֶת אֵין לַעֲשׂוֹתָהּ מִפְּלָאִים עכ"ל.

מְבִנְיָא דְּאֵם הִי לָנוּ תְּכֵלֶת הִי מִן־תֵּר לְעֲשׂוֹתָהּ מִפְּלָאִים. וְקָשָׁה הִרִי אַף גַּם בְּזִמְנֵי שֶׁהִי תְּכֵלֶת שְׁנִינֵי סֻדִּין בְּצִיצִית ב"ש פּוֹטְרִין כו' וְכָל הַמְטִיל תְּכֵלֶת בְּסֻדִּינוּ בִּירוּשָׁלַיִם אֵינוֹ אֱלָא מִן הַמַּתְמִיחִין וּמְסִיק הַש"ס דִּישׁ לְגִזְזוֹר מְשׁוּם פְּסוּת לִילָה וְא"כ אָסוּר לַעֲשׂוֹת הַצִּיצִית מִפְּלָאִים בְּטִלְיָא שֶׁל פִּשְׁתָּן אַף כְּשֵׁיִשׁ תְּכֵלֶת.

וְהִשְׁתָּא לְדַבְרֵי רוּמַע"ל שֶׁכ' דכ"ש בְּטִלְיָא שֶׁל צָמֵר דְּאָסוּר לַעֲשׂוֹת הֶלְבֵן מְחוּטֵי פִּשְׁתָּן כִּינּוּן שֶׁאֲפָשֵׁר לְקַיֵּים הַמ"ע בְּלֵא פְּלָאִים. וְא"כ ק' מֵאֵד דְּבָרֵי הַטּוֹר וּלְשׁוֹנוֹ מְדוּעַ תְּלָה אִסוּר זֶה רַק מְשׁוּם שְׂאִין לָנוּ תְּכֵלֶת.

הֵלֵא גַם כְּשֵׁיִשׁ תְּכֵלֶת כְּבָר נֶאֱסַר מִזְמַן הַתְּנָאִים וּמִזְמַן שֶׁהִי בַּה"מ קַיֵּים לַעֲשׂוֹתָהּ מִפְּלָאִים וְעַיִן בְּתוֹסְפוֹת דְּמִנְחוֹת פָּרֵק הַתְּכֵלֶת (דָּף מ' ע"א) ד"ה כִּינּוּן וּבְהֶרְמַב"ם פ"ג מַה צִּיצִית ה"ו וּבכ"מ שָׁם.

וְעַיִן בְּתוֹסְפוֹת פ"ק דִּיבְמוֹת (דָּף ד' סע"ב) ד"ה דְּאֲפִילוּ צָמֵר לְפִשְׁתָּן וְעַיִן בַּש"ע סִי ט' סְעִיף ב' חוּץ מִשְׁלֵל פִּשְׁתִּים בְּצָמֵר בְּזִמְנֵי דְלִיכָא תְּכֵלֶת. מִשְׁמַע בְּזִמְנֵי שֶׁהִי תְּכֵלֶת הִי מִן־תֵּר לְהַטִּיל חוּטֵי לָבֵן דְּפִשְׁתָּן עִם חוּטֵי תְּכֵלֶת בְּבָגָד שֶׁל צָמֵר וְעִי בְּלָבוּשׁ סִי ט' ס"ג מ"ש וִי"א דְּאֵף בְּזִמְנֵי שֶׁהִי תְּכֵלֶת הִי אָסוּר לַעֲשׂוֹת חוּטֵי פִּשְׁתָּן בְּשֵׁל צָמֵר.

וְהַמְעַדְנֵי יו"ט הַשִּׁיגוֹ וְכ' לֹא יִדְעָתִי מֵאֵן נִינְהוּ הִי"א הִלְלוּ וְאֲדַרְבֵּה בַּש"ס אִיפְשׁוּט דְּאֵף פִּשְׁתָּן בְּשֵׁל צָמֵר שְׂרִי עכ"ל הַבִּיאוּ הָאֵלֵי זוּטָא שָׁם. וּבֵא"ר שָׁם סק"ד כְּתִב דְּהֵי י"א זְהוּ דְּעַת הֶרְמַב"ם פ"ג ה"ו הַגְּזֵל: (חֶסֶר).

סִימָן ד' בְּמִנְחוֹת (דָּף ל"ו סע"ב) ת"ר יָדָה זֹו שְׂמַאל אַתָּה אוֹמֵר שְׂמַאל אוֹ אֵינוֹ אֱלָא יָמִין ת"ל אַף יָדֵי יְסֻדָּה אֶרֶץ וַיִּמְיֵי טְפָחָה שְׂמִימֵי בִישְׁעֵי' (סִי מ"ח י"ג). וּפְרַש"י מְדַכְתִּיב יָדֵי וַיִּמְיֵי ש"מ יָד הֵינּוּ שְׂמַאל אַפ"ל שְׂאֵף לְדְעַת הַסְּמ"ג הוּבָא בַּטּוֹש"ע אַה"ע סִי קס"ט לְעַנְנֵי חֲלִיצָה דְּאִיטֵר דְּאֵף אִיטֵר חוּלֵץ בְּיָמִין כֹּל אֲדָם מֵאַחַר שֶׁהִצְרִיכָה הַתּוֹרָה יָמִין בְּפִירוּשׁ.

מוֹדָה כָּאֵן דְּאֵף לַת"ק אִיטֵר מְנִיחַ תְּפִילִין בְּיָמִין כֹּל אֲדָם שֶׁהוּא שְׂמַאלוֹ דְּהֵתָם שְׂאֵנֵי כִּינּוּן דְּלַמְדִּים רָגַל רָגַל מְמַצְוֵרַע. וּבְמַצְוֵרַע כְּתִיב בְּהִדְיָא עַל בְּהֵן רָגְלוֹ הֵימְנִית ה"ל כְּאִילוֹ בְּחִלְצָה כְּתִיב בְּהִדְיָא רָגְלוֹ הֵימְנִית וּבְזֶה הוּא דַס"ל שְׂאֵף בְּאִיטֵר אֲזַלִּינֵן בְּתֵר יָמִין כֹּל אֲדָם.

הגם שְׁהִיא אֶצְלוֹ שְׁמַאֲל אֶבֶל הֵכָא דְלֵא נְזַפֵּר בְּפִירוּשׁ עַל יְדֵהּ הַשְּׁמַאֲלִית כ"א עַל יְדֵהּ סְתָם אֶלָּא שְׁאֲנוּ לוֹמְדִים דִּידוּ הוּא שְׁמַאֲל. אִין זֶה כַּמ"ש בְּפִירוּשׁ שְׁמַאֲל.

וְתַדַּע שְׁהֵרִי יֵשׁ תְּנַאֲים דַּס"ל דִּידֵהּ הֵינּוּ יְמִין רַבִּי שְׁמַעוֹן לְעֵיל בַּפ"ק (ד"י ע"א). וְכֵן פְּסוּק אַף יְדֵי יְסֻדָּה כו' מְשַׁמַּע לְפִי פְּשׁוּטוֹ דְקֵאֵי הַכֹּל עַל יַד א' שְׁהִיא יְמִינוֹ כְּדַמְשַׁמַּע בְּכַתְּנֻבוֹת פ"ק (ד"ה סע"א).

דְּלַפְּנֵי הַתּוֹס' דִּידֵי הֵינּוּ שְׁמַאֲל הוּא דְחֻק קֶצֶת דְּהָא גַם בְּמַעֲשֵׂה שְׁמִים נְאָרִץ הוּא ע"י ב' יְדֵיו. וְכֵן בְּפְּסוּק לְמָה תִּשְׁיב יְדֵהּ וַיְמִינָהּ יֵשׁ לְפָרֵשׁ דְּקֵאֵי רַק עַל הֵימִין שְׁעָלִיו נְאָמַר הַשִּׁיב אַחֲרֵי יְמִינוֹ.

א"כ אַף דְּבִאֲמַת יְדֵהּ זֶהוּ שְׁמַאֲל מ"מ אִין זֶה כַּמ"ש בְּהַדְּיָא. א"כ אַף אֵיטֵר מְנִיחַ בְּיְמִין כ"א שְׁהוּא שְׁמַאֲלוֹ מַה גַם הַטַּעַם דִּידֵהּ נִק' שְׁמַאֲל י"ל הַטַּעַם פִּי הֵימִין פִּינּוֹן שְׁהִיא חֲשׂוּבָה בְּכַח וּגְבוּרָה ע"כ מְזַכְּרָה בְּשֵׁם בַּפ"ע לְחַשְׁיבוֹתוֹ וְהוּא שְׁקוּרָאָה יְמִין וּמְמִילָא יַד סְתָם זֶהוּ שְׁמַאֲל.

וְכִינּוֹן דְּמַה דְּאֵמְרִינּוּ יְדֵהּ הוּא שְׁמַאֲל לְפִי שְׁהֵימִין הַחֲשׂוּבָה מְמַנָּה נִק' יְמִין א"כ מְמִילָא דַּה"נ בְּאֵיטֵר אֶזְלִינּוּ בְּתַר הֵיךְ הַחֲשׂוּבָה אֶצְלוֹ וּמְנִיחַ תְּפִילִין עַל הֵיךְ שְׁאִינָה חֲשׂוּבָה אֶצְלוֹ אַף שְׁהִיא יְמִין כָּל אָדָם.

וְהוֹצֵר כְּתִי לְזֶה מִשׁוּם דְּהָא הַסְּמ"ג עֲצָמוֹ פְּסֻק דְּאֵיטֵר מְנִיחַ תְּפִילִין בְּיְמִין כָּל אָדָם שְׁהוּא שְׁמַאֲלוֹ בְּפִרְיִיתָא דְלִקְמָן. וַא"כ אִם נֹאמַר דַּלְת"ק דְּאֹמַר יְדֵהּ זֶה שְׁמַאֲל גַם אֵיטֵר מְנִיחַ בְּשְׁמַאֲל כָּל אָדָם.

א"כ פְּסֻק דְּלֵא כַּת"ק. וְגַם נֶצְטָרַף לֹאמַר דְּהַבְּרִייתָא אַתְיָא דְלֵא כַּת"ק וְזֶהוּ נְדָאֵי דִּוְחָק גְּדוּל.

וְעוֹד דַּא"כ בְּשְׁמַקְשָׁה הַש"ס וְהַתְּנָא מְנִיחַ בְּשְׁמַאֲלוֹ שְׁהוּא שְׁמַאֲל כָּל אָדָם. לִימָא הָא מְנִי ת"ק הִיא פִּינּוֹן דַּע"כ לַת"ק הַדִּין כֵּן.

א"ו י"ל דַּת"ק לֹא פְּלִיג כְּאִין כָּלְל: (קִי צוּר שְׁאֶפְשֵׁר וְקָרוּב דְּגַם לְהַסְמ"ג דְּלַעֲנִין חֲלִיצָה אֵיטֵר חוֹלֵץ בְּיְמִין שָׁל כָּל אָדָם מוֹדָה הֵכָא דְּגַם לַת"ק דְּאֹמַר יְדֵהּ זֶה שְׁמַאֲל מ"מ פִּינּוֹן שְׁלֵא נִכְתָּב בְּפִירוּשׁ שְׁמַאֲל רַק יְדֵהּ דְּמְשַׁמַּע שְׁמַאֲל ע"כ אֵיטֵר מְנִיחַ עַל יְמִין כָּל אָדָם שְׁהוּא שְׁמַאֲלוֹ).

וְכֵן מְשַׁמַּע בְּתִשׁוּ' ר' יוֹאֵל הַלּוּי שְׁבַתְשׁוּ' הַרְשָׁב"א ס' אֶל"ף ק"ב דַּס"ל דְּהִיכָא דְּהַצְרִיכָה תוֹרָה יְמִין בְּפִירוּשׁ כְּגוֹן גְּבִי מְצוּרַע הָתָם דְּנֻקָּא בְּיְמִין וַאֲעַפ"כ גְּבִי תְּפִילִין ס"ל דְּאֵיטֵר מְנִיחַ בְּיְמִין כָּל אָדָם שְׁהוּא שְׁמַאֲלוֹ הַגַּם שְׁאִין מְוַכְרַח מְדַבְּרִיו כֵּן רַק לר' נָתַן מ"מ מְשַׁמַּע דְּגַם לַת"ק כֵּן מְדַלָּא פִּירֵשׁ דַּלְת"ק אִינוּ כֵּן.

וְאַף שְׁבַמְרָדְכִי בַּה' תְּפִילִין כ' דְּמַתוּף פִּרְש"י גְּבִי מַה פְּתִיבָה בְּיְמִין דְּרוּב בְּנֵי אָדָם כּוֹתְבִין בְּיְמִין נְרָאָה לר"י דְּפְּלִיג דְּאַף אֵיטֵר מְנִיחַ בְּשְׁמַאֲל. וְאַף ת"ק סְבַר הֵכִי דִּידֵהּ זֶה שְׁמַאֲל.

הִנֵּה בַּסַּה"ת ס' ר"ה מְבוֹנָר בְּהַדְּיָא כַּפְרֵש"י מַה פְּתִיבָה בְּיְמִין בְּסְתָם בְּנֵי אָדָם וְהֵינּוּ שְׁלֵא נְאָמַר דְּלַעֲנִין תְּפִילִין תְּלִיָא בְּכַתְּיבָה דְּנֻקָּא כ"א בְּיַד תְּשִׁשׁ כַּח אֶבֶל לְעוֹלָם אֵיטֵר מְנִיחַ תְּפִילִין בִּימִינוֹ שְׁהוּא שְׁמַאֲלוֹ.

ונ' דסה"ת תרם תרומת מדותיו של ר"י רבו וכיון שפן גם לת"ק י"ל פן: קיצור. (וכן ראיה לזה מתשובת ר' יואל הלוי מ"ש המרדכי בכוננת רש"י מבואר בהדיא בסה"ת להיפוך): ב' ר' נתן אומר אינו צריך מלשון זה דקדק אחד דלדינא אין חילוק בין ר' נתן לת"ק.

וא"כ כמו דלר' נתן איטר מניח בימינו שהיא שמאלו לפ"ד סה"ת והתוס' וכל הפוסקים ודלא כהמרדכי ברש"י פן גם לת"ק הדין פן וזה ראי' למ"ש לעיל: בפרש"י דרוב ב' אדם כותבין בימין. עמש"ל בזה בשם המרדכי ובשם סה"ת.

והנה בתוס' ד"ה מה פתיכה יש להסתפק כו' דשמא יש לדמותו כשולט בשתי ידיו. מבואר דס"ל שיש לומר דאזלינן בתר פתיכה דידן'.

משא"כ לפרש"י אין ספק בזה דאזלינן בתר תשוב פח והיד שמאל שיש לו בה פח וגבורה ועושה בה מעשיו היא ימינו אע"פ שכותב בימין כל אדם כ"כ הרא"ש בשם סה"ת הובא ב"י. והנה אף להתוספות אין שייך ספק זה רק לר' נתן.

משא"כ למאן דדריש ידכה בה"י זו שמאל דהיינו כרב אשי דאמר ידכה יד פה א"כ לדידן' נדאי בתר פח וגבורה ובתר חלישות תליא מילתא וכיון דלר' נתן ג"כ הוא רק ספק דהא לפרש"י וסה"ת גם לר' נתן הדין פן ע"כ לכאורה יש לתפוס יותר כמ"ד יד פה.

וכן מבואר בפשיטות בחידושי הרשב"א ובהר"ן ר"פ גיד הנשה. ועוד דכלל הוא דלא שיקינן פשיטותא דחד מקמי' ספיקא דאיך מה גם שלפ"ד סה"ת אין שום ספק לאיך ג"כ.

והנה בהגהת סמ"ק בשם ה"ר יחיאל דאדם שהוא איטר יד ימינו שרגיל לכתוב גם בימין אז יניח בשמאלו ופי' המג"א סי' כ"ז סק"י דאפילו כותב בשמאלו ג"כ ועושה כל מעשיו בשמאלו ס"ל להרי"ח פן ומתוספות לא משמע זה פלל דהתוספות לא כתבו יש להסתפק כו' אלא כשכותב בימינו לבד רק שיש לו פח וגבורה בשמאל ובה עושה מעשיו (ה"ל איטר גמור) איך נאמר אנו דאפי' כותב גם בשמאלו לא חשוב איטר כ"א שולט בשתי ידיו.

וכן נראה קצת ראי' מהא דשבת פרק הבונה (דק"ג ע"א) אמתניתין הכותב שתי אותיות בין בימינו בין בשמאלו חייב דא"ר ירמל' באיטר יד שנו ופריך ותהוי שמאל דידן' בימין דכ"ע ואשמאל ליתייב אימין לא ליתייב ומאי קושיא פיון דתנו הכותב בין בימינו נימא דמייירי ברגיל לכתוב גם בימין ואפ"ה הוא איטר פיון שכותב גם בשמאלו וגם עושה כל מעשיו בשמאלו לבד ומ"ה חייב בין בימינו בין בשמאלו.

א"ו נראה דכה"ג אינו חייב בימינו פיון דרוב מעשיו בשמאלו ובה יש לו פח וגבורה וגם כותב בה א"כ פתיכת ימין אינה חשובה מיהו יש לדחות דלענין שבת פיון דעכ"פ רגיל לכתוב גם בימין אמאי לא יתחייב בכה"ג ואפשר היינו הא דמשני בשולט בב' ידיו אכל מ"מ לענין תפילין הי' נראה דאף להתוס' כה"ג חשוב איטר מטעם הנ"ל פיון לחד תנא רב אשי ולת"ק לא תליא בכתיבה כלל.

ולר' נתן ג"כ אֶפְשָׁר בכה"ג אין להסתפק אף לפ"ד התוספות לכן נלע"ד דטעמו דרבינו
יחיאל משום מ"ש ר"י דלפרש"י לר' נתן אף איטר גמור מניח בשמאל כל אדם וכן לת"ק
הדיו פן יגיש לספק אי הלכה פנותיה אי לא כ"כ במרדכי.

ולכן אף דאנן קי"ל פהברייתא דמתני סתם דאיטר מניח בימינו שהוא שמאלו מ"מ
בעלילה שיי"ל דאינו איטר כלל כ"א שולט בשתי ידיו פסק דניח בשמאל כל אדם. והיינו
ע"פ צירוף דעת רש"י וא"כ אנו שיש לנו דברי סה"ת והרא"ש שביאר בהדיא דגם
לפרש"י אליבא דר' נתן איטר מניח בימינו שהוא שמאלו וגם לת"ק י"ל פן אף להסמ"ג
באה"ע סי' קס"ט.

וכ"ש לדעת הטור שם דס"ל אף לענן חליצה איטר חולץ בשמאלו שהוא ימינו. א"כ
כ"ש לת"ק ג"כ גבי תפילין הדין פן.

ואף לפ"ד הרשב"א והר"ן ר"פ ג"ה דלענן חליצה חולץ בשתייהן מספיקא מ"מ לענן
תפילין ס"ל דלא מספיקא לן דבטר דידן אזלינו א"כ היינו אף לת"ק. וכיין דלת"ק ולמ"ד
יד פה וכן לר"נ לכ"ע איטר מניח בימינו שהוא שמאלו א"כ אין לצרף כלל סברא זו
שהזכיר המרדכי ולכן י"ל דבגונא שכ' המ"א העיקר שניח בימינו שהיא שמאלו באמת
דאף שכותב בה מ"מ פיון שכותב גם בשמאלו וגם עושה כל מלאכתו בשמאלו לבד א"כ
היא ימינו באמת ולא אזלינו בטר פתיכה לבד לדונו כשולט בשתי ידיו.

ועוד דהא פרש"י בשולט בשתי ידיו ששתייהן שוות לו בכח משא"כ ה"א אינן שוות כלל
וכלל דאף ששוות בכתיבה הרי יש עודף בשמאל שבה הפח וגבורה ועושה בה כל
מעשיו. ומ"מ לחוש לדעת המ"א יש להחמיר שניח תפילין גם על ידו השמאלית של כל
אדם ויקרא בה בתורה או ילמוד בה מעט: והיכא שכותב בימינו לבד ועושה כל מלאכתו
בשמאלו ראיתי בביתאור הגאון ז"ל סי' כ"ז שהכריע ג"כ דהעיקר כסה"ת וכ"נ דעת ר"י
במרדכי ופליג על אביו של ר' אלחנן.

ומ"מ בזה ראוי ודאי שניח תפילין בשתי ידיו היינו מתחלה על יד א' ואח"כ על יד שנייה
וכדרכו שפסקו באה"ע סי' קס"ט לענן חליצת איטר: והיכא שעושה כל מלאכתו בימינו
רק כותב בשמאלו הנה אף לדעת ר' אלחנן ואביו חשוב שולט בב' ידיו ומניח בשמאל
כל אדם וכ"ד הב"ח.

ולהמ"א מניח בימין כל אדם דה"ל פאיטר. ולפע"ד במחכ"ת אין דבריו נכונים בזה כלל.
ולא יצא י"ח כלל כשמניח בימין כ"א אלא ניח על שמאל כ"א. ומ"ש המ"א ואנו אין
לנו אלא דברי הש"ע.

הנה לדברי הרב"י בש"ע פיון שלא הכריע בין סה"ת להסמ"ק א"כ להניח על שמאל כל
אדם עדיף מאחר שהדבר בספק. ולכן בכותב בימין ושאר מלאכות בשמאל יש לפסוק
פסמ"ק דניח בשמאל כל אדם להרב ב"י בש"ע (ועמש"ל שאין לסמוך ע"ז לבד) אבל
בכותב בשמאל ושאר כל מעשיו בימין ודאי יש לפסוק להב"י דניח בשמאל כ"א והמ"א
נתפונן למ"ש רמ"א והכי נהוג והרי בד"מ משמע דליכא מנהג ע"ז רק ונ"ל לנהוג כו'
וכיין שהב"ח חולק ע"ז וכ"ד הרב"י בש"ע יש לפסוק פן.

וכן מסיק הביאור מְרָדְכִי. ומ"ש אֵלָא שְׁמֵדְבָרֵי הַמְרָדְכִי מְשַׁמַּע כהמ"א פְּנוּנְתוּ עמ"ש בד"ה וְאִם הֶרְגִיל כו' וְהָרִי מְסִיק שָׁם דְּהִלְשׁוֹן מְגוּמָגֵם וא"א לְעַמּוּד] עָלָיו וְאֶדְרָבָה פֶּשֶׁט ד' ר"י מְשַׁמַּע לְגַמְרֵי כסה"ת שְׁתָּרַם מְדוּתָיו שָׁל ר"י רבו כו' לְכֹן הָעֵיקָר בְּזֶה כהב"ח: ג וְכִינּוֹן דְּקִשְׁיָרָה בְּיָמֵינָהּ הַנְּחָה בְּשִׁמְאָל.

מִפְּאֵן מְשַׁמַּע דר' נְתָן נְמִי בְּתַפְּלִין בְּעֵי שְׁמֵאֵל מְשֵׁשׁ. וְכֹן מְדַאֲמְרִינּוּ ור' יוֹסֵי הַחוֹרֵם הַנְּחָה דְּבִשְׁמֵאֵל מְנָא לִי מְשַׁמַּע דְּפִשְׁיטָא דלכ"ע שְׁמֵאֵל מְשֵׁשׁ בְּעֵינָן.

אֵלָא דְמַר יְלִיף מִהֶכָּא וּמַר מִהֶכָּא. וא"כ קִשְׁיָא מִפְּאֵן עַל הַסְּמ"ג שְׁבֵאָה"ע ס' קס"ט דְּהָא הֶכָּא ג"כ בְּעֵינָן שְׁמֵאֵל מְשֵׁשׁ לכ"ע ואעפ"כ אֵיטֵר מְנִיחַ בְּיָמֵינוּ כִּינּוֹן שְׁהוּא שְׁמֵאֵלוֹ וא"כ צ"ל דְּלֹא אָמַר כֹּן רַק הֵיכָּא שְׁנֵאֲמַר בְּפִירוּשׁ יָמֵינָהּ וְלֹא הֵיכָּא שְׁלֹא נֵאֲמַר בְּפִירוּשׁ.

אִף שְׁיֵשׁ הוֹכְחָה ע"ז. (הג"ה וְגַם זֶה צ"ע דְּהָא גְּבִי חֲלִיצָה ג"כ לֹא נֵאֲמַר יָמֵינָהּ בְּפִירוּשׁ שְׁהָרִי ר' אֲלֵיעֶזֶר בְּמִשְׁנֵה כמ"ח (דף ק"ד) מְכַשִּׁיר חֲלִיצָה בְּשִׁמְאֵל ועמ"ש מְזַהּ לְקַמּוֹן סְעִיף ה'.

עכ"ה).

וא"כ מְזַהּ רְאֵיָה ג"כ למ"ש לְעֵיל דְּאָף לַת"ק דְּאָמַר יְדָף זֹו שְׁמֵאֵל כִּינּוֹן שְׁעכ"ז לֹא נֵאֲמַר בְּפִירוּשׁ שְׁמֵאֵל מְשֵׁשׁ אֵיטֵר מְנִיחַ בְּיָמֵינוּ שְׁהוּא שְׁמֵאֵלוֹ דְּעַל שְׁמֵאֵל הֶבֵּא מִהוֹכְחָה מִיְדָף אוּ מִיְדָ כְּהָה אוּ מְוִקְשְׁרָתָם כו' שְׁפִיר י"ל כמ"ש רש"י יָמֵינָהּ שְׁלֹא אֵיטֵר הֵנָּה שְׁמֵאֵל לְדִידָיָה כו': מִי כְּתִיב בְּחִית.

צ"ע גְּבִי הַנְּקִי חֲנֻקִי פ"ג דְּקִדּוּשֵׁינָהּ וּבְסוּטָה: דת"ר אֵיטֵר בְּרִש"י ד"ה אֵיטֵר. הוֹאִיל וְרַב כַּחוֹ בְּשִׁמְאֵלוֹ קִשְׁיָה אֲלֵיבָא דְמֵאֵן מִהֶנָּה ג' תְּנַאֲי דְלְעֵיל פִּרְש"י כָּאֵן אִם לַת"ק הָרִי הַמְרָדְכִי בְּשֵׁם ר"י כ' דַּלְת"ק אִף אֵיטֵר מְנִיחַ בְּשִׁמְאֵל שְׁלֹא כָּל אֲדָם.

וְכֹן רְאִיתִי שְׁתּוּפְסֵי בְּפִשְׁיטוֹת אֶחָד מִחֲכָמֵי זְמַנֵּינוּ בְּשׁו"ת מְשַׁכְּנֹת יַעֲקֹב חא"ח ס' ל"ג שְׁמִוּוֹכְרָח לֹמַר כֹּן לַת"ק לַפ"ד הַסְּמ"ג בֵּאָה"ע ס' קס"ט. וא"כ לְדְבָרָיו אִם רש"י מְפָרֵשׁ כֹּן לַת"ק וְנִצְטָרָף לֹמַר דס"ל לְרִש"י בְּפִשְׁיטוֹת כְּדַעַת הַטּוֹר בֵּאָה"ע וְזֶה דוֹחֵק קִצָּת.

וְאֶדְרָבָה בְּבַכּוֹרוֹת ספ"ו (דמ"ה ע"ב) דְּפִרְש"י דְּטַעֲמָא דְאֵיטֵר פְּסוּל לְעַבּוּדָה מְשׁוּם כ"מ שְׁנֵאֲמַר אֲצַבַּע וּבָהֵן אֵינוֹ אֵלָא יָמֵינָהּ וְקִשְׁיָה וּמַה בְּכָף הָרִי בְּאֵיטֵר שְׁמֵאֵלוֹ זֶהוּ יָמֵינוֹ וא"כ יֵשׁ לוֹ יָמֵינָהּ. א"ו צ"ל דס"ל בְּעַנְיָן עַבּוּדָה עכ"פ כְּהַסְּמ"ג דְּהֵיכָּא שְׁהַצְרִיכָה הַתּוֹרָה יָמֵינָהּ בְּעֵינָן יָמֵינָהּ מְשֵׁשׁ אֵלָא דְּבְעֵינָן ג"כ שְׁיִהְיֶה כַּחוֹ בְּיָמֵינוּ וְכִינּוֹן דְּיָמֵינָהּ מְשֵׁשׁ בְּעֵינָן אֵיטֵר אֵינָן לוֹ יָמֵינָהּ דְּבְיָמֵינָהּ שְׁלֹא כָּל אֲדָם אֵינָן לוֹ כַּח וְכִינּוֹן שְׁכֹן לַת"ק דְּאָמַר יְדָף זֹו שְׁמֵאֵל כִּינּוֹן דה"ל כְּמִפְּרִשׁ שְׁמֵאֵלוֹ אִיף יָנִיחַ עַל יָמֵינָהּ כָּל אֲדָם.

וְאִמְלִר' נְתָן הָא ס"ל לְהַתּוֹסְפוֹת דְּבַתֵּר כְּתִיבָה אֲזֵלִינָן וְכֹן דַּעַת הַסְּמ"ק וְהָרִי"ח וְנִצְטָרָף לֹמַר דְּרַב לַמ"ד יְדָ בְּהָה פִּרְש"י כֹּן וְזֶה דוֹחֵק א"ו נְרָאָה דְּרִש"י פִּי לכ"ע כֹּן דְּדוֹקָא גְּבִי עַבּוּדָה בְּעֵינָן יָמֵינָהּ גְּמוֹר וּא"ל אֵינוֹ עוֹבֵד.

מִשָּׂא"כ הֶכָּא לְעַנְיָן תְּפִלִּין שְׁנִפְטוֹר אוֹתוֹ מִמְּצַנֹת תְּפִלִּין מְחַמַּת שְׁאֵינָן לוֹ שְׁמֵאֵל גְּמוֹר זֶה אִי אֶפְשָׁר וְסָגִי בְּמִקְצַת שְׁמֵאֵל, וְכֵהָא דְּאֲמְרִינָן שְׁהָ וְנִאֲפִילוּ מְקַצַּת שְׁהָ וְכֵדָאִיתָא בְּחֻלִּין פֶּרַק אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ (דע"ט) וְכֹן בְּכַתּוּבוֹת פִּי"א (דצ"ח ע"א) קי"ל מְקַצַּת כְּסָף כְּכָל כְּסָף

וכן מקצת בתולים ככל בתולים וע' בט"ז בא"ח סי' תרמ"ט סס"ק ג' ובתשו' הב"ח סי' קל"ה.

וא"כ גם זה האיטר יד ימין של כל אדם אצלו ודאי היא מקצת שמאל עכ"פ מאחר שאין לו בה פח וגבורה כמו יד ימין ממש ויד שמאל של כל אדם אצלו היא ודאי מקצת ימין עכ"פ מאחר שיש לו בה פח וגבורה כמו בימין ממש.

ואף שאינה כולה ימין לפי שעומדת לצד שמאל מ"מ נק' מקצת ימין עכ"פ וכן ימין של כל אדם אף שאינו כולו שמאל פינן שהיא בימין מ"מ נק' מקצת שמאל עכ"פ פינן שהיא התשוש פח ולכן מניח בה תפילין.

ואין לומר נימא איפכא דמניח תפילין בשמאל של כל אדם שהרי היא ג"כ מקצת שמאל פינן שעומדת לשמאלו ולכן פסול בה לעבודה כנ"ל ע"ז יש להשיב דמ"מ ענין הפח ותשוש פח זהו עיקר יותר בענין ימין ושמאל מענין הצד ימין וצד שמאל וספתם ימין הוא יד שבתם וכמ"ש ימינה ה' נאדרי בפח.

וכן שמאל היא תש פח אף למאן דלא דריש פאן יד כהה. ולכן באיטר יד ימין של כל אדם יש בה יותר הרבה ענין שמאל וכן להפך יד שמאלו יש בה יותר הרבה ענין ימין ממה שיש בה ענין שמאל ולכן מניח תפילין בימין כל אדם דוקא שהיא שמאלו.

אף שאינה שמאל גמור. כשמאל דכל אדם שאינו איטר ולא גרע מהא דשה אפילו מקצת שיה והכא אדרבה רובן שמאל.

ולא מקצת. ושמאלו רובו ימין והנה רובו ככולו ולכן אם ניח על שמאל כל אדם לא יצא י"ח.

ואף שבתשו' רמ"א סי' קט"ז השיב בענין האתרוגים המורכבים דלא סמכינן ע"ז לומר דמקצת אתרוג ככל אתרוג והביא ראי' ממ"ש התוספות בחולין פ"ק פסוי הדם (דפ"ח ע"א) ד"ה ור' יהודה וגבי עבודה י"ל דבעינן כולו ימין וכמו דסברי רבנן לענין בכור עד דאיכא פוליה בכור הרי טעמו דלחומרא אמרינן פן דשה אפי' מקצת שיה ולא לקולא להכשיר האתרוגים המורכבים ומ"מ ה"א לענין תפילין לחומרא הוא לחייבו בתפילין גם אפילו לקולא משמע שם דבדוחק גדול סמכינן ע"ז וע' תשו' שבו"י ח"א סי' ל"ו בשם הש"ך.

כש"כ ה"א דעדיף טובא ממקצת לכן נראה דאפי' לת"ק דאומר ידך זו שמאל א"ש הברייתא. ע"כ פרש"י שפיר הואיל ורוב פחו בשמאלו דמחמת זה דוקא חשוב ימין שיה אמיתת מעלת הימין וגם לר' נתן דדריש וקשרתם וכתבתם ג"כ היינו לומר דבעינן ימין ומהו ימין היינו יד שבתם ולא תליא כלל בכתיבה דידך כ"א מוכתבתם ילפינן דבעינן ימין משום דרוב בני אדם כותבין בימין ואחר שלמדנו דבעינן ימין הנה מהו ימין באיטר זהו היד שבתם אצלו והיא שמאלו.

ולכן כמ"כ לענין חליצה שפיר ס"ל להטור דחולץ בשמאלו לבד שהוא ימינו ואף דאינו כולו ימין מ"מ עדיף ממקצת שיה ככל שיה ולהסמ"ג שם דס"ל להפך צ"ל ג"כ הטעם דמקצת ימין ככל ימין ועמש"ל דע"כ להסמ"ג צריף לחלק בין תפילין לחליצה.

והנה בין להטור בין להסמ"ג עכצ"ל דלא ס"ל מ"ש ה"ן וְהַרְשָׁפָּא ר"פ ג"ה לְדַמּוּת
יְמִין וּשְׂמָאל דְּאִיטְר לְבַעֲיָא דר' יִרְמְיָהּ שָׁם (דצ"ב ע"ב) אִי בְּתַר דִּידְנָי אֲזִלְיָנּוּ אִי בְּתַר
מִינְיָה אֲזִלְיָנּוּ דְלַהֲרִין צְרִיף לְחֻלּוֹץ בְּשִׁתְיָהּ.

משא"כ להטור ולהסמ"ג. וְהַטְעַם נִרְאָה עִפְמִ"ש לְעִיל דְּהָכָא בְּאִיטְר ע"כ שְׂמָאלוּ שְׂיִש
בָּה פֶּח וּגְבוּרָה ה"ל כְּמוֹ מְקַצָּת יְמִין אוֹ רְבּוּ פְּכוּלוֹ וּא"כ לָא דְּמִי פְּלָל לְהָא דר' יִרְמְיָהּ גְּבִי
אִית לִי לְבַהֲמָה וְלָא עֲגִיל דְּשָׁם הָא לִית לִי פְּלָל לְבַהֲמָה הָעִיגוּל שֶׁל הַפָּר.

אָבֵל הָכָא בְּאִיטְר הָרִי יֵשׁ לוֹ מִמֶּשׁ ב' יָדִים ב' א' יֵשׁ פֶּח וּגְבוּרָה וּבֵא' תְּשִׁשׁ פֶּח רַק שְׂמֹחֲלָפֶת
הַשְּׂיטָה בּוּ. א"כ אִין דּוּמָה פְּלָל לְלִית לִי יְמִין דְּהָא אִית לִי רַק שְׂהַחֲלִיף וְשִׁינָה מְקוּמוֹ.

וּא"כ בְּכַה"ג ס"ל לְהַטּוּר דְּפְשִׁיטָא דְּבְתַר דִּידְנָה אֲזִלְיָנּוּ דְּלָא גָרַע מִמְקַצָּת שְׁה פְּכָל שְׁה.
מִשָּׂא"כ בְּבַהֲמָה פְּשָׁלָא עֲגִיל לִית לִי אִפִּי מְקַצָּת מְהַעֲגִיל.

וּלְהַסְמִ"ג ס"ל לְהַפָּדָה ג"כ בְּפְשִׁיטוֹת דְּהָא אִית לִי רְגַל לְיְמִין פֶּל אָדָם אָף שְׂאִין לוֹ בָּה פֶּח
כ"כ ה"ל פְּמַקְצָת שְׁה פְּכָל שְׁה: ה וְאָגַב אֲמִינָא שְׂלַכְאוּרָה יֵשׁ רֵאִי לְשִׁיטַת הַטּוּר מְהָא
דְּאָמַר ר' אֶלְעָזָר רַפ"ג דְּגִיטִין (דכ"ה סע"ב) שְׂמָאל וְלִיָּה פְּסוּלוֹת וּפּוּסְלוֹת (דְּשָׁם חֲלִיצָה
עֲלָה אֶלָּא שְׂלָא נַעֲשִׂית בְּהַכְשָׁרָה דִּילִיף רְגַל רְגַל מִמְצַנְרַע דְּכְתִיב יְמִנִית וְלִיָּה נְמִי נִפְקָא
לְו הָתָם) קָטָן וְאֲנְפִילָא פְּסוּלוֹת וְאִין פּוּסְלוֹת (דְּלָאו חֲלִיצָה פְּלָל דְּאִישׁ וְנַעַל כְּתוּבִים
בְּפִרְשָׁה) וְאִם פְּדַבְרֵי הַסְמִ"ג דַּה"ל כְּמִ"ש בְּפִירוּשׁ יְמִין א"כ תְּהִי חֲלִיצָה בְּשְׂמָאל ג"כ
פְּסוּלוֹת וְאִין פּוּסְלוֹת כְּמוֹ אֲנְפִילָא דְּהַטְעַם מְשׁוּם שְׂפֶתַב נַעַל וְה"נ אִילוּ הִי מְפּוֹרָשׁ
בְּתוּרָה מַעַל רְגְלוֹ הִימְנִית וְדֵאִי הִי חֲלִיצָה בְּשְׂמָאל לָאו פְּלוּם וְכְמוֹ חֲלִיצַת קָטָן דְּלָאו
פְּלוּם הוּא מְשׁוּם דְּאִישׁ כְּתוּב בְּפִרְשָׁה וְאִם לָא יִחְפְּזֵן הָאִישׁ וּבְתוּסְפוֹת דִּיבְמוֹת פּמ"ח (דָּף
ק"ה ע"ב) דְּלַר' מְאִיר דְּמַקְשִׁינָן אֶשְׁה לְאִישׁ מְדָאוּרִיָּתָא חֲלִיצַת קְטָנָה אִינְהָ פְּלוּם כְּמוֹ
חֲלִיצַת קָטָן אֶלָּא דְּלַהֲרוּשְׁלָמִי אִין הִתְקַשׁ כ"א מְדַרְבְּנָן וְע' מְזָה בְּטוּר וּב"י סְסִי' קס"ט
מְשַׁמַּע לְכ"ע אִם הִי הִתְקַשׁ מְדָאוּרִיָּתָא הִתְהָ חֲלִיצַת קְטָנָה אִינְהָ פּוּסְלוֹת כְּמוֹ חֲלִיצַת
קָטָן לְרַבְּנָן דְּר' מְאִיר וְע' מְזָה בְּב"ש סְסִי' קס"ט ס"ק מ"ט.

וּא"כ אִם בְּעִינָן יְמִין מְדָאוּרִיָּתָא לְהַסְמִ"ג אֲמֵאִי שְׂמָאל פּוּסְלָא עַל הָאֲחִין וְאָף אִם נֹאמַר
דְּלַהֲסִמ"ג גַּם מְהָ שְׂהַחֲלִיצָה פְּסוּלָה מְדָאוּרִיָּתָא עכ"ז פּוּסְלָא עַל הָאֲחִין וְכְמוֹ חֲלִיצַת חֲרָשׁ
ע' בְּטוּשׁ"ע שָׁם ססע"י מ"ג. וִי"ל בְּאַמֶּת לְפ"ז חֲרָשׁ אִין חֲלִיצַתוֹ פְּסוּלָה מְדָאוּרִיָּתָא ע"ש
בְּב"ש וּמ"מ אָף אִם נֹאמַר כֵּן דְּהָנָה פּוּסְלָא עַל הָאֲחִין אָף בְּדַבְרֵי שְׂחֲלִיצַתוֹ פְּסוּלָה
מְדָאוּרִיָּתָא זְהוּ דּוּקָא בְּדַבְרֵי שְׂאִינוּ מְפּוֹרָשׁ בְּתוּרָה.

אָבֵל דְּבַר הַמְּפּוֹרָשׁ בְּתוּרָה כְּמוֹ חֲלִיצַת קָטָן אִינְהָ פּוּסְלוֹת. וּא"כ הָא דְּשְׂמָאל פּוּסְלָא עַל
הָאֲחִין עִכְצ"ל מְשׁוּם דְּלָא הָוִי כְּאִילוּ מְפּוֹרָשׁ בְּתוּרָה יְמִין.

וּא"כ קֶשֶׁה עַל הַסְמִ"ג דַּס"ל דְּגְבִי חֲלִיצָה הַצְרִיכָה הַתּוּרָה בְּפִירוּשׁ יְמִין עַד דְּאִפִּי אִיטְר
חוּלְצֵן בְּיְמִין פֶּל אָדָם מְהָי טַעְמָא. וּא"כ לְפ"ז כ"ש מִי שְׂאִינוּ אִיטְר שְׂאָם חֲלִץ בְּשְׂמָאל
רְאוּי דְּלָאו חֲלִיצָה תְּהִי פְּלָל וּמֵאֲחַר דְּלָא כֵּן הוּא דְּשָׁם חֲלִיצָה עֲלָה א"כ אִין זְהָ כְּאִילוּ
כְּתַב בְּהִדְיָא יְמִין וְכִינּוֹן דַּעַכ"פ לָאו בְּהִדְיָא כְּתִיב יְמִין לְכֵן אַע"ג דִּילְפִינּוּ דְּבַעֲיָנּוּ יְמִין לָא
עֲדִיף מִיָּדָף זוֹ שְׂמָאל לְת"ק דַּאֲעַפ"כ אִיטְר מְנִיחַ תְּפִילִין בְּיְמִין כָּל אָדָם שְׂנַחֲשֵׁב לוֹ שְׂמָאל
וְה"נ שְׂמָאל כָּל אָדָם שְׂחָשׁוּב לוֹ יְמִין עוֹלָה לְיְמִין אָף שְׂאִין כְּלוּל יְמִין דְּהָא מ"מ לָא כְּתִיב

בפירוש ממש ימין וע' בלח"מ פ"ד מה' יבום הט"ז אע"ג דחליצת קטנה אינה פלום מהתורה עכ"ז פוסלת על האחין.

וכ"כ בהקדמא המגיד פ"ד הכ"ז שהרי משמע במקצת מקומות שהזכירו בגמרא חליצה פסולה שמן התורה אינה פלום עכ"ל. ומאחר דנק' חליצה פסולה משמע שפוסלת על האחין אע"ג דבאנפיליא תנן חליצתה פסולה וקי"ל דאין פוסלת על האחין היינו משום שאמר פן ר' אלעזר בהקדמא דאנפיליא אין פוסלת הא פל שלא פירשו פן י"ל דאע"ג דח"פ מהתורה מ"מ פוסלת על האחין וכמ"ש הכ"מ פ"ד הט"ז דקטן ואנפיליא בנדוקא נקטינהו דאינו פוסליו דאי הווי אחרוני ה"ל למינקט בהדיניהו ותדע דהא לשמואל בגיטין שם אף קטן ואנפיליא פסולות ופוסלות ור"א לא פליג רק בהו לפ"ז י"ל דס"ל להסמ"ג דאף דשמואל פסול מהתורה משום דה"ל פאילו הצריכה התורה בפירוש ימין עכ"ז פוסלת על האחין.

אף מ"מ זהו דוחק דמ"מ אף שיימין הוא מהתורה מ"מ אינו כמו שפירש בתורה אלא כמו שמואל בתפילין וכנ"ל. ועוד כי בלאו הכי מדברי ר' אלעזר נראה דשמואל אינו פסול גמור לגמרי מהתורה דהא מדמה ליה ללילה ובלילה סתמא דמתניתין דיבמות פמ"ח (דק"ד ע"א) מפשרי רבנן לגמרי.

אלא דאיכא חד תירוץא שם דאיתא פיהדידה. א"כ אין נראה שיהי' פסולו מהתורה כ"א מדרבנן או ספק דאורייתא נהרי לר' אלעזר משמע דכמ"כ שמואל שנה ללילה וא"כ ה"ל ג"כ רק ספיקא דאורייתא.

ואפשר הטעם משום דר' יצחק בר יוסף אמר ר' יוחנן שם אמר דמוחלקת השטיה דר"א הוא דפוסל בשמואל ורבנן מפשרי. ואע"ג דרבא שם ס"ל לא תיפוך צ"ל דר"א לא ס"ל פן וא"ת אם פרי"צ בר יוסף ס"לא"כ מכשיר לגמרי י"ל דלא עדיף מלילה דג"כ רבנן מפשרי ולא קי"ל פן.

וכיון שפן שאף שמואל ממש אין פסול רק מספק יש לומר באיטר יש לסמוך דיעבד עכ"פ במקום עיגון ע"ד הטור. ומה גם הרמב"ם פ"ד מה' יבום דין כ"ז פסק אף בכל חליצה פסולה אם נישאת חולץ לה תחת בעלה ולא תצא וע"ש בהרב המגיד מזה ובש"ע ססי קס"ט סעי' נ"ה ובתשובת הגאון רע"ק איגר ז"ל סי' ק"ז ראיתי הובא בשם הגאון בית אפרים שמוצא ברב"ן שמואל שמואל חליצת שמואל ואפשר טעמו משום הא דר' אלעזר דמשונה שמואל ללילה ובלילה ס"ל דכשר דיעבד כסתם מתניתין לכן ה"ה בשמואל ואף דלא קי"ל פן אף בענין לילה וכמ"ש בטוש"ע סי' קס"ט סעיף ו'.

וכ"ש וק"ו בשמואל דפסול נדאי אף דיעבד לכ"ע. והיינו מן התורה לרבא.

מ"מ פיון דאינו מפורש בתורה דבעיני ימין ולכן הנה חליצה פסולה. ע"כ בחליצת איטר י"ל במקום עיגון אפשר לסמוך ע"ד הטור בצירוף דעת הרב"ן כו' וצ"ע: ו אמר אב"י כי תניא הוה בשולט בשתי ידיו.

וצ"ל מאחר דאין לו יד פהה א"כ למה מחויב בתפילין לר' יוסי דאמר ידך בה"י זו שמואל וקי"ל פנותיה לפ"ד הסמ"ג שבאה"ע סי' קס"ט ונה"ך ר"פ ג"ה. והלבוש סי' כ"ז סעי"ו

כ' לתרין וקנשה שלדבריו תלוי בבבאי דר' ירמיה ר"פ ג"ה דהא אית לי שמאל אבל אינה יד פהה.

ויש להסתפק דילמא בתר דידיה אוליגו ופטור מן התפילין אעכצ"ל דר' יוסי ומ"ד ידכה בה"י דס"ל יד פהה הפוננה ללמוד דבעינו הנחה בשמאל ממש. ולפי שבירוב העולם היא יד פהה ע"כ נאמר ידכה בה"י.

אבל הפוננה שנינים על שמאל דוגמת מ"ש רש"י גבי מה פתיבה בימין כו' ולכן אף השולט בב' ידיו בשנה ואין לו יד פהה כלל מניח בשמאלו פיון שמה שאמרה תורה יד פהה המכונן שנינים בשמאלו ולפ"ז מאחר שלמדנו דכולהו תנאי בתפילין שמאל בעינו וקא דאיטר מניח בימינו היינו לפי שהיא שמאלו.

ונהו פ"א איטר יד ימינו בשופטים (סי' ג' ט"ו וסי' כ' ט"ז) דת"י גמיר ופרש"י לא היו שולטים בה פאילו היתה אטומה כמו אל תאטר עליו באר פיה (בתלים סי' ס"ט ט"ז) שהיא לשון סתימה היינו שאין בה גילוי הפח כמו בשאר ימין כ"א הפח הוא בשמאלו ולכן נחשב ימינו לשמאל ושמאלו נחשב אצלו ימין וא"כ מזה נראה ג"כ דבתר פח וגבורה אוליגו וכ"כ רי"ו נתיב י"ט ח"ה ונ"ל והאיטר שמנהגו להשתמש תמיד ביד שמאלו פשאר כל אדם בימינו מניח בידו הימנית כו' שאין הדבר הולך אחר הפתיבה לבד אלא אחר רוב מעשיו עכ"ל.

וכ"נ מסתימת לשון הרמב"ם פ"ד ה"ג. והנה בב"י סי' כ"ז ד"ה ואיטר.

לא הכריע בין סה"ת והרא"ש והמרדכי ובין הסמ"ק והרי"ח רק רמ"א בד"מ סק"ד כ' ומ"מ נ"ל לנהוג פדברי הטור וסמ"ק דבתראי אינון וע"ז יש להשיב דהא רבינו ירוחם ג"כ בתראי הוא ופסק כסה"ת והרא"ש ועמש"ל אות ב' שכ"מ מדברי הר"ן והרשב"א ר"פ ג"ה.

ועוד ראי' ממ"ש בגמ' פ"ט דברכות (דס"ב ע"א) מפני מה אין מקנחין בימין ונאמרו שם ד' טעמים ועוד טעם חמישי לר' יהושע מפני שפוחת בה ועיין בט"ז סי' ג' סק"ח דלכולהו טעמי איטר מקנח בימין כל אדם שהוא שמאלו דלא כמ"א שם סק"ח דנמשך לשיטת הסמ"ג באה"ע סי' קס"ט ועכ"פ לד' טעמים אין ימין תולה בכתיבה רק לר' יהושע בלבד.

ואף לר' יהושע י"ל דלא פליג כלל וכדף דפרש"י במקחות (ל"ו) גבי מה פתיבה בימין ברוב בני אדם כו' כמ"ש לעיל. ואף את"ל דפליג מ"מ בגוונא דהמ"א שפוחת בשניהם ורוב מעשיו בשמאלו נדאי יודה ר' יהושע ג"כ דמקנח בימין כל אדם שהיא שמאלו פיון שמצד הפתיבה אין להכריע א"כ יכריעו שאר הטעמים.

וע' במ"א רסי' קנ"ח ובפמ"ג שם דדברי הפמ"ג אין נכונים כלל אלא בתר ימין דידי' אוליגו וכמו לענין תפילין וכמו לענין פתיבת ס"ת בסה"ת סי' ר"ה ובש"ע סי' ל"ב וכמו לענין לולב: ועתה ארשום לסתור ד' תשו' משפנות יעקב סי' ל"ג דף ט' ע"ב כ' אבל לת"ק דסבר סתם דף היינו שמאל כו' נהרי לדברי סמ"ג וסמ"ק כל היכי דכתב בהדיא באורייתא ימין כו' ואף איטר מניח בשמאל כל אדם וזה מוכרח לד' הסמ"ג אין דבריו נכונים כלל דא"כ איך יהיה הסמ"ג סותר א"ע מה' תפילין לה' חליצה אלא י"ל פיון דקאן לא נאמר בפירוש שמאל אף להסמ"ג אוליגו בתר שמאל דידיה לכ"ע וכמש"ל

אות א' ועו"ל דהכא אף לת"ק דאמר ידך זו שמאל מהני הדרשא ידך בה"י יד פהה לומר דפ"י שמאל דהכא היינו היד שהיא תש פח וכ"מ בהר"ן ר"פ ג"ה: (ב) עוד כ' והנה לדברי ר' נתן כו' וא"כ ממ"נ בכותב בימינו כו'.

לא ראה דברי סה"ת דס"ל דאף לר' נתן לא תליא פלל בתר פתיכה דידיה אם עושה רוב מעשיו בשמאלו וכמש"ל אות ב' נאות ד': (ג) עוד פתב וכ"כ המרדכי בשם ר' אלחנן כו' והשיב לו אביו דה"ל פשולט בשתי ידיו כו' א"ו ס"ל כו' וה"ה בכותב בימין ושאר מלאכות בשמאל עכ"ל.

וכ"כ בבבאור מרדכי להגאון מוהר"מ בנעט ושסה"ת והרא"ש חולקים ע"ז. וגם מסקנת המרדכי שם בשם ר"י הוא לא פתשו אביו של ר' אלחנן שהרי ז"ל ומה שפי' לעיל לדמותו לשולט בשתי ידיו אין נראה לר"י אלא נדאי נראה לי היכא שאין שנה בשתייהו לכת.

איטר גמור חשבינן ליה עכ"ל. ואפשר שאף אביו של הר"א למעשה הנה מורה כר"י אלא דשם אין נפ"מ דגם אם יהיה נחשב שולט בב' ידיו מניח בשמאל.

וע' בבאור מרדכי שהמ"א הבין פ"י אחר בדברי ר"י. אבל פשטא דמילתא קאי ע"ד הר"א ה"ל וכן פ"י המשפנות יעקב.

נמצא ר"י וסה"ת והרא"ש ור"י בנלם ס"ל אף בכותב בימינו לבד ושאר כל מלאכות עושה בשמאלו דמניח בימין כל אדם ואין זה נק' שולט בשתי ידיו. ובאגודה במנחות כ' דר"י נסתפק בזה דדילמא פתיכה עיקר.

וק"ל א"כ למה צייר התוספות והאגודה הספק בכותב בימינו. ע"כ אפ"ל שלא נסתפק רק בכותב בימין כדי שייחם בשמאל כל אדם ולאוקומי בחזקת כל אדם מהני הפתיכה ולא בכותב בשמאלו לעשותו איטר מחמת הפתיכה לבד ובתוספות פשוט דלא נסתפקו רק בכה"ג לדמותו לשולט בשתי ידיו.

אף לפ"ז צ"ל א"כ במה חולק ר"י עם אביו של ר"א פינן דלשניהם מניח בשמאלו ע"כ נראה כמו שכתוב בחי' ש"י שם סביב המרדכי על מעשה ששאל ר"א מאביו גירסא אחרת וז"ל מי שאינו איטר לענגן פתיכה בלבד ולשאר מלאכות בין ביז בין ברגל הנה מינו שמאלו מהו לתפילין עכ"ל והיא ממש השאילה שבתוספות דמנחות (ל"ז) וע"ז השיב אביו דה"ל פשולט בב' ידיו וכמ"ש בתוספות ושמא כו' ומניח בשמאל כל אדם וע"ז חולק ר"י דאיטר גמור חשבינן ליה ומניח בימין כל אדם ע"כ מצאנו: סימן ה אדם שפס ידו הימנית והאצבעות חסרים לו מבטן אמו ויש לו זרוע וקנה וכפתור קטן במקום פסת היד ויש לו בימין זו פח וגבורה יותר מבשמאל ואעפ"כ עושה כל מלאכתו וכותב בשמאלו השלמה מה דינו לענגן תפילין של יד: א הנה במנחות דף ל"ז איתא תנא אינדך אין לו זרוע (שמאל) פטור מן התפילין.

אחרים אומר ידכה לרבות את הגידים (שאיין לו יד דידכה משמע יד רצוצה ומקולקלת) והתוס' כ' מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי עכ"ל. וכ' המ"א סי' כ"ז סק"ג דכוננת התוס' דהא דאחרים מחייבין מיירי ביניש לו זרוע.

עוד הביא המ"א דבספרי איתא לרבות את הגידים שהוא נותן בימין. א"כ משמע דאין לו זרוע פלל דאי יש לו זרוע יגייחצנו בשמאל.

גם במקילתא פ' בא איתא כמו בספרי והנה מדפרש"י אין לו זרוע שמאל. משמע הא אין לו זרוע ימין מודה ת"ק ג"כ דחייב בתפילין והיגנו להניח על ידו שמאלו.

וצריך להבין דכשאין לו זרוע ימין מסתמא עושה כל מעשיו בשמאלו. וא"כ ה"ל כמו איטר וגבי איטר איתא שם בסמוך איטר מניח תפילין בימינו שהוא שמאלו ופרש"י ימיושל איטר הנה שמאל לדידיה הואיל ורוב פחו בשמאלו.

ומשמע שזה מוסכם לכל התנאים בגמרא שם. וא"כ זה שאין לו ימין פלל בנדאי עושה כל מעשיו בשמאלו.

וגם פותב בה. וא"כ היא נחשבת כמו ימין והי' ראוי שיהיה פטור מן התפילין לת"ק כמו באין לו זרוע שמאל דפטור מן התפילין לת"ק וה"נ כשאין לו זרוע ימין א"כ שמאלו נחשב ימין והרי על ימין אין להניח תפילין לת"ק אע"ג שאין לו שמאל פלל ופטור מן התפילין.

אלא צ"ל דס"ל לרש"י דאין נחשב איטר רק כשיש לו ב' ידיו והוא עושה רוב מעשיו בשמאלו ולא בימינו הרי ניכר שרוב פחו בשמאלו. וה"ל בריאותא בשמאל וכחישותא בימין וכמ"ש בסה"ת שזהו ענין איטר והוא בגמ' בבכורות פ"ק מומין אלו.

משא"כ כשאין לו רק יד שמאל אף שעושה בה רוב מעשיו וניכר שיש בריאותא בשמאל אבל לא נודע עדיין שיש לו ג"כ כחישותא בימין דלחשיב איטר. דדילמא אי הנה לי' ימין הי' בה ג"כ בריאותא כמו בשמאל והי' שולט בשתי ידיו.

ואין לומר דמידי ספיקא לא נפקא די"ל דאין מוציאין הימין מחזקת רובא דעלמא. ואע"ג דע"כ ל"ד לרובא דעלמא דהוי שולט בשתי ידיו.

מ"מ י"ל דבאמת אפשר היה לו פח בימין יותר ולא היו עושה מעשיו בשמאלו ומה שעכשיו עושה מעשיו בשמאלו זהו שהרגיל א"ע פן לפי שאין לו ימין וההרגל על כל דבר שלטון אבל באמת לא הי' פח בשמאלו כמו בימין.

ועוד הא גם בשולט בב' ידיו ס"ל לרבי דכחישותא אתחלא בימין ואף דחכמים פליגי עליו וס"ל בריאותא אתחלא בשמאל וקי"ל פחכמים היגנו כשיש לו ב' ידים ואנו רואי' ששולט בשניהם משא"כ כשאין לו רק שמאל אע"פ ששולט בה אין ראי' להחזיקו לא באיטר ולא לומר דבריאותא אתחלא בשמאל אלא אומרים שאם הי' לו ימין הי' שולט בימינו יותר ומה שעכשיו שליט בשמאלו זהו מפני ההרגל ועוי"ל דהתם ס"ל לחכמים פן פדי להעמיד הימין בחזקתו כמו ברובא דעלמא ומה"ט עצמו י"ל הכא להפך פדי להעמיד שמאלו בחזקת רובא דעלמא לענין תפילין ולא להחשיבו איטר ומש"ה פרש"י אין לו זרוע שמאל דוקא דאז פטור מן התפילין לת"ק אבל כשאין לו זרוע ימין חייב בתפילין על שמאלו לת"ק ג"כ אף שעושה מעשיו וכותב בשמאלו מ"מ לא נחשב שמאל דידי' ימין ול"ד לאיטר.

והנה בש"ג בלשון ריא"ז כ' ונ"ל וקאיטר מניח בימינו שיהא שמאלו ואם היה שולט בשתי ידיו מניחה בשמאלו שיהא שמאל כל אדם. אין לו זרוע שנתתכה זרוע השמאלית למעלה מן הקיפורת פטור מתפלה של יד עכ"ל משמע ג"כ הא נחתכה זרוע הימנית חייב בתש"י על שמאלו אף דמסתמא הרגיל את"כ לעשות כל מעשיו בשמאלו וא"כ נימא דנחשב איטר וכמ"ש מהרש"ל ביש"ש ביבמות פמ"ח סי' כ"א גבי נקטע רגלו הימנית דאין לה איטר גדול מזה ע"ש וכ"ש שי"ל פן גבי נקטע יד ימינו דאילו גבי רגל פיון דרגל ימינו היינו שעוקרה תחלה פשהולף כמ"ש רש"י בבכורות שם.

ע"כ אפשר שאף אחר שנקטע רגלו הימנית מן הארפובה והולף ע"י קב מ"מ מקדים לעקור אותה תחלה כמו שהורגל מקודם ולכן אינו נחשב איטר רגל כלל ולק"מ קושני' רש"ל על הטור אה"ע סי' קס"ט.

גם בלא"ה לק"מ כמ"ל לפרש"י דלא נחשב איטר רק פשיש לו ב' ידים או רגלים כו' (פנ"ל). משא"כ גבי נקטע ידו הימנית בהכרח שמרגיל לעשות מעשיו בשמאלו וא"כ נחשב איטר וה"ל שמאלו זו כמו ימין ומדוע חייב להניח תפילין עליה אעכ"ל דלא נחשב איטר כלל עי"ז אף שעושה מעשיו בשמאלו.

ומ"מ י"ל מריא"ז אין ראי' פיון דכתב דינו רק בנחתה ע"כ י"ל דבכה"ג הוא דגידוק דחייב בנחתה זרועו הימנית ואף אם הרגיל לעשות מעשיו בשמאלו ומשום דס"ל כהפוסקים במרדכי דרגילות לא מהני או דבכה"ג כ"ע מודים דלא מהני.

אבל באין לו מתולדתו רק יד שמאל י"ל דבאמת פטור מן התפילין לת"ק. אכן מפרש"י יש ראי' דסתם אין לו שבברייתא משמע אפילו מתולדתו ואפ"ה דוקא באין לו זרוע שמאל הא אין לו זרוע ימין מניח על שמאלו פנ"ל וגם לריא"ז י"ל פיון דעכ"פ צ"ל דס"ל דרגילות לא מהני א"כ גם בנולד פה י"ל דלא נחשב איטר פשאין לו רק שמאל ומטעם הנ"ל לרש"י משא"כ להפוסקי' דס"ל דרגילות מהני לכאורה כ"ש בכה"ג דנחשב איטר: ראי' (מפרש"י דבאין לו זרוע ימין מניח תש"י על שמאלו הרי דלא נחשב איטר עי"ז דא"כ הי' פטור מתש"י לגמרי כמו באין לו זרוע שמאל והטעם י"ל דלא נחשב איטר רק פשיש לו ב' ידים ועכ"ז רוב פחו בשמאלו.

ולכאו' יש ראי' ג"כ מריא"ז בש"ג שכ' ג"כ פנ"ל ויש לדחות משום דלא כ' רק בנחתה וי"ל משום דרגילות לא מהני): ב וראיתי בתשו' בשמים ראש סי' ק' כ' ויש מפרשים אין לו זרוע שמאל וליתא דסתמא קאמר כו'.

אף ד' תשו' הנ"ל תמוהים שכ' שפטור גם מתש"ר והוא נגד משמעות כל הפוסקים וע' תשו' שאגת אריה ה' תפילין. ועוד יש שם גמגומי' רבים מאד ונזכר שאין תשו' זו כלל מהרא"ש.

וכ"מ נדאי מהמכילתא והספרי להביא את הגידים שיהא נותן בימין משמע הא אם הוא גידים בימינו א"צ ריבויא כלל שיתן בשמאלו וא"כ גם ת"ק דפליג ואמר אין לו זרוע פטור מן התפילין נדאי ל"פ רק באין לו זרוע שמאל וכדפרש"י והריא"ז.

וכ"מ משא"פ ונהנה כ' המרדכי ה' תפילין ונ"ל תניא אין לו זרוע פטור מן התפילין אחרים אומרים דף לרבות את הגידים נראה לר"י דתרי שמעינן מיז פהה ואתי לאסופי דגידים

איקרי יד פקה ות"ק ס"ל יד בעינן לאפוקי גידים דאין לו יד פלל עכ"ל והפני משמע דס"ל דלת"ק פטור אף שיש לו זרוע שמאל רק שחסר פיסת היד וכ"כ המ"א סי' כ"ז סק"ג בשם הא"ז וספר יראים ומרדכי ישן.

ור"ל דס"ל כשאין לו פס יד פטור מן התפילין וא"כ מדנקטו האחרונים כ"ז באין לו פס יד שמאל מבואר הא באין לו פס יד דימין חייב בתפילין והיינו ע"כ על יד שמאלו השלימה. א"כ ש"מ דס"ל ג"כ דלא נעשה איטר עי"ז דאם נעשה איטר א"כ יהי פטור מתש"י לגמרי כמו באין לו פס יד שמאל דהא היינו הך: מ"ש (ב"ר אין נ' פלל).

ראי' מר"י וס"י וא"ז ג"כ שלא נעשה איטר עי"ז שחסר פס יד הימין): ג אמנם לכאורה יש לדחות הראי' מפרש"י דהא כ' המרדכי וז"ל ומיהו רש"י ז"ל גבי פתיבת מזוזה פירש דארום העולם קאי ואינו תלוי מימין לשמאל דידיה ומתוך פירושו נראה לר"י דפליג דאפילו איטר מניח בשמאל ואף ת"ק סבר הכי דידה זה שמאל.

ויש לספק אי הלכה כנותיה או לא ורב אשי בסמוך לעיל אימא טעמא דרבי יוסי מפרש וליה לא ס"ל אמנם הני סתמי דבריינות דבסמוך ס"ל הכי עכ"ל. וכ' הש"י בחי' אנשי שם סביב המרדכי ביאור דבריו וז"ל נ"ל פירושו מתוך הכי דפרש"י אהא דר' נתן דארום העולם קאי ויליף מןקשרתם וגו' ולא מיידה דמשמע יד פקה נ"ל לר"י דרבי נתן פליג אר' יוסי וסובר דאפילו איטר ממש מניח בשמאל עכ"ל.

וא"כ לפ"ז י"ל דהא דפרש"י אין לו זרוע שמאל דנקא היינו משום די"ל דגם תנא זה ס"ל כר' נתן ולכן באין לו זרוע ימין ודאי חייב בתש"י בשמאלו דלו יהא איטר ממש הא לר"נ מניח בשמאלו.

אף באמת בסה"ת משמע בהדיא דאף לפרש"י גבי פתיבה בימין דר"נ דארום העולם קאי מ"מ ר"נ לא פליג פלל באיטר ואין בזה שום מחלוקת על סתמי דבריינות שגשגנו בלי שום חולק דאיטר מניח תפילין בימינו שהוא שמאלו כו'.

דז"ל סה"ת בסדר הנחת תפילין. תפילין שבזרוע יניח בצד שמאל דכתיב והיו לאות על ידכה.

יש דריש פירק הקומץ רבה דיד סתמא משמע שמאל דכתיב אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים. ואית דריש מדכתיב ידכה בה"י משמע יד פקה.

ואית דריש דכתיב וקשרתם וכתבתם מה פתיבה בימין אף קשירה בימין. ואם מניח בצד ימין אם כן יצטרף לקושרו שם ולהדקן שם ביז אחרת שהיא שמאל דבאותה יד עצמה שמונחין לא יוכל לעשות כן.

ואם הוא איטר מניח תפילין בימינו שהוא שמאלו. ואם שולט בשתי ידיו מניח בשמאל של כל אדם עכ"ל סה"ת.

הרי משמע מיני' דזה שאיטר מניח תפילין בימינו שהוא שמאלו. מוסכם ג"כ לכל התנאים היינו גם למאן דדריש וקשרתם וכתבתם מה פתיבה בימין כו' דהיינו רבי נתן.

ואף דסה"ת מפרש ברבי נתן כפרש"י מה פתיבה בימין בסתם בני אדם כו'. ומ"ש רש"י וסה"ת מה פתיבה בימין דרוב בני א כותבין בימין.

אין ר"ל דמש"ה אפילו איטר אע"ג שכותב בשמאלו מ"מ ניח תפילין בשמאלו שפוחב
בה פיון דרוך בנ"א פוחבין בימין ואזלי בתר רוב בנ"א דזה אינו דהא בהדיא פסק
בברייתא דאיטר מניח בימינו שהיא שמאלו.

אלא פוונתו כדסיים בסה"ת שם וז"ל וכל השולט וכותב בשמאל של כל אדם ושאר כל
מלאכות של פח וגבורה עושה בימין של כל אדם זה הפלל לעולם ניח תפילין בידי תשש
פח אע"פ שכותב באותה יד דהא יד פהה דריש.

ועוד דפריד ואימא יד שבכח ומשני מי פתיב חזית אלמא בתר תשויש פח אזלינו. וגבי
מומי פהן אמרינו השולט בשתי ידיו רבי פוסל וחקמים מכשירין ומפרש מר סבר
פחישותא אתחלא בימין ומר סבר בריאותא אתחלא בשמאל משמע דבתר פח וגבורה
ובתר חלשות תליא מילתא ואע"ג שכותב בידי תשויש פח אין בכך פלום והכי קאמר מה
פתיבה בימין בסתם בני אדם אף קשירה פן.

אבל מיירי באדם זה עכ"ל סה"ת. מבואר מדבריו דזה שאנו אומרים מה פתיבה בימין
ברוב בני אדם.

ולא מיירי באדם זה זהו כפי שלא נאמר דלר"נ ע"י הפתיבה לבד שכותב בשמאלו יהי
נחשב איטר אף שיש לו פח וגבורה בימין יותר. ע"ז אמר דמה פתיבה בימין ר"ל בסתם
בני אדם.

ולא מיירי ליתן חלוק ללך אדם בפרט שניח תפילין בידי שאינו פוחב בה אף שהיא
ימינו באמת מאחר שיש לו פח וגבורה. אלא פיון דרוך בנ"א פוחבין בימינם אף שא'
כותב בשמאלו מניח תפילין בשמאלו.

ומ"מ איטר מניח תפילין בימינו מאחר שהיא באמת שמאלו. ר"ל פיון שיש לו פח וגבורה
יותר בידי שמאל א"כ ימינו היא שמאלו כו'.

ולא אזלי פלל בזה בתר רוב בנ"א שאינן איטרים פיון באיטר ימינו הוא שמאלו. ולא
פרש"י וסה"ת רק גבי פתיבה אזלי בתר רוב בנ"א דמאחר שזה הפוחב בשמאלו ג"כ
יש לו פח וגבורה בימין יותר מבשמאל א"כ אינו איטר.

והפסוק מה פתיבה בימין כו' ר"ל ברוב בנ"א כו'. ויצא לו לרש"י וסה"ת פן משום
דאל"כ נצטרף לומר דלר"נ נחשב איטר ע"י שכותב בשמאלו ולמ"ד יד פהה נחשב איטר
פשיש לו תש פח בימין.

וז"א במשמע דפליגי בהכי ע"כ פי' דלכ"ע ימין ושמאל תליא בכח ותשויש פח כמ"ש
בגמ' יד שבכח וכמו שהביא מפלוגתא דרבי וחקמים במומי פהן. אלא מ"ש ר"נ מה
פתיבה בימין ר"ל ברוב בני אדם כו'.

אבל לא מיירי באדם שיש לו פח וגבורה בימין ואעפ"כ פוחב בשמאלו כו' ודלא פרינו
חזאל שהביא הטור. ועוד דא"כ בשולט בב' ידיו וכותב בימינו ובשמאלו נימא דלרבי
נתן יוכל להניח תפילין בב' ידיו.

ובנדאי לא פליג ר' נתן דשולט בב' ידיו הנה שמאלו שמאל אע"פ שפוחב בה. ע"כ צ"ל מה פתיבה בימין ברוב בני אדם והשתא ת"ק ור' יוסי החורם ור' נתן פולחו ס"ל דבתפילין בעי' יד שמאל כמ"ש ת"ק.

אלא דמשמעו דורשין איכא בינייהו דמר גליף שמאל מדכתיב יד דיד סתמא משמע שמאל. ומר גליף מיך פהה דהשמאל היא תש פח.

ומר גליף מה פתיבה בימין ברוב בני א כו' ור"ל וממילא הנחה בשמאל. והא דאיטר מניח בימינו היינו משום שיימין שלו הוא שמאל ולהכי ג"כ שולט בב' ידיו מניח בשמאלו דוקא דהא היא שמאלו מדינא ואע"ג שפוחב בה דלר"נ ג"כ בעינן שמאל.

ונה דלא כמ"ש הר"ן ר"פ ג"ה דבתפילין י"ל דלא בעינן שמאל כלל לר' יוסי ולר"נ דז"א במשמע וע' בשבת (דס"א). ועוד ראי' לפי' זה דלר"נ ג"כ איטר מניח בימינו שהיא שמאלו דאל"כ כדפריף בגמרא והתניא מניח בשמאלו שהוא שמאל של כל אדם ליתרין הא מני ר' נתן היא את"ל דלר"נ איטר מניח בשמאלו משום דרוב בני א כותבין בימין הינצא מנה פיון דסה"ת פי' דלרש"י ג"כ לכ"ע איטר מניח בימינו שהוא שמאלו ואפ"ה באין לו זרוע ימין משמע מפרש"י דמניח בשמאלו גם לת"ק משמע דלא נעשה איטר עי"ז וכמש"ל: לכאורה (י"ל דאין ראיה מפרש"י כי במרדכי כ' דלפרש"י ס"ל לרבי נתן דאיטר מניח ג"כ תפילין בשמאלו שהיא שמאל של כל אדם אף בסה"ת מבואר דזה אינו ומ"ש רש"י מה פתיבה בימין ברוב בני א היינו שלא נאמר דענין תפילין תליא בכתיבה דז"א סברא אלא דתליא בשמאל לר"נ ג"כ ושמאל היינו יד תש פח): ד אף מה שיש לדחות ראי' זו שמפרש"י.

דהנה ס"פ מומין אלו (דמ"ה ע"ב) איתא ת"ר איטר בין ביך בין ברגל פסול. ופרש"י איטר ברגל שפשמלה עוקר רגל השמאל תחלה מה שאין דרוך בני אדם פה.

איטר ביך פסול דכתיב וטבל אצבעו כל מקום שנאמר אצבע וכהן אינו אלא ימין (זבחים דף כ"ד) ואיטר דרגל נמי לעמוד ולשרת כתיב כדרף שאר עמידה דעיקרו בימין עכ"ל. ופי' דבריו הרמב"ן בחידושו ביבמות פמ"ח (דק"ד) וז"ל ורש"י ז"ל פי' שם משום דבעינן עבודה בימין כו' וזה שהוא איטר אין לו ימין כו' עכ"ל.

הרי פי' דאיטר אין לו ימין גמור. והיינו משום כי ימין גמור זהו פשהיד שיש בה הפח היא בימין ממש.

דה"ל יד שפכח וימין. משא"כ פשהיד שפכח היא בשמאלו.

הרי אית בה חזא שהיא יד שפכח וחסר בה חזא דמ"מ עומדת לשמאל. ונמצא לפ"ז ג"כ שמאל גמור היינו שפשהיד תש פח ובשמאל.

אבל באיטר אין לו ג"כ שמאל גמור כי היך שבימינו אע"ג שהיא תש פח ולכן נק' שמאלו מ"מ מאחר שעומדת לימין אינו שמאל גמור. והא דאיטר מניח תפילין בימינו שהיא שמאלו עכצ"ל משום דזו החזא דענין תש פח גדול יותר מענין מה שהיך עומדת לימין.

והרמב"ן ז"ל כ' הטעם משום דידכה פתיב יד פהה. וזה צ"ע דהא ת"ק דריש ידך זו שמאל ולא דריש כלל יד פהה ע"ז אלמא דאע"ג דבעינן שמאל.

מ"מ איטר מניח בימינו שהיא שמאלו. ואמאי וקא אין לו שמאל כמו שאין לו ימין.
ולכן פהו איטר פסול. וצ"ל דלא דמי חומרא לקולא.
דהתם גבי מומי פהו לחומרא ובעינן פוליה ימין ולכן איטר שאין לו ימין גמור לא יעבוד.
אבל גבי תפילין דהתורה אמרה שיניח תפילין בשמאלו.
ולכן באיטר לא מפני שאין לו שמאל גמור נקייל עליו לפוטרו. דכיון שישיש לו קצת שמאל
היינו יד תש פח לכן חייב להניח עליו תפילין.
תדע דקא איכא מ"ד דינדכה לרבות את הגידים שפניח תפילין בימינו אלמא דאיכא סכרא
דכשאין לו שמאל כלל מניח תפילין בימין ממש. ואע"ג דת"ק פליג ע"ז וס"ל דאין לו
זרוע שמאל פטור מן התפילין היינו פשאין לו שמאל כלל.
אבל איטר שישיש לו קצת שמאל נדאי חייב בתפילין. וכמו דקי"ל שיה ואפילו מקצת שיה.
ובמ"א נתבאר דהיינו חומרא לענן אותו ואת בנו אבל לענן ופטר חמור תפדה בשיה
אפילו פולו שיה רק שהיא פלאים דשה עזים ושה פבשים אין פודין בו לת"ק דר' אליעזר
במשנה פ"ק דבכורות וקי"ל כת"ק.
ובמקצת שיה נדאי אף לר' אליעזר אין פודין דלא אמרינן פן רק לענן או"ב שהיא ענן
חומרא שלא לפוטרו ממצות או"ב. וה"נ שלא לפוטרו מתש"י מחייבין באיטר בימינו
שהיא שמאלו אף שאינו שמאל גמור כשמאלו של כל אדם).
והיינו בימינו שהיא שמאלו. ולא בשמאלו שהיא ימינו כי זה ענן תש פח הוא ענן שמאל
יותר מענן יד העומדת לשמאלו כשהיא יד שפכח.
והשתא לפ"ז נוכח לומר דבאין לו זרוע ימין ועושה מעשיו בשמאלו נדאי נחשב איטר
ע"ז ואעפ"כ מניח תפילין ביד שמאלו. כיון דמ"מ אינה ימין ממש ונק' ג"כ קצת שמאל
משום דעומדת לשמאלו.
וכל שנק' קצת שמאל חייב בתפילין. וקא דאיטר אינו מניח תפילין עלי' היינו משום דיד
תש פח נק' שמאל יותר מיד שפכח העומדת לשמאל.
אבל לעולם גם זו נק' קצת שמאל ולכן פשאין לו זרוע ימין חייב בתש"י על יד זו
דשמאלו אף שהיא יד שפכח. וא"כ אין ראי' מזה לנ"ד דיש לו בימין זרוע וקנה ע"כ י"ל
כיון דעושה מעשיו נכותב בשמאלו היא נק' ימינו ולכן יניח תפילין על זרוע ימין: ומ"מ
לרמב"ן דכ' דלרש"י איטר אין לו ימין א"כ אין לו שמאל ג"כ ולכן צ"ל קא דאיטר מניח
תפילין בימינו שהיא שמאלו משום דמ"מ קצת שמאל הוא משום דהוא יד פכה א"כ
לפ"ז גם באין לו זרוע ימין י"ל דנחשב איטר ומ"מ מניח תפילין בשמאלו דג"ז נק' קצת
שמאל): והנה אע"ג דבאה"ע סי' קס"ט סעי' כ"ה מבואר דנהגו כמ"ד דאיטר חולץ
בשתיקו וא"כ עכצ"ל דקי"ל דיש לו ימין דאילו לרמב"ן דכ' שאין לו ימין אין לו תפלה
כלל לחלוץ מ"מ קא אנו לרש"י קיימינו ולרש"י י"ל דאין לו ימין כלל.

אף לכאורה נדאי גם לכ"ע הדין פן דבאין לו זרוע ימין מניח תפילין בשמאל ע' תשו' רמ"א סי' קכ"ב דאילו לא היתה לו ימין כו' ומאחר דיד ימין נשארה לו כו' דמשמע דאם נחתך ימינו ושמאלו נשאר לו מודה ת"ק דמניח בשמאלו.

ובאין לו זרוע שמאל קי"ל כת"ק דפטור מן התפילין. א"כ לפ"ז עכצ"ל דבאין לו זרוע ימין לא נעשה איטר עי"ז.

אכן אף את"ל דבאין לו זרוע ימין נחשב איטר הנה בנ"ד שיש לו הזרוע והקנה ימין וכפתור קטן מפסת היד ואומר שיש לו פח וגבורה יותר בזרוע וקנה ימין מביד שמאלו השלמה ואע"פ שפוחב בשמאלו וגם עושה בה פל המעשים הצריכי להעשות ע"י אצבעות מ"מ בימינו הגידמי יש לו פח יותר ומשתמש בה ג"כ בדברי שנעשוי בלי אצבעות א"כ י"ל דלסה"ת דפסק דעגנו ימין ושמאל בכח ונחלישות תליא מילתא.

א"כ ה"נ פינן שיש לו פח בימין יותר היא נחשבת ימין ואע"ג דסה"ת לא כ' פן רק בעושה שאר מלאכות של פח וגבורה בימין רק שפוחב בשמאל. מ"מ אין לחלק דהעיקר לסה"ת בכח תליא מילתא ובנ"ד הרי יש לו פח בימין יותר רק שאינו יכול לעשות בה מלאכות מחסרון האצבעות וא"כ אין זה רק דפומא פאיב לה.

ע' ח' הרמב"ן פמ"ח דק"ד ב' גבי אדם ואלמת הים פומייהו פאיב להו כו'. ואין לומר דאע"ג דהיא יד שפכח מ"מ היא ג"כ רצוצה ומקלקלת וה"ל יד פהה וא"כ שמאלו חשוב ימין דהא ת"ק י"ל דלא ס"ל פלל דרשא דיד פהה היינו רצוצה גם במקילתא וספרי דרשו ידכה לרבות הגידים שנותן בימין א"כ לא מפרשי ידכה היינו רצוצה כו'.

ועוי"ל דלסה"ת יהי זה עכ"פ דין שולט בשתי ידיו ול"ד פלל לאיטר דיש לו פחישות פח בימין ובריאותא בשמאל משא"כ הכא דאדרבה יש לו פח וגבורה בימין יותר רק דהיא חסירה קצת ושולט ג"כ בידו השמאל א"כ יש לו דין שולט בב' ידיו דמניח תפילין בשמאל.

ובתוס' (דף ל"ז ע"א) כ' ג"כ אדם הכותב בימינו ושאר רוב מעשיו בשמאלו יש להסתפק באיזה מהן מניח תפילין ושם יש לדמותו פשולט בשתי ידיו עכ"ל. וכ"כ באגודה שם דהוי ספק וז"ל איטר שפוחב מימינו ורוב מעשיו בשמאל מסתפק ר"י היכן ניח תפילין דילמא תלוי הפל בכתיבה פדדריש וקשרתם וכתבתם עכ"ל.

א"כ כמ"כ בנ"ד לסה"ת דבכח תליא מילתא ויש לו פח בימין יותר אף שעושה פל מעשיו וכותב בשמאל יש לדמותו לשולט בב' ידיו וכ' הב"י שכ"ד הרא"ש והמרדכי פדעת סה"ת דבכח תליא מילתא וכ"כ בד"מ סק"ד בשמם ועיין במרדכי שכ"ד הר"ן דבעיקר פח תליא ומשמע שם ג"כ שכ"ד ר"י שהרי כ' שם במרדכי וז"ל שאל ה"ר אלחנן את הר"ף אביו מי שאיטר לעגנו פתיבה לבד ולשאר מלאכות הנה ימינו (ימינו) מהו לתפילין מי ניזיל פתר פתיבה וכ"מ קצת הכא דביד שכתוב יקשור או ניזיל פתר עיקר פחו דלא פהה הוי.

והשיב דה"ל פשולט בב' ידיו ומניח בשמאל פל אדם כו' עד ומה שפי' לעיל לדמותו לשולט בב' ידיו אין נראה לר"י אלא נדאי נראה לי היכא שאין שנה בשתייהן לכח איטר גמור חשבינן ליה עכ"ל.

הרי ס"ל דכתיבה אינה מעלה ומוריד נגד הפח. ודע דתשו' ר"י צ"ל שיהא על מי שאינו איטר לענגן כתיבה בלבד ולשאר מלאכות בין ביז בין ברגל הנה ימינו שמאלו פדגריס בחי' אנשי שם בשם ש"י דלדעת הר"פ מניח בשמאל כל אדם משום דה"ל כשולט בב' ידיו ולר"י חשוב איטר גמור כיון שרוב פחו בשמאל ואע"פ שפוחת בידיו.

דאילו לגי' קמא הר"פ ור"י שוין לדינא דמניח בשמאל כל אדם ועוד דא"כ לר"י אינו איטר כלל כיון דרוב פחו בידיו אעכצ"ל ד' ר"י הן על דין של גירסת הש"י במרדכי. וכ"כ הרא"ש בשם סה"ת או שפוחת בידיו ושאר רוב מעשיו עושה בשמאל דמניח תפילין ביז תשית פח דהיינו בידיו שפוחת בה.

אמנם הטור פוסק כרבינו יחיאל דאם הוא פוחת בימינו אע"פ ששאר מלאכתו בשמאלו דינו כשאר אדם. ופי' הב"ח דלא נחלק אלא בפוחת בימינו ועושה מלאכתו בשמאלו אבל אם עושה כל מלאכתו בימינו ופוחת בשמאלו מודה דמניח בשמאלו.

וצ"ל הטעם משום דס"ל כהר"פ שבמרדכי דבכה"ג דינו כשולט בב' ידיו. אבל המ"א כ' דר' יחיאל ס"ל דאפילו עושה כל מלאכתו בידיו ופוחת בשמאל מניח בידיו וכ"מ קצת ממ"ש ר' יחיאל דכתיבה עיקר כו'.

אמנם מ"מ מה שפסק המ"א פן צע"ג שזה נגד כל הפוסקים דלסה"ת והרא"ש ור"י ור"ן והמרדכי פשיטא דכה"ג אינו איטר כלל וגם להר"פ שבמרדכי דינו כשולט בב' ידיו. וגם בטור אינו מבואר דכה"ג דינו כאיטר ואיך נניח כל אלו הפוסקי' נגד דעת ר' יחיאל מה גם שד' רי"ח ג"כ אינו מפורשי' פן כ"כ בבבאור.

וגם לפמ"ש האגודה דר"י מסתפק דילמא כתיבה עיקר י"ל שלא כ"כ אלא בפוחת בימינו ואף את"ל דה"ה בפוחת בשמאלו מסתפק ר"י שפוחת כתיבה עיקר והוי איטר מ"מ כיון דזהו ספק נ' לומר דמסתפק יש להניח בשמאל כל אדם דיד זו מוחזקת יותר לענגן תפילין כש"כ דלרוב פוסקי' פשיטא להו דלא בכתיבה תליא פנ"ל.

והנה לפ"ד הב"ח בהטור דלא נחלק אלא בפוחת בימינו כו' א"כ כיון דהכתיבה מהני לומר על ימין שהוא ימין אע"ג דאשמאל לא מהני כלל הכתיבה. א"כ כמ"כ י"ל בנד"ז הפח והגבורה שיש לו בידיו יותר מבשמאל מהני לומר דהוי ימין ויהי' פדיו שולט בב' ידיו ומניח תפילין בשמאלו שהוא שמאל כל אדם.

דקא הב"ח פי' דרבינו יחיאל ס"ל דתרונויהו בעינו שהימין תהא פהה והכתיבה תהא בשמאל כל אדם אז מניח בידיו כל אדם כו'. א"כ ס"ל דעת סה"ת דאינו נק' איטר אא"כ הימין תש פח ומוסיף עליו דגם בזה עדיין לא נק' איטר עד שתהא ג"כ הכתיבה בשמאל.

וא"כ בנד"ז שיש לו פח וגבורה בידיו יותר אינו נק' איטר וכמש"ל לסה"ת רק לפי המ"א ברבינו יחיאל י"ל דדינו כאיטר ואף גם לדבריו יש לצדד בדוחק ולומר כמש"ל לדעת רש"י גבי אין לו זרוע ימין שאינו נחשב איטר.

וכן י"ל ג"כ לרבינו יחיאל דדוקא אם הי' לו פסת יד ימין והאצבעות עד שיוכל לכתוב בה ואעפ"כ הי' פוחת בשמאל אז נק' השמאל ימין לפי שיש לה יתרון שבמידיו א"י לכתוב ובה פוחת משא"כ כשמה שאינו פוחת בידיו זהו מפני חסרון האצבעות א"כ אין יתרון

כ"כ לשמאל על הימין דימין פומא פאיב לה משא"כ בשמאל והוי פשולט בב' ידיו פיון דבימין יש לו ג"כ פח וגבורה.

או יש לדמות זה להרגיל לכתוב בשמאל ולא בימין דמודה המ"א להורות כהב"ח. ולכן נ' דעיקר הנחת תפילין צ"ל על ידו השמאלו השלמה: באה"ע (סי' קס"ט משמע דאיטר יש לו ימין ועוד בנ"ד שיש לו פח וגבורה יותר בימין י"ל לסה"ת וקרא"ש ור"ץ ור"י שפמרדכי דינו פאינו איטר פלל או לפחות ה"ל פשולט בב' ידיו.

וגם לפי הב"ח בהטור י"ל דדינו פשולט בשתי ידיו אכן לדעת המ"א בהטוש"ע י"ל דדינו פאיטר ומ"מ אינו מוכרח גם לפ"ז): ו אף הפמ"ג בסי' תרנ"א בבאיאורו על המ"א סק"י כ' ו"ל ועסי' כ"ז במ"א ג' בתפילין צ"ע מי שאין לו יד ימין כ"א קנה וזרוע דהשתא שמאל דידיה ימין א"כ הנה פאיטר וניח תפילין בקנה וזרוע ימין פאמור עמש"ל בזה וצ"ע עכ"ל.

ואפשר נתפגין בזה דלו יהיה פן דחשוב איטר עדיין במחלקת שנויה אם ניח בקנה זרוע ימין דהא לפי דעת המג"א סי' כ"ז ס"ק ג' אפי' גידם בשמאלו שיש לו זרוע שמאל מניח בימין א"כ כש"כ הכא דצריף להניח על שמאלו השלמה.

ואי משום הא לא איריא יען רוב האחרונים תופסים עיקר דעת הב"ח שם דגידם שיש לו זרוע שמאל מניחו על הזרוע שמאל אפי' בברכה כמ"ש בא"ז והנ"ץ ובתשו' חו"י סי' קס"ז וכן מסיק בבאיאור מרדכי להגאון מוהר"מ בנעט ז"ל.

ואפשר ג"כ דכוננתו בצ"ע זה ש"ל דלא נחשב איטר מחמת זה. ואין ראי' מלולב לתפילין דאע"ג דגבי לולב ס"ל להמ"א בסי' תרנ"א סק"י דאם הוא גידם בימינו יקח הלולב ביד שמאלו דזה עכשיו ימין דידיה והאתרוג בזרועו.

אין ראי' לומר דגם לענין תפילין נחשב שמאלו ימין דידיה. משום דלולב י"ל דס"ל להרוקם שבמ"א דבחישיבותא לבד תליא מילתא ולא במה שהיא ימין באמת.

לכך פשנתה דימין ס"ל דנוטל הלולב בשמאלו לפי שהיא חשובה עכשיו יותר מימינו החרטה. אע"פ שאפשר שמ"מ היא עדיין שמאל לדברים הצריכים שמאל מעיקר הדין כמו תפילין לת"ק דאמר ידך זו שמאל.

וראיה לחילוק זה הוא מתשו' רבינו יואל הלוי שכתובת מהר"מ ב"ב סי' י"ב ובתשו' הרשב"א סי' אלה ק"כ וז"ל מעשה ברטנבורג ששאלו לרבתי על איטר יד ימינו אם יש לו ליטול לולב בידו השמאלית משום דהיא חשובה לו פנימין דעלמא והשיבו נדאי שמאל דידיה פנימין דעלמא פדאמרין בשפת הכותב בין בימינו בין בשמאלו ופריף וליחשוב שמאל דידיה פנימין דעלמא כו' נראה דהנה טעמא משום דלא פתיב ביה ימין אלא סתמא וכיון דנעשית מלאכה חשובה מה לי ימין מה לי שמאל וכן נראה דהכא אינו אלא משום דנטילה חשובה בעינינו שנוטל ולא פלאחר יד.

אבל נדאי היכא דהקפידה התורה על ימין כגון גפי מצורע ועבודה בכהן התם נוקא בימין ואפילו שולט בשתי ידיו פלוגתא דרבי וחקמים בבכורות פרק אלו מומין אם פשר לעבודה כו'.

ומתפילין נמי משמע הכי ממילתא דרבי נתן שלהי הקומץ רבה (דף ל"ו) דאמר מה פתיבה בימין אף קשירה בימין ומהיכן משמע שפתיבה בימין אלא מסתמא פתיבה תשובה בימין בעינן שלא פלאחר יד ולא הקפידה תורה בימין משום הכי איטר יד ימינו קושר בימינו שהוא שמאל כל אדם עכ"ל.

ונראה דרבינו יואל ס"ל פדעת הסמ"ג בעשין סי' נ"ב דס"ל דאיטר רגל חולץ בימין כל אדם ונ"ל כ' מורי אפילו הוא איטר חשוב (נ' דצ"ל חולץ) בימין מאחר שהצריכה תורה ימין בפירוש תדע שהרי באנו אנו לרציעה שאנו למדין ימין שם אין שינה לחלק שהרי אין פח בזו יותר מבזו עכ"ל.

והביאו הטור אה"ע סי' קס"ט ונ"ל כ' בסה"מ אפילו איטר חולץ בימין של כל אדם אע"פ שהוא שמאלו וי"א שהוא חולץ בשתיקה במנעל של ימין בימין ובמנעל של שמאל בשמאל כו' וי"א שאיטר חולץ בימין שלו שהוא שמאל של כל אדם והכי מסתברא דבכה"ג אמרו בתפילין שהוא מניח בשמאלו שהוא ימין של כל אדם עכ"ל.

וא"כ לפ"ד הטור אה"ע דיליף חליצה מתפילין א"כ ס"ל דבתפילין ג"כ בעינן שמאל ממש כמו דבחליצה בעינן ימין ממש. וא"כ ל"ד כלל ללולב דהתם א"צ ימין רק משום חשיבות.

ואף לפ"ד הר"ן בפג"ה דס"ל דבתפילין בעינן רק יד פה מ"מ פה היינו שיש בה חלישות. לכן גם מי שנתתה ימינו קצת נק' ימינו כיון שיש בה פריאות יותר.

משא"כ לענין לולב אזלינן בתר חשיבות ושמאלו השלמה תשובה יותר ואמנם רבינו יואל אומר דבתפילין ג"כ שמאל תלוי בחשיבות ימין כו' ומדמה ללולב אבל אין פן דעת רש"י דלהכי פ"י מה פתיבה בימין ברוב בנ"א.

ור"ל וממילא דהנחה בשמאל ממש בעינן ואיטר דמניח בימין היינו משום שזהו שמאלו. וד' סמ"ג אינו מוכרח דס"ל בתפילין כרבינו יואל אלא י"ל דס"ל פה"ר דבתפילין אזלי בתר יד פה.

ולכן עכ"פ מלולב אין ראי' כלל לתפילין: הפמ"ג (בסי' תרנ"א סק"י הביא ראי' מלולב דגידם בימינו נוטל האתרוג בשמאלו לתפילין. וי"ל שאינו ראי' דלולב א"צ ימין רק משום חשיבות.

משא"כ גבי תפילין דלהטור בעי' שמאל ממש וגם לה"ר"ן יד פה): ז והנה הרב הגאון ר' נחמ' מדובראונא העיר להביא ראי' עוד לנד"ז לומר דלא חשוב איטר עי"ז מהא דתנו פ"ק מ"ח (דק"א) מן הארפובה ולמטה חליצתה כשרה מן הארפובה ולמעלה (וכרש"י שנתתה רגלו מן הארפובה וחלץ מן הארפובה ולמעלה) חליצתו פסולה.

ומפרש בגמ' טעם הפיסול משום מעל רגלו ולא מעל דמעל. והשתא תפוק לי' דבלא"ה פסול דכיון שנתתה רגלו הימנית י"ל שא"כ ה"ל כאיטר ואין לה ימין יותר גדול מרגל השני כמ"ש מהרש"ל שם ביש"ש סי' כ"א וא"כ חלץ בשמאלו וה"ל חליצה פסולה וגם מן הארפובה ולמטה אמאי חליצתו כשרה הא ה"ל חליצה בשמאל.

ואע"ג שפאָאָמט מהרש"ל שם הביא ראי' מזה דאיטר חולץ ג"כ בימין של כל אדם פדעת הסמ"ג. מ"מ הא עכ"פ הטור וסייעתו דס"ל דאיטר חולץ בימין שלו שהוא שמאל של כל אדם ע"כ ס"ל דבגנתה רגלו לא חשוב איטר והרי דעת הטור הן י"א שהביא הרשב"א בחי' שם ור"פ ג"ה וגם דעת המרדכי נוטה לזה כמ"ש בתשו' ח"ה סי' כ"ח וכן להר"ן וסייעתו דמספקא להו בתליצת איטר.

ע"כ צ"ל דס"ל דבגנתה לא תשיב איטר דא"כ מהארפובה ולמטה אמאי תליצתו פשרה ולא בעי ג"כ תליצה ברגלו השמאלית. וגם להסמ"ג י"ל פן מדלא הביא ראי' ממשנה זו דאיטר חולץ בימין כל אדם א"ו ס"ל ג"כ דאין זה ענין לאיטר דלא פמהרש"ל.

והנה אף דלפי' הרי"ף וסייעתו לא מייירי המשנה כולל מנקטע רגלו מ"מ הא ס"ל דבנקטע תליצתו פסולה בנדאי כמ"ש בטוש"ע סי' קס"ט סל"ה ולד"ה תליצתו בשמאל הוי פשאָר תליצה בשמאל כמ"ש הב"י שם בשם א"ח.

א"כ עכצ"ל שאין זה ענין כולל לאיטר. וכן משמע בחי' הרמב"ן שם פמ"ח.

מדלא העיר כולל ממשנה זו לענין תליצת איטר וכן נראה דעת רמ"א בתשו' סי' קכ"ב שכ' וראיה מתליצה דאיטר רגל ימין חולץ בשמאל לדעת מקצת הפוסקים ואפילו הכי אם נקטעה רגלו אינו חולץ כולל עכ"ל.

וע"ש דראיתו זו א"צ כולל לכאורה לגוף הדין שלו אף עכ"פ מוכן מדבריו דס"ל בפשיטות דאע"פ שנקטע רגלו הימנית לא חשוב איטר עי"ז. ואף שבתשו' מהרמ"ל סי' ט' ובתשו' שבוי"י ח"א סי' קכ"ט תופסים דעת הסמ"ג עיקר לענין תליצה ולשטתו אין ראי' כולל משם דגנתה לא תשיב איטר דהא אפילו חשוב איטר חולץ בימין כל אדם מ"מ פיון דלשטתו ג"כ אין מוכרח עכ"פ לומר דנקטע דמי לאיטר ואדרבה י"ל דכן סברת הסמ"ג עצמו דאל"כ הי' מביא ראי' לדבריו ממשנה זו ע"ד שכ' מהרש"ל ביש"ש סי' כ"א ומדלא העיר ממשנה זו כולל עכצ"ל דס"ל ג"כ דגנתה אינו דומה כולל לאיטר וכנ"ל וכיון שכן ולהטור ולהר"ן מוכח משם דגנתה לא הוי איטר א"כ ראוי לתפוס פן כ"ש שיש מגדולי האחרונים שתופסים דעת הטור עיקר כמ"ש היש"ש בשם מהר"י לוי ויתר גדולים ומהרי"ב וכ"כ בתשו' ח"ה סי' כ"ח שגדולי פוסקים ראשונים ואחרונים חולקים על הסמ"ג והכי נקטינו עכ"ל וכן האריה בזה בספר שו"ת תשואת חן סי' נ"א וז"ל ומ"ש רש"ל דאם הי' איטר חולץ בימין דידיה ק"ו נקטעה רגלו דאין לה ימין יותר גדול מרגל השני לא זכיתי להבין דבריו שאין פאן נדנוד ראיה כולל דשא"ה שהרי אמרה תורה דבעינו ימין וזה נחסר ימין שלו ואין לו לא ימין דידיה ולא דמיניה.

משא"כ באיטר דיש לו ימין דידיה עכ"ל גם לקמן ית' אג"ה קצת ראי' לשטת הטור. ואין לומר דמ"מ אין ראי' משם רק ע"ז דגנתה רגלו הימני' א"כ לא תשיב איטר רגל אכל אם נולד פה מתולדתו י"ל דחשוב איטר רגל ונהיגו טעמא דבגנתה א"כ פיון שפבר הורגל להקדים לעקור רגלו הימנית תחלה לכן אף פשגנתה קצת ממנה מ"מ מקדים עקירתה.

אף מ"מ גם לו יהי פן הרי בנ"ד אף שגולד פף מתולדתו חסר פסת יד ימין פיון דמ"מ יש לו פח וגבורה בימין יותר אשר נזכר מזה שהיא ימינו י"ל דנדאי לא הנה איטר ולא גרע הפח וגבורה שבימין מהא דמקדים לעקור רגלו הימני התוכה.

כ"ג נכון וברור: ראי' (דל"ח איטר ממשנה ר"פ מ"ח מן הארפובה כו'): ח והנה פאשר פתבתי מוכח ג"כ דעת אאזמו"ר הגאון נ"ע דהנה בסי' תרנ"א סעי' י"ד פסק דאיטר נוטל הלולב בימינו שהוא שמאל של כל אדם ובסעי' ט"ו כ' מי שנקטעה ידו הימנית יטול הלולב בזרועו הימנית.

אלמא ס"ל דע"י שנקטעה ידו הימנית לא מיחשב איטר. והנה דרכו לפסוק כהמ"א נכאן נטה מדבריו משום דמוכח מסוגי' פמ"ח ומתשו' רמ"א סי' קכ"ב דע"י שנקתכה ל"ח איטר ואע"ג דמ"מ השמאל היא שלמה וחשובה יותר מ"מ אין זה פדאי לדחות מצות נטילת לולב בימין.

פי ימין עדיפא היכא דאפשר לפ"ד המרדכי והטור דימין ממש בעינן פי ראית ר' יואל מהא דשבת אין ראי' פלל לשטתם. ומה שכ' ואם א"א לו ליטול הלולב בזרועו הימנית יטול הלולב בידו השמאלית שהיא חשובה לו ימין.

אין ר"ל שהיא ימינו באמת כמו באיטר דא"כ אפילו יכול ליטול לולב בזרועו הימני' הי' ראוי שיטול בשמאלו השלמה כמו באיטר אלא ר"ל דחשובה לו פימין אע"פ שאינה ימין ממש והוי נטילה חשובה.

ואע"פ שכ' פן בנתת מ"מ כפר נת' דנד"ז שיש לו פח וגבורה בימין יותר מבשמאל השלמה לא גרע מנתת כו' ועוד נראה קצת ראיה מסוגיא דאין לו בהן שבסנהדרין (דמ"ה ב') דר"א ס"ל נותן על מקומו והנה פשאין לו בהן שהוא הגודלנדאי אינו יכול לעשות המלאכות בה היטב וא"כ מסתמא מרגיל לעשות בשמאלו וא"כ שמאלו יהי ימין (לפ"ד הטור אה"ע סי' קס"ט) וגם לת"ק דר"א אמאי אין לו תקנה יתן בבהן שמאלו שהוא ימינו ואין לומר משום דלא מיירי רק בנקטע אח"כ ומשום דרגילות לא מהני למיחשב איטר.

דהא לשון אין לו בהן י"ל דמיירי ג"כ מתולדתו. אע"ג דהתוס' והרא"ש פי' דמיירי בנקטע משנזקק לטומאה.

מ"מ היינו משום דס"ל דנקטע קודם שנזקק לטומאה אפילו ת"ק מודה לר"א דנותן על מקומו וה"ה בגולד פן. וגם להרמב"ם פ"ה ממחוסרי פפיה שלא חילק בין קודם שנזקק לטומאה או אח"כ כמ"ש התוי"ט ותשו' חוות יאיר סי' קס"ז.

א"כ לדידנ' מיירי מתניתין בכל ענין וממילא משמע נמי אפילו אין לו מתולדתו וא"כ משמע קצת דבגולד הימין חסירה קצת לא נחשב איטר אף אם עושה מעשיו וכותב בשמאלו וי"ל דהיינו פשנזכר שיש לו פח וגבורה בימין דבתר פח אזלינן כמ"ש בסה"ת פדלעיל.

מיהו מ"מ אין זה ראיה גמורה דאף שאין לו בהן ימין מתולדתו מ"מ אפשר שעושה רוב מעשיו בימינו רק שי"ל שכותב בשמאלו משום שאין לו בהן בימינו קשה לכתוב בימין.

ומשום זה לחוד נדאי לא נחשב איטר דאף רבינו יחיאל לא אמר דביתר פתיכה אזלינו רק גבי תפילין.

ועוד דבבכור שור פרק גיד הנשה דצ"ב משמע דבביתר יד לכ"ע ביתר מיני אזלינו ואף איטר יד נותן על ביהן ימין כל אדם דאף לדידי' ימין מיקרי דהא בצד ימין קיימא רק שאינה מינומת למלאכה ובכהן דפסול היינו דלעבודה תרנוניהו בעינו עומדת בצד ימין ומינומת למלאכה עכ"ל.

וא"כ לפ"ז פשיטא דאין להביא ראי' לנד"ז מדין ביהן יד דמצורע דהא אף את"ל דנחשב איטר הרי ס"ל דשם לכ"ע נותן בימין כל אדם. אף דבריו צ"ע דהנה אף שזה שחילק בין ביהן יד למצורע ובין עבודה דכהן דלעבודה תרנוניהו בעינו.

זה נכון וכמש"ל ג"כ דבעבודה לחומרא בעינו ימין גמור וימין גמור אינו אלא בתרנוניהו שיהי' יד העומדת לימין ויש בה פח וגבורה ובחסר א' מהן אין זה ימין גמור ולכן לחומרא אינו נחשב ימין.

משא"כ גבי תפילין אין להקל מהאי טעמא אף שאין השמאל שמאל גמור דלכף איטר חייב בתפילין על שמאלו שהיא יד תש פח דילי' אף שעומדת לימין כנ"ל. וכף י"ל בביתר דמצורע דכיון שאם נחמיר עליו אין לו תקנה ע"כ אין להחמיר עליו כ"כ ודי שיסתם בביתר היותר ימני אף שאין בו תרנוניהו.

אבל מ"מ מנ"ל דבנדאי ביתר מיני אזלינו ומאי שנא מחליצה דהא ילפינו בגזירה שנה חליצה מצורע כדאי' ביבמות (דק"ד ע"א) רגל רגל מצורע דכתי' על ביהן רגלו הימנית והשתא את"ל דברגל ויד מצורע לכ"ע ביתר ימין דעלמא אזלינו אין להסתפק דגם בחליצה ביתר ימין דעלמא אזלינו לא מיעבי' למאן דאמר דון מינה ומינה אלא אפילו למ"ד דון מינה ואוקי באתרה הרי פרש"י רפ"ד דשבועות כמשפט המפורש באתרה מפורש דייקא.

משא"כ בחליצה לא נתפרש פלוג' אי ביתר ימין דעלמא אזלי' או ביתר ימין דידי' וא"כ ראוי לומר כמו בימין דמצורע. לכן עכצ"ל דלהטור דס"ל דבחליצה ביתר ימין דידי' אזלי' ה"ה גבי ביהן דמצורע.

וכ"ה להר"ן וסייעתו המסתפקי' ובעינו בחליצה בב' רגליו ה"ה גבי ביהן דמצורע באיטר. וכ"נ ממ"ש הטור אה"ע גבי חליצה ומסתברא דבכה"ג אמרינו גבי תפילין כו' ואילו הי' הטור מודה דבמצורע אזלינו ביתר ימין דעלמא.

א"כ למה ניחא לי' לדמות חליצה לתפילין ולא למצורע פלפי לינא הא חליצה דבעינו ימין מצורע ילפינו ועוד דהוא רגל ורגל ובתפילין יד ולא רגל. א"ו פנונת הטור דבמצורע וחליצה ילפינו מתפילין.

וצ"ל דהבכ"ש קאי רק על דעת הר"ן ולא לדעת הטור וג"ז דנחק ועוד בפסמ"ג משמע ג"כ שאין פשיטות בביתר יד ורגל דמצורע ליזל ביתר ימין דעלמא יותר מבחליצה שהרי כ' תדע שהרי באזן און כו'.

וְלָמָּה לֹא הוֹכִיחַ בְּפִשְׁיטוֹת דְּדָמִי לְרַגְלֵי דְּמַצּוֹרַע א"ו שְׁגַם שָׁם הִי מְקוֹם לֹוֹמֵר דְּאַזְלִי בְּתֵר יָמִין דִּידְנִי אֵלָא שְׁמוֹכִיחַ אֲזַן אֲזַן כּו'. וְאַפְשָׁר פְּוֹנַת הַבַּכ"ש פִּינּוּ דְּבִאֲזוֹן יָמֵנִית דְּמַצּוֹרַע לַכ"ע הַפְּוֹנָה אֲזַן הָעוֹמֶדֶת לִיָּמִין דְּעֵלְמָא כַּמ"ש הַסְּמ"ג א"כ גַּם בְּהֵן יָד נְרַגְלֵי דְּמַצּוֹרַע לַכ"ע אֲזְלִי בְּתֵר יָמִין דְּעֵלְמָא דְּדָמִי לְאֲזַן דִּידְנִי וּבְזָה כ"ע מוֹדוּ לְהַסְּמ"ג וְלֹא נִחְלְקוּ רַק בְּחִלְצָה וְעִיָּן ט"ז בַּא"ח ס' ג' סַסְק"ח בַּמ"ש דְּלִידְנִי הֵנִי הַשְּׁמַאל שְׁלוֹ יָמִין כּו' וְהַבַּכ"ש בְּבְרָכוֹת דַּס"ב סַד"ה מְפַנֵּי שְׁהַתּוֹרָה נִיחְתָּה בְּיָמִין כ' מ"מ סְבָרָא זֹו נ"ל דִּוְחַק.

וּלְפַע"ד אִם נֶאֱמַר דַּה ט"ז ס"ל פְּדַעַת הַטּוֹר אַה"ע אִין זֶה דִּוְחַק כְּלָל דְּלַהַטּוֹר מְוֹכְרַח לֹוֹמֵר פֶּן. גַּם מ"ש הַבַּכ"ש בְּשַׁבַּת דַּס"א דְּאַיִטֵר רַגְלֵי יִנְעוּל ג"כ בְּיָמִין כְּלֵ אָדָם תְּחַלָּה אִינוּ א"ש לְדַעַת הַטּוֹר הַנְּ"ל.

וְעִיָּן בַּפַּמ"ג בַּמ"א רַסִּי קַנ"ח גְּבִי נַט"י דַּכ' בְּפִשְׁיטוֹת דְּגַם בְּאַיִטֵר יָד בְּתֵר יָמִין דְּעֵלְמָא אֲזְלִינּוּ וְאִינוּ מְוֹכְרַח כְּלָל דְּלַהַטּוֹר אַה"ע וְדַאי בְּתֵר יָמִין דִּידְנִי אֲזְלִינּוּ פַּנ"ל וְאַדְרַבָּה מַאי שְׁנָא מְלוּלָב דְּקו"ל דְּנוּטֵל הַלוּלָב בִּימֵינוּ שְׁהִיא שְׁמַאל כְּלֵ אָדָם וְאַף הַסּוֹבְרִי בְּחִלְצָה כְּהַסְּמ"ג מוֹדִים בְּלוּלָב מְשׁוּם דְּבְתֵר חֲשִׁיבוֹת אֲזְלִינּוּ וְה"ה לְעַנְנוּ נְטִילַת יָדִים: רַאִי (מְדַבְרִי אַאזְמו"ר גְּבִי לִוּלָב דַּל"ח אִיִּטֵר בְּנַחְתָּה יָמִינוּ וְה"ה בַּנַּד"ז).

קַצַּת רַאִי לְזָה מְסוּגְלִי דְּאִין לֹו בְּהֵן וַיֵּשׁ לְדַחּוֹת דְּבְרֵי הַבַּכ"ש פַּג"ה דְּפִשְׁיטָא לִי דְּבַמַּצּוֹרַע בְּתֵר יָמִין דְּעֵלְמָא אֲזְלִי צ"ע דְּלַהַטּוֹר אַה"ע אִינוּ פֶּן. מַה שְׁהַשִּׁיג עַל הַט"ז א"ח ס' ג' סַסְק"ח אִינוּ נְרָאָה גַּם קוֹשְׁיָי עַל הַפַּמ"ג רַסִּי קַנ"ח): ט וְהֵנָּה לְעִיל נַתְבָּאָר דְּלַשְׁטַת הַטּוֹר אַה"ע ס' קַס"ט יֵשׁ רַאִי מְמַשְׁנָה דַּר"פ מ"ח דְּנַחְתָּה רַגְלוֹ לֹא חֲשׁוּב אִיִּטֵר ה"ה בַּנַּד"ז שְׁאִין לֹו פַּסַּת יָד אֲמָנָם נַח' שָׁם דְּלַשְׁטַת הַסְּמ"ג אִין מְשָׁם רַאִי.

אַף נְרָאָה לֹוֹמֵר דְּאַדְרַבָּה לְשַׁטַּת הַסְּמ"ג בַּלֹּא"ה נְרָאָה דַּבַּנַּד"ז וַיִּיחַ תְּפִילִין עַל יָדוֹ הַשְּׁלֵמָה הַשְּׁמַאלִית אַף שְׁעוֹשָׁה בָּהּ כְּלֵ מַעֲשָׂיו וְכוֹתֵב בָּהּ. וְהוּא שְׁהֵרִי הַסְּמ"ג ס"ל שְׁהִיכָא שְׁהַצְרִיכָה תּוֹרָה יָמִין בְּפִירוּשׁ אֲפִילוּ בְּאַיִטֵר אֲזְלִינּוּ בְּתֵר יָמִין דְּעֵלְמָא דְּהֵינּוּ יָד הָעוֹמֶדֶת לִיָּמִין.

וַא"כ וְדַאי כֵּן הִיכָא שְׁהַצְרִיכָה הַתּוֹרָה שְׁמַאל בְּפִירוּשׁ אֲפִילוּ בְּאַיִטֵר אֲזְלִינּוּ בְּתֵר שְׁמַאל דְּעֵלְמָא. וַא"כ לְכַאוּרָה לַח"ק דְּמַנְחוֹת (ל"ז) דְּאַמֵּר יָדָּהּ זֹו שְׁמַאל הֵרִי ה"ל כְּאַיִלוֹ הַזְּפִירָה הַתּוֹרָה בְּפִירוּשׁ שְׁמַאל הִי רַאוּי לֹוֹמֵר דְּאַפִּילוּ אִיִּטֵר וַיִּיחַ תְּפִילִין בִּיד הָעוֹמֶדֶת לְשְׁמַאל אַף שְׁהִיא מְיֻמָּנָת לְמַלְאכָה אֲצֵלוֹ וַא"כ הָא דְּפוֹסַק הַסְּמ"ג בְּעֵשִׂין ס' כ"ב כְּבַרְיָתָא דְּאַיִטֵר מַנִּיחַ תְּפִילִין בְּיָמִין הָעוֹלָם שְׁהוּא שְׁמַאלוֹ.

לְכַאוּרָה י"ל דְּהוּא מְפַנֵּי שְׁאִינוּ פּוֹסַק כַּת"ק אֵלָא כַּר' יוֹסִי אוֹ כַּר' נָתַן כַּמֶּש"ש וַיִּיחַ בִּיד שְׁמַאל דְּכַתִּיב יָדָּהּ יָד פֶּהָה וְעוֹד כְּתִיב וּקְשָׁרְתֶם וּכְתַבְתֶּם מַה כְּתִיבָה בְּיָמִין אַף קְשִׁירָה בְּיָמִין. וַא"כ י"ל דַּס"ל דְּבַתְּפִילִין לֹא בְּעֵינּוּ שְׁמַאל מְשָׁם רַק יָד פֶּהָה וְכַמ"ש הֵרִי ר"פ ג"ה וְהַטַּעַם דְּפוֹסַק לֹא כַּת"ק י"ל מְשׁוּם דְּבַמַּנְחוֹת בַּפ"ק (ד"י ע"א) אִיתָא וְהַתְנָא ר"ש אוֹמֵר כְּלֵ מְקוֹם שְׁנַאמְרָה יָד אִינוּ אֵלָא יָמִין כּו' וַא"כ ה"ל ר"ש בְּשִׁיטַת ר' יוֹסִי וְר' נָתַן וְה"ל רַבִּים.

וכן איתא בְּמֶרְדְּכֵי דר"י פ"י לְדַעַת רש"י דלת"ק אֶפְיֻלוּ אִיטֵר מְנִיחַ בְּיַד הָעוֹמֵדֵת לְשִׁמְאֵלוֹ.
וּלְזֹאת י"ל דְּכֵינֵן דְּלֵהֶסֶם"ג לַת"ק אִיטֵר מְנִיחַ בְּיַד הָעוֹמֵדֵת לְשִׁמְאֵלוֹ אֲלֵא דְלֵא קי"ל
כְּנוֹתְיָהּ א"כ אֵין לָהּ בּוֹ אֲלֵא חִידוּשׁוֹ דְּהֵינּוּ בְּאִיטֵר מְמַשׁ.

שְׁבֻנָּה קי"ל דְּלֵא כַת"ק וְהֵינּוּ כְּשֵׁישׁ לֹו יָד יָמִין וְשִׁמְאֵל וְהֵיךְ הָעוֹמֵדֵת לְיָמִין הִיא כְּהָה
נְכוּתָב בְּשִׁמְאֵל. מִשָּׂא"כ בְּנֵד"ז שְׂאִין לֹו פֶסֶת יָד יָמִין וּמִחֻמַּת זָה כּוֹתֵב בְּשִׁמְאֵל וְעוֹשֶׂה בָּהּ
הַמְלָאכּוֹת א"כ אֵין לְבָרֵר שְׁהוּא אִיטֵר נְדָאי.

שְׁהָרֵי יֵשׁ לֹו ג"כ פֶּת וּגְבוּרָה בְּיָמִין יוֹתֵר. וּא"כ בֵּינֵן דְּאֵינּוּ נְדָאי אִיטֵר.

י"ל דְּבִכָּה"ג כ"ע מוֹדוֹ דְּיַנִּיחַ תְּפִילִין עַל יַד הָעוֹמֵדֵת לְשִׁמְאֵלוֹ כַת"ק דְּאָמַר יָדָהּ זֹו שְׁמְאֵל
דְּר' יוֹסִי לֵא פְּלִיג בְּבִירוֹר ע"ז רַק אָמַר מְצִינּוּ יָמִין שֶׁנֶּק' יָד כּו' וְכּו' ר"נ אָמַר רַק אֵין צָרִיף
כו'. וְלַת"ק דְּאָמַר יָדָהּ זֹו שְׁמְאֵל א"כ נְדָאי הֵינּוּ יָד הָעוֹמֵדֵת לְשִׁמְאֵל לְדַעַת הַסְּמ"ג.

וְרַבִּי יוֹסִי יוֹדֵה לֹו בִכָּה"ג בֵּינֵן דָּא"א לְקַיִים פְּאֵן שְׁיַנִּיחַ עַל יַד כְּהָה דְּהָא בְּיָמִין יֵשׁ לֹו פֶּת
וּגְבוּרָה יוֹתֵר דְּהָא אִיפָּא מ"ד דְּגִיזָם מְנִיחַ בְּיָמִין וְלָכֵן בְּשִׁמְאֵל מוֹדוֹ כ"ע דְּיַנִּיחַ כְּשֵׁישׁ לֹו
יָד כְּהָה.

וּכְמוֹ שׁוֹלֵט בְּב' יָדָיו דְּמְנִיחַ בְּשִׁמְאֵל אַף שְׂאִין לֹו יָד כְּהָה. וְגַם ר' נָתָן י"ל דְּיוֹדֵה לְזָה
מִטְעַם הַנְּ"ל דְּלֵא אָמַר מַה כְּתִיבָה בְּיָמִין כּו' רַק בְּסֵתָם בְּנֵי אָדָם כּו' שְׁיֵישׁ לֹו ב' יָדַיִם
מִשָּׂא"כ בְּזָה זָה שְׂאִינּוּ כּוֹתֵב בְּיָמִין מִשׁוּם דְּפִנְיָא פְּאִיב לָהּ כַּנְּ"ל: יְעוּד דְּבִאָמַת דְּחֻסָּק
גְּדוֹל הוּא לּוֹמַר דְּלֵר' יוֹסִי דְּאָמַר יָד כְּהָה וְכּו' לֵר' נָתָן לֵא תִלְיָא מִקְלָתָא בְּשִׁמְאֵל כְּלָל.

דְּהָא בְּהִדְיָא אָמְרִינּוּ וְלֵר' יוֹסִי הַחֹזֵר הַנְּחָה בְּשִׁמְאֵל מְנִלְי' וְכּו' ר' נָתָן אָמַר וְכֵינֵן דְּקִשְׁרֵיהּ
בְּיָמִין הַנְּחָה בְּשִׁמְאֵל אֲלֵמָא דְכ"ע ס"ל דְּהַנְּחָה בְּשִׁמְאֵל מְמַשׁ תִּלְיָא. אֲלֵא דְמַר יְלִיף מִהֶכָּא
וּמַר מִהֶכָּא וּבְשִׁבְתָּ (דס"א) נְמִי אָמְרִינּוּ מַה תְּפִילִין בְּשִׁמְאֵל.

וְעוּד דְּהָא אָמְרִינּוּ אִיטֵר מְנִיחַ תְּפִילִין בְּיָמִינוֹ כּו' וְהַתְּנִיָּא מְנִיחַ בְּשִׁמְאֵלוֹ אָמַר אַבְיֵי כִי
תְּנִיָּא הָהִיא בְּשׁוֹלֵט בְּשִׁמְיָי יָדָיו. וְצ"ל מֵאַחַר דְּשׁוֹלֵט בְּב' יָדָיו אֵין לֹו יָד כְּהָה כְּלָל א"כ
לְמַה מְחֻוּיָיב בַּתְּפִילִין לֵר' יוֹסִי דְקי"ל כְּנוֹתְיָהּ לִפ"ד הַסְּמ"ג וּבְרִייתָא דְאִיטֵר אֲתִיָּא כְּנוֹתְיָהּ.

דְּהָא אָמְרִינּוּ דְלֵר' יוֹסִי לֵא תִלְיָא מִקְלָתָא בְּשִׁמְאֵל כְּלָל כ"א בְּיַד כְּהָה אֲלֵא לִפִּי שְׁהִשְׁמְאֵל
הִיא כְּהָה מְנִיחַ בְּשִׁמְאֵל. וּא"כ בְּשׁוֹלֵט בְּב' יָדָיו שְׁהִשְׁמְאֵל אֵינָה כְּהָה בְּיָמִין מְמַשׁ לְמַה יַנִּיחַ
תְּפִילִין עָלֶיהָ וְהָרֵי כְּמוֹ לַת"ק דְּגִיזָם אֵינּוּ מְנִיחַ בְּיָמִין אַף שְׂאִין לֹו זְרוּעַ שְׁמְאֵל כְּלָל וּפְטוֹר
לְגַמְרֵי מִהַתְּפִילִין ה"נ בְּשׁוֹלֵט בְּב"י שְׂאִין לֹו כְּהָה יְהִי פְטוֹר מִן הַתְּפִילִין וְהַלְבוּשׁ סִי' כ"ז
ס"ו תִּנְרָץ וְז"ל וְאֵע"ג דְּלִיפָּא גְבִיָּהּ יָד כְּהָה מוּטָב שְׁיַנִּיחַ בְּשִׁמְאֵלוֹ שְׁהִיא יָד כְּהָה שְׁל כָּל
אָדָם עַכ"ל.

וְצ"ע דָּא"כ הֵינּוּ מְמַשׁ בְּעֵינֵי דְר' יִרְמְיָהּ ר"פ ג"ה אֵית לֵיהּ וְלֵא עֲגִיל מֵאֵי אֵי בְּתֵר דִּידֵיהּ
אֲזֵלִינּוּ אֵי בְּתֵר מִינְיָן אֲזֵלִינּוּ וְלֵא אִיפְשִׁיטָא. וְה"נ אֵית לֵי שְׁמְאֵל וְאֵינָה יָד כְּהָה וְאֵי בְּתֵר
דִּידֵי אֲזֵלִינּוּ הֵנִי פְטוֹר וְאֵין לּוֹמַר דְּבִאָמַת אֵינּוּ חֲטִיב כָּאֵן רַק מְסַפֵּק דִּילְמָא בְּתֵר מִינְיָן
אֲזֵלִינּוּ.

דְּלְכָאוּרָה הֶכָּא פְּשִׁיטָא לְהַפְּדָה דְּבְתֵר דִּידֵי אֲזֵלִינּוּ דְאִיטֵר יוֹכִיחַ דְּמְנִיחַ בְּיָמִין הָעוֹלָם וְאֵי
בְּתֵר מִינְיָן אֲזֵלִי הִי מְנִיחַ בְּשִׁמְאֵל הָעוֹלָם כְּמ"ש הֶר"ן ר"פ ג"ה. וְגַם לְרַבִּי נָתָן קִשְׁיָא

דמאחר ששולט בב"י נכותב גם בשמאלו ונאם כ' תפילין בשמאלו פשר עינין מ"א סי' ל"ב סק"ד.

וא"כ מדוע מניח תפילין בשמאלו דוקא ולא בימינו יהי' יוצא גם אם הניח בימינו. וביותר יקשה לפמ"ש המ"א סי' כ"ז סק"י דאפילו פותב גם בשמאלו ועושה כל מלאכתו בשמאלו אפ"ה מניח בשמאלו פנין שפותב גם בימינו עכ"ל הרי אע"ג דהשמאל יש בה פריאותא יותר מבימין שעושה בה כל מלאכתו נכותב בה משא"כ בימין אינו עושה בה מלאכתו רק שפותב בה אפ"ה מניח בשמאל דמ"מ נק' שולט בב' ידיו הרי במעט פח שיש בימין אנו אומרים דניח תפילין בשמאל ואת"ל דתפילין לא תליא בשמאל פלל אין לזה טעם פלל ואין לתרץ דברייטא דשולט בב"י אתי' כר"נ וכפרש"י וסה"ת דר' נתן אזיל בתר פתיבה של רוב בני אדם.

דא"כ ס"ל לר"נ כת"ק דבתפילין בעי' שמאל. ולת"ק צ"ל להסמ"ג דאפילו איטר מניח בשמאל פל אדם כמש"ל וא"כ פליגא ברייטא זו דשולט בב"י דאתיא כת"ק וכר"נ אברייטא קמייטא דאיטר ולא הועיל אבני בתירוצו פלום וגם ל"ל פי תנאי הדין בשבב"י ה"א להסמ"ג אפילו באיטר מניח בשמאל פל אדם לת"ק.

ואם ברייטא זו אתיא כת"ק ור"נ לא הי' לאבני לומר דמייירי בשבב"י דוקא. וא"כ ב' ברייטות אלו א"א להעמידם באוקימתא דאבני לפ"ד הסמ"ג (וכן לפ"ד ה"ן ר"פ ג"ה דמסתפק) לשום א' מהני ג' תנאי לא כת"ק ולא כר"י ולא כר"נ.

דלת"ק קשיא איטר. ולר"י קשיא שבב"י וכן לר"נ.

ואם ר"נ ס"ל כת"ק קשיא איטר פנ"ל. וגם בלא"ה דוחק לומר דלת"ק יהי' איטר מניח בשמאל דעלמא דהברייטא הובאה סתמא משמע שאין חולק ע"ז וכ"כ במרדכי דלא פליגי אלא משמעות דורשין כו' עד ולא משני ר' נתן או ת"ק היא ע"ש.

ובתשו' ר' יואל שפתשו' מהר"מ ב"ב סי' י"ב הנז"ל משמע דמתרץ דבתפילין אזלינן בתר חשיבות פמו בלולב וכתובה דשבת כו' ע"ש. ור"ל דהנחה צ"ל על יד האינה חשובה פמו יד פהה לר' יוסי כו' ובשולט בב"י דמניח בשמאל פל אדם י"ל דכל ששולט גם בימין הרי היא חשובה יותר.

וגם לפ"ז נצטרף לומר דת"ק דאמר ידך זו שמאל פליג באיטר. וגם קשיא דר"י ור"נ ג"כ הנחה בשמאל פנ"ל.

אשר על פנ' דר' יוסי ור' נתן ג"כ ס"ל נדאי דהנחה בשמאל ממש בעינן פמו ת"ק. רק משמעות דורשין איפא ביניהו כמ"ש המרדכי דת"ק ס"ל דידך משמע שמאל בפירוש.

ור' יוסי יליף מדכתי' ידכה יד פהה. ונהרי ברוב בנ"א השמאל היא יד פהה א"כ פשפוטוב פהה ר"ל שמאל וכמ"ש רש"י וסה"ת לר' נתן דאמר מה פתיבה בימין כו' דר"ל בסתם בנ"א וא"כ ה"ל פאילו אמרה תורה וקשרתם בימין וממילא הנחה בשמאל ממש.

והשתא א"ש ה"א דשבב"י מניח בשמאלו אע"ג דאין לו יד פהה. דכהה אינו מעפב פלל רק שמאל ונהרי היא חשובה שמאלו דה"א פשר לעבודה ובעבודה בעינן נמי שמאל פדכתי' על פה הפהן השמאלית כו'.

והא דאיטר מניח בְּיָמֵינוּ דְּעֵלְמָא אַף דְּהַסְמָ"ג ס"ל דְּהִיכָא דְּהַצְרִיכָה הַתּוֹרָה יָמֵינוּ אוֹ שְׂמַאל
בְּפִירוּשׁ אֲזֵלִי בְּתַר יָמֵינוּ וְשְׂמַאל דְּעֵלְמָא גַם בְּאִיטְר כַּנ"ל. וְלִכְאוּרָה מְזַה רְאִיָּה לְשַׁטְט
הַטּוֹר אַה"ע ס' קס"ט דְּאַף הִיכָא דְּבַעֲיָנוּ יָמֵינוּ מִמֶּשׁ אֲזֵלִי בְּאִיטְר בְּתַר יָמֵינוּ דִּידִי.

וְלָכֵן גַּם לַת"ק דְּאַמֵּר יָדָהּ זֵו שְׂמַאל דַּה"ל פְּאִילוֹ הַזְּפִירָה הַתּוֹרָה בְּתַפְּלִין שְׂמַאל בְּפִירוּשׁ
עכ"ז אִיטְר מְנִיחַ בְּיַד הַעֲזוּמָדָת לְיָמֵינוּ דְּהָא זְהוּ שְׂמַאלוֹ. אַמְנָם לְדַעַת הַסְמָ"ג דַּאע"ג
דְּבַעֲלָמָא הִיכָא דְּנִזְכָּר בְּפִירוּשׁ יָמֵינוּ אֲזֵלִי בְּאִיטְר ג"כ בְּתַר יָמֵינוּ וְשְׂמַאל דְּעֵלְמָא.

וְכֵן לַת"ק בְּתַפְּלִין דְּבַעֲיָ שְׂמַאל בְּכִי (וְאַפְשָׁר גַּם לַת"ק דְּדַרְיֵשׁ יָדָהּ זֵו שְׂמַאל מ"מ פִּינוּ
דְּלֵא נִזְכָּר בְּפִירוּשׁ שְׂמַאל מִמֶּשׁ רַק יָדָהּ לָכֵן בְּאִיטְר מוֹדָה דִּינִיחַ בְּיָמֵינוּ כֹּל אָדָם שְׂאֲצֵלוֹ
זְהוּ הַנֶּקֶד יָדָהּ מִשָּׂא"כ גְּבִי חֲלִיצָה דְּיִלְיָף רַגְלָא רַגְלָא מְצֻנְרַע בִּיבְמוֹת (דָּף ק"ד סע"א) ה"ל
פְּאִילוֹ נִכְתָּב יָמֵינוּ בְּפִירוּשׁ דְּבַמְצוּרַע פְּתִיב בְּהַדְיָא בְּהָן רַגְלוֹ הַיְמָנִית).

אַכֵּן לַר' יוֹסִי וְר' נָתָן אַע"ג דַּס"ל ג"כ דְּבַעֲיָ שְׂמַאל מִמֶּשׁ וְשַׁבְב"י יוֹכִיחַ כַּנ"ל. מ"מ פִּינוּ
דְּהוֹצִיאוּ זֵה מִהַתּוֹרָה מִיַּד פְּהָה אוֹ מִכְּתִיבָה בְּיָמֵינוּ כו' א"כ גִּילָה לָנוּ הַתּוֹרָה דְּהָכָא נִחְשִׁיב
שְׂמַאל מַה שְׁהִיא יָד פְּהָה אוֹ הַיָּד שְׁכּוֹתֵב בְּחִבְרָתָהּ וְלֵא בָּהּ.

וְלָכֵן בְּאִיטְר אֲזֵלִי בְּתַר יָמֵינוּ דִּידִי. וּמ"מ הִיכָא דְּלִיכָא פְּהָה וְכְתִיבָה כְּמוֹ שַׁבְב"י מְנִיחַ
בְּשְׂמַאל דְּהָא בְּאַמְתַּת אֲדַרְבָּה עֵיקָר לְדַבְרֵיהֶם ג"כ הוּא הַנְּחָה בְּשְׂמַאל מִמֶּשׁ רַק כְּשִׁשְׁנִיָּה
פְּהָה אֲמַרְיָנוּ דְּזְהוּ הַשְׂמַאל וְכִשְׂאִין זֵה אֲזֵלִינוּ בְּתַר יָמֵינוּ וְשְׂמַאל דְּעֵלְמָא.

וְאִין זֵה דְּנוֹחַק כ"כ לְזִמְרָה דְּמַפְּהָה וְכְתִיבָה יִלְפִינוּ דְּבַעֲיָ שְׂמַאל מִמֶּשׁ וְאַעפ"כ מְהַיִּי הַלְיָמוּד
דְּכַהֲנָה וְכְתִיבָה לְזִמְרָה זֵהוּ שְׂמַאל דְּהָא כו' ג"צ"ל לְהַטּוֹר ג"כ דְּבַאֵה"ע ס' קס"ט מִשְׁמַע
דַּס"ל דַּלְת"ק ג"כ אִיטְר מְנִיחַ בְּיָמֵינוּ שְׁהוּא שְׂמַאלוֹ וְאַעפ"כ בַּא"ח ס' כ"ז פֶּסֶק דְּבַתַּר
פְּתִיבָה אֲזֵלִינוּ וְהַיָּנוּ מִשּׁוּם דַּס"ל דְּמַהַיִּי דְּרִשָּׂא דּוֹכְתָבְתָם לְיַדַע מַהוּ יָמֵינוּ וְשְׂמַאל.

אַמְנָם דַּעַת סַה"ת אִינוּ כֵּן דְּפֶסֶק דְּלֵא אֲזֵלִינוּ בְּתַר פְּתִיבָה אֲפִילוֹ לַר' נָתָן דְּיִלְיָף מִן־כְּתָבָם
כו' וְהַטְעַם פְּשוּט פִּינוּ דַּס"ל דְּלַר"נ ג"כ בַּעֲיָ שְׂמַאל מִמֶּשׁ א"כ אַע"ג דְּיִלְיָף מִן־כְּתָבָם
מַה פְּתִיבָה בְּיָמֵינוּ כו'.

מ"מ פִּינוּ דְּהַפְּיָ מַה פְּתִיבָה בְּיָמֵינוּ בְּרוּב בַּנ"א כו' א"כ הַפִּי לְזִמְרָה רַק דְּבַעֲיָנוּ הַנְּחָה
בְּשְׂמַאל. וּמַהוּ שְׂמַאל זְהוּ יָד שְׂאִין בָּהּ כַּח פְּדָמוּכַח מְפָרַק מוּמִין אֵלּוּ וְלֵא תִּלְיָא מִלְּתָא
בְּכְתִיבָה כָּלְל.

וּפְּלִיג וְדַאי עַל סְבַרְת רַבִּינוּ יַחֲיָאֵל וְהַטּוֹר. (וְלִכְאוּרָה פְּלִיג ג"כ ע"ד הַסְמָ"ג לְעַנְיָן חֲלִיצַת
אִיטְר דְּהָא ס"ל דְּבַתְּפִלִּין בְּעֵינָן שְׂמַאל מִמֶּשׁ וְאַעפ"כ אִיטְר מְנִיחַ בְּיָמֵינוּ דְּעֵלְמָא וַא"כ
לְעַנְיָן חֲלִיצָה ג"כ וְדַאי א"א לְזִמְרָה לְדִידִי דְּסִמְכִינוּ אַחֲלִיצָה דְּיָמֵינוּ דְּעֵלְמָא בְּאִיטְר.

מִיָּהוּ אִין רַאִי דַּס"ל לְגַמְרֵי פְּהַטּוֹר בְּחֲלִיצָה דְּאַפְשָׁר אֲדַרְבָּה ס"ל כְּרִש"י בְּבַכּוּרוֹת דְּאִיטְר
אִין לוֹ יָמֵינוּ גְּמוּר כָּלְל וְאַעפ"כ אִיטְר מְנִיחַ תְּפִלִּין בְּיָמֵינוּ דְּעֵלְמָא שְׁהִיא שְׂמַאלוֹ וְכַמֶּשׁ"ל
זֵה לְדַעַת רִש"י וּלְפ"ז י"ל בְּחֲלִיצָה ג"כ אִיטְר אִינוּ חוֹלְץ וְלִפְחוֹת בְּעֵינָן שְׁיַחֲלוּץ בַּב'
רַגְלֵינוּ כְּדֵי לְצַאֵת י"ח יָמֵינוּ הַמִּינְמוֹנָת דִּידִי וְיָמֵינוּ דְּעֵלְמָא.

וכהן איטער דפסול דשם לא שניף לומר פן שיעבוד בב' ידיו או דהנה מום ונחזור לענינו
פינו דלהסמ"ג צ"ל ג"כ דבתפילין היכא דליפא יד פהא אזלינו ג"כ בתר שמאל ממש אף
לר' יוסי ור' נתן דהלכתא פנותיהו.

א"כ בנד"ז ה"ל ג"כ שאין פאן יד פהה. דהא יש לו פח וגבורה בימינו הגידמי' יותר
מבשמאלו השלמה ואע"פ שעושה וכותב בשמאל זהו מצד שאין לו אצבעות בימין.

א"כ א"א לקרות יד הימין יד פהה. דפי' פהה זהו פשהיא תש פח משא"כ הכא לכן בכה"ג
י"ל דמודו ר"י ור"נ לת"ק דאזלי בתר שמאל ממש דהיינו רק יד העומדת לשמאל.

פינו דבאמת היכא דבעינו שמאל היינו ממש יד העומדת לשמאל ולא איכפת לן בכח פלל
רק הכא פשפור לנו שיד הימין היא יד פהה אזלי בתר יד פהה להחשיב זה לשמאל.
לכן אין לה בו אלא חידוש.

דהיינו פשהיא ממש תש פח. משא"כ הכא דיש בה פח וגבורה ממש פשאר ימין רק שיש
בה חסרון ה"ל פשולט בב' ידיו שפחתה ימינו מעט דמשום זה פשיטא דלא יחזור להתחיל
[להניח] תפילין בימין כ"א בשמאל וה"נ דכונתה: לעיל (נת' ראי' דלשטת הטור אה"ע
גידם בימינו אינו איטער אמנם באמת גם לסמ"ג שם י"ל יותר דניח תפילין ביד העומדת
לשמאל דהא אדרבה הסמ"ג ס"ל דלת"ק דבעי' שמאל ממש בתר שמאל דעלמא אזלינו
אף באיטער אלא דקי"ל כר' יוסי דבתפילין אזלי בתר יד פהה.

ובנד"ז דליפא פהה י"ל דר"י ור"נ מודו לת"ק דאזלי בתר שמאל דעלמא פמו בשבב"י.
ועוד דצ"ל דר"נ ור"י עצמם ס"ל ג"כ דבתפילין בעי' שמאל ושבב"י יוכיח אלא דאהני
לן דרשא דיד פהה שפחשיבי' שמאל היד החלושה בכח ושאין יכולתו לכתוב בה לכן
בנד"ז דלא שניף לומר פן שיהי יש לו פח וגבורה ואילו הי' בה אצבעות נדאי הי'
יכול לכתוב בה א"כ הם ג"כ ס"ל דאזלי בתר שמאל ממש פמו לת"ק דאזלי בתר יד
העומדת לשמאל וכמו בשולט בב' ידיו): יא והנה עפ"ז יש לצדד גם לדעת המ"א בפי'
דברי הרמ"א סי' כ"ז ס"ו הנז"ל דהפל תליא בכתיבה לבד ולא איכפת לן בכח וגבורה
דלקאורה לפ"ז יש לומר גם פאן דהוי איטער אף ע"פ הנ"ל יש לצדד דהא עכ"פ ענין ימין
ושמאל בעלמא הוא יד העומדת לימין ויד העומדת לשמאל.

אלא דבתפילין ס"ל לרבינו יחיאל והטור דמניחי' ענין ימין ושמאל זה לגבי ענין דכתיבה
שהיד שאינו פותב בה וכותב בחברתה היא הנק' שמאל פינו דילפינו דבעינו שמאל
מוקשרתם וכתבתם כו'.

וכינון שפן י"ל הבו דלא להוסיף עלה דהיינו דוקא פשיש לו פס יד ואצבעות בימין ג"כ
ואעפ"כ אינו יכול לכתוב בה פלל וכותב בשמאלו אז ע"פ שני עדים אלו שפכתיבה
דהיינו שני הידות דימין ושמאל דהיינו שניקר תרון פח בפתיבה בשמאל מבימין שפכותב
בשמאל וגם ימינו שלמה ואעפ"כ א"י לכתוב בה לכן עי"ז מחשיבי' אנו הימין לשמאל
לגבי הנחת תפילין.

והשמאל לימין שיקשור בה שיהי יד העומדת לשמאלו יש בה מעלת הימין בכתיבה פמו
שבימין כותב וא"י לכתוב בשמאל. כף אצל זה להפך.

משא"כ בנד"ז שחסר לו פס יד ואצבעות דימין ומחמת זה לבד א"י לכתוב בה ואילו היו לו אצבעות ודאי הי' יכול לכתוב בה שהרי יש בה פח וגבורה יותר. א"כ אף שפוחב בשמאלו אין ראוי לקרותה ימין שהרי אינה דומה לשאר ימין שיש מעלת הפתיכה בה לבד אף אם השמאל שלמה משא"כ בכאן שמעלת הפתיכה שיש בה לבד הוא רק על ימין קטועה אין להכריע כ"כ שהיא ימין וכמו באין לו ימין כלל דמניח על זרוע שמאל.

והיינו שחזר הדין בכה"ג לילך בתר יד העומדת לשמאל דזהו עיקר פ"י שמאל בכל מקום לפ"ד הסמ"ג. ועוד שפסק המ"א ג"כ דבהרגיל לכתוב בשמאל לבד ולא בימין לא מהני אפילו לשטתו.

אלמא דבעינן שמתחלת תולדתו לא יוכל לכתוב בימין והכא אף שמתחלת תולדתו הוא כן הרי אין זה רק משום חסרון האצבעות ולא מצד הפח לכתוב כו'. מיהו חילוק זה דחוק מ"מ חילוק הראשון נכון הוא ועוד נ' לצדד לסלק חששת פ"י המ"א בדעת רבינו יחיאל בנד"ז דהא דעת הא"ז דאפילו באדם שאינו איטר והוא גידם בשמאלו דהיינו שאין לו פס יד ואצבעות בשמאל אע"פ שיש לו זרוע וקנה שמאל פטור לגמרי מהנחת תפילין בשמאל.

וגם המ"א עצמו ס"ל דמאן דדריש יד פהה לא ס"ל לרבות הגידם וא"כ פטור מהנחת תפילין. אלא דהב"ח חולק ע"ז וכן במרדכי כ' דתיתי שמעינן מנין וכינן דעכ"פ רמ"א חשש לדעת הא"ז.

לענין שלא יברך על תש"י אלמא דס"ל דספיקא הוי. א"כ לפ"ז אף את"ל דלהמ"א בדעת רבינו יחיאל בנד"ז נחשב איטר ויד העומדת לימין נק' שמאל.

הרי הוא גידם בשמאלו וא"א לו להניח תפילין על יד זו לדעת הא"ז והמ"א. וא"כ נדאי דלשטתם ג"כ ניח בידי השלמה העומדת לשמאל אף שעושה וכותב בה דלא גרע מאין לו יד ימין כלל דנתבאר לעיל דמניח ודאי בשמאל ולא פטר הא"ז מתש"י רק גידם בידי העומדת לשמאל ממש.

אבל בגידם בימיו ודאי מניח בשמאלו השלמה ואף שהאחרונים חולקי' על המ"א והספימו לדעת הב"ח דביש לו זרוע שמאל לכ"ע מניח בשמאל מ"מ בנד"ז הוי זה סניף לדעת המ"א עצמו. דאילו להב"ח בלא"ה פשיטא דאינו נק' איטר בנד"ז פ"ן דלא אולי' בתר פתיכה דשמאל לבד אפי' לרבינו יחיאל רק גם בצירוף תשוב פח דוקא בימין ובנד"ז יש לו פח וגבורה בימין.

לכן העיקר דיניח תש"י על שמאלו השלמה. ויוכל לברך לד"ה למנהגינו שאין מברכין רק ברכה א' על תש"י ותש"ר א"כ פשיטא דאין בזה חשש ברכה לבטלה ח"ו ומ"מ לצאת מכל ספק יקרא ק"ש ג"כ כשיניח תש"י על יד ימיו הגדמי' לחוש לדעת הפמ"ג סי' תרנ"א.

גם לחוש למ"ש לעיל אות ה' מדאמרינן ידך לרבות הגידם שהיא נק' יד פהה לפי שהיא רצוצה ומקולקלת א"כ נמי הך ימיו היא רצוצה ומקולקלת לכן יש סברא שיניח עליה שהיא יד פהה שלו.

ע"כ נראה שצריך להניח עליה ג"כ וכדרך שפסקו באה"ע סי' קס"ט לענין חליצת איטר
דחולץ בשתיקה והכא לענין תפילין אף דאיטר ממש מניח בימין פל אדם שהוא שמאלו
מ"מ הקא דלא ברירא לן אם דינו פאיטר יש לו להניח בשתיקה.

וה' דיוכל ג"כ לברך מטעם הנ"ל דברכה זו קאי על תש"י ותש"ר: גם להמ"א בפ"י ד'
רמ"א סי' כ"ז ס"ו יש לצדד בנד"ז מה גם ע"פ דעת הסמ"ג. ועוד צד עפ"ד הא"ז
שברמ"א סכ"ז ויגית ויברך כו'): סימן ו מי שפס ידו הימנית חסרה אצלו מתולדתו האף
יניח תפילין ש"י: מקתבו ע"ד הנחת תפילין של בני שי' הגיעני.

והנה כ"ת נוטה דיניח על ידו הימנית. פי מחשיבה שמאלו כיון שעושה המלאכות בידו
השלימה שהיא שמאלו וגם כותב בה א"כ היא נחשב ימינו פדין איטר יד ידו הימנית
נחשב שמאלו ואף שחסרה פס ידו מ"מ יש להניח עליה דלא כהמג"א סי' כ"ז סק"ג
פדעת הרמ"א והאחרונים האלי' זוטא והחוי"י סי' קס"ז.

והנה לע"ד אף לדעת כ"ת יש לצרף לדעת המג"א עמוד גדול והוא סה"ת סי' רי"א בסדר
הנחת תפילין וז"ל יניח תפילין ביד תשש פח כו' דבטר פח וגבורה ובטר חלישות תלי'
מקלתא ואע"ג שפותר ביד תשוש פח אין בכך כלום עכ"ל.

וא"כ כיון שפני שי' מענה שיד ימינו יש לו בה פח וגבורה לעשות מלאכות הצריכות פח
וגבורה עם שחסר בה פיסת היד יותר מבשמאלו א"כ לא חשיב איטר והשמאל שלמה
ויש לו להניח תפילין בה לכ"ע ובצירוף דעת המ"א יש להורות כן.

ועד פה הוריתי לו שניני תפילין בשעת תפלה בבהמ"ד בשמאלו השלימה ויניח
הקשירות ואח"כ יניח גם על הימנית בלא קשירות לצאת דעת הרמ"א וב"ח סי' כ"ז
וכ"ד החוי"י ומשמעות הא"ר ופמ"ג סי' תרנ"א.

ולענין הברכה עיין תשו' שאגת ארי' דעל ש"ר יברך לד"ה אף בגידים גמור וכ"ה בתשו'
שבוי"י דלא כס' פסא דהרסנא סי' ק'. ובנוסח הברכה לכאורה על מצות.

אמנם לפמ"ש הר"ן פ"ק דפסחים דמצוה שעל פרחו יש לו לקיימה בעצמו וא"א להפטר
ממצוה ע"י שליח כתפילין וציצית הכל מודים שצריך לברך בלמ"ד. א"כ י"ל דגם הוא
יברך להניח ולא אמרו שעל ש"ר מברך על א"כ מניח גם ש"י שפבר בירך להניח ולא
רצו חכמים לתקן ב' ברכות שוות כמ"ש הרא"ש בפסחים סי' י' (ועיין ק"נ ושם ס"ק
מ"ה וי"ל דגם לרי"ף י"ל כן) ועיין תשב"ץ ח"ב סי' מ'.

וכן י"ל גם לשטת ר"ת שברא"ש שם ולכן גם לפמ"ש הק"נ שם ס"ק נ"ב דעלמא (גמירי)
[גרירי] בטר ר"ת בנ"ד יברך להניח. אף לר"י שלא מצא טעם בברכות י"ל דדוקא
בש"ר על.

ומ"מ כיון די"ל שחייב לברך גם על ש"י א"כ יברך להניח. ועיין ריא"ז שם דיוכל לברך
כרצונו: סימן אדם שפס ידו השמאלית חסרה אצלו מתולדתו.

אם יברך על תש"י או לא. וכן אם הקנה ג"כ חסר והרוע לבד קיימת מהו: הנה הדין
פשוט בש"ע סי' כ"ז ס"א בהג"ה שלדעת רמ"א יניח על זרוע השמאלית בלא ברכה.

והמ"א פסק דנייח על של ימינו בלא ברכה ולפ"ד הב"ח והנ"צ והא"ז ניח על זרועהשמואלית ויברך עליו וכ"ד החו"י בתשו' סי' קס"ז וכ"כ הגאון דוולקנא ז"ל בביאורו לש"ע סי' הנ"ל. וכ"כ בס' ביאור מרדכי להגאון מהר"ר מרדכי בנעט נ"י.

ועתה על מי נסמוך הא מר וקא מר פמאן עבדינו. והנה מה שהוכיח החו"י מנקטעה יד העדים שבסנהדרין (דמ"ה ע"ב).

דאף שמואל דס"ל דבעי קרא פדכתי' ופטר בנקטעה ידי עדים אח"כ. מודה בגידמי מעיקרא דשפיר מתקני' יד העדים דזה הנשאר היינו יד דידהו כדפרש"י ומדאמר שמואל נקטעה יד העדים משמע לי' בין רק פה היד או עם הקנה וכן הא דמכשרינו גידמי מעיקרא אפי' נחתה גם הקנה דמ"מ באבר העליון שנק' זרוע מתקני' יד העדים וקרא דלאות על ידה יוכיח עכ"ל.

נלפענ"ד דרא' זו לא א"ש לפי הרמב"ם שם דמחלק בין נקטעה יד העדים דגידמי מעיקרא ש"ד לאין לו בהן דמסתימת לשונו שם פ"ה ממחוקרי כפרה משמע אפי' אין לו קודם שנוקט לטומאה נמי אין לו טהרה עולמית.

א"כ לא מוכח מידי משם לענין תפילין דנ"ל שאין לדמותם לנקטעה יד העדים לפ"ד הרמב"ם. אף שע"פ החילוק של החו"י שמתרץ ד' הרמב"ם במה שלא פסק כד' התוס' שם באין לו בהן משום דבעיקרא פדכתיבא ואחר שנקצץ הבהן א"א לומר עוד דהיינו בהן דידי' דשאני יד העדים דבל' תורה כל פרקי היד עד הפתח מקרי יד כמ"ש והנה לאות על ידה (וכמ"ש בערכין (י"ט ב') הובא במ"א סי' כ"ז סק"ג).

ולכך נשאר השם גם על הפרק העליון הוא הזרוע. משא"כ הבהן דנק' רק אצבע הגודל ובנקטעו בולו א"א לקני' קרא פדכתיבא עכ"ל ולפ"ז תפילין דכ' בהו ידה יש לדמותם ליד העדים דגידמי מעיקרא ש"ד.

אבל באמת דבריו צע"ג שלדבריו דגבי עדים אפי' בגידמי דמעיקרא בעי נמי שתהי' יד העדים בראשונה פדכתיב אלא דבגידמי נמי מצי לקני' יד העדים בראשונה שידחפו אכן בזרוע כו'.

וז"א דהרמב"ם פתב להדיא פי"א מה' סנהדרין ה"ח ואם היו העדים גידמי מתחלה הנה לו להרג ביד אחרים. ולא הצריח כלל בזה יד העדים בראשונה.

ובחו"י נדחק בזה מאד וכל מענין בצדק ישפוט שאין לשון הרמב"ם סובל כלל פירושו לכן נ"ל דהרמב"ם אינו מפרש הגמ' במ"ש שאני התם דאמר קרא יד העדים שהיתה כמו שפרש"י. אלא ה"פ דגידמי מעיקרא ש"ד אע"פ שא"א לקני' יד העדים תהיה בו בראשונה משום דכתיב יד העדים שהיתה פי' יד העדים בה"א הידיעה משמע שהיתה ר"ל שהי' יד העדים בשעה שנעשו עדים בענין זה ואז בעינן שתהיה בו בראשונה.

ולכן נקטע יד העדים פטור לשמואל. אבל אם לא הי' להעדים יד כלל מתחלה כשנעשו עדים ע"ז לא נאמר תהי' בו בראשונה להמיתו וינהרג ע"י אחרים.

דהא תהי' קאי אדלעיל מינ' יד העדים שהיתה כפר כשהעידו אז בעינן אח"כ. משא"כ גידמי מעיקרא ולכן נקטעו יד העדים תחלה כשרים לעדות נפשות.

וא"ש מ"ש הרמב"ם יתרג ע"י אחרים כי בזה לא בעי' כלל שתהי' בו יד העדים בראשונה כו' משא"כ גבי אין לו ביהו לא נאמר הבהו ואין שינוי לומר כן הבהו שהי' דוקא דהא כתי' ונתן על ביהו לכו בעי' קרא פדכתבי.

ולכן אפי' אין לו קודם ששנזקק לטומאה אין לו טהרה עולמית ודלא פהתוס' נשם והר"ש והרא"ש פי"ד דנגעים מ"ט כצ"ל לדעת הרמב"ם ובהא"ש דלא נצטרף להוציא דין חדש מה שאין לו זכר בגמ' נרמב"ם והוא מ"ש החו"י דאם נקטע יד העדים עם האבר העליון אפי' נקטע מקמי הכי פטור דבעי' קרא פדכתבי ובעי' יד העדים מיהת כו'.

שנה דוסק חדא דה"ל לאשמועינן רבותא זו בגמ' ובגמ' מתמהינן אלא מעתה עדים גידמי דמעיקרא ה"נ דפסילי ומשגי שא"ה כו' משמע דפשיטא דגידמי מתחלה פשרים לעדות נפשות וכיון דלהחו"י גידמי לגמרי פסילי גם לפי המסקנא וא"כ מה הי' התמ' כ"כ תחלה אם גידמי עד הפרק פסולות וזה יש לנישב לפרש"י.

וא"כ נימא כו' ע"ש. ועוד דגידמי משמע נמי גידמי לגמרי ע' מכילתא פ' בא וספרי בואתחנן לרבות את גידם שנותן בימין.

והיינו ע"כ באין לו זרוע כלל לפ"ד האחרונים וע' בתענית במעשה דנחום איש גם זו. וכיון דלהחו"י גידמים לגמרי פסולים גם למסקנא ה"ל לפרש ולא לסתום.

(הג"ה.)

ונלע"ד שגם דעת התוספות כן מדכ' בד"ה אין לו ביהו. וכגון שנקטעה משנזקק לטומאה דאל"כ הא אפילו שמואל כו' ומהו הראי' משמואל דגבי יד י"ל כיון ששאר הזרוע היינו יד דידהו אבל גבי אין לו ביהו פשנקטע כל הבהו לא שינוי לומר דהנשאר הוא ביהו דידי'.

א"ו נ' שהם מפרשים בענין יד העדים דלא בעינן קרא פדכתבי אלא דוקא פשהיה להם יד תחלה. אבל אם לא הי' להם לא בעינן זה.

ולא משום דהנשאר היינו יד דידהו. ולכן כמ"כ הדין גבי ביהו דלא בעינן קרא פדכתבי אלא פשהיה לו ביהו פשנזקק לטומאה עכ"ה): קיצור מה שהביא החו"י ראיה לענין תפילין במי שנסחר אצלו פס יד השמאלית וגם הקנה עד הזרוע דיניח על הזרוע השמאלית ויברך מדין עדים גידמים מעיקרא דאפילו חסר כף היד וגם הקנה דמ"מ באבר העליון שנק' זרוע מתקיים יד העדים תהיה בו.

וכמ"כ מתקיים לענין תפילין לאות על ידו. בהזרוע לבד.

הנה לפרש"י שם ודאי הוא ראיה. אבל להרמב"ם פי"ד מה' סנהדרין ה"ח דס"ל דאפילו העדים גידמים מעיקרא לגמרי יתרג ביד אחרים א"כ אין שום ראיה דהזרוע לבד זהו ג"כ נק' יד וע"ש בכ"מ סוף הלכה ח' הנ"ל שהקשה על הרמב"ם במה שפסד דין זה לדין מי שעמד על נפשו כו' והתירוץ דכוננת הרמב"ם דאע"ג דהעדים גידמין מעיקרא מ"מ אינו מתקיים הקרא יד העדים אלא דלא גרע מדין מי שעמד על נפשו כו': ב ועוד יש להביא ראי' לנגד החו"י ממה ששינוי בנדה (דמ"ט סע"ב) כל הפשר לדון פשר להעיד כו'.

והאי לְדוֹן פּי' דִּינֵי מְמוֹנוֹת שֶׁב־ד' שָׁל ג' פְּדֻמוֹכַח מְסִיפָא וַיֵּשׁ פְּשֵׁר לְהַעֲיֵד וַאֲיֵנוּ פְּשֵׁר לְדוֹן. דְּמִינֵי בְּסוּמָא בֵּא' מְעִינֵי וּר"מ הִיא דְּאֵילוּ לְרַבְּנָן פְּשֵׁר לְדוֹן וְהִינּוּ בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת לְבַד דְּאֵילוּ בִּד"נ פְּסוּלֵי בַע"מ פְּדָאֵי בְּסִנְהֶדְרִין (דל"ו ע"ב) וּבִיבְמוֹת (ק"א ע"א).

וּלְהַעֲיֵד דְּמִתְּנֵי קָאֵי בֵּין עַל ד"מ בֵּין עַל ד"נ דְּסוּמָא בֵּא' מְעִינֵי פְּשֵׁר לְהַעֲיֵד בִּד"נ כִּמ"ש בְּכ"מ ספ"ט מֵה' עֲדוּת. וְלֵהַחוּ"י גִּיְדָמֵי לְגַמְרֵי הִינּוּ שְׁנִקְטָעָה גַם הַזְּרוּעַ פְּשָׁרִים לְדוֹן ד"מ וּפְסוּלֵי לְהַעֲיֵד ד"נ וַאֲיֵן לֹא מְרִירָה לֹא נָק' פְּסוּל לְהַעֲיֵד רַק שֶׁא"א לְקִיָּים יַד הַעֲדִים כּו' דְּכִינּוּ דְּאֵין מְקַבְּלֵי עֲדוּתָן מֵה"ט נָק' פְּסוּלֵי עֲדוּת.

וּכ"ה בְּגַמ' לְהַדְּנֵי דְּקַס"ד דְּנִקְטָעָה יַד הַעֲדִים מְעִינֵי פְּטוּר קָרִי לְהוּ פְּסוּלִים שְׁהָרֵי מְקַשָּׁה אֲלָא מְעַתָּה גִּיְדָמֵי דְּמְעִינֵי ה"נ דְּפְסוּלֵי מִיְהוּ זֶה אֵין קוֹשְׁיָא כ"כ דִּינֵד הַעֲדִים לֹא נֶאֱמַר רַק גְּבִי סְקִילָה אֲבָל בְּשִׁאָר מִיתוֹת ב"ד לֹא שְׁיִיף יַד הַעֲדִים.

וּא"כ לְק"מ לְהַחוּ"י דְּכָל הַפְּשֵׁר לְדוֹן ד"מ דְּהִינּוּ אֲפִילוּ גִּיְדָמֵים דְּמְעִינֵי פְּשָׁרִים לְהַעֲיֵד בִּד"נ רַק אֲנִסְקָלִין לְבַד לֹא מְהִינֵי עֲדוּתָן מְשׁוּם שֶׁא"א לְהַתְּקִיָּים יַד הַעֲדִים וְגַם בְּזֶה י"ל דְּדִינּוּ כִּמ"ש הַרְמָב"ם מִי שְׁעָמַד עַל נִפְשׁוֹ כו'.

וְאֲפֹשֶׁר שְׁאֵינּוּ גִּיְדוֹן בְּסְקִילָה כ"א בְּהַרְג אוּ בְּחֻנָּק. וְדוֹחֵק לֹא מְרִירָה לְדוֹן ד"מ פְּשֵׁר לְהַעֲיֵד רַק ד"מ וְלֹא ד"נ וְעוֹד דְּבַעֲדוּת אֵין חִלּוּק בֵּין ד"מ לְד"נ וְאֲדַרְבֵּה ע' סִנְהֶדְרִין פּו"ב (דכ"ז) וְעוֹד רֵאֵי מְדַתְּנָן בְּסִנְהֶדְרִין (ד"פ ע"ב) הַהוֹרֵג נִפְשׁוֹ שְׁלֹא בְּעֵדִים מְכַנְיָסִין אוֹתוֹ לְפִיפָּה.

וּבְגַמ' מָנָא יְדַעֲיָנָן וְתִי בְּעֲדוּת מְנוֹחֶדֶת אוּ שְׁלֹא בְּהַתְּרָאָה אוּ דְּאֲתַכְחוּשׁ בְּבִדְיוֹת וְלֵהַחוּ"י הוּי מְצִי לְתַרוּצֵי נְמִי בְּעֵדִים גִּיְדָמֵי דְּמְעִינֵי עַד הַפְּתָר וְלָמָּה לֹא תִי פִן א"ו דְּכְשָׁרִים לְד"נ דְּלֹא כֵּהַחוּ"י.

וּא"ת הָא ע"כ מְנוֹכְרָחִים אָנוּ לֹא מְרִירָה לְפִרְשֵׁי וְסִינְעָתוֹ דְּבִשְׁלָמָא לְפִמְש"ל בְּדַעַת הַרְמָב"ם שְׁמִפְרָשׁ שֶׁא"ה דְּאֲמַר קָרָא יַד הַעֲדִים שְׁהִתְּהָה כְּבָר. אֲבָל גִּיְדָמֵי פְּשָׁרִים מְפִנֵי שְׁלֹא הִתְּהָה לְהֵם יַד תַּחֲלָה לֹא בַעֲי' שְׁתַּהֲנֵי לְהֵם אַח"כ א"כ נִיחָא דְּגִיְדָמֵי לְגַמְרֵי נְמִי פְּשָׁרִים מְשִׁא"כ לְפִירְשֵׁי שְׁפִי' אֲבָל גִּיְדָמֵי דְּמְעִינֵי לֹא מְשִׁתַּמַּע מִיְנִיָּה דְּזוּ הִיא יַד שְׁלָהֵם הָא לִיתָא דְּאֲפֹשֶׁר וְאֲפֹשֶׁר לֹא מְרִירָה לְדוֹן כּו'.

וְהַתּוֹס' שֵׁם וְהַר"ש וְהַרְא"ש פִּי"ד דְּנִגְעִים מ"ט יוֹכִיחוּ שְׁפִסְקוּ דְּאֵין לוּ בְּהוּ כָּלֵל קוֹדֵם שְׁנִזְמַק לְטוֹמָאָה נוֹתֵן עַל מְקוֹמוֹ וְיוֹצֵא. וְרֵאֲזִינְתֵם דְּגִיְדָמֵי מְעִינֵי ש"ד.

וְקַשָּׁה הָרִי בְּנִקְטָע יַד הַעֲדִים מְעִינֵי פְּרִשֵׁי דְּזוּ הִיא יַד שְׁלָהֵם וְהִינּוּ מְשׁוּם דְּנִשְׁאָר קִצָּת יַד כִּמ"ש הַחוּ"י וְשְׁיִיף לֹא מְרִירָה זֹהִי יַד שְׁלָהֵם. אֲבָל בְּבִהוּ דְּאֵין לוּ בְּהוּ לְגַמְרֵי אֵיף תֵּאמַר זֶהוּ בְּהוּ שְׁלוֹ הָא אֵינוּ בְּהוּ אֲלָא מְקוֹמוֹ שְׁל בְּהוּ וְאֲדַרְבֵּה מְשִׁם רֵאֵי לְנִגְד דְּנִקְטָע עַד הַפְּתָר פְּסוּל בְּעֲדוּת אַע"פ שְׁנִשְׁאָר מְקוֹמוֹ שְׁל יַד.

א"כ ה"ה בְּבִהוּ וְלָכֵן צ"ל דַּס"ל לְהַתּוֹס' וְסִינְעָתוֹ דְּהָא דְּגִיְדָמֵי מְעִינֵי ש"ד הִינּוּ אֲפִי בְּגִיְדָמֵי עַד הַפְּתָר נְמִי ש"ד. וְהַטַּעַם כְּדַפְרֵשׁ"י דְּזֹהִי יַד שְׁלָהֵם א"כ ה"נ כְּשִׁאֲיֵן לוּ בְּהוּ קוֹדֵם שְׁנִזְמַק לְטוֹמָאָה זֶהוּ בְּהוּ שְׁלוֹ וְכ"כ בְּקָרְבָן אֲהָרֹן פ' מְצוֹרַע פ' ג' הִיא, וְצ"ל שְׁמִפְרָשִׁים שְׁמִקוֹמוֹ שְׁל הַיַּד וְהַבְּהוּ.

זוהי היד והבהן (ק"ל א"כ זהו דברי ר"א בנגעים פי"ד מ"ח דאומר אין לו בהן יד כו'נותן על מקומו ות"ק פליג עליה וס"ל דמקומו של הבהן אינו בהן. א"כ דוחק לומר דבאין לו בהן מעיקרא מודו לי' דמקומו של הבהן חשוב בהן).

ובהכי א"ש דלק"מ על התוס' והר"ש וקרא"ש איך נעלם מעיניהם חילוק זה של החו"י שישב בו את הרמב"ם שמחלק בין אין לו בהן לנקטע יד העדים דשאני יד העדים דבל' תורה פל פקדי היד כו' זה נראה לעין פל ואיך יהי נעלם מהתוס' וסייעתו.

ולפמש"ל א"ש דס"ל דע"כ אין לחלק בהכי דא"כ גידמי' עד הכתף יהיו פסולים לעדות נפשות לפי דיני ישראל וזה א"א. ולכן ס"ל דאע"פ שלא נשאר רק מקומו של יד י"ל דזוהי יד שלהם וא"כ ה"ה באין לו בהן פלל.

מיהו הוכחה זו אינה רק לפרש"י דטעמא דגידמי' מעיקרא ש"ד משום דזוהי יד שלהם. אבל לפמש"ל בדעת הרמב"ם שמפרש בע"א לא מוכח מידי ולכן סתם הרמב"ם באין לו בהן שאין לו טהרה עולמית ומשמע אפי' נקטע קודם שזנקק לטומאה ובהיות כן פיון דלהרמב"ם ה"ט דעדים גידמי' דמעיקרא כשרי' משום דאז לא בעי' יד העדים פלל א"כ לא מוכח מידי משם לענין תפילין דכ' על ידך ובעי' קרא פדכתי' ואין ענין זה לזה פלל: ג מיהו להתוס' וסייעתו יש ראי' משם (אך יש להסתפק לשטת התוס' כשנקטע לו אחר שנהי' י"ג שנה ונזקק לתפילין דכה"ג באין לו בהן אחר שזנקק אין לו טהרה וצ"ע כי בכל יום י"ל שמתחדשות המצוה ושבתות ויו"ט מפסיקי' שאינו זמן תפילין לכ"ע וצ"ע).

אך צ"ע דלהתוס' אפי' אין לו זרוע שמאל וכ"ש אם נשאר קצת מהזרוע סמוך לפתף חייב בתפילין להניחם שם ודמי לאין לו בהן מעיקרא שמקומו של בהן זוהי בהן וה"ה גבי יד דתפילין וכ"ש אם נשאר קצת מהיד.

ונהו נגד ברייתא במנחות (דל"ז) דתניא אין לו זרוע פטור מהתפילין אחרים אומרים נדכה לרבות את הגידם. ולכל הפירושים בנחתף הזרוע לגמרי פטור מהתפילין לת"ק דהלכתא פנומי'.

(הג"ה.)

ולפמש"ל בהג"ה בפ"י דברי התוס' דאין הטעם משום דמקומו הנה בהן דידיה אלא הטעם דלא בעינו קרא פדכתיב אלא בשנהיה להעדים יד. וכן במצורע כשהיה לו בהן.

א"כ לק"מ דלעולם כשאין לו זרוע פטור מן התפילין ולא אמרינו פלל דמקום הזרוע היינו זרוע דידיה עכ"ה). וגם ר"י החורם בספרי ס"ל דמניח בימין ולא במקומו של יד שמאל.

מיהו יש ליישב פיון דמקום תפילין הוא רק על הקיפורת שהוא ערוך חצי מן האבר הסמוך לכתף הנק' זרוע הוא החצי הסמוך למרפק. והחצי העליון אינו מקום תפילין.

וא"כ בנחתף פל הזרוע י"ל דנחתף גם מקומו של הקיפורת וא"כ א"א לומר זוהי יד שלו שנה אומרים אם נשאר מקום היד ובעדים יד שלהם. וכן באין לו בהן י"ל דמיירי שנחתף עד פס היד לבד ובכה"ג הוא דאם נקטע קודם שזנקק לטומאה לא אמרי' זוהי יד שלו אבל אם נחתף גם מקומו של בהן י"ל דגם בנקטע קודם שזנקק לטומאה לא אמרי' זוהי

בְּהֵן שְׁלוֹ כִּינּוֹן שְׁאִינוֹ מְקוֹמוֹ שֶׁל בְּהֵן כָּלָל וּא"כ ה"ה בְּנִקְרַע הַזְרוּעַ לְגַמְרֵי הָרִי נִחְתָּף גַּם מְקוֹמוֹ שֶׁל הַקִּיבּוּרָת ר"ל הַחֲצֵי הַזְרוּעַ שֶׁלְמַעְלָה מֵהַקִּיבּוּרָת וּא"כ א"א לֹא מֵרַז זֹהֵי יָד שְׁלוֹ כִּי יָד דְתַפְּלִין הֵינּוּ קִיבּוּרָת וְחֲצֵי לְמַעְלָה הוּא מְקוֹמוֹ וְשִׁינָּף ע"ז לֹא מֵרַז זֹהֵי כו'.

מִשָּׂא"כ לְמַעְלָה מִזֶּה. מִיְהוּ לִפ"ז עכ"פ בְּנִשְׁאָר חֲצֵי הַזְרוּעַ שֶׁלְמַעְלָה מֵהַקִּיבּוּרָת חֲזִיב בְּתַפְּלִין.

וּלִפ"ז פִּי הַבְּרִייתָא הֵינּוּ דְנִקְא אִין לוֹ זְרוּעַ כָּלָל אֲבָל בְּנִשְׁאָר חֲצֵי הַעֲלִיּוֹן מוֹדָה ת"ק. וְזֵהוּ ג"כ נִגְדַּד כָּל הַפּוֹסְקֵי בִּא"ח ס' כ"ז דְבִנְחֻתָּף עַד לְמַעְלָה מֵהַקִּיבּוּרָת פְּטוֹר מִתַּפְּלִין לִכ"ע.

וּלְפִמְש"ל בְּפִי הַרְמַב"ם א"ש שְׁאִין לְלַמּוֹד כָּלָל מִשָּׁם לְתַפְּלִין בְּנִחְתָּכָה הַקִּיבּוּרָת לְחֲזִיבוֹ בְּתַפְּלִין. וְאַדְרָבָּה יֵשׁ רֵאִי לְנִגְדַּד מֵאִין לוֹ בְּהֵן דְגַם בְּאִין לוֹ קוֹדֵם שְׁנִזְנִק לְטוֹנְמָאָה אִין לוֹ טְהָרָה עוֹלָמִית וּא"כ ה"ה ג"כ בְּתַפְּלִין דִּי דִידְהוּ הֵינּוּ קִיבּוּרָת וְזֵהוּ ג"כ הַפָּף מִמ"ש הַחו"י וְז"ל וּמִזֶּה אֶפְשָׁר עוֹד לֹא מֵרַז דְכָל שְׁנִשְׁאָר לוֹ אִפִּי בְּחֻלְק הַעֲלִיּוֹן קְרוֹב לְכַתְּפֵי מְקוֹם לְהַנִּיחַ תַּפְּלִין מִנִּיחַ שָׁם דְמִיקְרֵי יָד דִּידְנִי בִּל' תוֹרָה כְּדַמּוֹכַח מִגִּידְמִי דְמַעֲיָקְרָא דִּזֵּה הַנִּשְׁאָר הֵינּוּ יָד דִּידְנִי עכ"ל שְׁבִאָמַת לֹא קָרַב זֹא"ז כָּלָל דִּי דְעֵדִים קָאִי עַל כָּל הַיָּד וְלָכֵן בְּנִשְׁאָר אִפִּי חֻלְק מֵהַ שִׁינָּף לֹא מֵרַז הֵינּוּ יָד דִּידְהוּ מִשָּׂא"כ יָד דְתַפְּלִין הֵינּוּ קִיבּוּרָת וּבְנִחְתָּפֵי קִיבּוּרָת אִין כָּאִן יָד דִּידְנִי וּא"כ קִשָּׁה דִּידְנִי אִדִּידְנִי מֵאַחַר שֶׁלְשֻׁטָתוֹ מִיְיָרֵי שָׁם גְּבִי עֵדִים בְּנִשְׁאָר הַזְרוּעַ עכ"פ.

דֹּא"כ אִפִּי גִידְמִים מַעֲיָקְרָא פְּסוּלִים. א"כ מִנְּלֵן דְתַפְּלִין בְּנִחְתָּכָה הַקִּיבּוּרָת מִנִּיחַ תַּפְּלִין הָא נִחְתָּכָה הַקִּיבּוּרָת לְעַנְנֵי תַפְּלִין דְמִי לְנִחְתָּכָה כָּל הַזְרוּעַ לְעַנְנֵי עֵדוֹת.

מִיְהוּ לְפִמְש"ל דְלִשְׁטַת הַתּוֹס' אִפִּי נִחְתָּפֵי כָּל הַזְרוּעַ מִיקְרֵי יָד שְׁלֵהֶם לְעַנְנֵי עֵדוֹת יֵשׁ רֵאִי לְתַפְּלִין בְּנִחְתָּכָה הַקִּיבּוּרָת. אֲבָל לְהַרְמַב"ם אִין כָּאִן רֵאִי כִמְש"ל.

(הג"ה.)

וּלְפִמְש"ל בְּהַג"ה דְלִהַתּוֹסְפוֹת עֵיקַר הַטַּעַם דְבְּגִידְמִים מַעֲיָקְרָא לֹא בְּעֵינֵי קְרָא כְּדַכְתִּיב אָף לְשִׁמוּאֵל א"כ הָא דְכָיִד הַעֲדִים אֶפְּלֵוֹ נִחְתָּפֵי וְנִקְטַע כָּל הַזְרוּעַ שְׁלֵהֶם קוֹדֵם שְׁהַעֲדִו עֵדוֹתָן כְּשֶׁרָה וְיִהְיֶה ע"י אַחֲרִים אִין הַטַּעַם מִשּׁוֹם דְהַמְקוֹם הַנִּשְׁאָר בְּכַתְּפֵי סְמוּךְ לְזָרוּעַ זֵהוּ נִקְרָא יָד הַעֲדִים שְׁזֵה אִינוּ שִׁינָּף לְהַקְרָא יָד כָּלָל.

אֲלֵא הַטַּעַם מִשּׁוֹם דְבַכָּה"ג שְׁנִחְתָּפֵי קוֹדֵם שְׁהַעֲדִו לֹא בְּעֵינֵי קְרָא כְּדַכְתִּיב וְלֹא אִיכְפַת לְנוּ מֵהַ שְׁאִין יָד כָּלָל לְהַעֲדִים. א"כ לְעַנְנֵי תַפְּלִין בְּנִחְתָּכָה הַקִּיבּוּרָת דֹּאִין לוֹ יָד לְעַנְנֵי תַפְּלִין פְּטוֹר מִלְּהַנִּיחַ תַּפְּלִין בְּשִׁמְאֵל דְהָא בְּתַפְּלִין וְדֹאִי מְעַכְבֵּי יָד.

וְלֹא דְמִי כָּלָל לְעֵדִים דְשָׁם בְּהַגְדָּה תִּלְיָא וְלֹא אִיכְפַת לֹן בְּמֵהַ שְׁאִין לְהֵם יָד רַק מִשּׁוֹם דְשִׁמוּאֵל ס"ל דְבְּעֵינֵי קְרָא כְּדַכְתִּיב וּע"ז ס"ל לְהַתּוֹסְפוֹת דְגַם לְשִׁמוּאֵל בְּנִקְטַעַה יָדֵם קוֹדֵם שְׁהַעֲדִו לֹא בְּעֵינֵי קְרָא כְּדַכְתִּיב אֲבָל בְּתַפְּלִין הָרִי הַעֵיקַר הוּא הַיָּד כְּמוֹ בְּעֵדִים הַהַגְדָּה בְּפָה.

עכ"ה).

ולפע"ד פ"א אין ל"ו ב"הן א"ש ט"פי לפ"י ה"רמב"ם ד"אין לו משמע ג"כ מתולדתו כדאיתא בבכורות פ"ו אין לו ביצים כו' אין לו אלא פ"ס א' כו' ע"ש בגמ' שם בעל ה' רגלים וש"אין לו אלא שלש ובגמ' ל"ש אלא שחסר ונתר בי"ד אבל ב"רגל טריפה נמי הוי ועיין טוש"ע יו"ד סי' נ"ה דמ"ינרי נמי בחסר מתולדתו (ובמש"ל דאפי' נחתה כל הזרוע פ"שרים לעדות נפשות לפי דיני ישראל).

יש קוש"י לכאורה דא"כ למה לא אוקים מתני' דמכות (דף ז ע"א) כל מקום שיעמדו שנים ויאמרו מעידין אנו באיש פלוני שנגמר דינו כו' ה"ז י"הרג אע"פ ש"אין פ"אן זד העדים הראשונים ויוכל לת"ר דמ"ינרי ב"שהיו עדים הראשונים ג"דמ"י וא"כ א"א פ"לל זד העדים תהי' בו ואעפ"כ י"הרג.

ובש"למא להתוס' לק"מ פ"ון דזו היא ז"ד ש"לקהם א"כ ב"עינן ש"תהי' זד העדים ב"ראשונה אפי' בכה"ג ש"ידחו א"בן ב"פת"ר. א"ב"ל לפ"מ"ש ב"דעת ה"רמב"ם דבכה"ג לא בעי' זד העדים פ"לל.

(הג"ה.)

וכ"כ לעיל בהג"ה שגם דעת התוס' פ"ן משום דכ"שנקטעה זד העדים קודם ש"העידו לא ב"עינן פ"לל ק"רא פ"דכתיב ולא מ"פני ש"זה המקום ש"ל ה"ז הוא ז"ד ד"דהו עכ"ה). א"כ ק"שה. ויש ל"י"שב דא"ה"נ ד"הנה מ"צי לש"נוי הכי מ"הו ש"ינוי"א דחיקא היא). וא"פ"ש"ר להעמיד דעת החו"י דב"נחתה פ"ל הזרוע פ"סולי' לעדות נפשות לפי דיני ישראל לפ"ד התוס' ואעפ"כ לק"מ א"אין לו ב"הן.

ויהי' ר"איתם נכונה לאין לו ב"הן אע"פ ד"התם לא נ"שתייר מ"ב"הן פ"לום ו"הכ"א נ"שתייר ז"ד. משום ש"ל ד"עיקר ז"ד העדים ה"ינו פ"ס ה"ז עם ה"אצ"ב"עות אע"פ ש"פ"ל ה"קיב"ורת נק' ב"לשון התורה ז"ד מ"מ לע"נן ז"ד העדים תהי' בו ב"ראשונה ה"עיקר הוא פ"ס ה"ז ש"בו נו"טלים ה"א"בן וז"רק"י.

ת"דע מ"דא"מר ש"מואל נקטעה ז"ד העדים פ"טור ש"נא"מר ז"ד העדים כו' וש"מואל נמי מ"ינרי ב"נקטע פ"ס ד"ו ל"בד. וא"כ מ"ה ר"א"י מ"מ"ש ז"ד העדים כו' ע"דיין יש ז"ד העדים.

ואין לומר משום דכתי' ז"ד העדים ש"היתה תהי' פ"דמסיק א"ח"פ ל"יתא ש"זה ח"ד"ש א"ח"כ להכ"שיר ג"דמ"י ד"מעיקרא. א"ב"ל בלא"ה"נ ה"נה נ"חא ל"י ה"א ד"נקטע ז"ד העדים פ"טור.

ועכ"ל משום ד"עיקר ז"ד ב"הא ה"ינו פ"ס ה"ז וכ"יון ד"נקטע אין פ"אן ז"ד העדים וא"ח"כ ח"ד"ש דאע"פ ש"העיקר הוא פ"ס ה"ז מ"מ ב"ג"דמ"ים ד"מעיקרא זוהי ז"ד ש"לקהם ו"מ"זה ל"מדו התוס' דה"נ ב"אין לו ב"הן מ"עיקרא ש"ד ש"זהו ב"הן ש"לו פ"מו"ש"הקנה זהו ז"ד ש"לו אע"פ ד"ב"עינן פ"ס ה"ז.

וב"נקטע פ"ל ה"ז לעולם אפי' ב"מסקנ"א פ"סולי' לעדות נפשות. ומ"מ ש"טת ה"רמב"ם ה"נ"ל א"ש ט"פי ד"מ"מ אין זו ר"א"י מ"ןכ"ר"ח לאין לו ב"הן.

ד"הכ"א מ"מ י"ל זוהי ז"ד ש"לו ד"הא ב"ולה ק"יב"ורת נק' ז"ד. א"ב"ל ב"ב"הן א"א לומר פ"ן ד"לעולם אין ש"ם ב"הן רק על ה"אגודל ל"בד: ד ו"הנה א"ר ש"לש"טת ה"רמב"ם (הג"ה).

וכן לשטת התוס' עמש"ל בהג"ה. עכ"ה אין ראי' פלל מנקטע יד העדים לענין תפילין.

מ"מ יש להביא ראי' דבשקיהבורת קנימת מניח תפילין עליו וכדעת הב"ח וסייעתו שזהו פירוש למעלה והוא מסוגל דאין לו ביה. דהא ע"כ לא פליגי ת"ק ור"א אלא באין לו ביה לגמרי דר"א ס"ל נותן על מקומו ויוצא ות"ק חולק ע"ז אבל פשקצת מן הפהו נשאר משמע דאפי' ת"ק מודה דנותן עליו דמנ"ל לפלוגי בינייהו פולי האי וא"כ כ"ש פשקיהבורת פולה קנימת דמניח תפילין עליו דהא מקום הנחת תפילין הוא על הקיבורת לבד והוא פולו קיים ואפי' בנחתה קצת מן הקיבורת ג"כ אם נשאר בו פדי הנחת תש"י (דמקום יש בו פדי להניח ב' תפילין פדאיתא בפ' בתרא דעירובין דצ"ה) דמי למי שיש לו מקצת ביה דנותן עליו וה"נ מניח עליו תפילין.

ועוד ראי' ממה ששינינו בפרק מצות חליצה (דק"א ע"א) מן הארפובה ולמטה חליצתה פשרה ופרש"י דמייירי בנחתה רגלו. ואף דהתם כתי' מעל רגלו והיינו השוק שהוא מעל דרגלו וי"ל דמש"ה לא קפדינו בנחתה רגלו פי מעל דרגלו קיים משא"כ ה"א בתפילין דכתי' על ידך אף דהיינו על הקיבורת מ"מ כל היד נק' יד וא"כ פשאין היד בשלמות י"ל דפטור.

מ"מ הרי בחליצה אם נחתה מן השוק ג"כ ונשאר בו לחלוץ חליצה פשרה פדמוכח בסיפא מן הארפובה ולמעלה חליצה פסולה. ופירש"י שנחתה רגלו מן הארפובה וחלוץ מן הארפובה ולמעלה ש"מ דבחלוץ מן הארפובה ולמטה דהיינו שנחתה קצת מן השוק וקצתו קיים חליצה פשרה וכ"כ הרא"ש והטור סי' קס"ט להדיא דדוקא בנחתה שוקו סמוך לארפובה פסול.

אבל פשנשאר בו כ"כ שייכול להכניס בו הסנדל ולהוציאו חליצה פשרה. אלמא דלא בעינו שיהי' כל שנק' מעל רגלו קיים רק בכדי שיתקיים החליצה.

וה"נ בתפילין פשנחתה הזרוע ונשאר מן הקיבורת פדי הנחת תש"י מניח שם תפילין וכ"ש פשקיהבורת פולה קנימת ואף שיהי' (ענין ב"ח שם) והרמב"ם שם חולקים על רש"י וסייעתו וס"ל דנקטע פסול לחלוץ.

היינו מטעם אחר משום דבעי' למדחסי' לרגלי'. ועוי"ל דהתם גרע דבעי' מעל רגלו וכשנחתה הרגל אין השוק מעל רגלו משא"כ פאן דכתי' על ידך ונהרי הקיבורת נק' יד וקיים (ולכך אף לפמ"ש הב"ש דגם לרש"י בנברא פה י"ל דחליצתו פסולה משום דלא הי' מעל רגלו ה"א בתפילין מניח על הקיבורת אף בנברא פה דהא הוא עצמו נק' יד ואיתא ומה בכך שאינו מעל דפס היד הרי ידו שבתורה בתפילין אין ר"ל פס היד רק קיבורת.

וענין מגילה פ"ג (כ"ד) על פס ידו ה"ז דרף החיצונים כו') ועוד יש להביא ראי' לסברא זו דלא אמרי' שפינון שאין היד בשלמות פטור מתפילין אף שמקום תפילין נשאר לו. הגם דלכאורה י"ל פן משום דכתי' על ידך ובעינו שכל היד תהי' שלמה אלא פשהיד שלמה מניח תפילין בגובה שביד.

אבל פשאין היד שלמה פטור. ומלבד הראיות הנז"ל בסתירת סברא זו יש עוד להביא ראי' מהא דקי"ל בכתובות (דצ"ח ע"א) דלית דחש להא דאמר ר' שמעון לא אמרי'

מקצת פסוף פכל פסוף וכן לענין בתולה לכה"ג אמרי' התם דמקצת בתולים פכל בתולים
ע"ש ובתוס' יבמות (נ"ט א') ד"ה אפי'.

והא דכה"ג לא ישא את הבוגרת היינו משום דכתי' בבתולי'. משא"כ בתפילין ידך י"ל
דמקצת היד פכל היד.

ואין לחלק דשאני מק"כ פכל הפסוף שהפסוף הנשאור אינו עצם א' עם הפסוף שלו פ' הם
גופים מחולקי' וגם הנשאור אינו מקולקל מחמת סילוק פסוף שקודם לו משא"כ במקצת
יד שכשנשאור מקצתו נק' יד רצוצה ומקולקלת (עי' רש"י מנחות ל"ז) ואינו חשוב להיות
פכל היד הא בורכא דמקצת בתולי' יוכיחו שהפתח נפתח בבוגרות ומתקלקלי' הבתולי'
לפ"ד הרמב"ן והר"ן פ"ק דכתובות שהספימו לגי' רש"י ולא פהרי"ף וכ"כ בטוש"ע סי'
ס"ח סעי' ו' ואפ"ה הוי פכל בתולי אלא שמ"מ זה אינו ראי' אלא למי שהי' ידו שלמה
תחלה ואם"כ נחתה ממנו עד הקיבורת או קצת מהקיבורת ג"כ ונשאור פדי הנחת תש"י.

שזה דומה למק"כ ומקצת בתולי' שמתחלה הי' פסוף מלא והבתולי' שלמים ואם"כ
כשננתמעטו בתולי' והפסוף ונשארו מקצתו כאילו נשארו פולן אבל פשאם הי' גם לתחלה
רק מקצת לא ידענו דחשוב פכולו וכמבואר בתוס' בתולין (דפ"ח ע"א) ובככורות (ד"ג
ע"א) דה"ט שהש"ס מדמה מק"כ ומקצת בתולי' אהדדי.

ויש שא"ד דאמרי' בהו דאפי' מקצת שפ"ד ואינו מדמה אותן ע"ש דה"ט משום שמתחלה
ג"כ לא הי' בשלמות רק מקצת ע"ש בתוס' שזהו תמצית הדברים. וא"כ בגידם מתולדתו
אין לדמותו למק"כ ומק"ב לומר שיהי' חשוב כאילו פל היד בשלמות.

ולפענ"ד יש להביא ראי' לשטת התוס' מהא דקי"ל בתולין (דף קל"ב ע"א) לענין מתנות
פהונה דנוהגים בכלאים דהיינו מהולד הנולד מצבי הבא על התנישה משום דקי"ל
דאמרי' שיה' נאפי' מקצת שיה' ומ"מ מסקינן בגמ' דאינו חייב רק בחצי המתנות פנגד צד
השיות שבו ובאידיך פלגא פטור.

אלמא דלא אמרי' שיהי' מקצת שיה' פכל שיה' משום דגם מעיקרו לא הי' רק מקצת שיה'
ולא דמי למק"כ ומק"ב הנ"ל. ומ"מ בנ"ד פשיטא לי' דחייב בתפילין בנשאור הקיבורת
דאפי' למ"ד דחייב בחצי המתנות לבד מ"מ מתחייב עכ"פ פנגד פל המקצת שנשאור
וא"כ גבי תפילין דחייב הנחת תפילין הוא על הקיבורת לבד.

א"כ פשיש פאן הקיבורת חייב להניח תפילין ודמי פל התפילין לחצי המתנות: ה אף
בנחתה גם מן הקיבורת אע"פ שנשאור פדי הנחת תש"י. יש להסתפק לפ"ז אם חייב
בתפילין דלכאו' י"ל דפטור דהא פיון שגם בהיות פל הקיבורת חייב להניח רק תש"י א'
אע"פ שיש בו מקום להניח ב"ת א"כ בנשאור מקצתו (והיינו בנולד פד דאל"כ אמרי'
מק"כ ככ"כ) י"ל דאינו חייב בתש"י שזהו חייב המגיע לכל הקיבורת ודמי למקצת שיה'
שאינו חייב בכל המתנות פכל שיה' שלם (מיהו יש לחלק דשאני מקצת שיה' דגרע מפני
שכח אחר מעורב בו אלא מתוס' חולין (פ"א) הנ"ל משמע שאין זו סברא לחלק ודו"ק).

אמנם מ"מ נ"ל דחייב בתפילין פ' מפרש"י דחולין (דע"ט ע"ב) ד"ה בשלמא משמע
דה"ט דלא מחייב רק בפלגא משום דאפשר למפלגינהו. משמע דבלא אפשר נוהגין לו

דין פולו וכן משמע מהתוס' שם ד"ה בין דמקצת צבי מכסי' ביו"ט כל דמו אפי' בב' דקירות משום דא"א למפלגינהו פיון שפל משהו שבו חציו דם צבי כו' ע"ש.
וא"כ לפ"ז בנ"ד עכ"פ חייב בהנחת תש"י דבונדאי א"א למפלגינהו התש"י להניחם חצים. דד' טוטפות כתי'.

מ"מ צ"ל דהאי מקצת צריף שיעור. וקצת ראי' מפ"ג דנדה דפליגי אי פל צורת או מצורת.

וקשה הא קי"ל בכל דוכתי שיה ואפי' מקצת שיה בבכור וכה"ג טובא. א"כ קשה למ"ד כל צורות והרמב"ם פ' פן וצ"ל דל"ד משום דכל דוכתי החיוב רק המקצת והכא א"א למפלגינהו ושיהי' נחשב פולד שלם א"א אם אין פאן רק מקצת ולכן צריף שיעור ע"ש.
ולפ"ז פאן בתפילין לא ידענו שיעור מקצת הקיבורת שיהי' חשוב מקצת טוב. מיהו הרשב"א פסק שם כמ"ד מצורת וכ"ד הטור יו"ד סי' קצ"ד.

אלא שעדיין יש לגמגם מצד אחר דנהי שאין לפוטרו מדכתי' על ידו ובעי' דלהוי פולא יד. (חסר פאן): והנה בתשו' רמ"א סי' קי"ז פתב איך נלמוד משה ואפילו מקצת שיה גבי אותו ואת בנו הא גבי ופטר חמור תפדה בשיה אין פודין אפילו בכלאים הבאים משה קשבים ושה עזים מכש"כ דלא אמרינן שיה ואפילו מקצת שיה עכ"ל.

ויש לחלק דהיכא דבעינו הדבר למצוה בעינו פולו. ולכן גבי ופטר חמור תפדה בשיה. דהשה הוא עיקר המצוה ע"כ בעינו שיהי' פולו שיה. אבל גבי מתנות גבי שיה דהמצוה הוא המתנות שיתן לפהו אלא שחייב ליתנם מהשה.

לכן אין לומר פולה שיה בעינו דלא השה הוא המצוה כ"א המתנות רק שהשה הוא החיוב שממנו צריף לקיים מצוה זו ע"כ גם כשהוא רק מקצת שיה אין לפוטרו מהחיוב שעליו. דהא השה אינו עצמו המצוה כ"א הוא מכשירי מצוה והמצוה הוא המתנות ע"כ גם כשהוא מקצת שיה אין לפוטרו ממכשירי מצוה.

ולכן הכא לענין תפילין הרי המצוה הוא התפילין והיך הוא המכשירי מצוה שעליו יש להניח התפילין לכן גם כשיש לו מקצת יד אין לפוטרו מהמצוה דתפילין שהמצוה היא בשלמות והיך שהיא הפלי להמצוה סגי במקצת יד כ"ש וק"ו שיה המקצת יד הוא כל נושא המצוה גם כשהיך שלם מניחין התפילין רק על הקיבורת והרי היא שלם ומנין לה לומר שצריף דוקא כל היך יהי' שלם פיון דהנחת התפילין הוא על קיבורת יד.

א"כ פיון אפילו במקום שצריף פולו אמרינן מקצת פכולו כמו מקצת בתולים פכל בתולים כ"ש הכא דאין התפילין מונחים לעולם רק על זה המקצת יד לבד. וכשהוא קיים מהכ"ת לא נחייבו בתש"י.

וצ"ע בתשו' הב"ח סי' קל"ה ובתשו' מהר"מ אלשיך. וע' ט"ז סי' תרמ"ט סס"ק ג' גבי אטרוג המורכב אף את"ל דמקצת פכל מ"מ ה"ל אטרוג החסר פיון שיש בו מקצת מה שאינו אטרוג.

משא"כ בנד"ז פּינן שְׁלֵא נְתַעְרַב בְּהִיד דְּבַר אַחַר א"כ אַף שְׁהִיא מְקַצַּת יַד כְּשֶׁר פּינן שְׁנִשְׂאָר הַזְרוּעַ שְׁהִיא מְקוּם הַנְּחַת תְּפִילִין: סִימָן אוֹדוֹת בְּתֵי הַתְּפִילִין שְׁהַחְרִיץ שְׁבִין בֵּית לְבֵית אֵינוֹ מְגִיעַ בְּאַמְצָעוֹ עַד הַתְּפִרָּה דְּהֵינּוּ עַד הַתְּתוּרָא אֲלֵא הוּא גְבוּהַ מְמַנָּה שָׁם.

אַבְל בְּצַדְדֵי מְגִיעַ הוּא עַד הַתְּתוּרָא. וְהוּא מְחַמַּת שְׂאִין יְכוּלִים הַסּוֹפְרִים שְׂאִינָם אֲנֻמְנִים כ"כ לְעֵשׂוֹת הַקְּמִטִים הֵיטֵב מְעוֹר א' שְׁיִהְיִי מְגִיעַ עַד הַתְּפִרָּה בְּכָל רוֹחַב הַמְּחִיצָה הַמְּפֹסְקָת וְהִנֵּה בְּמְקוּם שְׂאִין מְגִיעַ עַד הַתְּפִרָּה הוּא מְבַפְּנִים כְּמוֹ פֶּתַח בֵּין בֵּית לְבֵית פּינן שְׂאִין מְחִיצוֹת אַחֲרוֹת מְבַפְּנִים בֵּין בֵּית לְבֵית רַק מֵה שְׁנַעֲשֶׂה מְהַעוֹר שְׁבִיבָה חְרִיץ שְׁבִין בֵּית לְבֵית לְכוּ בְּמְקוּם שְׁהַחְרִיץ גְבוּהַ מְהַתְּתוּרָא הַרִי שָׁם יֵשׁ חָלָל בֵּין הַעוֹר שְׁבִין הַבְּתִים לְהַתְּתוּרָא וְהוּא ג"כ פֶּתַח שְׁבִין בֵּית לְבֵית.

אִם כְּשֶׁרִים הַתְּפִילִין בְּדִיעֵבַד עכ"פ כְּדַעַת הַט"ז ס"ק ל"ו וְכִמוֹ שְׁבִיבָר דְּבָרֵינוּ הַפּמ"ג שָׁם וְז' וְתוֹכוֹן פּוֹנְתוֹ דְּלִמְטָה הוּא בֵּית א' מִמַּשׁ רַק לְמַעְלָה נְפָרְדִין ד' בְּתִים וְדִי דִיעֵבַד בְּקָף עכ"ל. אוֹ אוֹלֵי הֵם פְּסוּלִין אַף דִיעֵבַד כְּמִשְׁמַעוֹת רַבֵּינוּ הַגְּדוֹל כ' אַאזְמו"ר הַגְּאוּן נ"ע בְּשׁוֹלְחָנוֹ הַטְּהוֹר ס' ל"ב סע"א ס"א הִנֵּה שְׂאֵלָה זֹאת מְתַחֲלָקָת.

הָאֵתְד בְּעֵינֵינוּ מֵה שְׁהַצְרִיכוּ רז"ל לְכַתְּחֵלָה שְׁיִגִיעַ הַחְרִיץ עַד מְקוּם הַתְּפִרָּה בְּמַנְחוֹת פָּרָק הַקּוֹמֵץ רַבָּה (דָּף ל"ה ע"א) וּפְרַש"י וְז' וְצָרִיף שְׁיִגִיעַ חְרִיץ שְׁבִין בֵּית לְבֵית עַד מְקוּם הַתְּפִרָּה לְמַטָּה כְּלוֹמַר עַד בֵּית מוֹשָׁבוֹ דְּהֵינּוּ תְּתוּרָא עכ"ל.

ואע"ג דְּפִלִיג רַב דִּימֵי שָׁם כַּמֶּש"ש רַב דִּימֵי מְנַהֲרָדְעָא אָמַר פּינן דְּמַנְכַר (חְרִיץ לְמַעְלָה קַצַּת אֵין צָרִיף לְהִגִיעַ לְמְקוּם הַתְּפִרָּה. רַש"י) לֹא צָרִיף.

עכ"ז פְּסָקוֹ הַפּוֹסְקִים כְּאַבְיֵי דְאָמַר וְצָרִיף שְׁיִגִיעַ כו' פנ"ל כַּמֶּש"ש הָרָא ש' בְּהַלְכוֹת תְּפִילִין ס' ח' וְז' וְצָרִיף שְׁיִגִיעַ חְרִיץ לְמְקוּם הַתְּפִרָּה פִּירוּשׁ חְרִיץ שָׁל שִׁין לְמַטָּה יִגִיעַ עַד מְקוּם הַתְּפִרָּה וְרַש"י פִּירוּשׁ צָרִיף שְׁיִגִיעַ חְרִיץ שָׁל הַבְּדֵלֶת הַבְּתִים עַד מְקוּם הַתְּפִרָּה וּפִירוּשׁוֹ נִרְאֶה מְדָאָמַר שָׁל שִׁין וְלֹא אָמַר שָׁל תְּתוּרָא וְנִהְיִי כְּשֶׁנִּי הַפִּירוּשִׁים לְהִגִיעַ חְרִיץ הַבְּדֵלֶת הַשִּׁין וְחְרִיץ הַבְּדֵלֶת הַבְּתִים עַד הַתְּפִירָּה לְחוּמָרָא כְּאַבְיֵי וְדָלָא כְּרַב דִּימֵי עכ"ל.

וְז' הַרְמָב"ם פ"ג מֵה תְּפִילִין דִּין י"א כְּתִב וְז' וְצָרִיף שְׁיִגִיעַ חְרִיץ שָׁל תְּפִילִין שָׁל רֵאשׁ עַד מְקוּם הַתְּפִרָּה. וְאִם הִנֵּה חְרִיץ נִיפְרָ כְּדִי שְׁיִהְיִו ד' רֵאשִׁין נִרְאִין לְפָל וְאע"פ שְׂאִין חְרִיץ מְגִיעַ לְמְקוּם הַתְּפִרָּה כְּשֵׁרוֹת עכ"ל.

וְכ' בַּהַגְמִי"י שָׁם אוֹת ז' וְז' וְכֵן פְּרַש"י הָא דְאָמַר פָּרָק הַקּוֹמֵץ וְצָרִיף שְׁיִגִיעַ חְרִיץ לְמְקוּם הַתְּפִרָּה דְקָאֵי עַל חְרִיצֵי הַבְּתִים וְכֵן מְשַׁמַּע בְּבְרִייתָא גְבִי בְּתִים דְּתַנְיָא אִם אֵין חְרִיצוֹן נִיפְרָ פְּסוּלוֹת וְכֵן פִּי בְּעָרוּף (עֵינֵינוּ בְּעָרוּף עָרָף חְרִיץ הָרֵאשׁוֹן וְרַבּוֹתֵינוּ פִּירוּשׁוֹ פִּירוּשׁ אַחַר דְקָאֵי עַל קְמִטֵי הַשִּׁינִין מְבַחוּץ עֵינֵינוּ בְּסוֹה"ת וְט"ע עכ"ל וְכ' עוֹד הַכ"מ סוֹף הַלְכָה י"א וְז' וְז' וְז' רַבֵּינוּ (הֵינּוּ הַרְמָב"ם) שָׁאֵם לֹא הִנֵּה חְרִיץ מְגִיעַ לְמְקוּם הַתְּפִרָּה כְּשֶׁר וְהוּא שְׁיִהְיִי נִיפְרָ חְרִיץ טְעָמוֹ מְדַתְנָא בְּהַקּוֹמֵץ שָׁם (בְּבְרִייתָא) (ל"ד ב') וְאִם אֵין חְרִיצוֹן נִיפְרָ פְּסוּלוֹת מְשַׁמַּע דְּכָל שְׁהוּא נִיפְרָ כְּשֶׁר בְּכָל גּוֹנוֹ וְא"כ פִּי אָמַר אַבְיֵי צָרִיף שְׁיִגִיעַ חְרִיץ לְמְקוּם הַתְּפִרָּה לְמַצְנָה אָמַר כֵּן וְלֹא לְעַכְבַּ וְאע"פ שְׁהַמְרָדְכִי נְסַתְפַּק בְּזָה רַבֵּינוּ פְּשִׁיטָא לִיה עכ"ל הַכ"מ וְעֵינֵינוּ מְכ"ז ג"כ בְּב"י ס' ל"ב קְרוּב לְסוּפוֹ בְּד"ה וְיִהְיִי חְרִיץ נִיפְרָ בֵּין בֵּית לְבֵית: הַסְּפָק הַשִּׁנִּי מִשּׁוּם הַפֶּתַח שְׁבִין בֵּית לְבֵית בְּכָל הַד' בְּתִים וְלָכוּן מֵה שְׁנַסְתְּפַק מַע"ל

בְּעֵינֵינוּ לְכַתְּחֻלָּהּ תְּמוּהָ אֶצְלֵי גַם מֵטַעַם הָרֵאוּשׁוֹן דְּהָא וְדָאִי לְכַתְּחֻלָּהּ בְּעֵינֵינוּ שְׂיִגִיעַ הַחֲרִיץ עַד מְקוֹם הַתְּפִלָּה וְהֵינּוּ וְדָאִי שְׂיִגִיעַ ע"פ פְּלוּלוֹ עַד מְקוֹם הַתְּפִלָּה וְכֵן מִשְׁמַע מִמ"ש הָרֵא"ש בְּסֹדֶר תְּקוּנָה תְּפִלְתֵּינוּ וְכַתְּיָבְתָּנוּ וְהַנְּחֵתָנוּ בְּבֵתֵינוּ וְכַתְּיָבְתָּנוּ וְנִלְוֵנוּ וְחֹזֵק בְּדַפּוּס שְׂלֵשָׁה חֲרִיצִין עוֹמֵק פְּרוּחָב הַפְּרִשְׁיוֹת כְּדִי שְׂיִגִיעַ חֲרִיץ לְמְקוֹם הַתְּפִלָּה עכ"ל.

וּא"כ פִּי שְׂלֵשָׁה חֲרִיצִין אִיךָ יְהִי מִהֶם אַרְבַּע חֲלָלִים לְהַנִּיחַ ד' פְּרִשְׁיוֹת. עכ"ל דְּמְפָרֵשׁ הַחֲרִיץ הוּא הַתְּפִלָּה שְׂבִין בֵּית לְבַיִת וְלַעֲיִל מִזְנוּהָ בִּד"ה שְׂמוּשָׁא רַבָּא פְּתַב ג"כ וְנִפְרִיר בֵּיהּ תְּלָתָא לְפִירִין בְּשֻׁנָה כו' וְהֵינּוּ ד' רֵאוּשֵׁין כו' עכ"ל וְשֵׁם יֵשׁ גִּירְסָא וְצ"ל אַרְבַּע נְפִירִין וְכ"כ הַמַּעֲיָט.

וְהַטָּא"ח סָסִי ל"ב פְּתַב כְּדָבְרֵי אָבִיו הָרֵא"ש ג' חֲרִיצִין כו' ד' בְּתֵים. א"כ מִשְׁמַע דְּבְעֵינוּ שְׂיִגִיעַ הַחֲרִיץ ע"פ פְּלוּלוֹ לְמְקוֹם הַתְּפִלָּה וְהֵכִי מִשְׁמַע מִפְּשֻׁט לְשׁוֹן הַגְּמָרָא כְּדִי שְׂיִגִיעַ חֲרִיץ כו'.

וְכִינּוּן שְׂפָן בִּנְד"ד אַף לְהַט"ז דַּס"ל דְּהָא דְּמִכְשָׁרֵינוּ בְּדִיעְבַּד אִפִּי לֹא הִגִיעַ הַחֲרִיץ לְמְקוֹם הַתְּפִלָּה הֵינּוּ אֶפְיֵלוּ יֵשׁ שֵׁם הַתְּפִלָּה וְחֲלָל לְמַטָּה לְגַמְרֵי מ"מ כ"ז דִּיעְבַּד אֲבָל לְכַתְּחֻלָּהּ הָרִי אֶפְיֵלוּ יֵשׁ שֵׁם מְחִיצוֹת מִבְּפָנִים מ"מ לֹא אֲרִיךְ הֵינּוּ שְׂאִין נְכוּן לְמַעְבַּד הֵכִי מִשׁוּם שְׂאִין הַחֲרִיץ מִגִיעַ עַד הַתְּפִלָּה: אֲכֹן לְעֵינֵינוּ דִּיעְבַּד וְדָאִי דָאִין לְפָנוּסְלוֹן מִהֵאִי טַעְמָא דְּשְׂאִין הַחֲרִיץ מִגִיעַ.

דְּקִי"ל אִם חֲרִיצָן נִיכָר כְּשֵׁרוֹת בְּדִיעְבַּד וְכַמְש"ל ג"כ בְּשֵׁם הַרְמָב"ם פ"ג מֵה' תְּפִלְתֵּינוּ דִּין י"א וְבִשְׁמֵ הַכ"מ שֵׁם. אֲבָל מִצַּד הַחֲלָל וְהַפְּתַח שְׂבִין בֵּית לְבַיִת יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק בְּזֶה טוֹבָא.

דְּלַכְאוּרָה דַּעַת הַט"ז שְׂהַתִּיר בְּחֲרִיצָן נִיכָר אַע"ג שְׂיֵשׁ חֲלָל לְמַטָּה תְּמוּהָ טוֹבָא דְּהָא בְּעֵינֵינוּ אַרְבַּעַת בְּתֵים מְשֻׁשׁ וְכַנְד"ז הֵם רַק בֵּית אֶחָד מִבְּפָנִים דְּמִשׁוּם שְׂיֵשׁ ג' חֲרִיצִין קְטֻנִים בְּגַג הַבֵּית לֹא נִפְיֵק מִכָּל בֵּית אֶחָד וְלַכְאוּרָה י"ל דְּטַעְמוֹ מִשׁוּם דְּרַב דִּימִי אָמַר בְּסֵתָם פִּינוֹן דְּמִנְכָר לֹא צָרִיךְ וְלֹא הִתְנָה פְּלוּם שְׂיִהְיֶה עכ"פ מְחִיצוֹת מִבְּפָנִים אֶלְמָא דְּבְאַמְתָּ ס"ל דַּא"צ פְּלֵל מְחִיצוֹת מִבְּפָנִים דַּא"ל כִּי הָאִיךָ פְּלִיג עַל אַבְיֵי בְּפִשְׁטוֹת דִּילְמָא הָא דְּאָמַר אַבְיֵי וְצָרִיךְ שְׂיִגִיעַ חֲרִיץ עַד הַתְּפִלָּה הֵינּוּ מִשׁוּם דַּא"ל כִּי לֹא יְהִי מְחִיצוֹת גְּמוּרוֹת א"ו מִשְׁמַע דְּבְאַמְתָּ דְּרַב דִּימִי א"צ מְחִיצוֹת גְּמוּרוֹת (וְאַבְיֵי נְמִי לֹא קָאָמַר רַק צָרִיךְ לְכַתְּחֻלָּהּ עֵינֵינוּ ב"י).

אִךְ בְּאַמְתָּ אִין מִזֶּה רֵא"י פְּלֵל דְּהָא פְּלוּגְתָּא דְּאַבְיֵי וְרַב דִּימִי אַבְרַיִתָא דְּלַעֲיִל מִיִּשְׁשָׁה שְׂיִיךְ דְּתַנְיָא וְאִם אִין חֲרִיצָן נִיכָר פְּסוּלוֹת. וְאֵהָא פִּי אַבְיֵי וְצָרִיךְ שְׂיִגִיעַ חֲרִיץ עַד מְקוֹם הַתְּפִלָּה וְרַב דִּימִי אָמַר פִּינוֹן דְּמִנְכָר לֹא צָרִיךְ וְלָכֵן פְּסָקוּ דְּבִמְנַכָר כְּשֵׁרָה דִּיעְבַּד מִשׁוּם דְּהֵכִי מִשְׁמַע מִהַבְּרַיִתָא כַּמ"ש הַרְב"י.

וּא"כ הָרִי בְּבְרַיִתָא (דָּף ל"ד ע"ב) פִּרְש"י וְאִם אִין חֲרִיצָן נִיכָר כו' פְּגוֹן אִם עָשָׂה מְחִיצוֹת הַבְּתֵים מִבְּפָנִים וְאִין חֲרִיץ נִיכָר מִבְּחוּץ וּמְנַכָּח הוּא לְפָרֵשׁ כֵּן דְּמִיָּרִי בַּכָּה"ג דַּא"ל כִּי הוּא בֵּית אֶחָד לְגַמְרֵי מְשֻׁשׁ וּמֵאִי קַמ"ל הָא כְּבָר הִשְׁמִיעֵנוּ דְּאַרְבַּעַת בְּתֵים בְּעֵינֵינוּ וְכַנְדָּאִי דְּזִהוּ לְעִיפּוּבָא כְּדִמְנַכָּח תְּחֻלָּה בְּבְרַיִתָא א"ו צ"ל דְּמִיָּרִי שְׂהוֹן ד' בְּתֵים מְשֻׁשׁ פְּגוֹן שְׂיֵשׁ מְחִיצוֹת מִבְּפָנִים רַק שְׂאִין נִיכָר מִבְּחוּץ הַחֲרִיץ וְכַדִּיּוּקָא דְּהֵאִי בְּרַיִתָא דְּהֵינּוּ הָא נִיכָר כְּשֵׁרָה פְּלִיגֵי אַבְיֵי וְרַב דִּימִי דְּאַבְיֵי אָמַר דַּמ"מ לְכַתְּחֻלָּהּ צָרִיךְ שְׂיִגִיעַ עַד הַתְּפִלָּה וְלְרַב דִּימִי אִין צָרִיךְ אֶפְיֵלוּ לְכַתְּחֻלָּהּ וְעַבְדֵינוּ כְּאַבְיֵי וְא"כ מִשְׁמַע דְּכָל זֶה קָאִי עַל יֵשׁ מְחִיצוֹת

מבפנים כדמיירי בברייתא ואין ללמוד מזה להקל פשאין מחיצות כלל: קיצור: תוכן השאלה פשה מחיצות שבין בית לבית יש פתח באמצען שמדברי הט"ז סי' ל"ב ס"ק ל"ו משמע דכשר כמ"ש הפמ"ג שם וז"ל ותוכן פנונתו דלמטה הוא בית אחד ממש רק שלמעלה נכרים ארבעה בתים ודי דיעבד בכהעכ"ל.

וא"כ כש"כ נד"ז שיש מחיצות גמורות מבפנים רק באמצע המחיצה יש כמו פתח. אכן בש"ע אאזמו"ר זצ"ל סי' ל"ב סעי' ס"א מבואר דפסול וז"ל בד"א פשעשה מחיצות (רש"י מרדכי ב"י מ"א) הבתים מבפנים גם בין בית לבית (רא"ש טור) מלמעלה עד סוף רוחב הפרשה מעור אחד עם מחיצות החיצונים אבל אם לא עשה פן או שפשה פן ונקרע אח"כ העור שבין פרשה לפרשה פסול כמ"ש סי' ל"ג עכ"ל.

והוא בחי' ל"ג ס"א: ב מיהו לפמ"ש הב"ח סכ"ו דלאבני מעכב דיעבד ג"כ שגייע החרין עד התפר אלא דאנו קי"ל פרב דימי רק דמחמירין לכתחלה פאבני. א"כ לפ"ז יש מקום להוכיח קצת דינו של הט"ז משום דצ"ל מ"ט דאבני דמחמיר אף דיעבד שגייע החרין עד התפר הא זהו נגד הברייתא דתניא ואם אין חריצון ניקר פסולות דמשמע דבמנפר פשרות וכמ"ש המרדכי והרב"י ואיך יתלוק אבני על הברייתא ולהמרדכי והרב"י לק"מ דלדידהו אבני מודה דכשרה דיעבד רק דמחמיר לכתחלה למצוה.

אבל להב"ח קשה. לכן צ"ל דאבני דאמר וצריך שגייע החרין עד התפר ופוסל בלא הגיע היינו משום דבהגיע נעשה מחיצות גמורות מבפנים ובלא הגיע אין מחיצות גמורות ופסול מה"ט ומהברייתא לק"מ דמיירי פגון שפשה מחיצות מבפנים כו'.

אבל אבני מיירי בתפילין כמו שעושים עתה שע"י העור שבין הבתים הנמשך ע"י החרין נעשים מחיצות מבפנים לכה אמר וצריך שגייע החרין עד התפר שיהיו מחיצות גמורות גם החרין יהי טוב ואם לא הגיע פסול מצד חסרון המחיצות.

ואפ"ה פליג רב דימי ואמר פינון דמנכר לא צריך אע"ג שאין מחיצות גמורות מבפנים דגם זה אינו מעכב בדיעבד וקי"ל בדיעבד פרב דימי. אף באמת דברי הב"ח צע"ג דפירושו בהרא"ש תמוה דהרא"ש בה' תפילין סי' ח' כתב ונהגו לחומרא פאבני ונהרי להב"ח רב דימי מצריך פן לכתחלה (וכמו שתמה על הרב"י וז"ל ולא נהירא דא"כ צ"ל דרב דימי פליג דאפילו למצוה לא צריך ולישנא דלא צריך דקאמר רב דימי הכי לא משמע אלא דאינו מעכב) וא"כ נהגו פרב דימי לגמרי גם מה שנסתייע מהר"ר אלקטן שבמרדכי ג"כ תמוה דנהרי מסיק דראוי להחמיר לכתחלה פאבני.

מכלל דלרב דימי אף לכתחלה אין צריך כלל שגייע עד התפר ומבואר שם דאבני נמי לא קאמר רק לכתחלה. וא"כ יפה כתב הרב"י בהרמב"ם דפסק פאבני רק שלהרא"ש והר"ר אלקטן הוא רק מנהג שנהגו פאבני ולא מדינא דהלכה פרב דימי ומ"מ מדברי פולם נלמוד דלרב דימי אפילו לכתחלה אין צריך ואבני נמי מצריך רק לכתחלה (ומ"ש עוד הב"ח פאיך לא צריך כו' באמת גם לא צריך השני היינו דאפילו לכתחלה לא בעא למבדקה אלא דהתם הטעם משום דקולמסא בדיק לה והכא אין צריך כלל ג"כ).

וכן משמע ג"כ בסה"ת סי' ר"ח שכתב ג"כ עבדינו לחומרא פאביי וכינון שנתפברר דמשמע מפל הראשונים כמ"ש הרב"י דאביי אינו מצריף רק לכתחלה מעתה ודאי היינו אפילו יש מחיצות מבפנים.

אבל באין מחיצות לא מיירי פלל ומודה רב דימי נמי דפסול אפילו דיעבד ומהברייתא י"ל שיש דמות ראיה הפך דעת הט"ז. דאל"כ פשה שמיענו דאם אין חריצון ניכר פסולות דמיירי שעשה מחיצות מבפנים דמדיוקן משמע הא חריצון ניכר פשרות.

הינו בכה"ג שיש מחיצות מבפנים. אבל באין מחיצות מבפנים ודאי שאין ללמוד להקל מברייתא זו (אף להט"ז אם לא מאביי ורב דימי לפי' הב"ח פנ"ל) ואי איתא דכה"ג נמי פשר ה"ל להשמיענו חידוש זה וכחא דהתירא דעדיף ולומר שהפל בחריצון שמבחוץ תליא מילתא ומחיצות פנימית לא מעלין ולא מורידין.

אלא ודאי משמע דבעינו מחיצות גמורות ומשום הכי לא נצרך להשמיענו דממילא נודע זה מאחר דבעינו ארבעה בתים וכמ"ל. גם מדקדוק לשון חריצון ניכר משמע שיש פאן ארבעה בתים מן פרדין ממש ובעינו שחריצון של הארבעה בתים יהיו ניכר דהכי משמע חריצון שהחריצון הוא ענין לעצמו והבתים הוא ענין לעצמו.

אבל להט"ז דהינו החריצון היינו הבתים א"כ אינו במשמע לשון חריצון ניכר רק חריצון ניכר וא"כ מאחר דהא שפסקו דבחריצון ניכר פשרה הוא מדיוקא דברייתא כמ"ש הרב"י. א"כ משמע דבעינו חריצון ניכר וכה"ג ראייתי בספר ביאור מרדכי (שנדפסו באלפסין דפוס ונין הרשאנצקי) בחידושיו להמרדכי דף פ"ד שורה פ"ב שפי' פן דעת הכ"מ.

ומדבריו משמע ג"כ דלא ס"ל בפשיטות סברא זו דסגי בחריצון ניכר בלא מחיצות דהכי פתב וז"ל דחריצון ממש בעינו ע"י ארבעה בתים מובדלים בעשייתן כו' ונ"ל שנתפברר למ"ש ובתשו' בית אפרים חלק אה"ע סי' ל' במכתבו להגאון ר' מרדכי הג"ל כ' ונ"ל נכסוף נכספתי לראות בתפארת עוזו דבר שלח ביעקב להסיר מכשול מלב העקוב בדבר פתי התפילין עכ"ל אולי זה היה הענין להוציא מדעת הט"ז מאחר שפן משמע דעת הגאון הג"ל בבאיוריו: ג לכאורה י"ל דהט"ז יצא לו ללמוד קולא זו מלשון הרא"ש בסדר תקון התפילין וכ"כ הטור והרי"ו הובא למעלה.

וחוקק בדפוס שלשה חריצון ענוק פדי רחב הפרשיות כדי שיגיע חריצון שבין בית לבית עד מקום התפר. דמשמע מלשונם דא"צ לעשות פן רק משום כדי שיגיע החריצון עד מקום התפר.

וא"כ אין זה רק משום מנהגא וחומורא שנהגו להחמיר פדאביי וכן פי' הב"ח סכ"ח. וא"כ אי איתא דהפסק המחיצות עד למטה מעלב מדינא.

א"כ ה"ל פדי שיהיו נעשים מחיצות ולמה עשו מהטפל עיקר ומהעיקר אפילו טפל לא עשו. אף אין זה הכרח די"ל דאי משום המחיצות לא היו צריכין לתקוק הדפוס כי היו יכולים לעשות מחיצות מבפנים ע"ד שפרש"י.

(ע' ביאור מרדכי הג"ל). ומ"מ קצת דחוק הוא דה"ל וגם עי"ז יהיו נעשים המחיצות: עוד יש ראי' לכאורה להט"ז מהא דקי"ל במנחות (דל"ד) שפי' שאין לו תשי' ויש לו

שְׁנֵי תש"ר שְׁטוּלָה עוֹר עַל א' מֶהֶן וּמִנִּיחָן הָרִי דָּלָא קִפְדִּינָן רַק עַל בְּחוּץ שְׁיֵהָנָא אוֹת א' מִבְּחוּץ וְאֵע"ג שְׁמִבְפְּנִים הֵם ד' בְּתִים גְּמוּרוֹת שְׁפִיר דְּמִי א"כ כּמ"כ נֶאֱמַר לְעִנְיָן תש"ר ג"כ דְּהִקְפִּידָא הוּא ג"כ רַק עַל בְּחוּץ שְׁיֵהָנָא חֲרִיז נִיכָר וְאֵע"ג שְׁאִין הֶפְסֵק לְמַטָּה בְּפְנִים וְהֵם שְׁם בֵּית א' ש"ד כּמ"ש ה"ט"ז.

מִיֵּהוּ יֵשׁ לְחֻלְקָא דְּבִתְש"י שְׁפִיר י"ל דְּכַשְׁטוּלָה עֲלֵיהֶם עוֹר א' הָרִי הֵם מִבְּחוּץ אוֹת א' בְּנֻדָּאֵי מִשְׁא"כ בְּהֶפְקָה גַם תש"ר דְּבָעִי ד' בְּתִים מְמַשׁ כּמִשְׁרוּז"ל טַט בְּכַתְפֵי שְׁתִּים כּו' הֶלְפָּה כָּל שְׁהוּ בְּפְנִים בֵּית א' ה"ז בֵּית א' לְגַמְרֵי וְלֹא שְׁיֵהָנָא לְוֹמֵר שְׁמִבְּחוּץ הֵם ד' בְּתִים כִּי זָהוּ רַק דִּימִי וְלֹא עִנְיָן אֲמִיתִי כָּלֵל.

וְאֵע"ג שְׁזָה חִילּוּק דְּקַ עַכְצ"ל כֵּן דַּאל"כ נִימָא ג"כ שְׁאָף גַם אִם הֵם מִבְּפְּנִים בֵּית א' לְגַמְרֵי כְּגוֹן שְׁלֹא נִיכָר הֶחְרִיז שְׁבִין בֵּית לְבֵית כָּלֵל מִבְּפְּנִים רַק שְׁנִיכָר מִבְּחוּץ וּמִשְׁפַּחַת לָהּ בְּשַׁעוֹר הַגַּג עַב בְּיוֹתֵר אַפ"ה כְּשֶׁר מֵאַחַר דְּקִפְדִּינָן רַק עַל בְּחוּץ וְזָה וְדָאֵי אֵינּוּ בְּמִשְׁמַע אָף לְהֵט"ז (וְע' בְּבִיאוֹר מְרָדְכִי הַנִּל) א"ו צְרִיף לְחֻלְקָא כּנ"ל אוֹ שְׁאִין לְלַמּוֹד תש"ר מִתש"י לְעִנְיָן זָה: וְהִנֵּה רְאֵיתָ הֶרְמ"ע בְּתִשׁוֹ' סִי' ל"ח לְסִבְרָא זֹו מְהֶרְמַב"ם וְנ"ל כִּי כָּל חֲרִיז שְׁיִפְנֵס בְּפְנִים כְּמוֹ צֹלַע סַכִּין יִסְפִּיק לְהַכְשִׁיר דְּלֹא גֵרַע מַחוּט וּמִשִּׁיחָה שְׁכ' הֶרְמַב"ם.

הֵיטֵב מַע"ל אֲשֶׁר דִּיבֵר שְׁאִין רֵאִי זֹו מְכַרְעַת כָּלֵל שִׁי"ל דְּהֶרְמַב"ם מִיִּירֵי שְׁעֵשֶׂה מְחִיצוֹת מִבְּפְּנִים. וּמ"מ הֶרְמ"ע שְׁם מִיִּירֵי שְׁמַצְדִּי הֶחְרִיז הִי' מַגִּיעַ עַד הַתְּפָר ע"ש וְאַפ"ה לֹא רָצָה מְהֶר"ם בְּאוֹתוֹן הַתְּפִילִין ע"ש: וּלְפַעַנ"ד פְּלִיאָה נִשְׁגָּבָה ע"ד הֵט"ז דָּאֵם כְּדָבְרֵי דְסָגִי בְּחֲרִיז לְבַד בְּלֵי מְחִיצוֹת כָּלֵל א"כ בְּמָה יִתְקַיְּמוּ הַפְּרָשִׁיּוֹת כָּל א' בְּבִיתָהּ.

שְׁזָה וְדָאֵי הוּא מוֹשֵׁג בְּחוּשׁ שְׁאָף אִם לְשַׁעֲהָ יַעֲכַבְנָה הֶחְרִיז מ"מ בְּמִשְׁוֹף זְמַן תְּשַׁמֵּט וְתַפּוּל מִשְׁם כ"ש אִם יִנְעֻנַע אוֹתָם וְא"כ הָיוּ צְרִיכִים לְפַתּוֹחַ הַבְּתִים וְלְבָדוּק זָה כָּל יוֹם שְׁמָא נִשְׁמַטוּ הַפְּרָשִׁיּוֹת מִבֵּיתוֹן וְאִז הַתְּפִילִין הֵם פְּסוּלִים לְגַמְרֵי וְאֵנָן קִי"ל דְּתְפִילִין א"צ בְּדִיקָה לְעוֹלָם מְדִינָא מִשׁוּם שְׁאִין מִצְוִינָן לְהַתְּקַלְקֵל כּמ"ש בְּטוֹר סִי' ל"ט.

וְאִם סָגִי בְּלֹא מְחִיצוֹת כֵּהֵט"ז אֵין לָהּ מְצוּי וְעֲשׂוּי לְהַתְּקַלְקֵל גְּדוֹל מְזָה שְׁתַּשְׁמֵט הַפְּרָשָׁה מְחִירִיז שְׁלָה מְלַמְעָלָה כּו'. וְיוֹתֵר יֵשׁ לְהַפְּלִיא מִמְחֻלְקַת רִש"י וּר"ת בְּאִנְפוֹן הַנְּחַת הַבְּתִים דְּלִר"ת צ"ל מוֹשְׁכַבְתָּ בְּבִיתָהּ אֲבָל מְעַנְמָד פְּסוּל כּמ"ש הַתּוֹס' בְּמִנְחוֹת (דל"ג) וְא"כ כְּשִׁאִין הַמְּחִיצָה מַגְצַת עַד לְמַטָּה א"א לְהַנִּיחָה בְּבִיתָהּ מוֹשְׁכַב אִפִּי כְּרַגַע שְׁלֹא תַשְׁמֵט מִמְקוֹמָה דְּמִי יַעֲכַבְנָה וְא"כ אֲמַאי לֹא סִתְרוּ הַפּוֹסְקִים אֶת פּר"ת מֵהֵאִי טַעְמָא.

וְלִינִשְׁב זָה הִי' אַפ"ל דְּזָה נִיחָקָן ע"י הַחוּט וְהַמְּשִׁיחָה שְׁנוֹתָן בֵּין בֵּית לְבֵית וּלְפַמ"ש בְּסֵה"ת סִי' ר"י מְשַׁמַּע שְׁתּוֹפֵר בְּחוּט זָה אֶת הָעוֹר הָעֲלִיּוֹן שְׁבִין הַבְּתִים עִם עוֹר הַתְּחִתּוֹן שְׁהוּא הַתְּחִתּוֹרָא ע"ש נִמְצָא שְׁזָה הַחוּט הוּא כְּמוֹ לְחִי הַמְּפָסִיק בֵּין בֵּית לְבֵית.

וְא"כ י"ל שְׁהוּא הַמְּעַכֵּב אֶת הַפְּרָשָׁה שְׁלֹא תַשְׁמֵט מִבֵּיתָהּ וּמ"מ זָה דוֹחַק דְּגַם זָה אֵינּוּ חִזּוּק גְּמוּר וּכ"ש אִם הַתְּפִירָה אֵינָה בְּאֲמָצַע רַק מֵהַצַּד וְהָרִי לֹא קָבַע מְקוּם לוֹ וְעוֹד דְּמְהֶרְמַב"ם וְטוֹש"ע וְשִׁא"פ מְשַׁמַּע שְׁאִין צְרִיף לְתַפְּוֹר כָּלֵל רַק לְהַעֲבִיר הַחוּט בֵּין בֵּית לְבֵית מְצַד זָה לְצַד הַשְּׁנִי (וּמִש"ה שְׁפִיר דְּמִי בְּמִשִּׁיחָה אַע"פ שְׁאֵינָה רְאוּיָ לְתַפְּוֹרָה) וּכ"מ בְּגַמ' שְׁנוֹתָן חוּט כּו'.

ופי' בטוש"ע וייעביר ולא נזכר תפירה מכלל שאינו מעכב. ועוד דהתוספות כ' דכשקפראשיות הן בד' עורות א"צ חוט זה פלל וכו' הט"ז ס"ק ל"ח שכ"ד הטוש"ע וא"כ אין להפראשיות על מה לסמוך את"ל דסגי בלא מחיצות רק בהיפך חריץ א"ו משמע דהא דסגי בהיפך חריץ היינו בשיש מחיצות מבפנים פנ"ל הא לא"ה פסול והפוסקי' לא הצריכו לפרש זה דפשיטא היא דבעי' ד' בתים ואם אין רק חריץ לבד הרי הן בית א' וכן מבואר ומוכרח מהגמרא פ' הקומץ רבה (דל"ה סע"א) ופרש"י שם שכל חריץ שבין שני בתים יש בתוכו שתי דפנות היינו דופן לכל בית וכל בית יש לו ד' דפנות גמורות והובא בטוש"ע ס' ל"ג: דאמנם כ"ז הוא רק לומר דחריץ לא מהני אבל אם עשה מחיצה מלמעלה למטה עד רובו או אפי' עד חציו כגון שהחריץ עמוק כנגד רוב גובה הבתים או חצינו בזה יש מקום עיון.

דלכאורה כה"ג י"ל דמהני משום דחשיבי ד' בתים דהא העומד של הדופן מרובה על הפרוץ או הוא פרוץ וה"ל פסתום לענין מחיצות דשבת וכן לענין שא"ד ע' ערוכין (ד"י ע"ב) ופיסול דמחיצה תלוי' לא שייך כאן פינון שהוא רק מחמת בקיעת גדיים.

גם בכה"ג יוכלו הפראשיות להתקיים בבתים לפרש"י דמניחן זקופות ואפשר להביא ראיה דכה"ג שפיר דמי ממ"ש בשימושא רבא בתחלתו אמר רבא האי מאן דבעי למיעבד תפילין מיימי אעא טבא תרין אצבעי כתרין אצבעי על תרין אצבעי כו'.

ונאפיר בי' תלתא נפירין בשנה ומפתי להון פי היכא דניעל בהו קולפא. והניין ארבעה ראשין מעילאי עד מיצעי וממיצעי לתתאי הנה חד וסימנך ומשם יפרד והי' לארבעה ראשים עכ"ל.

ונ"ל הרמב"ם פ"ג מה' תפילין ה"ב פיצד עושין את התפילין ש"ר לוקחין עץ מרובע ארכו כרחבו וכגבהו כו' וחופרין בו ג' חריצין כדי שיעשה לו ד' ראשין ולוקחין עור כו' ומכניסין את העור בין כל חריץ כו' עכ"ל.

ונראה שהעתיק ד' הש"ר הנ"ל (וע' במע"מ שהגיה בש"ר ארבעה נפירין והוא ללא צורך פי הנפירין הם החריצין והם ג' כמ"ש הרמב"ם). והנה הרמ"א בד"מ ס' ל"ב כ' דמדברי הרמב"ם משמע דלמצוה מן המןבחר גם גובה הבתים יהי' פארפן וכיון שגובה הבתים עושים לפ"ז ב' אצבעות כרוחב העץ ונהרי החריץ שבין בית לבית שבו ועל ידו נעשים המחיצות הפנימיות בהכרח עומקן פחות משני אצבעות מאחר שכל גובה העץ הוא רק ב' אצבעות.

א"כ החריצים שעושים בו ע"כ פחותים מב' אצבעות דאל"כ הרי הי' נחלק העץ לד' עצים ולא היו יכולים לעשות התפילין בו) וא"כ הא קמן דלהרמב"ם סגי אע"פ שאין המחיצות מבפנים מגיעים עד התפר ממש וסגי ברוחב והש"ר כ' פן להדיא דממיצעי לתתאי הנה חד.

הרי לא קפיד רק שיהי' מחצה עומד ואע"ג דמחצה שלמטה פרוץ סגי. ודוחק לומר דלהש"ר אין עושי' פלל גובה הבתים רק אצבע.

דהא המשמעות שהוכיח הד"מ מהרמב"ם י"ל פן גם בהש"ר שדבריו מבוארים כדברי הרמב"ם. והרמב"ם העתיק משם וע"ש במ"ש ומחפא [להיא] אעא בקולפא כו'

דמשמע פל גובה העץ גם אין לומר דעושים ג"כ מחיצות מבפנים דא"כ ה"ל לפ"ש פיון
שפאו להורות לנו סדר עשיית התפילין.

אכן כ"ז לפי הבנת הד"מ בהרמב"ם אבל משמעות הב"י דאין קפידא פלל לעשות גובה
הבתים פאןרפן אפי' למצוה מהמובחר וכמ"ש הש"ר והרמב"ם ואם הי' גבהו יותר על
רחבו או פחות ממנו אין בקד פלום ולפ"ז י"ל שגם פשגובה העץ הוא פרחבו.

מ"מ לא נתפוננו פלל הש"ר והרמב"ם שיעשו גובה הבתים פגובה פל העץ רק בעומק
החריצין שפועץ לבד. ואע"פ שלפ"ז ל' ואם הי' גבהו יותר כו' אין בקד פלום.

הוא דחוק קצת דמה שינוי לומר על גובה העץ יש בקד פלום או אין בקד פלום מאחר
שגם אם גבהו פארכו עכ"ז עושים גובה הבתים פחות מאןרפן. עכ"ז ההכרח לסבול
דחוק זה בהרמב"ם (ולומר דבאמת מה"ט אין בקד פלום פי אין שום קפידא בזה)
דאלת"ה דבריו תמוהים וסותרים זא"ז שיהי לקמן באותו פרק כ' וצריך שיעשה החריץ
עד התפר ואם יעשו גובה הבתים פגובה העץ א"כ לא יגיע החריץ עד התפר פנ"ל ודחוק
לומר דלא קפיד בסדר זה על דין ה"ל פיון דדיעבד פשר אף אם לא הגיע.

דזה נדאי דחוק מאחר שפא להורות לנו איך יעשו התש"ר לכתחלה איך אפשר שלא
יקפיד אדינא דגמ'. ועוד דהא בסדור זה מהדר טובא אפי' אהידור שלא נז' בש"ס פלל
והוא שיהי' גבהו פארכו למצוה מן המובחר.

וא"כ יצא שכרו בהפסדו שפנגד הידור זה יחסר לנו דין דגמ' וא"כ הי' לו לומר שיהי'
העץ גובה ג' אצבעות והחריץ יהי' עומק ב' אצבעות פרוחב העץ ואז הי' נתקן הפל. א"ו
צ"ל שפאמת נתפונן לשיעשו גובה הבתים רק כמו גובה החריץ לבד.

ועוי"ל דהרמב"ם דילג פכוננה מ"ש הש"ר דמפיצעי לתתאי הנה חז משום דהש"ר י"ל
דפסק פרב דימי דס"ל שא"צ פלל שיעיע עד התפר והרמב"ם ס"ל דיעשו החריצין עד
תחתית העץ ממש פמה שיוכלו וגובה הבתים יעשו ג"כ פגובה החריצין ואעפ"כ יהי'
גבהו פארכו פי התיתורא יעשו עב הרבה ותשלם פנגד מיעוט העץ הנשאר עודף על
גובה הבתים.

ונצטרף לומר דס"ל שהתיתורא אינה רחבה מהבתים (ע' בהרא"ש מ"ש מזה) ואעפ"כ
היא עבה. וזה דחוק קצת עמ"ש ומחזירין את העור כו' ואיך שיהי' הפירוש בהרמב"ם
הנה מדבריו לא מוכח כ"כ להקל בזה פנ"ל.

אף מהש"ר יש קצת ראי' להקל בזה את"ל שנתפונן שיעשו להידור מצוה ארכו פגבהו
פדפי' הד"מ בהרמב"ם דלפ"ז מוכח ממנו דא"צ מחיצות גמורות מבפנים ודי בחציין או
פרופן: ה אף מדברי סה"ת ושאר הראשונים שהביאו ד' הש"ר לדקדק ממנו דבעי' שיהיו
הבתים אןרפן פרחבן וכ' דגובה אינו קפידא ולא כ' דלמצוה מן המובחר בעינו ג"כ
שיהיו גובהו פאןרפן ורוחבו מפלל דלא הבינו פן בהש"ר כמו שהבין הד"מ בהרמב"ם.

וא"כ לפ"ז י"ל שגם הוא לא נתפונן רק שיעשו גובה הבתים פפי עומק החריץ
וכדפרישית. וא"כ גם ממנו אין ראי' להקל בלא מחיצות גמורות גם לפמש"ל אות ג'

ממחלוקת רש"י ור"ת הנה מפ"י ר"ת מוכח דבעי' מחיצות גמורות וְלֹא סְגִי בְּרִבּוֹן דַּל"כ
א"א להניח הפְּרִשָּׁה מְוַשְׁבָּב שְׁהָרִי לְמַטָּה אִין מְחִיצָה שְׁתַּעֲכַבְנָה.

אם לא שנאמר דמ"ש מְוַשְׁבָּב לֹא אֲתִי רַק לְאַפּוּקִי שְׁלֵא יְהִי הַגְּלִיּוֹן לְמַעְלָה וְהַגְּלִיּוֹן הַשְּׁנִי
לְמַטָּה שְׁנֵהוּ מְעַנְמָד אֲבָל אִם מְנִיחָה בְּגִבּוֹהַ חֻדָּה א' לְמַעְלָה וּא' לְמַטָּה מְקַרִי שְׁפִיר מְוַשְׁבָּב
פְּאָדָם הַשׁוֹכֵב עַל צְדוֹ.

א"כ לפ"ז שְׁפִיר יֵשׁ לִינְשָׁב ר"ת שְׁהָרִי גֻבְהַ הַפְּרִשָּׁה דְּהִינְנוּ רְחֵבָה הוּא כְּמוֹ אֲרַפָּה בְּעַרְפָּה
א' וּא"כ גִּיעַ וְדַאי עַד מְקוֹם הָעוֹמֵד שְׁבַמְחִיצָה וְיֵשׁ גִּילוּי דַּעַת לַפ"ז דְּכַה"ג נְמִי חָשׁוּב
מְוַשְׁבָּב מִמ"ש הַתּוֹס' בְּמִנְחוֹת (דל"ג) דלפר"ת יֵשׁ לוֹמַר כְּגוֹן דְּשִׁיטָּה אַחְרוּנָה לְצַד רַה"ר
הִיא וְרֵאשׁוֹנָה לְצַד פְּנִים וְהוֹפָּה שְׁמַע לְצַד אֲוִיר הַפְּתַח עַכ"ל וְע' בְּב"ח בִּי"ד סִי' רַפ"ט
שְׁפִי' שְׁעוֹמֵד בְּרַה"ר וְעוֹשֶׂה נֶקֶב בְּעוֹבֵי מְזוּזוֹת הַפְּתַח סְמוּךְ לְאֲוִיר הַפְּתַח וּמְכַנְּסִים הַמְּזוּזָה
בַּתְּחִלָּה שְׁיִטָּה רֵאשׁוֹנָה וְתוֹחֲבָה בְּתוֹךְ הַנֶּקֶב כְּנֻלָּה עַד שְׁיִהָא שְׁיִטָּה אַחְרוּנָה שְׁבָה עַל
הָאָרְץ לְצַד רַה"ר עַכ"ל.

וְסִילַק בְּזָה תְּלוּנָת הַמ' מִפִּי' ר"ת ע"ש. וְזֶה נִכְלָל בְּמ"ש הַתּוֹס' כְּגוֹן דְּשִׁיטָּה אַחְרוּנָה כו'.

אֲבָל מַהוּ מ"ש וְהוֹפָּה שְׁמַע הָרִי כְּבָר אָמַר דְּשִׁיטָּה רֵאשׁוֹנָה לְצַד פְּנִים א"כ מְשַׁמַּע דְּנֵהוּפָה
הִינְנוּ שְׁמַשְׁכִּיבָה עַל צְדָה וְאִז יָכוֹל לְהַפְּנֵה. שְׁשַׁמַּע יְהִי מִמָּשׁ לְצַד חֲלַל הַפְּתַח וְשְׁפִירִיכְלוּ
לְעֵשׂוֹת נֶקֶב וְלִרְאוֹת שְׁדִי וּמְסוּלָק קוֹשְׁי' הַמְרַדְכִי וְהַמ' נ' דַּס"ל דְּלַר"ת לֹא ש"ד
לְהַשְׁכִּיבָה עַל חֻדָּה דְּאִין זֶה דְּרָךְ כְּבוֹד וְהַלְכָּה מְקַשָּׁה שֵׁא"א לִרְאוֹת שְׁדִי וּמ"ש הַתּוֹס'
וְהוֹפָּה מְפָרֵשׁ שְׁגַם כְּשִׁמְוַשְׁבָּב מִמָּשׁ מ"מ יְהִי שְׁמַע סְמוּךְ וְדו"ק.

וְע' בְּב"י סִי' רַפ"ט דל' הָרֵא"ש אִינוּ כְּהַתּוֹס' וּא"כ לְהַמ' אֲלִיבָא דְר"ת פְּרָשִׁיּוֹת דְּתַפְּלִין
מְוַנְחוֹת מְוַשְׁבָּב מִמָּשׁ וְזֶה א"א בְּלִי מְחִיצוֹת גְּמוּרוֹת. שׁוּב מְצַאֲתִי בְּסַפֵּר הַיֵּשֶׁר לְר"ת סִי'
ת"כ וְז"ל וְכֵן פְּרָשִׁיּוֹת שֶׁל תַּפְּלִין לְרוֹחַב הַבְּתִיּוֹת וְלֹא לְגֻבְהָן.

מְשַׁמַּע קֶצֶת שְׁמַשְׁכִּיבָן מִמָּשׁ: וְהֵנָּה מְצַאֲתִי בְּס' בְּרוּךְ שְׁאָמַר ד"ה ע"א וְז"ל וְכֵן חֲרִיץ
שְׁבִין בֵּית לְבֵית צָרִיף שְׁיִגִיעַ עַד הַתְּפָר כו' וְגַם אֲמַרִּינָן בְּתַלְמוּד שְׁפָל פ' בְּבֵית א' לְכֵן יֵשׁ
לְדַחֲוֹק וְלְהַעֲמִיק הַבֵּית בְּרוֹחַב הַפְּרִשָּׁה שְׁיַעֲמָדוּ הַפְּרָשִׁיּוֹת כַּס"ת בְּאֲרוֹן לְאַפּוּקִי מְפּוֹעֲלִי
אוֹן שְׁלֵא יִמְחֹל לְהֵם הַשֵּׁם לְעוֹלָם שְׁמַחֲטִיאִים אֶת הַרְּבִים וְעוֹשִׂים בְּתִים שְׁאִינָם עֲמוּקִים
וּבְזָה קוֹפְצִים וְרוֹבְצִים הַפְּרָשִׁיּוֹת לְמַטָּה שְׁהַשִּׁיטָּה אַחְרוּנָה שׁוֹכֶכֶת רְבוּצָה עַכ"ל מְבֹאָר
דְּקַפִּיד אַעֲמוּק הַבְּתִיּוֹת כְּדִי שְׁיַעֲמָדוּ הַפ' בְּטוֹב מְלַבֵּד מַה דְּבַעִי' שְׁיִגִיעַ חֲרִיץ עַד הַתְּפָר.

דַּאי מְשׁוּם הַאי טַעְמָא לְחוּד לֹא הָנָה שְׁיִיף לְמִימַר מְחֲטִיאִים אֶת הַרְּבִים וְלֹא יִמְחֹל לְהֵם
הַשֵּׁם לְעוֹלָם מֵאַחַר דְּבַדִּיעַבַּד פֶּשֶׁר וְגַם מִתְּבָאָר מְדַבְּרִי דְּבַמְעַט שְׁאִין הַבֵּית מֵגִיעַ עַד
הַתְּפָר מִתְּקַלְקַל עֲמִידַת הַפְּרִשָּׁה.

רַק דְּלְדַבְּרִי מְשַׁמַּע שְׁהַטַּעַם רַק מְשׁוּם קְלָקוּל עֲמִידַת הַפְּרִשָּׁה וְזֶה אִינוּ חֲשֵׁשׁ כ"כ לַפ"ד
הַמ"א ס"ק ס"ב. אֲךָ לַפּמ"ש לְקַמֵּן אִי"ה י"ל דְּבַכַּה"ג לֹא נִק' ד' בְּתִים פְּלָל רַק כְּבֵית א'
חֲשִׁיבִי.

ובסה"ת מצאתי ג"כ משמעות דמחיצות גמורות עושי' שכ' בסי' ר"ח בענין התיתורא וכפלו למטה לכסות הפיות של הפתים מדקאמר הפיות מפלל שפתיים מןבדלין במחיצות עד למטה דאל"כ למטה נעשה פה א' לכולם.

ובסי' ר"ז טוב לעשות ממנו פפילות הפתים כו'. ובסי' ר"ה דפוס ד' פתים כו' וקרוב לסוף ה' תפילין סד"ה אמר אב"י ומושכין בה ראשי הפתים עד סופן ועתה מהנדקים הפתים יחד.

מפלל דהם למטה ג"כ מןפרדים במחיצות וע"י קביעותן בתיתורא מתהדקים. ועי' בתוי"ט פי"ח דכלים משנה ח' בשם הערוף טעם שנק' כל בית קציצה משמע שהם נפרדים במחיצות גמורות ואף פשעושי' מעור א' עושי' בנדאי דנגמא שהן מד' (ולהט"ז שגם בחרין סגי יוכל להיות שפית א' לבדו לא יהי' מקבל כלל א"כ אמאי מקבל טומאה מפל הלין משמע קצת דמחיצות גמורות בעינן מראש עד סוף ממש.

והגם שיש לדחות דסה"ת כ"כ לפי התקרא דמחמירין שגייע הקריין עד התפר. וממילא נעשה מחיצות גמורות אכל דיעבד אין ראי' ממנו שיעכב.

מ"מ פיון דאיפא למימר הכי ואיפא למימר הכי עכ"פ אין ראוי להקל במ"ע דאורייתא פמצינת תפילין: ונהנה נלע"ד יש להביא ראי' דמחיצות שאינן גמורות לא מהני לחלק הפתים להיות כל אחד חשוב בית בפ"ע.

אע"ג שהמחיצות הן עומד מרובה על הפרוץ. דתנו כה"ג ממש לענין חילוק פתים לגבי עירוב בעירובין (דע"ב ע"א) חמשה חבורות ששבתו בטרקלין אחד בש"א עירוב לכל חבורה וחבורה ובה"א עירוב א' לכולן.

ומוקי לה בגמרא בשהבדילו הטרקלין במחיצות שאינן מגיעות לתקרה. ולב"ה מחיצה זו לא הוי חילוק רשות דמחיצה שפילה היא וכ"פ הרמב"ם פ"ד מה"ע וטוש"ע סי' ש"ע אלמא דכה"ג שאין המחיצות גמורות חשוב בית א' ממש ואפי' העומד מרובה על הפרוץ הרבה כגון שגובה המחיצה ט"ו טפחים ואינן מגיעות לתקרה בחלל ג"ט (וע"ש דלב"ש אפי' במסיפס חשוב חילוק פתים.

וא"כ דעת הט"ז אתיא כב"ש. מיהו י"ל דהט"ז ס"ל דבעירוב הקילו ב"ה).

ואין לומר דדוקא בעירוב הקילו. הא בעלמא הוי מחיצה דהא עומד מרובה על הפרוץ מהני מדאורייתא.

אף ז"א שהרי הר"פ בהגה' סמ"ק סי' רפ"ב למד מכאן ג"כ לענין השלמת עשרה לתפלה דלא הנה הפסק אותן מחיצות כו' הובא בב"י סי' נ"ה ומשמע בעירובין (דצ"ב ע"ב) דזה שנה לשאר מילי דאורייתא ובפסחים (דפ"ה ע"ב) גרסי' וכן לתפלה כו'.

וא"כ משמע דלב"ה מחיצות שפילות כה"ג לא מהני מדאורייתא והטעם פי' הר"פ שם שהגג מחברן ר"ל פיון שגג א' לכולן ממעל להמחיצות משוי' להו חדא ביתא כל היכא שאין המחיצות המבדילות מגיעות לתקרה (ועי' ברבינו יהונתן במשנה הנ"ל דמירי ביש עליה כו' ולא משמע פן ברמב"ם וטוש"ע וש"פ וגם בעירובין (דע"ט סע"א) משמע ג"כ פן דהתם סתם בית ליכא עליה ע"ג כמו בטרקלין) וא"כ כה"ג נמי בבתי

התפילין פשאין המחיצות הפנימי' מגיעים עד התתורה י"ל ש'התתורה מחברתן דמשום שהם באים בשלשול מלמעלה למטה לא עדיפי ממחיצות שממטה למעלה עפ"ק דסופה (דט"ז ע"א מיהו י"ל דהקא שאני שמבחוץ נזכר שמובדלים לד' בתים משא"כ גבי טרקלין.

אך מ"מ אין לחלק בהכי לפי הטעם דשהגג מתברן (אינו מוכרח דשפיר יש לחלק בהכי פי אפ"ל דאין הגג מתברן אא"כ לא נזכר כלל מבחוץ שהם ד' בתים): אמנם לפמ"ש במ"מ דש"ע של רבינו הג"ל כאאזמו"ר נ"ע בסי' נ"ה מבואר שהתוס' דעירובין (דע"ט סע"א) חולקין על הר"פ וס"ל דדוקא במחיצות עראי הוא דס"ל לב"ה דאין מועילות לחלק הרשויות פשאין מגיעות לתקרה.

אבל במחיצות קבועות מודה וא"כ לפ"ז גבי התפילין הרי המחיצות פנימיות ג"כ חשובים כמחיצות גמורות לפ"ע מהות מחיצות הבתים. אכן עם היות שהתוס' חולקים על הר"פ מ"מ אין להקל באיסורא דאריתא פנגד הר"פ בשגם שהאל"י רבא סי' ש"ע סק"ו פסק לענן עירוב ג"כ דאפי' במחיצות מבנין של קבע דינא הכי דכשאין מגיעות לתקרה שוי' למחיצות עראי והוכיח פן מהפך דכי והאגודה וכ"מ לענ"ד מסתימת לשון הרמב"ם.

אך לכאורה י"ל עוד שהרי המ"מ כ' בשם הרשב"א דאם המחיצות מגיעות לתקרה פחות מג"ט פלבד דמי וכ"מ להדיא בש"ס (דע"ט) הג"ל וא"כ ה"נ נימא הכי מיהו י"ל דלאו בכל דוקתא אמרינן לבוד עי' במהרי"ו בסימנים סי' ל"ג ובתוס' דעירובין (דף י' ע"ב) (ובחי' הריטב"א שם כ' בענין אחר ובפרש"י סופה (י"ח) משמע דוקא באמצע לא אמרינן לבוד גבי טומאה) ועוד דבתפילין שכל עיקרון פחות טובא אפי' מטפח ואפ"ה אחשבינהו רחמנא וקראן בתים א"כ לא שייך לומר בהו דפחות מג"ט פלבד דמי דכך לי אצבע דבית התפילין פמו ג"ט דשאר מחיצות.

וסברא זו יש ללמוד ממ"ש הריטב"א בסופה די"ח להבדיל לענין טומאה דאע"ג דיש בו פותח טפח אין בו לבוד שאני טומאה שהפתוב עשה בו מטפח כג' טפחים דעלמא כו'. וככה י"ל להבדיל פמה הבדלות לגבי קדושת התפילין ועוד דאפי' לענין שבת דאמרינן לבוד כ' המ"א סי' תק"ב סק"ח דלהרמב"ן לא אמרינן לבוד בכלים ועם היות שהמ"א הניח דבריו בצ"ע (ועי' במחצית השקל שם דמפלפלה לק"מ ועי' בריטב"א גבי פלפלה ומטרסקל נמי לפע"ד לק"מ דמצד גוד אחית אתינן עלה).

גם הרשב"א פ"ק דשבת גבי פנורת השיב עליו. אך הריטב"א בעירובין ד"י כ' וי"א שאין לבוד בכלים כו' מ"מ הרי בכלי שאין רחב ד"ט להתוס' נמי לא אמרינן לבוד ועי' בק"נ פ"ק דשבת גבי פנורת ועי' בפנ"י ד"ט דרש"י נמי אפשר ס"ל פן למסקנא.

(ויש מקום לומר דמחיצות התפילין לתוכן עצויות להניח בהן הפרשיות מיהו ז"א דעכ"פ עושין אותן להשתלשל מלמעלה למטה) הלכך אין להקל כלל מצד לבוד, וכיון שכן י"ל דכל שאינן מחיצות גמורות עד התתורה אזי פתא ביתא חשיבי אלא צריכות ליגע בתתורה (ועי' עירובין י"א ע"ב) וכמ"ש בסה"ת שהתתורה מכסה הפיות של הבתים פנ"ל: ז נמצא עלה בדינו ת"ל ראיות נכונות לפסקן של כאאזמו"ר הגאון נ"ע בשולחננו הטור סי' ל"ב סעי' ס"א דבעי' דייקא שיהיו מחיצות הבתים מבפנים גם בין

בית לבית מלמעלה עד סוף רחוב הפרשה כו' והיגו עד התורה ממשיך ואם לא עשה פן פסול משום דכחודא ביתא חשיבא ועוד שיתקלקל עמידת הפרשה כמ"ש הפרוה שאמר.

מיהו פל זה אם כל המחיצה אינה מגעת עד התורה דהיגו שיש שם קלל קצת ע"פ כל המחיצה הפנימי. אבל בנדון של מעלתו שמשני הצדדים מגיעות כל מחיצה (מחיצות הפנימיות) עד התורה רק שבאמצע אינו מגיע מבפנים ויש שם כמו פתח א"כ בזה הי' נראה דמהני ומהגמ' דערובין הנ"ל אות ו' ודאי אין ללמוד להחמיר דלענן ערובין ודאי כה"ג חשיבי פל א' בית בפני עצמו דפתחים אינם מבטלים תורת בית אם לא שפרצתו יותר מעשר ואף אם ת"ל דלענן בתי התפילין שפא כל פתח חשוב כיותר מעשר ועוד שפא לד' בתי התפילין לענן פתחים לשאר בתי משום דבשאר בתי עשויות לעשות פתחין בהו.

משא"כ בבתי התפילין מ"מ אם הפתח קטן עד שהעומד שמשני צדדיו מגיע עד התפר הי' מקום לומר דנדאי מהני דהא עומד מרובה על הפרוץ בכ"מ חשוב כעומד אם לא היכא דשייך לומר שהגג מחברן כנ"ל אות ו' והכא שהעומד ג"כ מצדדיו עד התורה ממשיך לא שייך לומר פן (ועיין בערובין (ד"י ע"ב) ובמ"א סי' שס"ב בענן עומד משתי רוחות מרובה על הפרוץ).

אף גם בזה יש ללמוד להחמיר ע"פ דברי המרדכי שבב"י סי' ל"ג והביאם ג"כ הרמ"א בד"מ הארנה והמ"א סי' ל"ב ס"ק נ"ה (ומ"ש מע"ל שבמחצית השקל הקשה על המרדכי אני לא מצאתי זה במה"ש שלפני רק שבסי' ל"ג תמה על הסופרים ולא על המרדכי ע"ש).

ומה שחילק מע"ל דהמרדכי אינו פוסל רק בשחתה בספין ולא בנ"ד שנעשה פתח ממילא שלא ע"י ספין לפענ"ד אין לחלק בהכי דהא בשחתה בספין נמי לא שייכי הני טעמי שבנקרע.

דאילו בנקרע הטעם משום שפיון שהעור מקולקל עד שנקרע סופו ליקרע פולו. משא"כ בפתח בספין.

וכ"כ המחצית השקל להדיא דבדינו של המרדכי לא שייכי הני טעמי ואפ"ה פוסל וא"כ שוב אין חילוק בין נחתה לנעשה פתח ממילא בלא חתה (ודע דלכאורה הי' נ"ל טעם אחר ע"פ פרש"י במשנה פ"ג דמנחות גבי נאפי' קוץ א' מעכבן דפי' משום דבתפילין כתי' הוי' והיו לטוטפות.

וא"כ י"ל דהאי טעמא שייך נמי בבתי דמיעוטו מעכב את רובו מה"ט כמו קוץ א'. אף ז"א דא"כ אמאי בנקרע בית א' מבפנים פשר ואין לומר פיון דתחלה הי' בכשרות שוב אינו מעכב כ"כ דז"א דקוץ א' מעכב בפרישיות אפי' נפסל אח"כ ועי' בש"ע סי' ל"ב סעי' ל"ט ובט"ז ס"ק ל"ד).

ונלע"ד עצה היעוזה בנדון שאלתנו לסתום הפתח מבפנים ע"י שיחברו קצת עור בתפירה או ע"י דבק למחיצות הפנימיות. אע"ג דבמ"א ס"ק נ"ב יש דעה דכה"ג ל"ח מעור א' מ"מ דעת המ"א משמע כהתוס' ואגודה דחשוב עור א'.

ובכה"ג שבלא"ה יש סברות להקל אין להקמיר כ"כ. (בכנה"ג בח"מ חלק ב' בסופו יש שם תשובה ארוכה מענין תפילין ולא עינותי בה): קיצור ע"ד השאלה שהחריץ שבין בית לבית אינו מגיע באמצעו עד התפר דהיינו עד התיתורא.

אלא הוא גבוה ממנה שם אבל בצדדיו מגיע הוא עד התיתורא והנה במקום שאין מגיע עד התפר הוא כמו פתח בין בית לבית. אם פשרין התפילין בדיעבד עכ"פ ע"פ דעת הט"ז סי' ל"ב סעיף מ"ז ס"ק ל"ו.

וכמ"ש הפמ"ג שם. או אולי הם פסולין אפ"ל דיעבד כמשמעות אאזמו"ר נ"ע בסי' ל"ב סעיף ס"א: א אע"ג לדעת הט"ז שם דס"ל ה"א דמכשירין בדיעבד אפ"ל לא הגיע החריץ עד מקום תפר.

כמ"ש בש"ע סעיף מ'. היינו אפ"ל יש שם הפסק וחקל למטה לגמרי וכמ"ש ס"ק ל"ו ונ"ל וכן אין להקשות ה"א אין ההפסק מגיע עד למטה דקי"ל פ"ב דימי דאמר פ"ן דמנפר החריץ שבין בית לבית תו לא צריך ולא פאב"י דאמר צריך שיגיע החריץ למקום תפר ומ"ש בט"ז אלא פאב"י פתב הפמ"ג שהוא ט"ס.

מ"מ לכתחלה ודאי צריך שיגיע החריץ ע"פ פלו' למקום התפר וא"כ לכתחלה צריך שלא להניח חקל כלל למטה. ולענין דיעבד מה שהתיר הט"ז בחריצו נ"כר אע"ג שיש חקל למטה.

צע"ג.

ואין לומר דיליף מרב דימי דאמר בסתם פ"ן דמנפר תו לא צריך. דה"א קאי על ברייתא (דף ל"ד ע"ב) ואם אין חריצו נ"כר ושם פרש"י שעשה מחיצות הבתים מבפנים ומוכרח הוא: ב מיהו לפמ"ש הב"ח סכ"ו דלאב"י מעכב דיעבד שיגיע החריץ עד התפר.

וצ"ל טעמא דאב"י דה"א מהברייתא משמע דבשחריצו נ"כר סגי. לכן צ"ל דאב"י מייירי כשהמחיצות שבין הבתים נעשות רק ע"ז שהחריץ שבין בית לבית מגיע עד התפר.

והברייתא מייירי שעשה מחיצות בפ"ע ולא שהמחיצות נעשות ע"י החריצו. וכיון דהכי הוא דאב"י מייירי שהמחיצות נעשות ע"י החריצו שבין בית לבית ולכן מצריך שיגיע החריץ שבין בית לבית עד מקום התפר.

וכיון דאעפ"כ רב דימי ס"ל דאין צריך שיגיעו החריצו עד מקום תפר מזה מוכן דס"ל דא"צ כלל מחיצות גמורות בין בית לבית ר"ל שא"צ שיגיעו למטה עד מקום תפר אף באמת פירוש הב"ח בהרא"ש תמוה.

שהרי הרא"ש ה' תפילין סי' ח' פתב ונהגו לחומרא פאב"י. ולהב"ח אדרבה נהגו פ"ב דימי.

גם מה שנסתייע מהר"ר אלקחנן שבמרדכי ג"כ אינו נכון וכ"כ אאזמו"ר ז"ל סי' ל"ב במראה מקומות ס"ק רע"א שהמרדכי ס"ל שצ"ל ד' מחיצות גמורות. גם בש"ע ש"ל שם סע"א ס"א הביא ראיה ברורה לדיון זה ממ"ש בש"ע סי' ל"ג ועמ"ש מזה בתשו' זו סע"א ז': סימן ט בענין זה מצאנו שתי תשובות.

והענין אֶחָד הוּא רַק הַחִלּוּק בְּקִיצוֹר וְאֲרִיכוּת וּמַחֲמַת שְׁלֹא יִדְעֵנוּ הִי דְבַתְרָא וְגַם שְׁלֵהֲשֵׁנִי חִיבֵר עֵינֵן אֲשֶׁר אֵינוּ מְבֹאָר בְּהֵרָאשׁוּנָה. לְכֵן סִדְרָנוּ שְׁנֵיהֶם]: גַּם בְּאֵנוּ לְשֵׂאוֹל מְרוּמַע"ל גִּידוֹן הַתְּפִילִין שְׁאֵינָם מְעוֹר אֶחָד שְׁנֵיהֶם הַסּוּפְרִים לַעֲשׂוֹת הָאֲרַבְעָה בְּתִים דְּשֵׁל רֵאשׁ כָּל בֵּית וּבֵית בְּפָנָי עֲצָמוּ וְאֶחָד"כ מִמְשִׁיכִין עֲלֵיהֶם עוֹר אֶחָד וּמִתְחִיל הָעוֹר לִילָף מִגַּג הַבַּיִת הַחִיצוֹן וְהוֹלֵךְ מִלְמַעְלָה לְמַטָּה וּמִלְמַטָּה לְמַעְלָה עַל הַבְּתִים הָאֲמֻצָּעִים וְעוֹלָה עַל הַבַּיִת הַחִיצוֹן מִצַּד הַפְּנִימִי וְכֵלָה הָעוֹר בְּגַג הַבַּיִת הַחִיצוֹן הַשְּׁנִי וְעִי"ז מְחַנְּפִים הַד' בְּתִים וְעוֹשִׂין הַשְּׁנֵינִי בְּזֶה בְּאֶפְסוֹן שְׁעוֹשִׂין שְׁנֵי שְׁנֵינִין מְקַלְף וּמַדְבְּקִים אוֹתָם עַל שְׁנֵי צַדֵּי הַבְּתִים הַחִיצוֹנִים וּמְחַפִּין אוֹתָם בְּעוֹר דֶּק קָטָן כְּפִי אֲנָרָה וְרוֹחֵב הַצַּד הַחִיצוֹן שֶׁל הַבַּיִת וּבּוֹלְטִין הַשְּׁנֵינִי מִהָעוֹר.

וְהִנֵּה הִלְכָה לַמ"מ הוּא שֶׁהַשְּׁנֵינִי צָרִיכִים לִהְיוֹת מִהָעוֹר הַבְּתִים עֲצָמָן וְהַשְּׂאֵלָה הוּא אִם זֶה נִקְרָא מְעוֹר הַבְּתִים וְאֵע"פ שְׁאֵנוּ מְכַשְׁרִין ע"י דְּבָק לִהְיוֹת נֶחֱשָׁב כְּעוֹר אֶחָד אִף בְּכֹאן שְׁאֵין עוֹר הַחִיפּוּי שֶׁל הַשְּׁנֵינִי מְחַפֵּה רַק מִצַּד הַחִיצוֹן שֶׁל הַבְּתִים הַחִיצוֹנִים וְאֵינָם עוֹלָה הָעוֹר הַחִיפּוּי לֹא עַל גַּג הַבַּיִת וְלֹא עַל צַדֵּי הַבַּיִת נִרְאָה שֶׁהוּא אֵינוּ מְעוֹר הַבַּיִת כְּלָל וּבְפֶרֶט כְּשֶׁמְתִיבֵשְׁנֵי הַתְּפִילִין נִקְמָט הָעוֹר הַחִיפּוּי שֶׁל הַשְּׁנֵינִי וְאֵינוּ מְחַפֵּה אִף הַצַּד הַחִיצוֹן בְּשִׁלְמוֹת עַד הַנְּוִיּוֹת שֶׁיִּהְיֶה נִרְאָה שֶׁהוּא מִהַבַּיִת.

וְגַם יֵשׁ שְׁעוֹשִׂין הַתְּפִילִין שְׁגַם הָעוֹר הַחִיפּוּי שֶׁל הָאֲרַבְעָה בְּתִים אֵינוּ מְחַפֵּה רַק הַשְּׁנֵי בְּתִים הָאֲמֻצָּעִים וְצַד הַפְּנִימִי שֶׁל הַשְּׁנֵי בְּתִים הַחִיצוֹנִים וְלֹא יוֹתֵר וְאֵינוּ עוֹלָה הָעוֹר אִף עַל גַּג הַבְּתִים הַחִיצוֹנִים.

בְּכֵן בְּקִשְׁתָּנוּ לְהוֹדִיעַ לָנוּ ע"י מְכַתְּבוֹ דַּעְתּוֹ בְּזֶה: הִנֵּה בְּעֵינֵקְרָא דְדִינָא בְּדִין בְּתִים ש"ר אִם סָגִי כְּשֶׁמְחַבְּרֵן זל"ז ע"י תְּפִירָה אוֹ דְּבָק הוּא מְחַלְּקֵת הַפּוֹסְקִים. דְּהִנֵּה הַב"י סִי' ל"ב הִבִּיא מ"ש סה"ת וְז"ל שֶׁיִּהְיֶה הַד' בְּתִים מְחַנְּפִים יַחַד מְעוֹר א' אוֹ שְׁמָא מַד' עוֹרוֹת וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיוּ תְּפוּרִין זל"ז עכ"ל.

וְהִנֵּה בַסֵּה"ת בְּסִימָנִים סִי' ר"ג כ' וְיִתְגַּבֵּר בְּעוֹר א' שְׁיֵשׁ בּוֹ דְּפוּס ד' בְּתִים וְלֹא בְּאֲרַבְעָה עוֹרוֹת כָּל דְּפוּס בֵּית בַּפ"ע עכ"ל הָרִי לֹא הִקְיֵל לַעֲשׂוֹת מַד' עוֹרוֹת לְכַתְּחֵלָה עכ"פ. וְגַם אֲבָדִיעֵבֵד לֹא בְּרִירָא מִיְלִתָּא כ"כ מְמַנּוּ לְהַקְל.

דְּכֵהָאִי לִישְׁנָא מְצִינוּ בַסֵּה"ת סִי' קכ"ט לַעֲנֵן שִׁינָה מְקוּם עֲמִידַת הַבַּעַל בְּגַט שְׁכ' וְשְׁמָא אִפִּי' שִׁינָה מְקוּם עֲמִידַתוֹ אֵינוּ פְּסוּל כו'. וְאֵעִפ"כ תְּפִס הַב"י בַּא"ע סִי' קכ"ח בְּדַעַת בַּע"ת דְּסַפּוּקִי מְסַפְקָא לִי לַעֲנֵן דִּיעֵבֵד ע"ש בַּמ"ש וְז"ל שְׁעַל בַּע"ת נִתְּפוּן וְכו'.

וְאִי מְשׁוּם שְׁפִיִים כָּאֵן נוֹטֵב הוּא וְנִכּוֹן לַעֲשׂוֹתָן מְעוֹר א' דְּמִשְׁמַע קֶצֶת שְׁאֵין בְּזֶה רַק מְשׁוּם דְּרָף עֲצֵה"ט לְבַד אֲפֶשֶׁר לְדַחוֹת דְּטוֹב לְאִפּוּקִי נִפְשִׁיָה מְסַפְקָא קְאָמֵר. וְהִנֵּה הַב"ח סִי' ל"ב סכ"א כ' דְּנִקָּא מְעוֹר א' שְׁלָם שְׁאֵין בּוֹ תְּפִירָה דְּלֹא כְּנִרְאָה מַסֵּה"ת דְּאִף בְּחִתִּיכוֹת תְּפוּרִין יַחַד חֲשׁוּב עוֹר א' דְּלִיתָא וְכֵן נוֹהֲגִין בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל עכ"ל.

וּלְפַמ"ש גַּם בַּד' סה"ת אֵין מְוַכְרַח כְּלָל לומר שְׁמִקְיֵל בְּזֶה וְעכ"פ לְכַתְּחֵלָה וְדַאי ס"ל לַהֲסֵה"ת ג"כ דְּבַעֲיָנוּ מְעוֹר א' שְׁלָם שְׁאֵין בּוֹ תְּפִירָה. וְכ"כ הַמַּעַד"מ רִישׁ הַל' תְּפִילִין דַּמַּל' סִימָנֵי סה"ת מְשַׁמַּע שֶׁיִּהְיוּ הַד' בְּתִים מְעוֹר א' לְאִפּוּקִי מַד' עוֹרוֹת תְּפוּרִים יַחַד כּו'

אף המ"א ס"ק נ"ב הביא דעת הב"ח וכו' אבל באגודה הוכיח ג"כ דחשוב פ'עור א' וכו' כ
התוס' במנחות (דל"ב ע"א) ד"ה להשלים עכ"ל.

והאמת שבתוס' שם יש שני פ'י וד' המ"א הם לפי הראשון שבתוס' בפ'י להשלים. אבל
לפ'י השני אין זה מוכרח כלל לומר דתפירה חשוב פ'עור א'.

וכן ראיתי בס' ביאור מרדכי על הלכות קטנות להגאון מהו מרדכי פנעט בהל' מזונה
שהשיג על המ"א במ"ש שהאגודה הוכיח דחשוב פ'עור א' שהרי באגודה לא הביא רק
הנה' ב' תירוצים של תוס' ולא הכריע.

וצ"ל דס"ל להמ"א דב' הפירושים אין חולקין בהדין ושניהם אמת לדינא ובפסקי תוס'
שם ראיתי שהשמיטו דין ה'נצא ע"פ פ'י הראשון. ואפשר הטעם משום דבתוס' שם
(דל"ג ע"א) פר"י דמזונה שכ' על ב' חתיכות עורות פסול והביאו הירושל' דתו"מ אין
נכתבין אלא על עור א'.

ור"ל דבשני עורות פסול אפי' תפרן או דבקן יחד. וכ"מ בדבריהם בסוטה (די"ח) שכ'
שם בגט שכתבו על שני דפין ותפרו יחד דפסול והרי במנחות שם משמע דמזונה שנה
בזה לגט ע"ש.

(וכן מוכח מהרמב"ן בגיטין דלקמן דמזונה שנה לגט שהרי נק' ספר בג"ש כו' וידעת
רש"י מזונה חמירא מגט). וא"כ זה שלא כפי' הראשון שבתוס' ד"ה להשלים הנ"ל.

גם הבי"ד רס"י רפ"ח כ' ודלא כדכ' התוס' דהא דאמרי' בירושל' דתו"מ אין נכתבין
אלא על עור א' והיא בשלא תפר העורות זה בזה. הרי דחה תי' הראשון של התוס' הנ"ל
מהלכה שעליו סמך המ"א וכבר הקשה זה ג"כ הפמ"ג על המ"א ס"ק נ"ב דהא בי"ד סי'
רפ"ח ס"ג פסק דלא פתוס' הנ"ל וכן הקשה ג"כ הביאור מרדכי.

ולפמ"ש גם התוס' עצמו דסוטה (י"ח) פליגי על פ'י הנ"ל וכן הרמב"ם והטור שבי"ד
סי' רפ"ח ס"ג פסקו להפך דשני עורות תפורין יחד ל"ח עור א': וליישוב דעת המ"א צ"ל
דס"ל דמסי' רפ"ח ס"ג אין מוכרח לסתור האי פסקא דשני עורות תפורין יחד חשיבי
עור א'.

דאע"ג דבמזונה פסול כה"ג. מ"מ י"ל דנדאי אילו הפסול במזונה הי' משום דנז' בגמ'
דבעי' עור א' וזה אינו עור א' א"כ שפיר הי' מוכח דין זה דשני עורות שהם תפורין ל"ח
לעור א' לכל דבר דבעינן עור א'.

אבל הרי הרמב"ם נטור דפסלי כה"ג במזונה הוא משום דמפרשי' דהיינו הא דאמרינן
בגמ' כתבה על שני דפין פסולה. וא"כ אין ללמוד שא"ד ממזונה דהיכא דאתמר אתמר
ולאו הפל בהדא מחתא מחתינהו וכמו דלפרש"י פסול במזונה אפי' כתבו בעור א' ממש
על ב' דפין כו' ולדידהו דכשר כה"ג אבל בשני עורות פסול אע"פ שתפרן.

משא"כ לשא"ד דבעינן עור א' אין ראי' מפאן לומר דשתי עורות תפורין ל"ח עור א'
ותדע דלאו כל הדברים שוין דהא גבי תש"י דבעי' אות א' לר"י מהני דבק כו'. מיהו אפי'
כן נהי שנאמר שאין ראיה משם לומר דנדאי ל"ח עור א' אבל לכאורה עכ"פ אין על מה
לסמוך לומר דחשיבי לעור א' מאחר שזה בנוי ע"פ פ'י הראשון שבתוס' ד"ה להשלים

הנ"ל וזאת מוכח בבירור בסי' רפ"ח ס"ג דלא קי"ל פהאי תירוץא ועוד נלע"ד שא"ל דהרמב"ם שפוסל במזונה שכי על ב' עורות הוא ע"פ הירוש' דפ"ק דמגילה הנ"ל דתו"מ אין נכתבין אלא על עור א'.

דו"ל הרמב"ם רפ"ה פתבה בב' או בג' דפין פשרה ובלבד שלא יעשה פזנב כו' פתבה בשני עורות אע"פ שתפרן פסולה עכ"ל. וכ' הכ"מ דמה שהכשיר בב' או בג' דפין הוא שפפרש דהיננו מאי דאמר רב"ח אר"י מזונה שעשאה שנים ושלש ואחת פשרה כו'.

וצ"ע דלפני זה א"כ מהו הרבותא בנאחת דר"ל אדף א' ואלא איך יעשה. ולזאת הי' נ' לכאורה דהרמב"ם הי' לו גירסא כמו שפפצאתי בחי' הרמב"ן גיטין ד"כ ע"ב ונ"ל והא דאמרינן במנחות גבי מזונה בשני דפין פשרה הריא נמי פחתיקה אחת שאילו בב' חתיכות ודאי פסולה שהרי נק' ספר בג"ש וספר אהד אמר רחמנא ולא שנים וג' ספרים עכ"ל הרי דגורס בשני דפין פשרה וי"ל שזו הי' גירסת הרמב"ם.

וא"כ הא דפסול בשני עורות לא נז' לפ"ז בש"ס דידן ותדע דהרמב"ן הנפרד להוכיח מסברא שהרי נק' ספר כו'. וא"כ נ' שהרמב"ם הוציא זה מן הירושל' דתו"מ אין נכתבין אלא על עור א' ומפרש דבב' עורות פסול אע"פ שתפרן.

וכן הכריח הפי' (בירוש') בעל קה"ע בירוש' שם. וכן הכריח ג"כ בבבאור מרדכי ה' מזונה שם.

וע"ש שתמה אמ"ש התוס' דהירוש' מייירי בשלא תפר כו'. וכיון שכן מוכח מהרמב"ם דבמקום דבעי' עור א' היינו דוקא עור א' שלם בלא תפירה ולפ"ז יש ללמוד ג"כ בענין פתי התפילין דנז' בגמ' מעור א' דלא מהני תפירה אלא בעינן עור א' שלם ממש בלי תפירה כמ"ש הב"ח וסייעתו.

ואפ"י אם נאמר שהרמב"ם הוציא דין הפיסול בשני עורות אע"פ שתפרן ממיקרא דרב"ח א"ר יוחנן כמ"ש הכ"מ משום דאל"כ יהי' קשה למה השמיט הדין הינא ממיקרא זו לפרש"י. מ"מ נלמוד מן הירושל' דתפירה לא מהני במקום דבעינן עור א'.

וצ"ל לדעת המ"א שי"ל דש"ס דידן לא ס"ל פהירושל' כמ"ש סברא זו במרדכי בשם ר"ש גבי פתבה על ב' דפין כו' מיהו משמעות התוס' ושאר מפרשי' אינו פן זולתי בפסקי תוס' דסוטה (י"ח) משמע דר"י לא ס"ל פהירושל' והיא הסברא שבמרדכי הנ"ל.

א"נ אפ"ל דאע"ג דלענין מזונה בעינן עור א' בלי תפירה מ"מ אין ללמוד מזה לד' פתי תפילין שי"ל דשם מהני תפירה כמו בד' פרשיות ש"י לר' יהודה קודם שחזר בו. והטעם פנין שמ"מ הם ד' פתים או ד' פרשיות אין פוסל בדיעבד אם פל א' מעור מיוחד ואע"פ שצ"ל אהד די בחיבור דתפירה.

משא"כ בפפרשה א' דתש"ר לא מהני חיבור ומזונה אע"פ שהיא ב' פרשיות דומה לפפרשה א' שהרי מצנה בסתומות כו'. ורבינו ז"ל פי' שא"צ רינח פשיעור פ' סתומה שבס"ת משום דמזונה ל"ד לס"ת שהקפידה תורה בב' פרשיות של מזונה להסמיכן זו לזו בדרך א' דוקא לפרש"י ואף לפי דעת התוס' והרא"ש בעינן עכ"פ עור א' עכ"ל ולזאת י"ל דבמזונה הוא שהקפידה התורה שיהיו מעור א' בלי תפירה (משום דדומה לפפרשה א')

שבתפילין כיון שא"צ רינח פשיעור שפין פ' לפרשה וגם עיקר מצותה לכותבן בדר א' זת"ז מה שהוא פסול גמור אפי' בתפילין פרשיות שכתבן זת"ז) משא"כ בכתבי התפילין מהני דיבוק או תפירה כמו בד' פרשיות ש"י לר"י קודם חזרה.

כן יש ליישב דעת המ"א שלא יהיו דבריו נגד הירוש' וש"ע י"ד סי' רפ"ח ס"ג והב"י שם. אבל מ"מ אין ראיה ג"כ לסברתו כיון שנתבאר שסברת התוס' דמנחות דבמזוזה מהני תפירה שעליהם סמך המ"א להקל גבי כתיבת התפילין.

היא דחזקה מהלכה מרוב הפוסקים והן הרמב"ם והרמב"ן והתוס' דסוטה והטוש"ע י"ד סי' רפ"ח ס"ג: והנה הב"ש באה"ע סי' ק"ל סק"ח כ' וצ"ע למה לא מהני דיבוק דהא איתא במנחות (דף ל"ד) ר' יהודה דרש והנה לה לאות אות א' מבחוזן נאות א' מבפנים מ"ה אם כ' תש"י על שני קלפים פסול ואם דיבק אותם פשר כו' נשמע דיבוק מהני אע"ג דמדאורייתא בעינן אות א' כו' עד ועיין בא"ח סי' ל"ב בב"ח וצ"ע עכ"ל הב"ש עי"ש בב"ש פ"ל לשונו שצריך לעניינו.

ובביאור מרדכי ה' מזוזה השיב עליו (וכן השיב עליו בקצת דברים הת"ג סי' ק"ל סק"ח ואשתמיטת' שקדמו הביאור מרדכי) דהא רש"י במנחות כ' וז"ל והי' לה לאות כו' אבל לה המשמש בהם וניכר ממשן של ד' אגרת פל' א' לבדה הני ב' אותות עכ"ל וכיון דדבקו דתו אין משמושן ניכר שהם ד' עורות ה"ל אות א' לדידה כמו לאחרים א"כ מה ראי' מזה לענין היכאדבעי' ספר א' ולא שנים לא מטעם משמושן הניכר עכ"ל.

ולפ"ז בענין כתיבת התפילין דבעי' עור א' משום זכרון א' אמרתי לה צ"ע אם דומה לספר א' דדבק לא מהני או לאות א' דמהני דבק ולכאורה מהש"ס גופא מוכח דבענין אות א' לא מהני דבק לכתחלה רק בדיעבד דמניא כתבן על ד' עורות יצא וצריך לדבק כו' ויצא משמע דיעבד.

וא"כ אס"ד דדבק הני פעור א' לכתחלה ג"כ א"כ לא שייך למיתני יצא וצריך כו' דא"כ היינו ממש עור א'. ויש לדחות דתני ל' דיעבד משום דדיבק אחר הכתיבה אבל אם דיבק קודם אפי' לכתחלה שרי וכנז' חילוק זה בב"ש שם.

עוד השיג על הב"ש במ"ש ותוס' בסוטה לא פסל אלא בתפר או דבק אחר הכתיבה אבל אם תפר קודם הכתיבה פשר וכן ס"ל להרמב"ם והטור. כמ"ש בי"ד סי' רפ"ח עכ"ל.

הרואה חושב שהרמב"ם והטור כתבו להכשיר בדיבוק שאחר הכתיבה ולא נמצא כן. והרמב"ם והטור פוסלים בדיבוק ואין מחלקים שום חילוק פל' עכ"ל הביאור מ'.

והת"ג הוסיף דמסברא נ' דאין לחלק בין דיבוק קודם הכתיבה לאחר כתיבה דלדעת התוס' בסוטה אין הדיבוק משוי' אותם לחד פל' וממילא פסול אפי' קודם כתיבה דהא מה"ט פסול בשופר.

והתוס' במנחות פליגי אתוס' דסוטה וס"ל כמ"ש התוס' בר"ה (דכ"ז) דדיבק שברי שופרות חשוב כשופר א' עכ"ל והנה באמת השגתם יפה דברמב"ם טור לא נמצא פל' להקל בתפר קודם כתיבה וצ"ל דדייק לה מדכ' הרמב"ם כ' בשני עורות אע"פ שתפרן מוכח דמייירי בתפרן אחר שכתבן ונק' עליהם שם פסול.

ומ"ש הת"ג דמסברא נ' דאין לחלק כו' אין מוכרח דלעולם י"ל דדיבוק משוי פחד. אלא דבדיבוק אחר כתיבה לא מהני פנין שנק' עליהם שם פסול וחילוק בין נק' שם פסול ללא נק' הוא משנה מפורשת רפ"ג דמקנאות שתי מקנאות שאין בהם מ' סאה ר"ל שאפי' בהצטרפן יחד לא יהי' בהם מ' סאה ונפלו לזה לוג ומחצה ולזה לוג ומחצה ונתערבו פשרים מפני שלא נק' עליהם שם פסול כו' ואע"ג שפלו ג' לוגין מ"מ הנפילה הי' בעודן מוכדליו והיינו כנ"ד שתפרום קודם כתיבה כו' ודו"ק.

אמנם ראית הת"ג משופר לכאורה ראיה ברורה דהתם נעשה החיבור קודם שעשאוהו שופר ואפ"ה לא מהני. אמנם באמת לכאורה י"ל ומקום שבאת דעכצ"ל דאין גט דומה בזה לשופר שהרי לענין גט משנה שלמה שנינו על הקרן של פרה ונותן לה את הפרה כו'.

מבואר דלא איכפת לן במה דקאי גילדי גילדי ומחזי כשנים ושלשה ספרים. ואע"ג דבשופר פסול מה"ט.

עכצ"ל דבשופר החמירה התורה יותר וכדאי' סבא זו בתוס' דמנחות ובמרדכי לחלק בין סוטה לגט ע"ש. וא"כ אדרבה יש פאן ראיה ברורה לסברת הב"ש דבדיבוק קודם הכתיבה מהני לענין גט כמו כ' על קרן של פרה דצ"ל דמהני מה"ט.

אף אפשר לדחות דשאני התם שמחנבר מתולדתו וגם מעולם לא הי' מופרד כלל לכן גבי שופר נמי לא אמרו רק דמתחזי כשנים ושלשה שופרות. ור' יוסי ס"ל פנין דמחברי אהדדי חד הוא וי"ל דהיינו מחברי מתולדתו אבל חיבור דלאח"כ לא מהני שהרי גבי שופר שנסדק ונדבק פרש"י דפסול משום שנים ושלשה שופרות ולא פליג ר' יוסי א"ו צ"ל דשאני האי חיבורא שהוא מתולדתו.

שוב מצאתי פן להדיא במהרי"ק ש' קכ"ב בתחלתו בשם התוס'. וכמ"כ יש לחלק לענין גט אפילו לרבנן דאקרון של פרה פשר משום דמחנבר מעיקרו הוא ומעולם לא הי' פרוד משא"כ חיבור דדבק י"ל דלא מהני.

ונשמע מזה לענין פתי התפילין אם חיבר העורות קודם שעשאן בתים יש להקל לפ"ד הב"ש בפשיטות ולפמ"ש יש לו פנים בהלכה. מצד ההוכחה מהא דקרן של פרה כו'.

אלא שמ"מ אין זו ראי' מוכחת דיש לחלק כדפרישית דשאני חיבור שבתולדה שהוא ג"כ חיבור מעיקרו וסתימה דמעיקרא וחיבור שע"י דבק. והנה בד"מ בא"ח סי' ל"ב ס"ק כ"ב כ' בשם הא"ז אם כתב תפילין בשני דפין בעור א' או אפילו בשני עורות ודבקם יחד פשר עכ"ל וע"כ פנונתו אפרשה א' דתש"ר דאילו על ד' פרישיות דתש"י לא יתכן מ"ש שני דפין בעור א' דהא מצנתו פה לכתחלה לכתוב בעור א' ד' פרישיות בד' דפין.

וכן לא יתכן מ"ש בשני עורות ודבקם יחד פשר דאפילו לא דבקם יחד פשר בדיעבד. א"ו מיירי על פרישה א' דתש"ר.

והנה הרמ"א הביאו בלי חולק וגם שום א' מהאחרוני' בא"ח שם לא העירו ע"ז. ובאמת שהוא נגד הירושלמי וכל הפוסקי' דתפילין ומזוזות אין נכתבין אלא על עור א' ולא מהני דבק כנ"ל.

והכי משמע נמי מדאמרין בגמ' גבי תש"י שפתיבן על ד' עורות נצא וצריף לדבק לר' יהודה ואי אי' להא"ז אפי' על שמונה עורות פשר ע"י דבק. א"ו דבפרשה א' לא מהני דבק לד"ה.

ורש"י במזוזה שהקיל לפ"ד התוס' (ל"ב) ע"י דבק צ"ל משום דבמזוזה יש בה ב' פרשיות מ"ה פשר בכתב כל פרשה על עור א' ודבקן אח"כ כמו בתש"י לר' יהודה. אבל להקל בפרשה א' שכתבה בשני עורות ע"י דבק לא מצינו וכ"ש שלמשמעות הטור בי"ד סי' רפ"ח ס"ל דלרש"י במזוזה נמי פסול בשני עורות.

ועוד ק' על הא"ז דמקיל פאן בשני דפין וממ"נ אם ס"ל כפרש"י במזוזה א"כ שני דפין פסול. וצ"ל דס"ל כפרש"י וס"ל פהתוס' בפרש"י דשני עורות ותפרן פשר במזוזה.

ושני דפין דפסול במזוזה הוא במזוזה דוקא שהרי לא נז' כן בתפילין מיהו לפי"ז קשה למה גבי גט מבואר באה"ע סי' ק"ל משמו דיש להסתפק אם כ' על ב' עורות ותפרן. ואפשר שאני התם דנק' ספר ופסול משום ספר א' כו'.

ובמזוזה נמי אפשר מסתפק מה"ט משא"כ בתפילין. מיהו כל הפוסקים נ' חולקים על סברא זו וגם הוא נגד הירוש' פנ"ל ב' ה"ב"י בי"ד רס"י רפ"ח: ולכאורה יש להביא ראיה דתפירה או דבק מהני בבתי התפילין מהא דפרש"י במנחות (דף ל"ד ע"ב) אהא דתניא ואם אין חריצון ניקר פסולות.

החריץ שבין כל בית ובית אם אינו ניקר מבחוץ פסולה כגון אם עשה מחיצות הבתים מבפנים ואין חריץ ניקר מבחוץ עכ"ל. והנצרך לזה משום דאל"כ ה"ל בית א' לגמרי ופשיטא דפסול ולכך הנצרך לומר דמיקרי שמבפנים יש מחיצות עד שהן ד' בתים ממש רק שמבחוץ אין חריצון ניקר ומש"ה פסולות דבעינן שיהי' ניקר ג"כ מבחוץ שהן ד' בתים ופי' זה מוכרח בברייתא.

ולפ"ז נ' דהמחיצות שמבפנים לא נעשו מעור א' עם העור שמבחוץ אלא ע"י דבק ואפ"ה מהני. מיהו אפשר לצייר ג"כ דעשאן מעור א'.

א"נ י"ל שעשה ד' בתים מעור א' ואח"כ תלה עליהן עור א' ובאותו עור שתלה אין חריצון ניקר. ואפשר ג"כ להביא ראיות דלא מהני תפירה ודבק מהא שכ' התוס' שם (דל"ה) תחלת עמוד א' גבי תיתורא.

ומשמע מפי' הקונט' שהבתים והתיתורא הכל מעור א' ואין נוהגין כן עכ"ל. ובפסקי תוס' שם כ' תיתורא אף כי ראוי לעשות מעור א' אין נוהגין כן עכ"ל.

ובמדרדכי ה' תפילין הביא ג"כ מחלוקת זו דרש"י והגאונים והביא ראיה לפרש"י מפ' במה מדליקין ומשמע מאותה ראיה דלפרש"י צ"ל מעור א' דוקא. ומבואר שם דלהגאונים נמי התיתורא צ"ל מחובר ותפור בבתים וא"כ מזה מוכח דתפירה לא חשוב כעור א' ממש דאת"ל דחשוב כעור א'.

א"כ אין שייך כלל מחלוקת זו דאף את"ל דבעי' מעור א' כפרש"י. מ"מ הרי התפירה משוי' להו חד שהרי אפי' בבתים עצמן דבעי' מעור א' סגי בתפירה וא"כ כ"ש בתיתורא.

א"ו צ"ל דבבתיים בעינו מעור א' ממש בלי תפירה ולכן לפרש"י דבעי התיתורא ג"כ מעור א' היינו מעור א' ממש בלי תפירה. ולהגאונים א"צ פלל שיהיו מעור א' ומש"ה סגי בתפירה.

וכן משמע ממ"ש המרדכי בשם ר"י ליישב הרא"י שהביאו לרש"י וז"ל פיון שמחנך ותפור בבתיים אע"פ שהשין על הקציצה הוי פמוה לענון טהורות עכ"ל דהאי לענון טהורות מיותר קצת לכן י"ל דכוננתו דנהי דלא חשוב התיתורא עם הבית כעור א' ממש ע"י התפירה מדלא מהני תפירה בבתיים גופיהו מ"מ חשיבא פמוה לענון דבעי שתהי' מעור בהמה טהורה משום מן המותר בפיהו כו' מחמת השין שעל הקציצה כו'.

מיהו אפשר קצת לדחות ראיה זו דנדאי היכא דבעי מעור א' צ"ל לכתחלה מעור א' שלם בלי תפירה. אבל דיעבד סגי פשמחנך ע"י תפירה.

ובתיתורא נוהגין אף לכתחלה להקל ע"י תפירה ולפ"ד הב"ש דמחלק בין תפורם קודם הפתיכה לאח"כ א"ש דבבתי אפטר צ"ל התפירה קודם שיעשו מהן הבתיים: עוד אפשר יש להביא ראיה דתפירה לא מהני בבתיים אלא צ"ל מעור א' שלם ממש מסוגיא דסנהדרין פ' הנהניקין (דפ"ט ע"א).

דאמרינו שם אי הכי תפילין נמי אי עביד ארבעה בתי ואייתי אחריןא ואנח גבייהו האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ואי עביד חמשה בתי גרוע ועומד הוא. ואי איתא דתפירה משני להו חד הנה מצ"ל דעביד ארבעה בתי ואייתי אחריןא ותפרו עמהן דאז לא שייך לומר האי לחודיה קאי כו' פיון שתפור עמהן ותפירה משני להו חד כמו שמהני בחיבור ד' הבתיים עצמן זל"ז ע"י תפירה.

א"ו צ"ל דתפירה לא מהני בתפילין. וכיון דלא מהני אמרי' האי לחודי קאי כו' דחיבור שע"י תפירה ה"ל פלא פלום בתפילין.

ול"ד לציצית דאם קשרו עמהן חוט יתר מןפסיל דשאני התם דקשר מהני בציצית למ"ד קשר העליון דאורייתא כו' ע"ש בסוגיא. משא"כ למ"ד דא"צ קשר י"ל דאפי' קשרו אמרי' האי לחודי קאי כו' ע"ש.

וככה בתפילין פיון דתפירה לא מהני אפי' תפרו אמרי' האי לחודי קאי כו' אבל את"ל דתפירה מהני בתפילין א"כ פשתפר להן בית ה' לא שייך לומר האי לחודי קאי כו'. וא"כ מאי מקשה א"ה תפילין כו'.

והוכרח ליישב דמ"מ מןפסיל משום בית החיצון שאינו רואה את האויר. ר"ל דאע"ג דלחודי קאי עכ"ז הבית החיצון אינו רואה את האויר ולכמ"ש פשתפרו ל"ל האי לחודיה קאי כו' א"ו צ"ל דתפירה לא מהני בתפילין למשנינהו חד: ויותר תתחזק הקושיא לכמ"ש התוס' שם (דפ"ח סע"ב ומיהו תימה אמאי לא משכח לולב בכה"ג שאגד ג' מינין בפ"ע דנעשה בכשרות ואח"כ אגד עמהן מין אחר דה"ל מוסיף גורע וי"ל פיון דקודם נטילתו נפסל ה"ל גרוע ועומד אבל תפילין כו'.

והרי ס"ל להתוס' דלמ"ד לולב צריך אגד אם אגד ג' מינין ואח"כ אגד עמהן מין אחר נפסל ולא אמרי' האי לחודי קאי כו'. וא"כ כמ"כ ממש בתפילין אם עשה ד' בתיים ואח"כ

תפר לָהֶן בֵּית ה' לֹא אָמְרִי הַאִי לְחֹדְרִי קָאִי אַתְּ לְדַתְפִּירָה מְהִי בַתְּפִילִין דָּאִז ה"ל פְּאָגְד דְּלוּלָב.

וְע"ש בְּחֵי הָר"ן שֶׁג"כ הָאָרִיף בְּזוּה. אִף נִלְע"ד לְיִישָׁב זֶה וְהוּא דְשָׁם (דפ"ח ב') גְּבִי לִוְלָב וְצִיצִית אָמְרִי לְמ"ד לִוְלָב א"צ אָגְד וּבְצִיצִית לְמ"ד קָשֶׁר הָעֲלִיוֹן לָאו דְּאוֹרִינְתָא הַאִי לְחֹדְרִי קָאִי וְהַאִי לְחֹדְרִי קָאִי כו'.

וּמְלִשׁוֹן זֶה מוּבָן דָּאִף אִם בְּאַמַּת אָגְד הַלִּוּלָב וְקָשֶׁר הַצִּיצִית מ"מ אָמְרִינָן הַאִי לְחֹדְרִי קָאִי כו' כִּינּוּן שְׁמֵדְאוֹרִינְתָא לֹא הִי צָרִיף לְאָגְד הַלִּוּלָב וְלִקְשׁוֹר הַצִּיצִית אִין הַקָּשֶׁר וְהָאָגְד עוֹשֶׂה לָהֶן חִיבוּר.

דְּדוֹקָא הֵיכָא שְׁצָרִיף אָגְד וְקָשֶׁר אִז זֶה הָאָגְד וְהַקָּשֶׁר מְשׁוּי וּמְצָרִף לֹא אוֹתָן הַדְּבָרִים הַנִּקְשָׁרִים בּוֹ. וְזֶה מְוַכְרַח בְּהַפְשֵׁט שֶׁם דַּא"ל"כ לְמ"ד לִוְלָב א"צ אָגְד קָשָׁה דִּיהֵן' נִפְסָל כְּשֶׁאָגְד עִמָּהֶן עוֹד מִיֵּן א' וְלֹא שְׁיִיף לִוְרֵע גְּרוּעָה וְעוֹמֵד הוּא שְׁהָרִי הִי כְּשֶׁר קוֹדֵם שְׁנָאָגְד כו'.

וְעוֹד דְּהָא אִף לְמ"ד לִוְלָב א"צ אָגְד הֵינּוּ דְּאִינוּ מְעַכֵּב אָבֵל מ"מ מְצַנָּה לְאָגְדוֹ וַא"כ מְסַתְמָא אָגְדוּהוּ וַא"כ מֵאִי הַאִי דְּקָאֵמֵר לְמ"ד לִוְלָב א"צ אָגְד הַאִי לְחֹדְרִי קָאִי דְּקָשָׁה מ"מ מְסַתְמָא אָגְדוּהוּ כְּמַצְוֹתוֹ א"ו ר"ל כִּינּוּן דַּא"צ אָגְד א"כ אִין הָאָגְד מְשׁוּי וּמְצָרִף לָהֶן וְה"ל כְּהַאִי לְחֹדְרִי קָאִי כו'.

וּמַעֲתָה אַחַר שְׁיָצָא לְנוּ סְבָרָא זֶה דְּדוֹקָא הָאָגְד וְהַקָּשֶׁר הַמְעַכֵּב בָּהֶן הוּא שְׁעוֹשֶׂה אוֹתָן לְאַחֲדִים. א"כ בַּתְּפִילִין גְּמִי מַצ"ל דַּתְּפִירָה מוֹעֲלֵת בַּתְּפִילִין לְעִשׂוֹתָן א'.

וּמ"מ כְּשֶׁעֲשֶׂה בַתְּחִלָּה ד' בְּתִים וְעֵבִיד אַחֲרֵינָא גְּבִייהוּ אַע"ג שְׁתַּפְּרוּ אָמְרִי הַאִי לְחֹדְרִי קָאִי. שְׁהָרִי תְּפִירָה זֶה שְׁתַּפְּרָה הַבֵּית הַחֲמִישִׁי לְד' בְּתִים דְּמַעֲיָקְרָא הִי לְלֹא צוֹרֵף שְׁהָרִי א"צ כָּלֵל בֵּית ה'.

וַא"כ כִּינּוּן שְׁתַּפְּרָה זֶה לְלֹא צוֹרֵף לֹא עֲדִיפָא מְקָשֶׁר וְאָגְד לְמ"ד שֶׁא"צ אָגְד דְּלֹא מְהִי לְעִשׂוֹתָן חֲדָה כִּינּוּן שְׁלֹא הִי נְצָרֵף לְאָגְד. וְכִכָּה י"ל בַּתְּפִירָה זֶה וַאֲע"ג דְּמִין תְּפִירָה שְׁיִיף בַּתְּפִילִין וְאִינוּ דוֹמָה מְמַשׁ לְאָגְד דְּלוּלָב לְמ"ד שֶׁא"צ אָגְד דַּר"ל שְׁאִין הָאָגְד שְׁיִיף כָּלֵל בְּלוּלָב לְעַכֵּב מְדְאוֹרִינְי' מִשֶׁא"כ הֵכָא מ"מ י"ל דְּהוֹאִיל שְׁתַּפְּרָה זֶה לְלֹא צוֹרֵף הִי גְּמִי לֹא מְהִי לְצָרְפֵן.

וּלפ"ז הִנֵּה בְּעִנְיָן קוֹשְׁי' הַתּוֹס' וְהָר"ן גְּבִי לִוְלָב לַפ"ז עַכְצ"ל דְּכּוֹנְנָתָם שְׁאַחַר שְׁאָגְד ג' מִינִין תָּחֵב מִיֵּן אַחַר לְתוֹף אוֹתוֹ הָאָגְד מְמַשׁ שְׁאוֹתוֹ אָגְד שְׁפִיר מְחַבְּרָם שְׁהָרִי הוּא נְצָרֵף מְדְאוֹרִינְי'. אָבֵל אִם עֲשֶׂה אָגְד שְׁנֵי דְּהֵינּוּ שְׁאָגְד אוֹתָן ג' מִינִין' הָאָגְדִים מְכַבֵּר יַחַד עִם מִיֵּן אַחַר בְּאָגְד שְׁנֵי.

וְנִמְצָא שֶׁהִג' מִינִין אָגוּדִין בַּפ"ע וְגַם אָגוּדִי עִם הַמִּין הַרְבִּיעִי שְׁהוֹסִיף בְּזוּה י"ל דְּבְּאַמַּת אָמְרִי הַאִי לְחֹדְרִי קָאִי כִּינּוּן שְׁזֶה הָאָגְד לֹא הִי בּוֹ צוֹרֵף לְמַצְנוֹת אָגְד לִוְלָב שְׁכַבֵּר הִי אָגוּדִין בַּפ"ע. אֵלֶּא שְׁלִשׁוֹן הַתּוֹס' וְאַח"כ אָגְד עִמָּהֶן מְשַׁמַּע לְכְּאוֹרָה לֹא כַּמ"ש דַּא"ל"כ הַל"ל וְאַח"כ תָּחֵב לְתוֹף הָאָגְדוּהָ כו'.

עוד קשה דא"כ מאי האי דקאמר נאי עביד ה' בתי גרוע ועומד הוא הא לפעמים משפחת נמי דעביד ה' בתי ואעפ"כ אמרי' על הבית החמישי האי לחודי' קאי כו' פגון שלקח ה' עורות ותפרן זה לזה ועשה מהן ה' בתים שאז י"ל דלא אמרי' גרוע ועומד הוא אלא אמרי' על הבית החמישי דלחודי' קאי פיון שלא הי' צורך בו למצנת תפילין.

ומדאמרי' גרוע ועומד הוא צ"ל דליתא למ"ש וא"כ מוכרח לומר דתפירה לא מהני בתפילין. ויש לדחות דכיון שתפר העורות קודם שעשה בתים לא שיני' לומר דתפירה של בית ה' לא מהני דלחודי' קאי דאז לא היתה מנוקדת לבית ה' ויכול לעשות מזה ד' בתים הלכה תפירה זו מצרפן.

ורק כשתפר בית ה' להד' בתים הוא דאמרי' האי לחודי' קאי כו' שהרי ניכר ונודע שתפירה זו היא כלל ללא צורך ולמותר להתפילין: העולה ממ"ש דמסוגלי' הגמ' יש פנים לכאן ולכאן. ומ"מ קצת נוטה יותר לומר דבעי' מעור א' ממש כדמוכח ממשמעות הירושל' דהיכא דבעי' עור א' לא מהני תפירה וכ"מ ממשמעות הפוסקים גבי תיתורא גם מסוגלי' דסנהדרין פנ"ל אף שיש לדחות הפל נאין הקרח ברור.

והראי' המראה להפך דדבק מהני מהא דפרשיות ש"י לר' יהודה כבר דחה הביאור מ'. אלא שמצאתי ראיתי בשו"ת הרמ"ע ססי' ל"ח ונ"ל שמעתי שיש מתחכמים לעשות הבתים ש"ר מארבעה עורות ואפשר שיצא להם זה ממה שמצינו במסכת פלים פ"ח תפלה ארבעה פלים כו' נאין זה דקדוק נכון.

שהרי מפורש בבבלי' כו' ומניחן בד' בתים בעור א'. נאין ספק שפך היא מצונותן.

ותנאי לא פליגי שאין זה לעכב אלא אפילו על ד' עורות יצא ובלבד שיהיו תפורין זל"ז כו' פי אין ללמוד יותר מאותה משנה עכ"ל. הרי הוכיח מממשנה מפורשת בכלים דאם עשה הבתים מד' עורות תפורין זל"ז יצא יע"ש בפ"י הרמב"ם ונתפרו כו' מבואר להדי' כמ"ש הרמ"ע.

ועם שאפשר לדחות לומר דהמשנה מייירי בשאח"כ טלה עליהן עור א' ונמצא שאע"פ שתפירה שלהן לא מהני לעשותן א' מ"מ זה העור העליון א' הוא (ולא נפסל משום שהבתים שמבפנים מפסיקין בין העור העליון (שהוא העיקר הואיל והוא מעור א') להפרשיות דלא גרע מפורכין במטלית עי' במ' ובביאור מ' מה שפלפל בענין פורכין במטלית דל"ד לביה"ח שאינו רואה את האויר יעו"ש).

וכשהתיר את הרביעית החליף ג"כ העור וטלה עליהן עור א' אחר. או י"ל דמייירי שהבתים נטמאו קודם שטלה עליהן זה העור וכשהחליף שנית הג' בתי' החליף ג"כ העור.

וא"כ אין ראי' בזה להתיר דבתפירה לבד מ"מ כ"ז דחוק ועיקר חסר. ופשטא דמתני' מסייע להו להאומרים דתפירה מהני בדיעבד עכ"פ בבתי התפילין כמ"ש הרמ"ע: וכ"ז לענין דיעבד.

אָבֵל לְעֵנָן לְכַתְחֻלָּה ס"ל לְהַרְמ"ע ג"כ דִּישׁ לְעֵשׂוֹת מְעוֹר א' דְּוָקָא בְּלִי תְּפִירָה. וּכ"כ הָא"ז וְהָא"ר וְהַפּמ"ג וּכ"ד הַבִּינְאוֹר מ' רַק וְשִׁבְבִינְאוֹר מ' מִשְׁמַע קֶצֶת דְּמַחְמִיר בְּזֵה אֶפְיָלוֹ אֶבְדִּיעֵבֵד.

וְכֵן מוֹכַח מִמַּש"ל מְעֵנָן מִחֻלְקַת רַש"י וְהַגְּאוֹנִי גְבִי תִּיתוּרָא דַּעכ"פ מוֹכַח מִשְׁם דְּלַכְתְּחֻלָּה צ"ל הַבְּתִים מְעוֹר א' בְּלִי תְּפִירָה דַּאֲת"ל דְּאֶפִּי לְכַתְחֻלָּה רַשְׁאִין לְעֵשׂוֹת הַבְּתִים מִד' עוֹרוֹת ע"י תְּפִירָה אִין פֶּאן מְקוֹם לְסַפֵּק בְּתִיתוּרָא פְּדִלְקָמֵן דְּלֹא עֲדִיפֵא מִגּוֹף הַבְּתִים.

גַּם מִמְּקוֹר הַרְאָיָה הַמְחַזְקַת יְדֵי הָאוֹמְרִים דְּדָבָק מְהֵנִי שֶׁהוּא מְדַמְהֵנִי בַתש"י לר' יְהוּדָה קוֹנְדֵם חֲזָרָה פּנ"ל בְּשֵׁם הַב"ש מִשְׁם ג"כ מוֹכַח דְּלַכְתְּחֻלָּה לֹא מְהֵנִי אֶפִּי שְׁם כַּמַּש"ל מְדַתְנֵיָא יֵצֵא וְצָרִיף לְדָבָק כּו' מְבֹנָר דְּלַכְתְּחֻלָּה לֹא גַם מִסָּה"ת שְׁמִמְנוּ נוֹבַע הַקְּוֹלָא בְּתִפְרָה מְבֹנָר דַּס"ל עכ"פ לְכַתְחֻלָּה שְׁצָרִיף לְעֵשׂוֹתוֹן מְעוֹר א' לְכָל הַפִּירוּשִׁים שְׁנֹאֲמָרוּ בּוֹ הַלְפָה פְּשוּט שְׁאִין לְהַקְלֵל לְכַתְחֻלָּה: וְעַכְשָׁיו נְבוֹא לְדִין הַשְּׂאֵלָה דְּשְׂאִילְנָא קְדָמִיכוֹן.

בְּעֵנָן הַבְּתִים שְׁעוֹשִׁין בְּעִירְכֵם שְׁהַעוֹר הָעֲלִיוֹן הַמְחַפֵּה אֶת הַד' בְּתִים מְסִתִּים בְּגַג שֶׁל שְׁנֵי בְּתִים הַחִיצוֹנִים וְשֵׁם מְדַבְּקִין עוֹר אַחַר וְשִׁין כּו'. דְּלַכְּאוּרָה י"ל שְׂאֵף גַּם לְהַמְקִילִים ע"י תְּפִירָה וְדָבָק הֵינּוּ דְּוָקָא בְּתִפְרָה שְׁבִין בֵּית לְבֵית.

אָבֵל כָּל בֵּית בַּפ"ע י"ל דַּלְכ"ע צ"ל מְעוֹר א' שְׁלֵם בְּלִי תְּפִירָה. דְּבִשְׁלֵמָא בְּחִיבוֹר שְׁבִין בֵּית לְבֵית שְׁפִיר י"ל דְּמְקִילִין אַע"פ שְׁאִין עֲשׂוֹן מְעוֹר א' מִשְׁם פִּינוּן שַׁמ"מ הֵם שְׁנֵי בְּתִים לְכֵן לֹא בְּעֵינָן שְׁיִהְיוּ מְעוֹר א' מִשְׁם שְׁבִלִי תְּפִירָה.

וּמִשׁוּם דְּבַעֲיָנוּ זְכָרוֹן א' י"ל דְּסָגִי פְּשִׁמְחֻנְפְּרִין ע"י תְּפִירָה אוֹ דְּבָק פְּדַמְהֵנִי לְעֵנָן אוֹת א' לר' יְהוּדָה. דְּהָא הַמְקִילִים מְדַמִּים זֶה לְשֵׁם.

אָבֵל לְעֵנָן כָּל בֵּית בַּפ"ע הוֹאִיל וְהוּא בֵּית א' מִשְׁם י"ל דַּכ"ע מוֹדִי שַׁצ"ל מְעוֹר א' שְׁלֵם מִשְׁם בְּלִי תְּפִירָה. וְחִילוּק זֶה י"ל שְׁמֹנְכָרַח בְּגַמ' בְּהַפְרָשׁוֹת עַכ"פ דְּהָא לר' יְהוּדָה דַּבְתַּש"י מְהֵנִי דְּבָק הַפְּרָשׁוֹת זֶה לְזוֹ שְׁיִהְיוּ נַעֲשִׂים עִי"ז אוֹת א' מ"מ נ' שְׁפַפְרָשָׁה עֲצָמָה לֹא מְהֵנִי דְּבָק מְדַתְנֵי פְּתָבָן עַל ד' עוֹרוֹת יֵצֵא וְצָרִיף לְדָבָק וְלֹא תְּנִי רְבוּתָא יוֹתֵר אֶפִּי עַל שְׁמוֹנָה כּו' וְכַמַּש"ל שְׁכֵן מְוִנְחָה מְהִירוּשָׁל' וְכַמְבֹּנָר בַּב"י בִּי"ד רַסִּי רַפ"ח וּכ"כ הַבִּינְאוֹר מְרַדְכִי סוּף ה' מְזוּזָה ד"ה וְטוּלִי בְּמַטְלִית כּו' דַּלְשֵׁא"פ זוּלַת רַש"י לֹא מְהֵנִי דְּבָק וְתִפְרָה בְּפִרְשָׁה עֲצָמָה דַּתְּפִילִין זוּלַתִּי בְּתִפְרִית קְרַע ע"ש.

וְכִבְרַת פְּתַבְתִּי שְׁבִי"ד סִי רַפ"ח ס"ג פְּסָקוּ בַּטוּש"ע דְּלֹא פְּרַש"י וְלֹא עוֹד אֵלָא שְׁבַטוֹר שְׁם מִשְׁמַע דְּלַרְש"י כ"ש דְּלֹא מְהֵנִי תְּפִירָה וְדָבָק פְּדַלְעִיל. וְסָבְרַת הָא"ז שְׁבַד"מ בַּא"ח סִי ל"ב הִיא סָבְרַת חִידָאָה וּמִשׁוּם דַּס"ל כַּפְרַש"י וְכִמוֹ שְׁפִי הַתּוֹס' בְּרַש"י פּנ"ל וְכִינוּן שְׁכֵן ע"כ מְוִנְחָה אָנוּ לְזֵמֵר דִּישׁ חִילוּק בֵּין חִיבוֹר ד' פְּרָשׁוֹת דַּתְּש"י זֶה לְזוֹ דְּמְהֵנִי דְּיָבָק לְחִיבוֹר פ' עֲצָמָה דְּלֹא מְהֵנִי דְּבָק מִטַעַם הַנ"ל דְּשֵׁם הוֹאִיל וּבְאָמַת הֵן ד' פְּרָשׁוֹת רַק שַׁצ"ל מְחֻנְפְּרִים יַחַד סָגִי בְּדָבָק.

אָבֵל פְּרָשָׁה עֲצָמָה שְׁהִיא אַחַת מִשְׁם צ"ל מְעוֹר א' מִשְׁם בְּלִי תְּפִירָה וּמֵאַחַר שְׁבַהֲכָרַח יְרַדְנוּ לְחִילוּק זֶה. א"כ י"ל כֵּן ג"כ לְעֵנָן הַבְּתִים ש"ר דְּאֵף לְהָאוֹמְרִים דְּמְהֵנִי תְּפִירָה אוֹ דְּבָק הֵינּוּ דְּוָקָא בֵּין בֵּית לְבֵית.

אָבֵל כָּל בַּיִת עַכְפֵּי צ"ל מְעוֹר א' שְׁלֵם בְּלִי תְּפִירָה וְאִף שְׁאֲפָשֶׁר שְׂאִין לְדַמוֹת קַדְוֹשׁת
הַבְּתִימִים לְקַדְוֹשׁת הַפְּרָשִׁיּוֹת. מ"מ הוֹאִיל וְיֵשׁ פּוֹסְלִים בְּתְּפִירָה אִפִּי בֵּין בַּיִת לְבַיִת וְלֹא
מְצִינּוּ מְקִילִים רַק בְּתְּפִירָה בֵּין בַּיִת לְבַיִת וְכַמ"ש סה"ת אוֹ שְׂמָא אִפִּי מַד' עוֹרוֹת כּו' מַד'
דְּנֻקָּא גַם הֶרְאֵי מִן הַמְּשֻׁנָּה דְּכָלִּים א"א לְהוֹכִיחַ רַק עַל בֵּין בַּיִת לְבַיִת א"כ עָלִיָּה הֶרְאֵי
אִם בָּאנוּ לְהַקְלֵי ג"כ בְּבַיִת א' מִמֶּשׁ וי"ל הֵבוּ דְלָא לְוֹסִיף כּו'.

וּבִפְרָט שֶׁהוּא חִילּוּק דְּמִסְתַּבְּרָא כַּנ"ל מְעַנֵּן הַפְּרָשִׁיּוֹת. וְכַה"ג מְצִינּוּ חִילּוּק בְּתוֹס' דְּמִנְחוֹת
(דָּף ל"ג ע"א) וְיֵשׁ לְדַחוֹת מְשׁוּם דְּגַבֵּי גִט כ' סָפֵר אָבֵל גַּבֵּי סוּטָה כ' בְּסָפֵר מִשְׁמַע בְּסָפֵר
הַמְּבֻרָר יוֹתֵר לְמַעוּטֵי ב' דְּפִין אִפִּי בְּחִתִּיקָה אַחַת וְכ"כ הַמְרָדְכִי ה' מְזוּנָה.

אֲלֵמָּא דְּבְּמִקּוּם דְּבַעֲיָנָן שְׂיִהֵי מְבֻרָר יוֹתֵר שֶׁהוּא סָפֵר אַחַד פְּסָלִינָן אִפִּי שְׁנֵי עֲמוּדִין אַע"ג
דְּחָשׁוּב סָפֵר אַחַד לְעֵנָן גִּט דְּבַעֲיָי ג"כ סָפֵר א'. וְכָּה"ל בְּעֵנָן בְּתֵי הַתְּפִילִין שְׂיֵשׁ לְחַלְק
בֵּין אַחַדוֹת דְּכָל בַּיִת בַּפ"ע לְאַחַדוֹת וְחִיבּוּר ד' הַבְּתִימִים יַחַד.

דְּבַבִּית בַּפ"ע צ"ל מְעוֹר א' מִמֶּשׁ שְׁלֵם בְּלִי תְּפִירָה. וּבְמָה שְׁכָל הַד' בְּתִימִים צ"ל אַחַד מְשׁוּם
זְכוּרֵן א' סְגִי בְּתְּפִירָה אוֹ דְּבָק.

כִּי וְדַאי כָּל בַּיִת בַּפ"ע צ"ל מְבֻרָר יוֹתֵר עֵנָן הִיּוֹתוּ אַחַד מִמֶּשׁ מְעַנֵּן אַחַדוֹת וְחִיבּוּר הַד'
בְּתִימִים יַחַד וּמֵאַחַר שֶׁהוּא סָבְרָא נְכוּנָה א"כ עָלִיָּה הֶרְאֵי לְהַקְלֵי בְּזָה ג"כ ע"י תְּפִירָה אוֹ
דְּבָק. וּמִפְרָשִׁי דְּמִנְחוֹת (ל"ד ב') שֶׁכ' פְּגוּן אִם עֲשֵׂה מְחִיצוֹת הַבְּתִימִים מִבְּפָנִים.

אִם הִיּוֹתוּ מְפָרְשִׁי שְׁעֲשֻׂאָן מְעוֹר אַחַר שְׁלֵא מִן הָעוֹר שְׁמִבְחוּץ רַק שְׂדִיבְקוֹן בְּדָבָק הִיָּה
רֵאִי דְּמַהֲנֵי דְּבָק אִפִּי בְּכָל בַּיִת בַּפ"ע שְׁהָרִי כָּל בַּיִת מִן הַד' בְּתִימִים אִינוּ נַעֲשֵׂה אֲלֵא בְּצִירוּף
הָעוֹר שְׁמִבְפָּנִים עִם הָעוֹר שְׁמִבְחוּץ.

מִיְהוּ כְּבָר כְּתִבְתִּי שִׁי"ל דְּמִיָּרִי שְׁעֲשֵׂה ד' בְּתִימִים מִבְּפָנִים מְעוֹר א' מִמֶּשׁ רַק שְׁתַּלָּה עָלֵיהֶן
עוֹר אַחַר מִבְחוּץ אוֹ שְׁהַפֵּל נַעֲשֵׂה מְעוֹר א' ע"י שְׁכָפֵל הָעוֹר מִבְּפָנִים [מְלַמְטָה לְמַעְלָה]
בְּכָל בַּיִת עַד שְׁמִבְפָּנִים הֵם ד' בְּתִימִים וּמִבְחוּץ הֵם בַּיִת א'.

וְאִף אִם נֹאמֵר דְּכּוֹנֵנַת רַש"י אִינוּ כֵּן מ"מ י"ל דְּרַש"י לְשִׁיטְתֵּי אֲזִינֵל דַּס"ל דְּאִפִּי בְּפְרָשִׁיּוֹת
מִמֶּשׁ מְהֵנֵי דְּבָק כְּמוֹ שֶׁהוּא דַעַת הַא"ז. וְא"כ כ"ש דְּמַהֲנֵי בְּכָל בַּיִת.

מִשָּׂא"כ לְדִידוֹן דְּלָא קִי"ל כֵּן אִין רֵאִי מְזָה וּמַהֲבְרִייתָא עֲצָמָה שִׁי"ל דְּמִיָּרִי כַּמ"ש. א"נ
י"ל דְּהַבְּרִי' מִיָּרִי שֶׁהֵן ד' בְּתִימִים גְּמוּרִים אֲלֵא שְׂדִיבְקוֹן זֹו לְזֹו בְּדָבָק כ"כ מְלַמְטָה עַד
לְמַעְלָה מִמֶּשׁ עַד שְׂאִין חֲרִיצוֹן נִיכָר כָּלֵל שְׂאֵז פְּסוּלוֹת מְשׁוּם דְּבַעֲיָנָן שְׂיִהֵה נִיכָר הַחֲרִיצוֹן
כו'.

גַּם לְכַאוּרָה אֲפָשֶׁר לְהִבִּיא רֵאִי דְּדָבָק לֹא מְהֵנֵי בְּבַיִת א' בַּפ"ע עכ"פ מְהָא דְּאָמְרֵי בְּמִנְחוֹת
(דָּף ל"ד ע"ב) שְׂאִם אִין לֹו תַש"י וְיֵשׁ לֹו שְׁנֵי תַש"ר שְׁטוּלָה עוֹר עַל א' מְהֵן וּמִנְיָחָה.
וְהַעֲנֵן דְּכְּשִׁתּוּלָה עָלֵיהֶן עוֹר א' נַעֲשִׂית בַּיִת א' מִבְחוּץ וְאַע"פ שְׁמִבְפָּנִים מְחוֹלְקִים הֵם
לְד' בְּתִימִים לֹא אִיכְפַת לֹן דְּלָא בְּעֵינָן אוֹת א' מִבְּפָנִים לְאַחַר שְׁחִזּוּר בּוֹ ר' יְהוּדָה.

וְהַשְׁתָּא קַשְׂיָא טוּבָא לְמָה לְנוּ הַטּוֹרַח הִיָּה שְׂצָרִיף ג"כ לְקַרְוַע הַתְּפִירוֹת הֶרְאִישׁוֹנוֹת
וְלַחֲזוֹר וְלַתְּפִינֵן הָעוֹר שְׁטוּלָה עַל ד' בְּתִימִים עִם הַתְּפִירוֹת וְכ' הַב"ח בְּסִי ל"ב סַעִי ל"ג

שְׁקִישָׁה הַדָּבָר וְטוֹרַח הַדָּבָר וַיּוֹתֵר נֶקֶל לְגַנּוֹז הַד' בְּתִים הָרְאוּשׁוֹנִים וְלַעֲשׂוֹת בַּיִת א' לְבַד
וְלִכְן הַשְּׁמִיט הַטּוֹר דִּין זֶה עַכ"ל.

וְהָרִי אֶפְשָׁר הִי הַדָּבָר בְּקַל לְהַחְזִירוֹ לַבַּיִת א' מִבְּחוּץ וְהוּא ע"י שְׂיִדְבָקוֹ בְּדָבָק בֵּין
הַחֲרִיצִין שְׂבִיין ד' בְּתִים וַיִּדְבָקוּ בְּטוֹב מְאֹד עַד שְׂיִהְיוּ דְבוּקִין זל"ז מִמֶּשׁ. וְאִין לוֹמַר שֶׁא"א
שְׂלֵא יִהְיֶה נִיכָר חֲרִיץ לְמַעַלָּה וְאִז אֵינוֹ עוֹלָה לַבַּיִת א' כִּינֵן דְּבַת ש"ר מְהַנִּי חֲרִיצֵן נִיכָר.

דְּהָא לִיתָא דִּיכּוֹל לְמַלְאוֹת גְּלִיד גַּם בְּמָקוֹם הַחֲרִיץ וַיִּשְׁחִירוּ ע"ג מְלַמְעָלָה עַד שְׂיִרְאָה
מִבְּחוּץ וְשֶׁהוּא בַּיִת א' מִמֶּשׁ. וְהָרִי בְּגַמ' וּפּוֹסְקִים דְּלֵא מְהַנִּי אַא"כ טוֹלָה עוֹר א' מִמֶּשׁ עַל
כָּל הַד' בְּתִים מְכַל צַד.

וְאִין לוֹמַר מְשׁוּם דְּלַכְתַּחְלָה בְּעֵינֵן עוֹר א' מִמֶּשׁ. דַּמ"מ הָרִי דִּין זֶה דְּטוֹלָה וְכו' נְמִי אֵינוֹ
רַק לְעַנְנֵן דִּיעֵבַד אִם אֵין לוֹ תַש"י ע' בַּפּמ"ג בַּהט"ז ס"ק ל"ז.

וְא"כ לְעַנְנֵן דִּיעֵבַד נְמִי אֶשְׁכַּחַן אִם אֵין לוֹ עוֹר אַחַר כָּלֵל שְׁפִיר יוֹכַל לְצַאֲת ע"י שְׂיִדְבָקִים
הַבְּתִים כַּנ"ל. א"ו צ"ל דְּבְעֵינֵן עוֹר א' מִמֶּשׁ וְדָבָק לֵא מְהַנִּי לְעֲשׂוֹתָן א'.

וְא"כ קִשְׁיָא עַל הַפּוֹסְקִים הָאוּמְרִים דְּבַת ש"ר שֶׁצ"ל עוֹר א' מְהַנִּי ע"י תְּפִירָה אוֹ דָּבָק.
אַע"כ צְרִיךְ לְחַלֵּק דְּבַת ש"י הוֹאִיל וְשֶׁהוּא בַּיִת א' צ"ל מְעוֹר א' שְׁלֵם בְּלִי תְּפִירָה וְדָבָק
(רַק שְׂזָהוּ רַק מִבְּחוּץ דַּת ש"י אֶבֶל מִבְּפְנִים לֵא קְפָדִינוּ).

אֶבֶל בַּת ש"ר מְהַנִּי תְּפִירָה בֵּין בַּיִת לַבַּיִת וְא"כ מִינְהָ עַכ"פ דְּבָכָל בַּיִת דַּת ש"ר בַּפ"ע צ"ל
ג"כ מְעוֹר א' שְׁלֵם בְּלִי תְּפִירָה וְדָבָק כַּנ"ל: וְעוֹד אֶפְשָׁר יֵשׁ קֶצֶת רְאָיָה מְהָא דְּאֶמְרִינוּן שְׁם
בְּמַנְחוֹת (דל"ה סע"א) נִפְסְקוּ שְׁתֵּים כְּשֵׁרוֹת ג' פְּסוּלוֹת.

וְל' פְּסוּלוֹת מְשַׁמַּע דְּאֵין לְהֵם תְּקִנָּה וְאִת"ל דְּדָבָק מְהַנִּי הִי יָכוֹל לְתַקְנֵן ע"י שְׂיִדְבָקִים לְהֵן
עוֹר אַחַר בְּמָקוֹם הַקָּרַע. וְרַש"י שְׁפִי' שְׁם מְשׁוּם דְּעוֹר מְקוֹלְקָל הוּא הֵינּוּ אֵהָא דְּשָׁנִים
פְּסוּלִים בְּחַדְתָּתָא כו'.

א"ו צ"ל דְּדָבָק לֵא מְהַנִּי כָּלֵל בְּבַיִת א' בַּפ"ע עַכ"פ וְצ"ע מ"ש מְטוֹלִין בְּמַטְלִית וְדוּבְקִין
בְּדָבָק. וְע' בְּזָה בְּבִיאוֹר מְרַדְכִי ה' מְזוּזָה ד"ה וְטוֹלִין בְּמַטְלִית.

וְעַכ"פ נ' דְּבָבִית א' בַּפ"ע אֵין לְהַקְלֵל לְעֲשׂוֹתוֹ מְשַׁנִּי עוֹרוֹת ע"י תְּפִירָה אוֹ דָּבָק כַּנ"ל. וְזֶה
אֵינוֹ עֲנִין לְטוֹלִין בְּמַטְלִית וְדוּבְקִין בְּדָבָק דְּלֵא שְׂיִיךְ רַק לְתִיקוֹן קָרַע אוֹ נִקְבַּ שְׂבִיחָה עוֹר
וְלֵא לְחַבֵּר שְׁנֵי עוֹרוֹת ע"י דָּבָק וְגַם י"ל דְּטוֹלִין כו' לֵא קֵאֵי רַק עַל ס"ת.

וְכַמ"ש מִהֲרִי"ק ש' קכ"ב וְע"ש דְּמַחְלָק בֵּין זֶה לְדִיבְקָ שְׂבָרִי שׁוּפְרוֹת מְשׁוּם דְּשׁוּפָר א'
אָמַר רַחֲמָנָא כו' וְא"כ כָּל בַּיִת מִן בְּתִי הַתְּפִילִין י"ל דְּדוּמָה בְּזָה ג"כ לְשׁוּפָר א' אָמַר
רַחֲמָנָא כו' וְע' ב"ח וְש"ף בִּי"ד סִי' ר"פ דַּהב"ח מְחַמִּיר אֶפְי' בַּס"ת אֶלֵא כִּינֵן שְׂנֵהֲגוּ כו'
גַּם פּוֹסֵל בְּכַתְּבוֹ עַל הַקְלָף וְה"נ בְּהַבְּתִים כְּכַתְּבוֹ עַל הַקְלָף דְּמִי וְאִף לְדִידוֹן דְּמִקְלִי' בְּזָה
יֵשׁ לְחַלֵּק דְּהֵנָּה בְּמַנְחוֹת (דף ל"א) אֶמְרִי' עוֹשֶׂה אָדָם יִרְעֶה בַת ג' דְּפִין פְּחוֹת מְכֵן לֵא
יַעֲשֶׂה שְׂלֵא יְהוּ הַתְּפִירִין מְקוֹרְבִין יוֹתֵר מְדַאי.

וְא"כ כִּינֵן דְּרַק מַה"ט הוּא י"ל דְּבְדָבָק דְּמַעֲט קְלָף אֵין לְחַוֵּשׁ כ"כ מִשֵּׁא"כ בְּבְתִים יֵשׁ
פְּסוּל דְּבַיִת א' אָמַר רַחֲמָנָא כו' וְאִיךְ שְׂיִהְיֶה בְּטֵלִיךְ קְלָף מ"מ אֵינוֹ עֲנִין לְחִיבּוֹר ב' עוֹרוֹת
ע"י דָּבָק כַּנ"ל: וְיַמְעַכְשָׁיו אַחַר שְׂהַעֲלִינוּ דְּבָבִית א' בַּפ"ע אֵין לְהַקְלֵל לְעֲשׂוֹתוֹ מְב'

עורות תפורין אפילו לענגן דיעבד מעתה יש להסתפק בענגן בתי התפילין שבעירכם שְהרי שני הבתים החיצוני' הם נעשים משני עורות מחנברי' ע"י דבֵק.

גם השינין שצ"ל על שני בתים החיצוני' אינן נעשי' מעור ביה"ח עצמו רק עשו שין מקלף ודבוקם לביה"ח וי"ל דוּה נמי לא מהני דהשין צ"ל ג"כ מעור ביה"ח עצמו כמשמעות השמושא רבא ורש"י וְהַרְמַב"ם וסה"ת וְכַל הַפּוֹסְקִי'.

ואפשר דבזוה ג"כ לא מהני דבֵק כמו דלא מהני בְּכַל בֵּית בַּפ"ע. דהשין עם ביה"ח הפל א' אע"פ שע"י שין זה נעשה ג"כ צורת השין באותו עור העליון שמתפין ע"ג השין וא"כ נעשה שין בעור ביה"ח עצמו מ"מ הרי אותו העור אינו מחפה רק צד א' של הבית ושם נדבֵק לעור המחפה בתים הפנימי' וגג ביה"ח וצדו הפנימי' כנ"ל ודבֵק לא מהני בבית א'.

רק יש לצדד להקל לפי שפֵל בית נעשה מתחלה מעור א' ממש רק באותו העור שטלה על הד' בתים הוא שמדבֵקין העורות מצד החיצון של ביה"ח. וא"כ אפילו אם נאמר דאותו עור שמבחוץ מצד עצמו אינו עולה במקום בתים פי בתי החיצוני' שבו עשויון משני עורות.

מ"מ יספיק לנו להקל מצד שעצם ביה"ח נעשה מעור א' ממש בלי תפירה. ומה שמדבֵקין עליו עור אחר המחנבר משני עורות אינו מזיק עכ"פ ואף שלא יועיל לא יזיק.

ויש לדמותו לתפילין שלנו שמחמירים לעשות מעור א' ממש בלי תפיר' פל הד' בתים ואעפ"כ מבפנים פל בית מובדל מחבירו ומחנבר רק ע"י דבֵק ומ"מ פיון שהעור שטולה עליהן הוא א' ממש מהני אע"ג שבפנים אינו א' כמ"כ י"ל בהפך להמקילי' בחיבור שבין הבתים ע"י תפירה רק שפֵל בית יהי מעור שלם בלי תפירה שאם מבפנים הוא בלי תפירה רק שמבחוץ תלו עליו עור המודבֵק ע"י דבֵק או תפירה אינו פוסל.

אף לכאורה יש לחוש משום ביה"ח שאינו רואה את האויר. משא"כ מבפנים אין שנין כ"כ ה"ט רק משום הפסק בין בית לפרשה דמדמה זה במרדכי לחפש דביה"ח שאינו רואה את האויר ומסיק דליכא למיחש ע"ש בענגן כורכין במטלית אכל בזה שחופה עור מבחוץ י"ל דאיכא למיחש.

וני' ללמוד זה מענגן מ"ש הפוסקי' בפ"י מעברתא דתפילין שי"מ שהיא רצועה שמעבירין על תש"י ואין בזה משום ביה"ח שאינו רואה כו' ע"ש רק לחד תי' דמחלק בין תש"י לתש"ר ל"ד להדדי. ובענגן השין לכאורה צ"ל מעור א' ממש דאל"כ בשבת (כ"ח ב') המ"ל דלא הוּכְשְׁרוּ קְאִי אֲבָתִים.

ואי משום השין יכול להיות שמדבֵקין שין בהמה טהורה ע"ג בית מעור בהמה טמאה ונמצא השין מן המותר בפיה. ואע"ג שמודבֵק אקלף דבהמה טמאה אפשר אין בזה איסור אם אין הקלף מבהמה טהורה משום מן המותר בפיה הואיל והשין הני שין בלא קלף ול"ד לשין דדיו שאין השין נעשה מן הדיו בעצמו כ"א בצירוף הקלף שכותב עליו לכו צ"ל הקלף מן המותר.

משא"כ פשמדבֵקין שין דקלף העומד בעצמו אפשר א"צ להיות הבית מן המותר רק משום שלא הוּכְשְׁרָה כו' ומדלא משני הכי ש"מ שצ"ל מעור הבית דוקא וכ"מ בשמ"ר

ורמב"ם ורש"י מעורר הבית כו' וי"ל לפמ"ש המרדכי ב' ר"י בענין תיתורא דבעי נמי מן המותר פנין שתפור לבתים א"כ כ"ש הבית שגדבק להשין ממש.

וכ"מ ממ"ש הד"מ דשין מדיו נמי ש"ד ויש לדחות דדיו עדיף שאין נעשה שין רק בצירוף הקלף דהבית פנ"ל. עוד יש לחוש פי הפתי אין מחנפרים זל"ז רק ע"י אמצעי עור העליון שהוא נדבק לבית זה ולזה והני כמו דבק דדבק מיהו נ' שאין לחלק וכדמוכח ממ"ש ר"י דגבי תיתורא שהרי יכול להיות שין נדבק לבית ובית לתיתורא ואפ"ה צ"ל תיתורא מן המותר כו' וכן אם הבתים תפורים זה לזה צ"ל פולם מן המותר מחמת השין כו' ויש לדחות: סיומא דפסקא אם הייתי נשאל לכתחלה אם לעשות בתים ע"ד הנעשה בעירכם הייתי אומר שאין לעשות פן אף להמקילי בתפירה שבין בית לבית.

אבל הואיל וכבר נהגו פן במחניכם אין רצוני לפסול ויש לסמוך על המנהג פנין שיש פנים לצדד להקל. וכה"ג כ' הר"ן בתשו' ססי' ע'.

ומ"מ פל י"ש יחמיר לעצמו להיות לו בתים מעורר א' ממש בלי תפירה שכ"נ דעת רוב הפוסקים הראשונים וגדולי האחרונים שאחר המגן אברהם: אחר זמן רב ראיתי בשו"ת רע"ק איגר ז"ל סי' י"א נשאל על שין של ראש שמדבקין על הבית וכ' אני איני נמנה להתיר דחיבור בדבק הני ספק יעו"ש.

וכ"ש לפמ"ש דהשין י"ל שיש לו דין בית אחד ממש עם בית החיצון: סימן נידון התפילין שאינם מעורר אחד שנהגו הסופרים לעשות הארבעה בתים דשל ראש כל בית ובית בפני עצמו ואח"כ ממשיכין עליהן עור אחד ומתחיל העור לילף מגג הבית החיצון והולך מלמעלה למטה ומלמטה למעלה על הבתים האמצעים ועולה על הבית החיצון מצד הפנימי וכלה העור בגג הבית החיצון השני וע"י זה מחנפרים הד' בתים.

ועושי השניין בזה האופן. שעושיין שני שניין מקלף ומדביקין אותן על שני צדדי הבתים החיצונים ומחפים אותן בעור דק קטן כפי אורו ורוחב הצד החיצון של הבית ובולטין השניין מהעור.

והנה הלכה למשה מסיני הוא שהשניין צריכים להיות מעורר הבתים עצמן והשאלה הוא אם זה נקרא מעורר הבתים ואע"פ שאנו מכשירין ע"י דבק להיות נחשב כעור אחד אף בכאן שאין עור החיפוי של השניין מחפה רק צד החיצון של הבתים החיצונים ואינו עולה עור החיפוי לא על גג הבית ולא על צדדי הבית נראה שהוא אינו מעורר הבית כלל ובפרט פשמתנישנים התפילין נקמט העור החיפוי של השניין ואינו מחפה אף צד החיצון בשלמות עד הנזירות שיהי' נראה שהוא מהבית: גרסינן בגמרא במנחות (דל"ד ע"ב) ת"ר יכול יכתבם על ד' עורות (ד' חתיכות קלף) ויניחם בד' בתים (של ד' חתיכות קלף) בד' עורות ת"ל ולזכרון בין עיניו זכרון אחד אמרתי לה ולא ב' וג' זכרונות הא פיצד כותבן על ד' עורות ומניחן בד' בתים בעור אחד (שמפשיטין עגל קטן ולוקחין חתיכת עור ומניחין אותו בדפוס שיש בו כמין ד' אצבעות ומניחין אותו ליניבש על הדפוס ונוטלין את הדפוס ונעשים בתים מאליהן עכ"ל).

וְכַתֵּב בְּסֵה"ת סִי' ר"ה אֵהָא דְאָמְרִי וּמִנִּיחֵן בְּד' בְּתִים מְעוֹר אֶחָד פִּי' שְׁיֵהִי הָאֲרַבְעָה בְּתִים חִיצוֹנִים מְחֻנְפְּרִין יַחַד מְעוֹר אֶחָד אוֹ שְׁמָא מְאֲרַבְעָה עוֹרוֹת וּבְלֵבָד שְׁיֵהִי תְּפוּרִין זֶה לְזֶה וְטוֹב הוּא וְנִכּוֹן לַעֲשׂוֹת מְעוֹר אֶחָד עַכ"ל.

וְהוּבָא ב"י סִי' ל"ב בְּד"ה וַיַּעֲשֶׂה ד' בְּתִים מְעוֹר אֶחָד. וְהַב"ח שָׁם סֵעִי כ"א כ' וּמִשְׁמַע דְּנוֹקָא מְעוֹר אֶחָד שְׁלַם שְׁאִין בּוֹ תְּפִירָה דְלָא פְּנִירָא מִסֵּה"ת דְּאַף בְּחִתִּיכוֹת תְּפוּרִין יַחַד חָשׁוּב עוֹר א' דְּלִיתָא וְכֵן נוֹהֲגִין בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל עַכ"ל.

וְהַמְעַד"מ רִישׁ הַלְכוֹת תְּפִילִין בְּד"ה סֵעִי א' כ' דַּמְמ"ש הַסֵּה"ת בְּסִימָנִים סִי' ר"ד וַיִּתְּנֵם מְעוֹר אֶחָד שְׁיֵישׁ בּוֹ דְּפוּס ד' בְּתִים וְלֹא בְּאֲרַבְעָה עוֹרוֹת כֹּל דְּפוּס בֵּית בְּפָנֵי עֲצָמוֹ. נִרְאֶה שֶׁר"ל הָעֲשׂוּיִם מְעוֹר אֶחָד לְאַפּוֹקֵי מַד' עוֹרוֹת תְּפוּרִים יַחַד עַכ"ל.

וּכְלִשׁוֹן הַזֶּה שֶׁל סִימָנֵי סֵה"ת כ' ג"כ הַסְּמ"ג מ"ע כ"ב וְגַם הַרְבֵּי בְּרַמְזִים שְׁבָסוֹף הַטּוֹר א"ח בְּסִי' ל"ב כ' ד' בְּתִים שֶׁל רֹאשׁ אִם עֲשָׂאָן מַד' עוֹרוֹת וְתַפְרָן מְהֵר"י לִיאֹן ו"ל פֶּסֶל עַכ"ל. אֲמָנָם הַמ"א סִי' ל"ב ס"ק נ"ב כ' עַל ד' הַב"ח הַנֶּ"ל וְנ"ל אֲבָל בְּאַגְוֵדָה הוֹכִיחַ ג"כ דְּחָשׁוּב מְעוֹר אֶחָד וְכ"כ הַתּוֹס' בְּמִנְחוֹת (דל"ב ע"א) ד"ה לְהַשְׁלִים עַמ"ש סִי' ל"ג עַכ"ל.

וְעֵינֵן בַּפַּמ"ג שָׁם שְׁכַתֵּב לְהַחֲמִיר וְהִנֵּה מ"ש הַמ"א עַמ"ש סִי' ל"ג הוּא מ"ש בַּגַּמ' בְּמִנְחוֹת (דף ל"ה) גְּבִי רְצוּעָה שְׁנַפְסָקָה מֵהוּ לְמַתְפְּרִיָּה וְעֵינֵינָה לְתַפְרִיָּה לְגָאוּ וּמִסְקֵי שָׁם ע"פ פֶּרֶש"י וְהַסְּכַמַּת הַפּוֹסְקִים שְׁאִין לָהּ תַּקְנָה בְּתַפְרִיָּה וְצָרִיכָה גְּנִיזָה.

וְגַם מ"ש מֵהַתּוֹס' הוּא מֵהָא דְתַנָּיָא שָׁם (דל"ב ע"א) פִּיּוּצָא בּוֹ ס"ת שְׁפֵלָה וְתַפְלִין שְׁפֵלוּ אִין עוֹשִׂין מֵהֶן מְזוּזָה לְפִי שְׁאִין מוֹרִידִין מְקַדְנִישָׁה חֲמוּרָה לְקַדְנִישָׁה קְלָה הָא מוֹרִידִין עוֹשִׂין אֲמַאי הֵקָא סְתוּמוֹת (בס"ת) וְהֵקָא פְּתוּחוֹת (בְּמְזוּזָה) וְדִילְמָא לְהַשְׁלִים וְכ' הַתּוֹסְפוֹת פִּי' בְּקוּנְטָרַס שְׁאִם חֲסָרָה בְּמְזוּזָה שְׁיֵטָה אַחַת אִי לָאו דְאִין מוֹרִידִין הִיוּ נוֹטְלִין שְׁיֵטָה אַחַת מִס"ת וְתוֹפְרִין בְּמְזוּזָה.

וְהָא דְאָמְרִין בְּיְרוּשָׁלַיִם בַּפ"ק דְּמַגִּילָה דְתַפְלִין וּמְזוּזוֹת אֵינָן נִכְתָּבִין אֱלָא עַל עוֹר אֶחָד הֵיא בְּשָׁלָא תְּפֵר הָעוֹרוֹת זֶה בְּזֶה וַיֵּשׁ עוֹד לְפָרֵשׁ לְהַשְׁלִים כְּגוֹן דְּפָרְשֵׁת שְׁמַע בְּסוֹף הָעַמּוּד וְהוֹסִיף פ' וְהִנֵּה אִם שְׁמוּעַ בְּגִלְיוֹן שְׁלֵמָטָה אוֹ פָּרְשֵׁת וְהִי אִם שְׁמוּעַ בְּתַחֲלַת עַמּוּד וְהוֹסִיף שְׁמַע בְּגִלְיוֹן שְׁלֵמָעֵלָה עַכ"ל.

וְדַבְרֵי הַמ"א הֵם רַק לְפִי תִי' הָרֹאשׁוֹן שֶׁל הַתּוֹס'. גַּם בְּסִפְרֵי בִיאוּר מְרַדְכֵי בַּה' מְזוּזָה הַשְּׂנִי עַמ"ש הַמ"א שְׁבַאֲגוּדָה הוֹכִיחַ ג"כ דְּחָשׁוּב מְעוֹר אֶחָד שְׁהֵרִי בְּאַגְוֵדָה הֵבִיא רַק הַנֶּהָר ב' תִּירוּצִים שֶׁל הַתּוֹס' וְלֹא הִכְרִיעַ.

וּבְשֵׁבֶת (דע"ט ע"ב) כ' הַתּוֹס' רַק כְּפִי הַשְּׂנִי גַם בְּפִסְקֵי תוֹס' בְּמִנְחוֹת כְּתָבוּ כֵּן. וְעוֹד דְּדַעַת הַתּוֹס' שָׁם (דף ל"ג א' ד"ה כְּתָבָה) דְּפִסּוּל דְּמְזוּזָה בְּכְתָבָה עַל שְׁנֵי דְפִין הֵינּוּ דוּמְיָא דְגַט וּמַגְלַת סוּטָה דְּהַפְּסוּל לְשִׁטְתָּם דְּנוֹקָא בְּכְתָבוּ עַל שְׁנֵי עוֹרוֹת דְּהֵינּוּ מ"ש גְּבִי גַט סִפְרֵי אֶחָד אֲמַר רַחֲמָנָא וְלֹא שְׁנַיִם וְשִׁלְשָׁה סִפְרִים וְכ"ה גְּבִי מַגְלַת סוּטָה בְּסוּטָה (ד"ה ע"א) וְשָׁם בְּסוּטָה כְּתָבוּ הַתּוֹסְפוֹת דְּגַט שְׁכַתְּבוּ עַל שְׁנֵי דְפִין וְתַפְרוּ יַחַד דְּפִסּוּל.

וְא"כ כ"ש דְּבְּמְזוּזָה פֶּסוּל כַּה"ג דְּהָא גְּבִי מְזוּזָה נִז' יוֹתֵר בְּבִיאוּר פִּסּוּל ב' דְּפִין מְבַגְּט ע"ש. וְמ"ש בַּגַּמ' בְּמִנְחוֹת רְאוּיָה לְב' סִיפִין אִין ר"ל בְּשָׁהֵם שְׁתֵּי חֲתִיכוֹת שְׁלָא תַפְרָן אֱלָא

רק נשם שני עורות פמו דלפרש"י אפי' בעור א' נק' ראוי' לשני סיפין מה"ט דראוי'ה
ליחלק פיון נשכתבן על ב' דפין כס"ת ולהתוס' אין זה רק פשהן על ב' עורות ואע"פ
שפתרון מ"מ פיון דהן ב' עורות נק' ראוי' לב' סיפין.

וצ"ל דס"ל להמ"א דממ"ש התוס' דלפרש"י יש לנישב בדונק. הניחו בשני סיפין לא
משמע פן דאל"כ גם לפירושים צריד לנישב פמו לפרש"י דראוי' ליחלק קאמר.

אלא משמע דלפירושים מייירי בכתבו על שני עורות שאינן תפורין כלל זל"ז. וי"ל דאע"ג
דהברייתא מייירי בכה"ג מ"מ ה"ה בתפר זל"ז פסול בדמוכח מהא דסוטה (די"ח) פנ"ל.

וכן מוכח דעת הרמב"ן בגיטין שיובא לקמן אי"ה דבמזוזה אמרינן ג"כ פמו בגט ספר
אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלישה ספרים. א"כ פמו דבגט לא מהני תפר ה"ה במזוזה
ואדרבה חמירא מיני' כמש"ל.

וכ"ד הרמב"ם פ"ה מהלכות מזוזה ה"א דכתבה בשני עורות אע"פ שפתרם פסולה וכ"ד
הטור י"ד סי' רפ"ח שאם כתבה בשני עורות פסולה ואפילו אם ידבקם. וכ' הב"י שם
ונ"ל ודלא פדכתבו התוס' דהא דאמרינן בירושלמי דתו"מ אינן נכתבין אלא בעור אחד
היא בשלא תפר העורות זה בזה עכ"ל הרי דחה מהלכה תירוצ' הראשון של התוס'
דמנחות (דל"ב) ד"ה להשלים.

שעליו סמך המ"א. וכבר הקשה זה הפמ"ג על המ"א שם ס"ק נ"ב דהא בי"ד סי' רפ"ח
ס"ג פסק כתירוץ השני וכן הקשה ג"כ הביאור מרדכי ולכמשנ"ת גם דעת התוס' דסוטה
נדמנחות (דל"ג) משמע פן: הב"ח והמעד"מ ומק"ר"י ליאון ס"ל ד' בתים דתש"ר צ"ל
בעור א' שלם שאין בו תפירה.

והמ"א כ' דבתוס' (דל"ב) מוכח דתפירה מהני אף זהו רק לתירוץ א' ואנן קי"ל בי"ד סי'
רפ"ח ס"ג כתי' שני): ולנישב דעת המ"א צ"ל דס"ל דמסי' רפ"ח ס"ג אין מוכרח לסתור
האי פיקסא דשני עורות תפורין יחד לא חשוב פער אחד משני טעמים.

הא' דהנה התוס' (דל"ב) ד"ה להשלים שכ' דתפירה מהני במזוזה כ' פן בשם רש"י. והנה
רש"י פי' פיסול דכתבו על שני דפין (שפדף ל"ג) שמשם מקור הדין דסי' רפ"ח ס"ג
בענין אחר דהיינו אף בעור א' ממש שאין בו תפירה רק שכתבה על שני דפין והניח גויל
חלק בין דף לדף.

ולפירושו י"ל דבכתבו בדרך אחד אף שהגויל משני עורות התפורין יחד פשר ומוכרח
לומר פן כמ"ש התוס' בשם רש"י בדרך (ל"ב) פנ"ל. וכן משמע שהבין הא"ז בפרש"י
כמשי"ת לקמן אי"ה.

אמנם בטור י"ד סי' רפ"ח משמע דלרש"י כ"ש. דפסל בשני עורות שפתרון ואינו מוכרח.
ונמצא א"כ דרש"י והא"ז לא ס"ל הך פיקסא דסי' רפ"ח ס"ג. הב' דאף לדין דקי"ל
דבמזוזה פסל בשני עורות תפורין.

מ"מ אין ראי' מזה לד' בתים דתש"ר דהא פיסול זה במזוזה נובע ממ"ש בגמ' פתבה על
ב' דפין פסולה. ולא משום דבעינן עור אחד ותפירה לא חשוב עור אחד.

דאם הי' פתוב פן בגמ' הי' מוכרח דכל היכא דבעינן עור אַחַד לָא מְהִי תְפִירָה. אַבְל עכְשָׁיו י"ל דְדוֹקָא בְּמִזוּנָה פְּסוּל זֶה וְאִין מְוכַרְח לְלַמּוּד לְבִתִּי הַתְּפִילִין מְמִזוּנָה דְכִמּוּ דְלַרְש"י מְחַמְרִין לְפִסְנָל בְּמִזוּנָה אַף בְּעוֹר אַחַד מְמַשׁ כְּשֶׁפְתָבוּ עַל ב' דְּפִין פֶּן לִשְׂא"פ פְּסָל בְּמִזוּנָה לְבַד כְּשֶׁפְתָב עַל ב' עוֹרוֹת אַף שְׁתַּפְּרִן מִשְׂא"כ לִשְׂא"ד דְּבַעֲיָנָן עוֹר א' אִין רֵאִי מְפָאן לֹמַר דְּשְׁנֵי עוֹרוֹת תְּפוּרִין לֹא קָשׁוּב עוֹר א'.

וְתַדַּע דַּעֲכַצ"ל דְּלָאוּ כָּל הַדְּבָרִים שְׁוִין דְּהָא גְבִי תִשׁ"י דְּבַעֲיָנָן אוֹת אַחַד לַר' יְהוּדָה מְהִי דְּבָק כּו'. מִיְהוּ אִפ"ל דְּהֶרְמֵב"ם שְׁפָסָל בְּמִזוּנָה שְׂכ' עַל ב' עוֹרוֹת אַע"פ שְׁתַּפְּרִן לֹא הוֹצִיא דִּינוֹ מִכְּתָבָה עַל ב' דְּפִין.

דְּהָא שָׁם לֹא נִז' בַּגְמ' אַע"פ שְׁתַּפְּרִן. וְעוֹד דְּכַתְּב רַפ"ה כְּתַב בְּב' אוּ בַג' דְּפִין כְּשֶׁרָה. א"כ מִשְׁמַע דְּאִינוּ מְפָרֵשׁ שְׁנֵי דְּפִין שְׁנֵי עוֹרוֹת אֶלָּא צ"ל דְּהֶרְמֵב"ם הִי לֹא גִיְרָסָא כְּמוֹ שְׁמַצָּאֵתִי בְּחִידוּשֵׁי הֶרְמֵב"ן בְּגִיטִין פָּרַק שְׁנֵי דָף כ' ע"ב וְז"ל וְהָא דְאִמְרִינוּן בְּמִנְחוֹת גְּבִי מִזוּנָה בְּשְׁנֵי דְּפִין כְּשֶׁרָה הֵהִיא נְמִי בְּחִתִּיקָה אַחַת שְׂאִילוּ בְּב' חֲתִיכוֹת וְדַאי פְּסוּלָה שְׁהָרִי נִקְרָאת סָפָר בַּג"ש וְסָפָר אַחַד אָמַר רַחֲמָנָא וְלֹא שְׁנַיִם וְג' סָפָרִים עַכ"ל הָרִי דְגָרִיס בְּב' דְּפִין כְּשֶׁרָה וְכ"כ בַּחֲי' הָרִיטְב"א שָׁם.

וּי"ל שְׁנָה הִי גִיְרָסַת הֶרְמֵב"ם וְהִינּוּ דַכ' כְּתָבָה בְּב' אוּ בַג' דְּפִין כְּשֶׁרָה. וְאַע"פ שֶׁהַכ"מ כ' שְׁהוֹצִיא דִּין זֶה מִמ"ש בַּגְמ' (דל"א ב') אָמַר רַבָּה בַר בַּר כְּהֵנָה א"ר יוֹחֲנָן מִזוּנָה שְׁעֵשְׂאָה שְׁלֵשׁ וְשִׁתִּים וְאַחַת כְּשֶׁרָה וּמְפָרֵשׁ דַּה"ק בֵּין כְּשֶׁעֲשְׂאָה שְׁתִּים וְשְׁלֵשׁ דְּפִין כְּשֶׁרָה כְּאִילוּ לֹא עֲשְׂאָה אֶלָּא דָף אַחַת.

לְכַאוּרָה הוּא דְּוָחַק. דְּהָא פְּשִׁט הַגְמ' מִשְׁמַע דְּבִאֲחַת ג"כ יֵשׁ רַבּוּתָא דְּכָשֵׁר וּלְפָנֵי זֶה א"א לֹמַר פֶּן אֶלָּא הִפִּי כְּאִילוּ לֹא עֲשְׂאָה אֶלָּא אַחַת דְּזָהוּ וְדַאי תְּכִלִּית כְּשֶׁרוּתָה.

וְכ"ז דְּוָחַק. ע"כ נ' יוֹתֵר כַּמ"ש דְּהֶרְמֵב"ם הִי לֹא גִיְרָסָא כְּמוֹ הֶרְמֵב"ן וְהָרִיטְב"א דְּכַתְּבָה עַל ב' דְּפִין כְּשֶׁרָה.

אַף א"כ ק"ק לְמָה הַשְּׁמִיט הַדִּין הַיִּנְצָא מִפְרֵשׁ"י מִמִּמְרָא זֹו דְּעֲשְׂאָה שְׁלֵשׁ וְשִׁתִּים וְאַחַת. וּבְסָפָר נִק' מִרְכַּבַּת הַמְּשֻׁנָה תִּירִץ שְׁנָה נִכְלָל בַּמ"ש וּבְלִבְד שְׁלֵשׁ יַעֲשֶׂנָה כּו' גַּם כ' שֵׁא"א לֹמַר כִּפִּי הַכ"מ בְּהֶרְמֵב"ם מְפָנִי הַמְּשֻׁף הַסּוּגִיָּא שָׁם לְפָנֵי זֶה.

וְע"ש מַה שְׁיִיָּשֵׁב ד' הֶרְמֵב"ם מְנַלֵּן הוֹצִיא דִּין כְּתָבָה בְּשְׁנַיִם וְשְׁלֵשָׁה דְּפִין כְּשֶׁרָה. שְׁהוּא נִלְמַד מִמ"ש בַּגְמ' עֲשְׂאָה ב' דְּפִין פְּסוּלָה.

וּמְפָרֵשׁ הֶרְמֵב"ם כִּפִּי הַתּוֹס' דְּהִינּוּ בְּשְׁנֵי עוֹרוֹת כּו' וְג"ז דְּוָחַק. וְלִכֵּן נ' הָעֵינָר כַּמ"ש דְּהֶרְמֵב"ם הִי לֹא גִיְרָסָא כְּגִיְרָסַת הֶרְמֵב"ן וְהָרִיטְב"א דְּכַתְּבָה עַל ב' דְּפִין כְּשֶׁרָה.

וְא"כ לַפ"ז פְּיִסוּל זֶה דְּכַתְּבָה בְּשְׁנֵי עוֹרוֹת לֹא נִזְכַּר בְּש"ס דִּילָן. וְתַדַּע דְּלִכֵּן הֶרְמֵב"ן הִנְצִירָה לְהוֹכִיחַ זֶה מִסְבָּרָא שְׁהָרִי נִק' סָפָר כּו' וְא"כ נִרְאֶה שְׁהֶרְמֵב"ם הוֹצִיא דִּין זֶה מִן הִירוּשְׁלָמִי דְּתו"מ אִין נִכְתְּבִין אֶלָּא עַל עוֹר אַחַד.

וּמְפָרֵשׁ דַּמ"ש עוֹר אַחַד הִינּוּ דְּוָקָא עוֹר שְׁלָם בְּלִי תְּפִירָה וְלִכֵּן פְּסָל בְּכַתְּבָה עַל שְׁנֵי עוֹרוֹת אַע"פ שְׁתַּפְּרִן. וְכֵן הִכְרִיחַ הִפִּי בְּהִירוּשְׁלָמִי בְּעַל קוֹה"ע בְּפִירוּשׁוֹ בִירוּשְׁלָ' וְכֵן הִכְרִיחַ ג"כ בְּבִיאוֹר מְרִדְכִי ה' מִזוּנָה (דַּפ"ב ע"ג שׁוּרָה נ') וְע"ש שְׁתַּמָּה הֶרְבָּה עַמ"ש

התוס' (דל"ב א') לחד תירוץא דהירושלמי מיירי בשלא תפר ונדחק לנישב דבריהם דאליבא דר' שמעון בן אלעזר קאמרי דס"ל בתוספתא דגיטין דמהני דבק בגט ולא קי"ל פנותי'.

וכיון שפן מוכח מהרמב"ם דפ"י עור אַחַד היינו דווקא עור אַחַד שלם בלי שום תפירה ולפ"ז יש ללמוד כמ"כ לעגן ד' בתים דתפילין של ראש שלמדו בברייתא מקרא שצ"ל מעור אַחַד דג"כ היינו עור שלם ממש בלי תפירה כמ"ש הב"ח וסייעתו ואפילו לפי הכ"מ בהרמב"ם מ"מ נלמוד מן הירושלמי דעור א' היינו שלם ממש ותפירה לא מהני פמו שהכריחו הקה"ע וביאור מרדכי הג"ל בפ"י מ"ש הירוש' דתו"מ אינו נכתבין אלא על עור אַחַד דהיינו בלי תפירה פנ"ל: (ישוב קצת להמ"א מהא דסי' רפ"ח ס"ג משום שי"ל דרש"י והא"ז לא ס"ל פן ואפשר כ"ד התוס' להמ"א או משום דאין ראי' ממזונה ומ"מ מהירושל' ומהרמב"ם מוכרח דפ"י עור אַחַד היינו ממש עור שלם בלי שום תפירה): והנה מצאנו לו תנא דמסייע להמ"א.

הב"ש בא"ע סי' ק"ל סעי' ז' סק"ח. דהנה הד"מ שם אות ו' כ' וז"ל כ' בא"ז דאם תפר ב' עורות ביחד או דבקו בדבק וכ' גט עליהן צ"ע אם יש להכשירו עכ"ל.

ובש"ע שם סעי' ז' בהג"ה כ' דבק שני עורות ביחד על ידי דבק וכתב עליהם גט פסול מספק עכ"ל והט"ז שם סק"ו כ' וז"ל נראה דטעם הספק דשמא אתמעט מדקי"ל ספר אַחַד אמר רחמנא ותמוה לי דהא גם ס"ת אקרי ספר ומ"ט פשר בדביבוק יריעות וצ"ע עכ"ל.

והב"ש כ' דבק שני עורות כו' ה"ה אם תפר ד"מ ופסול זה אפילו אם יש פאן עדי מסירה דלאו משני גיטין הוא. מ"מ פסול משום ספר אַחַד פתיב ולא שני ספרים אע"ג ספר אַתִּיא לסיפור דברים מ"מ ילפינו נמי ספר אַחַד ולא שני ספרים כ"כ הלבוש.

(ודברי הלבוש הן תלמוד ערוך בגיטין (דף כ' ע"ב) ותוס' שם ד"ה ספר ומשמע שם בתוס' ג"כ דקלף אַחַד ממש בעינן וכ"מ בחי' הרמב"ן והריטב"א והר"ן שם שכ' בכתובה א' של קלף ודומיא דמגילת סוטה ע"ש) וצ"ע למה לא מהני דיבוק דהא איתא במנחות (דף ל"ד) רבי יהודה דרש והיה לה לאות אות אַחַד מבחוזן ואות אַחַד מבפנים מ"ה אם כתב תפילין על שני קלפים פסול ואם דיבק אותם פשר ורבי יוסי דמכשר שני קלפים משום דלא דרש דרוש זה מ"מ נשמע דיבוק מהני אע"ג מדאורייתא בעינן אות אַחַד וכ"כ תוס' שם (דף ל"ב) (היינו התוס' שהביא המ"א סי' ל"ב ס"ק נ"ב פנ"ל) ואגודה אם כתב תפילין ומזוזות על שני קלפים ותפר אותם פשר אפי' אחר הכתיבה ומכ"ש אם תפר או דיבק קודם הכתיבה ותוס' בסוטה דף י"ח) לא פסלו אלא אם תפר או דיבק אחר הכתיבה אבל אם תפר קודם הכתיבה פשר וכן ס"ל להרמב"ם והטור כמ"ש בי"ד סי' רפ"ח.

ואין להביא ראיה מדביק שבדי שופרות דפסול והטעם הוא משום שופר אַחַד אמר רחמנא כמ"ש בא"ח סי' תקפ"ו דהא תוס' בסוטה שם כ' שאני שופר דניכר התוספתא ועיין בא"ח סי' ל"ב בב"ח וצ"ע עכ"ל הב"ש.

ונשמע מדבריו דלענין ד' בתיים דתש"ר ג"כ י"ל אם עשאם אפילו מד' עורות ותפרם או דבקם הוי פֿעור אָחזד ומ"מ זה אינו דהב"ש קאמר דדוקא פֿשתפרם או דבקם קונדם הפתיכה א"כ ה"נ בעינן שֿיחפרם ויתפרם קונדם שֿיעשה מהן בתיים.

אבל אם מתחלה עשה כל בית בפ"ע מעור בפ"ע אע"פ שאח"כ תפרם יחד י"ל דלא מהני כמ"ש הב"ש דאם תפר או דיבק אחר הפתיכה פֿסל להתוס' דסוטה וקרב"ם וקטור י"ד. וה"נ פֿשעשאן ד' בתיים ואח"כ תפרן לא מהני.

מיהו לפמ"ש בדעת התוס' דמנחות והאגודה מהני אפי' תפרם אחר שֿעשאם בתיים וכן משמע מהראיה שהביא ממנחות (דף ל"ד). וזהו דסיים הב"ש ועי' בא"ח סי' ל"ב בב"ח דהיינו מש"ל דהב"ח הביא ב' סה"ת דתפירה מהני והב"ח עצמו חלק ע"ז וא"כ דעת הב"ש נוטה קצת לדעת המ"א: דעת הב"ש בא"ע סי' ק"ל סק"ח נוטה לדעת המ"א.

ומ"מ י"ל דמחלק בין תפרם קונדם שֿעשאם בתיים דמהני אבל אם תפרם אח"כ י"ל דלא מהני להב"ש): אָמנם באמת גדולי האחרונים השיגו על הב"ש. הבית מאיר שם סי' ק"ל ס"ז כ' מה שהעלה הב"ש ב' התוס' סוטה דאם תפר או דיבק אחר הפתיכה הוא דפסול.

ותמיהני לדמיונו הי' לו להקשות על דברי תוספות אלו ועל פֿסק הרמב"ם וטוש"ע י"ד סי' רפ"ח ס"ג מן מנחות (דף ל"ד) שֿמבואר דדיבוק אף בתר הפתיכה נמי מהני שֿהרי ז"ל ת"ר תפילה של יד כותבה על עור אָחזד ואם כותבה בד' עורות והניחה בבית אָחזד יצא וצריף לדבק דברי ר' יהודה.

הרי שֿמצריף הדיבוק בתר הפתיכה וס"ל דמועיל. אָלא ודאי שאני התם דהטעם ברש"י ז"ל דעיקר ההקפדה על המישוש שלא ירגיש במשמוש ד' עורות ופשיטא דדיבוק אף בתר הפתיכה מהני.

משא"כ בגט ומזוזה דההקפדה על ספר אָחזד פֿמו ש"ל שֿהדיבוק לא מהני בתר הפתיכה משום דבשעת הפתיכה ה'ה ב' ספרים פֿן י"ל נמי הדיבוק לא חשוב חיבור פֿלל פֿינן שלא ה'ה מתחלת ברייתו ולא מקרי ספר אָחזד אָלא המחנך מתחלת ברייתו (וכן ממש כ' בבבאור מרדכי בהל' מזוזה שם לתמונה על הב"ש בזה ובאמת הב"ש דייק מלשון אות אָחזד שֿבגמ'.

הרי דדבק מהני שֿיהי' נק' אות אָחזד. אף מ"מ י"ל פֿינן דהוא רק לענין אות אָחזד מבפנים. היינו דפרש"י לה המשמש בהם ונקר משושן של ד' אגרות פֿל א' לבדה הוי ב' אותות. דלצייר אות א' או ב' אותות מבפנים הוא רק ע"י הקר המישוש מש"ה אף ע"י דבק מהני להחשיב אות אָחזד משא"כ באות א' מבחוץ י"ל דנדאי לא מהני דבק.

ועיין בגיטין (ד"כ ע"ב) גבי בין שיטה לשיטה מהו כו' ספר אָחזד אמר רחמנא כו'. וכ' הריטב"א פי' פֿינן דלקציצה קאי פֿקצוץ דמי.

הרי אע"ג עכשווי הוא ספר אָחזד לגמרי רק פֿינן שֿעומד ליקצץ נק' שְנַיִם ושלשה ספרים. א"כ כ"ש ש"ל דדבק ותפירה לא מהני פֿינן שהי' מתחלה שְנַיִם עורות מובדלים ממש) עכ"ל.

והביא ראיות לזה מהתוס' דנבחים (דק"ה ע"ב) וממשנה ד' פ"ג דאהלות גם כ' דהתוס' דסוטה וקרב"ם ודאי ס"ל דאפי' תפרן פבר קודם פתיבה פסול. וכן השיג הב"י ורמב"ם גם התורת גיטין סי' ק"ל השיג על הב"ש פנ"ל.

ולכאורה יש קושיא על דבריהם וגם על התוס' דסוטה (די"ח) שדימו קרן של פרה לשני עורות שתפרן יחד. והרי משנה שלמה שנינו בפרק המביא תניין (דף י"ט ע"א) על הקרן של פרה ונותן לה את הפרה.

ודחוק לומר דמייני שכתב רק על גלד א' מהקרן. שכל כה"ג ה"ל לפרש.

א"ו משמע דאע"ג שהגט נכתב על כל הקרן פשר. ואע"ג דבשופר נק' זה שנים ושלשה שופרות עכ"ז בגט פשר.

וא"כ זה לכאורה ראי' להב"ש דבתפר שני עורות ואח"כ כ' עליהם גט פשר. וקרן של פרה ג"כ נעשה החיבור קודם שכ' על זה הגט.

כמ"ש הת"ג. אף באמת י"ל כמ"ש במהרי"ק שרש קכ"ב גבי שופר שנסדק ודבקו פסול משום דמחזי כשני שופרות.

וא"ת והא מסקינן לעיל בגמרא לר' יוסי בקרן של פרה פיון דמיחברא פחד שופר דמי וי"ל דלא דמי דהתם בקרן מיחברי מתחלת ברייתו אבל הכא דחברן אח"כ שפיר מקרי שתיים או שלשה שופרות ומפסיל עכ"ל.

אלמא דחיבור גלדי קרן של פרה פיון שהוא מתחלת ברייתו עדיף טובא מחיבור שע"י דבק דזה נק' שופר אחד לר' יוסי. לכן גם לרבנן דפליגי עליה בשופר מזדו לי' בגט דנק' ספר א'.

ובשופר דפסלי י"ל דזה אינו רק משום סניף בעלמא כמ"ש בחי' הרשב"א שם א"נ בשופר פיון דלזכרון קאתי מחמרין טפי. וכמו שיש סברא בתוס' דמנחות (דל"ג) ובמרדכי שבמגילת סוטה בעינן ספר אחד מבונר ומינוחד יותר מספר אחד דגט דהיינו שאפילו כ' על קלף א' לא די עד שיכתבנו ג"כ בדרף אחד ובגט אין הקפידה רק שיהי' קלף א' אף שהן ב' דפיון אף שבסוטה (י"ח) לא חילקו פן מ"מ גבי שופר מוכרח לומר דלרבנן דר' יוסי בעינן שופר אחד מבונר ומינוחד יותר אחדותו דהיינו שאף שהקרן מחובר מתחלת ברייתו מ"מ פיון דקאי גלדי גלדי מחזי כשנים ושלשה שופרות וגבי גט נק' זה ספר אחד פיון דמ"מ מיחברי בתחלת ברייתו ואינו חיבור בידי אדם.

אבל שני עורות שתפרן י"ל דפסול גם בגט משום דזהו שני ספרים ממש פנ"ל. וכמו דבק שברי שופרות או שופר שנסדק ודבקו בגלד.

לפרש"י דפסול משום שנים ושלשה שופרות לר' יוסי ג"כ אף אם דיבוקו יפה ואינו ניפר פלל. וכמ"ש הר"ן שם גבי שופר שחלק לשנים ודבקו דפסול דה"ל דיבוק שברי שופרות אע"פ שבכה"ג יוכל לדבקו יפה.

ומ"ש הב"ש ע"ז משום דניפר התוספת הרי זה לא שייך רק גבי קרן של פרה ולא גבי שופר שנסדק ודבקו. ואודות קושיות הט"ז סי' ק"ל סק"ו נ' דמתורץ עפמ"ש מהרי"ק

שָׁרֵשׁ קכ"ב עָנַף א' דר' שְׁמֵעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר דְּאָמַר דִּירֵיעָה שְׁנִקְרָעָה טוּלִין בְּמַטְלִית וְדוּבְקִין בְּדָבָק.

וְדַאי לֹא פְּלִיג אֶסְתָּם מִתְּנִי דר"ה דְּשׁוּפָר שְׁנִסְדַּק וְדָבָקוּ פְּסוּל. דְּלֹא דְמוּ לְהִדְדִי דְהֵתָם הֵינּוּ טַעְמָא מְשׁוּם דְּשׁוּפָר אֶחָד אָמַר רַחֲמֵנָא כו' עכ"ל אֶלְמָא ס"ל בְּפִשְׁיטוֹת דְּגַבֵּי סָפֵר תּוֹרָה לֹא שְׁיִיף לומר פֶּן סָפֵר אֶחָד אָמַר רַחֲמֵנָא כו' וְלֹא פְּקוּשְׁיִית הַט"ז.

וְהַטַּעַם פְּשׁוּט מְשׁוּם דַּס"ת לֹא סָגִי בְּלָאוּ הָכִי שְׁתִּיעֲשֶׂה מִירֵיעוֹת הַרְבֵּה תְּפוּרִין זל"זא"כ לֹא שְׁיִיף לומר פֶּן סָפֵר אֶחָד אָמַר רַחֲמֵנָא כו'. וְא"כ בַּס"ת וְדַאי דוּבְקִין בְּדָבָק כו'.

מִיָּהוּ צ"ע לַפּמ"ש בְּבִיאוֹר מְרָדְכִי ה' מְזוּזָה (דפ"ב ע"ג ש"נ) דְּאָפִי בְּסָפְרִים מְסִיק הִירוּשְׁלָמִי דְּפְסוּל דָּף א' בְּשִׁתֵּי עוֹרוֹת א"כ אֵיף דוּבְקִי בְּדָבָק כו'. גַּם צ"ע מ"ש בְּשֵׁם הַפּר"ח בַּהֲל' גִּיטִין סִי קכ"ה סק"מ דק"ל כַּת"ק דְּרִשְׁבִּי"א דְּנִתְקַרַע הֵגֵט אֵין דוּבְקִי בְּדָבָק וְגַבֵּי ס"ת הוּא ג"כ פְּלִגְנָתָא דַּת"ק וְרִשְׁבִּי"א בַּמ"ס כַּמ"ש מֵהַר"ק ש' קכ"ב וּפְסָקוּ פְּרִשְׁבִּי"א: (הַבֵּית מֵאִיר הַשִּׁיג עַל הַב"ש וְכֵן הַשִּׁיגוּ עָלָיו הַבִּיאוֹר מְרָדְכִי וְהַתו"ג.

קוּשְׁיָא מִמְשָׁנָה דְּגֵט שְׁנִקְתַּב עַל קָרְן שֶׁל פֶּרָה פָּשֵׁר וּבְשׁוּפָר פְּסוּל מְשׁוּם דַּה"ל ב' וְג' שׁוּפְרוֹת. וְצ' דְּבְשׁוּפָר בְּעֵינֵן שְׁיִיף אֶחָדוֹתוֹ מְבֹרָר יוֹתֵר.

יָשׁוּב קוּשְׁיֵי הַט"ז ע"פ מֵהַר"ק ש' קכ"ב): וְאֵין לְהַבִּיא רְאִיָּה דַּתְּפִירָה אוּ דָבָק הָיִי פְּעוֹר אֶחָד. מֵהָא דְּפִרְשִׁי בְּמִנְחוֹת (דָּף ל"ד ע"ב) אֵהָא דַּתְּנִיָּא וְאֵם אֵין תְּרִיץֵן נִיפָר פְּסוּלוֹת.

הַתְּרִיץ שְׁבִין כָּל בֵּית וּבֵית אֵם אֵינוֹ נִיפָר מִבְּחוּץ פְּסוּלָה פְּגוֹן אֵם עֲשֶׂה מְחִיצוֹת הַבָּתִּים מִבְּפָנִים וְאֵין תְּרִיץ נִיפָר מִבְּחוּץ עכ"ל וְפִי זֶה מְכַרְח מְשׁוּם דַּא"ל"כ ה"ל בֵּית אֶחָד לְגַמְרֵי וּפְשִׁיטָא דְּפְסוּל וְלָכֵף הַנְּצָרָף לומר שְׁמִבְּפָנִים יֵשׁ מְחִיצוֹת רַק שְׁמִבְּחוּץ אֵין נִיפָר.

וְא"כ לַפ"ז נִרְאָה דַּהֲמְחִיצוֹת שְׁמִבְּפָנִים לֹא נַעֲשׂוּ מֵעוֹר אֶחָד עִם הָעוֹר שְׁמִבְּחוּץ אֶלָּא ע"י דָּבָק וְאֵפ"ה מְהַנִּי לולֵי מְשׁוּם דַּאֵין תְּרִיץֵן נִיפָר. אֵף בְּאֶמְת אֵין מְשֵׁם רֵאִי דְּשִׁפִּיר יְכוּלִין אֲנוּ לְצִייר שְׁהַנִּיחַ עוֹר הַרְבֵּה עַד שְׁגַם מְחִיצוֹת שְׁמִבְּפָנִים נַעֲשׂוּ מֵעוֹר אֶחָד מְשֵׁם.

וְלִכְאוּרָה יֵשׁ רֵאִי דְּלֹא מְהַנִּי תְּפִירָה וְדָבָק לְהִיּוֹת עִי"ז פְּעוֹר אֶחָד. מֵהָא דַּאֵיתָא בְּמִנְחוֹת דָּף ל"ה ע"א) תִּתּוּרָא דַּתְּפִילִין הִלְכָה לְמִשְׁה מְסִינִי.

וְכ' הַתּוֹס' תִּתּוּרָא הוּא הָעוֹר הַנִּכְפָּל לְמִטָּה שְׁמִכְסָה פִי הַבָּתִּים וְהוּא בֵּית מוֹשְׁבּוֹ שֶׁל תְּפִילִין וְנִרְאָה כְּעֵין דָּף שֶׁל גֶּשֶׁר וּמִשְׁמַע מִתּוֹךְ פִּי הַקּוּנְטֵרְס שְׁהַבָּתִּים וְהַתִּתּוּרָא הַכָּל מֵעוֹר אֶחָד וְאֵין נוֹהֲגִין בֶּן עכ"ל.

וּבְפְּסָקֵי תוֹס' שָׁם סִי צ"ב כְּתַב תִּתּוּרָא אֵף כִּי רֵאִוִי לַעֲשׂוֹת מֵעוֹר אֶחָד אֵין נוֹהֲגִין בֶּן עכ"ל. וּבְהַרְמַב"ם פ"ג מֵהַלְכוֹת תְּפִילִין ה"ג כ' וּמְחִזִּירִין מְקַצֵּת הָעוֹר מִלְּמִטָּה וְתוּפְרִין אוֹתוֹ מֵאַרְבַּע פְּנוּתָיו.

וְכ' הַכ"מ וּמִלְּשׁוֹן רַבֵּינוּ נִרְאָה שְׁהַבָּתִּים וְהַתִּתּוּרָא הַכָּל מֵעוֹר אֶחָד הֵם וְכ"כ הָרֵא"ש ז"ל דְּמִשְׁמַע מִפִּירוּשׁ רִש"י וְהָעוֹלָם לֹא נִהְגוּ בֶּן לְפִי שְׁעוֹר הַבָּתִּים דָּק וְעוֹר הַתִּתּוּרָא צָרִיף שְׁיִיף עַב וְחִזַּק עכ"ל וְכ"ה בַּהַגְמִי"י שָׁם אוֹת ב'.

והנה במרדכי ה' תפילין כ' תיתורא דתפילין הלמ"מ פ"ה שבעור הבתים עצמה כפול למטה והוא בית מושבן של תפילין ונראה לר"י כפי הגאונים שמביא עור רחב וכופל העור תחת התפילין להיות להם גשר כו' ואני מצאתי שיש מביאין ראיה לפרש"י מההוא דפרק במה מדליקין מדלא מוקי ההיא דלא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה לכהו תיתורא.

ולרש"י ז"ל ניחא דהיינו עור הבתים ומכשירין של תפילין נפקא לן דבעינו טהורה. אבל לפי הגאונים קשה דכיון שאין פתוב פאן שום דבר לא קרי ביה תורת ה'.

ואמר ליה ר"י פיון שמחנך ותפור בתים אע"פ שהשין על הקציצה הוי כמוה לענון טהורות עכ"ל. וא"כ מזה מוכח דהיכא דבעינו עור אחד היינו שיהי' עור אחד ממש בלי תפירה כמ"ש הב"ח דהא מבואר מדברי הפוסקי' שיש מחלוקת בין פרש"י לפי הגאונים דלפרש"י צ"ל התיתורא מעור אחד עם הבתים ולהגאונים א"צ.

והרי גם להגאונים נמי התיתורא צ"ל מחנך על ידי תפירה להבתים כמ"ש ר"י פיון שמחנך ותפור בתים כו'. א"כ הא דלרש"י והרמב"ם צ"ל מעור אחד דלא כפי הגאונים על פרקן היינו עור א' ממש בלי שום תפירה.

והיינו משום דע"י תפירה לא נחשב כעור אחד וכנ"ל. וכן משמע ממ"ש המרדכי ב' ר"י פיון דמחנך ותפור בתים הוי כמוה לענון טהורות.

דמהו לענון טהורות דוקא ולמעוטי מאי. ע"כ נראה הפנונה דנהי דאין התפירה מהני כ"כ שיהיו נחשבים עי"ז כעור אחד ממש מ"מ הוי כמוה לענון דבעי' שיהי' מעור בהמה טהורה פיון שמחנך ותפור להבתים ועליהם נכתב השין כו'.

וא"כ מזה מבואר דבד' בתים עצמן דבעינו שיהיו מעור אחד. היינו מעור אחד שלם בלי שום תפירה.

ועוד ראי' לזה דאל"כ אמאי לא אמר ר"י ראי' לדבריו וליטעמיה אמאי לא מוקי ההיא דלא הוכשרו כו' בשני בתים האמצעיים ובשמחנך פירין ע"י תפירה והי' ר"י מכריח מזה מ"ש פיון שמחנך ותפור כו' הוי כמוה לענון טהורות.

א"ו שהד' בתים היו עשויות מעור אחד ממש. מיהו אפשר לדחות ראיה זו דנדאי היכא דבעינו מעור א' צ"ל לכתחלה מעור א' שלם בלי תפירה אבל בדיעבד מהני כשמחנך ע"י תפירה ובתיתורא נוהגין אף לכתחלה להקל ע"י תפירה: ראיה מסוגיא דתיתורא ממחלוקת רש"י והגאונים אי צ"ל מעור א' דבד' בתים צ"ל מעור א' שלם ממש בלי שום תפירה): ועוד יש להביא ראי' מסוגיא דסנהדרין (דפ"ח ע"ב ודפ"ט ע"א) דאמר' אי הכי תפילין נמי אי עביד ארבעה בתי ואייתי אחרין ואנח גבייהו אמרינן האי לחודי' קאי ונאי לחודי' קאי ופי' הרמב"ם פ"ד מה' מקרים ואנח גבייהו היינו שדבקו בבית החיצון וכ"ה במהרש"א שם ואפ"ה אמרי' האי לחודי' קאי אלמא דדבק אינו חיבור והיינו כי מעור אחד ממש בעינו.

ואע"פ שיש לדחות דזהו דייקא בבית הסמישי הוא דלא הנה דבק חיבור דלא דמי לאגד דלולב למ"ד דצריד אגד שאגד זה הוא הכרחי לג' המינין ג"כ מש"ה מחבר ג"כ המין האחר משא"כ זה הדבק של בית הסמישי אין בו צורך פלל.

מ"מ י"ל אי איתא דדבק בתפילין הנה חיבור יהי חיבור גם בבית ה' ולא גרע חיבור זה מחיבור יום שמיני דתג לז' ימי התג דהישן בשמיני לוקה מה"ט דיימים רצופי הוי חיבור כמ"ש הריטב"א בסנפך דל"א ב' הרמב"ן וכ"נ לדעת הר"ן שם ותוס' בסנהדרין (דפ"ח ע"ב) אולם להתוס' דסנפך (דל"א) שם אין ראי' משם.

ונת' כ"ז בקונט' בפ"ע בסוף תשובה זו אמנם מצאתי להרמ"ע בתשו' סי' ל"ח הובא ג"כ בכנה"ג סי' ל"ב שכתב וז"ל עוד שמעתי שיש פאן מתחכמים לעשות הבתים של ראש בארבעה עורות ואפשר שיצא להם זה ממה ששינונו במסכת פלים פי"ח תפלה ארבעה פלים כו' ואין זה דקדוק נכון שהרי מפורש בברייתא בפרק הקומץ רבה כותבו על ארבעה עורות ומניחן בארבעה בתים בעור אחד ופסקוהו כל בעלי הלכות ואין ספק שפך היא מצותן ותנאי לא פליגי שאין זה לעכב אלא אפילו על ארבעה עורות כשרים ובלבד שיהיו תפורין זה לזה ואם לא תפרן עד שישובו בעור אחד פסולין פי אין ללמוד יותר מזה מאותה משנה וכן היא שטת ב"י א"ח סי' ל"ב מסכים עם סה"ת עכ"ל.

הרי הוכיח ממשנה מפורשת בכלים דאם עשה הבתים מארבעה עורות תפורין זה לזה יצא וע"ש בפי' הרמב"ם שכתב ונתפרו כו' מבואר להדיא כמ"ש הרמ"ע. וכן ממ"ש התיר קציצה הראשונה מבואר דגם מתחלה הי' חיבורן רק ע"י תפירה וכ"ה ג"כ לפי הר"ש והרא"ש שם.

וכ"ה בהרמב"ם פ"ז מהלכות פלים הי"ב והתיר קציצה הראשונה כו' וכן אם התיר השנייה כו' ואין לדחות לומר דהמשנה מייירי כשטלה עליהן עור א' ממש ונמצא שאע"פ שהתפירה לא מהני לעשותן פעור א' ממש מ"מ זה העור העליון א' הוא ולא נפסל משום שהבתים שמבפנים מפסיקין בין העור העליון שהוא העיקר והואיל והוא מעור אחד והבתים שמבפנים אינן מעור א' ומפסיקין בין העור העליון ובין הפרשיות די"ל דלא גרע מכורכין במטלית ע"יין במרדכי ובספר ביאור מרדכי מה שפלפל בענין פורכין במטלית דלא דמי לבית החיצון שאינו רואה את האויר כו' יעו"ש.

ומצינו שהי' דרפן פן לתלות עליהן עור אחר כדאיתא בברייתא פרק השולח (דף מ"ה) ובסנהדרין פרק נגמר הדין ציפן זהב או שטלה עליהן עור בהמה טמאה פסולות עור בהמה טהורה כשרות אע"פ שלא עיבדן לשמן.

ואיתא במרדכי ריש ה' תפילין דפי' טלה עליהן היינו על הבתים כו' ע"ש. דהא ליתא דא"כ הא דתנן התיר את הרביעית טהורה מטמא מת אבל טמאה מגע טמא מת מחמת דמחנכת לשלשה בתים הטומאות מגע.

ונהרי י"ל דטמאה טמא מת מחמת חיבורה לעור העליון. ונצטרף לומר דכשהתיר את הרביעית החליף ג"כ את העור וטלה עליהן עור אחר אחד או י"ל דמייירי שהבתים נטמאו קודם שטלה עליהן זה העור וכשהחליף שניתהג' בתים החליף ג"כ העור.

מ"מ כ"ז דן חק ועיקר חסר מהספר. ובפרט מלשון הר"ש והרמב"ם מבואר שאין מפרשין כן לכן נראה דפשוטא דמשנה זו מסייע להו להאומרים דתפירה מהני בחיבור הבתים זה לזה.

וכ"ז לענין דיעבד אבל לענין לכתחלה הרי פ"י הרמ"ע ג"כ דאין להוכיח ממשנה זו דשרי ולכן פסק ג"כ דלכתחלה בעינן מעור א' שלם שאין בו תפירה וכמש"ל ראי' לזה עכ"פ ממחלוקת רש"י והגאונים גבי תיתורא.

וגם מסה"ת שממנו נובע הקולא בתפירה מבואר דס"ל ג"כ דלכתחלה צריף לעשותן מעור א'. גם מ"ש הב"ש ראי' דדבק מהני מדמהני בתש"י לר' יהודה קודם חזרה י"ל דמשם מוכח ג"כ דלכתחלה לא מהני מדתנאי יצא וצריף לדבק כו' מבואר דלכתחלה לא וכ"כ הא"ז וא"ר והפמ"ג וכ"ד הביאור מרדכי רק שביאור מרדכי משמע קצת דאפילו דיעבד לא מהני: (ראי' מסוג' דפרק אלו הן הנחנקין (דפ"ט) דתפירה לא מהני אף הרמ"ע בתשו' סי' ל"ח הביא ראי' מפירוש ממשנה ח' פ"ח דכלים דתפירה בית לבית מהני דיעבד עכ"פ.

ומ"מ לכתחלה נדאי צ"ל מעור א' ממש): ועכשיו נבוא לשאילתינו בענין הבתים שעושין במחניכם שהעור העליון החופה על הד' בתים פלה ומסתמים בגג של שני בתים החיצונים ואינו חופה צד החיצון של שני בתים החיצונים.

ושם מדביקין שין ואח"כ מחפין בעור דק קטן. ונמצא הבית החיצון אינו עשוי מעור א'. והנה לעד"נ דאף לדברי המקילים בחיבור הד' בתים זה לזה ע"י תפירה ודבק מ"מ מודים דכל בית בפני עצמו צ"ל מעור א' שלם בלי תפירה ודבק דבשלמא בחיבור הד' בתים זל"ז פנין שמ"מ צ"ל ד' בתים דוקא אלא שצ"ל מעור א' להיות זכרון אחד ע"ז י"ל דע"י תפירה ודבק נמי חשוב זכרון אחד.

אבל כל בית בפ"ע להיותו אחד ממש צ"ל אחדותו מבין יותר שיהי' דוקא מעור א' ממש ולא ע"י תפירה ודבק. ותדע שיש לחלק כן דכמו כן מצינו לחלק בין חיבור ד' פרשיות זל"ז ובין חיבור פרשה א' או אפילו מזוזה א' דהנה גבי ד' פרשיות דתש"י לר' יהודה קודם שחזר בו דס"ל שצ"ל אות אחד מבפנים שיהיו הד' פרשיות על עור א' דוקא ואם כתבן בד' עורות יצא וצריף לדבק.

הרי ע"י שנתחברו הד' פרשיות זל"ז ע"י דבק הני אות אחד ואילו אם כתב פרשה א' מהד' פרשיות על שני עורות שדבקן זל"ז נדאי נ' מודה ר' יהודה דלא מהני מדתנאי כתבן על ד' עורות יצא וצריף לדבק דהנינו שפ"ל פרשה נכתב על עור א' שלם.

משמע בכתבה על שמונה עורות לא יצא אע"פ שדבקן, וכדקי"ל בי"ד סי' רפ"ח ס"ג אפילו במזוזה שהם ב' פרשיות לא מהני דבק ותפירה והנינו משום דנק' ספר אחד וכ"ש בפרשה א' ממש וכמ"ש בירושלמי דתו"מ אינן נכתבין אלא על עור א' וכ"כ הביאור מרדכי סוף ה' מזוזה ד"ה וטולין במטלית דלכל הפוסקים זולת רש"י לא מהני דבק ותפירה בפרשה עצמה דתפילין זולתי בתפירת קרע ע"ש ובטוי"ד סי' רפ"ח משמע דגם לרש"י כ"ש דלא מהני תפירה ודבק.

הן אמת שבד"מ בא"ח סי' ל"ב ס"ק כ"ב כ' בשם הא"ז אם פתב תפילין בשני דפין בעור אַחַד או אפילו בשני עורות ונדבקם יחד פֿשר עכ"ל. וע"כ פּוֹנוֹתוֹ עַל פְּרִשָּׁה א' דתש"ר דאילו על ד' פְּרִשִּׁיּוֹת דתש"י הרי קי"ל דא"צ לנדבק ועוד דא"כ מהו אם פתב בשני דפין דקא מצונתן פּוֹד לכתחלה ג"כ לכתוב פֿל פְּרִשָּׁה בַדָּף בּפ"ע בעור א'.

א"ו מיירי על פְּרִשָּׁה א'. והנה אף שרמ"א הביאו בלי חולק אכן באמת הוא נגד הירושלמי וכל הפוסקים דתו"מ אינו נכתבין אלא על עור א' בלי דבק ותפירה כדקי"ל בי"ד סי' רפ"ח ס"ג.

וצ"ל דס"ל כפרש"י דכתבה על שני דפין דפסול היינו שני דפין אף בעור א' אבל בַדָּף א' אף אם הדף נכתב על שני עורות שתפרן פֿשר וכמשמעות התוס' (דל"ב) ב' רש"י. ועי' במרדכי ב' ר"ש גבי פתבה על ב' דפין שי"ל דש"ס דילן לא ס"ל פְּהִירוּשְׁלָמִי וכו"ה בפסקי תוס' דסוטה (די"ח).

(מיהו י"ל דגם לפי התוס' ב' רש"י אין פֿשר רק להשלים ודומיא דתפירת קרע ולא שני עורות ממש). והא דמקיל הא"ז בפְּרִשָּׁה שכ' על שני דפין אע"ג דבמזוזה פסל צ"ל דס"ל דפסול זה במזוזה דוקא ולא בתפילין.

ומ"מ ק' דגבי גט כ' הד"מ סי' ק"ל סק"ו ב' הא"ז דאם תפר ב' עורות ביחד או דבקו בדבק צ"ע אם יש להכשירו. ומדוע בפְּרִשָּׁה דתפילין הכשיר.

וצ"ל דמחמיר בגט יותר משום דנק' ספר וספר א' אמר רחמנא כו' מיהו אנו ודאי קי"ל דפסול בכה"ג בפְּרִשָּׁה א' דתפילין כפי הירושלמי והפסק דטוש"ע סי' רפ"ח ס"ג וא"כ קא דאי בגמ' דבארבע פְּרִשִּׁיּוֹת דתש"י מהני דבק להיות נחשב אות אַחַד.

אין לנו לתרץ רק באַחַד משני פנים הא' כמש"ל בשם הבית מאיר והביאור מרדכי דשאני התם דעיקר ההקפדה על המשוש שלא ירגיש במשמוש ד' עורות לכן מהני דבק משא"כ בעלמא היכא דבעינו ספר אַחַד לא מהני דבק ותפירה.

אלא שא"כ י"ל דגם בד' בתים דתש"ר דבעינו עור אַחַד להיות זכרון אַחַד ג"כ לא יהי' מהני תפירה ונדבק. ולכן אם נתפוס סברת הרמ"ע והמ"א דמקילין בזה בתפירה ונדבק.

ע"כ צריך לתרץ באופן אחר ולומר דיש לחלק בין חיבור ד' פְּרִשִּׁיּוֹת דתש"י זל"ז דמהני דבק דאף דבעינו אות אַחַד. מ"מ כיון שהם ד' פְּרִשִּׁיּוֹת רק שצ"ל מתאחדים שיהי' נק' אות אַחַד סגי ע"י אחדות דתפירה או דבק.

משא"כ בדבר שהוא אַחַד ממש כמו ספר אַחַד ושופר אַחַד דפי' אַחַד שהוא יחיד ממש ולא דברים רבים שנעשו אַחַד כמו ד' פְּרִשִּׁיּוֹת רק שופר אַחַד ממש וכן ספר אַחַד. לכן צ"ל אחדותו מבין יותר ולא מהני דבק או תפירה ולכן קי"ל בי"ד סי' רפ"ח ס"ג דמזוזה פסל בכתבה על ב' עורות תפורין משום שהוא ספר א' וכ"ש פְּרִשָּׁה א' דתפילין שהיא דבר אַחַד יותר ממזוזה שיש בה ב' פְּרִשִּׁיּוֹת רק שנק' ספר א' (ומיהו גם במזוזה כיון שמצוה בסתומות הרי מצוה להסמיכן זל"ז י"ל דדומה קצת לפְּרִשָּׁה א' וכ"ש לפמ"ש רבינו ז"ל שא"צ רינח פְּשִׁיעוֹר פ' סתומה שבס"ת משום דמזוזה ל"ד לס"ת שהקפידה

התורה בב' פְּרָשִׁיּוֹת לְהַסְמִיכֵן זֶה לְזֶה בְּדַף אֶחָד דְּנֻקָּא לְפָרֵשׁ יי נְאֻף לַפ"ד הַתּוֹסֵ' וְהָרָא"ש בְּעֵינֵן עַכ"פ עוֹר אֶחָד עַכ"ל.

וּלְזֹאת י"ל דְּדוּמָה לְפָרֵשָׁה א' שְׁבַתְפִּילִין וְא"כ עַכ"פ בְּפָרֵשָׁה א' שְׁבַתְפִּילִין בְּעֵינֵן עַכ"פ עוֹר א' כְּמוֹ בְּמִזְוָה). וְא"כ לְכֵן נֹאמַר דְּבַחִיבֹר ד' בְּתִים דַּתְש"ר אָף שַׁצ"ל עוֹר אֶחָד כְּדִי לְהִיּוֹת זְכוּרֹן אֶחָד מ"מ כִּינֹן שְׁהֵם ד' בְּתִים אֲלָא שַׁצ"ל אֶחָד מְהַנִּי חִיבֹר דַּתְפִּירָה אוֹ דְּבָק. כְּמוֹ דְּמַהַנִּי בַּחִיבֹר ד' פְּרָשִׁיּוֹת דַּתְש"י. אֲבָל כָּל בֵּית בַּפ"ע שְׁהוּא אֶחָד מִמֶּשׁ צ"ל וְדָא מְעוֹר אֶחָד מִמֶּשׁ וְלֹא מְהַנִּי בּוֹ תְּפִירָה וְדְבָק כְּמוֹ דְּלֹא מְהַנִּי חִיבֹר זֶה בְּמִזְוָה לְפִי שְׁהִיא סִפֵּר אֶחָד מִמֶּשׁ וְה"ה בֵּית אֶחָד מִמֶּשׁ וְנֻקָּא שְׁיֵשׁ לְדַחוּת לֹאמַר שְׁאִין לְלַמּוֹד בְּתִים מְהַפְּרָשִׁיּוֹת.

מ"מ י"ל ג"כ לְהַפְּדֵי דְהָא בַּד' פְּרָשִׁיּוֹת מְבֻנְאָר בַּגַּמ' בְּפִי דְמַהַנִּי דְבָק שְׁיִהְיֵ' נִק' אוֹת א' וּבַד' בְּתִים יֵשׁ פּוֹסְלִין אֲפִילוּ דִיעֲבַד וּלְכַתְּחִלָּה לַכ"ע בְּעֵינֵן מְעוֹר א' מִמֶּשׁ וִי"ל דְּהוּא מְשׁוּם שְׁהַפְּרָשִׁיּוֹת הֵם מְבַפְּנִים וְהַבְּתִים מְבַחוּזִין וְנִרְאָה לְעֵינֵי ע"כ יֵשׁ קְפִידָא יוֹתֵר.

וְלְכֵן עַכ"פ אִין לְהַקְלֵי בְּבְתִים יוֹתֵר לַכ"ע מִמַּה שְׁהַקְלִי בְּפָרֵשִׁיּוֹת דְּלֹא הַקְלִי רַק בַּחִיבֹר ד"פ זל"ז. מִשָּׂא"כ בְּפָרֵשָׁה א'.

וְלְכֵן כַּמ"כ גַּם בְּבְתִים הִנֵּה כָּל בֵּית בַּפ"ע צ"ל מְעוֹר א' דְּנֻקָּא אֲבָל אִם עֲשָׂאוּ מְשַׁנִּי עוֹרוֹת שְׁתַּפְּרִין פְּסוּל וְכ"מ קֶצֶת בַּסֵּה"ת שַׁכ' אוֹ שְׁמָא אִפִּי' מַד' עוֹרוֹת כּו' מַד' דְּנֻקָּא וְהִינֵנו דַּעַכ"פ כָּל בֵּית צ"ל וְדָא מְעוֹר אֶחָד.

וְעוֹד דְּסִבְרָא זֶה מְצִינוּ בְּתוֹס' דְּמִנְחוֹת (דל"ג ע"א) לַפ"ד רַש"י דְּבַמְקוֹם דְּבְעֵינֵן שְׁיִהְיֵ' מְבֻנְרֵר יוֹתֵר אַחְדוּתוֹ כְּמוֹ גַבִּי מְגִילַת סוּטָה דַּכ' בְּסִפֵּר פְּסֻלִין בְּכַתְּבוּ עַל שְׁנֵי עַמּוּדִין אֲפִילוּ בְּעוֹר א' וּבְגַט אַע"ג דְּבְעֵינֵן סִפֵּר א' כְּשֵׁר כַּה"ג מְשׁוּם דְּלֹא כַתְּבִי בְּסִפֵּר ע"ש וְכ"כ הַמְרָדְכִי ה' מְזוּזָה.

גַּם מְהַגְמ' דַּר"ה (דכ"ז) מְנוֹכַרְח חִילוּק כְּזֶה כַּמֶּשׁ"ל דְּהָא לְרַבְּנָן פְּסוּל קְרוֹן שֶׁל פְּרָה מְשׁוּם שׁוֹפֵר א' אֲמַר רַחֲמֵנָא וְלֹא שְׁנִים וְשִׁלְשָׁה שׁוֹפְרוֹת. וְאַע"פ שְׁחִיבֹר גְּלִדֵי הַקְּרוֹן הוּא מְתַחֲלַת בְּרִייתוֹ.

מִשָּׂא"כ גַּבִּי גַט אַע"ג דְּבְעֵינֵן סִפֵּר א' וְלֹא שְׁנִים וְשִׁלְשָׁה סִפְרִים מ"מ כְּשֵׁר עַל קְרוֹן הַפְּרָה מְשׁוּם דְּהַחִיבֹר מְתַחֲלַת בְּרִייתוֹ ע"כ נִק' סִפֵּר א'. וְעַכְצ"ל דְּבַשׁוֹפֵר לְרַבְּנָן בְּעֵינֵן שְׁיִהְיֵ' אַחְדוּתוֹ מְבֻנְרֵר יוֹתֵר כִּינֹן דְּלִזְכָּרוֹן קְאָתִי וְכַמֶּשׁ"ש בַּגַּמ' דְּכַלְפָּנִים דְּמִי כּו' וְאֲתִיָּא בַכ"ש מְגִילַת סוּטָה דְּבְעֵינֵן שְׁיִהְיֵ' אַחְדוּתָהּ מְבֻנְרֵר יוֹתֵר מִסִּפֵּר אֶחָד דְּגַט לְעַנְנֵן ב' דְּפִינְכַנ"ל.

א"כ סִבְרָא גְדוּלָּה הִיא לְחַלְק בְּבְתִי הַתְּפִילִין אָף לַפ"ד הַמ"א וְסִייעָתוֹ בֵּין חִיבֹר ד' בְּתִים זל"ז דְּמַהַנִּי דְבָק אוֹ תְּפִירָה שְׁיִהְיֵו נְקֻרָאִין עִי"ז זְכוּרֹן אֶחָד. וּבֵין כָּל בֵּית בַּפ"ע דַּצ"ל מְבֻנְרֵר יוֹתֵר שְׁהוּא אֶחָד ע"כ צ"ל מְעוֹר א' מִמֶּשׁ.

וּבַפְּרָט שְׁהָרִי מְרֻב הַפּוֹסְקִי מִשְׁמַע דְּבְעֵינֵן עוֹר א' מִמֶּשׁ בְּכָל הַד' בְּתִים אֲלָא שְׁהַרְמ"ע הִבִּיא רֵאִי לְהַקְלֵי מְהַמְשָׁנָה פִּי"ח דְּכָלִים כְּנ"ל וּמַהֲתֵם א"א לְהוֹכִיחַ רַק עַל חִיבֹר ד' הַבְּתִים זל"ז. א"כ אִם בְּאֵנוּ לְהַקְלֵי גַם בְּבֵית א' בַּפ"ע וְדָא עֲלִידָה הָרָא' כִּי יֵשׁ סִבְרָא גְדוּלָּה לֹאמַר דְּבְבֵית א' בְּעֵינֵן עוֹר א' לַכ"ע: י"ל דְּגַם לְהַרְמ"ע וּמ"א מ"מ כָּל בֵּית בַּפ"ע צ"ל

מעור א' ממש אף לעפב פי אהדות בית א' צ"ל מבנרר יותר וכה"ג מחלקינן בין חיבור ד' פרישות דתש"י לחיבור ספר א' דמזוזה או פרישה א' דתפילין וד' הא"ז שבד"מ סי' ל"ב הוא נגד הפסק דטוש"ע י"ד סי' רפ"ח ס"ג.

וכה"ג משמע בתוס' דסוטה (דל"ג) גם בגמ' דר"ה (דכ"ז) דבמקום דבעינן שיהי' מבנרר יותר שהיא אחד מחמרינן יותר לפסול כל שנראה קצת שאינו אחד כל פה לכן י"ל דבבית א' בעי' לד"ה שיהי' מעור אחד): ועפ"ז יש להחמיר בענין שאילתינו שהרי שני בתים החיצונים הם נעשין כל בית משני עורות רק שמחנפרינן ע"י דבק ובכל בית בפ"ע י"ל דצ"ל מעור א' דוקא.

אף לכאורה יש לצדד להקל לפי שכל בית נעשה תחלה מעור א' ממש רק באותו העור שתולה על הד' בתים הוא שנעשו חיפוי דבתים החיצונים משני עורות. א"כ י"ל דאע"ג שחיפוי בתים החיצוני' לא חשוב מעור א' אף שדבקו.

מ"מ יספיק לנו להקל משום שהבית החיצון שבו הפרישה נעשה מעור א'. ומה שמדביקין עליו עור אחר אף שאינו עור א' י"ל דלא יזיק עכ"פ כיון שהבית עצמו הוא מעור אחד.

והכי משמע מדתניא פירק השולח (דף מ"ה) ציפון זקב וכו' פסולות. משמע דוקא זקב דאינו עור אבל עור בהמה טהורה פשר אף שאינו עור א'.

וכמו בתש"י שאמרו מי שיש לו ב' של ראש ואין לו תש"י ישים עור על א' מהן לכסות הבדלת הבתים וכשרים לשל יד. אלמא אע"ג דמבפנים הם ד' בתים מפשרי במה דמבחוץ הוא בית א'.

כמ"כ י"ל פאן אע"ג מבחוץ הבית מב' עורות מ"מ כיון שמבפנים הוא עור א' פשר. וראיה זו למדתי מדברי המרדכי ריש ה' תפילין ממ"ש כתב רבינו שמשון בשמושא רבא מצריף לכרוף כל פרישה ופרישה ואין לפסולו משום ה"ט כדחזינו הכא שתולה עליה עור והשתא אין עור הבתים רואה האויר כו' וע"ש בחי' אנשי שם דר"ל בתחלה הפי' דהבית עם הפרישה כרוף עליה עוד עור וזהו ממש כנ"ד ואע"ג דמסיק שם דר"ל שיקרוף על הפרישה.

מ"מ גם פי' הראשון נראה דכשר. ועוד מדכ' שם לקמן גבי מעברתא דתפילין ומיהו ר"י אומר דאדרבה איפקא מסתברא דהיכא שפולו מחופה בעור גדלעיל עדיף טפי דנראה הפל בעור אחד (ור"ל דמש"ה פשר תש"ר לש"י כשתלה עלי' עור א') ומה לי בעור א' ומה לי בב' גבי ראש נמי הכשרנו לעיל לכורכו בקלף אבל היכא שניכר שאינו מעור תפילין יש לפסול טפי עכ"ל.

א"כ כשתפולו מחופה בעור חשוב בעור אף שמבפנים ד' בתים ומחוץ בית א'. א"כ כמ"כ י"ל פאן כיון ביה"ח מחופה כולו בשני עורות חשוב בעור א' לכן אף דמבחוץ ב' עורות כיון דמבפנים הוא עור א' פשר אף י"ל דאין ללמוד זה מהתם פי התם הריעותא הוא מבפנים שמבפנים הם ד' בתים לכן אין זה פוסל כיון שמבחוץ הם בית א' כי מה שמבחוץ הוא העיקר.

אָבֵל פֶּאָן נֶהֱפֹנֵד הוּא שְׁהַרְיָעוּתָא הוּא בְּעוֹר הַחֹנֶפֶה שְׁהוּא מִבְּחוּץ. וְהוּא עֵינֵקֵר הַבֵּית וְהוּא עֲשׂוּי מִשְׁנֵי עוֹרוֹת.

וְאִף שְׁהַמְרָדְכִי בְּשֵׁם רַבִּינוּ שְׁמִשׁוֹן ע"פ שְׁמוּשָׂא רַבָּא הַתִּיר בְּטוּלָה עוֹר ע"ג עוֹר הַבֵּיתִים כַּנ"ל וְכַמ"ש הַב"ח ס"י ל"ב סע"י ל"ד הֵינּוּ דְלֹא נִפְסַל מִשׁוּם לֹא תוֹסִיף וְכַמ"ש ר"י דְמָה לִי עוֹר א' מֵה לִי ב' עוֹרוֹת.

אָבֵל מ"מ הֵינּוּ פֶשְׁעוֹר שְׁטוּלָה הוּא ג"כ עוֹר א'. אָבֵל בְּנֵד"ז דְהַעוֹר שְׁטוּלָה הוּא ב' עוֹרוֹת שְׁדַבְקוֹן י"ל דְגָרַע וּפּוֹסֵל.

לְהִיּוֹתוֹ עֵינֵקֵר הַבֵּית וְהוּא פֶסוּל וְעוֹד שְׁהַרִי בֵּית שְׁמַעְוֹר א' הַמְחַנְפָּה בְּב' עוֹרוֹת אֵלּוּ אֵינּוּ רוּאָה אֶת הָאֹיִר. וְהַרוּאָה אֶת הָאֹיִר הוּא מִב' עוֹרוֹת.

וְא"כ אֵינּוּ דוֹמָה לַתּוֹרָה דְכָשֶׁר לְש"י כְּשִׁטְלָה עֲלֵיהֶן עוֹר א' דְהִתֵּם הַרוּאָה אֶת הָאֹיִר הוּא בֵּית א'. מִיְהוּ י"ל דְאֵם נִחְשָׁב הַחִיפּוּי עִם הַבֵּית הַמְחַנְפָּה פְּדָבָר א' זֶה נִק' שְׁהַבֵּית רוּאָה אֶת הָאֹיִר כַּמ"ש בְּמֶרְדְּכִי ב' ר"י גַבִּי מְעַבְרָתָא דְתַפְּלִין וְעַבְב"י סְס"י ל"ב שְׁיֵשׁ בְּזֶה דְעוֹת: וְאִף אִם נִצְדָד לְהַקְל בְּכ"ז לֹא מֵר פִּינּוֹן דְהַבֵּית שְׁמַבְּפָנִים עֲשׂוּי מְעוֹר א' אֵין הַחִיפּוּי מִזִּיק וְגַם נִחְשָׁב כְּרוּאָה אֶת הָאֹיִר.

מ"מ יֵשׁ לְהַחְמִיר מִצַּד הַשְּׂיָנִין שְׁאֵינּוּ עֲשׂוּיִן מְעוֹר א' עִם הַבֵּית שְׁמַעְוֹר א' שְׁהַרִי עוֹשִׂין שִׁין מְקַלְף וּמְדַבְּקִין אוֹתוֹ עַל הַבֵּית. אַע"ג שְׁעִי"ז נַעֲשֶׂה צוּרַת שִׁין בְּאוֹתוֹ הַעוֹר הַעֲלִיּוֹן הַחוּפָּה עַל הַבֵּית וְא"כ לְכַאוּרָה נַעֲשֶׂה עִי"ז שִׁין בְּעוֹר בִּיה"ח עֲצָמוֹ אִף הָא לִיתָא דְהָא הַעוֹר הַחוּפָּה הוּא מִן ב' עוֹרוֹת דְבוּקִין דְלֹא מְהַנִּי אֵלָּא מִשׁוּם שְׁהַבֵּית הַמְחַנְפָּה הוּא מְעוֹר א' וְהַרִי בּוֹ אֵין נַעֲשֶׂה צוּרַת שִׁין רַק שְׁנֹדְבַק לוֹ שִׁין בְּדַבְּק וְנַעֲשֶׂה צוּרַת שִׁין בְּעוֹר הַחוּפָּה וְאֵין בְּעֵינֵי שְׁהַשִּׁין עִם הַבֵּית יְהִי מְעוֹר א' מִמָּשׁ וִי"ל ג"כ דְבָזָה לֹא מְהַנִּי דְבַק כְּמוֹ דְלֹא מְהַנִּי בְּבֵית א'.

וְנ"ל הַמְרָדְכִי שִׁין שֶׁל תַּפְּלִין הַלַּמ"מ בְּשִׁימוּשָׂא רַבָּא כ' וּבְעֵינֵי דְלִיצְנֹר בְּקִילְפָּא דְבֵיתָא צוּרַת דְשִׁין כו' וּפ"י ר"ש"י בְּפָרָק בְּמָה אִשָּׁה יוֹצֵאָה בְּמַסְכַּת שַׁבָּת שִׁין עֲשׂוּיָה מְעוֹר הַחִיצוֹן עֲצָמוֹ קוֹמֵט בּוֹ שְׁלֵשָׁה קָמְטִי פְּעִין שִׁין וְכֵן הוּא בְּטוּש"ע וְכָל הַפּוֹסְקִים בְּשִׁמ"ר וּבְרַמְבַּ"ם רפ"ג מֵה תַּפְּלִין וּבִסֵּה"ת.

וְכ"מ מ"מ מ"ש בְּמֶרְדְּכִי גַבִּי תִּתְּוֹרָא שְׁיֵשׁ מְבִיאִין רַא"י לְפִרְש"י מֵהֵיָא דְפָרָק בְּמָה מְדַלִּיקִין כו' וְאִמ"ל ר"י כו' מִשְׁמַע דְהַשִּׁין הוּא מְגוּף הַבֵּית דַּל"כ הִי ר"י אֹמֵר וְלִיטְעָמִיךָ לֹקְמִי בְּבֵיתִים עֲצָמֵן וְכְשֶׁהַשִּׁין דְבוּק אַעֲכַצ"ל דְהַשִּׁין צ"ל מְגוּף הַבֵּית הַחִיצוֹן וּמ"מ לְעֵיל נִת' לְדַחוֹת קֶצֶת רַא"י זו'.

אָבֵל מ"מ כ"ד כָּל הַפּוֹסְקִי וְתַדַּע שֶׁהִסֵּה"ת שְׁהַעִיר הַסְּפֵק דְשְׁמָא בְּחִיבּוֹר הַבֵּיתִים מְהַנִּי לֹא הַזְּכִיר פְּלֵל כֵּן גַבִּי שִׁין ע"ש ס"י ר"ח וְאֵע"פ שֶׁהַד"מ וְהַמַּג"א ס"ק נ"ז כ' וְשִׁין אֵין לְשִׁנוּתָהּ מִמְּנַהֵג זְקָנִים שְׁהִיוּ עוֹשִׂין בְּקָמֵט שֶׁל עוֹר הַבֵּית מִיְהוּ אִם עֲשָׂאָה בְּדָפוּס אוֹ פְּתַב בְּדִיו עַל בֵּית לְבָן אֵין בְּיַדֵּינוּ לְפּוֹסְלָה עַכ"ל.

ונהרי כְּשֶׁפָּתַח בְּדִיו אֵינּוּ נֶעֱשֶׂה הַשִּׁין מְעַצֵּם עוֹר בֵּית הַחִיצוֹן כ"א מֵהֶדְיוֹ. אִךְ אֵין דּוֹמָה כָּלֵל דְּהֵתָם גַּם כְּתִיבַת הַפְּרָשִׁיּוֹת הוּא פֶּן בְּדִיו ע"ג הַקֶּלֶף הַלְּפָה סִבְרָא הוּא דְּגַם הַשִּׁין שְׂבִבָתִים נְמִי כְּשֶׁר כה"ג.

וְעוֹד דְּהָא אֵין הַשִּׁין נֶעֱשֶׂה מֵהֶדְיוֹ רַק בְּצִירּוֹף קֶלֶף וְעוֹר הַבַּיִת הַסּוּבָל אֵת הֶדְיוֹ וּמְקִיפּוֹ מְאַרְבַּע רוּחוֹתָיו. וְגַם נֶעֱשֶׂה הַשִּׁין רַק עַל הַבַּיִת וְלֹא מְקוֹדֵם מִשָּׂא"כ בְּשִׁין שֶׁל קֶלֶף שְׂמֵדִיקוֹ לְבֵית שֶׁהוּא שִׁין בַּפ"ע רַק שְׂנֵדִיק לְהַבַּיִת י"ל דְּפָסוּל.

וְגַם אֵין זֶה חִיבּוּר עֲצָמֵי כְּחִיבּוּר הֶדְיוֹ לְהַקֶּלֶף. אִךְ לְכַאוּרָה יֵשׁ לֹאמֹר דְּדִין זֶה בְּמַחְלָקָת שְׂנוּנֵי שְׂבִיבָה"ע סְסִי' קכ"ו כ' הַש"ע אִם רָקֵם אוֹ אָרְג אוֹ עֲשֶׂה בְּמַעֲשֶׂה מַחַט אוֹתִיּוֹת הַגֵּט י"א דְּלֹא כְּתָב הוּא.

וְכ' הַג"פ מ"ש ב' י"א הֵינּוּ מִשּׁוּם דְּהַב"י דְּקִדְקָה מְלִשׁוֹן רַש"י שְׂכ' לְפִי שְׂאֵינּוּ כְּתָב קְבוּעַ אֲלֵא מוּטָל עַל הַבְּגָד וּשְׁנֵי רֵאשִׁי תְּחוּבִין. שֶׁלֶפ"ז י"ל שְׂאֵם הוּא קְבוּעַ כְּגוֹן שֶׁהוּא אָרוּג אוֹ מְרוּקָם כְּמוֹ שְׂרוּקָמִים הַנְּשִׂי' אֲצֻלֵּינוּ (שֶׁהוּא מְרוּקָם מִב' צְדָדִיו ע"ש בַּג"פ) שֶׁהוּא קְבוּעַ כְּתָב מִקְרִי וְכָשֶׁר וצ"ע.

וּמִדְּבַר ר"ח וְהַעֲרוֹף מִשְׁמַע לְפָסוּל גַּם בְּכַה"ג לְכֹן כ' י"א וְכֹן הוּא בַּפ"ח שֵׁם. וְהֵנָּה גְּבִי גֵט בְּעֵינֵי סֶפֶר א' וַא"כ לְפָרש"י דְּכָשֶׁר אָרוּג מִב' צְדָדִיו, הֵיטֵב כְּשֶׁר עַכְצ"ל דְּנָק' סֶפֶר א'.

א"כ כַּמ"כ י"ל בְּהַדְּבִיק אוֹתִיּוֹת ע"ג הַקֶּלֶף נָק' לְסֶפֶר א'. מִיְהוּ לְהַאמְרִים שֵׁם דְּלֹא כְּתָב הוּא י"ל ה"ה בַּנְד"ז וְגַם לְרַש"י שֵׁם נִסְתַּפֵּק הַב"י וְהַנִּיחַ בַּצ"ע.

וְגַם י"ל רַש"י לְשִׁיטְתֵי לְפַמ"ש הַתּוֹס' דְּמִנְחוֹת (דַּל"ב) בְּשִׁמּוֹ גַּם י"ל אָרוּג הֵיטֵב בְּמַחַט מִב' הַצְּדָדִי הֵנִי חִיבּוּר טוֹבָא טְפִי מְדַבֵּק. וְלֶפ"ז נִשְׂאָר לָנוּ הַחֲשָׁשׁ מִחַמַּת הַשִּׁין דָּאֵם הִי עוֹר הַחוּפָה מְחַפָּה אֵת כָּל בֵּית הַחִיצוֹן אִזְ הִי כְּשֶׁר שֶׁהִרִי ע"י שִׁין הַנְּדָבֵק נֶעֱשֶׂה בְּהַחִיפּוּי ג"כ שִׁין מִמֶּשׁ.

א"כ הֵינּוּ אוֹמְרֵי דְּהַחִיפּוּי הוּא עֵיקַר בֵּיה"ח וְהִרִי נֶעֱשֶׂה שִׁין ג"כ בּוֹ בְּעֲצָמוֹ מִמֶּשׁ. אֲבָל בַּנְד"ז שְׂאֵין הַחִיפּוּי שְׂעַל בֵּיה"ח מְעוֹר א' א"כ עַכְצ"ל דְּעֵיקַר הַבַּיִת הוּא הַבַּיִת שְׂפַתַּת הַחִיפּוּי שְׂנַעֲשֶׂה מְעוֹר אֶחָד.

א"כ נִשְׂאָר הַחֲשָׁשׁ מִחַמַּת הַשִּׁין שְׂאֵינּוּ נֶעֱשֶׂה מְעוֹר א' מִמֶּשׁ כ"א ע"י דְּבָק. וְזֶה י"ל דְּלֹא מְהִי כַּנ"ל: וְעוֹד יֵשׁ לְחוּשׁ בַּנְד"ז מִשּׁוּם מ"ש מַע"ל וְכַשְׂמֵתֵי שְׂנֵי הַתְּפִילִין נִקְמַט הָעוֹר הַחִיפּוּי שֶׁל הַשִּׁינִין.

וְאֵינּוּ מְחַפָּה אִף הַצַּד הַחִיצוֹן בְּשִׁלְמוֹת וּבְתַשׁוּ' הַרִיב"ש סִי' ל"א מִשּׁוּם דְּאֵינּוּ הֶדְר כו' אֲלֵמָא בְּעֵינֵי שְׂיֵה' הֶדְר וְכ"מ בַּמ"ש הָרָא"ש ה' ס"ת וְשִׂאֲלֵתִי אֵת רַבִּינוּ מֵאִיר מְרוּטְנְבוּרְג הָא דְּאֵמְרֵי בְּשִׁלְשׁ יִתְפָּן אִם יָכוֹל לְדוֹבְקוֹ בְּדָבֵק כו' אֵינּוּ נִיכָר אֲלֵמָא בְּעֵינֵי שְׂלֵא יְהִי נִיכָר.

וְגַם מִתְּשׁוּ' מֵהַר"מ לְהָרָא"ש פֶּן יִתְפָּרַד הַדְּבָק וְכו'. א"כ הִרִי בַּנְד"ז ס"ל לְהַר"מ דְּלֹא מְהִי דְּבָק.

ואף שאנו נוהגין להקל פקרא"ש כמ"ש הרמ"א והש"ך בי"ד סי' ר"פ סק"ו. מ"מ פי' הב"ח בתשו' סי' קל"א אלא דוקא היכא דמחבר את הקרע' יפה ואינו ניפר דלא מיגניא אבל היכא דניפר ומיגניא אסור וכו'.

ובנ"ד שנקמט העור פשמתנישן י"ל דה"ז ניפר. ואף שזהו רק פשמתנישן התפילין מ"מ הב"ח כ' בא"ח ססי' ל"ב דכל העומד ליפסק בנפסק דמי ונהביאו אאזמו"ר שם סעי' ע"ח וצ"ע: ומ"מ לפי שלא מצאתי בפ"י בפוסקים לחלק בין חיבור ד' בתים זל"ז לחיבור דבית א'.

לא מלאני לבי לפסול לגמרי התפילין שפבר נעשו עד"ז ועל בינתי לא אשעו. אבל אלהבא יש לצוות להסופרים שיעשו עוד לבד מה שעשו כמו שבא בהשאלה יעשו עוד באופן שעור החיפוי שעל החיצון המחפה צד החיצון של הבתים החיצונים יעשהו ג"כ שישפח את כל הבית החיצון ואת העור אחד שעליו דהיינו שיעבור וישפח את הגג וגם את צד הפנימי של בית החיצון עד החריץ וגם מהצדדים שאז יהי' עכ"פ כל בית מעור אחד שלם גם מבחוץ.

אמנם לכתחלה נדאי צ"ל שיהיו כל הד' בתים מעור אחד ממש וכמשנת"ל שהרי יש מחמירים אפילו דיעבד וגם המקילים כ' דלכתחלה צ"ל מעור אחד. ולקמן יתבאר עוד ראיה לזה מהש"ס דסנהדרין (דפ"ח ע"ב) דצ"ל הארבעה בתים מעור אחד ממש רק שיש מקום לדחות דזהו לכתחלה: סימן יא עוד על ענין התפילין שאינו מעור אחד.

א בסנהדרין (דף פ"ח ע"ב) תנן חומר בדברי סופרים מדברי תורה. האומר אין תפילין פדי לעבור על דברי תורה פטור (דאין זו הוראה דזיל קרי בי רב הוא) תמשה טוטפות (יש שאע"פ שאין דבר זה אלא להוסיף על דברי סופרים חייב דמדרש דסופרים הוא לטטפת לטטפת לטוטפות הרי פאן ד') להוסיף על דברי סופרים חייב ובגמ' אמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא אינו חייב אלא על דבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים ויש בו להוסיף (על מה שפירשו חכמים) ואם הוסיף גורע (ופוסל הראשון בתוספתו) ואין לנו אלא תפילין (שעיקרם בתורה ופירושו מדברי סופרים שהם ד' בתים ויש להוסיף תמשה או יותר ואם הוסיף גורע דקא עבר בכל תוסף ולא עבד מצנה) ואלקבא דר' יהודה (אמרה ר' אושעיא למילתיה דאמר לעיל עד דאיכא תורה ויורה).

ואית דאמר אין לנו אלא תפילין ואלקבא דר' יהודה דאמר צריף להדבק במנחות בהקומץ רבה (דף ל"ד) ולא נהירא לי דהיא בתפילין של יד קאי ומתניתין טוטפות תאני והיינו דראש ועוד מדקא מקשי בסיפא אי דעבד ארבעה בתים כו' שמע מינה בשל ראש קיימין דאי בשל יד בית אחד הוא דקא הני) וכ' מהרש"א בפירושו ואית דאמר שבבש"י נז"ל נראה דר"ל דלמאן דאית ליה דא"צ לדבק נדאי דנימא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ולמאי דמסיק נמי דמשום פסול בית חיצון שאינו רואה אור נגעו בה אם הוסיף בית חמישי ולא דבק אותו לא הנה מיקרי מפסיק את בית החיצון מלראות את האור ודו"ק עכ"ל.

ובמרדכי ה' תפילין בשם ר"י דכשתולה רצועה ע"ג תפלה של יד יש לחוש לפסול משום בית החיצון שאינו רואה את האור. משמע דאע"ג דאינו מדובק יש לפסול זה לא כמ"ש

מְהַרְשָׁא בפי' נאית דאָמר: ופּרִיף בַּגְמָרָא וְהָאִפְא לְוֵילְב דְּעֵיקְרוּ מְדַבְרֵי תוֹרָה וּפְרִוּשׁוּ
מִד"ס וְיֵשׁ בּוֹ לְהוֹסִיף וְאִם הוֹסִיף גּוֹרַע.

וּמִשְׁנֵי בְּלוּלָב מֵאֵי סְבִירָא לֵן אֵי סְבִירָא לֵן דְּלוּלָב אֵין צָרִיף אַגְדָּה הָאֵי לְחוּדְנָה קָאֵי (וְאֵין
זֶה גּוֹרַע) וְהָאֵי לְחוּדְנָה קָאֵי. וְאֵי סְבִירָא לֵן דְּלוּלָב צָרִיף אַגְדָּה גְרוּעָה וְעוֹמֵד הוּא (דְּמִתְחַלְתּוּ
לֹא עָשָׂה פְּהוּגָן שְׁאֵגְדָּה שֶׁם תּוֹסֶפֶת מְצוּהָ וְאֵין בְּעֵינָן גּוֹרַע דְּהַשְׁתָּא שְׁהֵיָה מִתְחַלְתּוּ פִּשְׁר
וּפּוֹסְלוֹ בְּתוֹסֶפֶתוֹ) וְיֵשׁ לְהַקְשׁוֹת דְּהָא גַּם לְמ"ד לְוֵילְב א"צ אַגְדָּה מ"מ מְצוּהָ לְאַגְדּוֹ מִשּׁוּם
וְאֵינְהוּ הַתְּנַאָה לְפָנָיו בְּמִצְוֹת פְּדִאיָתָא בַּפ"ק דְּסוֹפָה (דִּי"א ע"ב).

וּא"כ אִמְרֵי אֶמְרִינָן הָאֵי לְחוּדְנָה קָאֵי וְהָאֵי לְחוּדְנָה קָאֵי פִּינּוּן שְׁהֵם אֶגְוִידִים יַחַד בְּאַגְוִידָה אַחַת
וְדוֹחֵק לֹדְמֵר דְּמִינֵי בְּלֹא אַגְדּוֹ פְּלִל. דְּכִינּוּן דְּמְצוּהָ לְאַגְדּוֹ מִסְתַּמָּא עָשׂוּ פְּמְצוּהָ וְלִכְּן י"ל
דְּמִפְּאָן רֵאִי לְדַעַת הַמַּגִּיד מְשֻׁנָּה פ"ז מֵה' לְוֵילְב ה"ז שְׁכ' וְז"ל אֲבָל אִם לְקַח עִמּוֹ מִיֵּן אַחַר
לְדִידָן דְּקִי"ל לְוֵילְב א"צ אַגְדָּה לֹא עֵבֵר מִשּׁוּם בַּל תּוֹסִיף דְּהָאֵי לְחוּדְנָה קָאֵי וְהָאֵי לְחוּדְנָה
קָאֵי פְּמוֹנְפֵר בְּסִנְהֶדְרִין (דַּפ"ח) עכ"ל.

וְעַכְצ"ל דְּאָף אִם אַגְדָּה מִיֵּן אַחַר עִם הַלוּלָב לֹא עֵבֵר מִשּׁוּם בַּל תּוֹסִיף פִּינּוּן דְּמִדִּינָא א"צ
לְוֵילְב אַגְדָּה פְּלִל. א"כ אַע"ג שְׁאֵגְדָּהוּ לְמְצוּהָ אֶמְרִינָן הָאֵי לְחוּדְנָה קָאֵי וְהָאֵי לְחוּדְנָה קָאֵי.

וּכ"כ הַב"י סְסִי תַרְנ"א בְּשֵׁם רַבֵּינוּ יְרֵנְחָם פִּינּוּן דְּקִי"ל לְוֵילְב א"צ אַגְדָּה אֶפְּיְלוֹ אַגְדּוֹ בְּיַחַד
הָאֵי לְחוּדְנָה קָאֵי וְהָאֵי לְחוּדְנָה עכ"ל וְכֵן מִשְׁמַע ג"כ מְדַבְרֵי הַר"ן פֶּרֶק לְוֵילְב הַגְּזוּל ד"ה
תְּנִיָא אַרְבַּע מִינֵין שְׁפַלּוּלָב כו'.

וּכ"מ ג"כ בַּהֲגַמִּי"י פ"ז מֵה' לְוֵילְב אוֹת י' וּכ"מ מִפְּרַש"י בְּסוֹפָה (דַּל"א סַע"א) הוּבָא לְקַמּוֹן
בְּסוֹמָף וּכ"מ מְדַבְרֵי הַרִיטָב"א בְּסוֹפָה דַּל"א כַּמ"ש לְקַמּוֹן: (כ' מְהַרְשָׁא דְּלַמ"ד א"צ
לְדַבֵּק אִם הוֹסִיף בֵּית חֲמִישִׁי וְלֹא דַבֵּק אוֹתוֹ לִית בְּיָה מִשּׁוּם בֵּית הַחִיצוֹן שְׁאֵינּוּ רוֹאֵה אֵת
הָאוּר וְצ"ע מַמ"ש הַמְרָדְכִי ב' ר"י.

כ' רַבֵּינוּ יְרֵנְחָם פִּינּוּן דְּקִי"ל לְוֵילְב א"צ אַגְדָּה אֶפְּיְלוֹ אַגְדּוֹ בְּיַחַד הָאֵי לְחוּדְנָה קָאֵי וְהָאֵי
לְחוּדְנָה וּכ"מ מְדַבְרֵי הַה"מ וְהַר"ן וְהַגַּמִּי"י): ב כ' הַתּוֹסֵ' ד"ה אֵי סְבִירָא לֵן לְוֵילְב אֵין
צָרִיף אַגְדָּה כו' מִשְׁמַע אֲבָל אֵי סְבִירָא לֵן דְּצָרִיף אַגְדָּה לֹא אֶמְרִינָן הָאֵי לְחוּדְנָה קָאֵי וְהָאֵי
לְחוּדְנָה קָאֵי.

וְה"נ אֶמְרִינָן בְּרִישׁ לְוֵילְב הַגְּזוּל (דַּף ל"א) דְּקָאֵמֵר רַבֵּי יְהוּדָה אֵין אוּגְדִין אֵת הַלוּלָב אֲלֵא
בְּמִינוֹ מֵאֵי טַעְמָא דְּכִינּוּן דְּאָמֵר רַבֵּי יְהוּדָה לְוֵילְב צָרִיף אַגְדָּה אֵי עֵבְדִי לִיָּה מִמֵּיֵן אַחַר ה"ל
ה' מִינֵין (וּכְדַפְרֵשׁ"י שֶׁם מִשּׁוּם דְּקָסְבֵר לְוֵילְב צָרִיף אַגְדָּה הַלְּפָה פֶּל הַנְּאָגְדָּה עִמּוֹ הָוֵי מִן
הַמְצוּהָ וְנִמְצָא עוֹבֵר עַל בַּל תּוֹסִיף אִם יֵאָגֹד מִיֵּן חֲמִישִׁי) וְתִימָה דְּאָמֵר הַתָּם (שֶׁם עִמּוּד
ב') ד' מִינֵין שְׁפַלּוּלָב כְּשֵׁם שְׁאֵין פּוֹחֲתִין מֵהֵן כְּף אֵין מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן.

וּפְרִיף פְּשִׁטָּא וּמִשְׁנֵי מֵהוּ דְּתִימָא הוֹאִיל וְאָמֵר רַבֵּי יְהוּדָה לְוֵילְב צָרִיף אַגְדָּה אֵי מִינֵי מִינָא
אַחֲרִינָא הָאֵי לְחוּדְנָה קָאֵי וְהָאֵי לְחוּדְנָה קָאֵי קַמ"ל, מֵאֵי קָא תְּלִי טַעְמָא דְּהָאֵי לְחוּדְנָה קָאֵי
מִשּׁוּם דְּלוּלָב צָרִיף אַגְדָּה אֲדַרְבָּה מִטַּעַם זֶה יֵשׁ לָנוּ לֹדְמֵר יוֹתֵר דְּאָסוּר.

ומיהו יש לומר דהתם בדמנח ליה חוץ לאגד (וכן פרש"י שם אי מייתי מינא אחרינא ולא אגיד ליה בהדיה. וכ"כ התוס' שם וי"ל דהכא מיירי בשנותן אותו חוץ לאגד לר' יהודה) אבל קשה דמשמע דמסיק (שם) לר' יהודה דלא אמר האי לחודי' וכ"ש לרבנן.

(ר"ל לר' יהודה בשנותן אותו חוץ לאגד ודאי עדיף מלרבנן כשלא אגדו פלל) והכא משמע דלרבנן אמר האי לחודי' קאי וי"ל דהתם מדרבנן אסור (וכ"נ דעת הר"ן שם שכ' ונ"ל דכיון דלרבנן דאמרי לולב א"צ אגד ליכא למיחש משום בל תוסיף אלא מדרבנן כו' אכן התוס' עצמן שם תירצו בע"א דהא דקאמר פאן למ"ד א"צ אגד האי לחודי' קאי והאי לחודי' קאי היינו לענין זה דאין זה פל המוסיף גורע דלעולם ידי מצוה יצא.

אלא דעובר על בל תוסיף עכ"ל. והריטב"א בסופה שם ביאר ד' התוס' דשם ונ"ל ובתוספות תירצו ונדאי אפילו לרבנן עובר על המין החמישי משום בל תוסיף ולגבי הא לא אמרינן האי לחודי' קאי והאי לחודי' קאי כענין פהו עולה לדוכן ומוסיף ברכה אחת משלו והישן בשמיני בסופה לוקה אע"ג דכל יום ויום לחודי' קאי אלא דלרבנן גהי דעובר על החמישי משום בל תוסיף לא אמרינן בשאר המינין שהוא גרוע ועומד וכיון שא"צ אגד והאי לחודי' קאי והאי לחודי' קאי והרי קיים מצותו פראוי אלא שעובר משום בל תוסיף כו' אבל מורי נר"ו מפרש בשם רבינו הגדול ו"ל דכל היכא דאמרינן האי לחודי' קאי והאי לחודי' קאי ליכא משום בל תוסיף פהיאי דלעיל ודפרק אלו הן הנחנקין ולא מפקינן להו מפשטייהו ובהכי לק"מ בתקיעות של ר"ה.

ומה שאמרו בכהן שעלה לדוכן והוסיף ברכה אחת משלו שעובר בבל תוסיף ולא אמרינן דכל ברכה וברכה בלחודה קיימא שאני התם שצריך פרישות פפים וכיון שהפל עושה עם פרישות פפים ה"ל פלולב דר' יהודה שהוא צריך אגד ולא אמרינן האי לחודי' קאי והאי לחודי' קאי והישן בשמיני לא חשוב דקאי לחודי' כיון שפל הימים רצופים ואין הפסק בינתיים.

והא דאמרינן הכא דאין מוסיפין עליהן אפילו לרבנן ולא אמרינן האי לחודי' קאי והאי לחודי' קאי לאו מדאורייתא אלא מדרבנן דילמא אתי למיסרו ואפ"ה ממינו מוסיפין ואפילו מדרבנן משום נוי דבהא לא חיישינן לסירכא עכ"ל ומדבריו מוכח ג"כ כמש"ל ב' המגיד דלמ"ד לולב א"צ אגד אף שאגדו אמרינן האי לחודי' קאי והאי לחודי' קאי דהא נתן טעם דמה"ט מוסיפין בהדס וערבה ולא חששו משום בל תוסיף משום דקי"ל פרבנן דא"צ אגד והאי לחודי' קאי כו' וגם מדרבנן לא גזרו כיון דאיכא משום נוי כו' והרי אנו נוהגין לאגוד הלולב וההדס וערבה ולא חששו משום בל תוסיף משום דקי"ל המגיד ושא"פ דלמ"ד לולב א"צ אגד אף שאגדו אמרינן האי לחודי' קאי והאי לחודי' קאי: (למ"ד לולב א"צ אגד אין עובר משום בל תוסיף אף שאגד עמו מין חמישי דאמרינן האי לחודי' קאי והאי לחודי' קאי ומ"מ מדרבנן אסור כ"ד התוס' פאן והריטב"א בסופה פ"ג ב' הרמב"ן וכ"כ הר"ן שם.

אבל התוס' שם ס"ל דעובר משום בל תוסיף אלא דנהי שהוא עובר על בל תוסיף לא אמרינן בשאר המינין שהוא גרוע ועומד): ג כ' עוד התוס' בסנהדרין (דפ"ח סע"ב) ומיהו תימה אמאי לא משפחת לולב לר' יהודה בכה"ג שאגד ג' מינין בפני עצמן דנעשה בכשרות ואח"כ אגד עמהן מין אחר דנהי ליה מוסיף גורע וי"ל דכיון דקודם נטילתו

נפסל ה"ל גרוע ועומד אבל תפילין אם הניחן בראשו בכשרות והניח גביהו בית תמישי
הרי זה מוסיף גורע שפוסלן ומבטל מצות שעל ראשו ולא דמי ללולב דאם נטלו ובעודו
בידו הוסיף מין תמישי אין זה מבטל מצותו דמדאגבהי נפק ביה עכ"ל.

ויש להבין פוננת התוס' בקושיותם שאגד ג' מינין בפ"ע כו' נאח"פ אגד עמהם מין אחר
אם ר"ל שעשה אגד וקשר שני דהיינו שאותן ג' מינים האגודים מכבר יחד בפ"ע אגדן
עם מין אחר באגד שני ונמצא שהג' מינין אגודין יחד בפ"ע וגם אגודין עם המין הרביעי
שהוסיף או שפוננתם שאחר שאגד ג' מינין תחב מין אחר לתוך אותו האגד ונמצא אח"כ
פל הג' מינין והמין האחר אגודין יחד באגודה א' לבד.

אבל אין לספק שמה שפוננתם שאחר שאגד ג' מינין בפ"ע התיר האגד נאח"פ אגד אותן
עם מין רביעי אחר דא"כ פשיטא דגרוע ועומד הוא וכמ"ש הרמב"ם פ"ד מה' ממרים
וביאר דבריו הכ"מ שם דכיון דצריך להתירו ולחזור ולקשור א"כ פנים חדשות באו
לכאן דמעת שנקשרו פעם שנית עם המין האחר הרביעי גרוע ועומד הוא.

אבל בשני הדרכים הנ"ל יש לספק בכוננתם. ולכאורה לשון התוס' נאח"פ אגד עמהם
משמע כאופן הראשון דהיינו שאגד ג' מינין האגודי' עם מין אחר ע"י אגד שני.

דאילו לאופן השני הל"ל נאח"כ תחב מין אחר לתוך האגודה. אבל לא שיהיה לומר נאח"כ
אגד עמהם.

שקרי לא חידש עוד בהאגד מאומה. דליכא למימר דכוננתם שהתיר האגד נאח"כ אגד
עמהם מין רביעי.

דזה נדאי א"א לומר כנ"ל. ומ"מ קשה דא"כ מהו הקושיא כ"כ הלא פיון שהג' מינין
נשארו באגד בפ"ע אע"פ שאגודין ג"כ עם המין האחר באגד שני י"ל דהאי לחודי' קאי
והאי לחודיה קאי.

דקא אגד זה השני הוא אף למותר וה"ל כמו למ"ד לולב א"צ אגד דאע"פ שאגדו עם מין
אחר אמרינן האי לחודיה קאי והאי לחודי' קאי פיון שא"צ לאגד זה מדינא אין האגד
מחברין. וה"נ אף למ"ד לולב צריך אגד מ"מ פיון שהג' מינין אגודין בפ"ע א"כ אגד זה
השני אין בו צורך פלל וא"כ אינו מחבר המין אחר לג' המינין ואמרינן האי לחודי' קאי
והאי לחודי' קאי.

נאף שי"ל פיון דמ"מ אגד מוכרח ללולב א"כ מאי חזית דאזלת בטר אגד ראשון שעל ג'
מינין לבד ניזיל בטר אגד שני האגד הד' מינין יחד. מ"מ אין זה מוכרח דקא אדרבה
פיון דלמ"ד לולב א"צ אגד אין האגד מחברין אלא רק למ"ד לולב צריך אגד הלכך פל
הנאגד עמו הוי מן המצנה כו' א"כ אין לה לומר פן רק במה שנאגד עמו באגד המוכרח
לו דהיינו באגד שעל ג' מינין לא מה שיוסיף אגוד שני.

ועוד דאדרבה אגד ראשון מפסיק בין הג' מינין למין הרביעי. ומורה שהמין הרביעי
לחודי' קאי.

ולכן צ"ל כוונת התוס' פאן השני דקושיותם היינו שאחר שאגד ג' מינין תחב מין אחר לתוך אותו האגד ממש ונמצאו פולן אגודין יחד באגודה א' ממש. וליכא למימר האי לחודי קאי כו'.

והנה איתא הקושיא ג"כ בחי' ה"ן בסנהדרין שם שכ' וז"ל וכ"ת בלולב נמי אם טול הד' מינין ואח"כ הוא אגד בו המין החמישי הרי הוא מוסיף במצנתו וגורע בה. הא ליתא דלמ"ד לולב צריף אגד צריף הוא לקיים בו מצות אגודה שאם היו ג' מינין אגודין והוסיף לאגוד הרביעי עמהם פסול שהרי זה לא קיים בהן מצות אגודה אלא דומה לתעשה ולא מן העשוי שהאגד נעשה בג' מינין שלא פראוי ואין יוצאין בו ידי אגודה ואף זה אם עשה כן במין החמישי לא עשה ולא כלום וכ"ת שיהא מתיר ואגד בתחלה הרי הוא פאגד מתחלתו והוא גרוע ועומד כף פ"י הראב"ד ז"ל.

ויותר נראה לפרש ולומר שבלולב א"א שאם נטל הלולב פשר ואח"כ הוסיף שוב אינו גורע שהרי כבר יצא ידי נטילה ואם הוסיף ואח"כ נטל הרי הוא גרוע ועומד שאין קדימתו באגד הד' מינין עושה כלום עד שעת נטילה אבל בתפילין שמצותן כל היום ראוי לומר שהוא גרוע במצנתו.

ובתוס' אמרו שאין כל כף ניכר המין האחר הנוסף בלולב ולא תוספת הציצית כמו תוספת הבית החמישי בתפילין וזה אינו מחנור עכ"ל חי' ה"ן. ובתוס' שלפנינו מבואר התירוף פדעת ה"ן עצמו מ"ש יותר נראה לפרש כו' והנה ד' הראב"ד שהביא ה"ן הן בהשגותיו פ"ד מה' ממרים וז"ל ואם תאמר בלולב וציצית נמי משפחת לה שאגד ארבעה מינין והוסיף החמישי וקשר החוטין והוסיף התשיעי זה אינו כלום דכיון דצריכין אגד וקשר אם הוסיף אחר האגד לדברי הפל האגד אין בהם ממש שהרי יש בהם משום תעשה ולא מן העשוי שהאגד משלים המצוה וצריף להתירו ולחזור ולקשר עכ"ל.

והפסוק משנה כ' ודבריו אינם מובנים לי דהא תעשה ולא מן העשוי ליתיה אלא בציצית ולא בלולב עכ"ל. והלח"מ כ' וז"ל ומה שהקשה הרכ"מ ז"ל דליכא בלולב תעשה ולא מן העשוי במחילה מכבודו דבהדיא אמרו בפ"ק דסוכה (דף י"א) ואיכפיעת אימא אי ס"ל דלולב צריף אגד כ"ע לא פליגי דילפינן לולב מסוכה פלומר דאמרינן ביה תעשה ולא מן העשוי והכא פינן דלמ"ד צריף אגד קיימינן איכא בי' תעשה ולא מן העשוי כמו בסוכה.

וכ"ת הא דאמרינן בסוכה תעשה ולא מן העשוי היינו שלא יהא עשוי בפסול מעיקרו אבל הכא לא עשאו בפסול מעיקרא שהרי מתחלה אגד הג' מינין יחד כדכתבו התוס' ז"ל בפרק הנחנקין דנעשה בכשרות ואח"כ אגד עמהן מין אחר.

וי"ל דאנן בהוראת זמן ממרא קיימינן וכיון דהוא מורה דצריף מין אחר א"כ עכ"פ צריף לדעתו להסיר האגד הראשון ולעשותו בהכשר לדעתו הרי הוא עשוי בפסול הוא וכיון שחזר ואגדו פנים חדשות באו לכאן ונהרי גורע ועומד הוא עכ"ל הלח"מ.

וע"פ דברי הלח"מ מתבארים דברי ה"ן בשם הראב"ד מ"ש שהאגד נעשה בג' מינין שלא פראוי. דר"ל כמ"ש הלח"מ שלדעת הזקן ממרא דצריף עוד מין אחר א"כ האגד

נעשה בג' מינין שלא פראוי דומה פאילו לדין אגד לולב והדסים בלא ערבי נחל דנעשה האגד שלא פראוי.

ומ"ש הר"ן ואף זה אם עשה פן במין החמישי לא עשה ולא כלום. פוננתו שגם במין האחר שהוסיף לאגוד עם הג' מינין לא נעשה האגד גם לדעתו פדין דהרי אגדו עם הג' מינין האגודין מכבר א"כ נעשה אגד מחדש רק במין האחר שהוא לבד והאגד צ"ל בכל המינין יחד.

והנה לכאורה נ' דהראב"ד ר"ל ג"כ דהקושיא היא פאופן הב' שנת"ל דאילו לאופן הא' שאגד המין האחר עם הג' מינין באגד שני א"כ זה האגד נעשה בכשרות לדעת הזקן ממרא שאגד כל המינין יחד והאגד הראשון באמת נעשה שלא פדין לדעתו וא"כ אדרבה האגד הראשון לאו כלום הוא לדעתו ואגד השני פשר לדעתו.

ואפשר מ"מ נעשה גם האגד השני שלא פדין גם לדעתו פי מצנת אגד הוא שהאגד יחבר המינין בלתי אגודין ולא כנד"ז שהאגד מחבר ג' מינין אגודין בפ"ע עם מין אחר. ומ"מ מלשון הר"ן מ"ש ואף זה אם עשה פן במין החמישי לא עשה ולא כלום.

משמע דאינו מפרש הקושיא פאופן הב' דהיינו שתחב המין האחר לתוך אגודת ג' מינין דא"כ אמאי לא עשה כלום ה"ז נק' אגד גמור פדאימתא בפסופה פרק לולב הגזול (דף ל"ז ע"ב) לא לידוץ אינש לולבא בהושענא (לאחר שאגד הערבה וההדס יחד לא יתחוב הלולב מלמעלה בתוך האגד) דילמא נתרי טרפי (הלולב משיר עלי ההדס והערבה ומשתייירים באגד וחוצצים בין מין למין ואינן אגודים יחד להיות לקיחה אחת) ורבא אמר מין במינו אינו חוצץ א"כ מבואר דמותר לידוץ לולבא בהושענא.

מכלל דתחיבה זו נק' שפיר שאגד את הלולב דהא לרבנן אע"ג דס"ל דלולב א"צ אגד מ"מ מצוה לאגדו. וכמ"ש בש"ע רס"א תרנ"א ומצוה לאגדו בקשר גמור כו'.

וגם אמאי אין הג' מינין נאגדו פדין לדעת הזקן ממרא מ"ש מאגד ההדס והערבה יחד ואח"כ תחב הלולב דהנה אגד מעליא. אם לא שע"ז נתרץ דשאני הכא שנעשה האגד ע"ד פל הג' מינין משא"כ התם כו'.

וגם אפ"ל דדין לא לידוץ אינש כו' הוא רק לדין דלולב א"צ אגד רק למצוה ולא לר' יהודה דצריף אגד מדינא לדין' באמת צריף לאגד פולם יחד. וכ"ז דוחק קצת.

דאמאי נתיר לידוץ לולבא בהושענא פיון דחכמי' ג"כ בעינא אגד למצוה עכ"פ. א"ו משמע דתחיבה נק' שפיר אגד לגבי הלולב.

וא"כ מדכ' הר"ן ואף אם עשה פן במין החמישי לא עשה ולא כלום. עכצ"ל דמיירי שלא תחב המין האחר לתוך האגד אלא שהוסיף לאגד אותו עם הג' מינין רק י"ל ג"כ דאין הענין שנעשה אגד שני על המין האחר עם הג' מינין אלא שאגד אותו בפ"ע ושיהיו אגוד להג' מינין דהיינו עד"מ מחוטי האגד של ג' מינין נשתייר עד שאגד בהם ג"כ המין האחר או שתחב חוט לתוך האגד ואגד בו המין האחר אל הג' מינין.

ונהו מ"ש ה"ר"ן והוסיף לאגוד הרביעי עמהם כו' וכן מוכרח מ"ש הראב"ד גבי ציצית וקשר החוטין והוסיף התשיעי כו' דבציצית א"א לומר שתחב החוט התשיעי לתוך קשר של שמונה החוטין.

דזה אי אפשר. אלא מייירי שעשה לו קשר בפ"ע וקשרו לשמונת החוטין ההם.

וא"כ מוכרח דלהראב"ד וה"ר"ן בכה"ג לא אמרינן האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי אע"ג שאינו באגד וקשר א' עמהן רק פיון שאגוד וקשור להן ה"ל חיבור למ"ד לולב צריף אגד וקשר עליון דאוריין' ול"ד לאגד למ"ד לולב א"צ אגד דאין האגד מתברר.

דשא"ה דס"ל דאגד לא שייף בלולב כלל אבל למ"ד צריף אגד א"כ האגד מתברר אף שבאמת אין צורך לאגד זה כלל ואדרבה הוא גורע כו' מ"מ מיקשיב חיבור. אלא דמ"מ אין זמן ממרא חייב ע"ז משום דלסברתו לא נעשה האגד והקשר פדין כו' וא"כ לסברתו לא הוסיף מאומה כו'.

אמנם מ"מ נראה לה"ר"ן תירוצו של התוס' שלפנינו יותר מתירוצו של הראב"ד והוא משום קושני' הכ"מ ומה שהשיב עליו הלח"מ אינו תשובה ברורה דלתירוצו א' בסופה (דף י"א ע"ב) לא ילפינן לולב מסופה לענין תעשה ולא מן העשוי לחכמים דמכשירין בעבר וליקטו.

וא"כ לתירוצו זה משפחת לה בלולב ג"כ שיתחייב ע"ז זמן ממרא ואפילו לתירוצו האיבע"א דילפינן לולב מסופה הרי הקא באמת לא שייף תולמ"ה שהרי ג' המינין אגדו פדין. אלא דתירוצו הלח"מ שלפי הוראת הזמן ממרא יש בזה תולמ"ה.

ומשום זה אין שייף לפנותו דדילמא לא ס"ל תולמ"ה בכאן. לכן נראה לה"ר"ן יותר תירוצו התוס' והנה לפי תירוצו התוס' לכאורה מוכרח לומר דכשעשה למין הרביעי אגד בפ"ע אף שאגדו עם שלשה המינין באגד שני לא הוי חיבור כלל ומטעם שנת"ל וכמו שיבואר בס"ד ראי' ע"ז לקמן מדין ציצית: הקשו תוס' אמאי לא משפחת בלולב ג"כ שאגד ג' מינין בפ"ע ואח"כ הוסיף לאגוד מין רביעי.

וי"ל שפוננתם שאחר שאגד ג' מינין תחב מין אחר לתוך אותה אגודה ע"ד לידוץ לולב בהושענא שבסופה (דל"ז ע"ב). אבל אם לא תחבו לתוך אגודה זו כ"א אגדו באגד בפ"ע אל אגודה זו או אפילו אגדו עם ג' המינין האגודין ע"י אגד שני י"ל דאמרינן האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי.

אבל מדברי הראב"ד משמע דבכה"ג נמי לא אמרינן האי לחודיה קאי כו' אלא הוי חיבור וגורע המצוה): ד וגרסינן תו בגמרא (בסנהדרין שם) והאיכא ציצית דעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים (ד' חוטים דילפינן גדיל ב' גדילים ד') ויש בו להוסיף ואם הוסיף גורע (ועמ"ש בזה התוס' ר"פ התכלת דף ל"ח ע"א).

ושמא כל מה שמוסיף מארבעה עד שמונה לאו מוסיף הוא כו' ובסנהדרין (דפ"ח) מייירי דמוסיף טפי מתמניא. ולדבריהם י"ל שלא מצינו בגמרא היתר תוספת בהדס דאע"ג דמצנתו שלשה הדסים מ"מ סגי גם באחד וה"ל כמו בציצית מד' עד ח'.

אָבֵל טָפִי מַגַּ' י"ל דה"ל כְּמוֹ בְּצִיצִית כְּשֶׁמוֹסִיף עַל ח' וְלֹא כִּמ"ש הֵה"מ פ"ז מֵה' לְוֹלֵב סוּף הֵלְכָה ז' בְּשֵׁם הַרְמַב"ם שֶׁבְּהַדְס נִמְצָא בְּגִמְרָא הַיֵּתֶר תּוֹסֶפֶת. אֵע"כ צ"ל גְּבִי הַיֵּתֶר תּוֹסֶפֶת הַדָּס לְפִי שֶׁהוּא לְנֹאוֹתוֹ כִּמ"ש הֵה"מ שֵׁם) בְּצִיצִית מֵאֵי סְבִירָא לִן אֵי ס"ל דְּקָשָׁר הָעֲלִיוֹן (שֶׁעוֹשִׂין סְמוּךְ לְכַנָּף כְּשֶׁנִּתְּלוּ הַחוּטִין וְעַל יְדֵיהֶן נֶעֱשֶׂה חִיבוּר לְטַלִּית.

וּבְמַנְחוֹת (דל"ט) פִּרְש"י שֶׁהוּא קָשָׁר תַּחְתּוֹן שֶׁבְּסוּף הַגְּדִיל וְכ' הַתּוֹסֵ' דִּנְק' עֲלִיוֹן כְּמוֹ לְמַעַלָּה מִן הָעֵטָרָה וְעֵינָן בַּב"י ס"י י"א ד"ה וַיִּקַּח ד' חוּטִים) לְאוֹ דְּאוּרְיִיתָא הָאֵי לְחוּדְיָה קָאֵי (דְּכִינּוֹן דְּלֹא נִקְשָׁר אֵינּוּ חִיבוּר עִם הַשְּׂאָר וְהָרְאוּי לְמַצָּנָה הוּא הַמַּצָּנָה וְהַעוֹדָף כְּמִי שֶׁאֵינּוּ) וְהָאֵי לְחוּדְיָה קָאֵי.

וְאֵי סְבִירָא לִן דְּקָשָׁר הָעֲלִיוֹן דְּאוּרְיִיתָא גְרוּעָה וְעוֹמֵד הוּא. וְע' בַּח' הַר"ן מ"ש בְּזוֹהַר דַּעֲכָצ"ל דֵּהֲגָדִיל אֵינּוּ חִיבוּר כ"א קָשָׁר דְּוִקָּא.

וְהִנֵּה יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת אִמְאֵי לֹא מִשְׁכַּח בְּצִיצִית שֶׁקָּשָׁר תַּחֲלָה ח' חוּטִין בְּכַנָּף עֲצָמָן דְּנֶעֱשֶׂה הַקָּשָׁר בְּכִשְׁרוֹת וְאִם"כ קָשָׁר עֲמָהָן חוּט תְּשִׁיעֵי דה"ל מוֹסִיף גְרוּעָה וְכִמוֹ שֶׁהַקְשָׁה הָרְאָב"ד וְתִירוֹץ הַתּוֹסֵ' לֹא שִׁינְיָה פֶּאֶן דְּהָא י"ל שֶׁמִּשְׁהַלְבִּישֵׁן קָשָׁר אִם"כ חוּט תְּשִׁיעֵי וְדוּמָה מִמֶּשׁ לְתַפְלִין וּל"ד לְלוּלָב דְּמִדְּאֲגַבְהֵי נִפְיֵק בֵּינָה מִשָּׂא"כ צִיצִית מִצְוֶתָן לְהִיּוֹת עֲלָיו כָּל הַיּוֹם כְּמוֹ תַּפְלִין.

וְלָכֵן צ"ל דְּלֵהַתּוֹסֵ' בַּכֶּה"ג אֵינּוּ חִיבוּר כְּלָל פִּינּוֹן שֶׁשְׁמוּנָה הַחוּטִין נִקְשְׁרוּ בַּפ"ע. א"כ קָשָׁר זֶה שֶׁעָשָׂה אִם"כ בַּחוּט הַתְּשִׁיעֵי עִם שְׁמוּנָה הַחוּטִין הוּא לְלֹא צְנִיף בְּאֶמְתַּ לְכוֹן אֶמְרִינּוֹ הָאֵי לְחוּדְיָה קָאֵי וְהָאֵי לְחוּדְיָה קָאֵי פֶּנ"ל.

אִף אֶפְשָׁר לְדַחּוֹת בְּעֵינָן אַחַר דְּלִפְנֵי דְּקָשָׁר הָעֲלִיוֹן הוּא סְמוּךְ לְכַנָּף וְאַחֲרָיו עוֹשִׂין הַחֻלְיוֹת שֶׁהוּא הַגְּדִיל. וְהִנֵּה גְדִיל מְעַכֵּב עַכ"פ כִּמ"ש בַּב"י סָס"י י"א.

וְהַשְׂתָּא מִמ"נ אִם קָשָׁר הַחוּט הַתְּשִׁיעֵי קוֹדֵם שֶׁעָשָׂה הַגְּדִיל וְאִם"כ עָשָׂה הַגְּדִיל מִתְּשִׁיעָה הַחוּטִין יַחַד א"כ גְרוּעָה וְעוֹמֵד הוּא דְּמַצְוֹת צִיצִית נֶעֱשֶׂה ע"י שֶׁעָשָׂה הַגְּדִיל וְנֶעֱשֶׂה הַגְּדִיל בְּפִסּוּל וְאִם קָשָׁר חוּט הַתְּשִׁיעֵי אַחַר שֶׁעָשָׂה הַגְּדִיל.

י"ל דְּנֹדָאֵי אֶמְרִינּוֹ הָאֵי לְחוּדְיָה קָאֵי פִינּוֹן שֶׁלֹּא נֶעֱשֶׂה מִמֶּנּוּ גְדִיל כו'. וְכ"ש אִם מְקָשָׁר הָעֲלִיוֹן הֵינּוּ מֵהַ שְׁבִסוּף הַגְּדִיל דִּי"ל כֵּן דָּאֵם עָשָׂה הַגְּדִיל גַּם עִם חוּט הַט' א"כ אִם"כ קָשָׁרֵן יַחַד וּבְנֹדָאֵי גְרוּעָה וְעוֹמֵד הוּא וְאִם עָשָׂה הַגְּדִיל וְקָשָׁר שֶׁאִם"כ רַק מִח' חוּטִין בְּכִשְׁרוֹת וְאִם"כ קָשָׁר חוּט ט' וְנֹדָאֵי י"ל דְּלְחוּדְיָה קָאֵי פִינּוֹן שֶׁלֹּא נִכְנָס בְּגְדִיל כְּלָל כו': קִיצוּר.

גְּבִי צִיצִית מִשְׁמַע אִף לְמ"ד קָשָׁר הָעֲלִיוֹן דְּאוּרְיִיתָא אִם עָשָׂה הַקָּשָׁר מִשְׁמוּנָה חוּטִין וְאִם"כ קָשָׁר הַתְּשִׁיעֵי ג"כ בְּקָשָׁר גְּמוּר וּקְשָׁרוֹ ג"כ עִם שְׁמוּנָה חוּטִין אֶמְרִינּוֹ הָאֵי לְחוּדְיָה קָאֵי כו' פִּינּוֹן דֵּהַשְׁמוּנָה חוּטִין קָשְׁוֹרִין בַּפ"ע.

וַיֵּשׁ לְדַחּוֹת דְּבְצִיצִית גְדִיל מְעַכֵּב וְא"כ מִמ"נ אִם לֹא הִכְנִיסוּ בְּהַגְדִיל אַע"פ שֶׁקָּשְׁרוּ י"ל הָאֵי לְחוּדְיָה קָאֵי. פִּינּוֹן דְּאִיכָּא תְּרִתִי שֶׁהַשְׁמוּנָה חוּטִין הֵם בְּקָשָׁר בַּפ"ע בְּהַכְנָף וְגַם לֹא הִכְנִיס חוּט זֶה בְּהַגְדִיל שֶׁהוּא מְעַכֵּב בְּצִיצִית וְאִם הִכְנִיסוּ וְנֶעֱשֶׂה מִמֶּנּוּ ג"כ הַגְּדִיל י"ל גְרוּעָה

ועומד הוא: ה ופריה בגמרא אי הכי תפילין נמי אי עביד ארבעה בתי ואיתי אתרינא
ואנח גבייהו האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ואי עביד סמשה בתי גרוע ועומד הוא.

האמר רבי זירא בית החיצון שאינו רואה את האויר (פגון שהוסיף בית תמישי עליהם
בצדו או דבר אחר) פסול ור"ל דאע"ג דאמר' האי לחודי קאי כו' ולא שינה לפסול
משום מוסיף גרוע מ"מ פסול משום שהבית החיצון אינו רואה את האויר.

ונ"ל הרמב"ם פ"ד מהלכות מקרים ה"ג פיצד הורה להוסיף טוטפת תמישי בתפילין
ויעשנה חמש טוטפות ה"ז חייב והוא שיעשה בתחלה ארבעה בתים כהלכתו ויביא
תמישית ונדבק בחיצון שהבית החיצון שאינו רואה את האויר תמיד פסול עכ"ל.

ודבריו מבוארים דמפרש מ"ש בגמ' ואיתי אתרינא ואנח גבייהו דהיינו שדבקו בחיצון
וכמ"ש ג"כ לעיל בשם מהרש"א דאם לא דבקו אין שינה לפסול משום ביה"ח שאינו
רואה את האויר כו'.

והנה מזה מבואר דאע"ג שדבקו עכ"ז אמרינו דלחודי קאי ואינו חיבור לד' בתים של
התפילין. רק דפסול משום שהבית החיצון אינו רואה את האויר.

ואם כן לכאורה יש מזה ראי' לשטת הסוכרי' דד' בתי התפילין צ"ל מעור א' דוקא לא
משני או שלש עורות אף שתפרן או דבקן לא מהני. דלדבריהם מתפרש הסוגיא יפה
דה"פ אי עביד ארבעה בתי מעור א' פדין ואיתי בית ה' ואנח גבייהו ר"ל שדבקו או
תפרו אל הד' בתים.

האי לחודי קאי והאי לחודיה קאי דתפירה ודבק לא מהני ולא הנה חיבור בבתי התפילין.
ואי עביד סמשה בתי מעור א' ממש גרוע ועומד הוא אבל לשטת המ"א סי' ל"ב ס"ק נ"ב
דס"ל דתפירה או דבק ג"כ מהני לשיהי' נחשב מעור א'.

א"כ קשה איך אמרינו דאי איתי אתרינא ואנח גבייהו דהיינו שדבקו בחיצון האי לחודי'
קאי והאי לחודי' קאי ונהרי דבק הוי חיבור גמור בבתי התפילין. ואף את"ל דהמ"א פירש
ואנח גבייהו בלא דבק מ"מ מוכרח מהש"ס דדבק ותפירה לא מהני.

דאל"כ למה הוצרך לתרץ האמר ר' זירא כו' יתרץ דמייירי דעביד ארבעה בתי ואיתי
אתרינא ותפרו ודבקו אליהם דהוי חיבור. ולכאורה י"ל דתולה במ"ש בהפרש שבין פי'
הראב"ד לפי התוס' דלהראב"ד אע"ג שפין הרביעי אינו בקשר ואגד הראשון של ג'
מינין כ"א באגד שני אפ"ה הוי חיבור.

א"כ כמ"כ הכא ראוי שיהי' חיבור אעכצ"ל דתפירה ודבק לא מהני כלל בתפילין אבל
לפי התוס' דהתם לא הוי חיבור אא"כ תתבו לתוף אגד הראשון. אבל כשהוא באגד שני
לא הוי חיבור.

א"כ י"ל דהכא נמי אע"ג דדבק ותפירה הוי חיבור בתפילין מ"מ הכא אמרינו האי לחודי'
קאי כו' דומיא דאגד דלולב דאע"ג דלולב צריך אגד עכ"ז כשהמין הרביעי אינו באגד
הראשון ממש אמרי' דלחודי קאי.

ויש לחלק דהתם מש"ה לא הוי חיבור פינן שהג' מינין אגודין בפ"ע להכי אף שאח"כ
באגד המין הרביעי עמהן ע"י אגד שני הרי ניכר הבודל ביניהן שהן אגודי' ג"כ בפ"ע ע"כ

לא הָוֵי אֶגְד חִיבוּר. משא"כ הָכֵא דָּבָר דְּרָךְ דְּרָךְ דְּבַק בְּתֵי הַתְּפִילִין לְהִיּוֹת כֹּל בֵּית דְּבוֹק אוֹ תְּפוּר זל"ז.

לְכֹן י"ל דְּלֶהֱתוּס' ג"כ רָאוּי דִּיִּהְיָ חִיבוּר אַת"ל דְּתַפְיָרָה וְדָבָק מְהַי וּמְדַאֲמָרִינוּ דְּהָאֵי לַחֲוּדָי' קָאֵי וְהָאֵי לַחֲוּדָי' קָאֵי מְנוּכָרָה לְוֹמֵר דְּתַפְיָרָה וְדָבָק לֹא מְהַי פְּלִל בְּתַפְיָלִין. ומ"מ אִין זֶה מְנוּכָרָה כ"כ דִּי"ל דְּמִין הָרְבִיעִי אִינוּ חִיבוּר אַא"כ הוּא דְּנוּקָא בְּאֶגְד הַהִכְרָחִי לְכָל הַמַּיְנִין וְכַדְפֵּרש"י בְּסוּפָה (דל"א ע"א) וְכַמְש"ל שְׁפִינוּן שְׁאֶגְד זֶה הַכְּרַח הוּא לַג' הַמַּיְנִין וּבְלַעְדוּ אִין הַמְצָנָה בְּשֵׁלְמוֹת ע"כ כֹּל הַנְּאָגְד עִמוּ הָוֵי מִן הַמְצָנָה.

משא"כ הָכֵא שְׁדִיבּוּק שְׁל בֵּית הַחֲמִישִׁי הוּא דְּבָר בַּפ"ע וְאִינוּ הַכְּרָחִי לַד' בְּתֵימֵי הַרְאָשׁוּנִים אִינוּ גוֹרֵם חִיבוּר וְה"ל כְּעִין אֶגְד לְמָ"ד לּוּלָב א"צ אֶגְד וַא"כ אִין מְכַאֵן רֵאִי מְנוּכָרָת דְּתַפְיָרָה וְדָבָק לֹא מְהַי בַּד' בְּתֵי תַפְיָלִין.

ומ"מ נִרְאָה דְּלַפְמ"ש הָרִיטְבָ"א בְּסוּפָה דל"א בְּשֵׁם הַרְמְב"ן גְּבִי הִישָׁן בְּשְׁמִינֵי בְּסוּפָה דְּלוּקָה וְלֹא אֶמְרִי דְּקָאֵי לַחֲוּדָיָה פִּינוּן שְׁכָל הַיְמִים רְצוּפִים וְאִין הֶפְסֵק בֵּינְתֵינִים וְכַמְש"ל. א"כ כַּמ"כ וְדָאֵי בַנְד"ז שְׁהַחֲמֵשָׁה בְּתֵימֵי דְּבוּקִי זל"ז בְּדָבָק טוֹב לֹא אֶמְרִי דְּלַחֲוּדָי' קָאֵי.

וּמְדַאֲמָרִי הָאֵי לַחֲוּדָי' קָאֵי עַכְצ"ל דְּדָבָק וְתַפְיָרָה לֹא הָוֵי חִיבוּר כֹּל גְּבִי בְּתֵי תַפְיָלִין. אֶמְנֵם לְשִׁטַּת הַתּוֹס' בְּסוּפָה (דף ל"א) דַּס"ל דָּאֵף הִיכָא דְּאֶמְרִינוּ הָאֵי לַחֲוּדָי' קָאֵי עַכ"ז עוֹבֵר בְּכָל תּוֹסִיף וְה"ט דְּהִישָׁן בְּסוּפָה בְּשְׁמִינֵי לוּקָה.

א"כ לַפ"ז אִין רֵאִי דָאֵע"ג דְּדָבָק בְּתַפְיָלִין לֹא גֵרַע מִיְמִים רְצוּפִי דְּסוּפָה לַעֲבֹר בְּכָל תּוֹסִיף. פִּינוּן שְׁדָבָק מְהַי בַּד' בְּתֵי תַפְיָלִין.

עַכ"ז אֶמְרִי לְגַבֵּי בֵּית ה' הָאֵי לַחֲוּדָיָה קָאֵי וְהָאֵי לַחֲוּדָי' קָאֵי מְטַעַם הַנ"ל לַעֲנֵין שְׁאִינוּ גוֹרַע הַד' בְּתֵי תַפְיָלִין וְיִצָּא יָדֵי מַצָּנוֹת תַפְיָלִין אַף שְׁעֵבֵר בְּכָל תּוֹסִיף וְלִהְיֵי הַנוּצָרָה לְוֹמֵר מְשׁוּם שְׁאִין בֵּית חִיצוֹן רוּאָה אֶת הָאוּר שַׁעֲי"ז גֵּרַע מַצָּנוֹת הַתַּפְיָלִין וְלֹא יִצָּא יָדֵי חוּבְתוֹ אֶמְנֵם כְּבָר נַת"ל שְׁדַעַת הַתּוֹס' כָּאֵן וְהָר"ן בְּסוּפָה הוּא דְּהִיכָא דְּאֶמְרִי הָאֵי לַחֲוּדָי' קָאֵי אִינוּ עוֹבֵר בְּכָל תּוֹסִיף מְדָאוּרֵי' וְכַמ"ש הַרְמְב"ן א"כ הִישָׁן בְּשְׁמִינֵי בְּסוּפָה דְּלוּקָה צ"ל פִּינוּן שְׁכָל הַיְמִים רְצוּפִים לֹא אֶמְרִי דְּקָאֵי לַחֲוּדָי' כַּמ"ש הַרְמְב"ן לַפ"ז יֵשׁ רֵאִי מְסוּגָי' דְּכָאֵן דְּדָבָק לֹא מְהַי כֹּל בְּתֵי תַפְיָלִין.

וְאוּלַי יֵשׁ לְדַחֲוֹת וְלְוֹמֵר דָאֵע"ג שְׁתַּפְיָרָה מְהַי בַּד' בְּתֵי תַפְיָלִין לִיְחָשׁב כְּעוֹר אֶחָד עַכ"ז אִם עָשָׂה אַרְבְּעָה בְּתֵי תַפְיָלִין מְעוֹר אֶחָד מְשָׁ וְאֶחָד כֹּפְר לְהֵן בֵּית חֲמִישִׁי לֹא הָוֵי חִיבוּר. דְּכִינוּן שְׁהַד' הֵן מְעוֹר אֶחָד מְשָׁ א"כ הַחֲמִישִׁי שְׁהוּא רַק ע"י תַּפְיָרָה נִכְפֵּר דְּלַחֲוּדָיָה קָאֵי וְה"ל כְּמוֹ בְּלוּלָב אִם אֶגְד הַשְּׁלֵשָׁה מִיְנִין לּוּלָב הַדַּס וְעָרְבָה בַּפ"ע וְאֶחָד כֹּפְ עָשָׂה אֶגְד שְׁנֵי לְאֶגְדוֹ אֶגְד זֶה עִם מִין רְבִיעִי שִׁי"ל דְּגַם לר"י דְּאוּמֵר לּוּלָב צָרִיף אֶגְד אֶמְרִינוּ הָאֵי לַחֲוּדָיָה קָאֵי וְהָאֵי לַחֲוּדָיָה קָאֵי וְכַמְש"ל.

מְפָנֵי שְׁאִין זֶה הַמִּין הָרְבִיעִי אֶגְדוֹ יַחַד כְּמוֹ שְׁהַשְּׁלֵשָׁה מִיְנִין אֶגְדוֹ יַחַד. וְה"נ פִּינוּן שְׁהַאֲרְבְּעָה בְּתֵימֵי הַם מְעוֹר אֶחָד וְהַחֲמִישִׁי רַק מְנוּחַ אֶצְלָם ע"י תַּפְיָרָה אֶמְרִינוּ הָאֵי לַחֲוּדָיָה קָאֵי כו'.

אף גם לפ"ז עכ"פ מוכרח מכאן שארבעה בתי תפילין צ"ל לכתחלה עכ"פ מעור אחד. ומיירי פאן שעשאן מעור אחד מש"ה הנצרכו להא דכל בית חיצון שאינו רואה את האויר כו': קיצור.

גבי תפילין מ"ש ואנח גביהו פ"ה הרמב"ם שדפקן בבית הרביעי ואעפ"כ אמרינן האי לחודיה קאי וקשה פינו בבתי התפילין מהני חיבורן ע"י תפירה. א"כ פשתפר להו אח"כ בית חמישי ה"ל חיבור כמו חיבור ד' הבתים זה לזה.

וכמו גבי לולב פשאגד השלשה מינין לולב הדס וערבה ואח"כ תחב מין רביעי לתוך האגד דה"ל חיבור לכ"ע. ולא אמרינן האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי.

וא"כ מוכח מכאן דד' בתי תפילין צ"ל מעור אחד ממש ולא ע"י תפירה מש"ה מה שתפר להו בית חמישי אמרינן האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי. וגבי לולב אם אגד השלשה מינין ואח"כ עשה אגד שני ואגד בו אגד זה עם מין רביעי.

יש ב' סברות אם לר' יהודה נפסל הלולב או לא והכא גבי תפילין אף להאומרים דשם אינו חיבור י"ל הכא הוי חיבור פינו שבית החמישי תפור לבית הרביעי כמו ששאר הד' בתים תפורין זל"ז.

כ"ש שיותר י"ל דגם גבי לולב נפסל דהא אפילו בלא אגד לא אמרינן מדרבנן האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי. א"כ פשאגדן כהנ"ל י"ל דלא אמרינן אף מדאורייתא האי לחודיה קאי.

וא"כ מוכח מכאן דדבק וגם תפירה לא מהני בבתי התפילין דאם תפירה מהני ה"ל להעמיד פשתפרן. אלא בעינו שיהיו מעור אחד ממש.

רק אפשר לדחות דסוגיא זו מיירי פשעשה הד' בתים מעור אחד ממש. אז פשתפר לו בית חמישי אמרינן האי לחודיה קאי.

פינו שאין חיבורו דומה לחיבור הד' בתים ומ"מ ג"ז דוחק דא"כ ה"ל להש"ס לתרין דמיירי בתפילין פשהארבעה בתים מחוברים זה לזה ע"י תפירה אז פשתפר להו בית חמישי חייב. ומדלא מוקי הכי רק מטעם כל בית חיצון שאינו רואה את האויר.

משמע שארבעה בתי התפילין צ"ל מעור אחד ממש ע"כ אף שתפר להו בית חמישי אמרינן האי לחודיה קאי. דתפירה אינה חיבור.

ומ"מ קשה לסתור הראיה שהביא הרמ"ע בתשו' סי' ל"ח מהמשנה דמסכת פלים פי"ח משנה ח' דמשמע דתפירה הוי חיבור בד' התפילין אף עכ"פ על לכתחלה ודאי יש להחמיר שיהיו מעור אחד ממש: אחר זמן רב ראיתי בשו"ת חתם סופר חלק א"ח ססי' ה' פסק ובבתי תפילין תפירה פשר עכ"ל משמע קצת דאפילו לכתחלה קאמר דתפירה פשר.

ושם לעיל מיניה ד"ה והנה בתפילין של ראש. כתב ובמשנה פי"ח דכלים מבואר דהיו רגילין בתפילין תפורים ד' קציצות זה אצל זה כו' וכן מוכח עוד בסנהדרין דף פ"ט ע"א) אי הכי תפילין גמי כו' ע"ש עכ"ל.

הנה אדרבה מוכיח מסוגיא זו דבתפילין מהני תפירות ד' בתיים זה לזה. ומפרש ואנח גבייהו היינו בדבוק ולא ע"י תפירה.

ולכן אמרינו האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי. ואינו מוכן פלל דאפתי יקשה פנ"ל למה נצרה לתרץ הא אמר רבי זירא בית החיצון שאינו רואה את האויר פסול.

יתרץ דמיירי בשתפר להן בית תמישי ואפשר לומר דלשון ואנח גבייהו לא משמע ע"י תפירה כ"א ע"י דבוק. אף ג"ז אינו מתורץ דהאמר בגמ' שם ואי עביד חמשה בתי גרוע ועומד הוא.

וחמשה בתי ודאי עביד ע"י תפירה בתחלה לשטתו. וא"כ יתרץ דעביד תחלה ד' בתי ע"י תפירה ואח"כ תפר להן עוד בית תמישי דהשתא לא גרוע ועומד הוא כ"א כשהוסיף הבית התמישי גרע.

אעכצ"ל דהגמ' ס"ל אשר ד' בתי התפילין היו מנהגן לעשות מעור אחד ממש. לכן אם הוסיף בית תמישי מעור אחר ע"י תפירה י"ל האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי מאחר שאין דומה חיבור זה של בית התמישי לחיבור הד' בתיים זל"ז.

לכן צ"ל דמ"מ פסל הד' בתי תפילין מחמת שאין בית החיצון רואה את האויר. ולכן דברי החתם סופר פאן אין מוכנים לי ובשמושא רבא כ' בפירוש שיעשו הד' בתיים מעור אחד ממש וכן הפמ"ג באשל אברהם סי' ל"ב אות נ"ב כתב דלא מהני תפירה וצ"ל מעור אחד ממש רק כ' ודיעבד הסופרים חותכין למעלה ולמטה מחובר עכ"ל ולא הבנתי הפירוש.

גם בבבאורי הגאון ז"ל סעי' ל"ח ס"ק פ"ח פסק שצ"ל הד' בתיים מעור אחד שלם: סימן יב בענין צורב אחד שעושה כל מלאכתו בשמאל והרגילו אביו לכתוב בימין ע"פ הגהת הר"ר יחיאל בסמ"ק שירגיל א"ע כדי שלא יהיה איטר ומניח תפילין בשמאל כל אדם עד היום.

ועתה דדחיקא ליה שענתא טובא וטפלי תלו ביה ורצונו להיות סופר סתו"מ רואה שכתב אשורית כותב בשמאל כל אדם יותר בנקל מהימין. רק מחמת שהורגל בכתב מושיטא מנעוריו בימין הכתב לע"ע יותר מהודר בימין כל אדם.

רק בשמאל הן כתב מושיטא והן כתב אשורית בנקל ובמהירות יותר. שפזמן שפזמן שפתי שורות בשמאל באותו זמן כותב בימין רק שורה א' וגם מיגע א"ע יותר בכותבו בימין כל אדם.

ובשמאל כל אדם יותר קל פתיכתו ואינו יודע עתה אם ירגיל בכתב אשורית לכתוב בשמאל כל אדם הפך ממה שהרגילו אביו בכתב מושיטא. ולע"ע אשורית שלא הורגל היטב יותר כבד אצלו לכתוב בימין כל אדם יותר ממושיטא: א הנה בדין זה יש ד' שטות הא' שטת סה"ת סי' ר"ה והרא"ש דענין ימין ושמאל תליא בכתב וגבורה ובחלישות ולא תליא בכתיבה פלל ומבואר בסה"ת דהיינו אף לר' נתן דדריש וכתבתם וקשרתם מה פתיבה בימין כו' וז"ל סה"ת זה הפלל לעולם יניח תפילין ביד תשש כח אע"פ שפזמן

באותה יד כו' והכי קאמר מה פתיבה בימין בסתם בני אדם אב"ל (לא כצ"ל) מיירי באדם זה.

וכ"נ דעת (רש"י דל"ז ע"א) דפי' דרוב בני אדם פותבין בימין כו' וס"ל לסה"ת ורש"י דר' נתן ור' יוסי פולם לא פליגי דתפילין תליא בשמאל. רק משמעות דורשין איפא בינייהו.

ולכן כ"ע ס"ל הברייתא דאיטר מניח בימינו שהוא שמאלו ולא כמ"ש המרדכי לרש"י באיטר דמניח בשמאל כ"א שלפ"ד סה"ת אינו פן. ור' נתן לא אזיל בתר פתיבה דידיה כלל כ"א יליף דמ"ש וקשרתם היינו בימין משום דכתיב וכתבתם ורוב בני אדם פותבים בימין.

וה"ל פאילו כתוב וקשרתם בימין וממילא דהנחה בשמאל. וממילא באיטר מניח בימינו שיקרי זהו שמאלו.

ואין חולק כלל את"ק בענין מהו ימין ומהו שמאל דלכ"ע ימין היא שיש בה פח ושמאל היא יד פחה. ועוי"ל דהא אומר אף קשירה בימין נדאי לענין קשירה נק' ימין היד שיש לו פח ויגבורה יותר שבה דוקא יכול לקשור בטוב משא"כ בידי שתשש פחה אין יכול להיות הקשירה בטוב ויפה.

ואע"פ שכותב ביד זו התשש פח מ"מ לענין קשירה נדאי יקשור בטוב יותר ביד שיש לו פח ויגבורה. וא"כ אומר אף קשירה בימין היינו ביד שיש לו פח ויגבורה וא"כ איך הוא שנה עם מה פתיבה בימין אם כותב ביד תשש פח.

אעכצ"ל דר"נ ס"ל כמ"ש סה"ת ואומר מה פתיבה בימין היינו דרוב בני אדם פותבין בימין שהוא היד שיש לו פח ויגבורה. והיא הנקרא ימין וכמו שהוכיח הסה"ת מפכורות.

וכ' הב"י שפן נראה מסקנת המרדכי. וכן נראה דעת הר"ץ שבמרדכי דבעיקר פח תליא מקלתא עכ"ל.

דלשון זה מורה דס"ל כסה"ת. ויענין בבקאור מרדכי להגאון מוהר"מ בנעט ז"ל ע"ז וכן נראה ג"כ מסקנת המרדכי בשם ר"י שם וז"ל ומה שפירש לעיל לדמותו לשולט בשתי ידיו אין נראה לר"י א"ו נראה לי היכא שאין שנה בשתייהן לכח איטר גמור חשבינן ליה עכ"ל מבואר בהדיא דלא פאביו של ר"א דמחמת הפתיבה חשוב ליה פשולט בשתי ידיו אלא ס"ל דלא אזלינן בתר פתיבה כ"א בתר פח וה"ל איטר גמור.

אף עדיין אינו מובן דהא לפי המעשה ששאל ר"א שהוא איטר לענין פתיבה לבד כו'. א"כ לא אתי שפיר ע"ז דברי ר"י איטר גמור חשבינן ליה.

אדרבה הוא פכל אדם שאינו איטר כלל. ועוד דא"כ אין שום נפקותא בין אביו של ר"א לר"י דלדברי שניהם מניח תפילין בשמאל כל אדם ע"כ נראה דהגרסא בהא דשאל רבינו אלחנן הוא כמ"ש בחידושי שארית יוסף שם סביב המרדכי אות א' וז"ל ועוד יש גירסא אחרת בזה מי שאינו איטר לענין פתיבה בלבד ולשאר מלאכות בין ביד בין ברגל הוי ימינו שמאלו מהו לתפילין עכ"ל.

ור"ל שְׁהִיא הַחֲקִירָה שְׁבִתוֹסְפוֹת דְּמַנְחוֹת (דל"ז) אָדָם הַכּוֹתֵב בְּיַמִּינוּ וּשְׂאָר רֹב מְעַשְׂיוּ בְּשִׂמְלוֹ יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק בְּאַיִזָּה מִהֶן יֵצִיחַ תְּפִילִין עַכ"ל. דְּמִקּוֹם הַסְּפֵק אִם לִיזֵיל בְּתַר הַפֶּתַח שֶׁהוּא בְּשִׂמְלוֹ וְלָכוּן יֵצִיחַ בְּיַמִּין כָּל אָדָם אַף שְׁכּוֹתֵב בָּהּ פִּינּוֹן שֶׁהִיא תֵּשׁ פֶּתַח.

אוּ שְׂיֵצִיחַ בְּשִׂמְלוֹ מִתְּרֵי טַעְמֵי חֲדָא דְּדִילְמָא כְּתִיבָה עֵיקָר וּכ"כ בְּאַגְוָדָה טַעַם זֶה הֵב' שְׂמָא הֵנָּה פְּשׁוּלֵט בְּשִׂתֵי יָדָיו ר"ל נְהִי דְּאִין כְּתִיבָה עֵיקָר מ"מ ה"ל שׁוֹלֵט בְּב' יָדָיו. וְע"ז הַשִּׁיב אָבִיו דֶּה"ל כְּשׁוֹלֵט בְּשִׂתֵי יָדָיו וּכ"ד פְּסָקֵי תוֹסְפוֹת דְּמַנְחוֹת.

וְלָכוּן מֵנִיחַ בְּשִׂמְלוֹ כָּל אָדָם. וְע"ז נֶחְלַק ר"י בְּמֶרְדְּכֵי דְּאִין לְדַמוֹתוֹ לְשׁוֹלֵט בְּשִׂתֵי יָדָיו. פִּינּוֹן שְׂאִין שְׁוֵה בְּשִׁנְיָהוֹן לַכַּח. וְהֵינּוּ דַס"ל כַּמ"ש רַש"י דְּשׁוֹלֵט בְּשִׂתֵי יָדָיו זֶהוּ שְׂשִׂתֵיָהוֹן שְׁוֹת לֹו בְּכַח וּכַמ"ש כַּת"ר.

מִשָּׂא"כ הֵקָא אַף שְׁכּוֹתֵב בְּיַמִּינוּ לְבַד. פִּינּוֹן שְׁעוֹשֶׂה רֹב מְעַשְׂיוּ בְּשִׂמְלוֹ א"כ בָּהּ יֵשׁ לֹו הַפֶּתַח לְכַף אֵיטֵר גָּמוֹר חֲשָׁבִינוּ לִיהַּ וּמֵנִיחַ תְּפִילִין בְּיַמִּין כָּל אָדָם.

וְעֵינּוּ בְּבִיאוֹר מֶרְדְּכֵי שֶׁכ' שְׂדַבְּרֵי הַסְּפָר מְגוּמְגָמִים וְגַרְם לֹו שְׁלֵא רָאָה גִּירְסַת הַשְּׂאֲרִית יוֹסֵף א"כ נִשְׁמַע מִזֶּה דַר"י בְּמֶרְדְּכֵי ס"ל שְׁכַשְׁטַת סֵה"ת תַּלְמִידוֹ דְּבְּתַר פֶּתַח וּגְבוּרָה אֲזֵלִינוּ וְלֵא בְּתַר כְּתִיבָה.

וְכֹן דַּעַת רַבִּינוּ יְרוּחָם נְתִיב י"ט. א"כ יֵצֵא לָנוּ דַּעַת ר"י בַּעַל הַתוֹסְפוֹת וְסֵה"ת וְר"ץ וְהַמֶּרְדְּכֵי וְהָרֵא"ש וְרַבִּינוּ יְרוּחָם וּכ"נ דַּעַת רַש"י דְּבַכַח וּגְבוּרָה תַּלְיָא וְהֵינּוּ אַף לַר' נֶתָן וּכ"ש לַת"ק וְלַמ"ד יָדְכָה יָד כְּהָה: ב הַשְּׂטָה הֵב' זֶהוּ דִּין סְפִיקוֹ דְּהַתוֹסְפוֹת וּפִי' הָאֲגוּדָה בְּמַנְחוֹת דְּנִסְתַּפֵּק ר"י דִּילְמָא תְּלוּי הַפֶּל בְּכַתִּיבָה כְּדַרְרִישׁ וּקְשָׁרְתָם וּכְתַבְתָּם.

הַשְּׂטָה הַג' דַּעַת פְּסָקֵי תוֹס' וְאָבִיו שֶׁל ר"א בְּמֶרְדְּכֵי דְּדָמֵי לְשׁוֹלֵט בְּשִׂתֵי יָדָיו וְנִמְצָא לַפ"ז אִין כְּתִיבָה עֵיקָר כ"א שְׁקוּלָה כְּמוֹ פֶּתַח וּגְבוּרָה. וּנַפ"מ לַעֲנִינַן כּוֹתֵב בְּשִׂמְלוֹ לְבַד וְעוֹשֶׂה מְלֵאכְתּוֹ בְּיַמִּין דְּלַפְסָקֵי תוֹס' וְאָבִיו שֶׁל ר"א מֵנִיחַ בְּשִׂמְלוֹ כָּל אָדָם וּכַמ"ש בְּמֶרְדְּכֵי בְּהַדְיָא.

מִשׁוּם דֶּה"ל כְּשׁוֹלֵט בְּשִׂתֵי יָדָיו. מִשָּׂא"כ לְהַאָּגוּדָה יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק דִּילְמָא כְּתִיבָה עֵיקָר וְא"כ חֲשׁוּב אֵיטֵר וּמֵנִיחַ בְּיַמִּין כָּל אָדָם.

וּמ"מ מֵאַחַר דְּלְהַאָּגוּדָה נִשְׂאָר בְּסָפֵק י"ל לַמְעַשֶּׂה יוֹרָה ג"כ שְׁמִסְפֵּק אוּקְמִיָּה אַחְזָקַת כָּל אָדָם לְהַנִּיחַ בְּשִׂמְלוֹ כָּל אָדָם. דְּכִינּוֹן שְׂיֵשׁ סָפֵק שְׁקוּל לֹוּמֵר שְׂאִינוּ אֵיטֵר אוּקְמָא אַחְזָקָה הַבָּאָה מִפֶּתַח רֹבָא דְּעֵלְמָא שְׂאִינוּ אֵיטֵר וְעוֹד פִּי' דְּהַשְּׂמָאֵל פְּשׁוּטוֹ הֵינּוּ הֵיךְ שְׁעוֹמְדַת לְשִׂמְלוֹ מְסִיעַ ג"כ לְנִטּוֹת הַסְּפֵק אֶל זֶה הֵצִד שְׂיֵצִיחַ בְּשִׂמְלוֹ כָּל אָדָם.

מֵאַחַר שֶׁבְּלֵא"ה יֵשׁ סָפֵק שְׂמָא פֶּתַח וּגְבוּרָה עֵיקָר יוֹתֵר מִכְּתִיבָה אַף שְׂיֵשׁ סָפֵק לְהַפָּךְ א"כ יִכְרִיעַ ע"ז מַה שֶׁהִיא שְׂמָאֵל כָּל אָדָם. כְּמוֹ שְׂמַכְרִיעַ טַעַם זֶה בְּשׁוֹלֵט בְּשִׂתֵי יָדָיו שְׂיֵצִיחַ בְּשִׂמְלוֹ כָּל אָדָם.

דַּאֲף שְׂשִׂתֵיָהוֹן שְׁוֹת לֹו לְגַמְרֵי עַכ"ז מֵנִיחַ בְּשִׂמְלוֹ דְּנֹקָא אַע"ג דְּלְדִידְיָה הִיא כְּיַמִּין רַק מַה"ט לְחוּד פִּינּוֹן דֶּהִיא שְׂמָאֵל כָּל אָדָם כַּדְּפַרְש"י. א"כ ה"נ פִּינּוֹן שְׂיֵשׁ לָנוּ שְׁנֵי צְדָדִים שְׁוִים וּשְׁקוּלִים הֵא' לֹוּמֵר שְׂשִׂמְלוֹ הִיא חֲשׁוּבָה יַמִּין מֵצִד הַכְּתִיבָה הֵב' לְהַפָּךְ דִּימִינוּ הוּא

ימין מצד הפח ואין בידינו להכריע ע"כ יהי ההכרעה להניח בשמאלו מצד שיהא שמאל כל אדם.

נמצא לפי ג' שטות אלו הדין פסוק בדין האופן השני שבש"ע סי' כ"ז ס"ו היינו שפוחב בשמאל ושאר כל מעשיו עושה בימין. דינים תפילין בשמאל כל אדם.

לסה"ת וסייעתו אין לו דין איטר כלל ולא דין שולט בשתי ידיו כ"א דין אדם דעלמא. ולפסקי תוספות ואביו של רבינו אלקחנן ה"ל שולט בשתי ידיו ומניח בשמאל כל אדם.

ולפ"ד האגודה מחמת שיש ספק אם הוא איטר אם הוא פכל אדם ניח בשמאל כל אדם כש"כ פשנצרף לזה הספק דשמא הנה פשולט בשתי ידיו: השטה הד' היא שטת הסמ"ק לפ"ד הרב"י והרמ"א בש"ע סי' כ"ז ס"ו דכתיבה היא עיקר שאף בעושה כל מעשיו בימיו אם פוחב בשמאלו ה"ל איטר לענן תפילין.

והב"ח חולק בזה על הש"ע וס"ל דלא נחלק כלל הסמ"ק בזה. ובאמת לא נמצא כלל בשא"פ דס"ל כן.

וגם להש"ע הנה לפ"ד הרב"י שלא הכריע בזה כ"א הביא ב' דעות מהו עיקר אם פח וגבורה או פתיבה הי' ראוי בכה"ג להניח על שמאל כל אדם. גם לפ"ד הרמ"א בד"מ סק"ד משמע דאין מנהג בזה כ"א ונ"ל לנהוג כו' הי' מהראוי יותר לתפוס סברת רוב הפוסקים רובם ככולם ממ"ש.

אף בש"ע כ' נהכי נהוג. ועיין בבבאור מרדכי ששטה יותר לדעת הב"ח: ג ובג"ד שפוחב בימיו.

הנה לכאורה יש דעות הרבה ג"כ דינים תפילין על שמאל כל אדם. ה"ה פסקי תוספות ואביו של ר"א והאגודה והסמ"ק והטור.

הן אמת שראיתי לאחד מחכמי הדור שלפנינו שהכריע פשטת סה"ת והרא"ש וכן נראה שגרי כל דברי הררי"ח הם לפי דברי ר' נתן דדריש מוקשרתם וכתבתם מה פתיבה בימין כו'. משא"כ לת"ק דאמר יד זה זו שמאל ולמ"ד יד זה יד כהה ודאי י"ל דבכח וגבורה תליא מילתא.

וכיון שגם לדברי ר' נתן אין מוכרח כלל דאזלינן בתר פתיבה כמ"ש בסה"ת. א"כ הרי סברת סה"ת והרא"ש דבכח תליא מילתא יש לה יסוד יותר.

ולעומת זה ראיתי בשו"ת משכנות יעקב סי' ל"ג שרוצה להכריע פדעת הסמ"ק. ויש להשיב הרבה על דבריו במחכ"ת.

דר"ל לת"ק דאמר יד זה זו שמאל איטר מניח בשמאל כל אדם. ואין דבריו נראים בזה כלל דכל הפוסקים פסקו כברייתא זו.

ודונק גדול לומר דפליגי את"ק כו' ואף הסמ"ג שבטור אה"ע סי' קס"ט דס"ל דאיטר חולץ בימין כל אדם פסק פאן דאיטר מניח בימיו ומשמע ודאי דס"ל דגם להת"ק דאמר יד זה זו שמאל הדין כן שגרי הביא ד' הת"ק.

והטעם י"ל משום דהכא לא פתיב שמאל בהדיא דאף דאמרינו ידך זו שמאל. מ"מ אין זה כמפורש בהדיא שמאל או מטעם אחר עכ"פ לומר דהת"ק פליג אסתמא דברייתא דאיטר מניח בימינו הוא דחוק גדול ועצום.

ולפע"ד בדין זה שפוטב בימינו ועושה כל מלאכתו בשמאלו הנה צריך להחמיר להניח קודם התפלה על היד האחת ועם תש"ר יוכל לברך. ובשעת התפלה ניחם על יד השנייה ועם תש"ר לצאת י"ח שתי הדעות מאחר שהרב"י בש"ע לא הכריע בזה.

וכדרכו שאמרו לענין חליצת איטר דחולץ בשתייהו מספק: אבל אם כותב גם בשמאלו כמו בימינו ורוב מעשיו בשמאלו לבד בזה לא מציינו לא בתוספות ולא במרדכי שיאמרו דה"ל פשוט בשתי ידיו.

שלא אמרו פן כ"א בכותב בימינו לבד ושאר כל מעשיו בשמאלו. משא"כ הכא אף דמצד הפתיכה ה"ל שולט בשתי ידיו.

מ"מ פניו דנוסף ע"ז הפח המעשה בשמאלו לבד י"ל דחשוב איטר אף להתוס' ואביו של ר"א. וגם בש"ע לא נזכר דין זה כלל כ"א במ"א סק"י מבואר דאפילו בכה"ג יש להניח רק על שמאל כל אדם.

וקשה מאד לסמוך ע"ז לבד מבלי להניח מקודם גם על ימינו. ובנ"ד שהפתיכה נקל לו יותר בשמאלו מבימינו.

א"כ פניו דאף בכתיבה אינו שולט בשתי ידיו בשנה כ"א יש יתרון בשמאלו ורוב מעשיו ג"כ בשמאלו לבד. א"כ י"ל שגם להמ"א חשוב איטר גמור.

וראיה לזה דהא תנו לענין מומין השולט בשתי ידיו רבי פוסל וחקמים מכשירין ספ"ז דבכורות (דמ"ה ע"א) ואמרינו שם בגמרא מר דהיינו רבי) סבר פחישותא אתחלא בימין. ומר (היינו חקמים) סבר בריאותא אתחלא בשמאל.

ובנדאי עד כאן לא פליגי חקמים על רבי אלא פשוטלט בימין כמו בשמאל שאזי י"ל דליכא שום פחישותא בימין כ"א רק בריאותא בשמאל. לא כן בנדון זה שבימין אינו עושה מעשיו כ"א בשמאלו.

ואף גם הפתיכה נקל לו בשמאלו יותר מבימין. א"כ נדאי פחישותא אתחלא ליה בימין. ובריאותא בשמאל. ואף חקמים יודו בזה ולכן ה"ל פאיטר ופסול לעבודתה אילו הנה פהו. ולא פשוטלט בשתי ידיו דכשר לעבודה. וזה ברור.

וכיון שפן גם לענין תפילין דינו פאיטר להניח על ימינו שהוא שמאלו. ובאמת שמגמרא זו יש ג"כ תשובה ע"ד המ"א סק"י דלעיל דאף אם כותב בשתי ידיו בשנה מ"מ אם רוב מעשיו בשמאלו לבד נדאי הי' פסול לעבודה כמו איטר גמור וא"כ איך פסק דה"ל פשוטלט בשתי ידיו.

ועכ"פ בנדון זה שהפתיכה נקל לו יותר בשמאל י"ל שגם להמ"א חשוב איטר. ולכן העיקר שנייח תפילין בימין כל אדם שהיא שמאלו.

ומ"מ אֶפְשֶׁר יֵשׁ לְהַחְמִיר לְהַנִּיחַ ג"כ קוֹדֵם הַתְּפִלָּה עַל שְׂמַאל כָּל אָדָם. וּמָה גַם עַד שְׁיִנְרָגֵל הֵיטֵב בְּכַתִּיבָה בְּשִׂמְאָלוֹ: ד וּכ"ז לְעֲנֹן תְּפִילִין.

וּלְעֲנֹן הַשְּׂאִילָה דְשִׂאִילָנָא גְדַמִּיכוֹן לְעֲנֹן כְּתִיבַת סַת"מ יֵשׁ לְהַכְרִיעַ בְּנֹדָאֵי שְׁיִנְרָגֵל א"ע לְכַתְּנֹב בְּשִׂמְאָל כָּל אָדָם שְׂנָקֵל לוֹ בְּהַ הַכְּתִיבָה וְבָהּ נֹדָאֵי יְהִי רְשָׁאֵי לְכַתְּנֹב סַת"מ לְאַחַר שְׁיִנְרָגֵל בְּהַ בְּלֵי שׁוּם פְּקַפּוּק.

וּמִקְוֹדֵם נְעֻמָּוֵד עַל שְׁרֵשׁ דִּין זָה. הֵנָּה בְּטוֹר רְסִי' ל"ב וְצָרִיף שְׂיִכְתְּנֹב בְּיַמִּינוֹ וּבב"י שֶׁהוּא מִסַּה"ת סִי' ר"ה כו' אָמְנָם גַּבֵּי שְׁחִטָּה כו' אָבֵל בַּהֲגַמִּי"י כו'.

וּבש"ע שֵׁם ס"ה מְבֹנָאָר שְׂאִין זָה פְּסוּל גְּמוּר דִּיעֵבֵד וּכ"מ בְּתַשׁוּ' ר' יוֹאֵל הַלְוִי שְׂבַתְשׁוּ' מֵהַר"מ ב"ב סִי' י"ב וּבְתַשׁוּ' הַרְשָׁב"א סִי' אֶלֶף ק"כ שֵׁכ' וּמְהִיכֹן מְשַׁמַּע שְׂכַתִּיבָה בְּיַמִּין אֶלָּא מִסְתַּמָּא כְּתִיבָה חֲשׁוּבָה בְּיַמִּין בְּעֵינֵינוּ שְׂלָא כְּלַאחַר יָד וְלֹא הַקְּפִידָה תוֹרָה בְּיַמִּין עכ"ל.

א"כ מְשַׁמַּע קָצַת ג"כ דְּאִין זָה פְּסוּל גְּמוּר דִּיעֵבֵד. וּמ"מ אִיף שְׂיִהֵיָהּ.

עכ"פ בְּשׁוּלְט בְּשַׁתִּי יָדִיו אִם כ' בְּשִׂמְאָלוֹ נֹדָאֵי כְּשֶׁר דִּיעֵבֵד וּכמ"ש הַמ"א שָׁם. וְא"כ הֵכָא אָף לְשִׁיטַת הַרְרִי"ח כְּשֶׁר דִּיעֵבֵד כְּשִׂכְתְּנֹב בְּשִׂמְאָלוֹ דְּאָף אִם נֹאמַר דְּחֲשׁוּב כְּשׁוּלְט בְּשַׁתִּי יָדִיו בְּשׁוּנָה וּלְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לוֹ לְכַתְּנֹב בְּיַמִּין כָּל אָדָם מ"מ דִּיעֵבֵד כְּשִׂכְתְּנֹב בְּשִׂמְאָל כָּל אָדָם כְּשֶׁר לְהַרְרִי"ח ג"כ וְכִינֵן דְּהַכִּי הוּא.

וְהַרִי לַפ"ד סַה"ת וְהָרָא"ש וְסִייעֵתֶם דְּבַתֵּר פַּח תַּלְיָא מִקְלָתָא א"כ לְדַבְרֵיהֶם אִיטֵר גְּמוּר הוּא וְלֹא שׁוּלְט בְּשַׁתִּי יָדִיו וְא"כ לְדַבְרֵיהֶם צָרִיף לְכַתְּנֹב דְּנֹקָא בְּשִׂמְאָלוֹ שְׂבָהּ יֵשׁ לוֹ הַפַּח וְאִם כ' בְּיַמִּינוֹ יֵשׁ פִּיְסוּל לְדַבְרֵיהֶם.

וְא"כ נֹדָאֵי טוֹב וְהַגּוֹן שְׂיִכְתְּנֹב בְּשִׂמְאָל כָּל אָדָם שֶׁהִיא יַמִּינוֹ ג"כ וְכְשֶׁר דִּיעֵבֵד לְכָל הַדַּעוֹת וְאָף לְכַתְּחִלָּה צָרִיף לְכַתְּנֹב כֵּן דְּנֹקָא לַפ"ד רֹב הַפּוֹסְקִים. מְשִׂיכְתְּנֹב בְּיַמִּין כָּל אָדָם וְיִסְמְוֵד ע"ד הַר"ר יִחִיאֵל וְדַעֲמִיָּה מָה שֶׁהוּא פְּסוּל לַפ"ד סַה"ת וְהָרָא"ש דְּאָף לַפ"ד הַרְמ"א שְׂפָסֵק כַּהַרְרִי"ח וְהַטוֹר הֵינֵנוּ בְּמִקְוֹם שֶׁא"א לְצִאת יָדֵי חוֹבַת שַׁתִּי הַדַּעוֹת דְּשָׁם לְהַרְרִי"ח אָף דִּיעֵבֵד לֹא יֵצֵא כְּשִׂיעֲשֵׂה פְּדַעַת סַה"ת.

מִשָּׂא"כ הֵכָא דְּאָף לַפ"ד הַרְרִי"ח אִם כ' בְּשִׂמְאָל כָּל אָדָם כְּשֶׁר דִּיעֵבֵד בְּלֵי פְּקַפּוּק שְׂהַרִי לְפַחוֹת הוּא שׁוּלְט בְּשַׁתִּי יָדִיו. וְנֹדָאֵי יוֹדָה הַרְמ"א דִּישׁ לְעֲשׂוֹת כֵּן אָף לְכַתְּחִלָּה כְּדִי לְחוּשׁ לְדַעַת סַה"ת וְהָרָא"ש וְסִייעֵתֶם מָה שֶׁהַרְב"י בַּש"ע לֹא הַכְרִיעַ בֵּין שַׁתִּי הַדַּעוֹת כָּלֵל וְעַל כֵּיִצָא בְּזָה אָמְרוּ אֵין דְּנִין אֶפְשֶׁר מְשָׂאֵי אֶפְשֶׁר.

דְּאָף דְּשָׁם ג"כ אֶפְשֶׁר לְהַנִּיחַ עַל שַׁתִּי יָדִיו כַּמֶּש"ל זָה לֹא אֶפְשֶׁר לְכָל אָדָם וְדְּנֹקָא בְּחַלִּיצָה אָמְרוּ כַּה"ג שֶׁהוּא פְּעַם אַחַד. וְלֹא עַל דְּבַר שְׂנָצְרָף לְהַנִּיחַ בְּכָל יוֹם כו': הַ נְעוּד י"ל דְּאֶפְּלוֹ לְהַסְמֵ"ק וְהַרְרִי"ח עֲצָמֵן יֵשׁ לְחַלֵּק בֵּין תְּפִילִין וּבֵין כְּתִיבַת סַת"מ.

דְּהֵנָּה גַּבֵּי תְּפִילִין י"ל גַּם לְדַבְרֵיהֶם דְּפָסְקוּ כַּר' נָתַן עכ"פ צָרִיף שְׂמַאל מְדַאֲרֵיָתָא אֶלָּא דְּמָהוּ יַמִּין וְשִׂמְאָל שָׁם אֲזַלִּינֵן בְּתַר כְּתִיבָה לְבַד מְדַרְשָׁא וְקִשְׁרָתָם וְכַתְּבָתָם. לְכַף ס"ל כְּשִׂכְתְּנֹב בְּשַׁתִּי יָדִיו מַנִּיחַ בְּשִׂמְאָל כָּל אָדָם דְּנֹקָא אָף שְׂעוּשָׂה רֹב מְעַשְׂיוֹ בְּשִׂמְאָלוֹ לְבַד.

דְּכִינֵן דְּבַתֵּר כְּתִיבָה אֲזַלִּינֵן וְה"ל שׁוּלְט בַּב' יָדִיו. וְלִיכָּא אֶצְלוֹ שְׂמַאל עַל כֵּן מַנִּיחַ בְּשִׂמְאָל כָּל אָדָם.

אָבֵל לְעֵנָן פְּתִיבַת סַת"מ הָא דְבַעֲיָנָן וְשִׁיכְתוּב בְּיָמֵינוּ זְהוּ מְשׁוּם חֲשִׁיבוּתָא כַּמְש"ל בְּשֵׁם תְּשׁו' ר' יוֹאֵל. וְלִכְּנֵן הַשּׁוֹלֵט בְּב' יָדָיו אִם פְּתַב בְּשִׁמְאָלוֹ כְּפֶשֶׁר לַכ"ע אַף דְלְעֵנָן תְּפִילִין ה"ל שְׁמָאָלוֹ שְׁמָאָל.

וְכֵן לְעֵנָן פְּהוּנָה לְחֻכְמִים דְּמִכְשָׁרֵי לִיָּה לְעַבּוּדָּה מ"מ הֵיכָא דְבַעֲיָנָן יָמִין וְשִׁמְאָל וְדָאֵי יָמִין כָּל אָדָם הוּא אֶצְלוֹ יָמִין וְשִׁמְאָלוֹ הוּא שְׁמָאָל גְּמוּר וְאֵעַפ"כ הֵכָא לְעֵנָן פְּתִיבַת סַת"מ ה"ל כְּיָמִין בְּדִיעֵבַד כַּנ"ל.

לְכַד י"ל דְּהֵיכָא שְׁעוּשָׁה כָּל מַעֲשָׂיו בְּשִׁמְאָלוֹ לְכַד וְדָאֵי מְצֻטְרָף מַעֲלָה זֹו דְּהַפְּחַ שְׁבִשְׁמָאָלוֹ אֵל מַה שְׁכּוּתָב בְּשִׁמְאָל כְּבִימִין לְעֵנָן שְׁתִּהְיֶה שְׁמָאָלוֹ חֲשׁוּבָה יוֹתֵר וְשִׁיכְתוּב בְּהַ סַת"מ אַף לְכַתְחָלָה דְּהָא אֵי אֶפְשָׁר לְהַכְחִישׁ שְׂיִישׁ בְּהַ חֲשִׁיבוּת יוֹתֵר מְבִימִין וְא"כ הַפְּתִיבָה בְּהַ חֲשׁוּבָה יוֹתֵר מְאַחַר וְשִׁיכְתוּב בְּהַ כְּמוֹ בְּיָמִין וְיֵתֵר ע"ז יֵשׁ לוֹ בְּהַ פַּח יוֹתֵר.

וְזֵה נִרְאֶה מְנוֹכְרָח אַף לְהַרְרִי"ח. אֶלָּא שִׁי"ל דָּא"כ יֵהִי עָלְיוֹ קְנוּשְׂיָא עֲצוּמָה לְעֵנָן תְּפִילִין ג"כ אִמְאֵי כַּה"ג יְנִיחַ בְּשִׁמְאָל כָּל אָדָם כְּדָכְתַב הַמ"א בְּשִׁמּוֹ בַס' כ"ז סַק"י דְּהָא בְּתְּפִילִין בְּתֵר פְּתִיבָה אֶזְלִינָן.

וְכִינּוּן שְׁאֲנוּ אֹמְרִים דְּבַכַּה"ג יֵשׁ לוֹ לְכַתְּוֹב בְּשִׁמְאָלוֹ שְׁכֵן הַפְּתִיבָה חֲשׁוּבָה יוֹתֵר. א"כ מְמִילָא דְיֵשׁ לוֹ לְהַנִּיחַ תְּפִילִין בְּיָמִין כָּל אָדָם.

שְׁהִיא ג"כ תַּשׁ פַּח וְאֶפְשָׁר לְתַרְץ כִּינּוּן דַּמ"מ אִם פְּתַב בְּיָמֵינוּ ג"כ כְּפֶשֶׁר דִּיעֵבַד דַּה"ל כְּשׁוֹלֵט בְּשִׁמְאָל כָּל אֵין לוֹ שְׁמָאָל כָּלֵל וְלִכְּנֵן יְנִיחַ תְּפִילִין בְּשִׁמְאָל כָּל אָדָם. מִיָּהוּ בְּאַמְתַּ מ"ש הַמ"א כֵּן בְּשֵׁם הַסְּמ"ק אֵינוּ מְנוֹכְרָח כָּלֵל בְּסַמְ"ק דַּמ"ש הַסְּמ"ק אֶבֶל אִם הוּא שׁוֹלֵט גַּם בְּיָמֵינוּ בְּכַתִּיבָה כּו' אֵין ר"ל דְּכּוּתָב גַּם בְּשִׁמְאָלוֹ אֶלָּא ר"ל אִם שׁוֹלֵט גַּם בְּיָמֵינוּ לְאַפּוּקֵי מַמ"ש תְּחַלָּה אֶבֶל הַשּׁוֹלֵט בְּשִׁמְאָלוֹ בְּכָל דְּבָר וְעַז"א אַח"כ אֶבֶל אִם שׁוֹלֵט גַּם בְּיָמֵינוּ וְהֵינּוּ בְּכַתִּיבָה שְׁכּוּתָב בְּיָמֵינוּ לְכַד וְבְשִׁמְאָלוֹ עוֹשָׂה כָּל מַעֲשָׂיו וְהוּא כְּפִנְזַכְר בְּתוֹסְפוֹת (דל"ז) וּבְמִרְדְּכִי לְפִי גִירְסַת שְׁאַרִית יוֹסֵף וּבְאַגְוָדָה אֶבֶל כְּשִׁכּוּתָב בְּשִׁמְאָלוֹ ג"כ כְּמוֹ בְּיָמִין וְעוֹשָׂה כָּל מַעֲשָׂיו בְּשִׁמְאָלוֹ לְכַד י"ל דִּיּוּדָה הַסְּמ"ק דַּה"ל כְּפִיטֵר גְּמוּר.

מִטַּעַם שְׁנֵתְבָאָר דָּאֵף אֵי אֶזְלִינָן בְּתֵר פְּתִיבָה מ"מ מְאַחַר שְׁהַפְּתִיבָה אֶצְלוֹ ג"כ חֲשׁוּבָה בְּשִׁמְאָל יוֹתֵר מְאַחַר שְׂיִישׁ בְּהַ פַּח וּגְבוּרָה יוֹתֵר. מְמִילָא דְּהַהֲנָחָה צ"ל בְּיָמִין שְׁלוֹ פְּדִין אֵיטֵר רַק בְּהַגָּתָה סַמְ"ק בְּשֵׁם ר' חִיָּאֵל מְשַׁמַּע כְּדַבְּרֵי הַמ"א וּלְדִידְיָה צְרִיף לְתַרְץ כְּדַפְרִישִׁית דָּאֵף שְׁהַפְּתִיבָה חֲשׁוּבָה בְּשִׁמְאָלוֹ יוֹתֵר מ"מ כִּינּוּן שְׁכּוּתָב בְּיָמֵינוּ ג"כ הֵיטֵב יְנִיחַ בְּשִׁמְאָל כָּל אָדָם כַּנ"ל: יֵצָא לָנוּ שְׁבָדִין מִי שְׁשׁוֹלֵט בְּשִׁמְאָל יָדָיו בְּכַתִּיבָה וְעוֹשָׂה מְלַאכְתּוֹ בְּשִׁמְאָלוֹ.

לְעֵנָן פְּתִיבַת סַת"מ אַף לְהַרְרִי"ח יֵשׁ לוֹ לְכַתְּוֹב לְכַתְחָלָה בְּשִׁמְאָלוֹ וּבְנִדּוֹן שְׁלִפְנֵינוּ לֹא הַנְּצַרְכְּנוּ לְזֵה דְכִינּוּן שְׁגַם נִקְל לוֹ יוֹתֵר הַפְּתִיבָה בְּשִׁמְאָלוֹ מְבִימִינוּ א"כ גַּם לְעֵנָן פְּתִיבָה אֵינוּ שׁוֹלֵט כָּלֵל בְּשִׁמְאָל יָדָיו בְּשִׁנּוּהַ.

א"כ יֵשׁ לוֹ לְהַרְגִיל עֲצוּמוֹ לְכַתְּוֹב בְּשִׁמְאָלוֹ וּכְשִׁיחָה' מְנוֹרָגָל לְכַתְּוֹב בְּהַ אֵזִי יוֹכֵל לְכַתְּוֹב בְּהַ דְּנָקָא סַת"מ בְּלִי שׁוּם פְּקוּק. כְּדִין אֵיטֵר גְּמוּר: וְעַכְשָׁיו אַבָּא לְדַבְּרֵי כַת"ר מ"ש אִם לְחוּשׁ לְדַבְּרֵי הַפַּמ"ג סִי' ל"ב בַּא"א סַק"ה.

הנה לכאורה ד' הפמ"ג נכונים ע"פ מ"ש לעיל דיש הרבה דעות בראשונים ואחרונים כסה"ת וסייעתו. א"כ למה לנו ליכנס בזה.

ומ"מ יש צד להקל מטעם תשו' ר' יואל שבתשו' הרשב"א סי' א' א"כ הנז' לעיל ומש"ע שבנ"ד דיותר נקל לו הפתיכה בשמאל לא מיקרי שולט בשתי ידיו דפרש"י בשנה משא"כ הקא וכו'. ודאי יפה דיבר מה גם בהצטרף לה מה שעושה כל מלאכתו בשמאלו. ודאי נראה דכאיטר חשוב משורת הדין ולכן אין שום חשש גם לדעת הפמ"ג. פשיכתוב בשמאלו דוקא לאחר שינגל בה.

ולא בימינו ואזי גם לענין תפילין העיקר שיניח בימין כל אדם שהיא שמאלו רק מפני שפבר הורגל להניח בשמאל כל אדם אפשר יש להחמיר להניח פן קודם התפלה על שמאל כל אדם וכמשנ"ת לעיל: סימן יג באנו לבקש למחול עכ"ה להודיע לנו ע"י מכתבו נידון המוכ"ז מהו מאיר סופר שנמצא בהתפילין שקנו מהסופר הנ"ל שהי' מונח בהבית הראשון של ימין הקורא פרשה והנה כי יביא ובהבית השני שאצלו הי' מונח פרשה קדש וע"ז יש שני עדים בדבר שהיו עומדים בתחלת פתיחת התפילין כשהוציאו הפרשיות ממנו וראו שהדבר פן שלא נעשה ערמה בדבר זה ככן בקשתינו להודיע לנו איך לעשות עם הסופר המוכ"ז שהוא איש זקן ועני גדול ואין לו במה להתפרנס א"ע אף שחוששין אנו עליו מחמת שנה בערף שבעה שנים מקודם שהי' רינון עליו שמכר רצועות התפילין מעורות שאינם מעובדים לשמה אף שלא נתברר זה בבירור.

וגם שמזמן פביר בערף כמו עשרים שנה מקודם שנמצאו פסולין בכמה תפילין שלו והי' אמתלא שלו בזה שהי' אצלו חתנו שלמד אצלו אנמנות הנ"ל ומאתו יצא זאת ככן שולחים אנו את מוה' מאיר סופר המוכ"ז להודיע לנו ע"י מכתב רומע"ל איך להתנהג עמו ומקראוי הי' לכתוב לאדמו"ר שי' אף מחמת שאינו בקו הבריאה השם ירחם עליו לא רצינו לטרוח אותו ובנדאי שמה שיכתוב לנו רומע"ל יהי' ע"פ ידיעת אדמו"ר שי' וכפי אשר יכתוב לנו רומע"ל פן יקום: נידון שנמצא בתפילין שמכר.

החליף פרשיותיה נלע"ד דדמי לדין טבח שנמצא אחריו חלב כשעורה דמעבירין אותו ופ' ראב"ה בהג"א פג"ה דהיינו העברה על חדש ואח"כ מחזירין אותו כבראשונה ול"ד לעובדא דפז"ב בטבח שהוציא טרפה מת"י שאין לו תקנה עד שילבש שחורים כו'.

דהתם פיון שיש לו חימוד ממון. שמוכר טרפה בחזקת פשרה לכה דיינינו ל' כמזיד עי' מהרי"ו סי' צ"ז ובב"ח בי"ד סי' קי"ט ובפר"ח שם וכ"כ הכ"מ פי"ב מהל' עדות ובח"מ סי' ל"ד דכה"ג מייירי שם בטבח ששוחט לעצמו ומוכר לאחרים.

משא"כ טבח שנמצא אחריו חלב כשעורה או אפ"י פזית אע"פ ששוחט לעצמו ומוכר לאחרים אין לדונו כמזיד בפעם ראשון משום דאין בזה חימוד ממון דעבור השעורה חלב אין מקבל מעות יתירים פלל וכן אפ"י עבור פזית לכה דיינינו לי' פפושע ולכה אין תשובתו חמורה כ"כ ודי לו בהעברה על חדש כנלע"ד דעת ראב"ה.

ועי' שו"ת שארית יוסף סי' כ"ב דמ"מ חמור מהשו"ב לאחרים ממש אף לא חמור פהיא דפז"ב. וכ"מ בהרמב"ם ה' מ"א דגבי חלב כשעורה לא הזכיר התשו' דפז"ב (פמו) גבי יצתה טריפה כו' והיינו מה"ט.

ועי' בחי' ה'ר"ן פז"ב ובר"ן פג"ה דמשמע ג"כ שמשלק ביניהם והקול יותר בפושע שא"צ רק קבלות ד"ח מיהו אגון נקטינן פראבג"ה וכ"מ דעת הרשב"א כמ"ש כאזמו"ר הגאון נ"ע ב"ד סי' ב'. ונ"ד נמי ודאי אין לו הנאה וחימוד ממון כלל ממה שהחליף פרושיותיה הלכה אע"פ שהיא עושה ומוכר לאחרים אין לדונו פמזיד וסגי לי בהעברה חדש ימים.

ומ"מ להשיבו אח"כ על חזקתו הראשונה לגמרי אין דעתי נוחה בזה כ"כ משום מה שכתבתם שמתמן כביר נמצאו כמה פסולין בכמה תפילין שלו והיא אמתלא שלו בזה שהיא אצלו חתנו שלמד אצלו אנפנות הנ"ל ומאתו יצא זאת.

וא"כ פיון שאצליכם אין מבורר שהאמת פדבריו יש לדון בזה עליו ג"כ הואיל ועכשיו הוא זה פעם שנית עכ"פ ואע"ג שגם אם פשע שתי פעמים אפשר להקל ע"י קבלת דברי חברות עם העברה הנ"ל שהרי בתשו' הרשב"א ס' כ' הביאו מהריב"ל ח"ג סי' ל"ט משמע דגם כשפשע ב"פ מהני קבד"ח אם ראינוהו דואג ומתאנח וההעברה י"ל שעולה במקום דואג כו' כמ"ש רבינו ז"ל סי' ב'.

ועוי"ל דמספיקא ממי יצאו הפסולים לא מפקינן לי מחזקתי עי' מהריב"ל שם. ויש לדמותו לשתי פתי עדים המכחישים זא"ז דלא מפקינן לשום א' מהם מחזקת פשוט לענגן עדות ואולי ה"נ לגדון איסורין אפי' בשלו דהרי חזרת טבח לכשרותו להיות טבח עם פשוטו לעדות שנה הדין דבעי תקנתא דפז"ב ולא מקילין טפי לענגן עדות מלענגן נאמנותו באיסורין אפילו בשלו.

מ"מ יש לחלק אם קיבל דברי חברות בינתיים אז לא סגי לי העברה ואפשר קיבל הוא ג"כ. ועוי"ל דהרשב"א לא הקיל רק אם ראינוהו דואג כו' ואין לדמות כ"כ ההעברה דראבג"ה לראינוהו דואג שיהי' מהני אפי' בב"פ.

ועוד דאתם כתבתם שנמצאו פסולין בתפילין א"כ י"ל שהיא כמה זוג תפילין כו'. הלכה לא מלאני לבי להקל אא"כ אחר חדש ימים יבחר לו איש א' בקי בחסרות ויתרות שיבדוק כל הפרשיות שיכתוב אחר פתיבתם ויהי' פשיניחם בתוך הבתים ובלעדו לא ירים ידו להניח הפרשיות בהבתים וכן במזוזות (ולענגן ס"ת אין זה נצרך מאחר שפגיהים אותה אח"כ) ובזה ודאי סגי שהרי התוס' כ' במנחות (מ"ב) ה' דתפילין אינן נקחין אלא מן המומחה היינו משום חסירות ויתירות אבל לעיבוד שלא לשמה ל"ח.

וא"כ בנ"ד שיהי' אחר משגיח ע"ז אין להחמיר. ושוב ראיתי דגבי החליף פרושיותיה חמור ממצא אחריו חלב כשעורה דכשעורה הוא חצי שיעור.

אבל ה'כא התפילין פסולין מן התורה. ואין לחלק משום התם בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת דהא אפי' נמצא חשוד בטריפות הדין פו וילענגן טריפות הרי נשחטה הותרה ובחזקת היתר עומדת.

ולחלק בין איסור לאו לאיסור מ"ע דתפילין ג"כ קשה לחלק דקרקפתא דלא מנח תפילין הוא פושעי ישראל בגופו ועוד חשש ברכה לבטלה בכל יום דיש כפילות האיסור ברכה לבטלה ובטול מ"ע ימים ושנים טובא חמור יותר מטריפה עי' בא"ח סי' שכ"ח ובמ"א שם סק"ט בשם ה'ר"ן דנבלה חמור משחיטה בשבת מה"ט ועי' רפ"ק דכתובות סד"ה שאם הי'.

א"נ הקא פדי שלא תשב עמו באיסור כל ימיו חשו כו': עי' חי' הר"ן סנהדרין מ"ח דמשמע דגורס תפילין נקחין מכל אדם וזה נגד הש"ס ופוסקים ועי' בהרמב"ן במלקמות פ"ק דסוטה: מןמחה פרש"י היודע והוא פמו מןמחה דשחיטה שהפני' יודע ה"ש ועי' א"ר סי' ל"ט ב' ב"ש וכ"מ בע"ז (ל"ט) גבי מןמחה דתכלת עד שתפסל כו': עי' תשו' הרא"ש שבב"י בי"ד סי' קי"ט דבטבח שיצתה טריפה מתח"י לא שיניף קבד"ח וכ"מ דעת הרמב"ם פ"י מה' שחיטה דין י"ד שהביא הפר"ח ונסתלקה בזה קושיות הר"ן בחי' פז"ב ומקריב"ל שהביא הלח"מ פי"ב מהל' עדות דבמוכר תרומה לשם חולין מהני קד"ח דז"א דלשיטתם לא מהני כלל וכ"מ להדיא בהרמב"ם פ"י מה' מטמאי משפב ומושב הלכה י'.

גבי חבר שמכר כו'. עכ"מ שם דמזיד דינו כטבח שהוציא טריפה כו': סימן יד שאלה התפילין שלי שהם מכ"י הסופר מןמחה של אדמו"ר רבינו הגדול מוהרש"ז נ"ע ר' ראובן מייאנעוין נתתי להגיהם לא' מסופרים דסביבותינו ואמר שבריש פ' שמע נכתבים איזה אותיות על הדוכסוטוס שהקלף שבגליון שלפניה הי' עב.

וגם שהתחיל ליקלף עד שלמראה עיניו ישפוט שאם היו קולפים אותה להלאה היו נקלפים גם איזה אותיות מפרשה זו ודבר זה הלכה רונחת בין כל הסופרים שמה שנקלף בנקל הוא דוכסוטוס.

וסופר אחר אמר שלדעתו אין ע"ז חשש דוכס' ואמר שמה שנוהגים הסופרים לקלף איזה מקום חלק ואומרים שזהו דוכסוטוס אין זה ראיה פי יודע בנסיון שגם שלא מן דוכס' אפשר לקלף: הנה הב"י בא"ח סי' ל"ב סד"ה ונחלקו המפרשי' בפ"י קלף ודוכסוטוס כ' דהטעם שקלפים שלנו יש להן דין קלף הוא מפני שלצד הבשר גוררים הם הרבה עד שלא נשאר אלא הקלף לבד.

וכ"כ בש"ע שם ססעי' ז'. וכו' משמע מלשון הר"ן בשבת פרק המוציא יין שכתב אבל שגוררין אותו מצד הקלף שבו הרי הוא כאילו מסירים ממנו החלק הנקרא דוכסוטוס ונשאר החלק הנקרא קלף וכותבין בו במקום דבוקו לדוכסוטוס.

אף לא משמע פן משאר פוסקים דהנה התוספות בשבת (דע"ט ע"ב) ד"ה קלף כ' וקלפים שלנו יש להן דין קלף וכותבין עליהם ס"ת תפילין ומזוזות לצד בשר ודלא פאומרים שקלפים שלנו הם דוכסוטוס לפי שמגררין האומניו המתקנים אותן קליפתו העליונה ונשאר הדוכסוטוס דא"כ האיף כותבין עליהן תפילין דמסקינן דתפילין דוקא על הקלף עכ"ל.

ולהב"י קשה איף ס"ד דהאומרים הנ"ל פיון שמה שמגררים קליפתו העליונה שבמקום שער אינו אלא פדי מה שצריך לתקנו ולהחליקו ואפילו אם היו חולקים העור לשנים הי' צריך לגרר ממנו כף ומצד הבשר גוררים הרבה עד שאין נשאר אלא הקלף בלבד כמ"ש בש"ע שם.

וא"כ איף יאמרו הם להפך שיהי' לו דין דוכסוטוס וגם התוס' לא מצאו מענה רק משום דא"כ איף כותבין עליהם תפילין ואמאי לא השיבו להם כפשוטו שהרי גוררין כל הדוכסוטוס. א"ו משמע מזה דנשאר ג"כ מחלק הדוכסוטוס ואעפ"כ ס"ל להתוס' דדין קלף יש להם פיון שיש ג"כ הרבה מחלק הקלף.

והאומרי' דדין דוקסוסטוס יש להם ס"ל שגשאר רק חלק הדוקסוסטוס. וכדמשמע ממ"ש התוס' בשם ונשאר הדוקסוסטוס וכ"כ בהג"א שם בשם מהרי"ח וז"ל וי"מ דקלפיים שלנו דין דוקסוסטוס להו לפי שגוררין מצד שער ומסירין כל הקליפה העליונה ונשאר חלק שמצד בשר ודינם לכתוב מצד שער.

ואין נראה לר"י דא"כ תפילין היכי כתבין עליהו עכ"ל. וי"ל דטעמא דר"י דפליג עליהו היינו משום שאין גוררין כל הקליפה העליונה עד שגשאר רק הדוקסוסטוס כ"א נשאר רוב הקלף.

אבל מ"מ ודאי א"א לומר דלא נשאר מהדוקסוסטוס כלל. דא"כ הוא פלוגתא רחוקה במציאות.

וכן משמע בסה"ת ססי' קצ"ד דאע"ג שגשאר מעט מהדוקסוסטוס מחובר אל החלק שלצד השער הנק' קלף דין קלף יש לו מדכ' ויש שקולפין העור לשנים בתחלה. ובקליפה שלצד שער כותבין התפילין לצד בשר לצד הלכו לאפוקי נפשיתהו מפלוגתא ומספיקא כו' ואע"ג שאינן בקיאיין עתה לקולפו לשנים שיהו שני קליפות עבות וראוין לכתוב בהן זו פדין קלף וזו פדין דוקסוסטוס אלא אחת היא עבה וראויה לכתוב בה ואחת דקה ואינה ראויה לכתוב מ"מ אותה שהיא עבה וראויה לכתוב אם היא לצד שער נקראת קלף וכותבין בה לצד החתוף שהיא לצד בשר.

ואם אותה שהיא עבה לצד בשר. נקראת דוקסוסטוס וכותבין בה לצד החתוף שהיא לצד השער עכ"ל.

נהרי פינן מדינא הוא שיהיו שתי קליפות עבות. ואנו אינן בקיאיין ועושין אחת עבה ואחת דקה.

א"כ העבה היא עבה יותר מכפי שראוי' להיות. וא"כ נשאר בה מעט מחלק הקליפה השנית ואפ"ה כותבין על הקלף במקום בשר ועל דוקסוסטוס במקום שער.

אף שכשהקלף הוא העב ביותר יש במקום בשר שכותבין שם מחלק דוקסוסטוס. ואף שמשמא גוררים מהקלף במקום החתוף לתקנו שיהי' נוח לכתוב מ"מ אולי אין גוררים כ"כ פשיעור כל השייך לדוקסוסטוס.

וכ"ש כשהדוקסוסטוס הוא העב ביותר יש במקום שער מחלק הקלף וכותבין במקום שער. אף שדין קלף לכתוב במקום בשר.

אלא עכצ"ל דכינן שקצת הדוקסוסטוס דבוק לקליפה שעיקרה קלף דין קלף יש לו וכותבין במקום בשר. אף שבמקום הכתיבה הוא דוקסוסטוס כנ"ל וכן להפך כשעיקר העור דוקסוסטוס אע"ג שגשאר קצת מחלק הקלף דבוק בו דינו פדין דוקסוסטוס כנ"ל: קיצור: ראיה מהתו' והג"א וסה"ת ססי' קצ"ד דאע"ג שלא גררו כ"כ מצד הבשר עד שלא נשאר כ"א הקלף לבד אלא שגשאר מעט מחלק הדוקסוסטוס ג"כ אפ"ה דין קלף יש לו: ב והנה נראה לבאר טענת האומרים דקלפיים שלנו דין דוקסוסטוס יש להם שהוא משום דס"ל כמ"ש הרמב"ם פ"א מהס"ת ה"ז וז"ל ואם לקחו העור אחר שהעבירו שערו וחקלקו אותו בעביו לשנים כמו שהעבדנין עושין עד שיהיו ב' עורות אחד דק הוא שממול

השער ואחד עברה והוא שממול השער כו' זה החלק שממול השער נקרא קלף וזה שממול השער נקרא דוכסוסטוס עכ"ל.

הרי דהחלק שממול השער הוא העברה (והוא הנק' דוכסוסטוס לפ"ד התוס' והטוש"ע והרמב"ם לגי' שלנו) והחלק שממול השער שהוא הקלף הוא הדק. וא"כ אף שגוררים משני המקומות היינו ממול השער וממול השער אפ"ה נשאר החלק שממול השער פיון דהוא העברה.

ולכן לפמ"ש התוס' והכי קי"ל דדין קלף יש להן. צ"ל דלא ס"ל דרוב העובי הגויל יהי לו דין דוכסוסטוס כמ"ש הרמב"ם אלא ס"ל כמ"ש סה"ת סי' קצ"ד שהן ב' קליפות עבות.

א"כ חצי עובי הגויל יש לו דין קלף וחצי עובי הגויל יש לו דין דוכסוסטוס ומש"ה אף שגוררים ממול השער כמו ממול השער נשאר עכ"פ מחלק הקלף לא פחות מחלק הדוק' וס"ל דגם בכה"ג דין קלף יש להן וכן מבואר בדברי הרא"ש הלכות ס"ת שכתב ונ"ל ויש שרוצים לומר שהקלפים שלנו יש להן דין דוכסוסטוס לפי שמגרדין אותן הרבה במקום שער ומסירין בתער ונשאר הצד שכלפי השער ולדבריהם קשה דא"כ תפילין האין נכתבין הלא אין תפילין נכתבין על הדוכסוסטוס כדאיתא פרק המוציא יין ופרק הקומץ אלא נדאי קולפין אותן הרבה גם במקום השער ודין הקלף יש להן ונכתבין במקום בשער עכ"ל.

הרי מסיק רק דקולפין אותן הרבה גם במקום השער. אבל מ"מ היינו רק כמו במקום השער.

וא"כ ע"כ יש בהן מחלק הדוכסוסטוס כמו מחלק הקלף ואפ"ה ס"ל דדין קלף יש להן לכתוב עליהן במקום בשער. דכיון שיש בהן מחלק הקלף כמו מחלק הדוכסוסטוס דייגינן להו בקלף.

הן לענין דכשרים לכתוב עליהן תפילין. והן לענין לכתוב עליהם במקום בשער דכיון דחלק הדוכסוסט' הוא עם חלק הקלף נידון פמוהו.

ולא פסול לתפילין רק דוכס' ממש. ואז דוקא פותבין עליו למול השער.

משא"כ עכשיו כשהוא עם החלק קלף שפיר דמי לכתוב עליהן למול השער. ותדע דהנה בגויל פותבין במקום שער וקשה הרי א"כ פותבין על חלק שבו מקלף שהוא למול השער והרי דינו לכתוב עליו במקום בשער דהיינו במקום שמתקלף מדוכס' ופסול כשפותבין על קלף במקום שער.

ואיך פותבין בן בגויל במקום שער הרי היינו שכותבין על חלק דקלף ממש במקום שער. ולכאורה מזה ראי' לדעת הרמב"ן והרשב"א האומר' דהחלק שממול השער נק' דוכסוס' וכותבין עליו במקום שער ולכן גם בגויל פותבין במקום שער שהרי פותבין על חלק הדוכסוסטוס שבגויל וכדינו לכתוב במקום שער.

אבל הרי אנו לא קי"ל בן אלא דהחלק שממול השער נק' קלף ודינו לכתוב במקום בשער דוקא. ואיך פותבין עליו עתה בהיותו בגויל במקום שער.

אעכצ"ל ד'דוקא פֿשנחלק הגויל לשנים וְהקלף הוא בפ"ע אז דינו לכתוב עליו במקום
בֿשֿר וְלא במקום שער מפני שֿבמקום בֿשֿר נֿאה הפתיכה ביותר הרבה וכמו שֿבֿיאָר זֿה
המְרָדְכִי בֿאַרִיכוֹת בֿהִלְכוֹת קטנות סי' תתקנ"ט.

משא"כ בגויל כותבין במקום שער. פי בגויל נֿאה לכתוב במקום שער יותר מֿבמקום
בֿשֿר.

פי להיותו עור שֿלם הנה מצד הבֿשֿר אין נֿאה לכתוב מפני גידי הבֿשֿר וְהשמונית כמ"ש
המְרָדְכִי שֿם. ומש"ה כותבין עליו במקום שער דוקא אף דכותבין על חלק הקלף שבו
במקום שער.

ובקלף כה"ג פֿסול מ"מ הֿכא אדרבה דוקא מצותו פֿה. פי בקלף פֿסול במקום שער.

משום שֿבמקום בֿשֿר נֿאה הפתיכה יותר ומצד שער אין נֿאה לכתוב כמ"ש בֿמְרָדְכִי אֶבֶל
בגויל שֿבמקום בֿשֿר אין נֿאה לכתוב פֿנ"ל צריף לכתוב דוקא במקום שער (ואולי בגויל
במקום שער נֿאה הפתיכה מבקלף במקום שער.

פי להיותו עור שֿלם מְגֵרְרִי אותו במקום שער יותר קצת ממה שֿגוֹרְרִי בקלף שֿהוא
חִצֵי הָעוֹר וא"א לְגוֹרְרוֹ כ"כ הרבה. אף בתוס' דב"ב (די"ד א') ד"ה בגויל לא משמע
כ"ן).

ועכ"פ כמו שֿאנו רואי שֿעם היותו שֿבֿקלף פֿסול כֿשפֿתבו במקום שער עכ"ז כֿשֿהוא
בגויל משתנה דינו וכותבין עליו ממש במקום שער דוקא כמו כן לענין קלפים שֿלנו
שֿאין חולקים העור רק שֿגוֹרְרִים הרבה ממקום שער וממקום בֿשֿר וְנִשְׁאָר מִחִלְקֵי הַדּוֹכֵס'
ומחלק הקלף.

דשפיר דמי לכתוב עליו ממול הבֿשֿר דוקא. הגם שֿכותבין על חלק דוכסוסטוס במקום
בֿשֿר.

פי לא אֶמְרוּ שֿלֹא לכתוב על דוכס' במקום בֿשֿר רק כֿשֿהוא דוכסוסטוס בפ"ע לפי שֿאז
נֿאה עליו הפתיכה למול השער יותר הרבה ממול הבֿשֿר וכמ"ש בֿמְרָדְכִי שֿם משום
שֿלצד הבֿשֿר מצד הגידין וְהבֿשֿר וְהשמוני' אין נֿאה לכתוב וכנ"ל בֿענין גויל.

אֶבֶל עִכְשָׁיו שֿגוֹרְרִים אותו הרבה במקום בֿשֿר והוא מְחוּבָּר אֶל הַקְּלָף נִידוֹן פֿקלף לכתוב
למול הבֿשֿר דוקא. יען שֿידוע שֿבכאן נֿאה הפתיכה יותר ומתקנים מֿבמקום השער.

וכמ"ש זֿה בֿמְרָדְכִי שֿם. וְלִכֵּן אף שֿנִכְתַּב על חלק דוכסוסטוס שֿבֿהקלף שֿלנו שפיר דמי
לכתוב עליו במקום בֿשֿר דוקא.

ואין זֿה דוּמָה פֿלֵל לכתבו על דוכסוסטוס שֿבֿגְמָרָא. וכמו שֿהקלף שֿבֿגויל אינו דוּמָה
לקלף שבפ"ע פֿנ"ל עד שֿבֿקלף בפ"ע אם פֿתבו עליו במקום שער פֿסול ובקלף שֿבֿגויל
כותבין דוקא במקום שער פי לו דין גויל וְלא דין קלף כמו כן אף שֿבֿדוכסוסטוס שֿבֿגְמָרָא
כותבין דוקא במקום בֿשֿר וְלא במקום שער.

מ"מ בקלפים שֿלנו שֿקצת הנשאר בו מחלק דוכסוסטוס הי' לעור אֶחָד עם הנשאר בו
מקלף דינו פֿקלף וְלכתוב עליו במקום בֿשֿר דוקא. (וכ"ש הוא מדין גויל פי בגויל י"ל

דלא נאה הפתיכה במקום שער יותר מבקלף במקום שער והכא ודאי נאה הפתיכה במקום בפער יותר מדוקסוטוס שבגמרא במקום בפער) ומטעמים הנ"ל: קיצור.

ולכן י"א דדינו דדוקסוטוס דס"ל שהנשאך פלו דוקס' כי דוקס' הוא עבה יותר כמ"ש הרמב"ם פ"א לגי' שלנו. ולתוס' י"ל דלא ס"ל פהרמב"ם בזה ומשמע ג"כ מהרא"ש דאע"ג שישאר מדוקס' כמו השיעור שישאר מקלף עכ"ז דין קלף יש לו וכותבי עליו במקום בפער אף שהפתיכה הוא על חלק הדוקסוטוס כמו שבגויל פותבין במקום שער אף שהפתיכה הוא על חלק הקלף ואילו הי' בפ"ע הי' פסול כשכ' בו במקום שער: ג וכן מוכרח ג"כ מדברי רבינו שמחה שהביא בהגמ"י פ"א מהלכות תפילין שכ' דיש רוצים להכשיר קלף שלנו לכתוב עליהם באיזה צד שהוא חפץ משני הצדדין פיון דנתקן משני הצדדין.

ור"ל דכמו דכשר לכתוב עליו ממול הפער מפני שיש לו דין קלף ומה שהדוקסוטוס דבוק בו אינו מזיק כמו כן פער לכתוב עליו ממול הפער שהרי יש בו מחלק הדוקסוטוס כמו מחלק הקלף ומה שהקלף דבוק בו אינו גורע פחו.

רק אדרבה מהני דכשר גם לתפילין ובמקום שער ול"ד לקלף או לדוקס' שבפ"ע: והגם דאנן לא קי"ל כסברא זו ומשום דא"כ לא הי' עדיף מגויל שאין פותבין בו תפילין אף שנגרר לצד הפער (וצ"ע בטור יו"ד סי' רע"א גבי פי' גויל ובד"מ סק"ב בשם תשו' ר"י מינוץ סי' ט"ו ובהר"ן פרק המוציא יין ד"ה קלף) מ"מ בזה לא נכחיש דבריהם שיש בקלפים שלנו מחלק דוקסוטוס גם כן אלא דאעפ"כ דין קלף יש להו ולכתוב במקום בפער דוקא ומטעם הנ"ל דלא דמי לדוקסוס' שבגמרא.

וגם לא דמי לגויל דהא נתקן הרבה גם מצד הפער. עד שישם עדיף הפתיכה יותר מבמקום שער.

משא"כ בגויל. שלא נתקן במקום הפער ולכן פותבין עליו במקום שער.

ולכן אע"ג דתפילין אגויל לא פותבין בקלפים שלנו פותבין שאין זה ענין לגויל. פיון דנגרר הרבה ג"כ מצד הפער וגם נתקן שם היטב עד שהפתיכה נאה שם יותר פנ"ל.

לכן אף שיש בו מקלף ודוקסוטוס אין לו דין גויל וגם לא דין דוקסוטוס כ"א דין קלף מטעם הנ"ל דטוב בקלף שבפ"ע ועדיף מינו' וגם הפתיכה נאה בו יותר במקום בפער כמו בקלף שבפ"ע.

ועפ"ז י"ל בדין שאילתינו שהסופר רצה לפסול התפילין. מפני שבפ' שמע היו נכתבין אינה אותיות על קצת מחלק הדוקסוטוס שישאר בהקלף.

ור"ל שלא גררו מהקלף כל החלק השייך לדוקסוטוס ע"ד שכתב בש"ע סי' ל"ב ססעי' ז' פנ"ל. והסימן הוא אצל הסופרים שמה שנקלף בקל הוא דוקסוטוס.

וסופר אחר אמר שאין זה ראי' שהוא מחלק הדוקסוטוס כי יודע בנסיון שגם שלא מן הדוקסוטוס אפער לקלף. ולפמ"ש אף אם האמת כדברי הסופר הראשון אין כאן שום פסול דנדאי בקלפים שלנו יש בהן מחלק הדוקסוטוס ואפ"ה דין קלף יש להו.

כמו שמוכרח מדברי סה"ת ססי' קצ"ד ומהתוס' ומדברי רבינו שמחה וביותר מוכרח פן מדברי הרא"ש בהס"ת פנ"ל וביותר מדברי הרמב"ם לגי' שלנו דס"ל דחלק הדוכסוסטוס הוא העבה. והקלף הוא הדק.

א"כ לפ"ז בנדאי בקלפים שלנו נשאר מחלק דוקס' שהרי הם עבים הרבה וגם גוררי' הרבה במקום שער א"כ א"א להכחיש שיש בהן מחלק דוכסוסטוס ג"כ הרבה ואפ"ה קי"ל דדין קלף יש להן מטעמי' הנ"ל וא"כ לפ"ז נדאי פשרים תפילין הנ"ל: קיצור וגם מדברי רבינו שמחה בהגמ"י פ"א משמע פן דנשאר מחלק הדוקס' ג"כ.

ומ"מ ל"ד לגויל פיון דנגרר ונתקן מצד הבשר ועפ"ז יש להקל בשאלתינו אף את"ל שנקתבו קצת האותיות מהתפילין על דוקס' שנשאר בהקלף: ד והנה במרדכי פ' המוציא יין כ' וז"ל ויש שהיו רוצים לומר כי כל הקלפים שלנו יש להן דין דוכסוסטוס לפי ששמתקנין הקלף מסירין הקליפות החיצונות כו' והיו פוסלין עליהן תפילין כו' ואין סברא לפסול תפילין שלנו דנדאי כל הקלפין שלנו יש להן דין קלף כי אין מסירין הקליפה רק לתקנו והוי חלק העליון קרוי קלף ודינו לכתוב עליו במקום בשר עכ"ל הנה אין לדקדק מדבריו דמסירין כל הדוכסוסטוס.

כי אם רק שהפוסלין היו ס"ל שמסירים כל החלק הנקרא קלף ולא נשאר רק דוכ' לבד. (או שנשאר עליהם מעט מזעיר מהקלף ורובו דוכסוסטוס וז"ש המרדכי בהלק"ט סי' תתקנ"ט וי"מ דין גויל או דוכסוסטוס יש להם פי' דאם נשאר ג"כ מהקלף יש להם דין גויל שהרי הוא קלף ודוכסוסטוס כמו גויל ואם מסירים כל הקלף ה"ז דוכסוסטוס לבד).

וע"ז השיב דאינו פן שמסירין מהקלף רק לתקנו ולעולם נשאר הקלף. אבל מ"מ נדאי נשאר מדוכסוסטוס ג"כ אלא דאפ"ה יש לו דין קלף לכתוב עליו במקום בשר וכדמסיק בהלק"ט שם פי' ידוע שהלבן טוב יותר כו' ואי משום הקליפה שמסירין אין זה אלא תיקון בעלמא ואינה עבה כל כך שיהי' שם קלף עליה: אף מלשון סה"ת סי' קצ"ה שכתב וז"ל וקלפים שלנו יש להם דין קלף לפי שמתקנים אותם לצד בשר ונשאר הקליפה שלצד שער עכ"ל וכ"כ בסי' קצ"ד.

ומדנקט ונשאר כו' משמע קצת שמסירים כל החלק שלצד הבשר הנקרא דוכסוסטוס וכדברי הב"י. וכ"ה בסמ"ג עשין כ"ה ובהגמ"י פ"א פלשון סה"ת.

אמנם באמת א"א לומר פן דא"כ פשהקשה בסי' קצ"ד על האומרים דדין דוכסוסטוס להן. איך כותבין עליהן תפילין הל"ל שהרי מסירין כל הדוכסוסטוס.

ועוד מדמסיק בסי' קצ"ד שפשוטין קליפה א' עבה לצד השער וא' דקה לצד הבשר נק' שלצד השער קלף. והרי בהכרח שנשאר בה מעט מדוכסוסטוס שהרי דוכסוסטוס יש בהעור כמו קלף וכמש"ל מזה.

אעכ"ל דמ"ש ונשאר הקליפה שלצד השער היינו שהרוב של ענבי קלפים שלנו הוא מהחלק שלצד השער ואע"פ שיש מיעוט ג"כ מהחלק שלצד הבשר עכ"ז בטר רובא אזלינו ודין קלף יש לו.

וכ"כ להדיא הב"ח שגוררים קרוב לחצי עובי העור מצד הפשר וְהרי חלק דוקסוסטוס גם לסה"ת הוא חצי העור וכ"ש להרמב"ם לגי' שְלָנוּ הוא רוב עובי העור. וא"כ בהכרח נשאר מה מחלק הדוקסוסטוס נאפ"ה דין קלף יש לו.

והיינו משום דרובו מחלק הקלף. אַמנם מלשון הרא"ש בהס"ת המובא לעיל יש לדקדק דלא איכפת לן שיהי' רובו קלף דוקא וכ"ש להרמב"ם לגי' שְלָנוּ הַנ"ל ונאפ"ה דין קלף יש לו מטעמי הַנ"ל.

והנה גם לסה"ת וסמ"ג והגמ"י אף את"ל דבעינן שיהי' רוב חלק הקלף עכ"ז אין לפסול כלל התפילין דשאיִלְתִּינוּ פי בנדאי מה שנקלף מהקלף יהי' רק מיעוט נגד מה שנשאר מהקלף. וא"כ אפילו אם נחליט כדברי הסופר המחמיר ואומר שמה שנקלף בקל הוא מחלק דוקסוסטוס עכ"ז דין קלף יש לו פיון שהוא מיעוט נגד עובי הקלף שנשאר במקום שנקלף.

וגם י"ל ששפילו אם אינו מיעוט בטל הוא לגבי הקלף פיון שפכילות העור רובו קלף. וכ"ש שדבריו אין מוקרחים כ"כ.

כמו שאומר הסופר השני: קיצור: מהמרדכי בפרק המוציא יין ובהל"ק סי' תתקנ"ט אין סתירה לדברינו. אף מסה"ת ססי' קצ"ה משמע לכאורה דגוררי' כ"כ מצד הפשר עד שפסירם כל הדוכ' אף באמת א"א לומר פן ממ"ש ססי' קצ"ד (פנ"ל אות א') לכן צ"ל דכוונתו שנשאר רוב מהקלף ומיעוט מדוכ' בטל לגבי רובא.

ועמש"ל אות ב' בשם הרא"ש. ומ"מ גם לפ"ז יש להקל בשאיִלְתִּינוּ פי בנדאי הנשאר מדוכ' הוא מיעוט: ה וְהנה עם מ"ש שפכלים שְלָנוּ יש ודאי ג"כ מחלק שְלָצד הפשר הנק' דוקסוסטוס ונאפ"ה דין קלף יש לו לדין ג"כ אע"ג דקי"ל שְלָצד הנשער נק' קלף ומטעמי הַנ"ל.

הנה עם זה יעלה בידינו שתפילין שְלָנוּ פשרים לדברי הפל ר"ל אף גם לדברי האומרים דקלף הוא דוקא החלק שְלָצד הפשר אשר זהו ג"כ דעת הרבה מגדולי הפוסקי' וכמ"ש הר"ן בפרק המוציא יין בשם הרמב"ם וְהרמב"ן והוכיח הר"ן שם שפסב"א זו נהגו אצלם ע"ש.

(וכ"נ בפע"ח שער התפילין פי"ב ובמ"ח). ועיין בתשו' הרמב"ם סי' י"ט הובאה בכ"מ פ"ג מה' תפילין דכתב להכריח פסב"א זו משתי ראיות ע"ש (רק בכ"מ שם יש ט"ס במ"ש וא"ת כמו שאמרו מקצת הגאונים שהקלף כו'.

וה' שצ"ל כמ"ש בתשו' פאר הדור שם ונ"ל ואם תאמר כמו שאני אומר ונשאר הגאונים אומרים הקלף הוא אותו חלק העֶבֶה מן העור שעל הפשר שקורין אותו הערביים רק ועושין אותו בסיד ולו שתי פנים אחד לבן וחלק ביותר והוא נאה לכתיבה והוא מקום פשר והאחד יש בו אדמומית מעוטה ואינו חלק כו' עכ"ל.

ויתר הלשון כמ"ש בכ"מ שם). ועיין בכ"מ פ"א מהלכות תפילין כ' ג"כ שכ"ד הרמב"ם באין ספק.

ומ"ש שם שאפשר אח"כ חזר בו. הרי לא החליט הדבר.

אכן בטו"ד סי' רע"א כ' דגונסחא שְלָנוּ עִיקָר וְעִינָן בַּפּמ"ג בא"ח סוף הַפְּתִיחָה בַּפְּלָלִים
אות ח' פְּתַב וְנ"ל סְפָר ב"י וכ"מ סְפָק אִיזָה חִיבָר בְּאַחְרוֹנָה בַּפ"ז מהל' בֵּית הַבְּחִירָה ה"ט
הָרָאָה לַב"י סי' ג' עכ"ל. וְנִמְצָא שֶׁלַּפּמ"ש בַּש"ע סי' ל"ב סְסָעִי ז' בְּעִנְיַן קְלָפִים שְׁלָנוּ.

שְׁגוּרָרִין אִתָּם לְצַד הַבְּשָׁר הַרְבֵּה עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאַר אֲלָא הַקְּלָף לְבַד. א"כ לַפ"ז תְּפִילִין
שְׁלָנוּ אֵינָן פְּשָׁרִים רַק לַפ"ד רֹב הַפּוֹסְקִים שֶׁהֵם הַתּוֹס' וְסֵה"ת וְסָמ"ג וְהָרָא"ש וְהַגְּמִי"י
וְסִינְעָתָם.

אָבֵל לַפ"ד הֶרְמֵב"ם וְהֶרְמֵב"ן הֵם פְּסוּלִים פִּינָן שֶׁלֹּא נִשְׁאַר רַק חֵלֶק שֶׁלְצַד הַשַּׁעַר וְהוּא
הוּא דוּכְסוּסְטוּס לְשִׁטָּתָם. וְהַלַּמ"מ הוּא שֶׁהַתְּפִילִין נִכְתָּבִין עַל הַקְּלָף דְּוָקָא.

וְעִי בְּהֶר"ן פ' הַמּוֹצִיא יָיָן בַּמ"ש וְאִילּוּ לְבַעַל הָעֶרּוּף ז"ל כָּל פִּינְצָא בְּזָה פְּסוּל דַּכ"ש
שִׁי"ל דְּלִדְעַת הֶרְמֵב"ם וְהֶרְמֵב"ן בַּנ"ד פְּסוּל דְּאִיפָא תְּרִתֵּי דוּכְסוּסְטוּס בְּמָקוּם בְּשָׁר.
וְהַב"י סי' ל"ב כ' שֶׁדְּעַת הֶרְשָׁב"א בְּתִשְׁבָּעָה פְּהֶרְמֵב"ם וְהֶרְמֵב"ן וּבַכְּנֵה"ג שָׁם כ' שֶׁהוּא
בְּתִשְׁבָּעָה הֶרְשָׁב"א סי' תַּק"פ וּבְתִשְׁבָּעָה לְהֶרְמֵב"ן סי' רל"ד.

אָבֵל לַפּמ"ש וְדָאֵי קְלָפִים שְׁלָנוּ פְּשָׁרִים לְכַתּוּב עֲלֵיהֶם תְּפִילִין אַף לַפ"ד הֶרְמֵב"ם
וְהֶרְמֵב"ן דְּלֹא מִיבְעִיא לַפ"ד הָאוּמְרִים שֶׁקְלָפִים שְׁלָנוּ דִּין דוּכְסוּסְטוּס לְהָן דְּהֵינּוּ שִׁישׁ
לְהָן דִּין דוּכְסוּסְטוּס דִּידָן א"כ ה"ז קְלָף דְּהֶרְמֵב"ם וְהֶרְמֵב"ן שֶׁבּוֹדָאֵי פְּשָׁר לְהֶרְמֵב"ם
וְהֶרְמֵב"ן.

אֲלָא אֲפִילוּ לַפ"ד הַתּוֹס' וְרֹב הַפּוֹסְקִים דְּקְלָפִים שְׁלָנוּ דִּין קְלָף דִּידָן יֵישׁ לְהָן. מ"מ מֵאַחַר
שֶׁנִּתְבָּאָר שֶׁנִּשְׁאַר בּוֹ ג"כ מֵהַחֵלֶק שֶׁלְצַד הַבְּשָׁר שֶׁהוּא דוּכְסוּסְטוּס דִּידָן אֲלָא דְכִינּוּן שִׁישׁ
בּוֹ כְּמוֹ כְּף מַחֲלָק הַקְּלָף מִש"ה נּוֹתְנִין עֲלָיו דִּין קְלָף וְלְכַתּוּב עֲלָיו בְּמָקוּם בְּשָׁר פִּינּוּן דָּשָׁם
נֶאֱדָה הַפְּתִיבָה.,.

א"כ מַכ"ש וְק"ו שִׁי"ל כֵּן לִדְעַת הֶרְמֵב"ם וְהֶרְמֵב"ן דְּכִינּוּן דְּנִשְׁאַר בּוֹ מֵהַחֵלֶק שֶׁלְצַד הַבְּשָׁר
שֶׁהוּא קְלָף שֶׁלְהֵם אַף שֶׁנִּשְׁאַר בּוֹ ג"כ מֵהַחֵלֶק שֶׁלְצַד הַשַּׁעַר נּוֹתְנִין עֲלָיו דִּין קְלָף. שֶׁהָרִי
לְדַבְּרֵיהֶם יִשְׁטַעַם יוֹתֵר לִיתָן עֲלָיו דִּין קְלָף פִּינּוּן שֶׁהַפְּתִיבָה הוּא עַל הַחֵלֶק שֶׁלְצַד הַבְּשָׁר
דְּהֵינּוּ מוּל הַבְּשָׁר שֶׁהוּא הַקְּלָף לְהַכִּי אַף שֶׁלְהַעֲבֹתוֹ הַנִּיחוּ בּוֹ ג"כ מַחֲלָק הַדוּכְסוּסְטוּס
לֹא נִגְרַע עֲרָכוֹ.

וְאֲפִילוּ לַפּמ"ש לְמִלְשׁוֹן סֵה"ת שִׁי"ל שֶׁבְּקְלָפִים שְׁלָנוּ הָרֹב הָעוֹבֵי הוּא מֵהַקְּלָף וּמִיַּעוּט
הָעוֹבֵי הוּא מְדוּכְסוּסְטוּס. אַפ"ה פִּינּוּן דְּהַפְּתִיבָה הוּא עַל חֵלֶק שֶׁלְצַד הַבְּשָׁר שֶׁהוּא קְלָף
דְּהֶרְמֵב"ם וְהֶרְמֵב"ן י"ל דְּכָשָׁר לְשִׁטָּתָם ג"כ שִׁי"ל דַּס"ל דָּאִין הַמִּיַּעוּט בְּטַל לְהָרֹב פִּינּוּן
דְּהַפְּתִיבָה הוּא עַל הַמִּיַּעוּט לְבַד וְעֲלָיו יֵישׁ לְכַתּוּב תְּפִילִין וּבְמָקוּם בְּשָׁר וְעַם הַיּוֹת הָרֹב
הַמְחִזִּיקוּ דוּכ' אֵינּוּ גּוֹרַע בְּזָה.

וְעוֹד שֶׁלְדַבְּרֵי הֶרְמֵב"ם וְהֶרְמֵב"ן וְדָאֵי א"א לּוֹמֵר דְּהַמִּיַּעוּט הוּא מֵהַחֵלֶק שֶׁלְצַד הַבְּשָׁר.
שֶׁהָרִי בִּישָׁר בְּתִשְׁבָּעָה סִי"ט הַנ"ל שֶׁהַקְּלָף הוּא חֲצִי עוֹר הָעֶבֶה וְדוּכ' הוּא חֲצִי עוֹר הַדָּק
כּו' א"כ לְדַבְּרֵי וְדָאֵי יֵישׁ בְּקְלָפִים שְׁלָנוּ מְחַצָּה מַחֲלָק שֶׁלְצַד הַבְּשָׁר הַנֶּק' קְלָף לְשִׁיטָּתוֹ.

ולכן גם לדבריהם קלפים שלנו דין קלף יש להם: קיצור: והרונחנו בזה שקלפים שלנו דין קלף יש להן אף להרמב"ם והרמב"ן והמהג"ש שפ"ן פ"ק המוציא יין והרשב"א בתשו' סי' תק"פ.

שקרי אין גוררים מצד הפשר רק ערה שלישי עובי העור לכל היותר ולדבריהם הקלף שלצד הפשר הוא רוב עובי העור ודוכ' שלצד השער הוא רק מיעוט העור וכדי קליפה יפה עי' רשב"א שם.

א"כ בקלפים שלנו נשאר ודאי מקלף דידהו כמו מדוכ' דידהו וגם הפתיכה היא על חלק הקלף לכן ודאי לדבריהם ג"כ דין קלף גמור יש לו: ועוד דהנה מ"ש הרמב"ם בתשו' סי' דחלק העבה הוא הקלף וחלק הדק הוא דוכסוסטוס.

לכאורה דבריו מוכרחים בגמ' בשבת (דע"ט ע"ב) דתניא ר' מאיר הנה פותכה על קלף מפני שמשתמרת. ופי' הרא"ש בהל' מזוזה דהיינו שהקלף חזק יותר מן הדוכסוסטוס וצ"ל דהיינו מפני שהוא עב יותר ממנו וכמש"ש שהגויל חזק מהקלף דהיינו ג"כ מה"ט.

והנה הרמב"ם שם כ' דחלק העבה עושין בחלק שלצד הפשר ולדין דקי"ל דקלף במקום שער צ"ל להפך דהיו נוהגי' בימי הגמ' לחלק העור בענין שהחלק שלצד השער עבה יותר. דאל"כ איך הקלף חזק מהדוכ' וצ"ע.

וא"כ השתא לפ"ז ממ"נ בקלפים שלנו נשאר יותר מחלק הקלף מחלק הדוכ'. אף אם גוררי' הרבה משני הצדדים כמ"ש הרא"ש דמשמע שגוררי' מב' הצדדי' בשנה.

מ"מ פינון שחלק הקלף הוא עבה יותר א"כ נשאר רוב העובי מהקלף ולכן לפ"ז בין לפ"ד התוס' וסייעתם ובין לפ"ד הרמב"ן והרמב"ם שפ"ן קלפים שלנו דין קלף יש להם. ואדרבה לפ"ד הרמב"ן והרמב"ם א"ש בפשיטות טפי דדין קלף יש להם שקרי הפתיכה הוא על חלק הקלף ממש ולצד הפשר.

ואף אם גוררים מצד הפשר טפי ממה שגוררים לצד השער וכמ"ש הב"ח מ"מ י"ל דנשאר מחצה מחלק שלצד הפשר פינון דחלק זה הוא חלק העבה וא"כ אף אם מחלק שלצד השער נשאר רובו יהי' רק כמו זה הפחצה.

ולכן דין קלף יש לו בודאי להרמב"ן והרמב"ם פינון שהפתיכה הוא על חלק שלצד הפשר שהוא קלף ולהתוס' ורוב הפוסקים ג"כ דין קלף יש לו כמש"ל. ועוד לפ"ז ודאי נשאר רק מיעוט מחלק הדוכ' פנ"ל לכן אף שהפתיכה הוא על מיעוט זה שפיר דמי.

ועוי"ל דלהתוס' י"ל שנגרר פל הדוכ' פינון דחלק הקלף עב יותר והב"ח כ' דגוררי' קרוב לחצי העור א"כ נגרר פל הדוכ' שהוא מיעוט העור וכמ"ש הב"י והש"ע וא"כ לפ"ז ודאי דין קלף יש לו: קיצור.

ובגמ' משמע ג"כ לכאורה דקלף עב יותר מדוכ' כמ"ש מפני שמשתמרת כו'. וא"כ להתוס' צ"ל דחלק שלצד השער עב יותר.

א"כ לפ"ז בקלפים שלנו י"ל דלא נשאר מדוכסוסטוס פלל ולכן פשרים הם לתפילין לכ"ע: ז אף לפ"ז חוזר ונגיעור הספק להסתפק בנדון שאילתינו שהסופר יש לו סימן ששאר מה מדוכסוסטוס בהתפילין ונכתב ע"ז אותיות.

א"כ י"ל דפסול פי אפשר צריף לגרור כל הדוכ' להתוס' וסייעתם דכונתייהו קי"ל.
ובקלפי' שלנו נגרר כל הדוכ' להיותו מיעוט העור.

ומה"ט דוקא דין קלף יש להם וכמ"ש הב"י והש"ע וא"כ לפ"ז היכא שאנו רואים
שנשאר מה מדוכ' ונכתב עליו בתפילין י"ל דפסול. אכן באמת אין נראה כלל להחמיר
כן.

שהרי התוס' וסייעתם לא הזכירו כלל טענה זו דחלק הקלף הוא עבה יותר. ואדרבה
בסה"ת ססי' קצ"ד כ' שהן ב' קליפות עבות כו'.

ובנמוק"י סוף הלכות ס"ת כ' דקלף הוא דק מן הדוכוסוסטוס אע"ג דס"ל פהתוס' וסה"ת
ורש"י בפי' קלף ודוכוסוסטוס כמש"ש שהקלף הוא חצי העליון כו' אלמא דגם לשטת
התוס' י"ל דקלף דק מן הדוכ'. א"כ לדברי סה"ת וכ"ש לדברי הנמוק"י הקשר קלפים
שלנו הוא אע"פ שנשאר בהן קצת מדוכוסוסטוס.

וכמו שהזכרתי ג"כ לעיל מלשון הרא"ש גבי ענין קלפים שלנו. וכן מלשונות שא"פ.

דאל"כ איך עלה ע"ד האומרים שהביאו התוס' שקלפים שלנו דין דוכ' להם אם הדוכ'
הוא רק מיעוט העור לבד ונגרר פולו. ולכן נ' שאין להחמיר בנדון שאילתינו בשגם
שהסופר השני אומר שאין זה ראי' כלל שנשאר דוכ'.

גם יש לצרף לסניף סברת הרמב"ן והרשב"א והרמב"ם. גם סברת רבינו שמחה
שבהגמי"י.

ועוד י"ל דממ"נ את"ל שלפ"ד התוס' החלק השני לקלף שהוא לצד השער הוא רוב
עובי העור ודוכוסוסטוס אינו רק מיעוט העור. א"כ לפ"ז קרוב הדבר לנדאי שנגרר כל
הדוכ' ולא נשאר ממנו כלל עד שי"ל שפנדאי נכתבו כל האותיות על חלק הקלף לבד.

ועיין באלפי' רבא סי' ל"ב סס"ק י"ד מ"ש וסמכינו כו'. והנה דברי המרדכי איתא בספר
בראים סי' ט"ז מש"ש דרב קאי פנותיה כו' ועיין בפנ"י פרק המוציא יין.

והדברים ק"ו לנ"ד מכמה וכמה טעמים שנתבאר ת"ל: קיצור. ועפ"ז לכאורה יש
להסתפק בנדון שאילתינו לפ"ד התוס' את"ל דנשאר מעט מדוכוסוסטוס ומ"מ נראה
להקל ע"פ סברת הרא"ש דלעיל וד' סה"ת ססי' קצ"ד פיון די"ל ג"כ שלא נשאר מדוכ'
כלל: סימן טו שאלה מסופר לפעמים מחמת מיעוט קופער ונאש ורבוי עפצים אין הדיו
שחור היטב ואותיות שיש עליהן עפיות וגסות הדיו הם שחורים והאותיות שאין עליהם
עפיות הדיו כל כף הם נוטים לאדמומית אף לא אודם גמור רק דיקה ממנו ויש דיו
שמחמת רבוי קופער ונאש פשכותבין בו על קלף חלק יש בהאותיות מראה גאלד פארב
ויש בזה מראה גרין געל בלא או אודם כו'.

אם הוא פשר כה"ג דיעבד בסת"מ. או לא'.

ואם עכ"פ מהני תיקון להעביר הקולמוס עליהן בדיו שחור דלכאורה זהו דומה למ"ש
המ"א סי' ל"ב ס"ק ל"ח דלא מהני בתפילין משום דהוי שלא כסדרן: הנה מתחלה צריף
לעמוד על החקירה בענין הדיו מהו.

הנה הרב"י בא"ח רס"י ל"ב הביא שפתיבו התוס' בפ"ב דמגילה (דף י"ט) ובפ"ב דגיטין (דף י"ט) ובפרק במה מדליקין (כ"ג) שאומר ר"ת דדיו שמתקנים בעפצים לא מיקרי דיו מדתנן בפ"ב דגיטין בכל כותבין הגט בדיו ובגמרא תני רבי חייא פתבו במי טריא ואפצא פשר.

משמע שרבי חייא בא להוסיף על משנתנו אלמא מי אפצא אינו דיו ועוד הביא ראי' מנדה (י"ט) מהא דפלי קורטא דדיותא ובסה"ת סי' קצ"ה כ' עוד ראי' מלשון המשנה פ"ק דשבת אין שורין דיו.

ופסק פן בסה"ת שם וז"ל א"כ צריך לכותבו בדיו שאינו של עפצים שאותו אינו קרוי דיו כמו שהוכחתי לעיל כ"א בדיו שלנו ששמן קליפות עץ שקורין פרונייר או של עץ אחר במים על האש ושולקין אותו שם והמים הים הם קולטים לחלוחית של הקליפות ואז המים משחירין וגם מתניבשים לאחר זמן ומותר לתת אדרימינט לתוך הדיו להשחירו דאין זה קונתתם דפליגי ביה תנאי בעירובין אם אסור לתתו בדיו או לא עכ"ל.

והתוס' בפ"ב דמגילה שם כ' שהאשפנזים השיבו לו לר"ת דמי טריא ואפצא היינו מים ששרו בהן עפצים אבל אותו שעשוי מגוף עפצים נדאי הוה טוב. ועד"ז כ' הר"ן פ"ב דגיטין לאחר שהביא דברי ר"ת שאין כותבין ס"ת אלא בדיו הנהוגבצרפת הנעשה מעץ שקורין אלידירן כו' פתב הוא ז"ל ואין אלו ראיות דאדרבה סתם דיו הוא של עפצים כדאמרין בירושלמי מטיל בו דיו שאין בו אפצא אלמא סתם דיו יש בו אפצא וכי מרבינן הך מכל דבר המתקנים מי עפצא היינו מים שנשרו בו העפצים בלא שום בישול ולא הוי דיו עד לאחר בישולו שהוא מתבשל עם אותו דברים שמערבין עמו וכשמתיבש נעשה קורטא.

ור"ח ז"ל כ' דיו מדאר או חבר וחבר היינו דיו של עפצים עכ"ל הר"ן. וכלשון הנה הוא ג"כ בחי' הריטב"א פ"ב דגיטין שם וסיים אבל אחר שנתבשל נק' דיו ואם מבשלין אותו הרבה נעשה קורט ומי שידע לעשותו כתיקונו משים בו עשן עכ"ל.

ומקור דבריהם הוא מדברי הרמב"ן בחי' פ"ב דגיטין שם וז"ל וכן אני אומר שדיו של עפצים הוא דיו סתם לאחר תבשילו אבל מי עפצא בלא בישול כו' ובירושלמי אמרו מטיל [בן] דיו שאין בו עפצא אלמא סתם דיו יש בו אפצא והוא מעורב בדברים כמו שרף אילנות ושמן ודברים הצריכים לו עכ"ל ועיין בספר וראים סי' ט"ז נדחק ליישב הירושלמי לפר"ת.

והירושלמי הוא פ"ב דגיטין ה"ג שופף דיו שאין בו עפץ כו'. ובמרדכי פ"ב דגיטין סי' של"ט הביא ג"כ דברי ר"ת באריכות ואח"כ פ' כ' אבל ראב"ן פליג ופירש דא"כ דדיו של עפצים ושרף פסול לס"ת ומגילה לא לישתמיט תנא פי תנאי פתבו בסם ובסיקרא כו' דליתני דיו של עפצים ושרף בהדיהו אלא נדאי של עפצים ושרף של קוצים הפל נקרא דיו והא דמיתי הך מי טריא ואפצא לא זו היא שרף של דיו דעפצים דהא תנא ליה פבר אלא פאשר פי' רבותינו מי שרף ומי עפצים דכל חד לחודיה לא דיו מיקרי אלא פשהו מעורבין יחד מי שרף ומי עפצים והיינו דאמרין כל השרפין יפין לדיו והיא נגדה נדאי בדיו של קוצים מירי וכן היא דשבת.

וא"כ ה"ק אין שורין לעשות דיו עכ"ל המרדכי וכ"ה בהג"א שם. והנה דברי ראב"ן כפי' אין שורין דיו.

היינו ע"ד פרש"י בע"ז (דף ל) גבי ואין עושין אלונית ועי' סה"ת סי' קצ"ה דר"ת שביא ראי' מאין שורין דיו הוא לשטתו שחלק שם גבי אלונית ג"כ על פרש"י. והנה פדברי המרדכי בשם ראב"ן (ובהג"א כ' ריב"ן) פה הם ג"כ דברי הרא"ש בהלכות ס"ת הביאם הרב"י רס"י ל"ב וז"ל ואינה ראיה דמי עפצא לחודיה אינו נקרא דיו אבל עפצא ערבין בו קומו שקורין גומא בלעז נקרא דיו וראוי לכתוב בו אפילו על קלף מעופץ עכ"ל.

והיינו מ"ש פדברי המרדכי שכ' דדיו היינו פשהו מעורבין יחד מי שרף ומי עפצים. ומי שרף היינו גומא כדפרש"י בשבת פ"ק במה מדליקין (דכ"ג ע"א) שרף גומא ור"ת שם לשטתו הוכרח לפרש דשרף דהקא היינו לחלוחית של אילן כו' אכן משמע בתוס' שם דהפ"י היותר פשוט היינו דשרף הוא גומא כדפרש"י וא"כ המרדכי והרא"ש ס"ל דמי עפצים עם גומא זהו דיו.

וכן מבואר מלשון הרמב"ן דלעיל שכ' והוא מעורב בדברים כמו שרף של אילנות כו'. אף שהרמב"ן והר"ן והריטב"א תופסים עיקר דדיו נקרא פשמתבשלים העפצים משא"כ בפרי"י.

ולהמרדכי והרא"ש אין נפ"מ כ"כ מהבישול רק שיהי' מעורב עם גומא: קיצור: ר"ת אומר דדיו שמתקנים בעפצים לא מיקרי דיו וכ"כ בסה"ת. אלא דיו הוא מה ששולקין קליפות עץ במים.

והתוספות פ"ב דמגילה די"ט א') כתבו שהאשכנזים השיבו על ר"ת וכ"ד הר"ן לא כר"ת ושכ"ד ר"ח וכ"ד הרמב"ן בחידושי פ"ב דגיטין שם וכן במרדכי פ"ב דגיטין סי' של"ט דהראב"ן ג"כ חולק על ר"ת וכ"ד הרא"ש בהלכות ס"ת אף שהרמב"ן והר"ן והריטב"א תופסים עיקר דדיו נקרא פשמתבשלים העפצים משא"כ בפרי"י.

ולהמרדכי והרא"ש אין נפ"מ כ"כ בין בישול לשריי' רק שיהיה מעורב עם גומא: עוד כ' הרב"י שהרמב"ם כפי' המשנה בפ"ב דסוטה כ' שמי שאומר שס"ת הכתוב באלחיבר פסול הוא טועה והאריף בטעם הדבר וביאר שם המעתיק שאלחיבר הוא הדיו של עפצים ומטילין בתוכו קנקנתום והוא מין ממיני העפר המשחיר ואינו נמחק וכ"כ ר"ח ז"ל עכ"ל המעתיק שם.

וגם הר"ן פ"ב דגיטין כתב פן בשם ר"ח ודיו הוא מדאר או חבר כו'. ובתשו' הרמב"ם סי' מ"ה כ' שבתוך הדיו הנק' חיבר יש ג"כ קומוס וקנקנתום.

אמנם בחיבורו פ"א מהלכות תפילין כ' ואם כתב במי עפצא וקנקנתום פשר. והמרדכי והרא"ש דכתבו דדיו היינו מי עפצים עם גומא ולא הנכירו קנקנתום צ"ל משום דס"ל לחוש למ"ד אין מטילין קנקנתום לתוך הדיו.

וס"ל דמי עפצים וגומא בלא קנקנתום הוי דיו ולקרב"ם י"ל דמי עפצים עם גומא בלא קנקנתום אינו דיו גמור משום דקנקנתום הוא מין עפר המשחיר המי עפצים כמ"ש המעתיק פנ"ל משא"כ בגומא.

ומש"ה י"ל שא"א להכשיר דיו של עפצים אא"כ עם קנקנתום ולסמוך ע"ד מ"ד דמטילי קנקנתום לתוף הדיו. אף קשה דהא הרמב"ם בפ"י המשניות בשבת פרק הבונה ופ"ב דגיטין כ' דיו נקרא בערבי אלמידאר (וכ"כ הר"ן ב' ר"ח מדאר או חב"ר) וסם שם העיקר איזו עיקר שיהיה ורצונו בכאן עיקר צובע.

וסיקרא ג"כ ידוע והוא כמו אבן שצובע צבע אדום ובפ"ב דגיטין כ' טיט אדום ונקרא בערבי אלמגרא. קומוס הוא מין עפר שמשחיר ונקרא בערבי אלזא"ג.

קנקנתום ממין הקומוס וכן נקרא בערבי קלקנתום ובפ"ב דגיטין כתב הוא כמו כן מין מן העפר המשחיר. וא"כ כיון דלפירושו קומוס הוא ג"כ עפר המשחיר.

למה צריף ליתן לתוף מי עפצים קנקנתום שיש מ"ד שאין מטילין אותו לתוף הדיו הא היה די במי עפצים עם קומוס ולקמן יתבאר תירוץ על זה: והנה רש"י פ"י בשבת פרק הבונה (ק"ד ב') ובגיטין (דף י"ט ע"א) סם אורפמינט.

ובמגילה (דף י"ח סע"ב) כ' דשמו ורנף בלשון הקדש סיקרא אימניא צבע אדום שצובעין בה תריסין. קומא גומא שרף אילן ומתיכו בתוף המים וכותב הימנו כ"כ בסוטה (דף י"ז ע"ב).

קנקנתום ארמינט ובמגילה (דף י"ט ע"א) כתב שצובעין בו מנעלים שחורין ובסוטה (דף י"ז ע"ב) פ"י וויטריאלו או אורדמינט קורין אותו. והתוס' בעירובין (ד"ג ע"א) ובגיטין (ד"ט ע"א) השיגו על רש"י שפ"י דקנקנתום הוא אדרמינט.

ובמגילה (ד"ח סע"ב) השיגו עוד ע"ז מטעם אחר דהא דיו שיש בו קנקנתום אינו יכול למחות ובכל יום אנו מטילין ארמינט לתוף הדיו שלנו ואפ"ה מחקינן ליה לכן הסכימו לפ"י רשב"ם דקנקנתום הוא קרקע ירוקה שקורין וויטריו"ל.

ואע"ג דמוכח בגמ' דקנקנתום הוא שחור מפרש ר"י דאחר שטוחנין אותה יפה לתת לתוף הדיו אז היא משחרת. ובמגילה (ד"ח סע"ב) ביארו שמשחרת פשוטקין אותה הדק.

וכ"כ פ"ק דעירובין (דף י"ג ע"א). וקשה דהא רש"י עצמו בסוטה פ"י דקנקנתום וויטריאלו או אורדמינט קורין אותו משמע ג"כ דהכל דבר אחד.

ואולי שני המינין קרובין זל"ז כדמשמע מפ"י הרמב"ם שפ"י קומוס הוא אלזאג וקנקנתום ממין הקומוס. והנה אלזאג בערבי היינו וויטריאלו כמ"ש בערוף ערוף קלקלתום וכ"ה בחי' הרמב"ן בגיטין י"ט וכן משמע בהר"ן פ"ב דגיטין שכ' דדיו שיש בו ארמינט אינו נמחה (והוא נגד מ"ש התוס' דמגילה).

אלא דמה שנהגו ליתן קנקנתום לתוף הדיו כ' הר"ן שהוא כמ"ד לפל מטילין קנקנתום לתוף הדיו חוץ מפרשת סוטה שבמקדש אבל ס"ת שרי וכ"כ בחי' הריטב"א שם. (והנה ע"פ דברי הר"ן והריטב"א מתורץ מה שהקשינו לעיל על הרמב"ם דכיון דארמינט

וויטריאנו שנייהם א"י למחות ולהרמב"ם קומוס ונקנתום הם ב' מינין אלו כדפרי' קומס אלזאג דהיינו וויטריאלו א"כ קנקנתום ארמינט להכי אף דע"י קומוס משחיר הדיו של עפצים מטילין קנקנתום ג"כ דהא גם ע"י קומוס א"י למחות ועוד דהא קומוס היינו וויטריאלו שע"ז גם להתוס' א"י למחות) וקרקע ירקה משמע דהיינו מה שאנו קורין קופער וואש.

שע"ז הדיו של עפצים משחיר ועי' בהג"א פ"ב דגיטין. וז"ש רש"י בנדה לא פשחורית חרת הנפתה במים אלא פשחורית חרת הנפתה בדיו ור"ל דהדיו נעשה הרבה שחור על ידי השלכת הקופער וואש לתוכו ממה שהמים משחירים על ידו.

ולפ"ז צ"ע על הרא"ש והמרדכי דהא לפרש"י והתוס' גנמא היינו קומוס. וא"כ איך סגי במי עפצים עם גנמא שיהי' דיו הא דיו בעינן שחור והשחורוי' בדיו של עפצים נעשה ע"י השלכת קופער וואש שהוא וויטריאלו או ע"י ארמינט שהוא שחור בעצמו.

אבל ע"י גנמא שהוא שרף אילן לא משמע כלל שיהי' נעשה הדיו של עפצים שחור כ"כ ואיך מכשירי לכתוב בו סת"מ ונהרי הרמב"ם כ' פ"א מה"ת הלכה ה'. א"כ מה מיעטה ההלכה שגנמא למשה מסיני שיהיו כתובים בדיו למעט שאר צבעונין פגון האדום והירוק וכיוצא בהן כו' וכ"כ הגמ"י שם ב' רבינו שמחה צבע שחור המתקנים על הקלף נק' דיו כי לא מצינו הלמ"מ שלא יהא פשר אלא דיו קרוש ודיו עפצים עכ"ל.

אלמא עכ"פ דיו שחור בעינן הלמ"מ. וכן משמע בנדה (די"ט ע"א) שחור פחור ובגמ' (דף כ') חרת שאמרו דיו.

וכן איתא שם פלי (קורא) [קורטא] דדיותא ובדיק בה. אלמא דדיו הוא שחור הן אמת דמבואר שם בגמ' דפכחותא דדיו שהוא הדיו שלמעלה בהפלי אינו שחור כל כך פכחותא דדיו שבשולי הפלי עד שהוא טהור גבי נדה ובנדאי פשיטא דלענין סת"מ פשר הוא דהא כף כותבין בדיו שלמעלה וכ"כ הת"ש סי' ל"ח סק"ז דיו סתם אפי' בפכחותא במשמע והיינו עליונו של דיו כמ"ש רש"י ושיעור שחורות דפכחותא דדיו אפ"ל לפי הסוגי' דנדה שם דשחור כזית כעורב סגי דאילו הזית קליש מפכחותא דדיו לא הנה צריך לאשמועין דהוא טהור דהא כפכחותא דדיו ג"כ טהור וכ' שם דכזית ונפת ועורב זהו דיקה מחרותא דדיו וכמ"כ פכחותא דדיו הוא דיקה מחרותא כו' וכ"נ דעת הת"ש שם.

אף עכ"פ שחור בעינן. ואיך מכשירי הרא"ש מי עפצים עם שרף אילן ואפשר ע"י שרף אילן משחירים ג"כ המי עפצים.

והגם שבנדאי אינן משחירים כ"כ כמו ע"י קופער ונאש או ארמינט וכנראה מפרש"י בנדה (כ') גבי שחור פחור חרת שאמרו דיו. פלומר שחורית חרת הנפתה בדיו.

הרי דעיקר שחורית הדיו נמשך מן החרת דהיינו חרתא דאושפפי שהוא קנקנתום והוא ארמינט או וויטריאלו. משא"כ בגנמא.

מ"מ י"ל דע"י הגנמא נמי משחיר וס"ל להרא"ש והמרדכי דאין זה מתנאי הדיו שיהי' שחור ביותר דהא שחור פתרת תנו ולא פדיו ומ"ש בגמ' דיו הא פרש"י פלומר פשטרורית תרת הנתף לתוף הדיו.

אלא עיקר ענין מעלת הדיו שזהו אף לעכב הוא פמבואר בגמרא בשבת פ"ק פ"ב פ"ב (דקט"ז ע"ב). גבי היו כתובין בסם ובסיקרא בקומוס ובקנתום.

מצילין אותו מפני הדליקה או אין מצילין כו' עד הני מילי היכא דכתיבי בדיו דמיקניין אבל הכא פנין דלא מיקניין לא. וכתב התוס' שם אע"ג דבפ"ב דגיטין קרי להו דבר שמתקניין דתנו בכל כותבין הגט בדיו בסם ובסיקרא בקומוס ובקנתום ובכל דבר שמתקניין אומר ר"י דהתם קרי ליה מתקניין טפי ממשקין ומי פירות דקתני התם בסיפא דאין כותבין בהן אבל אין מתקנימין כמו דיו אבל קשה לר"י דתנו בפ"ב דסוטה (דף י"ז) גבי מגילת סוטה אין כותבין לא בקומוס ולא בקנתום אלא בדיו שנאמר ומחה כתב שיוכל למחות אלמא קומוס וקנתום מתקנימין יותר מדיו ואומר ר"י דלעולם אינו מתקנימין כמו דיו ומ"מ אינו יכולין למחות כמו דיו לפי שנבלעין בקלף עכ"ל.

א"כ י"ל דעיקר מעלת הדיו הוא זה דכשפותבין בו הוא דבר של קנימא וכ"מ בחי' הרשב"א שם וז"ל דהני סם וסיקרא קומוס וקנתום מיקנימי קצת עד שדרפן של בני אדם לכתוב בהן דברים שאין עשויין לקנימן לעולם אלא זמן א' כספרי הזכרונות וכיוצא בהן.

אבל לענין ספרים דבעינו דבר המתקניין לעולם. הני לא מיקנימי עכ"ל.

וא"כ בדיו של עפצים עם גנמא י"ל דהוא ג"כ מתקניין אף בלי קנתום לכן נק' דיו: קיצור: הרמב"ם בפ"י המשנה פ"ק שני דסוטה פ"ב דדיו של עפצים עם קנתום הני דיו וכ"כ בחיבורו פ"א מה' תפילין ובתשו' סי' מ"ה משמע הא מי עפצים עם גנמא לא הני דיו גמור.

מדברי הרמב"ם בפירוש המשנה בשבת פ"ק הבונה משמע דקומוס הוא ג"כ משחיר המי עפצים. מהו קנתום פי' רשב"ם שהוא קרקע ירוקה שקורין וויטריאלו וכשטוחנין אותו יפה לתת לתוף הדיו אז היא משחרת.

וקרקע ירוקה הוא קופער וואש. צ"ע על הרא"ש והמרדכי איה סגי במי עפצים עם גנמא להיות דיו הא דיו בעינו שחור והשחוריות בדיו של עפצים נעשה ע"י השלכת קופער וואש.

ואפשר ע"י גנמא משחירים המי עפצים ג"כ הגם שאין משחירין כ"כ כמו ע"י קופער ונאש מ"מ נחשב ג"כ דיו וגם עיקר מעלת הדיו היינו שהוא דבר של קנימא כ"כ בחידושי הרשב"א. וא"כ בדיו של עפצים עם גנמא י"ל ג"כ דהוא ג"כ מתקניין אף בלי קופער ונאש לכן נקרא ג"כ דיו ועמ"ש ססעי' ג' בשם רבינו שמחה: ג ועיין בתשו' הרמב"ם סי' מ"ה במ"ש נראה מכאן שהדיו המונכרת תמיד הוא דבר שעושה רישם כמו סיקרא וקומוס וכיוצא דאי לאו הכי יהי' פטור הכותב בה בשבת דהוי כאילו כתב במשקין או במי פירות שהוא פטור מפני שהוא דבר שאינו מתקניין ואם ימחקה תצא כמ"ש בדיו המונכרת בסוטה עכ"ל.

נראה דס"ל דדיו המוןפרת בסוטה שאם ימחקוה תמחק הוא ג"כ דבר שאינו של קנימא. ודיו של קנימא הוא ג"כ עושה רנשם פסיקרא וקומוס כו'.

ונה צע"ג דאיה אפ"ל דדיו דסוטה אינו דבר של קנימא דהא פשר ג"כ לס"ת. ואדרבה לחד מ"ד דוקא בדיו זה תכתב ס"ת.

ובהדיא איתא בירושלמי הביאווהו התוס' בסוטה (י"ז ב') ומחה יכול במשקין ומי פירות כו' והיינו דבסוטה ג"כ בעינן דיו של קנימא. ובודאי הכותב בדיו הנז' בסוטה בשבת חייב.

ומדברי התוס' דשבת (קט"ז ב') בשם ר"י מבואר בהדיא. דענין דבר של קנימא וענין אינו יוכל לימחק הם ב' דברים ודיו דסוטה הוי דבר של קנימא אע"ג שיכול לימחק.

וקומוס וסיקרא וקנקנתום. הם נקרא דבר שאינו מתקניים (לגבי דיו הנז"ל) אע"ג שרישומן נשאר לפי שנבלעין בקלף מ"מ אין הכתב נק' של קנימא ודיו שיש בו קנקנתום יש בו ב' הענינים שהוא דבר של קנימא וגם אינו יכול למחות לכן ל' תשו' הרמב"ם צ"ע ואולי יש שם ט"ס.

ועיין הגמ"י פ"א מה' תפילין בשם התוס' שהעיקר שפכל דבר שיעשה אדם דיו בדבר שיתקניים ויהא ניקר על הקלף דיו הוא וכותבין בו סת"מ עכ"ל. וזה מספיק כמ"ש בשם הסוג' דשבת (דקט"ז) דעיקר ענין הדיו הוא דבר של קנימא.

ומדלא הזכירו ההגהות בשם התוס' שיהי' ג"כ שחור. אפשר שזהו ג"כ כמשמעות ה"רא"ש והמרדכי שאין זה מעכב כ"כ.

מיהו נדאי פשיטא דשאר צבעונין כמו אדום וירוק שהזכיר הרמב"ם פסולין ג"כ לה"רא"ש והמרדכי אף אם הוא ממי עפצים ושנרף אילן רק שאינו מעכב כ"כ שיהי' שחור גמור כ"א אפילו הוא מעט שחור י"ל דכשר אמנם בשם רבינו שמחה כ' הגמ"י צבע שחור המתקניים על הקלף נק' דיו הרי משמע דבעינן שחור נמי לעיכובא כמו דמתקניים בעינן לעיכובא.

וכ"מ מהרמב"ם וש"ע רס"י ל"ב. ולדבריהם י"ל דשיעור השחרות הוא כמו זית וזפת ועורב כדמשמע בנדה (ד"כ) דכה"ג הוא הדיו הלחה שפותבין בה כמ"ש"ל: קיצור: מדברי התוספות דשבת קט"ז ב') בשם ר"י דענין דבר של קנימא וענין אינו יוכל להמחק הם שני דברים ודיו שבמגילת סוטה אע"ג שיכול להמחק עכ"ז הוא דבר של קנימא יותר מקומוס וקנקנתום אע"ג שאין יכולין להמחק.

ודיו שיש בו קנקנתום יש בו שני הענינים. רבינו שמחה דדיו היינו צבע שחור המתקניים על הקלף.

ונה דלא כמ"ש סעי' ב' לה"רא"ש והמרדכי: ד נמצא העולה מכל הנז"ל. דלדעת ר"ת.

וסה"ת צ"ל הדיו לסת"מ מקליפות עץ שמבשלין במים כו' ואסור לכתוב בדיו של עפצים כמ"ש בתוס' פנ"ל וכ"ה עוד בתוס' בנדה (דף כ'). ולהרמב"ם מעשה הדיו לכתחלה הוא מעשן של שמנים וגובלין אותו בשנרף האילן ובמעט דבש כו' עד ושורהו במי עפצא כו'.

כמ"ש בה' תפילין פ"א ה"ג. ורש"י בשפת פָּרָק בְּמָה מְדַלִּיקִין (דכ"ג) כ' בְּשֵׁם תִּשׁוּ' הַגְּאוּנִים שְׂגוּבָלִין אוֹתוֹ בְּמַעַט שְׁמֹן וְלֹא נִזְ' כָּלֵל דְּבִשׁ וּכ"מ בַּגֹּמֵ' שָׁם.

אָמְנָם הַתּוֹס' בְּמַגִּילָה בְּשֵׁם הָאֲשֵׁפְנֻזִים וְהַרְמַב"ן וְהַר"ן וְהַרִיטְב"א בַּפ"ב דְּגִיטִין ע"פ הִירוּשְׁלָמִי שָׁם כ' דְּדִיּוֹ דְּעַפְצִים דְּיוֹ גָּמוּר הוּא וּכ"כ בְּשֵׁם ר"ח וּכ"ד הַמְרַדְכִי בְּשֵׁם רֶאֱב"ן וּכ"כ בַּהַג"א וּכ"ד הָרָא"ש וּכ"כ הַגִּמִּי"י בְּשֵׁם מְסַקְנַת הַתּוֹס' וְרַבִּינוּ שְׁמֻחָה וְגַם הַרְמַב"ם מְכַשִּׁיר.

וּע"ש בַּהַגִּמִּי"י דְּמַקְשׁוֹ עַל ר"ת שְׁלֹדְכָרְיוֹ אֶפְיֻלוֹ דְּיוֹ צְרַפְתִּי אֵינּוּ דְּיוֹ אַע"פ כו' אָבֵל הָעֵינְקָר נְרָאָה כו'. אֵלָּא שְׁדַעַת הַרְמַב"ן וְהַר"ן וְהַרִיטְב"א שַׁצ"ל ע"י בִּישׁוּל הָעַפְצִים דְּנוֹקָא וְהַדְּכָרִים שְׁמַעְרָבִים עֲמוֹ לַמ"ש בְּתִשׁוּ' הַרְמַב"ם הֵינּוּ קוֹמוֹס וְקַנְקַנְתוּם שְׁהֵם אַרְמִינֻט וְקוֹפְעָר וּוְאֵשׁ.

וְהֵם הַמְשַׁחֲרִים הַדְּיוֹ. וְה"ה נְדָאִי דְּסָגִי בְּקוֹפְעָר וּוְאֵשׁ לַחֹד וּכְמ"ש בְּחִיבּוּרוֹ וְאֵם כ' בְּמִי עַפְצִים וְקַנְקַנְתוּם כְּשֶׁר וְלַהַרְמַב"ן וְהַמְרַדְכִי וְהָרָא"ש צ"ל ג"כ גְּנוּמָא שְׁהוּא שְׁרַף הָאֵילָן וּבַעֲנָנִין אֵם בְּעֵינָן שְׁיִהְיֶה כְּדִיּוֹ שֶׁל סוּטָה.

הֵנָּה הַר"ן כ' דַּא"צ דְּקִי"ל דְּמַטִּילִין קַנְקַנְתוּם וּכ"ד הַרְמַב"ם. וְאֵין נ' כֵּן דַּעַת הָרָא"ש וְהַמְרַדְכִי.

אָמְנָם לַפְרֵש"י דְּקַנְקַנְתוּם הוּא אַרְמִינֻט. א"כ קַרְקַע יְרוּקָה שְׁזָהוּ קוֹפְעָר וּוְאֵשׁ אֵינּוּ קַנְקַנְתוּם וּכְמוֹ שֶׁכ' הַתּוֹס' לְפִירוּשָׁם דְּהַקְרַע יְרוּקָה הִיא קַנְקַנְתוּם אִזִּי אַרְמִינֻט אֵינּוּ קַנְקַנְתוּם כְּמ"כ לַפְרֵש"י י"ל לְהַפְּךָ וְדַעַת הַרְשֵׁב"א פ"ב דְּנִדְּהָ נ' פְּרֵש"י לְכֵן יֵשׁ עוֹד צַד לְהַתִּיר לִיתָן קוֹפְעָר וּוְאֵשׁ בְּדִיּוֹ כְּנֵהוּג אֶצְלֵינוּ אִפִּי' לְמ"ד אֵין מְטִילִין קַנְקַנְתוּם לַחוּף הַדְּיוֹ.

וְרִאִיתִי לְרַבִּינוּ ז"ל סִי' ל"ב ס"ד וַיֵּשׁ מִי כו' נוֹטָב לְחַוֵּשׁ כו' לַעֲשׂוֹת הַדְּיוֹ מְעַשֵּׂן כו' שְׁאֵם תְּמַחְקָנָה כו' וְאֵם כ' סָתָם בְּמִי עַפְצִים כו' וְאֵינּוּ נְמַחֵק כְּשָׁרִים עַכ"ל. וְצ"ע דְּהַמְחַמְרִי' שְׁיִהְיֶה מְעַשֵּׂן כו' אֵינּוּ מַה"ט לַחֹד שְׁאֵם תְּמַחְקָנָה יְהִי נְמַחֵק אֵלָּא מִשׁוּם דַּס"ל דְּמִי עַפְצִים לֹא דְּיוֹ הוּא וְעֵינָן בַּא"ר סִי' ל"ב סַק"ד.

וְעֵינָן בַּג"פ סִי' קַכ"ה סַק"ב בְּעֵינָן פִּי' נְמַחֵק מַהוּ וְנ' דִּישׁ לַפְּשׁוּט סְפִיקוֹ מְדַבְּרִי ר"י שְׁבַתוֹס' דְּשִׁבְתָּ (דְּקוּט"ז ע"ב) לְפִי שְׁנַבְּלָעִין כו'. א"כ הָא דְּדִיּוֹ נְמַחֵק מִשׁוּם שְׁאֵינּוּ נְבָלָע כו'.

וְלַעֲנָנִין הִלְכָה הֵנָּה בַּש"ע י"ד סִי' רַע"א ס"ו כ' וְז"ל ס"ת צָרִיף שְׁיִכְתְּבוּ בְּדִיּוֹ הָעֲשׂוּי מְעַשֵּׂן הַשְּׁמָנִים שְׁרוּי בְּמִי עַפְצִים וְאֵם כ' בְּמִי עַפְצִים וְקַנְקַנְתוּם כְּשֶׁר עַכ"ל. וּבְאֵלֵי' רַבָּא סִי' ל"ב סַק"ד כ' דְּמַלְשׁוֹן ש"ע בַּא"ח שָׁם רַסִי' ל"ב מְשַׁמַּע דְּלַכְתְּחֵלָה כְּשֶׁר בְּכָל דְּיוֹ אַף שְׁאֵינּוּ עֲשׂוּי מְעַשֵּׂן וְכֵן מְשַׁמַּע בַּב"י וְע' בִּי"ד סִי' רַע"א בַּש"ע ס"ו וּבְדַבְּרֵי רַמ"א וְצ"ע עַכ"ל.

וּבְאַמַּת צ"ע שְׁהָרִי אַף אֵם יְהִי בּוֹ ג"כ עֲשֵׂן הַשְּׁמָנִי עֲדִינָן אֵין זֶה דְּיוֹ שְׁהִי בִּימֵי חֻקִּים כְּמ"ש בַּהַגִּמִּי"י פ"א מַה' תְּפִילִין שְׁהָרִי אֵין מְטִילִים בּוֹ שְׁמֹן אַעֲכָצ"ל לְסַמְוֵה ע"ז שַׁג"ז נַק' דְּיוֹ כֵּינּוֹן שְׁהוּא מְתַקְנִים וְנִזְכָּר עַל הַקְּלָף כו'.

וכה"ג כ' הפוסקים גבי עיבוד העורות שתקון שלנו שנותנים סיד ומורניס לשרות הקלפים טוב הוא כעבוד העפצים שנז' בגמרא כמ"ש בשה"ת סי' קצ"ג וש"פ ו'אף דשם הביאו ראי' שגם בימי הגמרא הי' ג"כ עיבוד אחר שלא ע"י עפצים הרי גם כאן הביאו הרמב"ן ראי' מירושלמי שיש ב' מיני דיו כו' כמ"ל.

ומ"מ שמעתי שנוהגין הסופרים דמדינתנו ליתן אינגעלשי רוש לתוך הדיו והוא ענין עשן השמנים. ובאמת שאין ראי' מהירושלמי שבדיו דאפצא לא הי' בו עשן השמנים ומ"מ דיעבד ודאי אם כ' בבכשול עפצים וקופער וואש ודאי פשר ונק' דיו.

והנה נ' דצ"ל ג"כ גומא כמ"ש הרא"ש ומרדכי. מיהו י"ל להזהיר שמרבו הגלאנץ לא יהיו נושרים וקופצים האותיות דנגמת מ"ש בג"פ סי' קכ"ה סק"א ויש מין דיו גסה ומבוקת כו' אחר יום או יומים מפת גסות הדיו קופצים ונושרים האותיות כו'.

ועוד נ' דטוב שהדיו ישתהה הרבה אצל הסופר אחר עשייתו ואחר שיהוי יכתוב בו משום דכ' הרמב"ן והרשב"א ספ"ב דנדה גבי פקיר פדיו וכענב וזוהי ששנינו עמוק מכאן טמא. דאיך יתכן על דיו שהוא עמוק משחור פחרת דהיינו ג"כ דיו. ופי' שהדיו הלכה כשהוא משתהה הרבה הולך וכוהה יותר ומתחזק בשחרירותו.

וע' בס' בית אפרים בק"ה סי' ל"ז ס"ח. א"כ טוב יותר לכתחלה לכתוב סת"מ בדיו שנסתהה הרבה אחר עשייתו שאז יהי' שחור בתכלית פדבעי: קיצור: גם למ"ד שהדיו דסת"מ אין מטילין קנקנתום יש לצדד דלפרש"י י"ל דקופער וואש אינו קנקנתום.

בש"ע י"ד סי' רע"א ס"ו מבואר דלכתחלה צריך בדיו העשוי מעשן השמנים. ובאל"י רבא סי' ל"ב סק"ד כתב דמלשון הש"ע שם משמע דלכתחלה פשר בכל דיו.

והיינו שיהי' שחור ודבר המתקיים ע"ד הנ"ל: ה ואחר שנתבאר ענין הדיו לכתחלה. מעתה נבוא לשאלתנו והנה פשהאותיות אינן שחורים ודאי א"א להקל בלא תיקון.

אף לכאורה לא מהני בזה תיקון כמ"ש המ"א ונהביאו ג"כ הא"ר. וביותר לפמש"ל שדיו שאנו עושים עכשיו ממי עפצים וקופער וואש אין זה הדיו שהי' בימי חכמים אלא שאנו סומכים על מסקנת הפוסקים שהעיקר שפ"ל צבע שחור המתקיים על הקלף נק' דיו.

א"כ י"ל הבו דלא להוסיף ודוקא כשהוא שחור משא"כ בנד"ז. שמראות אלו שבאו בהשאלה אינן שחור כלל שהרי אפילו גבי דם נדה שעכשיו אין בקיאות במראות ומטמאין אף דיהה דשחור עכ"ז מטהרין גרין ובלא ע' בי"ד סי' קפ"ח ובס"ט שם סק"א פמראה ברוין כו' אלמא דאין שייכי אפילו לדיקה דשחור.

וא"כ יש לחוש בתיקון בתפילין משום שלא פסדון כמ"ש המ"א. ועוד דלכאורה יש לחוש אפילו בס"ת דאין שייך פסול שלא פסדון אם מהני תיקון משום דכתב ע"ג כתב אינו כתב אלא דחשש זה נראה שאינו חשש ולכן לא הזכירו המ"א ונהיינו כמ"ש מהרי"ל בתשו' קי"ט.

ולכן יש לדון נידון חשש הראשון. ולעד"נ לצדד בזה משני טעמים הא' משום דכבר נת' שלהמרדכי בשם ראב"ן והרא"ש והג"א דמכשרי דיו דעפצים עם גומא לבד.

לפ"ז י"ל (דאין) דתנאי דשיהי' הדיו שחור הרבה אין מעכב כלל. ואף שפודאי יש לתפוס כפסק הש"ע וש"פ ומשמעות הגמ' דסתם דיו צ"ל שחור גמור.

מ"מ נ"ל דכיון שקהאותיות שיש עליהן עפיות וגסות הדיו הן שחורים רק האותיות שאין עליהן עפיות הדיו כ"כ הם נוטים לאדמומית או לשאר מראות א"כ במכש"כ שהדיו שפכלי שכותבין ממנו הי' נדאי מראיתו שחור גמור.

וא"כ לא נפיק זה מכלל דיו שחור. וקצת ראי' לדבר דהא פפחותא דדיו אינו שחור פפחותא דדיו והוא בכלל דיקה מן השחור שגבי מראות האשה.

ופשיטא דפפחותא דדיו פשר לכתובת סת"מ כמש"ל. והנה בת"ש סי' ל"ח סק"ז כ' ואיפא למידק ע"ז אמאי קאמר רבא פכחולא פשרה ופרש"י מראה לאזור כו' ופירשו בו דקמ"ל דלא תימא שחור הוא נהרי הבגדים הצבועים לאזור רחוקים הם משחורוית זפת ועדיפא הל"ל לרבא לאשמועינן ולומר פזיפתא פשרה.

ונ"ל דהאי מראה לאזור דכתב רש"י אין הכוונה על הבגדים הצבועים רק על הגוף הצבע שצובעים ממנו לאזור ונק' ג"כ לאזור ונקרא אינדי"ך והוא שחור הרבה וכ"ה בבית לחם בשם מח"ב בהדיא וכת' זה מוכח נמי בגמ' דנדה (דף י"ט) דאמר דיקה אפילו פכחול טהור ע"ש עכ"ל ור"ל מדקאמר אפילו פכחול מוכח דכחול שחור יותר מן זפת כו' והיינו גוף הצבע ועכ"ז הדברים שצובעים בו רחוקים הם משחורוית זפת כו'.

והנה מדאמר בגמ' דנדה דיקה אפילו פכחול. מוכח דכחול הוא השחור יותר מכל מיני שחור דדיקה פנ"ל.

א"כ פפחותא דדיו שהוא ג"כ בכלל דיקה משחור שבמשנה י"ל נדאי דאינו שחור מן צבע אינדי"ך הנ"ל שהוא הפחול. וא"כ אין תימא אם האותיות שכותבין בו על הקלף שאין עליהן עפיות וגסות הדיו הם רחוקים משחורוית דיו ממש שהרי פן הוא בדברים הנצבעי' מן הפחול פנ"ל בשם הת"ש.

וא"כ אין לפוסלם בסת"מ מאחר דהדיו הי' שחור פשיעורו דהיינו פפחותא דדיו כו'. (ושוב ראיתי דזה אינו דהטעם שהדברים הנצבעים בכחול הנקרא אינדי"ך הוא דיקה הרבה מן האינדי"ך זהו לפי שאין צובעים באינדי"ך עצמו לבד כי אם מבשלים אותו במים רבים מאד.

משא"כ דיו זה שלאחר שבשלו אותו עם המים הוא כמראה אינדי"ך א"כ לכן גם פפחותבין אותו על קלף אין ראוי שיהי' דיקה עוד ממראה הדיו רק מעט מזער ומ"מ בנד"ז יש להקל משאר טעמים.

זהו הג"ה לאחר זמן רב). וגם אין לחוש להטענה שכתבתי משום ה"ב דלא להוסיף כיון שאין זה דיו שהי' בימי החכמים.

דהא רוב הפוסקים ס"ל דדיו דעפצים עם מה שמערבים בו ומבשלי' אותו דיו גמור הוא כמש"ל באריכות. והנה לפ"ז אפטר לומר דאפילו בלי שום תיקון והעברת הקולמוס הם פשרים.

אָלאַ דע"ז וַדאי אין לִסְמוּךְ. אַבְל עכ"ז ע"י תּיקוּן וַדאי יֵשׁ לְהַכְשִׁירָם וְאִין לְחוּשׁ בְּכַה"ג מְשׁוּם שְׁלֵא פְסֻדָּן וְכַעֲיִן מ"ש בְּתַשׁוּ' מִהָרִי"ל סִי'קִי"ט שְׁמַהֲר"מ הַתִּיר לְתַקֵּן פְּשֻׁלָא הָיוּ הָאוֹתִיּוֹת גּוּפָן אֶחָד אָלֵא פְרוּדוֹת כּו' אַע"ג דְּפֻסּוּלִין לְגַמְרִי כּו' כַּש"כ הֵבֵא דְכַשְׁרִים עכ"ל וְכַף י"ל אַנ"ד ג"כ כַּש"כ הֵבֵא פִינּוֹן שְׁאֲפָשֶׁר וְקָרוֹב הַדְּבָר דְכַשְׁרִים לְגַמְרִי לְכֹן מִהֲנִי תּיקוּן עכ"פ וְחָשׁוּב פְּסֻדָּן: קִיצוּר.

ובנ"ד אם יש לחוש לתקן בתפילין משום שלא פְסֻדָּן י"ל שְׁאִין לְחוּשׁ מְשׁוּנֵי טְעָמִים הָאֶחָד שֶׁלֹּפ"ד קִצָּת רֵאשׁוּנִים י"ל דְּתַנָּאֵי שְׁיִהְיֶה הַדְּיוֹ שְׁחֹר הַרְבֵּה אִין מְעַפֵּב כָּלֵל וְאֲפָשֶׁר יֵשׁ לְצַרְף דַּעְתָּם בְּנֵד"ז לְגַבֵּי חֲשֵׁשׁ דְּשְׁלֵא פְסֻדָּן פִּינּוֹן שְׁהָאוֹתִיּוֹת שְׁיֵשׁ עַלֵּיהֶן עֲבִיּוֹת וְגַסּוֹת הַדְּיוֹ הֵן שְׁחֹרִים.

עו"ל דְּדִיוֹ שְׁהוּא כְּמַרְאֵה גּוּף צָבַע אֵינְדִיף פֶּשֶׁר. וְאִפ"ל כְּשִׁפּוֹתֵבִין בּוּ עַל הַקֶּלֶף נַעֲשֶׂה דִיקָה יוֹתֵר כְּעֵין מ"ש בַּת"ש סִי' ל"ח סִק"ז דְּהַצָּבַע שְׁצוּבָעֵין הַבְּגָד.

וְשׁוּב רֵאִיתִי דְזָה אֵינוֹ דְּהַטַּעַם שְׁהַדְּבָרִים הַנְּצַבְעִים בְּכַחֲלוֹ הַנֶּקֶט אֵינְדִיךְ הֵם דִיקָה הַרְבֵּה מִן הָאֵינְדִיף זֶהוּ לְפִי שְׁהָאֵינְדִיף יֵשׁ מְבַשְׁלִים אוֹתוֹ עִם מֵיִם הַרְבֵּה. מִשָּׂא"כ דִּיוֹ זֶה שְׁאֶחָד שְׁבִישְׁלוֹ אוֹתוֹ עִם מֵיִם הוּא כְּמַרְאֵה אֵינְדִיף א"כ גַּם כְּשִׁפּוֹתֵבִין אוֹתוֹ עַל הַקֶּלֶף אִין רֵאוּי שְׁיִהְיֶ' דִיקָה עוֹד מְרָאֵהוּ מִמַּרְאֵה הַדְּיוֹ רַק מְעַט מְזַעִיר.

מ"מ י"ל דְּמִהֲנִי תּיקוּן דְּאִין לְחוּשׁ בְּכַה"ג מְשׁוּם שְׁלֵא פְסֻדָּן כְּדַמְשָׁמַע בַּת' מִהָרִי"ל: וְהֵנָּה הַטּוֹר א"ח סִי' ל"ב כ' אַבְל אִם חָסַר אוֹת א' אִין לָהּ תַקְנָה שְׁאִין מַגִּיהִין בְּתַפְּסִילִין שָׂא"כ הָיוּ כְּתוּבִין שְׁלֵא פְסֻדָּן וְאֶמְרוּ בְּמַכִּילְתָּא כְּתוּבֵן שְׁלֵא פְסֻדָּן יְגַנוּזוּ.

וְהַרְבֵּי כ' כ"כ הַרְמַב"ם ז"ל פ"א מַה' תַּפְּסִילִין. וּבְאַמַּת דְּבָרֵי הַרְמַב"ם אֵינּוּ כְּדָבָרֵי הַטּוֹר שְׁהַרְמַב"ם כ' פ"א הַט"ז שְׁאִין תּוֹלִין בְּהֵן אֲפִילוֹ אוֹת אַחַת אַבְל לֹא הַזְכִּיר כָּלֵל הַטַּעַם דְּהוּי שְׁלֵא פְסֻדָּן.

וְד' הַגַּמִּי"י שְׁם אוֹת נ' תְּמוּהִים דְּכַתֵּב ע"ז בְּרִישׁוֹשְׁלָמִי דְּמַגִּילָה מְפָרֵשׁ טַעְמָא מְשׁוּם דְּלֹא הָיוּ פְסֻדָּן דְּאֶמְרִינּוּן בְּמַכִּילְתָּא כְּתוּבֵן שְׁלֵא פְסֻדָּן יְגַנוּזוּ וְאִין מַחֲלֵק בֵּין בְּפִרְשִׁיּוֹת בֵּין בְּתִיבּוֹת בֵּין בְּאוֹתִיּוֹת עכ"ל.

וְזֶה אֵינוֹ דְּבִירוֹשְׁלָמִי פ"ק דְּמַגִּילָה נִזְכָּר רַק תּוֹלִין בְּסִפְרִים וְאִין תּוֹלִין בְּתַפְּסִילִין וּמְזוּזוֹת וְלָכֵן כ' בְּסַה"ת בְּסִי' ר"ה שְׁאִם דִּילְג אוֹת אַחַת אוֹ שְׁתֵּיִם וְהַגִּיט רִינוּחַ לְמַעַלָּה פְסֻדָּר הַשְׁוֹרָה יְכוּל לְכוֹתֵבֵן שְׁם עכ"ל.

הָרִי דַאֲע"ג שְׁכָבֵר כְּתוּב כָּל הַפְּרָשָׁה וְנִמְצָא כּוֹתֵב הָאוֹת א' אוֹ שְׁתֵּיִם שְׁדִילְג שְׁלֵא פְסֻדָּן כְּשֶׁר וּפְסִיּוּלָא דִירוֹשְׁלָמִי הוּא רַק שְׁאִין תּוֹלִין וְהוּא פְּסִיּוּלָא אַחְרֵינָא אָלֵא שָׂאח"כ כ' סַה"ת שְׁם אָמְנָם י"מ דְּטַעְמָא דְּאִין תּוֹלִין בְּתַפְּסִילִין וּמְזוּזוֹת לְפִי שְׁנַכְתְּבוּ שְׁלֵא פְסֻדָּר וְתַנָּא בְּמַכִּילְתָּא גַבֵּי תַפְּסִילִין כְּתוּבֵן שְׁלֵא פְסֻדָּן יְגַנוּזוּ.

א"כ אֲסוּר לְכַתְּוֵב בְּרִינוּחַ שְׁהַגִּיט הָאוֹת שְׁדִילְג עכ"ל וְכֵן סַתָּם בְּסִימְנֵיו לְהַחְמִיר כְּסַבְּרַת הִי"מ. אַבְל בִירוֹשְׁלָמִי אִין הַכְּרַח כָּלֵל לְדִין זֶה וְהָרִי לְסַבְּרָא קַמָּא דְסַה"ת כְּשֶׁר גְּמוּר הוּא.

וְלִכְאוֹ' נ' רֵאִיָּה לְסַבְּרָא הָרֵאשׁוּנָה מְלִשׁוֹן מְשֻׁנָּה פ"ק דְּמַגִּילָה (ד"ח סע"ב) אִין בֵּין סִפְרִים לְתַפְּסִילִין וּמְזוּזוֹת כּו' וְתַפְּסִילִין וּמְזוּזוֹת אִין נִכְתְּבִין אָלֵא אַשׁוּרִית. מְשָׁמַע דְּלִיכָא

חילוק אחר ביניהם ואילו להי"מ הרי פתיבת שלא פסדר אות אחת ותיבה א' פוסל א"כ יש הבדל גדול ביניהם.

וכן בירושלמי מקשה ע"ז מהא דתולין בספרים כו' אלמא דאין בין הוא דוקא ותירוצי הירושלמי ע"כ צריף לפרש כמ"ש הר"ן בתשובה וכדלקמן והנה הר"ן בתשובה סי' ל"ט נ' דמפרש דפיסול שלא פסדרן שבסה"ת היינו שהתלי' הנכתב באמצע שיטה שלא במקומו הוא נכתב לפי שהקריאה כו' ע"ש.

משמע דע"ז שנקתב אחר שכתב להלן אינו מקפיד פלל. אלא שתמוה פ"י בסה"ת דא"כ אמאי אסר סה"ת לכתוב ברינוח שהניח כו' הרי התם הקריאה פדרפה היא.

א"ו דהפיסול לפי שכ' להלן קודם שכתב אות זה. ומ"מ דעת הר"ן עצמו לפי מה שנגראה לו לפרש הירושלמי מוכן דאין קפידא לפסול משום מה שכ' להלן קודם שכ' אות זה שהרי ס"ל דתולין בתפילין ומזוזות פשהפתיבה גסה והמפרש בירושל' פ"ק דמגילה כ' ג"כ מעצמו לפרש הירושל' פן גם כ' דמייירי כשלא כ' אח"כ עדיין מאומה.

ונה דוחק גדול דא"כ למה לו לתלות יכתוב פסדר בהשוואה ובפרט לשון הר"ן ודאי לא משמע פן. ע"כ נ' דהר"ן לא ס"ל לפסול משום שכתב האות שדיקלג אחר שכתב תחלה אותיות שאחריו.

וכתבן שלא פסדרן מפרש בע"א. גם עכ"פ מוכרח מפי' הר"ן בהירושל' דטעם דאין תולין בתו"מ שביירושל' אינו שייף פלל לשלא פסדרן דאל"כ אין לחלק בין פתיבה גסה לדקה וכן מוכרח ג"כ לד' המפרש שם.

אלא דלהמפרש מייירי הירושלמי שתלה קודם שכ' אח"כ. אף עכ"פ מהירושל' אין ראי' לדון זה גם לד' המפרש וזה שלא כפי' הי"מ שבסה"ת סי' ר"ה דהטעם שאין תולין בתו"מ לפי שנקתבו שלא פסדר.

דא"כ גם פשהפתיבה גסה יש לפסול בשונה כמו שהפתיבה דקה ומהו זה שאמרו תו"מ שכתבן בספר' תולין בהן ופי' הר"ן והמפרש דר"ל שכתבן בכתיבה גסה. וצ"ל הי"מ שבסה"ת מפרשי' הא דתו"מ שכ' בספר' תולין בהן בע"א וגם מייירי הירושל' לדבריהם שכ' אח"כ קודם שתלה ולא כמ"ש המפרש דאייירי שכ' פן בתחלה ע"י תלייה כו' וצ"ע: ז והנה הרמב"ם פ"ה גבי מזוזה כ' וז"ל כתבה שלא על הסדר כגון שהקדים פרשה לפרשה פסולה עכ"ל וכ"מ הכ"מ משום דאמרינן במכילתא כתבן שלא פסדרן יגנוזו.

וכבר נת' בפ"א דאפילו אות א' שכתב שלא פסדר פסולה עכ"ל הנה אגיל לשיטתו דמפרש התם הטעם משום שלא פסדרן אבל באמת התם טעם הפיסול רק משום אין תולין ואפילו בא לתלות בשעת תחלת כתיבה אפ"ה פסול.

א"כ מדאשמעינן פיסול שלא פסדרן רק פאן בכגון שהקדים פרשה לפרשה. מוכח איפכא דאין לפסול אות א' או יותר שכ' שלא פסדר.

רק הפסול הוא פשהקדים פרשה לפרשה. ואין לתמוה ע"ז שהרי מדברי התוס' דמנחות (דל"ב) ד"ה להשלים מוכח דס"ל שאפ"י הקדים בכתיבה פרשה לפרשה כשרה כמ"ש ה"ט"ז בי"ד סי' ר"צ סק"א.

וכ"כ עוד התוס' בשבת (דע"ט ע"ב) ד"ה הא מורידין עושין ומ"ש הט"ז דהתוס' ס"ל דהיה דשלא פסדון מירי ונקא בחד פרשה עצמה אבל לא מפרשה לפרשה הוא תמוה דהרי מקור הדין דשלא פסדון פסול נובע מהמכילתא ס"פ בא ונשם מבואר בהדיא דקאי על סדר הפרשיות.

וכ"כ בשה"ת סי' ר"ו ואין לומר דכותבו פסדון קאי על כל פרשה לבדה. פלומר אל יכתוב פסוק שני תחלה ואח"כ פסוק ראשון אלא מסתבר דקאי אסדר ארבע פרשיות עכ"ל.

גם הנקה"כ רס"ח השיג על הט"ז ולכן צ"ל דהתוס' מפרשי' דמ"ש כותבו פסדון ר"ל שבתש"י יהי' כ' תחלה קדש ואח"כ והי' ואח"כ ש"מ כו' כותבו שלא פסדון היינו שהם כותבי' בהקלף פ' שמע קודם לנה"ל פי יביא.

דהם ע"ג הקלף שלא פסדון בתורה. וכן פ"י ה"ר"ן בתשו' כמש"ל ובתש"ר משפחת לה ג"כ אם כותבו בקלף א' דיצא.

אמנם בתש"ר פשפכותבין ד' קלפים לא משפחת שלא פסדון בכתיבה כ"א ר"ל שהניחו בכתבים שלא פסדון. ונקט כותבו ר"ל כותבו ומניחו בכתבים א"נ נקט כותבו אגב תש"י או תש"ר פשהו בקלף א' וכ"מ קצת בתוס' דמנחות (דל"ד סע"ב) מדכתבו ויש לדחות דבכתיבת הסופר קאמר.

מפל' דהפ"י האמיתי דקאי על הנחה בכתבים. מיהו אינו ראי' משם די"ל בפ"י יש לדחות היינו דבכתיבת הסופר לבד קאמר.

אבל אין קובעין בתפילין בסדר זה. והפ"י האמיתי הוא דקאי בין על כתיבת הסופר בין על קביעותן בתפילין אלא דא"כ חסר תיבת לבד דהל"ל דבכתיבת הסופר לבד קאמר פ"י דגם לפי האמת קאי זה אכתיבת הסופר ג"כ.

והנה בנקה"כ סי' ר"צ כ' לתרץ דברי התוספות במנחות (דל"ב) מקושני' הט"ז וז"ל א"נ התוס' כ' שם פ"נ למאי דדחי התם דמזוזה פרשיותיה פתוחות א"כ היהא פרייתא איירי להשלים א"כ ע"כ איירי בכל ענין בין שמשלים בפ' שמע או בפ' והי' וא"כ ע"כ פליג אמכילתא דשלא פסדון יגנוזו.

אבל למאי דקי"ל דפרשיותיה סתומות א"צ לאוקמא להשלים וא"כ לא אשכחן פלוגתא אמכילתא וקי"ל כמכילתא עכ"ל. ובמחכ"ת אשתמיטתיה לשעה התוס' דשבת (דע"ט סע"ב) ה"ל דשם לא נז' כלל מענין פרשיותיה אם הן פתוחות או סתומות ואעפ"כ כ' לצייר הא מורידין עושין כמ"ש במנחות שם או אם הי' פרשת והי' אם שמוע בראש העמוד יכתוב למעלה בגליון פ' שמע ואפשר גם דעת הרמב"ם פ"ה מ"ש גבי מזוזה כ' שלא על הסדר כגון שהקדים פרשה לפרשה.

ר"ל כפי' ה"ר"ן שפתיבתו שלא פסדון ממש והינו כגון שפ' והי' אם שמוע כ' תחלה ואחריה למטה פ' שמע. ובהכי א"ש שכתב זה רק גבי מזוזה בפ"ה ואמאי לא כ"כ גבי תפילין דהרי אדרבה במכילתא אי' כותבו שלא פסדון גבי ד"פ דתפילין.

ומ"ש הכ"מ וכבר נת' פ"א דאפי' אות אחת כו' ז"א דהתם נז' רק דאין תולין ואין ללמוד מזה לכתובין בשורה בלי שום תלין' רק שבכתבת הסופר לא כ' על הסדר. וכ"כ בנקה"כ בי"ד סי' רפ"ח שאין ללמוד זה ממ"ש בפ"א אין תולין כו'.

וא"כ קשה טובא למה לא השמיענו דין זה המפניש במכילתא במקומו בהלכות תפילין והעמידו בה' מזוזה. אבל את"ל דהרמב"ם ר"ל שלא על הסדר כדפרישי' דממש פ' והי' אם שמוע כ' קודם לשמע א"ש דכבר כתבו גבי תפילין פ"ג ה"ה ואם החליף סדר זה פסולות וגבי תש"י כ' זה שם ה"ו כותבן כו' על סדרן בתורה כו'.

ומה שתמה הט"ז וש"ך על התוס' לק"מ דהא בסה"ת מצינו בהדיא ססי' ר"ה לשינויא קמא אם דילג אות א' או שנים יכול לכותבן בריגות שבשיטה בסדר השורה. אף שפבר כתב פל הפרשה לפ"ז צ"ל דאין פיסול בכתבת אות א' או שתיים שלא כסדרן.

א"כ י"ל הרמב"ם והתוס' והר"ן ס"ל לשינויא זה אלא שלדבריהם אין בכתבת הסופר פיסול שלא כסדרן אפי' בפרשה ממש. רק שתהי' כתיבתה בקלף במקומה כסדרה בתורה.

לאפוקי פשהו בקלף שלא כסדרן שפ' שמע קודם לנהי' פי יביאך בתש"י כו' וכה"ג. אמנם לסה"ת עצמו אפי' לשינויא קמא אפשר רק אות א' או שתיים לא מפיסיל משום של"כ.

אבל הקדים פסוק לפסוק י"ל פסול אפילו לשינויא קמא. ובסי' ר"ו כ' בפשיטות דבכתבת הפרשיות יש קפיידא לכותבן כסדר שכתוב בתורה משמע דזהו אפי' לשינויא קמא דסי' ר"ה.

ואפשר גם דברי הרמב"ם פ"ה שהקדים פרשה לפרשה היינו דבפ' ממש יש קפיידא לכותבן כסדר כו'. משא"כ באות א' אין פיסול של"כ אלא דאין תולין כו' והנה לדינא נדאי אנו אין לנו אלא כהספמת הרא"ש והטור דאפי' באות א' פסול של"כ וכ"ד סה"ת בסימני' סי' ר"ג וכ"ד מהר"מ מרוטנבורק והגמ"י וכ"ד פל גדולי האחרונים מהרי"ל ותה"ד.

היינו משום פיון דמ"מ הפי' הפשוט במכילתא דגם כתיבת הסופר הפרשיות צ"ל כסדרן דנקא. א"כ ה"ה באותיות ותיבות שבכל פרשה וכמ"ש טעם זה בסה"ת בסימני' ססי' קצ"ט ולא מפליג בין בפרשיות בין באותיות ותיבות עכ"ל.

רק שמ"מ בב"ד נ' דמהני תיקון פיון שקרוב הדבר שאפילו בלי תיקון היו פשרים ועכ"פ האותיות ניקרין יפה מאד בטוב בלי שום תיקון אף שצריף לתקנו פדי שיהיו שחורים לגמרי מ"מ אין בזה משום שלא כסדרן דכל כה"ג יש לצרף סברת התוס' ושינויא קמא דסה"ת והר"ן וכנ"ל ואפשר גם מהר"מ בהגמ"י פ"א מה' תפילין גבי יודין שעל האלפין שלא היו נוגעין כו' דמתחלה פסל התפילין כו' ושוב אמר שיכולין לתקנו כו'.

משמע דמתחלה פסק דלא מהני תיקון משום שלא כסדרן פיון שהאות פסול לגמרי וכמו מ"ש בהגמ"י שם פ' הנ"ל אות ק' גם אין תקנה לתקנה כו' והני של"כ כו'. וצ"ל מאיזה

טעם קור בו אח"כ דאף שתינוק יכול לקורא סוף סוף האות פסול כמ"ש מהרי"ל בתשו' סי' קי"ט.

אלא די"ל דבכה"ג שתינוק יכול לקורא צירף סכרא דשינוי קמא דסה"ת. וי"ל בנד"ז גם המ"א ס"ק ל"ח יודה דאין לחוש דהכא הי' דיו גמור רק שאינו שחור באיזה אותיות שאין עליהם עפיות כו': ח ומעתה צריך לתקור אהא דמשמע מהמ"א סי' ל"ב ס"ק ל"ח. דאם ליכא משום שלא פסדון פשר פשמעביר עליו דיו שחור ולכאורה נ' לפסול מסוגיא דגיטין (די"ט ע"א) דבמעביר דיו ע"ג סיקרא אמר ר' יוחנן וכי מפני שאנו מדמין כו' ולא חשוב כ' העליון כ' לענין שבת.

וכ"ש לענין סת"מ דבענין ואנהו כמש"ש (ד"כ ע"א). וא"כ גם בנ"ד אם הפכת הראשון לא הי' הדיו פשר לסת"מ יש לדמותו למעביר דיו ע"ג סיקרא ואדרבה אפשר לדמותו למעביר דיו ע"ג דיו דגרע טפי דלכ"ע לא הוה פכת פלל.

ואע"ג דהתם ה"ט משום דדיו ע"ג דיו הרי הוא פמקודם וכהא אנו מתזיקי' שהדיו הראשון לא הי' פשר א"כ דמי לדיו ע"ג סיקרא. מ"מ אינו דומה לסיקרא פנין שהוא דיו שמתקיים רק שאינו שחור.

והפמ"ג במ"א ס"ק ל"ח תירץ דמוכח בגיטין (י"ט וכ') פל שאין הפכת ההוא פשר לתפילין דיו עליון מבטל לתחתון וכשר. ודבריו תמוהים דהתוס' שם.

די"ט ע"א ד"ה דיו ע"ג דיו) לא פתבו פן רק לרבי יהודה או לרב אחא שבגמ' שם (דף כ') אפילו לרבנן. אבל לרב חסדא אף שפכת התחתון הי' שלא לשמה נכתב השני עושהו לשמה הגט אינו פלום לרבנן וכן פסק הרמב"ן הביאו הרשב"א בחי' שם פרב חסדא אליבא דרבנן וכ"ה בש"ע אה"ע סי' קל"א ס"ה דלהרמב"ם אינו פוסל גט זה אפילו לכהונה ואף שי"א שחוששין לרב אחא מ"מ גם לדדהו היינו שחוששין כו'.

ובנה מסולק קושיות הפמ"ג מעל האלי' רבא סי' ל"ב סק"ה. ולא עוד אלא שפנדון הא"ר שהעביר דיו ע"ג זהב או שאר צבעונין שאינו דיו נ' דאף לרב אחא או אפילו לרבי יהודה הוא פסול.

דהנה בחי' הרשב"א בגיטין דף כ' ד"ה הא דאמר רב חסדא. כ' קשיא לן כו' דאפלי' דיו ע"ג סיקרא חייב אסקא ר' יוחנן דלענין גיטין לא הוי פכת כו' כ"ש דיו ע"ג דיו.

והיא דלעיל משמע דלכ"ע קא אמרינן מדלא אמרינן פה באנו למחלוקת ר' יהודה ורבנן כו'. וי"ל דהכא שמתחלה לא הי' לשמה ועכשיו נתחדשה בו פנונת לשמה הוי פכת כו' אבל לעיל דמעיקרא נמי לשמה כתביה השתא נמי מאי אוסר פיה פכת העליון בנה אינו פכת עכ"ל.

והנה ד' הרשב"א נובעים מדברי התוס' לעיל (די"ט) ד"ה דיו אף לכאורה אין מובנים ד' הרשב"א דהתוס' כ"כ היכא שכתב שני אינו מתקן פלום ע"ש. אבל פהא דרבי יוחנן בענין עדי' שאין יודעין לחתום מהו שיכתבו להם בסיקרא ויחתמו.

לא שנייה כלל תירוץ דהרשב"א דהא כתב העליון מתקן טובא יותר מערף התיקון משלא לשמה ללשמה. דאע"ג דסיקרא פשר בכתובת גט כמו דיו וא"כ מה שחתמו אח"כ בדיו אין זה נק' תיקון כ"כ הגם שג"ז י"ל דהוי תיקון.

אף הרי עוד זאת דמתחלה הי' החתימה פסולה לגמרי פיון שאיש אחר חתם שמות העדים ולא חתמו העדים עצמן א"כ אין זה עידי חתימה כלל וגרע טובא משלא לשמה. וא"כ אח"כ פשחתמו ע"ז העדים בדיו הוי תיקון עצום יותר מהתיקון דשלא לשמה. ללשמה אפילו הי' מדיו לדיו. כ"ש מסיקרא לדיו.

וכ"כ מהרשב"א שם (די"ט) ודמבעי לי ר"ל לר"י היינו דלא פרב אהא כו' ע"ש והפנ"י נדחק ליישב זה גם לרב אהא כו'. אמנם אשתמיט להו דברי סה"ת בה' תפילין סי' ר"ה גבי חק תוכות שכ' וז"ל וכינן שהאות פסול אין להכשירו ע"י חוזר ומעביר עליו קולמוס כו' אע"ג כשהי' צריף לכתוב השם ונתפונן לכתוב יהודה וטעה ולא הטיל בו דלית ר' יהודה אומר מעביר עליו קולמוס ומקדשו וגבי גט רב אהא אמר אפילו לרבנן פשר כו'. היינו משום שהאות נעשה לו כתיקנו ואינו מחוסר אלא לשמו כגון גבי כתיבת שם וגבי גט דבעינו לשמה אבל חק תוכות שאין שם אות עליו מודה דהעברת קולמוס לא משוי ליה גט וכ"ש לרבנן דאין מועיל עכ"ל.

ובהא א"ש דר' יוחנן אתיא לכ"ע אפילו לר' יהודה. דהתם שבכתב הראשון חתם איש אחר שם הע"ח ודאי חתימתו הוי כמו חק תוכות דאפילו ר' יהודה מודה בדיו ע"ג דיו דהעברת קולמוס לא משוי ליה גט.

ולא מיבעי לי לר"ל אלא בדיו ע"ג סיקרא כו'. ואפשר סה"ת הוציא דין זה מסוגיא זו מדלא אמרי' גבי בעיא דר' יוחנן באנו למחלוקת ר' יהודה ורבנן.

וע' בסה"ת ה' גיטין ססי' קט"ו (ויקצת אינו מובן ד' סה"ת דא"כ למה הוצרך ר' יוחנן להשיב וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה אף אם לענין שבת היו עושין מעשה היינו מפני שגם מתחלה האותיות נעשים כתיקונן רק שהי' ע"י סיקרא לכה פשכותב שנית בדיו י"ל דהוי כתב.

אבל ענין ע"ח בגט שהכתב הראשון גרע מחק תוכות פנ"ל. לכן אף שחתמו אח"כ הע"ח ע"ג כתב זה הגה כתב העדים שתחתיו (כתב) (הוי) כחק תוכות י"ל דלא מהני כלל לכן אפ"ל דהפמ"ג ס"ל דהתוספות והרשב"א לא ס"ל חילוקו של וצ"ע): ט ומעשה בדינו של הא"ר ודאי יש לדמותו לדינו דסה"ת גבי חק תוכות דזהב או שאר צבעונין הוי כמו חק תוכות ולכן אפילו לר' יהודה העברת קולמוס בדיו לא מהניוכ"ש לרבנן.

ואי משום דהוי ג"כ כדיו ע"ג סיקרא הרי אמר ר' יוחנן וכי מפני שאנו מדמין כו'. מיהו בנד"ז שגם כתב הראשון הי' בדיו אף אם לא הי' פשר משום שאינו שחור אין לדמותו לחק תוכות כ"א ללא לשמה.

דהוא ג"כ פיסול גמור רק מ"מ מהני לר' יהודה העברת קולמוס לשמה. כמו כן בנד"ז י"ל מהני לר' יהודה העברת קולמוס בדיו שחור אף לרבנן י"ל לכאורה דלא מהני כלל.

כמו דהתם גבי שלא לשמה לא מהני כתב עליון לשמה. וכבר נת' דקי"ל כרפנן וכרב חסדא.

דלא פרב אקא. והינינו לומר דכתב העליון דלשמה אינו כתב פלל מדאורייתא כמש"ל.

וא"כ לכאורה קשיא טובא על המ"א סי' ל"ב ס"ק ל"ח. ונלע"ד לחלק דבנד"ז שגם כתב הראשון הי' בדיו אף שלא הי' שחור לכ"ע מהני העברת קולמוס בדיו שחור דעד כאן לא אמרינו דכתב עליון אינו כתב אלא פשכתב תחתון שהוא פסול משום שלא לשמה וכה"ג מפסיק בין כתב העליון לקלף וא"כ אין כתב העליון מוקפת גויל מתחתיתה ר"ל שלא נכתב הדיו ע"ג הגויל כ"א ע"ג כתב התחתון אשר הוא נשאר פסול כמקדמם אף גם לאחר שנקתב על גביו כתב עליון לשמה דהא ע"י לשמה דכתב העליון לא נעשה כתב התחתון לשמה א"כ הפסול מפסיק בין הקלף לכתב העליון.

משא"כ ה"כא שגם כתב התחתון הי' בדיו לשמה אף שלא הי' הדיו שחור מ"מ פשמעבירי' עליו קולמוס בדיו שחור בתכלית הרי גם כתב התחתון נעשה שחור עי"ז שאף שהי' דיו יבש ואינו שחור מ"מ פשנותנין עליו דיו לח שחור ודאי נבלע דיו לח זה בדיו יבש ונעשה הפל שחור ואין שום פסול מפסיק בין הדיו השחור להקלף ואף אם לא נכנס השחרות בכל הדיו יבש הקודם אפשר אינו הפסק פיון דמ"מ דיו הוא ומתקיים וכמו דמחלק סה"ת לר' יהודה בין לא לשמה לחק תוכות דגרע טפי כף י"ל להפך דגם לרפנן יש חילוק בין לא לשמה דלא מהני העברת קולמוס לשמה לנד"ז שנקתב לשמה בדיו גמור שמתקיים רק שלא הי' שחור דמהני העברת קולמוס בדיו שחור כו'.

ועמש"ל לדעת הרא"ש ומרדכי בענין הדיו. ועיין בתשו' מהרי"ל ססי' קי"ט שכ' ונהיא דמביעני' לן בגיטין כתב ע"ג כתב אין ענינו לכאן ע"כ לא הבאתיו עכ"ל ור"ל דאין ענינו לכאן לפי ששניהם נעשו כתב א' וגם שניהם פשרים לכן אף שהעליון מצפה כתב התחתון אינו שייך פלל לנדון דגיטין דמייירי שהתחתון הי' פסול גמור כו'.

ולכן כמ"כ י"ל בנ"ד דנעשו פכתב א' ועכשיו שניהם פשרים: סימן טז אות א' ב' קדש קפץ ממנה דיו במקום א' בהקו ההולך משמאל לימין שהוא גוף א' ונעשה הפסק בקו הנ"ל גדול ערף חלק חמישי מכל אונף הקו ותינוק קוראו יפה (ומה) ממה] שנשאר רנשם הדיו במקום הפסק הנ"ל: נ"ל דיכול לתקנו מפמה טעמים.

הא' כמ"ש בתשו' מהרי"ל סי' קל"ז אין תולין משמע לתקן גוף האות שרי. וה"נ אין כאן רק תיקון.

ול"ד למש"ש ודאי אי הנה נפרד להדיא עד שפראה פשני זיינין כו' דגרע מתלייה דאין כאן אות. דשאני התם שנשתנה לגמרי לשני זיינין (בין לגדול בין לתינוק ע"ש).

והינינו כמ"ש ב"ב' הר"י אכסנדרני גבי צדיק שכתבה יוד נון כו' וגם ע"ז פ' רבינו סעי' ל' דהינינו פשאין התינוק קורא צ' או שניכר להדיא שהם יו"ד נ'. משא"כ בנד"ז אף שניכר פרידת הקו להדיא מ"מ לא נשתנו לב' אותיות כ"א צורת א' עלי' ותינוק קורא א'.

ול"ד למ"ש הב"י ואם נגע רגל האלף בגג האלף כו' אין תקנה כו' שלא פסדון. דהתם
פינן שצריך לגרור כל רגל האלף כמ"ש במ"א ס"ק ל"ה.

והנה לי כמו גבי רגל ההא והקוף וכה"ג הוי נדאי שלא פסדון כמ"ש בתה"ד סי' מ"ח
אע"ג דיש לחלק בין ה"א שגוררי רגלה דנדאי אין צורת ה' עליה כלל כ"א צורת ד'
מש"ה פשכותבי אח"כ הרגל הוי של"כ משא"כ ברגל האלף אף שיגררו הרגל לא
נשתנה לאות אחר מ"מ ס"ל להב"י דגם בכה"ג נשתנה צורת האות לגמרי.

ואין שום תמונת א' עליה כלל לכן הוי של"כ. משא"כ בנד"ז שע"י ההפסק לא נשתנה
מצורת א' כלל: הב' יש לחלק בין אם מתחלה בשעת פתיכה נעשה הפסול ובין נד"ז
שמתחלה נכתב בכשרות רק אח"כ (בכמה שנים) קפיץ הדיו.

דקא לפי משמעות הגמ' דמנחות (דכ"ט ע"ב) משמע דמכשירין כה"ג אף פסול גמור
דלכתחלה כמו ניקב רגל הה' אם תינוק קוראו יפה ונהגם שהט"ז פי' בע"א השיגו האלף
רבא סי' ל"ב ס"ק כ"ה. דמדברי המאירי שבב"י משמע לא פהט"ז.

וכ"מ בס' יראים סי' ט"ז דכ' הטעם משום דשיירי מצוה ניהו וכשרין אי ינוקא קרי להו
כו'. אלמא דבכה"ג שמתחלה נעשה בכשרות יש להקל טפי אף בפסול גמור דחמיר טובא
מפסול שלא פסדון כמ"ש מהרי"ק שרש ס"ט הובא ב"י ססי' ל"ו ולכן בנ"ד ג"כ יש
להקל מה"ט דתינוק קוראו יפה לענין של"כ דשרי לתקנו פינן שצורת א' עליו ותינוק
קוראו: הג' דגם בגוף הדין דמהרי"ל סי' קל"ז אי נפרד להדיא כו' גם מ"ש הרי"א גבי
צ' שכתבה יוד נון.

נלע"ד דהרשב"א ס"פ הבונה המובא בר"ן שם דס"ל דכה"ג ליכא משום חק תוכות כמו
חית שנטלו לגגו ונעשאו ב' זיינינו וכן שנטלו לגגו של ד' ונעשאו רי"ש. ודאי כש"כ
שיכשיר לענין של"כ.

דפסול דחק תוכות גדול משל"כ דקא ענין של"כ מאותיות פשר לגמרי לחד תירוץ
בסה"ת סי' ר"ה. משא"כ חק תוכות.

וא"כ אם להרשב"א ליכא בכה"ג משום ח"ת פינן דעיקר האות נעשה ע"י פתיכה אף
שהי' צורת אות אחרת ממש כמו ח' ונעשאו ב"ז. כש"כ לענין של"כ דישכשיר בדינו
דמהרי"ל והרי"א.

והפמ"א ח"א סי' ס"ו השיג על הש"ע עפ"ד הרשב"א. ואע"ג דלענין ח"ת נדאי אין להקל
נגד הר"ן שחלק על הרשב"א וכ"כ בסה"ת סי' קט"ו מ"מ לענין של"כ דלפסול כה"ג
אין מוכרח כלל ממהר"ם ששרי כ' תולין הוא דלא כו' רק מהרי"ל והרי"א ס"ל כן.

א"כ אפשר לצדד לסמוך ע"ד הרשב"א. מיהו בזה מסתפינא להקל.

אבל בנ"ד נדאי יש להקל מצד ב' טעמים דלעיל. ואין להחמיר בזה דהוא חנומרא דאמי
לידי קולא שלא נצטרף לגנוז ד"פ דתפילין בפרט שהם כת"י סופר מומחה ומפורסם
לטוב מנוחתו פבוד: סימן יז א בש"ע א"ח סי' ל"ב תחלת סעיף כ"ה כל אות שהיא
פתובה שלא פתקנה ואין צורתה עליה פגון נגע האלף בגג האלף או פני האלף בפנים
בגג שפתיה כו' אחר שכתב לפניו חזר ותקנה הוי שלא פסדון ופסולין.

והבאר הגולה אות ט' רשם ע"ז הגמי"י פ"א ופ"ב מהרי"ק בשןרש ס"ט ותה"ד סי' מ"ח
והר"י אפסנדרני עכ"ד. ועיין ב"י סי' ל"ב ד"ה פתוב בהגהמי"י פ"א.

ועיין בב"י סי' ל"ו ד"ה ונ"ל הר"י אפסנדרני אם הדביק גוף היו"ד שלמעלה או גוף
היו"ד שלמטה בגוף האלף פסולה כו' עכ"ל. והגר"א סי' ל"ב סכ"ה ס"ק ס"ז פתב ונ"ל
או שהיתה אות כו' זהו מן הפסולין דברייטא הנ"ל שנדמה לאותיות אחרות וכן ברישא
נגע רגל כו' שנשתנה צורת האות וכמשל"ק בש"ע סי' ל"ו ס"א שלא תשתנה כו' ולא
תדמה לאחת משא"כ בסיפא עכ"ל.

וכ' עוד הגר"א שהוא הדין דמנחות פ"ק הקומץ רבה (דכ"ח א') במשנה ואפילו כתב
אחד מעכבן ואמרו בגמרא שם (דכ"ט סע"א) אמר רב יהודה אמר רב לא נצרכה אלא
לקוצו של יו"ד. ופרש"י רגל מינו של יו"ד.

וקשה דהא בב"י סי' ל"ב ד"ה פתוב בהגמי"י פ"א כתב בשם הגמי"י פ"ב ונ"ל בשם
הרמ"ך והנה הר"ם פסל לי תפילי בשביל שלא היו מקצת יודין שעל האלפין ושעל
השינין כו' נוגעים לגוף האות ואמר דלא גרע מקוצו של יו"ד דמעכב ובעיניו פתיבה תמה
ושלמה ולא שבויה אכן שוב אמר שיכול לתקנם רק כשנעשו תחלה דתינוק דלא חכים
ולא טיפש יכול לקרות אותם אז יכול לתקן תיקונים אלו וכה"ג אפילו אחר שנכתבו כל
הפרשיות ולא הוי שלא פסדן עכ"ל.

וכ' הב"י שכ"כ מהרי"ק ותה"ד. ואפשר לומר מדאמר המשנה והגמרא ואפילו כתב אחד
מעכבן משמע דאבל סדר כתב אחד אינו מעכב והיינו אם כתב היוד בלא רגל הימני של
יוד וכתב אותיות אח"כ ונחזר ותיקן רגל הימני של היו"ד אינו פוסל משום שלא פסדן
והיינו אם תינוק דלא חכים ולא טיפש יכול לקרות אותו והיינו דדוקא הקש"י עצמו
מעכב ולא סדר פתיבתו דאל"כ הל"ל במשנה וגמרא רבותא יותר דאפילו סדר כתב
קש"י מעכב.

והיינו פיון שעיקר האות רובו פכולו נכתב פסדן וגם תינוק הי' יכול לקרותו גם קודם
התיקון לכן נהי דבעי תיקון מ"מ לא חשיב שלא פסדן: קיצור אם חסר אפילו רגל הימני
של יו"ד ותינוק דלא חכים ולא טיפש קורא יו"ד וכתב אח"כ אותיות הרבה נהי דצריף
תיקון לתקן הרגל הימני של יו"ד מ"מ לא מיפסלי האותיות משום שלא פסדן): ב קשה
דיהי' כמ"כ הדין בנגע רגל האלף בגג האלף כו' דהענין שנשתנה צורת האות דה"ל כמו
יו"ד שחסרה קש"י יהי מהני תיקון.

וראני' מתשו' מהרי"ל סי' קי"ט שכתב ונ"ל כמו שכתב מהר"ם והתיר לתקן כשלא היו
האותיות גופן אחד אלא פרודות דחשיב כתב פסדן פיון דתינוק דלא חכים ודלא טיפש
קרי ליה וראייתו מדקאמר אין תולין פ"י בין השורות בתפילין ומזוזות תולין הוא דלא
הא כה"ג שרי וה"נ נ"ד הכי ורואה אני שהדברים ק"ו דהתם בפרודות פסולין לגמרי
כמו שהוכיח מהר"ם מפמה ראיות אפ"ה פי מתקן ליה חשיב פסדן כו' עכ"ל.

וא"כ גם בנגע רגל האלף בגג האלף כו' שייף לומר פן אע"ג דפסול לגמרי מ"מ פי מתקן
ליה לא חשיב שלא פסדן פיון דתינוק דלא חכים ודלא טיפש קרי ליה וכ"נ עוד ממ"ש
מהרי"ל בתשו' ונ"ל אם חוטא דחית מלעיל אין נוגעים זה לזה אף מ"מ אין נזכר להדיא

פְּרִידָתָם אִם אֶפְשָׁר לְתַקְנָם אַחֲרֵי כְּתִיבְתָם וְע"ז הַשִּׁיב בְּסִי' קל"ז ו'ל בְּעֲנִיּוֹתַי נִרְאָה דְּשָׁרֵי לְתַקֵּן כִּי הֵיכִי דְשָׁרֵי מֵהֵר"מ לְתַקֵּן פְּשָׁאֵין גּוּף הָאוֹת נוֹגַע וְדִיִּיק לִיה מְהֵדֵר קְאָמֵר אֵין תּוֹלִין מִשְׁמַע לְתַקֵּן גּוּף הָאוֹת שְׁרֵי אָנּוּ נְמִי נִידוּק הֵכִי עַל הַחוּטְרָא פִּינּוּן שְׁפַתְבָּת שְׁאֵין נִזְכָּר פְּרִידָתָם לְהִקְדָּא אֵין בְּיַדִּי לְחַלֵּק מִשְׁאָר גּוּפֵי הָאוֹתִיּוֹת הַפְּסוּלוֹת לְמֵהֵר"מ מִכְּמָה רְאִיּוֹת בְּרוּרוֹת וְעֲצוּמוֹת שְׁהִבִּיא בְּתַשׁוּבָתוֹ אֶפ"ה שְׁרֵי לְתַקֵּן מִטַּעַם שְׁהִיָּה נִרְאָה אוֹת בְּתַחֲלָה ה"נ לֹא שָׁנָא כּו' וְדַאי אֵי הֵנָּה נִפְרַד לְהִקְדָּא עַד שְׁנִרְאָה כְּשֵׁנִי וַיִּינִין וְנִשְׁתַּנָּה צוּרַת הָאוֹת אֲהָא לֹא הֵנָּה דִּיִּיקִינוּ מֵאֵין תּוֹלִין דְּגַרְע מְתַלְיָה דְאֵין פֶּאן אוֹת.

אָבֵל גְּדוּן דִּינּוּן פִּינּוּן דְּנִרְאָה פְּחִית נִרְאָה דְשָׁרֵי לְתַקֵּן עכ"ל: ג ובש"ע אאזמו"ר הגאון נ"ע סי' ל"ב ססע"א ל' א"ם ל'א ע'ש'ה ר'ג'ל י'מני'ת ש'ל י'וד אֵין לָה תַקְנָה כּו' וּכ' דְהָא מֵהֵר"מ מְדַמָּה יוֹדִין שְׁעַל הָאֵלְפִין שְׁלֹא נִגְעוּ לְחֹסֵר רְגֵל יְמִנִית שְׁל יוֹד כּו'.

וּבְתַשׁוּבָה אַחַת הָאֲרַכְתִּי בְּעֲנֵן שְׁלֹא כְּסִדְרָן וּמִתּוֹךְ מ"ש שֵׁם נִרְאָה לְהַקְל בְּהִדִּין שְׁחַקְרִיתִי לְעֵיל סְעִיף ב' וְשְׁהִבִּיא עֲלִיו רְאִיּוֹת מִתְּשׁוּ' מֵהֵר"ל סי' קי"ט וְסִי' קל"ז: סִימָן יח ו'ל הַשְּׁאֵלָה. רְאָה רְאִיתִי בְּכַמָּה ס"ת וּתְפִילִין וּמְזוּזוֹת שְׁהַכְּפִין פְּשׁוּטִין אֵינָם עֲגוּלוֹת וַיֵּשׁ בְּזָה כְּמָה פְּרָטִים יֵשׁ שְׁהֵם חֲדִין בְּזוּיּוֹת מִבְּחוּץ וְגַם מִבְּפְּנִים בְּזוּיּוֹת חֲדָה כְּזֶה \$צִיּוֹר בְּסִפְרָא וַיֵּשׁ שְׁמִבְּחוּץ הֵם חֲדִים בְּזוּיּוֹת וּמִבְּפְּנִים הֵם בְּעֵיגוּל כְּזֶה \$צִיּוֹר בְּסִפְרָא אוֹ לְהַפֵּךְ שְׁמִבְּחוּץ הֵם בְּעֵיגוּל וּמִבְּפְּנִים הֵם חֲדִים.

וְהֵנָּה לְפִי הַמְּבֹאָר בְּס' ב"ש"א וּבב"י בְּשֵׁם מֵהֵרִיא"ס וּבש"ע שְׁל אֲאֲזֵמו"ר שְׁאֵם עֲשֵׂה לְכַף פְּשׁוּטָה זְנוּיּוֹת לְמַעְלָה כְּמוֹ דְלִית פְּסוּלָה וְאֵין לָה תִיקוּן בְּתו"מ לְכֵן נִהְגִּיתִי בְּעֲצָמֵי לְפִנְסוֹן אֶף כִּי רַבִּים חוֹלְקִים עָלַי וְאוֹמְרִים שְׁמָה שְׁמִבְּחוּץ שְׁזוּיּוֹת פְּסוּלָה הֵינּוּ אִם הֵגַג בּוֹלֵט וְעוֹבֵר מֵעֵבֶר דִּלְפָּן כְּזֶה ה' וְאוֹמְרִים כִּי כֵן מִשְׁמַע הַלְשׁוֹן כְּמוֹ דְלִי"ת.

וְאֵנִי הַשְּׁבִתִּי לָהֶם. שְׁהַבְּלִיטָה שְׁמַעְבָּר לְדוֹפָן הוּא נִק' עֵקֵב וְלֹא זְנוּיּוֹת וְרִאָיָה מִן הַמְּבֹאָר בְּתַמוּנַת אוֹת בֵּית שְׁיֵהֲנִי לָה זְנוּיּוֹת טוֹב לְמַעְלָה וְעֵקֵב טוֹב לְמַטָּה.

וְגַם בְּפִי מְבֹאָר בְּתַמוּנַת אוֹת דְלִי"ת שְׁצָרִיף שְׁיֵהֲנִי לָה עֵקֵב מְלַמְעָלָה מְזָה נִלְע"ד שְׁזוּיּוֹת לְבַד וְעֵקֵב לְבַד וְזֶה שְׁהוּא מְרוֹבַע בְּזוּיּוֹת לְמַעְלָה מִבְּפְּנִים וּמִבְּחוּץ וְדַאי נִלְע"ד שֵׁנִק' זְנוּיּוֹת וּפְסוּלָה. אֶף אֵין בְּיַדִּי לְהַכְרִיעַ אוֹתָם.

וּבְשָׂאֵרֵי כַפִּין פְּשׁוּטִים שְׁהֵם בְּזוּיּוֹת מִבְּפְּנִים וְלֹא מִבְּחוּץ אוֹ לְהַפֵּךְ מְסוּפָק אֵנִי בְּעֲצָמֵי אִם לְדוּנּוּ פְּזוּיּוֹת גְּמוּרָה אוֹ לֹא. עכ"ל הַשּׁוֹאֵל: א מָה שְׁרָצוּ.

לֹאמֵר דְּזוּיּוֹת הֵינּוּ אִם הֵגַג עוֹבֵר כּו' וְדַאי הוּא טְעוּת. אֲלֹא הָעֵיקָר כַּמ"ש מַעְלָתָה מִן הָרְאִיּוֹת שְׁפַתְבָּת וְכֵן מִשְׁמַע ג"כ מִמָּה שְׁכַתְּבָה הַבַּש"א גְּבִי אוֹת ב' הַג"ה ו'ל וּכ"כ הַחֲסִיד שֶׁהֵב' מִן הָאוֹתִיּוֹת שְׁיֵשׁ לָהֶן זְנוּיּוֹת כּו' וְלֹאפּוֹקִי מְסוּפָרִים בּוּרִים שְׁכּוֹתְבִין כָּל הַבֵּיתִין עֲגוּל לְמַעְלָה כְּמוֹ כָּף וּנ"ל שְׁסִבְרַתָּם אַחֲרֵי שְׁיֵשׁ לָה עֵקֵב לְמַטָּה לְהַפִּירָא שְׁאֵינָה כָּף כּו' אַז א"צ יוֹתֵר וּבְאֲמַת טְעוּ כּו' עכ"ל.

הֵרִי מְבֹאָר דְּזוּיּוֹת הוּא רַק מָה שְׁאֵינּוּ עֲגוּל כַּמ"ש וְלֹאפּוֹקִי מְסוּפָרִים בּוּרִים שְׁכּוֹתְבִין כָּל הַבֵּיתִין עֲגוּל לְמַעְלָה וְגַם בְּמִקְרָא בְּנְבִיאִים בְּזִכְרָנִי סִי' ט' ט"ו פְּזוּיּוֹת מְזַבְּח. פִּי בְּמַצּוֹת צִיּוֹן פְּקָרְנוֹת.

ובלעז וינקעל. וכן בתלים סי' קמ"ד בנותינו פנויות.

פרש"י שפנויות מן שרות וקרב"ק במכלול בערך זה כ' נזירות היינו הפאות הרי מכל זה מוכן דנזירות לאו היינו שהגג עובר. וכן בתרגום פ' תרומה ופ' ניקהל למקצעות המשכן ותרגומן לנזירות משכנא.

וכהנה רבות שם מבואר דנזירות היינו כמו שפכתת שהוא כל שאינו עגול בקצהו שרי המשכן פשוט שלא הי' לו עקב וכמבואר בפ' רש"י פ' תרומה כ"ו כ"ג. וכן מתבאר ממ"ש חכמי התכונה והמחקר בענין פי' נזירות שיש ג' מיני נזירות ענין בס' תכונות השמים סי' ג' וז"ל אם תמשוך שני קונים ישרים זה בצד זה עד שפוגשים יחד בנקודה א' אותה נקודה תקרא נזירות עכ"ל לענינו הרי ברור כמ"ש דנזירות הוא לאפוקי פשהקצה עגול כו'.

וכ"מ ג"כ בב"י סי' ל"ו בכמה מקומות ואחד מהן מ"ש באמצע סי' הנ"ל בד"ה ומ"ש בשם החסיד וז"ל אלו האותיות שיש להן נזירות בדהח"ם פה"ת ואלו שאין להם נזירות טו"כ לסק"ר עכ"ל. והרי יש מאותיות אלו שאמר שיש להם נזירות שאין להם שום עקב קלל רק הן מרובעות לבד וכמו אות פ' וענין בדברי הגאון אאזמור"ר וז"ל בסי' ל"ו גבי פ'.

אלמא פשוט מה שהוא מרובע ולא עגול זהו הנקרא נזירות. וכ"מ ממ"ש הב"י בשם הבש"א גבי אות מ סתומה בענין מם פתוחה שלא הזכירו שיש לה נזירות כו' מפני שהם פתוחה למעלה עגולה ע"ש אלמא דפי' נזירות היינו מה שהוא מרובע ולא עגול.

וא"כ לפ"ז דברי ר"י אספנדריני שהביא הב"י סי' ל"ו שאם פתב הכאף פשוטה כמו בזויות כמו דלית שהיא פסולה ובתפילין ומזוזות לא יועיל בה תיקון כמו הדלית שעשאה כמו ריש עכ"ל.

נהביאו ג"כ הרמ"א בד"מ הארוך. מתפרשין כפשוטן שאם עשה הכף פשוטה מרובעת למעלה היא פסולה.

וכ"כ בהד"א הפמ"ג במ"א ססי' ל"ב גבי אות כ' פשוטה: קיצור. הנשאלה על כף פשוטה שעשאה למעלה מרובעת כמו דלית או בית ולא עגולה כמו כ'.

אם מהני לה תיקון בתפילין. ואיך יהי' התיקון.

מדברי ריא"ס שהביא הרב"י סי' ל"ו מבואר דלא יועיל בה תיקון נהביאו ג"כ בד"מ הארוך סי' ל"ו פאות כ': ב וצ"ל טעם סברא זו. ויש לומר משום שכתב הב"י בשם רא"ם שכל הפשוטות צריכות כו' תהיה עגולה כו' דאין חילוק ביניהם רק שזו כפופה וזו פשוטה עכ"ל וגבי כף כפופה איתא בגמרא פרק הבונה (דק"ג ע"ב) שלא יכתוב ביתין כפין.

כפין ביתין. ופרש"י שלא יהיו דומין בכתיבתן.

וס"ל שאם הכף כפופה מרובעת למעלה ה"ז דומה לבי"ת. וכן משמע בסה"ת סוף הלכות תפילין וז"ל כף כפופה צריף שתהא עגולה שלא תהא נראית בי"ת וכף פשוטה צריף שתהא עגולה למעלה.

וגם תהא אַרְנוּכָה גַם כַּנְגַד כְּפוּלוֹת שֶׁל כַּף שְׁאִין חִילּוּק בֵּין זו לְזו אֵלֶּא שֶׁזו כְּפוּפָה וְזו פְּשוּטָה עכ"ל. וכ"כ בהגמ"י פ"א מה' תפילין.

וּמְדַכְתֵּב גַּבֵּי כַּף פְּשוּטָה שֶׁתְּהֵא עֲגוּלָה לְמַעַלָּה וְגַבֵּי כַּף כְּפוּפָה כְּתֵב סֵתֵם שֶׁתְּהֵא עֲגוּלָה מִשְׁמַע דְּכַף כְּפוּפָה צָרִיךְ שֶׁתְּהֵא עֲגוּלָה מְלַמְעָלָה וּמְלַמְטָה. וּבְכַף פְּשוּטָה אִין שְׁיִיךְ רַק שֶׁתְּהֵא עֲגוּלָה לְמַעַלָּה מְשׁוּם שֶׁאִין חִילּוּק בֵּין זו לְזו וְכֵן הֵבִין הַפּוֹמ"ג שֶׁכ' בְּאִשְׁל אַבְרָהָם סָסִי ל"ב כַּף עֲגוּלָה מְכַל צַד בְּיָמִין לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה וַיִּרְאֶה כָּל שְׂיִישׁ לָהּ זְנוּיוֹת לְמַעַלָּה אוּ לְמַטָּה פְּסוּלָה עכ"ל.

אֲכַן אֵאָזְמוּר הַגָּאוֹן ו"ל סִי ל"ו כְּתֵב ו"ל כַּף כְּפוּפָה קְבַלְתָּ הַחֲסִיד שֶׁהִיא צ"ל עֲגוּלָה מְכַל צַד וְלֹא יִהְיֶה לָהּ שׁוּם זְנוּיוֹת לְכַתְחֻלָּה. וְאִם עָשָׂה לָהּ זְנוּיוֹת בְּאַחֲרֵיהֶּ מְלַמְעָלָה כְּשֶׁרָה אִם הִיא עֲגוּלָה לְמַטָּה.

אֲבָל אִם עָשָׂה מְלַמְעָלָה וּמְלַמְטָה הָרִי זו דוֹמָה לְבֵית וּפְסוּלָה עכ"ל וּבְמִרְאֵה מְקוֹם מֵהַצַּד כ' שֶׁמ"ש וְאִם עָשָׂה לָהּ זְנוּיוֹת כו' יֵצֵא לוֹ מִמ"ש הַבִּש"א וּב"י סִי ל"ו בָּאוֹת מ' וּבָאוֹת פ' וּבִמ"ש בְּשֵׁם מֵהֵרִיא ס בָּאוֹת כ' וּבד"מ וְצָרִיךְ עֵיוֹן עכ"ל.

וְהֵינּוּ מִמ"ש בָּאוֹת מ' וְהֵזְנוּיוֹת לְמַטָּה אִינוּ מֵהַפֶּה תְּנַאֲרָה שֶׁהָרִי בְּכַתִּיבָה הַמְּאֻשְׁרָה נִהְיָו הַסּוֹפְרִים לַעֲשׂוֹת לְכַף כְּמִין זְנוּיוֹת עכ"ל. וְכֵן בָּאוֹת פ' כְּתֵב וּכְשֶׁאִין לָהּ זְנוּיוֹת לְמַטָּה תַּחֲשֵׁב תְּמוּנַת כַּף אַע"פ שְׂיִישׁ לָהּ זְנוּיוֹת מְלַמְעָלָה שֶׁהָרִי בְּכַתִּיבָה הַמְּאֻשְׁרָה נִהְיָו הַסּוֹפְרִים לַעֲשׂוֹת הַכַּף כְּכֹה לְנוֹי עכ"ל.

כ"ה בְּבִש"א וּמ"ש בְּטוֹרִים דְּסִלְאוּיִטָּא לַעֲשׂוֹת הַכַּף כְּפָא לְנוֹי הוּא ט"ס. שֶׁכְּתִבוּ בְּמְקוֹם כְּכֹה כְּפָא.

וּמִזֶּה מְבֹאֵר דְּאִין פִּיְסוּל בְּכַף כְּפוּפָה אִא"כ עָשָׂה לָהּ זְנוּיוֹת מְלַמְעָלָה וּמְלַמְטָה אֲבָל אִם עָשָׂה לָהּ רַק מְלַמְעָלָה לֹא מִפְּסִיל. וְעַ עוֹד בְּב"י סִי ל"ו קְרוּב לְסוּפוֹ וְז"ל כְּתֵב הַמְּרָדְכִי פ' הַקּוֹמֵץ כָּל אוֹתוֹת כְּפוּפוֹת שֶׁעֲשָׂאָן עֲגוּלִים מִצַּד יָמִין בְּלֹא זְנוּיוֹת כְּשֶׁרָה כו'.

וּמִשְׁמַע דְּלְכַתְחֻלָּה אִין לַעֲשׂוֹתָן עֲגוּלוֹת וְתִימָה כו' שֶׁהָרִי כַּף אִם לֹא עָשָׂאָה עֲגוּלָה כו' עכ"ל. וְהוּא בְּמִרְדְּכִי שֶׁם סָסִי תַקְנ"ו.

וּבְבִיאור מְרָדְכִי דְפ"א ע"ג שׁוּרָה ל"ו בְּד"ה וְכָל הַכְּפוּפוֹת עָמַד ע"ז. וְעַ מִזֶּה בְּד"מ הָאֲרוּךְ סִי ל"ו גַּבֵּי אוֹת ו' וּבְד"מ שֶׁלְּפָנֵינוּ סִי הַנִּלְסָק"ז אֶף מִמ"ש הַב"י בְּשֵׁם מֵהֵרִיא ס גַּבֵּי ד' פְּשוּטָה שֶׁאִם עָשָׂה לָהּ זְנוּיוֹת מְלַמְעָלָה פְּסוּלָה לֹא מִשְׁמַע כֵּן דְּהֵא ע"כ אִין הַטַּעַם רַק מְשׁוּם שֶׁצ"ל דוֹמָה בְּכָל הַיְכּוּלָת לְכַף כְּפוּפָה שֶׁצ"ל עֲגוּלָה כְּדִי שֶׁלֹּא תִדְמָה לְבֵית.

שֶׁזֶהוּ אוֹמְרָם שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כַּפִּין בֵּיתִין. וְכֵינּוּ שֶׁאֶף בְּכַף כְּפוּפָה אִם עָשָׂה לָהּ זְנוּיוֹת מְלַמְעָלָה כְּשֶׁרָה.

א"כ מֵהַכ"ת יֵהִי פְּסוּל בְּכַף פְּשוּטָה כְּשֶׁעָשָׂה לָהּ זְנוּיוֹת מְלַמְעָלָה. דְּדִיּוֹ לְבָא מִן הַדִּין לְהִיּוֹת כְּבִדּוֹן.

וְאִין לוֹמַר מְשׁוּם בְּכַף כְּפוּפָה נִשְׂאָר עכ"פ עֲגוּלָה בְּלֹא זְנוּיוֹת לְמַטָּה. הִיא הַמְּעִידָה וּמְפָרִישָׁה בֵּין בֵּי"ת שְׂיִישׁ לָהּ שֶׁם זְנוּיוֹת לְכַף הוּא דְּאֶף שְׂיִישׁ לָהּ זְנוּיוֹת לְמַעַלָּה כְּשֶׁרָה כֵּינּוּ דְנִשְׂאָר הַיְכָר שֶׁלֹּא תִדְמָה לְבֵי"ת.

אָבֵל בְּכָף פְּשׁוּטָה וְשָׂאִין שְׂיָיָךְ בָּהּ כָּלֵל עֲנִין וְזוּיּוֹת לְמַטָּה. א"כ מִש"ה אִם עָשָׂה לָהּ זְוִיּוֹת לְמַעְלָה פְּסוּלָה.

דמ"מ סְבָרָא רְחוּקָה הִיא מְאֹד כִּינּוּן שְׂמֻקּוֹר הַטַּעַם שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כַּפִּין בֵּיתוֹן. וּבְכָף פְּשׁוּטָה מְצַד עֲצָמָה אִף אִם הִיא מְרֻבַּעַת לְמַעְלָה אֵינָה דוֹמָה כָּלֵל וְכָלֵל לְבֵי"ת.

רַק שֶׁהוֹצֵרְכֵנוּ שְׂתֵהֵל עֲגוּלָה לְמַעְלָה מְשׁוּם לְתֹא דְכָף כְּפּוּפָה. וְכִינּוּן שְׂבָכָךְ כְּפּוּפָה עֲצָמָה זֶהוּ פֶּשֶׁר א"כ כִּש"כ בְּכָף פְּשׁוּטָה דְאֵטוּ יִצִּיבָא בְּאַרְעָא כו' וְעוֹד דְדִיּוּ לְבָא מִן הַדִּין לְהוּיּוֹת כְּנֻדוֹן כַּנ"ל.

א"ו עכצ"ל שְׂלֵדְבְרֵי מֵהֵרִיא"ס בְּשֵׁם יֵשׁ מִי שְׂכַתְבַּת הַפּוֹסֵל כֵּן בְּכָף פְּשׁוּטָה כ"ש דְּפֻסּוּל בְּכָף כְּפּוּפָה אִף אִם עָשָׂה לָהּ זְוִיּוֹת מְלֻמַּעְלָה לְבַד. אֲלֵא צ"ל עֲגוּלָה לְמַעְלָה וּלְמַטָּה.

וכמ"ש הפמ"ג כְּדִלְעִיל. וְזֶהוּ שְׂסִיָּים אֵאזְמו"ר נ"ע וְצָרִיךְ עֵיוֹן.

וְכֵן מִשְׁמַע בְּאַגוּר לְהַחְמִיר מְאֹד בְּכָף כְּפּוּפָה שְׂתֵהֵא עֲגוּלָה מְכַל צַד. וְז"ל כ' יִכְתּוּב הַכָּף עֲגוּלָה מֵאַחֲרֵיהּ מְאֹד שֶׁלֹּא תִדְמָה לְבֵית וְהַכָּף פְּשׁוּטָה וְעֲגוּלָה כְּמוֹ רִישׁ וְלֹא כְּמוֹ דְלִית כִּי כָף כְּפּוּפָה וּפְשׁוּטָה הַפֶּל אֶחָד רַק הֶעָקוּם כו' וְכֵן יֵשׁ בְּסִפְרֵי יְרֵאִים עכ"ל.

וְז"ל הַסֵּפֶר יְרֵאִים ס' ט"ז וְכָל ד' צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת עֲגוּלָה מֵאַחֲרֵיהּ וְרִגְלָה מְשׁוּפָה. וְטַעַם שְׂאִין חִילוּק בֵּין כָּף כְּפּוּפָה לְכָף פְּשׁוּטָה כִּי אִם כְּפִיפּוּתוֹן וּפְשִׁיטוּתוֹן עכ"ל הֵרִי הַטַּעַם שְׂכָף פְּשׁוּטָה צָרִיכָה לְהוּיּוֹת עֲגוּלָה לְמַעְלָה הוּא מְשׁוּם שֶׁצ"ל שְׁוֶה לְכָף כְּפּוּפָה כַּנ"ל: קִי צוֹר וְהַטַּעַם מְשׁוּם דְכָף פְּשׁוּטָה צ"ל כְּתֻמוּנַת כ' כְּפּוּפָה דְאִין חִילוּק רַק שְׁוֶה פְּשׁוּטָה וְזוֹ כְּפּוּפָה.

וּגְבִי כָף כְּפּוּפָה ס"ל שֶׁצ"ל עֲגוּלָה לְמַעְלָה וּלְמַטָּה כַּמ"ש הָאָגוּר. אִף יֵשׁ דְעָה דְגַם כ' כְּפּוּפָה אִם עָשָׂה לָהּ זְוִיּוֹת בְּאַחֲרֵיהּ מְלֻמַּעְלָה כְּשֶׁרָה אִם הִיא עֲגוּלָה לְמַטָּה.

וּלְדַבְרֵיהֶם כַּמ"כ אֵין לְפֻסּוּל בְּכָף פְּשׁוּטָה שֶׁעָשָׂה לָהּ זְוִיּוֹת לְמַעְלָה דְהֵינּוּ שֶׁהִיא שֶׁם מְרֻבַּעַת וְלֹא עֲגוּלָה: ג אִף לַפ"ז יִצָּא לָנוּ שְׂלֵדְבְרֵי הַבִּש"א דְנִרְאָה מְדַבְרֵי שְׂאִין פִּיּוּסוּל בְּכָף כְּפּוּפָה אִם לֹא עָשָׂה עֲגוּלָה לְמַעְלָה א"כ לֹא יֵהי' ס"ל לְפֻסּוּל בְּדִיעֵבַד גַּם בְּכָף פְּשׁוּטָה אִם עָשָׂה מְרֻבַּעַת לְמַעְלָה דְהָא בְּהָא תְּלִיא.

אִף קָשָׁה לִי שֶׁהַבִּש"א עֲצָמוּ בַּא"ב הֵרֵאשׁוֹן שֶׁהִבִּיא פֻּסֵל בְּכָף פְּשׁוּטָה שֶׁעָשָׂה לָהּ זְוִיּוֹת. וְז"ל וְהַכָּף פְּשׁוּטָה עֲגוּלָה כְּמוֹ הֵרִישׁ וְלֹא כְּדִלִית כִּי כָף הַכְּפּוּפִים וְהַפְּשׁוּטִים הַפֶּל אֶחָד כו' וְז"ל לְפִי קִי צוֹר דְעָתִי שְׂאֵם כְּתֵב הַכָּף פְּשׁוּטָה בְּזוּיּוֹת כְּמוֹ דְלִי"ת פְּסוּלָה וְלֹא יוֹעִיל כָּלֵל תִּיקוֹן כִּי נִקְרָא חֶק תּוֹכוֹת דוֹמָה לוֹ שְׂאֵם כְּתֵב דְלִית בְּמִקּוֹם רִישׁ כו' וְאֵע"פ שֶׁהִתִּיבּוּק יִקְרָא הַכָּף פְּשׁוּטָה בְּזוּיּוֹת כְּמוֹ בְּלֹא זְוִיּוֹת אִפ"ה אֵין בְּזָה רְאָיָה שֶׁאֲדַרְבָּה הִתִּיבּוּק מִכִּירָה בְּזוּיּוֹת יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהוּא בְּלֹא זְוִיּוֹת מִחֲמַת שִׁבּוּשׁ הַסּוֹפְרִים כְּאֲשֶׁר כּוֹתְבִים עֲתָה כְּמַעַט רֹב בְּשִׁבּוּשׁ לְכֵן מְזָה אֵין רְאָיָה עכ"ל שֶׁם דָּף י' ע"ג.

הֵרִי ס"ל בְּפִשְׁטוּת לְפֻסּוּל בְּזָה כְּמוֹ הֵרִישׁ שֶׁעָשָׂה ד'. וְתֻמוּהָ מְאֹד קִינְשָׂא הַנ"ל אִם ס"ל בְּכָף כְּפּוּפָה שֶׁעָשָׂה מְרֻבַּעַת לְמַעְלָה לְהַכְשִׁיר אִיךְ יְפֻסּוּל בְּכָף פְּשׁוּטָה.

(הג"ה.)

וְעוֹד שֶׁהָרִי כָּתַב כָּאֵן כִּי כָּף הַכְּפוּפִים וְהַפְּשׁוּטִים הַכֹּל אֶחָד וּא"כ אִם בְּכָף כְּפוּפָה כָּשֶׁר
כְּשֶׁעָשָׂה לָהּ זְוִיּוֹת לְמַעַלָּה א"כ יֵשׁ לְהַכְשִׁיר בְּכָף פְּשׁוּטָה וּצ"ע. עכ"ה אַחַר זְמַן) וְאֶפְשָׁר
הָאֵלֶּף בֵּית הֶרְאִשׁוֹן אֵינּוּ שֶׁל הַבֵּשׂ אַ עֲצָמוּ.

כ"א עֵינָר א"ב שְׁלוֹ מִתְחִיל אַח"כ דִּי"ז ע"ג. וְתַדַּע שְׁבַא"ב הֶרְאִשׁוֹן גְּבִי מ' סְתוּמָה כ' מ'
סְתוּמָה יִכְתּוֹב כָּף מְרֻבֵּעַ לְגַמְרֵי כו' וְהַג"ה דְּמִיְמוֹנֵי נִמְצָא שֶׁהֵמָּם סְתוּמָה עֲגוּלָה מִכַּח מ'
פְּתוּחָה שְׂאִין בֵּין זו לְזוּ רַק הַסְּתִימוֹת וְהַפְּתִיחוֹת אֵף נ"ל לְפִי מִיעוּט שְׂכָלֵי שְׂאִין זֶה רְאָיָה
כִּי מֵאֵן לִימָא לָן שֶׁהֵמָּם פְּתוּחָה דִּינָה לְהִיּוֹת עֲגוּלָה כו' וְאִם הִנֵּה לִי פַח הִיִּיתִי כּוֹתֵב כְּמוֹ
כֵּן הֵמָּם פְּתוּחָה בְּזוּיּוֹת מִחֻמַּת שְׂאִין בֵּין זו לְזוּ כ"א סְתִימוֹת וּפְתִיחוֹת כו' עכ"ל.

וְאִילוּ בַּא"ב הַשְּׁנִי דִּי"ז ע"ד כְּתַב מִם פְּתוּחָה תְּהִי לְמַעַלָּה לְצַד יְמִין קֶצֶת עֲגוּלָה כו' מִם
סְתוּמָה תְּהִי קֶצֶת לְמַעַלָּה עֲגוּלָה לְצַד הַיְמִין. וְכ"כ בְּאֵלֶּף בֵּית הַשְּׂלִישִׁי גְּבִי מ' פְּתוּחָה וּמ'
סְתוּמָה דִּי"ט סע"ב וְעֵמוֹד ג' א"כ כמ"כ י"ל שְׂכָלֵי א"ב הַשְּׂלִישִׁי אֵין לְפָסוּל כָּף פְּשׁוּטָה
שֶׁעָשָׂאָה מְרֻבֵּעַ לְמַעַלָּה מְדַכְתֵּב שָׁם גְּבִי אוֹת פ' וְכִשְׂאִין לָהּ זְוִיּוֹת לְמַטָּה תִּחְשַׁב כְּמוֹ כָּף
אֲע"ג שְׂיֵשׁ לָהּ זְוִיּוֹת מְלַמְעָלָה כו' כִּנּוּי לְעֵיל וּמ"ש בַּא"ב הֶרְאִשׁוֹן לְפָסוּל בְּכָף פְּשׁוּטָה
שֶׁעָשָׂה לָהּ זְוִיּוֹת לְמַעַלָּה הוּא דְּעָה אַחֲרָת.

אוּ שְׂמָא יֵשׁ לִיִּישׁב שָׁגַם לְפִי הַא"ב הַשְּׂלִישִׁי אֵמַת לְפָסוּל כֵּן בְּכָל פְּשׁוּטָה. וְאֵין לְהַכְשִׁיר
מִמְשַׁמְעוֹת דְּבָרֵיו בַּא"ב הַשְּׂלִישִׁי לְהַכְשִׁיר מַה שֶׁפָּסַל בְּפִשְׁיטוֹת בַּא"ב הֶרְאִשׁוֹן דְּאֵין פַּח
בְּהוֹכַחָה לְסִתְרוֹ דְּבָרֵיו הַמְּפֹרָשִׁים בְּהִדְיָא קִיצוֹר.

אֵף קָשָׁה עַל הַבֵּשׂ אַ שֶׁפָּסַל בְּכָף פְּשׁוּטָה שֶׁעָשָׂה לָהּ זְוִיּוֹת אֵף שֶׁנִּרְאָה מְדַבְּרֵיו שְׂאִין פִּסּוּל
בְּכָף כְּפוּפָה אִם לֹא עָשָׂאָה עֲגוּלָה לְמַעַלָּה. וְאִפ"ל שֶׁהֵן ב' דְּעוֹת אוּ דְּכָף כְּפוּפָה שְׂאִין
שֶׁעכ"פ הִיא עֲגוּלָה מְלַמְטָה.

וְדוּחַק: ד וּמ"מ לְעַנְנֵן הַלְכָה לְמַעַלָּה אִם לְפָסוּל כָּף פְּשׁוּטָה שְׂיֵשׁ לָהּ זְוִיּוֹת לְמַעַלָּה הוּא
צִע"ג. כִּי הַמ"א ס' ל"ב ס"ק כ"ו הִבִּיא תְּשׁוּ' מִהַרְמ"ג ס' קכ"ד שֶׁמְכַשִּׁיר בְּזֶה וְרִאִיתִי
בַּגּוֹף תְּשׁוּ' מִהַרְמ"ג הַנֵּל שֶׁהָאֵרִיף מְאֹד בְּזֶה וְז"ל וְהַעֲדוּ אֲנָשִׁים ת"ח כְּשָׂרִים וְסִפְרֵי
דְּוִקְנֵי כִּי כָּל הַסִּתּוֹת וְכָל הַתְּפִילִין כֵּן הֵם הַכָּף פְּשׁוּטָה בְּלִי עֵיגוּל בְּכָל עֵיר שְׂאֵלוֹנִיקֵי כִּי
הִיא עֵיר וְאִם בְּיִשְׂרָאֵל וּפְהָ בְּאֵרֶץ הַצְּבִי כָּל הַסִּפְרִים וְהַתְּפִילִין כָּף נוֹהֲגִים.

וְהִנֵּה מְהֵרָא יִצְרַפְתִּי רַב וְגֵאוֹן בְּיִשְׂרָאֵל וְחִבֵּר סֵפֶר וְכָתַב שְׂאִין לְעַגְל הַכָּף פְּשׁוּטָה כ"א
רְבוּעָה כְּדִלִית עכ"ל וְעו"ש הָאֵרִיף בְּזֶה. אֵלֶּא שֶׁהַמ"א כ' אֲבָל בִּתְשׁוּ' מְהֵרָא לְמִשְׁמַע
דְּפָסוּל.

וּמְלִשׁוֹן אֲבָל מִשְׁמַע קֶצֶת דַּס"ל ג"כ כֵּן. וְכֵן פָּסַק כַּאֲזַמו"ר הַגֵּאוֹן נ"ע.

וְכֵן פָּסַק הָאֵלֶּף רַבָּה ס' ל"ו ס"ק י"ג. אֲבָל לְפִי שֶׁשְׂמַעְתִּי מִמֶּנּוּ בְּעֲצָמוֹ שְׂיֵשׁ כְּמָה דְּבָרִים
שֶׁחֻזַּר בּוֹ מִמִּש"ש מִפְּנֵי שֶׁנִּסְמַךְ אִזּוֹ יוֹתֵר מְדַאי עַל הַמ"א.

ע"כ הֶרְשׁוֹת נְתוּנָה לְחַקוֹר בְּדִין זֶה. וְהִנֵּה רִאִיתִי שֶׁכְּמִהַגְדוּלֵי הָאֲחֵרוֹנִים לֹא ס"ל כְּדַעַת
הַמ"א בְּזֶה.

הט"ז בי"ד ססי' רע"ג כ' ונ"ל ראייתי עוד מעשה סופרים בורים הרבה שפשאירע להם אות כף פשוטה בסוף השיטה ויש עוד מקום פנוי קצת שא"א לכתוב תיבה אחרת הם מושכים הכף פשוטה וזהו פיסול גמור שהוא דלית ולא כף.

וכן ראייתי שמוזהיר על זה בתשו' מהרי"ל אלא הכף פשוטה צ"ל רגל שלה פי שנים מן הגג עכ"ל. הרי דבריו מבוארים דאינו קורא אותם בורים רק משום שמאריכים ביותר הגג של הכף ובאמת צ"ל הרגל פי שנים כו'.

אבל לא הזכיר פסול מפני שעושין לה זוויות למעלה ואע"פ דמבואר ממנו שהם עושים זוויות מדכתב שהוא דלית ולא כף. ואי איתא שהיא עגולה שם הל"ל שהוא ריש ולא כף.

א"ו לא קפיד כלל על הזוויות לפסול הכף מחמת זה. כיון דמ"מ אינו דומה לדלית כשהרגל ארוכה פי שנים כו'.

ואע"פ שראה תשו' מהרי"ל הנ"ל שהביא המ"א לא נרתע מחמתה לפסול בזה ואפשר שגם בתשו' מהרי"ל עצמו שהביא הט"ז הבין הט"ז דלא פסל הכף רק משום שהיו בו שני ריעותות שהיה אורך גגה כפליים ברגלה ולא זו בלבד אלא שיש לאותה כף פשוטה עוקץ וקרו באחוריה כו'.

וכ' רבותינו דפסול הוא כשהכף פשוטה מרובע כו' וכיון שראיתי כל אלה שהכף נכתבה בשיבוש פולי האי משכתי את ידי כו' עכ"ל. לכן אפ"ל דס"ל להט"ז שלמעשה לא פסל מהרי"ל שם רק שהיא בו הרבה ריעותות.

גם מלבד הזוויות היא שם עוקץ פדרך שעושין בבית. ובלאה"נ בגוף הדין דתשו' מהרי"ל הנ"ל שפסל הגט מה"ט שהיא כזה בכף דלמהך חלקו עליו האחרונים כמ"ש הג"פ באה"ע סי' קכ"ו ס"ק נ"א ואף דהכשיר שם מטעמא אחרתא כיון דלמהך הוא בטופס הגט כו' מ"מ מאחר שעכ"פ חלוקי' עליו א"כ אין לבטל עדות מהרמ"ג בזה שנהגו פן בכמה קהלות כו' משום סברת מהרי"ל.

דמעשה רב. וכן משמע בתשו' פנים מאירות ח"א סי' ס"ו שמשאל שם באלפין הנכתבין בהפך יודין.

וכ' חלילה לנו לשלוח יד לפסול ספרים ישנים הנכתבים ע"פ חכמים וזקנים שבדור. ונשפיר כ' הרא"ש בתשו' צורת האותיות אינם שוות בכל המדינות כו' ואין פיסול רק שלא יעשה ההין חתין כמו שמפונרש בגמרא וכ"כ במ"א סי' ל"ב ס"ק כ"ו בשם תשו' מהרמ"ג דכל דבר שאין לו שרש בגמרא כשר בדיעבד עכ"ל.

והנה תשו' מהרמ"ג היא על כף פשוטה הנ"ל שעשאה בזוויות שהכשירה מהאי טעמא. וא"כ מאחר שהפמ"א נסתייע ממנה להכשיר כמ"כ בנדון שלו בענין אלפין כו' מפלל דס"ל פנותי' ולא כמ"ש המ"א בשם מהרי"ל וכן בתשו' נ"ב ח"ד סי' פ' כתב פניצא בזה דמה שאינו מבואר בתלמוד אינו מעכב.

ובשערי אפרים שער ה' סעי' י"ט העתיק דינו של הט"ז בי"ד ססי' רע"ג הנ"ל ע"ש כמו דלית כו'. וכן מצאתי בתשו' דרכי נועם סי' א' בשם (מהר"ל) ומהריק"ש ומהר"ר ישראל בנימין להכשיר הכף פשוטה שעשאה בזוויות מרובע והיינו רק בדיעבד ונקא

והינינו משום דס"ל שהוא שינוי נדאי מאמיתית תמונתה כמ"ש הרא"ם שאין בין פ"ה פשוטה לכ"ה פפופה אלא אריכות הרגל א"כ מוכרח דלשניהם צורה אחת בזויות עגול.

אלא דמ"מ מפני שמחמת שינוי זה לא תבוא להדמות לאות אחרת. ע"כ יש להכשירה דיעבד זהו תוכן דברי תשו' דרכי נועם הנ"ל: קיצור: מהרמ"ג הובא במ"א כ' שנוהגים להיות הכ"ה פשוטה בלי עיגול.

וכ"מ דעת הט"ז בי"ד ססי' רע"ג. וגם במהרי"ל אין מוכרח דס"ל לפסול לגמרי.

וכ"מ בתשו' פנים מאירות ח"א סי' ס"ו וכ"כ בתשו' דרכי נועם סי' א' בשם פ"ה גדולים להכשיר בדיעבד: ה"א הפוסלים דיעבד שהו מהרי"ל בתשו' והבש"א בא"ב הראשון ומהרי"א ס' והלבוש בסי' ל"ו והמ"א סי' ל"ב ס"ק כ"ו וקאל' רבא והפמ"ג וכ"ד אאזמור"ר הגאון ז"ל בש"ע ש"ל פנ"ל.

צ"ל דס"ל שדין זה דכ"ה פשוטה צ"ל עגולה למעלה מבואר בתלמוד ממש. פ"ה דאמר ש"ל יעשה כפ"ה ביתין.

א"כ הכ"ה פפופה צ"ל, עגולה למעלה שלא תדמה לבית. א"כ ה"ה בכ"ה פשוטה א"ה שלא תדמה עי"ז לבי"ת פלל ולא לדלי"ת.

ומהטעם שכ' הרא"ם סי' ט"ז וסה"ת סוף ה' תפילין והגמ"י וכל כ"ה צריף לעשות עגולה כו'. שאין חילוק בין כ"ה פפופה לכ"ה פשוטה כו'.

ויש לחזק סברא זו ע"פ מ"ש מהרא"י בתה"ד סי' ר"ל ובפסקי' סי' מ"ג על יודי האלפין שאינן נוגעין לגוף האות וז"ל דלא גרע מקוצו של יוד ובעינן לכתוב האותיות כמו שנתנו לנו בסיני שיהיו כל האותיות מחוברים גוף אחד חוץ מן ההא והקוף עכ"ל, והרי התם משום שאינן נוגע מעט לא תדמה לאות אחרת פלל וכמ"ש בטוש"ע א"ח סי' ל"ב סכ"ה עכ"ז פסולה מהטעם שצריף לכתוב האותיות כמו שנתנו לנו בסיני.

א"ה דלא קאי רק אהא שנתנו לנו בסיני שיהיה כל האותיות מחוברים גוף אחד. ולא קאי פלל על פ"ה תמונת האותיות וצורתן המבואר בב"י.

הינינו משום שצ"ח פ"ה תמונת' אין לזה הכרח בגמרא פלל שפ"ה ניתנו לנו. ע"כ אין לנו לפסול מסברא בעלמא ח"ו אבל הקא גבי כ"ה דמוכרח בגמרא שאמיתית תמונתה הוא שתהי' עגולה למעלה בכדי שלא תדמה לבית.

וכ"ה גדולי הפוסקים הרא"ם וסה"ת והגמ"י פתבו שהכ"ה פשוטה צריף להיות דומה בכל היכולת לכ"ה פפופה א"כ לדברי מהרא"י י"ל שזהו בכלל מ"ש ובעינן לכתוב האותיות כמו שנתנו לנו בסיני.

א"ה שאין שום חשש שתדמה ע"י זה השינוי לאות אחרת פנ"ל מדין יודי האלפין שאינן נוגעין כו'. וכן מדין קוצו של יו"ד דמעבב הינינו נדאי א"ה שיהי' נוק קוראו יו"ד.

ומה גם לפי ר"ת פ"ג דמנחות (דכ"ט סע"א) דהינינו הפפופה קטנה שבצד שמאל. דאם חסר מעבב ופוסל התפילין.

אף שאין בזה שום דררא דשינוי לאות אחרת אלא שינוי אמיתית תמונתה. א"כ כמ"כ י"ל שינוי תמונת עיגול הפך.

מאחר דמוכרח בגמרא שתמונתה היא עגולה פנ"ל אמנם יש שם בתה"ד סברא אחרת ומבואר יותר בתה"ד סי' רל"ו דיודי האלפין שאינן נוגעים דפסל מהר"מ הוא משום דבעינן פתיכה תמה ושלמה ולא פסוקה ושבורה פדכתיב וכתבתם כו' יעו"ש.

ולפ"ז לענין ריבוע הפך פשוטה. כיון דלא שייך בזה פיסול דכתיבה תמה דהא אינה לא פסוקה ולא שבורה.

וגם משום שלא תדמה לאות אחרת אין שום חשש. א"כ י"ל דאין לפסול דיעבד ולא דמי כלל ליודי האלפין שאינן נוגעין דהתם לא משום שינוי תמונת האות הוא הפיסול אלא משום דה"ל פתיכה פסוקה ושבורה.

ובתפילין בעינן פתיכה תמה. ובחידושי הרמב"ן על שפת שיצא בדפוס מחדש והגאון אב"ד דק"מ לבוב והגאון אב"ד דק' פרעשפורג מעידים בפשיטות שהם חידושי הרמב"ן כתב שם ס"פ הבונה אחר שכ' שם תמונת האותיות וז"ל כתבתי דברים הללו שכל הטועה בציור האותיות פסול והפסיל הכל והגאב"ד דק' לבוב כ' ע"ז שם זהו דבר חדש והפוסקים כ' דדיעבד פשר בשינוי דומה לצורת אות אחר אף ששינוי צורתה עכ"ל.

ולפמ"ש התה"ד סי' ר"ל י"ל ג"כ דס"ל כמ"ש הרמב"ן והיינו בדבר שתמונתו מוכרח בגמרא שע"ז קאי גם כן הרמב"ן שם: קיצור: ומ"מ הרבה אחרונים פוסלים אף דיעבד וי"ל טעמם פנ"ל סע"ף ב'. ויש לדמותו ליודי האלפין שאינן נוגעים לגוף האות דפסל מהר"מ וכ' בתה"ד סי' ר"ל הטעם דבעינן לכתוב כל האותיות כמו שניתנו לנו בסיני.

א"כ ה"נ שייך לומר כן כיון כף פפופה צ"ל עגולה וכל פשוטה צ"ל פתמונת כף פפופה אף בתה"ד סי' רל"ו נתבאר טעם מהר"מ באופן אחר משום דבעינן פתיכה תמה ולא שבורה. ולפ"ז לענין ריבוע הפך פשוטה דאינו שייך טעם זה וגם אינה דומה ע"ז לאות אחרת כלל יש להקל.

וגם מהטעם שי"א דגבי כף פפופה גופא אין לפסול [כשלא] עשה עגולה למעלה פנ"ל סע"ף ב': ו אף עוד זאת שבתשו' מהר"מ גלאנטי השיב שאין הכרח כלל מכף פפופה לכף פשוטה שצריכה להיות עגולה דוקא.

דנון פשוטה יוכיח שהנה הנון פפופה היא דמות ניי"ועקומה והנון פשוטה היא דמות זיין בראשה ולמה אין אנו עושין צורת הנון פשוטה דמות נון פפופה אלא קבלה בידיהם כו' כף הוא דין הפך פשוטה כו'.

והאמת שכב"י מבואר בננון פפופה ג"כ תמונת זיין והוא מהבש"א. אכן בסת"מ נשלנו ראיתי הנון פפופה כמ"ש מהרמ"ג שיהי זיין ראשה עובר מב' צדדי' משא"כ בננון פפופה דיין.

ועוד נ"ל ראוי מצורת מם פתוחה ומם סתומה. דהנה בא"ב הראשון בס' בש"א כ' מם סתומה יכתוב כף מרובע לגמרי כו'.

וְנִלְהַרְקֵת יַעֲשֶׂה אוֹתָהּ כְּמִין ב' וְיִדְבַקְנָה לְפָנָיו כו' והג"ה דְּמִיּוּמֵי נִמְצָא שְׁהֵמָּה סְתוּמָּה עֲגוּלָה (ר"ל לְמַעַלָּה) מִכַּח מִם פְּתוּחָה שְׂאִין בֵּין זו לְזוּ רַק הַסְּתִימוֹת וְהַפְּתִיחוֹת אֵךְ נ"ל לְפִי מִיעוּט שְׂפָלִי שְׂאִין זֶה רְאִיָּה כִּי מֵאֵן לִימָא לֶן דְּהֵמָּה פְּתוּחָה דִּינָה לְהִיּוֹת עֲגוּלָה כו' עכ"ל.

ובא"ב הַשְּׁלִישִׁי שְׂכ' אַח"כ וְנ"ל מִם פְּתוּחָה תְּהִי לְמַעַלָּה לְצַד יָמִין עֲגוּלָה וְלִמְטָה יְהִי לָהּ זְנוּיּוֹת כו' מִם סְתוּמָּה תְּהֵא עֲגוּלָה לְמַעַלָּה לְצַד יָמִין כְּמוֹ מִם פְּתוּחָה כו' כִּי לְעוֹלָם צ"ל דוּמוֹת זו לְזוּ בְּכָל הִיכּוּלֵת דִּמ"ש מְכַרְף פְּשׁוּטָה וְכַרְף כְּפוּפָה כו' עכ"ל.

הוּבָא ב"י. וְהִנֵּה לְפִי תְּמוּנַת הַמְּמִין בַּסֵּת"מ שְׁלָנוּ הֵמָּה פְּתוּחָה עֲגוּלָה לְמַעַלָּה לְצַד יָמִין וְהֵמָּה סְתוּמָּה מְרֻבְעַת בְּזוּיּוֹת מְכָל צְדָדִי כִּמ"ש הַבַּש"א בְּשֵׁם הַרְוֹקֶת אֶלְמָא דְּאִין מְדַקְדְּקִין לְעֲשׂוֹתָן שְׁוִין מִמֶּשׁ (וְאִין עוֹשִׁין ג"כ הֵמָּה פְּתוּחָה מְרֻבְעַת וְכַדס"ל לְהַבַּש"א מֵאֵן לִימָא לֶן כו').

וא"כ כְּמוֹ"כ אִין לָנוּ לְפִסְוֹל בְּכַרְף פְּשׁוּטָה שְׁעֵשֶׂה לָהּ זְנוּיּוֹת לְמַעַלָּה אַע"ג שְׂאִינוּ כְּכַרְף כְּפוּפָה דְּהָא הַבַּש"א עֲצָמוּ כ' דִּמ"ש מְכַרְף כְּפוּפָה כו'. וְעוֹד נ"ל רְאִיָּה מִמ"ש הָאָגוּר בְּשֵׁם הַחֶסֶד. אֵלוּ הָאוֹתִיּוֹת שְׂיֵשׁ לָהֶן זְנוּיּוֹת בְּדַח"ם פַּר"ת. וְאֵלוּ הָאוֹתִיּוֹת שְׂאִין לָהֶם זְנוּיּוֹת טו"כ לְסַק"ר הוּבָא ב"י סְסִי' ל"ו.

והַבַּש"א כ' בְּשֵׁם הַחֶסֶד וְרַבִּינוּ שְׁמֻחָה בְּאֶפְסוֹן אַחַר. וְהִנֵּה דַקְדָּק הַבַּש"א בַּא"ב הַשְּׁלִישִׁי בְּאוֹת מִם סְתוּמָּה מְדוּעַ דִּילְגוּ הַחֶסֶד וְרַבִּינוּ שְׁמֻחָה מִם פְּתוּחָה וְלֹא הִזְכִּירָהּ לֹא גְבִי אוֹתִיּוֹת שְׂיֵשׁ לָהֶן זְנוּיּוֹת וְלֹא גְבִי אוֹתִיּוֹת שְׂאִין לָהֶם זְנוּיּוֹת וּמִזָּה יֵצֵא לוֹ דְּהֵמָּה פְּתוּחָה צ"ל עֲגוּלָה לְמַעַלָּה אַע"ג שְׁלִמְטָה יֵשׁ לָהּ זְנוּיּוֹת לֹא הִזְכִּירָהּ כו' אֲבָל הֵמָּה סְתוּמָּה אַע"ג דְּלַפ"ז גַּם הִיא מְצַד אַחַד עֲגוּלָה כִּינּוּן דְּבַשְׁנֵי צְדָדִין יֵשׁ לָהֶן זְנוּיּוֹת הִזְכִּירָם עִם אוֹתִיּוֹת שְׂיֵשׁ לָהֶן זְנוּיּוֹת עכ"ל.

א"כ אֵךְ אֲנִי נֹאמֵר מְדוּעַ הִזְכִּירוּ הַכַּרְף כְּפוּפָה אֲצֵל אוֹתִיּוֹת שְׂאִין לָהֶן זְנוּיּוֹת. וְהַכַּרְף פְּשׁוּטָה לֹא הִזְכִּירוּ כְּלָל לֹא עִם אוֹתִיּוֹת שְׂאִין לָהֶם זְנוּיּוֹת וְלֹא עִם אוֹתִיּוֹת שְׂיֵשׁ לָהֶן זְנוּיּוֹת.

אֵלָּא מִזָּה יֵשׁ לְהוֹכִיחַ כְּדַעַת הַרְבָּנִים שְׁהֵבִיא מֵהַרמ"ג וְהַדְרָכִי נוֹעַם דְּבַכְרָף פְּשׁוּטָה אֵךְ אִם הִיא מְרֻבְעַת לְמַעַלָּה כְּשֶׁרָה וּמ"מ לְכַתְּחֻלָּה דִּינָה שְׁלֹא לְהִיּוֹת לָהּ זְנוּיּוֹת ע"כ אִין שְׂיֵיךְ לְמִנּוּתָהּ לֹא כָּאֵן וְלֹא כָּאֵן מִשָּׂא"כ כְּרַף כְּפוּפָה דְּבָה מְעַכְבֵּי אִם עֲשָׂאָה בְּזוּיּוֹת שְׁהִרִי דוּמָה לְבִית.

ע"כ הִזְכִּירוּהוּ אֲצֵל אוֹתִיּוֹת שְׂאִין לָהֶם זְנוּיּוֹת. וְאֵךְ לַפְמ"ש אַאזְמו"ר הַגָּאוֹן ז"ל סְבָרָא דְּגַם כְּרַף כְּפוּפָה אִין פּוֹסֵל בְּהַ זְנוּיּוֹת לְמַעַלָּה.

מ"מ עכ"כ פּוֹסֵל בְּהַ כְּשֶׁעֲשֶׂה לָהּ זְנוּיּוֹת לְמַעַלָּה וְלִמְטָה. ע"כ שְׂיֵיךְ לְהִזְכִּירָהּ עִם אוֹתִיּוֹת שְׂאִין לָהֶם זְנוּיּוֹת.

אֲבָל הַכַּרְף פְּשׁוּטָה שְׂאִין פּוֹסֵל בְּהַ זְנוּיּוֹת כְּלָל וּמ"מ לְכַתְּחֻלָּה צ"ל בְּלִי זְנוּיּוֹת כ"א עֲגוּלָה ע"כ אִין לְהִזְכִּירָהּ לֹא אֲצֵל אוֹתִיּוֹת שְׂיֵשׁ לָהֶן זְנוּיּוֹת וְלֹא אֲצֵל אוֹתִיּוֹת שְׂאִין לָהֶם זְנוּיּוֹת. כֵּן יֵשׁ לְדַקְדָּק לְפִי דַקְדוּק הַבַּש"א בְּעַנְיַן שְׁדִילְגוּ מִם פְּתוּחָה כו' כְּנ"ל.

גם משו"ת דבר שמואל (המפורסם בשו"ת ח"צ בגן דל חסידותו) ססי' קס"ג יש להביא ראיה שלא לפסול הכף פשוטה שעשה מרובעת למעלה שלא פסל רק אם הגג ארוך יותר מהרגל שא"כ דומה לדלי"ת וכדברי הט"ז ב"ד ססי' רע"ג המובא לעיל.

הרי יש גדולי אחרונים המכשירים נהם מהרמ"ג בשם מהר"י צרפתי ותשו' דרכי נועם בשם מהריק"ש ומהר"ר ישראל בנימין וכ"נ דעת הט"ז ב"ד ססי' רע"ג ותשו' דבר שמואל. אמנם כמ"כ הרבה גדולים פוסלים.

תשו' מהרי"ל והבש"א ומהריא"ס הובא ב"י והלבוש והמ"א והאלף רבא וכ"פ אאזמו"ר הגאון ז"ל וכ"פ הפמ"ג במ"א ססי' ל"ב. וע"כ נראה שקשה לומר לפסול התפילין ח"ו שהכף פשוטה אינה עגולה.

כיון שהרבה גדולים מכשירים ואין הכרח מהגמרא וראשונים לפסול. ומ"מ ודאי קשה ג"כ להקל לכתחלה: קיצור.

ועוד השיב מהרמ"ג שאין להכריח דכף פשוטה צ"ל פתמונת כף כפופה דנון פשוטה יוכיח שאינה לגמרי פתמונת נ' כפופה. וכן מן סתומה אינה דומה לענן עיגול וריבוע למם פתוחה.

וכן י"ל ראיה להכשיר בכף פשוטה שעשה בריבוע למעלה ממה שלא הזכירה הגאון בשם החסיד באותיות שאין להם זוויות ע"כ נראה שאין לפוסלם: על כן זה ודאי נכון להורות לכל הבא לישראל שימתן לתקן הפרשיות ולעשות הכף פשוטה עגולה.

וכמ"ש הפמ"ג במ"א ססי' ל"ב וז"ל תמיהני על הסופרים שעושים הכף פשוטה מרובע למעלה ורוב הפוסקים פוסלים עמ"א ולבוש ונראה דיכול להוסיף דיו ולעשותה עגולה ולא הוי שלא פסדון דצורתה עליה מקרי ותינוק מן רגל במרובעת כמו בסי' ל"ב סעי' כ"ה עי' ט"ז אות ט"ז עכ"ל.

ובנדאי דאין לחוש בזה משום שלא פסדון. כמו שהביא ראיה מסי' ל"ב סכ"ה והוא דין יודי האלפין שאינו נוגעים דפוסל מהר"מ בהגמ"י פ"א מהל' תפילין ועכ"ז פסק דמהני תיקון כשעשו תחלה שתינוק דלא חכים ולא טיפוש מכירין אז יכולים לתקן שאר תיקוניהם כיוצא באלו ואפי' אחר שנכתבו כל הפרשיות ולא מיקרי שלא פסדון עכ"ל הגמ"י.

והגם דיש לחלק דהתם שתינוק מן רגל באות שלמה א"כ אם גם כשהיא פסוקה אעפ"כ מכירין מזה ראיה שצורתה עליה. משא"כ הכא הרי כ' הבש"א שאין ראיה פלל מקריאת התינוק שאדרבה התינוק מכירה בזוויות יותר כו'.

וכהובא לשונו לעיל. ואף שכתב כן לענן דלא מהני למחוק משום חק תוכות.

י"ל ה"נ לענן שלא פסדון. אף באמת יש לחלק בין חק תוכות ובין שלא פסדון וכמבואר ממ"ש מהרי"ק סוף שרש"ס ט דהא ודאי כיון שפשיטא לן שאין האות פצורתה כמו באותיות שאין נוגעין מה תועיל קריאת התינוק להכשירה.

אלא דלענן שלא פסדון אין איסור היכא שהאות הנה צורתה עליה אף אם הנה פסולה לגמרי קודם התיקון וע"ז מועיל קריאת התינוק לברר שהאות הנה כל צורתה עליה.

וְלָכֵן בְּנִד"ז אֵף שְׁנֵאמַר דְּאִין בְּיָרוּר מְקַרִיאת הַתִּינוּק ע"ז בֵּינָן שֶׁהוּא מְוַרְגֵּל בְּכָף פְּשׁוּטָה מְרֻבַּעַת מ"מ גַּם בְּלַעֲדוֹ קְרִיאָתוֹ אֲנִן סֵהֲדִי שְׂפָף פְּשׁוּטָה אֵף שְׂאִינָה עֲגוּלָה לְמַעַלָּה לֹא נִשְׁתַּנֵּית לְשׁוּם אוֹת אַחֲרַת וְצוּרְתָה עֲלֶיהָ מִיְקָרִי.

ע"כ אִין לְחוּשׁ בְּזָה מְשׁוּם שְׂלֵא פְסִדְרָן. וְעוֹד דְּכֵה"ג פְּתַב בְּסִפְרָ בַש"א בַּא"ב הֶרְאִישׁוֹן בְּאוֹת יוֹד בְּעֲנָנָן אִם חֶסֶר קוֹצוֹ שֶׁל יוֹד הַשְּׂמַאֲלִי בְּתַפְּלִין יֵשׁ לְתַקְנֵנוּ וְאִין בְּזָה מְשׁוּם שְׂלֵא פְסִדְרָן דְּלֹא כֵה"ר חַיִּים מְוִינָא שְׂאוּסֵר לְתַמְנָן מְשׁוּם שַׁל"כ.

דְּכָל כֵה"ג לְעֲנָנָן שַׁל"כ יֵשׁ לְסַמְוֵה עַל פֶּרֶש"י. אֵף שְׂבֵלֵא תִיקוֹן פְּסִלִינָן כַּפִּי ר"ת.

וְכ"פ הַט"ז בְּסִי ל"ו וְכ"פ אַאזְמו"ר הַגְּאוֹן ז"ל שָׁם. וְכֵן פְּסִק בְּאַלְיָ רַבָּא שָׁם ס"ק כ"ג.

וְכַמ"כ י"ל גַּם לְעֲנָנָן חֶסֶרוֹן עֲגוּלָה הַכָּף פְּשׁוּטָה לְמַעַלָּה בֵּינָן שֶׁהֲרֵבָה גְדוּלֵי אַחֲרוּנִים מְכַשִּׁירִים בְּזָה לְגַמְרֵי בְּלִי שׁוּם תִּיקוֹן יֵשׁ לְסַמְוֵה עֲלֵיהֶו עַכ"פ לְעֲנָנָן שְׂלֵא פְסִדְרָן: קִיצוּר: וְמ"מ י"ל שְׂצָרִיף לְתַמְנָם אֵף בְּתַפְּלִין כַּמ"ש הַפּמ"ג לְהוֹסִיף דִּיּוֹ וְלַעֲשׂוֹתָה עֲגוּלָה וְאִין לְחוּשׁ בְּזָה מְשׁוּם שְׂלֵא פְסִדְרָן שְׂהֲרֵי לֹא נִשְׁתַּנֵּית לְצוּרַת אוֹת אַחֲרַת כָּלָל וְכָלָל.

וְלָכֵן אֵף לְפַמְש"ל סַעִי ה' שְׂלַחַד סְבָרָא י"ל דְּדוּמָה לְיוֹדֵי הָאֲלָפִין שְׂאִינָן נוֹגְעִים. הֲרֵי גַם שָׁם מְהַנִּי תִיקוֹן.

וְעוֹד בֵּינָן שֶׁהֲרֵבָה גְדוּלֵי אַחֲרוּנִים מְכַשִּׁירִים בְּזָה בְּלִי שׁוּם תִּיקוֹן. יֵשׁ לְסַמְוֵה עֲלֵיהֶם עַכ"פ שְׂלֵא לְחוּשׁ לְעֲנָנָן שְׂלֵא פְסִדְרָן: ח אֵף תִּיקוֹן זֶה שַׁכ' הַפּמ"ג לְהוֹסִיף דִּיּוֹ וְלַעֲשׂוֹתָה עֲגוּלָה אֲפָשֵׁר לֹא יִהְיֶה הָאוֹת מְהוֹדָר כָּל כָּף כְּשֶׁאֵר הָאוֹתִיּוֹת.

וְעוֹד דְּהִנֵּה דְבָרֵי הַפּמ"ג אֵלוֹ מְקוּרָם מֵהַט"ז סִי ל"ב ס"ק ט"ז שְׂכַתְב יֵשׁ תַּקְנָה לְהוֹסִיף עֲלֵיו דִּיּוֹ. אֵף הַבֵּית מְאִיר סִי קכ"ה סַעִי ח' הַקְּשָׁה עַל זֶה דַּא"כ אַמְאִי לֹא תִירָץ רַבָּא שְׂהַגִּיהַ בְּאִנְפֹן זֶה כּו' אֵלֵא מְשַׁמַּע דְּזָה ג"כ שְׁוֵה לְמַחִיקַת תַּג דַּד' כּו'.

וְכִינָן שְׂיֵשׁ גַּמְגוּם בְּזָה ג"כ ע"כ צָרִיף לְחַקוֹר אִם מְהַנִּי הַתִּיקוֹן דְּגִרְרָה לְגִרְוֹר הַנְּוִיּוֹת הַמְרֻבַּעַת שְׂל הַד' פְּשׁוּטָה בְּעֲנָנָן שַׁעִי"ז יִשְׂאֵר עֲגוּלָה שָׁם. וְהֵן אַמַּת פִּי הַבַּש"א שָׁם בַּא"ב הֶרְאִישׁוֹן בְּאוֹת כָּף פְּתַב בְּפִשְׁטוּתָה"ל חֶק תּוֹכוֹת כְּמוֹ בְּדִלִית שְׂעֲשֻׂאוֹ רִישׁ ע"י מַחִיקַת הַתַּג.

אֵף הַפּמ"א ח"א סִי ס"ו כ' לְהוֹכִיחַ מְסוּגִית הַגְּמָרָא ס"פ הַבּוּנָה דְּגַם בַּד' שְׂעֲשֻׂאוֹ רִישׁ ע"י מַחִיקַת הַתַּג לֹא חֲשׁוּב כָּלָל ח"ת וְכַמ"ש בְּחִידוּשֵׁי הַרְשָׁב"א שָׁם וְדַחָה דְבָרֵי הַר"ן שָׁם וּבְאַמַּת דְּבָרֵי הַר"ן הֵם ג"כ דְּבָרֵי סַה"ת סִי קט"ו וְסַמ"ג וְהַמְרָדְכִי וְעִי ב"ש סִי קכ"ה סַק"ג.

אֲכֵן גַּם הַבֵּית מְאִיר סִי קכ"ה סַעִי ח' הַצָּרִיף בְּזָה ג"כ וְהַבֵּיא רְאִיּוֹת הַנְּ"ל דְּאִין בְּזָה מְשׁוּם ח"ת מְדַאוּרֵייתָא רַק מְדַרְבָּנָן. לָכֵן אֵף שְׂבֵדִלִית וְרִישׁ נְדַאי אִין לְנוּ לְזוּז מְדַבְּרֵי הַש"ע וְכָל הַפּוֹסְקִים וְלְתַפְּסֵי דַה"ל חֶק תּוֹכוֹת גְּמוּר.

אֲבָל בְּנִדוֹן זֶה דְּכָף פְּשׁוּטָה שְׂעֲשֻׂאָה מְרֻבַּעַת בֵּינָן שְׂיֵשׁ הֲרֵבָה מְכַשִּׁירִים לְגַמְרֵי בְּלִי שׁוּם תִּיקוֹן כָּלָל וְשָׁכֵן נִהְגוּ בְּכַמְהָ מְקוּמוֹת. א"כ אֵף אֲנִי דִישׁ לְנוּ לְנִהְגֵי לְפִסְוֹל בְּזָה פְּדַעַת הָאַחֲרוּנִים שְׂאִנָּו נְמַשְׁכִּים אַחֲרֵיהֶם הַמ"א וְהַא"ר ע"פ תְּשׁו' מְהֲרִי"ל פְּדַלְעִיל.

מ"מ יש לנו ג"כ לסמוך בזה על המכשירים לענן דמהני תיקון דמחיקת הרבוע פון שְהַרְשָׁב"א מְכַשֵּׁר בְּזֶה אפ"י בד' וריש והספים עמו הפנים מאירות וכן לדברי הבית מאיר שס"ל בד' שְעֵשָׂאוּ ריש ג"כ דלא הנה ח"ת מדאורייתא כ"א מדרבנן היינו משום דנשתנית צורת האות לאות אחרת ממש.

משא"כ בכף פשוטה פון שאף אם היא מרובעת צורת ד' גמורה עליה. א"כ לשטתו ג"כ י"ל שאף להפוסלים אין בזה כלל משום ח"ת אף מדרבנן.

שְהַרְי גם בד' שְעֵשָׂאוּ ריש כ' דצ"ע מנלן להמציא חומרא מדרבנן בלי ראיה כו' והעלה דהטעם לשה"ת בהשתנות צורת האות בפסול משמע לו מהירושלמי כו' דנראה כחק תוכות מדרבנן.

ונה שייך לומר בדלית וריש שנושתנה האות לאות אחרת משא"כ הכא. ותדע שאף לענן שלא פסדון דהוי פסול דאורייתא יש לחלק בין ד' שְעֵשָׂאוּ ריש אחר שְכָבֵר פתב הפרשיות דפסול משום שלא פסדון.

ובין ד' פשוטה המרובעת דאף להפוסלים אין בזה משום שלא פסדון פדלעיל וכמו כן יש לחלק ביניהם כן לענן חק תוכות שמדרבנן. וא"כ להבית מאיר ג"כ י"ל דמהני תיקון דמחיקה אף להפוסלים כף פשוטה המרובעת.

ולזאת נהי שפדלית וריש אין לנו להניח דברי הש"ע והמ"א והב"ש דס"ל דה"ל ח"ת מדאורייתא. ולסמוך על הבית מאיר והפמ"א.

אבל בכף פשוטה שיש לנו דעות המכשירים לגמרי. יש לנו לסמוך עליהם בצירוף דעת הבית מאיר והפמ"א ולומר דמהני תיקון דמחיקה: קיצור: ואפ"ל דמהני ג"כ התיקון דגרינה לגרון החוד מהרצוע של הנויות של הד' עד שתשאיר עגולה ואין לפסול משום חק תוכות.

פי אף בדלית שְעֵשָׂאוּ ריש י"א דאין פסול בזה רק מדרבנן כמ"ש בבית מאיר סי' קכ"ה ולדבריהם הכא אף מדרבנן אין לפסול. וכיון שיש דעות המכשירים בלי תיקון יש לסמוך על המכשירים הנה אף שאין לסמוך ע"ז כלל בדלית וריש לומר דהוי רק מדרבנן: ט ויש להביא ראיה ע"ז מהש"ס חולין פא"ט (דף נ"א ע"א) אר"נ אינהו מיכל אכלי לדין מיסתם נמי לא סתים בתמיה.

ופרש"י והכי מסתבר פלישנא קמא כו' ולדין תרנויהו אסירי כו' וכלישנא קמא דכל היכא דאיכא תרי לישני בגמרא אי מידי דאורייתא הוא אזיל לחומרא. מבואר דס"ל דלבני בכל חלב דאייתרא ג"כ אסור מדאורייתא וכ"כ בתשו' הרשב"א ח"א סי' רנ"ג שהוא חלב דאורייתא לדברי בני בכל וז"ש רמ"א בש"ע סי' ס"ד סי"ד וי"א שמדינא אסור ועי' במשפצות רסי' מ"ח וס"ל לרש"י והרשב"א דאע"ג דמדאורייתא אסור לבני בכל עכ"ז פון דבני א"י מתירים אותו לגמרי ע"כ גם בני בכל סומכים עליהם לענן סתימה.

אף דקי"ל פרב נגד רב ששת דחלב טמא אינו סותם והיינו ג"כ מדאורייתא פדאמרינן שם רב ואיסורא דאורייתא כו'. עכ"ז פון שאיסור זה קל טובא מאיסור אכילת החלב

ממש לכן פינו דבני א"י אוכלים אותו אף בני בבל האוסרים אותו מדאורייתא סומכים עליהם לענן סתימה.

וכמ"כ י"ל פאן דאף לדידן דס"ל פדעת מהרי"ל והמ"א וסייעתם דכף פשוטה המרובעת למעלה היא פסולה. מ"מ פינו שיש מקומות מכשירים אותה לגמרי בלי שום תיקון.

לזאת גם אנו יש לנו לסמוך עליהם לענן דמהני תיקון דגריבת הרבוע ולא לחוש משום איסור חק תוכות דקיל עכ"פ מבלי תיקון כלל. כמו איסור סתימה לגבי אכילה כנ"ל.

ואף לשארי מפרשים דפי' דגם לבני בבל אין איסור רק מדרבנן ומש"ה סומכים לענן סתימה על בני א"י ואילו הי' אסור מן התורה י"ל שלא היו סומכים כלל על בני א"י אף לענן סתימה. הלא גם לדבריהם יש לצדד להקל בזה ע"פ סברת הבית מאיר והפמ"א דס"ל דחק תוכות אפי' גבי ד' וריש ה"ל רק מדרבנן.

ואף דלא קי"ל כן. הלא גם בסתימת חלב טמא לא קי"ל כרב ששית כו'.

וכה"ג כ' הרמ"א בי"ד סי' רע"ד בשם מהרי"ק בענין ה"א וקוף שנגע הרגל למעלה בהגג דסגי כשיגור מקום הדבק לבד הואיל ויש מכשירים בלא גרידה כלל. ואע"פ שרמ"א שם הביא עוד כמה פוסקים מחמירים בזה.

וכ"פ אאזמור הגאון ז"ל סי' ל"ב סעי' כ"ז. מיהו בג"פ סי' קכ"ה ס"ק ס"ו נוטה להקל בגניעה דקה כל שהתינוק קורא אותה ה"א שאין בזה משום חק תוכות.

אף עוד זאת שיש לחלק בין נגיעת רגל ה"א וקוף לקף פשוטה דהתם רוב הפוסקים פוסלים. והכא ליכא רובא דפסלי בשגם שנהגו להקל כן בהרבה מקומות.

שלקו שיהי' הסברא והסמך מהש"ס דפא"ט אינהו מיכל אכלי כו' כנ"ל ומ"מ נ"ל לצרף עוד בענין התיקון שאחר שיגור הרבוע ותהיה עגולה יעביר עוד בקולמוס על כל הפך ויוסיף דיו במקום העגול.

בענין שלא תהיה האות נשלם לגמרי מחמת הגרידה והמחיקה לבד אלא שגם ע"י הוספת דיו יסייע לעבות האות ולייפותה. ועיין בג"פ סי' קכ"ה ס"ק ל"ג: קיצור: וראיה לזה מהש"ס דחולין פא"ט אינהו מיכל אכלי לדידן מיסתם נמי לא סתיים.

דאיסור ח"ת לגבי בלי תיקון ה"ל כסתימה לגבי אכילה. וכה"ג כ' הרמ"א בי"ד סי' רע"ד בשם מהרי"ק.

ומ"מ י"ל שאחר שיגור הרבוע ותשא עגולה יעביר בקולמוס על כל הפך ויוסיף מעט דיו במקום העגול: סימן יט רצועות שלא עיבדום לשמן אם יש להם תקנה: א בענין עיבוד רצועות.

הנה לפרש"י בסנהדרין (דמ"ז) רבא ס"ל כת"ק דבתי התפילין א"צ עיבוד לשמן. וביאר דבריו הרמב"ן במלחמות פ"ק דסוכה דהא אפי' עיבדו לשמה עור דחול הוא פינו דהזמנה לאו מילתא היא ומותר לשנותה להשתמש בהן חול א"כ מה הועיל בעיבוד כי מטיל להו בטלאי (ר"ל בתים) עור דחול מטיל בהו וקי"ל כרבא.

והר"ן בסנהדרין שם כ' ונ"ל פרש"י דת"ק דאמר שעבדון שלא לשמן פשרות אתיא
כרבא דאמר הזמנה לאו מילתא היא דעבוד העור לשמו אינו אלא מטעם שיתקדש העור
בהזמנה קודם שישתמשו בו בקדושה והואיל ולרבא הזמנה לאו מילתא היא.

נמצא עבוד לשמו בטל מעיקרא ולפיכך אם לא עבדון לשמן פשרות עכ"ל וכו' הרמב"ן
במלחמות שם שכ"ד הרי"ף לפסוק כת"ק ולא פריש"ג דבעי עבוד לשמה. וכ"פ
הרמב"ם.

והקשו התוס' על רש"י מהא דגיטין פ"ק הניזקין (דף נ"ד) גבי גוילים דס"ת דמשמע
דבעי עבוד לשמה. ויש ליישב זה עפ"מ ש הרמב"ן במלחמות בשם רב האי ונ"ל אע"ג
דפליגי ת"ק ורשב"ג כו' הא אשפחן התם ההוא דאתא לקמיה דרבי אבהו כו' והפל מודים
דעבוד לשמה מצוה מן המוכרח אע"ג דאית ביה פלוגתא עכ"ל.

דמזה משמע לכאורה דר' אבהו ס"ל פריש"ג (ולכן) [ואעפ"כ] רב משה גאון הי' מכשיר
ס"ת שאין הגויל מעבד לשמו כמש"ש (וכמ"ש הרא"ש סוף ה' ס"ת ובטוי"ד סי' רע"א).
והתוס' במנחות (דמ"ב ע"ב) סד"ה עד שיעבדם.

כו' תירוצו אחר והוא שי"מ דהיא דהניזקין אתיא אפי' כרבנן דלא פליגי אלא בעור
תפילין דתשמיש מצוה. וכ"כ ג"כ בעל המאור פ"ק דסוטה ונ"ל ונ"ל שכל המחלוקות
הללו לא נאמרו אלא לענין תשמישי מצוה ותשמישי קדושה כגון האורגבגד למת וציצי'
מן הסיסין ורצועות תפילין אבל בכתיבה עצמה וס"ת דכ"ע בעינן לשמה שהוא גוף
הקדושה וליכא מאן דפליג בהו וה"ה לגוילין של ס"ת וקלף של תפילין כו' והיינו דאמר
בהנהך עובדי דפרק הניזקין גוילים שבו לא עיבדתי לשמן עכ"ל.

ולכאורה יש ראי' גדולה לחילוק זה מדאיתא בסנהדרין (דמ"ז) דבעגלה צרופה מודה
רבא דהזמנה מילתא היא כפרש"י שם והיינו משום דהיא עצמה קדושה אלא שהרמב"ן
במלחמות שם דחה ראיה זו מתרי טעמי ע"ש.

וגם התוס' במנחות שם וסה"ת סי' ק"צ הקשו דמוכרח דלת"ק דרשב"ג אף בכה"ג א"צ
עבוד לשמה דהא בתים דתש"ר איכא שין של תפילין דעיקר קדושה יש בה ואפ"ה א"צ
עבוד לשמה. והמ"א סי' ל"ב ס"ק נ"א כו' דלרש"י ורמב"ם יש לחלק בין עור הבתים
לקלף שכותבין עליו.

ומה שיש להקשות עוד דא"כ דקי"ל כת"ק דרשב"ג למה פסקו הגאונים פשמואל גבי
ציצי' דבעי טוי' לשמה הא במנחות (מ"ב) משמע שמואל בשטת רשב"ג אמרה ורב ס"ל
כת"ק. תירוצו הרמב"ן במלחמות פ"ק דסוטה משום דסוגי' דסוטה (ד"ט) פליגא אסוגי'
ההיא וס"ל דילפינן מקרא דבעי בציצ' לשמה.

וא"כ גם ת"ק מודה. אמנם תירוצו זה מוכרח הוא לשטת הרמב"ן עצמו אבל לרש"י י"ל
דבאמת אפשר לא קי"ל פשמואל בציצית ג"כ רק כרב יהודה אמר רב דהוא ג"כ בעי
עשיי' לשמה רק שא"צ טוי' לשמה.

וכן משמע בהר"ן פ"ד דגיטין שכתב דלפי הסוגי' דמנחות (דמ"ב) קי"ל כרב ולא
פשמואל רק לסוגי' דסוטה (ד"ט) לפי הגירסא אלמא בעינן טוי' לשמה משמע דקי"ל

כְּשֵׁמוּאֵל וְאִי"כ רִשְׁ"י דְּכַ' בְּפִי דְלָא גִרְסִינן אֶלְמָא בְּעִי טוִי לְשָׁמָּה ס"ל דְּהִלְכָּה פְּרַב וְכֵן
גִּרְשָׁם מִן הַצַּד בְּרִ"ן שְׁם וְזֵהוּ שְׁטַת רִשְׁ"י וְגִרְסָתוֹ וְעִי בְּסִפְרָא בְּיָאוּר מְרַדְכֵי הָאָרִיף ג"כ
לְיִשְׁבַּב שְׁטַת רִשְׁ"י בְּעִי"א: קִיצוּר: לְפִרְשֵׁי בְּסִנְהֶדְרִין (דְּמ"ז) רְבָא דְס"ל הַזְמָנָה לָאו
מִלְתָּא הִיא ס"ל כְּת"ק דָּאָם לָא עֵיבֵד לְשָׁמֵן בְּתִים דְתַפְּלִין פְּשָׁרוֹת.

וְגַבֵי גְוִילִין דְּס"ת דְּמִשְׁמַע בְּגַמ' פֶּרְק הַנִּזְקִין דְּצָרִיף עֵיבֵד לְשָׁמֵן יֵשׁ מְתַרְצִים מְשׁוּם
שְׁכֹוֹתְבִין עָלְיוֹ חֲמוּר טָפִי. וְי"מ דְּאֶתְיָא פְּרִשְׁבָּ"ג.

וּלְפ"ז י"ל גַּם גַּבֵי צִיצִית קי"ל פְּרַב: ב וְשִׁטָּה ב' הִיא דַּעַת הֶרְמֵב"ן בְּמִלְחָמוֹת שְׁם דְּפוּסָק
ג"כ כְּת"ק דְּרִשְׁבָּ"ג גַּבֵי בְּתֵי הַתְּפִילִין דְּא"צ עֵיבֵד לְשָׁמָּה אֶלְא בְּזָה נְטָה מְפִרְשֵׁי דְרִשְׁ"י
פִּי דְמֵאֲחַר דְּלֶרְבָּא הַזְמָנָה לָאו מִלְתָּא הִיא וְהַעוּר הַמְעַנּוּבָד לְתַפְּלִין אוּ לְס"ת מְוֹתָר
לְשִׁנּוֹתוֹ לְתַשְׁמִישׁ חוּל א"כ מֵאִי מְהֵי הָעֵיבֵד לְשָׁמוּ.

וְלָכֵן א"צ עֵיבֵד לְשָׁמוּ. וְהֶרְמֵב"ן כ' דְּלֶרְבָּא אַע"ג דְּמְוֹתָר לְשִׁנּוֹתָהּ בְּעִי עֵיבֵד לְשָׁמָּה.

וְלָאוּ דְהַזְמָנָה מִלְתָּא הִיא אֶלְא מְצֻנָן שְׁיַעֲשׂוּ לְשָׁם חוּבָה אֶלְא דְמ"מ בְּפִלוּגְתָּא דְת"ק
וְרִשְׁבָּ"ג וְדֵאִי לְרְבָא ג"כ קי"ל כְּת"ק דְּעוּר הַבְּתִים א"צ עֵיבֵד לְשָׁמָּה. אֲבָל בְּגְוִילֵי ס"ת
צָרִיף עֵיבֵד לְשָׁמָּה וְהַטַּעַם מְשׁוּם דְּבִס"ת יֵשׁ קָרָא שְׁצָרִיף לְשָׁמָּה.

מִשָּׂא"כ בְּתַפְּלִין נֶאֱפִי קֶלֶף הַפְּרָשִׁיּוֹת א"צ עֵיבֵד לְשָׁמָּה לְשִׁטָּתוֹ וְזֵהוּ ע"פ גִּירְסָתוֹ
בְּמִנְחוֹת (דְּמ"ב ס"ע"ב) תְּפִילִין וּמְזוּזָה יֵשׁ לְהֵן בְּדִיקָה וְנִקְחִין מְכָל אָדָם. וְהֵינּוּ מְשׁוּם דְלָא
בְּעִי עֵיבֵד לְשָׁמֵן אֲכֹן גִּירְסָתֵינוּ הוּא בְּהַפְּךָ.

דְּתַפְּלִין וּמְזוּזוֹת אֵין נִקְחוֹת אֶלְא מִן הַמְּוֹמָחָה וּפִרְשֵׁי וְתוּס' הַיּוֹדֵעַ שְׁצָרִיף עֵבֵד לְשָׁמֵן
וְמ"מ אֵין זֵה רֵאִי דְקִי"ל פְּרִשְׁבָּ"ג כִּי זֵה לָא קָאִי רַב עַל קֶלֶף הַפְּרָשִׁיּוֹת דְמוּדָה ת"ק
דְּצָרִיף עֵיבֵד לְשָׁמֵן.

וְגַבֵי צִיצִית ס"ל לְהֶרְמֵב"ן ג"כ דְקִי"ל כְּשֵׁמוּאֵל דְּבַעֲיָנן טוִיָּה לְשָׁמָּה מְשׁוּם דְיֵישׁ לִימוּד
ע"ז מְקָרָא וְכַמֶּשׁ"ל וְעִי חִי הֶרְ"ן ס"פ נְגִמְר הַדִּין כ' וְהַנְּכוּן כְּמוֹ שְׁפִי הֶרְמֵב"ן כו' וְהֶרִי"ף
פוּסָק, כְּת"ק דְּרִשְׁבָּ"ג וְטַעְמָא מְשׁוּם דְאַמְרִי תְּפִילִין נִקְחִין מְכָל אָדָם כו' עכ"ל וְא"כ
לְגִירְסָתֵינוּ י"ל דְּהִלְכָּה פְּרִשְׁבָּ"ג אִין זֵה רֵאִי כְּנ"ל וְהֶרְשָׁב"א בְּחִי בְּגִיטִין פֶּרְק הַנִּזְקִין
נ"ד כ' ג"כ דְּבַתְּפִילִין הוּא דְפִלְיָגִי רַבְּנָן עָלֵיהּ דְרִשְׁבָּ"ג וְקִסְבְּרִי דְתַפְּלִין לָא בַּעֲיָנן לְשָׁמֵן
וְקִי"ל פְּרַבְּנָן.

אֲבָל בְּס"ת לְרַבְּנָן ג"כ בַּעֲיָנן לְשָׁמָּה וּלְפ"ז גַּבֵי צִיצִית דְקִי"ל כְּשֵׁמוּאֵל לְגִי הַסְּפָרִים אֶלְמָא
בַּעֲיָנן טוִי לְשָׁמָּה. צ"ל מְשׁוּם דְאִיפָא קָרָא גְדִילִים תַּעֲשֶׂה לָּךְ לְשָׁם חוּבָה וְזֵהוּ כְּשִׁטָּת
הֶרְמֵב"ן: קִיצוּר.

וְהֶרְמֵב"ן ס"ל ג"כ דְּבַתְּפִילִין א"צ עֵיבֵד לְשָׁמֵן אֶלְא בְּס"ת צָרִיף עֵיבֵד לְשָׁמָּה מְשׁוּם
דְיֵישׁ לִימוּד ע"ז מְהַפְּסוּק וְכֵן בְּצִיצִית בַּעֲיָנן טוִי לְשָׁמָּה מְשׁוּם שְׁיֵישׁ לִימוּד ע"ז וְכֵן נ' דַּעַת
הֶרְשָׁב"א: ג וְהֶרִיטְבָּ"א בְּסוּכָה ד"ט הַקָּשָׁה עַל שְׁטָה זוֹ דְאֵין סְבָרָא שְׁיֵהֵי תְּפִילִין שְׁהֵם
דְּבַר שְׁבַקְנוּשָׁה קִילִי מְצִיצִית לְעַנְנָן לְשָׁמָּה.

אע"ג דבציצית איפא קרא ע"ז ולא בתפילין מ"מ היינו דכיון דציצית שאינם עצמן דבר שבקדושה והם נזרקין בעינו דלכתוב קרא בהדיא דבעינו עשייה לשמה והיכא דלא פתיב לשמה לא בעינו ליה.

אבל דברים שבקדושה כגון תפילין ומזוזות וס"ת מסתמא משמע דבעינו להו לשמה פקדשים עד דאיפא קרא או גמרא דלא בעינו להו לשמה עכ"ל. וגם הר"ן בפירוש השולח כ' שאין שטת הרמב"ן ברוך אצלו.

ומ"מ מ"ש הר"ן שם בעצמו שתי סברות שלפי הסוגי' דסופה אע"ג דקי"ל כשמואל דבציצית בעינו טויה לשמה לית לן למפסק פרש"ב"ג. אי משום דבתפילין לא בעינו לשמה כלל או שמה אע"ג דבעינו בהו לשמה עיבוד מיהא אינו מגוף מלאכתו ולא דמי לטויה דציצית דטויה מגוף הציצית הוא וצדיפא מעיבוד דתפילין.

הנה הסברא הראשונה היא ג"כ שדחאה הרמב"ם דאין סברא שיהי' תפילין קילי מציצית גם בחי' הר"ן בגיטין שם לא הזכיר סברא זו. גם הסברא השני' לחלק בין טויה דציצית לעיבוד נז' שם ע"ד ואופן אחר ממש דהיינו שהחילוק הוא בין גוף המצות לתשמישי המצוה דבתפילין גופניהו (ר"ל בעיבוד קלף הפרשיות) ובקציצה קי"ל דבעינו עיבוד לשמן וכמו בציצית בעינו טויה לשמה לפי שהוא ג"כ גוף המצוה אבל ברצועות דתפילין דהם תשמישי התפילין לא בעינו עיבוד לשמן.

נמצא אין החילוק בין טויה לעיבוד אלא דטויה ועיבוד פי הדדי ניהו כדמשמע מסוגי' דמנחות דאוקימנא שמואל פרש"ב"ג כי אם החילוק דגוף המצוה פקלף הפרשיות ועור הכתים שהם ג"כ גוף המצוה כי יש בהן שני בעינו עיבוד לשמה.

וכן בגוף הציצית בעינו טויה לשמה. משא"כ בתשמישין לא בעינו לשמה אמנם כ' שם דת"ק ורשב"ג הם עצמן אינו מחלקין בין גוף המצוה עצמה ובין משמשין.

דלת"ק אפי' בגופן של תפילין לא בעי עיבוד לשמן. (ואולם ראיתו ע"ז אינו מוכרח דמ"ש דאל"כ האידן אמרינן דרב כת"ק ונהלא רב אפי' בגופא דציצית לא בעי טויה לשמה. זה אינו קושיא כלל דציצית אינו דבר שבקדושה להכי הם עצמם לא חמירי מבתי התפילין. דאינם צריכי' לשמה לת"ק.

אבל בקלף הפרשיות הם הקדושה עצמה י"ל דלת"ק ג"כ בעינו לשמה). ורשב"ג בעי אפי' בעור התפילין וברצועותיהן נמי עיבוד לשמה (וע"ז הביא ראי' ברוכה).

אלא דאנו מתוך דקי"ל פרכא דהזמנה לאו מילתא היא במשמשין וקי"ל כשמואל דבציצית בעינו טויה לשמה ע"כ ההכרח לומר דקי"ל פרש"ב"ג בענין בתי התפילין וקלף הפרשיות שהם המצוה עצמה ובעינו בהו עיבוד לשמה כמו דבציצית בעינו טויה לשמה.

וכמו דרכא עצמו ס"ל דבדבר שבגופה הזמנה מילתא היא (ועמש"ל דהרמב"ן דחה ראי' זו מרבא) אבל ברצועות דאינו אלא משמשין לא קי"ל פרש"ב"ג ולא בעינו עיבוד בהו לשמה דהא קי"ל פרכא.

וכן הוא ג"כ שטת הריטב"א פ"ק דסנפ"ה בפ"י דברי ת"ק ורשב"ג וגם במסקנת הפסק
הפל פשטת ה"ר"ן. וכו' שטת זו בשם מורו הרב אף שהוסיף דבר א' והוא דרבנן דברייתא
(שפ"ק נגמר הדין דמ"ז) גבי אומר לאומן עשה לי תיק של ספר ונתתק של תפילין.

ס"ל פן פפי מסקנת הפסק ה"ל והוא דס"ל דכל דבר שבקדושה שהוא עצמו קדוש
גמרינו דבעי עבוד לשמן ואצ"ל פתיכה אבל בתיק ונתתק ורצועות שאינן אלא משמשי
לא בעינן בהו לשמה.

וע"ש דתלתא תנאי פליגי ת"ק ורשב"ג ורבנן דברייתא ה"ל וקי"ל פרבנן דברייתא
דברא קאי פנותי וגם קי"ל פשמואל וכמש"ל ב' ה"ר"ן וכן כ' הריטב"א עוד בחידושי
פ"ק השולח לחלק להלכה בין גוף המצוה למשמשי פנ"ל וכו"ז מספים ג"כ עם פסק
בעל המאור פ"ק דסנפ"ה ואע"פ שהרמב"ן שם דחה דבריו מ"מ אין דחיתו רק במ"ש
דת"ק נמי מודה דבגוף המצוה בעי לשמה אבל בענין הפסק דבריו נכונים לפי פסק
ה"ר"ן והריטב"א ה"ל.

ועיין בני"י שהביא המ"א סי' מ"ב דהוא ג"כ פשטת ה"ר"ן והריטב"א. והנה פל ג' שטות
ה"ל שטת רש"י ושטת הרמב"ן ושטת ה"ר"ן והריטב"א פולם ס"ל כפי רש"י בסנהדרין
(דמ"ז) דאב"י דאמר הזמנה מילתא היא ס"ל פרב"ג דבעי עיבוד לשמה.

אלא בזה נטו מפי רש"י דלשטת רש"י רבא ס"ל כת"ק פרב"ג. וא"כ יש לנו לפסוק
כת"ק.

וא"כ לא קי"ל פשמואל דבעי טוי לשמה וכנ"ל והם ס"ל דברא יוכל לספור דבעי עיבוד
לשמה. להרמב"ן יוכל לספור פרב"ג לגמרי ולה"ר"ן והריטב"א ס"ל לרבא פרבנן
דברייתא עשה לי תיק של ס"ת כו' וכמש"ל.

ולכן קי"ל פשמואל דבציצית בעינן טוי לשמה: קיצור שטת הריטב"א פ"ק דסנפ"ה וה"ר"ן
בחידושי פ"ד דגיטין לחלק דבדבר שהוא גוף המצוה כמו הציצית עצמן וכן בתי
התפילין דהו עצמן קדושה משום השין בעי עיבוד לשמן פשמואל פ"ק דסנפ"ה אבל
תשמשי המצוה כמו הרצועות אף שהן תשמשי קדושה אם לא עיבדו לשמן פשרות
פרבא לפרש"י וכו"כ המ"א סי' מ"ב בשם הנ"י: ד אבל ר"ת מפרש איפכא מפרש"י
דאב"י דאמר הזמנה מילתא היא ס"ל כת"ק דלא בעי עיבוד לשמה דהזמנה שעושי אחר
כן לחתונה הקלף והעור לתקנו הני מילתא ודבר חשוב מיקרי.

ורבא פרב"ג דהזמנה שאחרי כן אינו דבר חשוב ולכך בעי עיבוד לשמה. ושכן פי'
ר"ח וכן מסיק בסה"ת סי' ק"צ ומשמע שגם ר"י פ"ן.

וכ"כ בעל המאור פ"ק דסנפ"ה בשם ר"ח. ובחי' ה"ר"ן בסנהדרין שם הביא שטת זו בשם
בעל המאור.

והקשה ע"ז דהא לרבא אפי' הזמנה ע"י מעשה פאורג כגד למת נמי לאו מילתא היא
וא"כ מאי מהני עיבוד לשמה דכיון דאריגה לא מהני לכן י"ל שגם א"צ עיבוד לשמה.
ומה שפירץ ע"ז (הראב"ד) לחלק בין תשמשי לרבא שהוא עצמו קדושה ג"כ הקשה
ע"ז ה"ר"ן יעו"ש.

ולכאורה יש להקשות על פיה זה עוד מדאוקימנא במנחות (דמ"ב ע"ב) פלוגתא דרב ושמואל בפלוגתא דת"ק ורשב"ג דרב כת"ק. והשתא אם לת"ק הטעם משום דהזמנה מילתא היא פאביי א"כ קשיא לרב דאפי' כת"ק לא אתיא.

ובשלמא לרב אשי שם דציצית שעשעא עובד פוכבים פסולה לרב ג"כ ומשום דבעינן תלינ' לשמה א"כ זהו פהזמנה אבל ללישנא דרב מרדכי שם דלפ"ז לרב לא בעינן תלינ' לשמה ופיסולא דמן הקוצין ומן הנימין ומן הגרדין כ' בעל המאור פ"ק דסנפ"ב הגאונים משום דלאו מין פנף הוא א"כ ליפא אפי' הזמנה לשמה וא"כ גם כת"ק לא אתיא וצ"ל דר"ת יפרשו בזה כפרש"י דפיסולא מן הקוצין ונימין וגרדין משום דבעינן עשינ' לשמה וא"כ איפא הזמנה לשמה.

וכ' הב"י בא"ח סי' ל"ב (ד"ה ומ"ש רבינו שיקרא"ש כ' שצריף עיבוד לשמן) שכן פסק הסמ"ג והרא"ש ופסק פן בש"ע סי' ל"ב סעי' ל"ז וסי' ל"ג ס"ג: קיצור: אבל ר"ת ור"י ור"ח וסה"ת וסמ"ג והרא"ש פ"י דרבא ס"ל פרב"ג דבעי' עיבוד לשמן.

וכבר הוכיחו ה"ר"ן והריטב"א דלרב"ג אפי' במשמשינן בעינן עיבוד לשמן וא"כ גם ברצועות ודאי בעינן עיבוד לשמן וכמ"ש בסה"ת בסמ"ג סי' ק"צ: ה איברא מה שיקחמיר בש"ע טפי ברצועות מבבתיים אף כי זהו דעת הרמב"ם הוא נגד דעת הריטב"א וה"ר"ן דלעיל דפסקו להפך דבבתיים קי"ל פרב"ג ולא ברצועות וכ"ה דעת הנ"י שיהביא המ"א סי' מ"ב סק"ו ואדרבה לכאורה י"ל כי גם לשטת ר"ת ור"י וסה"ת דלעיל דרבא ס"ל פרב"ג ואביי כת"ק.

מ"מ לפמ"ש ה"ר"ן והריטב"א דרצועות נק' תשמשינן ולא גוף הקדושה כמו הבתיים. יש מקום לומר מצד סוגי' הגמ' דרצועות א"צ עיבוד לשמה.

דהנה בחי' ה"ר"ן בסנהדרין שם בשם המאור הקשה על שטה זו שפ"י ר"ת דרב"ג דאמר עד שעובד לשמן ס"ל פרבא דאמר הזמנה לאו מילתא היא. ולפיכך צריף עיבוד לשמן כדי לקדשו דבהזמנה גרידתא לא מיקדשא והקשה ע"ז דהא רבא ס"ל דאפי' בהזמנה ע"י מעשה נמי לאו מילתא היא דהא באורג בגד למת נמי קא פליג.

ותירץ בשמו אפשר מתוך שהרצועות עצמן הן דבר של קדושה משום (נראה שצ"ל דלית יוד) שין יוד של תפילין כדאיתא במסכת שבת ואינן תשמשי קדושה הן נאסרות ע"י מעשה.

והנה ה"ר"ן והריטב"א דלעיל פליגי בזה על בעה"מ וס"ל דרצועות אינן אלא תשמשי קדושה כנ"ל וכ"כ בעל המאור עצמו פ"ק דסנפ"ב כמ"ל (אות א' וטעם פלוגתתם י"ל דבעה"מ גורס כג"ה הגמ' שלנו פ"ק במה אשה (דס"ב ע"א) שין של תפילין הלמ"מ ד' של תפילין הלמ"מ יו"ד של תפילין הלמ"מ.

אבל ה"ר"ן והריטב"א ס"ל כמ"ש התוס' שם. שין של תפילין ול"ג דלית יוד כדמוכח פ"ק במה מדליקין (דכ"ח).

ובחי' הרשב"א בפ"ק במה מדליקין דף כ"ח תירץ בע"א דהנהו לאו פתיבה הן אלא קשר בעלמא ואינו חשוב פתב עכ"ל ובמרדכי הלכות תפילין הביא ב' דעות דר"ץ כ' דהדלית

והיו"ד אינם אותיות אלא קשורים בעלמא וכדאיתא פ'ק ב'תרא דמגילה דרצועות דתפילין תשמשי קדושה ניהו ואמאי לא הוה עם עצמם קדושה משום דלית ויו"ד.

והרב רבינו אלחנן מיישוב פ"ה והיה דמגילה דלא הוה אלא תשמשי קדושה מייברי ברצועות שנתקן מן התפילין או רצועות מתפילין שכלו דאז אין בהן דלית ויו"ד אבל קשה עם התפילין קדושות לגמרי.

והשתא לפ"ז לדעת התוס' פ'ק ב'מה אשה והרשב"א והר"ן שפמ'דכי והר"ן והריטב"א דהרצועות אינו אלא תשמשי קדושה הרי י"ל דאף אם הפי' דרבא ס"ל פ'רשב"ג דב'עי עיבוד לשמה היינו רק בבתי התפילין שהם עצמן קדושה משום השין להכי מהני בהו הזמנה ע"י מעשה כעבוד משא"כ ברצועות פינו שאינו אלא תשמשין אפי' הזמנה ע"י מעשה כמו עיבוד לאו כלום הוא כמו אורג בגד פנ"ל מיהו בסה"ת סי' ק"ץ כ' בהדיא דהרצועות צריכי עיבוד לשמן וע"ש בסימנים.

ואע"ג דס"ל ג"כ דהרצועות אינו אלא תשמשין כמש"ש דהפתים הם גוף קדושה משום השין כו' משמע ולא הרצועות. והיינו משום דמטרין שם תירין אחר על קושני' בעה"מ שהביא הר"ן דבאמת אע"ג דרבא הזמנה ע"י מעשה כמו עיבוד נמי לאו מילתא היא היינו דאינו גורם איסור שיהי' אסור לכתוב בקלף המעובד שטרי הדיוטות.

אבל מ"מ באין להכשיר לכתוב בו דבר קדושה כו'. וזה קרוב למ"ש הר"ן בסנהדרין שם בשם הרמב"ן.

ועי' בחי' הריטב"א פ"ק דסופה ובחי' הר"ן פ"ד דגיטין הכריחו דלרשב"ג אפי' במשמשין בעינו עיבוד לשמה א"כ לפ"ז לשטת הפוסקים פ'רשב"ג נדאי רצועות ג"כ בעו עיבוד לשמה. אף מ"מ מה שהחמיר בש"ע ברצועות לענו עיבוד לשמן יותר מבבתיים ע"פ סברת הרמב"ם נראה שגדולי הראשונים לא ס"ל כן: ומעתה בענו שאילתינו בעור שעובדו לרצועות ושכחו מלעבדו לשמה.

נ' להורות דמהני כשיחזור ויעבדו לשמה ע"ד שנז' בש"ע סי' ל"ב סעי' י"א ובט"ז שם סק"ו. (שינתגם ממש בסיד כעבוד גמור).

פינו דהגאונים שם פסקו כן דמהני כה"ג אפי' לענו גוילים דס"ת דמשמע בגמ' בהדיא דצריכי עיבוד לשמה. מכש"כ וק"ו שיש לפסוק כן ברצועות.

אע"ג דמדברי אאזמו"ר ז"ל בק"א סי' ל"ב סק"א נ' דמפרש דברי הגאון בע"א מ"מ פינו שברצועות יש דעות הרבה גדולי הראשונים דא"צ כלל עיבוד לשמה מדינא. כ"א למצוה.

לכן יש לסמוך על פי' הט"ז והפמ"ג בדברי הגאון: קיצור. אף לדעת בעל המאור דקאי ג"כ בשטתה זו הי' מקום לומר דאף לשטה זו אין הרצועות צריכים עיבוד לשמן.

אבל הר"ן הקשה על דבריו וכן בסה"ת סי' ק"ץ ביאר השטה בע"א. ומ"מ אין להחמיר ברצועות יותר מבבתיים דאדרבה לשטת הריטב"א והר"ן והנ"י יש להקל ברצועות.

משא"כ בבתיים: סימן כ בדבר בהכ"נ דפה דינאוויץ אשר עזרת נשים דחוקה מאד ובהגיע מי הנוראים הנשים מתעלפות וממש יש סכנה בדבר ומן ההכרח להוסיף עוד עז"נ חדשה

ובלתי אפשרי להוסיף עז"נ חדשה אלא באופן לסתור חצי פותל מבהכ"נ שהיא עבה מאד ולבנות במקומה מחיצה דקה של אבנים ובשעת בנינה לפתוח בה גראטעש לעז"נ החדשה ונשאלתי ע"ז אם רשאין לעשות כן עכ"ל הרב המפורסם האב"ד נ"י.

ואח"פ הגיעני מכ' מא' מהלומדים מןפלגים דק' הנ"ל וביאר השאלה בזה"ל בנידון בהכ"נ ש'לנו בנין חומה ויש בצדה צד צפון עז"נ ע"פ כל ארץ הצפוני אבל נמוכה הרבה מפותל עזרת ישראל ועתה רוצים לבנות ע"פ כל ארץ צפון ע"ג עזרת נשים עוד חדר בשביל עז"נ ובאופן לסתור פותל הגבוה מעזרת ישראל עד מחיצה ולבנות עליו גראטעש מנסרים דקים וחלולים והפותל הגבוה מעזרת ישראל הוא חומה עוביה ג' אמות מה דינה אם מותר לעשות כן עכ"ל הלמדן הנ"ל.

עוד כתב שהעז"נ דלמטה רחבה מאד ויכולה להכיל כהנה וכהנה רק שם החלונות בעובי החומה שהיא ג' אמות ומאונניים ורצונם לעשות העלייה הנ"ל רק בכדי לעשות גראטעש מנסרים דקים וחלולים בכדי לשמוע הש"ץ עכ"ל.

וא"כ לדבריו לכאורה אין שייך חשש ספנה אם לא משום שפולם רוצים לדחוק א"ע אצל החלונות בימים הנוראים לשמוע את הש"ץ: והנה הט"ז סי' קנ"א סעיף י' סק"ג ס"ל אע"ג דאם נתן על מנת לבנות שרי זהו על מנת שיחזור ויבנה וימלא מקום הנתיצה אבל אם רוצה לנתן במקום א' שיהי' שם גומא אע"פ שהיא לו לצורך אסור.

ע"כ יש ליתגר באותן שעושין דף שקורין שטענדר ומדבקין בפותל ועושין גומא בפותל שיוכל להחזיק שם ע"י עץ אותו דף לאו שפיר עבדי עכ"ל. והפמ"ג במשפצות שם הביא דברי האלף רבא סי' קנ"ב סק"ז שנתחלק על הט"ז דהאיסור בנתיצה זהו רק כשהוא דרך השחתה.

ונ"ל האלף רבא ולענ"ד דמותר דהא כתב הרמב"ם פ"י מה' יסוה"ת ופ"א מה' בית הבחירה דהנחת מן המזבח דוקא דרך השחתה אסור וכן מוכיח ברא"ם פ' ראה שפירש דברי רש"י שם י"ב ה' ע"פ לא תעשון כן.

וכי תעלה על דעתך שישאל נותצין את המזבחות אלא שלא תעשו כמעשיהם ויגרמו עונותיכם למקדש אבותיכם שיחרב עכ"ל. פי' הא דלא הקשה כן על מחיקת השם (ור"ל דהא לא תעשון כן הוא אזהרה למוחק את השם ולנותץ אבן מן המזבח וא"כ למה לא אמר ג"כ וכי תעלה על דעתך שישאל מוחקין את השם כו') היינו משום שיש לומר בענין שיש צורך למחוק (ואפ"ה אסור למחוק השם) ואם איתא דאסור בנתיצה אף לצורך א"כ מאי פריה על נתיצה עכ"ל.

וע"פ דברי הט"ז הנ"ל אוסרים הלומדים לסתור פותל בהכ"נ. פינן שלא ימלא הפותל כבתחלה והרב האב"ד נ"י מתיר אם משום דעת הא"ר אם אפילו לדעת הט"ז משום דה"ל סותר ע"מ לבנות.

אף שיהי' הבנין באופן אחר וישאר קצת ריקן במקום הפותל עכת"ד בקצרה: קיצור הט"ז סי' קנ"א סק"ג אין מתיר לנתן על מנת לבנות אלא לבנות במקומו אבל אם לא יבנה במקומו אף שנתן לצורך אסור והאלף רבא סי' קנ"ז חלק עליו וכ' דנתיצה אינו אסור רק כשהוא דרך השחתה: ויש לחקור אחר הדין משורשו.

והנה בהרמב"ם פ"ו מה' יסוה"ת דין ז' הסותר אפי' אכן א' דרף השחתה מן המזבח או מן ההיכל או משאר העזרה לוקה שנגמר בעכומ"ז כי את מזבחותרם תתצון וכתוב לא תעשון כן לה' אלהיכם עכ"ל וע' מזה בספר החינוך להרא"ה פ' ראה סי' תל"ז ובסמ"ג לאונן סי' ג' שמפסוק זה מבואר ג"כ למוחק אות א' מן השמות המוקדשין שהוא עובר בל"ת וכן הוא בהרמב"ם רפ"ו מה' יסוה"ת ונ"ל כל המוחק אפי' אות א' מז' שמות אלו לוקה עכ"ל ובהגמ"י שם סק"ב פתב ונ"ל פ"ג דמפות (כ"ב א') בסיפרא ובה"ג אכל דיו שנטפה ע"ג הפתב מותר למוחקו שלא היתה פונתו אלא לתמן עכ"ל.

וע' עוד מענין לא תעשון כן לה' אלהיכם בשבת פרק כל פתבי (דק"כ ע"ב) ובסנהדרין (דקי"ג ע"א. ודף ע"א א').

ועד"ז כ' המרדכי במגילה פרק בני העיר סי' תתכ"ו אמתינתין א"ר יהודה בית הפנסת שחרב כו' שנגמר והשימותי את מקדשיכם. פי בהכ"נ נק' מקדש מעט פדלקמן בפרקין ולכך אסור לנתן דבר מבהכ"נ דתניא בספרי מנין לנותן אכן כו' ואם נתן ע"מ לבנות שרי דהיא נתיצה בנין מקרי עכ"ל.

הביאו הב"י בא"ח סי' קנ"א. וזהו פני דברי הגמ"י לענין דיו שנטפה כו'.

וע' בב"י ביו"ד ססי' רע"ו שילענין אם יש דבק באותיות השם אם רשאי לגרוך הדביקות יש אוסרים וס"ל לגנוז הריעה ויש מתירין וכן הכריע הב"י. והפמ"ג במשפצות סי' קנ"א סק"ג כ' ואמנם קשה דחד אזהרה הוא מלא תעשון כן למוחק את השם ונותן אכן וכי היכא דמוחק אף לתמן אסור (ור"ל אם לא פשנתקלקל ונפסל כמו דביקות האותיות וכ"ש פשנפל דיו כו' פנ"ל).

כמבואר ביו"ד סי' רע"ו בפ"ה ס"ק י"ב ה"ה נותן כן ואמאי נותן לתמן שרי ותרץ פי בנותן לתמן אם לא יתמן יפול ולכן שרי כו' ע"ש. ולכאורה יש לתרץ בטוב יותר דקדושת השמות שאינן נחקקין שאני שקדושתן קדושת עולם ע"כ מוחק אף ע"מ לתמן אסור אם לא פשנפל קלקול.

וגם בזה יש דעות פנ"ל. משא"כ בקדושת בהכ"נ הרי ארז"ל לא לסתור אינש בי כנישתא עד דכנו פי כנישתא אחריתי מבואר דכשכנו בהכ"נ אחר יכולים לסתור הראשון.

ומשמע ודאי דאז נעשים העצים והאבנים של בהכ"נ הישן חולין כמ"ש בתשו' מ"ב סי' ל"ג בד"ה ואשר בא בשאלה אי שרי להקהל כו' בנ"ד שהעמידו בהכ"נ חדש במקום ישן אם הוא ע"פ זט"ה במעמד אנשי העיר פקעה הקדושה מעצים ואבנים הראשונים כו' הביאו המג"א סי' קנ"ג סעי' י"א ס"ק כ"ז דפקעה הקדושה מהישנה וכל על החדשה ורשאי לשנות הישנה לכל מה שירצו דלא גרע ממתנה.

(בגמ') [במגילה] (דכ"ו ע"ב). והטעם כמ"ש בב"י סי' קנ"ג בד"ה ומשמע מדברי רבינו ונ"ל והקשה הרמב"ן האיד' יכולים למוכרו פיון שהוא קדוש קדושת הגוף ותרץ דבהכ"נ עשאוהו כמשמיש מצוה פסוקה וכלולב שנוזקין אחר מצותו ובזמן מצותו אסור להסתפק מנויי סוכה כו' לפיכך בבהכ"נ כל זמן שרוצין בו בני העיר נוהגים בו קדושה ואפי' בחורבנו כו' אבל פשנמלכו בני העיר למוכרו כו' עבר זמן מצותה ותר"ן פרק בני העיר בד"ה ומאן דשרי (בגמ' דכ"ו ע"ב) הביא דבריו ותרץ בע"א ונ"ל הטילו בהם

חכמים קדושה מדבריהם כו' ע"ש ואפשר קצת ראי' לדבריו ממ"ש בגמ' סוף סנהדרין (דקי"ג א') פל עיר שיש בה אפי' מזוזה א' אינה נעשית עיר הנדחת שנתאמר ושרפת באש את העיר כו' והיא דאיכא מזוזה לא אפשר דכתיב לא תעשון כן לה' אלהיכם כו' ואמאי לא קאמר שיש בה בהכ"נ דהא בעיר הנדחת יוכל להיות שיש ג"כ צדיקים כמ"ש במשנה ה' דפרק חלק וע' תוי"ט שם א"כ הצדיקים שבתוכה יש להם נדאי בהכ"נ.

ולפמ"ש הר"ן י"ל דלא דמי בהכ"נ למזוזה דבמזוזה האיסור מדאורייתא משא"כ בבהכ"נ הוא מדרבנן ולהרמב"ן י"ל דמזוזה הוא רבותא היינו אפי' נמצא בה רק מזוזה א' וכ"ש בהכ"נ. וע"ש שהביא התוספתא ס"פ שני דמגילה אבני היכל ועזרות שנופגמו אין להם פדיון ושם בתוספתא א"ר יהודה מעשה בר' אליעזר כו'.

ובב"ב רפ"ק (ד"ג ע"ב) הקשו על סתירת בהמ"ק ע"מ לבנותו מהא דלא ליסתור אינש בי בנישתא ע"כ י"ל לענין אבני היכל ג"כ דנותץ ע"מ לבנות שפיר דמי ואף שהם אין להם פדיון ועיניו בשו"ת חתם סופר חלק א"ח סי' ל"ג גבי מ"ש א"כ אין ראי' משם לשמות הקדש כו': קיצור.

מקור הדין באבני המזבח מפסוק לא תעשון כן בהרמב"ם פ"ו מה' יסוה"ת דין ז' ודין א' דהאיסור פשוטה כן דרף השחתה. וכ' הסמ"ג לאנן סי' ג' שמפסוק זה מבואר ג"כ למוחק אות א' מן שמות המקודשין.

וכגון דיו שנטפה כו' מותר. במשפחות סי' קנ"א סק"ג הקשה מדוע במוחק את השם אסור אף בשביל לתקן אא"כ נפסל האות לגמרי.

אבל בנותץ אבן שרי ע"מ לתקן יש לתרץ דשאני קדושת השם שהוא קדושת עולם משא"כ בהכ"נ פשוט דלא דמי שהרי יוכלו להוציא לחולין. ואף אבני ההיכל דאין להם פדיון מ"מ לא דמי לקדושת השם ולכן ע"מ לתקן שרי:ב ומ"מ נראה שיש הפרש בין דברי המרדכי שבב"י סי' קנ"א שלא התיר אלא בנותץ ע"מ לבנות דהיא נתיצה בנן מקרי ובין הרמב"ם שלא אסר אלא דרף השחתה.

ונהו המחלוקת שבין הט"ז והאל"י רבא ועמ"ש לקמן בשם הבית מאיר שהט"ז נמשך אחר דברי המרדכי שלא פתב שהאיסור רק דרף השחתה אלא דבעינן שהנתיצה יהי נחשב בנן. וא"כ לפ"ז נראה לומר שלא נחשב הנתיצה בנן אלא דוקא פשנותץ וסותר ע"מ לתקן במקומו ממש שרי אע"ג דבמחיקת השם כה"ג אסור (אם לא שפכר נתקלקל שנגעו האותיות כו') אבל לנתן ולסתור ולקלקל בבהכ"נ ס' על מנת לתקן ולבנות במקום אחר אסור ובפרט באבני ההיכל והמזבח נדאי י"ל כן לכ"ע.

והמרדכי מדמה בזה קדושת בהכ"נ ג"כ לאבני ההיכל לכן אין שרי לנתן מאבני בהכ"נ ועציו אלא ע"מ לתקן במקום הנתיצה ממש ונהגם דשרי לסתור בהכ"נ כשבונים בהכ"נ אחר אף שהיא במקום אחר כאמור למעלה בשם תשו' מ"ב והמג"א זהו משום שחלה קדושתו על בהכ"נ שבונו.

אבל כשאין בונין בהכ"נ אחר רק בהכ"נ זה ישאר בקדושתו וסותרים בו פותל פדי לבנות עזרת נשים נמצא נשאר קלוקל במקום קדוש והתיקון הוא שלא במקומו זה אסור שהרי פשיטא עזרת נשים לא דמו פלל לדין בנו בהכ"נ אחר.

כִּינּוּן לְהֶאֱנִיחַם וְשָׂאָר רַק בַּהֲכִ"נ זֶה פְּמֻקָּדָם. וְגַם עֲזָרַת נְשִׁים אֵין קִדְוָשָׁתוֹ כְּמוֹ בַּהֲכִ"נ שֶׁל אֲנָשִׁים שְׁבוּ הָאָרוֹן וּס"ת.

בַּמְכַש"כ מִמ"ש בַּגְּמ' פֶּרֶק בְּנֵי הָעִיר (דַּכ"ו ע"ב) דְּבַהֲמ"ד חֲמוּר קִדְוָשָׁתוֹ מִבַּהֲכִ"נ כ"ש בַּהֲכִ"נ מְעֻזַּת נְשִׁים. וְעַם הַיּוֹת כִּי גַם הַנְּשִׁים חַיִּיבוֹת בְּתַפְלָה כְּמוֹ הָאֲנָשִׁים.

מ"מ כִּינּוּן שְׁפִטוּרִים מִן הַק"ש וּמִן הַתְּפִילִין וְהַרִי ק"ש וְתַפְּלִין הֵם ג"כ כְּמוֹ עוֹלָה וּמִנְחָה פ"ב דְּבָרְכוֹת. וּקְרִיאַת הַתּוֹרָה.

וְגַם כִּי סֵתֵם בַּהֲכִ"נ עֲכָשְׁוֹ הוּא ג"כ בַּהֲמ"ד. וְנִמְצָא בְּקִדְוָשָׁת בַּהֲכִ"נ וְשָׂאָר קְלָקוּל הֵינּוּ שֶׁהִי הַכּוֹתֵל עַב וְחֻזֵק וְעֵתָה יִשָּׂאָר כּוֹתֵל דַּק.

זֶהוּ וְדַאי סְתִירָה וְקְלָקוּל בְּהַפְּוֹתָל וְגַם בַּבַּהֲכִ"נ וְכַה"ג אֵיתָא בְּעֵיקְרֵי דִינִים סִי' ח' סֵעִי ל"ד בַּהֲכִ"נ שֶׁהִי בּוֹ כּוֹתֵל רְעוּעָה וְהַפִּילוּהוּ אֲרָצָה וְהִי' עַב בְּיוֹתֵר וְעֲשָׂאוּהוּ מְחֻדָּשׁ דַּק מְאֹד כּו' לֹא יָפָה עֲשׂוֹ כּו' עכ"ל.

וְכ"ש הֵכָא שְׂאֵין הַכּוֹתֵל רְעוּעָה כְּלָל ע"ש סֵעִי י"ד אֲמַנָּם בְּכּוֹתֵל עֲצָמוֹ כּו' ע"ש. וּבַמַּג"א שְׁנִדְפְּסוּ עִם שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה סִי' קַנ"א כְּתִב וְע' בְּשִׂאֵילַת יַעֲבִ"ץ ח"ב סִי' נ"ד כְּתִב שְׁכּוֹתֵל בַּהֲכִ"נ מִבְּחוּץ כְּקִדְוָשָׁת בַּהֲכִ"נ שְׂלֹא לְהַשְׁתַּמֵּשׁ וְשְׂלֹא לְנַתְּנָן מִמֶּנּוּ עכ"ל.

וּבַנְּד"ז יֵשׁ עוֹד קְלָקוּל קִצָּת שְׁיַעֲשׂוּ בְּהַפְּוֹתֵל הַדַּק כְּמוֹ חֲלוּנוֹת גְּרָאָטְעֵס מְעֻזַּת נְשִׁים לְבַהֲכִ"נ וְיִהְיֶה נְשִׂמָע קוֹל הַנְּשִׁים בַּבַּהֲכִ"נ שֶׁל הָאֲנָשִׁים מְשַׁנֵּי מְקוֹמוֹת וְזֶהוּ בְּלַבּוּל בְּתַפְלָה יוֹתֵר מְכֻשָׁהוּא רַק מִמְּקוֹם א' וְאֵינוֹ חַיִּיבוֹת כְּלָל לְבַהֲכִ"נ וְא"כ כִּינּוּן דְּחֻשׁוֹב סְתִירָה לְגַבֵּי בַּהֲכִ"נ לֹא מְהַנִּי כְּלָל מֵהַ שְׁיַעֲשׂוּ תִיקוּן בְּנִין עֲזָרַת נְשִׁים שֶׁהַתִּיקוּן הוּא בְּמִקְוֵם אַחֵר שְׂלֹא בְּמִקְוֵם הַסְּתִירָה וְהַקְּלָקוּל.

וְזֶה יֵשׁ לְלַמּוֹד מִמ"ש בַּגְּמ' בְּשִׁבְת פֶּרֶק בַּמ"מ (דַּל"א ע"ב) אֲמַתְנִיתִין ר' יוֹסִי פּוֹטֵר בְּכּוֹלָן חוּץ מִן הַסְּתִירָה אָמַר עוֹלָא לְעוֹלָם פְּרַבֵּי יְהוּדָה ס"ל (דְּמִשׁוּם אֵינָה צָרִיכָה לְגוֹפָה לֹא מִיְפֻטֵר כּו' ע"ש) וְקִסְבֵּר ר' יוֹסִי סוֹתֵר עַל מְנַת לְבָנוֹת בְּמִקְוֵמוֹ הֵנִי סוֹתֵר ע"מ לְבָנוֹת שְׂלֹא בְּמִקְוֵמוֹ לֹא הֵנִי סוֹתֵר.

וְע"ש בְּרַש"י כֹּל מְקַלְקֵל דְּשִׁבְת הֵנִי פְּטוּר דְּלֹאוּ הֵינּוּ מְלֻאכֶת מְחֻשְׁבֶּת וְסוֹתֵר דְּתַנּוּן בְּאַבוֹת מְלֻאכּוֹת דְּמִיחֻיב סוֹתֵר ע"מ לְבָנוֹת הוּא וְאֵינוֹ יָכוֹל לְבָנוֹת אַא"כ סוֹתֵרוֹ וְהַשְׁתָּא לֹאוּ קְלָקוּל הוּא וְר' יוֹסִי סִבֵּר דְּאֵם בְּמִקְוֵמוֹ סוֹתֵר וּבּוֹנָה הוּא דְּמִיחֻיב אֶסְתִּירָה וְאֵי לֹא לֹא וּמְכַבָּה דְּוּמְיָא דְּסוֹתֵר הוּא כּו' עַד אֵין זֶה סוֹתֵר ע"מ לְבָנוֹת בְּמִקְוֵמוֹ כּו' עכ"ל וְר"ל דְּסְתִירָה זֹו אֶף שֶׁהִיא ע"מ לְתַקּוּן כִּינּוּן שֶׁהַתִּיקוּן הוּא שְׂלֹא בְּמִקְוֵם הַסְּתִירָה מְשִׁשׁ אֵין זֶה חֻשׁוֹב תִּיקוּן כ"א קְלָקוּל וְלִכְּן פְּטוּר ע"ז בְּשִׁבְת.

וְא"כ מְזִה נְלַמּוֹד לְסְתִירָה דְּנַד"ז שֶׁל כּוֹתֵל בַּהֲכִ"נ אֶף שֶׁהוּא ע"מ לְתַקּוּן עוֹז"נ כִּינּוּן שְׂאֵין הַתִּיקוּן בְּמִקְוֵמוֹ כְּלָל. וּבְמִקְוֵמוֹ זֶהוּ סְתִירָה אֵין זֶה חֻשׁוֹב תִּיקוּן כ"א קְלָקוּל.

וְהַרִי לֹא שָׂרִי לְהַמְרָדְכֵי סְתִירָה וְקְלָקוּל בַּבַּהֲכִ"נ אֶלָּא מְשׁוּם שֶׁהוּא כְּדֵי לְתַקּוּן. וְא"כ זֶה שְׂיַתְקֵן בְּעוֹז"נ אֵין זֶה חֻשׁוֹב תִּיקוּן כְּלָל לְגַבֵּי בַּהֲכִ"נ דְּאֲנָשִׁים.

והנה אע"ג דבגמ' במ"מ שם מתרץ ר' יוחנן דברי ר' יוסי באופן אחר משום דס"ל כר' שמעון י"ל זהו פדי לומר דאפילו בפתילה אינו חייב אלא בכיבוי הצריף לגופה יעו"ש. אבל בהא דבסתירה.

אינו חייב אא"כ סותר ע"מ לבנות במקומו י"ל דלא פליג על הא דעולא. וכן פסק הרמב"ם פ"א מהל' שבת דין י"ח כל המקלקל ע"מ לתקן חייב פיצד הרי שסותר פדי לבנות במקומו או שמשק פדי לכתוב במקום שמשק כו' חייב עכ"ל.

הרי בעינן ע"מ לתקן במקומו דוקא מזה מבואר דס"ל דדינו דעולא ג"כ אמת דאין חשוב סותר ע"מ לבנות אלא פשהתיקון במקומו: קיצור מ"מ נראה דדוקא בסותר בבהכ"נ ע"מ לבנות ולתקן במקום הקלקול שרי שסתירה זו חשובה תיקון.

אבל פשוטו לתקן שלא במקומו אינו חשוב תיקון וה"ל קלקול כדאיתא בשבת פ"ק במ"מ דל"א ע"ב) אמר עולא כו' וכ"פ הרמב"ם פ"א מהל' שבת הלכה י"ח. וא"כ בנד"ז שסותר פותל בבהכ"נ ומקלקלו ע"מ לתקן עז"נ אין זה חשוב תיקון כ"א קלקול ואסור: 'אף קשה דהא הרמב"ם פ"א מהלכות שבת דין ז' דפוסק כר"י דאמר משאצ"ל חייב עליה פוסק כמתניתין דהמכבה את הניר מפני שהוא צריף לשמן או לפתילה כו' או פדי שלא יבקע חרס של נר כו' ה"ז חייב וכ"ה"מ פסק פסתם משנה פ' במ"מ (דכ"ט ב') וכו' יהודה ודלא כר' יוסי דס"ל ה"ם כר' שמעון עכ"ל וקשה דהא לעולא אפי' לר' יהודה פטור משום דה"ל מקלקל פי הוא סותר ע"מ לבנות שלא במקומו וזה אינו חשוב תיקון כ"א קלקול ומדמחייב הרמב"ם בכה"ג פסתם מתניתין עכצ"ל דס"ל דלר' יוחנן דאוקים ר' יוסי כר' שמעון דפוטור משום דה"ל משאצ"ל ופטור עליה מפלל דס"ל דלר"י חייב והיינו ע"כ משום דגם סותר ע"מ לבנות שלא במקומו חשוב תיקון וא"כ לפ"ז הי מקום לומר דבגידון הסתירה של פותל ביהכ"נ פינון שהוא ע"מ לתקן עז"נ אף ששהתיקון שלא במקומו חשוב תיקון ולכן אף להמדרכי שרי דהיא נתיצה בגין מקרי וכ"ש להרמב"ם דס"ל דהחייב דרף השחתה דוקא וכנ"ל.

מיהו כבר נתבאר שהרמב"ם עצמו פסק פ"ק א' מהלכות שבת הלכה י"ח דדוקא סותר ע"מ לבנות במקומו חשוב תיקון. וא"כ לפ"ז יהיו דבריו סותרים זא"ז מהלכה ז' להלכה י"ח.

אע"כ פדי להעמיד דבריו צ"ל דלעולם דבסותר על מנת לבנות לא חשוב תיקון אלא פשהוא ע"מ לבנות במקומו והיינו מ"ש בהלכה י"ח אבל גבי פכוי פוסק פסתם מתניתין דבמכבה לא בעינן ע"מ להדליק במקומו ולא פרי יוסי היינו דסתם מתני' ס"ל דאע"ג דבסותר בעינן ע"מ לבנות במקומו מ"מ גבי פכוי חייב אף בכחס על הניר פחס על השמן ולר' יוסי דומה זה לסותר ע"מ לבנות שלא במקומו וכמו שמבואר פן מתוך דברי הפנ"י בשבת פ"ק במ"מ שם בד"ה אמר עולא קסבר ר' יוסי יעו"ש.

לכן י"ל שאין לזוז ממ"ש הרמב"ם בהלכה י"ח דבסותר לא נחשב תיקון אלא פשהוא ע"מ לבנות במקומו דוקא. ועוד שאף אם נאמר דלא כמ"ש הרמב"ם בהלכה י"ח אלא דסתם מתניתין ס"ל דלא בעינן ע"מ לבנות במקומו ושפן ס"ל לר' יוחנן שם וכן רבה

הקשה לעולא מ"מ עכ"פ בעינין שיהי' סותר ע"מ לבנות תיקון גמור שיהי' עכ"פ התיקון כמו שהי' קודם הסתירה לפחות.

וכמו בקרשי המשפן ע"ש בתוספות. משא"כ בנד"ז נשאר סתירה וקלקול בכותל בהכ"נ והתיקון שיהי' עי"ז שלא במקומו הוא עז"נ שאין שנה קדושתו לקדושת בהכ"נ שבו הסתירה.

לכן י"ל דלא חשוב תיקון אף למ"ד דסותר ע"מ לבנות שלא במקומו נמי חשוב תיקון דזהו דוקא פשהתיקון מתקן כל הקלקול שע"י הסתירה דומיא דקרשי המשפן שהקדושות שוות לגמרי ובשעת התיקון לא נשאר עוד שום קלקול רק לשעה הי' סתירה ואח"כ נבנה הסתירה ונעשה במקדמ.

אבל ה"א שנשאר קלקול גמור בכותל בהכ"נ דאנשים אף שנעשה תיקון בעז"נ אין זה מהני פ"ל להחשיבו תיקון גמור שהרי נשאר קלקול וסתירה גם אחר תיקון. א"כ בכה"ג לא מבואר דנחשב תיקון.

ע"כ לסתור ע"מ שיעשו אח"כ פותל בהכ"נ דק ודאי לא נכון פ"ל ולא מבעיא לפ"ד המרדכי אלא אפילו לפ"ד הרמב"ם חשוב זה השחתה לגבי פותל בהכ"נ ורק שיש היתר באיסור בל תשחית אם התיקון שנה יותר כמו דמשמע בגמ' פ"ק החובל (דצ"ב ע"א) ובהרא"ש שם סי' ט"ו וגבי נ"ן אם הי' צריך למקומו.

אבל פ"א אין לומר ששנה יותר התיקון מהשחתת פותל בהכ"נ שישאר דק וכו'. וכ"ש לדעת המרדכי ודאי אסור: קיצור הרמב"ם פ"א מה' שבת דין ז' פוסק כר"י המכבה את ה"ר פ"ח על ה"ר חייב אע"ג שאין התיקון במקום הקלקול.

לכאורה סותר א"ע למ"ש הי"ח דבעינין שיהי' התיקון במקום הקלקול. ויש לתרץ כמ"ש הפנ"י דרק גבי פבוי הדין פ"ן ולא בשאר סותר.

ועוד דאף למ"ד סותר ע"מ לבנות שלא במקומו נמי חשוב תיקון מ"מ בעינין שיהי' התיקון כמו הקלקול. משא"כ ה"א התיקון בעזרת נשים אינו חשוב כמו הקלקול שהוא בבהכ"נ עצמו: ד אף באופן שישאר ע"ב רק לא כמו עובי הראשון שהי' ג' אמות כ"א יעשוהו לא פחות מחציו דהיינו אמה ומחצה עכ"פ שנה אע"פ שיש בו חסרון מבתחלה מ"מ אין פ"א קלקול גמור כמו מחיצה דקה וגם החלונות לא יעשו גדולים כ"כ ע"ז אפ"ש לצדד להתיירא פשהוא לצורך גדול כמו שכתב הרב המפורסם האב"ד נ"י.

ובהגיע ימים גוראים הנשים מתעלפות וממש ספנה בדבר. והנה מה שהביא הרב נ"י מהא דגגין ועליות לא נתקדשו בגמ' פ' ביצד צולין (דף פ"ה סע"ב) ופירשו בגמ' שם דמ"ש במשנה שם החלונות ועובי החומה פלפנים זהו דוקא בששנה לקרקע העזרה הא לאו הכי לא.

יפה הביא. וכ"פ הראב"ד פ"ו מהלכות בית הבחירה ה"ט וכ"ה בירושלמי דפסחים שם כמ"ש בספר אור ח"ד על פסחים.

וע' במרדכי רפ"ק דשבת סי' רכ"ח דאפילו גגין ועליות דעזרה מוכח דס"ל דכ"ש בהכ"נ ואף שאח"כ כתב ושמא דמי לעליות היכל כו' מיהו הרי המג"א סי' נ"ה ס"ק י"ב משמע

דס"ל דה"ל פדין חומת העזרה וגם בכרכות פ' הרוואה (דס"ב סע"ב) לענן ריקה ומנעל קיל בהכ"נ אף מהר הבית וכמ"ש בש"ע סי' קנ"א.

ולפמ"ש ה"ר"ן פ' ב' העיר דקדושת בהכ"נ מדרבנן וקדושת בהמ"ק דאורייתא וכיון שפון שפיר י"ל דקדושת הפותל של בהכ"נ ה"ל כמו העז"נ שמתפללין בו הנשים. ולכן למ"ד דסותר ע"מ לבנות שלא במקומו נמי חשוב תיקון י"ל שמתר לסתור קצת מהפותל בהכ"נ בשביל תיקון ובגן עז"נ.

אף עכ"ז זהו דוקא שהפותל שייבנו מחדש יהי ג"כ פותל טוב ולפחות יהי עוביו מחצה מעובי פותל הראשון דהיינו לפי המבואר במכתב הרב ר"מ אויערבך שהפותל עוביו ג' אמות אזי הפותל שייבנו מחדש יהי עוביו לא פחות אמה ומחצה.

ולכן בכה"ג י"ל שעדיף התיקון מהקלקול והסתירה פיון שפותל בהכ"נ ישאר ג"כ עב מאד וחקק אין פאו קלקול כ"כ. אכן כ"ז למ"ד דסותר ע"מ לבנות שלא במקומו נמי חשוב תיקון.

שפון משמע מקושיות רבה על עולא בגמרא פרק במ"מ. וכ"מ קצת מדאומר ור' יוחנן אמר לעולם פרבי שמעון ר"ל דאין צריף לידחק דסותר ע"מ לבנות לא תשיב תיקון פשהבגן שלא במקומו די"ל שזה חשוב ג"כ תיקון.

אבל למ"ד דסותר ע"מ לבנות שלא במקומו לא חשוב תיקון א"א להתיר פלל לסתור פותל בהכ"נ בשביל תיקון עז"נ ולכן אם הוא הקרח גמור לבנות העז"נ חדש כמו שפא בשאלה אזי ההקרח לסמוך על מ"ד דסותר ע"מ לבנות חשוב תיקון אף שהבגן שלא במקומו.

אבל לסתור באופן שיהי הפותל אח"כ דק לגמרי זה נדאי אסור דהא א"כ לא דמי אף לסותר ע"מ לבנות שלא במקומו דמתקן עכ"פ כל מה שקלקל משא"כ הכא ישאר קלקול גמור בכותל בהכ"נ משא"כ אם ישאר הפותל עב פנ"ל אין זה קלקול כ"כ ולכאורה אף אם אין חשש סכנה רק שהוא צורך גדול יש להסתייע להתיר ע"ד הג"ל ממ"ש בחגיגה פרק אין דורשין (דט"ז ע"ב) דלעשות נח"ר לנשים נשים סומכות אף דמחזי כעבודתה בקדשים וכן בתוספות פרק המוציא תפילין (דצ"ו סע"א) עכ"ז התירו בשביל לעשות נח"ר לנשים כמ"כ יש להתיר פהג"ל ובאופן שהפותל שייבנו מחדש יהי פותל עב וטוב אמה ומחצה.

וגם ראיתי בש"ע א"ח שנדפסו עם חידושים מהגאון בעה"מ ספר בית מאיר על אה"ע. וז"ל סי' קנ"ב באה"ט ס"ק ה' ע"כ י"ל, באותן שעושין דף שקורין שטענדר כו' לשון הט"ז אע"פ שהוא לו לצורך אסור ונ"ב לע"ד לצורך אדם שאי אפשר למיעבד צרכו בע"א והוא צורך לעמידתו בבהכ"נ שפיר דמי.

והראי' שהרי דין זה מקורו מהמרדכי שלמד מדין ההיכל ובהרמב"ם הלכות יסוה"ת פ"ו פתב פלשון זה דסותר אפי' אבן א' דרך השחתה חייב. הרי ביאר דדוקא דרך השחתה אסור ולשון זה לא נאמר אלא במה שאינו צורך אדם כו' עכ"ל ולכאורה דבריו צ"ע דבגמ' בשבת פ' מפנין (דקכ"ט ע"א) ואמר ליה אב"י לרבה והא קעבר מר משום בל תשחית א"ל בל תשחית דגופאי עדיף לי.

ואם פהבית מאיר דכל שהוא לצורך אדם אינו השקחה א"כ אין פאן בל תשחית כלל. ומלשון הגמרא משמע דחשוב השקחה אלא דאעפ"כ בל תשחית דגופאי עדיף לי הא אם אין פאן משום בל תשחית דהגוף אע"פ שהוא לצורך גופו יש פאן משום בל תשחית של הפלי.

וע' בשבת פ' תולין (דק"מ ע"ב) בענין בל תשחית דגופאי עדיף לי דשם נדאי ליפא בל תשחית כלל וע' בהרמב"ם סוף ספר שופטים ה' מל' פ"ו דין חט"י דרף השקחה. ובש"ע אאזמור"ר ז"ל ה' שמירת גוף ונפש סעי' ט"ז בד"א פשעושה דרף השקחה וא"כ אם האיסור והחייב רק דרף השקחה וכל שאינו דרף השקחה כ"א לצורך אדם מותר.

א"כ צורך נדאי הנה אף אם אין פאן חשש סכנה והיגו פשישאר הפותל עב כמו שפכתתי. אף המרדכי לא ס"ל פו.

ובאמת הרי בלאו זה דלא תעשון פו נכלל אף דבר שהוא שלא בדרף השקחה כמו מוחק את השם דאסור אף שהוא כדי לתקנו כמש"ל בשם המשפחות סי' קנ"א ס"ק ג'. א"כ מנלן דבהכ"נ אין האיסור אלא פשהוא בדרף השקחה.

די"ל שאין היתר אלא פשהוא ע"מ לתקן ממש ואפ"ל גם הרמב"ם לא פכת דרף השקחה אלא לענין חיוב מלקות ע"ז ס"ל דאין לחייב אלא פשהוא דרף השקחה. משום דלא תעשון פו קאי על ונתצתם דהיגו השקחה ושבירה והריסה אבל להיתר פשאנו דרף השקחה י"ל דבעינו שיהי' ע"מ לתקן כמ"ש המרדכי ומ"מ בנידון הלזה שיש בזה חשש ממש בימים הנוראים כמ"ש הרב האב"ד נ"י נראה דשרי.

והיגו באופן שפכתתי שפותל בהכ"נ במקום שיסתרו אותו יעשהו אח"כ ג"כ עב פשיעור חציו עכ"פ דהיגו אמה ומחצה. וזכר לדבר ממש במשנה באהלות פ"ו משנה ג' פותל המשמש את הבית ידון מחצה למחצה כו' ר"י אומר פל הפותל לבית וכו' הרמב"ם ואין הלכה כר"י והלכה פחכמים: סימן כא לענין פו שו"ב אם הוא קודם לשו"ב אחר למלאות מקום אביו: בש"ע א"ח ססי' נ"ג סכ"ה פנו קודם לכל אדם ובמג"א שם ס"ק ל"ג.

והוא משלשה פתובים בתורה. הא' בפ' צו ו' ט"ו ע"פ והכהו המשיח תחתיו מבניו.

ובהוריות פ"ג (די"א ע"א) אמרו דכה"ג פו כה"ג טעון משיחה משא"כ מלך פו מלך משום דמלוכה ירושה היא מוכח בכה"ג אינו ירושה אע"פ שמ"מ פנו קודם לכל אדם אין זה ירושה ממש לכו צריף משיחה.

וכגמרא דהוריות פו הוא בפ"ק דקריתות (דף ה' ע"ב). הב' בפ' אחרי ט"ז ל"ב ואשר מלא את ידו לכהן תחת אביו.

ובבילקוט שם סוף רמז תקע"ח לכהן תחת אביו מלמד שהפן קודם לכל אדם יכול אע"פ שאינו ממלא מקום אביו ת"ל ואשר מלא את ידו בזמן שממלא מקום אביו הוא קודם לכל אדם אם אינו ממלא מקומו של אביו יבא אחר וישמש תחתיו.

וכ"כ עוד בבילקוט פ' צו דף קל"ד ע"ד רמז תפ"ח ע"פ מבניו יעשה אותה מלמד שהפן קודם לכל אדם שבעולם כו' בזמן שממלא מקום אביו והוא מהת"כ ובפ' שופטים דף

רפ"ה ע"א רמז תתקט"ו ע"פ הוא ובניו בקרב כל ישראל ואין לי אלא זה בלבד מניין
לכל פרנסי ישראל שפניהן עומדין תחתיהן ת"ל בקרב ישראל.
כל שהוא בקרב ישראל. בנו עומד תחתיו.

והוא מהספרי. ולפמ"ש בגמרא דהוריות וקריתות הנ"ל דפסוק זה הוא מדין ירושה.
א"כ צ"ע הנאמר דגם בכל פרנסי ישראל הוא מדין ירושה יותר מבכה"ג זה לא יתכן.
ע"כאפ"ל דנהי דמבקרב ישראל נתרבו לכל פרנסי ישראל אינו ע"ד ירושה כ"א ע"ד
כה"ג.

אבל עכ"פ גם בכה"ג הקדימה לבנו הוא נדאי מדאורייתא דהא ילפינו מתרי קראי פנ"ל.
וא"כ יש להבין תשו' הרשב"א ח"א סי' שנין שהביא המג"א סי' נ"ג ס"ק ל"ג.
לענין ש"צ שפנו קודם דמשמע לכאורה מדבריו שאינו רק ממנהגא. וכבר הקשה זה
בשו"ת חתם סופר חלק א"ח סי' י"ב.

ותירוצו דוחק. ואאזמור הגאון נ"ע בש"ע ש"ל סי' נ"ג ס"ל דתירץ דכוננת הרשב"א
הוא רק לאפוקי שפשיש מנהג שאין בנו קודם לאחר יעשו כמנהגם.
ולכאורה משמע פן ממש"ש שורת הדין הוא כו' וכלל אפרו בכל המנויין כו'. או שפא
י"ל דמפרנסי ישראל אין ללמוד כ"כ לש"צ.

וא"כ כ"ש ש"ל פן לענין שו"ב דנדאי אינו פרנס כ"א שקיר. א"כ אין לדמותו לא לכהן
ולא לפרנסי ישראל אף י"ל אדרבה דהא עסק כה"ג הוא ג"כ שחיטת הקרבנות
להקרבן.

א"כ גם שחיטת חולין יש לו קצת דמיון לזה דהא שולחנו של אדם מכפר עליו במקום
מזבח וכן בכנה"ג סי' נ"ג הביא בפ"י שהדין כמ"כ בשוחט. והנה צ"ע אם פן השו"ב אם
שהוא ממלא במקום אביו אינו למדן כ"כ רק מעט ויש שו"ב אחר ת"ח ויש בהעיר דעות.
אם עכ"ז יש קדימה לבן השו"ב. פינן שהוא אומן טוב ומספיק.

והרשב"א כתב בפירוש לענין ש"צ אף שיש גדול ממנו הבן קודם. והנה לענין דינא דבר
מצרא פסק בש"ע ח"מ רס"י קע"ה דאף שהאחר הוא ת"ח פן המצר קודם [ע"כ מצאנו]:
סימן כב ע"ד השאלה שאנחנו בונים בעזר"ה בהמ"ד חדש גדול הרבה יותר מבהמ"ד
ישן שבו הנה בכותל מזרח רק ארבעה מקומות מהתיבה לדרום וכן לצפון.

וכעת עשרה מקומות לכל צד. ולזה יש חילוקי דעות בין האנשים שהיה להם מקומות
מכבר שרצונום שיחזיקו פסדר הראשון ד' מקומות מן התיבה לצד הכותל דרומי וצפוני.
ושיחשבו התוספת מקומות להלאה מהארבעה מקומות לצפון ודרום. והאנשים הלוקחים
כעת מקומות מחדש נותנים עבור המקומות בערך כפול המקח נגד המקח שקנו המקומות
הישנים.

אומרים ששני מקומות שהיו סמוכים להתיבה (לצד דרום ולצד צפון) יהיו בחזקתם.
ושני מקומות שהיו סמוכים להקרבנות מזה ומזה ג"כ יהיו בחזקתן הראשון.

והוספות המקומות שלוקחים כעת מחדש שיהיו באמצע הארבעה מקומות לצפוני וכן לדרומי עכ"ל: הגה נידון מקומות בהכ"נ כשבונים עתה בהכ"נ מחדש לגמרי ומרחיבין הבנין יותר הרבה.

יש לעורר ע"ז שתי ספיקות הא' אפילו מי שהיה מקומו אצל הארון הקדש ממש י"ל שלא נזה במקומו גם עתה בחנם. מאחר שסותרו בהכ"נ הראשון ובונים אחר בהוצאות רבות א"כ נהי שהמקום קנוי לו היינו הקרקע אבל מדוע יקנה ג"כ המקום של הבנין חנם.

דמה יועיל לו המקום של הקרקע אם לא היו בונים עליו הבהכ"נ החדש. ואיך יזכה במקום בנין זה חנם.

ואם משום שמסתמא נותן ג"כ על הוצאות הבנין. עכ"ז אם אינו נותן רק כשאר בני הכנסת הרי מסתמא שיעור נתינה זו אינו מגיע כערך יתרון שיווי המקום הב' יש לדון נידון מי שהי מקומו בקרן מזרחית דרומית או בקרן מזרחית צפונית והיה כל א' רביעי מקום ארון הקדש.

ועכשיו יהי עשירי עד"מ. אם נאמר שקנה המקום הרביעי א"כ אין יכולים לעשותו עשירי כמו שמבואר בתשו' הרא"ש פלל ה' ססי' ג' וסי' ז' והובא בש"ע ח"מ סי' קע"א בהג"ה ססעי' א'.

והנה נידון חקירה הא' לא מצאתי כעת בחיפוש מועט מזה בפוסקים זולת בספר נתיבות המשפט ססי' קס"ב וז"ל אמנם נראה דזה דוקא כשהבית הכנסת הוא קיים כיון שקנה המקומות בדרך מרנוח אינו יכול לשנותו כו' ע"ש דכשבונים בהכ"נ מחדש ס"ל דאין להראשונים תביעה רק מה שמגיע על חלקם כפי שומת המקום שלהם בחורבנה וסוף זה צריכים להחזיר להם. יעו"ש.

א"כ לפ"ז צריך שומא כמה הי' שנה המקום שאצל הארון הקדש בבהכ"נ הראשון וכמה הוא שנה עכשיו. וסוף זה צריך הראשון להוסיף ליתנו להקהל אם לא הי' נדבתו שהתנדב על בהכ"נ כפי סוף הגה.

ונידון הספק השני. לכאורה י"ל כיון שהקרן יש לו מקום מסויים בשם שנקרא המקום בקרן מזרחית דרומית עד"מ א"כ י"ל שנה המקום הוא דוקא.

וכך קנה. ואף שכעת מוסיפים מקומות אין לו תביעה כיון שבונים בהכ"נ מחדש ופנים חדשות באו לכאן.

ומ"מ אין זה מוכרח די"ל להפוך שהקנייה הנה המקום הרביעי. והשני קנה המקום השני מהקרן.

כי הקרן יש לו מעלה ע"ד הרוצה להחכים ידרים פדלקמן. ע"כ י"ל שקנה הקרן וה"ל כמו אלו טריפות דוקא או אלו פשרות דוקא.

ומ"מ י"ל שהוא מוחזק במקומו. ולכן מפל זה ראוי לפסוק דרך פשרה.

שְׁמִי שֶׁהִיָּה בְּמָקוֹם הַשְּׁלִישִׁי וְרוֹצֶה לְהִיּוֹת גַּם עִכְשָׁיו בְּמָקוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יוֹתֵן לוֹ חֲנָם.
וְגַם לֹא שִׁשְׁלָם כְּפִי שְׂרוּצָה לְהוֹסִיף מִחֻדָּשׁ.

כ"א יִשְׁלַם מִחֻצָּה. עַד"מ עֵבֹר הַמָּקוֹם הַשְּׁלִישִׁי יִתְּנוּ עִכְשָׁיו עֲשָׂרִים רוּבָל וְנִחְשָׁב שִׁוּוֹי
מָקוֹם שְׁלוֹ עֲשָׂרָה רוּבָל.

וְהִיא צָרִיף לְהוֹסִיף עֲשָׂרָה רוּבָל עַכ"ז יִפְשְׁרוּ שִׁוּוֹסִיף רַק חֲמִשָּׁה רוּבָל וְאִם לֹא יִרְצֶה
לְהוֹסִיף כָּלֵל יִתְּנוּ לוֹ הַמָּקוֹם הַשְּׁנִי מִהַקֶּרֶן חֲנָם כְּמוֹ שְׂרוּצִים הַחֻדָּשִׁים. וְכֵן יַעֲשֶׂוּ בְּמָקוֹם
הַרְבִּיעִי.

שִׁיתֵּן ג"כ מִחֻצָּה ע"ד הַנָּ"ל וְאִם לֹא יִתְּנוּ לוֹ הַקֶּרֶן. וְכֵן מָקוֹם הַרְאִשׁוֹן וְהַשְּׁנִי.

אִף שֶׁעֲלִיָּהֶם אֵין עֲרֵעוֹר בְּהַשְּׂאֵלָה עַכ"ז רְאוּי ג"כ שִׁוּוֹסִיפוּ מֵהַמְטַעֵם הַסֶּפֶק הַרְאִשׁוֹן
וְהַפְּסִיקָה בְּכָל זֶה יַעֲשֶׂה מַע"ל עִם עוֹד שְׁנַיִם וְשִׁלְשָׁה אֲנָשִׁים מְמוֹנָצִיעִים. וְדַע דְּלִכְאוּרָה
מָקוֹם הַקֶּרְנוֹת יֵשׁ לָהֶן מַעֲלָה.

עִם הַיּוֹתֵן רְחוּקִים מִהָאָרוֹן הַקֹּדֶשׁ הָרִי אַרְז"ל הַרוֹצֶה שִׁיִּחַפִּים יִדְרִים וְשִׁיעֲשִׁיר יִצְפִּין
כְּדָאִיתָא פ"ב דב"ב (דכ"ה ע"ב). וְכֵינּוּן שְׁכֵן זֶה הָעוֹמֵד בְּקֶרֶן דְּרוּמִית מְזַרְחִית מְקַנִּים
יִדְרִים ג"כ עִם עֲמִידָתוֹ לְמִזְרַח כַּמ"ש בְּגִמְרָא שֶׁם דְּמַצִּיד אֲצִדוּדִי.

מִשָּׂא"כ כְּשֶׁעוֹמֵד בְּמִזְרַח מִמֶּשׁ וְלֹא בְּקֶרֶן א"א כָּל כֹּף לְצִדָּה אֲצִדוּדִי. א"כ הַמָּקוֹם הַנָּ"ל
יֵשׁ לוֹ בְּזֶה מַעֲלָה עִם הַיּוֹתוֹ כַּעֲת רְחוּק יוֹתֵר מִמָּקוֹם אָרוֹן הַקֹּדֶשׁ מִטַּעֵם הַנָּ"ל.

וְכֵן י"ל לְעַנְיָן קֶרֶן מְזַרְחִית צְפוֹנִית שֶׁשׁוֹלְחָן בְּצָפוֹן. מִיְהוּ רִיב"ל בְּגַמ' שֶׁם ס"ל לְעוֹלָם
יִדְרִים.

וַיֵּשׁ לְהַתִּישָׁב בְּדַבְרֵי הַנְּתִי"מ הַנָּ"ל מִמ"ש הַמ"א ס' ק"ן סק"ה וְחֻרְבָּה הַבַּהֲכ"נ וְרָצוּ
קֶצֶת כו' וְאֵע"פ שֶׁשְּׁנַיִם סֹדֵר כו'. מִשְׁמַע אִם א"צ לְשִׁנוֹת מִצַּד הַפֶּתַח לֹא אָבְדוּ הַרְאִשׁוֹנִים
סֹדֵר יִשְׁבִּתֵּן וּמ"מ בַּנ"ד י"ל בְּעֲלֵי הַמָּקוֹמוֹת הַיִּשְׁנָיִם לֹא אָבְדוּ מְקוֹמוֹת שְׁלֵהֶם כָּלֵל מִחֲמַת
הַבְּנִין הַחֻדָּשׁ פִּינּוֹן דְּבִיהֲכ"נ הַיִּשָּׁן הִיא רְאוּי ג"כ לְהַתְּפַלֵּל בּוֹ רַק שֶׁהוֹצֵרְכּוּ לְבָנוֹת הַחֻדָּשׁ
מִפְּנֵי שֶׁצָּר לָהֶם הַמָּקוֹם א"כ לֹא אָבְדוּ חֻזְקָתוֹ.

וְלֹא דְמִי לְגִדּוֹן דֶּהֱנְתִי"מ דְּמִיִּירֵי שֶׁשְּׁנֵרֶף בַּהֲכ"נ וְכו' מִשָּׂא"כ הֵכָא: סִימָן כַּג נִידוֹן בְּקִשְׁתָּהּ
וּבְקִשְׁת חוֹתְמָהּ שֶׁרְצוֹנָם לְעֲשׂוֹת מִהַחֻדָּר שֶׁהִיוּ מִתְּפַלְלִין בּוֹ בְּחֻצַּר חוֹתְמָהּ. שֶׁהִיא כְּעַנְיָן בֵּית
הַכְּנֶסֶת שֶׁל יְחִיד.

וְעַתָּה רוֹצִים לְעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ מִחֻצָּה לְבֵית דִּירָה לָהּ וּלְזוּגָתָהּ. הִנֵּה אַחַר שֶׁעֲיִינָתִי בְּזֶה קֶצֶת.
נִלְע"ד שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לְשִׁנוֹתוֹ לְבֵית דִּירָה כִּי אִם ע"י מְכָר. וְגַם שִׁיְהִי יָד אַחַר בְּאֲמָצַע הַיִּינוּ
חוֹתְמָהּ יִמְכּוֹר הַבֵּית הַכְּנֶסֶת הַנָּ"ל לְגִיסוֹ מ' טוֹדְרוֹס בְּמִכִּירָה גְמוּרָה כְּדַת וַיִּקְבַּל מִמֶּנּוּ מַעוֹת
עֵבֹרוֹ מֵאֵה רוּסִי"ג עַד"מ.

וְעִי"ז יִצָּא הַבִּיהֲכ"נ לְחֻלִּין. וְגַם הַמַּעוֹת יִצָּאוּ לְחֻלִּין.

וְרְאוּי וְנִכּוֹן ג"כ שִׁיְהִי מְכָר זֶה ג"כ בְּמַעֲמַד אֲנָשִׁי הַמְּנִין שֶׁהִיוּ מִתְּפַלְלִין בּוֹ שִׁיתְרָצוּ ע"ז
(וְקָרוֹב שִׁישׁ בְּזֶה עֵיפוֹב מְדִינָא דְאֹלִי דוֹמָה לַמ"ש רַמ"א בְּסִי קַנ"ג ס"ז בַּהֲג"ה יְחִיד
שֶׁבָּנָה בִּיהֲכ"נ כו').

ואף שאפשר לחלק מ"מ אין להקל). אבל בלתי מכירה א"א לשנותו לדבר הרשות.
כמבואר בשו"ת מ"ב סי' ל"ג דגם ביהכ"נ של פכרים לא יוכלו אפילו ז' טובי העיר
במעמד אנשי העיר לשנותו לדבר הרשות אא"כ ע"י מְכַר דַּיְיקָא ע"ש הטעם והובא ג"כ
במ"א סי' קנ"ג ס"ק כ"ז, ולכן גם יחיד בבהכ"נ שלו דהיגו חותמה.
אף אם הני על בהכ"נ שלו ככח ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר בבהכ"נ של פכרים.
מ"מ לא יוכל לשנותו לדבר הרשות.
כ"א ע"י מְכַר דַּיְיקָא. אבל ע"י מְכַר יכול לשנותו.
ומ"מ צריף שיהי' בריצויאנשי המנין ואין להאריף בהטעם. ומוכן בעצמו.
ולפי שצריף נתינת מעות בלי הערמה. ור' טודרוס לא ירצה ליתן משלו אא"כ ע"י
הערמה.
ונה אינו נכון במכירת בהכ"נ. כמבואר בפוסקים ע"כ העצה היעוצה היא פה.
שחותמה יתן לה מאה רוסי"ג על חשבון נדן המגיע לה ממנו. ואח"כ אתה תלנה המעות
הנ"ל לר' טודרוס.
ויקנה ר' טודרוס במעות אלו את ביהכ"נ הנ"ל נמצא ישארו המעות של חותמה בידו
וביהכ"נ והמעות יצאו לחולין ונה אינו הערמה מאחר שבאמת מגיע לה מחותמה מעות
נדונת ואחר שיקום הבהכ"נ לר' טודרוס.
יוכל למוכרו לה בעד מאה רוסי"ג המגיע לה ממנו ותתן לו רינח א' רובל סיג. וכ"ז צריף
שיהי' נעשה בקגא"ס ותקראו את הרב המ"ץ דמחניכם לעשות כל הנ"ל כד"ת.
פי הרבה צריף ליהנה בנה בהפקעת שבקנושה לשנותו לדבר הרשות כו': ומיהו למ"ש
המ"א ס"ק ט"ז יש לשמוע דאסור פיון שלא בנו בהכ"נ אחרת במקומה. אף לפע"ד תמוה
דא"כ דבעינו שבנו עכשיו אחרת.
א"כ אמאי אמרו בגמ' מגילה (כ"ו ב') אוגורה ומשפונה אסור. מאחר דחילופא שרי.
א"כ כשבנו אחרת מקודם הרי החליפה על זו שבנאה וא"כ זו הישנה תצא לחולין וכ"ש
לאוגורה. וצ"ל דהא חילופא ג"כ לא שרי אלא כשבנו תחלה אחרת.
ונה דוחק דבשלקמא בזביני י"ל פן משום פשיעוּתא משא"כ בחילופא, ועוד ק' ממ"ש
התוס' שם (דכ"ז סע"א) וקשה כו' וי"ל כו' ולמה לא תירצו דבכל הדמים א"י לעשות
מה שירצו אא"כ בנו בהכ"נ אחרת עכשיו.
משא"כ במותריהו כו'. וצ"ל דס"ל דאפילו במותריהו לא שרי אא"כ בנו אחרת עכשיו.
ומיהו מקור הדין מהרמב"ן ולשטת הר"ן י"ל א"צ לכ"ז פי להרמב"ן דמפקיעי הקנושה
בכדי שפיר צ"ל דיש להם בהכ"נ אחרת משא"כ לר"ן שנופקע על הדמים. (והקושיא
מלא ליסתור י"ל לק"מ אפי' לשטת המ"א רס"א קנ"ב פי שם בהכ"נ בקנושה קיימי
ע"כ אסור לסותרה משא"כ הקא כו').

וגם להרמב"ן דמדמה זה ללא לסתור י"ל היינו רק פשאין להם בהכ"נ אחרת וכן הבין הט"ז סי' קנ"ב בהרמב"ן שכ' ססק"א וכ"כ רמ"א סי' קנ"ג ופי' המשבצות שזהו מ"ש רמ"א סי' קנ"ג ס"ז וכ"ז לא מייירי אלא בפשיש להם בהכ"נ אחרת.

וגם במ"ב סל"ג משמע הפך ד' המ"א שיקרי כ' פיון דבנו בהכ"נ חדש פקע קדושפתיה ביקרי ולא גרע ממתנה כו' וא"כ אי לזבונה לא שרי אלא בכה"ג גם לאוגורה תשקרי פיון דפקע קדושפתיה ואין לומר המ"ב לא כ"כ רק פשפשו הישנה דהא ראיתו ממתנה היא ראיה אף לבהכ"נ שלא נסתרה.

ועוד דבד"ה נאשר בא פשאלה אם יש חילוק העלה דגם בבהכ"נ של פרפים פשבונין תחלה בהכ"נ אחר מותר לסתור הראשון משום דכ"ע ניקח להו כו' ע"ש. וא"כ מה"ט גם למוכרו שרי בכה"ג.

א"ו כל הסוגיא מייירי שלא בנו כלל אחר במקומו רק פשיש להם בהכ"נ אחרת מקודם: סימן כד פה לאבאוויטש נפל תינהא בבהכ"נ ורצו למוכרו ולבנות אחר סמוך לו אי שרי פיון שפאן יש אורחים תמיד וגם הייריד אולי יש לו דין בהכ"נ של פרפים]: בספר פנ"י בפרק בני העיר (דכ"ו) דמתא מחסיא לאו פרה הוא כו' מש"ה לא דמי לשאר בהכ"נ של פרפים ממש כו' עכ"ל.

ועפ"ז א"ש מ"ש הטור סי' קנ"ג אבל של פרפים כו' אא"כ תלו אותה בדעת היחיד כו' עכ"ל. והב"י הקשה למה השמיט הא דרב אשי.

ולהפנ"י א"ש דבכרפים ממש שפאים שם מצד הפרך עצמו שהוא מקום שנוקים לא מהני כלל אא"כ תלו בפ"י בדעת היחיד. ועיין בריא"ז בש"ג עיר פשיש ביה חכם כו' וכ"כ ר"י נ"ג ח"ח ונדעתו פאים שם כו' משמע פדברי הפנ"י.

וכ"מ בדברי הנ"י שהביא הב"י שם. ועפ"ז יש להסתפק בעירנו שפאים רבים בעת הייריד ששוהה חודש ימים שפא ה"ל כשל פרפים ממש ויש לצדד ע"ז ג' צדדים הא' י"ל דזה חשוב אקראי.

דומיא דרחובה של עיר שאמרו שאין בה קדושה אף שמתפללין שם בזיין תעניות אחרונות. ששוהה משך קרוב לד' שבועות.

וה"נ במשך הייריד אין הרבים פאים להתפלל רק בשבתות נמצא הן ד' שבתות. ע"כ בשביל ד' שבתות לא חשוב בהכ"נ דכרפים.

מיהו יש לדחות דשם פי' אקראי לפי שלא בכל שנה יש ז' תעניות כ"א לפרקים מנדמן פעם בשמטה וכה"ג. אבל הקא שהייריד קבוע צ"ע.

הב' שידוע שהפאים ליריד לא נתנו שום עזר אפי' פרוטה א' לבנין בהכ"נ רק שפניחים אותם להתפלל שם בטובה. אף שהרב"י פסק בהרמב"ם והרא"ש וכפירוש קמא דהתוספות (דכ"ו) פיון שרוב בנ"א רגילים ללכת שם להתפלל אע"פ שאין נותנים פלום בבנינו כו' מ"מ פאן לא נעשה לעיקר בשביל אנשי הייריד כ"א אפשר דרף טפל בעלמא נתפוננו גם לזה.

שאם נתכוננו לדרך עיקר היו מבקשים מהם עזר. כמו שפושנו בהכ"נ גדול פאן בקשו מהם עזר.

ועוד דבכה"ג יש לצרף דעת הא"ז הובא בהג"א והמרדכי בשם ראב"ה הובאו ב"י דס"ל כפי השני דהתוספות. וכ' בירושלמי דאמר אלכסנדרים עשו אותה משל עצמן.

הרי דבזה תליא. וכ"מ לשון ואינהו עבדוהו שבגמרא דידן.

ובחידושי הרשב"א נדחק בזה. הג' י"ל משום דיש קצת תינהא בבהכ"נ זה ויש לדמותו לנדון דתשו' מהר"מ לובלין סי' נ"ט.

וכשיבנו בהכ"נ טוב תחלה סמוך למקום הנ"ל שיהי' יפה פהראשון או יותר אזי י"ל לכ"ע שרי להחליפו על הראשון שיצא לחולין. ובשביל התינהא הוא עיקר פוננת ההחלפה.

אלא דלא סגי בלא"ה שיבנו השני כ"א ע"י שיהי' זה יוצא לחולין. ועפ"ז יש לצדד מה שצ"ע בהקיתר שגם בזולת אנשי היריד.

הרי עכ"פ נעשה בשביל האורחים הבאים. ומאן ספון לומר דהוי דומיא מ"ש בגמ' אדעתא דידי כו'.

ועוד שגם הם נתנו עזר בפ"מ רק שיש לומר שיהי' אדעתא כו' אף לפי הנ"ל פיון שאין עושין פן עכשיו רק מחמת קצת תינהא הנ"ל. י"ל בכה"ג נדאי יסכימו הרבים לדעתינו.

ויש להעיר לזה מנדר שע"ד רבים דקי"ל בגיטין (דל"ו ע"א) דאין לו הפרה וה"מ לדבר הרשות. אבל לדבר מצנה יש לו הפרה.

וכ' התוס' והרא"ש משום דמסתמא ניחא להו לרבים משום מצנה. והר"ן שם כ' בשם ר"ת דלא לכל דבר מצנה אמרו כו' ע"ש.

מ"מ אפילו לפ"ז בנ"ד שיש תינהא בבהכ"נ אף שאין התינהא נדאית כ"כ מ"מ גם ספק תינהא י"ל שהרבים ניחא להו להספיק ג"כ להחליף מדבר ספק על טוב יותר ושללא יהי' בו תינהא כלל ח"ו אי"ה ועי' ב"י סי' רכ"ח בפ' דברי ר"ת ועי' בתשב"ץ ח"ב שהוכיח מפ"ג דעכומ"ז (דנ"ד) דתינהא דגזרת המ' מפקיע קדושת בהכ"נ.

ובענין מש"ל ומאן ספון לומר כו' אדעתא דידי כו' הנה לפ"ד ריא"ז בש"ג בכהא דאדעתא דידי לא בעינן שיהי' יחיד בדורו וכ"מ דעת רי"ו נ"ג ח"ח פדלעיל סעיף ב' ועי' בתשו' מ"ב סי' ל"ג הנ"ל האידנא מנהיגים אפילו דכרפים נמי.

וה"ה נדאי היכא אדעתא דידי פנ"ל: ולכאורה הי' אפ"ל כ"ז דכרפים אינו נמכר זהו פשלא יבנו בהכ"נ אחר. אכן פשוטים אחר הרי אז מותר לסתור הראשון אפילו דכרפים וכ"כ המ"ב סי' ל"ג.

וא"כ שמה כמ"כ מותר למוכרו מיהו לא דמי דהתם שמוותר לסתור היינו פשוטים אחר במקום הראשון. דאז הרי לא סגי בלא"ה אא"כ יסתרו את הראשון כמש"ש ובנין בהכ"נ נדש טוב מהראשון במקומו נדאי כ"ע ניחא להו בזה עכ"ל.

אָבֵל בַּנְד"ז שְׂרוּצִים לְבָנוֹת בַּהַכ"נ הַחֲדָשׁ תְּמוּרָתוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר וְלִמְפֹרֶה הָרֵאשׁוֹן וּמְקוֹמוֹ י"ל דְּאָסוּר. וְכ"מ שָׁם בַּמ"ב בַּד"ה וְלַעֲנֵן סֶפֶק הַשְּׂנִי.

גְּבִי נִטְעַם זֶה לֹא שְׂיִיךְ בְּעֵצִים וּבְאֲבָנִים כּו' מִשְׁמַע פְּשָׁנְשָׂאָר בַּהַכ"נ הָרֵאשׁוֹן בְּמָקוֹמוֹ. דְּשְׂיִיךְ טַעַם זֶה אָסוּר אִף שֶׁבְּנוֹהוּ בְּמַחִיר הַיִּשְׁן.

וְעֵינָן בְּמִשְׁנֵה ס"פ הַשְּׂוֹאֵל הִי קָטָן לֹא יַעֲשֶׂנוּ גְדוֹל כּו'. וְכ"כ בַּמַּג"א ס"א קַנ"ג ס"ק ט"ז.

גַּם רֵאִי מְמַצֵּר שְׂהַחֲזִיקוּ בּוֹ רַבִּים. אִף שֶׁנּוֹתְנִים לָהֶם יוֹתֵר טוֹב.

וְכ"ש בַּהַכ"נ. עֵי תִשׁוּ' פַּנ"י חֲלָק א"ח ס"ד דְּאֶחָד בְּטַל כּו'.

א"כ גַּם כָּאֵן פְּשִׁיִסְפִּימוֹ אֲנָשִׁי שְׂקִלָּאָב וּוִיטֵעַפֶסֶק מֵאֵהִילוּב הַבְּאִי לִיְרִיד אֲזִי הַשְּׂאָר הַבְּאִים עַל הַיְרִיד יֵשׁ לְדַמּוּתוֹ לַמ"ש הַפַּנ"י. לַפַּמ"ש נִכְדוּ הַפַּנ"י גְּבִי מְתָא מְחַסְיָא דַּל"ד לְשְׂאָר פְּרָפִים א"כ ה"נ י"ל כֵּן וְרַק מִשׁוּם הַיְרִיד ע"ז י"ל פַּנ"ל לְנוֹעוֹד דְּהַבְּנִין שֶׁל בַּהַמ"ד לֹא הִי כָּלֵל בְּשִׁבִיל הַיְרִיד עֵי מ"ב סְסִי ל"ג אִי בְּרִיר לָן דְּלֹא בְּנוּ אֶלָּא ע"ד בְּנֵי הָעִיר לְבַדָּן כּו': סִימָן כֹּה בְּסִי קַנ"ח בַּמ"א סַק"ז מְכַרִּית לְהַתִּיר מְרַקְחַת בְּדָבָשׁ בְּלֹא נִט"י מְהָא דְּאֶמְרִי בַּב"ב (דָּף פ' ע"ב) דְּבָשׁ בְּכַוְנָתוֹ אֵינוֹ יוֹצֵא מִיַּדִּי מֵאֶכֶל לְעוֹלָם.

וּבְתוֹס' שָׁם הִקְשׁוּ מְהָא דְּחֻשְׁבִּי בַּמַּס' מְכַשִּׁירִין דְּבָשׁ בַּהַדִּי ז' מִשְׁקִי. וְתִיָּרְצוּ שְׂדָבָשׁ בְּכַוְנָתוֹ הוּא קְרוּשׁ עִם שְׂעוּה וְתוֹרַת אֲנָכֵל עָלָיו וְאֵינוֹ צָרִיךְ נִט"י וְאַח"כּ מְבִיא שְׂמִשְׁמַע בַּכ"מ אִפִּי חֲזָרוּ וְנִימּוּחוּ שׁוּב אֵינוֹ מִיְקָרִי מִשְׁקָה וְלִכְאוּרָה תְּמוּהָ דַּא"כ וְשְׂאָרָה קְנוּשָׁי הַתוֹס' בְּמָקוֹמָה אִיךְ חֻשַׁב בַּמַּס' מְכַשִּׁירִין דְּבָשׁ בַּהַדִּי ז' מִשְׁקִין (א): וּבַש"ע אֲדַמּוּ"ר ו"ל סַעִי ט' חֲלָק בְּאֵם נִתְּנוּ חֲמָאָה מְהוֹתְכַת לְתוֹף הָאֲנָכֵל אֲזִי צָרִיךְ נִט"י וְאֵם נִתְּנוּ חֲמָאָה קְרוּשָׁה אַע"פ שְׁנִימוּחָה אַח"כּ א"צ נִט"י שְׂמִשְׁקָה הַבָּא לְאֲנָכֵל כְּאֲנָכֵל דְּמִי מִשְׁמַע מְלִשׁוֹנוֹ שְׂאֵע"פ שְׂהָרֹב חֲמָאָה מְהוֹתְכַת בְּעֵין בְּעַת הָאֲכִילָה א"צ נִט"י הוֹאִיל וּמִתְחַלָּה הִיְתָה קְרוּשָׁה דַּא"כ ה"ל לְפָרֵשׁ.

וּבְסִי תַק"ה כ' הַט"ז סַק"ב וְכֵן אֲדַמּוּ"ר ו"ל שָׁם סַעִי ב' הִבִּיא דִּין זֶה לְפַסֵּק הַלְכָה. גְּבִי הָא שְׂמוּתָר לְחֻלּוֹב הַבְּהֵמָה בִּיו"ט לְקַדְרָה שְׂיֵשׁ בָּהּ אֲנָכֵל שְׂדוּקָא אִם הָרֹב נִבְלַע בְּאֲנָכֵל הוּא דְּאֶמְרִי שְׂכָאֲנָכֵל דְּמִי.

אָבֵל אִם נִבְלַע רַק מְעַט וְהַשְּׂאָר עוֹמֵד בְּעֵין אָסוּר. וְה"ה כָּאֵן ר"ל דְּוִקָא פְּשָׁרֹב הַחֲמָאָה נִבְלַע בְּהָאֲנָכֵל הוּא דְּאֵין עַל הַנְּשָׂאָר תוֹרַת מִשְׁקָה אָבֵל אִם נִבְלַע רַק מְעַט אֶפְשָׁר לוֹמַר שְׂאֵין עַל הַשְּׂאָר תוֹרַת אֲנָכֵל אַע"פ שְׂמִתְחַלָּה הִיְתָה קְרוּשָׁה.

וְאַע"פ שְׂבַש"ע אֲדַמּוּ"ר ו"ל כ' בְּטִיגוֹן שְׂוֹדָאִי נִבְלַע כָּל הַחֲמָאָה אַה"נ שְׂהַדִּין כֵּן לְשִׁטְתוֹ אִף בְּאֲנָכֵל חֵם שְׂאֵם נִתְּנוּ חֲמָאָה קְרוּשָׁה אִף שְׂנִימוּחָה בְּאֶמְצַע הָאֲכִילָה וְהִיא עוֹמֵדַת מְהוֹתְכַת בְּעֵין אֵין עָלֶיהָ תוֹרַת מִשְׁקָה.

יִוְרְנוּ נָא אִם יֵשׁ לְדַמּוּת הַבָּא לְהֵתֵם: וּבַפַּמ"ג שָׁם בְּסִי תַק"ה סַק"ב כ' וְעֵי סִי קַנ"ח בַּמ"א סַק"ז דְּבָשׁ מְרַקְחַת ר"ל מִשְׁקָה הַבָּא לְאֲנָכֵל כְּאֲנָכֵל דְּמִי וְלִסְבַּרְת אֲדַמּוּ"ר ו"ל שְׂחִילָק בֵּין נוֹתֵן חֲמָאָה קְרוּשָׁה לְחֲמָאָה מְהוֹתְכַת שְׂלֵא אֶמְרִי מִשְׁקָה הַבָּא לְאֲנָכֵל כְּאֲנָכֵל דְּמִי.

א"כ בְּדָבָשׁ מְרַקְחַת וְדַאי שְׂנוֹתְנִי דְּבָשׁ מְהוֹתְכַת בְּכָלִי לְטַגְנוּ וְכ"כ אֲדַמּוּ"ר בְּסִידוֹר סַעִי כ"א לְפִי שְׂמִתִּיכִים הַדְּבָשׁ תְּחַלָּה לְבַדּוֹ א"כ לֹא אֶמְרִי מִשְׁקָה כּו' כְּאֲנָכֵל דְּמִי שְׂכָבֵר יִרְד

עליו תורת משקה קודם שנתנו לתוך האנקל וגם המ"א לא פליג בהא אלא בדבש שסובר שתורת אנכל עליו אף במקומו אכל במידי שנדאי משקה הוא נדאי שסובר פן.

והפמ"ג כ' סברתו אפי' פשנאמר דדבש משקה הוא ר"ל משקה הפא לאנכל כו' דאל"כ דבריו תמוהים דהא המ"א סובר שדבש אין עליו תורת משקה כלל הואיל ומתחילה בכונתו הי' קרוש עם שענה: במ"א ס"ק י"ג ובש"ע אדמו"ר ז"ל סעי' י"ג.

נטל ידיו לדבר שטיבולו במשקה כו' אף שהוא מבאר ההלכה היטב אבל עדיין אינו מתנישב לי שהקושני' במקומה עומדת? טול גם פעת ויברך וממ"נ בירך פראוי אם נט"י אינה צריכה פנונה יהי' ברכתו על נטילה הקודמת דהא מותר לברך גם אחר ניגוב ואם צריך פנונה הרי מה טוב שנטל פעת ומברך.

והנראה שהשמועה מתפרשת בדרך זיל הכי קמדחי' לי' וזיל הכי קמדחי' לי'. ואין אני מבין.

דהא ה"א א"צ למעשה אחר עוד. אחר שאמה מדחהו מן נטילה הראשונה אלא מיד שאמה מדחהו ואומר שנט"י צריכה פנונה הרי מיד עלתה לו נטילה השני' שנטל בכוננה ועוד מ"ש ממ"ש המג"א גופי' בסי' קנ"ט סקט"ו שהתם ג"כ אפשר לומר זיל ה"א כו'.

ומדוע לא תי' התם פן: הר"ש בפ"ב דידים מ"ג הביא תוספתא הובא בב"י סי' ק"ס. נוטלין ד' וה' זה בצד זה ואין חוששין כו' ואין חוששין נמי שפא לא נטלו מן הרביעית כו'.

אם כשנטלו הג' עדיין נשאר בכלי רביעית מהנ"א נטילה לב' האחרוני' וספק הידים טהורות ע"כ. ולכאורה תמוה היאך כתב שמהנ"א נטילה לב' האחרוני' הלא ממ"נ אם נשאר להם רביעי' נטלו הג' רק מרביעית ותנן מי רביעית לא' אף לשנים אבל לא לג' וידם טמאות אפי' בדיעבד ומ"ש ממ"ש הרא"ש גופי' בפ"ב מ"ב תוס' רשבג"א שתי ידיו של ב' נידונות פשני אנשים פיצד ב' שנטלו שתי ידיהן מרביעית לא יחזור כו'.

ופי' הר"ש לא יחזור השני ויטול ידו השני' דמתחלה לא נטל אלא ידו אחת וזאת השני' נעשי' פי' אחר שלישי ומי רביעי' נוטלין ב' ולא ג' עכ"ל. והוסיף עוד הרשב"א ולפיכך אם הי' בפלי חצי לוג ידיו טהורות וא"ל אין ידו השני' טהורה ע"כ.

הרי שלא מהנ"א נטילה אפי' לידו השני' ואפי' בדיעבד. וה"ה מחצי לוג לה' ואין לחלק שפאן מיירי בב"א שקיל טפי דלית פאן טעם שפא יצמצמו.

דהא הטור כ' בפ"י ססי' ק"ס בין שנוטלין זאח"ז בין שנוטלין פולם כא' שקאי על כל מ"ש מקודם. דארבעה מחצי לוג נוטלין אף זאח"ז ויותר מד' אף בב"א אסור (ב): בב"י רסי' קס"א סוף ד"ה ומ"ש ואם יש לו בצק.

וצ"ל דאפגד הבשר קאמר אבל שלא פגד הבשר חוצץ כמו בטבילה עכ"ל. והא הב"י כ' קודם זה דהרשב"א בנט"י דרבנן הקול.

בטבילה דאורי' רצה להחמיר. והנה גפי' טבילה אינו חוצץ כ"א שלא פגד הבשר.

א"כ בנט"י דקיל ממונו גם שלא פנגד הפשור אינו חוצץ. וכן בי"ד סי' קצ"ח כ' הב"י דלהרשב"א בנט"י אין צואה חוצצת אפי' שלא פנגד הפשור וסלק שם בצ"ע ומדוע העלה פאן דחוצץ כמו בטבילה: בב"י סי' קס"ב בד"ה והרשב"א.

וליוצאי למעלה מן הפרק הוא אין לחוש שאותם אין להם שום טומאה וכ"כ המ"א. ותמין' לי ראשון איה' כ' שאין להם טומאה נחוש שהמים שיהיו על פה היד שנטמאו שם יצאו על הזרוע ונחזרו אח"כ.

ועוד דא"כ שאין לחוש איה' יפרש הרשב"א לשטתו שסובר שצריך ליטול עד קנה הזרוע המשנה נטל את הראשונה והשני' חוץ לפרק ונחזרו ליד טמאה אחר שאינו חושש בזה. הנה מלשון רבינו ז"ל בנשולחנו סעי' ו' נראה שתיקן זאת בלשונו שכ' ונ"ל ונטמאו שם אף אם לא יצאו מהאצבעות אלא מחמת הפלי ע"כ.

משמע הא פשוטל עד הזרוע שפשיצאו מחמת הפלי לשם לא יטמאו אין לחוש. לפי"ז צ"ל שהרשב"א מייירי רק במים שפשיצאו מן הפלי ומדוע אין לחוש למים שפשיצאו מפיסת היד (ג): בסי' קס"ב סעי' ז' אם שפשיץ ידיו זו בזו יזהר שלא יגע חוץ ממקום שנפלו בו מים שהם מטמאות זו את זו.

וכ' המ"א ס"ק י"ג היינו לאחר שנטל מים שני' או שנטל מרביעי'. ובסעי' ד' כ' בש"ע ואם נטל כל יד מרביעית א"צ לכל זה.

משמע אפי' נגע בהם אחר לא נטמאו. רק שהמ"א כ' ס"ק י"א ואם נגע בהם אחר טמאות. משמע לכה"פ פשיצו זו בזו לא יטמאו וכ"כ הפמ"ג וא"צ לכל זה קאי אשלא יגעו ידיו זו בזו. ובפמ"ג כ' על ס"ק י"ג דזה למ"ד עד קשר אצבעות ומ"מ מקום טומאה עד הזרוע ע"כ.

אינו מיושב דהא ע"כ הב"י סובר דאפי' נגע בו ידו שאינו נטולה לא נטמא ידו הנטולה מרביעי' בב"א כמ"ש בסעי' ד' וא"כ סעי' ד' וסעי' ז' סתרי אהדדי. ובש"ע אדמו"ר סעי' ח' משמע שהמ"א חולק בזה על הרב"י רק שבמ"א משמע שהוא מפרש פן לשטת הש"ע: ולכאורה פל הסעי' תמוה דאיה' מייירי פאן אם נטל מרביעי' סותר לס"ד.

ובפחות מרביעית ל"ל למימר יזהר שלא יגע חוץ ממקום שנפלו בו מים. אפי' במקום שנפלו בו מים גמי אסור ליגע כמ"ש בסעי' ה' רק שאפשר לומר כמ"ש הט"ז סק"ז שמיירי בנטל פחות מרביעית.

וקאתי משירי טהרה שבמקום שנטל טהורים. ואעפ"כ המים שעליהם טמאים לענין נגיעת יד השני' בה ולפי מה שפסק הש"ע ס"א דנוהגי' פהרי"ף ליטול עד הזרוע א"כ סעי' זה דלא פהלקתא דהא מיייריבנטל רק עד קשר אצבעות ולמה זה הובא בש"ע [עכ"ל השואל]: (א) מ"ש דלפמ"ש המ"א סי' קנ"ח ססק"ז בשם הכ"מ ישאר קושניית התוס' דב"ב (דף פ' סע"א) תימה לר"י כו' לק"מ דתי' ר"י שם אינו ענין פלל למ"ש הכ"מ דר"י מייירי אפי' אינו קרוש אלא טופח ע"מ להטפוח ואעפ"כ פיון שמעורב עם השענה אין עליו תורת משקה כ"א תורת אנוכל והכ"מ מייירי בדבש שהופרש מן השענה

שִׁישׁ לוֹ דִּין מִשְׁקָה כָּל זְמַן שֶׁהוּא לֹחַ אֶבֶל אִם נִקְרַשׁ אַע"פ שְׁחֹר וְנִימוּחַ תּוֹ לֹא תֵשִׁיב מִשְׁקָה רַק אֶבֶל וְכַמ"ש הַתּוֹסֵ' פ"ק דְּפִסְחִים (דף י"ד ע"ב) ד"ה אפ"י.

וכ"כ הר"ש פ"ג דְּטְהָרוֹת מ"ב אֶלָּא שֶׁכ' שָׁם פֶּן מִסְבְּרָתוֹ ע"ש בַּמ"ש וְצָרִיךְ לְהוֹסִיף עַל דְּבָרֵי ר"ת וְלוֹמַר דְּבִקְרוּשׁ וְחֹר וְנִמְחָה אֵינִירִי כו' וּבִתּוֹסֵ' דְּפִסְחִים הַנִּלְמָד מִבְּנֵי אֶרֶץ כְּנָעַן בְּשֵׁם ר"ת עֲצָמוֹ וְצ"ל שֶׁהַר"ש נִמְשָׁף אַחַר הַתּוֹסֵ' דְּמִנְחוֹת (דל"א ע"א) ד"ה אֵימָא שֶׁכ' וְתִירָץ ר"ת דְּהִקָּא מִיִּירֵי בְּקָרוּשׁ כו' וְלֹא נִז' שָׁם שְׁחֹר וְנִימוּחַ ע"כ הַנִּצְרָף לְהוֹסִיף פֶּן מִסְבְּרָת עֲצָמוֹ.

אֶבֶל בְּאֵמַת מִבְּנֵי אֶרֶץ כְּנָעַן בְּשֵׁם ר"ת עֲצָמוֹ בְּתוֹסֵ' דְּפִסְחִים הַנִּלְמָד שֶׁהֵבִיא הַכ"מ: (ב ע"י ר"ש פ"ק שְׁהָרִי לֹא נִתְּנוּ חֲכָמִים שְׁיַעוּר רַק לְמִים כו' לֹא חָשׂוּ כִּימָה יִגִּיעַ כו' א"כ פִּי הַגִּיעַ לִג' רְבִיעִית וְנִשְׁאָר עַד יִיָּן בְּכָלִי רְבִיעִי מְהֵרָה לְשָׁנִים.

משא"כ בַּמ"ב פִּינּוֹן דְּשִׁתִּי יִדִּי שֶׁל שְׁנֵי אֲנָשִׁי הֵם כְּשֵׁנֵי אֲנָשִׁים וְלֹא נִשְׁאָר רְבִיעִית אֵין ג' יָכוֹל לִיטּוֹל דְּשִׁירֵי טְהָרָה לֹא הִתִּירוּ רַק לְשָׁנֵי וְלֹא לְשָׁלִישִׁי. וּמ"ש בַּפ"ק לְאַרְבַּעַה דְּמִשְׁמַע וְלֹא לְחֲמִשָּׁה הֵינּוּ לְכַתְחֻלָּה שְׁאֵין לְעֲשׂוֹת סֶפֶק יָדִים לְכַתְחֻלָּה.

וְדוּגְמָא לְדָבָר כְּמוֹ רְבִיעִית וּמְחַצָּה אֲסוּר לִג' לְכַתְחֻלָּה וְדִיעֵבַד אִם נִטַּל הָרֵאשׁוֹן מִחֲצִי רְבִיעִית כַּמִּשְׁ"ר ס' ק"ס ס"ז: (ג' דְּבָרֵי הַרְשָׁפָ"א בְּאֵמַת צ"ע לְכַאוּרָה. ע"כ מְצָאנוּ): סִימָן כוֹ שְׁאֵלָה הַבָּא לְכָאן מְחַנְיָנוּ עֲנָבִים לְחִים מִסְבִּיבוֹתֵינוּ קִטְנִים בְּיוֹתֵר וְחֲמוּצִים גַּם הוּבָא מִמְּאֻלְדָּאוּיֵיעַ גְּדוֹלִים מְעַט וְחֲקֵרְתִּי מִהֵיּוֹדְעִים אֵיךְ מוֹלִיכִים אוֹתָם דְּרָף רַחוּקָה כְּזוֹ. וְאָמְרוּ שְׁמִסִּירִים אוֹתָם מִהֵאֵילָן בְּעוֹדָם לֹא נִגְמְרִים. כִּי הַנִּגְמְרִים יָדוּעַ שְׁבִלְתִּי אֶפְשָׁר לְהוֹלִיכָם אֶפְיָלוֹ לְמִקּוֹם קָרוֹב.

וְשִׁמְתִּי מִשְׁעֲנָתִי ע"ד הַב"י בְּסִי' ר"ב בְּשֵׁם הָרֵא"ש וְהוֹרִיתִי לְבָרָף עֲלֵיהֶם בַּפּה"א. וְכ"פ בְּסִפְרֵי חֵי אָדָם כָּלִל נ"א דִּין ז' לְבָרָף בַּפּה"א עַל הָעֲנָבִים שְׁלוֹקָחִים בְּלִיל ר"ה כו'.

וַיֵּשׁ מְעַרְעָרִים עַל פֶּסֶק מִע"ל אֶשֶׁר לֹא טָב הוֹרָה עַכ"ל וְשְׁאֵלְתוֹ: וְע"ז אֶשִׁיב בַּעֲזַה"י כִּי לְפִי פֶּסֶק הַטּוֹש"ע יָפָה הוֹרָה. וְהַב"ח רְסִי' ר"ב הִתְחַמֵּיר טוֹבָא וְז"ל נִרְאָה דְּהֵאֵיִדְנָא אֵין לְבָרָף עַל הָעֲנָבִים בַּפּה"ע דָּאֵין אָנוּ בְּקִיאֵין בְּשִׁיעוּר דְּפוֹל הַלְבָן גַּם אֵין אָנוּ בְּקִיאֵין בְּשִׁיעוּרָא דְּעֲנָבִים שְׁגָדְלוֹ עַד גָּמַר בְּיָשׁוּלָן עַכ"ל הֵבִיאוּ בַּשְׁכָּנָה"ג ס' ר"ב בְּהִגָּהַת הַב"י אוֹת ב'.

וְגַם לַפ"ד הַש"ע אֵין לְבָרָף עַכ"פ עֲלֵיהֶם בַּפּה"ע עַד שְׁיָהָא גְּדוֹל בְּיוֹתֵר וּמִשְׁמַעוֹת כָּל הָאֲחֵרוֹנִים הֵיכָא שְׁיֵשׁ סֶפֶק אִם לְבָרָף בַּפּה"א אוֹ בַּפּה"ע מְבָרָף בַּפּה"א שְׁאֵז יוֹצֵא עַכ"פ לְדְבָרֵי הַפָּל בְּדִיעֵבַד ע"כ פְּשׁוּט דְּטָב הוֹרָה לַפ"ד הָרֵא"ש וְהַטּוֹש"ע.

אֵךְ עַכ"ז לְהִלְכָה יֵשׁ לִי מִקּוֹם עֵיוֹן בְּזָה כְּמוֹ שְׁאֵגִיד. הִנֵּה מְקוֹר הַדִּין מִמ"ש בְּבִרְכוֹת (דל"ו ע"ב) הַמְשָׁנָה פ"ד דְּשִׁבְעִית.

וְהַגְּפָנִים מִשְׁיָגְרְעוּ כו' וְא"ר אֲסִי הוּא בְּנֵסֵר הוּא גְּרוּעַ כו' שְׁיַעוּרוֹ כְּפוֹל הַלְבָן וְהוּבָא בְּגִמְרָא שָׁם. דַּכְמ"כ שְׁיַעוּרָם לְעֵינֵן עֲרָלָה.

שְׁבִפְחוֹת מְכָאן אֵינוּ נִקְרָא בְּנֵסֵר אֶלָּא סְמִדָּר וּפְלִיגִי רַבִּנּוֹן עֲלֵיהֶם דַּר' יוֹסִי בַּפ"ק דְּעֲרָלָה מְשָׁנָה ז. וְס"ל דְּלָאוּ פִּירֵי נִינְהוּ וְכַמ"ש הַר"ש שָׁם וְהַרְמָב"ם שָׁם מְשׁוּם דְּכַתִּיב וְעֲרָלְתָם

עָרְלָתוֹ אֶת פְּרִיּוֹ וְאָמְרוּ בַת"כ פְּרִיּוֹ פָּרַט לְעֵלִים וְלוֹלָבִים וְלָמִי גָפְנִים וְסָמְדָר וּר' יוֹסִי ס"ל דְּסָמְדָר הוּא פְּרִי וְקִי"ל כְּרַבְּנָן.

וְכַתֵּב הֶרְמֵב"ם שֵׁם אֲבֵל בְּבֹנֶסֶר אֵין חוֹלֵק שֶׁהוּא אָסוּר. וְהִינּוּ מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּרִי לְדַבְּרֵי הַפֶּל.

וְכ"פ הֶרְמֵב"ם ספ"ט מהל' מַעֲשֵׂר שְׁנֵי הֵי"ג דְּסָמְדָר מִן מוֹתֵר בְּעָרְלָה וּבְרַבְעֵי. מִבְּנֹאֵר דְּבֹנֶסֶר אָסוּר.

וְכ"מ בְּהֶדְיָא בְּגִמְרָא פ"ב דְּקִדּוּשֵׁין (דָּף נ"ד ע"ב) כְּגוֹן דְּיָהִיב כְּשֶׁהוּא סָמְדָר כּו' וְע"ש בְּסִפְר עֲצֻמוֹת יוֹסֵף מַה שֶׁהִקְשָׁה עַל הֶרְמֵב"ם רפ"ט מהל' מַעֲשֵׂר שְׁנֵי ה"ב שֶׁכַּתֵּב אֵלָא אִם נִתְּנוּ בְּבֹנֶסֶר כּו' וְהַשִּׁיג ג"כ עַל הַכ"מ שֵׁם שֶׁכַּתֵּב דְּבֹנֶסֶר מְבָרְכִין עָלָיו בַּפּה"א דְּלִיתָא אֵלָא בַּפּה"ע מְבָרְכִין עָלָיו.

וְמַה שֶׁצִּיָּדָד עֲבוּר הֶרְמֵב"ם מִפְּרָק הַכּוֹנֵס (דנ"ט ע"א) אָמַר רַבִּינָא כְּרוּךְ וְתָנִי. דְּהַשְׁנָה בְּבֹנֶסֶר לְסָמְדָר אֵינוֹ רְאִיָּה כְּלָל דְּשֵׁם הַשְׁנָה אוֹתָם לֹאמַר דָּאֵף סָמְדָר חָשׁוּב פְּרִי בְּבֹנֶסֶר לְעֵנִין גְּזֻקִין.

וְהַטַּעַם בִּינְאָר בַּשֵּׁם הָרַב הַמְּאִירֵי בַד"ה וְלְעֵנִין פָּסֵק הִלְכָה וְנ"ל כֹּל פִּירוֹת שְׂאִינָם גְּמוּרִים שְׂאֲכֻלָּם בְּהֶמְתּוֹ אוֹ קֶצֶץ הוֹאִיל וְהַקְלָנוּ עֲלֵיהֶם לְשׁוּמָן בְּשֵׁשִׁים מַחְמִירִים בְּהוֹ מַצָּד אַחַר וְרוֹאִין אוֹתָן כְּאֵילוֹ נִגְמְרוּ כּו' עַכ"ל.

וְעוֹד דִּישׁ שֵׁם שֶׁחִילְקוֹ בֵּין סָמְדָר וּבֵין בְּבֹנֶסֶר. וְכַמ"ש הַמְּאִירֵי שֵׁם וְנ"ל בַּד"ה כְּשֶׁהִגִּיעוּ לְכָלֵל פְּרִי כְּגוֹן תְּאֵנִים שֶׁהִגִּיעוּ לְפָגִין וְעֵנָבִים לְבֹנֶסֶר כּו' אֲבֵל כּו' סָמְדָר כּו' וַיֵּשׁ חוֹלְקִין בְּסָמְדָר לֹאמַר שֶׁהוּא גְדוֹן כְּפָגִין אוֹ בְּבֹנֶסֶר וְכֵן יֵרָאֶה לְפִי שֵׁשֶׁת הַסְּוֵגִיָּא עַכ"ל וְכ"ז רַק לְעֵנִין גְּזֻקִין וְהַטַּעַם הַנ"ל דְּשֵׁם מַחְמִירִין שֶׁגַּם סָמְדָר חָשׁוּב פְּרִי.

וְעִי' בַתוֹי"ט פ"ה דְּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי מ"ש ע"ד הֶרְמֵב"ם הַנ"ל: וְהִנֵּה הַתּוֹסְפוֹת בְּבִרְכוֹת שֵׁם ד"ה שִׁיעוּרוֹ כְּפּוֹל הִלְכָן כ' וּפְחוֹת מְכָאן לָאוּ פִירָא הוּא מְכָאן יֵשׁ לְלַמּוֹד דְּעַל בְּבֹנֶסֶר פְּחוֹת מְכָאן הִלְכָן לָא מְבָרְכִין עֲלֵיהּ בַּפּה"ע אֵלָא בַּפּה"א.

ס"ל דְּמֵאֵי דְהוּא פְּרִי לְעֵנִין עָרְלָה הִנֵּה פְּרִי לְעֵנִין בְּרַכָּה וּמֵאֵי דְלָא הִנֵּה פְּרִי לְעֵנִין עָרְלָה אֵינוֹ פְּרִי לְעֵנִין בְּרַכָּה וְכַמ"ש בְּגִמְרָא שֵׁם וּמִדְּלַגְבֵי עָרְלָה לָאוּ פִירֵי גִינְהוּ כּו' וַיֵּשׁ לְעֵינֵין דַּבַּת"כ פ' קְדוּשִׁים מְבִיא דְּבֹנֶסֶר חָשׁוּב פְּרִי לְעֵנִין עָרְלָה מִשׁוּם דְּכַתִּיב פְּרִיּוֹ פְּרִיּוֹ ב"פ רִיבָה.

א"כ אפ"ל דָּאֵע"ג דְּחָשׁוּב פְּרִי לְעֵנִין עָרְלָה עֲדִינִין לָאוּ פְּרִי הוּא לְעֵנִין בְּרַכָּה. וְהַגְּמָרָא לָא קָאֵמַר אֵלָא הִכִּי דָּאֵף לְגַבֵי עָרְלָה לָא חָשׁוּב פִּירֵי וְדָאֵי לָא הִנֵּה פִירֵי לְעֵנִין בְּרַכָּה אֲבֵל לְהַפּוֹד י"ל אֵין רְאִיָּה מִעָרְלָה לְבְּרַכָּה.

וְרֵאִיתִי בְּשׁו"ת פּמ"א ח"א סָסִי ס"ה הַשִּׁיג עַמ"ש הַטּוֹש"ע דְּשָׂאֵר הָאֵילָנוֹת מִשְׁיּוֹצִיאָו חָשׁוּב פְּרִי לְעֵנִין בְּרַכָּה מִדְּהוּי פְּרִי לְעֵנִין עָרְלָה וְע"ז הַשִּׁיג מִשׁוּם דְּשָׂאֵנִי עָרְלָה דָּאֵסוּרָה בְּהִנְאָה. אֲבֵל לְעֵנִין בְּרַכָּה לָא חָשִׁיבֵי פְּרִי כְּלָל כִּינּוֹן דְּאֵינָה רְאוּיָה לְאַכִּילָה עַכ"ד.

וְגַם בְּסִפְר חֲזִי אֲדָם בְּקו"א פְּתַב כֵּן בְּשֵׁם עֲצֻמוֹ. וְאֵיף לָא רְאָה שֶׁקְדָמוֹ הַפּמ"א וְהוּבָא הַתְּשׁוּבָה בַּבֵּא"ט סִי ר"ב סָק"ו.

אף לפמ"ש יש טוב טעם לזה דשאני ערלה דמרבינו ביה משום דכתיב פ'ריו ב' פעמים: קיצור מהגמרא מבואר דסמדר לא חשיב פ'רי לעגן ערלה אבל בוסר הוי פ'רי וכ"מ בקדושין (דנ"ד).

ודברי הרמב"ם פ"ט מה' מעשר שני דין ב' צ"ע. ומ"ש העצ"י ראיה מפרק הכונס (דנ"ט).

אין זה שום ראיה כלל. וס"ל להתוס' דה"ה לעגן ברכה.

מה דהנה פ'רי לגבי ערלה חשוב כמ"כ פ'רי לעגן ברכה. ובתשו' פמ"א כתב דאין ראיה מערלה לעגן ברכה.

דאף דבר דהנה פ'רי לעגן ערלה י"ל שאינו פ'רי לעגן ברכה. דבערלה מרבינו מדכתיב פ'ריו ב"פ: ב נדעת הפמ"א בתשו' הנ"ל דלעגן ברכה ילפינו מהשיעור המבואר במשנה פ"ד דשביעית מאימתי אוכלין פירות האילן בשביעית.

הבוסר משהביא מים כו' וא"כ שיעור זה הוא לאחר משיגרו דהא השיעור הענבים משיגרו נשנה שם אהא דמאימתי אין קוצצין האילן בשביעית. שזהו שיעור מוקדם משיעור דמאימתי אוכלין כו' ושאר פירות יוכחו דלעגן מאימתי אין קוצצין תנו ושאר כל האילנות משיוציאו.

ואילו לעגן מאימתי אוכלין תנו ושאר כל האילנות פעונתן למעשרות כף עונתן לשביעית וא"כ נדאי כמ"כ בענבים הבוסר משהביא מים הוא מאןחר לשיעור דהענבים משיגרו. והנה במסקת עוקצין פ"ג מ"ו תנו הפגין והבוסר רע"ק אומר מטמא טומאת אוכלין ריב"ן אומר משיבואו לעונת המעשרות ופר"ש בוסר הוא גרוע ושיעורו כפול הלכן דאמרינו פרק מקום שנהגו (דנ"ג).

ומבואר בגמרא פ"ג דעירובין (דכ"ח ע"ב) דלת"ק דר' יהודה מברכין על הפרי וחשוב פ'רי לעגן ברכה אף אם אינו מטמא טומאת אוכלין וכמ"ש התוספות שם בד"ה איכא בינייהו ברכה דלת"ק מברך בפה"א ואע"ג דלעגן ברכה מקרי פ'רי מ"מ לא חשב לטמא טומאת אוכלין עכ"ל ואע"ג דהריטב"א שם כתב דקי"ל כר"י דגם לעגן ברכה אין חשוב פ'רי.

דשמואל קאי פנותיה. זהו מטעם אחר משום דדיקלא לא נטעי אינשי אדעתא דקורא.

עכ"פ היכא דחשוב אוקל לעגן טומאת אוכלין כ"ש דחשוב פ'רי לעגן ברכה. וא"כ הבוסר כפול הלכן דמטמא טומאת אוכלין לרע"ק דקי"ל פנותיה נדאי חשוב פ'רי ג"כ לעגן ברכה.

והיינו לכאורה אף קודם שהביא מים כמו שהוכחנו לעיל. אלא בירושלמי פ"ד דשביעית אמתניתין מאימתי אוכלין שהביאו ע"ז מתניתין דעוקצין משמע קצת דשיעורא דטומאת אוכלין הוא כמו שיעורא דמאימתי אוכלין פירות האילן בשביעית יעו"ש גבי תני פאן מיד ולית פאן מיד.

ר"ל אלא הפגין משני ריחו והבוסר משהביא מים כו' אבל לפי ר"ש וקרא"ש גבי טומאת אוכלין לא משמע פן אלא דמטמאין טומאת אוכלין משהגיעו לפול הלכן ולא בעינן התנאי דמשהביא מים.

ועיין בתוי"ט פ"ג דעוקצין מ"ו מ"ש ומפאן מוכח כו' ודבריו תמוהין מה צריד להוכחה הלא עונתן למעשרות הוא משהבאישו. וזה אחר דשהביא מים וכ"ש שהוא אחר משיגרעו כו'.

(הג"ה.)

ועיין בגמרא פ"ג דסוכה (דל"ו ע"א) אתרוג הבוסר רע"ק פוסל וחקמים מכשירין וברושלמי פ"ק דמעשרות אמתינתין רבי שמעון פוטר את האתרוגים בקטנן. אתרוג הבוסר רע"ק אומר אינו פרי (ואינו כשר ללולב דהתם פרי פתיב פרי עץ הדר) וחכ"א פרי עכ"ל.

ופסקו כל הפוסקים בטוש"ע א"ח ססי' תרמ"ח פחקמים דאתרוג הבוסר כשר וקשוב פרי ועיין במהרי"ק שו"ת ס"ב. א"כ פיון דבוסר קשוב פרי ודאי מברכין עליו בפה"ע. עכ"ה (לאחר זמן): קיצור. הפמ"א ס"ל דשיעור שאר פירות לענין ברכה הוא משבאו לעונת המעשרות.

והיינו פשיעור דמאימתי אוכלין פירות האילן בשביעית. ובענבים נראה השיעור מקודם לכן דהיינו כפול הלכן דהא מטמא טומאת אוכלין בכשיעור זה וק"ו דחשוב פרי לענין ברכה ומשמע מפר"ש וקרא"ש דזהו קודם לשיעור הבוסר משהביא מים.

וברושלמי משמע קצת דטומאת אוכלין זהו ג"כ משהביא מים: ג ואפ"ל דהירושלמי הנ"ל לשיטתיה דפי"ג"ג וקרא"ש משיגרעו. א"ר יונה משיזחלו מים כדכתיב פי יגרע נטפי מים (באיוב סי' ל"ו) כמו שהביא הר"ש ספ"ד דשביעית.

וא"כ היינו שיעורא דהבוסר משהביא מים. לכן ס"ל דכמ"כ לטמא טומאת אוכלין הוא משהביא מים.

אבל לפ"ד ש"ס דילן פרק מקום שנהגו משמע דגירוע הוא קודם שהביא מים. וקרא"ש מפרש משיגרעו משיעשו להם הגרעינין.

ובמשנה ספ"ג דגיטין משעת פניסת מים בבוסר ועי' בפירש"י בפסחים שם (דנ"ג א') מזה משמע דבוסר נקרא אף קודם פניסת מים וזהו פנ"ל דשיעור פול הלכן הוא קודם לשיעור הבוסר משהביא מים.

ועפ"ז י"ל לענין מ"ש קרא"ש ר"פ פיצד מברכין סי' ה' ואם מסנפק הוא בבוסר מתי הוא כפול הלכן יברך בפה"א דקי"ל פמתניתין אם בירך בפה"א על פירות האילן יצא. דאם הבוסר הביא מים היינו כשפוסחטין אותן מוציאים מהם משקה כדפי' הר"ש פ"ד דשביעית מ"ח.

א"כ ודאי יש לברך עליהן בפה"ע בלי שום חשש. דהא שיעור זה הוא לש"ס דילן אחר והגפנים משיגרו וגם להירושלמי עכ"פ זהו משיגרו וגם מטמא טומאת אוכלין בשיעור זה.

גם בעירובין פ"ג (דכ"ח סע"ב) ס"ל לת"ק דר"י דאע"ג לגבי טומאת אוכלין לא חשוב פרי עכ"ז לענין ברכה חשוב פרי ע"ש בתוספות. ואף דהריטב"א שם כתב דקי"ל כר"י דשמואל קאי פנותיה.

עכ"ז הפוסק משהביא מים אף שזהו קודם לעונת המעשרות שהוא משהביא עכ"ז מטמא טומאת אוכלין וא"כ פשיטא דמברך עליו בפה"ע. וא"כ מאי איכפת לן במה שאין אנו בקיאים בשיעורא דפול הלכן פיון שאנו רואים שהם מוציאים מים ע"י סחיטה זהו ודאי פוסק משהביא מים וכ"ש שהמג"א ר"ס' ר"ב סק"ד שדא ביה נרצא בשיעורא דפול הלכן שפיר מוכן דעכשיו י"ל דשפיר חשוב פוסק אף שלא הגיע לשיעורא דפול הלכן.

א"כ פשאנו רואים שהענבים מוציאים מים ע"י סחיטה הם בחזקת פוסק משהביא מים כו'. ואין לחוש שמה פשקצץ מן האילן עדיין לא היה בהם השיעור משהביא מים.

ועכשיו בתלוש נתרפכו ומביאים מים. ודא מהכ"ת נחוש לזה ותו הא כתב תר"י וקרא"ש סי' ג' גבי שקדים הפרים שאם מיתק אותם ע"י מים או ע"י דברים אחרים מברך עליהן בפה"ע כמו אם היו מתוקין מתחלתן וה"נ מה שנתרפכו הענבים בתלוש עד שמוציאים מים חשוב שפיר כמו הפוסק משהביא מים.

ויש עוד ראיה לזה מדברי האלף רבא סי' ר"ב ס"ק י"ג בשם ספר לחם משנה ומדברי תשו' פמ"א סי' ס"ה דס"ל ג"כ כהלחם משנה: קיצור י"ל הירושלמי לשיטתיה דמפרש משיגרו משיזחלו מים א"כ היינו שיעורא דהפוסק משהביא מים אבל לש"ס דילן השיעור משיגרו הוא קודם משיזחלו מים.

א"כ משעה שפוחטין הענבים ומוציאין מים ודאי יש לברך עליהן בפה"ע: ד והנה הב"ח החמיר שלא לברך על הענבים כ"א בפה"א מטעם דלא ידעין שיעורא דפול הלכן. ויש לעורר על גוף חומרת קרא"ש דפסק מספק לברך בפה"א.

דהנה המג"א ר"ס' ר"ו פסק ונ"ל. נ"ל דאותן הגדילים על האילן ומברך בפה"א משום דלא נגמר הפרי או שאינו עיקר הפרי אם בירך בפה"ע יצא עכ"ל.

והאלף רבא השיב עליו מדברי קרא"ש הנ"ל ובתשו' פנים מאירות סי' נ"ח כתב לתרץ שי"ל דקרא"ש לא פליג דיצבד ועי' בפמ"ג כתב הלבוש ס"ל כהמג"א. ולפע"ד יש ראיות להמג"א מלשון המשנה ומהש"ס ומהירושלמי.

מהמשנה דתנו בירך על פירות הארץ בפה"ע לא יצא. ולא אמר בירך במקום בפה"א בפה"ע לא יצא.

וגם לא אמר בירך על פרי האדמה בפה"ע לא יצא דהי' אפ"ל דכוננתו כל הפירות שברכתן בפה"א. אלא אמר על פירות הארץ היינו אותן שאינו גדילין על אילן פלל כ"א מהארץ ממש ומשום דלא שייך בהו בפה"ע פלל ומהש"ס דפריה ע"ז פשיטא.

ומשני בְּדוּחַק לֹא נִצְרָכָה אֶלָּא לר"י כו' ע"ש. וְאִי אֵינָא דְאָרְף עַל פִּירוֹת הָאֵילָן מִמֶּשׁ רַק שְׂדִינָן לְבִרְךָ עֲלֵיהֶן בַּפּה"א.

אִם בִּירְךָ עֲלֵיהֶן בַּפּה"ע לֹא יֵצֵא כְּמִשְׁמַעוֹת הָרֵא"ש. א"כ הוּל"ל דְּהַמְשָׁנָה נִצְרָכָה לְפִירוֹת אֱלוֹ.

דְּלֹא יֵצֵא עֲלֵיהֶן בְּבִרְכַת בַּפּה"ע וְזֶה אֵינּוּ פְּשִׁיטָא. דְּאֲדַרְבֵּה צְרִיכָה לְפָנִים וּלְפָנֵי וּלְפָנִים. א"ו ס"ל לְהַש"ס דְּכַוֵּנֵת הַמְשָׁנָה הֵינּוּ רַק עַל פִּירוֹת הַגְּדִילִין מִהָאֲרִז מִמֶּשׁ בְּלֵי אֵילָן כָּלָל. וּמִהִירוּשְׁלָמִי דְּאוֹמֵר דְּמִתְנִיתִין בִּירְךָ עַל פִּירוֹת הָאֵילָן בַּפּה"א יֵצֵא אֲתִיבָא אַף לְרַבָּנָן דְּר"י פ"ק דְּבִיפּוּרִים.

מִשּׁוּם דְּפִירוֹת הָאֵילָן בְּכָלֵל פְּרִי הָאֲדָמָה וְאִין פִּירוֹת הָאֲדָמָה בְּכָלֵל פִּירוֹת הָעֵץ עכ"ל. וְזֶה שְׂיָרָךְ רַק בְּפִירוֹת הָאֲדָמָה שְׂאִינָן גְּדִילִין בְּאֵילָן כָּלָל הֵם וְדֹאֵי אֵינָם בְּכָלֵל פִּירוֹת הָעֵץ.

אָבֵל אוֹתָן הַגְּדִילִים עַל הָאֵילָן רַק שְׂלֵא נִגְמַר הַפְּרִי. הֵם בְּכָלֵל פִּירוֹת הָאֵילָן יוֹתֵר מִמָּה שְׂפִירוֹת הָאֵילָן הֵם בְּכָלֵל פְּרִי הָאֲדָמָה וְאִין לוֹמַר שְׂאִינָן בְּכָלֵל לְשׁוֹן פְּרִי.

דְּזֶה אֵינּוּ שְׂהָרִי מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם פְּרִי הָאֲדָמָה א"כ הֵם בְּכָלֵל פְּרִי. לְכֹן דִּיעֲבַד אִם בִּירְךָ עֲלֵיהֶן בַּפּה"ע יֵצֵא וְעִי' בְּטוֹר ס' רט"ז גְּבִי כְּתִב גְּאוֹן אוֹתָן וְנִרְדִים כו' וְהָרֵא"ש ס"ל דְּלֹא פְּרִי הֵן.

וְהַרְשָׁב"א ס"ל כְּהַגְּאוֹן עַב"י נָשָׁם. וְנִד"ז אַף לְהָרֵא"ש חָשׁוּב פְּרִי כַּנ"ל.

וּמ"ש הַתּוֹס' וְהַרְשָׁב"א דְּעַל בְּנוֹסֵר אֵינּוּ מְבָרְךָ בַּפּה"ע כ"א בַּפּה"א י"ל זֶהוּ לְכַתְּחִלָּה אָבֵל דִּיעֲבַד פִּינּוֹן דַּס"ל דְּפְרִי הֵן מִדְּמְבָרְכִין עֲלֵיהֶם בּוֹרָא פְּרִי הָאֲדָמָה (וּבְאֲמַת כּוֹנֵן לְשִׁטְתָּם עַל שְׂאָר פִּירוֹת מְשִׁיזְצִיאוֹ מְבָרְכִין עֲלֵיהֶן בַּפּה"ע א"כ כ"ש בְּנוֹסֵר חָשׁוּב עַכ"פ פְּרִי).

א"כ דִּיעֲבַד אִם בִּירְךָ עֲלֵיהֶן בַּפּה"ע ע"ג כ"א יֵצֵא. וְכֵה"ג עַל הֵינּוּ דְּתִיקְנוֹ בְּרָכָה בַּפּה"ג עכ"ז אִם בִּירְךָ עֲלֵיו בַּפּה"ע י"ל יֵצֵא כְּמוֹ אִם בִּירְךָ עֲלֵיו שְׂהַפֵּל.

אַף שֶׁהַמַּג"א ס' ר"ח ס"ק כ"ב ס"ל דְּלֹא יֵצֵא כְּבָר הַשִּׁיגוֹ הַפְּנִים מְאִירוֹת ס' נ"ח]. וְהַפּמ"ג הַקָּשָׁה עַל הַמ"א מ"ש מְדִינָו דְּרָסִי ר"ו הַנ"ל.

וּצ"ל דַּס"ל שְׂקִבְעוֹ לִינּוּ בְּרָכָה מִיְנוּחָדָת אִם בִּירְךָ עֲלֵיו בַּפּה"ע ה"ל מְשָׁנָה מִמְטָבַע שְׂטָבְעוֹ חֲכָמִים בְּבִרְכוֹת. אַף זֶהוּ דַּעַת ר' יוֹסִי פֶּרֶק פִּיצַד מְבָרְכִין (דָּף מ ע"ב) דְּכָל הַמְשָׁנָה מִמְטָבַע שְׂטָבְעוֹ חֲכָמִים בְּבִרְכוֹת לֹא יֵצֵא י"ח ור' מְאִיר פְּלִיג וְכ' הַרְשָׁב"א בְּחִידוּשָׁיו שְׁם דְּקִי"ל כַּר' מְאִיר יַעו"ש.

וּבִירוּשְׁלָמִי שְׁם מִיִּתִי בְּהִדְיָא פְּלוּגְתָּא זֹו עַל יַיִן וּפּוֹסֵק כַּר"מ דְּיֵצֵא. וְא"כ כְּמוֹ בִּינּוּ אַע"ג דְּקִבְעוֹ לוֹ בְּרָכָה מִיְנוּחָדָת עכ"ז אִם בִּירְךָ בַּפּה"ע יֵצֵא א"כ כ"ש וְק"ו בְּפִירוֹת הַנ"ל אַף קוֹדֵם שְׂהַגִּיעוֹ לְשִׁיעוּרָא דַּבַּפּה"ע וְשְׂמְבָרְכִין עֲלֵיהֶם בַּפּה"א.

הֵינּוּ לְכַתְּחִלָּה אָבֵל דִּיעֲבַד אִם בִּירְךָ עֲלֵיהֶם בַּפּה"ע יֵצֵא. וּבְדִין שְׂאָר פִּירוֹת מְשִׁיזְצִיאוֹ הַשִּׁיב הַפּמ"א עַל פְּסַק הַטּוֹש"ע.

וּס"ל אֲדַרְבֵּה דְּזִיתִים וְעֲנָבִים נִקְרָאִים פְּרִי קוֹדֵם שְׂאָר פִּירוֹת יַעו"ש. גַּם רְאִיתִי בְּסִפְרָא חֲזִי אָדָם בְּקו"א עוֹרֵר בְּזֶה מְדַנְפְּשִׁיָּה וְתַמְיָהֲנִי אִיף לֹא רָאָה שְׂקִדְמוֹ הַפּמ"א.

ונזפר תשובתו בפאר היטב. עכ"פ חנומרת הב"ח שלא לברך על הענבים בפה"ע לעולם במחכ"ת היא חומרא יתירה בלי די וגם על חנומרת הרא"ש יש לכאורה לפקפק פיון דכמו שאם בירך על פירות האילן בפה"א יצא.

כמ"כ דיעבד אם בירך על הענבים שהם פחות מפול הלכן בפה"ע ג"כ יצא כפסק המג"א כל שהם ראויים לאכילה והתוס' והרשב"א לא אמרו אלא אם ידוע שהם פחות מפול הלכן דאזי לכתחלה הדין לברך בפה"א אבל כשיש ספק והם ראויין לאכילה י"ל אין להתמיר כ"כ והרד"ק לברך בפה"ע ג"כ יצא: סימן כז אודות יין צמוקים שעושין אותו ע"י שמערבין בו קצת דבש דבורים ושאר סממנים.

וטעמו טעם יין אם מברכין עליו בפה"ג: הנה גבי יין מזוג כ' אאזמו"ר הגאון ז"ל בסי' ר"ד ס"ט יין שמזגו במים אפילו המים הם הרוב מברך עליו בפה"ג אם הוא יין חזק שראוי לשתייה ע"י מזיגה גדולה כזו ודרך בני אדם לשותו במקום יין ע"י מזיגה זו שאל"כ בטלה דעתו אצל כל אדם.

ואם היין הוא אחד מששה במים שיש במים ו"פ כמותו אין מברכין עליו בפה"ג בכל ענין שאע"פ שיש בו טעם יין אינו חשוב כלום בששה חלקים מים עכ"ל. והוא מתשובת מהרי"ל סי' קמ"ב.

שהביא המג"א סי' ר"ד ס"ק ט"ז. (מ"ש המ"א שם ז"ל והאגור כ' בשמו קצת לשון אחרת ואינו מדוקדק עכ"ל ועיין בב"י ד"ה כ' האגור שהשיב מהרי"ל מולין לכאורה זהו ממש כמ"ש המ"א בשם מהרי"ל).

ולכאורה ששה שבגמ' פ"ו דב"ב (דף צו ע"ב) ופלגא בשיקא פלגי מיא ולא כלום הוא לאו דוקא אלא שיהי' יותר משלשה חלקים מים. דהא לרבנן שם אין מברך עליו בפה"ג אא"כ רמא תלתא ואתא ארבעה.

אבל אי אתא פחות מארבעה כמו שלשה ושלשה רבעים ודאי ג"כ אין מברך בפה"ג כמבואר מלשון הש"ס. וכן מבואר בפירוש בהרמב"ם פ"ח מהל' ברכות דין ט' שמרים שנתן עליהם שלשה והוציא מהן ארבע מברך עליהם בפה"ג שזה יין מזוג הוא.

הוציא פחות מארבעה אע"פ שיש בהן טעם יין מברך עליהן שהכל תחלה עכ"ל. הרי בהדיא כל שהוציא פחות מארבעה שיהי' יותר מעט מתלת מיא על חד יין.

אינו מברך בפה"ג. וכן כתב הב"י בא"ח סי' ר"ד ז"ל וכיון דלא קי"ל באחרים לא מברכין בפה"ג אלא היכא דרמא תלתא ואתא ד' דוקא אבל אם אתא בציר מהכי לא עכ"ל.

ובשם הר"ר"י ספ"ו דברכות כ' שבמקום שאין היינו חזקים אפילו רמא תלתא ואתא ד' לא דינינו ליה דין חמרא. ונ' דמדמה ליה ליינ השרוני.

וכ"פ בש"ע סי' ר"ד ס"ה. וא"כ ממנ"פ אם ס"ל למהרי"ל.

דאין לחלק בין יין מזוג ובין דין שמרי יין שבפ"ו דב"ב ה"ל א"כ כל שמזוג יותר מארבעה לאו כלום הוא וכדעת הרא"ה בבד"ה דק"מ וסבא ראשונה שבחידושי

הַרְמַבֵּיין שֶׁהֵבִיא הַמ"ה שָׁם. וְאִם ס"ל כִּסְבָּרָא הָאֲחֵרוֹנָה לֹאמַר דֵּינִין שְׂאֵנִי וְשִׁמְרִי יִין גְּרִיעִי וְכַמ"ש הַבֵּי סִי ר"ד שָׁם בְּשֵׁם רִי"ו נ"י ח"א.

וְה"ה פַּכ"ט מֵהַל"ש. א"כ גַּם חֵד בְּשִׁיתָא אֵין רְאָיָה דְלָאוּ פְלוּם הוּא פְּחוּת מְשִׁיתָא. וְכֵן מִשְׁמַע מַמ"ש הַרְשָׁבָא בַּתְּה"א בֵּית חֲמִישִׁי ש"ג דַּק"מ ע"א וּמַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם בְּגִדְרֵי בְּרַגְלֵי דְרָמוּ תְלָתָא וְלֹא אֲתִי אֶפְּלוּ תְרִי וְאַפְּ"ה טַעְמִינֵן בְּיָה טַעַם חֲמָרָא מְעַלְיָא כּו'. וְכַמ"מ בַּתְּה"ק שָׁם וְנ"ל פְּמָה יָהָא בְּמִזְיָגְתוֹ וַיִּקְרָא יִין.

יֵשׁ מִי שְׂאוּמֵר בְּשִׁיתָא בּוּ יֵתֵר מְשַׁלְשָׁה חֲלָקִים מִים. אֲבָל יֵתֵר מְכָאן אֵין זֶה יִין וְאֵע"פ שֶׁטַעְמוֹ טַעַם יִין אֵין טַעַם בְּיִין אֲלֵא חֲמוּץ בְּעַלְמָא.

וְיֵשׁ מִי שְׂאוּמֵר כָּל שֶׁטַעְמוֹ טַעַם יִין יֵשׁ בּוּ מִשּׁוּם יי"נ וְלֹא יֵרְדוּ לְשִׁיעוּרִין אֱלוּ אֲלֵא בְּמִתְמַד מְשַׁמְרִים לְבַד. וְיֵשׁ מְגִדּוּלֵי הַחֲכָמִים שֶׁהִתִּירוּ אֶפְּלוּ יִין שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים לְתוֹךְ שִׁשָּׁה חֲלָקִים מִים נִטְל"פ הוּא בְּתוֹךְ הַמִּים הַמְרֻנְבִים כ"כ וְכַמְשִׁי"ת לְקַמֵּן בְּשַׁעַר דֵּינֵי הַתְּעֻרּוֹבוֹת עַכ"ל וְהֵינּוּ שָׁם בֵּית חֲמִישִׁי שַׁעַר ה'.

נִמְצָא מְבֹאָר דְלִסְבָּרָא הֵיִשׁ מִי שְׂאוּמֵר הַשְּׂנִי לֹא יֵרְדוּ לְשִׁיעוּרִין אֱלוּ כּו' רַק כָּל שֶׁטַעְמוֹ טַעַם יִין חָשׁוּב יִין לְעַנְיֵן יי"נ וְכַמ"כ לְעַנְיֵן בַּפֶּה"ג לְדַעַת הַרְמַבֵּיין. וְאִם נֹאמֵר דְמִהֲרִי"ל ס"ל כְּדַעַת יֵשׁ מְגִדּוּלֵי הַחֲכָמִים שֶׁהֵבִיא הַרְשָׁבָא.

הִנֵּה א"ש. אִף מְלִשׁוֹנוֹ לֹא מִשְׁמַע כֵּן שֶׁהֲרִי כ' מ"מ לְעַנְיֵן יִין בְּמִים הוֹכִיחַ ר"י סַפ"ק דְחֻלְיִין דְחֵד בְּשִׁיתָא בְּטַל וְלֹא חָשִׁיב טַעְמָא וְלַע"ד לְעַנְיֵן בְּרַכָּה גִילְף מִיָּנִיָּה עַכ"ל וְדַבְרֵי ר"י סַפ"ק דְחֻלְיִין הֵינּוּ מ"ש הַתּוֹסְפוֹת שָׁם (דַּכ"ה ע"ב) ד"ה הַמְתַּמְד וְא"ת כּו' וי"ל דֵּינִין בְּמִים אֶפְּלוּ בְּפָחוּת מְשַׁשִּׁים אֶפְּלוּ רְמָא תְלָתָא וְאַתָּא תְלָתָא וּפְלָגָא לֹא חָשׁוּב טַעַם גָּמוּר לְרַבְּנָן כְּבִשְׂאָר אִיסוּרִין דְהִקָּא לֹא הִוִּי אֲלֵא קִיּוּיָהּ בְּעַלְמָא עַכ"ל.

וְעַנְיֵן רְמָא תְלָתָא וְאַתָּא תְלָתָא וּפְלָגָא נִקְרָא בְּגִמְרָא פ"ו דַּב"ב (צ"ו ב') חֵד בְּשִׁיתָא. וְא"כ כִּינּוּן שְׁמִקּוֹר הַדִּין מְשֵׁם הֲרִי הוֹכְחֵנוּ דְלָאוּ דְנִקָּא חֵד בְּשִׁיתָא כ"א רַק חֵד בְּיִתֵר מְאַרְבָּעָה הַדִּין כֵּן פַּנ"ל.

וְהֲרִי ר"י אֵינּוּ מְחַלֵּק בֵּין יִין מְזוּג לְשִׁמְרִי יִין כַּמ"ש וי"ל דֵּינִין בְּמִים כּו' וְכ"כ הָאֲגוּדָה שָׁם סַפ"ק דְחֻלְיִין וְנ"ל רְמָא תְלָתָא וְאַתָּא תְלָתָא וּפְלָגָא. וְא"ת בְּשִׂאָר אִיסוּרִין בְּעִינֵן שְׂשִׁים.

וי"ל יִין בְּמִים בְּטַל בְּקַל עַכ"ל. מְבֹאָר דֵּינִין בְּטַל וְלֹא דְנִקָּא יִין הֵבִיא מְשַׁמְרִי יִין.

וְא"כ אֵינּוּ דְנִקָּא בְּשִׁשָּׁה. כ"א גַּם בְּיִתֵר מְעַל חֵד תְּלַת מִיָּא.

כְּפִי הַסּוּגְיָא דַּב"ב (דָּף צ"ו ע"ב). וְצ"ל דַּמ"מ מְקוֹר הַדְּבָרִים מִהַסּוּגְיָא דְבִפְרָק בְּתָרָא דַּעְכוּמ"ז (דַּע"ג ב') שְׂנֵי פּוֹסוֹת אֶחָד שֶׁל חֻלְיִין וְאֶחָד שֶׁל תְּרוּמָה שְׁמֻזְגָן וְעִירְבּוֹן זֶה בְּזֶה (וּפְרָש"י וּמְזֻגָן בְּמִים לְפִי כַח הֵינּוּ וְיֵשׁ בְּמִים שְׁבַשְׁנִיָּהֶם כְּדִי לְבַטֵּל אֶת הַתְּרוּמָה בְּרוֹב) רוֹאִין אֶת הַהִתְרָא כְּאֵילוּ אֵינּוּ (רוֹאִין שֶׁל חֻלְיִין כְּאֵילוּ אֵינּוּ וְהַמִּים רַבִּים עַל הַתְּרוּמָה) וְהַשְּׂאָר מִים רַבִּים עָלָיו וּמְבַטְלִין אוֹתוֹ.

וְכ' הַרְשָׁבָא בַּתְּה"א בֵּית חֲמִישִׁי שַׁעַר חֲמִישִׁי דַּקמ"ט סַע"ב וְדַק"נ ע"א שְׂנֵי פִירוּשִׁים בְּזֶה הָאֶחָד דְמִיָּרִי בְּכּוֹסוֹת שְׂאִינֵן שְׁוִין אֲלֵא בְּכּוֹס שֶׁל חֻלְיִין תַּשַּׁע עֶשְׂרִי לִגְזִין יִין וּמְזוּגִין

בכדי מזיגת בתמישים וְשִׁבַע לְגִינ מִיָּם וְכִשְׁעָרָב נִמְצָא יֵיִן שֶׁל תְּרוּמָה בְּטֵל בְּשֵׁשִׁים חֲלָקִים מִיָּם כִּשְׁאָר הָאִסּוּרִים הַבְּטֹלִים בְּשֵׁשִׁים כּו' אָבֵל ר"י בְּעַל הַתּוֹסְפוֹת פִּירְשָׁה בְּכוֹסוֹת שְׁוִין וּמְזוּגִין עַל חֵד תִּלְתָּא מִיָּא דה"ל יֵיִן שֶׁל תְּרוּמָה בְּטֵל בְּשֵׁשִׁה חֲלָקִים מִיָּם דאע"ג דְּשְׁאָר אִסּוּרִים אֵינָם בְּטֹלִים בְּפָחוֹת מִשֵּׁשִׁים וְשֵׁשִׁים יֵיִן שְׁנֹפְסֵד וְנִפְגָּם טַעְמוֹ בְּשֵׁשִׁה חֲלָקִים מִיָּם וְנִטְל"פ מְוֹתָר כּו'.

והבד"ה השיג על פי זה מהסוגיא דב"ב (דף צ"ז א') גבי שמרים של תרומה כו' והמה"ב כ' לדחות. וא"כ צירף בתשובת מהרי"ל שטת ר"י הנ"ל ש'לכן אף למ"ד דיש לחלק בין שמרי יין לשאר יין מזוג עכ"ז חד בשיתא ודאי לאו פלום הוא.

אלא דא"כ הרי בתה"א כ' דלהראב"ד שם כל שנופל יין במים יותר מכדי מזיגת בני אדם קרוב להתירו בשתיקה וא"כ חד בתמשה ג"כ בטל. אלא מדברי הרמב"ן בחידושו שם נראה שאינו מסכים כלל לפי הנ"ל.

הינצא מזה דלפ"ד תשובת מהרי"ל והש"ע חד בשיתא בטל לכל הפירושים ואפילו בשתסו המים בצמוקים דהא בכה"ג מייירי ספ"ק דחולין שם. ואם הוא פחות מששה פעמים מים אזי תולה אם שתו ליה אינשי במקום יין ע"י מזיגה זו כו'.

אף לפ"ד כמה פוסקים ומקלם הרא"ה בבד"ה בית ה' ש"ג וש"ה. כל שהמים הם יותר מעל חד תלת אין לו דין יין.

וגם הרר"י ספ"ו דברכות ה'חמיר בזה. והיננו אף שהמים תסו עם הצמוקים.

לכן צריך לשער שיהי' המים לא יותר מששה נגד מיץ הצמוקים. ואם אפשר ראוי להחמיר שלא יהיו יותר מעל חד תלת נגד מיץ הצמוקים.

ועיין באלי' רבא סי' ר"ד סק"י ה'חמיר טובא ביין מזוג שלא לברך עליו בפה"ג בשום ענין משום שיינות שלנו רפויים וגבי יין צמוקים בסי' תס"ב הקהל וסמך על תשובת המבי"ט דע"י תסיסה נשתנו המים והיו ליין.

וקשה ע"ז מהא דהתמך שג"כ תוסס ביין צמוקים פנ"ל ואעפ"כ נק' יין מזוג: קיצור: מ"ש בתשובת מהרי"ל גבי יין מזוג ו"פ. צ"ע דבגמ' משמע דכמ"כ יותר משלשה.

וכ"כ הרמב"ם פ"ח מה' ברכות דין ט'. והרר"י ה'חמיר יותר ביינות שלנו.

ואם ס"ל דיין מזוג עדיף מתמך דשמרי יין. א"כ מנ"ל דבששה כו' וכ"מ בתה"א בית ה' ש"ג.

וצ"ל עיקר הראיה מהא דשני כוסות שמוזגן בפ"ב דעכומ"ז (ע"ג ב') לפמ"ש הרשב"א והר"ן בשם ר"י ומ"מ לפ"ד כמה פוסקים אין להקל רק במזוג על חד תלת ונהרי הרר"י מחמיר יותר. וא"כ גם גבי יין צמוקים י"ל כן.

ואם מפני שתוסס. יש להשיב ע"ז מהא דהתמך משתחמיץ דאעפ"כ דינו ביין מזוג: ב וכ"ז בסתם יין צמוקים אבל במדינתנו שמערבין בו דבש דבורים ועוד איזו סממנים.

יש מקום עיון אפילו להמקילים ביותר מעל חד תלת מיא בפחות מששה מכיין ששותים אותו במקום יין. דהכא יש להסתפק שמה הטעם שבו אינו מן הצמוקים לבד כ"א

מהדבש: ג והנה הטור סי' ער"ב כ' וז"ל ועל זין מבןשל רבו הדעות הרב ר' שמעיה פתב בשם רבינו שלמה שמברכין עליו שהכל וכ"כ הר"צ בן גיא את זין שנתבשל אפילו מעט וכן אם נתן לתוכו מעט דבש מברכין עליו שהכל וכ"כ רב האי כו' ואינו נראה לבעל העיטור דלא גרע מקונדיטין דאיתא בירושלמי שיוצאין בו בפסח ידי ד' כוסות וכ"כ ר"ת ור"י כו' ועי' תוספות פ"ו דב"ב (צ"ז סע"א) ד"ה אילמא מעגנו זין מבןשל ולא נזכר שם זין שיש בו דבש.

ובתשובת הרשב"א ססי' כ"ד כ' וז"ל ובהד"א אמרו בירושלמי שיוצאין בזין מבןשל בפסח בארבע כוסות דאלמא אומר עליו קדוש היום ואומר עליו בפה"ג כו' ואפילו זין שערכו בו דבש ותבלין מקדשין עליו דגרסינן בירושלמי בשבת פ"ק המצניע לעגנו ארבע כוסות מהו לצאת בקונדיטון מן מה דתני בר קפרא קונדיטון פניו הדא אמרה יוצאין בקונדיטון כו' וקונדיטון היינו זין דבש ופלפלין וכדאמרין בהגדה נמשלו דברי תורה לקונדיטון.

מה קונדיטון יש בו זין ודבש ופלפלין אף ד"ת פ"ה עכ"ל. וכ"כ במכונות להרמב"ן סי' ק"צ.

וא"כ בקונדיטון אומר עליו בפה"ג כמ"ש גבי מבןשל דאלמא כו' ואומר עליו בפה"ג ואע"ג דאין בו משום י"נ כמבואר ב"ד סי' קכ"ג וז"ל הטור וכן ביינומלין אין בו משום י"נ כו' יינומלין זין דבש ופלפלין ומפרש בגמרא שליש דבש שליש זין שליש פלפלין עכ"ל ובב"י שם בשם תה"א דיינומלין היינו קונדיטון.

והוא בתה"א בית חמישי ש"ג דק"מ ע"א. ובמ"ה שם דקמ"א ע"ב האריה בזה דלעגנו גילוי דוקא בעינן שליש דבש שליש פלפלין אכל לעגנו י"נ א"צ כ"כ דבש ופלפלין אלא פל שנשתנה ריחו וטעמו ושמו שאין קורין אותו זין סתם אלא יינומלין עכ"ל.

ומשמע לכאורה דלעגנו ברכה אע"ג שיש בו שליש דבש ושליש פלפלין מברך עליו בפה"ג. דהא הירושלמי אומר דיוצאין בקונדיטון בד' כוסות והיינו שאומר עליו בפה"ג וקונדיטון יש שבו שליש דבש כו' פנ"ל.

ובגמרא שלנו פ"כ דשבת (דף ק"מ) עושין אנומלין בשבת אנומלין זין דבש ופלפלין וע' בש"ע סי' שכ"א סעי"ז. וכ"כ הרא"ש בפי' המשנה פי"א דתרומה סק"ג על יינומלין ונקרא קונדיטון עכ"ל.

וכ"כ הריב"ש בתשו' סי' ק"פ ושי"א דלעגנו להתירו משום י"נ צריה שיהי' בו שליש דבש ושליש פלפלין. והרמב"ן ז"ל התיר בשליש פלפלין לבד כו' והרשב"א ז"ל התיר בדבש לבד כו' הרבה עד שנשתנה טעמו עכ"ל.

וע' מזה בתה"ק בית ה' ש"ג וכ' הב"י סי' ער"ב בשם רי"ו שאפילו יהנה בו כ"כ דבש ופלפלין עד שמשתנה מקדשין עליו עכ"ל ומשמע דכמ"כ אומר עליו בפה"ג. וע' בהה"מ פכ"ט מהל' שבת דין י"ד גבי מבןשל שכתב ויש מהן מי שכ' שאין מברכין עליו אלא שהכל משמע קצת דזה הדעה מוסרף על הדעה שאין מקדשין עליו.

וְלַמַּד דְּמַקְדָּשׁ עָלָיו כַּשׁ"כ שְׁמֵבְרָה עָלָיו בַּפּה"ג. וְכ"מ בְּתִשְׁבֵּת הֶרְשֵׁב"א שְׁהִבִּיא
הַתְּשֵׁב"ץ ח"א ס"א פ"ו וְז"ל דְּלַעוֹלָם מְבָרְכִין עָלָיו בַּפּה"ג שְׁהָרִי עֲלוּיָו בּוֹ וְאַפְשָׁר דְּאַפִּילוּ
לְעַנְנֵי קַדוּשׁ עַכ"ל הָרִי הֵיכָא דְּמַקְדָּשִׁין עָלָיו כַּשׁ"כ שְׁמֵבְרָה עָלָיו בַּפּה"ג וְכ"מ עוֹד מַמ"ש
הַב"י רְס"י ר"ב פְּתַב הֶרְשֵׁב"א דִּינֵין תּוֹסֵס כּו' וְהוּא בְּתִשְׁבֵּת ס"א קס"ה.

הֵן אָמַת רְאֵיָת הֶרְשֵׁב"א בְּתִשְׁבֵּת סס"י כ"ד הַנֶּ"ל דְּמִבְּוֹשָׁל מְבָרָה עָלָיו בַּפּה"ג מְשׁוּם
דְּעֲלוּיָיָה עֵינֵיהָ. לְפִירוּשׁוֹ בְּהִירוּשְׁלָמִי דְּתִרּוּמוֹת זָהוּ נֶגֶד פִּי הַר"ש ס"פ שְׁנֵי דְּתִרּוּמוֹת
שְׁלַפְּרוּשׁוֹ בְּהִירוּשְׁלָמִי יֵינן שְׁאִינוּ מְבֹשָׁל יָפָה לְשִׁתְּיָהּ יוֹתֵר מִן הַמְּבֹשָׁל יַעוֹ"ש: קִצְצוֹר.
הַטּוֹר ס"א ער"ב הִבִּיא י"א דִּינֵין שְׁנַתְּנוּ בּוֹ מְעַט דְּבִשׁ אִינוּ מְבָרָה עָלָיו בַּפּה"ג אֲלָא שֶׁהֵנ"ב.
וְשִׁנְחָלְקוּ ע"ז וְרָאָה מִירוּשְׁלָמִי בְּעַנְנֵין קוֹנְדִּיטוֹן.

וְגַבֵּי קוֹנְדִּיטוֹן מְשַׁמַּע אֲפִילוּ רַק שְׁלִישׁ יֵינן וְשְׁלִישׁ דְּבִשׁ וְשְׁלִישׁ פְּלִפְלִין הַדִּין כּו'. וְכֵן בְּיֵינן
מְבֹשָׁל הַסְּכִימוּ דְּמְבָרָה עָלָיו בַּפּה"ג.

וּמ"מ הַר"ש לֹא פִי הִירוּשְׁלָמִי כַּמ"ש הֶרְשֵׁב"א: דְּוֹלְכָאוֹרָה יֵשׁ לְסַפֵּק אִם הֵינן רַק שְׁלִישׁ
אִיף יְבָרְכוּ עָלָיו בַּפּה"ג הָא שְׁנֵינּוּ כָּל שְׁהוּא עֵיקָר וְעַמּוֹ טְפִלָּה מְבָרָה עַל הָעֵיקָר וּפּוֹטֵר
אֶת הַטְּפִלָּה. וְכ"ה מ"א רְס"י ר"י"ב וְכָל שְׁהוּא הָרֹב הוּא הָעֵיקָר כַּמ"ש בְּסִי ר"ח ס"ז וְכָל
שְׁיֵשׁ בּוֹ מִחֲמַשֶּׁת הַמֵּינִין אֲזֵלִינן בְּתִרְיָהּ כַּמ"ש ס"ב עכ"ל.

וְהֵינּוּ דְּמִחֲמַשֶּׁת הַמֵּינִין אֲפִילוּ הָרֹב הוּא מִמֵּין אַחַר לֹא אֲזֵלִינן בְּתִרְיָהּ כַּמ"ש עוֹשִׁין
עֵיקָר מִהֵמִין אֲשֶׁר מִחֲמַשֶּׁת הַמֵּינִין כַּמ"ש בְּט"ז ס"א ר"ח ס"ב ס"ג שְׁהוּא מְפָנִי חֲשִׁיבוֹתָן
וְהוּא מִהַש"ס פָּרָק כ"מ (דל"ו סע"ב).

וְכַמ"ש בְּב"י שְׁשׁ בְּשֵׁם הָרֵא"ש וְכ"כ בְּש"ג פָּרָק הַנֶּ"ל וַא"כ יֵינן כִּינּוּן שְׁאִינוּ מִחֲמַשֶּׁת
הַמֵּינִין שְׁהֵם רַק מִינֵין דְּגֵן וְתִבּוּאָה ה' מֵינִים חֲטִיִּים וְשְׁעוֹרִים וְכֹסְמִין וְש"ש וְשִׁיפּוֹן. כ"א
הוּא מְשַׁבְּעַת הַמֵּינִין.

דְּלֹא כְּמוֹ שְׁיִיבֵן לְכָאוֹרָה מְלִשׁוֹן הַטּוֹר רְס"י ר"ח. וַא"כ אִין לְדַמּוּתוֹ לְחֲמַשֶּׁת הַמֵּינִין דְּבָהוּ
בְּלִבְד אֲמָרִי רַב וְשְׁמוּאֵל כָּל שְׁיֵשׁ בּוֹ כּו' [וַא"כ] יֵשׁ לְהַלְוֵה בְּתִרְיָהּ רֹב וּמִיעוּט וְאִם הֵינן רַק
מִיעוּט אִין לְבָרָה עָלָיו בַּפּה"ג.

וְעֵינֵין בְּש"ע ס"א ר"ד סְעִיף י"ב וּבַמ"א שְׁשׁ ס"ק כ"ה. וְכַדְבָּרִיו מְבֹאָר בְּשׁו"ת ח"צ ס"א
קכ"ט בְּאַרְיִכוֹת דְּדִינוּ שְׁל הַרְמַב"ם פ"ג מַה"ב דִּין ה' וְהַש"ע ס"א ר"ד סע"ב זָהוּ דְּנִקְא
בְּחֲמַשֶּׁת הַמֵּינִין שְׁזֹאת הִיא מַעֲלַת חֲמַשֶּׁת הַמֵּינִין שְׁאִינן בְּטִלִּים בְּרֹב.

אֲבָל שְׁאָר כָּל הַמֵּינִים כְּנֹלָם בְּטִלִּים הֵן בְּרֹב כּו' יַעוֹ"ש וְאַפְשָׁר לְדַחּוֹת מְשׁוּם דְּאַמְרֵינן
בַּגְמ' פָּרָק כ"מ (דל"ה ע"ב) דְּחִמְרָא מְסַעֵד סְעִיד וְהִזְיָה רְאוּי לְבָרָה עָלָיו בַּהַמ"ז שְׁלֵשׁ
בְּרִכּוֹת לוּלִי דְּלֹא קָבְעִי אִינְשֵׁי עָלָיו וּבְדִיעְבַּד אִם בְּיָרָה עָלָיו בַּהַמ"ז יָצָא כַּמ"ש בְּש"ע
סְסִי ר"ח סְעִיף י"ז.

ע"כ אִפ"ל דְּלִכְּן לֹא אֲזֵלִינן בְּיָה ג"כ בְּתִרְיָהּ וְחֲשִׁבִינן אֶת הֵינן עֵיקָר אִף שְׁהוּא מִיעוּטָא.
וְעֵינֵין מְזָה בְּתִרְיָה ספ"ק דְּבְּרִכּוֹת עַל הַסְּוִיגָא שְׁבַגְמָרָא (ד"ב סע"א) גַּבֵּי פְּתַח בְּדִנְהָמָא
וְסִיִּים בְּדִתְמָרִי וּבְתִרְיָה פ"ו דְּבְּרִכּוֹת עַל הַסְּוִיגָא (דמ"א ע"ב) דְּבְּרִים הַבְּאִים לְאַחַר
הַסְּעוּדָה.

בד"ה מיהו נראה דדוקא בשאר דברים אבל ביין כו'. אלא דא"כ גם בתמרי נמי נימא
הכי ע"ש בתר"י ספ"ק דברכות ובש"ע סי' ר"ח סעי"ז ונאמר דהם העיקר אף שהם
מיעוטא.

ונה נגד דברי רב ושמואל (דל"ו סע"ב) שלא אמרו רק כל שהוא מחמשת המינין דהיינו
רק מין דגון. ואפ"ל דמ"מ יין שאני דעדיף מתמרי.

דאילו בתמרי אמרו (די"ב ע"א) רק דמיזון זייני. משא"כ ביין אמרו מוסעז סעיד (דל"ה
ע"ב) ופרש"י סעיד עדיף ממזון.

ועיין בטור סי' רי"ד דברכת במ"מ שהיא על חמשת מיני דגון קודמת לברכתבפה"ג. וכ"פ
הרמ"א בש"ע ס"ד בהג"ה.

והמ"א שם סק"ז מסכים לדבריו. ובסוף הסימן ס"ל דברכת בפה"ג קודם לברכת במ"מ
על שעורים יעו"ש.

אף רש"י פרק אין מעמידין (ד"ל ע"א) גבי עושין אנומלין פ"א לשתות. משמע דהוא
משקה א"כ אפ"ל שאין אוכלין הפלפלין כלל רק טעמן נשאר בהיין וא"כ לפ"ז הרוב
מהכמות הוא יין.

אמנם הרמב"ם פכ"ב מה' שבת דין י"א כתב מותר לערב יין ודבש ופלפלין בשבת
לאוכלן. משמע דאוכל הפלפלין ג"כ א"כ אפ"ל היין הוא מיעוט בכמות לגבי הדבש
והפלפלין.

אף מלשון המשנה פ"כ (דקל"ט ע"ב) בשבת בכוס ביו"ט בלגין במועד בחבית. משמע
קצת דדבר שתייה הוא שזהו ענין כוס ולגין וחבית דאילו דרף אכילה הל"ל קערה וקדירה
כמ"ש בגמ' פ' חבית (דקי"ד ע"ב).

וכ"כ בפשיטות התשב"ץ ח"א סי' פ"ו בענין יין שנתערב בו שר של תאנים מהו לענין
יי"ג ולענין ברפת בפה"ג ולענין קדוש. וכ' שאין השכר העשוי מהתאנים משנה טעם
היין כמו הדבש שנתיר אותו במגע עובד פוכבים בשיעור שלישי ואפילו ביותר מזה
הלפך מסתברא דעד שיהא רוב שר לא נפיק מקלל יין ולא לענין בפה"ג וקדוש.

אבל אם יש רוב שר ודאי המיעוט בטל ברוב כו'. ולענין בפה"ג נמי פיון שהמיעוט הוא
יין והרוב הוא השכר מברכין עליו שהכל דקי"ל כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על
העיקר ופותר את הטפלה ואפילו פת ומליח אמרינן דמברך על המליח ופותר את הפת
דהויא טפלה לו כו' וכל שהוא רוב שר היין טפלה לו ואין מברכין עליו בפה"ג וכל
שאין מברכין עליו בפה"ג אין מקדשין עליו כו'.

ולענין מחצה על מחצה נראה דאזלינן לחומרא לאוסרו במגע עובד פוכבים ושלא לקדש
עליו ולברך עליו שהכל כו' עכ"ל ותשו' זו הובאה בקצרה בב"י רס"י ר"ב. ובש"ע שם.

ועט"ז שם פ"א דלא דמי לחמשת מיני דגון דאפילו הם מיעוטא הם העיקר משא"כ הכא.
ובספר חמד משה שם השיג על תירוצו מענין העושה עיסה כו'.

ומ"מ הדין לענין הפרש יין מחמשת מיני דגן ע"כ אמת. וראיתי להג"א רס"א ר"ב
שהקשה ע"ז מהא דין מזוג שמברכין עליו בפה"ג אע"פ שרובו מים.

ויש ליישב דשם שאני דדרה שתינתו בקה. א"נ יש לתרץ דמים שאני וכמ"ש הט"ז סי'
ר"ב ס"ק ט'.

וכמו שביאר דבריו הפמ"ג בפתיחה לה' ברכות סעיף י"א בד"ה התנאי הא'. ושהמ"א
סי' ר"ה ס"ק ט לא ס"ל פחילוקו.

וע' במ"א סי' ר"ה ס"ב ס"ק"ו נראה משום דדרה העולם פו. וזה כמש"ל בטעם יין מזוג
מפני שדרה השתייה פו.

ולכן באמת לדין דאין דרה השתייה למזוג יין במים ס"ל להע"ת הובא בא"ר סי' ר"ד
סק"י דאפילו נתערב בו מים פחות מהיין אין לברך עליו בפה"ג. והניח בצ"ע.

אבל ברוב מים נדאי אין מברכין בפה"ג. וא"כ לק"מ קושיות הג"א על התשב"ץ
והש"ע: קיצור אם קונדיטון רק שליש יין איך מברכין עליו בפה"ג דהא ה"ל טפל ולא
דמי לחמשה מיני דגן דחשיבי עיקר אף שהם מיעוטה.

ועמ"א סי' ר"ד ס"ק כ"ה ושו"ת ח"צ ס"ס קכ"ט. הגם שי"ל דין פיון דסעיד ה"ל פמו
חמשת המינים.

אין פו משמעות הפוסקים. והתשב"ץ והש"ע רס"א ר"ב ס"ל בפשיטות פו דין בשכר
תאנים אף שאינו משנה טעם היין בטל ברובא.

ומה שהקשה ע"ז הג"א א מיין מזוג. נראה דשאני התם דכן דרה שתיית היין אצלם.

ולכן נ' גבי קונדיטון לא היו שלישין ממש או שהפלפלין לא היו נאכלים גופם רק טעמם
לבד: ה והנה בנד"ז ביין צמוקים שמערבין דבש עם הצמוקים אף שפונדאי הדבש הוא
מיעוטה נגד הצמוקים עכ"ז אינו דומה כלל ליינומלין.

דהתם פיון שהיין הוא יין גמור לכה אינו יוצא מתורת יין ע"י תערובות מעט דבש
ופלפלין שהם מיעוטה וה"ל יין עיקר. וגם שלא נשתנה לגריעותא.

משא"כ ה"א שמערבין דבש בשתיית הצמוקים עד שלא נעשה יין. הרי י"ל שלולי הדבש
לא ה"ה בהמשקה טעם יין גמור.

שהרי הצמוקים עיקרון מים. וע"י השתייה והתסיסה ועירוב הדבש ושאר סממנין נעשה
המשקה מוטעם פטעם יין ומראה יין.

ודילמא הטעם הזה אינו מצד הצמוקים עצמן כ"א מחמת כח הדבש ג"כ. והרי כל מה
שמברכין על יין צמוקים בפה"ג זהו מפני דה"ל פיון מזוג שיש בו טעם יין ומראה יין
שמברכין עליו בפה"ג (וכמ"ש בירושלמי פרק ערבי פסחים דין מזוג שיש בו טעם יין
ומראה יין יוצאים בו ד' פוסות וכמ"ש בש"ס דילן פ"ו דב"ב (צ"ז ב) (וכמש"ל) וא"כ
הניחא אם לא ה"ה בו תערובות דבש אז היינו אומרים דטעם יין הוא.

משא"כ בזה שמקודם מערבין בו דבש. שפיר י"ל שהטעם אינו מהצמוקים לבד כ"א גם
מהדבש וא"כ מאין נדע שזהו טעם יין דצמוקים.

ואין לומר דמ"מ פיון שנתערב הדבש בהצמוקים והצמוקים הם הרוב נתבטל הדבש לגבי הצמוקים לגמרי. דהא רובא דארזיקתא הוא וכמ"ש במשנה ר"פ בתרא דכלאים צמר גמלים וצמר רחלים שטרפן זב"ז אם רוב מן הגמלים מותר.

והמרדכי פרק כל שעה סי' תקנ"ה וסי' תקס"ז העיר מזה לענין חמץ שנתבטל בששים קודה"פ דאינו חוזר ונגיעור בפסח. נראה דזהו בדבר שאין שייך בו נתינת טעם.

וכמו באיסור שנתבטל בששים לשלא יאסר עוד במשהו. אבל הכא דבעינו טעם יין.

ומאחר שהטעם שבהמשקה בא מתערובות צמוקים ודבש. א"כ אינו טעם יין.

וה"ז דומה למה ששנינו בתרומות פ"ה מ"ו ואין המחנמן מחמץ אלא לפי חשבון ע"ש בפ"י הרמב"ם והר"ש. שאפילו להקל אמרינו כן.

וע' בי"ד ססי' צ"ט לענין חוזר ונגיעור שפושא לכלל נותן טעם חוזר ונגיעור ובטור ססי' ק"ט גבי ואם ביטל התערובות אחר שנתבטל ברוב כו'. הרי להרשב"א חוזר ונגיעור אף במין במינו.

והרא"ש דס"ל שאם נודע התערובות אינו חוזר ונגיעור ונהפך האיסור להיות היתר זהו מפני דהוא מין במינו שאינו בא לנותן טעם ממש כו' ע"ש. א"כ בנ"ד דה"ל מין בשאינו מינו.

וכשמתערב התערובות במים ונמשך ונולד הטעם בהמים משניהם ודאי מחשבין אנו ג"כ הטעם שנמשך בהם מהדבש. וליכא טעם יין ולכן אף שהדבש מועט מהצמוקים מ"מ מסייעים ליתן טעם וכל שלולי הדבש לא הנה מחמת הצמוקים לבד טעם יין כ"א מחמת סיוע הדבש.

א"כ הרי אין ע"ז תורת טעם יין מאחר שלולי הדבש לא הנה טעם יין. וה"ז דומה למה ששנינו פ"ב דערלה שאור של חולין ושל תרומה שגפלו לתוך עיסה לא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי לחמץ נצטרפו וחמצו כו'.

לעולם אינו אוסר עד שיהא בו כדי לחמץ. היינו בשאור של תרומה לבד וכן מבואר בהרמב"ם פט"ז מהמ"א דין י"ג ודין ט"ז.

וענין בי"ד ססי' פ"ז בט"ז ס"ק י"ג בשם המרדכי שלא יהא מעט מקיבה הקרושה כו' דה"ל זה נזה גורם כו' מבואר בהד"א דאפילו הרוב הנה שאור של תרומה והמיעוט של חולין נצטרפו וחמצו אינו אוסר.

וכ"ד הש"ך שם. והיינו משום דא"כ אין החימוץ בא מהאיסור לבד כ"א גם מסיוע ההיתר אף שהיא מיעוט לגבי השאור של איסור וכמ"כ פאן אף שהדבש הוא מיעוט לגבי הצמוקים עכ"ז אם לא הנה פח בהצמוקים לבד ליתן הטעם יין ממש בהמים אלא ע"י סיוע הדבש אין זה חשוב יין צמוקים פלל וכבר נתבאר שמשום שבנ"ד עירבו הדבש תחלה עם הצמוקים אין לחלק פלל.

עכ"ז אם יש צמוקים ג' פונט לשטאף סגי דהא בשיעור זה הי' טעם יין ממש בלי הדבש רק שהדבש משביחו וכמו קונדיטון: וא"ת קונדיטון נמי מדיוצאין בו לענין ד' פוסות

א"כ עכצ"ל שהוא ע"י מְזִיגָה דְּהָא בְּשִׁתָּה חַי לֹא יֵצֵא יְדֵי חִירוֹת וּא"כ מֵאַחַר שְׂמֵמֻגִין אוֹתוֹ בְּמִים נִיחֻשׁ שְׁמָא לֹא יֵשׁ בְּמִזְיגָה זוּ יֵינן כ"כ שְׁהִי בּוֹ טַעַם יֵינן בְּמִזְיגָה זוּ בְּלִי צְרוּף הַדְּבִשׁ אַע"כ מִדְּל"ח לְהָא ש"מ שְׁהַדְּבִשׁ בְּטַל לְגַבֵּי הַיָּיִן וְה"ל פְּכֻלוֹ יֵינן.

וא"כ ה"נ נִימָא בְּנ"ד שְׁהַדְּבִשׁ מִתְּבַטַּל לְגַבֵּי הַצְּמוּקִין וְה"ל פְּלוֹ צְמוּקִין. אַף בְּאַמַּת ז"א דְּאֶפִי דְּקוֹנְדִיטוֹן מִיְיָרִי שְׁשׁוּתָהּוּ בְּלִי מְזִיגָה דְּדוֹקָא בִּינּוּ שְׁאִינוּ מְתַקְּנִין וּמְתַקְּבִין אֲמָרוּ שְׁתָּאוּ חַי לֹא יֵצֵא יְדֵי חִירוֹת אֲבָל בְּקוֹנְדִיטוֹן י"ל דְּדָרְךָ שְׁתִּינְתוּ כֶּה בְּלִי מְזִיגָה וְאַפְּי אַת"ל שְׂמוֹזְגִין אוֹתוֹ אַח"כ י"ל פִּינּוֹן דְּיָדוּעַ כְּמָה דְּבִשׁ יֵשׁ בּוֹ מוֹזְגִין אוֹתוֹרַק פְּשִׁיעוֹר שְׁגַם בְּלִתי הַדְּבִשׁ הִי בְּמִזְיגָה זוּ טַעַם יֵינן מִשָּׂא"כ בְּנ"ד כְּשִׂאִין נוֹתְגִין הַצְּמוּקִים כְּשִׁיעוֹר שְׂאָף גַם בְּלִי הַדְּבִשׁ הִי טַעַם יֵינן לֹא שְׁיָיִף לְמִימַר הַכִּי.

וְלֹא שְׁיָיִף כְּלָל לֹמַר שְׁהַדְּבִשׁ מִתְּבַטַּל לְגַבֵּי הַצְּמוּקִים מְשַׁנֵּי טַעַמִּים. הֵא שְׁאִינוּ יָדוּעַ כְּמָה יֵצֵא מִיָּן מִהַצְּמוּקִים עַד שְׁנִשְׁעַר בְּרוֹב נְהָרֵי הַדְּבִשׁ נְמַחָה כְּלוֹ טַעַמוֹ וּמִשְׁשׁוֹ בְּהַמִּים.

מִשָּׂא"כ מִהַצְּמוּקִים יוֹצֵא רַק טַעַמָּן וְלֹא מְמַשֵּׁן וְעוֹד דְּבִלֵּא"ה אֵין שְׁיָיִף כ"כ בְּזָה בְּיָטוּל וְל"ד כְּלָל לְבִיטוּל אִיסוֹר בְּהִיָּתַר אוֹ הִיָּתַר בְּאִיסוֹר שְׁהָרֵי שְׁנִיָּהֶם מִתְּעַרְבִים בְּהַמִּים וְנוֹתְגִים טַעַם בְּהֶם וְא"כ אֵף שְׁהַדְּבִשׁ מוּעָט מִן הַצְּמוּקִים מ"מ מְסִייעַ לִיתָן טַעַם וְכָל שְׁלוּלֵי הַדְּבִשׁ לֹא הִיוּ הַצְּמוּקִים נוֹתְגִים טַעַם יֵינן בְּהַמִּים הָרֵי אֵין עַל הַמִּים תוֹרַת יֵינן מֵאַחַר שְׁלוּלֵי הַדְּבִשׁ לֹא הִי בְּהֶם טַעַם כְּלָל וְהִי מִים בְּעֶלְמָא.

וְה"ז דּוּמָה לְשָׂאוֹר שֶׁל חֲנוּלִין וְשֶׁל תְּרוּמָה שְׁנִפְלוּ לְעִיסָה דְּקִי"ל שְׂכ"ז שְׂאִין בְּאִיסוֹר קְדֵי לְחַמֵּץ אִינוּ אוֹסֵר וְכִדְתָּנָן בְּמִס' עֶרְלָה פ"ב וְתָנָן נְמִי בְּתַמּוּרָה אֵין הַמְּחַנְמֵץ מְחַמֵּץ אֵלֵּא לְפִי חֶשְׁבוֹן כו'. וְה"נ כ"ז שְׁמֵן הַצְּמוּקִים עֲצָמָן לֹא הִי קְדֵי נ"ט בְּמִים ל"ח יֵינן כְּלָל (וְע' בְּר"ש פ"ב דְּעֶרְלָה מְשַׁנָּה י"א כּוֹס שְׂמֻזְגוֹ מִן הָאִיסוֹר וּמִן הַהִיָּתַר וְה"נ לְהָא דְּמָיָא שְׂמֻזְגוֹ מִים בְּצְמוּקִים וְדְבִשׁ) וְע' בְּבִד"ה דְּק"מ דְּס"ל דְּאֶפִי בִּינּוּ מְזוּג בְּעִי דְּוָקָא שְׁיָיִף בּוֹ רֹבֵעַ יֵינן מְמַשׁ.

וְע' בְּמ"ה שְׁם דְּלָא בְּרִירָא לִיהָ לְחֻלּוֹק כ"כ לְעַנְיָן בְּפַה"ג. וְאֵע"ג שְׂמֻשְׁמַעוֹת שָׂא"פ אִינוּ כֵּן מ"מ עכ"פ בְּעִינּוֹן שְׁיָיִף טַעַם יֵינן מְמַשׁ.

מִשָּׂא"כ כְּשֶׁהִטְעַם בָּא ע"י זוּז"ג מִן הַצְּמוּקִים וְהַדְּבִשׁ (אַע"ג שְׁהַדְּבִשׁ מִיְעוּטָא לְגַבֵּי מִיָּן הַצְּמוּקִים ל"ח יֵינן פִּינּוֹן שְׁלוּלֵי הַדְּבִשׁ לֹא הִי נ"ט וְע' בִּיז"ד סְסִי' פ"ז בְּט"ז סְקִי"ג שְׁלֵא יְהֵא מְעַט כו' דְּה"ל זוּז"ג כו' הָרֵי דְּלָא מְהַנִּי מַה שְׁהַגוֹרָם הֵא מוּעָט וְדו"ק).

הַלְּכָף אֵין לְבָרַךְ בְּפַה"ג אַא"כ נְתָנוּ הַצְּמוּקִים כְּשִׁיעוֹר שְׁגַם בְּלַעְדֵי דְּבִשׁ הִיָּה טַעַם מְמַשׁ בְּהַמִּים. אַז י"ל שְׂאִין הַדְּבִשׁ מִזִּיק כְּלָל ג"כ שְׁהָרֵי גְּשַׁמְנָה לְעִילוּי' ע"י הַדְּבִשׁ.

וְאֵין לְלַמּוֹד לְהַקַּל מִמ"ש בְּתַשְׁב"ץ ח"א סִי' פ"ו גַּבֵּי יֵינן שְׁנִתְעַרְבּ בּוֹ שְׁכָר שֶׁל תְּאֵנִים דְּכְשֶׁהָרוֹב יֵינן מְבָרְכִין בְּפַה"ג וּבְסִי' פ"ז גַּבֵּי זַגִּין שֶׁל הַצְּמוּקִי שְׁנִתְנוּ עֲלֵיהֶם תְּאֵנִים לְחֻזְקָא כִּחַ הַיָּיִן הַנְּשָׂאָר בְּזַגִּין דְּמִתְחַלְקָה ס"ל דָּאֵם הָרוֹב הֵם זַגִּין מְבָרְכִין עַל מִימֵיהֶן בְּפַה"ג וְאַח"כ כ' שְׁיֵישׁ לְהַרְהֵר בְּזָה מְשׁוּם שְׁהַתְּאֵנִים עֲדִינּוּ הוּא בְּהֶם כָּל כְּחַם וְהַפְּוֹרְצִינִין לֹא נִשְׂאָר בְּהֶם רַק לְחֻלּוּחֵי עכ"ל וְהוּבָא ב"י בְּא"ח סִי' ר"ד.

ומשמע דבצמוקים עצמן שג"כ כל פתם בהם אין להרהר שאם הצמוקי הם הרוב מברכין בפה"ג וא"כ בנ"ד אם הצמוקים הם בודאי הרבה יותר מהדבש משמע לפ"ז דמברכין עליו בפה"ג. אף באמת ל"ד דדוקא בתאנים וצמוקים עצמן שיניף לשער ברוחא לפי שמשניהם נמשך רק מיץ ולחלוסי בהמים.

משא"כ הדבש דבורי שהוא עצמו נמחה בהמים א"כ אף ששיעורו פחות מן הצמוקים עצמן מ"מ מי ידעינן כמה נפיק מינייהו עד שידע שהצמוקים הם הרוב אלא מיהו אי קשיא הא קשיא על התשב"ץ דאפי' בצמוקים עצמן אע"פ שהו הרוב לגבי התאנים מ"מ הי' צ"ל כ"כ צמוקים שגם בלעדי התאנים הי' מהם טעם יין וי"ל דאין ה"נ דהוי מדקדק בזה אלא לפי שבוטאין בלאה"נ לא מהני לכן לא נחית לזה מסקנא דמילתא בענין הצמוקים דבענין שיתנו צמוקים כ"כ שגם בלתי הדבש הי' בהמים טעם ומראה יין אזי אע"פ שנותנים ג"כ דבש להשביחו מברכין עליו בפה"ג אלא דעוד יש לדקדק בו דקונדיטון י"ל דדוקא פשיש בו רק שלישי דבש לגבי יין הוא דמברכין עליו בפה"ג וא"כ ה"נ בענין שיהי' הדבש רק שלישי לגבי מיץ היוצא מהצמוקים וזה א"א לשער ושפא אין זה קפיידא דהא בקונדיטון יש ג"כ שלישי פלפלין ואפ"ה מברכין בפה"ג אלא שצריף לדקדק שיהי' עכ"פ מועט לגבי מיץ הצמוקים: סימן כח ע"ד יין צמוקים אם מברכין עליו בפה"ג ומקדשין עליו לפי שאומרים בשם הגאון אאזמו"ר ז"ל שצריף שיהיו דוקא שלשה ליטרות צמוקים לשטאף אחד יין: הנה לכאורה באחרונים לא נמצא חומרא זו דהבכ"ש פ"ו דב"ב (דצ"ז ע"ב) העלה רק שצריף לינהר שלא יתן כ"כ מים שיהא הצמוקים אחר שנתגדלו אחד מששה במים כו' ובספר תוספות שבת סי' ער"ב סק"ט רוצה להקל גם בזה ואף המחמירים שהביא הבכ"ש שלא יהו הצמוקים קודם שנתגדלו אחד מששה במים.

ג"כ לא יצטרף שלשה פונט למדה הנ"ל אף לפמ"ש בשו"ת ח"צ סי' ק"מ לענין עיסה שלשו בפסח ביין צמוקים דיין צמוקים השנוי בכרייתא שאם הביא פשר לנסכים היינו בלוקח צמוקים ועצרם לקורה והוציא מהם יינם בלי תערובות מים מיירי כו' אבל יין צמוקים שאנו עושין שפולו מים אלא שקולט טעם הצמוקים חלילה להכשירו לנסכים כו' ולכן אסור ללוש בו בפסח כי אין דינו כיון גמור אלא כיון מזוג וגרע ממנו עכ"ל א"כ לפ"ז צע"ג אם מברכין עליו בפה"ג שיהי המתירים לקדש עליו למדו מדכשר לנסכים פדלקמן בשם הרי"ף.

נהרי לדבריו התם בלי מים מיירי וצ"ל דהא מודה הח"צ דדינו כיון מזוג נהרי יין מזוג פשר לקדוש ולברך עליו בפה"ג אף דפסול לנסכים והכי משמע לשונו מ"ש כמו שאנו עושים דמסתמא הוא בשביל קידוש ולא נחלק הח"צ רק לענין ללוש בו בפסח דשם יין מזוג מחמיץ לכן ס"ל להח"צ דכמ"כ יין צמוקים לא עדיף מיניה ב ולכאורה נ' ראיה נגד הח"צ מלשון הרי"ף פ"ק ע"פ גבי יין צמוקים וכיון דאם הביא פשר אנו אפילו לכתחלה מברכין עליה ונהרי יין צמוקים כה"ג אף אם הביא פסול להח"צ אלא מזה משמע לכאורה דלא כהח"צ: שוב ראיתי בשע"ת שבשאלת יעב"ץ ח"א סי' ע"ג תמה מזה על אביו הח"צ.

מיהו נראה להוכיח כהח"צ ממלשנה מפורשת במנחות פ'ק כל קרבנות הצבור (דף פ"ה ע"ב) אין מביאין מן הגרגרים שנשרו במים כו' ואם הביא פסול. ואף דהתם לענן זיתים י"ל כמ"כ מסתמא לענן ענבים ובהרמב"ם פ"ו מהל' איסורי מזבח דין י"ד הביא דין זה שהזיתים שנשרו במים אם הביא פסול וקדין ט' הביא דין י"ג מהצמוקים שאם הביא פשר ואם איתא דמייירי שנשרו הצמוקים במים הנה לו לבאר פן ולחלק בין דין זה לדין י"ד גבי זיתים דפסול כה"ג וא"כ דברי הרי"ף עכצ"ל דהכי פירושו דמביא ראיה דמצד שהיין יוצא מצמוקים אין קפידא פיון דגם בנסכים כה"ג אם הביא פשר אנו אפילו לכתחלה ואם משום שנשרו במים דבנסכים כה"ג פסול הרי בהדיא אמרינן ע"ז פ"ו דב"ב (צ"ז ב') אי למעוטי מזוג עלוני עייליה כו' הרי זה עדיף לענן קדוש היום אף דבנסכים כה"ג אם הביא פסול ומ"מ הלשון דחוק ויותר תימה על תשו' הריב"ש סי' ט' שנשאל אם אומרים קדוש על יין צמוקים והשיב דנדאי ברור שאומרים עליו קדוש דגרסינן פ'ק המוכר פירות (דף צ"ז) כו' ויין צמוקים נמי אמרינן התם דלגבי מזבח לא יביא ואם הביא פשר וכיון שפן לגבי קדוש מקדשין עליו ואפילו לכתחלה עכ"ל ומה ראיה היא זו הלא על פ'קתה התם גבי יין צמוקים דלגבי מזבח פשר ע"כ מייירי בשלא נשרו במים פנ"ל והנה לו לבאר זה דאע"ג דהכא נשרו במים מ"מ לגבי קדוש אין נפקותא ומלשון פשיטתו משמע דיין צמוקים דגבי מנחות זהו דומיא דיין צמוקים שלנו וזה אי אפשר לאמרו פנ"ל מהמשנה ומטעם שכ' הח"צ דגרע טובא מיין מזוג ועכ"פ לא עדיף מיניה וע' תשב"ץ ח"ב סי' קס"ח וח"ג סי' רמ"ו ואין שייק לזה: קיצור לכאורה ראיה נגד הח"צ סי' ק"מ מלשון הרי"ף פ' ע"פ וכן השיג עליו יעב"ץ בנו אמנם נראה ראיה להח"צ ממלשנה שלמה במנחות (דפ"ה ע"ב) ומהרמב"ם פ"ו מהל' איסורי מזבח דין י"ד ודין ט' ודברי הרי"ף יש לבאר באופן שלא יקשה על הח"צ.

ויש להקשות על לשון הריב"ש בתשו' סימן ט': ג אמנם מה שי"ל טעם לחומרא לפי ששמעתי מדודי הרב הג' מוהרי"ל ז"ל שעמד על לשון ומעצרינן להושבהרי"ף ע"כ הנה דעתו דהפירוש שאין נוהגין מים רק כדי שיבלעו בהצמוקים עד שיתפחו הצמוקים ביותר ותו לא מידי ואח"כ מעצרינן להו להצמוקים היינו שפוחטין אותן ונהו דוגמת איצרא דכרתי בגיטין ר"פ מי שאחזו (דס"ט סע"ב) שפרש"י סחיטת פרישין ובב"ב פ'ק לא יחפור דכ"ה סע"ב) הוה הנה עצורי ופרש"י עוצרי שומשמיין לעשות שמן ועד"ז הוא ענן סחיטת הצמוקים ונהו ומעצרינן להו אבל לא שיתן מים שלא היו בלועים בהצמוקים וכן מצאתי בפמ"ג בא"ח סי' תס"ב במ"א סק"ז שפכת ומלת מעצרינן שפכת הרי"ף צריף קצת ביאור עכ"ל ור"ל שזהו לא כמ"ש הרשב"ץ הובא ב"י סי' תס"ב בבד"ה פי המים ששרה בהם הצמוקים נשתנו מברייתם אחר שנשרו בהם הצמוקים עכ"ל דדבריו מבוארים דהיינו גם המים שלא נבלעו תוף הצמוקים פלל הם חשובים יין וע"ז הערה הפמ"ג דא"כ לא א"ש מ"ש הרי"ף ומעצרינן להו כו'.

וכ"מ לשון בה"ג בה' קדוש והבדלה מיייתי עינבי יבישתא דכמישן בגופניהו ותארי להו במיא ועצר להו כו' דתניא ושל צמוקים כו' וכ"ה לשון רבינו נסים שהביא הרא"ש פ"ק דכתובות סי"ד וישרה הצמוקים במים ויסחוט אותם ועוד דהא נדאי ענבים שאינן צמוקים עדיפי טובא מצמוקים והנה הבה"ג ונהרי"ף שם פכת תחלה ואי לית ליה חמרא מביא עינבי ועצר להזן כו' דאמר רבה סוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קדוש

היום ונתתם לא הזכירו שישירה אותם במים ושגם המים ששרו בהן יהי עליהן תורת יין ומדוע גבי צמוקים נאמר כן.

אלא משמע גבי צמוקים ג"כ לא פונו רק למים שנבלעו בהצמוקים שפיון שנתניבשו וע"י מים אלו חוזרים לקדמותן זהו חשוב יין לענין קדוש ובפה"ג: קיצור מלשון הרי"ף ובה"ג נרבינו גסים י"ל שרק שורין הצמוקים במעט מים שהמים יבלעו בהצמוקים וסוחטים הצמוקים ועל מי סחיטתם מברכין בפה"ג אבל לא שגם המים רבים שנשרו בהן הצמוקים יהיו ג"כ נחשבים כיון: ד וכן משמע עוד ראיה מלשון הבה"ג שכתב ואי לית ליה חמרא מיייתי עינבי ועצר להזן כו' הואיל וגבי נזיר קרוי יין דכתיב מפל אשר יעשה מגפן היין עכ"ל.

הרי למדנו דכמ"כ לענין בפה"ג בענין יין שהנזיר חייב עליו וא"כ כיון צמוקים שרבו ככולו מים נגד סחיטת מי הצמוקים אע"פ שיש בו טעם יין נראה שהנזיר לא היה חייב עליו לדברי הרמב"ם פ"ה מהל' נזירות דין ד' דס"ל שגם באיסורי נזיר אין היתר מצטרף לאיסור לרבנן דרע"ק וגם לא אמרינן טעם פעיקר בכה"ג לחיבו ואף דרש"י פ"ג דפסחים (דמ"ד רע"ב) ד"ה חייב ס"ל שאם שרה ענבים במים ויש בהם טעם יין אתעבידו להו כל המים כיון לגבי נזיר הרי הרמב"ם פ"ה מהל' נזירות דין ה' חולק ע"ז וגם לפרש"י לא קי"ל כן למסקנא כמש"ש (נ"ח מ"ה ע"א) בד"ה ורע"ק ורבנן דפליגי עליה דר"א אלמא לית להו טעם פעיקר דאורייתא מפקי להאי משרת להיתר מצטרף לאיסור כו' והלח"מ פ"ה מהל' נזירות דין ד' הביא דרש"י ס"ל טכ"ע אינו דאורייתא והא דילפינן בנזיר ממשרת ליתן טעם פעיקר תירץ שם רש"י ב' תירוצים הא' דהיינו דוקא גבי נזיר כו' הב' דאפילו בנזיר לא אמרינן הכי וקרא דמשרת אתי להיתר מצטרף לאיסור כו' והוא בפרש"י פרק גיד הנשה (דצ"ח סע"ב).

וכ"ד הר"ש במסכת טבול יום פרק שני ה"ג דקמ"ח ע"ד ותדע דהא פזית שמן כו' דאטו מי מחייב בחצי זית הנבלע יותר מכשהוא בעין כו' וכ"ד הרשב"א במשמרת הבית דצ"ט ע"א וז"ל שבשאר איסורין אינו לוקה עד שיאכל כ"כ שיהא במה שאכל פזית מן האיסור כו' והארכתי מזה ע"פ הסוגיא דר"פ אלו עוברין ואף לפר"ת דטכ"ע דאורייתא ס"ל להרשב"א דאסור ואין לוקין עליו עד שיהי' בו פזית בכדי אכילת פרס ואף למ"ד דלר"ת לוקין עליו הנה לענין בפה"ג שאני כמ"ש בחידושי ר"י בן מיגש פ"ו דב"ב דצ"ז ע"א וז"ל דכי אמרינן רמא תלתא ואתא תלתא לאו פלוס הוא הני מקלי לענין בפה"ג דלא מברכין בפה"ג אלא אגופיה דחמרא אבל אטעמא בלחוד לא מברכין מש"ה פי רמא תלתא ואתא תלתא כיון דגופיה מיא הוא אע"ג דאית ביה טעם יין ולא פלוס הוא ולא מברכין עליה בפה"ג אבל לענין תרומה והקדש כיון דטעמא נמי אסור כדקי"ל כל איסורין שבתורה כמשהו שלא במינן בנותן טעם אפילו רמא תלתא ואייתי תלתא חמרא הוא עכ"ל וכ"ד הרמב"ן שם בד"ה שפרים שיש.

גבי ומה שאמרו בשל תרומה כו' שהרי מעט יין מעורב במים אוסרין בששים עכ"ל והא דגבי המתמד ונתן מים לא דמי לתרומה אע"ג דטבל ג"כ איסור כמו תרומה וא"כ מדוע אינו אוסר הטעם כפר תירצה הרמב"ן שם בד"ה וביתר מקדי מדתו וז"ל קשה לן מאי קושיא התיב טבל הוא ואוסר בנ"ט כו' וי"ל דשפרים לאו טבל הם כו' דפסולת אוכלין

הם כו' הלכף שְמָרִים שֶׁל טָבֵל אֵין עֲלֵיהֶם אִיסוּר טָבֵל כּו' עכ"ל א"כ לְדַבְרֵי הַר"י בֶּן מִיגַש וְהַרְמַב"ן א"צ לַמ"ש הַתּוֹסְפוֹת בַּב"ב שֶׁם (דצ"ז א') סד"ה הוּא הַדִּין וַי"ל דְּאֵינוֹ אֱלָא קִיּוּהָא כּו' וּכ"כ בַּסַּפ"ק דְּחַוְלִין.

וְלַהַר"י בֶּן מִיגַש וְהַרְמַב"ן א"צ לְזֶה דְּאֵף שְׂיֵישׁ פֶּאן טַעַם אֵינוֹ אוֹסֵר רַק גְּבִי תְרוּמָה וְהַקְדָּשׁ וְכַנ"ל אֲבָל בְּשָׁמְרִים שֶׁל טָבֵל אֵין נ"ט אוֹסֵר עַד שְׂיֵהְי' גּוֹפִיָה חֲמָרָא פְּמוֹ לַעֲנִין בְּרַפְתַּת בַּפּה"ג הַרִי דְבָרָיו מְבֹאָרִין דַּבְּפּה"ג לֹא מְבָרְכִינוּ אֶטְעָמִיהָ דְּחֲמָרָא כ"א אַגּוּפִיָה דְּחֲמָרָא א"כ אֵף אִם בְּנִזִיר הִיָּה מְחַיֵּיב עַל יַיִן הַצְּמוּקִים מְשׁוּם הִיתֵר מְצַטְרֵף לְאִיסוּר בַּכּה"ג דְּיֵישׁ נְתִינַת טַעַם אִם מְשׁוּם דְּאֶמְרִינוּ בְּנִזִיר טַעַם פְּעִיקָר דְּאוֹרֵייתָא מ"מ לַעֲנִין בְּרַפְתַּת פּה"ג נִרְאֶה דְּלֹא מְבָרְכִין עֲלָיו אַא"כ גּוֹפִיָה חֲמָרָא וְכַש"כ לְדַבְרֵי הַרְמַב"ם שְׁגַם הַנִּזִיר לֹא הִיָּה לוֹקָה עֲלָיו אַא"כ הִיָּה בּוֹ פְּזִית יַיִן בְּכַדִּי ג' בֵּיצִים מֵהַתְעַרְבוּת וְשִׁתָּה ג' בֵּיצִים א"כ כַּמ"כ לַעֲנִין בְּרַכָּה בַּפּה"ג אֵין מְבָרְכִין עֲלָיו אֲשֶׁר ע"כ מְכַל זֶה הִיָּו נִרְאֶה הַפּי' מְעַצְרִים לְהוֹ שְׁבַהֲרִי"ף וְבַה"ג כַּמ"ש לַעֲיֵל דְּרַק הַמַּיִם שְׁנֹבְלָעוּ בְּהַצְּמוּקִים הֵם נַעֲשׂוּ יַיִן עַל יְדֵי סְחִיטַת הַצְּמוּקִים: קִיצוּר מְלִשׁוֹן בַּה"ג נִרְאֶה דַּע"כ פ' אֵין מְבָרְכִין בַּפּה"ג אֱלָא בְּמָה שְׁנֹחֶשֶׁב יַיִן לְגַבֵּי נִזִיר וְהִנֵּה בְּפִסְחִים (דַּמ"ג רַע"ב) יֵשׁ דְּעָה דְּבִשְׁרָה עֲנָבִים וַיֵּשׁ בָּהֶם טַעַם יַיִן חָשׁוּב יַיִן לְגַבֵּי נִזִיר בֶּן פֶּרֶש"י.

אֵף לְרַש"י ג"כ לְמַסְקָנָא י"ל דְּלֹא קִי"ל בֶּן נֶאֱפָ אִם קִי"ל בֶּן הִיָּינוּ רַק גְּבִי נִזִיר וְלֹא בְּכָל אִיסוּרִין שְׁבַתְרוּהָ וְלְגַבֵּי כָּל אִיסוּרִין שְׁבַתְרוּהָ הִיָּי טכ"ע דְּרַבְּנָן וְגַם לְמ"ד דְּאוֹרֵייתָא אֵין לוֹקִין ע"ז וְהַרְמַב"ם פֶּסֶק גְּבִי נִזִיר ג"כ בֶּן א"כ מְמִילָא דְּאֵינוֹ חָשׁוּב יַיִן גַּם לְבְּרַפְתַּת בַּפּה"ג וְר"י בֶּן מִיגַש כ' דְּלֹא מְבָרְכִין בַּפּה"ג אֱלָא אַגּוּפִיָה דְּחֲמָרָא לֹא אֶטְעָמָא דְּחֲמָרָא אֵף שְׁלַעֲנִין אִיסוּרִין חָשׁוּב אִיסוּר כַּה"ג מְשׁוּם טַעַם פְּעִיקָר.

וְכ"נ דַּעַת הַרְמַב"ן בְּחִידוּשָׁיו וְגַם גְּבִי שְׁמָרִים שֶׁל טָבֵל הַדִּין בֶּן מְטַעַם דְּשְׁמָרִים אֵין לְהֵם דִּין טָבֵל יַעו"ש: הַ וְרָא' לְזֶה דְּבַהֲדָא אֶמְרִינוּ בְּגִמְרָא פ"ו דַּב"ב (דצ"ז ע"ב) וּפְלִגָּא בְּשִׁיתָא פְּלָגִי מֵיָא וְלֹא פְלוּם הוּא כּו' הַרִי עַל יַיִן שְׁנַמְזַג בְּמַיִם א' בְּשִׁשָּׁה לֹא פְלוּם הוּא לְבָרַף עֲלָיו בַּפּה"ג אַע"ג דְּבִאִיסוּרִין כַּה"ג אִיסוּר עַד שְׁשִׁים כּו' וַע' מְזַה בְּתוֹסְפוֹת פ"ק דְּחַוְלִין (דכ"ה ע"ב) סד"ה הַמְתַּמֵּד.

וְלְדַבְרֵי הַר"י בֶּן מִיגַש א"ש דְּבִינֵן שֶׁל אִיסוּר בְּמַיִם י"ל דְּנִדְאֵי אִיסוּר כַּה"ג וְכַמְש"ש לַעֲנִין שְׁמָרִים שֶׁל תְּרוּמָה אֲבָל לַעֲנִין בְּרַכָּה לֹא פְלוּם הוּא מְטַעַם הַנָּ"ל וּמ"מ בַּש"ע ס' ר"ב סָסְעִי י"א הַתִּיר בְּהַדָּא וְעִי' מ"א וּט"ז שֶׁם שְׁהַקִּילוּ יוֹתֵר וּמ"מ נִרְאֶה דְּשֶׁרֶשׁ הַטַּעַם מְשׁוּם דַּה"ל פְּיִין מְזוּג וְע' בַּע"ז (ד"ל ע"א) לַעֲנִין יי"נ יֵשׁ דַּעוֹת בַּגַּמ' וְלַחַד מ"ד מְזוּג אֵין בּוֹ מְשׁוּם יי"נ וְלַחַד מ"ד מְזוּג וְלֹא מְזוּג יֵשׁ בּוֹ מְשׁוּם יי"נ וְאֵע"ג דְּקִי"ל דְּמְזוּג יֵשׁ בּוֹ מְשׁוּם יי"נ זָהוּ (מְשׁוּם) ע"ד פְּיִרוּקָא לְסַכְנָתָא וּמִיָּהוּ לַעֲנִין בַּפּה"ג מְשַׁמַּע וְדָאֵי בַּגַּמ' רַפ"ח דְּשַׁבַּת דְּיַיִן מְזוּג אֶפְיָלוּ עַל חַד תְּלַתָּא מְבָרַף עֲלָיו בַּפּה"ג וְעִי' בְּגִמְרָא בְּבְרַכּוֹת פ"ז (ד"נ ע"ב) יַיִן עַד שְׁלֹא נִתֵּן לְתוֹכוֹ מַיִם אֵין מְבָרְכִין עֲלָיו בַּפּה"ג אֱלָא בּוֹרָא פְּרִי הָעֵץ כּו' מִיָּהוּ בְּיַיִן הַשְּׂרוּנֵי דְּרַפִּי בְּעִי רַק עַלְחַד תְּרִין וְגַם הַתּוֹס' הַכְּרִיחוּ מֵאֵל יְחִסֵּר הַמְּזַג דְּזָהוּ רַק מְזִיגָה דְּרַבָּא אֲבָל כָּל הָעוֹלָם אֵין נוֹתֵן מַיִם כ"כ.

וְכ"כ רַש"י ס"פ הַזָּהָב (ד"ס ע"א) גְּבִי מְזַג דִּידֵי מִידַע יְדִיעָא וְהַתּוֹס' שֶׁם דְּמוּזְגִי רַק עַל חַד תְּרִין. וַע' מְזַה ג"כ בְּחִידוּשֵׁי הַרְמַב"ן פ"ו דַּב"ב דָּף צ"ו ע"ב וְעֵינֵן ב"י בַּא"ח ס' ר"ד

שהרר"י ס"פ פיצד מברכין כתב שבמקום שאין היינות חזקים אפילו רמא תלתא ואתא ארבע לא דיינינו ליה חמרא ולא מברכין עליו בפה"ג עכ"ל ואפ"ל ראיה לדבריו מהא דנין השרוני וא"כ מי צמוקים לא עדיף מנין השרוני וצריף שיהי' המזיגה נגד סחיטת מיץ הצמוקים רק על חד תרין ולכן צריף שיהי' ג' פונט צמוקים.

כי המיץ מהצמוקים מכל פונט יהי' ודאי רק רביעי הפונט ואפשר פחות. לכן מג' פונט יהי' רק ערף ג' רביעי ליט' או ב' שלישי ליט' וכשיהיו המים בכפליים יהי' ערף שני ליט' וזהו משקל (בוטל) [שטארף] יי"ג ועוד דהנה במשמרת הבית בית חמישי שער שלישי בדרך ק"מ ע"א כ' ונ"ל ומה זו ראיה דאפילו תאמר שאינו ראוי לכוס ש"ב ואפילו אין מברכין עליו בפה"ג פנין דיש בו מראה יין וטעם יין גמור והעובדי פוכבים מנסכין ואפילו מזוג כו' אינו בדין שנקל עליו לשותות עם העובד פוכבים בכוס אחד עכ"ל.

הנה משמע שי"ל כשמזוג יותר מן על חד תלת אין מברכין עליו בפה"ג וכ"נ ודאי דעת הרא"ה בבד"ה שם א"כ לפ"ז י"ל בנין צמוקים י"ל ג"כ כן עכ"פ ואפשר ג"כ דינו פנין השרוני וכנ"ל אלא שיש לצדד משום דעדיף טובא משאר מזוג כי ע"י התסיסה שתוסס היין צמוקים ג' ימים מעל"ע נשתנו המים לעלויי' וקנו בעצמם ביותר טעם היין.

יותר משאר יין מזוג במים וכמ"ש מהרי"ט בתשו' בתחלת ח"א סי' ב' בשם הר"ר דוראן כי המים שישרו בהם הצמוקים נשתנו מבריתן אח"כ כמו המים של גשמים שנשתנו בתוף הענבים עכ"ל ונהי דהח"צ חלק ע"ז בטוב טעם.

מ"מ כל שיש מקילים גם בשאר יין מזוג במים בשיעור זה אף שי"ח ע"ז י"ל יכריע סברת הר"ר דוראן והמבי"ט ומהרי"ט להורות כהמקילים ואפשר לדמותו לדין העושה עיסה מן החטים ומן האורז לדברי הה"מ פ"ו מהל' חמץ דין ה' שכתב בשם הרמב"ן שאפילו אין שם פזית בכא"פ יוצא בה לפי שמדין גרירה הוא שהחטים גוררים את האורז וזהו שהזכירו חטים ואורז בדוקא וכן מבואר בירושלמי עכ"ל הובא ב"י סי' תנ"ג א"כ כמ"כ י"ל על ענין מלאכת יין הצמוקים שע"י תסיסה שתוסס היין נגררו המים אחר מיץ הצמוקים ולכן אם יש בו טעם יין ממש חשוב יין לענין בפה"ג ועדיף משאר יין מזוג במים דלא שיהי' בהו ענין גרירה.

אלא שגם שם הרי חולק ע"ז הראב"ד שם והסכים עמו הרשב"א ועוד הא גבי תמיד שנותנין מים על התרצנים ותוסס ונעשה יין כמ"ש רש"י ספ"ק דחולין (דכ"ה ע"ב) וזהו ענין ההפרש בין עד שלא החמיץ דהיינו קודם התסיסה ובין משהחמיץ שהוא אחר התסיסה ואעפ"כ קי"ל דבדליכא יין חלק א' מארבעה לאו פלום הוא לכ"ע וה"ז ממש דוגמת יין הנעשה מצמוקים הרי דאע"פ שתוסס דינו כשאר יין מזוג והנה בשיעור חד בתלת ודאי יש להקל דע"ז אין חולק אלא שאפשר אפילו במזוג יותר כל שיש בו טעם יין ומראה יין דהנה בחידושי הרמב"ן פ"ק אין מעמידין ד"ל בד"ה הלכתא יין מזוג יש בו משום יי"נ כ' ב' סברות בזה הא' דהאי מזוג דקפסיק רבא שיש בו משום יי"נ דוקא כגון דהוי על חד תלת מיא אבל אי אית ביה טפי מהאי שיעורא אין בו משום יי"נ שאין זה יין כדאמרנו פ"ק המוכר פירות כו' רבא לטעמיה כו' אלמא אי אית ביה טפי מעל חד תלת מיא מיא הוא הלכך אין בו משום יי"נ ואע"פ שיש בו טעם יין דהתם כשיש בהם טעם יין עסקינו כדאמרנו התם.

וכְּשֵׁי שֶׁ בָּהוּ מֵרָאָה יֵינוּ נִמְי עֶסְקִינוּ דְסִתְמָא דְמִלְתָא הָכִי הוּא וְה"נ מוֹכַח בְּפָרְק הַשּׁוּחַט:
 הַסְבָּרָא הֵב' כ' וְאֶפְשָׁר דְהִיכָא דְאִית בֵּיה טַעַם וּמֵרָאָה יֵינוּ בְּיֵינוּ עֶצְמוֹ לְעוֹלָם יֵישׁ בּוֹ מְשׁוּם
 יי"נ אָבֵל בְּשִׁמְרִים לֹא דְהָהוּא טַעְמָא קִיּוּהָא בְּעֵלְמָא הוּא כְּדִמְפּוֹרְשׁ הֵתָם מֵהָ שְׁאִין לֹדְמֵר
 כֵּן בְּיֵינוּ עֶצְמוֹ שְׁאֵע"פ שְׁיֵישׁ בּוֹ יוֹתֵר מְעַל חַד תְּלַתָּא מִיָּא פִּינוֹן שְׁיֵישׁ בּוֹ טַעַם, וּמֵרָאָה יֵינוּ
 בְּוֹדָאֵי יֵינוּ הוּא כּו' וּבְסוּף דְבָרֵינוּ מְשַׁמַּע דְהִיכָא דְאִין מְבָרְכִין עָלָיו בַּפּה"ג אִין בּוֹ מְשׁוּם
 יי"נ וְנ"ל וְכִינוֹן שְׁאִין מְבָרְכִין עָלָיו בַּפּה"ג אִין לְהַחְמִיר יוֹתֵר בְּנִגְיַעַת הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים
 דְגִזְזִירָה דְרַבְּבָנוּ הוּא וְכָל דְלָא מְיַקְרִי יֵינוּ לֹא גִזְרוּ בֵּיה רַבָּנוּ עַכ"ל א"כ לִפ"ז פִּינוֹן דְס"ל
 שְׁבִינֵינוּ עֶצְמוֹ אֵע"פ שְׁיֵישׁ בּוֹ יוֹתֵר מְעַל חַד תְּלַת מִיָּא פִּינוֹן שְׁיֵישׁ בּוֹ טַעַם וּמֵרָאָה יֵינוּ יֵישׁ בּוֹ
 מְשׁוּם יי"נ כִּמ"כ מְבָרְכִין עָלָיו בַּפּה"ג וְנִדְעַת הַמַּגִּיד פַּכ"ט מֵהַל' שְׁבַת דִּין ט"ו גִּרְאָה
 כְּסָבְרָא הֵב' שְׁל הַרְמַב"ן וְכ"ד הַר"ן וְהָרָא"ש שְׁהֵבִיא הַכ"מ פִּי"א מֵהַל' אִיסוּרֵי מֵאֲכָלוֹת
 דִּין ט' גַּבֵּי אָבֵל יֵינוּ מְזוּג וְע"ש בַּלח"מ שְׁהַקְשָׁה קִוְשָׁא נְכוּנָה עַל זֶה וּר"י כֵּן מִיגַשׁ דְלַעֲלִיל
 סְעִיף ה' נ' דְס"ל כְּסָבְרָא הָרֵאשׁוֹנָה שְׁל הַרְמַב"ן וְכ"ד הַבַּד"ה דְק"מ דְלַעֲלִיל וְגַם הַמַּה"ב
 מְחַלֵּק בֵּין בְּרַכָּה וּבֵין גִּיסוּף דְלָא כְּהַרְמַב"ן כִּמְש"ל אֶלְא שִׁי"ל דְכִינוֹן דְבִינֵינוּ צְמוּקִים נוֹסְף
 ע"ז סְבַרְתָּ הַר"ר דוֹרְאָן וְהַמְבִי"ט וְהַהֲרִי"ט.

לְכֵן אֶפְשָׁר לְסַמְּוֹד בְּזֶה עַל סְבָרָא הֵב' דְהַרְמַב"ן בְּאִנְפֵּן אִם שׁוֹתִים אוֹתוֹ בְּמָקוֹם יֵינוּ בַכּה"ג
 כִּמ"ש מְהַרְי"ל בְּתַשׁוּ' סִי' קמ"ב הוּבָאָה בִּמְג"א סִי' ר"ד ס"ק מ"ז קִיּוּר: רֵאזָה לְהַר"י
 כֵּן מִיגַשׁ. מֵהָ דְפִלְגָא בְּשִׁיתָא פִּלְגִי שְׁהַתּוֹס' נִדְחָקוּ בְּזֶה וּבְשׁו"ע סִי' ר"ב סִי"א ס"ל דְהֵנָּה
 כְּיֵינוּ מְזוּג דְעַל חַד יֵינוּ תְּלַת מִיָּא וְדָאֵי מְבָרְכִין עָלָיו בַּפּה"ג וְאֶפ"ל צְמוּקִים חֲשִׁיבִי כְּיֵינוּ
 הַשְׁרוּנֵי דְמִזְגִין חַד עַל תְּרֵי מִיָּא וּבִיּוֹתֵר מַחַד תְּלַת מִיָּא וְעַכ"ז טַעְמֵנוּ וּמֵרָאָהוּ יֵינוּ יֵישׁ ב'

דְעוֹת לְעֵנֵינוּ יי"נ וּמְשַׁמַּע מְהַרְמַב"ן דְכִמ"כ לְעֵנֵינוּ בְּרַכַּת בַּפּה"ג: וְהַמ"ה מְשַׁמַּע דִּי"ל
 שְׁאֵר לְהַחְמִיר בִּי"נ עַכ"ז י"ל שְׁאִין מְבָרְכִין עָלָיו בַּפּה"ג אֶלְא בְּצְמוּקִים י"ל דְעֵדִיף
 מְשַׁאֵר מְזוּג מְצַד סְבַרְתָּ מְהַרְי"ט בְּשֵׁם הַר"ר דוֹרְאָן שְׁהוּא הַתְּשַׁב"ץ לְכֵן אֶפְשָׁר לְסַמְּוֹד
 בְּזֶה עַל הַמְקַלִּין בְּאִנְפֵּן אִם שׁוֹתִים אוֹתוֹ בְּמָקוֹם יֵינוּ בַכּה"ג כִּמ"ש בְּתַשׁוּ' מְהַרְי"ל דְלַקְמוּ:
 וְעַכ"ז רֵאזִיתָ הַרְמַב"ן לְסְבָרָא הֵב' מֵהֵיכָא דַּפ"ק דְמַכּוֹת שְׁלִשָּׁה לְגִזְזִין מִיָּם שְׁנַפֵּל לְתוֹכָן
 קִרְטוּב יֵינוּ וּמֵרָאָה הֵינוּ דְהָיָה כְּחַמְרָא מְזִיגָא אִינוּ מוּבָן כֵּל דֵּא"כ לְדְבָרֵינוּ אֶפְלוּ
 יֵישׁ בּוֹ חֵלֶק אֶחָד מְשַׁמּוֹנָה וְאַרְבַּעִים יֵינוּ וּמ"ח חֵלְקִים מִיָּם חָשׁוּב חַמְרָא מְזִיגָא לְעֵנֵינוּ גִּיסוּף
 דְהֵינּוּ קוֹרְטוּב בְּשְׁלִשָּׁה לְגִזְזִין שְׁהֵם מ"ח קוֹרְטוּב וְזֶהוּ דְבַר שֵׁא"א לְאוּמְרוּ וְעֵינֵינוּ תוּי"ט
 פ"ב דְמִנְחוֹת מ"ד שְׁלִפֵי דְבָרֵינוּ הַקוֹרְטוּב הוּא קֶטֶן הַרְבֵּה יוֹתֵר אֶלְא דֵּהַתּוֹ"ח הֵבִיא
 שְׁהַרְשָׁב"ם בְּב"ב ד"צ פִּי' שְׁהוּא אֶחָד מִט"ז בְּלוֹג כִּנ"ל אַעֲכָז"ל דְהֵתָם רַק מְשׁוּם דְמֵרָאָהוּ
 כְּמֵרָאָה הֵינוּ אִינוּ פּוֹסֵל אֶת הַמְקַנָּה וְכִמ"ש בְּטוֹר סִי' ר"א אִין שְׁלִשָּׁה לְגִזְזִין פּוֹסֵלִין אֵא"כ
 יְהִיו שְׁלֵמִים וּמֵרָאָה מִיָּם כּו' וְכִמ"ש הַב"י שְׁשֵׁם בְּשֵׁם הָרָא"ש בַּהַל' מְקַנּוּאוֹת סִי' כ' רַבָּנוּ
 בָּעוּ חֲזוּתָא וְשִׁיעוּרָא כּו' וְהוּא מְדַבְּרֵי הָרָאב"ד בְּבַעַה"נ שְׁעַר הַמִּיָּם דְבָעֵי שְׁיַעוּרָא דְמִיָּא
 וְחֲזוּתָא דְמִיָּא וְאִי לִית בְּהוּ שְׁיַעוּרָא וְחֲזוּתָא לֹא מְעַלִּין וְלֹא פּוֹסֵלִין כּו' וְכֵן הָאָרִיף בְּזֶה
 בְּחִידוּשֵׁי הָרִיטְב"א פ"ק דְמַכּוֹת שָׁם.

אָבֵל אִינוּ עֵנֵינוּ כֵּל לְעֵנֵינוּ יי"נ דְחַמְרָא מְזִיגָא וְכ"ש לְעֵנֵינוּ בְּרַכַּת בַּפּה"ג וְלְכֵן הַרְוָצָה
 לְהַחְמִיר כְּסָבְרָא הֵב' דְהַרְמַב"ן וְדָאֵי נְכוּן וְע' בְּשׁו"ע יו"ד סִי' קל"ד ס"ו וּבְשִׁש"ף סִי' קכ"ג
 ס"ק ט"ז. וּבְשׁו"ע או"ח סִי' ר"ד סַסְעִי' ה' בַּהַג"ה וְהַמְג"א שָׁם ס"ק מ"ז כ' וְאֵע"ג דְטַעַם
 כְּעִיָּקָר דְאוּרִיָּתָא כּו' מ"מ לְעֵנֵינוּ יֵינוּ בְּמִיָּם כּו' ע"ש וְהוּא מְתַשׁוּ' מְהַרְי"ל סִי' קמ"ב

ועמש"ל סעיף ד' ב"ש הר"י בן מיגש ויהש"ס פ"ק אלו עוברין א"צ לזה וכזה נסתר ג"כ דברי התוספות שבת בהל' שבת סי' רע"ב סק"ט במ"ש דהא מלתא גופא חידושיא היא שיהא זין בטל באחד מששה במים כו' דטעם פ"ק דאורייתא כו' עכ"ל ובתשו' מהרי"ל הג"ל ג"כ לא הקיל אא"כ שתו ליה אינשי במקום זין ע"י מזיגה זו כו'.

אבל אם לא שתו ליה במקום זין אף שיש בו טעם זין אין מברכין עליו בפה"ג גם ד' הבכ"ש בב"ב פ"ו אין מוכרחים דמגרוגרות אין ראיה לכל דהתם אוכל הגרוגרות כמו שהו אבל הכא שנסתטים הצמוקים במים אין לשער רק נגד מיץ הצמוקים עצמן ועי' ביומא פ"ב (ד"פ ע"ב) גבי ציר שע"ג ה"ק וא"כ לאורח י"ל שאין לשער רק ששה פעמים נגד מיץ היצא מן הצמוקים ולא אפילו ששה פעמים נגד הצמוקים כמו שהו קודם שישו במים אם לא מצד צירוף סברת ה"ר דוראן ומהרי"ט דלעיל ולדמותו לדין העושה עיפה מן החטים ומן האורז כו' וכנ"ל סעיף ה' וישם כתבתי ג"כ שיש ראיה נגד סברתם מהא דהמתמד כו': הלכות שבת סימן כט שאלה ישראל ששוכר זאוואד (פי' בית שמשבשלים בו י"ש מן תבואות) מן השר באופן שהשר צריך ליתן לו עבדים א"י שיעבדו וישרתו שם בעשיית הי"ש כל החורף ששוכר עשרה עבדים שכל א' מהן צריך לעבדו ג' ימים בכל שבוע אי שרי למיעבד בשבת או צריך למחות בידם שלא יעשו ולהישאר השוכר יש פסידא אי לא יעשו פי קיבל מא"י א' בהמות הרבה לזונם כל החורף והוא נותן להם פסולת של התבואה המבושלת (הנק' בראהע) לאכול ואם ימנעו מלעשות בשבת יחסר להם מזון ליום שאח"כ וינכחשו ויפסיד שכרו: תשובה שאלה זו מתחלקת לב' ענינים הא' צ"ל אם יש פאן איסור מעיקר הדין ואת"ל דלא אם יש איסור עכ"פ משום מראית עין לכאורה הנה נראה לדמות זה למ"ש הטור סי' רמ"ג לענין מרחץ ולפ"ז נתפרסם כו' הלפ"ד מותר בקבלנות כו' ופי' הב"י והישאר לטול כל הרינוח כו' אלא שכתב שמהרי"א א"כ שא"א לומר כן.

וכ"כ הב"י סי' רמ"ד ומפאן נלמוד לתנור ורחיים ומרחץ כו' ומ"ש רי"ו בח"ב כו' והב"ח מפרש כמו שפי' הב"י בתחלה דהיינו שהנכרי הוא שכיר חונדש או שבוע והישאר מקבל כל הרינוח ואפ"ה שרי דעכו"ם אדעתיה דנפשי' עביד להשלים קבלנתו והט"ז סי' רמ"ג סק"ב והמ"א שם סק"א חלקו על הב"ח.

אף מדברי הט"ז משמע דהאיסור אינו מדינא משום שהישאר מרנויח עי"ז דזה לא איכפת לן אלא האיסור מפני מראית העין כמו גבי שדה קי"ל ג"כ כן אף ששם אין הישאר מרנויח עי"ז אלא הטעם כמבואר בב"י סי' רמ"ד ובמ"א סי' רמ"ד סק"ה אע"ג דדרף שדה לאריסות כו' ע"ש נמצא אין האיסור רק משום חשד וס"ל להט"ז דכמ"כ גבי רחיים ומרחץ אבל המ"א ס"ל שבמרחץ אסור מדינא כו' דהא היהודי מרנויח כו' ובשו"ת תודת שלמים סי' ד' הסכים לדעת הב"ח ע"ש דף ס"ד ע"ג וז"ל והטור כתב כו' הלפ"ד מותר בקבלנות כו' ופי' הרב"י מ"ש הטור בקבלנות כפשוטו כו' ואע"ג דמסיק וז"ל מ"מ הדעת נוטה שלא לגרוס בקבלנות פי היכי כו' כוונתו לומר דרוב הפוסקים אוסרים בקבלנות דשדה אע"ג דלאריסותא עבידא כמ"ש בסי' רמ"ד אבל אני פבר הוכחתי שהרא"ש ז"ל חולק עליהם ומתיר בקבלנות דשדה ולפ"ז א"ש גירסת בקבלנות וכדכתב

בב"ח ע"ש וְרֵאִיתִי בְּאֵלֶי רַבָּא סִי רמ"ג סק"ו דְּבַפְּי דְּבָרֵי הַטּוֹר יָפָה כְּנֻן הַב"ח וְלֹא כהמ"א.

וְרֵאִיתִי מְדַבְּרֵי הַרְמְב"ם שְׁבַש"ע סִי רמ"ד ס"ה אִם שָׁכַר כּו' דָּשָׁם ג"כ הַיִּשְׂרָאֵל מְרוּיָח מִמָּה שֶׁהָאִינוּ יְהוּדֵי עוֹשֵׂה בְּשַׁבָּת וְאֶפ"ה שָׁרִי וּכ"ד אֶזְמוּר הַגָּאוֹן נ"ע בְּמַה"ב דְּשִׁינְיָה לְסִי רמ"ג וְנ"ל וּכ"ד הַב"י וּט"ז גְּבִי מְרַחֵץ שְׁעֵיקָר הָאִסּוּר מִשּׁוּם מְרֵאִית הָעֵין כְּהַאִסּוּרִים בְּשַׁדָּה בְּסִי רמ"ד כּו' דְּכִינּוֹן שֶׁהָאִינוּ יְהוּדֵי אֲדַעְתָּא דְּנִפְשֵׁי קָא עֲבִיד אַע"ג דְּמִטְיָא הַנָּאָה לְיִשְׂרָאֵל מִמִּילָא שָׁרִיא כּו' עכ"ל וְהָאִרְיָה וּכ"ד הַתּוֹסְפוֹת שַׁבָּת סִי רמ"ג סק"ב וּאֶפ"ל קָצַת רֵאִי לְזָה מִמְשַׁפִּיר כְּלִי בְּהַבְלָעָה דְּשָׁרִיא אָף שְׁמַגִּיעַ לְהַיִּשְׂרָאֵל רִינוּחַ מְשַׁכַּר שַׁבָּת וּכְמ"ש בְּטוֹש"ע רְסִי רמ"ו וְה"ה הִכָּא וְעוֹד אֶפ"ל קָצַת רֵאִיָּה לְזָה מְדַכְלִינְהוּ בְּמִשְׁנָה פ"ק דְּשַׁבָּת (דִּי"ז ב') הַמְלָאכוֹת שְׁמַתְחִילִים מַע"ש וְהֵם נִגְמְרִים מְאֲלִיהֶם בְּשַׁבָּת עִם הַמְלָאכוֹת הַנִּתְּנִין לֹא"י בַע"ש וְהוּא עוֹשֵׂה אוֹתָן בְּשַׁבָּת וּפְסָק הַדִּין עֲלֵיהֶם יַחַד בְּאֶמְרוּ וּבְכּוֹלָן ב"ה מְתִירִין עִם הַשְּׁמַשׁ וּמִינְהָ מָה הֵתָם וְדָאִי אָף אִם יֵשׁ רִינוּחַ מִמְלָאכָה זֹו הַיּוֹם דְּנוֹקָא כְּגוֹן שֶׁהוּא דְּבָר הָאֶבֶד בְּאֶנְפּוֹן שְׁאִם לֹא הִיתָה נְעֻשִׁית בְּשַׁבָּת הִיתָה מְתַקְלָלָת מ"מ שָׁרִי כִּינּוֹן דְּנְעֻשִׁית מְאֲלִיהוֹן וּפְשׁוּט הוּא וְה"ה נְמִי לְעַפּו"ם בְּקַבּוּלָתָא אוֹ שְׁכִיר שְׁנָה לְהַרְמְב"ם.

אָף בְּאֶמַת הַנְּדוֹן דִּינּוֹ אִינוּ דוֹמָה מִמֶּשׁ לְדִין זֶה לְפִי שְׁבַנ"ד שְׁכַר הַיִּשְׂרָאֵל אֶת הָעוֹבְדִים מִהַשָּׁר לְחַשְׁבוֹן יָמִים עַד"מ שְׁיֵשׁ לְהַשָּׁר עֲשָׂרָה אוֹ מָאָה עֲבָדִים וְהַיִּשְׂרָאֵל שְׁכַר שִׁיעֲבוּד כָּל א' מָהֶם לוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים עַד"מ בְּכָל שְׁבוּעַ מִימֵי הַשְּׁנָה וְנִמְצָא יֵשׁ בְּזָה מַעְלָה וְחִסְרוֹן מִבְּדִינוֹ שֶׁל הַרְמְב"ם וּב"ח הַנְּ"ל הַמַּעְלָה הִיא מַה שְׁבַנ"ד אִין רִינוּחַ לְהַיִּשְׂרָאֵל מִמָּה שִׁיעֲשָׂה בְּשַׁבָּת שְׁאִילוֹ לֹא יַעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת הָרִי חֲתִיב לְעֲשׂוֹת יוֹם אַחַר וּא"כ י"ל דְּאֶפִּילוּ מַהֲרִי"א וְהַמ"א הַחֹלְקִים עַל הַב"ח וְהָרַב"ד הַחֹלְקֵי עַל הַרְמְב"ם מוֹדִים כָּאֵן דְּשָׁרִי וְהַחִסְרוֹן הוּא מַה שְׁבַנ"ד שְׁכִירוֹתוֹ הוּא לְחַשְׁבוֹן הַיָּמִים שֶׁשְׁכִירוֹתוֹ מְשַׁתְּלֵם לְפִי חַשְׁבוֹן הַיָּמִים הָרִי א"כ שְׁכִירוֹת שַׁבָּת מְשַׁתְּלָמַת בַּפ"ע מִשָּׂא"כ שְׁכִיר חוֹדֵשׁ אוֹ שְׁנָה הָרִי יוֹם הַשַּׁבָּת מְוַבְלָע בְּתוֹךְ יָמִים הָאֲחֵרִים וְאָף שְׁבַנ"ד נְמִי אִין מְשַׁתְּלֵם בַּפ"ע עֲבוּר יוֹם זֶה מִמֶּשׁ רַק נִכְלָלִים בְּחַשְׁבוֹן גְּדוֹל כְּמוֹ עֲבוּר אֶלְף יוֹם כְּאֶחָד מ"מ בְּתַחֲלַת הַפְּסִיקָה בְּנ"ד נִזְכָּר חַשְׁבוֹן יָמִים כְּמוֹ שְׁנֵי מֵאוֹת יָמִים.

מִשָּׂא"כ בְּשְׁכִיר שַׁבָּת וּשְׁכִיר חוֹדֵשׁ וּשְׁכִיר שְׁנָה שֶׁהַפְּסִיקָה הִי עַל הַשְּׁבוּעַ יַחַד וְגַם בְּשַׁעַת הַתְּשׁוּבָה בְּנ"ד נֹז' חַשְׁבוֹן יָמִים עַכ"פ מִשָּׂא"כ בְּשְׁכִיר שַׁבָּת וְחוֹדֵשׁ כּו' נִזְכָּר שְׁבוּעוֹת אוֹ חֲדָשִׁים וְלֹא יָמִים (וְעִי' בְּמִשְׁנָה פ' הַמְקַבֵּל (דק"י ע"ב) לְשַׁבּוּעַ א' לְשַׁבּוּעַ שְׁנַיִם כּו' אֶלֶּא שְׁנָה צ"ע בְּרַמְב"ם ספ"ו מַה'ל שַׁבָּת עֲשָׂרָה יָמִים מִשְׁמַע בְּהִדְיָא דְּכְשָׁאוּמֵר עֲשָׂרָה יָמִים חָשׁוּב הַבְּלָעָה כְּמוֹ כְּשִׁמְזָכִיר חוֹדֵשׁ וְהִיא דִּפ' הַמְקַבֵּל שְׁאִנִּי דְּכְשָׁאוּמֵר שְׁבַע שְׁנַיִם שְׁנַיִם שֶׁל זָרִיעָה קְאָמֵר כְּמ"ש הַכ"מ פ"ח מַה'ל שְׁכִירוֹת דִּין ג' אֶבֶל לְעַנְיָן הַבְּלָעָה מִשְׁמַע מְהַרְמְב"ם הַנְּ"ל דְּכְשָׁאוּמֵר עֲשָׂרָה יָמִים חָשׁוּב הַבְּלָעָה וּבְגִמ' בְּהִזְהָב לִיתָא זֶה הִל' וּצ"ע בְּמ"מ) וְי"ל דְּאֶפִּילוּ הַרְמְב"ם וְהַב"ח מוֹדִים בְּזָה דְּאִסּוּר וְכֵן מִשְׁמַע בְּמַה"ב שֶׁל רַבִּינוּ ז"ל הַשִּׁינְיָה לְסִי רמ"ג דַּע"ח ע"א כְּשֶׁשְׁכָרוּ לְיָמִים סִתָּם כּו' אֶפִּילוּ מְשַׁלֵּם לוֹ סִתָּם כּו' לֹא מִיְקָרִי הַבְּלָעָה כּו' וְכִינּוֹן שְׁיּוֹם הַשַּׁבָּת מְשַׁתְּלֵם לְהַא"י בַּפ"ע אִין לָךְ מְחֻזִּי כְּשִׁלּוּחוֹ גְּדוֹל מְזָה וְז"ש הַרְמְב"ם שֶׁלֹּא יִחְשָׁנּוּב עִמּוֹ יוֹם יוֹם כּו' עַכ"ל.

וכן מבואר עוד בקו"א (שפמהדורא קמא) לסי' רמ"ג סק"א ע"ש: קיצור. שיש להעיר ממ"ש הטור ססי' רמ"ג גבי מרחץ בענין לשפוך אינו יהודי בקבלנות אף שמגיע רינח ונהנאה לישראל שרנא מדינא וכ"ד הט"ז והא"ר והתולדות שלמים והתוספות שבת דלא כהמ"א שאוסר מדינא וכ"ד אאזמו"ר הגאון נ"ע.

גיש לעורר איזו ראיות לזה ואיסור מראית העין י"ל דאינו שניף פאן ולהמ"א י"ל דאסור מיהו באמת נד"ז אינו דומה לדין הנ"ל דהכא אין רינח כלל להישאל ממה שיעשה בשבת פיון שמןכרח לעבוד לו פך וכף ימים אף נגד זה יש פאן חסרון דשכרו על סכום ימים שלשה ימים בכל שבוע: ובתוספות שבת סי' רמ"ג בהפלים שהקדים כלל משמע דכה"ג שרי וז"ל מיהו נראה דאם שוכר את האיניו יהודי בקבלת לשנה באופן זה דהיינו שקוצב לו שך קבוע על כל יום ויום שישק בפיני עצמו והוא אינו מקפיד עליו מתי יסיק או לא יסיק דבד' וה' פשיטא דשרי בכה"ג דלא גרע מאגרת בסי' רמ"ז ס"ג וכמ"ל ואפ"ל דאפילו בע"ש שרי כה"ג דעדיף מאגרת וכמ"ל בדין י"ב וכ"ז מדינא עכ"ל.

ולכאורה דברי אאזמו"ר הגאון ז"ל בש"ע סי' רמ"ג סעיף ד' חולק על דעת התו"ש שהרי כ' וכ"ש שאם שוכר את האיניו יהודי לימים שאמר לו בעד כל יום ויום שתתעסק במרחץ כו' שאף שהאיניו יהודי מתכוון לטובת עצמו כו' ה"ז פעוסק בשליחות הישראל כו' עכ"ל ונרשם ע"ז בהמראה מקום ירושלמי והוא מהירושלמי פ"ק דשבת שהביאו התוספות ספ"ק דעכומ"ז (דכ"א ע"ב) אומנין ישראל כו' אר"ש ב"א בד"א בקבלת אכל בשכירי יום אסור ופי' ריא"ז בש"ג פ"ק דשבת בד"ה וכן כל מלאכה אכל אם נותנה לו בשכר ידוע בכל יום ויום ה"ז אסור לעשותה בשבת שהרי הוא פאילו אומר לאינו יהודי לעשות מלאכתו בשבת כמו שביאר מז"ה עכ"ל ור"ל דהאיסור בירושלמי אף ששכרו לימים הרבה בשכירות עבור כל יום פך וכף וגם לא איכפת לו שיעשה בשבת דוקא או שלא יעשה בשבת רק שהא"י עושה מאליו בשבת אפ"ה אסור וס"ל לאאזמו"ר הגאון נ"ע הטעם משום דה"ל פעוסק בשליחות הישראל ובקו"א דסי' רמ"ג סק"א הביא דברי התו"ש הנ"ל דגבי מרחץ וחילק בין דין שלו לדין של התו"ש יעו"ש משום דהתם קבל עליו כל המלאכות הצריכות כו' והנה בנ"ד אף אם נאמר דלא הנה פנדון של התו"ש אלא פהנדון של אאזמו"ר נ"ע סי' רמ"ג סעיף ד' אעפ"כ נ' לחלק ביניהם ולהקל והוא משום דהתם בסי' רמ"ג ס"ד מייירי ששכרו סתם ולא שהתחייב הא"י לעבוד פך ימים קצובים משא"כ בנ"ד מייירי לימים שנתקשר השר שיעבדו לו כ"כ ימים פנ"ל וטעמא רבא איפא לחלק ביניהם והוא ע"פ מ"ש רבינו בקו"א סי' רס"ג דמ"ג ע"ב סק"ח וז"ל דהנה ב' מיני איסורים יש בעושה מלאכה ע"י אחר א' משום שהאחר עושה בשבילו וזה אסור בנכרי אפילו בלא אמירה אליו שצריך למחות בידו כדאיתא (בד' קכ"א) אדעתא דישאל מי שרי ואין הטעם משום גזירה שמא יאמרו לו כו' אלא הטעם משום דכשעושה בשביל ישראל נעשה שלוחו כו' אבל כשעושה בשביל עצמו אין בה משום שלוחו כמותו אלא שהאמירה אסורה וזהו איסור ב' עכ"ל והנה כל היכא שהנכרי מקבל שך עבור מלאכתו אדעתא דנפשיה קעביד כמבואר בגמ' פכ"כ (דקכ"א ע"א) ולפ"ז הי' קשה לכאורה דהא בשכיר יום פיון שמקבל שך אדעתא דנפשיה קעביד ומסתלק האיסור הראשון ולא נשאר רק משום אמירה לעבד פוכבים שזהו איסור ב'.

וא"כ בשכרו לימים סתם ואינו מקפיד עליו איזה יום יעשה והאינו יהודי עושה מעצמו ביום השבת פינן שאין הישראל אומר לו כפי לעשות בשבת למה יהי אסור וצ"ל משום פינן שמדינא בעה"ב יכול לחזור בו בסוף פל יום מאחר שלא שכרו לימים קצובים אלא לימים סתם שכל יום שיעשה יתן לו עבורו סף זה עד"מ ומספר הימים שיעשה תלוי ברצון שניהם א"כ פינן שבתחלת יום השבת הי' בעה"ב יכול לחזור בו שלא יעשה עוד ולא נקרא אפילו חזרה באמת אלא בהעברה ור"ל שיכול לומר לו איני שוכרך עוד עתה כי אין נצרך לי לעשות ומדלא אומר פן א"כ הוי כמצינוה עתה לעשות ויש בו משום אמירה לנכרי עכ"פ הגם שעושה אדעתיה דנפשי' וה"ט לא שייך בשוכר הנכרי לימים קצובים במספר שאין בעה"ב יכול לחזור מדינא קודם פלות הזמן כמ"ש בח"מ סי' של"ג וא"כ בשבת לא הוי פסיקה חדשה וכינן שאינו אומר לו עתה לעשות בשבת מהכ"ת יהי אסור: קיצור: דעת התו"ש גבי מרחץ אם הישראל קוצב להא"י שר על כל יום ויום שיסיק ואינו מקפיד באיזה יום יסיק.

אף שהישראל יקבל פל הריוח שרי מדינא היכא דליכא משום מראית עין ואזמו"ר הגאון נ"ע בסי' רמ"ג ס"ד נ' שחולק עליו וראייתו מהירושלמי שהביאו התוספות ספ"ק דעכומ"ז (דכ"א סע"ב) ומחלק בין דין זה לדין שבש"ע סי' רמ"ז ס"ג הנובע מדברי הר"ן ספ"ק דשבת אעפ"כ לדבריו ג"כ אפשר לחלק בין שוכרו לימים סתם ולא התנו כמה וכמה ימים.

אזי פשהאינו יהודי עושה בשבת אסור אבל אם קצבו ביניהם כמה ימים הם השכירות כגון שלשים יום מתוך משך ששים יום עד"מ והאינו יהודי עושה מעצמו בשבת י"ל דשרי: ג והנה גם אם נאמר דגם בשכיר יום כששכרו לימים אע"פ שמקבל שר יש בו משום איסור שליחות ג"כ מלבד איסור אמירה לנכרי כדמוכח מלשון אאזמו"ר נ"ע במה"ב לסי' רמ"ג בתחלתו גבי ושאני שכיר יום דכינן שכל יום מתחשב לבדו כו' ונעשה כשלוחו ממש כו' וכינן שיום השבת משתלם להא"י בפ"ע אין לה מחזי כשלוחו גדול מזה כו' עכ"ל דע"ז סע"ב ודע"ח ע"א בדפוס קאפוסט וכ"כ בפנים סי' רמ"ג ס"ד כפוסק בשליחות הישראל כו' וכן עיקר ולק"מ מהא דאמרינן בשבת (דף קכ"א) דכשמקבל שר אדעתיה דנפשיה עביד משום זה"ט דלא סגי אלא בעושה ממילא ולא כשאומרים לו לעשות והטעם משום דבאמת יש להבין מ"ש רבינו ז"ל בקו"א דסי' רס"ג סק"ח שהבאתי למעלה שב' מיני איסורים יש בעושה מלאכה ע"י אחר והא' מהם הוא כשהאחר עושה בשבילו וזה אסור בא"י אפילו בלא אמירה אליו כו' משום דכשעושה בשביל ישראל נעשה שלוחו כו' האף יקה נעשה שלוחו בלי ציווי ודעתו הרי מבואר בש"ס בדוכתי טובא דאפי' באומר ומגלה דעתו שיעשה הדבר אם אינו מיחד לומר כפי שיעשה לא נקרא שלוחו כמו גבי מו"ד הנאה בש"ס ר"פ המדיר (דף ע' ע"ב) ופרנס לאו שליחותיה עביד א"ר הונא באומר פל הון אינו מפסיד וכי אומר הכי לאו שליחותיה קא עביד כו' ע"ש הרי אף בישראל לישראל שיש בו שליחות מדאורייתא לא חשוב שלוחו כה"ג ובפ"ד דנדירים (דל"ו ע"ב) גבי פל הרוצה לתרום יבוא ויתרום כו' לא חשוב שלוחו ממש אלא שהה"ן שם כתב דהא דלגבי תרומה מהני היינו משום דלגבי תרומה בגילוי דעת בלחוד דניחא ליה סגי ולגבי מו"ד הנאה לא חשוב מהני פינן דלא משוי אידך שליח בהדיא כו' דלאו שליחות גמור הוא כו' עכ"ל נראה מדבריו דלענין תרומה חשוב זה

שְׁלוּחוֹ אֶבֶל בְּפִי הָרֹא"שׁ שֵׁם כ' כֹּל הַרוֹצֵה לְתָרוֹם יָבוֹא וַיִּתְרוֹם דְּדַעַת אֵיכָא שְׁלִיחוֹת לֵיכָא וְכֵן בְּתוֹסְפוֹת בְּגִיטִין פְּרָק הַתְּקַבֵּל (דָּף סו ע"א) בְּד"ה כֹּל הַשּׁוֹמֵעַ קוֹלֵי יֵשׁ ב' סְבָרוֹת הָא' דְּכָל הַרוֹצֵה לְתָרוֹם חָשׁוּב שְׁלִיחוֹת מִמֶּשׁ רַק לְגַבֵּי מוֹדֵר הַנָּאָה שְׂרִי וְכַדְפִּי רִש"י בְּנִדְרִים שֵׁם אוֹ סְבָרָא דְאִינוּ חָשׁוּב שְׁלִיחוֹת מ"מ בְּנִד"ז גַּבֵּי יִשְׂרָאֵל לֹא"י דְשְׁלִיחוֹת רַק מְדַרְבְּנָן יֵשׁ לְהַקְל כְּמוֹ בְּמוֹדֵר הַנָּאָה (גַּם חֵילוּק בֵּין נִד"ז לְדִין דְרַבֵּינוּ גַּבֵּי מְרַחֵץ דְהֵתָם הַיִּשְׂרָאֵל נִהְיֶה וּמְרוּיָח ע"כ מְחֻזֵּי יוֹתֵר פְּשֻׁלוּחוֹ מִשָּׂא"כ הֵכָא דְאִין מְרוּיָח גַּם בְּלֹא"ה יֵשׁ דַּעָה בִירוּשְׁלַמִי דָאָף שְׂכִירֵי יוֹם מוֹתֵר הֵבִיאוּ הַסְמָ"ג א"כ יֵשׁ לְהַקְל בְּכַה"ג) וְעוֹד דְהָא כְּתִב הָר"ן שֵׁם דָאָם אָמַר כֹּל הַתּוֹרָם אִינוּ מִפְסִיד לֹא חָשׁוּב שְׁלִיחוֹת כֹּלֵל וְכ"ש כִּשְׁהָא"י עוֹשֶׂה מְאֵלִיו וְאָמְנָם בְּאֵמַת מְבֻנָּאָר בְּש"ס ג"כ כִּמ"ש אֶאֱזַמוּ"ר נ"ע וְהִינְנוּ מ"ש בְּמִשְׁנֵה ס"פ כֹּל כְּתִבֵי (דָּף קכ"ב ע"א) וְאֵם בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל אָסוּר מִיְהוּ בְּתוֹס' שֵׁם ד"ה וְאֵם מִשְׁמַע דְהָאִסוּר מִשּׁוּם שְׂמָא אָמַר לֵהָא"י לַעֲשׂוֹת בְּשִׁבִילוֹ וְכ"כ אֶאֱזַמוּ"ר הַגָּאוֹן ו"ל ס' רע"ו סְסַעִי א' וְכֵן מִהַמִּשְׁנָה פ"ב דְמַכְשִׁירִין מ"ה וְאֵם רַבֵּי יִשְׂרָאֵל כּו' שְׁהוּבָאָה בְּגִמְרָא שָׁם.

מִיְהוּ בְּפִי הַמְשַׁנְיֹת לְהַרְמַב"ם בְּמַסְכַּת מַכְשִׁירִין שֵׁם מְשַׁנֵּה ו' פִּי שְׂאֲנוּ חוֹשְׁשִׁין שְׂמָא יִשְׂרָאֵל עוֹנְרֵרו כּו' מִשְׁמַע לוֹלֵי זֶה אֵין בּוֹ שְׁלִיחוֹת וְכ"מ בְּהַרְמַב"ם פ"ו מֵהַל' שְׁכַת דִּין ב' וּבְכַוּרוֹת פְּרָק חֲמִישִׁי בְּמִשְׁנֵה הַלֵּף וְצָרַם בְּאֲזַנֵי בְּכוּרוֹת אַחֲרִים וְאָסְרוּ זֶה הַכֹּלֵל כֹּל שְׁהוּא לְדַעַתוֹ אָסוּר וּפִי הַרע"ב פִּינּוֹן שְׁהָא"י עֲשֶׂה כֵן כְּדִי לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לִישְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה כְּאֵילוֹ אָמַר לוֹ יִשְׂרָאֵל שְׁיַעֲשֶׂהוּ וְאָסוּר עכ"ל מִשְׁמַע דְחָשׁוּב כְּאֵילוֹ הוּא שְׁלוּחוֹ מִיְהוּ לִפְמ"ש הָרֹא"שׁ בְּנִדְרִים (דל"ו ע"ב) דְּדַעַת אֵיכָא שְׁלִיחוֹת לֵיכָא כִּמְש"ל י"ל דְגַם כָּאֵן מֵה שְׂאֲמָרוּ לְדַעַתוֹ אָסוּר הִינְנוּ דְדַעַת אֵיכָא וּשְׁלִיחוֹת לֵיכָא וְכ"מ בַּהַג"א בְּמַסְכַּת ב"מ פְּרָק הַפּוֹעֲלִים עַל הַהִיא דְאֵיתָא שֵׁם (דָּף צ' סע"א) הַלִּין תּוֹרָא דְגַבֵּי אַרְמָאֵי וּמְסַרְסִי יְתֵהוֹן כּו' וּבַהַג"ה שְׁבַהֲרָא"שׁ שֵׁם ס' ו' הַג"ה בְּשֵׁם הָא"ז מִיְהוּ נִרְאָה בְּעֵינֵי הֵיכָא דִינְדַעִינּוּ בְּבִירוֹר דְעֵבִיד הָא"י מִדַּעַתִּיהָ אַע"פ דְלֵהַנָּאָת יִשְׂרָאֵל מִפִּירוֹ מִתְכַּוְּנָן מ"מ פִּינּוֹן דִּישְׂרָאֵל לֹא אָמַר לוֹ כֹּלֵל לֹא קִנְסִינּוּ לִיה לְמַפְנֵי כֹּלֵל וְהֵכָא דְאָסוּר דְחִיִּישִׁינּוּ לְהַעֲרֵמָה דְמֵאֲחַר שְׁהָא"י מִפִּירוֹ וּגְנָבוֹ וְסָרְסוּ וְהַחֲזִירוּ רַגְלִים לְדַבְּרָא שְׁהַבְּעֵלִים אָמַר לְהָן עכ"ל וְעֵינּוּ בְּטוֹאָה"ע סְסִי ה' וּבב"י שָׁם.

וְע"ש בְּבֵית מְאִיר סְסִי הַנִּזְ' לְשִׁהָרִיף בְּדִין שְׁלִיחוֹת וְהִבִּיא מִהַתְּשׁוֹ' פּוֹנִי חִי"ד ס' ג': קִיְצוּר הֵיכָא שְׁהָא"י עוֹשֶׂה בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל דְאָסוּר אַפ"ל שְׂאִין הָאִסוּר מִשּׁוּם דְכַה"ג חָשׁוּב שְׁלוּחוֹ דִּי"ל דְכַה"ג לֹא חָשׁוּב שְׁלוּחוֹ דְלֹא עֲדִיף מֵהָא דְכָל הַרוֹצֵה לְתָרוֹם שְׂאִין זֶה שְׁלִיחוֹת וְכ"מ בַּהַג"א בְּב"מ ס"פ הַפּוֹעֲלִים אֶלָּא טַעַם הָאִסוּר דְחִיִּישִׁינּוּ שְׂמָא יֵאמַר לֵהָא"י לַעֲשׂוֹת בְּשִׁבִילוֹ כִּמ"ש הַתּוֹסְפוֹת ס"פ ט"ז: ד אָף אֶפְשָׁר לוֹמַר דְהַכֹּל לְפִי עֵנִין הַדְּבָר שְׁהָא"י עוֹשֶׂה שְׁבַדְבָּר שְׁהוּא זְכוּת גְּמוּר לְמִי שְׁעוֹשֶׂה בְּשִׁבִילוֹ אֲזִי פִינּוֹן דְקִי"ל זְכִין לְאָדָם שְׁלֹא בְּפִנּוֹ וְשְׁלֹא מִדַּעַתוֹ א"כ נַעֲשֶׂה שְׁלוּחוֹ מִמֶּשׁ גַּם שְׁלֹא מִדַּעַתוֹ.

וְזֵהוּ עֵנִין הַמְשַׁנֵּה דס"פ כ"כ שְׂאֵם בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל אָסוּר. לְפִי שְׂשֵׁם הוּא זְכוּת גְּמוּר כְּדִלְקָמוֹן.

וְהִנֵּה הָר"ן ר"פ הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ בְּד"ה גְּרִסִּין בְּגִמְרָא אָמַר רַב מַנִּיין שְׁשְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ. כְּתִב וְאֵיכָא דְבַעֲזֵי לְמִילָף מִשְׁמַעֲתִין דְזַכִּיָּה לָאוּ מִטַעַם שְׁלִיחוֹת הוּא כּו' וְלִיתָא

מדאמרין פֿרק איזוהו נֶשֶׁה כו' דְּכָל מִי שְׁאִין לֹו שְׁלִיחוֹת אִין לֹו זְכִיָּה כו' וְקָטָן מְשׁוּם דְּאִתִּי לְכָלל שְׁלִיחוֹת תְּקִינֹו לִיה רַבָּנָן זְכִיָּה כו'.

לפ"ז נ' דְּכִינֹן דא"י לֹא אִתִּי לְכָלל שְׁלִיחוֹת א"כ אַף שְׁיֵישׁ לֹו שְׁלִיחוֹת מד"ס לחומרא י"ל הִינֵנו שְׁלִיחוֹת מִמֶּשׁ וְלֹא זְכִיָּה. וכ"כ הָרַא"ש ספ"ק דְּגִיטִין סי' י"ז בְּשֵׁם ר"י לְעַנְנֵן מְעַמַּד שְׁלֶשֶׁתָן שְׁאֵם הַנֶּפֶקֶד א"י וְאָמַר לֹו כו' שְׁהָרִי אִפִּי זִיכָּה לֹו ע"י זְכִיָּה גְמוּרָה לֹא קָנָה כו'. וְאִף לַד' בַּעֲה"ת שְׁעַר כ"ח ח"ב דִּין א' דְּקָנָה. אִינוּ מְשׁוּם דִּישׁ לֹו זְכִיָּה אֲלֵא מְשׁוּם שְׁהַמְקַבֵּל אִיהוּ דְּאֶפְסִיד אֲנַפְשִׁיהָ שְׁנִתְרַצָּה לְסַלֵּק עֲצָמוּ כו'.

וְעִינֵן מְזָה בְטוֹש"ע ח"מ סי' קכ"ו סעי"ט מִיהוּ זָה אִינוּ רְאָיָה דְּהֵתָם הִפִּי שְׁאִין לֹו זְכִיָּה מְדַאֲרֵינִי. וכ"כ הַק"נ שֵׁם ס"ק פ"ג וְנ"ל מִשֵּׁא"כ בַּעֲכוּמ"ז לֹא מְצִינֹו לֹו קָנָן זְכִיָּה מְדַאֲרֵינִי כו'.

וְהִנֵּה פְּדָבְרֵי הָר"ן בְּקִדּוּשֵׁין דַּמ"ב כ"ה דְּבָרֵי הַרְשָׁפ"א בְּחִדּוּשָׁיו שֵׁם ד"ה מְהָא דְּאֶמְרִינֵן וְנ"ל וְרֵאִיתִי לְרַבּוֹתֵינוּ בְּעַלֵּי הַתּוֹסְפוֹת שְׁאֶמְרוּ מְשׁוּם רש"י דְּזְכִיָּה מְדִין שְׁלִיחוֹת הוּא כו'. וכ"כ הַתּוֹסֵ' בְּגִיטִין פֿרק הָאוֹמֵר (דס"ד סע"ב) ד"ה שְׁאֵנִי.

וא"ת וְהָא זְכִיָּה הִיא מְטַעַם שְׁלִיחוֹת וְאִין שְׁלִיחוֹת לְקָטָן כו' וי"ל כו' אֲבָל בְּזְכִיָּה כו' ולפ"ז י"ל שְׁקָטָן יֵישׁ לֹו זְכִיָּה מְדַאֲרֵינִי מְשׁוּם דְּאִתִּי לְכָלל שְׁלִיחוֹת כִּי פָּח הַזְּכִיָּה אַף בְּקָטָן הֵנִי כְּמוֹ שְׁלִיחוֹת בְּגָדוּל.

וְכֵן הַתּוֹסֵ' וְהָרַא"ש בְּנִדְרִים פ"ד (דל"ו ריש ע"ב) בִּיָּאָרוּ דְּזְכִיָּה מְטַעַם שְׁלִיחוֹת הוּא. וְנ"ל הָרַא"ש פִּינֹן דְּזַכּוֹת הוּא לֹו.

שְׁהוּא פּוֹטֵר פְּרִי בְּתַבּוּאָתוֹ לֹא צָרִיף דַּעַת דְּאֶנָּן סְהָדֵי דְּנִיחָא לִיה וְה"ל כְּאִילוּ עֲשָׂאוּ שְׁלוּחוֹ עכ"ל. אֲלֵא דַּלְפ"ז י"ל בְּקָטָן פִּינֹן דְּלֹא יָכוֹל לְעַשׂוֹת שְׁלִיחַ א"כ מַה דְּאֶנָּן סְהָדֵי דְּנִיחָא לִיה לֹא עָדִיף מְדַאֲרֵינִי מְאִילוּ עֲשָׂאוּ שְׁלִיחַ וְאִין לֹו זְכִיָּה מְדַאֲרֵינִי כ"א מְדַרְבָּנָן.

וכמ"ש הַתּוֹסְפוֹת בַּפ"ט דַּב"ב (דקנ"ו סע"ב) בַּד"ה זְכִינֵן לְגָדוּל וְאִין זְכִינֵן לְקָטָן. וא"ת וְלָמָּה אִין זְכִינֵן לְקָטָן הֲלֹא זְכִינֵן לְאָדָם שְׁלֵא בְּפָנָיו.

וי"ל פִּינֹן דְּזְכִיָּה מְטַעַם שְׁלִיחוֹת מֵאֵן דְּמְצִי מְשׁוּנֵי שְׁלִיחַ יֵישׁ לֹו זְכִיָּה. וּמֵאֵן דְּלֹא מְצִי מְשׁוּנֵי שְׁלִיחַ אִין לֹו זְכִיָּה עכ"ל: אַף הַתּוֹסְפוֹת פ"ק דְּכֶתְנִיבּוֹת (ד"א ע"א) סד"ה מְטַבֵּילִין אוֹתוֹן קְתָבוּ וְנ"ל וְלִפִּי סְפָרִים דְּגֶרְסִינֵן בַּב"מ (דע"א ב') זְכִיָּה מִיָּהָ אִית לִיה.

וְלֹא גָרַס מְדַרְבָּנָן גִּיחָא דְּמְצִי לְמִימַר דְּאִית לִיה זְכִיָּה מִן הַתּוֹרָה כו'. וְאֵע"ג דְּזְכִיָּה הֵנִיא מְטַעַם שְׁלִיחוֹת וְאִין לֹו שְׁלִיחוֹת מִן הַתּוֹרָה ה"מ בְּדָבָר שְׁיֵישׁ בּוֹ קִצָּת חוּבָה כְּגוֹן לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָתוֹ דְּשִׁמָּא הִנֵּה רוּצָה לְפָנוּטְרָה בְּחֻטָּה אַחַת.

אוּ שְׁמָא הִנֵּה רוּצָה לְהַעֲדִיף. אֲבָל הֵכָא שְׁזַכּוֹת גְּמוּרָה הוּא לֹו יֵישׁ לֹו שְׁלִיחוֹת עכ"ל ור"ל דְּלֹא שְׁיֵיף לֹוּמַר דְּבַעֲינֵן דַּעַתוֹ רַק בְּדָבָר שְׁיֵישׁ בּוֹ צַד חוּב אֲבָל בְּדָבָר שְׁזַכּוֹת גְּמוּרָה הוּא דְּלֹא בַּעֲינֵן דַּעַתוֹ א"כ אַף שְׁהַקָּטָן אִין לֹו דַּעַת סְגִי.

כִּינּוּן דְאֵתִי לְכָלֵל דַּעַת כּו'. וּמ"מ אֵין הַקְטָן זֹכֶה לְאַחֲרִים כִּינּוּן שְׂאִין לוֹ דַּעַת וְכָאן אֵין שְׂיִיף לֹמֵר דְזִכּוּת הוּא לוֹ דְהָא הַזְכּוּת הוּא לְאַחֲרִים וְלֹא לוֹ.

וְכֹן בְּהֶרְמַב"ם פ"ד מֵה' זְכִיָּה דִין ו' שְׁפָתַב הוּאִיל וְאִינוּ רְאוּי לְשְׁלִיחוֹת מִשְׁמַע דַּס"ל דְזִכִּיָּה הוּא מְדִין שְׁלִיחוֹת וְאֵעִפ"כּ ס"ל דְזִכִּיָּן לְקָטָן מְדַאוּרִיָּתָא. וְעֵינָן בְּהֶרְמַב"ם פ"ג מֵהֵא"ב דִין י"ג.

וּא"כ י"ל לְגַבֵּי אֵינוּ יְהוּדֵי לְעֵנָן מְלֹאכְת שְׁבַת דְאֶמְרִינָן דִּיש לוֹ שְׁלִיחוֹת לְחוּמְרָא. א"כ גַּם כְּשֶׁעוֹשֶׂה מְעַצְמוֹ דְבַר דִּישְׂרָאֵל נִיחָא לֵיה וְזִכּוּת גְּמוּר הוּא לוֹ.

חֲשׁוּב כְּמוֹ שְׁלֹחוֹ דְהָא בְּדָבָר שְׁהוּא זְכוּת גְּמוּר אֶמְרִינָן שְׂזִכִּיָּן אַף לְקָטָן שְׂאִין לוֹ דַּעַת וְהוּא ג"כ מְדִין שְׁלִיחוֹת וְכ"ש לְגְדוּל שְׁלֹא מְדַעְתּוּ. א"כ כִּינּוּן דְזִכִּיָּה כְּזוֹ חֲשׁוּב שְׁלִיחוֹת מִמֶּשׁ.

לְכֹן גַּם לְעֵנָן מְלֹאכְת שְׁבַת חֲשׁוּב כַּה"ג כְּשְׁלִיחוֹת. וְזֵהוּ עֵנָן וְאֵם בְּשָׁבִיל יִשְׂרָאֵל אָסוּר דְפִי רַבִּינוּ ז"ל בַּק"א דַּס"י רַס"ג דְכְּשֶׁעוֹשֶׂה בְּשָׁבִיל יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה שְׁלֹחוֹ.

וְהֵינָנו מְשׁוּם דְזִכּוּת גְּמוּר הוּא לוֹ. וְאַף לְפִי הַר"ן וְהַרְשֵׁב"א דְזִכִּיָּן לְקָטָן רַק מְדַרְבְּנָן הֵינָנו כִּינּוּן שְׂאִין לוֹ דַּעַת.

אָבֵל לְגְדוּל הַרִי זְכִיָּן מְדַאוּרִיָּתָא וְהָכָא אַע"ג דֵּהֵא"י אֵינוּ יָכוֹל לְזַכּוֹת לְיִשְׂרָאֵל מְדַאוּרִיָּתָא מ"מ הָא שְׁלִיחוֹת שְׁלֹו הוּא ג"כ רַק מְדַרְבְּנָן א"כ כַּמ"כ הַזְכִּיָּה שְׁלֹו בְּשָׁבִיל יִשְׂרָאֵל מֵאַחַר דְזִכִּיָּה מְדִין שְׁלִיחוֹת הוּא.

וְאַפְּיֵלוּ לְדַבְרֵי הָאוּמְרִים דְזִכִּיָּה אֵינוּ מְדִין שְׁלִיחוֹת כַּמ"ש בְּחִידוּשֵׁי מֵהֵרִי"ט ר"פ הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ שֵׁם דִּישׁ לְקָטָן זְכִיָּה מִן הַתּוֹרָה וְלֹא מְדִין שְׁלִיחוֹת וְכ"כ בְּחִידוּשֵׁי הַרִיטְב"א פ"ק דְכַתּוּבֹת דִּי"א ע"א תְּנִינָא זְכִיָּן לְאָדָם שְׁלֹא בְּפָנָיו וְהֵיא אִפִּי בְּקָטָן וְאַפִּי מְדַאוּרִיָּתָא דְזִכִּיָּן וְלֹא מְדִין שְׁלִיחוֹת שְׂאִין שְׁלִיחוֹת לְקָטָן כּו' עכ"ל.

מ"מ י"ל דְמַחְזִי כְּשֶׁלֹּחוֹ עכ"פ. כִּינּוּן דְזִכִּיָּה מְהַנִּי בְּמִקּוּם דְצָרִיף שְׁלִיחוֹת.

דֵּהֵנָּה בְּחִידוּשֵׁי הַרְשֵׁב"א בְּקַדוּשֵׁין רַפ"ב שֵׁם הֵבִיא רְאִיָּה דְזִכִּיָּה מְדִין שְׁלִיחוֹת הוּא מֵהָא דְנִדְרִים פְּרָק אֵין בֵּין הַמְּוֹדָר (דל"ה ב') הַתּוֹרָם מְשָׁלוּ עַל שֵׁל חֲבִירוֹ צָרִיף דַּעַת כּו'. אוֹ דְלָמָּא א"צ דַּעַת בְּעֵלִים מְשׁוּם דְזִכּוּת הוּא לוֹ וְזְכִיָּן לְאָדָם שְׁלֹא בְּפָנָיו.

וְכַדְפֶּסְקוֹ הֶרְמַב"ם וְטוּי"ד ס'י שֵׁל"א וְעִי' ב"ח שֵׁם. וּבִתְרוּמָה שְׁלִיחוֹת כְּתִיבָא בָּהּ וְאִי לֹא דְחֲשׁוּב כְּשֶׁלֹּחוֹ לֹא הָיָה יָכוֹל לְתַרְוֵם כּו'.

וּא"כ לְהָאוּמְרִים דְזִכִּיָּה אֵינוּ מְדִין שְׁלִיחוֹת. צָרִיף לֹמֵר כַּמ"ש בַּחֵה"ר עֲצֻמוֹ בְּנִדְרִים דל"ו ע"ב שֵׁם ד"ה הָא דְאַיְבַעְיָא לְהוֹ.

וּי"ל דְתוֹרָם מְשָׁלוּ עַל שֵׁל חֲבִירוֹ שְׂאִנִּי דְלֹא בְּעֵינָן שְׁלֹחוֹ לְדַעְתּוֹ אֲלֵא בְּתוֹרָם מְשָׁל בְּעַל הַפְּרִי עַל בְּעַל הַפְּרִי. אָבֵל בְּתוֹרָם מְשָׁלוּ עַל בְּעַל הַפְּרִי כִּינּוּן שְׂאִינוּ שֵׁל בְּעַל הַפְּרִי לֹא בְּעֵינָן שְׁלִיחוֹתוֹ מִמֶּשׁ וְאֵין הַדְּבָר תְּלוּי אֲלֵא אֵי זְכוּת הוּא לוֹ כּו' עכ"ל.

וּא"כ גַּם לְסַבְרָא זֹו כִּינּוּן דְזִכִּיָּה מְהַנִּי בְּמִקּוּם שְׁלִיחוֹת. דְאִי לֹא זְכוּת הוּא לוֹ הִי' בְּעֵינָן שְׁלִיחוֹת מִמֶּשׁ.

משום דבתרומה שליחות פתיבא. והכא פנין דמזכה לו משלו א"צ שליחות נשמע דזכייה מהני פחת ענין השליחות.

ולכן לענין איסור מלאכת א"י בשבת. היכא דזכות הוא לו.

י"ל דמחזי כשלוחו והא שבדליקה התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד אע"ג דנדאי זכות הוא לו. י"ל שם התירו ולא חשו למחזי כשלוחו.

ועוד דה"ל משאצ"ל: קיצור. י"ל בדבר שהוא זכות גמור חשוב שלוחו אף שלא מדעתו.

הר"ן ס"ל זכייה היא מטעם שליחות. וקטן אפ"ל דמה שזכין לו אינו מדאורייתא.

והתוס' ס"ל דזכין לקטן מדאורייתא. לכן גם בא"י היכא דאמרינן שיש לו שליחות לחומרא כמ"כ י"ל יש לו זכייה לזכות להישאר לחומרא.

הגם שיש לחלק ולומר דבשליחות ממש אמרו לחוש לשליחות לחומרא אבל זכייה דהיא רק מטעם שליחות י"ל לא החמירו. מ"מ יש לחוש לחומרא וי"א דזכייה אינו מטעם שליחות וקטן זכין לו מדאורייתא אף שאין לו שליחות.

ומ"מ פנין זכייה מהני במקום שצריך שליחות ע"כ יש לחוש גם בזכייה דאינו יהודי לחומרא: ה אף היינו דוקא שהא"י עושה דבר שהוא זכות גמור למי שעושה בשבילו והיינו כשעושה בחנם שלא ע"מ לקבל שכר אבל אם עושה ע"מ לקבל שכר אינו זכות גמור כ"כ נדמי למקח וממכר וכידוע דשכירות ליומין ממכר הוא ובמקח ובממכר פנין דבעי שליחות ודאי דאין קונין לאדם שלא מדעתו נאפין שותק כל שאינו ממנה אותו בפירוש לשליח (עי' ח"מ סי' קצ"ה ס"ג) וא"כ לא מחזי כשלוחו כלל אא"כ מצווה לו כפי שיעשה כן שאז הוא שלוחו אפי' כשקבל שכר.

ובהא"ש מ"ש רז"ל בקו"א סי' רס"ג שגם כשעושה מעצמו יש בו משום שליחות דהיינו כשעושה בחנם משא"כ כשעושה בשכר הרי בהדיא אמרו בגמרא אדעתה דנפשי קעביד ולא נעשה שלוחו בזה לפי שאינו זכות גמור ולא שייך לומר ע"ז זכין לאדם שלא מדעתו אא"כ אומר לו כפי לעשות כגון בשכיר יום שאזי הוא שלוחו בנדאי אפילו מקבל שכר וכמ"ש רבינו ז"ל במה"ב לסי' רמ"ג כמש"ל ובדליקה אע"ג שעושה ע"מ לקבל שכר ודאי מ"מ זכות הוא לו ע"כ צ"ל בדליקה התירו ולא חשו למחזי כשלוחו כנ"ל.

והנה גם עפ"ז א"ש לחלק בין שכיר לימים סתם לשכיר לימים קצובים במספר פנין דבשכיר שעושה בשביל שכרו אין שייך כ"כ שיהי' חשוב שלוחו שלא מדעתו משום דניחא ליה אא"כ אומר לו לעשות בשבת כנ"ל או דהנה פאילו אומר לו וא"כ יש לחלק דבשכיר לימים סתם פנין שבסוף כל יום מסתיים הפסיקה וכשמתחיל לעשות ביום שאח"כ הוא כפסיקה חדשה מאחר שבעה"ב הי' יכול לומר לו שלא יעשה לפי שלא שכרו למספר ימים רק לפי מה שציטרו.

ומאחר שאינו אומר לו מאומה וזה עושה על סמך הפסיקה שפסק עמו שבכל יום שיעשה יתן לו סך פנה עד"מ וא"כ הרי הנה פאן אמירה כללי' וגילוי דעת על עשיית המלאכות ובכל יום שעושה הוא שלוחו אעפ"י שמקבל שכר כנ"ל ואעפ"י שאינו אומר לו בפירוש

בְּכֹל יוֹם לֵךְ וְעֲשֵׂה מ"מ גַּם בְּשִׁתִּיקָה לְבַד סְגִי לִהְיוֹת שְׁלוּחוֹ וְלֹא אָמְרוּ שְׁבִשְׁתִּיקָה לְבַד לֹא מְהִינֵי כְּשִׁמְקַבֵּל שְׁכָר אֲלֵא כְּשִׁלֵּא הִי' תְּחִלָּה שׁוּם אָמִירָה כְּלָל וְהָיִי שְׁלֵא מִדַּעְתּוֹ לְגַמְרֵי.

מִשָּׂא"כ כִּפְּאֵן שְׁמִתְחַלֵּה שְׁכָרוֹ בְּפִי לְיָמִים. וְעֵתָה יוֹדַע שֶׁהָא"י עוֹשֶׂה עַל סְמֵךְ פְּסִיקָה הִרְאִישׁוֹנָה וְאִינוֹ מוֹנַע אוֹתוֹ הִרִי עוֹשֶׂה בְּשִׁלְיָחוֹתוֹ וְכִשְׁהָא"י עוֹשֶׂה בְּשִׁבְתָּה י"ל שְׁנַעְשֶׂה שְׁלוּחוֹ לְשִׁבְתָּה זֶה שְׁהָרִי בְּמָה שְׁאִינוֹ מוֹנַעוּ עֵתָה מְלַעְשׁוֹת הוּא גּוֹמֵר הִפְסִיקָה הִרְאִישׁוֹנָה שְׁפֹסֵק עִמּוֹ שְׁיִתֵּן לוֹ כֶּף עֲבוּר כֹּל יוֹם שְׁיַעֲשֶׂה.

וְכִינּוֹן שְׁגַמֵּר זֶה נַעֲשֶׂה בְּשִׁבְתָּה מִמֶּשׁ הָיִי כְּשִׁלְוָחוֹ לַעֲשׂוֹת בְּשִׁבְתָּה. וְזֶהוּ דִּין הִירוּשָׁלַיִם פ"ק דְּשִׁבְתָּה אֲבָל בְּשִׁכְרֵי יוֹם אָסוּר כַּנ"ל ס"ב.

מִשָּׂא"כ בְּשִׁשְׁכָרוֹ לְיָמִים בְּמִסְפָּר כְּגוֹן לַעֲשֶׂרָה יָמִים עַד"מ וְאָמַר לוֹ אִיזָה יוֹם שְׁיִרְצָה יַעֲשֶׂה וְלֹא אָמַר לוֹ בְּפִירוּשׁ לַעֲשׂוֹת בְּשִׁבְתָּה. א"כ כִּשְׁהָא"י בָּא וְעוֹשֶׂה בְּשִׁבְתָּה הִרִי לֹא נַעֲשֶׂה שְׁלוּחוֹ עַל מְלֵאכֶת שִׁבְתָּה דְּנֹקָא דְּהָא אָמַר לוֹ שְׁיַעֲשֶׂה בְּאִיזָה יוֹם שְׁיַעֲשֶׂה וְלֹא בְּשִׁבְתָּה דְּנֹקָא.

וּמָה שְׁאִינוֹ מוֹנַעוּ מְלַעְשׁוֹת בְּשִׁבְתָּה לֹא שְׁיִיָּד לֹמַר שְׁעֵתָה גּוֹמֵר הִפְסִיקָה רִאשׁוֹנָה וּמִצְוֹנָהוּ לַעֲשׂוֹת בְּשִׁבְתָּה מֵאַחַר שְׁכָר שְׁכָר לְיָמִים קְצוּבִים וְגַם אֵין בַּעַה"ב יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ מְדִינָא כַּמ"ש בַּח"מ ס' ש"ג (אא"כ יִתֵּן לָהֶם שְׁכָרָם מִשְׁלָם אוֹ כְּפוּעֵל בְּטַל עַכ"פ וְאָף כְּשֶׁהַפּוֹעֵלִים יִמְצְאוּ אֲצֵל מִי לְהַשְׁתַּכֵּר י"ל דְּלְחַזֵּר לֹא חִיָּבוּהוּ חו"ל.

מִשָּׂא"כ כְּשִׁשְׁכָרוֹ לְיָמִים שָׂא"צ חֲזָרָה כְּלָל כִּי שְׁתִּיקָתוֹ הוּא כְּפוּסֵק מְחַדָּשׁ) א"כ לֹא בְּשִׁבְתָּה נִגְמַר שְׁלִיחוֹתוֹ לַעֲשׂוֹת מָה שְׁעוֹשֶׂה בְּשִׁבְתָּה כִּי כְּבָר הָיָה מְחַנֵּיב לַעֲשׂוֹת וְהוּא בּוֹחֵר מְרַצּוֹנוֹ לְבַד לַעֲשׂוֹת בְּשִׁבְתָּה וְלֹא שְׁהִישְׁרָאֵל גּוֹרֵם בְּשִׁתִּיקוֹתוֹ שְׁיִתְחִיל עֵתָה לַעֲשׂוֹת יוֹם חֲדָשׁ וְכִינּוֹן שְׁאִינוֹ נַעֲשֶׂה שְׁלוּחוֹ לַעֲשׂוֹת בְּשִׁבְתָּה דְּנֹקָא אַעפ"י שְׁמִתְחַלֵּה נַעֲשֶׂה שְׁלוּחוֹ שְׁיַעֲשֶׂה כֹּל הַיָּמִים הַקְּצוּבִים בְּשִׁבְתָּה.

מ"מ אִינוֹ אָסוּר כִּינּוֹן שְׁאִינוֹ שְׁלוּחוֹ לַעֲשׂוֹת בְּשִׁבְתָּה דְּנֹקָא. תַּדַּע דַּל"כ קַבְלָן נְמִי לִיתְסַר שְׁהָרִי צְוֹנָהוּ לַעֲשׂוֹת דְּבָר כ' וְהוּא עוֹשֶׂה עַל פִּי בְּשִׁבְתָּה וְהָיִי שְׁלוּחוֹ וְאַעפ"י שְׁמִתְחַלֵּה שְׁכָר.

וְע"כ צ"ל דְּהַטַּעַם כִּינּוֹן שְׁאִינוֹ מְצוּנָהוּ לַעֲשׂוֹת בְּשִׁבְתָּה דְּנֹקָא לִית לָן בַּהּ לְפִי שְׁשִׁלְיָחוֹתוֹ הוּא מְד"ס וְלֹא אָמְרוּ אֲלֵא כְּשִׁאֲמַר לוֹ בְּפִירוּשׁ לַעֲשׂוֹת בְּשִׁבְתָּה. מִשָּׂא"כ כְּשִׁעוֹשֶׂה מִדַּעְתּוֹ עֲצָמוֹ בְּשִׁבְתָּה לִית לָן בַּהּ וְה"נ דְּכִנּוּתֵי שְׁהָרִי צְוֹנָהוּ לַעֲשׂוֹת רַק עֲשֶׂרָה יָמִים בְּאִיזוֹ יוֹם שְׁיִרְצָה וְהוּא מְעַצְמוֹ עוֹשֶׂה בְּשִׁבְתָּה וְאִינוֹ שׁוֹלְחוֹ כְּלָל לַעֲשׂוֹת בְּשִׁבְתָּה וְה"ל כְּדִין אֲגָרַת דְּסִי רמ"ז ס"ג: קִיצוּר.

מִיָּהוּ כְּשִׁעוֹשֶׂה הָא"י ע"ד לְקַבֵּל שְׁכָר דֵּה"ל כְּמוֹ מְקַח וּמְמַכֵּר י"ל דְּאִינוֹ שְׁיִיָּד זְכוּת לֹמַר שְׁנַעֲשֶׂה שְׁלוּחוֹ שְׁלֵא מִדַּעְתּוֹ וּבְדִלְיָקָה אַע"ג כַּה"ג ג"כ י"ל זְכוּת הוּא מ"מ בְּדִלְיָקָה הִתִּירוֹ כִּינּוֹן שְׁאִינוֹ אוֹמֵר לוֹ שְׁיִכְבֶּה.

וְעַפ"ז א"כ בְּשִׁכְרֵי יֵשׁ לְחַלֵּק מָה שְׁאָסְרוּ בִירוּשָׁלַיִם שְׁכִיר יוֹם אָף שְׁשׁוֹכְרוֹ בְּפַעַם א' לְיָמִים הִרְבֶּה י"ל זֶהוּ כְּשִׁלֵּא שְׁכָרוֹ לְיָמִים קְצוּבִים לְכֹן בְּכֹל יוֹם ה"ל שְׁלוּחוֹ מְחַדָּשׁ כִּינּוֹן דְּנִיחָא לִיהּ וְאִינוֹ מוֹנַעוּ אֲבָל בְּשִׁכְרוֹ לַעֲשֶׂרָה יָמִים עַד"מ וְהוּא מְעַצְמוֹ בּוֹחֵר לַעֲשׂוֹת בְּשִׁבְתָּה אִינוֹ חָשׁוּב שְׁלוּחוֹ כְּלָל בְּשִׁבְתָּה.

וּכְמוֹ בְּקַבְלָן: וְאִין לֹמַר דְּשִׂאנֵי קַבְּלוֹת מְשׁוּם דְּאַנְמֵן קוֹנָה בְּשִׁבְחַת כְּלֵי וְהַמְּלָאכָה קְנוּיָה לֹו מְמִשׁ עַד שְׁמִשְׁלָם לֹו הַבְּעָה"ב שְׂאָז קוֹנָה אוֹתָהּ מִמְּנָה וּא"כ כְּשִׁעוּשָׁה בְּשִׁבְחַת עוּשָׁה לְנַפְשׁוֹ. הָא לִיתָא דְּהָא אָנָן קוֹנָה בְּשִׁבְחַת כְּלֵי כַּמ"ש בַּח"מ ס' ש"ו ס"ב.

וְאֶפְיָלוּ לַפּמ"ש הַשְּׁ"ף שְׁם דְּהוּי ס' דְּדִינָא וְכִדְאִיתָא בַּא"ה ע"ס' כ"ח סט"ו. מ"מ הָא וְדָאֵי דְּגַם מ"ד אִין אָנְמֵן קוֹנָה בְּשִׁבְחַת כְּלֵי לֹא יַחְלוּק עַמ"ש ב"ה בְּמַשְׁנָה פ"ק דְּשִׁבְחַת (ד"יז) דְּמַתִּירִים לְתַת עוֹרוֹת לְעַבְדָן עִם הַשְּׁמִשׁ כֹּו בְּקַבְּלוֹת וְכ"ש מְדִין שְׁלִיחַת אֲגָרַת דְּהָא בְּשִׁלְיָחָא דְּאֲגָרַתָּא לַכ"ע לֹא אָמְרִינָן שְׁקוֹנָה בְּשִׁבְחַת כְּלֵי כְּדָגְרִסִּינָן בַּגַּמ' פ"ט דב"ק (דצ"ט ע"א) וּמוֹתָר לְשׁוֹלְחוֹ בְּקַצִּי לַכ"ע.

וְע"כ צ"ל דְּעִיקָר הַטַּעַם בְּקַבְּלוֹת הוּא מְשׁוּם שְׁפָכְרָא פְּסַק עֲמוֹ עַל כָּל הַמְּלָאכָה פְּיִסוּק א' וְאִינוּ מְצוּנְהוּ לְעִשׂוֹת עֵתָה וְגַם לֹא נִתְחַיֵּיב לְעִשׂוֹת בְּשִׁבְחַת דְּוָקָא וּלְכִיכָף גַּם שְׁעוּשָׁה בְּשִׁבְחַת וּבְשִׁלְיָחוֹתוֹ מ"מ אִינוּ שְׁלִיחוֹ לְשִׁיעֵשָׁה בְּשִׁבְחַת דְּוָקָא וְה"נ כְּשִׁשׁוּכְרוּ לְהַרְבֵּה יָמִים פְּגוֹן עֲשָׂרָה עַד"מ הָרִי ג"כ כְּכָר פְּסַק עֲמוֹ עַל כָּל הַיָּמִים פְּיִסוּק א' וְלֹא הִתְחַיֵּיב לְשִׁיעֵשָׁה בְּשִׁבְחַת.

וּא"כ כְּשִׁעוּשָׁה בְּשִׁבְחַת הִנֵּה מַה שְׁעוּשָׁה בְּזִמְנָא זֶה דְּוָקָא זֶהוּ אֲדַעְתָּי' דְּנַפְשָׁי' וְשָׂרִי וְאִין לֹמַר דְּשִׂאנֵי קַבְּלוֹת דְּכִדְיָדֵי דְּמִיָּא כְּדָאִיתָא ר"פ שְׁנֵי דַמ"ק (ד"א ע"ב) כִּי אוֹמַר אָנִי דְּפִי כְּדִידֵי' דְּמִי הִינְנוּ שְׂאִין הַמְּשִׁפִּיר מְצוּנְהוּ לְעִשׂוֹת בְּיוֹם זֶה דְּוָקָא כְּבִשְׁכִיר יוֹם וְגַם כְּכָר הִתְחַיֵּיב לְגוֹמְרָה וְשְׁנֵי טַעְמִים אֵלּוּ הֵם שְׁיִכִּים נְמִי בַּח"מ דְּשִׂאנֵי מְצוּנְהוּ לְשִׁיעֵשָׁה בְּשִׁבְחַת דְּוָקָא וְגַם כְּכָר הִתְחַיֵּיב לְעִשׂוֹת מְסַפֵּר יָמִים הַנְּ"ל.

רַק שְׁנִישְׂאָר חִילוּק א' בֵּין קַבְּלוֹת לַנ"ד דְּבְּקַבְּלוֹת אִם הַפּוֹעֵל הַקַּבְּלָן חוֹזֵר בּוּ יָדוּ עַל הַתְּחִתּוּנָה וְשָׁמִין לֹו מַה שְׁעַתִּיד לְעִשׂוֹת. מִשָּׂא"כ בְּשִׁכִיר יוֹם אֶפְיָלוּ לְיָמִים בְּמִסְפָּר יָכוֹל לְחִזּוֹר בּוּ מְתִי שְׁיִרְצָה וְאִין יָדוּ עַל הַתְּחִתּוּנָה דְּהָא פּוֹעֵל חוֹזֵר בּוּ אִפִּי בְּחִצֵּי הַיּוֹם וְכִדְפְּסַק רַב בַּפ"ו דב"מ (דע"ז ע"ב) וְכ"ה בַּח"מ ס' שַׁל"ג וְעִי' רַש"י שְׁם מְשׁוּם דְּבְּקַבְּלוֹת שְׁקַבְּלָא לְגַמּוֹר הַמְּלָאכָה עוּשָׁה לְנַפְשׁוֹ וְלֹא נִק' עֶבֶד לְעַבְדִּים (וְעִי' ש"ע שַׁל רַבִּינוּ ז"ל הַל' שְׁכִירוֹת סַעִי' כ"א וְצ"ע).

וּא"כ בְּקַבְּלוֹת הוּא כְּדִידֵי' יוֹתֵר מִבְּנֵי ד' יֵשׁ לֹמַר לְכַאוּרָה דְּוָקָא בְּקַבְּלוֹת שְׂרִי מַה"ט וְלֹא בַּח"מ ד' אָף בְּאַמַּת יֵשׁ לְדַחוֹת דְּלָאוּ מַה"ט אֲתִינָן עֲלֵהּ לְהִתֵּר דְּקַבְּלוֹת תַּדַּע דְּהָא בַּסִּי' רַמ"ז ס"ג בְּשִׁכְרוּ לְיָמִים דְּכָר קַצוּב לְכָל יוֹם מוֹתָר לְשׁוֹלְחוֹ בְּאֲגָרַת וְאֶפִּי' לַפּמ"ש רַבִּינוּ ז"ל בַּקו"א ס' רַמ"ג סַק"א.

דְּהֵתָם ה"ט מְשׁוּם דַּכָּה"ג מִיְקָרִי קַבְּלָן מְשׁוּם דְּהֵתָם קַבְּלָן עֲלִיוּ כָּל הַמְּלָאכָה שְׁבֻדָּאֵי לֹא יַחְזִיר בּוּ בְּאַמְצַע הַדְּרָף וְכ"כ בַּש"ע שַׁל ס' רַמ"ז ס"ז וְז"ל וְאָף שְׁשִׁכְרוּ לְיָמִים אִינוּ דוֹמָה לְשִׁכִיר יוֹם הוּאִיל וְקַבְּלָן עֲלִיוּ כָּל מְלָאכַת הוֹלְכַת הָאֲגָרַת ה"ז דוֹמָה לְקַבְּלָן עַכ"ל.

וּא"כ י"ל דְּוָקָא הֵתָם שְׂרִי וְלֹא בְּשִׁכְרוּ לְיָמִים בְּמִסְפָּר מ"מ מַמ"ש דוֹמָה לְקַבְּלָן דוֹמָה דְּוָקָא וְלֹא קַבְּלָן גְּמוֹר וְכֵן בַּקו"א שְׁם כ' שְׁבֻדָּאֵי לֹא יַחְזִיר בּוּ כו' נ"ל דַּס"ל דְּאִינוּ קַבְּלָן גְּמוֹר לְעַנְיָן שְׂאֵם חוֹזֵר בּוּ יְהִי יָדוּ עַל הַתְּחִתּוּנָה.

וְהַטַּעַם מְשׁוּם דְּקַבְּלָן גְּמוֹר הִינְנוּ שְׂאִין עֲבוּדָתוֹ תְּלוּי' בְּיָמִים פְּלָל וְכַמ"ש בְּמִרְדְּכֵי פ' הָאֲנָמְנִין רַסִּי' שַׁמ"ו ב' ר' יוֹאֵל וְז"ל שְׂאִינוּ קוֹרָא קַבְּלוֹת אֶלָּא אֲדָם הַמְּקַבְּלָא קְמָה לְקַצֵּר

הן לזמן מרובה הן לזמן מועט לכשיגמור יתן לו פל שְׁכָרו עכ"ל וכ"מ בהגמיי"י פ"ט מה' שְׁכִירוֹת אוֹת ה' ונ"ל אם שְׁכָרוֹהוּ לְלִמּוֹד פֶּל הַסֵּפֶר או חֲצָיו וְלֹא קָבְעוּ לוֹ זְמַן וְיָכוֹל לְהַתְּבַטֵּל בְּשִׁירָצָה אִזּוּ נִדְאֵי חָשׁוּב בְּקַבְּלָן עכ"ל.

אלמא דשְׁכָרוֹהוּ לְלִמּוֹד פֶּל הַסֵּפֶר לְחֹד לֹא מְהִי לְהִיּוֹת קַבְּלָן אא"כ אֵינּוּ תְּלוּי בְּזְמַן ג"כ דְּהֵיִינוּ שְׁבִין שְׁיִגְמוֹר לְזְמַן מְרֻבָּה וּבִין שְׁיִגְמוֹר לְזְמַן מוּעָט יתן לוֹ פֶּל שְׁכָרוּ בְּשָׁנָה אִזּוּ נק' קַבְּלָן וְהֵיִינוּ כמ"ש הַמְּרַדְכֵי וּמִשְׁמַע דְּכָל שְׁשָׁכְרוּ מִתְּרַבָּה לְפִי הֵימִים אֵינּוּ נק' קַבְּלָן מִיְהוּ ראי' זו יֵשׁ לְדַחֲוֹת דְּהַגְמִי"י לֹא אֶתָּא אֶלָּא לְאַפּוּקֵי אִם קָבְעוּ לוֹ זְמַן מְיֻחָד לְוֹמֵר שְׁיִמִּים אֵלּוּ דְּנֻקָּא יְלִמּוֹד כְּגוֹן יְמוֹת הַשָּׁנָה או יְמוֹת הַחֹרֶף דְּנֻקָּא כְּנֻהַג בְּמַדִּינֹת אֵלּוּ שְׁאִין הַמְּלַמֵּד יָכוֹל לְבַטְלָם וְלְלִמּוֹד אַח"כ תַּחְתִּיָּהֶם מְשׁוּם דְּהַבְּיָטוּל הֵנִי פְּסִידָא דְּלֹא הֶדְר בְּכַה"ג הוּא דַּנְק' פּוֹעֵל וְלֹא קַבְּלָן.

משא"כ אם יש לו רשות ללמוד באיזו יום שירצה אעפ"י ששְׁכָרוּ לְפִי חֲשַׁבּוֹן הֵימִים י"ל דַּנְק' קַבְּלָן מֵאַחַר שְׁקַבְּלָן עָלָיו לְגַמּוֹר לְלִמּוֹד הַסֵּפֶר או חֲצָיו וְכַדִּין הוֹלֵכֵת הָאֲגָרָת שְׁבָסִי רמ"ז ס"ג ה"ל: קיצור.

שְׁאִין לְוֹמֵר דְּטַעֲמָא דְּקַבְּלָנוֹת הוּא מְשׁוּם דְּאֶנְשֵׁי קוֹנָה בְּשַׁבַּח כְּלִי. דְּהָא גַם מ"ד אֵין אֶנְשֵׁי קוֹנָה בְּשַׁבַּח כְּלִי מִתִּיר בְּשַׁבַּח בְּקַבְּלָנוֹת.

ואם משום בקבולנות כשהקבולן חוזר בו ידו על התחונה משא"כ בשְׁכִיר יום. י"ל זֶה אֵין נִפְקוּיָא דְּהָא הָכָא גְּבִי שַׁבַּת נק' קַבְּלָן לְעַנְנֵי אֲגָרָת אִף שְׁשָׁכְרוּ לְפִי הֵימִים וּבְכַה"ג י"ל דְּאֵין יָדוּ עַל הַתְּחֻנָּה: ז אָבֵל מ"מ יֵשׁ עוֹד רְאָיָה מִפְּרַש"י בְּקַדוּשֵׁין (דמ"ח ע"ב) ד"ה וְהָכָא בְּאֶנְשֵׁי קוֹנָה כו' כְּלוּמַר הָכָא בְּשַׁלֵּא הַתְּנָה לְהִיּוֹת שְׁכִיר יָמִים אֶלָּא קַבְּלָן שְׁקַבְּלָן עָלָיו לְגַמּוֹר הַמְּלָאכָה בְּכַדְוָךָ עכ"ל.

משמע דְּקַבְּלָן לֹא הֵנִי אֶלָּא בְּשְׁקַבְּלָן עָלָיו לְגַמּוֹר הַמְּלָאכָה בְּכַדְוָךָ וְכַדְוָךָ דְּהֵיִינוּ בְּסָכוּם יְדוּעַ שְׁלֵא יִשׁוּנָה מִשְׁא"כ בְּשְׁכִיר יָמִים שְׁשָׁכְרוּ לְפִי הֵימִים אע"פ שְׁקַבְּלָן עָלָיו לְגַמּוֹר הַמְּלָאכָה לֹא הֵנִי קַבְּלָן וּבְאַמַּת שְׁהוֹכְרַח לְפָרֵשׁ כֵּן דְּהָא בְּרִייתָא מִיְיָרִי בְּאַמְרָה לוֹ עֲשֵׂה לִי שִׁירִים וּנְזִמִּים וְטַבְעַת וּמִשְׁמַע שְׁקַבְּלָן עָלָיו לְגַמּוֹר אוֹתָם וְאַפ"ה אִם הוּא בְּשְׁכִירוֹת דְּהֵיִינוּ בְּשְׁכִיר יוֹם לֹא נק' קַבְּלָן אא"כ קַבְּלָן עָלָיו בְּסָכוּם יְדוּעַ דְּהֵיִינוּ אֶנְשֵׁי וְכֵן יֵשׁ לְהוֹכִיחַ עוֹד בְּיוֹתֵר מְהָא דְּאֶמְרִינֵן בְּגַמ' בַּפ"ט דְּב"ק (דצ"ט ע"א) לֹא צְרִיכָא דְּאֲגָרִי לְבִיטְשֵׁי בִיטְשָׁא בִיטְשָׁא בְּמַעֲתָא דְּהֵיִינוּ שְׁכִירוֹת.

ופירש"י דְּכִינּוֹן שְׁהַתְּנָה עִמּוֹ סָכוּם הַדְּרִיכוֹת פֶּל דְּרִיכָה בְּמַעֲהָ שְׁכִיר יוֹם הוּא וְלֹא קַבְּלָן עכ"ל. וְאִף שְׁהַתְּוֹס' שָׁם תְּמָהוּ ע"ז דמ"מ קַבְּלָן הוּא [וְלֹא] שְׁכִיר יוֹם.

נ' דְּלֻק"מ עַל פִּירֵש"י דְּלְשִׁיטְתֵי אֲזִיל בְּקַדוּשֵׁין דַּס"ל דְּכָל שְׁאִין שְׁכָרוּ בְּסָכוּם יְדוּעַ בְּכַדְוָךָ וְנֻקָּא לֹא נק' קַבְּלָן אֶלָּא שְׁכִיר. וא"כ כ"ש הֵיכָא שְׁשָׁכְרוּ לְפִי הֵימִים שְׁאִינוּ נק' קַבְּלָן וְאִף לַפ"ד הַתְּוֹס' שָׁם דַּס"ל דְּאֲגָרִי לְבִיטְשֵׁי נק' קַבְּלָן.

מ"מ י"ל דְּשְׁאֵנֵי הָכָא שְׁאִינוּ תְּלוּי בְּיָמִים אָבֵל פֶּל הֵיכָא שְׁשָׁכְרוּ תְּלוּי בְּיָמִים י"ל דְּמוֹדוֹ דַּנְק' שְׁכִיר יוֹם אע"פ שְׁקַבְּלָן עָלָיו לְגַמּוֹר הַמְּלָאכָה וְהֵיכָא מִשְׁמַע קַצָּת מ"ש סד"ה דְּאֲגָרִי לְבִיטְשֵׁי וְא"ת וְאַמַּי לֹא תִּירָץ דְּבְשְׁכִיר יוֹם עֲסָקִינֵן.

ובבבֵּרֵייתָא מִשְׁמַע דְּמִיִּירֵי בְּשִׁקְבֵּל עֲלֵיו לְגַמְרָא הַמְּלָאכָה דְּתַנְיָא הַנּוֹתָן טְלִיתוֹ לְאַנְמָן וְגַמְרוֹ כו'. ואעפ"כ אם שְׁכָרוּ תְלוּי בְּיָמִים נִיחָא לְהוּ לְהַתּוֹס' דְּהוּי שְׁכִיר וְלֹא קַבְּלָן מִיהוּ זֶה אֵינוֹ דְּהָא הַתּוֹסְפוֹת כ' וי"ל מִשּׁוּם דְּקַתְנֵי וְגַמְרָא וְהוּדִיעוּ וּבְשִׁכִיר יוֹם מָאִי הוּדְעָה אִיכָא עכ"ל.

וְאִי אֵיתָא הָרִי שְׁפִיר שְׁיִיךְ וְגַמְרָא וְהוּדִיעוּ דְּהָא קַבְּל עֲלֵיו לְגַמְרָא הַמְּלָאכָה כְּנֻלָּה רַק שְׁשִׁכְרוּ לְשֵׁלֶם לְפִי הַיָּמִים א"ו הַתּוֹסְפוֹת מְפָרְשִׁים שְׁכִירֵי יוֹם כְּפִשּׁוּטוֹ וְשֵׁלֶם אֵלֹא קַבְּל עֲלֵיו לְגַמְרָא הַמְּלָאכָה.

אָבֵל רַש"י לָא ס"ל כֵּן אִפִּי בְּאַגְרֵי לְפִי הַבֵּיטְשָׁא וּכ"ש בְּשִׁשְׁכָרוּ לְפִי הַיָּמִים דְּגָרַע מְאָגְרֵי לְבִיטְשֵׁי דְלִפְרֵש"י פ"ט דב"מ חָשׁוּב ג"כ קַבְּלָן וְהֵינּוּ מִשּׁוּם שִׁי"ל דְּמָה שְׁאִין סְכוּם שְׁכִירוֹתוֹ יְדוּעָה אֵינוֹ מַעְלָה וּמוֹרִיד לְשֵׁלֶם יְהִי נִק' קַבְּלָן דמ"מ קַבְּל עֲלֵיו לְגַמְרָא הַמְּלָאכָה אָבֵל בְּעִי' שְׁלֹא יְהִי שְׁכָרוּ לְפִי הַיָּמִים שְׁנֵהוּ דוּמָה לְעָבֵד וּלְשִׁכִיר שְׁמִשְׁכִיר א"ע לְמַסְפָּר יָמִים וְשָׁנִים וְכֵן מְבֹאָר לְהַדְיָא (בְּמַע"מ) בְּפִלְפוּלָא חֲרִיפְתָּא] שָׁם ס"ק מ"ג בְּעֵינָן עֲשֵׂה לִי נְזָמִים כו' כְּלוּמַר וּבְהַתְנָה עֲלֵיו לְהֵיוֹת שְׁכִיר יָמִים דְּלֹא שְׁיִיךְ שְׁיִקְנָה בְּשִׁבְחָא כְּלִי דְשִׁכֵר פְּעוּלְתוֹ לְיָמִים הוּא וְדָאָנְמָן קוּנָה לֹא שְׁיִיךְ אֵלֹא בְּאַנְמָן קַבְּלָן שְׁקַבְּל עֲלֵיו לְגַמְרָא הַמְּלָאכָה בְּקָדָה וְכָד כו' וּכְפִרְש"י בְּקִדּוּשֵׁינָן (מ"ח) עכ"ל.

וּבְנֻדָּא דְּמִיִּירֵי בְּקַבְּל עֲלֵיו לְגַמְרָא הַמְּלָאכָה וְזֵהוּ וּבְהַתְנָה עֲלֵיו לְהֵיוֹת כו'. וְעוּד דַּאל"כ אֵלֹא בְּשִׁכִיר יוֹם גְּמוּרָא לְל"ל מְרַש"י.

הָא מוּכַח בְּגַמ' ב"מ (ק"ב א') דְּאֵינוֹ קוּנָה דְּמַש"ה הַבְּעֵי' רַק בְּקַבְּלָנוּת אִי עוֹבֵר מִשּׁוּם דְּקוּנָה וְאֵילּוּ בְּשִׁכִיר יוֹם כְּתִיב בְּקִרָא דְּעוֹבֵר כו' וּמְפֹרָשׁ בְּמִשְׁנָה. וּפִירוּשׁוֹ מְוַכַּח בְּדַבְרֵי הָרַא"ש דַּאל"כ יְהִי קִשְׁיָא קוּשְׁיָת הִיש"ש פ"ט דב"ק סְסִי' כ"א דְּאַפְי' אִם פְּלִיגֵי בִישְׁנָה לְשִׁכִירוֹת וּרְבָנָן סְבָרֵי יְשְׁנָה לְשִׁכִירוֹת כו'.

מ"מ גְּדִיִּיק דְּמַמ"נ ס"ל לְרַבְּנָן דְּאִין אֲנָמָן קוּנָה כו' וְא"כ הִלְכָה כְּרַבְּנָן. וְעִי' ט"ז בַּא"ע ס'י כ"ח שָׁם שְׁכ' שְׁקוּשְׁיָת הִיש"ש עַל הָרַא"ש אִין לִיִּישֵׁב וְלֹא רָאָה דְּבָרֵי (הַמַּע"מ) הַפְּלְפוּלָא חֲרִיפְתָּא] שְׁלִדְבָרֵיו אִין כְּאִין קוּשְׁיָא כְּלָל דִּי"ל דְּמִיִּירֵי שְׁקַבְּל עֲלֵיו לְגַמְרָא הַמְּלָאכָה.

אָבֵל שְׁכָרוּ מְשַׁתְּלֵם לְפִי הַיָּמִים וְאִין לוֹ דִּין אֲנָמָן שְׁיִהֵי' קוּנָה בְּשִׁבְחָא כְּלִי וְעִי' ש"ף ס'י ש"ו ס"ב שְׁהַקְשָׁה עַל הַמַּע"מ דַּא"כ הִדְרָא לְדוּכְתֵי' הוּכַחַת הָרִי"ף מְדַקְאָמַר רַבָּא דְכ"ע אִין אֲנָמָן קוּנָה וְלֹא קָאָמַר דְכ"ע אֲנָמָן קוּנָה וְשַׁא"ה דְּמִיִּירֵי בְּשִׁכִיר יוֹם ש"מ דס"ל דְּהַלְכָתָא הָכִי וְיִשׁ לִיִּישֵׁב שְׁבָאָמַת דוּחַק הוּא לְהַעֲמִיד הַבְּרֵייתָא בְּשִׁכִיר יוֹם דְּהָא עֲשֵׂה לִי נְזָמִים כו' קַתְנֵי שְׁקַבְּל עֲלֵיו לְגוּמְרָם וְצ"ל דְּמִיִּירֵי בְּקַבְּל עֲלֵיו לְגוּמְרָם וּשְׁכָרוּ לְפִי הַיָּמִים דְּבַכָּה"ג נְמִי הָיִי שְׁכִיר יוֹם כַּמַּע"מ.

וְכִינּוּן דְּדוּחַק לְהַעֲמִיד הַבְּרֵייתָא בְּכַה"ג מַש"ה י"ל דְּאִין רַאִי' מִמָּה שְׁלֹא הַעֲמִיד רַבָּא בְּרֵייתָא בְּכַה"ג. וּמ"מ לְעֵנָן דִּינָא מְסִיק הָרַא"ש שִׁי"ל דְּאֲנָמָן קוּנָה וְהַבְּרֵייתָא מְיִירֵי בְּכַה"ג.

וְעַכ"פ מְבֹאָר דְּלִדְיָא ס"ל לְהָרַא"ש דְּשְׁכָרוּ לְיָמִים אַע"פ שְׁקַבְּל לְגַמְרָא הַמְּלָאכָה נִק' שְׁכִיר יוֹם וְלֹא קַבְּלָן וּכַמַּע"מ ע"ש: קִיצוּר מְפִרְש"י קִדּוּשֵׁינָן (מ"ח א') כְּשִׁשְׁכָרוּ לְפִי הַיָּמִים אִף שְׁקַבְּל עֲלֵיו לְגַמְרָא כְּלָל הַמְּלָאכָה אִין לוֹ דִּין קַבְּלָן.

וכ"מ לפירושו פ"ט דב"ק (דצ"ט א') וכ"ד המע"מ, ובגוה מסולק קושיות היש"ש פ"ט דב"ק ססי"כ א על הרא"ש: ח מיהו דעת מהרש"א בפ"ב דקדושין דמ"ח ב' דבשקבל עליו לגמור כל המלאכה אעפ"י ששכרו לימים נק' קבלן שהרי מהרש"א כ' שם שא"א להעמיד ברייתא הנ"ל בשכיר יום דקתני עשה לי שירים ונזמים משמע בקבלן ולא בשכיר יום והמשמעות הנה הוא משום דקתני עשה ר"ל שקבל עליו לגמור המלאכה.

ואי איתא כמש"ל לדעת המע"מ דכל ששכרו לימים אע"פ שקבל עליו לגמור המלאכה נק' שכיר יום לא משמע מידי א"ו דס"ל דשכיר יום אינו אלא פשלא קבל עליו לגמור המלאכה וזה א"א להעמיד בברייתא משום דקתני עשה כו' מיהו יש לדחות פי"ל דגם בקבל עליו לגמור המלאכה ושכרו לימים דוחק להמהרש"א לפרש פן הברייתא וצ"ע דהא מפרש"י שהבאתי למעלה פלומר הכא פשלא התנה להיות שכיר יום כו' משמע דעד הכא הנה ס"ד דמיירי בשכיר יום ועק"נ שם ס"ק ל"א יישב ג"כ פי' המע"מ וגם לדבריו משמע שלדינא עכ"פ כמש"ל לפ"ד המע"מ שפששכרו לימים אינו נק' קבלן אע"פ שקבל עליו לגמור המלאכה.

ויש עוד להביא ראיה לדין זה ממ"ש בתה"ד סי' שכ"ט ונ"ל ונראה דנ"ד קבלנות הוא ואע"ג דבימי הבציר קצבתו ידוע ואינו משונעבד רק זמן הנה מ"מ הואיל ואינו קוצב לו שכר לפי הימים או השבועות או החדשים דאינקלעי המלאכה חשוב קבלנות כמו קמה לקצור דימי הקציר נמי ידועים הם עכ"ל.

ומיירי בקבל עליו לגמור המלאכה לתקן עשרה חביות יין ואעפ"כ טעמא משום דאינו קוצב לו שכר לפי הימים מש"ה נק' קבלן אבל אם הי' קצבתו לפי הימים משמע דלא הי' לו דין קבלן ואין לדחוק לומר דשא"ה משום שמי הבציר ידועים ובכה"ג דנקא הוא דאילו שכרו לפי הימים לא נק' קבלן פינון שפחויב לעשות ימים אלו דנקא וא"א לו לשנות מיום ליום וגם שכרו לפי הימים.

אבל בעלמא היכא שבידו לשנות ולדחות מיום ליום נק' קבלן אע"פ ששכרו לפי הימים כל שקבל עליו לגמור המלאכה הא בנרקא דהא גם בימי הבציר הרי הם נמשכים פמה ימים רבים.

וא"כ מלאכת עשרה חביות יין יוכל לדחות ולשנות מיום ליום אחר ואעפ"כ אם שכרו לפי הימים לא נק' קבלן. ובלא"ה אין זו סברא לחלק דס"ס קיבל עליו לגמור המלאכה ועכצ"ל דה"ט לא סגי בששכרו לפי הימים כו'.

העולה מזה שדעת המרדכי בפ' האומנין (ואפשר גם דעת הגמ"י פ"ט מהל' שכירות) ורש"י בקדושין (דמ"ח ב') ובב"ק (דצ"ט ע"א) וקרא"ש והמע"מ והק"נ והתה"ד סי' שכ"ט דכששכרו לפי הימים אע"פ שקבל עליו לגמור המלאכה אינו נק' קבלן אלא שכיר וא"כ פשחוזר בו אין ידו על התחונה.

וגם הסברא נוטה לזה מבחוץ דידו על התחונה היינו ששמין לו מה שעתיד לעשות ופוחתים ממה שעשה והינו בשקצב בסכום ידוע וידוע פמה מבקשים פעת. משא"כ בששכרו לימים מי יודע פמה ימים יתמשך שיפחתו כזה מימים שעשה ואע"פ שאין זה ראיה מ"מ פבר נת' פמה ראיות מדברי הפוסקים לזה.

וכינן שפן הא דקי"ל בסי' רמ"ז ס"ג דבשכרו לימים דבר קצוב לכל יום אלא שאין מקפיד עמו מתי ילך דינו קבולן עי' א"ר שם ורבינו ז"ל דלא כמי"ט אפי' לפמ"ש רז"ל משום דקיבל עליו לגמור המלאכה הא אעפ"כ אין לו דין קבולן גמור מעיקר הדין שאם חוזר בו אין ידו על התחוננה וכדין פועל ושכיר יום.

וא"כ צ"ל דלאו מה"ט אתינן עלה אלא משום טעמי הנ"ל שנת"ל דדמי בהו לקבולות ולא לשכיר יום משום שכבר פסקו עמו הבעה"ב על כל הימים פסיקה א' ואין מקפיד עמו מתי ילך ולא התחייב שיעשה בשבת וה"ט ישנם נמי בשכיר לימים רבים במספר דבר קצוב לכל יום ואינו מקפיד עמו מתי יעשה וכנ"ל.

וכבר נת' היטב ההפך בין זה דשרי ובין שכרו לימים סתם בלי מספר אע"פ שקצב עמו עבור כל יום שיעשה דבר קצוב והנשפך הולך ועושה ממילא בשבת שאסור וצריך למחות בידו כמ"ש רבינו ז"ל בסי' רמ"ג ס"ד משום דהתם בעה"ב יכול לחזור בו שלא יעשה בשבת (וגם אפילו ל' חזרה לא שייך כמ"ל) והוי כמצווה לעשות בשבת מאחר שאינו מוחה.

משא"כ בשכרו לימים במספר וכנ"ל: קיצור: ומהרש"א לא ס"ל פן. ובתה"ד סי' שכ"ט משמע כמ"ש דאין לו דין קבולן.

וכינן שאעפ"כ מבואר בסי' רמ"ז ס"ג דלענין שבת חשיב קצץ וקבולן. א"כ הה"נ בנד"ז ועי' עוד מש"ל ס"ג: סימן למד [על ענין הנ"ל] לענין שליחות אפילו ידענו דניחא ליה פיון שאין ממנה אותו בפירוש לשליח לא נעשה שלוחו וכמ"ש הרשב"א בחי' בגדרים שם בהא דמבעי' לן התם תורם משלו על של חבירו אם א"צ דעת בעלים משום דזכות הוא לו וז"ל קשיא לי דהא שליחות לאו משום דניחא לי' או לא ניחא לי' אלא גזה"כ הוא דמה אהם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם.

ומדע לה ששרי האומר לחבירו צא ותרום לי הלה ומצאו תרום למ"ד חזקה אין שליח עושה שליחותו אמרי' בפ"ק דחולין (די"ב) שאינו תרום דדילמא אינש אחרניא שמע והלה ותרום ורחמנא אמר מה אהם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם ואע"ג דהתם ניחא לי' שיתקן את פניו וי"ל דתורם משלו על של בעל הפרי שאני דלא בעי שליחותו לדעת אלא בתורם משל בעל הפרי על של בעל הפרי אבל בתורם משלו על של בעה"כ פיון שאינו של בעה"כ לא בעי שליחותו ממש ואין הדבר תלוי אלא אי זכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו עכ"ל.

מבואר מדבריו דהיכא דלא שייך ה"ט דזכות הוא לו פגון שיש בזה צד חובה ג"כ דאז אינו אלא משום שליחותו ושליחות לא הוי אא"כ מדעתו ממש דהיינו דשני' שליח אבל ניחא לי' לחוד לא מהני ולא הוי שליח בזה.

ולכאורה נראה דאפי' גילה דעתו דניחא לי' כל שלא אמר לו שיעשה לא נעשה שלוחו והיינו דמה"ט התירו לומר בדליקה כל המכבה אינו מפסיד פדאיתא במס' שבת (דקכ"א ע"א). והיינו משום דכה"ג לאו שליחות הוא וכדאי' בר"פ המדיר (ד"ע ע"א) בענין כל הן אינו מפסיד (דשרי משום דפרנס לא נעשה שלוחו עי"ז פדאמר ה"כ) וכי אמר ה"כ לא שליחותיה קא עביד והתנו מי שהיה מושלך בבור ואמר כל השומע קולו יכתוב גט

לְאַשְׁתּוֹ הָרִי אֱלוֹי יִכְתְּבוּ וַיִּתְּנוּ (וּבִנְתִינָהּ לִכ"ע בְּעֵינֵינוּ שְׁלִיחוֹת מִמֶּשׁ עִי' פ"ב דְּגִיטִין דְּכ"ב ע"ב וּדְכ"ג ע"א) הִכִּי הַשְׁתָּא הֵתָם קְאָמַר יִכְתְּבוּ (לְשׁוֹן צְנוּנָאָה לְשׁוֹמְעָ אֶת קוּלוֹ) הִכָּא מִי קְאָמַר יְזוּן עַכ"ל.

וְהָרִי גַם בְּכָל הַזֶּן אֵינוֹ מִפְסִיד אֵיפָא גִילוּי דְעֵתוֹ מִמֶּשׁ דְּנִיחָא לִיהִ רַק שְׁאֵינוֹ מְצַוְנָה בְּפִירוּשׁ וְלֹא נִחְשָׁב שְׁלִיחַ עִי"ז הַגִּילוּי דְעֵת וּבְאֹמַר פֶּל הַרוּצָה לְתַרְוּם יְבוּא וַיִּתְּרוּם לְפִי הָר"ן בְּנִדְרִים (דל"ו ע"ב) מִשְׁמַע ג"כ דְּאֵין זֶה שְׁלִיחוֹת גְּמוּר וּמ"מ בְּתַרוּמָה מְהִינִי דְלִגְבֵי תַרוּמָה בְּגִילוּי דְעֵת בְּלַחוּד דְּנִיחָא לִיהִ סְגִי.

וּכ"נ מְדַבְּרֵי הָרָא"ש שְׁם בְּפִירוּשׁוֹ שְׁפַתָּב דְּדַעַת אֵיפָא שְׁלִיחוֹת לֵיפָא וּכ"נ לְפִי הַתִּירוּץ הַשְּׁנִי שֶׁל הַתּוֹסְפוֹת בְּגִיטִין פֶּרֶק הַתְּקַבֵּל דְּס"ו ע"א) סְד"ה פֶּל הַשׁוֹמֵעַ. אָמְנָם לְתִירוּץ רֵאשׁוֹן דְּתוֹסְפוֹת שְׁם חָשׁוּב זֶה שְׁלִיחוֹת וּכ"ה לְפִרְש"י בְּנִדְרִים שְׁם דְּחָשׁוּב שְׁלִיחוֹת אֲלָא גְבִי מְוַדַּר הַנָּאָה לֹא חָשׁוּב הַנָּאָה יַעו"ש.

וְעֵינֵן בְּב"ש ס' קמ"א סעי' י"ט ס"ק כ"ז הִבִּיא ב' שְׁטוֹת אֱלוֹי וּמָה שְׁהַקְשָׁה עַל תִּירוּץ רֵאשׁוֹן דְּתוֹסְפוֹת לְפַע"ד לְק"מ דְּלָא דְמִי לְתַרוּמָה דְּתוֹרָם מְשַׁל בְּעַל הַפְּרִי ע"כ אֵין זֶה הַנָּאָה פֶּלֶל כְּמַבְנֵאָר שְׁם הַטַּעַם בְּפִרְש"י.

אֲבָל הִכָּא דְהָאִישׁ הַזֶּן נוֹתֵן מְשַׁלוֹ עַל סְמָךְ דְּבָרֵי הַבַּעַל זֶהוּ הַנָּאָה מִהַבַּעַל לְהַאֲשָׁה. וְלָכוֹן אִפ"ל דְּגַם בְּדִלְיָקָה שְׁהַתִּירוֹ לֹא מְכַבֵּה אֵינוֹ מִפְסִיד לֹא דְהַתִּירוֹ אִיסוּר שְׁלִיחוֹת לֹא"י.

אֲלָא דְכַה"ג לֹא חָשׁוּב שְׁלוּחוֹ וְאֵע"ג שְׁאֵין לָךְ גִּילוּי דְעֵת גְּדוֹל מְזַה דְּנִיחָא לִי בְּכִיבוּי זֶה וְאֵינוֹ סְהַדֵּי דְּנִיחָא לִי מ"מ נִיחָא לִי לֹא מְהִינִי בְּמִדְּי דְּצָרִיךְ שְׁלִיחוֹת לְהִיּוֹת נְעֻשָׁה שְׁלוּחוֹ עִי"ז וְהִכָּא צָרִיךְ שְׁלִיחוֹת מְשׁוּם שְׁאֵינוֹ זְכוּת גְּמוּר שְׁהִיא"י עוֹשָׂה ע"ד לְקַבֵּל שְׁכָר כְּדָאִי בְּגַמ' שְׁם אֲדַעַתִּי דְּנִפְשִׁי קָא עֲבִיד.

וְאַף אֵת"ל דְּחָשׁוּב זְכוּת גְּמוּר מ"מ לֹא שְׁיָיֶךְ פֶּאן זְכִיָּה דְּזְכִיָּה הִיָּינוּ שְׁזוּכָה לוֹ דְּבָר. וְהִכָּא אֵינוֹ זוּכָה לוֹ רַק מְכַבֵּה וְע"כ אֵינוֹ אֲסוּר רַק אִם יֵשׁ שְׁלִיחוֹת וְהִכָּא אֵין זֶה שְׁלִיחוֹת וְהָא דְלָא הַתִּירוֹ כֵּן בְּשַׁאָר אִיסוּרֵי שְׁפַתָּב כְּדָאִי בְּר"פ הַמְדִיר הִיָּינוּ מְשׁוּם שְׁיֵישׁ קֶצֶת שְׁלִיחוֹת פְּלִלִי בְּאֹמְרוֹ פֶּל הַמְכַבֵּה כו' וְאֵילוֹ הִי אֹמַר כֵּן לִיחִיד אִם תְּכַבֵּה לֹא תִפְסִיד הִי בְּזֶה שְׁלִיחוֹת גְּמוּרָה כְּמ"ש הַפּוֹסְקֵי שְׁם גְּבִי אִם תְּזוּן לֹא תִפְסִיד רַק מְשׁוּם שְׁאֹמַר בְּל' רַבִּים וְלֹא רָצוּ לְהַתִּיר זֶה רַק בְּצַוְרָךְ גְּדוֹל דְּהִיָּינוּ בְּדִלְיָקָה וְצ"ע גְּבִי דְלִיקָה בְּדִין אִם תְּכַבֵּה לֹא תִפְסִיד דְּלֹא מְצַאֲתִי זֶה בְּב"י בֵּא"ח ס' ש"ל"ד וְלֹא בְּמ"א שְׁם.

אֲבָל נִיחָא לִי לְבַד לֹא הוּי שְׁלִיחוֹת וּכ"ד סה"ת שְׁהַתִּיר לֹא"י מְדוּעַ לֹא עֲשִׂיתָ הָאִשׁ בְּשַׁבָּת שְׁעַבְרָה כו' כְּמ"ש בְּש"ע ס' ש"ז ס"ב וְע"ש בְּט"ז סק"ב וּבְהַרְמ"א סְסִי' ש"ז סכ"ב בְּהַג"ה וּלְפ"ז י"ל הָא דְהַדְלִיק אֶת הַנֵּר בְּשַׁבִּיל יִשְׂרָאֵל אֲסוּר הִיָּינוּ מְשׁוּם שְׁהוּא זְכוּת גְּמוּר כִּי אֵין דְּרָךְ לְשַׁלֵּם עֲבוּר זֶה כְּבְדִלְיָקָה וְלָכוֹן הוּי שְׁלוּחוֹ גַם בְּלֹא דְעֵתוֹ וְצִוּוּוּ כִּי זַפִּין לְאָדָם כו'.

וְא"כ י"ל דְּכְשֶׁמְשַׁלְמִי שְׁכָר עֲבוּר זֶה שְׁרִי כְּשִׁאֵינוֹ מְצַוְנָה לוֹ וְזֶהוּ דְעֵת הַק"נ סְפַט"ז דְּשַׁבָּת ס"ק כ"ו מְשׁוּם דְּאֵז אֵינוֹ זְכוּת וְשְׁלִיחוֹת לֹא הוּי אִפִּי נִיחָא לִי כְּנ"ל וְא"צ לְחִילוּק שֶׁל סה"ת מְשׁוּם שְׁגוּפּוֹ נְהַנָּה כו' דְּבִלֵּא"ה א"ש דְּאֵין דְּרָךְ לְשַׁלֵּם עֲבוּר זֶה וְקֶצֶץ לֹא מְהִינִי

מאחר שאומר לו בפירוש לעשות בשבת א"כ הני שלוחו ממש: קיצור היכא דבעי שליחות לא מהני מה שינדענו דניחא לי' שיעשה הדבר עד שיאמר לו בפירוש. באפילו גילוי דעת לא מהני. כדמוכח מדין כל הון אינו מפסיד ר"פ המדיר.

ונהו דין כל המכבה אינו מפסיד. לפ"ז בהדליק הגר על סמך שישלם לו ש"כר י"ל מותר ליהנות לאורו פשלא צוה לו בפירוש שיעדליק: ב ויש להביא עוד ראיה לזה ולדברי הרשב"א ה"ל מהא דגרסי דב"מ (פ"ב דכ"ב ע"א) הרי שירד לתוך שדה של חברו וליקט ותם שלא ברשות כו' אם בא בעה"ב ומצאו ונאמר לו פלך אצל יפות ונמצאו יפות מהן תרומתו תרומה.

ומקשה מזה לאב"י דס"ל יאוש שלא מדעת לא הני יאוש ולא אמרינן פיון דלכי ידע מיאש מעיקרא נמי הני יאוש. א"כ כי נמצאו יפות מהן תרומתו תרומה אמאי בעידנא דתרם לא הני ידע אעכ"ל פיון דלכי ידע ניחא לי' אמרינן מעיקרא נמי ניחא לי' ולענין יאוש נמי כו' ותרגם שם רבא אליבא דאב"י דמירי הברייתא בדשוויי' שלים.

ואמרינן שם ה"נ מסתברא דאי ס"ד דלא שוי' שלים מי הנה תרומתו תרומה וקא אתם גם אתם אמר רחמנא לרבות שלוחכם וא"כ שלוחכם דומיא דאתם בעינן מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם.

אלא הב"ע פגון דשוניא שלים וא"ל זיל תרום כו'. ונהנה פ"ה ה"נ מסתברא היינו דגם לרבא דס"ל יאוש שלא מדעת הני יאוש וה"נ גבי תרומה אמרי' דהוכיח סופו על תחלתו דמעיקרא נמי הנה ניחא לי' מ"מ גם שינדענו ודאי דהנה ניחא לי' הא ניחא דידי' לא מהני פלל שיהי' שלוחו עי"ז ובתרומה שליחות בעי' ושליחות הוא לדעתכם דא"ל זיל תרום כו'.

והפ"י הנה בה"נ מסתברא פשוט הוא ומבואר פן בט"ז ביו"ד סי' של"א סעי' ל"א ע"ש הרי מוכח דניחא דידי' לא מהני שיהי' נחשב לשלוחו עי"ז גם בדבר שיש לו צורך בתרומה שהיא מצוה משום שיש תורם מן היפות ויש מן הבינוני' כו'.

וה"נ בענין מלאכת שבת שאע"פ דניחא לי' לא נעשה הא"י שלוחו עי"ז כל שאינו אומר לו בפירוש אא"כ עושה בחנם שאז הוא זכות פנ"ל. ובכ"מ פ"ד מהלכות תרומות ה"ג כ' לדחות משום שיש שם גירסא אחרת דלא גרסי ה"נ מסתברא אלא ותסברא.

ואינו מוכן דמאי נפ"מ. דלשני הגירסות הענין אחד לומר דעל פרוך מירי פאן דעשאו שליח וכמ"ש בשט"מ שם וז"ל יש גוססאות שגורסין ותסברא אי בדלא שוין שליח מי הני תרומתו תרומה.

יעו"ש שגם לפי גרסא זו הפשט שנה עם גרסא שלנוה"נ מסתברא כו'. אלא שיש סתירה לזה לכאורה מהרמב"ם פ"ד מה' תרומות ה"ג והסמ"ג וטי"ד סי' של"א שפסקו דאם אמר לו פלך אצל יפות תרומתו תרומה אפי' בדלא שוין שליח מעיקרא ובאמת שבגמ' שם לא משמע פן פנ"ל וכ"כ התוס' בקדושין (דנ"ב ע"ב) ובעירובין (דע"א ע"א) והריטב"א לשם דמירי בעשאו שליח דייקא וכ"כ תוס' רי"ד וכמ"ש הב"ח בא"ע סי' כ"ח בשמם.

ומ"מ לפ"ד הרמב"ם וסייעתו מבואר עכ"פ דניחא ליי לחוד מהני לשיהי נעשה שלוחו עי"ז במידי דמצנה הוא. וכמ"ש הט"ז בי"ד סי' של"א סעי' ל"א בראור דבריו דמצנה שאני.

ועי' במל"מ פ"ד מה' בכורות סוף הלכה א' מה שכ' לדחות ראיות הרשב"א מהא דחולין (י"ב). אף באמת כ"ז דוחק בשוב דעת הרמב"ם אלא העיקר בשוב דעת הרמב"ם הוא כמ"ש המל"מ פ"ד מה' תרומות דין ג' שפתב פן ע"פ הירושלמי פ"ק דתרומות דמביא הברייתא עצמה שהביא בש"ס שלנו כיצד אמרו תורם שלא מדעת כו'.

ומוקי לה דהני תרומה מפאן ולהבא לאחר שהסכים למעשיו ולכן א"צ לוקמה פלל בדשוניא שליח. והש"ס שלנו דאוקמה בשו"ע שליח זהו פדי להיות תרומה משעת הפרשה.

אבל הרמב"ם ר"ל דהנה תרומה מפאן ולהבא ולכן א"צ לוקמה דשוניא שליח רק די במה שהסכים למעשיו עי"ז נעשית עתה תרומה וכן לענין קדושין כמ"כ בעובדא הנזכר פ"ב דקדושין (דנ"ב ע"ב) אם חשוב הסכם הני קידושין מהשתא ולא למפרע וכמ"ש הב"ש שם סי' כ"ח סעי' י"ט ס"ק מ"ד.

וכ"ה בירוש' דתרומות שם גם לענין קטן שתתם דאם הסכים אביו למעשיו הנה תרומה מפאן ולהבא. וזה פועין מ"ש בתשו' הרשב"א בתולדות אדם סי' פ"ב לענין ברירה דאין דין יש ברירה ואין ברירה אלא במה שאנו צריכין לומר הוכבר הדבר שמה שהוא עכשיו פבר הנה או חל מעיקרא כו'.

אבל במוכר או נותן למה אנו צריכין לברירה כו' עכ"ל. ור"ל שהרי זהו פמו להבא נמצא גם הרמב"ם לא פליג פלל דע"י שניחא ליה לא חשוב פלל שלוחו אף בדבר מצנה ולא פהט"ז.

אף זהו ע"י ניחא ליה. אבל אם גילה דעתו ממש י"א דמחשב שלוחו עי"ז פמבואר במקדכי ס"פ מי שהי נשוי סי' רמ"ב מ"ש בשם ר"ב שהוכיח דגבי שליחות לא בעינן רק גילוי דעת כו'.

וכן נ"ל להוכיח מהא דר' שמעון שזורי (בגיטין ס"ה) דמסופן אצ"ל תנו דנדאי להא נתפונן וקשה לו יהי פן הא שליחות בעי' בגט ובעי' שימנה אותו בפ"א א"ו דגילוי דעת נמי מהני בשליחות ויש לדחות דשאני התם דאמרו כתבו וה"ל פמו רמז דיתנו ג"כ: קיצור וכמ"כ מוכרח מהסוגיא פ"ב דב"מ (דכ"ב ע"א) דהיכא דבעינן שליחות לא נעשה שלוחו מחמת הניחותא דניחא ליה.

והרמב"ם אינו חולק ע"ז פלל וטעמו כמ"ש המל"מ: ג והנה לפ"ד הט"ז בי"ד סי' של"א בדעת הרמב"ם הנה מקום להחמיר ג"כ בשבת כשהא"י בא לעשות ממילא דבר דניחא ליה להישאל בזה והוא עסק שידיע ומוכן מעצמו שפנדאי ניחא ליה פגון פירות העומדים לקצור וכה"ג דומיא דכרי העומד לתרום שיצטרף למחות בידו אפי' אם עושה ע"ד לקבל שוקר.

משום דכינן דניחא לי וגם העסק הזה הוא דבר דעביד דניחא לי הוי פשלוחו. ויש לדחות דבשבת לא אסר אא"כ מצונוהו לעשות בשבת וקא ודאי לא מוכח עכ"פ דניחא לי שיעשו בשבת עד שיחשב שלוחו לשיעשה בשבת וצ"ע.

ובאמת הא דאמרין א"י שפא לכבות אין אומרים לו אל תכבה משום דאדעתה דנפשי קעביד ולפמש"ל משום דבכה"ג אין איסור אא"כ שלוחו ק' דהא פינן דניחא לי וגם הפיבוי דויע שפנדאי עביד דניחא לי ולא גרע מתרומה וא"כ נעשה שלוחו מיהו לפמ"ש הרשב"א ס"פ כ"ב דבדליקה לבד התירו זה א"ש דאין ללמוד מזה לשאר איסורי שבת.

אבל לפ"ד התוס' והרא"ש וש"פ דגם בשאר איסורי שבת דינא הכי והכי קי"ל בסי' שכ"ה וכן משמע מדאמרין בגמ' שם בדליקה התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד ואמרי' ע"ז בר"פ המדיר למעוטי שאר איסורי שבת משמע שלא נתמעטו רק מזה לבד שלא יאמר כל העושה זה אינו מפסיד.

אבל לשלא יצטרף למחות בידו אם עושה דבר דניחא לי דומיא דדליקה פשעושה ע"מ לקבל שחר לא נתמעטו גם שאר איסורי שבת מזה וא"כ קשה להרמב"ם פנ"ל. דהא כה"ג חשיב שליח לדידן.

ויש לומר דגם לדידן לא חשיב שליח אא"כ מגלה ניהוטי דידן בפיו לומר פלף אצל פחות וזה לא התירו בשאר איסורי שבת רק בדליקה. מיהו ק' דהא בדליקה נמי לא התירו שליחות גמורה כמש"ל.

ולהרמב"ם כה"ג הוי שליחות גמורה מדסמכין ע"ז בתרומה דאורייתא ואדרבה גילוי דעת מהניחותא שבדליקה עדיף מגילוי דעת דכלף אצל פחות מפני שהוא תחלה קודם המלאכה ושם הוא אחר ההפרשה וא"כ אי התם הוי שלוחו כ"ש בדליקה.

וליישב דעת הרמב"ם נלע"ד דלעולם ס"ל להרמב"ם ג"כ דבשליחות לא מהני ניחא דידן כלל לשיהי' נעשה שלוחו עי"ז אפי' במידי דמצוה ודלא כהט"ז (ומה שהביא הפאר יעקב סי' של"א ראי' להט"ז מפלף אצל פחות שבעירובין (ע"א א') אינה ראי' כלל לפמש"ש הריטב"א דהתם בדרבנן הקילו כו') אלא כמש"ל ב' הרשב"א בחי' לנדרים (ולפמשי"ת לקמן דזכר' היא מדין שליחות א"כ א"ש כהט"ז).

ומה שפסק בפ"ד מה' תרומות ה"ג דתרומתו תרומה פשאמר לו כא"י הוא מטעם זכניה שהתורם זיפהו לעשות בשבילו מצוה זו וכינן דמגלה דעתו דניחא לי (לאינש) [א"כ] אפי' שיתן עבורו כסף מלא חשבינן זה לזכותו עד דאמרי' בזה זכין לאדם שלא בפניו.

כדאי ספ"ה דחולין (דפ"ג ע"א) רב שמואל בר יצחק אמר פגון שזיפה לו ע"י אחר בד' פרקים דזכות הוא לו זכין לאדם שלא בפניו. ואע"פ שיצטרף לשלם דינר עבור הבשר מ"מ חשבי' זה לזכות.

ואין לדחות דהתם מיירי שפבר נתן הדינר. פי ז"א דוקא רק לאוקימתא דר' יוחנן.

אבל לאוקימתא זו מיירי בין נתן בין לא נתן כדמשמע בהרא"ש ובקמזים שם ובריי"ו ובחזק' הריטב"א בערוובין ספ"ז מבואר דמיירי בלא נתן המעות עדיין ע"ש. וכן ה"נ י"ל דס"ל להרמב"ם פינן שגילה דעתו שהמצוה חביבה עליו וניחא ליה ג"כ מה שעשה זה

עבורו אז התבואה של התרומה שתתן זה הגם שהיא משל בעל הכרי לא חשיבי כלל
אצל בעה"כ עם דחשבי זה לנפות.

ובזכות הא קי"ל דזפין לאדם שלא בפניו ולא בעי ציוויו כלל ואפ"ל בדבר דכתיב בי
שליחות פתומה מ"מ היינו דוקא כשא"י שהיא זכות לו דהיינו פשלא אמר לו כא"י.
אבל פשהיא זכותו אז הזכ"י היא במקום שליחות וכמש"ל ב' הרשב"א בנדורים.

ואין לומר דהרשב"א לא אמר אלא משום שליחות לא כתי' בתרומה בתורה אלא
בתורם משל בעה"כ אבל בתורם משלו לא כת' כלל ומשו"ה סגי בזכ"י. אבל בנ"ד
שתורם משל בעה"כ דבעי שליחות א"כ אפי' נחא לי' נהוי זכי' לא מהני כלל.

הא ליתא דאשפחן דזכ"י מהני במקום דבעי שליחות ספט"ו דיבמות (דקי"ח ע"ב)
המזפה גט לאשתו במקום קטטה מהו פנין דאית לה קטטה בהד"ן זכות הוא לה או דילמא
ניחא דגופה עדיף לה אלמא דאי לאו משום דניחא דגופה עדיף לה נהוי חשיב זכות אז
היה פשיטא דהוי מהני פשמזפה לה הגט שלא מדעתה וזכ"ן לאדם כו' ואע"ג דבגירושין
שליחות כתיב ושלח ושלחה כדאי' פ' האי' מ'קדש.

וגדולה מזו מבואר בב"י באה"ע סי' ק"מ דגם שלא במקום קטטה אי גליא דעתה דניחא
לה מהני זכ"י היכא שפאו עדים שפאותה שעה שהבעל זיפה לה הגט ע"י אחד היתה
ניחא לה ואע"פ שכ' בל' איפשר וגם הב"ח שם סעי' ה' חולק ע"ז היינו משום שהבעל
לא ידע שהיא זכותה כו' ע"ש: קיצור.

לפ"ד הט"ז בהרמב"ם יש לומר שהא"י בא לעשות בשבת מעצמו דבר שידוע ומוכן
דניחא ליה לישראל מחשיב שלוחו. וי"ל דמ"מ לא נעשה שלוחו אא"כ מגלה הניחותא
פאומרם כלך אצל יפות.

וקשה מדליקה שהתירו לומר כל המכבה אינו מפסיד. ע"כ י"ל גם להרמב"ם גבי פלך
אצל יפות אינו משום שליחות רק מדין זכ"י.
הג"ה.

ועמש"ל סעיף ב' ישוב דעת הרמב"ם באופן אחר נאות יותר. עכ"ה: ד והטעם דזכ"י
מהני במקום דבעי שליחות א"ש להאומרים דזכ"י הוא מדין שליחות וכמש"ל ססעי'
הקודם.

וכ"כ הרא"ש עוד בפ"ק דגיטין סי' י"ג ובפ"ק דקדושין סי' ט"ו כ"ה. ורפ"ב דקדושין.
ובתה"ד סי' רל"ז וכ"כ הט"ז בי"ד סי' ש"ה ס"ק י"א. ונ"ל ראי' לדברייהם מהא דאמרי'
בב"מ (דע"א ב') לדחות הא דאמר רבינא דהעובד פוכבים אית לי' זכ"י מידי דהוי אקטון
כו' ולא היא ישראל אתי לכלל שליחות עובד פוכבים לא אתי לכלל שליחות.

וקשה מה ענין אתי לכלל שליחות לזכ"י אם זכ"י אינו מדין שליחות. וע"ק ב"י
להאומרים דזכ"י קטן מדאורייתא ולא גריס שם אית לי' זכ"י מדרבנן כו' דלדיהו יהי'
הקושיא ב"ת שאת איך יתכן שמשום שהקטן אתי לכלל שליחות ע"כ תתן לו התורה
מעלה שיהי' לו זכ"י פנין שזכ"י עצמה אינו מדין שליחות בשלמא להאומרים שהיא
מדרבנן יתכן קצת דמש"ה תיקנו לו חכמים זכ"י.

אָבֵל בְּדֹאוֹרֵינִימָא לֹא שְׁיִיךְ לִוְמֵר שְׁתוּלָה עֲנִינְ בְּשֵׁאִינוּ עֲנִינְ לֹו כְּלָל. וְלִכֵּן צ"ל דְּזַכֵּינִי הוּא מִמֶּשׁ מְשׁוּם שְׁלִיחוֹת וְלֹא קָשָׁה הָאֵיךְ נֶעֱשֶׂה שְׁלִיחוֹת שְׁלֹא מִדְּעֵתוֹ וְהִכְתִּי אֲתֵם וְמָה אֲתֵם לְדַעְתְּכֶם כּו' דְּלֹא בְעִי דְּעֵתוֹ אֲלֵא בְּדָבָר שְׁאִינוּ זְכוֹת.

אָבֵל בְּדָבָר שֶׁהוּא זְכוֹת אֲנִי סִהְדִי דְּנִיחָא לִי שְׁיִהְיִי שְׁלִיחוֹת וְשְׁלִיחוֹת שְׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ וְזוֹכָה לֹו שְׁלֹא בְּפִנְיֹו מְדִין שְׁלִיחוֹת וְכִמ"ש הָרֵא"ש בַּפ"ק דְּגִיטִין סִי י"ג וְעַמ"ש בַּפ' הִתְקַבֵּל סִי כ' וְעַמ"ש גַּם קִטְן אֵית לִי זְכִינִי אַע"פ שְׁאִין לֹו שְׁלִיחוֹת מְשׁוּם דְּאֲתִי לְכָלֵל שְׁלִיחוֹת וְהָא דְּאִין לֹו שְׁלִיחוֹת בְּקִטְנוֹתוֹ הֵינְנוּ מְשׁוּם שְׁאִין לֹו דְּעֵת וְכִתִּי מָה אֲתֵם לְדַעְתְּכֶם כּו'.

וּא"כ הֵינְנוּ דְּנִקָּא בְּדָבָר שְׁאִינוּ זְכוֹת. אָבֵל בְּזְכוֹת פִּינֹן דְּלֹא בְּעִינֵן בְּזֵה דְּעֵת אִפִּי בְּגִדוֹל מְשׁוּם דְּאֲנִי סִהְדִי כּו' וְחֹשֵׁב שְׁלִיחוֹת שְׁלֹא מִדְּעֵתוֹ א"כ גַּם בְּקִטְן כֵּן הוּא דְּהָא גְּרִיעוּתָא דְּקִטְן הוּא רַק מְשׁוּם שְׁאִין לֹו דְּעֵת וְלִכֵּן כְּשִׁיגְדֵל וְיִהְיִי לֹו דְּעֵת יְכוּל לְעֲשׂוֹת שְׁלִיחַ וּא"כ בְּזְכוֹת דְּלֹא בְעִי דְּעֵת זֹוּכֵין לֹו גַּם בְּקִטְנוֹתוֹ.

מִשָּׂא"כ עוֹבֵד כּוֹכָבִים דְּלֹא אֲתִי לְכָלֵל שְׁלִיחוֹת אַע"פ שְׁיִישׁ לֹו דְּעֵת וְע"כ הוּא גְזוּה"כ מְדַכְתִּי אֲתֵם מָה אֲתֵם בְּנֵי בְרִית כּו' וּא"כ גַּם זְכִינִי לִית לִי דְּהִיא נְמִי מְשׁוּם שְׁלִיחוֹת הִיא כְּנ"ל. וְלִהָאוּמָרִים דְּזַכֵּינִי אִינוּ מְדִין שְׁלִיחוֹת כִּמ"ש הָר"ן פ"ב דְּקִדּוּשֵׁין ב' י"א וּמֵהֲרִי"ט שָׁם.

וְהֵרִיטְב"א פ"ק דְּכִתּוּבֹת דָּף י"א וּבְשִׁיטָה מְקַנְפָצֵת בַּב"מ שָׁם. וְכ"ד הַש"ךְ בְּנִקְוָה"כ סִי ש"ה (וְקוֹשְׁיָא הַנָּל צ"ע לְהָאוּמָרִים דְּזַכֵּינִי קִטְן מְדֹאוֹרֵינִי) י"ל דְּבִאֲמַת לֹא מְהַיֵּי זְכִינִי בְּמִקּוּם דְּבְעִי שְׁלִיחוֹת.

וּנ"ל שְׁנֵהוּ דְּעֵת הָרִי"ף שְׁפָתַב פ"ק דְּגִיטִין דִּי"א בְּעִינֵן הָאוּמֵר תֵּן שְׁטֵר שְׁחֵרוּר זֵה לְעַבְדִי אִם רָצָה זֵה לְחַזֹּר בּוֹ לֹא יִחַזֹּר לְפִי שְׁזַפִּין לְאָדָם שְׁלֹא בְּפִנְיֹו. וְנ"ל וְהֵי מִיְלִי לְחַזֹּרָה דְּלֹא מְצִי לְמִיְהַדֵּר בִּיָּה.

אָבֵל עַבְדָּא לֹא נְפִיק בִּיָּה לְחִירוֹת עַד דְּמִטָּא גִיטָה לִידֵיָה כּו'. וְכ' הָרֵא"ש ע"ז וּמִקְלָתָא דְּתַמִּיָּה הִיא דְּחַזֹּרָה וְהַחִירוֹת הָא בְּהָא תִּלִּי.

דְּטַעַם הַחַזֹּרָה מְשׁוּם דְּתֵן כְּזִכִּי וְזַכִּין לְאָדָם שְׁלֹא בְּפִנְיֹו וְזַכִּיָּה מְטַעַם שְׁלִיחוֹת וְשְׁלִיחוֹת שְׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ וְהֵי כְּאֵלּוּ בָּא לִידּוֹ כּו'. וְהָרֵא"ש לְטַעַמִּי אֲזִיל דַּס"ל דְּזַכֵּינִי הוּי מְטַעַם שְׁלִיחוֹת.

אָבֵל הָרִי"ף י"ל דַּס"ל דְּלֹא הֵי מְטַעַם שְׁלִיחוֹת עַד שְׁנִאָמֵר שְׁלִיחוֹת כְּמוֹתוֹ וְכִאֲלוֹ הֵי גִיעַ לִידּוֹ דְּמִי. וּמ"מ מְהַיֵּי לְשִׁלָּא יוּכַל לְחַזֹּר בּוֹ פִּינֹן דְּזַכֵּין לְאָדָם כּו'.

וְאַע"ג דְּבִגְט דְּעַבְדָּא לֹא כִתִּי שְׁלִיחוֹת מ"מ גְּמַר לָהּ לָהּ מֵאִשָּׁה. כְּדִאִי בְּקִדּוּשֵׁין (כ"ג ב').

וְלִר' שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר מִיְבֵעֵי לֹן הֵתֵם אָבֵל לְרַבִּנּוּן פְּשִׁטָּא לְהוּ דְּמִשְׁוֵי שְׁלִיחַ. וִי"ל דַּס"ל לְהָרִי"ף דְּבְעִי שְׁלִיחוֹת דְּנִקָּא לְעִנְיֵן שְׁיַעֲשֶׂה בֶּן חוֹרִין וְשִׁלָּא יוּכַל לְחַזֹּר בּוֹ דִּי בְּזַכֵּינִי וּמ"מ צ"ע.

דְּהָא לִר"ש ב"א פִּינֹן דְּאִיבְעֵי לֹן הֵתֵם אִי מְצִי מְשׁוֹנֵי שְׁלִיחַ. א"כ עַכְצ"ל דְּבְשִׁטֵּר ע"י אַחֵרִים הֵינְנוּ שְׁנַעֲשֶׂה בֶּן חוֹרִין מִמֶּשׁ עַל יְדֵי זְכִינֵתֵם דְּהָא שְׁלִיחוֹת יֵשׁ סְבָרָא שְׁאִין לֹו.

וא"כ ה"ה לרבנן דהא ל"פ אלא אם ע"י אחרים דוקא וע"י עצמו לא. אבל בהא דע"י אחרים מהני ל"פ וצ"ע.

והנה לפ"ד הרי"ף גם במזכה גט לאשתו במקום יבם וקט"ט לא איבע"ל לן אלא אם יוכל לחזור בו או לא. אבל גיטה נדאי לא הנה עד דמטי גיטה כמ"ש מהרי"ק שרש קמ"א הובא ב"י באה"ע סי' ק"מ והיגו מטעם הנ"ל בגירושין ושלחה כתי' וזכ"י' אינו מדין שליחות ולא מהני רק לשלא יוכל לחזור בו.

ולפ"ז י"ל לכאורה דגם בתרומה פיון דכתי' שליחות א"כ לא מהני זכ"י' לשפתי' תרומה גמורה. וע' תוס' בכורות (די"א ע"א) בענין הפודה פטר חמור של חבירו דפדיונו פדוי מדין זכ"י' שכ' דל"ד לתורם משלו כו' דשא"ה דלא פתיב בעלים ובמל"מ פ"ד מה"ת ה"ב תמה ע"ז ולפמ"ש"ל ניקח די"ל דזכ"י' לא מהני במקום דבעי שליחות מיהו ה"מ היכא דכתי' בעלים כמו בתרומה אהם וא"כ פשתורם אחר צ"ל בשליחותו דאל"כ אינו פמותו.

אבל בפדיון פט"ח לא כתי' שהבעלים דוקא יפדו עד דנבעי שליחות וסגי בזכ"י'. ומ"מ צ"ע דהא כתי' תפדה וצ"ל דמ"מ לא משמע על הבעלים דוקא פאתם.

ועמ"ש מזה בתשובה יו"ד סי' רכ"ב] בדין שפחלקו הט"ז והנקה"כ בי"ד סי' ש"ה ס"י בפדיון בן בכור שמת האב תוף שלשים יום אם יכולים הב"ד לפדותו. ומ"מ הרמב"ם אע"ג דס"ל פהרי"ף מ"מ ס"ל דזכ"י' מהני בתרומה.

דהא ע"כ להרמב"ם א"א לומר כמש"ל בדעת הרי"ף. פי זה לא יתכן כ"א לפ"ד מהרי"ק שרש קמ"א בהרי"ף דגם באומר זכה בשטר ס"ל נמי להרי"ף דלא נפיק לחירות עד דמטא גיטה לידיה.

וכן משמע שהביא הר"ן דברי הרי"ף. אבל הרמב"ם רפ"ו מה' עבדים כ' דבאומר זכה יצא מיד לחירות בקבלתו של זה וס"ל דהרי"ף לא כ"כ רק באומר תן שטר כו' כמ"ש בכ"מ ולח"מ שם.

וא"כ עכצ"ל דס"ל דזכ"י' מהני גם במקום דבעי שליחות ומזכה גט במקום יבם יוכיח ע' פ"ט מה"ג הכ"א דאילו לא מהני שתתגרש א"כ פשמת הבעל קודם שהגיע לידה אין פאן ספק פלל וכמ"ש בגיטין (י"ג) במשנה באומר תנו שטר זה לעבדי ומת לא יתנו לאח"מ לפי הרי"ף ע"ש.

וכיון שפן י"ל דטעמין דהרמב"ם פ"ד מה"ת ה"ג בכלה אצל יפות הוא משום זכ"י' פנ"ל. ואע"פ שגילה דעתו אח"כ ובשעה שתתגרש א"כ פשמת הבעל קודם שהגיע לידה אין פאן י"ל דמצנה שאני ואפ"י נמי מודה בזה למסקנא וכמ"ש הט"ז בי"ד כמש"ל.

והחולקים עליו י"ל דס"ל דכיון דקי"ל פאפ"י לא אמרינן דלמפרע נמי הנה ניקח לי'. ועי"ל דס"ל דלא שייך פאן זכ"י' פלל שהרי אינו זוכה לו שום דבר רק אדרבה מזכה תבואה שלו לפהן וקורא שם תרומה עליו ואע"פ שזה ניקח לי' מ"מ לא שייך כ"כ לומר זכ"י' לאדם כו' וזה דוסק דהא להאומרים דזכ"י' היא מדין שליחות וה"ט דזכ"י' לאדם

שלא מדעתו משום דאנן סהדי דניחא לי שיהי' שלוחו כמש"ל ב' הרא"ש א"כ היכא דגילה דעתו דניחא לי שיהי' שלוחו ה"ז שלוחו ומה בכה שהיא מזכה לכהן כו'.

ולכן צ"ל פטעם הראשון ואה"נ דאי גלי דעתיה מעיקרא מהני או י"ל דחיישי' שמה יחזור בו על"ק ולהאומרי' דזכני' אינו משום שליחות אפי' את"ל דזכני' מהני במקום דבעי' שליחות כמש"ל.

מ"מ א"ש נמי תירוץ ב' דכאן אינו זוכה אלא מזכה. והנה בכתנפות (י"א א') מטבילין אותן משום דזכין לאדם משמע קיום המצוה נק' זכות וכ"מ בתוס' שם סד"ה מטבילין דהפרשת תרומה הנה חשוב זכות לולי משום שמה רוצה לפטור בחטה אחת.

ומיירי במפריש משל בעל הכרי דאילו מפריש משלו מאי נפ"מ במה שהיה רוצה לפטור כו'. אף בתשו' ש"א ובתשו' בית אפרים חאה"ע סי' מ"ב בקטן שקידש לו אביו אשה פשהמעות הקדושין הם של הקטן לא שיהי' בזה זכין ואם המצוה והענין עצמו חשוב זכות מה נפ"מ כ"כ מה שהמעות הם של הקטן א"ו ס"ל דלא שיהי' זכין אלא פשהמעות לו ממון ממש וגבי מטבילין אותו ג"כ עושה אותו בריה חדשה.

ושוב ראיתי שכ' שם בענין אחר פשהקטן קידש בעצמו ולא אביו קידשה לו אז לא שיהי' זכין כו'. ולפמ"ש בדעת הרמב"ם א"ש סידור דבריו בפ"ד מה' תרומות שאחר שהקדים בהלכה ב' דין תורם משלו על של חבירו דהוי תרומה כ' ה"ג דין דכלה' א"י לפי שהוא ג"כ מדין זכני' לדעתו.

משא"כ לפ"ד הכ"מ וט"ז שהוא מדין שליחות גמורה א"כ ה"ל להקדים דין זה ואם"כ תורם משלו כו': קיצור. הטעם דזכני' מהני במקום דבעי' שליחות א"ש להפוסקי' האומרים דזכני' הוא מדין שליחות ולכאורה ראיה לדבריהם מגמרא פ"ה דב"מ (ע"א ב').

וכן להאומרים דזכני' אינה מדין שליחות י"ל דבאמת לא מהני זכני' במקום דבעינן שליחות. ונ' שזה דעת הרי"ף פ"ק דגיטין גבי האומר תן שטר שחרור זה לעבדי שפתב וה"מ לחזרה כו' אבל עבדא כו' ועב"י באה"ע סי' ק"מ בשם מהרי"ק שןרש קמ"אוא"כ לפ"ז י"ל גם בתרומה לא מהני כא"י אם בעינן שליחות ועמש"ל ס"א י"א בתרומה לא בעינן שליחות.

והרמב"ם לא ס"ל פהרי"ף וס"ל זכני' מהני במקום דבעינן שליחות ממש לכן י"ל טעמו דהרמב"ם גבי כא"י משום זכני' והחולקים ע"ז אף דס"ל דזכני' הוא מדין שליחות י"ל משום דכאן אינו מזכה לו כ"א מזכה את שלו להפנה.

ואעפ"כ טעם זה יש לדחות. אף י"ל עוד טעם דעכ"פ למפרע לא נחשב זכני' ושליחות: ה ובהיות כן.

הנה יובן בטוב טעם דבאיסורי שבת בא"י העושה מלאכה מדעתו לישראל ע"ד לקבל ש"כר אפי' ניחא לי להישראל ואע"פ שגילה דעתו דניחא ליה כמו בדליקה שהתירו לומר פל המכה אינו מפסיד.

מ"מ אין בְּזוּה שְׁבוּת גְּמוּר וּה"ט כִּי אֵין פֶּאן דִּין זְכִיָּה וּל"ד לְכַא"י מְשׁוּם שֶׁהָא"י אֲדַעְתָּא דְנִפְשֵׁיהּ קַעְבִּיד שְׁעִיקָר פְּנוּנְתוֹ הוּא בְּשִׁבְלֵוּ שְׁיֻדְעָ שְׁלֵא יַפְסִיד כְּדַפְרֵשׁ"י וְאִינוּ מְכוּוֹן בְּשִׁבְלֵי לְזַפּוֹת הַיִּשְׂרָאֵל וְכִינּוּן שְׁפָן אֵין שְׁיִינָה לֹאמֵר שֶׁהוּא זֹכֶה לֹא מְלָאכָה זֹו וְאָסוּר מְדִין זְכִיָּה שֶׁהִיא מְשׁוּם שְׁלִיחוֹת פִּינוּן שְׁאִין מִתְּפַנּוּן בְּשִׁבְלֵוּ רַק לְעַצְמוֹ דְּאֲדַעְתָּא דְנִפְשֵׁי קַעְבִּיד וְזִכּוֹת הַיִּשְׂרָאֵל מִמִּילָא אֲתִי'.

וּל"ד לְתֵרוּמָה בְּכַא"י דְּהֵתֶם הַתּוֹרָם אֵינוּ עֲבִיד בְּשִׁבְלֵי עַצְמוֹ כְּלָל וְהוּי פְּזוּכָה בְּשִׁבְלֵי בַעַל הַפְּרִי לִפ"ד הֶרְמֵב"ם מִשָּׂא"כ בִּנ"ד. וּבְאַמַּת שְׁאֵנוּ מְוַכְרְחִים לֹאמֵר חִילּוּק זֶה לְכָל הַפּוֹסְקִים דְּהֵינּוּ גַם לִפ"ד הַחֹלְקִים עַל הֶרְמֵב"ם בְּעֵנְנֵן תְּרוּמָה בְּאַמֵּר לֹא כַא"י מִטַעֵם שְׁנַת"ל.

שְׁהָרִי מ"מ מוֹדִים הֵמָּה שְׁפִשְׁגִּילָה דַעְתּוֹ מִקְוֶדֶם דְּנִיחָא לִי מְהֵנִי מְדִין זְכִיָּי אַע"פ שְׁיִשׁ בְּזוּה צַד חוֹב ג"כ. וְכַמ"ש בְּתַה"ד סְסִי רל"ז בְּשֵׁם הָרָא"ש רפ"ב דְּקַדוּשִׁין סִי ז' שְׁאֵם גִּילָה אָדָם דַעְתּוֹ לְשַׁדְּכֵן שֶׁהוּא חֲפֵץ בְּאַשְׁהָ פ' וּבִקְשׁ הַשְׁדְּכֵן לְשַׁדְּכָה לֹא יִכּוֹל הַשְׁדְּכֵן לְקַדְשָׁה לֹא שְׁלֵא מְדַעְתּוֹ דְּכִינּוּן דְּגִילָה דַעְתּוֹ שֶׁהוּא חֲפֵץ בָּהּ א"כ זְכוֹת הוּא לֹא וְזְכִינּוּ לְאָדָם שְׁלֵא בְּפִנּוּ עַכ"ל הַתַּה"ד.

וּבִש"ע אַה"ע סִי ל"ה ס"ד. וּל"ד לְגַט דְּלֵא מְהֵנִי גִילּוּי דַעְתּוֹ מְעִיקָרָא מְשׁוּם שֶׁהוּא חוֹב גְּמוּר וְלָכֵן אֲפִי צוֹנַחַת לְהַתְּגַרְשׁ אֲמַרִי שְׁמָא חֲזָרָה בָּהּ כו'.

אַבְל בְּקִדּוּשִׁין דְּאִינוּ חוֹב כ"כ אַע"פ שְׁיִשׁ בְּזוּה צַד חוֹב דְּנֶאֱסַר בְּקִרְבוּתִי מ"מ כְּשִׁגְלָה דַעְתּוֹ מְעִיקָרָא דְּנִיחָא לִי לֹא חֲזִינִי שְׁמָא חֲזָרָה בּו'. וּל"ד נְמִי לְהָא דְּאֲמַרִי בְּחֻלִּין (פ"ג א') בְּשִׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה דְּחוֹב הוּא לֹא אֵין חֲבִין לְאָדָם אֲלֵא בְּפִנּוּ וְנַת' לְמַעַלָּה דְּמִיָּרִי נְמִי בְּשִׁכְכָר נְטוּן הַדִּינָר וַא"כ אֵין לָהּ גִילּוּי דַעְתּוֹ גְּדוּל מְזָה דְּנִיחָא לִי שְׁהָרִי אִם יִחְזוֹר בּו' יִצְטָרֵף לְקַבֵּל מִי שְׁפָרַע וְאִפ"ה אֲמַרִי שְׁמָא חֲזָרָה בּו' וְאִין חֲבִין כו' וְהֵתֶם אֵינוּ חוֹב גְּמוּר שְׁהָרִי יִקַּח בְּשָׂר עֲבוּר הַדִּינָר בְּמִקְחַת הַשָּׁנָה וְצ"ל דַּס"ל לְהָרָא"ש דַּל"ד מְשׁוּם דְּבִקְדוּשִׁין צַד הַזְּכוֹת יוֹתֵר גְּדוּל מְצַד הַחוֹב מִשָּׂא"כ הֵתֶם.

וְאַע"פ שְׁבִתְשׁוּ בֵּית אֲפָרִים חַא"ה סִי מ"א מְבִרְאָר בְּתִשׁוּ הַגָּאוֹן בַּעַה"מ ח"ס' שְׁאַגַּת אַרְיָה שְׁבִשֵׁם בַּד"ה וְהֵנָּה מ"ש מַכ"ת דְּהָא דְּאֲמַרִי זְכִינּוּ לְאָדָם שְׁלֵא בְּפִנּוּ לְאוּ דְּנִקָּא שְׁיָהָא הַזְּכוֹת בְּלֵא שׁוּם צַד חוֹב כְּלָל וְכָלֵל אֲלֵא פִינוּן שְׁהַזְּכוֹת רַבָּה עַל הַחוֹב הַרְבֵּה וְהַחוֹב בְּטַל בְּמִיעוּטוֹ נֶגְדַת הַזְּכוֹת נְמִי זְכוֹת הוּא לֹא.

תַּדַע דְּגַבִּי גַר קָטָן אֲמַרִינּוּ דְּזִכּוֹת הוּא לֹא אֲטוּ מִי לֹא מְטִי לִיהָ חוֹב ג"כ ע"י גִּירוֹת שְׁמִקְבֵּל עָלָיו עוֹל מְצוֹת וְנֶאֱסַר בְּמֵאֲכַל אִיסוּרִים לְיִשְׂרָאֵל חֲמִץ בְּפִסְחָא וּבְמִלָּאכַת שְׁבֵת וְיו"ט וּמִתְחַיֵּיב בְּעִינוּי יוֹה"כ"פ וּבְהַרְבֵּה מְצוֹת חֲמוּרוֹת אַע"כ פִּינוּן שְׁזִכּוֹת שְׁמִכְנִיסִין אוֹתוֹ תַּחַת כְּפִי הַשְּׁכִינָה רַבָּה הַרְבֵּה מְאֹד עַל הַחוֹב זְכוֹת קָרִינּוּ לִיהָ וְהו"נ דְּכּוֹנְתִיָּה עַכ"ל הַשְּׁאַגָּתָא אַרְיָ שָׁם.

וּלְדִידָן' לֹא יִתְכֵן לֹאמֵר דַּס"ל לְהָרָא"ש דְּבִקְדוּשִׁין צַד הַזְּכוֹת יוֹתֵר גְּדוּל דַּא"כ הֵנִי זְכִינּוּ לֹא שְׁלֵא מְדַעְתּוֹ לְגַמְרִי מֵאַחַר שְׁצַד הַזְּכוֹת רַבָּה עַל הַחוֹב וְהָרָא"ש לֹא קָאָמַר אֲלֵא שְׁאֵם גִּילָה אָדָם דַעְתּוֹ לְשַׁדְּכֵן דְּנִקָּא.

ולכאורה צ"ל לדידך דס"ל להרא"ש ששם בקדושים הזכות והחובה שקולים ע"כ דוקא פשגילה דעתו חשוב זכות. ולפ"ז צ"ל דבחולין פרק או"ב (דפ"ג ע"א) הנ"ל צד החוב שקול יותר ע"כ לא מהני גילוי דעת ותיישינו שפא חזר בו פבגט.

אך קשה דהא קי"ל בי"ד סי' רכ"ז דזבינא מציעא הוי הנאת שניהם. ע"כ י"ל דהש"א נמי לא קאמר רק פשהזכות רבה הרבה על החוב.

הרבה דוקא ולא פשרבה רק מעט וגבי קדושים פשגילה דעתו שהוא חפץ באשה פלונית אז כיון שחפץ באשה זו ממש חשוב הזכות רבה הרבה על החוב. משא"כ פשלא גילה דעתו שחפץ באשה זו ממש י"ל דאין הזכות רבה הרבה על החוב או שאינו רבה כלל דאולי חפץ באשה אחרת טובה הימנה בעיניו ובהא דחולין א"ש טובא דאע"ג שגילה דעתו אין הזכות רבה הרבה כו'.

ולתרמב"ן דפי' הב"ח באה"ע סי' ל"ה ס"ג דס"ל דמה שיהבן גילה דעתו קמי' האב או אינש אחרניא דחפץ באשה זו לא מהני בלא מינוי שליחות ודלא פהרא"ש נצטרף לומר דס"ל שאף שגילה דעתו שחפץ באשה זו אין צד הזכות רבה הרבה על החוב כו'.

עד שייבטל החוב במיעוטו: כי אולי יזדמן לו אשה טובה הימנה. או י"ל דתרמב"ן באמת לא ס"ל מ"ש הש"א פשהזכות רבה כו' וכמ"ש בשם התוספות לקמן בסמוך.

ואמנם באמת הרי התוס' פ"ק דכתובות (די"א ע"א) סד"ה מטבילין כתבו דבגר קטן הוי זכות בלי שום צד חובה כלל ונ"ל ואע"ג דזכיה הוי מטעם שליחות ואין לו שליחות מן התורה ה"מ בדבר שיש בו קצת חובה כגון להפריש תרומתו דשפא הנה רוצה לפוטרו בחטה אחת או שפא הנה רוצה להעדיף, אבל הכא שזכות גמור הוא לו יש לו שליחות עכ"ל.

ונה שלא פדברי השאגת ארי' דגבי גר קטן נמי יש חוב רק ששהזכות רבה הרבה מאד. דהרי התוספות כתבו שאין בזה גם קצת חובה כנ"ל.

וכ"מ בחידושי הרשב"א פ"ק דקידושין דכ"ג. וכ"כ הט"ז בי"ד סי' ש"ה ס"ק י"א דגבי גר קטן אין שום חוב כלל וס"ל פשיש צד חוב אף שהזכות רבה הרבה אין זכין לקטן.

והש"ף לא נחלק ע"ז רק בבית דין דס"ל דב"ד זכין לקטן אף שיש קצת צד חוב וע"ש. ואין להביא ראי' להש"א במתנה דקי"ל זכין לאדם שלא בפניו וזכין לקטן ואע"פ שיש בה צד חוב דשונא מתנות יחיה וכמ"ש הרשב"א בקדושים שם.

הא ליתא דשא"ה במתנה שעכשיו כולה זכות רק דחוששי שיצמח ממנה חוב לאחר זמן וכה"ג לא חשיב חוב כלל. וכמ"ש הר"ן בגיטין פ' השולח בענין פרוזבול כו' ע"ש.

דאפילו פשהחוב יותר גדול מהזכות זכין לאדם כה"ג דאנו אזלי' בתר השתא והשתא זכות הוא. וא"כ ה"ה במתנה.

ואדרבה יש ראיה לנגד הש"א מהא דגיטין (י"א ב') במתני' שחלקו חכמים ור"מ אם זכות הוא לעבד שיוצא מתח"י רבו לחירות דלר"מ חוב הוא לו משום שפוטלו מהתרומה ורפנו ס"ל דזכות הוא משום שיוצא לחירות ובגמ' שם אמר להם ר"מ השבתוני על

המזונות מה תשבונני על התרומה כו' וְאֶהְדְּרוּ לִי (צף י"ג א') אֵי בְּעֵי שְׁקִיל אַרְבַּעַה זֹזִי מִיִּשְׂרָאֵל וּפְסִיל לִי כֹל הַיְכָא דְאִיתָא.

שְׁמַעֲיָנָן מִיְנָה דְדִנְקָא כה"ג שְׁהַצַּד הַחֹב שְׁבִיזָה הוּא בִּיכּוּלַת רַבּוּ לַעֲשׂוֹתוֹ לֹו גַם אִם לֹא יִנְפֶה לֹו זְכוּת זֶה כה"ג חָשִׁיב פְּלוֹ זְכוּת וְזָכְנָן לְאָדָם שְׁלֹא בְּפָנָיו. אָבֵל אִם א"א לֹו לְהַאֲדוֹן לַעֲשׂוֹת לֹו חֹב פְּזָה אָף שְׁיֵישׁ ג"כ זְכוּת דִּיצִיָּאָה לְחִירוֹת (וְהוּא בְּאַמַּת יוֹתֵר גְּדוֹל מִצַּד הַחֹב וּכ"כ בַּס' ת"ג בַּח' לְגִיטִין) א"א לַעֲשׂוֹת שְׁלֹא בְּפָנָיו מִשׁוּם צַד חֹב דְּאִית בִּיזָה הָרִי דְלָא כה"ש"א.

וְעֵינָן בְּתוֹסְפוֹת שָׁם סד"ה עֲבָדָא מִשְׁמַע לְכַאוּרָה פִּינָן שְׁהַצַּד זְכוּת דְּחִירוֹת מְרוּבָה מְאֹד מִהַצַּד חוּבָה דְּבִהַפְקִירָא נִיחָא לִי חָשׁוּב זְכוּת גְּמוּר לְרַבָּנָן. וְכַתְּבִיתִי מִזֶּה ג"כ בְּתִשׁוּ' א' בְּדִין פְּדִיוֹן הַבֵּן שְׁנַחְלָקוּ הַט"ז בִּי"ד סִי ש"ה ס"ק י"א וְהִשְׁ"ף בְּנִקְה"כ שָׁם.

וּמ"מ אִם הַצַּד הַזְּכוּת רַבָּה עַל הַחֹב וְגַם גִּילָה דַעֲתוֹ מִתְחַלָּה דְּנִיחָא לִיהֵ י"ל דַּס"ל לְהֵרָא"ש דְּכַה"ג חָשׁוּב זְכוּת וְגַם לֹא חִיִּישִׁינָן דִּילְמָא הָדָר בִּי וְלָכֵן הָוִי מְקוּדָּשָׁת. ועמ"ש בְּתִשׁוּ' מֵהֵרִי"ו סִי ד' הוּבָא בַּטַח"מ בַּד"מ סִי קצ"ה סק"ג וְתִרְאָה דְּכִשְׁהַזְּכוּת וְהַחֹב שְׁקוּלִים לֹא מְהִי גִילוּי דַעֲת דְּנִיחָא לִי (וּמַש"ש בְּמַתְנֵה נְמִי צַע"ג).

וּמַה שְׁכ' הַסַּמ"ע שְׁבָסִי קַע"א ס"ו יֵשׁ מִתְחַלְקַת הֵינָנו בְּמוֹחָה בְּפִירוּשׁ אָבֵל מִסְתַּמָּא וְדַאי זָכִין לֹו וּכַמ"ש בַּש"ע סִי רַמ"ג. וְאֵע"פ דְּהֵתָם בְּמוֹחָה אֵין מִתְחַלְקַת דַּלְכ"ע יְכוּל לְמַחֲוֹת כַּמ"ש סִי רַמ"ה סַעִי יו"ד ל"ד לְהָא דַּסִּי קַע"א שְׁיֵישׁ מ"ד דַּאי לְמַחֲוֹת מִשׁוּם דַּשֵּׁא"ה שְׁתַּבִּירוּ נוֹתָן לֹו לְטוֹבַת עֲצָמוֹ).

וְהַרְמַב"ן הַחֹלֵק עַל הָרַא"ש י"ל דַּס"ל דְּכִינָן שַׁמ"מ אֵינוֹ זְכוּת גְּמוּר מִמֶּשׁ ע"כ לֹא מְהִי גִילוּי דַעֲת וְחִיִּישִׁינָן שְׁמָא חֲזוֹר בּוֹ (וְלָכֵן א"ש הָא דְּמִשְׁמַע בַּאֵה"ע סִי ל"ה דְּלַהֲרַמְב"ן לֹא הָוִי אַפִּי ס' קְדוּשִׁין שְׁהָרִי י"א דְּלַהֲרַא"ש הוּא רַק ס' ע' חַמ"ח שָׁם.

י"ל דַּס"ל לְהַרְמַב"ן דְּזְכוּת וְחֹב לֹא תְלוּי בְּנִיחוּתָא דִּידָן לְבַד אַא"כְּהַעֲנִין מִצַּד עֲצָם פְּלוֹ זְכוּת. וְכַמִּשְׁמַעוֹת הִירוּשָׁלַי שְׁבַתוֹס' פ"ק דְּגִיטִין (דִּי"א) ע' מְהֵרָשׁ"א.

וְצ"ע הִירוּשָׁלַי דְּהַתְקַבֵּל שְׁמָא חֲזוֹרָה בָּהּ ת"ל דְּאַפִּי לֹא חֲזוֹרָה בָּהּ. וְצ"ל שְׁיֵישׁ חִילוּק בֵּין שְׁגִילְתָּה דַעֲתָה כְּהֵיא דְּהַתְקַבֵּל אוֹ לֹא כְּהֵיא דַּפ"ק).

עַכ"פּ הָעוֹלָה מִזֶּה שַׁלפ"ד הַש"א כֹּל שְׁהַזְּכוּת רַבָּה הַרְבֵּה עַל הַחֹב זָכִין לְאָדָם שְׁלֹא בְּפָנָיו וְאָף לְהַחֹלְקִים עָלָיו מ"מ לַפ"ד הָרַא"ש וְהוּבָא בַּטוּש"ע אַה"ע סִי ל"ה אִם גִּילָה דַעֲתוֹ דְּנִיחָא לִי אֲזִי זָכִין לֹו שְׁלֹא מְדַעֲתוֹ בַּכַּה"ג עַכ"פּ דְּצַד הַזְּכוּת יוֹתֵר גְּדוֹל.

וְא"כּ לְמָה הַתִּירוּ לֹוּמֵר בְּדִלְיָקָה כֹּל הַמְּכַבֵּה אֵינוֹ מְפָסִיד הָרִי בְּדִלְיָקָה וְדַאי הַזְּכוּת יוֹתֵר גְּדוֹל שְׁהָרִי יִצִּיל שְׁנֵה כְּמָה מְאוֹת עֲבוּר חֲמִשָּׁה אוֹ עֶשְׂרֵה דִּינָרִי. וְא"כּ לַפ"ד הַש"א אַפִּי בְּלֹא אָמַר כֹּל הַמְּכַבֵּה א"מ חָשִׁיבָא זְכוּת וְלְהַחֹלְקִים ג"כ י"ל דְּחָשׁוּב פְּלוֹ זְכוּת בְּלִי שׁוּם צַד חוּבָה כָּלָל וְכָלָל דְּהָא א"א לְהַצִּיל בְּאַנְפָן אַחֵר.

וְעוֹד דְּהָא עַכ"פּ בְּאָמַר כֹּל הַמְּכַבֵּה א"מ שַׁאע"פ שְׁאֵינוֹ שְׁלִיחוֹת גְּמוּר מ"מ הוּא גִילוּי דַעֲת דְּנִיחָא לִי וְכַה"ג זָכִין לְאָדָם וְזָכִינָן מִשׁוּם שְׁלִיחוֹת הוּא לַפ"ד רֹב הַפּוֹסְקִי פְּנ"ל אוֹ מְחִזִּי כְּשִׁלִּיחַ לַד"ה וְא"כּ לְמָה הַתִּירוּהוּ בְּדִלְיָקָה שְׁהָרִי לֹא הַתִּירוּ שְׁבוֹת גְּמוּר פְּנ"ל.

ועכצ"ל דכינן דהא"י אדעמא דנפשיה קעביד ואינו מכוון לזכות את בעה"ב לא תשיבא זכיני' פנ"ל ואף שהשדכן שפרא"ש י"ל נמי דעביד בשבילו לקבל שקר. מ"מ הרי מקבל שקר עבור השדוכין ועבור הקידושין אינו מקבל שקר ואף את"ל שגם זה עושה בשבילו לגמור פעולתו.

מ"מ י"ל דדוקא בא"י אמרי' אדעמא דנפשי' קעביד. פי' שאינו מכוון בשביל טובת בעה"ב פלל רק לגרמי ממש.

משא"כ ישראל מתכוון לטובת בעה"ב ג"כ. אלא שחושב ג"כ לשקרו וכה"ג תשיב זוכה. וסמך לחילוק זה ע' גיטין (כ"ג א') א"י אדעמא דנפשי' קעביד דדוקא א"י ע"ש: קיצור קא שפדליקה התירו לומר פל המכבה אינו מפסיד י"ל דאין פאן דין זכייה ושלחות משום דא"י אדעמא דנפשיה קא עביד.

וכן צ"ל להתה"ד ססי' רל"ז בשם הרא"ש בענין קדושין דע"י גילוי דעת בדבר שהזכות רבה מהני זכייה וזכיני' בשליחות. ול"ד לס"פ או"ב דשם אין הצד הזכות גדול.

והש"א ס"ל פשהזכות רבה הרבה על החוב חשוב זכות גמור. ואמנם התוספות ס"ל דבעינן שיהי' הזכות בלי שום חובה וא"כ גבי דליקה דנדאי המכבה חשוב זכות רבה הרבה מאד על החוב א"כ ע"י אומר פל המכבה להרא"ש ותה"ד נדאי ה"ל זכות גמור ואף להרב"ן החולק על הרא"ש שם.

מ"מ הקא גבי דליקה י"ל חשוב זכות גמור בלי חובה. וא"כ איך התירו לומר פל המכבה כו' אע"כ פיון דא"י אדעמא דנפשי' קא עביד לא חשוב זכייה סימן לא על השאלה מהרב ר"ח דק' זלט"פ במי שיש לו בית רחיים בתוך חצירו שהוא תוף עיבורה של עיר.

א"י שום היתר לעשות מלאכה בשבת ויו"ט. וגם היתר מכירה הפל לא"י אינו שייך פאן. כמ"ש מע"ל בעצמו שא"א למכור פלל. שמיביאין ומליכין סחורה בכל יום.

והגם במחזיקי הפאצט יש נוהגים להקל ע"י מכירת הסוסים והשחת לא"י. י"ל שם יותר אפטר למכור מכאן.

וגם שם היהודי המחזיק הפאצט מוכרח שיתנו מהפאצט שלו סוסי' לא"י הנוסעי' בשבת ויו"ט דאל"כ יענישו אותו. ע"כ אין לחוש כ"כ למראית העין.

דחשש שיענישו אותו גרע מהפסד בכיסו. אבל בנד"ז אין שייך עונש ולא הפסד מכיסו. והמראית עין גדול מאד גם המכירה קשה מאד בנד"ז. והיא הערמה גדולה: והנה בתשו' הריב"ש סי' קנ"א הובאה ב"י ססי' רמ"ה ע"ד שני אנשים ששכרו חנות אחד ושמו בה רחיים לטחון חטים ונשתתפו עם א"י אחד.

כ' וז"ל והצד השני שאמרת שהנה לא"י חלק בבהמות ופרע שלישי דמיהן בזה נראה שאם התנו מתחלה בשעה שנשתתפו לומר להא"י טול אתה לעצמך יום השבת ואנחנו יום אחר כנגדו שהוא מותר כו' ש"ל שפיון שהתנו בזה מתחלה בשעת לקיחת הבהמות הרי הוא פאילו הבהמות קנויות להא"י ביום השבת ואין לישראל חלק בהן וביום החול כנגדו הבהמות לישראלים ואין להא"י חלק בהן עכ"ל.

וסבֵּרְתוּ זֶה שְׂכִינֵן שֶׁהִתְנִיחוּ כו' ה"ל פְּאִילֵי כו' זֶהוּ כְּעֵין מ"ש הַטּוֹר א"ח ס' תרנ"ח ונ"ל ומה שְׁנוֹהֲגִין בְּמָקוֹם שְׂאִין אֶתְרוּג מְצוּי כו' פֶּרֶשׁב"ם כו' הַי פְּאִילֵי פִּינְשׁוּ כו' אֲבָל דַּעַת רַב שְׂרִירָא שָׁם אֵינוּ פֶּן וַע"ש ב"ב"י שְׂכָתָב בְּשֵׁם הַמַּדְעָת רִשְׁבָּ"ם דְּאֶמְרִינֵן יֵשׁ בְּרִיקָה כְּמוֹ בְּנִדְרִים ס"פ הַשְּׁוֹתְפִין שְׁנִדְרוּ הַנְּאָה זֶה מְזָה וְאִין זֶה רְאָיָה לִפְמ"ש הַרְשָׁב"א שָׁם דְּהַטְעָם פִּינֵן הָאִסוּר רַק מְשׁוּם וְיִתּוּר אִסוּר בְּמִנְדָּר הַנְּאָה וְזֶהוּ רַק מְדַרְבְּנֵן מִשְׁא"כ בְּאֶתְרוּג.

וא"ת הֵכָא הִתְנִי בְּפִירוּשׁ שְׂיִהְיֵי יוֹם הַשַּׁבָּת לֵהא"י. מ"מ עַל הָאֲחֻרְיֹת לֹא הִתְנִי וי"ל הַפִּירוּשׁ שְׂבִיּוֹם הַשַּׁבָּת תְּהִי הַבְּהֵמָה שְׂאוּלָה לֵהא"י וְלֹא שְׂמַקְנָה לֹא גוּף הַבְּהֵמָה בַּשַּׁבָּת. עכ"פ נִרְאֶה מִהְרִיב"ש דְּבַכְה"ג שְׂיֵשׁ לֵהא"י שְׁוֹתְפֹת בְּהַרְחִיקִים וְהַבְּהֵמוֹת לֹא חָזַשׁ לְאִסוּר מִרְאִית הָעֵינַן. וַע"ז מְזָה בַש"ע ס' רמ"ו סְעִיף ה'.

ובש"ע אֶזְמוּ"ר ז"ל שָׁם סְעִיף י"ג. וְהֵינֵנוּ לְפִי שֶׁהוּא מְדַמָּה זֶה לְדִין יִשְׂרָאֵל וְא"י שְׂקִבְלוּ שְׂדָה בְּשְׁוֹתְפֹת ס"פ לְפָנֵי אִידִיָּהוּן (דכ"ב ע"א) דְּמִשְׁמַע בְּגַמ' שָׁם דְּדוּמָה לְדִין לְהַשְׁפִּיר שְׂדָהוּ לֵא"י דְּשָׂרֵי מְשׁוּם דְּאֶמְרֵי אֶרִיסוּתֵי קָא עֲבִיד וְה"נ אַף שָׁהֵם שְׂנֵי אֶרִיסִים אֶמְרִינֵן אֶרִיסוּתֵי קָא עֲבִיד וְס"ל לְהֶרִיב"ש דֵּה"ה בְּרַחֲמֵי הַדִּין פֶּן וְכ"כ הַתּוֹסְפוֹת שָׁם סד"ה לֹא יֵאמַר לֹא יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁם הַתּוֹסְפָתָא דְּמִרְחֻץ הָרִי הוּא כְּשְׂדָה לְעַנְיָן זֶה.

וְס"ל לְהֶרִיב"ש דֵּה"ה כְּשֶׁהֵם שְׁוֹתְפִין. וְלִכֵּן לִיכָא אִסוּר מִרְאִית הָעֵינַן.

פִּינֵן שְׂיָדוּעַ שָׁהֵם שְׁוֹתְפִין וְהַשְּׁוֹתְפִין הֵא"י לְטוֹבַת עֲצָמוֹ הוּא עוֹשֶׂה כְּמוֹ בְּאֶרִיסוֹת וְעֵינֵן ב"י סְסִי רמ"ג בד"ה כְּתָבוּ הַתּוֹסְפוֹת. וְעֵינֵן בְּדַבְרֵי אֶזְמוּ"ר הַגָּאוֹן ז"ל ס' רמ"ו סְסֵעִי י"א וּבַק"א שָׁם סק"ז שְׂכָתָב דַּמ"ש רמ"א בַּהַג"ה ס' רמ"ו סְסֵעִי ה' רַק שְׂיִפְרָסֵם שְׂעֲשֶׂה דְרָף הַיִּתֵּר קָאֵי ג"כ אַף בְּדִין שְׁוֹתְפֹת הַיִּשְׂרָאֵל (אם) [עם] א"י.

דְּהֵינֵנוּ דִּינוֹ שֶׁל הֶרִיב"ש צְרִיף ג"כ שְׂיִפְרָסֵם הַיִּתֵּר. וּמִיָּהוּ מ"ש וְלֹא דְמִי לְדִין דְּרַסִּי רמ"ה קִנְשָׁה דְּהָא הֵתָם ג"כ שְׁוֹתְפֹת וי"ל דְּשְׁוֹתְפֹת מַה שְׂקִבְלוּ שְׂדָה בְּאֶרִיסוֹת עֲדִיף מְדִין שְׁוֹתְפֹת דְּהַרְחִיקִים שְׁבַהֲרִיב"ש וְכַמ"ש הֶרִיב"ש עֲצָמוֹ דְּלֹא דְמִי לְגַמְרֵי דְּהֵתָם אִין הַיִּשְׂרָאֵל מְצָנוּהָ עַל שְׁבִיתַת שְׂדָהוּ כו'.

מִשְׁא"כ הֵכָא שְׂמִצְנוּהָ עַל שְׁבִיתַת בְּהֵמָתוֹ כו' ע"ש: קִצּוֹר. הֶרִיב"ש הַיִּתֵּר בְּרַחֲמֵי שְׂיִשְׂרָאֵל וְא"י הֵם שְׁוֹתְפִין וְהִתְנִי מִתְחִלָּה.

שְׂיִוִּכְל הֵא"י לְטָחוֹן בַּשַּׁבָּת. וְגַם לִיכָא אִסוּר מִרְאִית הָעֵינַן פִּינֵן שְׂיָדוּעַ עֶסֶק הַשְּׁוֹתְפֹת.

וּמ"מ צְרִיף לְפָרְסֵם הַיִּתֵּר שֶׁהוּא מַה שֶׁהִתְנָה עִמּוֹ מִתְחִלָּה שְׂיִהְיֵי יוֹם הַשַּׁבָּת שְׁלוֹ: וְכ"ז כְּשֶׁהֵם בְּאֶמַת שְׁוֹתְפִים יִשְׂרָאֵל וְא"י. אֲבָל בְּנִד"ז שֶׁהַטְּחִינָה הוּא שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְבַדּוֹ וּבְחֻצְיָרוֹ מִמֶּשׁ וְהַסּוֹסִים שְׁלוֹ וְגַם מְבִיאִים הַתְּבוּאָה בַּשַּׁבָּת מִחֻצְיָרוֹ לְבֵית הַטְּחִינָה וְכֵן מוֹלִיכִים הַקֶּמַח הַסּוֹלֵת מִבֵּית הַטְּחִינָה לְמִקְוֹמוֹת אֲחֵרִים עַל הַסּוֹסִים הַנִּזְ"ל וְהַפּוֹעֲלִים שְׂכִירֵי חוּדָשׁ וּשְׂכִירֵי יוֹם כו'.

יֵשׁ בְּזֶה הִרְבָּה אִסוּרִים הָאֶחָד מ"ש הַב"י סְסִי רמ"ד ד"ה כְּתָב סְמ"ג. דְּמִשְׁמַע מִהַמְכִילְתָּא שְׂאִסוּר כְּשֶׁהֵא"י עוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּצִוּוֵי הַיִּשְׂרָאֵל הוּא דְּאוֹרֵייתָא וּבְשׁו"ת פְּנִים מְאִירוֹת ח"א ס' ל"ח חִיזְק סְבָרָא זו.

מיהו אאזמו"ר הגאון ז"ל סי' רמ"ג ססעי' א' כ' דהוי מדרבנן וכ"ד כל הפוסקים. וכן משמע בהדיא בגמ' פ"ק דגיטין (נ"ח ח' ע"ב) מ"מ משמע בהדיא בגמרא פ"ק דסוטה דט"ז ע"ב) שהדרבנן של איסורי שבת חמור גם מהדאורייתא של מ"ע יעו"ש.

וביותר בדבר שהוא בפרהסיא חמור טובא טפי וע' בגמ' פ"ק דחולין (נ"ח ה' סע"א) חוץ מן כו'. ועיין בהרא"ש בעירובין פ"ק הדר סי' י"ג מוכן ומבואר דפרהסיא דחילול שבת אף באיסור דרבנן חמור טובא.

הב' משום שמביאים תבואה לבית הטחינה בשבת מבית התבואה שבחצר הישראלי. א"כ ה"ל כהא דמ"ק (די"ב) סיועא הנה מסייעא בתיבנא בהדיהו פהובא ב"י ססי' רמ"ד וע' בש"ע אאזמו"ר סי' רמ"ד ס"ך דאף בדין ישראל ששכר מלח דהקותר משום דהא"י הם קבלנים עכ"ז כ' ובלבד שלא יביאו עצים מרשות הישראל בשבת.

וע"ש בק"א סק"י איסור זה מפונשברפ"ב דמ"ק כו'. ובנדאי דדין זה אינו דומה לכלל לדין ישראל ששכר מלח דהתם הא"י הם קבלנים משא"כ ה"כא.

וגם שם נחלק בתשו' פמ"א וע"ש בק"א סק"ט שאף שחולק על הפמ"א מ"מ צ"ל להא"י שאינם מוכרחים לעשות בשבילו. וכ"ז בקבלנות משא"כ בנד"ז שהם שכירים.

הג' דשם ג"כ לא התיר משום מראית העין רק פשיש הפסד מכיסו מה שצריך לשלם להשר ולא מניעת הריוח. ובנד"ז שהוא שלו ואינו שוכרו מהשר לא שייך הקותר זה.

אף אם יפסיד מכיסו אם לא יעשה בשבת דמי מכריחו לעשות עסק זה. וכ"ז אם מדינא הי' הקותר כמו בקבלנות אבל כאן שמדינא אין שום הקותר.

א"כ הפרסום והמראית עין מגדיל האיסור. הד'.

המלאכה שעושים בהסוסים והשונורים של ישראל שהוא איסור דאורייתא משום שביתת בהמה: קיצור. הגם דקי"ל דא"י שעושה מלאכה לישראל איסורו מד"ס מ"מ יש בו צד חומר ביותר וכ"ש אם הוא בפרהסיא.

ב' בוגמת סיוע הנה מסייע בתיבנא אף בקבלנות אסור. כש"כ בשכירים המלאכה שעושים בהסוסים איסור דאורייתא: ג והנה בענין התקנה למפון הבית הטחינה או להשפירם לאינו יהודי על כל השנה או חצי שנה ויהי' שבת ויו"ט בהבלעה ביניהם לא הושרה בעיני הגביר ואביו הרב שי' יען התבואה והעצים של הגביר הם והיותר קשה השונורים והסוסים שהם של הגביר ואיך לא ישפנתו עכ"ל.

הנה י"ל בהפ"ך דהשונורים והסוסים יכולים למפון שהרי יכולים לקצוב עליהם מקח והאינו יהודי יקנה אותם במקח שהוא ע"י אוף גאב כסף והמותר זקוף עליו במלואו. ויעמיד ע"ק ע"ז כמבואר בנוסח מכירת חמץ של אאזמו"ר ז"ל.

וגם יעשה משיכה. אף גוף מכירת התבואה והעצים זהו דבר הקשה מאד.

פי' א"א לקצוב כלל סכום התבואה וסכום העצים. והגם שאפשר למפון עד למדידה.

רק לקצוב המקח מפל מדה כף וכף. זהו בתבואה המוכנת אבל כאן נפרך מאד ושהו הערמה גמורה.

ואין זו מכירה אמיתית כלל. ולא דמי למכירת חמץ שמוכרים ג"כ עד למדידה דהתם אפ"ש למדוד תומ"י אחר הפסח או קודה"פ.

אבל בנדון זה. שפ"קל יום מוליכים ומביאים תבואה מהמגורה אל הרחינים.

ואח"כ הקמח והסולת מן הרחינים אל מקום האסיה. וכן העצים.

קשה מאד לידע המדה. ואף אם האיני יהודי יאמין הפל להגביר.

והנה בנדון מכירה שהיא דרף הערמה החמיר מאד הבכור שור בפסחים פרק כל שעה (וכמזנומה שהגביר ואביו הם ממשפחתו של הבכ"ש. פ"ד שמעתי) שאסר למפור בהמות קודה"פ לאינו יהודי פ"ד שעי"ז יאכילם הא"י חמץ בפסח.

וטעמו משום שמכירה זו הערמה שהאיני יהודי עני ואין דרכו לקנות כו'. ולא מהני הערמה כ"א בדרבנן ולא בדאורייתא.

וא"כ לדבריו כ"ש בנד"ז שאין להקל כי התם החושש הוא איסור הנאה דחמץ בפסח שנהנה במה שבהמתו אוכלת. והכא שבימת בהמה בשבת והפרהסיא שפ"ד רבנן דשבת חמור יותר כמש"ל.

ואף שהמקור חיים ה' פסח סי' תמ"ח ס"ק י"א חלק על הבכ"ש וחילק בין הערמה להערמה. ומ"מ אשתמיטתיה הר"ש במסכת מעשר שני פ"ד מ"ד דהביא הירושלמי למה מערימין עליו מפני שכתוב בו ברכה.

ומיהו משנה שלמה שנינו רפ"ה דתמורה פיצד מערימין על הבכור וע"ש בתוי"ט בשם הרמב"ם שתבולות הקיטר נק' ערמה ושאינו להיטר תקרא מרמה עכ"ל. הרי הערמה שפ"ד רבנן אף בדאורייתא.

אלא משום דהתם ע"פ דין גמור הוא. מ"מ גם להמקו"ח י"ל להחמיר בהערמה דנד"ז כי לא צ"ד להקל רק בהערמה דמכירת חמץ שהמכירה אמיתית היא בקנין גמור דמהני ע"פ הד"ת ונקנה להא"י לגמרי רק שהערמה הוא רק שהוא עתיד לחזור לו כו' בזה הקיל וכ"ד אאזמו"ר הגאון ז"ל דחמץ הנמכר אינו בכלל הפיטול שמבטלים החמץ ודלא פסברת הבכ"ש במחכ"ת.

אבל מ"מ כ' שלכן צ"ל המכירה כד"ת והינינו ע"י ע"ק וע"י פתיבת קאנטראקט יעו"ש. וגם המקו"ח החמיר למעשה בדינו דהבכ"ש ולכן המכירה שבנד"ז שהדבר הנמכר יש מהו שעדיין אינו בעין כלל וכנ"ל י"ל שיודה המקו"ח להבכ"ש דאין לסמוך על מכירה זו שהיא הערמה יותר הרבה ממכירת הבהמות שיאכלו עי"ז חמץ בפסח פנ"ל.

וראיה דאיתא בגמרא פ"ז דב"מ (דף צ' ע"ב) הערמה אתעביד בהו אערימו עלייהו וינדבנוו הרי אף שהערמה היא רק באיסור אמירה לאינו יהודי ובאיסור לאו קנסו אפילו דיעבד. וכדי שלא יקשה מהא דמעשר שני.

ומהא דמערימין על הבכור. ע"כ צריף לחלק בין מה שהוא הערמה להיכא שהקנינה והמכירה כד"ת פנ"ל.

ועיין באה"ע סי' ה' סעיף י"ד בב"ש ס"ק י"ז הא דמחמירי בהערמה הנ"ל משום דניכר
האיסור וכ"ש הקא דהוא מפורסם לרבים עשיית המלאכה בשבת. ע"כ לא מצאתי היתר
בזה לעשות הטחינה בשבת אף ע"י מכירה לאינו יהודי.

כ"א הטוב והישר שישבתו בשבת. ולא יעשה המלאכה.

ומאן דיגיף שבתא פרע שבת. והן אמת שהפנים מאירות ח"א ססי' ל"ח פתב וז"ל וא"כ
אין היתר אלא שישמך לא"י קודם שבת כל התחיות הגדולות של ברזל פך וכו' והא"י
יעשה לנפשו התחיות הקטנות בשבת ובדידיה קטרח כו' וכן בהתוה זכוכית בהו"ט
מפור קודם שבת כל מה שיש לו בהו"ט כו' עכ"ל ע"ש.

אף שם כ' ואין פאן משום מראית עין דהנרמנא בעלמא מכר לו מה שיש לו רשות מן
השר. והקא אין שייך פן כי דוקא שם שהעפר ברזל הוא של השר.

משא"כ הקא שהבית הטחינה הוא של היהודי. איכא נדאי מראית עין.

וגם שם המכירה יוכל להיות אמיתית יותר מבנד"ז כמכירת חמץ בפסח פי הכל מה
שהוא בעין מוכר לו. משא"כ הקא מוכרח להיות בהמכירה גם דבר שאינו בבית הטחינה
עלשיו כ"א מביאים לשם בשבת ממקומות אחרים.

גם מוליכים משם למקומות אחרים ואיך יולכו מה שנמכר לאחר: סימן לב מי שמחזיק
העמארניא אם יכול להניח הפועלי' א"י שכירי שנה שיעשו בשבת והבית והפלים של
הישראל ע' תשו' תודת שלמים ססי' ד' פסק דאין איסור בשכיר שנה פדעת הרמב"ם
וכ"ד רבינו במה"ב.

וצ"ל מהו טעם האיסור מדינא בשכיר יום הרי אדרבה התם י"ל טפי אדעתא דנפשי' קא
עביד שיקח שכירותו וה"ל כאריסות. משא"כ גבי שכיר שנה אין הנא' לפועל כו'.

וי"ל איה"נ מעלה זו עדיפא בש"י. אבל טעם האיסור דה"ל כמעמיד פועל בגדים פיון
ששוכרו לשבת.

משא"כ בשכיר שנה אינו מצוהו לעשות בשבת. והחסרון דאין הנא' כו' י"ל דהפועל
סבר שיש לו הנאה שאם לא יעשה בשבת סובר שיגרע משכירותו.

ומ"מ אף שסובר פן לא שייך לומר דה"ל כמעמיד פועל פיון שאין הישראל שוכרו
לימים. והיתר זה הוא ממש דעת הב"ח סי' רמ"ג ס"ג והמג"א שם סק"ב חלק עליו וכ'
ובמרחץ אסור כו' והתוד"ש ורבינו ז"ל ס"ל כהב"ח להקל בזה מדינא.

וכן הסכים הא"ר סק"ו לפרש פן דעת הטור. אמנם כ' הא"ר סי' רמ"ד סק"ב דאם
מקפיד עליו לעשות בכל יום לכ"ע אסור ובנ"ד נדאי מקפיד עמהם.

ויצא זה להא"ר ממ"ש הרמב"ם והוא שלא יחשוב עמו יום יום. ופי' דאפי' בימי החול
אין מדקדק עמו כשהוא בטל וכן הבין הראב"ד בהרמב"ם.

ולמאי דפרישית צ"ע דהא אדרבה מה שמדקדק עמו א"כ הא"י מבין שנוטל שכר עבור
השבת וא"כ אדעתא דנפשי' קעביד רק דבשכיר יום אסור דה"ל כמעמיד פועל בגדים
ליום השבת אבל הקא בשכיר שנה אינו מעמידו ליום השבת ממש.

וצ"ל דה"ל כמעמיד בידים פיון שהא"י מבין שמדקדק עמו ומחמת זה הוא ענושה. א"כ ה"ל כמעמיד כו'.

מיהו רבינו ז"ל במה"ב דע"ח ע"א פי' ולא יחשוב עמו יום יום דר"ל בשעת הפרעון לא ינפה לו עבור היום שבוטל כו'. אבל אם אינו מחשב עמו לנפות לו משכרו אף שמקפיד עליו וגוער בו על העבר לא מתסר יעו"ש.

וכ' שכ"ד סה"ת סי' רנ"ב. וכן הבין הא"ר סי' רמ"ד סקי"ב בסה"ת: ועדיין צ"ע אפילו לדעת הרמב"ם וסה"ת הנ"ל אפי' לפי רבינו ז"ל דהא אפילו בקבלנות ממש אמרינו במ"ק (די"ב א') דקשמייע עמו בתבן אסור.

והגם דפי' רבינו ז"ל דהיינו פשוטן לו התבן בשבת דוקא אבל בע"ש מותר. היינו דוקא בקבלנות וכדתנן נותני עורות לעבדן כו' משא"כ בנד"ז בשכיר שנה נ"ל דלא עדיף עכ"פ מדין משכיר כליו לא"י (דהתם הוא השוכר וישאל הוא המשכיר).

והקא הוא להפך שהישאל שוכר וזה משכיר עצמו וא"כ זה חמור טפי דטפי נהנה הישאל כשהוא שוכר כו' שהרי המלאכה שלו אבל עכ"פ לא קיל מינן בשום ענין) והתם נמי כ' סה"ת עצמו וכן הרשב"א והרא"ש דאסור להשכיר כליו בע"ש ול"ד לקבלנות דשאני בקבלנות שאין ריוח לישאל כו'.

וה"נ פיון שישאל מרויח אסור להשכיר בע"ש וא"כ פשמייעו בתבנא ע"ש אסור. דהא ל"ד לקבלנות כו' וצריף ליתן לו ביום ה' דוקא הנחשת וש"א"ד.

וצ"ע להתיר אפילו ביום ה' פיון דנותן ליום ו' ושבת א"כ אינו הבלעה כלל ול"ד למשכיר כליו דשרי דהיינו לשבוע דוקא ולא לשני ימים. ע"כ נ' שאין היתר אא"כ הנחשת מוכן שם מכבר וא"צ למסור לו ליום זה כו': סימן לג יהודי ששוכר נהר לצוד דגים ושוכרים פועלים א"י ומקבלים מכל משקל פוד כף וכף מעות.

אם מותר להניחם לצוד בשבת. הנה לא מיבעי' לפמ"ש התוס' ספ"ק דע"ז בשם מהר"מ הובא ג"כ ב"י סי' רמ"ג ס"ל דאין היתר באריסות אלא כשלוקח ממש מפירות הקרקע וכן הקמח שטוחני ברחיים הנה פירות.

משא"כ גבי מרחץ ס"ל דא"א לצייר אריסות כלל ע"ש לפ"ז בנ"ד שפסקו עמו על מעות אין זה אריסות ואף שנותני לו המעות עבור צידת הדגים עבור כל פוד ד' רוסי"ג פיון שאין זה המקח השונה אין זה תמורת זה כלל וה"ל כפסיקת דמים לבד ואף שהב"י ססי' רמ"ג כ' עליו שאין נ' פן מדברי הרמב"ם ולא מדעת שאר הפוסקים כו'.

ולכאורה הדין עמו דכף משמע ג"כ מל' הגמ' אריסותא למרחץ לא עבדי אינשי מכלל דשייף ויכול להיות בו ענין אריסות ולהר"מ הל"ל אריסותא במרחץ ליכא ומתשו' הר"מ שבמרחץ פ"ק דשבת שהביא הב"י סי' רמ"ד ז"ל ונהיכי דמי קבולת גבי מקס פגון שהשכירוהו כף לכשתגבה מאה ליטרין אמתן לה כף וכף כו' עכ"ל.

מדקרי לי קבולת ולא אריסות משמע דס"ל כהר"מ שבתוס' דע"ז הנ"ל דאילו להב"י ססי' רמ"ג נחשב זה אריסות. מיהו י"ל הר"מ במרחץ לא כ"כ בדיוק פיון דס"ל דשם אפי' קבולת שרי.

ומ"מ אף להב"י ב' הרמב"ם ושא"פ היינו משום דפירות דמרקח מעות ניהו כשנוטל חלקו במעות לשליש או לרביעי הוי אריסות. אבל מ"מ מודו לי' להר"מ באריסות דשדה אם פסק עמו במעות דאסור דפירות דשדה תבואה הוא וכשמשלקו במעות אינו אריס וכמבואר בהמגיד מה"ט לאסור קבולת דשדה וז"ל כשאינו נוטל בפירות כו' ע"ש.

אע"ג דקבולת מדינא שרי מ"מ אין היתר אלא כשנוטל מפירות השדה וכן להשפיר לו שרי דהא נוטל כל הפירות אבל קבולת אסור מפני מראית העין וכמ"ש המג"א סי' רמ"ד סק"ה וסי' רמ"ג סק"ב וכ"פ בתשו' הגאון מהר"י הלוי אהי הט"ז סי' יו"ד דאפי' במקום שדרה לשפוך פועלים בקבלנות ולא בשכירי יום אסור לשפוך בקבלנות דבעינן שיהי' לו חלק בגוף המלאכה ובנ"ד אף שיש לו קצת בגוף המלאכה שהרי נוטל שפירו לפי ערך הדגים א"כ ל"ד לקבלנות ששכרו קצוב ואין לו שייכות כלל בגוף הפירות אבל הכא שצריך לשלם לו עבור כל פוד י"ל נק' יד א"י באמצע ב"מ (דף ע' ע"ב) המקבל צאן ברזל כו'.

דאילו אתא זה ובעי זוזי ולא יתיב לי' תפס לה לבהמה ה"ל יד א"י באמצע כו'. וכ' התוס' שם ד"ה ואי לא וא"ת מ"ש מבהמות ארנונא כו'.

וי"ל דהתם עיקר הבהמה של ישראל כו'. אבל הכא כו'.

ואפ"ל בנד"ז ג"כ חשוב עיקר דגים של א"י הצד דהא הוא זוכה בהן תחלה מיהו י"ל פינון שהישאל שוכר הנהר מהשררה עיקר דגים שלו כו' אף שאין שיהי' בזה קנין גמור דהא הדגים ה"ל דבר שלא בא ברשותו.

אף מ"מ י"ל כ"ז לענין בכורה נק' יד א"י באמצע אבל הכא לענין שיוחשב אריסות י"ל אינו נחשב אריס פינון שלבסוף שאין לו כלל בגוף הדגים אין להתיר דל"ד לאריס שההיתר משום שנוטל ממש מהפירות ותדע דהא הרמב"ן והר"ן כ' דאדרבה מדינא יש להתיר קבלנות יותר מאריסות משום דאין הישראל נהנה כלל ממעשה שבת ואעפ"כ התיירו אריסות ולא קבלנות והיינו ע"כ משום דבעינן שיטול הא"י מפירות השדה והמרקח דוקא וא"כ בנ"ד שבהכרח מסלק מהפירות ואין לו רק מעות אין שום היתר יותר מקבלנות דקבלנות יש היתר טפי משהו"ד מאריסות ממש ואפ"ה אסור וכ"ש בכה"ג דאיכא תר"ל שהישאל נהנה ממעשה שבת וגם שנתפז אינו נוטל חלק בפירות כלל ומ"מ נראה שאם יעשה פסיקא עם שנתפז שיהי' הברירה ביזו לקבל דגים בחלקו או מעות ד' רוביל מכל פוד.

אף שמעצמו הא"י יחפץ לקבל המעות פינון שמעצמו עושה פן וישאל לא מצי לסלוקי בזוזי שלא מרצונו א"כ אינו נחשב קבלן רק אריס דקבלן היינו אנומן אינו קונה בשבח פלי אבל בנד"ז יש לו קנייה בהדגים עד שמשלקו במעות וגבי בהמת ארנונא היכא דלא מצי מסלק לי' בזוזי שלא מרצונו לכו"ע פטורה מן הבכורה אף שהבהמה עיקרו של ישראל וע' בש"ע י"ד סי' ש"כ מ"ה אפי' מצי מסלק' כו' אבל אם התנו בתחלה שישקח דמים כו' לכן היכא דלכתחלה המקח רק על דמים אין זו נקרא יד א"י באמצע אבל באופן הנ"ל שיתנו שהברירה ביזו פינון שנקרא יד א"י באמצע י"ל דעדיף מקבלנות ושרי שוב ראיתי שדין זה הוא דין שהביא המג"א ססקי"ז יהודי ששוכר המלח כו' ועי' בשו"ע

אאזמו"ר ז"ל שם אף התייטר שפתי הוא מרנוח: סימן לד יהודים השוכרים הפאצט וסוסים ועגלות שלקהם עם עגלן אינו יהודי מוכרחים לנסוע בשבת ויו"ט עם שרים ושאר אנשים הנוסעים על הפאצט אף למצוא היתר ותקנה לזה שלא יהיה חילול שבת ויו"ט: נראה דהתקנה הוא ע"י שנתפוח שבעת שלוקח הפאצט יתנו בניחד עם אינו יהודי שיהי' להאינו יהודי מתצה בסוסים והעגלות וכל השייך לזה ויתנו ביניהן בשעה שמשתתפים שיטול הא"י ימי השבתות והימים טובים בחלקו שיהיו אז הסוסים קנויים לו ואין לישראל חלק בהן בימים הנ"ל וגם כל השכירות מן הנוסעים בימים הנ"ל יהיה שייך להאינו יהודי וביום א' ב' ג' עד"מ יהיו הסוסים קנויים להיהודי וגם כל השכירות יהי שייך לו ויוכל לבחור לו שותף אינו יהודי שמכירו ויודע בו שאחר השנה או ג' השנים כפי המשך שלקח את הפאצט ימחול כל חלקו להיהודי ולא יחזיקנו לעצמו פדרף שהתיר בתה"ד סי' ק"כ לענין מכירת חמץ וכמ"ש בשו"ע סי' תמ"ח ס"ג ואף אם כבר לקח היהודי הפאצט על שמו לבד יש תקנה ע"י שימכרונו ליהודי אחר או לאינו יהודי ושוב יחזור הוא והאינו יהודי המכירו ויקנאוהו מהלוקח בשנתפוח על דרך שנתבאר וכמ"ש הב"י בסי' רמ"ה שכן נראה מדברי התוספות שיש תקון ע"י שיחזרו וימכרוהו למוכר או לאיש אחר כו' ע"ש ונכון ג"כ שינתנה עם הא"י שעבור שהוא היהודי יניח מעותיו על עסק זה וטרחתו בקניית המספוא וש"ד יתן לו הא"י איזה סף מדי שנה באופן שע"ז יהי ג"כ היהודי בטוח שהא"י ימחול לו חלקו.

רק שיקח מהיהודי דבר מועט עבור חלק הרינוח שלו דאל"כ יצטרף לסלק הסף הנ"ל להיהודי ואפשר שיצא שכרו בהפסדו ומ"מ כ"ז אינו מבטל השנתפוח מדינא רק שיהי' היהודי סבור וקיבל שבאם שעכ"ז ירצה הא"י ליקח חלקו ברינוח ולסלק הסף שנתחייב יקיים פן היהודי וכמ"ש פן אאזמו"ר ז"ל בדין מכירת חמץ שנדפס בסוף הלכות פסח דהגם שיודע בו שלא יעשה כן כי מאחר שמה שאינו עושה פן אינו אלא מרצונו הטוב שרוצה להחזירו לישראל ה"ז מכירה גמורה פדאיתא בהדיא בגמרא פ"ה דב"מ דא"ל מדעתיה עכ"ל וככה ממש הוא בנד"ז: ב והנה היתר זה שע"י תנאי שבתחלה מבואר בתשו' הריב"ש סי' קנ"א הובאה ב"י ססי' רמ"ה ובשו"ע סי' רמ"ו סעיף ה' אמנם הב"י בסי' רמ"ה לעיל מיני' דתשו' הריב"ש פתב שמדברי תשובת הריצב"א נראה דלא מהני ע"י תנאי שיתנו בתחלה טול אתה שכר שבת ואני אטול פנגדך יום חול כו' וכ"כ בכלבו בהדיא עכ"ל ופי' בתשו' תודת שלמים ח"ב ס"כ דכוננת הב"י היינו דס"ל להריצב"א והכלבו דאפילו אם התנו מתחלה אסור ושכן מבואר בכלבו בהדיא דף למד ע"ג אפילו התנו מתחלה שיהא לו שכר שבת ושיטול הישראל יום אחר פנגדו מ"מ חלק הישראל עושה מלאכה בשבת ואסור משום שבימת בהמה עכ"ל והשיג על תשו' פנים מאירות ח"א סי' יו"ד שכתב דעל פרחין האי תחלה דנקט הב"י לאו תחלה קודם הקנין אלא תחלה קודם שיעשה הא"י מלאכה שדברי שגגה הן דאל"כ אף יעלה על הדעת שהשכר חלקי מתיר לענין איסור שבימת בהמה מה שלא הותר בגמ' ספ"ק דעכומ"ז לענין שכר שבת כו' א"ו כל שאמרו התנו קודם קנייה משמע עכ"ד.

וצ"ל הטעם משום דלא סמכו בגמ' על ענין התנו רק בענין שכר שבת דהוי איסור דרבנן ולא באיסור שבימת בהמה דהוי דאורייתא איברא דלבסוף מסיק התוד"ש דכל זה לפי מה שהעתיק הב"י הגדון של הריצב"א כו'.

אָבֵל לַפִּמִּישׁ בַּהֲגַמִּישׁ פִּי כִּי וּבַהֲגַא סִפִּי קִדְעוּמִי. וּבַתְּשׁוּבַת מַהֲרִי מִדְּפוּס פֶּרְאֵג סִי תַנִּיב נִרְאָה דְּבַנְדוֹן דַּהֲרִיצַב "א לֹא שִׁינָה תַנְאִי דְטוֹל אֶתְּה בְּשִׁבְתִּי וְאֲנִי בְּחוֹל וּלְפִי" וְנִדְאִי הִיכָא דְשִׁינָה תַנְאָה פִּנְדוֹן הַשְּׁבוּלִי הַלְקִט דְּמוֹדָה רִיצַב "א דְשִׁנְרִי גַם בְּסוּף תְּשׁוּבַתוֹ צִינְד דְּהַלְקִל דְּכָל שִׁישׁ לְאִינוּ יְהוּדִי שְׁוֹתְפּוֹת בְּבַהֲמָה אָפְשֶׁר דְאִין הַיִּשְׂרָאֵל עוֹבֵר עַל שְׁבִיתַת בְּהֵמָה כִּשְׁהָא"י עוֹשֶׂה בָּהּ מְלֶאכֶה כּו' אֲלֵא דְלֹא הִחְלִיט כּו' לְהַלְכָה כְּלָל.

אָף לַפְעֵד"נ דְּגַם הַכְּלָבוּ שְׁאוּסֵר בְּהֵדְיָא אָף בְּהֵתְנוּ מִתְחַלְהָ לֹא מִיִּנְרִי אֲלֵא כְּשֶׁהֲתַנְאִי הוּא רַק שִׁיָּהָא לּוֹ שְׁכַר שְׁבִית וְשִׁיטוֹל הַיִּשְׂרָאֵל יוֹם אַחַר פִּנְגְּדוֹ אָבֵל לֹא מִיִּנְרִי כְּשֶׁהֲתַנְוּ בְּפִירוּשׁ שִׁיָּהָיו הַבְּהֵמוֹת קְנוּיּוֹת בְּשִׁבְתִּי וְאִין לְיִשְׂרָאֵל חֵלֶק בְּהוֹן וּבִיוֹם הַחוֹל פִּנְגְּדוֹ הַבְּהֵמוֹת קְנוּיּוֹת לְהַיִּשְׂרָאֵל וְאִין לְהָא"י חֵלֶק בְּהוֹן.

דְּבַכְהָ"ג י"ל שִׁיּוּדָה הַכְּלָבוּ דְמַהֲנִי הַתַּנְאִי. רַק כְּשֶׁהֲתַנְוּ רַק עַל הַשְּׁכָר ס"ל דְאִין זֶה קָאִי עַל גּוּף הַבְּהֵמָה כ"א עַל הַשְּׁכָר לְבַד וְאָפְשֶׁר שְׁגַם מְהַרִּיב"ש אִין מְוֹכְרָח דְּפְלִיג רַק כְּשֶׁהֲתַנְוּ טוֹל אֶתְּה לְעֶצְמָהּ כּו' וְלֹא הַזְּכִיר לְשׁוֹן שְׁכָר מִיְהוּ אָף אַת"ל דְּהַכְּלָבוּ פְּלִיג אָפִילוּ בְּטוֹל אֶתְּה כּו' הִינְנוּ מְשׁוּם דְלֹא ס"ל מ"ש הַרִיב"ש שְׁפִינּוּ שְׁהֲתַנּוּ כּו' הַרִי הוּא כְּאִילוּ הַבְּהֵמוֹת קְנוּיּוֹת לּוֹ בְּיוֹם הַשְּׁבִית כּו' וְאָפְשֶׁר שְׁמַחְלָקוֹתָן תְּלוּיָהּ בְּדִין הַנְּזַכֵּר בְּטוֹר ס' תַרנ"ח גְּבִי פִרְשַׁב"ם פִּינּוּן שְׁקִנְאוּהוּ כְּדִי לְצַאת בּוֹ מִסְתַּמָּא הוּי כְּאִילוּ פִּינְשׁוּ כּו' וְרַב שְׁרִירָא חוֹלֵק ע"ש ב"ב וְאֵע"פ שִׁישׁ לְחֵלֶק בֵּין הַנוֹשְׂאִים אָבֵל כְּשֶׁהֲתַנּוּ בְּפִי שִׁיָּהָיו הַבְּהֵמוֹת קְנוּיּוֹת לְהָא"י בְּיוֹם הַשְּׁבִית כּו' יוּדָה הַכְּלָבוּ וְלָכֵן כְּפִי הַתַּנְאִי שְׁפַתְבְּתִי לְעִיל שְׁרִי לִכ"ע: אָף לְפ"ז צִרְיָה שִׁיָּהָי' יְדוּעַ כְּמָה פִּרְאֵגָאן עָלוּ בְּיָמִים שְׁהֵם שִׁיָּיִכִים לְהָאִינוּ יְהוּדִי בְּכְדִי שִׁיָּדַע עכ"פ הָא"י חֵלְקוֹ שִׁיָּהָי' יוֹכֵל לְיַקְחַ חֵלְקוֹ לְעֶצְמוֹ דְלֹא סְגִי בְּמָה שִׁיּוֹכֵל לְיַקְחַ סְתָם מְחַצָּה מִכָּל הַיָּמִים דֹּא"כ אִין זֶה חֵלֶק שְׁקִנְיָהּ וּל"ד לְמ"ש ב"ש ע"ס' רמ"ה ס"ב דְּהִיכָא שְׁהֲתַנּוּ בְּתַחֲלָה אִם אַח"כ בְּשַׁעַת חֵלְקָהּ נִתְרַצָּה לְחֵלֶק בְּשׂוּהָ מוֹתֵר דְשִׁאֲנִי הֵתָם דִּישׁ לּוֹ בְּרִירָה ג"כ לְחֵלֶק כְּפִי הַתַּנְאִי ע"כ אָף שְׁמוֹנוֹתֵר לְחֵלֶק בְּשׂוּהָ שְׁרִי אָבֵל הִכָּא כְּשִׁאֲנִינוּ יְדוּעַ כְּלָל כְּמָה עוֹלָה הַפֶּרְאֵגָאן בְּיָמִים הַשִּׁיָּיִכִים לּוֹ וּבְיָמִים הַשִּׁיָּיִכִים לְיִשְׂרָאֵל רַק יְדוּעַ הַסֵּף הַכָּל א"כ מְוֹכְרָח לְחֵלֶק בְּשׂוּהָ וְא"כ נִזְכֵּר שְׁהֵם בַּע"כ שְׁוֹתְפִים גְּמוּרִים בְּכָל יוֹם וְיוֹם מִיְהוּ אָפְשֶׁר לְדַחוֹת דְּהָא לְדַעַת הַתּוֹסְפוֹת סִפִּי קִדְעוּמִי"ז דְאִם הַתַּנּוּ מוֹתֵר בְּכָל עֲגוּן הִינְנוּ אָפִילוּ אִם כְּאוּ לְחֶשְׁבוֹן אַחַר כָּף וּכ"כ הַר"ן שָׁם.

וְעַמ"א סק"ב שְׁפִסְק פְּהֶרָאב"ד וְתַשׁוּי הַגְּאוּנִים שַׁבְּב"י סְסִי רמ"ה אָבֵל הַט"ז סס"ק ב' הַקִּיל בְּזֶה מִיְהוּ מ"ש כּו' בְּשֵׁם הַרְמַב"ם אַע"פ שְׁנַרְאָה כּו' מַהֲה"מ אָמְנָם מְצַאתִי שְׁהַבִּיאוּ רַאִי לְהַפְּךָ מְהַרְמַב"ם פ' מַהֲמ"א הִי"ד דס"ל דְּבָבָאוּ לְחֶשְׁבוֹן אָסוּר אָף בְּהֵתְנוּ וְשׁוּב רַאִיתִי מְזֵה בְּתַשׁוּי הַרְדָּב"ז ח"ב בְּלְשׁוֹנוֹת הַרְמַב"ם ס' רל"ב שְׁהַקְשָׁה דְּכָרִי הַרְמַב"ם אַהֲדָדִי וְתִירֵץ דַּע כִּי שְׁנֵי מִינֵי חֶשְׁבוֹן הֵם פִּיצַד אִם אָמַר לּוֹ לְקַחַת עֲשֶׂרָה שְׁבִיתוֹת אֶטּוֹל אֲנִי עֲשֶׂרָה יָמִים כְּנִגְדָן אִם הַתַּנּוּ מִתְחַלְהָ מוֹתֵר כּו' וְיֵישׁ חֶשְׁבוֹן אַחַר כְּגוֹן שִׁיאֵמַר כְּמָה מַעוֹת הַרְנוֹחַת בְּשִׁבְתִּי וְאֶטּוֹל אֲנִי כְּנִגְדָן כּו' חֶשְׁבוֹן כְּזֶה אָסוּר אָפִילוּ הַתַּנּוּ תַחֲלָה עכ"ל אֲלֵא שְׁפִיִים וְאָפִילוּ אִם תַּרְצָה לומר שְׁאִין חֵלְיוֹק בֵּין הַחֶשְׁבוֹנוֹת לֹא קִשְׂיָא כּו' וּמְדַבְּרִי הַט"ז נִרְאָה וְנִדְאִי דס"ל דְאִם הַתַּנּוּ תַחֲלָה שְׁרִי אָפִילוּ כְּחֶשְׁבוֹן הַשְּׁנֵי וּבִי"ד ס' רצ"ד ס'ג בְּשִׁי"ף ס"ק כ"ז פִּי דְלְהַרְמַב"ם אִינוּ אָסוּר בְּכָאוּ לְחֶשְׁבוֹן אַע"פ שְׁהֲתַנּוּ תַחֲלָה אֲלֵא כְּשֶׁהֲתַנּוּ שְׁיָבוֹאוּ לְחֶשְׁבוֹן מְשֻׁמַּע דְאִם הַתַּנּוּ תַחֲלָה ע"ד מ"ש בַּא"ח ס' רמ"ה וְאַח"כ כְּאוּ

לחשבון שרי וכ"מ דעת הב"ח שם והט"ז שם מחמיר בזה וכן כתב התוספות שבת פאן סק"ב בפ"י דברי הש"ך והט"ז שבי"ד כדפרישית וכמשבצות כתב שאין פירושו מוכרח ועיין בא"ר פאן סק"ב מסיק ג"כ דאם התנו תחלה אף שבאו אח"כ לחשבון כמה מעות הרנוחת בשבת כו' יש לצדד להקל א"כ לפ"ז י"ל דכמ"כ בנדון זה בענין הפראהאן.

אף אם לא דקדקו כלל לידיע כמה עולה הפראהאן בשבת ויו"ט שרי כיון שמתחלה התנו שיהיו הסוסים וכל המכשירים בשבת של הא"י לבד וכמו כן שכר השבת היינו הפראגאן להא"י לבדו ושל יום א' יהי להישראל לבדו הן הסוסים הן הפראגאן א"כ הרי בשבת אין להישראל חלק כלל בהפראהאן מדינא אף שהא"י אינו מקפיד לידיע כמה עולה הפראהאן בשבת היינו משום דאינו מקפיד כ"כ ומסתמא שכר יום א' שנה פשל יום השבת א"כ לא מפני זה בטל התנאי ועכ"פ התנאי דהסוסים יהיו קנויים להא"י בשבת ודאי אינו מתבטל מחמת זה ועי' מ"א סק"ב בשם ר"ל בן חביב סי' ק"ו דלקאורה חנות דמי ממש לנד"ז דשם אינו ידוע כמה עולה השכר בכל יום וס"ל דשרי לכו"ע ועיין בדברי אאזמו"ר ז"ל בשולחנו סי' רמ"ה סעיף ד' ובק"א שם דאוסר בבאו לחשבון ואעפ"כ בסעיף ה' פסק מ"ש המ"א ב' ר"ל בן חביב אלא שאפשר לחלק דהתם שקשה מאד לידיע הרינוח דיום השבת לבד ע"כ אין זה הערמה מה שאין מקפיד"י כ"כ לידיע.

אבל הכא דאפשר לכתוב כמה פראהאן עולה בשבת וכמה עולה ביום א' א"כ אם אינו מקפיד"י כלל נזכר מאד שכ"ז רק הערמה ונראה דאף להמתירים בהתנו אף שבאו לחשבון אח"כ היינו דאין אומרים איגלאי מילתא למפרע שלא הי' אלא הערמה כו' כי י"ל שאח"כ נתרצו כן אבל כשבשעת המלאכה בשבתות נזכר כן שנהו רק הערמה י"ל דמודו שאסור.

לכן נראה שצריך שיהי' ידוע כמה פראהאן עולה בימי השבת ויו"ט וכמה עולה בימים שפנגדון וזה בקל לידיע דבלאו הכי מוכרח שיהי' כותב שיכתוב כמה עוברים ושבים כל יום ויום ועל כמה סוסים א"כ הרי מזה יהי' ידוע החשבון: ג ויש לעיין עוד בענין המספוא שחת ושפולת שועל שצ"ל קנוי לא"י בשבת ויו"ט דאל"כ פשיקח העגלן עמו מספוא יהיה של ישראל ואסור להוציאו בשבת וכמ"ש בטוש"ע רס"י שכ"ה ועוד דא"כ מחזי ודאי כהערמה מה שישראל נותן שחת וש"ש שלו לסוסים ביום שהם לא שייכים לו מיהו זה י"ל דאינו הערמה כיון שנגד זה לוקחי' המספוא ג"כ מהשותפות להסוסים ביום שהם שייכים להישראל ונהרי מסתמא אכילת הסוסים הוא בכל יום בשנה אף מ"מ צ"ע מטעם הראשון ואפשר לתקן גם זה כשיתנו ביניהן בתחלה ג"כ על השחת והש"ש שהשחת והש"ש שיקחו להסוסים ביום השבת יהי' שייך להא"י ומה שיקחו ביום א' יהי' שייך הפל להישראל דכמו שמהני התנאי על הסוסים עצמן כמ"כ יהי' מהני על השחת והש"ש אף זהו אם היו באמת שנותפים והי' הא"י מניח מעותיו ג"כ אבל הכא שהיהודי יקנה אח"כ השחת והש"ש במעותיו איך יקנה זה להא"י דבשקלא הסוסים שפיר מקנה לו אבל השחת והש"ש שעדיין אינו ברשותו איך יקנה לו עתה דבר שאינו ברשותו ושיקנה לו אז כל פעם שקונה טריחא מילתא טובא ויש לומר שישכיר לו מקום שפניחים בו השחת והש"ש ולהתנות שחצירו ומקום הנ"ל יקנה לו השחת והש"ש לכשיובאלאותו מקום וכדאמרינו בפרק בתרא דעכומ"ז (דע"א ב') ותיקני ליה פליו ומבואר בהרמב"ם

רפ"ד מהל' מכירה וטוש"ע ח"מ סימן ר' סעיף ג' דה"ז כמו שהנחנו בתוך ביתו א"כ מדין חצר הוא וא"כ כמו דאמרי' ותיקני ליה פליו ה"נ קניא לי חצירו.

ועיין במקו"ח סי' תמ"ח סק"ה מדין זה שהביא מ"ש הח"י שם ס"ק י"ד בשם מהרש"ק הובא בתשו' נחלת שבועה סי' ל"א דדנקא בתורת מטלטלים אגב קרקע קונה ולא מתורת חצר דחצר משום שליחות אתרבאי וקאן אין תורת שליחות וכ"כ אאזמו"ר נ"ע בסי' תמ"ח סעי' י"א ומיהו מסקנת המק"ח שם דהיינו בשאין הקונה עומד בצד חצירו דאז חצר משום שליחות אתרבאי וקאן אין שליחות אבל בשעומד בצד חצירו דאמרינו בב"מ (די"ב א') דמשום דאתרבאי א"כ זה דאית ליה יד אף חצר אית ליה ועמש"ש ב' ה"ר"ן ואין פאן מקומו דבנד"ז מסתמא ימפור להקונה שבשם דיוכל לעמוד בצד חצירו וגם עכ"פ יוכל להקנות לו אגב קרקע ולתקן קנין פספס היינו ע"י שיקבל ממנו עכשיו אוף גאב בשלמות ועל המותר יקבל ערב קבלן יהודי שיפנס בע"ק עבור הקונה אוף הנה בשו"ע חו"מ סי' ר"ט ס"ד בהג"ה הובאו ב' דעות בענין אם מקנה דשלב"ל שיקנה כשיהיה בעולם שיש אומרים דקנה ויש חולקין וכ' הט"ז דנראה דקי"ל פהיש חולקים וראייתו מרסי' ר"י דאפילו אמר לכשיגד כו' וצ"ל דלא דמי להא דבכורות פ"ח (דמ"ט סע"א) גבי הפודה את בנו תוף שלשים שיהיה פדוי לאחר שלשים יום דבאינתהו למעות אחר שלשים יום לכו"ע בנו פדוי ואע"פ שאין בידו לפדותו עכשיו.

ועיין בשו"ע י"ד סי' ש"ה סי"ג בהג"ה ובתה"ד סי' רס"ט. ונהחלוק י"ל דהתם אע"ג שאין בידו לפדותו מעכשיו מ"מ אין זה דבר שלא פא לעולם כ"כ דזמן ממילא קאתי כמ"ש במל"מ פ"ד מהל' אישות ה"ז בד"ה ודע ונאף שדבריו גבי קטן צ"ע וכמ"ש במ"א היינו משום דהיינו מקטנות לגדלות הוא שינוי גמור וה"ל ג"כ דשלב"ל משא"כ מתוף שלשים לאחר שלשים אף שעי"ז יוצא מדין ספק גפול אין זה רק גילוי מילתא בעלמא ועוד דאיכא רבנן דפליגי ארשב"ג א"כ לכאורה נראה דבנד"ז אף שיהיה האוף גאב בשלמות ביד היהודי אף לאחר שיקנה השחת והש"ש י"ל דלא קני פינון שהקנה לו בשעה שלא הי' ברשותו פלל ומיהו לענין האכילה שאוכלים הסוסים בשבת ממספוא הנ"ל ודאי דאין קפידא דאף שהמספוא הנ"ל לא קנה לגמרי מ"מ אין זה הערמה פינון שהקנהו לו ונהרי גם במוכר דשלב"ל ממש קי"ל דאי שמיט ואכיל הנה מחילה כ"ש הקא דיש בזה פמה צדדים וא"כ הקפידא רק לענין המספוא שיוציא העגלן בשבת ויו"ט.

לכן יש לתקן שיהיה מספוא מיוחד במקום בפ"ע שיקנהו הא"י קנין גמור לאחר שבא לעולם ובכל שבת ויו"ט פשיצטרכו ליקח על הדירה מספוא יקח העגלן הא"י מאותו מקום דנקא: ד והנה עי"ז הרנוחנו דאין איסור ג"כ משום מראית העין פנזפר בסי' רמ"ג ורמ"ד גבי קבולת דאע"ג דאין איסור מדינא מ"מ אסור משום מראית העין שיחשדוהו ויאמרו דשכירי יום ניהו מ"מ הקא לא חיישינו לחשדא פינון שיש להא"י חלק בו וכמ"ש המ"א סי' רמ"ה ססק"א וסוף הסימן ונהביאו אאזמו"ר ז"ל שם סעיף י"ג י"ד דהיקא שהא"י שותף עמו אין פאן חשש מראית העין כו' וכ"כ הא"ר סק"א דז"ש המ"א ססק"א דאל"כ אפילו התנו ליתסר ור"ל דאי איתא דשינוי חשש חשדא דמראית העין אף כשיש להא"י חלק בגוף התנור או המרחץ א"כ איך התירו התוספות וש"פ וטוש"ע רסי' רמ"ה בהתנו גם במרחץ ע"פ התוספתא דדמאי פ"ו ונהרי גבי מרחץ מבואר במשנה

וגמרא ספ"ק דע"ז שאסור להשכירו לא"י אף בענין שאין איסור מדינא משום שנקראת על שמו ואיכא חשדא דמראית העין ואיך התירו בפשיטות פשהם שנתפסם אם התנו תחלה א"ו דכיון שהא"י הוא שנתפך בגוף המרחץ ליכא חשדא דמראית העין וז"ש התוספות הובא ב"י ססי' רמ"ג והר"מ הנה נותן טעם כו' דמי לשנתפך כו' אבל בקבלנות דבית שנוטל מעות בשכרו לא הנה פשוטף ואסור אשר מזה מוכן דהיכא .

שפאמת הוא שנתפך ליכא חשדא דמראית העין היכא שמדינא שרי ועיין בתשו' מהר"י הלוי אחי הט"ז סי' יו"ד שהחזיק הרבה בסברא זו דהר"ם ואף שהב"י שם כ' ואין נראה פן מדברי הרמב"ם היינו שאין להקל ע"פ סברת הר"ם בהיכא דדמי קצת לשנתפין אבל בשנתפין ממש הרי התיר בהדיא הרמב"ם הובא בשו"ע רסי' רמ"ה דלא חיישינו למראית העין גם במרחץ פנ"ל.

ובלאו הכי יש לצדד בחששא זו דמראית העין דהא מוכרח הוא ליתן הסוסים וגם עכמ"ש הפוסקים גבי מקס דבמקום פסידא כה"ג לא חששו ואין להחמיר לכתחלה שלא ישפור הפאצטין מה"ט דיש ללמוד היתר ממ"ש הריב"ש בתשו' סי' ק"א ובשו"ע סי' רמ"ח ס"ד היוצאין בפשיטא כו' ואף לדעת תשו' מהריב"ל הובא במ"א שם ס"ק י"ד וס"ק כ' אין להחמיר פלל פאן ומ"מ יש לו לפרסם ההיתר שעשה שנתפס עם הא"י ואיך שהסוסים וכל המכשירין הם קנויים לו בשבתות ויו"ט ואין לחלוק על ההיתר הנ"ל ממ"ש בתשו' צ"צ סי' ל"ה שלא מצא היתר ע"י מכירה מפמה טעמים האחד משום דאסור למכור בהמה גסה לא"י דהא פתב שם דלא אסר להו אלא משום דאלו האנשים שמוליקים משאות בסוסייהם לית להו פסידא פלל אם יהיו שובתים בשבת ואפשר להו בענין אחר רק שהם מוכרים בכוננה לא"י פדי להפקיע איסור שבת כו' משא"כ בנד"ז שפשוטכר הפאצט מוכרח הוא ליתן הסוסים לעובדים ושבים מחוק הממשלה ואם לאו ענש יענש א"כ בכה"ג מודה דלא שייך איסור הנ"ל אף לדברי הצ"צ כ"ש שהמ"א חולק ע"ז כמ"ש הא"ר ססי' רמ"ו אלא שהגיה בצ"ע על המ"א ונהנה אאזמו"ר ז"ל בק"א סי' רמ"ו סק"ד נתן טוב טעם לדברי המ"א והטעם השני שכתב דעד פאן לא התיר הריצב"א ה"תם אלא פשוטכר לו על כל משך זמן שתהיה בהמתו אצלו ולא על שבתות לחוד כו' הנה אאזמו"ר בק"א ושם הסכים לחילוק זה וכמ"ש בשולחן שם סי' רמ"ו סי"א דאם ההקנאה היא לשבת לבד אסור משום מראית העין אבל אם גם בימות החול גוף הבהמה קנוי לא"י כו' ע"ש.

ובנ"ד נמי יהי ענין ההקנאה שהחצי מפל השנה שייך להאינו יהודי ובחצי הנ"ל יהי פל השבתות והיו"ט א"כ אין זה לשבתות לבד כ"א מחצי פל השנה דה"ל פשוטכר דהתיר הריב"ש בהדיא אם התנו ועיין בשו"ת תודת שלמים סי' כ' שנסאל בישראל שיש לו שדות משלו או בשכירות והאריס אינו יהודי והבהמות שעובד בהן השדות הם של ישראל כו' דצ"ע מדוע לא העלה התקון דתנאי שבהריב"ש כ"א שיבוא לפני רבני העיר ויפקיר בפניהם ובהספמתם בפירוש החלק שיש לו בבהמות לכל שבת ושבת כו' ואפשר משום דהתם שהשנתפסות בשדה אין שייך לומר פן שיטול האינו יהודי פנגדו ביום החול פי מלבד שאין נוהגין פן שיקצור פן ביום השבת לעצמו עוד זאת פי התם הנה האינו יהודי אריס שאינו נוטל מהסתם חלק שנה כמו בעל השדות רק שליש או רביע א"כ לא

שׁיִיף שְׁיִטוֹל פִּנְגָד כֹּל יוֹם הַשַּׁבָּת בְּשַׁעַת קִצְיָרָה וְשׁוֹב רְאִיתִי בְּתִשׁוּ' הַנַּ"ל ד"ה וְדַע שֶׁהַגְּדוֹן שְׁכַתְּבָה דַּבְּכָה"ג לֹא שְׁיִיף תְּנַאֵי וְאִין מְצִיאוֹת לְחֻלְקָה זֶה בְּחֹל וְזֶה בְּשַׁבָּת לְפִי שֶׁהַבְּהֵמוֹת עוֹבְדוֹת הַקְּרָקַע לְשִׁנְיָהֶם פְּאָחַד תְּמִיד: סִימָן לֶה מְגִילָה רַפ"ג וְבוּ יִתְבָּאֵר אִם עֲכָשְׁיוּ נְכוֹן שְׁלֹא לְהוֹסִיף עַל שְׁבַעַה קְרוּאִים אֲפִילוּ בְּשַׁבָּת.

וְכֵן בְּיוֹם טוֹב יוֹתֵר עַל חֲמִשָּׁה: מְשֻׁנָּה פֶּרֶק [הַקּוּרָא] עוֹמֵד (יוֹשֵׁב) (דַּכ"א א') בְּיו"ט חֲמִשָּׁה כו' אֲבָל מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן עֵינֵן ב"י רַסִּי רַפ"ב דְּאֲבָל מוֹסִיפִין קֹאֵי אֲשַׁבָּת וְיוֹהֲכ"פ וְיו"ט. וְכ"נ רְאִיָּה מֵהַתּוֹסְפֹתָא דְּמְגִילָה פ"ג וְנ"ל בְּיו"ט חֲמִשָּׁה בְּיוֹהֲכ"פ שְׁבַעַה אִם רְצוּ לְהוֹסִיף אֶל יוֹסִיפוּ דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל רַע"ק אֹמֵר בְּיו"ט חֲמִשָּׁה בְּיוֹהֲכ"פ שְׁבַעַה וּבְשַׁבָּת שְׁבַעַה אִם רְצוּ לְהוֹסִיף מוֹסִיפִין עַכ"ל מְבֹאֵר דְּרַע"ק דְּאֹמֵר אִם רְצוּ לְהוֹסִיף מוֹסִיפִין אֲפֹלְהוּ קֹאֵי שְׁלֹכֵן חֲזַר פְּנֹלְהוּ יו"ט וְיוֹהֲכ"פ וְשַׁבָּת וּלְפ"ז סָתֵם מִתְּנִיתִי וְאֵתְיָא כְּרַע"ק וְאֵע"פ שְׁבַעַה מְרִיָּתָא זֹו (בְּדָף כ"ג א') בְּאֹפְן אַחַר הִיָּינוּ דְּשֵׁם שׁוֹנָה בְּדָבְרֵי רַע"ק בְּיוֹהֲכ"פ שְׁבַעַה וּבְשַׁבָּת שְׁבַעַה.

עַכ"פ גַּם מְשֵׁם מוֹכַח דְּרַע"ק דַּס"ל מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן אֲכוּלְהוּ קֹאֵי וְאֲדַרְבֵּה מוֹכַח יוֹתֵר דְּהָא בְּשַׁבָּת מוֹסִיפִין וְא"כ יֵהִי שְׁנֵה לְיוֹהֲכ"פ שְׁנֵהוּ חֲשֵׁשֶׁת הִי"מ שְׁבַעַה ר"ן. אַע"כ דְּלֹא חִיָּיִשִּׁינֵן לְזֶה וְעֵינֵן בְּמֶרְדְּכֵי בַר"ה ר"פ יו"ט וְאִין לְתַמּוּהָ הָאִיף יִתְכֵן לְהוֹסִיף כו' דְּהָא שְׁבַעַה שְׁקוּרִין בְּתוֹרָה בְּשַׁבָּת כו' וְכ"כ הָרַא"ש שָׁם ס' ג' דְּהָא שְׁבַעַה שְׁקוּרִין בְּשַׁבָּת וְשְׁבַעַה שְׁקוּרִין בְּיוֹהֲכ"פ דְּמִפְּרִישׁ בְּמְגִילָה פִּנְגָד מֵהַתְּקוּנוֹם וְאִפ"ה תְּנִי אִין פּוֹחֲתִין מֵהֶן אֲבָל מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן שׁוֹב רְאִיתִי מְזָה בַּפּמ"ג בַּט"ז סִימָן רַפ"ב סַק"א: קִיצוּר רְאִיָּה מֵהַתּוֹסְפֹתָא פ"ג וְהַגְּמָרָא (דַּכ"ג א') דְּאֲבָל מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן אִיו"ט וְיוֹהֲכ"פ נְמִי קֹאֵי וְכ"כ הַמְּרָדְכֵי וְהָרַא"ש בְּפִשְׁטוֹת פֶּרֶק יו"ט שֶׁל ר"ה: וְהִנֵּה בַּמַּג"א רַסִּי רַפ"ב סַק"א וְהַרְשָׁפ"ץ פֶּתַב דְּעֲכָשְׁיוּ דְּכּוֹלֵן מְבָרְכִין אִין לְהוֹסִיף מְשׁוּם בְּרַכָּה שְׁאִין צְרִיכָה וּבַפּמ"ג שָׁם פֶּתַב וְכ"מ בַּגְּמָרָא (כ"א ב') דְּצִיָּין אִין פּוֹחֲתִין וְאִין מוֹסִיפִין תְּנָא וְע"ש וְר"ל דַּמְש"ש בַּגְּמָרָא וְהָאִידְנָא דְּכּוּלְהוּ מְבָרְכִין לְפָנֵיהֶּ וְלֹא חֲרִיָּה קֹאֵי רַק אֵהִיכָא דְּאִין מוֹסִיפִין וְאִין זֶה מְוֹכַח כָּלֵל וּבְאִגּוּדָה שָׁם אַחַר שְׁכַתְּבָה וְהָאִידְנָא מְבָרְכִין כּוֹלֵן לְפָנֵיהֶּ וְלֹא חֲרִיָּה פֶּתַב וּבְשַׁבָּת שְׁבַעַה אִין פּוֹחֲתִין מֵהֶן אֲבָל מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶם וְכ"ה מַג"א שְׁכֵן מְשַׁמַּע מְכַל הַפּוֹסְקִים וְעֵינֵן בְּמַחְצִית הַשְּׁקָל וְהִנֵּה מ"ש בְּשֵׁם הַרְשָׁפ"ץ הוּא בַּתְּשַׁב"ץ ח"ב סַסִּי ע' כִּי הַרְש"ט הִתְקִין כֵּן שְׁלֹא לְהוֹסִיף גַּם בְּשַׁבָּת וְאֹמֵר כֹּל הַמְּנוֹתֵר עַל הַסְּפָמָה זֹו יִתְנוּתְרוּן מְעוּהִי וְשְׁמַעְתִּי הַטַּעַם מִפִּי מוֹרֵי חֲמֵי ה"ר יוֹנָה ז"ל שְׁלֹא הִתִּירוּ לְהוֹסִיף עַל הַבְּרַכּוֹת אֲלֵא בְּזִמְן הַמְּשֻׁנָּה שֶׁהַפּוֹתַח הָיָה מְבָרַךְ לְפָנֵיהֶּ וְהַחֹתֵם מְבָרַךְ לֹא חֲרִיָּה וְהָאִמְצָעִים הָיוּ קוֹרְאִים בְּלֹא בְּרַכָּה ע"כ אִם רְצוּ לְהוֹסִיף מוֹסִיפִין וְיֵמָה בְּכָף אֲבָל הָאִידְנָא דְּתַקִּינוּ רַבָּנֵן שְׁכַל אֶחָד מְבָרַךְ לְפָנֵיהֶּ וְלֹא חֲרִיָּה גְזִירָה מְשׁוּם הַנְּכַנְסִים וְגְזִירָה מְשׁוּם הַיּוֹצְאִים כְּדֹאִיתָא פֶּרֶק הַקּוּרָא עוֹמֵד.

אִין לְנוּ לְהוֹסִיף בְּקְרוּאִים כְּדִי לְהוֹסִיף בְּבְרַכּוֹת שְׁאִין צְרִיכּוֹת עַכ"ל וְהַט"ז ס' קַל"ט סַק"ג הַקְּשָׁה דְּמֵהַמְּדָרְשׁ מוֹכַח דְּגַם בִּימֵי הַמְּשֻׁנָּה הָיוּ כֹּל הַקּוּרְאִים מְבָרְכִין וְהוּא בַּמַּד"ר בַּקְּהֵלֶת בְּפִסּוּק אֵל תִּבְהַל מִפְּנֵיו תִּלְוֵ דָף ק"ה ע"א וְהִנֵּה אֲפֹשֶׁר לְתַרְץ עַפְמ"ש הַפְּנ"י בְּמְגִילָה דַּכ"ג שִׁי"ל שְׁאֵף שְׁהָאֲמַצְעִים לֹא בִּירְכוּ בְּרַכַּת הַתּוֹרָה מְשֵׁם אִפ"ה כֹּל אֶחָד וְאֶחָד אֹמֵר בְּרַכּוּ דְּשִׁיף טְפִי בְּדַרְשָׁא כִּי שָׁם ה' אֶקְרָא הָבוּ גוֹדֵל עַכ"ל וְא"כ עַל אֲמִירַת בְּרַכּוּ אֹמֵר בַּמַּד"ר שָׁם אֹמֵר הַקַּב"ה בְּנִי מִתְקַלְלִין וְנֹאֲנִי מִתְבָּרַךְ אֲלֵא דַּבְּמַד"ר ר"פ רְאִיָּה

מבואר באריכות יותר אמר ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי אני פתבתי על כבודי עמו אנכי בצרה אין שורת הדין שיהיו בני מתקללין ואני מתברך פיצד אם יקראו את התוכחות קריות הרבה אין קרוי וקרוי שאין מברך שתי פעמים לפניה ולאחריה עכ"ל הרי מבואר הטעם על המשנה אין מפסיקין בקללות משום שכל קורא מברך לפניה ולאחריה ועיין בתוי"ט ס"פ בני העיר מ"ש לתרץ בזה: קיצור מ"ש הרשב"ץ וכ"ד הפמ"ג ואין פן דעת רה"פ ועוד הט"ז הוכיח שגם בימי המשנה היו מברכין כל הקורין: ולכאורה היה נראה לתרץ דהנה התוספות ר"פ [הקורא] עומד (ויושב) הקשו אמאי תנא במשנה הך מלתא דהפומתח והחומתם בתורה מברך לפניה ולאחריה ג' פעמים וע"ש מה שתיקצו והרמב"ם בפירוש המשנה בד"ה בראשי חדשים כתב ובכל מקום שיאמר מברך לפניה ולאחריה רוצה לומר על דרך החיוב כמו שביארנו עכ"ל ונראה שגם הוא נתפונן לתרץ קושיות התוספות למה כפלו זה ונראה שמתרץ שהפנונה שהראשון והאחרון מחוייבים לברך ע"ד החיוב זה ברכה ראשונה וזה ברכה אחרונה והאמצעיים אינן מחוייבין אבל עכ"ז הוא רשות שאם רצו לברך מברכין ודכונותה מצינו בגמרא בברכות ר"פ שלשה שאכלו גבי ברפת הזימון התם חובה הכא רשות.

ותדע דאם לפי המשנה לא היו רשאים האמצעיים לברך ברכה משום דה"ל ברכה שאינה צריכה איך משום גזירה בעלמא התקינו שכל אחד יברך ואמאי לא חשו לאיסור ברכה שא"צ אבל לפמ"ש אתי שפיר דגם לפי תיקון המשנה היה רשות מאחר שתיקנו ברכה על קריאת התורה בצבור לבד מה שמברך בשחר ברפת התורה: וכמו שמבואר במד"ר ר"פ גצבים א"כ אף שלא חייבו לברך רק הפומתח והחומתם אבל נדאי דהרשות גם ביד כל הקוראין לברך.

לא מיבעיא לדעת התוספות פ"ד דר"ה (דף ל"ג א') דנשים מברכות על מ"ע שהזמ"ג אע"ג דפטורות מדבר המצוה הרי היא כו' ומשום דמברך ברכה שא"צ ועובר משום כל תשא ליכא כו' ע"ש ועל דבריהם סמך בתשו' מ"ב סי' ס"ב לענין שסומא עולה לתורה ומברך דלפ"ז כ"ש הכא דהאמצעיים רשאים לברך פינון שאינו רוצה לצאת בברפת הראשון ואע"פ שאינם מחוייבים אלא אף לדעת הרמב"ם ורש"י שהביא הב"י סי' י"ז דנשים יברכו במ"ע שהזמ"ג י"ל הכא.

שאני דהא מחוייב בהמצוה וס"פ בפל מערבין (ד"מ ע"ב) אמרינן אזמן רשות לא קא מיבעי לי כו' וא"כ יצא לנו מזה דגם לפי דין המשנה היו האמצעיים מברכים תחלה וסוף אם רצו. ולכן לפ"ז אתי שפיר המד"ר דהטעם דאין מפסיקין בקללות הוא מטעם עמו אנכי בצרה כו' וכנ"ל: קיצור.

(משמעות הרמב"ם בפ"ה המשנה דמ"ש במשנה הפומתח והחומתם בתורה מברך זהו דרך חיוב אבל הרשות גם ביד האמצעיים לברך) שוב ראיתי שכ"כ הט"ז ס"י תכ"ט סק"ה ונ"ל דאף בזמן המשנה כו' יעו"ש: ג ושוב ראיתי בירושלמי פרק הקורא] עומד (ויושב) ה"א רבי זירא בעי אליו ג' קרויות (הני שלשה שקורין בתורה למאי את מדמה אותן) מה את עביד לון כשלשה שאכלו כאחת או כשלשה שאכלו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו דכינן דמדמינן לר"א ברפת התורה מברפת המזון וכן בגמרא דידן ילפינן ברפת התורה לאחריה מברפת המזון בפ"ג דברכות (דכ"א ע"א) ובפ"ז דמ"ח ע"ב) אין תעבדון

כש'לשה ש'אכלו פ'אחת ה'ראשון מ'ברך ב'רכה ראשונה וה'אחרון מ'ברך ב'רכה ה'אחרונה וה'אמצעי אינו מ'ברך פ'ל ע'יקר אי ת'עבדינון כ'ש'לשה ש'אכלו זה ב'פני ע'צמו ו'זה ב'פני ע'צמו א'פילו ה'אמצעי מ'ברך ל'פניו ול'אחריה ו'הנה גם כ'ש'לשה ש'אכלו פ'אחת א'נו נו'הגין ד'בהמ"ז מ'ברך פ'ל א'חד ב'פני ע'צמו א"כ גם ב'ברכת התורה ר'שות לה'אמצעי ל'ברך ל'פניו ול'אחריה ו'זה כ'מש"ל ב'שם ה'רמב"ם ו'מסקנת ה'ירושלמי אינו ב'רור א'צלי ד'הקה"ע פ'ירש ד'פושט ש'הוא כ'ש'לשה ש'אכלו פ'אחת ד'האמצעי אינו מ'ברך א'ך א'ח"פ א'ומר ש'ם ב'ירושלמי א"ר ש'מואל ב'ר נ'חמן ר'בי יונ'תן ה'נה ע'בר ק'ומי ס'ידרא ש'מע ק'לון ו'לא מ'ברכין (ה'יה ע'ובר ל'פני ב'הכ"נ ש'מע ק'ולן ש'ל ה'קראים ב'תורה ש'אין מ'ברכין) א'מר ל'ון עד מ'תי א'תם ע'ושים התורה ק'רחות ק'רחות (ש'נראין ד"ת כ'אלו הן ק'רוחין ב'לא ב'רכה) מ'שמע ד'היינו ה'אמצעיים ש'היו ק'ורין ו'לא מ'ברכין ע"ז א'מר עד מ'תי א'תם כ'ו" א"כ מ'שמע ס"ל ב'פשיטות ד'גם ה'אמצעיים מ'ברכים ו'היינו א'ך ל'דין ה'משנה ש'הרי א'יב'עיא ד'ירושלמי הוא על ד'ין ה'משנה ו'ידוע ד'המד"ר הוא א'גדת י'רושלמי ע"כ א"ש ש'המד"ר פ'י ט'עם ה'משנה ד'אין מ'פסיקין ב'קללות מ'שום ה'ברכה כ'י לפי ה'ירושלמי נ'ראה ש'גם ב'זמן ח'כמי ה'משנה ה'יו גם ה'אמצעיים מ'ברכים א'ם י'רצו ו'תל'א ב'רצונם כ'נ"ל ול'פ"ז נ'סתר ט'ענת ה'רשב"ץ ש'אין לה'וסיף על ה'קראים ב'יו"ט ו'שבת מ'שום ב'רכה ש'א"צ מ'אחר ש'הוכחנו ד'גם ב'זמן ה'משנה ה'יו ה'אמצעיים מ'ברכים א'ם י'רצו ו'אעפ"כ ה'תירו לה'וסיף א'למא אין זה ב'רכה ש'אינה צ'ריכה: ק'יצור.

מ'הירושלמי מ'וכח ד'איב'עיא לה'ו ל'דין ה'משנה א'ם ה'אמצעי מ'ברך או לא ו'צ"ל ד'מ"ש ב'משנה ה'פ'תח ו'הח'תם מ'ברך זהו ל'ח'יוב ו'ה'אמצעי ר'שות ו'גם מ'שמע ש'ם ה'מסקנא ד'גם ה'אמצעי י'ברך ו'א"כ נ'סתר ס'ברת ה'רשב"ץ: ד' א'ך עכ"ז י'ש מ'קום ל'קיים ד'ינו מ'טעם א'חר ו'הוא ד'מ"ש א'בל מ'וסיפין ע'ליהן זהו לפי מ'ה ש'נהגו ב'ימי ח'כמי ה'משנה ו'הג'מרא ש'העולה ל'תורה הוא ה'קורא ו'הוא ה'מוציא א'ת ה'רבים י"ח.

וע"כ הוא ה'מברך. וע"כ ש'פיר מ'וסיפין ע'ליהן ו'לכ'ן א"ש מ"ש ה'מ"א ד'מ'הפ'וסקים מ'שמע כ'דין ה'משנה ד'מוסיפין ע'ליהם מ'שום ש'גם ב'ימיהם ה'יה ע'דיין ה'מנהג כ'ן וכ'מ"ש ה'רמב"ם פ'רק י"ב מ'הל' ת'פלה ד'ין ה' ומ'ברך כ'ו' ו'אח"פ ק'ורא כ'ו' וכ"כ ש'ם ד'ין כ'ו' ו'קורא ל'אחד א'חד מ'ן ה'צבור ו'עולין ו'קורין כ'ו' ו'גם ה'תוספות ש'חי'דשו ד'עכ'שין נו'הגים ש'גם ה'ש"צ ק'ורא ע'ם ה'עולה כ'מ"ש ב'משנה פ"ג ד'בפורים ה'תקי'נו ש'יהא מ'קרין א'ת מ'י ש'יודע ו'א'ת מ'י ש'אינו י'ודע כ'מב'נאר ב'דבריהם ס'פ"ק ד'ב"ב (ד'ט"ו ס'ע"א) ב'ד"ה ש'מונה פ'סוקים ש'בתורה ו'פ"ג ד'מנחות (ד"ל ע"א) ה'יינו כ'מב'נאר ב'דבריהם ב'מנחות ש'ם ש'הש"צ רק מ'סייע לה'קורא ב'תורה מ'סייע ד'וקא א'בל ע'יקר הוא ה'קורא ב'תורה ד'היינו ה'עולה ומ'ברך וכ"נ ד'עת ה'ראב"ד פ"ג מ'הל' ת'פלה ד'ין ו'.

וכ"כ ה'רא"ש ב'פ'רק ה'קורא] ע'ומד (ו'יושב) ס'סי' ב' ד'כל ה'תורה כ'ולה נ'מי כ'ף ד'ינה ה'יינו ש'העולה ל'תורה הוא י'קרא. ו'פ'י ש'הש"צ מ'סייע זהו ע"ד ש'הביא ה'ב"י ס'י ק'מ"א פ'רש"י פ"ק ד'שבת (ד'ף י"ב ס'ע"ב) ו'מ'סייע א'ת ש'בעה ה'קורין ב'נקודה ו'ט'עמ'יה ב'לחש ו'א"כ ע'יקר ה'מוציא א'ת ה'רבים י"ח הוא ה'עולה ל'תורה ש'קורא ב'קול ר'ם ו'לא ב'לחש ו'זהו ע'נין מ'קרין ד'העולה הוא ה'קורא א'לא ש'הש"צ מ'קרא אותו ב'לחש כ'דפרש"י מ'שא"כ ע'כ'שין ה'מנהג ה'פשוט ב'הפ'ך ש'הש"צ הוא ה'קורא ב'קול ר'ם ו'הצבור ש'ומעים רק ק'ולו ו'דבורו ש'ל ה'ש"צ

לְבַד רַק שֶׁהַעוֹלָה לַתּוֹרָה קוֹרָא עִמּוֹ בְּלַחֵשׁ וְאִין נִשְׁמַע קוֹלוֹ אוֹ שְׁאִינוּ קוֹרָא כְּלָל רַק שׁוֹמְעַ פְּדַבְרֵי קִצַּת דְּעוֹת כְּמִשִּׁית וּמְנַהֵג זֶה מְבֹאֵר בְּהֵרָא שֶׁשָׁם פָּרַק הַגָּ"ל סִי' א' וְנ"ל אֲלֵא נ"ל הַטַּעַם לְפִי שְׁאִין הַכֹּל בְּקִיאִין בְּטַעֲמֵי הַקְּרִיאָה וְאִין הַצְּבוּר יוֹצֵאִין בְּקִרְיָאָתוֹ כּו' לְכַף הַתְּקִינוּ שְׁיִקְרָא ש"ץ שֶׁהוּא בְּקִי בְּקִרְיָאָה וּמ"מ גַּם הָעוֹלָה לְקִרְוֹת יִקְרָא בְּנַחַת כּו' וְלֹא מְסַתְּפֵר שֶׁהוּא יְבָרַךְ עַל קְרִיאַת ש"צ עַכ"ל וְכ"כ הַטּוֹר סִי' קמ"א וְהַב"י שָׁם ד"ה וּמַתּוֹף כ' סְבָרָא שְׁלֵא יִקְרָא הָעוֹלָה כְּלָל אֶף בְּלַחֵשׁ יַעוֹ"ש וְעֵינֵין בַּמ"א רְס"י קל"ז בְּשֵׁם רַש"ל: קִיְצוּר: וּמ"מ כ"ז לְפִי הַמְּנַהֵג דְּהַגְמָרָא שֶׁהָעוֹלָה לַתּוֹרָה הוּא הַקּוֹרָא וְגַם אִם הַש"צ מְקָרָא אוֹתוֹ בְּנַחַת מִשָּׂא"כ עַכְשָׁיו שֶׁהַש"צ קוֹרָא וְהָעוֹלָה קוֹרָא בְּלַחֵשׁ: הַ נְהִיגָה לְפִי זֶה צָרִיף לְהַבִּין פִּינּוֹן שְׁעֵיקָר הוּא הַש"צ אִיף הָעוֹלָה לַתּוֹרָה הוּא הַמְּבָרַךְ וְהִנֵּה בְּשׁוֹ"ת מ"ב סִי' ס"ב שֶׁנִּחְלַק עַל הָרָא"ש לְעַנְיָן סוּמָא דַס"ל פְּדַעַת הַפּוֹסְקִים דְּעוֹלָה לַתּוֹרָה וּמְבָרַךְ אַע"פ שְׁלֵא יִקְרָא כְּלָל כ' הַטַּעַם דְּהַמְּבָרַךְ ע"ד קְרִיאָה שְׁל הַש"צ מְבָרַךְ כּו' וַיֵּשׁ לַתְּמִנָּה עַל הָרָא"ש שֶׁשָׁכַח דְּלֹא מְסַתְּפֵר שְׁיִבְרַךְ הָעוֹלָה עַל קְרִיאַת הַש"ץ דְּהָא לְדִידִיָּה נְמִי שֶׁהָעוֹלָה קוֹרָא בְּנַחַת עַכְצ"ל שֶׁהָעוֹלָה מְבָרַךְ עַל קְרִיאַת הַש"צ דְּעַל קְרִיאַת עֲצָמוֹ שֶׁקוֹרָא בְּנַחַת אִי אֶפְשָׁר לְבָרַךְ שְׁהָרִי בְּקִרְיָאָת עֲצָמוֹ שֶׁבְּנַחַת אִינוּ מוֹצִיא אֶת אַחֲרִים יְדֵי חוֹבְתָן וּבְרָכָה זוֹ לֹא נִתְקַנָּה בְּשִׁבְלֵי כְּבוֹד הַתּוֹרָה אֲלֵא כְּשֶׁמוֹצִיא אַחֲרִים יְדֵי חוֹבְתָן שְׁהָרִי יְחִיד הַקּוֹרָא בַּתּוֹרָה לְהוֹצִיא אֶת עֲצָמוֹ אִינוּ רִשָּׁאי לְבָרַךְ אֲלֵא עַל פְּרָחָף עַל קְרִיאַת הַש"צ שְׁמוֹצִיא אַחֲרִים יְדֵי חוֹבְתָן מְבָרַךְ הָעוֹלָה עַכ"ל וּבְאַמַּת שְׁהָרָא"ש שֶׁשָׁכַח וְלֹא מְסַתְּפֵר שְׁיִבְרַךְ הָעוֹלָה עַל קְרִיאַת הַש"צ לְכַאוּרָה אִין דְּבָרָיו מוֹבְנִים כְּלָל דְּהָרִי כ' בְּעֲצָמוֹ בְּתִשׁוּ כְּלָל ג' כִּי נִתְקַנָּה בְּרָכָה לְקִרְיָאָה זוֹ שְׁמוֹצִיאִין בְּהַרְבֵּים אַע"פ שֶׁהַקּוֹרָא בְּיָרַף עַל הַתּוֹרָה לְפָנָי פְּרִשַׁת הַקְּרִבְנוֹת חוֹזֵר וּמְבָרַךְ עַל קְרִיאַת הַתּוֹרָה עַכ"ל הוֹבָא ב"י סִי' קמ"ג בַּד"ה וְכַתוּב בְּתִשׁוּ הַרְשָׁבָ"א וְכ"כ רִי"ו נ"ב ח"ג שֶׁהַבְּרָכָה דְּנוֹקָא בַס"ת פֶּשֶׁר שְׁמוֹצִיאִין בְּהַרְבֵּים י"ח וְכ"כ הַרְשָׁבָ"א בְּתִשׁוּ סִי' רכ"ז וְעַב"י בִּי"ד ה' ס"ת סִי' רע"ט וְגַם לְהַאֲמִירִים דְּאַפִּילוּ כְּשֶׁהַס"ת יֵשׁ בְּהַ אִיזוֹ טַעוֹת מְבָרְכִים מ"מ הֵינְנוּ מְשׁוּם דַס"ל דַמ"מ הַצְּבוּר יוֹצֵאִים י"ח בְּקִרְיָאָה זוֹ וְכ"כ הַטּוֹר פֶּאֵן סִימָן קל"ט הוֹאִיל וְתִיקְנוּ בְּרָכָה זוֹ עַל קְרִיאַתָּה בְּצְבוּר יֵשׁ לוֹ לְבָרַךְ אַע"פ שֶׁפְּכָר בְּיָרַף כּו' כִּי לֹא .

חֲלָקוֹ חֲכָמִים וְכ' הַב"י שָׁם בְּשֵׁם הַסְּמ"ג בַּמ"ע סִי' י"ט צָרִיף לְחַזֵּר וּלְבָרַךְ עַל קְרִיאַתוֹ בְּצְבוּר שֶׁנִּתְקַנָּה שָׁם בְּרָכָה כּו' עַכ"ל הָרִי מְבֹאֵר שֶׁהַבְּרָכוֹת נִתְקַנּוּ רַק מִטַּעַם הַקְּרִיאָה בְּצְבוּר וַא"כ הֵינְנוּ כְּשֶׁהָעוֹלָה הוּא הַקּוֹרָא לְהַצְּבוּר וּמוֹצִיא אֶת הַרְבֵּים י"ח בְּשִׁמְיעַת הַתּוֹרָה שֶׁזֶהוּ חַיִּיב מִתְקַנֵּת מִלְּשָׁה וְעֵזְרָא.

לְכֹן מְבָרַךְ הַבְּרָכוֹת אֶף שֶׁפְּכָר בְּיָרַף בְּרַפְתַּת הַתּוֹרָה בְּיוֹם זֶה מִשָּׂא"כ כְּשֶׁהוּא קוֹרָא בְּלַחֵשׁ וְאִין הַצְּבוּר שׁוֹמְעִים קוֹלוֹ כְּלָל רַק שֶׁהַש"צ קוֹרָא לְהַצְּבוּר א"כ עַל מַה יְבָרַךְ הָעוֹלָה שֶׁהוּא אִינוּ מוֹצִיא אֶת הַרְבֵּים כְּלָל וְהִנֵּה הַש"צ צָרִיף לְבָרַךְ וְלֹא הָעוֹלָה וְכַש"כ בְּרָכָה שְׁלֵאֲחֵר הַקְּרִיאָה שֶׁזֶה לֹא נִמְצָא כְּלָל בְּקוֹרָא בַּתּוֹרָה בְּפָנָי עֲצָמוֹ וְלָכֵן ס"ל לְהַמ"ב דְּהָעוֹלָה מְבָרַךְ עַל קְרִיאַת הַש"צ.

וְהַט"ז סִי' קמ"א סְק"ג הִבִּיא רְאִיָּה לְזֶה מִהַתּוֹסְפֵתָא וִירוּשְׁלָמִי שֶׁהִבִּיא הַמְּרָדְכִי ס"פ בְּנִי הָעִיר סִי' תַתְּל"ב וּפְרִיף בִּירוּשְׁלָמִי זֶה קוֹרָא וְזֶה מְבָרַךְ אָמַר ר' יְרֵמְיָה מְכָאן שֶׁהַשׁוֹמְעַ

פקורא משמע דאדם יוצא בפרשת חבירו עכ"ל המרדכי וס"ל דכמ"כ הוא ענין זה שהעולה מברך והחזן קורא.

והירושלמי הוא במגילה ר"פ הקורא עומד ויושב ומייתי לה מהפסוק אשר קרא הובא בגמרא דידן פרק לולב הגזול (דל"ח ע"ב) שהוכיחו ג"כ מזה דשומע פעונה וע"ש ברש"י ותוספות. ועי' בטוש"ע ה' שופר סי' תקפ"ה ססעי' ג' משמע לכתחלה לא יעשה פן שיברך זה ע"ד שיתקע האחר וצ"ע דהא ר' מאיר עשה פן לכתחלה גבי מקרא מגילה והנה פ"י שומע פעונה שכתב המ"ב משמע דר"ל אע"פ שאין העולה קורא עכ"ז פ"י ששומע קריאת הש"צ ה"ז פעונה או פקורא ולכן יכול לברך.

ובאמת שזה אינו מספיק פ"י דלוי יהא שע"י ששומע ה"ל פקורא עכ"פ הא הצבור אין שומעין קריאתו וא"כ לא עדיף מאילו קורא בפועל ממש בלחש שהקשה המ"ב בעצמו איך יברך על קריאתו פ"י שאינו מוציא את הצבור י"ח בקריאה זו וא"כ לא דמי למקרא מגילה דשם אפילו היחיד צריך לברך משא"כ הכא שאין תיקון הברכה רק בצבור והוא אינו מוציא את הצבור י"ח אלא צ"ל הפירוש דהש"צ ששומע את הברכה מפי העולה ה"ל מברך בעצמו וגם העולה השומע הקריאה מהש"צ ה"ל פקורא וכן הצבור ששומעים קריאת הש"צ ה"ל פקוראים ומברכים ע"י שמיעת הברכה מהעולה והקריאה מהש"צ: קיצור.

דא"כ עיקר הברכה שהעולה מברך עכצ"ל שהוא על קריאת הש"צ שהרי הברכה לא נתקנה רק בשביל הקריאה בצבור א"כ זהו ע"ד זה מברך וזה קורא: משום דהשומע פעונה (והש"צ השומע הברכה ה"ל מברך וכ"י שזה העולה לתורה ה"ל ג"כ שומע פעונה לכן בצירוף הנה תרתי ס"ל דיכול לברך וה"ל כאילו הש"צ מברך): ולפ"ז פ"י שיצא לנו שעיקר הברכה שמברך העולה בתורה הוא על הקריאה של הש"צ א"כ נדאי לא יוכלו להוסיף משבעה עולין דא"כ יש לומר שיש בזה חשש יותר מברכה שאינה צריכה דאף שהמ"א דחה סברת הרשב"צ.

זהו פ"י אשר העולים לתורה הם הקוראים בעצמן בתורה ומשמיעים להצבור א"כ אז שפיר יכולים לברך וס"ל ג"כ שזהו ברכה הצריכה שהרי עדיין לא קרא ולא בירך משא"כ פ"י אשר רק הש"צ הוא הקורא פ"י הקריאות א"כ משורת הדין הנה די לו בברכה ראשונה בפתיחתו לקרות לכהן ובברכה האחרונה שיברך אחר השביעי וכדין המושנה שהפ"י והחזיתם בתורה מברך לפניו ולאחריה שהנה התיקון פ"י אפילו פ"י שבעה קורין בעצמן כש"כ פ"י אשר רק אחד קורא וגם מחמת גזירה משום הנכנסין והיוצאין לא שיין לקאורה בכה"ג וא"כ לקאורה יש לתמוה אמאי מברכין השבעה קוראים פ"י א' ברכה ראשונה ואחרונה פ"י אשר ברכתן היא על דעת קריאת הש"צ.

וא"כ לו יהא ברכתם כמו שהש"צ עצמו מברך ג"כ מסברא הנה די לו בברכה ראשונה תחלה ובברכה אחרונה בסוף פ"י המושנה: שהרי לא תקנו בגמרא אלא פ"י שבעה קוראין ממש משא"כ פ"י אשר רק האחד קורא פ"י הנה נראה לקאורה אלא שמבואר בהרא"ש ונהר"ן והש"ע דאף אם הש"צ לבדו קורא מברך הברכות כמספר העולים.

והוא מבואר בש"ע ססי קמ"ג סעי' ה' והוא בקרא"ש פ"ק הקורא עומד ויושב סי' יו"ד ובה"ר"ן ל"ש. ומקור הדברים מהתוספות בגיטין פ"ק הניזקין (דנ"ט ע"ב).

אמנם הרי"ף נ"ש וקמ"ב פי"ב הי"ז לא ביארו פ"ע וע"ש בכ"מ אפ"ש ס"ל דבכה"ג באמת סגי שהפותר וחותר מברך. אף דחוק דהא הביאו ראי' מפהו פ"ק הקורא במקום לוי שקמברך כו'.

והוא מהתוספות פ"ק הניזקין (דנ"ט ע"ב). ומשם מקור דברי הרא"ש סי' יו"ד ה"ל.

ועי' מזה בתשב"ץ ח"ב סי' קס"ג שקמ"ב ומה לי שתי פעמים ומה לי שבע פעמים. אף בתשו' להרמב"ן סי' קפ"ו נזכר בדין התוספתא ג"כ רק כמ"ש הרי"ף וקמ"ב עומד וקורא ויושב וחוזר ועומד וקורא כו' וכן גבי דין פהו אחר פהו פי' מ"ש בגמרא פי' אמרינו באותו פהו פלומר שאותו פהו ראשון קורא ויושב וחוזר ועומד וקורא.

כצ"ל יעו"ש ואם ס"ל פהתוספות הרי לא צריף לישב פ"ען שחוזר ומברך ולכן אפ"ל דס"ל להרי"ף וקמ"ב"ם וקמ"ב"א דכ"ען שהיא איש אחד קורא פעמיים א"צ לחזור ולברך אפילו למאי דתיקן התלמוד שכל אחד יברך דהינינו בש"ש אנשים מיוחדים לא פ"ש איש אחד קורא שבע פעמים או אפילו ב"פ א"צ לחזור ולברך.

לכן צ"ל עומד ויושב. מיהו הכ"מ פי' דקמ"ב"ם ס"ל דג"כ צריף לחזור ולברך רק שצ"ל ג"כ יושב ועומד.

עכ"פ נחזור לענינינו דמהסברא הי' לומר כשהש"צ לבד הוא הקורא ז"פ די שיתנהג בהברכות בדין המשנה. אף מאחר שהתוספות וקרא"ש וקמ"ב"ן והטוש"ע פירשו בהדיא דצריף לברך ז' פעמים פשיטא ופשיטא דהכי נקטינו.

אבל עכ"פ נדאי לא יעלה על הדעת שיקרא יותר מד' פעמים בשבת ונחמשה פעמים ביו"ט. דלא שייף פ"ל בזה אבל מוסיפין עליהו.

שקרי א"א להוסיף קרואים דליכא מי שידע לקרות. והס"ע מה שקורא ז"פ זהו רק פ"ען שחיוב הקריאה הוא ז"פ.

וא"כ מאחר שקריאת העולין לתורה עכשיו שאין יודעין רק לקרות בלחש. והעיקר הוא קריאת הש"צ א"כ א"א להוסיף יותר על ז' קרואים דיש בזה חשש יותר מברכה שאין צריקה.

דאיף יברך הנוסף על מה שהש"צ יקרא והש"ץ א"צ לקרות נדאי יותר ממנין הקרואים. שצ"ל באותו יום.

וה"ל בדין שבת במנחה שאין רשאים להוסיף משלשה כמ"כ בשחרית עכשיו שהש"צ קורא א"א להוסיף יותר משבעה אמנם כ"ז לפ"ד המ"ב והפוסקים ראשונים שנשען עליהם דס"ל שהסומא עולה לתורה אף שאינו קורא פ"ל רק שומע.

דא"כ עיקר ברפת העולה לתורה הוא על קריאה של הש"צ. אבל לפ"ד הרא"ש שקמ"ב לא מסתבר שהוא יברך על קריאת הש"צ.

א"כ לדידיה על קריאת עצמו מברך. לכן לפ"ז י"ל רשאים להוסיף על מנגן הקרואים אם הם קוראים ג"כ בנחת.

וקושיות המ"ב על הרא"ש י"ל פיון דהוא קורא ג"כ בצבור אף שקורא בנחת ה"ל פדיון שנים קוראים בתורה יחד. דאז אחד מברך והשני יוצא בברכתו.

ואע"ג דקי"ל בתורה אחד קורא. ולא שנים היינו משום דתרי קלא לא משתמע.

ונה פשקוראים שניהם בקול רם. אבל פשהאחד קורא בנחת שרי.

לכן ס"ל דבכה"ג רשאי לברך אף הקורא בנחת. ואין זה דומה לקריאת היחיד שלא בצבור.

ועיין בהריב"ש ססי' ר"ד משמע לכאורה ג"כ כן: קיצור. וכיון שאם הש"צ עצמו הנה מברך לא הנה רשאי לברך יותר משבע פעמים כמ"ש בש"ע ססי' קמ"ג ס"ה.

א"כ ה"ה פשהעולה מברך על קריאת הש"צ לא עדיף מגברא דאמי מיניה. אף הרא"ש והריב"ש ס"ל שעל קריאת עצמו מברך אף שקורא בנחת והש"צ יוצא בברכתו.

א"כ לפ"ז יכולים להוסיף על שבעה קרואים. ע"כ מי יכניס עצמו בפלוגתא דרבנן ונתא לכן אין להוסיף כלל על שבעה קרואים: ז וכן ראיתי בספר בית ישראל במסכת מגילה פרק הקורא עומד ויושב סי' ט"ו לאחר שהביא דברי המ"א פתב ובקצת מקומות אפילו בתחנה וברית אין מוסיפין.

וכמדומה שכמ"כ אצל אאזמו"ר הגאון ז"ל שהוא הנה הקורא תמיד לא היו מוסיפין על ז' קרואים אף בשבת שיש בו חתונה כו'. אף אם נצרך מאד להוסיף בשבת שיש בו חתונה.

אזי יש עצה אם היותר על השבעה קרואים יקראו בעצמם בס"ת בקול רם. אזי אין איסור גם לדעת המ"ב ודעימיה: אח"כ אמרתי די"ל שאף לשבת המ"ב אין זה דומה להדין של התוספתא שבש"ע ססי' קמ"ג ס"ה.

דהקא פיון עכ"פ זה העולה לתורה המברך הוא ודאי יצא י"ח ע"י שמיעה זו מחיוב שמיעת התורה בצבור. שזה הי' התקנה שיקראו בצבור בשביל שמיעת התורה כמ"ש הרמב"ם ר"פ י"ב.

מהגמרא דב"ק (דפ"ב ע"א). וא"כ זה העולה לשומע היטב ביתר שאת משאר הצבור.

יכול לברך על שמיעה זו לשומע התורה בקריאתה בצבור. ואינו מברך על קריאת הש"צ בלבד להוציא את הש"צ י"ח מהברכה.

כ"א מוציא י"ח עצמו. שחייב לשמוע בצבור דשומע פקורא.

אף שי"ל שהברכה לא שייך בשביל שמיעת יחיד במעמד הצבור כ"א בשביל שמיעת עצמה דהא אין קורין בתורה בפחות מעשרה. אין זה מוכרח דאע"פ שצ"ל עשרה מי לנו הערב שפל העשרה שומעים היטב ואעפ"כ מברך הקורא.

א"כ כל יחיד העולה לתורה במעמד עשרה. אע"פ שאינו קורא רק שומע פניו דשומע פקורא שפיר יכול לברך על שמיעתו התורה בצבור ולא על קריאת הש"צ לבד.

כ"א על שמיעתו ממש היינו על שמיעת יחיד השומע פקורא במעמד הצבור. ואף את"ל שעל שמיעת יחיד א"א לברך ועי' ש"ע סי' נ"ה ס"ו ובט"ז שם סק"ד בשם האגור ובמ"א ססק"ח.

ובש"ע בסי' קכ"ד ס"ד ובט"ז שם סק"ב. מ"מ הרי הוא מוציא בברכה זו את כל הצבור השומעים שגם עליהם חל חיוב שמיעת הברכה.

והוא מוציא אותם י"ח. כמ"ש בתשו' מ"ב הנה"ל.

וכן גבי סומא מבואר בהמ"ב דמצרף טעם זה ג"כ דהוא עצמו פקורא פניו ששומע. וגם מפני שיוכל לקרות בעצמו אחר הש"צ.

הרי מצרף טעם זה ג"כ דה"ל פקורא בנחת כו'. א"כ י"ל אף לדבריו יוכלו להוסיף על שבעה קרואים בשבת אף שהש"צ קורא.

משום שי"ל דהברכה חלה ג"כ על קריאת העולה בנחת או אפילו על שמיעתו אף פניו דזה אינו ברור כלל. ע"כ נדאי אין להוסיף כ"א בשבת שיש בה חתונה ואף בזה טוב יותר להחזיק בהמנהג שאין מוסיפין על ז' כלל.

כמ"ש הבית ישראל. אם לא פשיש צנרף: וקצת ראיה מהא דקטן קורא בתורה אבל אינו פורס על שמע מפני שאינו מוציא את הרבים י"ח.

וא"כ כמ"כ בקריאת התורה אינו מוציא את הרבים י"ח. כמו שאין מוציאן י"ח במקרא מגילה.

וכיון שפן אף קורא בתורה ומברך. שהרי לפמ"ש המ"ב אין מברכין אלא פשמוציא אחרים ידי חובתן.

נהרי הקטן אין מוציאן י"ח. אעכצ"ל דעל קריאת עצמו בצבור ג"כ יכול לברך אע"פ שאין מוציא את הצבור י"ח.

ומ"ש הפל עולין למנגן ז' עכצ"ל דאף שהחיוב לקרות ז'. אבל אין החיוב על הצבור ממש שישמעו קריאת ז'.

רק שזיין יהיו קורין. ולא דמי למקרא מגילה שכל א' חייב לשמוע כל המגילה וא"כ ע"כ הקטן על קריאת עצמו מברך כמ"כ השומע מהש"צ סימן לו מה שהקשה פבודו לפמ"ש בתשו' הרשב"א סי' תרי"ד דהרמב"ם פ"א מה' שבועות ה"ו ס"ל דמן התורה מחנניבים בשבת לאכול פזית פת כמו בלילה ראשונה דפסח.

א"כ לריש לקיש דס"ל חצי שיעור מותר מן התורה א"כ כשחל יוהכ"פ בשבת יתנה מחנניבים לאכול פזית פת ביוהכ"פ דהא שיעור אכילת יוהכ"פ הוא בככותבת שהוא גדול מפזית וזה פלא: הנה לא מביעיא לפ"ד תשו' מהרלנ"ח סי' ק"ג דקל"א ע"ב וע"ג דס"ל אף לר"ל אם נשבע לאכול חצי פזית נבלהאף שפדאורייתא חל השבועה עכ"ז אסור לו לאכול החצי זית משום דהעמידו חכמים דברייהם במקום תורה בשב ואל תעשה

וְכַתֵּב שֶׁכֹּחַ בְּפִירוּשׁ בְּתִשׁוּי הַרְ"ן ס' ע"ג בד"ה וְכֵן מֵה שְׁאֲמַרְתָּ שְׁחַיִּיב לְקַיֵּם שְׁבוּעָתוֹ כּו' שְׁיֵהָא חַיִּיב לְעַבְרָא עַל הָאִסּוּר (אף בְּאֲבָק רַבִּית שְׁמִדְבְּרִיהֶם פְּדִי לְקַיֵּים שְׁבוּעָתוֹ פִּינּוֹן שְׁנִשְׁבַּע בְּכֹלֵל זֶה לֹא אִמְרָה אָדָם מֵעוֹלָם ח"ו כּו' אע"פ שְׁהֶרְבִּית מִדְּבָרֵיהֶם אִין מְחַיִּיבִין אוֹתוֹ לְפָרְעוֹ שְׁהַחֲכָמִים הֶעֱמִידוּ דְבָרֵיהֶם בְּמָקוֹם תּוֹרָה בְּשֵׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה עכ"ל.

וְהַקְשָׁה מֵהֶרְלֵנ"ח מְהֵא דְאִמְרִינּוּ פ"ג דְּשְׁבוּעוֹת (דף כ"ד ע"א) בְּשֶׁלְמָא לְרִישׁ לְקִישׁ אִיתָא בְּלָאוּ וְהָן וּפְרַשׁ"י דְּמִשְׁפַּחַת לָהּ גְּמִי אָף בְּהָן פִּינּוֹן שְׁנִשְׁבַּע לְאַכּוֹל חֲצִי שְׁיַעוּר גְּבִילָה לְאוּ נִשְׁבַּע לְבַטֵּל אֶת הַמְצָנָה הִיא.

וְחִירָץ הִינּוּ דְמֵן הַתּוֹרָה חָלָה הַשְׁבוּעָה אָבֵל מ"מ אִסּוּר מְדַרְבְּנָן לְקַיֵּים הַשְׁבוּעָה. א"כ פְּשִׁיטָא דְלִדְיֻדְיָה הֶעֱמִידוּ חֲכָמִים דְּבָרֵיהֶם וְאִסּוּר לְאַכּוֹל חֲצִי שְׁיַעוּר אָף אִם הִי מְפֹרָשׁ בְּתוֹרָה מְצָנָה לְאַכּוֹל בְּשֶׁבַת.

כ"ש שְׁגָם לְהֶרְמַב"ם אִין זֶה מְפֹרָשׁ בְּתוֹרָה עכ"פ. אָף אָף אִם נֹאמַר שְׁאִין ד' הַרְ"ן מְוַכְרְחִי כ"כ.

מ"מ בְּנִד"ז א"צ לְכֹל זֶה דְהָא מְצָנֹת תַּעֲנִית יוֹהֲכ"פ הוּא עֲשֶׂה וּל"ת כְּמִבְּאָר בְּתוֹרָה תַּעֲנִינוּ אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם פִּי כָל הַנְּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תַעֲנִינָהּ. וְכַמ"ש הֶרְמַב"ם פ"א מֵהַל' שְׁבִיתַת עֲשׂוֹר ה"ד וְחַיִּיבִי ג"כ פָּרַת עַל ל"ת זֶה.

וְלָכֵן אָף אִם הִי מְפֹרָשׁ בְּתוֹרָה מ"ע לְאַכּוֹל בְּשֶׁבַת אִין עֲשֶׂה דוֹחָה עֲשֶׂה וּל"ת אָף הַדְּרָבָנּוּ לְבַד שְׁבִיבָה עֲשֶׂה וּל"ת וּמִשְׁנָה מְפֹרָשֶׁת הִיא פ"ד דְּר"ה דל"ב סע"ב) שׁוֹפָר שֶׁל ר"ה אִין מְעַבִּירִין עֲלֵיו אֶת הַתְּחוּם וּבְגִמְרָא מ"ט שׁוֹפָר עֲשֶׂה הוּא וּי"ט עֲשֶׂה וּל"ת וְאִין עֲשֶׂה דוֹחָה אֶת ל"ת וְעֲשֶׂה.

וְכִי הֶרְמַב"ם פ"א מֵה' שׁוֹפָר ה"ד שׁוֹפָר שֶׁל ר"ה אִין מְחַלְלִין עֲלֵיו יו"ט אֲפִילוּ בְּדָבָר שְׁהוּא מְשׁוּם שְׁבוּת כּו' מְפָנִי שְׁתַּקִּיעַת שׁוֹפָר מ"ע וּי"ט עֲשֶׂה וּל"ת וְאִין עֲשֶׂה דוֹחָה אֶת ל"ת וְעֲשֶׂה. וּפִי' הַכ"מ וְז"ל וְאִין עֲשֶׂה דוֹחָה ל"ת וְעֲשֶׂה.

פִּי' וְחֲכָמִים עֲשׂוּ חִזּוּק לְדְבָרֵיהֶם הֲכָא פְּשֵׁל תּוֹרָה דְכִינּוּ דְלֹא דְחִי מְלֹאכָה דְאוֹרְיִיתָא אָף שְׁבוּת דְדְבָרֵיהֶם לֹא יְדוּחָה עכ"ל. וְכֵן מִתְבָּאֵר מִדְּבָרֵי הַה"מ שֶׁם דְּהַטְעַם דִּי"ט עֲשֶׂה וּל"ת וְאִין עֲשֶׂה דוֹחָה גַם עַל שְׁבוּת דְדְבָרֵיהֶם וְכֵן מְוַכְרַח בְּגִמְרָא שֶׁם שְׁלֹאֲחַר שְׁאוּמַר הַטְעַם מְשׁוּם דִּי"ט עֲשֶׂה וּל"ת כּו' אוּמַר הַשְׁתָּא דְרַבְּנָן אִמְרַתְּ לֹא כּו' הָרִי דְהָא דְלֹא דְחִי שְׁבוּת דְרַבְּנָן מְשׁוּם דְעֲשֶׂה וּל"ת הוּא כּו'.

וְדְבָרֵי הַכ"מ הַנֶּזְ"ל מְבֹנְאֵרִין בְּהַרְ"ן שֶׁם וְאָף שֶׁכ' הַרְ"ן עוֹד וּמִיָּהוּ לֹא צְרָכִינּוּ לְהַכִּי דְאֲפִי הָנִיחָה יו"ט ל"ת גְּרִידָא כּו' דְהָא בְּעִידָנָא דְעַקָר לְהוּ לֹא מִיָּקִיִּים עֲשֶׂה כּו'. מ"מ הַדִּין אִמְתַּ דְהִיכָא דְאִיכָא עֲשֶׂה וּל"ת אָז אָף אִם בְּעִידָנָא דְקָא מְעַקָר לִיָּה לְלָאוּ וְעֲשֶׂה אָף רַק בְּאִסּוּר דְרַבְּנָן לְבַד.

מְקַיֵּים הַעֲשֶׂה עכ"ז אִין הַעֲשֶׂה דְאוֹרְיִיתָא דוֹחָה הַדְּרָבָנּוּ שְׁבַמ"ע וּל"ת וְכ"כ בְּמַג"א ס' תַּקְפ"ו סכ"א ס"ק כ"ג. וְהַטְעַם שְׁלֹא פִי' הַמַּג"א כְּדְבָרֵי הַרְ"ן מְשׁוּם בְּעִידָנָא דְמִיָּעַקָר כּו'.

זהו משום שפסי' תמ"ו סק"ב הביא דעת ר"ת דס"ל דשופר פנין דהנה עשה דרבים הי' דוחה ל"ת גרידא אע"ג דבעידנא דמיעקר לאו לא מימיימ"ע ודלא פהר"ן. אלא מ"מ פנין דהוא עשה ול"ת לא דחי ואף רק בדרבנן לא דחי פנ"ל.

וא"כ אמרו אף באיסור דרבנן דעשה ול"ת דיו"ט שאין בו פרת רק לאו. ושופר הוי מצוה דרבים.

עאכ"ו בעשה ול"ת דאיסור אכילת יוהכ"פ שיש בו פרת. ומצות אכילת שבת אף להרמב"ם אינה גם מ"ע מפונשת.

שקרי לא מנאה במנן המצות. ואפ"י הוא מ"ע מפונשת מ"מ ה"ל מצוה דיחיד כמ"ש המג"א שם.

ולכן ק"ו דאינו דוחה אף לר"ל הדרבנן של חצי שיעור. ואף אם נאמר דבמניעת אכילת שבת יש ג"כ עשה ול"ת.

מ"מ הל"ת אינו מהני פלל לדחות כ"א המ"ע וה"ל פאילו יש באכילה בשבת רק מ"ע לבד. וכמ"ש המג"א שם והוא מבואר ברש"י פ"ב דב"מ (ד"ל סע"א).

וכ' פדאמרינן ביבמות (דף כ' א') מלבד מה שהר"ן פירק כ"כ הביא בשם בה"ג דמצות אכילת שבת הוא לא פחות מפביצה פהובא בב"י וש"ע סי' רצ"א. וא"כ הוא יותר משיעור דיוהכ"פ.

וע"ש בש"ע אאזמו"ר הגאון ז"ל שיש בנה ב' דעות: ועוד נראה דאפ"י אם הי' ביוהכ"פ רק ל"ת גרידא לא שייך פלל לומר שמצות אכילת שבת ידחה בפחות מפשיעור דכינן דבהדיא אמרה תורה תענו את נפשותיכם ביוהכ"פ והיינו אף פשחל להיות בשבת.

א"כ ביטלה התורה מצות אכילת שבת ועונג שבת. פשחל בו יוהכ"פ.

שקרי המצוה להתענות הוא הפך העונג מאכילה ושתיה. וסתם אכילה דשבת הוא פמה ביצים דמוכח מעומר לגולגולת דמן.

שע"ז נאמר אכלוהו היום כו'. וביוהכ"פ פשחל להיות בשבת צוה הקב"ה דנקא להתענות.

א"כ אין שום מצוה מה"ת אף על אכילת פזית לבד בשבת דיוהכ"פ. דאין חיוב לאכול פזית אף להרמב"ם אלא בשאר שבת שהמצוה לאכול בו ולקדש על היין.

משא"כ בשבת דיוהכ"פ שהמצוה להתענות א"כ אין שום מצוה ח"ו אף באכילת פזית לבד. וא"כ אין פאן שום מצוה שתדחה אף חצי שיעור לר"ל.

מאחר שבשבת דיוהכ"פ בטל מ"ע זו והמ"ע הוא להפך לענות נפש. ולא שייך לומר שמ"ע ידחה ל"ת אלא כגון מילה בצרעת וכן סדין בציצית.

שהמ"ע בתוקפה. רק שיש ל"ת פנגד.

אבל לא שייך לומר שהל"ת שפנגדה ביטלה לגמרי המ"ע. דהא אינו מבואר בפירושו בתורה שפשיש צרעת א"צ למול.

וכן בסדין בציצית לא בנארה התורה שבסדין לא נטילו ציצית. ע"כ המ"ע והל"ת הם שני ענינים ושייך לומר שהמ"ע שהיא בתוקפה תבטל הל"ת.

משא"כ הקא ביוהכ"פ שחל להיות בשבת בא הציווי בפירוש להתענות וא"כ ביטלה התורה לגמרי המ"ע דאכילת שבת שחל בו יוהכ"פ לכן ליכא שום מצוה גם באכילת פזית לבד. אף שאין בו איסור מן התורה לריש לקיש וקאוכל פזית אין מקנים שום מ"ע ח"ו דאכילת שבת.

כיון בשבת שחל בו יוהכ"פ נתבטל לגמרי מ"ע זו דעונג שבת. וא"כ קאוכל פזית אינו רק עובר עבירה גם לר"ל בלי שום עשיית מצוה פלל וכלל.

והנה גבי שבת לענין סכ"נ יש דעות אם דחוייה הוא שבת או הותרה. אבל הקא ענין מצות אכילת שבת שחל בו יוהכ"פ מלבד שהותרה לגמרי לבטל מ"ע זו עוד בא הציווי לעשות ההפך להתענות.

א"כ לא נשאר שום ריח מצוה דאכילת פזית בשבת שחל בו יוהכ"פ כ"א בשנה ליוהכ"פ שחל באחד מימי החול. וראי' לזה ממ"ש בש"ע סי' רפ"ח ס"ג והגר"א העיר לזה ממ"ש בש"ע סי' קס"ז ס"כ אפילו בשבת ובמג"א שם ס"ק מ"א משום הנאתו דהא מצטער פטור ובנדאי דפטור אף מאכילת פזית.

וכ"מ מהא דמר בריה דרבינא פסחים (דס"ח ע"ב) שהתענה לגמרי ולא אכל אף פזית וא"כ הדברים ק"ו אלא פעמים ביוהכ"פ שחייבה התורה להתענות דהיינו להצטער במניעת מאכל ומשמה דשוב אין שייך שום חיוב דאכילת פזית דשבת שהוא משום עונג שלא להצטער.

שהעונג הפך הצער וא"כ שחל יוהכ"פ בשבת שהציווי דנקא להצטער במאכל ומשמה אין שום חיוב מחמת שבת אפילו באכילת פזית כמו ביוהכ"פ שחל להיות בחול ממש: והנה דברי הרמב"ם הנ"ל שהביא הרשב"א בתשו' סי' תרי"ד אגב דאתי לידן נדבר בהם.

והנה הטוא"ח הביא זה ססי' תק"ע ועי' טור ססי' תי"ח גרסינן בירושלמי והוא בירושלמי פ"ב דתענית סוף הלכה י"ב. ובב"י סי' רפ"ח הביא שהגמ"י פ"א מהל' תענית מפרשים הא דמר בריה דרבינא הנה יתיב בתעניתא פולא שתא לבר מעצרת ופורים ועיוהכ"פ כדאיתא פ"ו דפסחים (דס"ח ע"ב) היינו גם בשבתות ויו"ט אפי' שלא בתענית חלום.

א"כ נ' דלא ס"ל הא דהרמב"ם. דהוי חיוב מדאורייתא והרשב"א בתשו' שהביא הב"י שם י"ל דס"ל פהרמב"ם.

וכפי' הרשב"א פן פי' בתוספות פרק שלשה שאכלו (דמ"ט ע"ב). והרמ"א בש"ע סי' תרצ"ה ס"ב בהג"ה שהתיר להתענות תענית חלום בפורים ע"כ מפרש דברי רבינא כדעת הגמ"י.

אף שהמג"א תירץ נ"ל פונתו כו' אין זה מספיק לפי הרשב"א דלדידן י"ל דא"צ פלל להתחיל בפורים ת"ח. אלא משמע דרמ"א ס"ל כהגמ"י ועיין במג"א רס"י תר"ד מזה ועיין באלפי רבא סי' תקכ"ט סק"ז והנה בין לפי הגמ"י בין לפי הרשב"א יש להקשות

למה לא אכל מר בריה דרבינא פזית בשבת ויו"ט ויקיים מצות אכילת שבת וגם יקיים התענית דהא בתענית יוהכ"פ אין החיוב כ"א בכפותכת כ"ש בשאר תעניות!

אעכצ"ל פיון דס"ל שיש מצנה בהתענית בשבת ויו"ט למר פדאית ליה משום דעונג הוא לו ולמר משום תענית חלום. לכן לא אכל גם פזית פיון לדידן המצנה להתענות צריך להתענות לגמרי.

והדברים ק"ו אלה פעמים ליוהכ"פ שחל להיות בשבת אף לר"ל. ע"י בפ"ב דסנפה (דכ"ז א') תד"ה אי בעי אכיל.

וע"י בפרק שלשה שאכלו (דמ"ט ע"ב) תד"ה אי בעי אכיל ובחידושי הרשב"א שם ד"ה תפלה דחובה. פ"י דחיוב האכילה בשבת משום דכתיב וקראת לשבת עונג ואין עונג בלא פת.

וא"כ הרי יש דעה דחיוב העונג בשבת אינו מד"ת כ"א מד"ס כמ"ש אאזמו"ר הגאון ז"ל רס"י רמ"ב בשם י"א. ובס"י רפ"ח ס"ב כ' שמצות סעודת שבת אינה אלא בשביל עונג כו'.

ועיין בש"ע סי' רפ"ח ס"ג והגר"א הביא ממ"ש בש"ע סי' קס"ז ס"כ אפי' בשבת כו' ובמג"א שם ס"ק מ"א דאכילת שבת כו' משום הנאתו דהא מצטער פטור כו' וע"י בש"ע סי' תקס"ח ס"א שכח ואכל פזית איבד תעניתו וע"ש בב"י דהרא"ה ס"ל דוקא בכפותכת והרב"י פסק פהרא"ש.

דכן הוא הגירסא שלפנינו ג"כ בירושלמי בנדרים פרק קונם יין הלכה א' וע"ש מזה בתוספות קה"ע ד"ה נדר. וע"ש במראה הפנים דהריב"ש סי' רפ"ז ס"ל ג"כ פהרא"ה ונהר"ז.

אבל רוב המפרשים הסכימו לדעת הרא"ש ונ"ל קצת ראי' לדבריהם דא"כ מר בריה דרבינא פשישב בתענית בשבת ויו"ט אמאי לא אכל פזית שאז הי' יוצא שני הענינים אכילת שבת ויו"ט וגם מצות תענית פשטת הריב"ש אלא מזה משמע פדעת הרא"ש והטוש"ע דאם אכל פזית איבד תעניתו: סימן לז אם מותר ליתן מים צוננים או שחר בפי התנור להפיג צינתן בשבת במקום שאם היו מניחים שם הרבה היו מתחממים עד שהי' היס"ב: לכאורה א"ז צריך לפנים שהרי זו הלכה פסוקה בש"ע א"ח סי' שי"ח סעי' י"ד דאסור וז"ל שיתנם רחוק מהאש בענין שאינו יכול להתחמם באותו מקום שהיס"ב עכ"ל ובב"י שם כ' שהגם שרש"י ורמב"ם מתירים נקטינו כשאר פוסקים האוסרים מפני שהמה הרבים והירושל' מסייע להו.

ופליאה בעיני שלא הביאו דעת סה"ת בסי' רל"ב שהוא דעת המכריע ביניהם שלתת פנגד המדורה כדי לפשר אותם במקום שיכול לבוא לידי ביטול אם ישהה שם [אסור] אבל כדי שתפיג צינתן מותר אפי' בקרוב אל המדורה פיון שאין דעתו להשהות שם הפלי כ"א זמן מועט להעביר הצינה עכ"ל.

וע"ש שהאריף לדקדק פן מל' הברייתא דקתני גבי מים כדי שתפיג צינתן כו' והנה הסמ"ג פסק ג"כ פן וכ"כ בהגהמ"ר פ' פירה וכ"כ גם הסמ"ק וז"ל אבל כדי שתפיג צינתן

מותר פִּינּוֹן שְׂאִין דַּעְתּוֹ לְשִׁהוּתוֹ רַק זְמַן מוּעָט עַכ"ל וּמִיָּירִי בַּכ"ר וּכְנֻגַד הַמְדוּרָה מְקוּם
שֶׁהִי"ב וְדוּמְלִי דַּכ"ר שְׂכֵי שָׁם תַּחֲלָה וְעוֹד דַּא"כ גַּם לְפָשֶׁר מְוֹתֵר כְּדַמְשָׁמַע מְפָל
הַפּוֹסְקִים וּמְדַאֲסֵר לְפָשֶׁר וְהַתִּיר לְהַפִּיג צִינְתָן ע"כ דְּמִיָּירִי בְּמְקוּם שֶׁה' מִתְחַמֵּם עַד
שֶׁהִי"ב וְהִיא שְׁטַת סה"ת.

וּמָה שֶׁהִנְגָה שָׁם ש"ע ס' שִׁי"ח וּבִלְבָד שְׂיִתְנָם רְחוּק מִן הָאֵשׁ בְּעִנְיָן שְׂאִי"ל הִי"ב. הַמְגִיָּה
הַזֶּה רְצָה לְהַשְׁוֹתוֹ עִם הַש"ע וּבְאַמְתָּ שֶׁז"א כַּנ"ל דְּאִילּוּ בַש"ע אֵין חִילּוּק בֵּין לְפָשֶׁר אִו
לְהַפִּיג צִינְתָן ע"ש.

(וּמ"מ דְּבָרֵי הַסֵּמ"ק צ"ע דְּלַעִיל מִיָּנִי' כ' וְלֹא הַמִּים מִשְׁחַשְׁיָכָה אֲלֵא כְּדִי לְהַפִּיג צִינְתָן
וְצָרִיף שְׂיִהִיו ג"כ רְחוּקוֹת מִן הָאֵשׁ שְׂאִפְנִי יִהִי זְמַן מְרֻבָּה לֹא יִהִי הִי"ב עַכ"ל וְהוּא
שְׁטַת הַתּוֹס' וְהָרֵא"ש וַא"כ אִיף כ' אַח"כ שְׁטַת סה"ת כְּאִילּוּ אֵין חִילּוּק בֵּינֵיהֶם וְצ"ע).

וְהִנֵּה דַּעָה זֹו י"ל שֶׁהוּא מְכָרִיעַ וְאֵין זֹו דַּעַת שְׁלִישִׁית שֶׁהָרִי הָאוֹסְרִים וְהַמְתִּירִי הַזְּכִירוֹ
בְּדַבְרֵיהֶם ב' הַעֲנִינִים לְהַפִּיג צִינְתָן וּלְהַפְשִׁיר וְהָאוֹסְרִים אֹסְרִי בְּשִׁנְיָהֶם עִי' תּוֹס' וְרֵא"ש
וְת' הָרֵשֶׁב"א לְשָׁם וְרֵש"י וְהַרְמַב"ם מַתִּירִים בְּשִׁנְיָהֶם וְסֵה"ת וְסִינְעָתוֹ מַתִּירִי בַּא'
וְאֹסְרִי בְּדָבָר א' וְכֵה"ג הָוִי הַכְּרָעָה עֵינֵן תּוֹס' וְרֵש"י ספ"ק דְּפָסְחִים וְיָדוּעַ שֶׁהִלְכָה כְּדַבְרֵי
הַמְכָרִיעַ.

וְהַגַּם שֶׁהָרִי"ף כ' בַּפ"ד דְּעִירוּבֵין דְּדוֹקָא בְּמִשְׁנָה אֲמַרִי הָכִי וְלֹא בְּבָרִי' וְכ"כ הָרֵשֶׁב"א
בַּחִי' פ' פִּירָה דָּף מ' מִשָּׁם הַגְּאוּנִי'. הַגַּם דְּבַגְמ' בְּדָרָף דִּילְמָא אִיתְמַר מ"מ לֹא עָבְדִי בָּה
עוֹבְדָא וַא"כ י"ל דַּה"ה בְּדַבְרֵי הַפּוֹסְקִים מ"מ עַכ"פ יֵשׁ כָּאֵן דַּעוֹת לְצָרָף לְדַעַת רֵש"י
וְהַתּוֹס' וְתוֹ לֹא הִנֵּה הָאוֹסְרִים רַבִּים וּבְשָׁל סוֹפְרִים הַלָּף אַחַר הַמִּיקָל.

וְעוֹד דְּהַתּוֹס' ס"ל דְּגַם בְּבָרִי'תָא אִיתָא כָּלָל זֶה כַּמ"ש בְּמִשְׁנָה לְמַלְךָ פ"א מַה' בֵּית הַבְּחִירָה
ע"ש וּפ"ט מַה'ל' בְּרַכּוֹת דִּין ג' בַּמַּל"מ וּבַה"ג וּמִהִירוּשְׁלָמִי שֶׁהִבִּיאוּ רֵאִי' רֵאִיתִי שְׂכ'
בַּסֵּה"ת שְׂאִינּוּ מִבֵּין הִירוּשְׁלָמִי וּנ"ל שְׁכַנּוּנָתוֹ דְּהָא ע"כ סוּגְנִי הִירוּשְׁלָל' מִחוּלְפַת מִש"ס
דִּינֵן שְׁבִירוּשְׁלָל' אִיתָא פ' פִּירָה ה"ד אֵהָא בְּרִי'תָא מְמַלָּא אָדָם קִיתוֹן שָׁל מִים וְנוֹתְנָה כְּנֻגַד
הַמְדוּרָה בְּשָׁבִיל שְׁתַּפִּיג צִינְתָן כו' וְחַכְמִים אֹסְרִי וְאֵהָא קְאָמְרוּ מ"ט מִשׁוּם דְּאִסּוּר
לְהַפְשִׁיר בְּמְקוּם שְׂאִין הִיָּד שׁוֹלְטָת כו' וּמִיָּנָה דַּלְת"ק מְוֹתֵר בְּמְקוּם שֶׁהִי"ב.

וְכִינּוֹן בַּגַּמ' דִּילָן לֹא אִתְמַר רַק דְּבָרֵי ת"ק וְהַשְׁמִיטוֹ דַּעַת הַחַכְמִים הָאוֹסְרִים א"כ אֲדַרְבָּה
מוֹכַח דְּש"ס דִּילָן ס"ל דְּמְוֹתֵר לְהַפִּיג צִינְתָן אֲפִילוּ בְּמְקוּם שֶׁהִי"ב וְכַת"ק. לְכֵן נִלְע"ד
שְׁבַמְקוּם שְׂיֵשׁ צוּרָף גְּדוֹל כְּגוֹן מִי שֶׁמִּשְׁקָה קַר מְזִיק לְבְרִיאוּתוֹ וְצָמָא לְשִׁתוֹת וְאִם יַעֲמִיד
רְחוּק מִהָאֵשׁ לֹא יִתְחַמֵּם עַד זְמַן רַב הַמְקָל וְסוּמָף עַל דְּבָרֵי סה"ת וְסֵמ"ג וְהַגְהַמ"ר אֵין
מִזְחִיחִין [אוֹתוֹ].

שֶׁהָרִי לַפ"ד רַמְב"ם וְרֵש"י שְׂרִי אִפִּי לְהַפְשִׁיר וְכַנ"ל. א"כ לְהַפִּיג צִינְתָן יֵשׁ לְהַקָּל אֲפִילוּ
בְּקָרוֹב לְהַמְדוּרָה וּשְׂכָר עוֹנָג שְׁבַת בְּיָדוֹ: סִימָן לַח נְשִׂאֲלָתִי עַל חוּלָה הַמְסוּכָן מְאֹד שְׁנִסְתַּכֵּן
פְּתָאוּם וְרַבִּים אוֹמְרִים שֶׁהוּא מְתוֹלְעִים אִי שְׂרִי לַעֲשׂוֹת לוֹ סְגוּלָה שְׁקוֹרִין אוֹשׁ גִּיסִין
עוֹפְרָת שְׂיֵשׁ בְּזֶה מְלָאכָה גְּמוּרָה וְחִיּוּב חֲטָאָת כַּמ"ש הַרְמַב"ם וְהִבִּיאוּ הַמַּג"א ס' שִׁי"ח
הַמְתִּיר א' מְפָל מִיָּנִי מִתְּכוֹת כו' וְהֵאִישׁ הַיּוֹצֵק הַעוֹפְרָת אוֹמֵר שְׂרִיפָא וְשָׁנָה וְשִׁילֵשׁ לְחוּלִי

תולעים: לכאורה יש ללמוד היתר מלשון הש"ע סי' שכ"ח ס"ד פל מה שרגילים לעשות לו בחול כו'.

אף ממ"ש הרמב"ם בפ"ה המשניות פ"ח דיומא (דפ"ב ע"א) יש ללמוד לכאורה לאיסור שהרי על מה ששנינו מי שנשכו פלב שוטה אין מאכילין מחצר כבד שלו פ"ה הוא ז"ל שהטעם משום שזהו דרך סגולה בלבד ולא רפואה ואין דוחי' איסור ע"ז והובא בש"ג שם.

ובתוי"ט וא"כ ה"נ ממש בנ"ד דמ"ש איסור שבת מאיסור בהמה טמאה אדרבה שבת בסקילה. אמנם מפירש"י שם נ' שאינו מפרש פן רק משום שאינו רפואה בדוקה ואיה"נ אילו הי' בדוקה גם שהיא ע"י סגולה שרי ובהכי נחא ההיא דקמיע מןמחה שבשבת (דס"א סוף ע"ב) בחולה שיש בו סכנה כו' ולעיל מינ' נמי אמר אפי' נקט ב בידי' כו'.

ע"י ס' מקור חיים סי' תס"ז סק"ה. ואפשר דהרמב"ם נמי מודה בבדוקה ומיירי באינו בדוקה.

ואין להביא ראי' לאיסור באינו בדוקה מההיא דקמיע בזמן שאינו מן המןמחה דשא"ה שיש תקנה שלא יצא לרה"ר ולכאורה גם בזה יש ללמוד היתר ממ"ש המ"מ נהביאו המ"א סי' שכ"ח סק"ד שבחולה שיש בו סכנה עושין לו אפי' דברים שאין במניעת הדבר שהוא סכנה.

וא"כ הסגולה הנ"ל לו יתא שאינו רפואה בדוקה לא גרע מדברי' שאין בהם צורך כ"כ עפמ"ג סק"ד. ונהרי לדעת מ"מ עושי' לו פל מה שרגילים לעשות לו בחול כמ"ש בש"ע סעי' ד'.

ועיין רבינו ז"ל סעי' ד' ממאכלי' ורפואות כו' וגם יציקת העופרת רגילים לעשות לו בחול עכ"פ. ובאמת שזה לכאורה נגד דברי הרמב"ם הנ"ל ע"פ שאפשר לחלק דכאן מ"מ יש מעלה בסגולה שאם תועיל יהי צורך גדול והצלת נפש ולא יתא ספיקא גרע מדבר שאין בו רק צורך קצת בודאי (ועפמ"ג סק"א שהקשה הרי ס' נפשות דוחה וי"ל דמיירי בסגולה שהיא ס' שמקור דין זה מראב"ה והוציאו ממשנה דיומא הנ"ל דמיירי בכה"ג וס"ל פהרמב"ם בפ"ה המשניות שם) והייתי סבור לומר דבאמת י"ל שהרמב"ם לא ס"ל פלל דינו של המ"מ ויש ליתן קצת טעם אם נאמר שזה תלוי במחלוקת אם שבת דחוי' פדעת הרשב"א בת' סי' תרפ"ט והר"ן שהובאו ב"י סי' שכ"ח או פדעת הר"מ והרא"ש פ"ח דיומא דשבת הותרה עמ"א סק"ט ופמ"ג לשם.

פי אם הותרה עושי' אפי' דבר שאין בו רק צורך קצת ע"ד שאמרו ביו"ט ב' לגבי מת דכחול ממש שוי' רבנן ע"ש דאפי' למיגז לי' אסא התירו מה"ט בסי' תקכ"ו ועי' בת' רשב"א הנ"ל. והמ"מ י"ל נמי דס"ל הותרה ומ"ש רפ"ב מתני' דוחה את השבת אין ראי'.

דהא תנן פ"ב דתמורה שקרבן צבור דוחה את השבת ואת הטומאה ואעפ"כ י"א דהותרה ולא אותבינו עלהיהו ממשנה זו ולשון רמב"ם דחוי' א"ל פן דדוחה לחוד ודחוי' משמע לא הותרה.

ולפ"ז א"ש דינו של הרמב"ם בפ"ח דיומא הנ"ל משום דשאר איסורים נדאי רק דחוי' עי' רא"ש ביומא שם ות' רשב"א הנ"ל וכיון שהם רק דחוי' אין עושי' כ"א בשיש במניעת הדבר ספנה ומה"ט אוסר הרמב"ם בסגולה ובאינו בדוקה כמ"ש ראב"ה דאז חשוב לה רק צורך קצת אלא שמצאתי לרבינו ז"ל בסי' שכ"ח דגם האומרי' דחוי' ס"ל נמי דינו של המ"מ דהא בסעי' י"ג כ' ששבת דחוי' ואעפ"כ בסעי' ד' הביא דינו של המ"מ.

ואפ"ל דמה"ט הקמיר שם. ודעת המ"א נ"ל כמ"ש דתלוי בפלוגתא הנ"ל שהרי בסק"ד כ' עמ"ש סעי' ט"ז ושם לא כ' פלום מזה רק בסק"י סתר דעת הע"ש שר"ל דהגמ' ס"ל דחוי' א"כ נ' דאם הי' דחוי' [לא] הי' [נה] [א"ש] מ"ש סק"ד ודו"ק.

ומ"מ גם אם נאמר דלא תלוי בפלוגתא הנ"ל אעפ"כ יש לחלק בין ההיא דיומא לשבת כיון שנתנה שבת לדחות לגבי חולי זה אצל שאר דברים. משא"כ מי שפשכו פלב שוטה דעתה באים לדחות איסור זה לבד ועדיין לא נדחה איסור זה אצלו בעוד דבר.

ולכן בשבת אפשר להקל בשאילתינו עכ"פ כיון שאומר שריפא ושינה ושיקש הרי נאמן אדם לומר שהוא מומחה ואפשר גם באם פמה פעמים לא ריפא ג"כ כיון דמ"מ כ"פ ריפא ג"כ ורגילים לעשות לחולי כזה סגולה כזו בחול ויהי' זה דומה לדינו של המ"מ.

ואע"פ שהמ"א סקי"ז נ' דס"ל פריש"י וכ"ד רבינו ז"ל להקמיר לבעל נפש. מ"מ שא"ה שפנדאי אין בזה צורך כ"כ משא"כ בזה שמא יועיל והרי ס' נפשות להקל.

א"כ יש לסמוך על המ"מ וש"ע ואין להקמיר כלל. משא"כ בדינו של המ"מ לא שייך לומר כן כי אין בדבר זה ס' נפשות ולכן הקמיר לבעל נפש ודו"ק.

וגם אפשר לצרף דעת האומרים הותרה כו' פי הגם שהרב"י נר' דס"ל דחוי'. אבל המ"א סקט"ו נראה דמסקא לי' עכ"פ ואפשר נוטה יותר להאומרים הותרה: סימן לט בנידון הגשר שבתוף העיר ויש בתים הרבה משני צדדיו ורחבו יותר מעשר אמות אם אוסר מלטלטל בהעיר וכ"ש אם מטלטלין עליו.

ואם מהני בזה תיקון ע"י צורת הפתח: משנה פ' חלון (דע"ח ב') נתן עליו נסר שרוחב ד' טפחים (פריש"י משפתו לשפתו פעין גשר והוי פפתח) וכן שתי גזונטראות זו פנגד זו (נסרין בולטין משפת תקרת העלי' לרה"ר וקורין לו אלדוייר ואם ישן זו אצל זו בשני עליות של שני דירין ונתן נסר רחב ארבעה כמין גשר מזו לזו הוי נמי פפתח) מערבין שנים ואם רצו מערבין אחד.

פחות מפאן (שאינו רחב) מערבין שנים ואין מערבין אחד. והנה לא נתבאר במשנה איך הדין אם הנסר רחבו יותר מעשר אמות.

ר"ל החריי שבין שני חצרות רחב ד' טפחים ונתן עליו נסר שרחבו ששה טפחים עד"מ וארכו י"א אמות נמצא יש כמין גשר על החריי באורך י"א אמות. אם מערבין ג"כ שנים אם רצו ואם רצו מערבין אחד או דכה"ג דוקא מערבין אחד דהא יש פתח יותר מיו"ד אמות וכמש"ל במשנה (דע"ו ב') גבי פותל שבין שתי חצרות נפרצה הפותל עד עשר אמות מערבין שנים ואם רצו מערבין אחד מפני שהוא פפתח יותר מפאן מערבין שנים ואין מערבין אחד.

א"כ י"ל כמ"כ גבי תריץ פֿשנעזשה על ידי הנָסר פֿתח יותר מעשָר אמות ה"ל פֿפֿרצה. וּאָפֿשָר לְחַלֵּק דְּגַבֵּי פֿוֹתֵל פֿשנעזשה פֿרצה יותר מעשָר בְּטֵלָה הַמְחִיצָה בְּנֹדָאֵי בְּאוֹתוֹ מְשָׁךְ. אָבֵל גַּבֵּי תְרִיץ הָרִי מַה שֶׁתְּרִיץ חָשׁוּב מְחִיצָה לְגַבֵּי הַבַּיִת זֶהוּ רַק מִשׁוּם דְּאָמְרִינֵן גּוּד אַסְיָק מְחִיצָתָא פֿמוֹ שֶׁהָאָרִיף בְּזֶה בְּשׁו"ת ח"צ ס"ה ד"ה מְשַׁמַּע בְּהִדְיָא. וְא"כ הָרִי אָף שֶׁהַנִּיחַ נָסֵר ע"ג הַתְּרִיץ וְהוּי פֿעִין גֶּשֶׁר מ"מ נִשְׁאַרוּ מְחִיצוֹת הַתְּרִיץ קַיִימִין וַיֵּשׁ לֹמֵר גּוּד אַסְיָק מְחִיצָתָא.

רק שי"ל פֿינן הנָסר מְנוּחַ ע"ג שְׁפִתֵי הַתְּרִיץ וּמְכַסֶּה אוֹתוֹן א"כ אֵין מְחִיצוֹת הַתְּרִיץ נִיפְרִין בְּאוֹתוֹ מְקוֹם לְכֵן לֹא אָמְרִינֵן בְּכַה"ג גּוּד אַסְיָק מְחִיצָתָא. וּרְאֵי לְזֶה מ"ש בְּגַמְרָא פ"ק דְּסוּפָה (ד"ד ע"ב) סָבֵר אַבְיֵי לְמִימַר גּוּד אַסְיָק מְחִיצָתָא א"ל רַבָּא בְּעִינֵן מְחִיצוֹת הַנִּיפְרוֹת וְלִיפָּא.

וע"ש בְּתוֹסְפוֹת ד"ה סָבֵר אַבְיֵי וּד"ה אָבֵל עַל שְׁפִת. וע"י בְּשׁו"ע או"ח ה' סוּפָה ס"ה תר"ל ס"ו שְׁבִשְׁפִת הֵגַג דְּנִיפְרִים הַמְחִיצוֹת יֵשׁ ב' דְּעוֹת וע"ש בְּמַג"א סק"ח הֵבִיא מֵהֵדִין שְׁבִש"ע ה' שְׁפִת ס"ה שְׁמ"ה סט"ז.

וע"ש בב"י ס"ה שְׁמ"ה ד"ה גַּג הַבּוֹלֵט. וע"י בַּה"מ פ"ד מה' שְׁפִת הַכ"ג גַּבֵּי שְׁאִין הַמְחִיצוֹת נִיפְרוֹת.

ואח"כ רִאִיתִי בְּשׁו"ת חֲתָם סוּפֵר ס"ה פ"ט ד"ה אָף מַה כּו' לְעַנְּנֵן גֶּשֶׁר שֶׁעַל הַנְּהָר וְנ"ל דְּהַתְּרִיץ אֵינוֹ מִתִּיר אֲלָא מִטַּעַם גּוּד אַסְיָק מְחִיצָתָא כְּמ"ש בַּח"צ וְכִינֵן שֶׁהַגֶּשֶׁר מְנוּחַת עַל גְּפוּפֵי גְדוּדֵי הַנְּהָר הָרִי שֵׁם לֹא שְׁיִיף גּוּד אַסְיָק אֲלָא שֶׁמַּעֲלָתוֹ תִּלְהַ זֶה בְּסָבְרָא וְהוּא ש"ס עָרוּף ר"פ פֿל גַּגוֹת (דפ"ט ע"א) ויעו"ש בְּתוֹס' ד"ה בְּמְחִיצוֹת שְׁאִינֵן נִיפְרוֹת שְׁפִתָּב וְנִרְאֶה דַּה"ה אִם הֵגַג בּוֹלֵט חוּץ לְמְחִיצוֹת הַבַּיִת דְּחָשׁוּב נְמִי מְחִיצוֹת שְׁאִינֵן נִיפְרוֹת.

וה"ה דש"ע ס"ה שְׁמ"ה סע"י ט"ז הַנְּ"ל: קִיצוֹר: בְּדִין הַמְּשַׁנֶּה נִתֵּן עָלָיו נָסֵר רַחֵב ד"ט אִיף הֵדִין אִם הוּא יוֹתֵר מְעַשָׂר דְּמַעְרָבִין אַחַד וְאֵין מְעַרְבִין שְׁנַיִם אוֹ לֹא. דְּהַכָּא גַּבֵּי תְרִיץ אַע"פ שֶׁנִּתְּנָה עָלָיו נָסֵר וְהוּי פֿעִין גֶּשֶׁר מ"מ לֹא בְּטֵלָה מְחִיצַת הַתְּרִיץ שֶׁהָרִי י"ל גּוּד אַסְיָק מְחִיצָתָא מִיְהוּ י"ל מְחַמַּת שְׁנִתֵּן עָלָיו נָסֵר אֵין נִיפְרוֹת מְחִיצוֹת הַתְּרִיץ וּבְשְׁאִין נִיפְרוֹת הַמְחִיצוֹת לֹא אָמְרִינֵן גּוּד אַסְיָק מְחִיצָתָא פ"ק דְּסוּפָה (ד"ד ע"ב) וּר"פ פֿל גַּגוֹת (דפ"ט ע"א) וּבְש"ע א"ח ס"ה שְׁמ"ה סט"ז: ב אָף הִנֵּה הָרִאֵי מֵהַגָּמ' פ"ק דְּסוּפָה הַנְּ"ל אֵינָה רִאֵי כ"כ פְּמִבְנָאָר בְּחִידוּשֵׁי הָרִיטְב"א בַּפ"ק דְּסוּפָה ד"ה א"ל רַבָּא בְּשֵׁם מוֹרֵי דְּגַבֵּי סוּפָה בְּעִינֵן מְחִיצוֹת הַנִּיפְרוֹת וְנִרְאוֹת עֲמָה מִשָּׂא"כ בְּשְׁפִת דְּלֹא בְּעִינֵן וְנִרְאוֹת עֲמָה פֿל הֵיכָא דְּנִרְאוֹת וְנִיפְרוֹת דְּהָא נֹדָאֵי בְּעִינֵן אָף לְעַנְּנֵן שְׁפִת כּו' עכ"ל וּבַד"ה ת"ר נַעַץ יַעו"ש וע"ש מִזֶּה ג"כ בְּהַר"ן גַּבֵּי א"ל רַבָּא בְּעִינֵן מְחִיצוֹת הַנִּיפְרוֹת וְנ"ל פ"י דַּאֲע"ג דְּגַבֵּי שְׁפִת אָמְרִינֵן גּוּד אַסְיָק לֹא אָמְרִינֵן הֵכִי גַבֵּי סוּפָה דְּבְּעִינֵן מְחִיצוֹת הַנִּיפְרוֹת פֿעִין דִּירָה כּו' ע"ש.

אָף הָרִאֵי מֵהָא דפ' פֿל גַּגוֹת לְכַאוּרָה הוּא רִאֵי בְּרוּרָה. אָמְנָם הִנֵּה בַּפ' פֿל גַּגוֹת שֵׁם (דפ"ט ע"א) זֶהוּ פְּלוּגְמָא דְּרַב וְשְׁמוּאֵל.

דְּלִשְׁמוּאֵל אַע"ג דְּאֵין הַמְחִיצוֹת נִיפְרוֹת אָמְרִינֵן גּוּד אַסְיָק מְחִיצָתָא. וְלִרְב דְּנֹקָא בְּשֶׁהַמְחִיצוֹת נִיפְרוֹת.

והנה בירושלמי שם הקשו על רב ממתניתן דגג גדול סמוך לקטן כו'. ועי' ביאור הענין בש"ע אאזמו"ר נ"ע סי' שע"ד ס"ד גבי אכל מחיצות הבית שבין קטן לגדול כו'.

דבשלמא לשמואל הקטן אסור מלטלטל בכנולו. אבל לרב דס"ל דבכל גגות אין מטלטלין אלא בד' אמות ולא בכנולו א"כ הקטן אסור אף מלטלטל תוך ד' אמות וכי יש אסור מלטלטל תוך ד' אמות.

ומ"מ הפוסקים פסקו כרב. ומיהו אף לרב י"ל דשם אין המחיצות נזפרות אבל גבי נסר פינון הנסר רק מונח על התריץ ולא בבנין קבוע ממש לכן חשוב מחיצות הנזפרות.

והנה הט"ז סי' שע"ב סעי' י' סק"ט גבי נתן עליו נסר כתב עד יו"ד אמות. ופ"י הפמ"ג במשפחות שם דאם הנסר שיהא פועל גשר הוא יותר מעשרה אמות ה"ל נסר זה פדין פירצה וכן באל"ף רבא שם ס"ק כ"ה.

וצ"ע שאאזמו"ר ז"ל בסי' שע"ב סעיף כ' השמיט דין זה שע"פ דעת הט"ז אולי ס"ל דהמג"א שפ"י שם דברי הר"ר יונתן כהב"ח דקאי על נסר שנתן לאנרף ולא על נסר שיהא פועל גשר. לא ס"ל דינו דהט"ז אלא ס"ל דהנסר שפועל גשר אינו מבטל הגוד אסיק מחיצתא של התריץ פינון שהוא רק מונח עליו, וקצת ראי' לזה דאל"כ אמאי תנא במשנה פחות מכן מערבין אחד ואין מערבין שנים דמשמע דלא אשכחן שמערבין אחד ואין מערבין שנים אלא פשהנסר פחות מד"ט ה"ל פחות מכן או יותר מעשרה אמות מערבין אחד ואין מערבין שנים.

אלא משמע דביותר מעשרה אמות ג"כ מערבין שנים אם רצו משום דהנחת הנסר אינו מבטל גוד אסיק מחיצתא. אף קשה דהא תנן וכן שתי גזונותראות ובסי' שע"ג במג"א סק"ב אבל אם סמוכים זו לזו יותר מעשרה אמות מערבין אחד ואין מערבין שנים.

א"כ פשהנסר יותר מיו"ד אמות י"ל ה"ל פדין סמוכין זו לזו יותר מיו"ד אמות. ויש לחלק דכשסמוכין זו לזו ה"ל פדין תריץ שנתן נסר לארכו יותר מיו"ד אמות.

עי' במג"א סי' שע"ב סעי' י"ז ס"ק כ"ט מערבין אחד ואין מערבין שנים. אבל הנחת הנסר לרחבו בהנחה בעלמא אינו מבטל מחיצת הגזונותרא.

וצ"ע דשם כ' במ"א בשם הש"ג לקובעו במסמר. א"כ ראוי שיבטל מחיצת הגזונותרא וצ"ע: קיצור לשמואל דס"ל ר"פ כל גגות דאף במחיצות שאין נזפרות אמרינן גוד אסיק הדין פשוט דהנסר אע"פ שרחב מעשר אינו מבטל מחיצות התריץ.

מיהו י"ל פינון דיש דיורין בשתי התצרות ה"ל מחיצה נדרסת דלא אמרינן בה גוד אסיק שם (דפ"ט ע"ב) בגמרא ובפרש"י ד"ה שיש דיורין. אף ה"כא פינון הנסר רק מונח על התריץ ולא בבנין בקרקע י"ל אף לרב אמרינן גוד אסיק.

והט"ז והא"ר סי' שע"ב ס"ל דלא אמרינן גוד אסיק אכן מדברי אאזמו"ר הגאון שהשמיט ד' הט"ז נראה דהמג"א לא ס"ל ה"א דהט"ז והטעם כנ"ל. וקצת ראי' לזה מלשון פחות מכן ולא תנן או יותר מעשר אמות כדאמר גבי פותל שבין שתי תצרות: ג מיהו כ"ז בתריץ שנהנסר רק מונח עליו.

אָבֵל בְּגִשְׁרֵי שְׁעוֹשִׁים עַל הַנֶּהֱרָה שְׁפָנוּי הַיֵּטֵב בְּקִרְקַע וּבְשִׁפְתֵי הַנֶּהֱרָה נִרְאָה דְּלִכּ"ע מְבַטֵּל מְחִיצַת הַנֶּהֱרָה שְׁלֵא תַעֲלֶה בְּמִקּוֹם שְׁהַגְשֵׁר שָׁם לֹא מְחִיצָה גּוֹד אֲסִיק דְּהָא ה"ל מְחִיצָה שְׁאִין נִיפְרַת וְלֹא מִיבְעֵינָא לְרַב אֶלָּא אֶפִּילוּ לְשִׁמוּאֵל ה"ז ג"כ מְחִיצָה נִדְרָסֶת לְכֹן לֹא אָמְרִינוּ גּוֹד אֲסִיק וּא"כ אִם הַגְשֵׁר רָחֲבוּ רַק עֲשֶׂרָה אַמּוֹת וְלֹא יוֹתֵר י"ל ה"ז פְּפֻתָּח.

וְלֹא נִתְבַטֵּל עִי"ז הָעִירוּב. אָבֵל אִם רָחֲבוּ יוֹתֵר מֵעֲשָׂר אַמּוֹת ה"ל פְּפֻרְצָה.

וּכ"פ בְּשׁו"ת נו"ב מֵהַד"ת חֲלָק א"ח ס' מ"ב דָּאָם הַגְשֵׁר רָחֲב יוֹתֵר מֵעֲשָׂרָה אַמּוֹת אֲסוּר מְטַעַם פְּרֻצָה וְכַתֵּב שְׁכֹן דַּעַת הַתּו"ש ס' ש"ס ג' ס"ק ס"ו כּמ"ש וְה"ה פְּשִׁישׁ גְּשֵׁר נְמִי דִינָא הָכִי. וְלָכֵן פְּתַב לַעֲשׂוֹת צוּרַת הַפְּתַח עַל הַגְשֵׁר וְתַמְיָהּ נִשְׁלֵא הַבֵּיא הַנו"ב ד' ה"ט"ז ס' ש"ע"ב ס"ק ט' וְדַבְרֵי הָא"ר שָׁם ס"ק כ"ה דְּלְדַבְרֵיהֶם פְּשִׁיטָא שְׁהַדִּין כֹּן (וְאָף לַפ"ד הָאוּמְרִים שְׁמִים הַנִּקְרָשִׁים אִין מְבַטְלִין מְחִיצַת הַנֶּהֱרָה כּמ"ש בְּאַבְנֵי הָעוֹזָר הַוּבָא בַּא"ה ט ס"ס' ש"ס"ג.

וְעִי' בְּתִשׁו' כּנִסִּי"ח דִּי"א תַחֲלַת עַמּוּד ג' סְעִי' ה' פְּתַב מַר. וְדָף י"ב ע"ד סְעִי' ה' מ"ש מַר אִין לֹא מְרֵי אֲוִלֵי אָף הַגְשֵׁר אִינוּ מְבַטֵּל.

דְּלֹא דְמִי דְהַמִּים עֲבִידֵי לְהַתְפַּשֵּׁר מֵאַלְיָהֶם בְּסוּף הַחֲנֻרָף. מִשָּׂא"כ הַגְשֵׁר שְׁהוּא בְּנִין שָׁל קִימָא.

וְעִי' רִש"י פ"ק דְּשִׁבְתָּ (ד"ט ע"א) ד"ה בְּאַסְקוֹנְפַת בֵּית בַּמ"ש אָבֵל תִּקְרַת ד' לֹא בְּטָלָה רִידַת סְתִימָתָה בְּנִעִילַת דְּלַת כּו' וְד"ה פְּתַח נְעוּל. וּא"כ אֲמַאי בְּטַל גּוֹד אֲסִיק ע"י הַגְשֵׁר.

וְיֵשׁ לְחֲלָק דְּהַדְּלַת עֲשׂוּי לְפִתּוֹחַ וְלִנְעוּל וְה"ל כִּנְסָר שְׁע"ג חֲרִיץ שִׁי"ל דְּאִינוּ מְבַטֵּל גּוֹד אֲסִיק. וְלִהָאוּמְרִים דְּגַם הַנְּסָר מְבַטֵּל י"ל הַדְּלַת עֲדִיף טְפִי דְעֲשׂוּי לְפִתּוֹחַ תְּמִיד מִשָּׂא"כ גְּבִי גְשֵׁר וְהָרִי מְוַכְרַח לֹא מְרֵי כֹן לְפִי הַסּוּגִיָּא ר"פ כָּל גְּגוֹת כַּנ"ל): אָף מֵה שְׁיֵשׁ לְעִינֵי הוּא אֲדַרְבָּה אִם מְהִנֵּי אָף צוּרַת הַפְּתַח.

דְּהָא גְשֵׁר מְשַׁמַּע לְכַאוּרָה דְּחָשׁוּב אִינוּ מְוַקָּף לְדִירָה כּמ"ש בְּמִשְׁנֵה ר"פ פִּיצַד מְעַבְרִין. וְגְשֵׁרִים וְנִפְשׁוֹת שְׁיֵשׁ בְּהֵן בֵּית דִּירָה וּא"כ פְּשָׁאִין בּוּ בֵּית דִּירָה חָשׁוּב כְּמוֹ קַרְפֵּי שְׁאִינוּ מְוַקָּף לְדִירָה וּא"כ יֵשׁ בּוּ ב' רִיעוּתוֹת הָאֶחָד דְּגְבִי קַרְפֵּי בְּעִינֵן שְׁלֵא יִהְיוּ אָרְכוּ יוֹתֵר מִפְּעַמַּיִם בְּרָחֲבוּ הַב' דְּכַתֵּב הַמַּג"א ס' ש"ע"ב דְּאָפִי קַרְפֵּי פְּחוֹת מְסַאֲתִיִּים וְאִין אָרְכוּ יוֹתֵר עַל רָחֲבוּ לֹא מְהִנֵּי בִי עִירוּב.

אָף הַפּמ"ג בְּמִשְׁבָּצוֹת רִסִּי שַׁנ"ח וּבְבִיאוּרוֹ לַמַּג"א ס' הַנ"ל ס"ק ג' כ' דְּזַהוּ דְּנִקָּא בְּקַרְפֵּי שְׁהוּא בֵּית סְאֲתִיִּים אָבֵל כְּשִׁהוּא פְּחוֹת מְבִית סְאֲתִיִּים אָף אִם אָרְכוּ יוֹתֵר הַרְבֵּה מִפְּעַמַּיִם בְּרָחֲבוּ מְטַלְטְלִין בְּכּוּלּוֹ א"כ הַגְשֵׁר וְדִאי ס"ה הוּא פְּחוֹת מְבִית סְאֲתִיִּים וְעַל מ"ש הַמַּג"א ס' ש"ע"ב דְּאָפִי פְּחוֹת מְב"ס לֹא מְהִנֵּי בִי עִירוּב.

הִנֵּה הַחֲמֵד מְשִׁה שָׁם כ' דִּאִין הַדִּין מְוַכְרַח בְּגִמְרָא רַק שְׁהוּא מְחַלְקַת רִש"י עִם הַרְמַב"ם וּבַתּו"ש שָׁם כ' דְּהָרִיטְב"א בְּשֵׁם רַבּוּ ס"ל כְּהַרְמַב"ם וְשִׁהָרִיף בְּזַה בְּשֵׁב יַעֲקֹב וְהוּא בַשּׁב"י ס' י"ח וְשָׁם מְסִיק דְּכְשִׁישׁ עוֹד צַד לְהַקֵּל אֶפְשָׁר לְהַקֵּל.

כִּי י"ל הָא דְתַנּוּ רַפ"ה וְגְשֵׁרִים דְּלֹא חֲשִׁיבֵי עֲשׂוּיִין לְדִירָה. זַהוּ בְּגִשְׁרֵי שְׁחוּץ לְעִיר לְגַמְרֵי.

אָבֵל בַּנְד"ז שֶׁהַגָּשֶׁר עָשׂוּי לְעֵבֶר עָלָיו תְּמִיד כִּי הוּא בְּתוֹךְ הָעִיר וְיֵשׁ הַרְבֵּה בְּתֵימִים מִשְׁנֵי צְדָדָיו הֵינּוּ שְׂגָם בְּצַד הַשְּׁנֵי יֵשׁ הַרְבֵּה בְּתֵימִים וְעוֹבְרִים עָלָיו תְּמִיד מִצַּד זֶה לְצַד זֶה חָשׁוּב דִּירַת אָדָם כַּמ"ש אַאזְמו"ר ו"ל בְּשׁו"ע וְשָׁלוֹ רְס"י שֵׁנ"ח וְנ"ל כֹּל הַיִּקְרָף מְחִיצוֹת שְׁלֹא הַיִּקְרָף לְדִירַת אָדָם (רַש"י דכ"ב ע"א) לְכַנְיָסָה וְיִצְיָאָה תְּמִיד עַכ"ל.

מִוֶּבֶן דָּאָם עָשׂוּי לְכַנְיָסָה וְיִצְיָאָה תְּמִיד אַעפ"י שְׂאִין שֵׁם תְּשֻׁמִּישׁ אַחַר חָשׁוּב מִיִּקְרָף לְדִירָה וְכ"כ בְּשׁו"ת חֲתָם סוֹפֵר חֵלֶק א"ח ס"י צ"ה בְּד"ה יִקְרָתוֹ הַגִּיעַנִי וְנ"ל וְאַפ"ה קו"ל מְסַתִּימַת כֹּל הַפּוֹסְקִים וְסַתָּם מִתְנִיתִין דְּעוֹשִׁין פְּסִין דְּדִיר וְסָהַר מוֹעִיל לְהַתִּיר טְלוֹל אֲפִילוּ אֵין בְּהֵם שׁוּם דִּירָה לְאָדָם כ"א לְבַהֲמָה וּבְנֵי אָדָם נְכַנְסִין וְיִוָּצְאִין תְּמִיד.

וְכֵן מִבְּנֵי מְלֻשׁוֹן רַש"י (דכ"ב ע"א) דְּאַרְשָׁב"א כֹּל אֲנִיר שֶׁתְּשֻׁמִּישׁוֹ לְדִירָה כְּגוֹן דִּיר וְסָהַר כו'. וּפְרַש"י אֲנִיר אַעפ"י שְׂאִינוּ מִקְרָה אִם תְּשֻׁמִּישׁוֹ לְדִירַת אָדָם לְכַנְיָסָה וְיִצְיָאָה.

מִבְּנֵי לְהַדְיָא שְׂאִין תְּשֻׁמִּישׁ אָדָם בְּדִיר אֲלָא כַּנְיָסָה וְיִצְיָאָה כו' עַכ"ל. וְהַאֲרִיף.

וְא"כ גָּשֶׁר זֶה שֶׁעוֹבְרִים עָלָיו תְּמִיד מִצַּד עִיר שְׁבַע"נ לְצַד הַשְּׁנֵי חָשׁוּב עָשׂוּי לְדִירָה וְא"כ מְהֵנִי בִּי הָעִירוֹב לַכ"ע. וְזֶהוּ כַּש"כ מַמ"ש בְּמִשְׁנָה (כ"ג א') בֵּית דִּירָה אִוּ שֶׁתְּהֵא סְמוּכָה לְעִיר וְעִי' הַג"א ס"י ב' ד"ה אָבֵל גִּינָה.

וּבְש"ע אַאזְמו"ר ו"ל ס"י שֵׁנ"ח סַעִי' יו"ד כ' וְאֵין זֶה עֵינֵקֵר כו'. אָבֵל בַּנְד"ז שֶׁהַגָּשֶׁר תּוֹךְ הָעִיר מִמֶּשׁ וְעָשׂוּי לְעֵבֶר עָלָיו תְּמִיד לַכ"ע י"ל חָשׁוּב כְּבֵית דִּירָה וּמְהֵנִי בִּי עִירוֹב.

אָבֵל מ"מ צָרִיף צוּה"פ אִם הַגָּשֶׁר יוֹתֵר מִעֲשָׂרָה אַמּוֹת. דַּל"כ חָשׁוּב פְּרָצָה כַּמֶּש"ל בְּשֵׁם שׁו"ת נו"ב מֵהַד"ת ס"י מ"ב.

וְכֵן מִבְּנֵי בְּשׁו"ת חֲתָם סוֹפֵר הַנָּ"ל ס"י פ"ט בְּד"ה אָף מַה יוֹשִׁיעֵנו כ"ז הֵיזוֹת הַגָּשֶׁר עוֹבְרַת עַל הַנֶּהָר כו' רַק תִּיקְנוּ צוּה"פ לְמַעַבְר הַגָּשֶׁרִים הָרִי פְּשִׁיטָא לְהוּ דְּבַעֵי תִיקוֹן כו'. וְאָף שֶׁהוּא ו"ל הַקֵּל שֵׁם בְּגָשֶׁר שֶׁבְּנִדּוֹן שָׁלוֹ נ' דָּאֵין שִׁינָה לּוֹמֵר כֵּן בְּגָשֶׁרִים שְׁלָנוּ שְׂאִין הַגָּשֶׁר גְּבוּהַ בְּתַחֲלָתוֹ מִן שְׁפַת הַבְּרַעַג שֶׁנְּכַנְסִים עָלָיו.

לְכֵן נִרְאֶה דְּבַעֵינָן צוּה"פ. וְכַמ"ש בְּפְשִׁיטוֹת חֲכָמֵי הַסְּפָרַדִּים שֶׁהֵבִיא וְכ"כ בְּתו"ש ס"י ש"ס"ג ס"ק ס"ו וְהַנּו"ב פְּנ"ל וְאָף בְּדִינוּ שֶׁל הַח"ס צ"ע שְׂאֵף אִם הַגָּשֶׁר כְּרַה"י מ"מ מְמָקוֹם שֶׁהוּא גְּבוּהַ י"ט וְנִחְשָׁב רַה"י עַד שֶׁפָּתוּ י"ל יֵשׁ יוֹתֵר מִי"ד אַמּוֹת וְלָכֵן לֹא מְהֵנִי אָף כְּשֶׁנֶּאֱמַר גוֹד אֲסִיק עִי' ש"ע אַאזְמו"ר ס"י ש"ס"ג סַעִי' ל"ד אָבֵל אִם רְחוּק מִמֶּנּוּ בְּיוֹתֵר מִעֲשָׂר אַמּוֹת כו' וְאַפְּל' אִם אֵין רְחוּק מִמֶּנּוּ אֲלָא ד"ט אִם רַבִּים בּוֹקְעִים שֵׁם אֲסוּר וְגַם קָשָׁה אֵיף יֵאֱמָרוּ גוֹד אֲסִיק בְּאַמְצָעֵיתוֹ שֵׁם אֵין מְחִיצוֹת נִיכְרוֹת וְעִי' בַּמַּג"א ס"י ש"ס"ג ס"ק ל"א וְדַע דַּעַכ"פ בְּעֵינָן שִׁינָה הַנֶּהָר סְמוּךְ מִמֶּשׁ לְרֵאשׁ הַמְּבוּי כו': סִימָן מ בְּדַבָּר צוּרַת הַפְּתַח הָעָשׂוּי בְּפְתַח הַמְּבוּי וְהוּא רְחוּק יוֹתֵר מִשְׁלֵשָׁה טְפָחִים מִהַפְּתַח הַמְּבוּי וְכֵן מִהַפְּתַח הַשְּׁנֵי כִּי אֵי אֲפִשֶׁר לְהַקְרִיבוּ סְמוּךְ מִמֶּשׁ לְכּוֹתְלֵי הַמְּבוּי מִחֲמַת הַזְּוּוּאֵלִינְעֵשׁ שֶׁל הַבְּתִימִים הַבּוֹלְטִים כְּמָה וְכְמָה טְפָחִים מִן הַפְּתַח.

וּמִחֲמַת הַגְּאֻנְקֵעֵשׁ. וְע"כ הוּא רְחוּק מִפְּתַח הַמְּבוּי יוֹתֵר מִשְׁלֵשָׁה וְאָף מֵאַרְבָּעָה טְפָחִים.

שְׁאֵחָד מִן הַמּוֹרִים פֶּסֶל אוֹתוֹ ע"פ מ"ש הבכ"ש פ"ק דְּעִירוּבֵין דְּהַקְנִים שֶׁל צוּה"פ צָרִיכִים שְׁלֵא יִהְיוּ רְחוּקִים מִהַפְּנֹתֵל שְׁלֵשָׁה טְפָחִים כִּי הֵיכֵי דְלַחֵי בְּעֵינָו שְׁיִהְיֵ בֵינוּ לְהַפְּנֹתֵל פְּחוֹת מִשְׁלֵשָׁה טְפָחִים כַּמ"ש דָּף י"ד ע"ב.

וְהַתּוֹסְפוֹת שְׁבֵת סִי ש"ס"ג ס"ו סק"י חֶלֶק עָלָיו. וְהַפּמ"ג בַּמ"א שֶׁם סק"ה הֵבִיא ג"כ לְפִסּוֹל בְּזָה פְּדָבְרֵי הַבכ"ש.

וְכ"כ הַחוֹת דַּעַת בְּסִפְרוֹ מְקוֹר חַיִּים וּבַעַל חַיִּי אָדָם הֶחֱמִיר בַּד"ט מִן הַפְּנֹתֵל: הֵנָּה בְּתִשּׁוּי פְּנִים מְאִירוֹת ח"א סִי כ"ה פֶּסֶק דְּבַצוּה"פ אֶף הֶרְחִיקוּ יוֹתֵר מֵאַרְבָּעָה טְפָחִים מִהַפְּנֹתֵל פֶּשֶׁר. אֶף שֶׁהִגְדוֹן שְׁנִשְׁאֵל עָלָיו הַפּמ"א הוּא שְׁהַעֲמִידוֹ כְּמוֹ שֶׁעָר פְּדִינוֹ עִם צוּה"פ וְשַׁעַר י"ל דְּהֵינּוּ דְלֵת.

וּבְדֵלֵת י"ל שְׁגָם הַבכ"ש יוֹדֵה דְּעַדִּיף טוֹבָא מַצוּה"פ כַּמ"ש הַתּוֹס' רִישׁ עִירוּבֵין (דָּף ב' סע"ב) ד"ה אֵלָא מַעֲתָה. דְּהוּי פְּמַחֲצָה מְעַלְיָתָא אֶף שְׁבַדָּף (ו' ע"ב) ד"ה וְהָאֵמֵר רַבָּה כ' דִּנְקָא הֵיכָא דְאִיכָא שְׁלֵשָׁה מְחִיצוֹת גְּמוּרוֹת.

אָבֵל הֵכָא דְשְׁלִישִׁית ע"י דְלֵת רַבִּיעִית נְמִי צָרִיף דְלֵת. מ"מ עכ"פ גַּם שֶׁם מְוֹכַרַח בְּגִמְרָא דְדֵלֵת עַדִּיף מַצוּה"פ.

אֶף מ"מ בְּדָבְרֵי הַפּמ"א שֶׁם סִסִּי הַנ"ל מְבַנְיָר דְלָאוּ מַצַּד שַׁעַר הַתִּיר כ"א מַצַּד צוּה"פ כַּמ"ש אָבֵל בְּגִדוֹן דִּינּוֹן אִפִּי תִיקוֹן א"צ דְּהָא הָאֵי צוּה"פ חָשׁוּב פְּמַחֲצָה וְנִיְתָר בְּעוֹמֵד מְרוֹבָה עַל הַפְּרוּץ וְא"צ שׁוּם תִּיקוֹן אַחַר וְרָא' לְזָה דְצוּה"פ חָשׁוּב פְּעוֹמֵד כו' וְא"כ פֶּשׁוּט וּבְרוּר הֵיכָא דְאִית לִי צוּה"פ הוּי פְּעוֹמֵד כו' אֵלָא אִפִּי לְדַעַת הַרְמַב"ם כו' בְּרוּחַ שְׁלִישִׁית כו' עכ"ל.

הָרִי מַתִּיר בַּצוּה"פ לְבַד בְּלֵי דְלֵת וְאֶפְשָׁר שְׁגָם בְּגִדוֹן שְׁלוֹ לֹא הִי דְלֵת כָּלָל. דְּהֵכֵי מִשְׁמַע בְּסוּף הַתִּשּׁוּי שְׁלֵהַתִּיר הַעֲוֹבָדָא שְׁנִשְׁאֵל הַוֹכַרַח לְכָל הַנ"ל לְהוֹכִיחַ דְצוּה"פ הוּי עוֹמֵד גְּמוּר: קִיצוּר.

בְּתִשּׁוּי פּמ"א סִי כ"ה פֶּסֶק דְצוּה"פ אֶף אִם הֶרְחִיקוּ יוֹתֵר מֵאַרְבָּעָה טְפָחִים מִן הַפְּנֹתֵל פֶּשֶׁר כַּמ"ש דְּהָא הָאֵי צוּה"פ חָשׁוּב פְּמַחֲצָה וְנִיְתָר בְּעוֹמֵד מְרוֹבָה עַל הַפְּרוּץ: ב וְהֵנָּה הַבכ"ש עֲצָמוֹ כ' דְלֵה"ש"ג וְדָאֵי מְהַנִּי צוּה"פ שְׁהַפְּלִיגוּ מִן הַפְּנֹתֵל שְׁלֵשָׁה טְפָחִים כִּינּוֹן דְלֵה"ש"ג מְהַנִּי אֶף לַחֵי שְׁהַפְּלִיגוּ אִם הֶלַחֵי רַחְבּוֹ מְרוֹבָה עַל הָאוּר שְׁפִינוּ לְפְנֹתֵל.

וְנ"ל הַש"ג אֶסְגִּיָא (דָּף י"ד ב') אָמֵר רַבָּא עֲשֵׂה לַחֵי לְמַבּוּי וְהַגְּבִיָהוּ מִן הַקְּרַקַע שְׁלֵשָׁה אוֹ שְׁהַפְּלִיגוּ מִן הַפְּנֹתֵל שְׁלֵשָׁה לֹא עֲשֵׂה כְּלוּם אִפִּי לְרִשְׁבָּ"ג דְאָמֵר אֶמְרִינּוּ לְבוּד (בְּגִמְרָא דָּף ט"ז א' ב') הֵנִי מִילֵי לְמַעְלָה (פְּגוֹן הַיִּצְאָא מִפְּנֹתֵל זֶה וְאִינָהּ נוֹגַעַת לְפְנֹתֵל אַחַר דְאֶפְלִיגוּ בַּה רִשְׁבָּ"ג וְרַבְּנָן לְעֵיל עַמּוּד א') אָבֵל לְמַטָּה כִּינּוֹן דְּהוּי מְחִיצָה שְׁהַגְּדִיִים בּוֹקְעִין בּוֹ לֹא קָאֵמֵר עכ"ל.

וְע"ז כְּתִב רִיא"ז בַּש"ג וְנ"ל וְנִרְאָה בְּעֵינֵי שְׁאֵם הִי הֶלַחֵי רַחְבּ יוֹתֵר מִשְׁלֵשָׁה טְפָחִים אַע"פ שְׁהַפְּלִיגוּ מִן הַפְּנֹתֵל שְׁלֵשָׁה טְפָחִים הוֹאִיל וְהִי עוֹמֵד מְרוֹבָה עַל הַפְּרוּץ מוֹתֵר כְּמִבְּנָאָר בְּקוֹנְטֵרַס הַרְאִיוֹת עכ"ל.

וכן משמע מדברי הר"ר יונתן שם לפמ"ש המג"א סי' שס"ג ס"ו סק"ה בְּהָא דְצָרִיף שְׁלֵא
יְהֵא הִלְחִי רְחוּק מִן הַפְּתוּל ג' טְפָחִים שֶהֲרַר"י כ' הַטְעָם דְאַתָּא אֲוִירָא דְהָאֵי גִיסָא וּמְבַטַל
לָהּ. וְכ' הַמ"א עוֹד לְכֵן אִם הִלְחִי רְחֵב מְשֻׁלְשָׁה שְׁרִי.

הוֹאִיל וְעוֹמֵד מְרֻבָּה עַל הַפְּרוּץ ש"ג רִיא"ז עכ"ל הַמ"א. וְדַבְרֵי הַרְר"י אֵלוּ הֵם עַל
הַמְשָׁנָה לְחֵינן שְׁאֲמָרוּ כו' ר' יוֹסִי אוֹמֵר רְחֵבֵן שְׁלֻשָׁה טְפָחִים וְהוּבָאוּ בְתוּי"ט מ"ו.

הִנֵּה הַשְּׁנוּהַ הַמַּג"א דַּעַת הַרְר"י לְדַעַת רִיא"ז מְבֻנָּאָר דֶּהֲרַר"י ס"ל פְּדִינוּ שֶׁל רִיא"ז כַּמ"ש
שֶהֲרַר"י כ' כו' לְכֵן אִם כו' ש"ג רִיא"ז פְּנ"ל. (וּמ"מ דַּבְרֵי הַמַּג"א סַעִי ל"ד ס"ק ל"ז
בְּשֵׁם הַרְר"י צ"ע לַפ"ז) אֲלֵא שֶהֲבַכ"ש פִּי פְּנוּנַת הַרְר"י בְּדַרְךְ אַחֲרַת וְנ"ל אֲמַנְם הַמְעַיִן
בְּדַבְרֵי הַרְר"י נִרְאֶה דָּאִין פְּנוּנָתוֹ כְּמוֹ שֶהֲבִין בּוֹ הַמַּג"א וְלֹא כ' הָאֵי טַעְמָא כ"א אֲלֵיבָא
דְרַבִּי יוֹסִי וְדִיִּיק מַדס"ל ל'ר' יוֹסִי דְבַעֲיָנוּ שֶהֲלַחִי יְהֵא רְחֵב שְׁלֻשָׁה טְפָחִים אֲלֵמָא דַּס"ל
טַעְמָא דְלֹא לִיְתִי אֲוִירָא כו' וּמְכַשִּׁיר בְּרַחֵב.

אֲבָל אֲנִן ס"ל כַּמ"ש בְּגַמְרָא טַעְמָא מִשׁוּם דַּה"ל מְחִיצָה שֶהֲגִדִּיִים כו' וְאַפִּי רְחֵב טוּבָא
פְּסוּל וְלֹא פְּלִיג אֲתוּסְפוֹת. תַּדַּע דְהָא בְּהַדְיָא פְּתַב פֶּן נִהְבִּיאוּ הַמַּג"א דְאַפִּילוּ הִלְחִי רְחֵב
הַרְבֵּה כֹּל שֶהֲרַחֲקוּ שְׁלֻשָׁה טְפָחִים צָרִיף קוּרָה אוֹ לְחִי אַחַר עכ"ל הַבַּכ"ש.

וְדַבְרֵי הַמַּג"א הֵן בְּסַעִי ל"ד ס"ק ל"ז. גַּם הַפַּמ"ג ס"ו סק"ה הִנִּיחַ דַּבְרֵי הַמַּג"א בַּצ"ע.

וּבְאַמַּת אֵין מְשֵׁם רְאִיָּה שֶאֲע"ג שֶהֲתוּסְפוֹת פ"ק (דָּף יו"ד) ד"ה וְעוֹשֶׂה פֶס שְׁלֵשׁ אַמּוֹת
פְּתַבּוּ וְצָרִיף לְחִי אַחַר דְהָאֵי פֶס לֹא מְהִי הוֹאִיל וּמְנֻפְלָג מִן הַפְּתוּל שְׁלֵשׁ דְקָאֵמֵר לְקַמֵּן
דְלֹא הָנִי לְחִי עכ"ל. מ"מ הַרְר"ר יוֹנָתָן י"ל דְלֹאוּ מֵהָאֵי טַעְמָא ס"ל דְצָרִיף לְחִי אַחַר אֲלֵא
כְּמוֹ שֶפְתַּב הָאֵלִי רַבָּא סִי שֶׁ"ג סַמ"ב ס"ק ל"ד בְּשֵׁם עַה"ק לְהַרְשָׁב"א וְנ"ל וְלַחִי אוֹ
קוּרָה מִתִּירִין אוֹתָהּ וְאִיר שְׁמֵן הַפְּסִין וּלְכַתְּלִין א"צ כְּלוּם שֶהָרִי נִימָר בְּעוֹמֵד מְרֻבָּה עַל
הַפְּרוּץ עכ"ל סָפֵר עַה"ק.

וְע"ז פְּתַב הָא"ר וּמִשְׁמַע דְהָא דְפֶס לֹא נִחְשָׁב לְלַחִי מִשׁוּם שֶהוּא חוּץ לְעֶשְׂרֵה. אֲבָל הַמ"א
פְּתַב בְּשֵׁם הַתוּסְפוֹת טַעַם כִּינּוּן שְׁמֻנְפְּלָג מִן הַפְּתוּל שְׁלֻשָׁה וְעֵינן סַעִי ו' עכ"ל וְכ"כ
הַתוּסְפוֹת שֵׁם סַמ"ב ס"ק ע"ז וְנ"ל וְצָרִיף לְחִי אַחַר כִּינּוּן שְׁמֻנְפְּלָג שְׁלֻשָׁה מִן הַפְּתוּל עַס"ו
מַג"א עכ"ל.

וּבַס"ו כ' הָא"ר עַל דַּבְרֵי הַמ"א בְּשֵׁם הַתוּסְפוֹת דַּצ"ע. (הַג"ה אַחַר זְמַן רַב).

וְהַפַּמ"ג סַעִי ל"ד בְּאַשְׁלֵל אַבְרָהָם כ' וְנ"ל עַמ"א וְעֵינן בַּמ"א ס"ו אוֹת ה'. וְא"כ לְכַאוּרָה
דַּבְרֵי הַרְר"י קָשָׁה מְדִידָן אֲדִידָה וְעֵינן תַּב"ש בְּחִידוּשָׁיו לְעִירוּבִין הוּבָא בְתוּ"ש אוֹת
יו"ד עכ"ל הַפַּמ"ג וְעַמ"ש לְעֵיל מֵה שְׁיֵשׁ קְנוּשָׁא עַל הַרְר"י מְדִידָה אֲדִידָה וּמ"ש
הַבַּכ"ש.

וְלָזָה נִתְפַּוּן הַפַּמ"ג. עכ"ה אַחַר זְמַן רַב).

גַּם הָרִיטְב"א שֵׁם חֵלֶק עַמ"ש הַתוּס' שֵׁם ד"ה עוֹשֶׂה פֶס. דְהִנֵּה כְּמִבּוֹי עָקוּם כו'.

וְלַעֲנִין לְחִי פְּתַב נוֹתֵן שֵׁם לְחִי לְהַכְשִׁירוֹ וְלֹא פְּרִישׁ לָהּ דְפְּשִׁיטָא דְלַחִי אוֹ קוּרָה בְּעֵינן
כְּכָל מְבּוֹי דְעֵלְמָא ע"כ. וּמִזָּה יֵשׁ לְדַקְדָּק ג"כ דַּס"ל הַטְעָם כַּמ"ש הָא"ר כִּינּוּן שְׁנֻשָׁאֵר
עֶשְׂרֵה אַמּוֹת וְהַפֶּס הוּא חוּץ לְעֶשְׂרֵה אַמּוֹת.

דאיילו הטעם כמ"ש התוס' אין זה פשיטא שְהרי אדרבה ריא"ז ס"ל דלחי הרחב יותר משלשה אינו נפסל במה שהפליגו מן הפותל שלשה. .

וכ"מ בירושלמי פדלקמן. וא"כ אף אם להריטב"א אינו פן אין שינוי לומר ע"ז דפשיטא דלחי או קורה בעינו.

אבל אם הטעם כמ"ש האלף רבא י"ל דפשיטא הוא. י"ל הא דאפילו הפס רחב הרבה צריף לחי אחר י"ל משום שהוא חוץ לעשרה אמות של רחב המבוי אף קשה מדין לחי שהוא נראה מבחוץ ונראה מבפנים לפרש"י פ"ק דערובין (ד"ט ע"ב) וספ"ק דסנפה (די"ט ע"א) ונראה שהוא סוף הדופן שאינו בולט כלום לתוך חלל הפתח עכ"ל ספ"ק דסנפה א"כ אם פתח המבוי רחב עשר אמות הרי הלחי הוא חוץ לעשר ונוסף ע"ז ג"כ שאינו נראה מבפנים כלל ועכ"ז נידון משום לחי.

(הג"ה.)

והיינו אף אם מה שנראה מבחוץ זהו כמו פס הנ"ל פן משמע ברש"י פ"ק דסנפה (די"ט ע"א) ד"ה דאמר מר שקתב או מן הצד וכ"כ הר"ן שם. עכ"ה).

ואפשר משום דהו"ל כמו לחי העומד מאליו שבגמ' (דט"ו ע"א) דס"ל לרבא דאינו עולה לחי וכאן אף שאינו מאליו מ"מ הרי הועמד בשביל למעט המבוי (מעשרים אמה) ולא הועמד לשם לחי והו"ל כעומד מאליו ואף לאפני שם י"ל הכא גרע טפי כיון שעושה פעולה א' למעט (מעשרים) אינו עולה לשם לחי.

וגם בצירוף הטעם דהא"ר שהוא חוץ לעשרה אמות. ומ"מ צ"ע.

והרא"ש ורי"ו לא הזכירו בפירוש שצריף לחי אחר. ומצאתי בירושלמי פדעת ריא"ז בש"ג וז"ל הלכה ו' אמתניתין לחיין שאמרו כו' ר' יוסי אומר כו' מתניתין במשוכין מן הפותל (שהלחיים משוכים מן הפותל הוא דפליג ר"י ומצריף שיהי' רחבן שלשה טפחים) אבל אם היו סמוכין לפותל אף ר"י מודה (דסגי ברחוב כ"ש) ותני פן עשה לחי' למבוי אם גבוהים מן הארץ פחות משלשה או שהיו סמוכין לפותל פחות משלשה מותר.

שלשה והוא שיהא העומד רבה על החלל (אם הלחי הוא רחוק שלשה צריף שיהי' הלחי רחב שיהא העומד רבה על החלל שבין הלחי לפותל) והקשה שם בקה"ע בתוספותיו מאי קאמר ותני פן כו' הא אדרבה מברייטא משמע דאף בסמוכין פליגי ומסיק לכן נ"ל דה"ג ולא כן תני כו' וקושיא היא על מ"ד דבסמוכין מודה ר"י דבברייטא איפכא תניא דבמשוכין מודו רבנן וניחא הפל עכ"ל.

א"כ עכ"פ מודו רבנן דבמשוכין מן הפותל שלשה טפחים מהני ג"כ אם הלחי רחב יותר משלשה טפחים עד שהעומד מרובה על החלל. ואם ניישב הגירסא שלפנינו בירושלמי נאמר דבמשוכין מן הפותל פחות משלשה טפחים ומ"מ אינן סמוכין ממש.

ע"כ בהא פליגי ר' יוסי סבר דצריף שלשה טפחים ברחוב הלחי כיון שאינו סמוך ממש. ונחמיה סברי דכיון דאין משוכין שלשה ה"ל כסמוכין ובמשוכין שלשה לכ"ע צריף שיהי' העומד מרובה מהחלל.

ואין להקשות על פירוש זה דאם מייירי במשוכין תוך שלשה ה"ל כסמוכין ממש. די"ל פינון שאינו סמוך רק ע"י לבוד ל"ד לסמוך ממש וכמו שלא התירו מחיצה של שתי רק בפשירא.

וכן גבי צוה"פ ס"ל לרב שישת (די"א ב') דצריך ליגע. ולכאורה משמע ליגע ממשאף בב"י ס"י שס"ב מבואר דתוך שלשה חשוב כמו ליגע.

ומ"מ י"ל במשוכין תוך ג' שינה גזירה לר"י כמ"ש הר"ר יונתן אף בסמוכין ולהירושלמי מודה בסמוכין דלא גזרינו (ועי' תוס' ד"ט ע"א סד"ה שאין. דהא משוכה מבחוץ אפילו פחות משלשה לא אמרינו לבוד).

אבל א"א לומר דבריינתא דמייתי ירושלמי אתיא לר' יוסי לבד. דא"כ רבנו דמקילי בלחי כ"ש עכצ"ל אפי' הלחי רחוק מהפנתל שלשה וזה א"א לומר.

דבהדיא תני בתוספתא פ"ג דאם רחוק מהפנתל שלשה צריך למעט. א"כ הבריינתא אתיא לרבנו ג"כ.

וא"כ זהו פדעת ריא"ז. אלא דמ"מ אין מזה הכרח גמור נגד התוספות דכיון דש"ס דילן פליג בהא אירושלמי.

היינו דפלוגתא דר' יוסי ורבנו לש"ס דילן הוא אפילו בסמוכין ממש. א"כ אפשר דגם בהא לא ס"ל פירושלמי.

דאם הפליגו מהפנתל שלשה י"ל לא מהני אפילו הלחי רחב משלשה. מיהו לבעל קה"ע לא פליגי כלל: קיצור.

הבכ"ש עצמו פתב דלדברי ריא"ז בש"ג ודאי מהני צוה"פ שהפליגו מהפנתל פינון דלדידן גם לחי שהפליגו פשר פשהלחי רחב מהחלל וכדברי ריא"ז משמע מדברי הר"ר יונתן במשנה גבי ר' יוסי אומר.

אע"ג דהבכ"ש פי' דזהו רק לר' יוסי ולא לרבנו אינו מוכרח. וראיית הבכ"ש ממ"ש הר"ר יונתן גבי ג' אמות דצריף לחי י"ל הטעם כמ"ש הא"ר ס"ק מ"ב משום שנשארו עשרה אמות.

דאל"כ יהיו דברי הר"ר יונתן סותרים זא"ז וכ"מ מהריטב"א. ומ"מ קשה על טעמו של הא"ר מדין נראה מבחוץ ושנה מבפנים לרש"י ובירושלמי אמתניתין לחיין שאמרו מבואר בהדיא פדברי ריא"ז בש"ג בענין לחי.

ומ"מ יש לדחות הראיה מהירושלמי משום שי"ל דבלא"ה ש"ס דילן אינו סובר פהירושלמי בפ"א פלוגתא דרבנו עם רבי יוסי: ג ונהגה גם במ"ש התוס' (ד"י) ד"ה ועושה פס דהטעם שצריף לחי אחר הואיל והפס מופלג מן הפנתל שלש מבואר ג"כ בירושלמי לא כן.

דז"ל אמתניתין קמיינתא הי' רחב בתוך חמש עשרה אמה רבי בא ורב הונא בשם רב עושה פס של שלשה אמות וכל שהוא. מרחיקו מן הפנתל שתי אמות (ומתחיל לעשות שם פס ועושהו משלשה אמות וכל שהוא לסתום הפתח ונמצאו חמש אלו סתומות

שְׁפָרְצוֹת שְׂמֵי אֲמוֹת נִתְרוֹת בְּעוֹמֵד מְרוֹבָה עֲלֵיהֶן וְכָל שֶׁהוּא הַיּוֹתֵר מְשַׁלְּשָׁה אֲמוֹת לְלַחֵי (לְרוֹחַב הַמְּבוּי) אוֹתוֹ כ"ש גִּידוֹן מִשּׁוּם לַחֵי וְהַשָּׂאָר וְהוּא שְׂיֵהָא הָעוֹמֵד מְרוֹבָה מִהַחֲלָל.

וַיַּעֲשֶׂה פֶס אַרְבַּעַת טְפָחִים (בְּאִמְצָעֵי וְסָגֵי בְּהֵכֵי) וְלֹא כֵן תַּנִּי (בְּמִבּוּי שְׁנִפְרִץ בְּמִלּוּאָה דְסָגֵי בְּפֶס ד') עוֹשֶׂה פֶס שֶׁל אַרְבַּעַת טְפָחִים. א"ר בַּר פִּפְי כְּדִי לְהַתִּיר שְׁנִיָּהֶן בְּלֹא קוֹרָה (שְׁנֵי הַחֲלָלִים שְׁבִשְׁנֵי צְדֵי הַפֶּס בְּלֹא קוֹרָה דְּפֶס זֶה שֶׁל שְׁלִשָּׁה וְכ"ש בְּלַחֵי וְקוֹרָה חָשׁוּב וְכַדְפְּרִישִׁית) הָרִי דְהִירוּשָׁלַיִם ס"ל דְּהַפֶּס עֲצָמוֹ עוֹלָה מִשּׁוּם לַחֵי אַעפ"י שְׁמֹנְפֶלֶג מִן הַפְּנוֹתֵל שְׁנֵי אֲמוֹת וְאֵין הַכְּרַח לֹאֲמַר דְּש"ס דִּילֵן פְּלִיג אִירוּשָׁלַיִם דַּמ"ש הַפּוֹסְקִים דְּל"ש"ס דִּילֵן צְרִיף לַחֵי אַחַר הֵינְנוּ מִשּׁוּם שֶׁהַפֶּס רַק שְׁלִשָּׁה אֲמוֹת וּבַכֹּה"ג ס"ל לִירוּשָׁלַיִם ג"כ דְּאֵינוֹ עוֹלָה מִשּׁוּם לַחֵי.

דְּדוֹקָא הַפֶּל שֶׁהוּא הַיּוֹתֵר מְשַׁלְּשָׁה אֲמוֹת עוֹלָה מִשּׁוּם לַחֵי. וְלִכְאוּרָה זֶהוּ רֵאִי לְטַעְמוֹ דְּהֶאֱלִי רַבָּא דְלַעִיל.

וְאִי אַת"ל שְׁזָהוּ דְּחֻסָּה. דַּא"כ ה"ל לְהַש"ס ג"כ לֹאֲמַר עוֹשֶׂה פֶס שְׁלִשָּׁה וּמִשְׁהוּ וְנִצְטָרְף לֹאֲמַר דְּבַפֶּס ס"ל לְש"ס דִּילֵן דְּלֹא מְהַנִּי י"ל הַטַּעַם מִשּׁוּם דְּבְּלַחֵי צְרִיף ג"כ הֵיכָר קֶצֶת שֶׁהוּא לְשֵׁם לַחֵי כַּמ"ש הַתּוֹס' (דָּף ה' ע"ב) ד"ה אַרְבַּע אֲמוֹת וּבַפֶּס אֵין הֵיכָר כָּלֵל מֵאַחַר שְׁנַעֲשֶׂה לְמַעַט רוֹחַב הַמְּבּוּי מַט"ו אַמָּה.

וַא"כ אֵינוֹ מְשַׁמֵּשׁ שְׁנֵי דְבָרִים וְגָרַע מְלַחֵי הַבּוֹלֵט לְדוֹנְפָנוּ שֶׁל מְבּוּי אַרְבַּעַת אֲמוֹת דְּאֵינוֹ עוֹלָה מִשּׁוּם לַחֵי מִטַּעַם דְּאֵין בּוֹ הֵיכָר כּו'. וְה"ה הֵכָא אִי שְׁרַחְבּוּ רַק שְׁלִשָּׁה פִּינּוֹן שְׁנַעֲשֶׂה בְּשִׁבִיל תִּיקוּן אַחַר אֲבָל בְּשָׂאָר לַחֵי רַחֵב י"ל דְּמוֹדָה ש"ס דִּילֵן לִירוּשָׁלַיִם דְּכָשֵׁר אִי שֶׁהַפְּלִיגוֹ מִהַפְּנוֹתֵל פִּינּוֹן שֶׁהַעוֹמֵד מְרוֹבָה מִהַחֲלָל.

וְהִנֵּה הַקּוֹה"ע בְּתוֹסְפוֹתָיו שֵׁם ד"ה עוֹשֶׂה פֶס שְׁלִשָּׁה וְכ"ש כו'. פְּתַב וְז"ל כְּתָבוּ תּוֹס' בְּפֶרְקִין (דָּף יו"ד ע"ב) בַּד"ה וְעוֹשֶׂה פֶס ב' אֲמוֹת וְצְרִיף לַחֵי אַחַר דְּהָא פֶס לֹא מְהַנִּי הוּאִיל וּמִןפְּלֶג מִן הַפְּנוֹתֵל שְׁלִשׁ דְּקָאֲמַר לְקַמֵּן דְּלֹא הָנִי לַחֵי ע"כ וְדַבְּרִיהֶם בְּרוּרִים דְּלִכְרָף קָאֲמַר כָּאֵן דְּבַעֲי' פֶּס שְׁלִשָּׁה וְכָל שֶׁהוּא יוֹתֵר לְלַחֵי וְעֵינָן בַּמ"א ס' ש"ס ג"ס וְדַלָּא כַּש"ג עַכ"ל.

הִנֵּה הַבֵּין שִׁי"ל דְּהִירוּשָׁלַיִם וְהַתּוֹס' עוֹלִים בְּקִנְיָה אֶחָד. וְאֵינוֹ מוֹכֵן פִּינּוֹן דְּלַהַתּוֹס' לַחֵי שֶׁהַפְּלִיגוֹ מִן הַפְּנוֹתֵל ג"ט לֹא מְהַנִּי אִי אִם רוֹחַב הַלַּחֵי יוֹתֵר מַג"ט.

א"כ מַה יוֹשִׁיעֵנוּ אִם הַפֶּס הוּא שְׁלִשָּׁה וְכָל שֶׁהוּא. מ"מ הָרִי הַכ"ש הָעוֹלָה מִן הַלַּחֵי מִןפְּלֶג מִן הַפְּנוֹתֵל.

וְאֵין לְתַרְץ דָּאִי שְׁמֹנְפֶלֶג מִהַפְּנוֹתֵל עַכ"ז הָרִי הוּא סְמוּף לְשְׁלִשָּׁה אֲמוֹת שֶׁל רוֹחַב הַפֶּס. וְה"ל כְּסְמוּף לְפְנוֹתֵל.

דַּא"כ אִמָּי יִפְסֵל לַחֵי שֶׁהַפְּלִיגוֹ מִהַפְּנוֹתֵל שְׁלִשָּׁה טְפָחִים אִם הַלַּחֵי רַחֵב שְׁלִשָּׁה טְפָחִים וְשְׁנֵי מְשֻׁהוּיִין. דְּאוֹתוֹ מְשֻׁהוּ הָעוֹלָה לְלַחֵי הוּא סְמוּף לַג"ט וּמִשְׁהוּ וְדוֹחֵק לֹאֲמַר דְּמִפְּנֵי שְׂאֵין צְרִיף לְמַעַט רוֹחַב הַמְּבּוּי עוֹלָה הַפֶּל לְשֵׁם לַחֵי יִפְסוּל מִשּׁוּם שֶׁהַפְּלִיגוֹ דַּע"ז יִצְיָבָא בְּאַרְעָא כו'.

ועוד דבִּהְדָּנָא ס"ל להירוּשְׁלָמִי דְלַחֵי וְשִׁמְשׁוּדָּה מִן הַכְּנֻתָל ג"ט פֶּשֶׁר פְּשִׁיחֵי רַחֲב מַג"ט.
א"כ זֶהוּ כְּרִיא"ז בִּש"ג וְלֹא פְּהִתּוּס'.

וְהִכְרַח הַתּוּס' מִסּוּגָיָא (דָּף יו"ד) וְעוֹשֶׂה פֶּס כּו'. שִׁס"ל שְׁצָרִיף לַחֵי אַחֵר.

י"ל שְׁאִינוּ מִטַּעַם שְׁהִפְלִיגוּ אֶלָּא כִּמ"ש הִירוּשְׁלָמִי פֶּאן פִּינּוֹן שְׁהֶפֶס רַק שְׁלִשָּׁה כּו' אוּ
מִשׁוּם שְׁאִין בּוּ הִיכְרַח כִּנ"ל: קִינְצוּר. שְׁמֵהִירוּשְׁלָמִי גְבִי וְעוֹשֶׂה פֶּס שְׁלִשָּׁה מְבֹאָר ג"כ דְּהָא
דְּפֶס שְׁלִשָּׁה אִינוּ עוֹלָה מִשׁוּם לַחֵי אִינוּ מִשׁוּם שְׁמֹנְפֶלֶג מֵהַכְּנֻתָל אֶלָּא פִּינּוֹן שְׁנִשְׂאָר יו"ד
אַמּוֹת חוּץ מֵהֶפֶס.

וְאִם הֶפֶס שְׁלִשָּׁה וּמִשְׁהוּ עוֹלָה מִשׁוּם לַחֵי. וְאֶפְשָׁר שִׁס"ס דִּילָן ס"ל ג"כ פְּהִירוּשְׁלָמִי
דְּכִשְׁהֶפֶס שְׁלִשָּׁה וּמִשְׁהוּ עוֹלָה מִשׁוּם לַחֵי וּכִמ"ש הָא"ר.

וְאִת"ל דְּלִש"ס דִּילָן לֹא מְהַנִּי זֶהוּ מְפַנֵּי שְׁאִין בּוּ הִיכְרַח שְׁהוּא לַחֵי. וְעַכ"פּ הִירוּשְׁלָמִי ס"ל
כְּרִיא"ז בִּש"ג וְדִלָּא כְּהִקָּה"ע בְּתוּסְפוֹתָיו ד"ה וְעוֹשֶׂה פֶּס: ד הַעוֹלָה מִזֶּה דְּלִהִירוּשְׁלָמִי
דִּס"ל כְּדַעַת הַרְר"י וְהִרִיא"ז פְּשִׁיטָא דְּשָׁרִי בְּצוּה"פ שְׁהִפְלִיגוּ מִן הַכְּנֻתָל ג"ט וְאֶפְלוּ יוֹתֵר
וְכִדְלַקְמֵן אִי"ה.

וְע' בְּהֶרְמֵב"ם פִּי"ח מֵה' שְׁבֵת ה"ב וּבְהַמְגִיד שְׁם שְׁכֵתָב דְּהֶרְמֵב"ם פֶּסֶק שְׁם כְּאַבְיִי וְאֵע"ג
דְּרַבָּא פְּלִיג הִירוּשְׁלָמִי מְכָרִיעַ. לְכֵן אַף לְהַחֲלוּקִים שְׁם שְׁאִנֵּי דְּהִלְכְּתָא כְּרַבָּא לְגַבֵּי אַבְיִי.
אַבְל הִכָּא בְּמַחְלֻקָת שְׁבִין הַתּוּס' עִם הִרִיא"ז וְהַרְר"י אִפ"ל לִכ"ע שְׁהִירוּשְׁלָמִי מְכָרִיעַ.
אַף בְּאַמַּת אַף אִם הָעֵיקָר כְּהַמְג"א דִּס"ל פְּהִתּוּסְפוֹת וְלֹא כְּהִרִיא"ז.

מ"מ בְּנִדּוֹן שְׁאִילְתֵּינוּ אִין צִנְרָף לְזֶה. דְּגַם לְהַתּוּס' נִרְאָה בְּרוּר דְּצוּה"פ אִין נְפֹסֶל בְּמֵה
שְׁהִפְלִיגוּ מִן הַכְּנֻתָל שְׁלִשָּׁה אוּ אֶפְלוּ יוֹתֵר וּכִמ"ש הַפְּמ"א בְּפִשְׁיטוֹת.

וְקוּדָם כֹּל נֹאמַר דִּמ"ש הַבְּכ"ש וְרִאָיָה בְּרוּרָה לְזֶה מִדְּבָרֵי הַתּוּס' דִּי"א ע"א ד"ה אִיפְכָּא
מֵאִי שְׁהִקְשָׁה ר"ת דְּהָא צוּה"פ הָנִי קָנָה מְפָאן וְקָנָה מְפָאן וְקָנָה עַל גְּבִיחָן דִּל קָנָה דְּעַל
גְּבִיחָן לִיתְכַּשֵּׁר בְּקָנָה דִּמְפָאן וּמְפָאן דְּהָנִי כְּלַחֵי מִשְׁהוּ עַכ"ל.

וְאִי אִיתָא דְּהִקְנִים שְׁל צוּה"פ יְכוּלִין לְהִיּוֹת ג"ט מֵהַכְּנֻתָל לֹא הִקְשָׁה ר"ת מִיַּדֵּי דְּהָא לַחֵי
בְּעִי פְּחוֹת מַג"ט מֵהַכְּנֻתָל עַכ"ל. יֵשׁ לְדַחוֹת פִּינּוֹן שְׁסַבְּרָא זֹו דְּצוּה"פ לֹא יֵהִי מְהַנִּי בְּגוּבָה
יוֹתֵר מְעַשְׂרִים זֶהוּ מִשׁוּם דְּלִיכָּא הַפִּירָא בְּקָנָה שֶׁ"ג כְּמוֹ בְּקוּרָה.

מִשָּׂא"כ בְּלַחֵי. אַבְל מִדִּינָא י"ל דְּצוּה"פ חָשׁוּב כְּמַחֲצָה.

וְא"כ גַּם הַפִּירָא אִיכָּא מִצַּד הַלַּחֵי אַף שְׁמֹנְפֶלֶג ג"ט וְלֹא מְהַנִּי מִצַּד עֲצָמוּ מ"מ ע"ז מְהַנִּי
הַצוּה"פ שְׁלֹא יְפֹסֶל הַלַּחֵי אַף שְׁמֹנְפֶלֶג ג"ט. וְעַכְצ"ל כֵּן לְדַעַת הַתּוּס' דִּס"ל ע"ד שְׁחִילָק
שְׁם בֵּין קְנִים דְּצוּה"פ לְלַחֵי שִׁמ"ש מְהַר"ם בְּמַרְדְּכִי דְּבַעֲי' כְּעוֹבֵי אֲצַבַּע זֶהוּ בְּלַחֵי דְּהִתָּם
בְּעִי שְׁעוּר לְעוֹבֵי הַלַּחֵי (מִיָּהוּ לֹא יִתְכֵּן זֶה לְהֶרְמֵב"ם דְּמְכָשִׁיר בְּלַחֵי שְׁעֲשֵׂאוּ מְעַצִּי
אַשְׁיָרָה) אַבְל בְּצוּה"פ סְגִי בְּקָנָה כֹּל שְׁהוּא.

וְא"כ יֵהִי קָשָׁה לְדַבְּרֵיוּ מֵאִי מְקַשָּׁה הָא י"ל דְּסִפְיָקוּ דְּהַש"ס הוּא כְּשְׁהִקְנִים שְׁל צוּה"פ
הֵם פְּחוֹת מְעוֹבֵי אֲצַבַּע. וְאַמַּת שְׁהַק"נ פ"ק ס"ק מ"ח הַשִּׁיג עַל הַתּוּס' דִּמְהֵאִי טַעְמָא וּמְמַנּוּ
לְקַחְתֵּי רִאִי זֹו דְּעַכ"פּ הַתּוּס' דִּלָּא ס"ל רִאִי זֹו.

וצ"ל הטעם ע"ד שפתי דאף אם בלחי לבד צריף פענבי אצבע. מ"מ ע"ז מהני הצוה"פ
אף שגבוה מעשרים שלא יפסל הלחי מחמת שהוא פחות מענבי אצבע.

וא"כ תו שפיר מקשה ר"ת. או י"ל להתה"ד דקונשיית ר"ת הוא מפני שרוב צוה"פ נעשים
מקנים בריאים וחקקים כמו לחי.

או י"ל שבכלל תירוצ דהתוס' וי"ל כו' יש לתרץ ג"כ דמיירי בשהקנה אינו עולה לחי.
וכמ"כ יש לתרץ ג"כ על ענין קונשיית הבכ"ש.

ועכ"פ פנין שלפ"ד התה"ד נרמ"א סי' שס"ג ס"ו שביאו מוכרחים לומר דאין לבנות
יסוד על קונשיות הק"נ והבכ"ש א"כ כ"ש שאין לחדש מחמת זה דין מקודש לפסול
בצוה"פ שהפליגו מהפנותל שלשה שאין לזה שורש בגמרא ופוסקים.

אחר זמן ראיתי בתו"ש סי' שס"ג ס"ו סק"י ג"כ דחה ראית הבכ"ש: קיצור לכאורה
י"ל שהירושלמי יכריע דהלכה כהריא"ז והר"ר"י נגד התוס' במכ"ש ממ"ש הרמב"ם
פי"ח ה"ב. אף א"צ לזה כי גם אם נאמר דהעיקר פדעת התוספות והמג"א מ"מ באמת
גם להתוס' אין דומה צוה"פ לחי.

וראיתי הבכ"ש מהתוס' (די"א) ד"ה איפכא מאי. ע"כ מוכרח שאינה ראיה כלל לדעת
התה"ד סי' ע"ד נרמ"א סי' שס"ג סעי' ו' וכן התוספות שבת דחה ראיתו: הנהגה מתחלה
יש לעמוד על יסוד הטעם בפסול לחי שהפליגו מן הפנותל ג"ט דמבואר בגמרא הטעם
משום דבשלשה טפחים לא אמרינן לבוד.

וצ"ל מה בכך. ובשלמא רבא מאר"י דהאי שמעתא אפ"ל דלטעמי' אזיל דס"ל לחי משום
היכר ולכן ס"ל ג"כ דלחי העומד מאליו אינו לחי בגמרא (דט"ו ע"א).

וכמ"כ בשהפליג מן הפנותל ג"ט י"ל ג"כ דליכא הפירא וכמ"ש התוס' פן לענין קורה
(ד"ט ע"א) ד"ה שאין. אבל לדידן דקי"ל כאב"י דלחי משום מחיצה והנינו מדאורייתא
כמ"ש בגמ' (די"ב ע"ב) דהזורק לתוכו חייב.

א"כ מאי איכפת לן שהמחיצה רחוקה מהפנותל ג"ט הא ודאי במחיצה ממש אע"פ
שרחוקה ג"ט מכל צד שרי לד"ה. וכמ"ש בגמרא (ד"ט ע"ב) מרחיק שתי אמות ועושה
פס שלשה אמות (ואפילו רב הונא לא פליג ע"ז כמ"ש התוס' (ד"ו ע"א) ד"ה אהד.

ומ"ש אפילו בקעי ביה רבים בפתחא זוטא ג"כ דהא פי' לא בקעי ביה רבים היינו שהוא
מקום מטונף או מקולקל כמ"ש רש"י (ד"ו ע"א) נהביאו המ"א רסי' שס"ה ובפתח המבוי
מסתמא אינו מקום מטונף כו'.

וא"כ אף דבקעי ביה רבים שרי רק לא ניחו לגמרי פתחא רבה כמ"ש בש"ע ססי' שס"ג)
וא"כ לכאורה צ"ל דדוקא בלחי משהו הדין פן דכיון דליכא לבוד אינו חשוב מחיצה.
משום דאתי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל לי'.

פנזכר (ד"י ע"ב). אבל פשהלחי רחב יותר מג"ט שאזי אע"ג דליכא לבוד עכ"ז חשובים
הנה ג"ט כאילו הם סתומים משום דאיכא עומד מרובה פדמוכח מההיא דמרחיק שתי
אמות ועושה פס פנ"ל.

א"כ שפיר י"ל דהלחי חשוב מחיצה ולא גרע מלחי משהו הסמוך לפנתל. וזהו טעמו דהש"ג ונסתלקה תמיתה הבכ"ש עליו במה דס"ל טעם שאין להרחיקו ג' הוא רק משום דלא לייתי אוירא כו' ולא נתברר לנו טעמו דסתם גמ' לא משמע פן רק דהטעם משום דה"ל מחיצה שהגדניים בוקעין בו עכ"ל.

דנדאי גם הש"ג מודה דזהו הטעם אלא דס"ל דזה אינו מספיק רק פשהלחי הוא פחות מהחלל או פמותו אבל ברחב יותר מהחלל שבינו לפנתל ה"ל עומד מרובה על הפרוץ ומהני אף שהגדניים בוקעין בהפרוץ וכיון דחשוב מחיצה מהכנתל עד סוף רחב הלחי ע"י עומד מרובה ס"ל דעולה משום לחי דהא קי"ל דלחי משום מחיצה אף שהלחי רק משהו כ"ש הכא דאיכא מחיצה יותר משלשה טפחים.

ומה איכפת לן מה שהגדניים בוקעין בין הלחי לפנתל הא פיון שהעומד מרובה חזינו דחשוב העומד והפרוץ מחיצה גמורה כנ"ל. מההיא דמרחיק שתי אמות כו'.

ולתוס' דפסלי בהא ולא ס"ל כהש"ג צ"ל הטעם. ובמחצית השקל סי' שס"ג סק"ו פי' דאע"ג דלחי הוא משום מחיצה מ"מ הפירא קצת בעי' וכמש"ל אות ג' בשם התוס' (דף ה') ד"ה ארבע ובשהלחי רחוק שלשה טפחים מפתל המבוי ליכא הפירא אף שהלחי רחב יותר משלשה טפחים.

ולדבריו נדאי יש לחלק בין לחי ובין צוה"פ שפיון שצוה"פ הוא ע"פ כל רחב המבוי י"ל נדאי דהנה הפירא אע"פ שהפליגו ג"ט מהפנתל. וכה"ג כתב בתשו' מהרי"ט ח"א ססי' צ"ד לענין עיר שרחובה פתוח לים שכתב הרב המגיד שחשוב פסתום דאפילו ביותר מעשר דבריו אמורים דכיון דאין הים בת טלטול עם המבוי הוי הפירא טובא טפי מקורה פיון דמגניא על ידה עכ"ל.

וכמ"כ י"ל פן בצוה"פ דעדיף מסתימ' דים. ועוד דצוה"פ שחשוב מחיצה גמורה א"צ הפירא פמו בלחי הרחב מד"א שלא הועמד לשם לחי דלא חשוב הפירא כלל.

ומ"מ מתיר במבוי שמונה משום עומד מרובה על הפרוץ וכ"ש בצוה"פ. ועוד דלא גרע עכ"פ ממ"ש התוס' (ד"ה ע"ב) ד"ה ארבע.

ואע"ג דהיכא דהעמידוהו לשם לחי כו' מ"מ י"ל כו' יש קול ואיכא הפירא. וכש"כ שי"ל פן בצוה"פ.

ואדרבה אפילו אלחי שהפליגו ג"ט מהפנתל אם הוא רחב טפי מג"ט י"ל פן פיון דהעמידוהו לשם לחי וגם הוא רחב יותר מג"ט יש קול ואיכא הפירא: קיצור מתחלה יש לעמוד על פיסול הלחי שהפליגו מהפנתל ג"ט.

דאף שבג"ט ליכא לבוד מ"ש מהא דמרחיק שתי אמות ועושה פס דהאור שבינתים בטל ע"כ צ"ל משום שהלחי הוא אינו רחב משלשה טפחים. וזהו דעת הש"ג.

ולתוס' צ"ל משום דבעי' ג"כ קצת היכר ובכה"ג ליכא הפירא וג"ז אינו מוכרח דכיון דהלחי רחב מהאור וגם העמידוהו לשם לחי י"ל ה"ל הפירא מיהו בצוה"פ לכ"ע חשוב הפירא ג"כ או דאין צריך הפירא: ו ולפענ"ד נ' לבאר טעם דהתוס' באופן אחר.

והוא בהקדים דברי הש"ס פ"ק דסנקה (ד"ז ע"א) סנקה העשוני כמבוי (המפולש משתי דפנות זו כנגד זו) עושה לו פס ארבעה ומשהו (דופן גמור של ד"ט ומעמידו בפחות משלשה סמוך לדופן אצל מקצוע פס ד' דכי אמרי לבוד איכא שבועה טפחים ארוך כדי סנקה קטנה) ומעמידו בפחות משלשה סמוך לדופן כו' ומ"ש התם כו' התם דאיכא שתי דפנות פהלקתן כו' ע"ש.

ומשמע דבעינן דוקא פס ד' ומשהו בכדי שיהי' שנייה לבוד ואזי איכא דופן שבועה. אבל פס ד' מצומצמות ושניעמידו רחוק ג"ט מהדופן דהוי ג"כ עומד של הפס מרובה על האויר שיהוא רק ג"ט והפס ד' אפ"ה לא מהני.

וכ"כ כל הפוסקים פס ד' ומשהו הרי"ף והרא"ש שם ססי' ו' והרמב"ם והטוש"ע סי' תר"ל ס"ב. א"כ מוכח מכאן דע"י לבוד חשוב מחיצה טפי מע"י עומד מרובה על הפרוץ דלא מהני פאן כ"א לבוד ולא עומד מרובה ואפשר ע"י לבוד חשוב האויר ג"כ כסתום וה"ל פאילו יש מחיצה ז"ט ממש.

משא"כ ע"י עומד מרובה כיון שהאויר ג"ט אין חשוב מחיצה של שבועה טפחים. וכן איתא עוד בסנקה (דט"ז סע"ב) פס ארבעה ומשהו מתיר בסנקה משום דופן כו' ע"ש.

הא פס ארבעה דליכא לבוד אינו מתיר אף שהדופן רק ז"ט ואיכא עומד מרובה. ונ"ל הריטב"א שם ד"ה אמר רב חסדא אמר אבימי מחצלת ארבעה ומשהו.

משמעתי מוכח דכל היכא דאמרי לבוד אינו פאילו הי' סמוך ממש ואינו דא"כ בצרה לה מחיצה אלא לבוד דינו פאילו הוא סתום וזהו לבוד שאמרו בסנקה קטנה בפחות משלשה דאי לא בצר לי שיעורא עכ"ל.

משא"כ כשיש אויר ג"ט דליכא לבוד אין חשוב כסתום לכן ליכא שיעור מחיצה. (ובסכך חמור טפי דאף אויר פחות משלשה אין ישנים תחתיו).

והריא"ז בש"ג כ' ונראה בעיני כו' העומד עליו ודבריו צ"ע. ועפ"ז אפשר לחלק פן בענין לחי.

בין כשהוא סמוך לפותל ובין כשהפליגו ג"ט אף דאיכא עומד מרובה לא מהני. והוא דאע"ג דקי"ל לחי משום מחיצה.

הנה מה שהלחי עולה לשם מחיצה הוא חידוש גדול. שהרי הפרוץ מרובה על עומד הלחי לאין שיעור.

לכך י"ל שאינו חשוב מחיצה אלא בהיותו סמוך ממש לאחד משני פותלי המבוי. או ע"י לבוד דחשוב כסתום וכסמוך פנ"ל.

והיינו שמצד סמיכותו והצטרפותו לאותו הפותל שהוא מחיצה גמורה עולה גם הוא לשם מחיצה משא"כ בהיותו מופלג מהם לאו פלום הוא כיון שמצד א' יש פרוץ מרובה עליו הרבה. דכה"ג מצינו בכמה מקומות שמחיצה הסמוכה לחברתה נחשבת בשם מחיצה אף אם כשאינה סמוכה אינה נחשבת למחיצה.

פגון דיומדין דפסי ביראות. עיין ר"פ עושין פסין לביראות ארבעה דיומדין וברש"י ותוס' שם וקא דאמר לעיל כו' לא תפרוץ רובה כו' ובחידושי הריטב"א שם ר"פ הג"ל היכי מכשרי הקא בפסי ביראות פרוץ מרובה כו'.

וניש מי שתיגרץ בזה דמדאורייתא אפילו פרוץ מרובה על העומד פשר כו' ואין זה מחנור כו' והנכון יותר פשטת התוס' כי מחיצות הלל"מ אין פולם שוות כו' ה"נ כף הוא דינה של תורה דכל שיש מחיצות שלמות בזויות שיעור אמה לכל צד כו' ולא תפסל בשום פרצה בעולם כו' עכ"ל הרי דוקא מצד הצטרפות המחיצות דרומית מערבית כו' הוא דבא להן יתרון עצום שאף פרוץ מרובה על העומד נחשב מחיצה.

ואיתא בגמ' שם (די"ט סע"ב) קנה קנה פחות משלשה נידון משום דיומד כו'. ופסק הרמב"ם פי"ז מה"ש הכ"ח דנידון משום דיומד הרי דלבוד חשוב פכולו עומד ממש וע"ש בחידושי הריטב"א וכו' לענין סנכה בסנכה העשויה פמין ג"ם דעריבן מחיצות כל השלשה יחד עדיף טובא מסנכה העשויה פמבוי אף ששם ג"כ יהי הפס סמוכה לדופן אחד לא סגי בפס טפח כ"א בפס ד' ומשהו פנ"ל.

אלמא דכל שהמחיצות מחוברות זו לזו מתחשבים ועולים בנקל יותר למחיצות אף בענין דלא מהני פשהו נפרדים זו מזו. וא"כ עד"ז ס"ל להתוספות בלחי דהא דעולה לשם מחיצה ממש אף שהפרוץ ברוח זה עדיף לאין שיעור על העומד שהוא הלחי זהו רק מצד סמיכותו וחיבורו לאחד מקותלי המבוי דעי"ז דוקא חשוב מחיצה אף שהפרוץ מרובה על העומד מעין ודוגמא מה שמצינו פן בפסי ביראות.

וכשהוא סמוך תוף שלשה טפחים חשוב סמוך ממש. משא"כ פשהפליגו מן הפותל שלשה טפחים אף שהלחי רחב מג"ט ורבה העומד על האויר שבין הלחי לפותל מ"מ לא מהני.

שהרי בצד השני פרוץ מרובה הרבה מאד ואין חשיב מחיצה כה"ג פלל רק ע"י סמיכות הלחי לאחד מקותלי המבוי. משא"כ בנד"ז שאינו סמוך כ"א מופלג וע"י שהעומד מרובה על האויר שבין הלחי לפותל לא חשוב פסמוך ע"י לבוד פלל פדמוכרח מההיא דעושה פס ארבעה ומשהו הנזכר לעיל וכיון דחשוב מופלג א"כ יש לדון עליו מצד עצמו והוא מצד עצמו מבלעדי צירופו לאחד מקותלי המבוי אינו חשוב מחיצה פלל פיון שהפרוץ מרובה על העומד הרבה מאד.

ולהירושלמי והר"י וריא"ז בש"ג י"ל דס"ל דלחי שרחב מג"ט והעומד רב על האויר שבין לפותל לא גרע מלחי משהו אף שהוא סמוך ממש לפותל ואין ללמוד חומרא מפסי ביראות דשם הפרוץ מרובה בכל הארבעה רוחות ע"כ בעינן דיומדין דוקא או ע"י לבוד.

אבל הקא שהפרוץ מרובה רק ברוח אחת היינו מדאורייתא ברוח שלישי ומדרבנן רק ברביעי אין להחמיר שיהיו ע"י לבוד דוקא כי אם פשהעומד מרובה על הפרוץ שבין לחי לפותל נמי מהני.

וכמ"כ אין ללמוד מדופן סנכה (דט"ז ע"ב וד"ז ע"א) דלא מהני עומד מרובה דשם בעינן שיעור דופן שבועה טפחים ממש בעומד ע"כ פשהפס רק ארבעה ליכא עומד ז"ט דאע"ג דאיכא עומד מרובה אין הפרוץ שלשה נחשב כעומד ממש ונמצא אין דופן שבועה.

משא"כ גבי מבוי דהלחי א"צ שיעור וסגי אפי' במשהו לכך לא איכפת לן במה שהשלישה טפחים שבינו להפנות לא חשוב עומד ממש דמ"מ מהני הלחי פיון שעומד מרובה על האויר וחשוב כה"ג מחיצה לענגן שבת סגי לאחשבי' להחי ומה שמצד השני פרוץ מרובה טובא לא איכפת לן: קיצור.

דעומד מרובה לא דמי ללבוד שבלבוד חשוב האויר פאילו הוא סתום כעומד ממש. משא"כ בעומד מרובה ורא' מפ"ק דסנפה (ט"ז ב') ומקריטב"א שם וכו' (ד"ז ע"א) ולכן ס"ל להתוס' דבעינן שיהי' סמוך לפנותל ע"י לבוד דאז דעריבן מחיצות ע"כ נחשב הלחי עם היותו משהו למחיצה אף שבצד השני פרוץ מרובה.

ונזכר לדבר מדיומדין דפסי ביראות. משא"כ פשאינו סמוך ע"י לבוד אף שעומד מרובה בצד אחד לא מהני להיות מחיצה פיון בצד השני פרוץ מרובה טובא.

ולהרר"י וריא"ז י"ל שאין ללמוד מפסי ביראות להצריך פאן סמוך ועריבן מחיצתא פיון שפאן פרוץ מרובה רק ברוח אחד. ע"כ מהני לחי משום מחיצה כל שהוא עומד מרובה בצד אחד.

(הג"ה.)

ומ"מ גבי לחי נ' דהעיקר פהתוספות ועיין בגמרא פ"ק דערובין (דף י"ב ע"ב) אומר רב יהודה מבוי שאינו ראוי לשיתוף (מפולש) הכשירו בלחי הזורק לתוכו חייב כו' אלמא קסבר לחי משום מחיצה וקסבר שלשה מחיצות דאורייתא עכ"ל הגמרא עם פרש"י ועיין בהה"מ פ"ז מה' שבת ה"ט וכיון שזה הלחי נחשב מחיצה גמורה מדאורייתא.

א"כ י"ל שצ"ל סמוך לפנותל פחות משלשה טפחים שיהי' שיהי' לבוד. וכיון דפ"י הכשירו בלחי שבגמרא היינו שהלחי סמוך לפנותל עכ"פ בשיעור לבוד.

א"כ מסתמא בכל הכשר לחי אף להתיר הטלטול מדרבנן הדין פן פיון דכך הוא פירוש הכשירו בלחי עכ"ה): ז וכו' בענין לחי. אבל צורת הפתח שחשוב מחיצה גמורה מצד עצמו א"כ אף להתוספות אין הפלגתו שלשה טפחים או יותר מקותלי המבוי פוסלו משום דאף בלי סמיכתו להכותלים חשוב שפיר מחיצה.

והנה במשנה רפ"ק דערובין ואם יש לו צורת הפתח אע"פ שהוא רחב מעשר אמות א"צ למעט. ובגמרא (דף י"א ע"א) אומר רב לרב יהודה אתגנייה צריך למעט (אפילו יש לו צורת הפתח) א"ר יוסף מדברי רבינו (רב דאמר צורת הפתח לא מהניא) נלמוד חצר שרובה פתחים וסלונות (בארבעה דפנותיה) אינה ניתרת בצורת הפתח (ואפילו פתחים [קטנים] מעשרה פי היכי דלא מהני צוה"פ לשווייה יותר מעשר פתחא לא מהני נמי בפרוץ מרובה על העומד).

א"כ לדידן דקי"ל לא פרב ומהני צוה"פ ביותר מעשר ה"נ מהני בפרוץ מרובה על העומד. ולכאורה אף מד' רוחות א"כ מוכח דצוה"פ חשוב מחיצה גמורה ועכ"פ ברוח שלישי ורביעי דמבוי.

פיון לרב יהודה אפילו לחי חשוב מחיצה ברוח ג' דמבוי מדאורייתא א"כ צוה"פ מהני אף מדרבנן מצד עצמו וחשוב כעומד גמור]. מ"ט הואיל ויותר מעשר אוסר במבוי ופרוץ

מְרוּבָה עַל הָעוֹמֵד אוֹסֵר בְּחֶצֶר מֵה יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר הָאוֹסֵר בְּמִבּוּי אֵינוֹ נִיְתָר בְּצוּה"פ אֶף פְּרוּץ מְרוּבָה עַל הָעוֹמֵד הָאוֹסֵר בְּחֶצֶר אֵינוֹ נִיְתָר בְּצוּה"פ.

מֵה לְיוֹתֵר מֵעֶשֶׂר כּו' וְכִתְבוּ הַתּוֹסְפוֹת ד"ה חֶצֶר וּבְאַרְבַּע דְּפִנוּתֶיהָ אֵינִי דְמִשְׁנֵי צְדָדִין מוֹדֶה רַב דְּמֵהֵנִי צוּרַת הַפֶּתַח דְּאֶמְרִינָן לְעֵיל הֶלְכָה כַּת"ק (ר"ל לְעֵיל ד"ו ע"ב פְּסִיק רַב דְּהִלְכְתָא כַּת"ק דְּאֶמֶר שָׁם דְּמִבּוֹאוֹת הַמְּפֹנְלָשִׁין לְרַה"ר עוֹשֶׂה צוּה"פ מְכַאֵן וְלַחֵי אוֹ קוֹרָה מְכַאֵן.

הָרִי אֶפְיֵלוֹ מִשְׁנֵי צְדָדִין מֵהֵנִי צוּה"פ וְלַחֵי אוֹ קוֹרָה). וְהִגְמֵרָא שָׁם דּוֹחָה רְאִיוֹת רַב יוֹסֵף מִשׁוּם שִׁי"ל דְּפֶרְצָה יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר חֲמוּר מְפָרוּץ מְרוּבָה כּו'.

(וְהֵינּוּ מִש"ש בְּגִמְרָא (דִּי"א ע"א) מֵה לְיוֹתֵר מֵעֶשֶׂר הָאוֹסֵר בְּמִבּוּי שְׁפֵן לֹא הִתְרַתָּה בּוֹ בְּפִסִּי בִּירְאוֹת לְרַבֵּי מְאִיר וּפְרִש"י דר"ל לְרַבֵּי מְאִיר וְלֹא לר' יְהוּדָה ע"ש תֵּאמֵר בְּפָרוּץ מְרוּבָה עַל הָעוֹמֵד שְׁפֵן הִתְרַתָּה בּוֹ בְּפִסִּי בִּירְאוֹת לְדַבְרֵי הַכָּל וְע"ש בַּתּוֹסְפוֹת ד"ה אֶיִלִּימָא בְּעֶשֶׂר גְּבִי וּא"ת הוֹאִיל וּמֵהֵנִי צוּה"פ מְכַל אַרְבָּעָה רוּחוֹת א"כ גְּבִי פִסִּי בִּירְאוֹת לְמָה הַנּוֹצֵרְכוֹ לְאַרְבָּעָה דְיוֹמְדִין כּו' וְאוֹר"י דְלֹא הֵיָה מִתְקַיִּים כָּל כְּף כּו' וְרִיצַב"א מְפָרֵשׁ דְּהִכָּא לֹא אֵינִי בְּאַרְבָּעָה דְּפִנוֹת וְה"פ כְּף הִתִּירוֹ לְעֵנִין שְׁבַת בְּמִפְנֵלֵשׁ דְּהֵינּוּ שְׁתֵּי מְחִיצוֹת דְּשְׁתֵּי מְחִיצוֹת לְעֵנִין שְׁבַת הָיוּ כְּאַרְבָּעָה מְחִיצוֹת לְעֵנִין כְּלָאִים) וְהֵיָה הָרִי"ף הִבִּיא רַק דְּבָרֵי הַמְּשֻׁנָּה וְאִם יֵשׁ לוֹ צוּה"פ א"צ לְמַעַט (אֶת רַחְבּוֹ אֶפְיֵלוֹ רַחֵב מֵעֶשֶׂר) וְלֹא הִבִּיא דְּבָרֵי רַב כָּלָל דְּאֶמֶר אֶתְנִיגָה צָרִיף לְמַעַט וּכ"כ הַמְרָדְכִי רִישׁ עִירוּבִין וְז"ל וְאִם יֵשׁ לוֹ צוּה"פ א"צ לְמַעַט הֵכִי הִלְכְתָא וְלֹא כָּרַב דְּאֶמֶר בְּתַלְמוּדָא אֶתְנִיגָה צָרִיף לְמַעַט עכ"ל.

וּכ"כ הָרַמְבַּ"ם פִּי"ז מֵה' שְׁבַת הֶלְכָה י"ד וּכ' בַּהֲגַמִּי"י שָׁם אוֹת פ' וְז"ל לִית הִלְכְתָא כָּרַב דְּאֶמֶר אֶתְנִיגָה צָרִיף לְמַעַט אֲלֵא כְּסִתָּם מִתְנִיתִין מְהֵרָם, וּכ"כ הַתּוֹסְפוֹת בְּשֵׁם הַגָּאוֹן ע"כ וּכ"כ שֵׁא"פ וּבְרִי"ו נְתִיב י"ב חֶלֶק י"ז.

וְכַתֵּב הָרֵא"ש סִי"ג דְּצוּה"פ מֵהֵנִי אֶף מְאַרְבָּעָה רוּחוֹת לְרַב בְּעֶשֶׂר וְלְמִתְנִיתִין אֶפְיֵלוֹ בְּיוֹתֵר מֵעֶשֶׂר וּא"ת וְלְמָה הַנּוֹצֵרְכוֹ לְעֵשׂוֹת פְּסִין לְבִירְאוֹת כּו' וִי"ל דְּלֹא הֵיָה מִתְקַיִּים כָּל כְּף כּו' א"נ הָא דְשָׁרִינָן פִּינְיָה בְּחֶצֶר וּבְמִבּוּי שְׁיֵשׁ בָּהּ דְיוֹרִין אֲבָל בְּבִקְעָה דְלִית בָּהּ דְיוֹרִין לֹא שָׁרְיָא עכ"ל.

וּכ"כ בְּקִיצוֹר פְּסָקֵי הָרֵא"ש שָׁם דְּצוּה"פ מִתִּיר אֶפְיֵלוֹ בְּאַרְבַּע רוּחוֹת אֲבָל בְּבִקְעָה לֹא עכ"ל. וְהוּא מְדַבְּרֵי הַתּוֹסְפוֹת שָׁם וְכַנ"ל וְע"ש בַּתּוֹסְפוֹת.

וְהִרִיטְב"א ד"ה חֶצֶר שְׁרוּבָה פְּתָחִים כ' פְּרִש"י וְז"ל מְכַל צַד כּו' וְקִנְשָׁה לְהֵם דֹּא"כ לְדִידִן דְלִית לָן דְּרַב יְהִי פְּרוּץ מְרוּבָה עַל הָעוֹמֵד נִיְתָר בְּשְׁבַת כְּשֵׁיִשׁ בּוֹ צוּה"פ וְאֶפְיֵלוֹ מְאַרְבַּע רוּחוֹת כּו'. וְא"כ לְדִידִן אֲלִיבָא דְרַב יוֹסֵף לְמָה הַנּוֹצֵרְכוֹ בְּפִסִּי בִּירְאוֹת לְכָל אוֹתָן דְּבָרִים כּו' יַעֲשׂוּ קָנִים מִד' רוּחוֹת וְקָנִים עַל גְּבִיָּהֶם דְּהוּי צוּה"פ כּו' וְתִקְרְצוּ שְׁאִין הֵכִי נְמִי אֲלֵא שְׁחַשְׁשׁוּ כִּי כְּשִׁכְנָסוּ שָׁם הַגְּמֵלִים טְעוּנִים שְׁיִפְלוּ הַקָּנִים כּו'.

וְזֶה הַפִּירוּשׁ אֵינוֹ עוֹלָה יָפָה בְּלַב וְהַנְּכוּן כִּי רַב יוֹסֵף אֶפְיֵלוֹ אֲלִיבָא דְרַבְּנָן (הֵינּוּ מִתְנִיתִין דָּאִם יֵשׁ לוֹ צוּה"פ אֶפְיֵלוֹ רַחֵב מֵעֶשֶׂר אֲמוֹת א"צ לְמַעַט) רְצָה לְדַקְדֵּק דְּפָרוּץ מְרוּבָה עַל הָעוֹמֵד לֹא תוֹעִיל לָהּ צוּה"פ (הֵינּוּ חֶצֶר שְׁרוּבָה פְּתָחִים כּו') כִּי מְדַרְבּ בְּיֵתֵר מֵעֶשֶׂר נִלְמַד לְרַבְּנָן בְּפָרוּץ מְרוּבָה כּו' שְׁלֵא תוֹעִיל לָהּ צוּה"פ עכ"ל.

ודבריו צ"ע קצת דהא בגמרא משמע דיש סברא דפרוץ מרובה על העומד קיל מפרצה
יותר מעשר והיינו מדין פסי בראות לר' מאיר דמהני אע"פ שהפרוץ מרובה על העומד
ולא מהני בפרצה יותר מעשר.

(ויש לדחות ולומר דשאני פסי בראות דאיפא תרתי שהפרוץ מרובה על העומד וגם
הפרצה יתר מעשר לכן לא מהני בכה"ג לר' מאיר) עכ"פ גם להריטב"א בשני מחיצות
מהני צוה"פ כמו שהכריחו התוספות מדברי ת"ק (ד"ו ע"ב).

והרמב"ם פט"ז הט"ז ס"ל צוה"פ אינו מתיר ביותר מעשר כשהפרוץ מרובה. וכו' הה"מ
שאף להרמב"ם יש צוה"פ מועילה אפילו בפרוץ מרובה כגון ברוח שלישית (ועל"ק
ססעי' זה דה"ה גם ברוח רביעית שפנגד הרוח שלישית) ושהתוספות והרשב"א ס"ל
דכל שיש צוה"פ עשו פתקנו אפילו פרוץ מרובה על העומד מד' מחיצות ובכולן צוה"פ
הרי הו' פעומדים.

והב"י סי' שס"ב סד"ה ומ"ש בלבד כ' ונ"ל כ' עוד (הה"מ) שאפ"ש דבפרצה י' יודה
הרמב"ם דאפילו פרוץ מרובה על העומד פ"ש אם יש לו צוה"פ עכ"ל הה"מ. ונראה
שכ"ד סמ"ג וסמ"ק שכתבו צוה"פ שאינו יותר מי' מתיר אפילו בד' רוחות אפילו פרוץ
מרובה עכ"ל הב"י.

מוכן דהרב"י מפרש מ"ש הה"מ שאפ"ש שבפרצה יודה הרמב"ם כו'. היינו אפילו מד'
רוחות אפילו פרוץ מרובה.

ופירושו בה"מ מוכרח הוא דהא ברוח שלישית לבד מותר להרמב"ם ג"כ ע"י צוה"פ
אפילו בפרוץ מרובה ביותר מעשר פנ"ל כמ"ש פי"ד הי"ד. א"כ מ"ש הה"מ שאפ"ש
דבפרצה י' יודה הרמב"ם כו' היינו אפילו בכל הד' רוחות ובש"ע סי' שס"ב סע"י תופס
עיקר פדעת הטור.

הינצא מזה דצוה"פ חשוב עומד גמור בחצר ובמבוי להטוש"ע וכ"ש להתוספות
והרשב"א וכ"כ אאזמו"ר נ"ע סי' שס"ב סי"ט שאין פ"אן פרוץ פ"ל. ואף להרמב"ם
והריטב"א מ"מ ברוח שלישית דמבוי חשוב צוה"פ עומד גמור ומעטה פשיטא שאין
להקפיד אם הפליגו ג"ט או יותר מפותלי המבוי.

דמה בכך פ"ן שפ"לו עומד גמור א"כ י"ל האויר שפינו לפנותל נ"ת מ"ש ששום ששום
דצוה"פ רבה על הפרוץ. פ"ן לחי הרחב יותר מד"א במבוי דשמונה אמות בגמ' (ד"ה
ע"ב).

ואף אם נאמר דלהרמב"ם ונהריטב"א אין צוה"פ חשוב פעומד גמור אפילו ברוח שלישית
דמבוי לענין שהאויר שפינו לכותלי המבוי יהי' נ"ת מ"ש ששום עומד מרובה על הפרוץ. וכן
מצינו לענין סנפה דאין צוה"פ חשוב שם פעומד גמור כמ"ש הר"ן שם ד"ז בד"ה ואמר
רבא ואינה ניתרת אלא בצוה"פ.

מיהו היינו שאין צוה"פ מתיר בשתי דפנות של סנפה כו' אלא בדופן שלישית כו'. מיהו
לפמ"ש בהגמ"י ריש ה' סנפה משמע דלא ס"ל פ"ה"ן שכתבו שא"כ לא הי' צריך טפח
כו'.

אָלאַ נראָה פאַשר בינזתי מדבֿרי ריבֿ"א כו' ע"ש. וכדבֿריהם נראָה בֿירוּשְׁלַמִי שְׁהִבִיא
הֶרָא"ש פ"ק דְּסוֹפָה סי' ח' דוֹקֵרְנִין פְּשָׁרִים בְּסוֹפָה וּפְסוּלִים בְּמִבּוּי וְהִינּוּ צוּה"פ כְּדָא'י
בגמ' פ"ק דְּעִירוּבִין (י"א ב') הִיוּ שָׁם קִנְיֵן הַדּוֹקֵרְנִין (מְשֻׁנְפִין כְּדָקֵר יִתְד הַנְּעוּזִין בַּקֶּרְעַע)
וְעֵשֶׂה לְהֵן פִּיאַה מְלַמְעֵלָה וּגְבִי סוֹפָה א"צ פִּיאַה מְלַמְעֵלָה כמ"ש הגמ"י"י שָׁם וְנִרְאָה שְׁאָם
שְׁנֵי הַקִּנְיִים מְגִיעִין לְסִכְף שֶׁא"צ קָנָה ע"ג.

וְנָהוּ דְּדוֹקֵרְנִין פְּשָׁרִים בְּסוֹפָה מְשׁוּם שְׁהִסְכְּף הו"ל כְּקָנָה ע"ג וְהו"ל צוּה"פ. מִשֶּׁא"כ בְּמִבּוּי
לֹא מְהַנִּי דוֹקֵרְנִין בְּלִי קָנָה ע"ג.

וְהִק"נ שָׁם ס"ק ל"ז שִׁינָה הַגִּירָסָא וְהֶרָוּאַה בֿירוּשְׁלַמִי רפ"ק דְּעִירוּבִין וּרפ"ק דְּסוֹפָה א"א
לְשֵׁנוֹת הַגִּירָסָא. מִיְהוּ בִּשְׁ"ס פ"ק דְּסוֹפָה וּבְהֶרְמֵב"ם פ"ד דְּסוֹפָה הִי"א בְּדִין נָעֵץ ד'
קוֹנְדִיסִין מְשֻׁמַע דְּלֹא מְשׁוּם צוּה"פ מְהַנִּי בְּסוֹפָה כ"א מְדִין גוֹד אֲסִיק מְחִיצָתָא.

וְאִין פֶּאן מְקוּמוֹ. עכ"פ אֵף לְהֶרְמֵב"ם וְהֶרִיטְב"א עכ"פ וְדָאִי מְפָקִיעַ אֶת מְקוּם עֲצָמוֹ מְדִין
פְּרוּץ לְגַמְרֵי וְחָשׁוּב מְחִיצָה גְמוּרָה בְּרוּחַ ג' דְּמִבּוּי שְׁהִרֵי מוֹתֵר אֵף בְּיוֹתֵר מְעַשֵּׂר.

דְּחִמּוֹר לְכֹאֲוֵרָה מְדִין פְּרוּץ מְרֻבָּה. א"כ אִין לְהוֹסִיף בּוֹ חוּמְרָא לומר שְׁאִינוּ חָשׁוּב מְחִיצָה
כ"א בְּהִיּוֹתוֹ סְמוּךְ מְמֵשׁ לְכוֹתְלֵי הַמִּבּוּי.

דְּזָה לֹא אָמְרוּ לְהַתּוֹס' רַק בְּלַחֵי שְׁהוּא קָנָה מְשֻׁהוּ וּמְצַד עֲצָמוֹ אִינוּ חָשׁוּב מְחִיצָה בְּשׁוּם
מְקוּם ע"כ י"ל דְּבַעֵי שְׁיִהְי' סְמוּךְ מְמֵשׁ לְכוֹתְלֵי הַמִּבּוּי. מִשֶּׁא"כ בְּצוּה"פ דְּלַכְמָה פּוֹסְקִים
חָשׁוּב מְחִיצָה גְמוּרָה אֲפִילוּ מְאַרְבַּע רוּחוֹת.

א"כ אֵף לְהֶרְמֵב"ם וְהֶרִיטְב"א בְּרוּחַ ג' דְּמִבּוּי עכ"פ וְדָאִי חָשׁוּב מְחִיצָה גְמוּרָה אֵף אִם
אִינוּ סְמוּךְ מְמֵשׁ לְכוֹתְלֵי הַמִּבּוּי דְּאִפּוּשֵׁי פְּלִגְמָתָא לֹא מְפָשִׁינּוּ וְתִדַּע שְׁבַעֲשָׁר אַמּוֹת ס"ל
לְהַמ"מ דְּגַם לְהֶרְמֵב"ם י"ל חָשׁוּב מְחִיצָה גַם מִד' רוּחוֹת וְכ"ד הַסְּמ"ג וְסִמ' ק.

מִיְהוּ מְהֶרִיטְב"א לֹא נִרְאָה כֵּן. אָבָל עכ"פ בְּרוּחַ א' הִינּוּ בְּרוּחַ ג' דְּמִבּוּי וְהו"ה בְּרַבִּיעֵי
חָשׁוּב וְדָאִי מְחִיצָה לְגַמְרֵי.

וּא"צ שְׁיִהְי' סְמוּךְ כָּלֵל לְכוֹתְלֵי הַמִּבּוּי. דְּבַהֲרִיטְב"א שָׁם מְשֻׁמַע דְּבְּמְחִיצָה אַחַת מְהַנִּי
מְדֹאוּרִייתָא כְּמוֹ בְּכִלְאִים וְהִינּוּ אֵף שְׁלֹא סְמוּךְ לְשֶׁאֵר מְחִיצוֹת עִי"ש.

וְאַחַת לֹא וְנִקָּא רַק כְּשֵׁיז שְׁנֵי מְחִיצוֹת בְּמִבּוּי זֹו כְּנֶגֶד זֹו מְהַנִּי צוּה"פ בְּרוּחַ ג' וְד' דְּבְּרוּחַ
ד' מְהַנִּי אֵף לַחֵי וְקוֹרָה כְּשֵׁאִין הַמִּבּוּי רַחֵב מְעַשֵּׂר (דָּף וי"ו ע"ב). וְהו"ה צוּה"פ כְּשֶׁרַחֵב
מְעַשֵּׂר.

וְהַחֲלֵל שְׁבִינוּ לְכוֹתְלֵי הַמִּבּוּי יֵשׁ לְדוּן ע"ז מְדִין מִבּוּי שְׁנַפְרִץ בְּרֹאשׁוֹ שְׁלֹא בְּקֶרֶן זְנוּיֹוֹת
דְּהִינּוּ לֹא בְּאַלְכֶסוֹן שְׁכַתְּבוּ הַתּוֹס' (ד"ו ע"א) דְּאֲפִילוּ לְרַב הוּנָא אִין פּוֹסֵל פְּרִצָה דְּאַרְבָּעָה
טְפָחִים כ"א הוּי פְּרִצָתוֹ בְּעַשֵּׂר אַמּוֹת.

וְלִקְמֹן נְדַבֵּר בְּזָה אִי"ה בְּתִשְׁבָּה בַּפ"ע. וְנ"ל הֶרִיטְב"א ד"י ע"ב.

וּמִיְהוּ מְסַתְּבָרָא דְּכָל הִיכָא דְּאִיכָא צוּה"פ לֹא אֲתִי אֲוִירָא וּמְבִטְלָא לִי עכ"ל. י"ל דְּנִתְפַּוּן
לְזָה שְׁאִינוּ נְפֹסֵל מִחֲמַת שְׁהַפְּלִיגוּ מִן הַפּוֹתֵל: קִיצוֹר לְהַתּוֹס' וְהֶרֶשְׁב"א חָשׁוּב צוּה"פ

מחיצה ועומד גמור אף מארבע רוחות כמ"ש המ"מ בשמם וכן להרא"ש והטור במבוי וקצור.

והרמב"ם והריטב"א מהני צוה"פ רק ברוח ג' דמבוי. עכ"פ ברוח ג' דמבוי וה"ה ברביעי חשוב מחיצה ועומד לכ"ע ואף מבלי צד סמיכתו לקותלי המבוי.

לכן אינו נפסל ע"י שהפליגו ג"ט או יותר מפותלי המבוי: סימן מא א ועתה נעיין בשיעור האויר שבין הצוה"פ לקותלי המבוי בכמה אינו פוסל משום דין מבוי שנפרץ. גרסי' פ"ק [דעירובין] (נ"ה ה' סע"ב) אמר רב חנו בר רבא אמר רב מבוי שנפרץ מצדו (בכנותל ארכו ולא אצל ראשו אלא שיש ארבעה עומד מן הפתח עד הפרצה) בעשר מראשו (שהי' מבוי רחב כ' אמה וסתמו עשר אמות פדתנו והרחב מעשר אמות ימעט ונפרצה פרצה באותה סתימה) בארבעה וכתבו התוס' עשר אין פירושו בארבעה דעשר כשל מטה וארבעה כשל מעלה עכ"ל.

וכ"כ הריטב"א שם דפי' מצדו בעשר היינו שבעשר אמות אינו נפסל מפני שהוא חשוב פתח. ומ"ש מראשו בד' פי' שהוא אוסרה בד"ט.

דכל היכא דעשרה אמות הוי פרצה ה"ה ד"ט כמ"ש הש"ס (ד"ו) אלא לאו בעשר כו' אלמא פרצת מבוי בארבעה טפחים עכ"ד. מאי שנא מצדו בעשר דאמר פתחא הוא מראשו נמי פתחא הוא אמר רב הונא ברי' רב יהושע כגון שנפרץ בקרן זוויות.

דפתחא בקרן זוויות לא עבדי אינשי. ופי' בקרן זוויות היינו כדפרש"י (דצ"ד ריש ע"ב) גבי וכגון שנפרצה בקרן זוויות.

שתופסת בשתי רוחותיה דהיינו בקרן זוויות וכ"כ עוד רש"י לעיל (נ"ה ה' סע"א). ופי' לא עבדי אינשי פירש"י (דצ"ד) דלא אורחא הוא.

וכ' התוס' כאן מיהו אם עשאה כעין פתח במזוזות ומשקוף הוי שפיר פתח כדאמר לעיל (ד"ה סע"א) דפתח לה בקרן זוויות. וז"ל הריטב"א ופרקינן דלעולם בראשו ממש בעשר אם לא נפרץ במילואו.

והכא כגון דנפרץ בקרן זוויות. דפתחא בקרן זוויות לא עבדי אינשי.

עיקר הפירוש כמו שפירש"י ז"ל שהפרצה בקרן זוויות ממש שאוכלת שני ראשי הפתלים פותל מזרחי ודרומי או מזרחי וצפוני. וכההיא דאמרי' לעיל (נ"ה ה' סע"א) כגון דפתח לה בקרן זוויות שהוא על כרחנו כצורה זו.

ורב הונא אמר אחד זה ואחד זה בד"ט. וכ' הריטב"א פי' דבכל ענין הפרצה אוסרת בד"ט בין בצדו בין מראשו וכ' התוס' דמראשו היינו אם נפרץ בקרן זוויות אבל אם נפרץ מראשו בלא קרן זוויות לא הוי בארבעה דלא פליג רב הונא אדרב יהודה דאמר לקמן (נ"ה יו"ד ע"ב) מבוי שהוא רחב ט"ו אמות מרחיק שתי אמות ועושה פס שלשה אמות והשתא הוי פרצה שתי אמות ומצדו דהוי בארבעה היינו משום דקא ממעט בהילוכא.

אָבֵל כְּשֶׁהִפְרָצָה בְּרֵאשׁוֹ לֹא מִמַּעַט בְּהִלּוּכָא דְלֹא שְׂבָקֵי פִּיתְחָא רַבָּה וְעֵינֵי לִי בְּפִתְחָא זֹוטָא עַכ"ל. אָמְנָם הָרִיטְבָ"א שָׁם ד"י ע"ב כ' וּמִיָּהוּ אֶפְתִּי ק"ל אֲשַׁמְעֲתִין הָאִידָה הַכְּשָׁרְנוּ שְׁתֵּי אַמּוֹת שֶׁל פְּרָצָה שְׂרֵאשׁוֹ שֶׁל מְבוּי וְאֶפִּילוֹ בְּתַחֲלַת הַכְּשָׁר מְבוּי.

וְאִילוּ הָתָם אָמַר ר"ה דְּבִין בְּצִדּוֹ וּבִין בְּרֵאשׁוֹ בּוּד"ט וְאֵע"פ שֶׁהוּא בְּסוּף מְבוּי שְׂשֵׁאנִי יוֹתֵר בְּכָל מְקוֹם. וְלִיכָּא לְמִימַר דְּכִי אָמַרִי בְּאַרְבָּעָה הֵינְנוּ כְּשֶׁהֵן בְּקֶרֶן זְנוּיֹת דְּפִתְחָא בְּקֶרֶן זְנוּיֹת לֹא עֶבְדֵי אֵינְשֵׁי דְלֹא אֶתְמַר הֵהוּא טַעְמָא הָתָם אֵלֵּא לְמ"ד מִצְדוֹ בְּעֶשֶׂר כְּדֻמוּכָה הָתָם בְּהֶדְיָא.

וְהַנְּכוּן דְּהָאִי סוּגְיָא לְמֵאִי דְקַס"ד הַשְׁתָּא. כְּרַב חָנּוּן בַּר רַבָּא רִהֲטָא דְקַסְבַּר מִצְדוֹ בְּעֶשֶׂר וְכִי קָאָמַר מְרֵאשׁוֹ בְּאַרְבָּעָה כְּדִקְנִימָא בְּקֶרֶן זְנוּיֹת דְּפִתְחָא בְּקֶרֶן זְנוּיֹת לֹא עֶבְדֵי אֵינְשֵׁי.

וְא"ת וְהָא דְשַׁמְעֲתִין נְמִי בְּקֶרֶן זְנוּיֹת הוּא. הָא לִיתָא דְלֹא מִיקְרִי קֶרֶן זְנוּיֹת מִפְּנֵי שֶׁהִיא בְּפִיָּאָה.

אֵלֵּא כְּשֶׁהִיא בְּשְׁתֵּי קְצוֹת הַמְבוּי שְׂאוּכְלֵת מְשִׁתֵּי קֶרְנוֹת וְכַדְפֵּר ש"י ז"ל כו'. אָבֵל בְּתוּס' אָמְרוּ כִּי אֶפִּילוֹ רַב הוּנָא כְּשֶׁאָמַר אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה בְּאַרְבָּעָה לֹא אֵינְרִי בְּרֵאשׁוֹ אֵלֵּא בְּקֶרֶן זְנוּיֹת.

וְה"ק אֶחָד רֵאשׁוֹ בְּקֶרֶן זְנוּיֹת וְאֶחָד צִדּוֹ שֶׁלֹּא בְּקֶרֶן זְנוּיֹת אֵינָם אֵלֵּא בְּאַרְבָּעָה הָא בְּרֵאשׁוֹ שֶׁלֹּא בְּקֶרֶן זְנוּיֹת י"ל בְּעֶשֶׂר וְאֵינּוּ מְחַנּוּר דֵּא"כ כו'. וי"ל כו' עכ"ל.

וּמ"מ לְדִינָא אֵין נִפְקוּתָא בֵּין תּוּס' לְהֵרִיטְבָ"א דְהָא הָרִיטְבָ"א ד"ו ס"ב ס"ל דְּהִלְכְתָּא כְּרַב חָנּוּן בַּר רַבָּא מְשׁוּם דְּרַב הוּנָא בְּרִי' דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ (דָּף ה' ע"ב) ס"ל ג"כ כְּרַב חָנּוּן דְּפִרְצַת מְבוּי בְּעֶשֶׂר וְעוֹד פִּינּוּן לְשִׁיטְתוֹ רַב יְהוּדָה (ד"י ע"ב) דָּאָמַר מְרַחֵיק שְׁתֵּי אַמּוֹת ס"ל ג"כ לֹא כַר"ה כ"א כְּרַב חָנּוּן בַּר רַבָּא.

א"כ ה"ל רַב חָנּוּן וְרַב יְהוּדָה רַבִּים כְּנֶגֶד רַב הוּנָא. וּמַה"ט גַּם הָרֵא"ש ס' ז' שֶׁהִבִּיא פְּלוּגְתָּא דְּהַפּוּסְקִים דְּרַבִּינוּ מֵאִיר פְּסַק כְּרַב הוּנָא וְאֶבִי הַעֲזָרִי וְהַרְזִי"ה פְּסַקוּ כְּרַב חָנּוּן.

צ"ל דְּהַנְּפַקוּתָא הוּא רַק לְעַנְיָן מִצְדוֹ אָבֵל לְעַנְיָן מְרֵאשׁוֹ שֶׁלֹּא בְּקֶרֶן זְנוּיֹת ע"כ צ"ל לְרַבִּינוּ מֵאִיר ג"כ דְּפִרְצַתוֹ אֵינּוּ בּוּד"ט כ"א בְּיוֹתֵר מִעֶשֶׂר. שֶׁהָרִי הָרֵא"ש פְּסַק בְּפִשְׁטוֹת ס' י"ב הֵיא דְּרַב יְהוּדָה דְּמְבוּי שֶׁהוּא רַחֵב ט"ו אַמּוֹת מְרַחֵיק שְׁתֵּי אַמּוֹת וְעוֹשֶׂה פַס כו'.

וְעַכְצ"ל דְּרַבִּינוּ מֵאִיר ס"ל כְּהַתּוּס' דְּגַם לַר"ה הֵדִין אֶמֶת דְּלֹא בְּרֵאשׁוֹ אֵלֵּא כְּשֶׁנִּפְרַץ בְּקֶרֶן זְנוּיֹת. וְדַבְרֵי הַקִּיצוֹר פְּסַקֵי הָרֵא"ש צַע"ג שְׁבַסִּי ז' פְּסַק כְּרַבִּינוּ מֵאִיר וְכו' וְאֵם נִפְרַץ מְרֵאשׁוֹ פְּרָצְתוֹ בּוּד"ט.

וּבַסִּי י"ב כ' מְרַחֵיק ב' אַמּוֹת כו'. וְהֵם ב' הַפְּכִיִּים כְּדֻמוּכָה מֵהַתּוּסְפוֹת וְהֵרִיטְבָ"א וְהַל"ל וְאֵם נִפְרַץ מְרֵאשׁוֹ בְּקֶרֶן זְנוּיֹת.

וּבְמִרְדְּכֵי ר"פ בְּשֵׁם רַבִּינוּ מֵאִיר דְּפּוּסַק כַר"ה נִרְאָה דְּקָאִי רַק עַל מִצְדוֹ וְהִבִּיא ג"כ אַח"כ הֵיא דְּרַב יְהוּדָה. וְהָרִי"ף וְהַרְמַב"ם פִּי"ז הַכ"א פְּסַקוּ ג"כ הָא דְּרַב יְהוּדָה.

וְהַשְׁמִיטוּ פְּלוּגְתָּא דְּרַב חָנּוּן וְרַב הוּנָא. לְכַאוּרָה מְוַכְרַח דַּס"ל הִלְכְתָּא כְּרַב חָנּוּן.

אף הרי"ף פתב ואוקימנא הא דרבי אמי ורב אסי בדאית לי גידודי ונהו כר"ה. וי"ל דס"ל כר"ה וכפני התוס' דרב הונא לא פליג מראשו רק בקרן זויות.

אבל הרא"ש ססי' ז' ורי"ף הביא דברי רבי אמי ורב אסי ולא הביא דברי רב חנן בר רבא ודברי ר"ה דפליגי במילתא דר"א ור"א. מפלל דס"ל דפרצת מבוי בעשר אפילו כי ליכא גידודי.

וכ' הק"נ ש'הרא"ש לא גריס בהרי"ף האי ואוקימנא הא דרבי אמי כו' וכ"כ לשונו בססי' ד'. וכן מוכרח מלשון הרמב"ם פי"ז הי"ז שפסק הדין דר"א ור"א ולא הצריך גידודי קלל: קיצור.

התוס' ס"ל דאף לר"ה פרצת מבוי מראשו פשאינו בקרן זויות אינו פוסל אא"כ ביותר מעשר אמות והריטב"א ס"ל לר"ה פוסל מראשו בד"ט כמו מצדו. ומ"מ הריטב"א פוסק פרב חנן וכן ס"ל לרב יהודה (ד"י ע"ב).

וכ"פ ראב"ה ונהר"ה הובאו בהרא"ש סי' ז' והר"ר יונתן הובא ב"י סי' שס"ד פרב חנן. וגם מהרי"ף והרמב"ם נראה כן.

וגם רבינו מאיר שכתב הרא"ש דפוסק כר"ה ע"כ צ"ל דס"ל פהתוס' מדפסק ג"כ פרב יהודה: ב' והטור רסי' שס"ה פסק ואם נפרץ מראשו פרצתו בארבעה ותמה עליו הרב"י שלא חילק בין אם נפרץ בקרן זויות לשלא בקרן זויות.

פדמפליג בגמ'. וכן יש לתמוה על רי"ו שכתב בנתיב י"ב חלק ואם הפרצה היא בראש המבוי בפתחו כגון שהי' רחב פתח המבוי מעשרים אמה ובא לפתחו מעשר אמות ועושה פותל ברוחב פתח המבוי מעשרה.

ובאותו פותל נעשה פרצה כזו הפל מודים בעירובין שם שאם הפרצה יותר מד"ט שפוסלת המבוי. אבל נחלקו באותה שאמרתי למעלה שהוא מצדו של מבוי כו' עכ"ל ולא חילק בין אם היא בקרן זויות לאינה בקרן זויות.

(ואדרבה מלשון רי"ו ובאותו פותל נעשה פרצה משמע דמירי לא בקרן זויות. או שנאמר דמפרש בקרן זויות כמ"ש המגיד פי"ז הי"ז להרי"ף דהיינו מן הצד.

וכבר סתר הריטב"א פי' זה מהא דאמרי' סע"א כגון דפתח לה בקרן זויות דעל פרחנו הפי' שם שהיא בשתי רוחות. גם מ"ש רי"ו שאם הפרצה יותר מד"ט אין מדוקדק דארבעה טפחים הוא ביותר מארבעה טפחים כמ"ש התוס' דארבעה פשל מעלה כנ"ל).

ועוד יש לתמוה דמשמע דע"כ צ"ל דנפרץ מראשו שלא בקרן זויות אינו בארבע וכמ"ש שם (התוי"ט) [התוס'] (ד"ו) דאל"כ פליגי אדרב יהודה כו' ומאחר שרבינו ורי"ו פתבו הדין דרב יהודה האיד פתבו דפרצת מבוי מראשו בד"ט עכ"ל הרב"י.

והב"ח כ' לתרץ וז"ל ולפעד"נ דרבינו ס"ל דלמאי דמסקינן דרב חנן דאמר מצדו בעשר בדלא בקעי בה רבים תו לא איצטרף להאי שנינויא דאוקמא ר"ה ברי' דרב יהושע כגון שפפרץ בקרן זויות.

דשינויא דחיקא הוא. דא"כ קשה אדמפליג בין מצדו לראשו.

במראשו גופא ה"ל להפליג בין נפרץ בקרן ונויות לאינו נפרץ בקרן ונויות. אבל למסקנא ליפא הָכָא קונשׂא פֿלל דְּהָא דבנפרץ מצדו מתיר בעשׂר היינו בדלָא בקעי ביה רבים דנפרץ למקום מטונף ומקולקל בטיט ובפחתיים כמ"ש רש"י.

אבל בנפרץ מראשו דאין לשם קלקול דכיון שפני המבוי נכנסין ויוצאין בו לרה"ר תדיר אין ספק שהמקום נוח לעבור שם ובקעי ביה רבים דסתמא פה הוא בראשו אבל מצדו מסתמא לא בקעי ביה רבים.

להכי מפליג בין מצדו למראשו דמצדו דלא בקעי ביה רבים בעשׂר ומראשו דבקעי ביה רבים ארבעה ומה שתמה עוד הב"י ואמר דע"כ מראשו מארבעה מייירי בנפרץ בקרן ונויות דאל"כ פליגי אדרב יהודה כו' וכמ"ש לשם התוס' גלע"ד דשתי תשובות בדבר.

חזא דהתם בדרב יהודה ניתר בעומד מרובה והכא מייירי בשנפרץ לא נשאר עומד מרובה הלכך פרצתו בארבעה. ועוד דבדרב יהודה מתחלה הוא מתקן המבוי שיהא פה הכשירו ואינו נק' פרצה אבל הכא שהי' פותל בנוי בראשו ואח"כ נפרץ חמיר טפי ואינו מתיר אלא בארבעה אפילו לא נפרץ בקרן ונויות.

כ"ז נראה לפרש דעת רבינו כו' ודלָא כמ"ש התוס' עכ"ל הב"ח. והנה תשובתו הראשונה תמוה דהא רש"י פ"א גבי מראשו שהי' מבוי רחב כ' אמה וסתמו עשׂר אמות קדתינן והרחב מעשׂר אמות ימעט ונפרצה פרצה באותה סתימה עכ"ל.

וא"כ אם מייירי ג"כ שלא נשאר עומד מרובה א"כ אפילו למ"ד פרצתו בעשׂר פסול בפחות מכאן משום דכיון שאין עומד דהסתימה מרובה על הפרצה אתא אונרא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל לי' כמ"ש בגמ' (ד"י ע"ב).

(ומיהו ע"פ הירושלמי אפשר שאין זה קונשׂא. אבל לכאורה אינו פסברת הש"ס שלנו).

וא"א לומר דהב"ח יפרש דהטור אינו מפרש כפרש"י אלא מייירי שאין המבוי רחב מעשׂר אמות רק שמ"מ הי' סתום קרוב לחציו ובענין שהסתימה אינו עולה ללחי פגון שרחב יותר מעט מארבעה אמות.

והעמידו שם לחי. ואח"כ נפרץ מראשו בענין שאין עומד מרובה דלכן אינו נפסל משום דאתא אונרא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל לי'.

דמה בכך כיון שמ"מ אין המבוי רחב מעשׂר אמות. ומ"מ המבוי פסול משום שהלחי מופלג מהפנתל דא"כ אין הפיסול מצד הפרצה פלל כ"א מצד לחי שהפליגו מן הפנתל וזה אינו במשמע פלל.

דא"כ מהו שאמר מראשו נמי נימא פיתחא הלא עכ"ז הלחי מופלג מהפנתל. ועוד דהא יכולים להעמיד הלחי לצד פנתל השני של המבוי שבצד הפתח הגדול וא"כ תו אין שום טענה לפסול ועוד דרבינו ירוחם דס"ל פהטורמבאר בהדיא שהמבוי הי' רחב עשׂרים אמה פדלעיל.

וגם תשובתו השניה היא נגד והפך דברי הריטב"א שהבאתי לעיל שפכת דהא דרב יהודה חמור טפי מהא דרב הונא משום דהא דרב יהודה הוא בתחלת הכשור מבוי. משא"כ בהא

דָּרַב הוֹנָא שֶׁהוּא בְּסוּף מְבוּי ר"ל שְׁהִי פְּכָר מְבוּי פֶּשֶׁר וְנִפְרֵץ וּמְקִילִים בְּזָה יוֹתֵר מִבְּתַחֲלַת הַכְּשֶׁר הַמְּבוּי כַּמ"ש בַּגְמ' (ד"ה ע"א) הֵכָא סוּף מְבוּי הֵכָא תַּחֲלָתוּ מְבוּי.

וְהַזָּה הֵט"ז סק"א תִּירֵץ ג"כ עַל קְוִשְׁיוֹת הַרַב"י פְּתִירוֹץ הַב"ח מִמֶּשׁ מִשּׁוּם דְּבָקְעֵי בִי רַבִּים וְחִילָק בֵּין זֶה לְהָא דְּרַב יְהוּדָה פְּדָרְךָ תְּשׁוּבָתוֹ הַשְּׁנִי דַּהַב"ח. וּבְסִפְרָא חֲמֵד מִשָּׁה רַסִי שֵׁס"ה הַשִּׁיב ע"ז דְּהַסְבְּרָא נוֹתַנְתָּ לְהַפֵּךְ מִמֶּשׁ דְּכָל שְׂמִתְחַלָּה עֲשֵׂה פֶן דְּהֵינּוּ הָא דְּרַב יְהוּדָה גְּרַע טְפֵי דְּנִתְפֹּיֵן לְפִתְחָא זֹטָא מִתְחַלָּה.

מִשָּׂא"כ אִם נִפְרָצָה דְּאִין זֶה פֶּתַח רַק לְפִי שְׁעָה עַד שְׂיִתְקֵן. גַּם הָרִי (בְּדָף יו"ד ע"ב) פְּרִיף מְדַרְבֵּי אֲמִי וְרַב אֲסִי לְהָא דְּרַב יְהוּדָה.

וְלֹא תִירֵץ דְּכְשֶׁעוֹשֶׂה מִתְחַלָּה עֲדִיף טְפֵי וְלָכֵן אִין מְקוּם גַּם לְזָה עַכ"ל. וּכְבָר פְּתַבְתִּי פְּעִין זֶה בְּשֵׁם הַרִיטְבָ"א.

וְעוֹד רְאִיתִי בְּדַבְרֵי אַזְמוּר"ר נ"ע ס' שֵׁס"ג ס"מ בְּהַמְרָאָה מְקוּם. שְׁיֵשׁ לְסִתּוֹר סְכַרְתָּ הֵט"ז וְהַב"ח מְהָא דְּאִמְרֵינוּ (ד"ו ע"א) אֲמַבּוּי עֲקוּם אֶלְמָא פְּרָצַת מְבוּי בְּאַרְבַּעַה הָרִי דְּגַם זֶה שְׁעֲשֵׂה פֶן מִתְחַלָּה נִקְרָא פְּרָצַת הַמְּבוּי.

וְהַמ"א סק"ג תִּירֵץ דְּבַרֵי הַטּוֹר וְרִי"ו וְחִילָק בֵּין זֶה לְהָא דְּרַב יְהוּדָה בְּאַנְפֵן אַחַר דְּכְשֶׁנִּפְרֵץ מִרְאִשׁוֹ וְהַקּוֹרָה שֶׁע"ג הַמְּבוּי מְנוּחַת מְקַצָּה לְקַצָּה שְׁרִי אֲבָל פְּשִׁיחָא מְנוּחַת עַל הַפֶּס. וְאִין מְנוּחַת גַּם עַל גַּב הַפְּרָצָה אִז אִם יֵשׁ ד"ט בְּהַפְּרָצָה שְׁבִין הַפֶּס לְפִתּוּל אֲסוּר דְּבַעֲיָנוּ קוֹרָה ע"ג מְבוּי וְלִיכָּא.

וְזֵהוּ טַעַם דְּרִי"ו וְהַטּוֹר. וְהֵיכָא דְּרַב יְהוּדָה מִיִּירֵי שְׂמִתְנֹקֵן בְּלַחֵי בְּצַד הַבְּתִימִים.

פְּנ"ל לִיִּישֵׁב דַּעַת הַטּוֹר וְרִי"ו עַכ"ד. וְלְדַבְרֵי צְרִיף בְּהֵיכָא דְּרַב יְהוּדָה לְכַאוּרָה שְׁנֵי לְחִימִים כִּי מֵאַחַר שְׂצָרִיף לְחִי בְּצַד הַבְּתִימִים שְׂאֲצָל פֶּתַח הַמְּבוּי שֶׁל עֲשֵׂר אַמּוֹת דְּאִטּוּ יִצְיָבָא בְּאַרְעָא כו'.

וְזֵה אִינוּ בְּמִשְׁמַע מְכָל הַפּוֹסְקִים שְׁהַתּוֹס' כ' רַק וְצְרִיף ג"כ לְחִי מִשְׁמַע דְּדִי עַכ"פ בְּלַחֵי אַחַד וְגַם הַמ"א עֲצָמוּ בְּסִי שֵׁס"ג סק"ד לֹא הַצְרִיף רַק לְחִי אַחַד. וְצְרִיף לֹא מֵרַם שְׁפָאן כ' כֵּן רַק לִיִּישֵׁב דַּעַת הַטּוֹר וְרִי"ו וְלֹא קִי"ל כֵּן.

וְגַם בְּחִזְקֵי הַרִיטְבָ"א ד"י ע"ב מְבוֹנָר בְּהַדְיָא בְּהָא דְּרַב יְהוּדָה שְׂאִין לְחִי וְקוֹרָה בְּצַד הַפְּרָצָה דְּשִׁתִּי אַמּוֹת וְז"ל וַא"ת וּמֵאִי הָאִי דְּפִרְכֵינוּ דְּנִיחּוּשׁ לְפִתְחָא רַבָּה וְעִיִּילִי בְּפִתְחָא זֹטָא וּמָה בְּכָף כִּינּוּן שְׂשִׁתִּיהֶם בְּתַחֲלַת הַמְּבוּי וְקוֹרָה עַל גַּבִּיהֶן הָרִי הַמְּבוּי מְוַכְשֵׁר שְׁהָרִי יֵשׁ בְּשִׁתִּי אַמּוֹת שְׂעוֹר פֶּתַח י"ל שְׂאִילוּ הַנִּיחַ הַקּוֹרָה מְפִתּוּל לְכֹתֵל הַכִּי נָמִי.

אֲבָל מִיִּירֵי שְׁלֹא הַנִּיחַ קוֹרָה אֶלָּא מִן הַפֶּס שֶׁל שְׁלִשָּׁה אַמּוֹת וְנִשְׁתַּיְרוּ שְׁתֵּי אַמּוֹת אֵלּוּ בְּלֹא הַכְּשֶׁר וְקוֹרָה וְלֹא לְחִי וְכֵן פִּי הַרְאָב"ד ז"ל עַכ"ל. וְכֵן הַשִּׁיג הַחֲמֵד מִשָּׁה עַל הַמ"א דְּנִרְאָה מִהַסְוֵגֵי (דָּף יו"ד ע"ב) דְּכָל שְׁיֵשׁ עוֹמֵד מְרוּבָה עַל הַפְּרוּץ הֵינּוּ שְׁהַפֶּס הוּא שְׁלִשָּׁה אַמּוֹת עַד"מ וַא"כ הוּא עוֹמֵד מְרוּבָה עַל הַפְּרוּץ שֶׁהוּא שְׁתֵּי אַמּוֹת אִזִּי אִין צְרִיף לְהַנִּיחַ הַקּוֹרָה רַק עַל סוּף הָעוֹמֵד אֲצָל הַפֶּתַח.

וְר"ל מְסוּף שְׁלִשָּׁה שְׁלֵשׁ אַמּוֹת שֶׁל הַפֶּס לְצַד הַפִּתּוּל שֶׁל הַפֶּתַח הֶרְחַב עֲשֵׂר אַמּוֹת. וְכַמ"ש בְּשֵׁם הַרִיטְבָ"א וְכֵן הַשִּׁיג עֲלֵיו ג"כ הַתּוֹס' שֶׁם סק"ו.

וכינן שפן משמע דדברי התוס' והריטב"א הם עיקר נגד דברי הטור ורי"ו דגם מראשו אין פוסל פרצה כ"א ביותר מעשר אמות. וכן נראה מדברי הגאון אאזמו"ר ז"ל שהשמיט לגמרי בסי' שס"ה דין מבוי שנפרץ בראשו וסמוך לו עמ"ש בסי' שס"ג ס"מ הא דרב יהודה: קיצור.

הרב"י הקשה על הטור ורי"ו שפגמ' מוכרח דבנפרץ מראשו שלא בקרן נזירות אינו בארבע. והב"ח תירץ דלמסקנא אין חילוק פנין דבקעי בי' רבים.

וההיא דרב יהודה שהוא תחלת מבוי. וכן תירץ הט"ז.

ובהריטב"א משמע להפך דתחלת מבוי חמור טפי. וכ"כ החמד משה.

והמ"א כ' לתירץ דאין הפיסול רק משום דבועי קורה ע"ג מבוי וליכא והשיגו ע"ז ג"כ הח"מ והתו"ש. וכדבריהם מבואר בהריטב"א בההיא דרב יהודה ע"כ מפל הלין משמע העיקר כהתוס' והרב"י: ג מיהו עדיין יש לחקור אם מראשו שלא בקרן נזירות אינו פוסל בו ארבעה עד עשר אמות אפילו בקעי בי' רבים או רק בדלא בקעי בי' רבים פדין מצדו בעשר דבבקעי בי' רבים פוסל בד"ט כמבואר בש"ע סי' שס"ה ס"ב.

והנה מדברי הב"ח והט"ז מבואר דס"ל דכל בראשו נקרא בקעי בי' רבים כמ"ש הב"ח אין ספק שהמקום נוחה לעבנר שם ובקעי בי' רבים וכ"כ הט"ז דבראשו שהוא סמוך לפתח אין שם מקום מטונף כו' דבקעי בי' רבים.

וא"כ לשטתם מוכרח דבהא דרב יהודה שרי אף בבקעי בי' רבים. אלא שחילקו משום שמתחלה עשה כן עדיף טפי.

ונה אינו מעלה ארוכה דהא גבי מבוי עקום דפוסל משום דבקעי בי' רבים כמ"ש בגמ' (ד"ו סע"א) היינו אף שעשה כן מתחלה. אע"כ צריך לחלק בין פרצת מבוי בצדו שנהו דין מבוי עקום דפוסל בקעי בי' רבים להא דרב יהודה שאין פוסל בקעי בי' רבים להב"ח והט"ז משום דהנה בראשו.

וא"כ פנין דסוף סוף מוכרח לחלק בין מצדו ובין מראשו לענין בקעי בי' רבים א"כ י"ל שבראשו אין פוסל בקעי בי' רבים אף בפרצת מבוי וכן משמע דעת הפמ"א בתשו' סי' כ"ה אלא דיש לנטות דבריו דס"ל דלעולם לא חשוב בקעי בי' רבים משום דלא שבקי פיתחא רפה כו' ע"ש.

עכ"פ להפמ"א אינו פוסל בפרצת מבוי בראשו בקעי בי' רבים. אבל בספר חמד משה רסי' שס"ה כ' ליישב דברי הטור דנפרץ מראשו דינו כמו מצדו ונפסל בארבעה אי בקעי בי' רבים וביותר מעשר אי לא בקעי בי' רבים.

ומשמע מדבריו דס"ל שזהדין אמת גם להתוספות וסייעתם. ולפ"ז הא דרב יהודה מיקרי ע"כ בדלא בקעי בי' רבים.

אכן זהו דוחק. דהנה שם בגמ' מקשה וליחוש דילמא שבוק פתחא רפה (ובטיל תורת פתח מינן) ובטיל לחי המתקן בו ונמצא מבוי זה בלא תיקון) ועייל בפיתחא זוטא.

אמר רב אדא בר מתנא תזקה אין אדם מניח פתח גדול ונכנס בפתח קטן וכו' הריטב"א ז"ל ק"ל דמשמע דפתחא זוטא הוא דלא עיילי הא בפתחא דכונתה עיילי ואילו לעיל אמר רב חנן בר רבא שמבוי שגפרץ מראשו בעשר כל היכא דלא הוי בקרון זווית ולא תזישין דילמא שבק פתחא רבה ועיילי באידך והתם שוות הם שא"א לפתח מבוי שיהא בקרבו יותר מעשר.

וי"ל דשאני התם שכבר הורגלו בפתח הראשון לגמרי וגם הפתח החדש של הפרצה אינו מינשר כל כך וכדמוקי התם בדלא בקעי בי רבים. אבל הכא שהוא בתחלת הכשר מבוי ועדיין לא הורגלו משום פתח ובקעי בה רבים.

נדאי משום פתחא זוטא הוא דלא שבקי פתחא רבה הא משום פתחא דכונתה שבקי עכ"ל. והרי דבריו מבוארים דהא דרב יהודה בקעי בה רבים ואפ"ה שרי משום דלא שבקי פתחא רבה.

וניש לדחות דכונת הריטב"א היינו דאף שהמקום נקי ומינשר ונקרא בקעי בי רבים כמבואר בו פאן ודף נ"ו ע"א כדפרש"י אפ"ה הכא שרי פיון דלא שבקי פתחא רבה ועיילי בפיתחא זוטא ממילא לא יהי בקעי בה רבים אף שהמקום נקי.

משא"כ בגפרץ מצדו אם המקום נקי נקרא בקעי בי רבים. פי מסתמא ילכו שם לקצר דרפם.

וכמ"ש התוס' (ד"ו ע"א) ד"ה אחד זה. אבל אם רואים שבוקעים שם רבים אין ראיה להקל מהריטב"א.

פי י"ל שפמו שאע"פ שאמרו בגמ' תזקה אין אדם מניח פתח גדול ויוצא בפתח קטן עכ"ז אי שבקי פתחא רבה ועייל בפתחא זוטא בטל כל תיקון המבוי כמ"ש בהג"א. רק דמהסתם אמרי תזקה כו'.

ה"נ י"ל לעגן בקעי בי רבים. ומ"מ נלמוד מדברי הריטב"א אלו דליתגהו לדברי הב"ח והט"ז שפתבו דבראשו אם המקום נקי חשוב בקעי בי רבים.

וכ"ה ג"כ משמעות חמד משה. והריטב"א לכל הפחות ס"ל להפך דמסתמא לא בקעי בי רבים דלא שבקי פתחא רבה כו'.

וכן השיג הפמ"א על הט"ז וז"ל א"כ ה"נ אף שהוא במקום דרבים בוקעים שנה למקום שאין רבים בוקעים משום דלא שבקי פתחא רבה ועיילי בפתחא זוטא לעולם אין רבים בוקעים בהאי פתחא זוטא עכ"ל.

א"כ י"ל פוננת הפמ"א היינו ג"כ רק להתיר מהסתם אף שהמקום נקי ובקעי רבים באותו פתח המבוי אבל אי חזינו דבקעי בי רבים בהאי פתחא זוטא ממש י"ל שיודה ג"כ להחמיר. ומאי שנא מדרבי אמי ורב אסי (דאמרי לעיל ד"ה ע"א במבוי שגפרץ מצדו כלפי ראשו שלשה אינו מתיר ואע"ג דאין פרצה פחותה מעשר אמורת אוסרת במבוי.

קאסרי לי אינהו משום דילמא עיילי ונפקי בהווא פרצה שלשה. ובטיל קמא מפתח ובטיל תיקונו) התם קא ממעט בהילוכא (התם איכא למיחש להכי משום דהוא פרצה

קטנה מצדו של מבוי הוא וממעט בהילוכא אבל הכא בראש המבוי הוא ולא ממעט בהילוכא) והכא לא קא ממעט בהילוכא.

ולכאורה נ"ל לדקדק מזה דאפילו בקעי רבים בפתחא זוטא אם לא שבקי פתחא רבה שרבים בוקעים בזה ובזה אינו פוסל. דאל"כ למה לי להקשות דילמא שבקי פתחא רבה דמשמע ששבקוהו לגמרי ואינן בוקעים בי פלל.

עד שעי"ז בטיל תורת פתח מינינ' ואי איתא דבקעי בי ג"כ לא שינוי פלל לומר שביטל תורת פתח ממנו. א"ו משמע דהקושניא היא דילמא שבקי אותו ממש.

הרי אפילו לא יניחו אותו לגמרי רק שיהיו בוקעי בשניהם בשנה יש להקשות שיהיו המבוי פסול. דאע"ג דבכה"ג לא בטיל תורת פתח מפתח הגדול ולא בטיל הלחי שבו מ"מ הרי כיון שרבים בוקעים ג"כ בפתח הקטן ג"כ יהי אסור.

דקא ענין רבים בוקעים בו היינו אע"ג דבוקעים ג"כ בפתח הגדול וכמ"ש הב"ח והט"ז בפשיטות. ולא נחלקו עליהם רק דמהסתם לא מחזקינן כן אבל אפשר הוא שיהי' בוקעים רבים בזה ובזה וא"כ למה הוצרכו להקשות וניחוש דילמא שבקי כו' דמשמע שלא מצא אופן שיהי' פסול אא"כ שבקי לגמרי פתחא רבה.

נהלא יש למצוא שיפסול מקודם מדרגה זו. דהיינו אע"ג דלא שבקי אותו כ"א שבוקעים והולכים כאן וכאן.

ועוד דלמה הוצרכו לחדש פסול חדש שע"י דשבקי פיתחא רבה יתבטל מתורת פתח וביטול לחי המתקון בו. הלא אף אם אין בטל פלל לחי המתקון בו עכ"ז נפסל מצד פירצת מבוי בארבעה היכא דבקעי בי רבים כמו שהוא בנפרץ מצדו.

דאע"ג שע"י פירצה זו אף אם בקעי בי רבים אין מתבטל פלל פתח המבוי. כמ"ש רש"י להדניא (דף ה' ע"א) גבי אם יש שם פס ד' א"נ שבקי כו' לא בטלה תורת פתח כו' אפ"ה פוסל מצד בקיעת רבים בהפירצה.

א"כ כמ"כ בראשו י"ל כן. א"ו מזה משמע דבאמת אי לא שבקי פיתחא רבה שאז לא בטל הלחי שבו ויש תקון להמבוי אז פשר אע"ג דבקעי בי רבים בפיתחא זוטא.

ועוד דגם התירוץ הכא לא קא ממעט בהילוכא אינו מספיק רק לשלא ניהוש שמה יניחו פתח הגדול. אבל על שלא ילכו ג"כ רבים בפתח הקטן אינו מספיק פלל דהרי יש לחוש שפני שבפתח הגדול נוסעים בעגלות וסוסים ע"כ ההולכי רגל ילכו דוקא בפתח הקטן וא"כ גם בו יבקעו רבים.

ועוד דכתב בהידושי הריטב"א ב"ב ע"א גבי הא דאמר ר' יוחנן בירושלים אלמלא כו' דאתי רבים ומבטלי מחיצתא. ומ"מ לא אמר ר"י אלא בירושלים וכינצא בה דבקעי בה תדיר כו'.

אבל במבואות המפולשין לרה"ר שאין בקיעתן תדירה וסלול להדניא אע"פ שבוקעין בה לא מבטלי מחיצתא דפתחין כו' עכ"ל. ובקיעות רבים דהכא היינו רק ע"ד מבואות המפולשין כו'.

וא"כ מי לא יצנייר פשהמבוי מפולש לרה"ר גדול דשייף לומר שיהיו בוקעין, רבים בפתחא רבה ובפתחא זוטא ע"ד בקיעת רבים שבמבואות. א"ו דאף שרבים בוקעים בו שרי ע"י התיקון שבפתח הגדול פיון דלא שבקי פיתחא רבה: קיצור מהב"ח והט"ז דס"ל דכל בראשו נקרא בקעי בי רבים מוכח דההיא דמרחיק נשתי אמות ועושה פס אפילו בקעי בי רבים בהשתי אמות שרי ולפ"ז.

לדין גם במבוי שנפרץ מראשו מותר כה"ג וכ"ד הפמ"א. ובח"מ אסר אי בקעי בי רבים היינו שהמקום אינו מטונף וראוי להיות מעבר לרבים.

והפמ"א מתיר בזה וכן מוכח ומבואר מדברי הריטב"א. אכן אם אנו רואים דבקעי בי רבים ממש בהפרצה אין ראיה מהריטב"א להתיר.

מ"מ לכאורה יש ראיה מהגמרא ד"י ע"ב) דלא מצא איסור רק בשבקי פיתחא רבה. אבל אם רבים בוקעים בשניהם משמע דאין לפסול: ד והנה הריטב"א פתב וא"ת מאי האי דפרכינו דילמא שבקי פיתחא רבה כו' אבל מיירי שלא הניח קורה כו' הובא לשונו לעיל סוף אות ב'.

נראה מדבריו דאינו מפרש בהחשש דילמא שבקי פיתחא רבה כדפרש"י דא"כ בטיל לי לחי דפתחא רבה. דאם כן אפילו הניח הקורה מפותל לכותל לא מהני דנהי דהוכשר הפתחא זוטא ע"י הקורה שעליו הא פיון דבטיל לי פתחא רבה ובטיל הלחי שבו או הקורה א"כ נשאר פתח זה בלי תיקון ואנו נדאי בעינו תיקון בפתח כזה הרחב עשר אמות.

וקורה שע"ג השתי אמות לא מהני כלל לפתח זה. שהרי הוא חוץ לעשרה אמות הרבה. א"ו משמע לכאורה דמפרש דכיון דשבקי פיתחא רבה ועיילי בפתחא זוטא אינו בדין שיהי' הפתחא זוטא בלי תיקון דלחי או קורה. אע"ג דהפתחא רבה לא בטיל תיקונו.

והג"א בשם הא"ז פתבו ואי שביק פתחא רבה ועייל בפתחא זוטא בטל כל תיקון המבוי ואי עבדי צוה"פ לזוטא לא בטיל עכ"ל. ובס' תפארת שמואל סק"ט הגיה ואי עבדי צוה"פ לרבה לא בטיל עכ"פ מוכרח דלא ס"ל כהריטב"א דלהריטב"א אין צריך צוה"פ דוקא כ"א שיהי' קורה או לחי גם בפתחא זוטא.

משא"כ הג"א מא"ז ס"ל כפרש"י דהטעם משום דבטיל תיקון המבוי מהפתחא רבה ולא מהני אא"כ עשה שם צוה"פ כמו שהגיה התפארת שמואל שע"ז אין שייך שיבטל פתחו אף אי שבקי לי פיון דמתקן בצוה"פ דה"ל כמחיצה.

ולפמ"ש לפנינו בהג"א ואי עבדי צוה"פ לזוטא. י"ל דטעמ' משום דכיון שיש פאן שני פתחים ובין שניהם הוא יותר מעשר אמות אינו בדין שיהי' נותר ע"י לחי או קורה דלחי או קורה אינו מהני רק בעשר אמות.

והגם שהשתי אמות ניתרין ע"י עומד מרובה זהו בדלא שבקי פתחא רבה. אבל בדשבקי לי ועיילי בפתחא זוטא צריך תיקון כמו בפרצת מבוי מצדו אע"ג דעומד מרובה עכ"ז אי בקעי בי רבים פוסל וכיון דצריך ג"כ תיקון לא מהני לחי וקורה פיון בין שני הפתחים יש שנים עשר אמות.

ע"כ צָרִיף צוה"פ בזוטא. אַבְל סְבַרְת רש"י הוּא דְמַצֵּד הַפְתָּחָא זוטא עֲצָמוּ א"צ תִּיקוֹן פֶּלֶל.

אף אם הולכים ובוקעים בי' פִּינֵן דְאִיפֵא עוֹמֵד מְרוֹבָה. וְלֹא דְמִי לְפָרְצַת מְבוֹי מְצָדוֹ.
רק הַחֲשֵׁשׁ מְשׁוּם דְבִטְיִל לִי תִיקוֹן דְּפִתְחָא רַבָּה. וְלִפִּי דְבָרֵי הָרִיטְבָּ"א י"ל שְׂאִין מְוֹכְרַח הָרֵאָז' שְׁהִבְאִתִּי בָאוֹת שְׁלִפְנֵי זֶה דְאִין פּוֹסֵל בְּקִיעַת רַבִּים בְּהַפְרָצָה.
דְּהָא לְדִידִן' בְּאַמַּת הַטַּעַם מְשׁוּם דְּהַפְתָּחָא זוטא הוּא בְּלִי תִיקוֹן. מִיְהוּ עכ"ז ל"ל דִּילְמָא שְׁבָקִי כו' וְכַנ"ל.

וְהִנֵּה מְדַבְרֵי הַתּוֹס' (ד"ה ע"ב) ד"ה קל וְחֹמֶר נִרְאֶה ג"כ שְׁהַעֲיָקֵר כְּסִבְרַת רש"י דְאִמְרִינֵן שֵׁם אַבְל בְּמְבוֹי שְׁבָעָה נִיְתָר בְּעוֹמֵד מְרוֹבָה קל וְחֹמֶר מְחַצֵּר וְמָה חָצֵר שְׂאִינָה נִיְתָרַת בְּלַחֲזֵי וְקוֹרָה נִיְתָרַת בְּעוֹמֵד מְרוֹבָה מְבוֹי שְׁהוּא נִיְתָר בְּלַחֲזֵי וְקוֹרָה אִינוּ דִּין שְׁנִיְתָר בְּעוֹמֵד מְרוֹבָה וְכ' הַתּוֹס' שֵׁם וְאַמְחִיצָה רַבִּיעִית הוּא דְעֵבִיד קל וְחֹמֶר דְּלִיהֲנֵי עוֹמֵד מְרוֹבָה.
אַבְל שְׁיִוְעִיל עוֹמֵד מְרוֹבָה בְּכָל ד' מְחִיצוֹת לִיפֵא לְמִילָף דְדִיו לְבֹא מִן הַדִּין לְהִיּוֹת כְּנִדוֹן כְּמוֹ לְחֵי עכ"ל. וְרַב אֲשִׁי ג"כ ס"ל כֵּן.

אַלְמָא רוּחַ רַבִּיעִית דְּמְבוֹי לֹא דְמִי לְשַׁאֵר רוּחוֹת וְנִיְתָר בְּעוֹמֵד מְרוֹבָה לְכ"ע. וּמִש"ה נִדְאִי הַפְתָּחָא זוטא דְשִׁמִּי אֲמוֹת שְׁנִיְתָר בְּעוֹמֵד מְרוֹבָה א"צ שׁוּם תִּיקוֹן מְצָד עֲצָמוּ ע"כ הַנְּצָרָף רש"י לְפָרֵשׁ דְּהַחֲשֵׁשׁ רַק מְשׁוּם הַפְתָּחָא רַבָּה.

וּמְצָד ק"ו זֶה י"ל הַטַּעַם דְּנִפְרִץ מְרֵאָשׁוּ דְהִיָּינוּ בְּרוּחַ רַבִּיעִית אִין פְּרָצְתוֹ בְּעֶשֶׂר אֶפְיָלוּ בְּקַעֲי רַבִּים מְשׁוּם הַק"ו מְחַצֵּר שְׁבָחָצֵר אִין פּוֹסֵל בְּקַעֲי רַבִּים כְּדִאִיתָא בְּגַמ' (ד"ח סע"א).
וּא"כ י"ל מָה חָצֵר שְׂאִין נִיְתָר בְּלַחֲזֵי נִיְתָר בְּעוֹמֵד מְרוֹבָה אַע"ג דְּבְקַעֲי בִי רַבִּים ק"ו לְמְבוֹי בְּרוּחַ רַבִּיעִית שְׁנִיְתָר בְּלַחֲזֵי וְקוֹרָה שְׁנִיְתָר ג"כ בְּעוֹמֵד מְרוֹבָה אַע"ג דְּבְקַעֲי בִי רַבִּים.

אִף יֵשׁ לְדַחוֹת שְׁזָה הַדִּין אֲמַת נִדְאִי הִיכָא שְׁכָל פְּתַח הַמְבוֹי נִיְתָר בְּעוֹמֵד מְרוֹבָה דַּאֲע"ג דְּבְקַעֲי בִי רַבִּים שְׁרִי כְּמִבְנָאָר בְּגַמ' שֵׁם בְּעַנְיָן מְבוֹי שְׁבָעָה אוֹ שְׁמוֹנָה. אַבְל בְּמְבוֹי שְׁנִפְרִץ מְרֵאָשׁוּ י"ל דְּלִיפֵא ק"ו דְּמְבוֹי שְׁהוּא נִיְתָר בְּלַחֲזֵי אִינוּ דִּין כו' דְּהָא ס"ל לְהַג"א דְאִין הַפְרָצָה נִיְתָר בְּלַחֲזֵי.

כ"א צָרִיף צוה"פ. וּמ"מ י"ל דְשֵׁם רוּחַ רַבִּיעִית אֲחָד הוּא.

וְכִינֵן דַּעכ"פ בְּרוּחַ רַבִּיעִית מְהֲנֵי לְחֵי. הַדִּין גּוֹמֵן שְׁיִהֵי' מְהֲנֵי בְּהַפְרָצָה שְׁמֵרֵאָשׁוּ בְּרוּחַ רַבִּיעִית ג"כ עוֹמֵד מְרוֹבָה דְעַדִּיף טוֹבָא מְלַחֲזֵי: קִנְצוֹר לְפִי דְבָרֵי הָרִיטְבָּ"א שְׁמֵפְרֵשׁ וְעִיָּלִי בְּפִתְחָא זוטא וְצָרִיף הַפְתָּחָא זוטא תִּיקוֹן א"כ לִיפֵא רֵאָזָה דְאִין בְּקַעֲי רַבִּים פּוֹסֵל בְּהַפְרָצָה.
מִיְהוּ ז"א דַּא"כ ל"ל דִּילְמָא שְׁבָקִי פִתְחָא רַבָּה א"ו אף לְהָרִיטְבָּ"א דְנִקָא כְּשִׁשְׁבָקִי וְלֹא מְצָד בְּקִיעַת רַבִּים. הַג"א ס"ל כְּפֵרֵשׁ"י.

מְדַבְרֵי הַתּוֹס' (דף ה') נִרְאֶה כְּפֵרֵשׁ"י כָּאן. וּמְשֵׁם ג"כ קִצָּת רֵאָזָה דְבְקִיעַת רַבִּים אִין פּוֹסֵל בְּפִרְצָה שְׁמֵרֵאָשׁוּ.

ועכ"ז יש לדחות שאין משם ראיה: ה אף לכאורה יש להקשות עמ"ש דאע"ג דבקעי רבים אינו נפסל אא"כ שבקי פתחא רבה. דמדברי רש"י (דף ה' ע"א) יש להוכיח דענין שבקי פתחא רבה כו' הוא אע"ג דלא בקעי בי רבים.

והוא מ"ש רש"י בד"ה מתיר פרצה א"נ שבקי בני מבוי פתחא קמא ועיילי ונפקי בההוא פרצה משום דדרף קצרה היא להם אפ"ה לא בטלה תורת פתח וקורה מן הראשון כו'. ועיין מ"א סי' שס"ה סק"ב ועכצ"ל דמיירי בלא בקעי בה רבים דאל"כ אסור לכ"ע כמ"ש בגמ' (ד"ו ע"א).

וכן פי' הלבוש רסי' שס"ה נאפילו שבקי בני מבוי כו' והוא דלא בקעי בה בני רה"ר כו'. א"כ היכא דבקעי בה רבים לכאורה כ"ש דנק' שבקי פתחא רבה ועיילי בפתחא זוטא.

וא"כ בפרצה שמראשו דאסור בשבקי פתחא רבה ועיילי בפתחא זוטא. לכאורה כ"ש דנאסר בבקעי רבים בפתחא זוטא.

ונה הפך מה שפתבנו ויש לדחות דלאו הוה בהא תליא. דלעולם שבקי היינו שפל בני המבוי שבקי אותו פתח ונקנסים בפתח שמהצד.

ואעפ"כ פשאין בני רה"ר בקעי שם מצד שהמקום מקולקל לא נקרא בקעי רבים כן משמע בלבוש רסי' שס"ה וכן בהפך יוכל להיות בקעי רבים ועכ"ז לא נק' שבקי פתחא רבה פינן דבוקעים גם בהפתחא רבה ובתשו' מהרי"ט ססי' צ"ד כ' ולא נאסר בקעי בה רבים אלא משום דחיישינן דילמא שבקי פתחא רבה כו'.

ודבריו תמוהים דהא במבוי עקום דדינו כמפולש אף בעשר משום דבקעי בי רבים והתם בודאי לא שבקי פתחא רבה שהרבים עובר דרף פל פתחי המבוי. אלא ודאי שני ענינים הם: והנה לכאורה יש ראיה מהירושלמי פ"ק דעירובין ה"א דאין הפתחא זוטא שבראשו נפסל ע"י בקיעת רבים דאיתא שם תני רשב"ג אומר מבוי שיש לו שני פתחים (מצד אחד) גותן קורה באחד (מן הפתחים ומתיר פל המבוי גם החלק שפנגד הפתח השני) מהן ומתיר.

רבי אחא בשם ר' לוי אין הלכה פרשב"ג (דבעינן קורה ע"ג פל המבוי וליכא) א"ר בא והוא שהעמיד קנה ודוקרן (לצוה"פ בעינן שימתן קורה ע"ג פל המבוי). אבל אם עשה פס ארבעה טפחים הלכה פרשב"ג.

ונראה דהאי קנה ודוקרן היינו לאורף המבוי לחלק המבואות ועיין מזה בגמרא שחנו פ"ק דעירובין (דף יו"ד סע"א וע"ב) ותני כן מבוי שיש לו ארבעה פתחים גותן קורה באחד מהן ומתיר א"ר יוסי והוא שנתן על האמצעי כו' א"ר שמי תיפתר פרשב"ג (דהרף ברייתא פרשב"ג איתא ולכך מתיר פל הפתחים אבל לרבנן ליכא למשמע מיני' פלום נאפילו פס ארבעה אינו מתיר) ולית את שמע מינה פלום.

ותו גרסינן שם מבוי שנפרץ מצדו כלפי ראשו א"ר חייא ר' יוסי אם יש שם עומד ארבעה (מן הכותל סמוך לקורה) צריף קורה (אחרת להתיר הפרצה) נאי לא (שאין שם עומד ארבעה הרי הפרצה נכללת בפתח וא"צ קורה בפני עצמה) לא צריף.

מה בינו למבוי שיש לו שני פתחים (בין פרצה זו ופתח המבוי לבין שני פתחים במבוי אחת דאמרינן שרי לשניהם בקורה אחת כדאמרי' לעיל) אילו מבוי שיש לו שני פתחים שפא אינו נותן קורה על אחד מהן ומתיר.

אמר רב נחמן בר יעקב ומבוי שיש לו שני פתחים אין דרוך בני אדם ליפנס בפתח הזה (ולסבב לבא סביב בפתח אחר כיון שישניהם לרה"ר אחד) ברם הקא (אבל פאן שפפתח מצד אחר והפרצה מצד אחר דרוך בני אדם לילה דרוך מבוי מצד זה לצד אחר וה"ל מפולש) דרוך בני אדם ליפנס בפתח זה ולצאת בפרצה עכ"ל.

נדברי הירושלמי מטין כמ"ש התוספות (ד"י ע"ב) בד"ה עושה פס. וריצב"א פי' דהקא כו' לא יסבב לבא סביב הפס לפתח השני כו' ע"ש שהוא סברת הירושלמי ממש.

וכ"ד הריטב"א שם כהריצב"א עיין שם ד"ה עושה פס. ומשמע מהירושלמי דקי"ל פריש"ג דאל"כ מאי מקשה שפא אינו נותן קורה על אחד מהם.

וא"כ מוכח דאע"ג דבקעי בי רבים מהסתם גם בפתח השני לית לן בה. דהא רב נחמן לא אמר אלא שאין דרוך לסבב.

אבל נדאי בקעי בי רבים. מיהו לפי הגמרא שלנו י"ל שאין הדין כן דבחידושי הריטב"א ד"י רע"ב גבי עושה פס ארבעה אמות כתב ומניח את הקורה מפותל לכותל.

וכ"מ משאר פוסקים שכתבו שהם כשני מבואות. מ"מ היינו כיון שאין בפתח השני שום תיקון.

אבל היכא שפתח השני נותר בעומד מרובה על הפרוץ כמו בהא דרב יהודה שם דמרחיק נשתי אמות כו' א"צ שום תיקון אף דבקעי שם רבים. וה"ה כשהפתח הגדול נותר ע"י צוה"פ דהוי בעומד גמור ברוח שלישי דמבוי כמש"ל בתשובה שלפני זו אות ז.

ממילא הפתחא זוטא שאצלו נותר ע"י עומד דצוה"פ מרובה על הפרוץ. וא"צ שום תיקון אפילו בקעי בי רבים.

שלא לחלוק כל כך על הירושלמי דמתיר אפילו בשני פתחים שוים וכשהפתח האחד ניתקן רק ע"י קורה וע"ש דס"ל דאפילו כשניתקן בקורה חשוב כסתום ומתיר הפתח השני ע"י עומד מרובה על הפרוץ ע"ש גבי ותני כן מבוי שיש לו ד' פתחים כו'.

ואנן בדין י"ל כן כשהפתח הגדול ניתקן ע"י צוה"פ. ועוד דהא התפארת שמואל ס"ל דאפילו אי שבקי פתחא רבה ועיילי בפתחא זוטא עכ"ז כאשר הפתחא רבה יש לו צוה"פ שרי.

וכמש"ל הטעם אות ד. וס"ל דעי"ז ניתקן הפתחא זוטא ג"כ ע"י עומד מרובה על הפרוץ כנ"ל.

וממילא ה"ה אי בקעי בו רבים בהפתחא זוטא שרי מה"ט: קיצור. הגם שמדברי רש"י (דף ה' ע"א) מוכח דשייך ענין שבקי פתחא רבה ועיילי בפתחא זוטא ומ"מ אין בפתחא

זוטא בקיעת רבים עכ"ז יוכל להיות כמ"כ בהפך אע"ג דבקעי רבים בפתחא זוטא עכ"ז לא שבקי פתחא רבה.

ולכן אין מדברי רש"י סתירה למש"ל סוף אות גימל. מהירושלמי יש ראי' דפתחא זוטא שבראשו אין נפסל בבקיעת רבים וא"צ תיקון ואף דלא קי"ל פן מ"מ כשיש לה תיקון היינו ע"י עומד מרובה וה"ה ע"י צוה"פ שבפתח הגדול דחשיב בעומד אזי אין לחוש לבקיעת רבים שבפתחא זוטא: ונעוד דהנה צריך להבין עיקרא דדינא אמאי אסרו אף בנפרץ מצדו בארבעה טפחים אי בקעי בי רבים מאחר שהעומד של פותל המבוי היינו התצרות מרובה הרבה על פרוץ זה א"כ הרי פאן מחיצה גמורה.

והנה בפרק עושין פסין (דף כ"ב ע"א) נחלקו חכמים ורבי יהודה אם אתו רבים ומבטלי מחיצתא. ופסק הרמב"ם פי"ז דין ל"ג פתחמים דלא מבטלי וכ"פ עוד פרק הג"ל דין י"ד וכ' המגיד שם שכן עיקר נדעת הרי"ף והרא"ש פ"ק (ד"ו ע"ב) לפסוק כר' יוחנן דס"ל כר' יהודה דאתו רבים ומבטלי מחיצתא וכ"פ ריא"ז בש"ג שם והרב"י סי' שס"ד ס"ל פרי"ף והרא"ש.

והד"מ שם סק"א פתב שהעיקר פהרמב"ם שכ"ד המגיד והטור. וגם להרב"י הרי י"א דבקיעת רבים דרה"ר היינו ששים רבוא.

ואף שרבו החולקים ע"ז. מ"מ הרי פתב הריטב"א פרק עושין פסין שם דגם רבי יוחנן לא אמר אלא בירושלים וכינצא בה דבקעי בהם תמיד להדיא והדרה סלולה שם לרבים להשתמש לעבור שם תמיד.

אבל במבואות המפולשין לרה"ר שאין בקיעתו תדירה וסלול להדיא אע"פ שבוקעין בה לא מבטלין מחיצתא עכ"ל. והביא ראיה לזה מדאמרין (ד"ו ע"ב) דמבואות המפולשין לרה"ר מערבין לחנניה בדלת אחת אף שאינה ננעלת ולת"ק אפילו בצוה"פ ולא פליג עלה ר' יוחנן.

וא"כ קשה למה במבוי שנפרץ מצדו פוסל בד"ט אי בקעי בו רבים כיון שישאר מחיצה גמורה דעומד מרובה לא אתו רבים דמבוי ומבטלי מחיצתא. שזהו מוסכם מכל הפוסקים והנה באמת הפמ"א בתשו' ססי' כ"ה הביא דהרמב"ם פי"ז דין י"ז לא הזכיר אפילו בנפרץ מן הצד האי חילוקא דרבים בוקעים בו.

והביא לו ראי' מהא דרב הונא ברי' דרב יהושע (דף ה' ע"ב) דגליף דמבוי ניתר בעומד מרובה ק"ו מחצר ופריף מה לחצר שכן פרצתו בעשר. תאמר במבוי שפרצתו בארבעה.

ומשני קסבר ר"ה בדר"י מבוי גמי פרצתו בעשר ואי איתא הא דמתיר פרצתו בעשר דוקא היכא דלא בקעי בה רבים אבל אי בקעיה רבים פרצתו בארבעה אפתי תקשי דמה לחצר שכן פרצתו בעשר אפילו אם בקעי בה רבים כמ"ש הרמב"ם פי"ז דין ח' דחצר שרבים בוקעין בו ונכנסין בזו ויוצאין בזו הני רה"י גמורה וכ"פ הרי"ף עכ"ל.

וע"ש בפמ"א שפירש גם דעת הרי"ף פן ומתורץ בזה מה שהר"ר הונתן הניח בצ"ע על דברי הרי"ף. שלא הביא הא חילוקא דבקעי בה רבים.

אף קשה ע"ז דהא בגמרא מדמה פרצת מבוי בארבעה דבקעי בי רביים לדין מבוי עקום דג"כ הוי פפרצת מבוי מצדו כמ"ש הריטבא ד"ו ד"ה במאי עסקינן וז"ל דהא ה"א פשתעינן בפרצה זו יפה תמצא פל אחד מן המבואות פאילו נפרץ בצדו וכשתסתום הפרצה תבין ותמצא פו.

וכינן דרב ס"ל תורתו כמפולש שעושה פלוש זה פפרצה אלמא אין פרצת מבוי בעשר קשוב פתח אלא פפרצה וכינן דעשר עושה פרצה ה"ה לארבעה טפחים פדפרישית לעיל עכ"ל ואף שתיירן הש"ס דשאני התם דבקעי בו רביים מ"מ מוכח מזה דפרצת מבוי מצדו בארבעה היכא דבקעי בי רביים.

וכ' הריטב"א שם דה"ה אפילו לשמואל דאמר תורתו כסתום לפירוש רבו דרש"י דמצריך לחי בעקמומיתו מוכח ג"כ דפרצת מבוי מצדו היכא דבקעי בו רביים צריך לחי עכ"פ. מיהו לפרש"י עצמו בהא דשמואל דתורתו כסתום וא"צ בעקמומיתו פלום.

משמע מהריטב"א דלפ"ז אין ראיה. אף עכ"פ קי"ל פרב.

ואפשר שלפי הסוגיא (דף ה' ע"ב) אינו דומה נפרץ מצדו למבוי עקום אף שהריטב"א פתב דמבוי עקום דומה ממש לנפרץ מצדו פדלעיל. באמת יש לחלק פיןן במבוי עקום הפרצה מצדו בסוף המבוי ממש ולא נשתייר פלל עומד עד ראש שפנגדו של מבוי השני ע"כ דומה קצת לנפרץ במלואו.

גם דומה למבוי שנפרץ מצדו פלפי ראשו ולא נשתייר פס ד'. או דומה למ"ש (ד"ח ע"א) אבל פלה לצדי רחבה ופירש"י מחזי כמפולש.

מיהו גבי מבוי העשוי פנדל (ד"ח ע"ב) הרי פרצתו של המבוי גדול למבואות הקטנים הוא באמצעיתו דהמבוי גדול ולא בסופו. ואעפ"כ תורתו כמפולש.

ויש ליישב דאע"ג שלגבי הגדול באמצעיתו לגבי המבואות קטנים הוא בסופן. ועיין בירושלמי.

וכדי לעשות פל הרשות כא'. אמנם באמת הרי הרב"י דחה דעת הרמב"ם מהלכה וכן קי"ל דפרצת מבוי מצדו בארבעה היכא דבקעי בי רביים.

והנה האבן העוזר מוכיח מסוגיא (דף ה' ע"ב) להפך מן הקצה מדברי הפמ"א. אלא דבחצר נמי פוסל בקעי בי רביים.

ולא פהט"ז ומ"א. ובאמת הרי הגמרא פ"ב (דכ"ב ע"ב) אמרינן איתביה חצר שהרביים כו' רה"י לשבת כו' לעולם רבנן הרי מוכח דלר' יהודה בקיעת רביים מבטלת המחיצה בחצר ג"כ כמו ברה"ר.

וכינן דפסקו הרי"ף והרא"ש כר' יוחנן דס"ל כר' יהודה א"כ גבי חצר נמי יש לפסוק פו. ואין לתרץ משום פיןן בחצר נשאר שתי מחיצות צפון ודרום עד"מ בלי פרצה לגמרי ובהא לר"י ג"כ לא אתו רביים ומבטלי מחיצתא כמ"ש התוס' שם ד"ה אלא לאו ועמוד א' ד"ה חזיבין דהא הריטב"א פי' דרבי יוחנן פליג בהא ארבי יהודה וקי"ל כר' יוחנן מדירושלים הוי רה"ר אף שנשאר שתי מחיצות בלי שום פרצה.

וכן שאר רה"ר אף שיש לו שתי מחיצות גמורות בעיני דלתות ננעלות בשלישית וברביעית ולא פהתוס' ד"ה חגיבין. וכינן שפן לפ"ז אף ברחצת הדין פנ.

ותמיה על הפוסקים האחרונים שהביאו ראי' מדברי הרמב"ם דרחצת שחרבים בוקעים הנה רה"י גמורה כמבואר בהט"ז סי' שס"ה סק"ג דמהו הרצ"י מהרמב"ם הלא הרמב"ם לשטתו דס"ל הלכה פתקים דאפילו לענין רה"ר לא אתו רבים ומבטלי מחיצתא פדלעיל.

ואפשר מש"ה אזיל לשטתו דגם פרחצת מבוי מצדו אינו פוסל בקעי רבים ולכן ס"ל גם ברחצת אבל להפוסקי' דהלכה כר"י י"ל גם ברחצת הדין פנ. פדמוכח בהדיא (דכ"ב ע"ב) פנ"ל.

ולפ"ז אתי שפיר בפשיטות דבקיעת רבים פוסל בפרחצת מבוי מצדו. וליישוב דעת הט"ז ומ"א נראה משום דבגמרא (דף ח' סע"א) מבואר לכ"ע אין פוסל בקיעת רבים ברחצת.

הרי מוכח דברחצת לא קי"ל כר' יוחנן ורבי יהודה. ולכאורה י"ל הטעם משום דאמרין שם (דכ"ב סע"ב) יהושע כו' מסרה ליחיד.

אלמא היכא דהנה של יחיד ממש אין בקיעת הרבים פוסלת. ומשום שכתב הריטב"א כינון שהיכולת בידו לסתום א"כ גבי חצר שה"ז פשל יחיד לכן לעולם הני רה"י.

אף התוס' שם כ' להפך ע"ש. ע"כ צ"ל כמש"ל בשם הריטב"א שהכריח דאפי' לרבי יוחנן דוקא בקיעת רבים תדיר ולא ע"ד בקיעת רבים במבואות כו' פנ"ל.

וכ"ש ברחצת. ע"כ בכה"ג לא מבטלי מחיצתא ברחצת.

ועוד דכל הא דאתו רבים ומבטלי מחיצתא לר"י ור' יוחנן זהו פשרוהו דה"ה ט"ז אמה כמו ברה"ר. ולר"י בי"ג אמה ושליש גבי פסי ביראות.

משא"כ בעשר אמות י"ל לכ"ע לא מבטלי מחיצתא. ורחצת שחרבים בוקעים כו' מירי שהפתח רק עשר אמות כדפרש"י ז"ל (ד"ח סע"א).

מש"ה לכ"ע הני רה"י לשבת ועיין בתוס' (ד"ו ע"ב ודף כ"ב ע"א) ובהריטב"א שם ושם. וא"כ חזר הקושניא לדוקתא מדוע פרחצת מבוי מצדו בד' טפחים אי בקעי בי' רבים: קיצור: תקירה בהטעם דפרצה בצדו בד"ט בבקעי רבים אף שיש מחיצה גמורה דעומד מרובה ולכ"ע לא אתו בקיעת רבים דמבואות ומבטלי מחיצתא.

ואף לר' יוחנן פדמוכח (ד"ו ע"ב). ובאמת הפמ"א הוכיח מרב הונא בדר"י (ד"ה ע"ב) דס"ל דאין פוסל בקיעת רבים ושפן דעת הרמב"ם וקרי"ף.

אף א"א לומר פן מדין מבוי עקום דתורתו כמפולש וצריף לדחוק ולחלק. והאה"ע"ו הוכיח מר"ה בדר"י להפך דאף ברחצת פוסל בקיעת רבים.

וכ"מ מהגמ' (דכ"ב ע"ב) דלר' יהודה ור' יוחנן הדין פנ. אף יש לדחות משני טעמים חדא דדוקא בבקיעת רבים תדיר כמו ברה"ר מירי שם.

משא"כ בקיעת רבים ע"ד מבואות פנ"ל. ועוד דשם מירי ברוחב ט"ז אמה או י"ג ושליש עכ"פ משא"כ בפרצה עשר.

ולכן חזר הקושניא למקומה מ"ט פוסל ב"ר במבוי בד"ט: ז וליישוב זה צ"ל עפמ"ש התוספות (ד"ה ע"ב) בד"ה תאמר במבוי דהיא הנותנת דבשביל ששבוי ניתר אפילו בלחי משהו הווי פרצתו בד"ט כו'.

משא"כ בקוצר דלא התרתו אלא בעומד מרובה שרי עד עשר. ולמסקנא היינו בבקעי רבים בפרצה דמבוי בד"ט.

וע"כ נראה דחומרא זו בפרצת מבוי יותר מפרצת קוצר הוא דוקא בשני פותלי אורח המבוי שבהם הוא שהחמירו דאפילו עומד מרובה לא יהי מהני. וצריכה הפרצה תיקון כדין מבוי עקום.

ועיין בדברי אאזמו"ר סי' שס"ה ססעי' א'. אבל כשנפרץ בראשו היינו ברוח שלישי או רביעי מקום שבלא"ה בוקעים שם רבים כיון ששם ברוחות הים הקילו יותר טובא מבקוצר דאפילו לחי מהני.

א"כ אין להחמיר שם בנפרץ יותר מבקוצר עכ"פ. ומהני להפרצה שם מאי דמהני בקוצר בכל הרוחות היינו עומד מרובה אע"ג דבקעי שם רבים.

ומדע דהא התוס' שם ר"ל סבא זו כיון דאקילו בה חד קולא אקילו בהו קולא אחריתי אלא דאח"כ דחו זה. וי"ל דדחוי' זו הוא רק על שתי רוחות פותלי אורח המבוי ששם אין להקל כ"א להחמיר יותר.

אבל ברוח ד' דמבוי שהקילו בי' טובא שפיר י"ל שאין להחמיר בו עכ"פ ביותר מבקוצר. מה גם דבקיעת רבים שמבטלים מחיצה דעומד מרובה זהו כעין דברי רבי יהודה ורבי יוחנן וחומרא זו שיהי' יותר בשתי מחיצות דאורח המבוי דר"י ס"ל דשתי מחיצות הם דאורייתא וכששתי מחיצות אלו הם שלמות לא פסל לר"י בקיעת רבים כלל.

לכן אין להחמיר כ"כ עכ"פ בפרצה דארבעה טפחים בראשו כשיש עומד מרובה. ועוד ראיה דע"כ חמור בצדו מבראשו דהנה גבי מבוי עקום דאיתא בטוש"ע סי' שס"ד ס"ג או צוה"פ בכל אהד משני ראשיו ולחי או קורה באמצע.

והוא מדברי הרא"ש פ"ק רס"י נ"ו. וכ"מ מהריטב"א שם וז"ל וכשתאמר לרב למה עושין צורת פתח בעקמומית ואין עושין אותו באחד מראשיו י"ל מפני שיהא אותו צוה"פ שעושין שם משמש לשתי המבואות ויראו אותו כי הפתח ההוא משמש לכאן ולכאן.

ואם אהה עושה צורת פתח באחד מראשיו כי אין זה הראש שבו צורת פתח חשוב ראשו של שני כלל עכ"ל. ור"ל שא"כ לא הוכשר המבוי השני וצריף לעשות בו ג"כ צוה"פ.

ולכן כ' רש"י ז"ל ובעקמומיתו צריף צוה"פ וכ"כ רי"ו. וקשה ע"ז מדוע צריף לחי בעקמומית כששני ראשיו נתקנו בצוה"פ מאי שנא מבוי המפולש דסגי לי' בצוה"פ מצד אחד ולחי או קורה מצד השני.

וה"נ הרי כל מבוי משני מבואות אלו יש לו בצד א' צוה"פ ובצד השני הוא סתום רק דה"ל כנפרץ מצדו. וא"כ לא יהא אלא דפרצה זו היא תורתו כמפולש וצריף לחי.

הרי פאן יש מצדו עומד מרובה על הפרוץ ועומד מרובה הוי מחיצה גמורה מדאורייתא ועדיף טובא מלחי וא"כ אף דבקעי שם רבים מה בקה הרי במבוי המפולש סגי לי בלחי מצד השני אע"ג דבקעי שם רבים.

וכן יהי סגי הכא בעומד מרובה דעדיף מלחי. אע"כ צ"ל דבשתי מחיצות פותלי אנהו המבוי הקמירו טובא יותר מברוח ד' דמבוי מקום העשוי להילוף ושם הוא דאין פוסל בקיעת רבים אפילו נגד לחי לבד והכא גבי צידי המבוי מלבד עומד מרובה בעינן ג"כ לחי.

וא"כ בפתחא זוטא שפראשו י"ל דלא איכפת לן פלל בבקיעת רבים וסגי בעומד מרובה לבד בפשט דברי רב יהודה (דף י' ע"ב). וכמו בחצר: ועוד יש להקל בזה ע"פ דברי הפמ"א שהבאתי לעיל אות ג' דס"ל דבפרצה שפראשו לא חשוב בקעי בי' רבים פלל משום דלא שבקי פתחא רבה כו' פנ"ל.

וכ"כ שם עוד אבל מראשו אפילו בקעי בה רבים פיון דמראשו הוא מ"מ הוי כמו שאין בוקעין בה רבים משום דלא שבקי פתחא רבה וכו'. וא"כ אין בוקעין בו רבים מיקרי וכו'.

דלעולם הוי רבים בוקעים בו משום דלא שבקי עכ"ל. ויש להוסיף על דבריו דהא מקור האיסור בבקעי רבים בפרצת מבוי נובע מדין מבוי עקום ושם בהעקמומית בוקעים ועוברים כל העוברים ממבוי זה למבוי השני.

ובכה"ג הוא דנק' בקעי בי' רבים וכמ"כ בנפרץ מצדו כל העוברים ממבוי זה לאותו מקום שהפרצה לשם עוברים דרוך פרצה שהיא לקצר דרפם. משא"כ במבוי שנפרץ מראשו הרי רבים הנכנסים דרוך פתח הגדול שבו הצוה"פ ובהצדדים עוברים פחותים מזה בנדאי.

א"כ אין זה דומה פלל לבקעי בי' רבים דמבוי עקום: קיצור הא דמבוי פוסל בקעי רבים יותר מבחצר הוא משום שניתר אפילו בלחי משהו לכן הקמירו בו בזה. ויש לומר דהחומר אינו ברוח רביעי דמבוי שבו הקילו בלחי.

ועוד ראי' ממבוי עקום דע"כ נפרץ מצדו חמיר טפי מדין ראשו ברוח ד'. ועוד יש להקל דהכא לא חשיב בקעי רבים פלל פיון דיש ג"כ פתחא רבה ולא שבקי פתחא רבה כמ"ש בתשו' פנים מאירות חלק ראשון סי' כ"ה: ח מיהו כ"ז אם הצוה"פ מופלג משני צדדי הפותל רק ברוח אחד דמבוי דהיינו רוח ד' דמבוי.

אבל ברוח השלישי הצוה"פ סמוך למבוי תוף ארבעה טפחים אף שאינו תוף ג"ט דלגבי צוה"פ א"צ לבוד. ורק מדין נפרץ מראשו ופחות מד"ט לאו פרצה היא.

וכיון שהפרצות רק ברוח רביעי דמבוי פיון שבו הקילו ע"כ אין להחמיר בו יותר מבחצר עכ"פ פנ"ל. אבל אם הצוה"פ מופלג גם כן ברוח שלישי דמבוי אפילו רק בצד אחד י"ל דשם יש להחמיר כמו בשתי רוחות דאנהו המבוי דלא מהני שם עומד מרובה אם בקעי שם רבים.

מיהו בלא בקעי שם רבים הרי גם בנפרץ מצדו קי"ל דאינו פוסל אא"כ בנתר מעשרה אמות וה"ה ברוח שלישי דמבוי נותר הפרצה בכה"ג ע"י עומד מרובה וה"ה ע"י צוה"פ דה"ל פעומד ואין לומר פינון דילפינון רוח ג' דמבוי משתי רוחות והרי שם לא מהני עומד מרובה כ"א עומד גמור.

ולא צו"פ לפ"ד הרמב"ם והריטב"א. אף פינון לדעת התוספות והרשב"א מהני וכו' לדעת הרא"ש והטוש"ע סי' שס"ב סע"י כמ"ש לעיל בתשובה שלפני זאת אות זיי"ן.

כ"א לדעת הרמב"ם לא מהני רק ברוח שלישי דמבוי ע"ז י"ל פינון עכ"פ ברוח שלישי דמבוי חשוב צוה"פ עומד גמור גם להרמב"ם א"כ אם נשאר פרצה חוץ לצוה"פ ולא בקעי רבים שם אין לפסול כמו בנפרץ מצדו בעומד גמור.

דקא הקא ברוח שלישי הנה צוה"פ פעומד גמור בשתי רוחות. דאין להחמיר דגם הקא בעינו עומד גמור ממש פינון דילפינון משתי הרוחות ושם לא מהני כ"א עומד גמור ע"כ י"ל דיו לבא מן הדין להיות כנדון.

דכנלי האי אין להחמיר פינון דלהתוס' והרשב"א והרא"ש וטוש"ע חשוב באמת צוה"פ עומד גמור גם בשתי הרוחות מבחצר ובמבוי. ע"כ בלא בקעי רבים שם אין להחמיר.

אבל בבקעי רבים לכאורה אין [להתיר] כ"א ע"פ סברת הפמ"א דלעיל דמראשו לעולם לא חשוב בקעי רבים משום דלא שבקי פתחא רבה כו'. אף ע"ז לבד אין לסמוך להקל רק ברוח רביעי משום שיש לצרף הסברא דשם לא פסיל בקעי רבים כדלעיל.

משא"כ ברוח שלישי דמבוי. ולכאורה הנה נראה לצדד ע"פ מ"ש לעיל דמה שהחמירו במבוי יותר מבחצר לענין בקעי בה רבים זהו מפני שהקילו בו שניתר בלחי וקורה והבאתי פן מן התוספות (ד"ה ע"ב).

וא"כ י"ל במבואות שלנו שאנו נוהגין לעשות להן צוה"פ. א"כ אין מקילין עכשיו במבוי פלל יותר מבחצר.

לכך י"ל דאין להחמיר בו ג"כ יותר מבחצר לענין בקעי בו רבים. אף יש סתירה לזה מדין מבוי עקום שנת' לעיל אות זיי"ן דאף שעשו צוה"פ בשני ראשי המבוי עכ"ז צריך לחי בעקמומיתו.

נהרי העקמומית נידון כפרצת מבוי בצדו. הרי החמירו בו יותר מבחצר אף שתיקנוהו בצוה"פ.

מיהו פינון שהרבה פוסקים חולקים ע"ז אף אם ראשי המבוי ניתקן בצוה"פ מצד אחד ולחי או קורה מצד השני ס"ל שא"צ תיקון פלל בהעקמומית כמ"ש הב"י סי' שס"ד. וכ"ד תשו' הר"ן סי' ע"ב א"כ אף דלא קי"ל פן אפשר מ"מ בששני הראשים נתקנים בצוה"פ אין לדחות דבריהם.

פינון שיש טעם בדבר. אלא שהטוש"ע פסקו להפך.

וצ"ל הטעם משום דלא פלוג במבוי כמ"ש המ"א סי' שס"ג ס"ק כ"ה. אבל הרי בתשו' מ"ב סי' צ"ב הביא שאין עושין תיקון בעקמומית אלא שחלק ע"ז.

ומדברי המ"א סי' שס"ג סעי' כ"ו ס"ק כ"ז נראה דנתן טעם להמנהג וכ"כ אאזמו"ר סי' שס"ד סעיף ט'. וכ"ד האל"י רבא סי' שס"ד ולפ"ז פ"ן דאין העקמומית צריף תיקון אע"ג דבקעי ב"י רבים א"כ ה"ה פ"צת מבוי מצדו וכ"ש בראשו מהצד.

אף פ"ן שטעמו של המ"א דהעקמומית א"צ תיקון הוא מפני שאינו קרוב לרה"ר והפ"צת שבראשו קרובה לרה"ר. א"כ צריכה תיקון ועו"ל דמבואות די"ן בתים ונחצרות פתוחים לתוכן ממש ואין להם שום קולא משאר מבוי.

דאף אם התצר אין בה רק בית אחד מ"מ פ"ן שיש בהבית פמה חדרים י"ל שהן פשני בתים הפתוחים לתצר כמ"ש המרדכי ס"פ הדר ד"ה רב לא תני פתוחות כו' ונראה לר"מ דאע"ג דקי"ל בהא פ"ב כו' שיהו בתים כו' מ"מ במאי דס"ל דהיכא דפתיחי להדדי כו' ע"ש.

ובמרדכי פ"ק סס"י תפ"א והיכא דליכא בתים כו' ע"ש: קיצור אם הצוה"פ מן פלג מפותל המבוי גם ברוח שלישי דמבוי ד"ט אין להקל אא"כ לא בקעי רבים שם. ולכאורה יש לצדד פ"ן ששני ראשי המבוי נתקנין בצוה"פ בצירוף האומרים שמבואות יש להם דין תצר.

מיהו לפי האמת מבואות שלנו י"ל חשוב בתים ונחצרות פתוחים לתוכו ע"כ אין להקל: ט והנה לכאורה סגי לתקן שם ע"י לחי וכ"כ המקור חיים אף שבדברי אאזמו"ר סי' שס"ה סעי' א' בנפרץ מצדו בד"ט אם רבים בוקעים בו כ' צריף לתקנה בצוה"פ פ"ן פ"ן מבוי מן פולש שהרי מבוי זה מן פולש הוא מפתח זה לפתח הגדול שבו הלחי או הקורה עכ"ל וכ"כ בתשו' הר"ן סי' ע"ב.

וילענן אותה פ"צת שאמרת כו' הרי נעשה פ"צת זו כמבוי עקום ולפיכך צריכה פ"צת זו צורת פתח כו' עכ"ל. הובאה ב"י סי' שס"ד.

אף באמת אם דינה כמבוי עקום הרי כמבוי עקום די ג"כ בלחי בעקמומיתו אם ב' צדדי המבואות נתקנו בצוה"פ לכן צ"ל דאאזמו"ר נ"ע לא הצריף צוה"פ רק משום דמייירי שהמבוי נתקן בלחי פ"דמסיים שבו הלחי או הקורה וגם תשו' הר"ן מייירי שהמבוי הגדול נתקן באחד משני ראשיו בלחי.

ולא בצוה"פ לכה פ"ן שהפ"צת חשיבא כמבוי עקום א"כ בהצטרף הפ"צת לאותו צד מבוי שנתקן בלחי ה"ל כמבוי מן פולש שנתקן בשני צדדיו בלחי לבד אבל אילו תקנו שני ראשי המבוי בצוה"פ י"ל דאין חשש פ"שהפ"צת נתקן בלחי.

אף הריטב"א ד"ו ע"א סד"ה מבוי שגפרץ פ"תב ונ"ל וכל שהיא ג"דון פ"פ"צת בין ב"יתר מעשר הן בארבעה טפחים לא סגי לי' בלחי וקורה אלא בעי צורת פתח שאין לחי וקורה מתירין את הפ"צת עכ"ל.

ואפ"ל דאף להריטב"א היינו דוקא בנפרץ מצדו אבל בראשו דשם הוא פתח ע"כ י"ל דהנה פתחא זוטא ולא חמיר ממבוי שרובו וכו' דסגי בלחי. אף פ"ן דהנה ברוח שלישי דמבוי י"ל דלא מהני לחי דלא הקילו בלחי רק ברוח ד' דמבוי.

ע"כ ברוח ג' צריף צורת פתח. ומ"מ בנידון שאילתינו שמה שא"א לקרב את הצוה"פ
הוא מפני הזואלינעש והגאנקעש שאצל הבתים הרי הן כמו גידודי.

וכמ"ש בתשו' הר"ן הנ"ל ולענן אותה פרצה שאמרת אם יש בתחתייה גידודי דהינו
שפה שהיא מעפכת את הרבים מלעבור להדיא אינה צריכה תיקון פלל דהא קי"ל פרב
חנן דאמר דמבוי שגפרץ מצדו בעשר פל שיש לפרצה גידודי דהינו כעין שפה שמעפכת
את הרבים מלעבור עכ"ל.

והנה שם בתוך השאלה מבואר בזה"ל וכותלו נפרץ ופתוח למבוי כמו חמש אמות או
שש כו' ובפרצתו עוברים רבים דרך קפנדריא עכ"ל, ואעפ"כ השיב שאם יש גידודי
א"צ תיקון מפני שהיא מעפכת את הרבים מלעבור להדיא.

הרי ס"ל דאפי' בקעי רבים בהפרצה כיון שיש בה גידודי א"צ תיקון. איברא בגמרא לא
אוקימנא הא דגידודי אלא לרב הונא דאמר פרצת מבוי בד"ט אע"ג דלא בקעי בי' רבים.

ולדבריו הוצרכו להעמיד הא דרבי אמי ורב אסי דאית לה גידודי אבל לרב חנן א"צ לזה
דאפי' בלא גידודי פרצתו אינו בארבעה היכא דלא בקעי בי' רבים. ומהתימה עמ"ש
הר"ן דהא קי"ל פרב חנן כו' פל שיש לפרצה גידודי כו' דהא עננו גידודי לא נזכר פלל
לרב חנן.

ובלשון הרי"ף דכתב ג"כ ואוקימנא הא דרבי אמי ורב אסי דאית לה גידודי לגירסא זו
צ"ל דפוסק פרב הונא. ולפ"ז לרב חנן דאינו פוסל עד עשר כ"א בבקעי רבים י"ל
שאפילו יש גידודי לא מהני אם רבים בוקעים שם.

ואף דלא ניחא תשמישת' כיון דאינה מחיצה ממש שאינה גבוה י' לא שניף לומר לא
אתו רבים ומבטלי מחיצתא עיין (דכ"ב ע"ב) דממה דלא ניחא תשמישת' אין חילוק
כ"כ.

ובהדיא אמרינו בשבת פרק הזורק (ד"ק ע"ב) על המשנה אם הי' רקק מים ורה"ר
מהלכת בו הזורק לתוכו ארבע אמות חייב הא קמ"ל הגלוי ע"י הדחק שמי' הגלוי.
וכמ"ש המ"א סי' שמ"ה סקי"א.

ומיהו מלשון המ"א סי' שס"ה סק"ד נראה דאית לה גידודי עדיף מלא בקעי בה רבים.
דזה לשונו והוא דלא בקעי בי' רבים פ' מקום מטונף או מקולקל בטיט ואין דרך רבים
לעבור באותה מחיצה.

רש"י הג"א. וכ"ש אם נשתירו גידודים המעפכים הגלוי עכ"ל.

וכ"כ הא"ר וז"ל וכ"ש אם נשתירו גידודים שלשה או ארבעה טפחים שאינה נוחה
לעבור בה עכ"ל. וכ"כ התו"ש שם סק"ז.

ומה שהקשית מהא דהגלוי ע"י הדחק שמי' הגלוי. יש לתרץ דהא א"כ יש קושיא זו
ג"כ על מה שפי' רש"י דלא בקעי רבים היינו מקום מטונף.

ואילו גבי רה"ר ממש קי"ל דצואה ברה"ר קשוב כרה"ר בפ"ק דשבת (ד"ז ע"א).
ובטוש"ע סי' שמ"ה סעי' יו"ד א"ו י"ל פ"נ דהקא מדינא לא אתו בקיעת רבים ומבטלי
מחיצתא וכמו בקצור וכמ"ש לעיל באריכות אות נ"ו.

אלא חומר הוא שהחמירו במבוי ע"כ לא החמירו כלל בכה"ג שאין נוח לרבים לעבור
שם מצד שהמקום מטונף. וכ"ש פשיש גידודי.

וי"ל דבכה"ג לא קשוב כלל רבים בוקעים בו. ובגידודי יש עוד מעלה מ"ש הריטב"א
גם נראה לכל שהיא מחיצה נפרצת עכ"ל.

מה גם שיש לצרף לזה מ"ש לעיל בשם הפמ"א דמראשו לעולם לא קשוב בקעי רבים
משום דלא נפקי פתחא רבה. וכ"ד התו"ש סי' שס"ה סק"ז.

ולכן פ"נ שיש ג"כ גידודי יש לסמוך בפשיטות דלא קשוב כלל בקעי רבים לכן א"צ
שום תיקון: קיצור ולכאורה סגי לתמן ע"י לחי. מיהו מהריטב"א אין נראה כן.

מיהו בנד"ז שיש גידודי א"צ כלום. אף שיש לומר גידודי לא נזכרו רק לרב הונא ובלא
בקעי שם רבים.

אבל לרב חנן בדבקעי רבים לא נזכר שיועיל זה מ"מ מדברי המ"א והא"ר והתו"ש נראה
דגידודי קשוב לא בקעי רבים שם: סימן מב בעירובין ר"פ פיצד משתתפין (דפ"ב ע"ב)
פמה הוא שיעורו כו' ר' יוחנן בן ברוקה אומר מפכר בפונדיון ולדבריו פרס הוא ג' ביצים
ולר' שמעון הוא ד' ביצים ועי' תוס' (דפ"ג ע"א) ד"ה וחצי שפתבו והא דאמר בכל דוכתא
פביצה לטמא טומאת אוכלין היינו כר' שמעון ולא כר' יוחנן בן ברוקה וא"כ לדבריהם
זהו ראי' גדולה דהלכה כר' שמעון וכ' הר"ן שכ"ד רש"י בפסחים פרק אלו עוברין
(דמ"ד ע"א) ד"ה ומשני וכ"כ רש"י פ"ו דברכות (דף ל"ז ע"ב) ובפ"ק דעירובין (דף ד'
סע"א ובחולין פ"ד (דע"א ב') וכ"כ הר"ש פ"ג דנגעים משנה ט' והמגיד פרק ב' מהל'
שבייתת עשור כ' שהעיקר פדעת הרמב"ם דפוסק כריב"ב ושכ"ד הרשב"א.

וצ"ל דס"ל כמ"ש בחידושי הריטב"א דהא דכביצה לטמא טומאת אוכלין אף לריב"ב
הדיו כן. וא"כ מהא דאמרין בכל דוכתא פביצה לטמא טומאת אוכלין אין מזה ראי'
לדחות דברי ריב"ב בענין אכילת פרס.

נדעת הריטב"א לפסוק כריב"ב מדאמר רב חסדא אבל חכמים אומרים והיינו ריב"ב.
א"כ מדקרי לי' בלשון חכמים ש"מ הלכתא פנותיה ולכאורה צ"ע ג"כ טעמין דרב חסדא
דקרי לי' בלשון חכמים דמשמעו רבים ואם משום דס"ל הלכה פנותי' הל"ל הלכה
כריב"ב.

אבל איך קוראו בלשון חכמים קרי פאן רבים ס"ל לא פנותי' ר' מאיר ור' יהודה ור'
שמעון. ונ"ל הטעם ע"פ מה שמצאתי בש"מ בכתובות פרק אעפ"י דס"ד ע"ב דהלא"ה
הביא ראי' דהלכה כריב"ב ממשנה פרק בתרא דפאה אין פותחין לעני העובר ממקום
למקום מפכר בפונדיון מארבעה סאין בסלע.

והובא בגמ' פ"ק דב"ב (ד"ט ע"א) ושם פרש"י והתוס' דהיינו רובע הלוג דדברי ריב"ב
פאן והתוס' שם ובשבת פט"ז (דקי"ח א') דמשנה הנ"ל אתיא כריב"ב. ולכן אתי שפיר

דקרי רב חסדא לדברי ריב"ב אבל חכמים אומרים פיון דכו הסתם משנה פרק בתרא דפאה ועי' במשנה פי"ז דכלים סוף משנה י"א גם שם פסק הרמב"ם כריב"ב ואמנם בהר"ש שם כ' ולפי חשבון זה חצי הקב הוי ב' סעודות וכו' אבל בפרק פיצד משתתפין וכו' והוי רביעי הקב וכו' והמפרשי בפרק בתרא דביצה סתמו לשונם.

וגם ק"ל דאמרין פרק פיצד משתתפין שם (דפ"ג ע"ב) דאכילת אדם בריא ביום עומר לגלגלת דהיינו מ"ג ביצים וחומש. פחות מפאן מקולקל במיעיו הרי לשתי סעודות השיעור מ"ג ביצים והיינו שתי סעודות ואיך אומר פאן דשיעור סעודה הוא שלשה ביצים לריב"ב או ד' לר' שמעון.

ואף אם נאמר דפת הוא השיעור ג' או ד' ביצים ועמו יש עוד לפתן מ"מ לא יגיע פלל לערף עומר לגלגלת ועי' במשנה דכתובות (ס"ד ע"ב) שני קבין חטים וחצי קב קטניות וחצי לוג שמן וקב גרוגרות יקה ס"ה ג' קבין וחצי שהם ס"ה פ"ד ביצים יגיע ליום י"ב ביצים הפת עם הלפתן ועומר לגלגלת הוא מ"ג ביצה וחומש ביצה.

והמפרש בירושלמי פ"ח דעירובין כתב דהירושלמי ס"ל דגם לריב"ב הפפר ח' ביצים וכ"מ בירושלמי פ"ק דפאה דס"ל פרב חסדא דאומר צא מהם שליש לחנוני. וא"כ לפ"ז גם לריב"ב פ"ס הוא ד' ביצים ולפ"ז העיקר כפסק רש"י ותוס' דפרס הוא ד' ביצים דהא לש"ס דילן יש ג"כ ראי' דהלכה כמ"ד פ"ס הוא ד' ביצים מהא דכביצה לטמא טומאת אוכלין שצריך לידחק בזה לפסק הרמב"ם כר' יוחנן בן ברוקה.

ולהירושלמי אין שום מחלוקת בזה פלל. וא"כ ראוי לתפוס פן: הלכות פסח סימן מג ע"ד פלי פסח עם מעד שהעמידו בקאחלע של כל השנה והיתה נקיה ואסר המעד משום זיעת הקאחלע אע"פ שהיתה גבוה הרבה וגם לא היתה רוחם פלל והתיר הפלי בלי שום טעם ודעת עכ"ל.

הנה מנדון זיעה דאוסרת מבואר בתשו' הרא"ש פלל כ' סי' כ"ו הובא בטור וב"י י"ד ססי' צ"ב. ורמ"א בד"מ סק"ח כ' ומיירי פגון שהיה חלב במחבת דאי לאו הכי לאהנה ריח החלב של פלי אוסר כו'.

וגבי חמץ דפסח דאוסרין ריחא כמ"ש בא"ח סי' תמ"ז להכי י"ל דאפילו הנה הקאחלע נקי יש לאסור המעד. ועל הפלי נדאי אין להחמיר דהא יש מקילין בריחא גבי חמץ ג"כ: והנה דברי הט"ז דסי' צ"ב ס"ק כ"ט הובאו עוד בט"ז סי' צ"ז סק"ג ובנה"כ שם השיג עליו וז"ל ולי צ"ע בזה דלא דמי לשתי קדירות דהתם האיסור הוא בלוע אבל הקא האיסור מבחוץ על התנור עכ"ל.

והפמ"ג בט"ז סי' צ"ב ס"ק כ"ט הביא בשם המ"י פלל נ"ו ס"ק כ"ב שתייר דהט"ז מיירי שהתנור נקי שפבר גבלע בו מה שנבלע ואין עוד שום איסור בעין על התנור ועיין ט"ז סי' צ"ז סק"ד שחילק דלא דמי אפיית פשטידא לתנור שטחו באליה כו'.

ונסתיע מהג"א דפשטידא מקומו יבש כו' וכ"פ הבל"י בסי' צ"ז ובסי' צ"ב סק"מ. וכ"ש וק"ו בנדון דידן דהקאחלע שאין אופין בו פלל כ"א מעמידין עליו לחמם איזו דבר בכלי אף שלפעמים נשפף המשקה מהפלי כו' דבנדאי אין להחמיר פלל פיון שידוע שהיתה נקיה עכשיו.

ועי' בת"ח כָּלֵל נ"ו דין ה' דממהרא"י בהגש"ד סי' נ"א משמע להחמיר בדין שתי קדירות וכ"כ בד"מ סי' צ"ב ובכנה"ג סי' צ"ב בהגהב"י אות ע"א משמע דאין זה מוכרח בהגש"ד. ועכ"פ הסכמת האחרונים פהמךדכי והא"ז להקל.

ולכאורה הנה נראה ראיה לדבריהם דהנה בדין זיעה שהוכיח הרא"ש מהמשניות פ"ב דמכשירין דהוי כממשו של הדבר הנה משם הוכיח הפמ"ג בא"ח בהקדמה בסדר הנהגת הוראת או"ה סדר שני אות ל"ז ל"ח דזיעה הבא מהאנכל אינו פמוהו רק זיעת משקין דוקא וע"ש אות ל"ח בענין זיעת תבואה תמוצה הנק' מאלץ כו'.

והקשה לנפשיה מתשובת מ"ב סי' נ"ח גבי ומזיעת כו' המאלץ כו' ומתשו' ח"צ סי' כ' בשם הריב"ש סי' רנ"ה וחיילק דיי"ש שאני דעם היותו זיעה מ"מ לא דמי לזיעה הנ"ל. וקצת ראי' לדבריו דיי"ש שאני מפתיתת הגאון החסיד מהר"ר מנחם דוד איש טיקטין שנדפס באלפס דיבמות בתחלתו בענין י"ש שהוא ע"ד דאמרין פ"ק פיצד מברכין (דל"ח א') גבי דונבשא דתמרי דמברך עליו שהכל משום דזיעה בעלמא הוא וכן משקים של כל מיני פירות.

והיינו דוקא לענין זה דלא חשיב כגוף הפרי. דאי ס"ד זיעה ממש ופירשא בעלמא כו' ע"ש א"כ מדבריו י"ל כהפמ"ג דשאר זיעת אוכלין זהו פירשא בעלמא אף עכ"ז אין דברי הפמ"ג מוכרחים כלל להקל בזיעת מאלץ והראיה שהביא מהרמב"ם פ"ז מהטמ"א ה"ד אין מוכרח דהתם היינו שאין לה דין משקה אבל שמה יש לה דין אנכל אף עכ"פ בזיעה שמהקדירה עצמה אע"פ שבלוע מאנכל כיון שהיא עכשוו נקייה יש לצדד להקל. דאפשר לדמותו למש"ש במשנה דמכשירין נסתפג ואח"כ הזיעתו טהורה. והנה רש"י פ"ג דיומא (דל"א ב') גבי עלה ונסתפג ומתעטר בפאלונטית.

וא"כ י"ל שנסתפג קצת לחלוחית ואף לפי הרע"ב שם דהיינו נתקנח ועתוי"ט שם. הנה בפכ"ב דשבת דקמ"ז א') שנינו ונסתפג אפילו בעשר אלונטיות וא"כ ה"א דתנן סתמא ונסתפג משמע אפילו בפאלונטית א' וא"כ משתפג קצת לחלוחית.

נאפ"ה זיעתו טהורה. ומזה קצת ראיה לזיעת הקדירה.

אלא דא"כ נימא אפילו בקדירה שנגעה לאנכל יהיה שרי וזה מבואר איסורו בהדיא בכל הפוסקים. וצ"ל דזה לא דמי לזיעה העולה כי כאן יש בליעה ממש.

א"נ זיעת הקדירה נמי אסירא. ומ"מ בשתי קדירות שנגעו זב"ז הרי הסכמת הפוסקי' להקל.

וכ"ש ה"א דהקאחלע לא דמי לקדירה ממש: סימן מד שאלה קטנה אני קניתי אצל כל אנשי מחנינו כל החמץ שלהם בקגא"ס ובח"י של אנשי מחנינו ומכרתי לא"י פאשר מבואר בשטר מכירה גוסח של אדמו"ר נ"ע היינו בת"כ ובקבלת כל הפסוק ובשטר ובשכירות.

נאמרתי לו בעת המכירה שאמסור לו כל המפתחות של אנשי מחני וכו' ה' אף ה' או ששה אנשים שכוו ונהיאו המפתחות אחר חצות היום להקונה והוא המתין אצלי עד שקיבל כולם ומפורש אמרתי לו בזה הלשון שקבלת המפתחות אי אפשר להיות מקובצ'י

כְּשֶׁעָשָׂה א' וְאָצֵל הָאֲנָשִׁים הַנָּ"ל הָיוּ הַקְּלִיטוֹן בְּעֵת הַהִיא בְּלִי מְסֻגֶּרֶת כָּלֵל וּלְפִי קֵט וְשָׁכְלִי
אֵין לְקָרוֹת זֶה הַעֲרָמָה ח"ו: הִנֵּה בִשְׁמַע אַאזְמוֹרֵר נ"ע ס' תמ"ח סְעִיף י"ג הַחֲמִיר גַּם
בְּדִיעֵבֵד אִם לֹא מָסַר לוֹ הַמִּפְתָּח קוֹדֵם שְׁעָה שְׁשִׁית.

וְנ"ל אֲפִילוֹ אִם הִקְנָה אֶת הַחֲמִיץ לְהַא"י בְּאֶחָד מִשְׁאָר דְּרָכֵי הַקְּנִיָּה כו' אַעפ"כ צָרִיף לְמִסְוֹר
לְהַא"י אֶת הַמִּפְתָּח מִן הַחֲדָר שֶׁהַחֲמִיץ מְוַנָּח בְּתוֹכוֹ כְּדֵי שְׂיֻכַּל הַא"י לִיכְנֹס לְהַחֲדָר וְלִטְוֹל
אֶת חֲמִצּוֹ בְּכָל עֵת שְׂיִרְצָה מְכַל יְמֵי הַפֶּסַח כו' וְאֲפִלּוּ בְּדִיעֵבֵד אֲסוֹר הַחֲמִיץ בְּהִנָּאָה לְאַחַר
הַפֶּסַח אִם לֹא מָסַר לוֹ אֶת הַמִּפְתָּח קוֹדֵם שְׁעָה שְׁשִׁית עכ"ל.

וְזֶה כְּדַעַת הַב"ח וְהַט"ז. וְנ"ל הַט"ז ס' תמ"ח ס"ד וּפְשׁוּט הוּא שֶׁהַחֲמִיץ יֵהִי מְוַנָּח בְּמָקוֹם
שֶׁהַעֲכוּמ"ז יָכוֹל לְכַנּוֹס שָׁם מֵעֲצָמוֹ כְּדִמְשָׁמַע לִישָׁנָא דְגַמְרָא פ"ק דְּפִסְחִים (ד"ו ע"א)
דַּעְכוּמ"ז כִּי קָא מְעַיִל לְבֵיתָא דְנִפְשִׁיָּה קָא מְעַיִל עכ"ל.

אָבֵל הַמַּג"א ס"ד פְּתַב בְּשֵׁם שׁו"ת מ"ב לְהַקְּל בְּדִיעֵבֵד וְנ"ל וּמִשְׁמַע שָׁם דְּאֲפִלּוּ לֹא מָסַר
לוֹ הַמִּפְתָּח שָׂרִי בְּדִיעֵבֵד עכ"ל שֶׁהָרִי שָׁם מְכַר הַחֲמִיץ לְהַא"י בְּפִכָּר רְחוּק הַרְבֵּה. וּמָקוֹם
שֶׁהַחֲמִיץ עוֹמֵד.

וּבְאֲמַת הַמ"ב ס"ל לְהַקְּל בְּחֲמִיץ טָפִי מִבְּשָׂאָר מְכִירָה כַּמ"ש וְנ"ל וְעוֹד נִרְאָה דְּגַבֵּי חֲמִיץ
מִיָּד כְּשֶׁיִּגְיַע זְמַן אִסּוּרוֹ לָאוּ דִּינִיָּה הוּא וְלָאוּ בְּרִשׁוּתָּהּ הוּא וְרַחֲמֵנָא דְּאוּקִי בְּרִשׁוּתָּהּ
לְעַבּוֹר עָלָיו בְּבֵל יִרְאָה וּבֵל יִמָּצָא וְהָאִי כִּינּוֹן דְּמְכַר קוֹדֵם זְמַן אִסּוּרוֹ גְּלִי בְּדַעַתָּה דְּלֹא
נִיחָא לִיָּה לְמַהְוִי לִיָּה זְכוּתָא בְּגוּיָּה הַלְכָּף בְּקִנְיָן כָּל דְּהוּ נִפְיָק מִרִשׁוּתָּהּ לְרִשׁוּת הַא"י
עכ"ל הַפָּךְ מִמַּשׁ מַמ"ש הַב"ח.

גַּם הַפַּר"ח פָּסַק לְהַקְּל וְכ"פ הָאֲלֵי רְבָא ס' תמ"ח ס"ז וְנ"ל וּבְדִיעֵבֵד כו' אִף שְׁלֹא מָסַר
הַמִּפְתָּח. וְכַנ"ד יֵשׁ לְהַקְּל גַּם לְהַב"ח וְסִינְיַעְתּוֹ כִּינּוֹן שְׁבַעַת הַהִיא הָיָה בְּלִי מְסֻגֶּרֶת כָּלֵל א"כ
לִיכָא הַעֲרָמָה.

(גַּם בְּסִפְר חֲמֵד מִשָּׁה ס' תמ"ח ס"ו כ' אֲכַן אִם הַקּוֹנָה מְנִיחַ מֵעֲצָמוֹ הַמִּפְתָּח אֲצֵל יִשְׂרָאֵל
אֵין אִסּוּר בְּדָבָר עכ"ל) וְה"ל כְּהָא דְכ' הַמַּג"א ס"ס"ק ח' וְנ"ל וּפְשׁוּט דְּאֲפִלּוּ אֵין הַחֲמִיץ
אֲצֵלוֹ יָכוֹל לְמַכְנֹר לַעֲכוּמ"ז הַחֲמִיץ בְּאֶחָד מִדְּרָכֵי הַקְּנִיָּה הַנָּ"ל וְאֵז קָנָה הַעֲכוּמ"ז הַחֲמִיץ
בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא עכ"ל.

וְהָרִי בְּכַה"ג לִיכָא מְסִירַת הַמִּפְתָּח וְכֵן הוּא בְּתִשׁוּ' מ"ב הַנָּ"ל. א"ו כִּינּוֹן דְּלִיכָא גְּלוּי דַּעַת
שְׂאִין רְצוּנוֹ שְׂיִכְנֹס אֵינוֹ מְעַכָּב.

וְהָא כִּינּוֹן שְׁהָיוּ כָּל הַחֲדָרִים פְּתוּחִים בְּלִי מִפְתָּח וְדָאִי לִיכָא גְּלוּי דַּעַת מִמָּה שְׂאֵינוֹ מוֹסֵר
הַמִּפְתָּח שְׂאֵין רְצוּנוֹ שְׂיִכְנֹס. וְכ"ש שְׁמַע"ל מוֹכֵר לוֹ כָּל הַחֲמִיץ וְאִם מְחַדְרִים פְּתוּחִים לֹא
מָסַר לוֹ כָּל הַמִּפְתָּח מַה בְּכָף: סִימָן מַה הִנֵּה ע"ד שְׁלֹא מָסַר לְהַא"י הַמִּפְתָּחוֹת מִהַחֲמִיץ.

הִנֵּה מְדִינָא פְּשׁוּט בְּמוֹכֵר לְחֻבְרֹו אוֹ לְא"י מְטֻלְטְלִי אוֹ קְרַקַּע בְּקִנְיָן הַמוֹעֵיל. אֵין מְעַכָּב
כָּלֵל מְסִירַת הַמִּפְתָּח עַל חֲלוֹת הַקְּנִיָּן.

וְכַמוֹ שְׂשִׁנְיָנוּ גַבֵּי חֲלִיפִין בַּפ' הַשְׁוֹאֵל בְּמִשְׁנֵה הַמַּחְלִיף פָּרָה כו' וּר"פ הַזֶּהָב נִקְנָה כְּסָף
בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא כו'. וּמְסִירַת הַמִּפְתָּח מְבֻנָּאָר בַּגַּמ' ב"ק (דנ"ב רע"א) דְּמַהְוִי בְּקִנְיָן חֲזָקָה
לְעַנְיָן שֶׁא"צ לוֹמַר לָךְ חֲזָק וְקִנְיָ.

משום דמסירת מפתח ה"ל כאומר לה חזק וקני ממילא נשמע בשאר קנינים שאין שייך לה חזק וקני בגון בק"ס או בכסף היכא דמהני כסף דא"צ לומר לה כו' דכיון דהמקנה מקבל הכסף או הסודר של הקונה הרי נעשה הקנין דאף בתזקה א"צ לומר לה חזק וקני אלא כשמתזיק שלא בפניו וכמ"ש הרא"ש שם ובהרמב"ם פ"א דמכירה ה"ח והוא בגמרא פ"ק חזקת הבתים (דנ"ב סע"ב).

וא"כ נדאי א"צ כלל מסירת מפתח. ופשוט דלא דמי למשפיר בית לחבירו דאם עד שלא מסר לו המפתח חל ארבעה עשר על השוכר לבדוק.

דהנה שם יש שלשה שטות. האחד שטת רש"י דהפל תלוי בתזקה שאם כשחל י"ד החזיק השוכר בבית עליו לבדוק אע"פ שעדיין לא נמסר לו המפתח כו' וכמ"ש הפר"ח רס"י תל"ז.

והיינו משום דרש"י ס"ל דמסירת המפתח הוא קנין השכירות. וא"כ ה"ה שאר קנין. ועיין משטת רש"י זבתוספות פ"ק חזקת הבתים (דנ"ג רע"א) ובב"ק (דנ"ב רע"א) והתוס' וש"פ שם הקשו ע"ז דמסירת המפתח אינו קנין. השטה השנית היא תוספות בפסחי' (דף ד' סע"א) דמייירי שמסר לו המפתח ולא החזיק כו' ומוכח דס"ל שאם כבר החזיק השוכר אע"פ שהמפתח עדיין בידי המשפיר על השוכר לבדוק. וכ"כ הב"ח סי' תל"ז ס"א בפ"י דברי התוספות. וכתב הח"י שכן משמע קצת בכ"מ פ"ב דחמץ הי"ח.

אבל איהו פ"י דהתוספות ג"כ מודים בזה להר"ן והה"מ דאף אם כבר החזיק השוכר וקנהו מ"מ כיון שנשאר המפתח עדיין בידי המשפיר על המשפיר לבדוק וכן משמע ממ"ש התוס' שם. מיהו אם הפקיד אדם מפתח ביתו אצל אדם אחר אין חייב הנפקד לבדוקו אלא דוקא כשרוצה להחזיק בבית ולקנותו עכ"ל.

משמע דדוקא נפקד שאין לו שייכות בבית הוא דאין חייב עליו לבדוק ומינה דהמשפיר כיון שעיקר הבית שלו לכן כשהמפתח נשאר בידו חייב עליו לבדוק אעפ"י שקבר קנהו השוכר לשכירות וכ"כ בספר אשל אברהם דלהתוס' מייירי בין שהחזיק בו השוכר בין שלא החזיק בו.

השטה שלישית היא שטת הר"ן והה"מ דמייירי דוקא כשהחזיק בו השוכר. אבל אם לא החזיק אע"פ שהמפתח בידו אינו פלוג.

ועיין בתמים דעים סי' ל"ד ג"כ מזה משמע קצת פשטת הר"ן מדכתב והשוכר שפא ברשותו כו'. ועיין בפנ"י בפסחים שם ובב"ק דנ"ב מ"ש ליישב שטת רש"י.

וכתב הח"י שם סק"ב דמדברי הר"ן והה"מ מוכח דדוקא במשפיר כיון שהגוף הבית של המשפיר לכן אם המפתח בידו עליו מוטל לבדוק. משא"כ במקר והחזיק הלוקח כיון שאין למוכר שום זכיה בקרקע אף שהמפתח בידו החייב מוטל על השוכר אכן לשטת התוספות גם במוכר דינא הכי וכן משמעות תוספות דב"ק (דנ"ב ע"א) להדיא ע"ש עכ"ד.

והיינו מש"ש התוספות הני מקלי מוכר ומשפיר כו'. ומיהו י"ל דבמוכר היינו דוקא כשלא קנה הלוקח אכל בשפיר קנה י"ל דה"ל המוכר בנפקד בעלמא.

דקא הב"ח ס"ל כן גם במשפיר. ומיהו י"ל להפך דדוקא נפקד שמהפקיד הפקיד לו מדעתו, משא"כ הקא שהלוקח מעונפב מלבדוק מתמת שהמוכר לא מסר לו המפתח י"ל דעל המוכר לבדוק.

וניש לדחות דקא התוס' מחייבים הבדיקה על השוכר יותר מהר"ן והה"מ דהיינו בלא הקוזיק השוכר עדיין דלתנס' אם מסר המשפיר לו המפתח על השוכר לבדוק ולהר"ן והה"מ על המשפיר לבדוק א"כ היכא דהר"ן והה"מ מחייבים הבדיקה על הלוקח י"ל דכש"כ שפן הוא להתוספות.

ומעתה בנ"ד לא מיבעיא לשטת הר"ן והה"מ שכ"פ בש"ע וכמ"ש אאזמו"ר ז"ל בקו"א. א"כ הקא דמייירי במקר אפילו הי' מוכר לישראל אין שום חיוב על המוכר אפי' נשאר המפתח בידו וכמ"ש אאזמו"ר ז"ל בסי' תל"ז ס"ד וכ"ז במשפיר אכל המוכר כו'.

וכן הדין לשטת רש"י וכמש"ל בשם הפר"ח אלא אפילו לשטת התוספות שהח"י בשם הב"ח ס"ל פשטה זו וגם אם נחוש דלדבריהם אפילו במוכר ולוקח הדין כן. מ"מ י"ל דאין זה אלא במוכר לישראל דכיון שיש פאן חיוב בדיקה אמרינו שעל המוכר לבדוק משום דתמירא דידיה הוא כמ"ש בגמ' שם לעיל מיניה והלוקח או השוכר י"ל דאיסורא לא ניתא ליה דליקני כמ"ש כן בטור סי' תמ"ח וכ"כ הב"י שם בשם הגמ"י פ"א.

וכ"כ בשם הרשב"א שאין תצירו קונה לו בע"כ משא"כ גבי מוכר לא"י לא שייך למימר הכי ועיין בטור ססי' תל"ו פ"ן שהא"י נכנס בביתו כו' אף אם נשאר לישראל חמץ נדאי מתניאש ממנו ואין לה הפקר גדול מזה ולאו דוקא תוך שלשים יום.

אלא גם בי"ד י"ל כן. וראיה לזה מדין חצר שא"צ בדיקה מפני שהעורבין מצויין שם ועי' בש"ע סי' תל"ג ס"ו כ"ש הקא שמיז נעשה החמץ של הקונה ואף את"ל להחמיר בזה במוכר ביתו בי"ד היינו במוכר הבית לבד אכל הקא שפך עיקר המכירה היא החמץ שמוכר חמצו להא"י ואגב משפיר לו ביתו אין שום חששא: נתבאר ג' שיטות בסוגיא דהמשפיר בית לחבירו בי"ד בענין מסירת המפתח רש"י תוספות ור"ן ולכולם במוכר החמץ ומשפיר הבית שבו החמץ לא"י אם קנהו הא"י כדן אין מעכב מסירת המפתח: ב וכן מבואר ג"כ בפשיטות במ"א סי' תמ"ח סס"ק ח' וז"ל ופשוט דאפי' אין החמץ אצלו יכול למכור לא"י החמץ בא' מדרכי הקנייה הנ"ל ואז קנה הא"י החמץ בכל מקום שהוא עכ"ל.

וכ"כ בפר"ח שם ססי' הנ"ל סס"ק ה' אלא שיקברנו כו' דקאי אהמץ שבספינה כו'. וכ"מ בח"י סי' תמ"ח סק"כ ושאר אחרונים וכ"כ בקצות החושן סי' קצ"ד סק"ד.

והרי כשאין החמץ אצלו א"כ אין המפתח בידו שיקברנו להא"י ואפ"ה מהני המכירה לכ"ע. רק גבי מכירת חמץ פשהחמץ אצלו החמיר הט"ז.

ומקור דבריו מהב"ח סי' תמ"ח שכ' וז"ל ומיהו צריך למסור לא"י גם המפתח דאל"כ פניו דדעת ישראל לחזור ולקנות חמץ זה אחר הפסח ה"ל כמשכיר ביתו וגמר פיוסוק הדמים ב"ג והמפתח ביד השוכר ליל י"ד דעל השוכר לבדוק לפר"י לעיל בסי' תל"ז.

ולא דמי למי שקנה באחד מדרכי ההקנאות ונשאר המפתח ביד המוכר דבחמץ יש להחמיר. ותו פניו שהמפתח ביד ישראל ויכול ליכנס לחדר ולטול החמץ משם לא סמכה דעתו דא"י דמכירה גמורה היא.

אלא סובר דאינה מכירה אלא להסיר מעליו איסור חמץ ועל פיוצא בזה כ' ה"ר ירוחם בשם בה"ג ובלבד שלא יערים ובתשו' הרשב"א ססי' ע' מבואר דהוא לשון התוספתא והיינו שלא יערים שיהא נראה שנשאר שום פח אצל הישראל בחמץ שמכר לא"י אלא מכירה חתוכה ופסוקה עכ"ל הב"ח ססי' תמ"ח ונהביאו ג"כ המ"א שם סק"ד.

אף פתב דבתשו' מ"ב סי' נ"ט משמע דאפילו לא מסר לו המפתח שרי דייעבד. ונהביאו ג"כ החמד משה סי' תמ"ח ס"ו.

והפמ"ג בט"ז שם סק"ד הביא ג"כ ששמעא תשו' הגאון מוהר"ר חיים פהן ז"ל ראפפארט שהביא דברי המ"א הנ"ל אלא שהפמ"ג במ"א סק"ד הקשה על המ"א דמתשו' מ"ב אין ראוי דשם מייירי שהיי"ש הי' בעיר והמכירה לא"י הי' בכפר אז ודאי א"צ מסירת מפתח כו'.

ולפע"ד אין מזה די השב ע"ד המ"א והוא משום דהתם בתשו' מ"ב מבואר בפ"י ההפך מדברי הב"ח דהב"ח לא הצריך והחמיר במסירת מפתח רק משום דבמכירת חמץ יש להחמיר טפי מבמכירת שא"ד כמ"ש ולא דמי למי שקנה כו' דבחמץ יש להחמיר עכ"ל.

והמ"ב בתשו' הנ"ל כ' דגבי מכירת חמץ יש להקל טפי בדיעבד וז"ל ועוד נראה דגבי חמץ מיד פשהגיע זמן איסורו לאו דידיה הוא ולא ברשותיה הוא ורחמנא הוא דאוקי ברשותיה לעבור עליו בל יראה ובל ימצא.

והאי פניו דמכר לא"י קודם זמן איסורו גלי בדעתיה דלא ניתא ליה למקוי ליה זכותא בגויה הלכך בקנין כל דהו נפק מרשותו לרשות הא"י וכה"ג כ' הרב ב"י בשם הר"ן בטור א"ח סי' תל"ה כו' עכ"ל.

ונמצא לפ"ז מכ"ש דאין להחמיר בהקנין יותר מבשאר מכירות והלכך פניו דמודה הב"ח ג"כ דבשאר מכירות שאינן חמץ אע"פ שנשאר המפתח ביד המוכר דאינו מעכב חלות הקנין פלל רק במכירת חמץ לבד החמיר.

וע"ז ודאי פליג התשו' מ"ב דהא אדרבה ס"ל דחמץ נקנה בקל יותר מקנין שא"ד משום דבלא"ה לאו ברשותו הוא פנ"ל. והרי המ"ב גסתייע בזה מדברי הרב"י סי' תל"ה בשם הר"ן ולכן נראה שהסכים פנ המ"א ולא ס"ל חומרת הב"ח.

ולענ"ד יש עוד לסייע סברת התשו' מ"ב מטעם אחר והוא מהא דאיתא בגמ' דקדושין (דף כ"ו ע"א) והובא להלכה בש"ע ח"מ סי' קצ"א ס"ב גבי מוכר שדהו מפני רעתה נקנה בענין קל יותר ממכירת שאר שדה דהיינו שנקנה בשטר לבד משא"כ בשאר שדה דלא קנה אע"פ שהגיע השטר לידו עד שיתן דמים והיינו משום דבמוכר שדהו מפני

רעתה ניקחא ליה דליקני ליה שטרך ללוקח פי היכי דלא מצי למיהדר ביה כדפרש"י שם וכ"ה עוד בב"ב (דנ"א א').

וכ"ה עוד פ"ו דב"מ (דע"ז סע"ב) ובש"ע ח"מ סי' ק"צ סי"א לענן עניל ונפיק אזוי וע"ש בתוס' דאפילו עניל ונפיק בכולהו זוי קני כו'. ומבואר שם בש"ע דכמ"כ במכירת מטלטלין הדין כן.

ולכאורה נראה דכמו"כ שקונה בכסף לבדו אפילו במקום שדרך לכתוב השטר. דמאחר דקונה בשטר בלא כסף שזה אינו קונה בכל מקום עד שיתן דמים ואפ"ה במוכר שדהו מפני רעתה קני א"כ כ"ש בכסף לבדו כו'.

ועוד דהא אמרינן בגמ' בקדושין שם ואי פריש פריש ומוכר שדהו מפני רעתה משמע בקדושי הריטב"א שם דהוי כפריש שיקנהו מיד. וא"כ לפ"ז כמ"כ בקנן חזקה א"צ לומר להחזק וקני או מסירת המפתח.

מאחר דאנן סהדי דניחא ליה וצ"ע. והנה מכירת חמץ קוה"פ ודאי אין לה מוכר מטלטלין מפני רעתן גדול מזה וכמש"ש בקדושי הריטב"א א גבי ואקח ספר המקנה דירמיה דחשוב מוכר שדהו מפני רעתה דהא כתיב הנה הסוללות באו העיר ללכדה אלמא אע"ג דהשדה מצד עצמה טובה עכ"ז מפני שהסוללות באו ה"ל רעה וגדולה מזו פתב בטח"מ סי' ק"צ סעי' י"ד בשם הרמ"ה דה"ה גמי מי שמכר נכסיו מפני שרוצה לילך לדור בעיר אחרת כמוכר שדהו מפני רעתה דמי פיון דלא ניקחא ליה בהאי מתא אין לה מוכר מפני רעתה גדול מזה וכ"פ שם בש"ע סעי' י"ג.

וכ"ש וק"ו במכירת חמץ שמוכרו מפני האיסור החמור שמשמש ובא שיאסור בהנאה לגמרי ויצטרף לבערו מן העולם ומפני זה מקדים א"ע ומוכרו לא"י דודאי ניקחא ליה מאד דליקני ליה החמץ לא"י א"כ פשיטא דעכ"פ אין להחמיר בו יותר מבשאר מכירות.

וכיון דבשאר מכירות אין מסירת המפתח מעכב חלות הקנן המספיק מצד עצמו כ"ש וק"ו במכירת חמץ דאנן סהדי דהוא זבינא דרמי על אפיה דהמוכר (וחשוב הנאת מוכר ספ"ג דנדרים) וכמוכר שדהו מפני רעתה כנ"ל.

ומה שהביא הב"ח ראיה ממשפיר ביתו אין ראיה כלל דמוכר שאני וכמשנ"ת לעיל באריכות ואע"פ שהב"ח כ' פיון דדעת ישראל לחזור ולקנות כו' ה"ל כמשפיר כו' אינו מוכרח דאפילו נותן בפ"י מתנה ע"מ להחזיר ל"ד כלל למשפיר מדינא עמ"א סי' תמ"ח סק"ה וכ"ש הקא דהוא מכירה גמורה ונחלוטה ומה בכך שדעתו לחזור ולקנות מ"מ מכירה גמורה היא כמו שהביא ראיה אאזמו"ר הגאון ז"ל גבי מכירת חמץ וז"ל הגם שיודע בו שלא יעשה כן פי מאחר שמה שאינו עושה כן אינו אלא מרצונו הטוב שרוצה להחזירו לישראל ה"ז מכירה גמורה כדאימא בהדיא בגמ' פ"ה דב"מ (דף ס"ה ע"ב ודף ס"ו ע"א) דאמר ליה מדעתיה עכ"ל.

ועי' בטור ח"מ סי' ר"ז סעיף י' השיב הלוקח כן אעשה אם לא תשטנה דעתי כו' וע"ש בב"י ב' ה"א שפי' התנה עמו להחזירה לו אלא שאמר מדעתי כו' ע"ש. וכ"ש מה שדעת ישראל לחזור ולקנות החמץ אינו גורע כלל פח המכירה מאחר שאין ובדעתו להכריחו

שְׂמִימָכְנוּ לֹא כִּי אֵי שְׂיֻדְעַ שְׂהַקִּוְנָה יִחְזֹר וְיִמְכָּרְנוּ לֹא מְרָצוֹנוּ הַטּוֹב עִי שְׂיִתֵּן לֹא אֵינָה סֶדֶ מְעוֹת.

וּמ"ש הַב"ח עוֹד דְּעַל פִּינְצָא בְּזָה כ' הַרִי"ו וּבְלִבְד שְׂלֵא יַעֲרִים. וְהוּא ג"כ בְּתִשׁוּי הַרְשָׁב"א ח"א סְסִי ע' בְּשֵׁם הַתּוֹס' י"ל וְדַאי דְּלֵא מִיַּרְי בְּהַעֲרָמָה כַּה"ג אֵלֵא פְּשָׁנִיפֶר שְׂאִין רְצוֹנוּ לְמַפְּנֵר פְּגוֹן שְׂהֵא"י בִּיקָשׁ מִמְּנוּ הַמְּפָתֵחַ וְאִינוּ נוֹתֵן לוֹ.

זֶה י"ל דְּאֶסוֹר הַחֲמִין מִשָּׂא"כ כִּשְׂהֵא"י לֹא בִּיקָשׁ מִמְּנוּ הַמְּפָתֵחַ עֲדִינֵן אִין פֶּאן נִיפֶר רִיעוּתָא כ"כ בְּהַמְּכִירָה רַק מַה שְׂמַעְצָמוּ לֹא מָסֵר לוֹ הַמְּפָתֵחַ י"ל דְּזָה אִינוּ פְּדַאי לְאֶסוֹר דִּיעֲבַד עַכ"פ. וְעִינֵן בַּמִּק"ח סְסִי תַמ"ח ס"ק י"א שְׂיִשׁ לְחַלֵּק בֵּין הַעֲרָמָה לְהַעֲרָמָה דְּהַרִי מְצִינוּ דְּמַעֲרִימִין עַל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי כו' ע"ש.

וְהַעֲרָמָה שְׁנֵי גַבֵּי חֲמִין בִּירוּשְׁלַמִי בְּמַפְקִיר חֲמִצוֹ זְהוּ הַעֲרָמָה גְּמוּרָה שְׂאִינוּ מַפְקִירָה בְּלֵב שְׂלֵם כ"א רוּצָה לְחֲזוֹר לְזָפוֹת בּוֹ לְאַחַר הַפֶּסַח. מִשָּׂא"כ בְּמַכִּירָה דְּמוֹכְרוּ בְּלֵב שְׂלֵם מְאַחַר דְּמוֹכְרוּ בְּדָמִים וְאִינוּ מוֹזִיל בְּמַכִּירָה כ"כ וּכַמ"ש בַּמִּק"ח שָׁם.

וְגַם מ"ש הַט"ז סִי תַמ"ח סק"ד כְּדִמְשָׁמַע לִישְׁנָא דַּגְמ' דַּעֲכוּמ"ז עִינֵל לְדַנְפָּשִׁי ג"כ אִינוּ רְאָיָה כָּלֵל דְּהָא לְפַר"ת הוּא צָרִיף לְשִׁיחָי' מוֹתֵר בְּקִיבֵל עָלָיו אַחֲרִיּוֹת וּלְפַרש"י וְהַר"ן הִינֵנוּ שְׂעִי"ז ה"ל לֹא קִיבֵל עָלָיו אַחֲרִיּוֹת פְּכַנוּס שׁוֹרָף בְּרִשׁוּתָהּ מִשָּׂא"כ הָכָא דְּמַמִּילָא מְבִנְיָר שְׂאִין הַיִּשְׂרָאֵל חֵיב בְּאַחֲרִיּוֹת מְדִינָא פִּינוּ שְׂנַקְנָה הַחֲמִין מַעֲכָשִׁין לְהַקְוָנָה.

וְגַם הַפַּר"ח סִי תַמ"ח סְעִי ג' סד"ה וּמ"ש לְקוֹנָה שְׂמַבְחוּץ לְבֵית כו' וְז"ל וְאַף אִם הַמְּפָתֵחַ בְּיַד יִשְׂרָאֵל שְׂפִיר דְּמִי עַכ"ל וְכֵן פֶּסֶק ג"כ הַאֲלֵי' רְבָא סִי תַמ"ח סק"ז דְּבִדְעֵבַד אַף שְׂלֵא מָסֵר הַמְּפָתֵחַ אִין לְאֶסוֹר הַחֲמִין: נִתְבָּאָר מַה שְׂהַב"ח וְהַט"ז פֶּסְקוֹ דְּמוֹכְרָח לְמָסוֹר הַמְּפָתֵחַ וְשְׂהַמ"א כ' דְּמַתְּשׁוּי מ"ב סנ"ט מִשְׁמַע לְהַתִּיר דִּיעֲבַד וְיָשׁוּב לְקוֹשְׁיֵית הַפַּמ"ג עַל הַמ"א וּקְצַת רֵאִי לְהַמ"ב מְדִין מוֹכֵר שְׂזָדְהוּ מְפָנִי רְעֻתָהּ וְלִכֵּן אַף שְׂבַמִּק"ח סִי תַמ"ח סק"ה גְּמַגֵּם עַל הַמ"ב מ"מ לְעַנְיֵן מְסִירַת הַמְּפָתֵחַ וְדַאי י"ל כֵּן וּכ"פ הַפַּר"ח וְהַא"ר: ג אַף מ"מ יֵשׁ לְפַקְפֶּק ע"ז וְלוֹמַר דְּכָל זֶה אֲמַת שְׂאִין מְסִירַת מְפָתֵחַ מְעַכֵּב כָּלֵל חֲלוֹת הַקְּנָיִן.

אַבְל מ"מ יֵשׁ אִיסוֹר גְּדוֹל בְּלֵא מָסֵר הַמְּפָתֵחַ. אִם לֹא מָסֵר לְהַא"י בְּמִזְנוּמָנִים מִשָּׂר רַק בְּהַקְפָּה דְּהִינֵנוּ שְׂקִיבֵל מִמְּנוּ אוּף גָּאָב וְהַמּוֹתֵר זָקַף עָלָיו בְּמַלְוָה.

דַּא"כ כְּשִׂאִינוּ מוֹסֵר לוֹ הַמְּפָתֵחַ. ה"ז הוֹרָאָה שְׂאִינוּ מְנִיחוּ לִיקַח הַחֲמִין עַד שְׂיִתֵּן לוֹ מְעוֹתָיו.

וְא"כ נְהִי שְׂאִין זֶה מְבַטֵּל הַמְּכִירָה אַבְל מ"מ עִי"ז נְחָשׁב הַחֲמִין מִשְׁפוֹן אֲצֵל יִשְׂרָאֵל עֲבוּר דְּמִי הַפְּכֵר. וְכֹאֲוֵתָה שְׂשִׁנֵּנוּ ספ"ד דַּע"ז גַּבֵּי הַמְּטָהָר יֵינוּ שְׂל א"י וְנוֹתְנוּ בְּרִשׁוּתוֹ וְהִלָּה פּוֹתֵב לוֹ הַתְּקַבְּלָתִי מִמָּה מְעוֹת מוֹתֵר אַבְל אִם יִרְצָה יִשְׂרָאֵל לְהוֹצִיאָו וְאִינוּ מְנִיחוּ עַד שְׂיִתֵּן לוֹ אֵת מְעוֹתָיו זֶה הִיָּה מַעֲשֵׂה בְּבֵית שְׂאֵן וְאָסְרוּ וּפַרש"י בְּמִשְׁנָה (דס"א א') שְׂהִינֵן נַעֲשֵׂה לוֹ מִשְׁפוֹן כו' וַע"ש בַּגְּמ' (דף ס' ע"ב) וּבְפַרש"י שָׁם דָּאִם פּוֹתֵב לוֹ הַא"י הַתְּקַבְּלָתִי מִמָּה מְעוֹת הֶעֱנִין הוּא שְׂאִינוּ מְעַכֵּב בְּיָדוֹ לְהוֹצִיא יָיִן מִרְשׁוּתוֹ בְּכָל עֵת שְׂיִרְצָה.

אבל כל שלא כתב לו פן מסתמא היין הוא משפון אצלו על המעות וה"ל פיש לו מלנה על אותו יין. והתם מיירי אפי' אין המפתח ביד המוכר ואדרבה המפתח ביד ישראל הקונה ע"ש.

וא"כ כ"ש הקא שהמוכר מעכב המפתח בידו א"כ נראה שמעכב החמץ להיות משפון אצלו וכיין שפן שהישראל תופס את החמץ בכדי שיהי' בטוח עי"ז במעות המכר. נראה דעי"ז נעשה שומר שחר על החמץ וחיוב באחריות גניבה ואבידה פדין שומר שחר פינן שיש לו הנאה ע"י עיכוב החמץ שע"ז בטוח במעות המכר של החמץ וסברא זו היא תלמוד ערוף במסכת בבא מציעא (ד"פ ע"ב) דתנן כל האומנין שומרי שחר הן וכו' ובגמ' אפילו תימא ר' מאיר בההיא הנאה דתפיס ליה אאגריה דלא בעי למיעל ולמיפק אזויזי הוי עליה שומר שחר ואע"פ שיש שם עוד תירוצים מ"מ נ' דסברא זו אמת לדינא וכן הרע"ב (בפי' המשנה ו' פ"ו דב"מ) העתק טעם זה.

וכיין דחיוב באחריות הרי עובר עליו בב"י וב"י. ואי קשיא מהא דאיתא בגמ' פירק פל שעה ובפוסקים שם גבי ישראל שהלנה לא"י על חמצו דאסור משום שהרהינו אצלו וא"ל מעכשיו כו' ותפוק ליה משום דתפיס ליה למשפון שע"ז בטוח במעותיו וה"ל עי"ז שומר שחר וחיוב באחריותו אף באמת כבר חילקו התוס' בב"מ (ד"פ) שם דדוקא אומן חשוב ש"ש ע"י דתפיס ליה אאגריה שפן נהנה ממה שמשתפר משא"כ במלנה על המשפון דאין מרויח במה שהלנה ממה שלא הנה מלנה ולא הנה לו משפון ע"ש בתוספות ד"ה דקא תפיס.

וא"כ בנ"ד שאין מלנה ממש רק מעות שמגיע לו מהא"י עבור מכירת חמץ נראה דנהו פדין אומן שהרי נהנה המוכר במכירה זו נהרי זבינא דרמי על אפיה חשוב הנאת מוכר ולא הנאת לוקח גבי מודר הנאה.

ואין לה זבינא דרמי על אפיה יותר מחמץ בערב הפסח שאם לא ימכרנו מחוייב לבערו מן העולם ואע"פ שיוכל למצוא כמה א"י קונים מ"מ פינן עכ"פ עצם ענין המכירה הוא הנאה גדולה ועצומה יותר ממה שהאומן נהנה משכרו.

והי' יכול ג"כ למצוא להשתפר אצל אחרים ואעפ"כ כדתפיס ליה אאגריה חשוב ש"ש ול"ד למלנה על המשפון פנ"ל כ"ש ישראל המוכר חמצו קודה"פ אע"פ שהא"י קנהו בק"ג אם הישראל אינו מניחו להוציא עד שיתן לו מעותיו ה"ז שומר שחר עליו וחיוב באחריות גניבה ואבידה וא"כ עובר עליו בבל יראה ובל ימצא מדאורייתא וה"ל חמץ שעבר עליו הפסח אע"ג שהתוס' שם כתבו דשוכר לא הנה שומר שחר מה"ט היינו משום שפול שוכרים תפוסים בדבר ששכרו.

משא"כ במוכר דליכא למימר הכי דאדרבה הנה ראוי שהלוקח יהיה תפוס במקחו וכאן שהמוכר תופס עד שיתן לו מעותיו הרי זה שומר שחר. וא"כ היכא שע"י שאינו מוסר לו המפתח נראה כאינו מניחו להוציא החמץ עד שיתן לו מעותיו ה"ז אסור בהנאה ולא מצד שהמכר מתבטל שזה אינו דהמכר אינו בטל פלל כמ"ש המ"א ב' המ"ב.

אבל מ"מ אסור משום דעי"ז חיוב באחריות פדין שומר שחר בההיא הנאה דתפיס ליה על דמי המכר וכנ"ל. ולפ"ז הפוסקים שהתירו בלא מסר לו המפתח היינו במוכר במעות

מְזוּמָנִים אוֹ אֶף בְּמוֹכַר בְּהַקְפָּה כְּשֶׁהֶחֱמַץ אֵינוֹ בְּעִיר וּא"א לְמִסּוֹר הַמִּפְתָּח וְגַם צָרִיף שְׂיֵאמְרֵלוֹ שְׂאֵינוֹ מְעַכְּבוֹ עֲבוּר מְעוֹתָיו.

הֵן אֲמַת שֶׁהַב"י בִּי"ד ס' קל"א הֵבִיא תְּשׁוּ' הַרְשָׁב"א ח"ג ס' רמ"א דֶּהֲתַקְבְּלֵתִי אוֹ זָקְפוֹ עָלָיו בְּמַלְוָה. וְהוּבָא ג"כ בַּט"ז שֵׁם סק"ה וּבַשְּׁ"ף ס"ק י"ג.

אַלְמָא דְכְּשֶׁזָקְפוֹ עָלָיו בְּמַלְוָה ה"ל כְּאִילוֹ אָמַר שְׂאֵינוֹ מְעַכְּבוֹ בְּיָדוֹ לְהוֹצִיא הֶחֱמִץ מִרְשׁוֹתוֹ בְּכָל עֵת שְׂיִרְצָה. אֶף בְּאֲמַת שֵׁם גְּבִי הַתַּקְבְּלֵתִי וְגַבִּי זָקַף עָלָיו בְּמַלְוָה מִיָּרִי הַכֹּל שְׂאֵין מִפְתָּח בְּיַד הַמוֹכֵר מִשָּׂא"כ הֵכָא שֶׁהַמִּפְתָּח בְּיַד הַמוֹכֵר יֵשׁ לְגַמְגָם דְּלֹא מְהַיֵּי מַה שְׂזָקַף עָלָיו בְּמַלְוָה.

וְאוּלַי דּוּמָה קֶצֶת לַמ"ש בְּתְּשׁוּ' הַר"ן סְסִי' מ"ם הוּבָאָה ב"י בִּי"ד שֵׁם סְסִי' קל"א וְנ"ל שֶׁהַדְּבָר נִרְאֶה וּמְנוֹכְרָע הוּא מִן הַשְּׂכָל שֶׁכָּל הַמְקַבֵּל סִימָן עַל סְחוּרְתוֹ שְׂאֵתָם קוֹרְאִים דִּינִי"ר אַרִי"ב בְּנֻדָּאֵי אֵינוֹ מְנִיחַ לְאוֹתוֹ שְׂנָתֵן סִימָן שְׂיִוְצִיא סְחוּרְתוֹ מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ אֵא"כ יִפְרַע לוֹ מְעוֹתָיו אוֹ יִבְטִיחֵנוּ בָּהֶם וְאֵע"פ שֶׁהַרְבֵּה פְּעָמִים הַסּוֹחֲרִים מְנִיחִים לְהוֹלִיף סְחוּרְתָם לְבֵיתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ שְׂנָתֵן לָהֶם סִימָן זֶהוּ כְּשֶׁהֵם מְוַחֲזָקִים בּוֹ שֶׁהוּא אָמִיד וְשִׂיפְרַע לָהֶם מַה שְׂפָסַק בְּעֵין יָפָה הֵא אֵילוֹ מְסַתְּפָקִים בּוֹ שְׂמָא יוֹלִיף סְחוּרְתָם וַיִּבְרַח וְדָאֵי לָאו שׂוֹפְטָנִי נִיגְהוּ שְׂיִנְיָחוּ נְכִסְיָהוֹן עַל קַרְן הַצְּבִי עכ"ל.

מִיֵּהוּ יֵשׁ לְחַלֵּק דְּהַר"ן מִיָּרִי בְּלֹא כְּתַב לוֹ הַתַּקְבְּלֵתִי מִמָּךְ מְעוֹת וְלֹא זָקְפוֹ עָלָיו בְּמַלְוָה כַּמִּש"ש וּבַשְּׁ"ף סק"ג דְּהַר"ן ס"ל כְּתְּשׁוּ' רְשָׁב"א הַנ"ל. , מִשָּׂא"כ הֵכָא שְׂזָקַף עָלָיו בְּמַלְוָה אֶף שֶׁהַמִּפְתָּח נִשָּׂאָר בְּיָדוֹ דְּלֹא דְּמִי לֵישׁ לוֹ מְלוּוָה עַל אוֹתוֹ הֶחֱמִץ דְּהָא אֲדַרְבֵּה זָקַף הַמְעוֹת עָלָיו בְּמַלְוָה.

וְעוֹד דְּמְכִירַת חֶמֶץ ה"ל כְּמוֹכֵר שְׂדֵהוּ מְפָנִי רַעְתָּהּ וְכַנ"ל. אֶף בְּאֲמַת בְּנֵדוֹן שְׂאֵילְתִּינוּ א"צ לְכָל זֶה מִשׁוּם דְּמִסְתַּמָּא כ' הַהִמ"ץ הַשְּׂטָר מְכִירָה בְּנוֹסַח הַמְּבֹאָר בְּדְבָרֵי אַאזְמו"ר הַגָּאוֹן ז"ל וְשֵׁם כ' בְּפִי' וְגַם קְבֵלְתִי מִמֶּנּוּ כָּל דְּמִי הֶחֱמִץ עַד פְּרוּטָה אַחְרוּנָה דְּהֵינּוּ שְׂקֵבֵלְתִי מִמֶּנּוּ א' זֶהָב מְזוּמָן כו' וְעַל הַמּוֹתֵר עַד תְּשָׁלוּם כָּל הַסֵּף כו' כְּכָר קְבֵלְתִי מִמֶּנּוּ ח"י פב"פ שְׂנֻכְסָנִס בְּעָרַב קַבְלָן בְּעַד הַקּוּנָה מוֹכ"ז כו' עַד וְאֵין לִי עָלָיו שׁוּם טו"מ וּפ"פ לְעוֹלָם עכ"ל.

וּא"כ ה"ז בִּיאָר בְּפִי' שְׂאֵינוֹ תוֹפֵס הֶחֱמִץ עֲבוּר דְּמִי הַמְכִירָה וְשְׂאֵינוֹ יָכוֹל לְתוֹפְסוֹ כִּי אֵין לוֹ שְׂיִיכוֹת כָּלֵל לְתַבְנוּעַ מִהַקּוּנָה אֶלָּא מֵהַע"ק כְּמְבֹאָר שֵׁם בְּהַשְּׂטָר מְכִירָה. וְעַדִּיף טוֹבָא מִהֵלָּה כּוֹתֵב לוֹ הַתַּקְבְּלֵתִי מִמָּךְ מְעוֹת.

וּא"כ כִּינּוֹן שְׂזֵהוּ בִּיאָר גְּמוּר שְׂאֵינוֹ מְעַכְּבֵי הֶחֱמִץ כָּלֵל א"כ אֶף אִם לֹא מְסַר לוֹ הַמִּפְתָּח אֵינוֹ חַיִּיב בְּאַחֲרִיּוֹת כָּלֵל. וְהַמְכִירָה וְדָאֵי קִיָּמַת בְּלֹא"ה כְּנ"ל אִם לֹא שְׂבִינְקֵשׁ הַא"י הַמִּפְתָּח וְלֹא נִתְּנוּ לוֹ אִזּוֹ יֵשׁ לְהַחְמִיר.

אַבֵּל זֶה וְדָאֵי לֹא הִיָּה בְּנֵדוֹן זֶה כְּמְבֹאָר מִמְּכַתְּבָם וּלְפ"ז אֵין קוּלָא זוֹ נִגְדַּ מַה שְׂכָּתַב בַּש"ע רַבִּינוּ הַנ"ל ז"ל ס' תמ"ח ס"ג וְאֶפְיָלוֹ בְּדִיעֲבַד אֶסוּר כו'. דְּהוּא ז"ל מִיָּרִי שְׂלֹא כ' לוֹ בְּפִי' וְקְבֵלְתִי מִמֶּנּוּ כָּל דְּמִי הֶחֱמִץ כו' אוֹ בְּעֵינָן שְׂיֵשׁ כָּאֵן גִּילּוּי דַּעַת שְׂאֵין רְצוֹנוֹ כו'.

משא"כ בנד"ז שקיבל ממנו ערב קבלן וכתב לו בפירוש פנוסח השטר מכירה הנ"ל הרי ביאר שאין לו עליו שום טו"מ ופ"פ בעולם בשגם שנמכר החמץ ע"י סרסור ובעל פח דהוא ההמ"ץ ובגידו לא היו המפתחות כלל שיהי' זה גילוי דעת שאין רצונו כו'.

וכיון שאין פאן גילוי דעת נהרי בשטר מכירה מבואר בפי' וקבלתי ממנו כו' פנ"ל. א"כ אין הישראל חייב באחריות כלל וכ"ש שהמכירה בעצם קיימת פנ"ל: נתבאר שאעפ"כ יש לחוש משום דה"ל כתופס החמץ למשכונן וא"כ ה"ל שומר שגר עליו ותייב באחריות.

ומ"מ בנד"ז שקיבל ממנו ערב קבלן וכתב לו בפי' שפבר קיבל ממנו כל הסף המגיע ממנו אין לחוש כלל: ד ומעתה נבואה לחששא השנית והוא משום שכתב בשטר מכירה שמוכר לו החמץ שבתורים המסוננים במצריהם ורשומים בשטר פח שיש לו מכל היהודים אשר בעיר והשטר פח לא מסר לא"י הקונה וגם לא קראו לפניו כלל להודיע מספר התורים ואיזהו מקומן ומי ומי הם הבעלים המוכרים אשר הוא בא מפתם מכל זה לא דבר כלל עם הא"י הקונה רק אמר לו בסתם כל החמץ שאצל היהודים שפכל העיר אני מוכר לך וגם המקומות אני משפיר לך בעד חצי קערביל עד יום אחר הפסח כו'.

ומפני זה נולדו חששות הרבה הא' דבעינו שיהי' הקנין בטוב שע"י אגב קרקע יקנה החמץ נוסף על קנין הפסד והכא אין התורים ידועים כלל. ב' דהא"י אינו יכול לתבוע בדין מהמוכר שימסור לו את החמץ שפכל המקומות כיון שאינו מפרש בשטר כמה מקומות ויכול להעלים ממנו כמה מקומות שירצה ולא יראה לו השטר פח עם הרשימה מהמקומות א"כ אפשר דאין זו מכירה גמורה ואנו בעינו שיהי' ק"ג.

ועי' ח"י בשם תשו' חב"י. ג' כיון שהא"י לא ידע מפרטי התורים איך יתחייב באחריות.

הד' כיון שלא פירש להא"י פרטי מיני החמץ רק אמר לו בסתם כל מיני חמץ יש לפקפק אם קנה דהא כתב בספר מקור חיים (שחיבר הגאון בעל תורת דעת) סי' תמ"ח ססק"י וז"ל וכשמוכר החמץ פירש כל מין חמץ שמוכר דאל"כ הוי פדבר שאינו מסויים דלא קנה כמבואר בח"מ סי' ר"ט אף שאומר כל חמצי לא הוי כמינו ידוע עכ"ל.

וכן נהגו לכתוב רשימה מפרטי מיני החמץ והמקח מכל א' כמו יי"ש שגר קמח שפירוט אריק ליקווער כל מין בפרט והמקח ממנו. ובנד"ז שנראה שכתב רק כל מיני חמץ דרף כלל ה"ל אינו מינו ידוע דלא קנה לפ"ד המק"ח.

ואף שמצד המקח י"ל דהוי פיסוק דמים אם אמר כמקח השנה שבעיר זו כמ"ש רבינו ז"ל. מ"מ יש לפקפק מצד שאין זה מינו ידוע פנ"ל.

אף מלשון רז"ל בשטר המכירה נ' דלא ס"ל סברת המקור חיים שיהי' זה שינוי לדין דסי' ר"ט. ונהגו בענין חשש א' לכאורה זהו פלוגתא דהרמב"ם ושא"פ פ"ג מהלכות זכיה ומתנה דין ה' דהרמב"ם וה"ר יוסף הלוי פשלא סיים המקום והתדר שמוכר או נתן לו אינו פלום ולא קנה וה"ה בשכירות ושאר חכמי הדורות נחלקו עליהם ואמרו דלא בעינו סיום כלל אלא דיד הלוקח או המקבל מתנה על התחונה שמוכר לקבל המקום הגרוע פדין הנז' בש"ע סי' רי"ד סעי' י"ב.

ועיין מזה ג"כ בקה"ן פ"ק דגיטין גבי שנייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין שבגמ' שם (ד"ח סע"ב) ובחידושי הרשב"א שם בד"ה הא דתנן הפותב כל נכסיו ובחידושי הרמב"ן והריטב"א שדקדקו שדעת רש"י ג"כ פהרמב"ם והיינו מדפלי' שם (ד"ט רע"א) ולא שנא היכא דלא קנה שאר נכסים ששנייר כגון שלא הזכיר שם הקרקע ששנייר כו' דהשתא לא קנה שום קרקע כו'.

והם ז"ל פולס נחלקו ע"ז והאריכו בראיות וכ"ד התוס' שם ד"ה לעולם והרא"ש שם סי' ז'. וכ"מ דעת הר"ש ספ"ג דפאה שלא פ"י כפרש"י.

והנה שתי דעות אלו הובאו בש"ע סי' רמ"א ס"ד וכ' הט"ז שם דקי"ל פהחולקים על הרמב"ם דהא להרמב"ם הוי הדין במי שקנה לחבירו ד' אמות אגב קרקע צריף לסיומי אותן ד' אמות בפ"י כמ"ש המ"מ בזה וכבר פשט המנהג שמקנין אגב ד' אמות בלי שום סיום באיזה קרקע על פרחף דקי"ל כ"ח שלא צריף סיום עכ"ל.

וכמ"ש ג"כ בש"ע סי' ר"ב ס"ז בהג"ה וא"צ לסיים הקרקע שמקנה על ידה. ונמצא יש פאן קנין אגב קרקע על החמץ וגם החזרים קנה ועוד דבנ"ד ג"כ אין שנייה לומר דלא סיים ליה שהרי יש סימן איזה חזר והוא אצל כל יהודי החזר שבו מונח החמץ שהרי ביאר לו פן שמשפיר לו המקומות שהחמץ מונח בהן א"כ אין לה סימן גדול מזה ועדיף מזה מבית בביתי דגם להרמב"ם וסייעתו מהני הקנין: ונגידון חשש השני.

הנה אפילו אם נאמר דביד המוכר תליא אם לקיים כל המקח או להעלים קצתו פיון דעכ"פ הקונה אינו יכול לעכב שלא לקיים כל המקח ובעל פרחו מוכרח לקיימו כשרוצה המוכר.

יש לדון גבי מכירת חמץ דה"ל פמוכר שדהו מפני רעתה דהוי מכירה שהרי מצינו לפעמים דאע"ג שהאחד יכול לחזור בו עכ"ז הוי מקח קיים לגבי השני שאינו יכול לחזור בו והוא בהרמב"ם פכ"ט מהל' מכירה דין י"א ע"ש בההמגי"ד שכ' ונראה שהקטן יכול לחזור בו ואין המוכר יכול לחזור בו עכ"ל והובא בש"ע ח"מ סי' רל"ה ס"ז ובסמ"ע שם ס"ק כ"ט וכה"ג נמצא בגמ' פ"ק חזקת הבתים (נ"ד ע"ב) גבי עכומ"ז מפי מטי וזוי לידיה אסתלק ליה ופרשב"ם לגבי דידיה הוי מכירה גמורה כו' וישראל לא קני כו' ע"ש.

הרי דלגבי המוכר מתקיים המקח לגמרי אע"פ שהלוקח לא קנה עדיין. וה"נ אף את"ל שביכולת ההמ"ץ המוכר שלא לקיים כל הממכר ולהעלים מקצתו מ"מ אם רצונו לקיים הממכר אזי הלוקח דהוא הא"י אינו יכול לחזור בו וכנ"ל.

וא"כ גם לאחר הפסח כשהמוכר מקיים כל הממכר כפי מ"ש בהשטר מכירה נקנה החמץ למפרע להקונה והיה החמץ שלו ואף שבשעת הפסח היה הברירה ביד המוכר להעלים מן הממכר מ"מ אחר שמקיים הממכר אחר הפסח נקנה כל החמץ למפרע להא"י וכה"ג מבואר בסי' תמ"א בענין א"י שהלוקח לישראל על חמצו דלהרמב"ם ורבינו אפרים פיון שבפסח היה ביד ישראל לפדותו אמרינו הואיל ואי בעי לפדותו הרי היא שלו השתא גמי אסור ורוב הפוסקי' פליגי ע"ז וכוונתיהו קי"ל פמבואר בש"ע ואחרונים ועי' בתוספות (דמ"ו ע"ב) ד"ה הואיל השני דאטו נחשב חמץ של א"י כשלו הואיל אי בעי קני ליה כו' ועוד תירץ כו' והמ"א סי' תמ"א סק"ג בשם הר"ן כתב דהיכא דמחוסר

ממונא לָא אַמְרִינֵן הוּאִיל וְעֵינֵן בּפּר"ח רְסִי תּמ"א וּבְסִי תּמ"ח ס"ג ד"ה וּמ"ש מִתְּנָה בּמ"ש שְׁאֵנִי הֵתֵם דְּהוּי תְּנַאי שְׁבִידוֹ לְקֵימּוֹ וּכּמ"ש שְׁבַע"פ יִגְמֹר וְשֵׁלָא לְפָדוּתוֹ עוּד כּו' וְעֵינֵן בְּש"ע רְבִינוּ ז"ל סִי תּמ"א סְעִי ב' שְׁכ' אִם עֲכָשְׁוּ בְּזִמְנָן בְּיַעוּר תְּמִין דַּעַת הַיִּשְׂרָאֵל הוּא כּו' ע"ש.

וּא"כ כ"ש בּנּד"ז שְׁכָבֵר מְכַר לֵהא"י כָּל הַחֲמִין שְׁל כָּל הַיְהוּדִים שְׁבַעִיר וְנִדְעָתוּ וְנָדְאי לְקֵימִים הַמִּקְח. דְּכִשְׁגוּמַר כֵּן אַחַר הַפְּסַח נִקְנָה כָּל הַחֲמִין לֵהא"י לְמַפְרָע.

וּמִיָּהוּ כ"ז יִתְכַן אִם אַחַר הַפְּסַח הָיָה נִגְמַר הַקְּנִיָּה שְׁל הָא"י דְּהֵינּוּ שֵׁהא"י הָיָה מְקַבֵּל כָּל הַחֲמִין מִמֶּשׁ לְעַצְמוֹ אִזּוּ שְׁפִיר י"ל כּמ"ש דְּלִמְפָרַע נִקְנָה לוֹ כָּל הַחֲמִין אַבְּל כֵּינֵן שְׁאַחַר הַפְּסַח הַיִּשְׂרָאֵל חוּזַר וְנִקְנָה אוֹתוֹ מִן הָא"י א"כ לֹא בָּא לִידֵי בְּיַרּוּר שֵׁהא"י קְנָה כָּל הַחֲמִין מִמֶּשׁ.

אִת"ל שְׁבִיד הַמוֹכֵר לְהַעֲלִים וְלָכֵן נִרְאָה לוֹמַר טַעַם אַחַר לְהַקֵּל דִּיעֵבֵד כִּי בְּאַמַּת גַּם הַמוֹכֵר לֹא יוּכַל לְהַעֲלִים מִהַלּוּקָם אֶלָּא ע"י זִיוֹף שְׁיַעֲלִים הַשֵּׁט"כ וְיִקְבַּל שֵׁט"כ אַחַר שְׁהָרִי בְּשֵׁטֶר מְכִירָה שְׁמֶסֶר לֵהא"י נז' כְּפִי הַשֵּׁט"כ.

וְלִזְיוּפֵי לֹא תִיַּשְׁיֵנוּ. וְעוּד דְּלוֹ יֵהא שְׁהֶאֱמִינוּ הַלּוּקָם לְהַמוֹכֵר אִטּוּ מִשּׁוּם זֶה הַמִּקְח בְּטַל.

וְהָרִי מֵאִי שְׁנָא מֵאִם מִפְּקִיד הָא"י הַמִּפְתָּח אֶצֶל הַיִּשְׂרָאֵל דְּשָׂרִי: (נִתְבָּאָר שְׁנֵי חֲשָׁשׁוֹת שְׁהָיָה לְחוּשׁ בְּעֵנֵן מְכִירָה זֹו הָא' בְּעֵנֵן אֲגַב קַרְקַע כְּשֵׁלָא סִיִּים הַקַּרְקַע. הַב' מִשּׁוּם שְׁהַמוֹכֵר הָיָה יְכוּל לְהַעֲלִים מִן הַמִּקְח וְנִתְבָּאָר בְּיַטּוּל אֵלוֹ הַחֲשָׁשׁוֹת): ה' ע"ד הַחֲשָׁשׁ הַג'.

הִנֵּה לְפַמְשַׁנ"ת דְּהַמְכִירָה קֵיִמַּת א"כ בְּדִינֵינוּ וְנָדְאי הָאֲחֲרִיּוֹת עַל הַקּוּנָה וּבְנָדְאי אִם הָיָה הַמוֹכֵר וְהַלּוּקָם יִשְׂרָאֵלִי וְהָיָה בְּאִים לַד"ת הִי דְנִים לְהֵם דְּאֲחֲרִיּוֹת עַל הַלּוּקָם וְאִף אִם בְּעַש"ג הִדִּין אֵינוֹ כֵּן וּכּמ"ש בּב"י בּח"מ סִי שֵׁט"ס סְעִי י"ד.

וּכ' מֵהָרִי"ק שְׁרָשׁ קפ"ח כּו' אַבְּל דִּין שְׁבִין אָדָם לְחַבְּירוֹ כּו' ע"ש וּבְש"ף סִי ע"ג ס"ק ל"ט וּא"כ אִף אִם הַלּוּקָם אֵינוֹ יְהוּדִי מ"מ מְדִינֵינוּ מְחַוְּיָב בְּאֲחֲרִיּוֹת כְּדֵאיִתָּא בּב"ק דָּף קי"ג) כָּף הוּא דִינֵינוּ כּו'. וְהוּא בְּהַרְמַב"ם סְפָר י"ד ספ"י מֵהמ"ל.

וְעֵינֵן בְּתוֹסְפוֹת פְּרָק הַשּׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לְעַשׂוֹת עִמּוֹ בִּי"נ (דַּע"א א') ד"ה אֲמַר אֲמִימַר וְעֵינֵן בְּש"ע אַאזְמו"ר ז"ל בְּסִי תּמ"א סְעִי י"ג שְׁכָף הוּא דִין הַתּוֹרָה כּו'. וּבק"א שָׁם.

אִף קָשָׁה מִמ"ש בְּש"ע ח"מ סִי מ"ה סְעִי י"ז בְּסמ"ע שָׁם ס"ק ל"ח דְּשָׁאֵנִי הֵכָא בְּשֵׁטֶר חוּב שְׁהוּא דִינָא דְּמַלְכוּתָא. וּכ"כ בְּש"ע שָׁם סִי ס"ז סִי"ז בְּהַג"ה הֵבָא כּו' וּבְסמ"ע שָׁם.

אִף בְּאו"ת סִי מ"ה שָׁם ס"ק ל"ח הַעֲלָה כְּמִסְקֵנַת הַסְּמ"ע ס"ק ל"ח שׁוּב רְאִיתִי כּו'. וְכֵן מִשְׁמַע בְּרוּר בְּתִשׁוּי הַרְשָׁב"א שָׁם שְׁבַב"י מְחַוְּדָשׁ ח'.

וְעֵינֵן ג"כ בְּתוֹנִים סִי ס"ז סִי"ז ס"ק י"ט. וְגַם לְהַסְמ"ע י"ל דְּהֵתֵם שְׁאֵנִי שְׁלָא בָּאוּ מִמֶּשׁ הָא"י וְהַיִּשְׂרָאֵל לְדִין כ"א הָא"י מְכַר שְׁטָרוֹ לְיִשְׂרָאֵל.

וְהַיִּשְׂרָאֵל בָּא לְדִין עִם יִשְׂרָאֵל חַבְּירוֹ א"כ בְּכַה"ג לֹא דִינֵינוּ כּמ"ש בּב"ק (דְּקִי"ג סַע"א) אִם כּו' וְאִם כּו' אֶלָּא אֲזַלִּינֵן בְּתַר כַּח הָא"י בְּדִינָא דְּמַלְכוּתָא. וְעַכְצ"ל כֵּן לְדַעַת הָרֵא"ש

בתשובה פלל י"ח סי' א' שהביאה הרמ"א ססי' שס"ט ישראל שהיה חייב כו' מה שהיה מרויח לפני כו'.

ואמאי הא מדינא באמת היה צריך לומר להא"י כהו דינינו כו'. או צ"ל דהרא"ש ורמ"א לא פסקו פן רק משום שהא"י מכר השטר לישראל וא"כ ישראל זה יש לו להוציא מישראל חבירו מה שהי' מוציא ממנו הא"י אף שהיה מוציא שלא כדינו פיון שהי' מוציא עכ"פ כדינא דמלכותא וכמ"ש בתשובה הרא"ש שם.

משא"כ אם הא"י וישראל עצמן באו לדין ודאי מודה רמ"א דצ"ל להם כהו דינינו כו' אם לא שנאמר דלגבי דינא דמלכותא לא אמרינן פן. וכ"מ לכאורה מדברי הה"מ פ"ד מה' חמץ ה"ד דלקמן ודברי מהרי"ק שרש קפ"ז הנז"ל י"ל שזהו דוקא בין ישראל לחבירו שהם מחוייבים לדון פדת תה"ק אבל ישראל וא"י שבאו לדין י"ל דדינינו כדינא דמלכותא.

וצ"ע.

ואיך שיהי' יש לחוש בנ"ד לא מיבעיא לפ"ד הרמב"ם פ"ד מהל' חמץ ה"ד הובא בש"ע א"ח סי' ת"מ ס"א שאפילו אין הישראל חייב באחריות החמץ מדין אלא שיודע שהא"י אלם כו' אלא אפילו לפ"ד שאר הפוסקים הרי כתב בב"י סי' ת"מ ב' הה"מ אם מדין ומחוק המלכות כו' וכתב הח"י דבכה"ג לכ"ע מחוייב לבער וכ"כ אאזמור"ר ז"ל שם סעי' ט'.

וא"כ ה"א בנד"ז אם בעש"ג אין חייב האחריות על הלוקח א"כ הרי עבר הישראל בב"י ובב"י אף גלע"ד דכיון שהמוכר קיבל יהודי שנוכנס בע"ק עבור הא"י א"כ מעתה אין האחריות פלל על המוכר שאף אם מן הלוקח לא יוכל לגבות האחריות כדיניהם מ"מ יגבה מן הע"ק פדת תה"ק.

ואין לדמות זה להא דבכורות פ"ק יש בכור (דמ"ח ע"א) מי איכא מידי דלדידיה לא מצי תבע ליה ולערב מצי תבע ליה ונתנו (פ"י דב"ב דקע"ג) המלנה את חבירו ע"י ערב לא יפרע מן הערב וקי"ל דלא יתבע מן הערב תחלה ופסק פן בטוש"ע ססי' מ"ט.

אע"פ שהתומים שם ס"ק י"ט כתב דהרמב"ם לא ס"ל פן ואזיל לשיטתיה בי"ד סי' ש"ה סכ"ו מ"מ גם שם כתב הש"ך דהעיקר בש"ס דלא פהרמב"ם. אף באמת לא שייך כ"ז רק בערב.

אבל בקבלן פיון דיוכל לתבוע מן הקבלן תחלה ועתוס' דב"ב שם דאפילו יש נכסים ללנה יוכל לפרוע מן הערב תחלה א"כ ע"ז מוכח אדרבה להפך מסוגיא הנ"ל דאף בכה"ג דלא מצי תבע לדידיה מצי תבע ליה לקבלן פיון דהטעם דלא מצי תבע לערב הוא משום דקי"ל לא יתבע מן הערב תחלה.

א"כ בקבלן דיוכל לתובעו תחלה מצי תבע לו אף בכענין הנ"ל וכן מצאתי בשער משפט ססי' מ"ט. ושמצא פן ג"כ בתשובה ראש יוסף למוהר"י אישקפה ז"ל סי' א' (או סי' ח') אף יש לחלק דבהיא דפ"ק יש בכור שאני דהתם הלנה ודאי חייב למלנה שהמלנה ודאי לא נפרע החוב רק הלנה יכול לדחותו שיוסף פן שמעון השני הוא הלנה ולא הוא.

והערב לא נפטר רק משום דלא נתחייב כ"א אחר שלא ימצא נכסים ללנה אבל הקבלן חייב פינן דעכ"פ ודאי יש פאן חיוב למלנה. משא"כ הקא דהלנה טוען שפטר לגמרי מהחוב פי לא נתחייב באחריות עד שייגיע לידו וא"כ אם פה הוא זוכה בדינא דמלכותא.

י"ל דגם הע"ק אינו חייב לשלם. מאחר שאינו [מגיע] פלום להמלנה מן הלנה.

ועיין בסי' קכ"ט סט"ו בהג"ה ובש"ך שם ס"ק ל"ב דלקאורה פאן לכ"ע י"ל פן לפטר הע"ק. מיהו לא דמי להתם.

דהתם היינו שפא פרעו הלנה ממש. אבל הקא דנדאי לא נפרע המלנה.

א"כ נהי דהלוקח יכול ליפטר מהאחריות בדיניהם. פינן דלגבי הע"ק ודאי אין פטר מהאחריות י"ל דהמוכר יוכל לומר אפה הוא בעל דברים ולא הלוקח.

פינן שיכול לתבוע אותו תחלה ורצה מזה גובה כו'. א"כ פשרוזה לגבות מהע"ק דוקא יש לו זכות זה ואזלינן בתר דת תה"ק.

ולקאורה יש קצת ראיה לזה ממ"ש הרא"ש פ"ק גט פשוט סי' מ"ם ונהביאו הטח"מ סי' ק"י סעי' ז' שמחלק בין ערב לקבלן לענין חוב המגיע מיתומים קטנים. אף באמת אין משם ראיה וכמ"ש בתשו' הרשב"א ח"א סי' תתקע"ג דהתם אין היתומים פטורים לגמרי כו' ומה"ט אין ראיה ג"כ מהדין הנז' בטור סי' ק"ח סל"א שאם לא ירשו פלום מאביהן נפרעים מן הערב.

דהתם שאני שעכ"פ הלנה חייב הממון הלכה לא נפטר הע"ק ואפילו ערב שאינו קבלן משא"כ הקא. גם אין להביא ראיה להפך ממ"ש בטור סי' ע"ז ס"ח בשם תשו' הרא"ש ומחל שמעון לראובן כו' דכיון שהנה כו' נהרי הוא פאילו פרע כל החוב ושניהן פטורין.

דיש לחלק בין פשמחל ממש ובין הכא שאינו מוחל כלל כ"א הלוקח יש לו טענה ליפטר ולא הע"ק ועוד דהתם ג"כ מחלק הב"י בשם הרא"ש דדוקא אם ע"י פיוס מחל כו' אבל אם נודע שמעצמו מחל בלא פיוס לא מחל אלא לאותו שמחל ולא לחבירו.

אלמא דאע"ג שהי' יכול לגבות כל החוב ממנו ומחל לו לא נפקע מחמת זה החיוב מחבירו וה"נ פינן שיש לו חיוב גמור על הע"ק כמו על הלנה א"כ אף אם הלנה נפקע מחיובו פינן דטענה זו לא מהני לגבי הע"ק נשאר החיוב שעליו בשלימות.

ואפשר יש ראיה לדין זה מפלוגתא דרבנן ור' נתן בפ"ה דב"ק (דנ"ג ע"א) דאמרין איבעית אימא לעולם קסבר האי פלגא הניקא עביד כו' ואפ"ה אמר ר' נתן פי ליפא לאשתלומי מהאף משום דהוא פטר משתלם מהאף.

אלמא דמשום שזה פטר לא נפקע החיוב מהשני אע"ג דאין חיוב גמור עליו מצד עצמו עבור חבירו וכ"ש הקא דבאמת מוטל חיוב גמור על הע"ק בכל הסף. דכי ליפא לאשתלומי מהלוקח אף אם הוא פטר מדינא משתלם כולו מהע"ק פינן דעליו מוטל החיוב ואין לו טענה ליפטר וגם רבנן דר' נתן יודו בזה דעד פאן לא פליגי התם אלא מפני שאין מוטל חיוב כלל על הפטר עבור שור שדחה או על שור הדיוט עבור שור פסולי המוקדשין ע"ש עמוד ב' ע"כ לא ס"ל הסברא דכי ליפא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי וכמו שהתוס' שם באמת הקשו לר' נתן מה סברא היא זו כו'.

ותירצו משום דדומה כמי שעשאו כולו כו' ואהא פליגי רבנן. אבל בנ"ד דבאמת עליו מוטל כל החיוב מודו דארף כי ליכא לאשפתלומי מהלוקח מפני שהוא פטור משתלם מהע"ק פינן שהוא אינו פטור ועיין בטור סס"י ת"י סכ"ט וכתב הרמ"ה דה"ה נמי שנים שמזיקין כו' ובב"י שם.

ובנד"ז אף להטור וסייעתו פינן דהלוקח פטור מדינא לכו הע"ק חייב באחריות. ונהרי מבואר רפ"ק דב"ק דארבעה שומרין נק' אבות נזיקין.

א"כ זה הע"ק שעליו הי' מוטל אחריות פדין שומר ה"ז פדין מזיק. וא"כ אף אם הלוקח פטור הוא חייב.

וצריך לסלק בין דין זה לדין שנתפין ששאלו ונשאל לאחד מהם בפרק השואל דצ"ו ע"א) דלא אמרינן שהשני יתחייב בכל. ועוד הנה דעת הרב"י בש"ע סי' קנ"ד סי"ח אע"פ שהלוקח בא מחמת עכומ"ז אסור לו לסתום כו' וזהו דעת רב מתתיה גאון במרדכי סי' תקנ"ג וישאראל יש לעשות פדיני ישאראל כו'.

ואע"ג דהתם אין להישאראל שום טענה על העכומ"ז כמש"ש במרדכי רס"י הנ"ל בשם ונראה לר"י כו' חזקה שאין עמה טענה כו' ודברי באר הגולה שם תמוהי דהא בהדיא איתא שם במרדכי דדינא דמלכותא הוא בענין חלונות ומ"ש דכאן איכא ג"כ איסור דהיזק ראיה זה אינו כי לסתום חלונותיו אין כאן היזק ראיה ועיין בט"ז שם מ"ש ליישב דעת הש"ע.

ועיין באו"ת סי' מ"ה סי"ז ס"ק ל"ח. וא"כ לדעת הרב"י סי' קנ"ד כ"ש הקא דהע"ק יש לו לדון כד"ת וכמ"ש במרדכי שם מה לנו ולנזימוסות כו' וכי נניח תלמוד שאלנו כו' ע"ש.

אלא אפילו לפר"י במרדכי שם וכמ"ש רמ"א בהג"ה שם היינו מטעם שהישאראל אין לו שום טענה נגד העכומ"ז פנ"ל הלכה גם ישאראל הקונה מהעכומ"ז מאיזה טעם יפסיד דאין להישאראל שום טענה ג"כ על הישאראל הקונה.

אבל הקא דהמוכר יש לו טענה עצומה על הישאראל הע"ק דנתחייב לו עבור כל הסף ומחוייב הוא באחריות פדת תה"ק ודאי דחייב. וגם לא דמי להדינים דסי' מ"ה סי"ז וסי' ס"ו סכ"ה וסי' ס"ז סי"ז בהג"ה דהתם מתחלה נשתעבד הישאראל להא"י לבדו וע"ד פן נשתעבד וכמ"ש הט"ז בסי' קנ"ד סי"ח דכל היכא שהישאראל מחייב עצמו נגד הא"י כו' משא"כ כאן כו' ע"ש.

וא"כ בנד"ז לא נשתעבד המוכר כלל להעכומ"ז הקונה לבדו כ"א מתחלה ועד סוף מוכר לו על בטוחות הערב קבלן לבד. א"כ ודאי הע"ק מחוייב פדת תה"ק, ועוד דמאחר דבשטר מכירה של רבינו ז"ל הוסיף ואין לי עליו שום טו"מ ופ"פ בעולם וכל המעות כו' מחוייב לסלק הכל להע"ק כו' ולי הח"מ אין שום עסק בזה עכ"ל.

א"כ י"ל דע"ק זה יש לו דין ערב שלוף דוץ הנז' בי"ד ה' רבית סי' ק"ע וביבמות פרק ב"ש (דק"ט ע"ב). וע"ד שנז' פרק איזהו נשף (דף ע"א ב') גבי נכרי דדיניה דאגיל בתר ערב שאינו תובע אלא את הערב ולכן נחשב ערב זה כלנה ממש.

ונחמיר טובא מקבלן. ע"ש בי"ד בב"י ובט"ז סק"א ובש"ף סק"ב.

והקא נמי פנין שפיאר המוכר שאינו יכול לתפוע מאומה מהקונה כ"א רק מהערב קבלן.
ה"ז ערב שלוף דוץ.

ולכן פשיטא דהוא מחוייב באחריות כדת תה"ק. ואפשר דבהא אתי שפיר בדיעבד אם
אין הקאנטראקט נכתב פנימוס ממש על לשון רוסיא כ"א בלה"ק אף שאפשר שמחמת
זה לא יוכל המוכר לגבות האחריות מהקונה אלא דמ"מ עכ"פ יוכל לגבות מהערב קבלן
הנ"ל ותקנה גדולה התקין רבינו ו"ל ברוב חכמתו בענין שיהיה ערב קבלן דוקא ע"ד
הנ"ל: החשש הד'.

הנה במק"ח סי' תמ"ח סקי"א סד"ה גם יש תקנה פתב ונ"ל וכשמוכר החמץ יפרש כל
מין חמץ שמוכר דאל"כ הוי דבר שאינו מסויים דלא קנה כמבואר בסי' ר"ט אף שאומר
כל חמצי לא הוי כמינו ידוע עכ"ל.

והנה מקור הדין שבסי' ר"ט סעי' ב' הוא מהרמב"ם פכ"א מהל' מכירה ה"ג אבל האומר
לחבירו כל מה שיש בבית זה אני מוכר לה בכך וכך כו' נרצה הלוקח ומשך אין כאן קנין
שלא סמכה דעתו של לוקח שהרי אינו יודע מה שיש בו אם תבן או זהב ואין זה אלא
כמשחק בקוביא עכ"ל.

וכתב הה"מ ונ"ל כ"כ רב האי גאון בספר מקח וממכר שלו ודברי טעם הן. אבל לא
מצאתי דבר בגמ' שאוכל ללמוד ממנו פן עכ"ל.

וכן פסק הריב"ש בתשו' סי' רס"ג על שנים שקבלו קנין לחלוף ביחד כל מה שבביתם
וקל אשר להם ופסק דקנין בטל ויכולים לחזור בהם דהוי דבר שאינו מסויים ובתה"ד
ס' שי"א משמע דמהני קנין בזו.

הובאו בב"י סי' ר"ג סעי' ב' ובד"מ שם סק"ג ובסי' ר"ט סק"ב. ומשמע מהרמ"א
דהתה"ד פליג ג"כ אמוכר דבר שאינו מסויים.

ואפשר לומר בטעמו מאחר שהרמב"ם דימה זה למשחק בקוביא הרי גבי משחק בקוביא
גופי' הוא במחלוקת שנוי' דהא בטור ח"מ סי' ל"ד קי"ל דמשחק בקוביא פשר לעדות
פשיש לו אומנות אחרת וכן בטור ח"מ סי' ר"ז סי"ז שאין בזה משום אסמכתא.

וא"כ הרמב"ם כאן עכצ"ל דס"ל כמ"ש הוא ו"ל פ"ו מהל' גזילה ה"י שהמשחק בקוביא
הוי גזל מדבריהם. וכבר הקשה עליו הה"מ שם דהא קי"ל כרב ששט דאמר כל כה"ג
לאו אסמכתא היא ע"ש בההמגי"ד וע"ש בכ"מ שכתב ובפי"ב מהל' עדות כתבתי ליישב
דברי רבינו.

והוא בכ"מ ספ"י מהל' עדות [שהעלה] דס"ל להרמב"ם דקי"ל כרמי בר חמי בפז"ב.
וא"כ מאחר דרוב הפוסקים ס"ל דהלכה כרב ששט דמשחק בקוביא אינו אסמכתא
וכדפסק בטור סי' ר"ז סעי' י"ז לפ"ז ראוי לומר דגם כאן מהני הקנין.

וכמו שבאמת הקשה הב"ח והפרישה רסי' ר"ט על הטור מאחר דס"ל דמשחק בקוביא
אינו אסמכתא איה סתם בסי' ר"ט כהרמב"ם גבי מוכר דבר שאינו מסויים. דהרמב"ם
אזיל לטעמיה דס"ל משחק בקוביא אינו קונה ויש בו משום גזל משא"כ לדעת הטור

והרא"ש פמבואר בטור סי' ש"ע מחלקותם ואע"פ שהם ז"ל תירצו דגם לדעת הטור זהו גרע ממשחק בקוביא אפ"ש דחילוקם זה לא ס"ל להתה"ד.

ועוד אפ"ש לומר שדברי הרמב"ם הנ"ל דפכ"א מהל' מכירה ה"ג הם לשיטתן' פכ"ה מהל' מלוה הי"ג מי שלא פירש קצב הדבר כו' ולא סמכה דעתו ולא שעבד עצמו עכ"ל ורבו החולקים עליו ונהלכה פדבריהם א"כ אפ"ש שגם שם לא יחושיו למ"ש שלא סמכה דעתו של לוקח כו'.

אלא שיש לחלק עפ"מ"ש בלח"מ שם בשם מהריב"ל ובלא"ה הנה הב"ח והסמ"ע רס"י ר"ט פירשו דהתה"ד לא פליג רק בדינו דהריב"ש אבל מודה הוא בדינו דהרמב"ם במוכר דבר שאינו מסויים דלא חל הקנין.

ובנדאי דוחק גדול לומר דהתה"ד יחלוק בפשיטות על הרמב"ם ולא יביאו פ"ל. אף באמת נראה ברור דלא קאמר הרמב"ם דלא קנה אלא כשאומר אני מוכר לך בכך וכך ושנמצא הפעות קצובים והמקח אינו ידוע מינו כ"ל אם תבן או זהב.

נמצא ה"ז פמשחק בקוביא משא"כ כל מה שיש בבית זה אני מוכר לך כפי המקח השונה שבעיר זו פשיטא דהני מקח גמור דהא אין כאן דמיון לשחוק בקוביא. דמה איכפת לן אם הוא תבן או זהב מ"מ אין כאן שום מילתא יתירתא ולא אפילו שום אונאה שממ"נ אם הוא תבן ישלם כמקח של תבן ואם הוא זהב ישלם כמקח של זהב וראיה לזה ממ"ש הסמ"ע סי' ר"ט סק"ג ב' הד"מ דהתה"ד אע"פ דס"ל כהרמב"ם במוכר דבר שאינו מסויים מ"מ פליג אהריב"ש בשנים שהחליפו שאין שום אהד מהם יודע כו' ע"ש וכ"ש הקא דאין כאן שום מילתא יתירתא כ"ל.

ואף הריב"ש דפליג בשנים שהחליפו היינו דוקא התם דיוכל להיות אונאה עצומה כמו במשחק בקוביא משא"כ בנדון שפכתבנו. וא"כ במקירת חמץ שאע"פ שלא פי' פרטי המיני חמץ מ"מ פיון שמכר כפי השער והמקח השונה שבעיר זו ודאי סמכה דעתו של הלוקח ולכן אף אם נאמר דהני כמוכר דבר שאין מינו ידוע קנה.

דהא אין כאן שום דמיון למשחק בקוביא. וכ"ש שבאמת נראה דזה נק' מינו ידוע היינו מיני חמץ ולא מערף הספק בין תבן לזהב כו' וראיה לכ"ז מרב האי גאון עצמו בספר מקח וממכר שער כ"ד ה"ב מי שאמר מוכר אני לך כל נכסים שיש לי כו' ע"ש דהמקח קיים ונכנס תחת אותו מקר כל ממון שיהי' לו בין מקרקעי בין ממטלטלי והפסדים נאפילו ס"ת עכ"ל.

ומאי שנא מההיא דכל מה שיש בבית זה אני מוכר לך דלא קנה א"ו התם אמר בכך וכך וה"ל כמשחק בקוביא משא"כ כשמוכר בשווי: סימן מו בעיר שעושים את המ"צ לשליח שימכור חמץ.

ומפרשי שימכור כל החמץ גם שיוכא לרשותם להבא עד ערב פסח ימכור ג"כ ונותנין לו שטר שליחות ב' או ג' ימים קודם הפסח. ובעה"ב קטנים מביאים חמץ לבעה"ב שחתמו על שטר הנ"ל ונותנים להם במתנה.

אם זה נכלל במכירת המ"צ פיון שלא הי' החמץ ברשותם פשוטנו לו פתב שליחות הנ"ל שאז עדיין לא יכלו למכרם בעצמם דה"ל פמו מה שאירש מאבא מכור לה דאינו פלום. א"כ י"ל שאינו יכול לעשות שליח ע"ז אף לשימפור השליח פשיבא ברשותו וראיה מנזיר (דף י"ב): הנה מ"ש בנזיר (די"ב ע"ב) ודילמא.

מפוט הסוגיא דנדרים (דע"ב סע"ב) ובב"מ פ' השואל (דצ"ו ע"א) משמע לא כן אלא דרבי יאשיהו ור' יונתן פליגי אליבא דרבנן וכמו שפתב בספר תבואת שמש בשם הרב דקראטשין וכתבתי מזה במ"א.

וכן משמע בחידושי הרשב"א בנדרים שם גבי תירוץ התוספות בשם הקונטרס יעו"ש.

וא"כ י"ל כמ"ש מהרי"ט בתשו' חלק ח"מ סי' כ"ג וכן יש תירוץ א' בסה"ת בסימנים סי' פ"ג ובמל"מ כ' שפן נראה מדברי רבינו ירוחם. ואע"ג דבקדושין (דכ"ג ע"ב) אמרינן מי איפא מידי כו' פבר תירץ מהרי"ט.

ואדרבה יש לדמות הא דנזיר (י"ב) לעבד דמצי משוי שליח כו'. ומה שהביאו התוספות מיבמות פר"ג (דנ"ב ע"ב) פבר כ' במל"מ בשם הרמב"ם פ"ג ה"ו שהוא מפני שלא היתה בת גרושין ממנו ונמצא נכתב שלא לשם גרושין.

ואף אם יכתבנו אחר שתנשא שאז היא בת גרושין פיון שלא שמע מפיו רק בעת שלא היתה בעלה. אין זה לשמה.

שהרי אפילו אמרו לא חשוב לשמה. פל שלא שמעו מפיו כ"ש כה"ג.

ששמעו מפיו בעת שלא היתה אשתו כלל. הרי לא שמעו מפי הבעל.

אבל אין זה ענין לשליחות דשליח שפיר מצי משוי בכה"ג. רק לשמה לא חשוב.

ותדע דבטוש"ע פסקו דיכול למנות שליח שלא בפניו רק לענין לשמה לא מהני. דאין זה לשמה עד שישמע מפיו.

וכמ"כ הסוגיא דיבמות (דנ"ב) הנ"ל. זה אינו שייך לשליחות רק מפני שאינו לשמה.

וכ"מ פוט הסוגיא שם דאל"כ אמאי לא העירו ממנו בנזיר שם ובקדושין שם. א"כ לפ"ז אדרבה משם ראה להפך: הב' אף לפי הסוגיא דנזיר שם הרי כ' התוספות פיון דבידו ללוש ולגלגל.

אלא שהקשו ע"ז מהא דיבמות פר"ג הנ"ל וכבר נתבאר שלהרמב"ם אין זה שייך כלל לדיון זה. וא"כ פמו היכא שבידו ללוש ולגלגל מהני אף דמחוסר מעשה י"ל כמ"כ בנ"ד פיון בידו למפור לו למחר פשיגיע לרשותו.

וגם בנדאי גיע לכן גם עכשיו יוכל לעשות שליח על למחר ולא גרע זה מדין דקדושין (כ"ג ע"ב) דעבד עושה שליח לקבל גיטו אף דאיהו גופא לא מצי מקבל. ועוד הא לא איפשיטא הבעיא ומסקא לן דכהני שלוחי דיון ניהו אע"ג דישאל אין לו שייכות בקרבנות כלל.

ולכן עכ"פ בנד"ז דייש לו יד לעשותו שלים בחמץ שעכשיו בידו כמ"כ יוכל לעשותו שלים על חמץ שיבא לידו מחר. ואפשר יש ראיה ממשנה פ"ט דפסחים (דצ"ח ע"ב) חבורה שאבד פסחה ואמרו לאחד צא ובקש ושחוט עלינו ופרש"י צא ובקש את האבוד ושחוט עלינו ובגמרא בקדושין ר"פ האיש מקדש (דמ"א ע"ב) מבואר דהיינו שעשאוהו שלים למצוא ולשחוט עליהן ואמרינן דשלוחו של אדם פמותו ע"ש.

ועי' מזה במרדכי פרק השולח גט ססי' שס"ו בשם רש"י אע"פ שמחזירין כו' לא בטלה שליוחיתו כו' ע"ש והשתא איך מצו לעשות שלים במידי דאיהו לא מצי עביד שהרי נאבד הפסח ומחוסר מעשה גדול למצוא את הנאבד.

ואיך נעשה שלים על השחיטה. הרי אין בידם לשוחטו עכשיו.

אלא ש"מ דיכולים לעשות שלים בכה"ג. וזה הפך מ"ש התוס' דנזיר דהא דבידו ללוש ולגלגל לא מהני.

דקא הכא אין בידם בנדאי למוצאו ואעפ"כ יוכלו לעשות שלים לשוחטו. א"כ כמ"כ יכול לעשות שלים על חמץ שיבא לידו למחר שימפרנו ועי' שט"מ בנזיר י"ב שם שיוכל לעשות שלים קודם י"ד לשחוט פסחו משום שבידו להקנותו וכל שבידו לא נקרא מחוסר מעשה.

שלקאורה ממשנה הנ"ל מוכח דאף אם מחוסר מעשה שאינו בידו עכ"ז יכול למנותו שלים שיהי' שלוחו לאחר שיהי' נעשה המעשה. אף שהוא מחוסר עדיין מעשה מה שאינו בידו פלל שהרי לאו בידו תליא למצוא האבדה.

כש"כ הכא דאין זה מחוסר מעשה כ"כ פיון שדרה ומנהג שיביאו בעה"ב קטנים את החמץ ומנכרחים להביאו שלא יפסידו חמצן ושלא יעבורו בב"י ובכ"י ובתוספות ר"פ בתרא דיבמות (דקי"ט א') ד"ה רבי מאיר.

גבי רובא דתלי במעשה. דכה"ג אינו חשוב תלוי במעשה דממילא הוא בא כו': הג' אף להתוספות דלא יכול לעשות שלים ע"ז מ"מ פיון דגילה דעתו שעושהו שלים ע"ז נהי דהשליחות לא מהני מ"מ אח"כ המ"ץ יוכל למכור משום דזכות הוא לו שלא יפסיד חמצו ושלא יעבור בבל יראה ובל ימצא.

וה"ל כמ"ש בש"ע ח"מ סי' קצ"ה ס"ג בהג"ה דנדאי ניתא ליה. ועוד ראיה ממ"ש בהג"א פ"ק דגיטין בסי' י"ג השיב רש"י כו' והמכונן דהשליחות מצד עצמה לבד י"ל דלא מהני משום דא"א למנות שלים שלא בפני השלים לפ"ד פמה פוסקים ומש"ה צ"ל משום דזכות הוא לה כו'.

ור"ל פיון דזכות הוא לה משום דגילתה דעתה כו'. לכן מהני השליחות אף שלא בפניו מצד זכיה עכ"פ.

כן פי' המכתב מאליהו שער ששי ססי' א' וז"ל והמתבאר מדבריו דכל שמנתה שלים שלא בפניו. לאו שליוחית גמור מדידה הוא אלא שהוא נעשה שליוחה מכח שזכין לאדם כו' עכ"ל.

ואף שפתיב שהטור ססי' ק"מ חולק ע"ז. שאני התם דעצם ענין הגרושין חוב הוא לה רק מפני שגילתה דעתה כו' חשיב ליה רש"י זכות וע"ז יש חולקים.

אבל הקא שעצם ענין המכירת חמץ מצד עצמו זכות הוא לבעל החמץ. א"כ פשוט ע"ז שעשה את המ"ץ שלים למפור לו חמצו.

אף אם אין זו שליחות גמורה לגבי החמץ הבא לו אח"כ. מ"מ הוי שליחות מצד הזכיה דזכות הוא לו.

ולכן שפיר הוי שלים למפור כל החמץ. ומ"מ לרונחא דמילתא לכתחלה נכון לכתוב בשטר השליחות שעושהו שלים גם על החמץ שיבא לרשותו אח"כ עד ערב הפסח שיהי' שלוהו ושיעשה לו זכות זה למוכרו כו'.

דכיון שמזכיר בפ"י לשון שיעשה לו זכות ודאי הנה שלים מדין זכיה. וכעין זה כ' המכמ"א שם בשם רש"י שיאמר התקבל ונפי כו': סימן מז הנה מ"ש כת"ר בשם המק"ח ססי' תל"ו והח"א פלל קי"ח סי"ח.

הנה בדבריהם משמע דלא משום חשש שכחה לכד שמה לא ימפור החמץ והחזר לא"י נגעו בה כ"א משום דחל חיוב הבדיקה מעתה אור לי"ד קודם שישפור למחר וס"ל דאף שדעתו ודאי להשפיר לא"י זה מפקיע ופותר חיוב הבדיקה כ"א כת"ר הוסיף מדילי' מחשש שכחה כדאמרי' גבי ביטול דילמא פשע כו' וכן גבי בדיקה בשעה שבני אדם מצויים בבתיהם דוקא ולפענ"ד אין בדברי המק"ח והח"א שום הכרח נגד המנהג הפשוט פי חיוב הבדיקה לא חל רק על מקומות שיהי' ש"ל כמ"ש לא יראה בכל גבולו לא במה שלא יהי' בגבולו כ"א של אחרים ואף שעכשיו עדיין הוא גבולו מ"מ כיון שלמחר לא יהי' זה גבולו הנה בתר בסוף אזלינן דהיינו מה שיהי' גבולו מעת התחלת איסור חמץ זה צריף לבדוק אור לי"ד ומה שיצא מגבולו קודם התחלת איסור חמץ א"צ לבדוק אף שעדיין לא יצא מגבולו ולא דמי] למשפיר ביתו לישראל דסוף סוף יהי' החמץ בגבול שעוברים עליו ב"י וב"י ומוכרח לבדוק ע"כ מוטל טורח זה עליו עיני רש"י משא"כ הקא.

ולכן נקט משפיר בית לחבירו דוקא ולא לא"י וראי' לזה מחצר שלו דא"צ בדיקה מפני שהעורבים יאכלוהו אף שאין זה ודאי גמור. הרי בתר בסוף אזלי' כ"ש הקא שנדאי שפור לא"י החזר וימפור לו כל החמץ דשם.

וגם כמו לאב"י אף במפרש בש"יירא תוף ל' יום דחל עליו להזהר בחובת פסח ולכן צריף לבער אם דעתו לחזור קודם הפסח ועכ"ז אם אין דעתו לחזור א"צ לבער עשאוהו כחמץ שנפל עליו מפולת הרי דנפקותא גדולה ממה שאין דעתו לחזור.

כ"ש הקא שיהי' נפקותא ממה שדעתו למפור ולהשפיר בנדאי למחר שלא יהי' חל ע"ז חיוב הבדיקה ואף דרבא פליג עלי' דאב"י הנה עיקר טעמו משום דאי דעתו לחזור כו' ואע"ג דממילא פליג ג"כ באין דעתו לחזור הרי דלא נפקע חיוב הבדיקה תוף ל' משום שאין דעתו לחזור זהו משום שגם כשלא יחזור מ"מ יהי' החמץ בגבולו ורשותו ע"כ אינו נפקע פשחל חיוב הבדיקה ועכ"ז קודם ל' אינו זקוק כו' אבל הקא דלא יהי' החמץ בגבולו פלל ודאי אין שייף חיוב בדיקה.

ועי' בשו"ע סי' תמ"ה ס"ג וברמ"א סי' תל"ג ס"ו ובאחרונים ובחמ"ד משה שם שהאריף
בזה דעכ"פ בספק חמץ לכ"ע אין חשש דאחי ספק הרגיל דאכילת עורבים ומוציא מידי
ספק דחיוב בדיקה א"כ אפי' תחשוב המכירה לא"י רק לספק הרגיל לבד מחשש שכחה
י"ל פן.

רק על נדאי חמץ יש שם דעות בפוסקים וכינן דהכא על נדאי חמץ אין חשש פי נדאי
מפנינו כ"ש שא"צ בדיקה על הספק. אמנם מה שהעיר כת"ר לחוש לשכחה יש בזה
מקום לחוש לכאורה.

אף באמת לא מצינו בגמ' לחוש לשכחה ופשיעה גבי ביטול אלא רק שע"ז נקבע הביטול
בשעת הבדיקה דכינן דסוף סוף צריך שיבטל ע"כ מחשש פשיעה חייבוהו לבטל בפשיעה
קבועה.

אבל בנד"ז שא"צ בדיקה כלל שיטריחוהו לבדוק מחשש שכחה מה שא"צ לטירחא זו
כלל זה לא מצאנו כלל בגמ' גבי ביעור חמץ. כ"ש הכא דכינן שפבר התחיל ענין המכירה
מי"ג לדבר עם הא"י א"כ זה הא"י יזכרנו להנאתו להרויח כו' ולבי תרי ל"ח לשכחה
כמ"ש אאזמו"ר נ"ע ססי' תל"א ועוד דעכשיו שפולם מוכרים לבע"כ א' פשיטא דליכא
חשש שכחה ועי' בשו"ע סי' ער"ה סעי' ב' ג' ובסי' רל"ב סעי' ב' בהג"ה משום דעכשיו
כו'.

וכ"ש הכא דליכא חשש שכחה כבשם שהכל זריזים לבער החמץ וגם החדר שהוא לפני
עיניו ורחוק ושישפח על מה שעיניו רואות. ודוגמא לדבר כמ"ש וראיתם אותו וזכרתם
כו'.

גם רוב המוכרים להבע"כ מוכרים בי"ג והבע"כ עצמו נדאי ל"ח לשכחה דלא קונה רק
ע"מ להקנות: סימן מח הנה מ"ש בענין מכירת חמץ שאיש אחד יהודי קונה כל החמץ
מכל העיר והוא מוכר הכל לא"י והאינו יהודי אינו רואה כלל מה שקונה.

וה"ל כמו ערמה וכו' ועוד שהא"י עני ואין לו אפילו פ"א כו'. הנה התיקון לזה לכתוב
רשימה מכל פרטי מיני החמץ שפכל העיר כמו עד"מ קמח חטים קמח דגן י"ש שפירוט
ליקווער אריק.

שקר.

וכן כל המינין ולכתוב ג"כ המקח מפל מין. וא"כ ידע הא"י מה שקונה ובאיזו מקח רק
שאין ידוע הסף כמה י"ש עד"מ יקנה בעיר וזה אינו מעכב וכמ"ש בספר מקור חיים
סי' תמ"ח סק"י וכשמוכר החמץ יפרש כל מין חמץ שמוכר כו'.

הרי סגי פשםפרש כל מין חמץ שמוכר. גם צריך שהיהודי הקונה החמץ מהבע"ב יבאר
בהשטר שכותב עמהם.

את החדר שבו מונח החמץ בסימניו ומצרייו. והוא שוכר החדר ממנו.

ובשטר המכירה שהיהודי מוכר להאינו יהודי. הרי מבאר לו שמוכר לו כל החמץ שקנה
מאנשי העיר כפי המבואר בהשטר מכירה שיש לו מהם וגם משפיר לו החדרים
המבוארים בהשטר מכירה.

וגם מוסר לו כל המפתחות. והאינו יהודי ג"כ נכון שיהי' עומד בצד וסמוך להחזרים
ש'החמץ בהם בשעה שמוסר לו המפתחות.

א"כ אין פאן ערמה ועוד דבלא"ה הקשה הבכור שור בפסחים דכ"א ע"א ונ"ל דהנה
מעיקרא דדינא פירכא על מכירת חמץ הנהוג הלא מוכחא מילתא דהערמה טובא שנה
הקונה לאו גברא דאורחיה מעולם לקנות פה כו' ועל הרוב הקונה הוא עני כו'.

אלא נ"ל פיון דהאיסור מדרבנן הוא ומדאורייתא בביטול בעלמא סגי כו' עכ"ד. והפמ"ג
הביאו באש"ל אברהם סי' תמ"ח ס"ק יו"ד והגיה דבריו בצ"ע.

דמשמע מכל הפוסקים דמכירה גמורה בעינן בחמץ לא הערמה ואינו בכלל הביטול פלל
ועמ"ש פאות ח' בשם המ"ב סי' נ"ח עכ"ל וכ"כ אאזמו"ר הגאון נ"ע בהל' מכירת חמץ
דחמץ הנמכר אינו בכלל ביטול והפקר מאחר שדעתו עליו כו' עכ"ל וזה דלא כהבכ"ש.

וא"כ לדבריהם יקשה קושיות הבכ"ש הלא מוכחא מילתא דהערמה טובא. אעכצ"ל דאין
זה הערמה האסורה פיון שמדינא הקננו קנים וכבר עמד ע"ז המק"ח ססי' תמ"ח ס"ק
י"א עד משא"כ הלא דמה בכך שמערים כו' הרי על פירוש יצא מרשותו כו' יעו"ש.

ועיין בהר"ש פ"ד דמעשר שני מ"ד גבי מערימין על מעשר שני שכתב מפרש בירושלמי
למה מערימין עליו מפני שכתוב בו ברכה עכ"ל. וא"כ גם למ"ש המק"ח דהא דמערימין
על מעשר שני הוא אף בדאורייתא וחלק על התב"ש.

עדיין יש לחלק דהתם שאני שיש טעם ע"ז משום שצאמר בו ברכה משא"כ גבי מכירת
חמץ. וצ"ל דהתם ההערמה יותר ניקרת שיהי' גוהן מעותיו במתנה לבנו או בתו הגדולים
כו' אבל הלא שנהו דרוך מקח וממכר אין ההערמה ניקרת.

ועוד גבי חמץ יש טעם אחר כמ"ש בשו"ת מ"ב סי' נ"ט דגבי חמץ מיד פשיגוע זמן
איסורו לאו דידיה הוא כו' הלכך כו'. ועוי"ל וניקרת דאחר שאאזמו"ר הגאון זצ"ל הצריך
להיות עוד יהודי ערב קבלן עבור האינו יהודי הקונה.

ועל ידי זה היהודי המוכר בטוח במעותיו. א"כ אף שהאינו יהודי הקונה הוא עני אין זה
הערמה: בענין מ"ש אאזמו"ר הגאון ז"ל במכירת חמץ בענין וזקפתי עליו במלנה דלא
מהני לפ"ד גדולי הראשונים ז"ל.

הנה אחיו הרה"ג מוהרי"ל ז"ל ביאר דבריו והוא בספר שארית יהודא בשו"ת חלק או"ח
סי' יו"ד: סימן מט איך להתנהג במכירת י"ש של קאנטאר בערב פסח להפקיע איסור
הנאה מהחמץ. כי השער והמקח שבאטקו"פ הוא עד"מ ג' רו"כ ונחצי רו"כ והמקח י"ש
חוץ לעיר הוא א' רו"כ ונחצי.

והוא אינו משפיר להא"י הלוקח גם האטקו"פ על שבוע זו שישלם הראטע שנהו מן
הנמנע וא"כ למכור לו כפי שער שחז"ל הוא הפסד עצום. ואם למכור פמקח שבעיר הרי
נהנה מן החמץ ואף שמוכר לו בערב הפסח יש לעיין אם שרי: הנה אם הישראל רוצה
למכור במקח שמוכרים חוץ לעיר משום שמפיר את האינו יהודי הקונה שיחזיר לו
בשלמות אחר הפסח כל המעות שיקח הוא עבור הי"ש בעיר זו אף שהמקח בעיר זו
יותר מכפליים מהמקח שחוץ לעיר.

ואין ספק ונחשש להישָׁרָאֵל בְּזוֹה גְרָאָה דְשָׁרִי כְּמִבְּנָאָר בַּתְּה"ד ס"י ק"כ אוֹשְׁיָמְפָרָם לֹו
בְּמִכְרָה גְּמוּרָה בְּדָבָר מוֹעֵט וּרְאִיָּה מִפ"ב דְּגִיטִין (ד"כ ס"ב) דְּפָרִיָּה וְהָא בְּעֵינָן סָפָר
מְקָנָה וְלִיפָא וּפְרָש"י ע"כ אִפ"י בְּדָבָר שְׂאִין בְּדַעְתּוֹ שֶׁל נוֹתֵן שְׂיַעֲפֻכְנוּ הַמְקַבֵּל אֲלֵא יַחְזִירָנוּ
לֹו בְּנֻדָּי אֲקָרִי שְׁפִיר מִתְּנָה וְאִסִּיק הֵתֵם דְּאִפִּילוּ אֲשֶׁה יַדְעָה לְאֶקְנוּיִי בְּכַה"ג וְלֵא אֲמָרִין
דְּלֵא מְפוֹנָה אֲלֵא לְשִׁאֲלָה בְּעֶלְמָא עכ"ל וְהוּבָא לְהֶלְכָה בְּב"י וּש"ע ס"י תַּמ"ח ס"ג.

אִךְ יֵשׁ לְדַקְדָּק בְּזוֹה כִּי הֵנָּה הַתְּה"ד שֶׁם פְּתַב וְאִין לְחַלֵּק דְּשִׁאֲנֵי הֵתֵם לְגַבִּי גֵט דְּמַהֲנֵי בְּיָה
מִתְּנָה ע"מ לְהַחְזִיר (הג"ה פְּמִבְּנָאָר בְּגִיטִין פְּרָק הַמְבִּיא תַּנְיִין (דָּף כ' ע"ב)
וּבְהָרָא"ש שֶׁם ס"י י"ט וּבְטוּש"ע ס"י קמ"ג ס"ח וְעֵינָן בְּתוֹסְפוֹת שֶׁם סד"ה עַל מְנַת גְּבִי
אֵא"כ הַחְזִירָתוּ.

וּבְגִמְרָא פִּמְש"א (דָּף ע"ה ע"ב) רַב אֲשִׁי אָמַר וּבְפְרָש"י שֶׁם ד"ה רַב אֲשִׁי וּד"ה רַבִּי הִיא
עכ"ה) מְהֵנֵי נְמִי מִתְּנָה כַה"ג. אֲבָל לְגַבִּי חֲמִץ דְּלֵא מְהֵנֵי בְּיָה מִתְּנָה ע"מ לְהַחְזִיר כּו'
חוּמְרָא יִתִּירָא לְגַבִּי חֲמִץ כּו'.
(הג"ה.)

עֵינָן מְזָה בַּהֲגַמִּי"י פ"ו מֵהַל' שְׁבַת אוֹת ב' עכ"ה). וְא"כ דֵּי בְּחֻמְרָא זֹו לְעַנְנֵי חֲמִץ וְלֵא
לְהוֹסִיף עָלֶיהָ עכ"ל.

וְכֹן מִשְׁמַע לְכַאוּרָה בְּחִידוּשֵׁי הָרִיטְבָ"א בְּגִיטִין שֶׁם דְּדוּמָה מִמֵּשׁ לְמִתְּנָה ע"מ לְהַחְזִיר
דְּז"ל אוּ דִילְמָא הָכָא לֹא יַדְעָה לְאֶקְנוּיִי פִי' בְּכִי הָא שְׁהִיא מְקָנָה ע"מ לְהַחְזִירוֹ דְּבִמָּה שְׂשֵׁשׁ
לֹו לְהַחְזִיר לֵא גְמָרָה אִיהִי לְאֶקְנוּיִי לִיהָ עכ"ל.

וְא"כ לִפְמ"ש הַפְּר"ח ס"י תַּמ"ח ס"ג דְּהָא דְּמִתְּנָה ע"מ לְהַחְזִיר לֵא מְהֵנֵי בְּחֻמְרָא אִינוּ כַמ"ש
בַּתְּה"ד דְּלֵא הֵנֵי אֲלֵא חוּמְרָא בְּעֶלְמָא אֲלֵא מְעִיקָר הַדִּין אָסוּר כַּמ"ש בְּכַוְנָה"ג בְּשֵׁם
הַרְדְּבָ"ז. א"כ לִפ"ז יֵשׁ לְפַקֵּק ג"כ בְּדִינוּ דֵּהַתְּה"ד הַנִּזְ"ל דְּלֵא הַקִּיל רַק מִשׁוּם דַּס"ל
דַּמְעַמ"ל חוּמְרָא יִתִּירָא הִיא כּו' וְהָבּוּ דְּלֵא לְהוֹסִיף כּו' מִשְׁא"כ לְהַרְדְּבָ"ז וְהַפְּר"ח.

וַיֵּשׁ לְתַמְנָה עַל הַפְּר"ח עֲצָמוּ דַא"כ אֲמַאי לֹא חֵלֵק ג"כ עַל דִּינוּ דֵּהַש"ע שֶׁם דְּלְכַאוּרָה הָא
בְּהָא תְּלִיא. וְצ"ל דַּס"ל דְּבְּאֲמַת נְדוֹן דֵּהַתְּה"ד וּש"ע לֵא דְּמִי לְמַעַמ"ל וְכַמ"ש אַאזְמוּר
ס"י תַּמ"ח ס"ו שְׁאֵם לֹא הֵנָּה הַא"י רוּצָה לְהַחְזִירוֹ לֹו לֹא הֵנָּה יָכוֹל לְתַבְּנֹעַ מְמַנּוּ בְּדִין
שְׂיַחְזִירָנוּ לֹו.

מִשְׁא"כ בְּמַעַמ"ל. וְצ"ע מִמ"ש הַטּוּש"ע ס"י תַּרְנ"ח ס"ה נְתַנּוּ לֹו סְתָם הֵנֵי פְּאִילוּ אָמַר לֹו
ע"מ שְׂתַחְזִירָהוּ לִי כּו' וְאֵם לֹא הַחְזִירוֹ לֹא יֵצֵא.

וְהוּא מְדַבְּרֵי בְּעַל הָעֵיטוּר וְהָרָא"ש שֶׁם פ"ד דְּסוֹפָה ס"י כ"ט דְּהָא רַבָּן גְּמְלִיאֵל נָתַן בְּמִתְּנָה
וְלֹא אָמַר לֹו ע"מ לְהַחְזִיר כּו' וְכ"כ בְּחִידוּשֵׁי הָרִיטְבָ"א שֶׁם מְהָא שְׂמַעִין שְׁהַנּוֹתֵן לְחַבְרִירוֹ
בִּיו"ט סְתָם ע"מ לְהַחְזִיר הוּא וְאִנְוִדְנָא דְּמוּכַח הוּא אַע"פ שֶׁלֹּא פִּירָשׁ שְׂאִין אָדָם מִתְּעַרְטֵל
מְמַצְנֵתוֹ לִישָׁן לְאַחֲרֵים בְּעוֹד שְׂצָרִיָּה לֹו כּו' וְכ"כ הַר"ן שֶׁם בְּשֵׁם וַיֵּשׁ שְׂלַמְדוּ מְכָאן כּו'
נְטַעְמָא דְּמִסְתַּבֵּר הוּא אַע"פ שְׂאִין מְכָאן רְאִיָּה מְכַרְחַת עכ"ל.

וניש לחלק דהתם שאני דאומדנא דמוכח הוא ואע"פ שר"ג נתנו לאחר שיצא בו וא"כ א"צ לו רק לימים שאחר יום ראשון ואז יוצאים גם בשאול מ"מ מסתמא אין אדם מתערטל ממצותו כו'. ועוד שמה לא ישאלנו פי יצטרף לנסוע למקום אחר.

אבל בנדון זה לא שייך לומר כ"כ אומדנא דמוכח אע"ג דמוכח טובא שאינו מוכר או נותן רק משום איסור חמץ עדיין י"ל שמה מתוך כך מוכר או נותן לגמרי. וכמו דאיתא גבי שטר מברחת בפ"ח דכתובות (דע"ט א') הא בכולה הא במקצתה הרי דבשיירה קצת שלא הברית לא אמרינן דהוי אומדנא דמוכח לבטל המתנה כו'.

ואע"פ שפאמת מוכח דלהברית נתפוננה משום דבעיא לאנסובי לגברא. הוי דברים שבלב.

רק בכולהו נכסי הוא דלא חשבין לדברים שבלב כמ"ש בתוספות שם (דע"ח סע"ב). ולפרש"י שם אפי' איכא גילוי דעת שלהברית נתפוננה לא בטלה המתנה כשאינה בכללה.

מיהו התוס' והרא"ש והר"ן חולקים על פירושו וכ' הר"ן שם דכל שאמרה בשעת מתנה משום דבעיא לאנסובי יהיבנא אע"פ שלא אמרה שאינה נותנת אלא להברית נק' גילויא דעתא. א"כ לכאורה כה"ג גבי חמץ כשגילה דעתו שנותן משום איסור חמץ י"ל דאפילו במקצת נכסים בטל המתנה.

מיהו זה אינו דהר"ן לא נתפונן אלא דבגילוי דעת כזה ליכא למ"ד בגמ' שפכולהו נכסים לא תתבטל המתנה. אבל מ"ש הרא"ש שם סי' ב' דא"כ אפילו במקצתו נמי כיון דאיכא תנאי.

זה נדאי אינו אא"כ פירשה בהדיא שאין מתנתה מתנה אלא כדי להברית. גם ברש"י ותוספות פ"ב דגיטין (ד"כ ע"ב) שהביא התה"ד ובהר"ן שם לא משמע שהקנאה הנ"ל יהי' לה דין מתנה ע"מ להחזיר ממש רק שיודעת שעתיד לחזור וליתנו לה מיהו י"ל דהתם הוי אומדנא עם גילוי דעת גמור ועוד דהנה מ"ש הכנה"ג בשם הרדב"ז ח"א סי' ק"מ.

הנה בתשו' הרדב"ז ח"א סי' ק"מ לא מצאתי פלל מזה ולא בשאר החלקים רק בח"א סי' ר"מ מבואר בהדיא דמספיק להתה"ד דמתנה עמ"ל דלא מהני הוא רק משום חומרא דחמץ. ולא כמ"ש הכנה"ג בשמו ושוב מצאתי בתשו' הרדב"ז ח"א בלשונות הרמב"ם סי' מ"ג מבואר פל מ"ש הכנה"ג בשמו ודקדק פן ממ"ש הרמב"ם פ"ד מהל' חמץ ה"ז ולא יתן לו על תנאי ואם עשה פן כו' אבל המ"א סי' תמ"ח סק"ז פי' דברי הרמב"ם בענין אחר.

גם בעיקר הטעם שנתן הפר"ח על דברי הכנה"ג בשם הרדב"ז משום דהוי תנאי שאין ביזו לקיימו כו' אם אמנם שיש ראי' ע"ז מסוגיא דפרק המגרש (דפ"ד ע"א) שאסור לסמוך על תנאי כזה כמש"ש לאחר תצא דבעינן לקיומא לתנאיה.

מ"מ שם גופיה מוכח דאם נתקיים התנאי בניה מהראשון כשרים אע"פ שנבעלה לו בעוד שלא נתקיים התנאי שאין ביזו לקיימו. וכמ"ש בש"ע אה"ע סי' קמ"ג סט"ו בהג"ה.

וּדְכוּנוֹתֶיהָ הָכָא אִם נִתְקַיְּמִים הַתְּנָאֵי שְׁהַחֲזִיר לֹו הָאִינוּ יְהוּדֵי אַתְּ הַחֲמִיץ אִינוּ עוֹבֵר לְמַפְרָע
עַל בַּל יִרְאֶה וּבַל יִמָּצֵא (הַג"ה אַחַר זְמַן. וְעַיִן בַּהֵה"מ פ"ח מֵה"ג דִּין י"ג דְּלֹא פְּלִיג
הֶרְמֵב"ם שָׁם עַל הַרְאָב"ד וְהַרְשָׁב"א רַק מִשׁוּם דַּס"ל דְּעַל מְנַת שְׁתַּנְשֵׂא לְפָלוּנֵי הֵינּוּ
בַתְּחִלָּה מִשְׁמַע הָא לָאו הָכִי מוֹדָה הֶרְמֵב"ם דְּאִם נִשְׂאֵת לְפָלוּנֵי אַח"כ בְּנִיָּה מְהֵרָא שׁוֹן
פְּשָׁרִים.

וּא"כ הָכָא גְּבִי חֲמִיץ דְּלֹא שְׁיִיף פְּלִל עַנְיָן הֵהוּא א"כ פְּשְׁהַחֲזִיר לֹו הַחֲמִיץ הָוֵי מִתְּנָה גְּמוּרָה
לְמַפְרָע וְהִיא שְׁל הַא"י פֶּל יְמֵי הַפְּסָח): קִיצוּר: (לפ"ד הַפְּר"ח ס' תמ"ח ס"ג דַּמַּעמ"ל לָא
מְהַי בְּחֲמִיץ מְדִינָא קָשָׁה מְדוּעַ הַסְּפִים לְדִינוּ דַּתְה"ד ס' ק"כ שְׁבַש"ע שָׁם.

דְּמִשְׁמַע קָצַת בַּתְה"ד דְּהָא בְּהָא תְּלִיא. וִי"ל דְּבִאָמַת לֹא דְמֵי זֶה לְזֶה.

וּל"ד לַמ"ש בַּטוּש"ע ס' תרנ"ח ס"ה פְּאִילוּ אָמַר לֹו כו' דְּהֵתָם הָוֵי אֲנִימְדָנָא דְמוֹכָח
מִשָּׂא"כ הָכָא לֹא גָרַע מִשְׁטַר מְבַרְחָת בְּמַקְצָתָה דְּאִין הָאֲנִימְדָנָא מְבַטֵּל הַמִּתְנָה. גַּם בְּעֵינֵי
טַעמֹו דַּהַפְּר"ח יֵשׁ לְהַשִּׁיב מְגִיטִין (פ"ד א') דְּבְעֵינֵן לְקִיּוּמֵיהָ לְתַנְאֵי מִשְׁמַע דְּאִם נִתְקַיְּמִים
הַתְּנָאֵי אִין אִיסוּר לְמַפְרָע): ב וּמ"ש הֶרְמֵב"ם פ"ד ה"ו וְהַטוּש"ע ס' תמ"ח ס"ג וּבְלִבְד
שְׁיִתְנָנוּ לֹו מִתְנָה גְּמוּרָה.

הֵנָּה הַלַּח"מ פִּי דְּהֵינּוּ שְׁלֹא יִתֵּן לֹו עַל תְּנָאֵי כַּמִּש"ש הֶרְמֵב"ם ה"ז. וּמ"מ מ"ש הֶרְמֵב"ם
נְאֻם עֲשֵׂה פֶן ה"ז עוֹבֵר בְּב"י וּב"י צ"ל מ"ש מ"ש הֶרְאָב"ד פ"ח מֵה"ג ה"י"ג דְּאִם נִתְקַיְּמִים
הַתְּנָאֵי הַנִּלְד פֶּשֶׁר וּכ"ד הַרְשָׁב"א.

וּלפ"ד הַה"מ גַּם הֶרְמֵב"ם לֹא פְּלִיג רַק מִטַּעַם אַחַר כַּמִּש"ש סַסְעִי א'. וְהֵנָּה בְּסַפֵּר מְכַתֵּב
מְאֵלֵיהוּ שְׁעַר ח' ס' ח"י מְפָרֵשׁ דְּבָרֵי הֶרְמֵב"ם לֹא כַּהֵ"מ מ"מ גַּם לְפִירוּשׁוֹ גְּבִי חֲמִיץ
בְּמִתְנָה ע"מ לְהַחֲזִיר לֹא שְׁיִיף זֶה.

וּא"כ קָשָׁה לְמָה עוֹבֵר בְּב"י וּב"י. וְהַחֲמִיד מִשָּׁה ס' תמ"ח סק"ח כ' דְּכוּנוֹת הֶרְמֵב"ם מ"ש
וּבְלִבְד כו' שְׁהוּא מֵהַתּוֹסְפָתָא הֵינּוּ שְׁיִגְמֹר בְּלָבוּ שְׁנוֹתָן לֹו עַד אַחַר פְּסַח בְּמִתְנָה גְּמוּרָה
וּלְפַעַד"נ שְׁזֵהוּ כַּמִּש"ש בְּגִמְרָא פ"ח דְּבַכּוּרוֹת (דנ"א ב') חֲזַיְיָה לְהֵהוּא גְּבָרָא דְּהָוָה קְאָזִיל
נְאֻתֵי קַמֵּיהָ אָמַר לִיהָ לֹא גְּמַרְתָּ וִיהִבְתָּ מִיַּדְעָם בִּישׁ.

הַלְפָּה אִין בְּנוּ פְּדוּי. וְהַתּוֹס' כ' תִּימָה מ"ש מִמִּתְנָה ע"מ לְהַחֲזִיר כו' וִי"ל דְּהָכָא רַבִּי חֲנִינָא
לֹא הָיָה רוּצָה לְזַכּוֹת אֱלָא בְּמִתְנָה גְּמוּרָה כו' וּכ"כ הָרָא"ש שָׁם ס' ח' וּלפ"ז אִם הַפְּהֵן
ג"כ לֹא הִי מְקַפִּיד עַל שְׁנִירָא פְּכַהֵן הַמְסִייעַ כו' בְּנוּ פְּדוּי אָבֵל הַב"י בְּבַד"ה ס' ש"ה כ'
וְעַיִן בְּהֶרְמֵב"ם פִּי"א דְּבַכּוּרִים וְכוּנוֹתוֹ דְּשָׁם ה"ח מִשְׁמַע דְּבַכָּל עַנְיָן אִין בְּנוּ פְּדוּי וְגָרַע
מְפִירֵשׁ שְׁהוּא מִתְנָה ע"מ לְהַחֲזִיר וּכ"ד הַרְשָׁב"א בְּתַשׁוּ' ס' קצ"ח וְעַש"ך ס' ש"ה סק"ו.

וּנְלַע"ד טַעַם לְזֶה ע"פ מ"ש הָרָא"ש פִּי"נ ס' ל"ח וְהַטוּר ח"מ ס' רמ"א ס"ז ח' וּבַש"ע
שָׁם ס"ה. וּלפ"ז י"ל דְּבַנְתָּן לֹו בְּסַתָּם צְרִיף שְׁיִגְמֹר בְּדַעְתּוֹ לְמִתְנָה גְּמוּרָה לְחִלוּטִין וְלֹא
דִּי שְׁגוּמַר בְּדַעְתּוֹ שְׁיִהֵי מִתְנָה עַל שְׁעָה אַחַת דַּל"כ לֹא יוֹכֵל לַעֲשׂוֹת בָּהּ הַמְקַבֵּל פֶּל
חֲפָצוֹ וּמ"ש הַשְּׁי"ף ס' ש"ה סק"ו בְּשִׁמְרָאבְי"ה פִּינֹן דְּשְׁעָה אַחַת גְּמַר בְּלָבוּ כו' צ"ל
דְּבַשְׁעָה זֹו גְּמַר בְּלָבוּ שְׁיִהָא מִתְנָה לְחִלוּטִין.

וּמ"ש הַט"ז שָׁם סק"ו שְׁהַמְנָהג בְּכָל יוֹם כו'. צ"ל עַפְמ"ש הַתּוֹס' בְּבַכּוּרוֹת שָׁם.

ואע"פ שאותו סתם נתן לו כו' פיון דאיכא הפירא למילתא ואין זה דברים שבלב. א"כ היכא דליכא הפירא למילתא ה"ל דברים שבלב שאינן דברים וה"ל מתנה גמורה.

ולפ"ז מ"ש התקד משה שיגמור בלבו שנותן לו עד אחר פסח במתנה גמורה. זה אינו פלוגא אלא צריך שיגמור בלבו שנותן לו לחלוטין.

מיהו להתוספות צ"ל דהיינו שלא יהיה הפירא למילתא אבל אי ליכא שום הפירא למילתא ה"ל דברים שבלב. וכ"ש בנדון זה שפוחב עמו שטר שנותן לו במקח חמשה ר"ס דפשיטא דאין לחוש למה שבלבו נגד השטר ועיין בח"מ סי' רמ"א ס"ב בהג"ה: נתבאר פי' מ"ש בתוספתא ובלבד שינתנו לו מתנה גמורה שהוא לאפוקי מענין לא גמרת ויהבת שפפרק יש בכור (דנ"א ב') והיינו פשיטא היכר למילתא כמ"ש התוספות שם ובכה"ג גרע ממתנה ע"מ להחזיר כמ"ש בש"ע ח"מ סי' רמ"א ס"ה.

ובנ"ד דליכא שום היכר וגם כתב לו שטר על המקח ודאי אין לחוש: ג אמנם עכ"ז טוב יותר לקיים שיגמור בלבו שיהיה סבור וקיבל באמת שאם ירצה הא"י לקיים המקח שישאר פו ולכן טוב יותר שימכור לו במקח הנמכר בעיר.

והיינו עבור שמוכר לו הי"ש שימכרנו בעיר זו כפי שהוא היה מוכר והנה לכאורה ענין זה דומה למשפיר ביתו או תנורו לאפות בו חמץ ולפמ"ש הט"ז סי' ת"נ סק"ג לדעת קצת דעות לדבריהם ליכא פאן איסור דארף שמשפיר ונוטל מכל הין סף עצום מ"מ הרי הי"ש הוא כבר נמכר להא"י ואינו שייך להישאר רק שנוטל מהא"י סף עצום מכל הין שימכור במקום המושפיר לו.

והרי זה לכאורה רק פדין משפיר ביתו או תנורו הנ"ל. אמנם אנו קי"ל כמ"ש הטור בשם ה"ר שמשון ב"ר אברהם וכ"כ בהגמ"י וכ"פ בש"ע שם סעי' ד' וכן מסיק המ"א ס"ק י"א והפר"ח ססעי' זי"ן.

ובתוס' ר"פ בתרא דע"ז סד"ה השוכר שכתבו אבל בשאר איסורי הנאה שאין תופסין דמיהן מסתברא דלא קנסו עכ"ל מבואר דלא קנסו שיהי' שפירו אסור גם דיעבד אבל עכ"פ אסור לכתחלה להשפיר גם בשאר איסורי הנאה.

וכדבריהם פתב ה"ר"ן שם סד"ה וגרסינן בירושלמי עלה דמתניתין. ומה שהרשב"א בתשו' סי' קע"ז מחלק בין שפיר שהישאר עצמו יושב ומשפיר דהיא אסור גם בשאר איסורי הנאה ובין שפיר ביתו ובהמתו בשאר איסורי הנאה דשרי.

צ"ע הא בפ' בתרא דע"ז ובי"ד סי' קל"ג מוכח דשוין הן: ומ"ש הב"י ססי' ת"ן בשם הגאון דקודם הפסח שרי להשפיר וכ"כ הט"ז סק"ה והמ"א סק"ו. והב"ח ססי' והפר"ח סק"ה ס"ל דאין היתר אלא שלשים יום לפני הפסח.

ולכאורה יש להקשות על היתר דהבלעה מהא דתניא פ' בתרא דע"ז (דס"ה ע"א) השוכר את הפועל ואמר לו העבר לי מאה חבית במאה פרוטות ונמצאת חבית של י"ג ביניהן שפירו אסור דהיינו כל המאה פרוטות וכמ"ש בי"ד סי' קל"ג ס"ג ואפילו בסתם יינם הדין פו.

הרי דהבלעה לא מהני בשכר דאיסורי הנאה. ואף דיי"נ חמיר משאר איסורי הנאה היינו רק לענין לאסור השכר בדיעבד אבל לכתחלה י"ל גם בשאר איסורי הנאה אסור להשתפר כה"ג ע"י הבלעה.

ולכאורה יש לדחות דאין משם ראיה דזהו אינו הבלעה כמ"ש בד"מ סי' ש"ו בשם הר"ן פ' אע"פ וכ"כ בבד"ה בשם ש"ל וכ"פ המ"א שם סק"ז ואזמו"ר ס"ט. אף לא דמי דהתם הטעם כדפי' הר"ן שאם יתפייס היום כו' משא"כ ה"א הוא להפך כדפרש"י דכל כמה דלא אעבריהו לכוניהו כו' ועוד דהרמב"ן וסייעתו ס"ל דלא מהני אפילו הולכת הנאה דפרוטה א' לים המלח משום דכנולה חזא קבלנות היא וכמ"ש בטור וב"י סי' קל"ג ובש"ך שם סק"ו.

א"כ איהו נאמר דבשאר איסורי הנאה מהני הבלעה להתיר לכתחלה גם שכר האיסור כ"ש היכא דרנבא כנולא שכר איסור הנאה כגון שמשפיר לו שני ימים לפני פסח וכה"ג. ול"ד לשכר שבת דשרי ע"י הבלעה כדאימא פ"ק ה"הב (דנ"ח ע"א) משום דהאיסור ליקח שכר שבת פרש"י בכתובות (דס"ד סע"א) גזירה משום מקח וממכר.

או גזירת שכירות בשבת שהיא עצמה אינה אסורה אלא משום גזירה שפא יכתוב וכמ"ש אזמו"ר סי' ש"ו סי"א. ולכן בהבלעה לא גזרינו.

וגם זה לא פל הבלעה שרי עתוס' דכתובות שם (דס"ד ב') ובש"ע אזמו"ר סי' ש"ו ס"ט. אבל ה"א גבי להשתפר באיסור הנאה מאי מהני ליה הבלעה.

דאף ש"ל דלהשתפר אינו הנאה האסורה מדאורייתא כמ"ש הריב"ש בתשו' ססי' ת' הובא ב"י ססי' ת"ן וז"ל ולמ"ד אסור (ר"ל דחמצו של אינו יהודי אסור בהנאה בפסח מן התורה) לא קשיא ליה מדתניא משפיר ר"ל מה שהתוספתא מתיר להשפיר חמורו להביא עליו חמץ הובאה בטור) משום דהתם אינו נהנה בגוף האיסור עצמו ואף לא בדמיו אלא שהדבר האסור גרם לו הנאה עכ"ל.

וכ"ה לשון הרמב"ן שפר"ן ר"פ בתרא דע"ז שפ"ל שאסור בהנאה אף הנאת גרמתו אסורה אע"פ שאינה דמים לו עכ"ל. ומש"ש הרמב"ן שאינו פן היינו שאינו אסור מדאורייתא דיעבד.

מ"מ פינון דמדרבנן קי"ל דאסירא י"ל דלא מהני ליה הבלעה פלל. ובאמת בדברי האגור שהביא הב"י ססי' ת"ן אין מוכרח דמירי במפרש להשפיר בו חמץ רק שידע הישראל שישים בו חמץ בפסח ובכה"ג הוא שהתיר להשפיר קודם הפסח להב"ח והפר"ח שלשים יום ולהט"ז ומ"א קודם ע"פ.

אבל בשוכרו רק לשום בו חמץ אין מוכרח ממנו להתיר. מיהו מצינו פ"ג דסנפ"ה דל"ט א') גבי הלוקח לולב מחבירו בשביעית כו' בגמ' שם מבליע לו דמי אתרוג בלולב וע"ש בתוספות ד"ה ליתבי דע"י הבלעה מוכר שלו ושל חבירו: נתבאר דעכ"ז טוב יותר למכור כפי השער האמיתי כדי שיהיה סבור וקיבל באמת.

ולכאורה האיסור בזה פדין נוטל שכר עבור תנורו לאפות בו חמץ שהתירו הב"י והאחרונים כשמשפיר קודם ערב פסח ויש לכאורה קושיא ע"ז ממ"ש בגמ' הובא בטור

וב"י ב"ד סי' קל"ג ס"ג ובש"ך סק"ו ויש להפך קצת ראיה להקל ממ"ש בפסוקה (ל"ט א') מכליע לו כו': ד אף מלבד זאת נלע"ד דנד"ז חמור טפי ממשפיר ביתו לשום בו חמץ דהתם אינו אלא שההנאה בא בגרמת דבר האסור וכמ"ש הריב"ש.

משא"כ ה"א הרי המעות הן דמים של החמץ ממש שמקבל עבור כל הין י"ש כפליים או יותר הרבה מכפליים משער שחויץ לעיר. אלא שאינו מקבל זה בעצמו.

כ"א הא"י הקונה ממנו מקבל זה בפסח. והוא מסלק לו פו.

א"כ אף שהי"ש הוא של הא"י ולא שלו. עכ"פ הדבר קרוב לנהנה מחמץ של א"י בפסח דכתב הריב"ש בתשו' הנ"ל דאסור מן התורה כמו בנהנה מחמץ של ישראל.

ועיין בהרא"ש פ"ז דנדירים סי' ה' שכתב וז"ל ולא מיבעיא ליה באיסורי הנאה אם מוכרם לכתחלה דפשיטא דאסור כדמוכח פ"ק פ"ג שעה (דף כ"א) כו' אצטריף קרא להתיר מכירת גבלה דמכירתו היינו הנאה פ"ן שמקבל דמיהו וה"ל בנהנה מגופן עכ"ל ופשוט דר"ל דזהו איסור הנאה שמדאורייתא ממש כדמוכח מהראיה שהביא דאצטריף קרא להתיר מכירת גבלה לא"י ועי' בגמ' פכ"ש (דכ"ג ע"א) גבי נהרי שרצים כו' מותרין למוכרו כו'.

וכ"ד כל הפוסקים פהרא"ש וכמ"ש ה"ר"ן פ"ה דנדירים (דמ"ז ע"א) דנדאי כל שהוא אסור בהנאה אסור למוכרו כו'. ומדאורייתא קאמר וכמ"ש בחידושי הרשב"א שם שמשם מקור דברי ה"ר"ן שהביא ג"כ הראיה מפרק כל שעה שהביא הרא"ש.

וכן פשוט עוד בתוס' פ"ק דחולין (דף ד' ע"ב) ובהרשב"א שם גבי דלא מצינו דמים לחמץ בפסח כו' פ"ן דלכתחלה אסור למכור כו' דר"ל מדאורייתא וכמו שביאר הרשב"א שם שהרי אין יכול למוכרו והו עצמן אסורין הו בהנאה ועומדים לישורף כו'.

אלא דלענין אם עבר ומכרו יש מחלוקת אם הדמים אסורין להמוכר או לא. דרש"י אוסר.

ובתוס' משמע דאפילו לרש"י אין כאן רק איסור דרבנן. אבל בה"ר"ן פ"ה דנדירים (דמ"ז סע"ב) משמע דלהרמב"ם ה"ל ספק דאורייתא מדפסק האיבעיא לחומרא וכ"פ הטור והש"ע סי' רט"ז ס"ב וכ"כ בכ"מ ספ"ה מהל' נדרים דלהרמב"ם ה"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא מיהו הלח"מ שם הקשה על הרמב"ם מדידיה אדידיה מהא דפסק פ"ח מהמ"א הט"ז שהדמים מותרין וכ"כ פי"ג הט"ו ובהרא"ש ס"פ האיש מקדש שכ' דאע"פ דאיסורי הנאה לא תפסי דמיהו גזרו רבנן שלא יתנו מחליפיהו ובק"ג שם סק"ה דס"ל ג"כ פהרמב"ם רק דס"ל דהוי מדרבנן ע"ש.

ועיין בהרשב"א פ"ק דחולין דף ד' ע"ב מענין זה. ובחידושי הריטב"א פ"ק דחולין שם כ' ג"כ על בעיא דנדירים (ד' מ"ז) הנ"ל דאיסורא דאורייתא היא ולחומרא.

נאח"כ כ' דכיון שאינו תופס דמיו איסורא דרבנן הוא. והסכים פו לדינא דלדידי' אסורין החליפין גם בדיעבד מדרבנן.

וא"כ בנ"ד י"ל ג"כ דהדמים שנוטל היהודי ששה רופל מכל הין הנוספים לבד מקח היי"ש עצמו ה"ל דמי חמץ של א"י ממש וה"ל הנאה גמורה דאסור לכתחלה מדאורייתא וגם בדיעבד י"ל דאסורים המעות לו מדרבנן פנ"ל.

ואף את"ל דלא דמי ממש למוכר חמץ שלו מ"מ הוא עכ"פ הנאה גמורה מהחמץ של הא"י פדרף הנאתו. והנה ההפך בין מכירה דאסור מדאורייתא ובין משתכר באיסורי הנאה דיש מתירין אפי' לכתחלה ומשמע דגם להאוסרין ליכא רק איסורא דרבנן כמ"ש בתשו' הריב"ש נלע"ד פשוט דהנאה זו הבאה בגרמא לא חמירא מדין נהנה מאיסורי הנאה שלא פדרף הנאתו דלכ"ע אין בזה איסור תורה פדאיתא פרק כ"ש (ד' כ"ד ע"ב).

משא"כ מכירה ונתינה הוי נהנה פדרף הנאתו פינו שיעומד ג"כ לימכר ולינתו. וכמ"ש המל"מ פ"ה מהל' יסודי התורה ד"ה ודע שעדיין.

וד"ה ולפי זה צריכין אנו לומר. וא"כ גם בנ"ד מה שנוטל החוכר דהיינו בעל האטקו"פ מהא"י הקונה ערף ששה רופל או יותר מכל הין יי"ש לבד מקח היי"ש עצמו.

זהו חמור מדין משתכר באיסורי הנאה כי אם זהו ענין שנהנה ממש מחמץ היינו היי"ש של הא"י דזהו פדרף הנאתו שעבור שמניח למכור היי"ש במקום ועיר המוכר לו נוטל דמים פך וכו'.

וה"ז דמי היי"ש ממש שהרי הקונה מהנה נותן דמים אלו עבור היי"ש שפך היא מקח שלה בעיר זו ונהנה זו מגיע ומקבל זה החוכר. דאע"ג דלא דמי ממש למוכר בעצמו כי הא"י הוא המוכר ולא היהודי.

מ"מ מה שהיהודי מניח להא"י למכור פאן לפי שיתן לו מכל הין פך וכו'. ה"ז פמוכר בעצמו דהא מפחו ורשותו מוכרין היי"ש והוא נהנה ממכירה זו הנאה עצומה.

א"כ נהנה הוא מחמץ של א"י פדרף הנאתו משא"כ משתכר באיסורי הנאה היינו הנאה בגרמא כמשפיר ביתו להניח בו חמץ דהוי עכ"פ שלא פדרף הנאתו פנ"ל: קיצור ומיהו י"ל דנד"ז חמור טפי ממשתכר באיסורי הנאה דהוי רק גרמא אבל הכא אין הענין שהדבר האסור גורם לו הנאה.

גרמא לבד כ"א שלוקח דמיו ממש פמוכר איסור הנאה דאסור מדאורייתא כמ"ש בקרא"ש פ"ז דנדריים סי' ה' ואף את"ל דלא דמי ממש למוכר מ"מ הטעם דמשתכר אינו רק איסור דרבנן י"ל דהיינו משום דנהנה כמו נהנה מאיסורי הנאה שלא פדרף הנאתו.

אבל הנאה זו היא נדאי פדרף הנאתו וא"כ חמור פמוכר ונותן: ה ומ"מ יש לדחות דדוקא הדמים שלוקחים עבור עצם היי"ש נק' הנאה הבאה מהאיסור פדרף הנאתו אבל אלו הדמים הנוספים על המקח זהו רק ענין מס וחוק נתינה שנותנים להממשלה משתיית כל הין יי"ש.

א"כ אין זה דמי האיסור ממש רק ג"כ כמו גרמא שהדבר האסור של הא"י הוא היי"ש שפכר נקנה לו קודה"פ הנה הוא גורם הנאה להיהודי שכל לוקח מהא"י מוכרח לשלם מס וחוק הקצוב ואין זה תשלומין של היי"ש כלל.

וא"כ י"ל דהאיסור הוא רק גורם לבד להנאה זו מאחר שאין זה דמי היי"ש ממש כ"א רק עבור שמניח למפור יי"ש זה בעיר זו ששייך פרנסה זו לו. עבור זה לבד מקבל דמים הנוספים הנ"ל א"כ מה לי כשמקבל מעות עבור חמץ הנאפה בתנור שלו או שמקבל עבור שמוכרים יי"ש בעיר המוחכרת לו.

וגיש לדמות זה ההפרש ע"ד שמצינו בתורה הפרש בין תשלומי קרן לתשלומי כפל. דגיש חילוק ביניהם לכמה דברים.

או יותר יש לדמות ההפרש בין דמי היי"ש שהן ממון שלוקחים עבור היי"ש ממש ובין חוקי הנתינה והמס מהיי"ש. שהיי"ש אינו אלא גורם לממון זה וקי"ל דדבר הגורם לממון לאו כממון דמי.

דהוא פלוגתא דרבי שמעון ורבנן בפרק מרובה (דע"ד ב') וקי"ל כרבנן. וא"כ כמו שאע"פ שהדבר גורם לממון עכ"ז אינו נידון כממון כלל כמ"כ הדמים הבאים מחמת מכירת היי"ש כיון שאינן דמי היי"ש ממש אין היי"ש חשוב ממון שלהן ע"ד מה לי הן מה לי דמיהן או מה לי דמיהן מה לי הן שבפרק אינהו נשף (דס"ג).

כי אם הוא רק גורם להן שביבואו. ולכן אינן נידונין כדמי היי"ש ממש שהן חילופיו.

כ"א שהן באין בגרמא שלו וה"ל כדמים שמקבל. בעל התנור עבור אפיית החמץ בתנור שלו כנ"ל.

ומ"מ נראה דאין לחלק דהא כל הנאה אסורה מדאורייתא מחמץ בפסח ואף מחמצו של א"י. אף שאינו מקבל מעות כלל עבור רק מה שנהנה מנתינה זו.

והיינו משום שהיא הנאה פדרף הנאתו כמ"ש המל"מ דלעיל דאף שעומד לאכילה מ"מ עומד גמי לימכר ולינתו וא"כ ה"נ יי"ש זה עומד לימכר ושיקבלו עבורו המס והחוק הקצוב בעיר זו. וגם בכל מקום מקבלים חוק נתינה רק שבעיר זו מקבלים יותר.

דהיינו כמו בכל העצירות הגדולות. ונתינה זו נכלל ממש בשם דמי היי"ש שפך מקח היי"ש בעיר זו.

א"כ יי"ש זה עומדת שיקבל ממנה הנאה זו וה"ל פדרף הנאתו ואסור מדאורייתא וכמ"ש כה"ג המל"מ דלא יתכן שיהא חמור כו' מסף בשמן. וכך נאמר אנו דלא יתכן שיהא חמור נותן להא"י.

ממה שמקבל לעצמו סף גדול עבור מכירת יי"ש של הא"י. וחסור טובא מדין משתפר באיסורי הנאה דאין האיסור עומד כלל לזה שיהא משתפרים ממנו כזה כ"א הוא מקרה בעלמא.

וגם שהאיסור הוא סיבה רחוקה לזה. אבל הכא האיסור עומד לזה שכל יי"ש עומד לימכר ובהכרח שישולם עבורו חוק הנתינה וגם חוק הנתינה הוא ממש כעין דמים שלו שאין העולם מבדילים כלל בין זה לזה כי הפל ניתן ביחד ובמקח א' ושם דמים ע"ז ועי' בגמרא רפ"ק דפסחים (דף ה') סע"ב שבלא"ה החמירה התורה יותר בחמץ בפסח גם בדבר הגורם לממון ע"ש לענין כל ימצא לכן נראה ודאי שאם החוכר הי' מניח לא"י למפור יי"ש של הא"י בפסח בעיר המוחכרת של החוכר ושישלם לו כף וכך ודאי היא

הנָאָה הָאִסוּרָה מְדַאֲוֵרֵיתָא וְלֹא מְשׁוּם מְשַׁמְכֵר בְּאִסוּרֵי הַנָּאָה לְבַד כ"א שְׁנֵהֲנָה מְחַמֵּץ
שֶׁל א"י שְׁיֵשׁ הֶבְדֵּל גְּדוֹל בֵּינֵיהֶם כַּנ"ל וְכַמ"ש הָרִיב"ש ס"א ת'.

כִּי אִם עֵינֵי הַהֵיטֵר בְּנֵד"ז הוּא לְפִי שְׁמַכֵּר הֵי"ש עִם חוֹק הַנְּתִינָה לְהַא"י קוֹנְדֵם הַפְּסָח.
וְא"כ הָרִי אֵין הֵיְהוּדֵי נְהָגָה כָּלֵל בְּפֶסַח מְחַמֵּץ שֶׁל הַא"י אֲלֵא כְּבָר נְהָגָה מְזָה בְּזִמְנֵי הֵיטֵרוֹ
דְּהֵינְנוּ בְּשַׁעֲרֵי שְׁמַכֵּר לֹו הֵי"ש וְהַקְּאֻנְטָאָר עַל שְׁבוּעָה זֹו שְׁהֵיָה מְקוֹנְדֵם הַפְּסָח.

אֲדָּה לְהֵיטוֹתוֹ אִסוּר דְּאִוֵּרֵיתָא מִמָּשׁ צָרִיף לְעֵינֵי בְּזָה יוֹתֵר שְׁיֵהֵיָה הַמְּכִירָה בְּטוֹב: קוֹצוֹר
שִׁי"ל שֶׁמ"מ אֵין זֶה דְּמֵי אִסוּר רַק כְּמוֹ גְּרָמָא שְׁזָהוּ רַק מִסּ מְכָל הֵינּוּ.

וְלֹא עֲצָם דְּמֵי הֵי"ש. וְכַמוֹ תַּשְׁלוּמֵי כְּפָל אוֹ כְּמוֹ דְּבָר הַגּוֹרֵם לְמִמּוֹן.

וּמ"מ אֵין לְחַלֵּק כִּי הַמֵּס וְהַחֹק עִם עֲצָם דְּמֵי הֵי"ש הַכֵּל נִיתֵן בְּיַחַד בְּמִקְחָא א' ג' ר"ו"כ
נְחָצִי. עַל כֵּן אֵין הֵיטֵר רַק מְפָנִי שְׁמוּכֵר לֹו הַכֵּל קוֹנְדֵם זִמְנֵי אִסוּרוֹ וְא"כ בְּפֶסַח אֵינּוּ נְהָגָה
כָּלֵל מְחַמֵּץ שֶׁל א"י אֲלֵא כְּבָר נְהָגָה מְזָה בְּזִמְנֵי הֵיטֵרוֹ דְּהֵינְנוּ בְּעָרְבֵי פְּסָח: וְלִכְּוֹן צ"ל
הֵיטֵר דְּכַשְׁמִשְׁכִּיר חוֹק הַנְּתִינָה שֶׁל אֵיזָה שְׁבוּעוֹת ה"ל כְּמוֹכֵר לְגַמְרֵי חוֹק זֶה עַל זִמְנֵי
הַנְּ"ל.

וְנִסְתַּלַּק הַיִּשְׂרָאֵל מִחוֹק זֶה קוּדְה"פ וְקָנְהוּ הַא"י. וְלֹא דְּמֵי לְמַשְׁכִּיר בֵּיתוֹ מְשׁוּם דְּשְׁכִירוֹת
לֹא קָנִיָּא דְּגוּף הַבַּיִת שְׁיֵיף לְיִשְׂרָאֵל גַּם בֵּימֵי הַפְּסָח מִשָּׂא"כ הָכָא וְכַמ"ש הַמ"א סְסִי' רמ"ד
ס"ס"ק י"ח לְעַנְיֵן מְכִירַת מְכָס וּמְטַבֵּעַ.

וּבִיָּאָר זֶה אֵאֻזְמוֹר"ר נ"ע שֶׁם סט"ו שְׁאֵינּוּ דוֹמָה לְמִרְחֵץ שְׁאִסוּר לְהַשְׁכִּירוֹ לְשַׁבַּת כו' לְפִי
שְׁהַמְרָחֵץ גּוֹפֵו קְנוֹי לֹו אֲף בְּיוֹם הַשַּׁבָּת כו'. מִשָּׂא"כ בְּמְכָס וּכְיוּצָא בּוֹ שְׁכַשְׁהַשְׁכִּירוֹלֵא"י
לְיוֹם הַשַּׁבָּת הָרִי מְכָרוֹ לֹו לְגַמְרֵי לְיוֹם זֶה וְאֵין כָּאֵן שְׁכָר שַׁבַּת כָּלֵל.

אֲדָּה הַט"ז סְסִי' ת"ן כ' שְׁיֵשׁ תִּינְהָא בְּזָה חֲדָא דְּמְכִירָה לֹא שְׁיֵיכָא בְּדִשְׁלַב"ל וְכו'. וְתוֹ דְּהָא
הַמְּכִירָה לֹא חָלָה עַד שְׁיֵהָא הַחֲמֵץ וְאֵז אִסוּר בְּאַכִּילָה.

הֵנָּה הַטְעָנָה הַשְּׁנֵינְיָה אֵינּוּ שְׁיֵיף כָּאֵן שְׁהָרִי הֵי"ש שְׁמוּכֵר לֹו הוּא בְּעֵינֵי וְיִשְׁנֵוּ תַּחַת יָדוֹ
וְא"כ קָנָה הֵי"ש בְּנֻדָּאֵי. וְהַמְּכִירָה שֶׁל הֵי"ש חָלָה מִעַכְשָׁיו מִמָּשׁ אֲף שְׁהַעֲנִינֵן שְׁיִמְכַרְנָהּ
הַא"י בְּפֶסַח.

וְא"כ יֵשׁ חֲשָׁשׁ כַּנ"ל סְעִי' ה' וְע"ז אָנּוּ מְשִׁיבִים דְּמְכָר לֹו הַחוֹק הַקְּאֻנְטָאָר לְשְׁבוּעָה. וְכַמ"א
סְסִי' ת"ן מְשַׁמֵּעַ בְּהַדְּיָא דְּגַם בְּכַה"ג שְׁיֵיף מְכִירָה כַּמ"ש רַק שׁוֹכֵר חֵק הַמַּגִּיעַ כו' יֵשׁ
לְמִוְכָרוֹ כו'.

וְרֵאִיתִי בְּחֻמְדֵי מִשָּׁה שֶׁם סק"ג שְׁכַתֵּב הַטְעָם שְׁיִכּוֹל לְמַכּוֹר זְכוּת זֶה לְאַחֵר דְּכַמוֹ שְׁקָנָה
הוּא עֲצָמוֹ אֲף שֶׁהוּא דִּשְׁלַב"ל כְּףֵי זְכוּת זֶה מוּכָר לֹו מִיָּד מִעַכְשָׁיו עַכ"ל. וְזֶהוּ כְּעֵינֵי מ"ש
בְּמִשְׁנֵה בֵּיבְמוֹת ר"פ חֲרָשׁ כְּשֶׁם שְׁכּוֹנִס בְּרַמְיָנָה כְּףֵי מוּצִיא בְּרַמְיָנָה.

וְכֵן הוּא לְעַנְיֵן מְקַח וּמְמַכֵּר כְּדָאִיתָא בְּגִיטִין (דָּף נ"ט) וּבפ"ב דְּכַתְּוּבוֹת (ד"כ ע"א) אָבֵל
לֵית לָהּ חֲזָקָה דְּאַבְהָתִיָּה כו' וּפְרַש"י כְּקָנִיתוֹ כְּףֵי מְכִירָתוֹ כו'. אָבֵל מ"ש עוֹד הַח"מ
דְּכַה"ג אִיתָא בְּש"ע י"ד סִי' רצ"ד סט"ו.

אינו דומה דהנה מקור הדין שם הוא מתשו' הרשב"א סי' אלה קכ"א ושם פתב וז"ל פתב הרב"ד וז"ל דמותר למפון פירות ערלה שלא באו לעולם דאינו מוכר אלא מקום עצים בעצי ערלה שרו בהנאה עכ"ל ועיין בתוספות פרק חזקת דל"ו ע"א).

א"כ י"ל התם דוקא שהעצים הן שלו שייך לומר דמוכר מקום עצים לפירותיהן דקנה כמ"ש בח"מ סי' ר"ט ס"ד וכ"כ הא"ר פאן דיוכל למפון היורה למדות אבל במקירת חוק הנתינה מהיי"ש הרי החוכר אין לו שום דבר שיש בו ממש שימכר שמוכר זה לפירותיו.

מיהו לכאורה צ"ל דטעמיה דהרב"ד אינו משום דהמכירה חלה מעכשיו על מקום עצים דא"כ העיקר חסר מהספר דהל"ל והוא שיאמר שמקנה לו מקום עצים לפירותיהן. משא"כ כשמקנה לו הפירות מוכרח בגמרא פ"ט דב"ב (דקמ"ח ע"ב) דלא מפרשינו דמכר הדקל לפירותיו כ"א הפירות לבד ולא קנה וכ"מ בטוש"ע סי' ר"ט ס"ד.

לכן נראה דמ"ש דאינו מוכר אלא מקום עצים כו' היינו לומר דאין איסור מה"ט אף אם נאמר דמכר מקום עצים. אבל לא שההיתר נמשך מחמת זה אלא דאע"פ שמכר הפירות לבד שרי ואע"ג דאין אדם מקנה דשלב"ל מ"מ אחר שבאו לעולם וקנה אין הענין שאז הוא קונה מהישראל כי הישראל כבר נסתלק מהן מעת המכירה אף שא"י עדיין לא קנה אותם מ"מ הישראל נסתלק מהן מעת המכירה ולכן כשבאו לעולם והא"י קונה אותן אינו קונה מהישראל כ"א מההפקר.

ואשכחן כה"ג בגמרא פרק חזקת (דנ"ד ב') עובד כוכבים מפי מטו זוזי לידיה אסתלק ליה ישראל לא קני עד דמטי שטרך לידיה. אלמא דאע"ג שהלוקח לא קנה עדיין עכ"ז מהני הקנין לענין שהמוכר נסתלק ממנו לגמרי.

וכן מצאתי בפמ"ג במשפצות סי' ת"ן סק"ו דכתב סברא זו דאף דאין אדם מוכר דשלב"ל מ"מ יכול לסלק את עצמו ממנו כו'. מיהו באמת לא דמי להא דפרק חזקת דהתם ה"ט דלגבי העובד כוכבים הוי מכירה גמורה כדפרשב"ם שם משום שכל קנינו אינו אלא בכסף וגם לפר"ת שם משום דמצינו בעובד כוכבים קניית כסף בעפרון כו' ע"כ שפיר אסתלק ליה ואע"ג דהישראל לא קנה עדיין ה"ז כהפקר.

משא"כ גבי מוכר דשלב"ל פיון דקי"ל דלא שייך בזה מכירה א"כ לא נסתלק כלל המוכר מזה ע"י מכירה זו דלגבי דידיה נמי לאו מכירה היא וכ"מ בהד"א פא"נ (דס"ו ע"ב) דהא דאי שמיט ואכיל הלוקח לא מפקינן מיניה אינו אלא משום מחילה.

ולא משום דהמוכר כבר נסתלק מזה. ומחילה זו אינה ענין לסילוק ע"ש דאל"כ אינו שייך למחילה בטעות כו' אלא דזוכה מעצמו מההפקר כהא דפרק חזקת הנ"ל.

א"ו פיון דדבר שלב"ל אין נתפס במכירה א"כ אח"כ כשבא לעולם זכה בהן המוכר שהרי גדלו בשדה ודקלים שלו: קיצור כשבמוכר לו הקאנטאר על שבווע א' נסתלק לגמרי ומ"ש הט"ז שיש תינהא בזה.

טענה ב' נדאי לא שייכא דהא פאן מוכר לו חמץ בעין מעכשין. ועל הטענה הא' י"ל כמ"ש הח"מ דכקנייתו הקאנטאר ע"פ קאנטראקט פן מכירתו מ"ש הח"מ שזוהו פמו הדין שבי"ד סי' רצ"ד סט"ו.

לכאורה י"ל שם הטעם ע"ד מ"ש בש"ע ח"מ סי' ר"ט ס"ד. מיהו זה אינו ולכאורה י"ל דהטעם פ"עין מ"ש בגמ' פ"ק חזקת (דנ"ד ע"ב).

מיהו באמת לא דמי. וכ"מ בפא"נ (דס"ו ע"ב): ז ועיין בגמ' ר"פ הפותב ובמ"דכי שם ובאה"ע ס"ט וסי' צ"ב סעי' א' בהג"ה ובחמ"ח שם סק"ד.

והנה ממש"ש ה"ר"ן וכדרכב פהנא וכו' לאפוקי ירושת אביו דכיון שראוי ליו"רשו בכל שעה הרי הוא פאילו זכה בה לענין דלא סגי בסלוק אלא או במק"ר או במתנה ואי אפ"ש שיהי לא זכה בה לגמרי ולא באה ברושותו שיוכל להקנותה עכ"ל.

וכן פרש"י שם ר"פ הפותב ד"ה במקום אחר שאינה ירושת אבותיו. וכ"כ רש"ב"ם בפ"ק חזקת (דמ"ט ע"ב).

הרי מבואר דבירושת אבותיו לא מהני סילוק. אע"פ שהוא דשלב"ל ש"לכן אינו יכול ג"כ להקנותה במק"ר או במתנה.

וכדאיתא בח"מ רס"י רי"א דהאומר מה שאירש מאבא מכור לך ה"ז פמוכר דשלב"ל והוא תלמוד ערוך פ"ק דב"מ (ד' ט"ז). ואעפ"כ לא מהני ג"כ סילוק פ"נן שראוי ליו"רשו הרי הוא לענין זה פאילו זכה בה כו'.

וכ"ש לענין פירות דקל שהדקל שלו ממש דאע"ג שהפירות לא באו לעולם ואינו יכול להקנותם במק"ר מ"מ עבידי דאתו יותר מירושת אביו ולכן לא מהני בהו סילוק. (ומ"ש במ"דכי שם ר"פ הפותב בשם מהר"מ דאילו לשון טוב כו' והוא מהתוס' שם ד"ה וכדרכב פהנא וברפ"ח דגיטין ד"ה והתניא.

ובפ"ק חזקת (דמ"ט ע"א) ד"ה בכתב. וד"ה וכדרכב פהנא.

אפשר דר"ל ע"י קנין וכשפ"ר באה לידו לגמרי דאז מהני קנין לאפוקי ירושת אביו די"ל דמודו דלא מהני אפילו לשון טוב. וכן משמע ברור מהירושתלמי שהביא ר"ח פרא"ש ור"ן שם לענין ירושת אשתו דפי' הרמב"ן משום שאינו יכול להסתלק מירושת אשתו אחר שנשא ונהי ה"תם הסילוק בלשון טוב ואפ"ה לא מהני עד שיחייב א"ע להחזיר הירושה ע"ש בה"ר"ן.

וגם להריא"ז בש"ג שם ד"ה המתנה ש"כול לומר אי אפ"ש כו' הנה פי' דדוקא בירושת אשתו שדומה לנחלה הבאה במקום אחר משא"כ בירושה דממילא ע"ש וגם בירושת אשתו הצריף זכוי או קנין כו'.

וזה צ"ע איך שייך קנין. גם באי"ד תשו' מהר"מ שפ"מ"דכי שם צ"ע ועיין בתשו' חו"י סי' נ"א דה"ר"ן חולק עליה ועיין בקצה"ח ס"ט ר"ט ועיין במל"מ פכ"ג מה"א ועי' בתשו' פ"ח סי' קכ"ד ה"באו בפמ"ג במשפצות סק"ו במק"ח ס"ט ת"ן.

ועיין בית מאיר סי' צ"ב ובהפלאה שם סק"ה ובש"ע סי' צ' ססעי' י"ז ועיין בהגמי"י פכ"ג מה"א אות ב' פסק מפאן מורי כו' והיינו מדין דמהני סילוק לפירות וקשה דהא כ' המגיד שם ה"ז דבנשואה דוקא ע"י קנין ומהר"מ מייירי בנשואת וא"כ איך מביא ראיה מארוסה.

גם מ"ש המק"ח היינו דוקא פגון בפעל כו' הנה מהר"ם מייירי באשה ובנשואה. וצ"ל דדוקא לגבין דידי' אמרינו דנשואה א"י לסלק עצמו דידו פינדה או עדיף מינדה משא"כ לגבי סילוק דינדה לא אמרינו פו.

ול"ד להא דאמרי' ס"פ מי שהי נשוי (דצ"ה א') וכי כתבה ליה כו' דהתם דוקא בקרקע שפכר קנה ומשועבד לה משא"כ הקא שעדיין לא קנה. וכמ"ש התוספות שם ד"ה וכי כתבה וא"ת כו' ואומר אני כו' והקא פיון שעדיין לא קנה הבית א"כ אינה יכולה לטרוף דהמעוות שקונה בהו הקרקע הרי הו מטלטליו דאין אשה טורפת אותו לקח דומה לדין ארוסה דא"צ קנין.

וכ"ז רק הערות וצ"ע) ונחזור לעניינינו לשוב דעת הרמב"ם דשפירש"א ובי"ד סי' רצ"ד סט"ו דס"ל כמ"ש בתשו' הרש"פ א שבב"י בח"מ סי' רנ"ג סל"ז דכל שקנו מידו אלים פח הקנין שאינו בא על דבר שאין בו ממש אלא מגופה של קרקע קנו מידו כו' וכ"ד רש"י ר"פ הפותב (דפ"ג סע"א).

ומייירי ע"י קנין. ועוי"ל דאם הישראל הוציא המעות קודם שגדלו פירות דערלה שרי כמו בענין איתנו דאיתא פב"ת דע"ז אם גמון לה והקריבתו נאס"פ בא עליה אין זה איתנו. מיהו אם המעות בעין עד שגדלו פירות הערלה י"ל חל עליהם האיסור אא"כ קנו מידו של ישראל וכנ"ל. וא"כ בנ"ד אם הנה מקבל המעות מהא"י קודה"פ והי' מוציאם י"ל דשרי אבל פשהמעות קיימים לא שייך פאן.

ועיין בהר"ן פב"ת דע"ז ר"פ בד"ה ומדאמרינו יאות הו עבדין דקדקו רבותינו הצרפתים כו' והוי כמו בא עליה נאס"פ גמון לה דאתננה מותר. והרמב"ן ז"ל השיב כו' ע"ש דלהרמב"ן אסור אם הי"ש קיים.

הגם שיש לחלק גם להרמב"ן דהתם שאני שבשעת המכירה פשמכר הישראל הנה המכר אסור בהנאה בכה"ג י"ל הוא דס"ל דאף שפכר קנהו פיון שהמכירה הנה באיסור כל שישנו בעולם דמיו אסורים אבל הקא שבשעת המכר להא"י הרי הי"ש אז מותר באכילה ובהנאה.

רק שהא"י ימכרונו בזמן האסור בכה"ג י"ל לא יחלוק הרמב"ן על התוספות שם (דס"ב ע"ב) דה"ה יאות הו עבדין מ"מ אין זה מוכרח פלל. הינצא מזה שעיקר ההיתר רק מחמת טעם הראשון דלעיל סעי' ו' דכקנייתו פו מכירתו.

ולכן צ"ל שיהי' מכירה זו בטוב פנימוס: מה שנמצא מהדו"ב מן ועוי"ל לעיל] קיצור. ר"ן ר"פ הכותב בירושית אבותיו לא מהני סילוק וכ"ש לענין פירות ערלה שלו.

שלב"ל.

וא"כ הדין דש"ע י"ד סי' רצ"ד סט"ו צ"ל דמיינרי ע"י קננה. וא"כ עד"ז י"ל פאן שיקנה לו ע"י קננה טוב ונהיינו שיהי' ע"ד פקנייתו פה מכירתו: ועוד י"ל פיון שעצם הי"ש פבר קנה הא"י פנדאי קודם זמן איסורו דהא הוא בעין ובא לעולם.

וא"כ מה שעוד משלם לו עבור מה שמוכר יי"ש זה בפסח. אינו איסור פיון שאז פשמוכר אין הי"ש של הישראל.

וה"ל כמו גבי אתנו פשא עליה ואח"כ נתן לה דאתונה מותר. פב"ת דע"ז (דס"ב).

וע"ש בפרש"י בד"ה יאות אינון עבדין. במ"ש פיון דהיא שעתא לא היו הנה בעין ולא איחלופי הני בהני כו' ובתוספות שם סד"ה יאות פיון שמשכה אצלו קודם שיתן הדמים כו' לא היתה ברשותו בפשעת פריעת המעות.

א"כ ה"נ אף אם נאמר דששה רובל עבור כל הין הם דמי איסור. מ"מ פיון שלא נעשו דמי איסור רק בפסח.

שאז חמץ אסור בהנאה. והוא פבר קנה הי"ש מע"פ בזמן ההיתר.

א"כ הדמים מותרין. אף הרמב"ן חלק שם על התוספות פהובא בהר"ן שם בד"ה ומדאמרין יאות הן עבדין כו' דקדקו רבותינו הצרפתים כו' והרמב"ן ז"ל השיב כו' ע"ש.

מ"מ לפי דבריו ג"כ יש לחלק דהתם שאני שבשעת המכירה פשמכר הישראל לא"י הנה המכר אסור בהנאה. ע"כ ס"ל דאף שפבר קנהו הא"י מ"מ פיון שהמכר ישנו בעולם דמיו אסורין אבל לא כן הכא שבשעת מכר הי"ש הוא מותר גם באכילה ושתייה וכ"ש בהנאה.

וגם חוק האטקו"פ מכר לו אז. רק שהוא על זמן האסור וי"ל זה החוק לא גרע מחמץ בעין דמותר למוכרו בזמן ההיתר.

ואפילו תימא דלא דמי לחמץ בעין. כמ"ש הט"ז מ"מ בכה"ג י"ל לא יחלוק הרמב"ן על התוספות כ"כ.

דכיון דעיקר הדבר שהוא הי"ש נקנה לו לגמרי בזמן ההיתר. אין דמיו נאסרין.

פיון להתוספות אף דמי איסור גמור מותרין בכה"ג כו' פנ"ל: עוד נמצא בכ"ק ושייך לסעי' ב' [בהגמ"י רפ"ו מהל' שבת הביא התוספתא ישראל וא"י שהיו בספינה והיה לו חמץ אומר להא"י עד שאתה לוקח במנה קח במאתים שמה אצטרף אחר הפסח ואקנה ממך ובלבד שיתנו לו במתנה גמורה ועל אותה פרייתא הייתי תמיה דפסקינן בפ"ק דקדושין ובכולהו קני ה"נ אמאי לא יתן לא"י במתנה ע"מ להחזיר ושמה משום חומרא דפסח עכ"ל ויש להקשות על תירוצו דהא קי"ל דאף לענין גט מהני מתנה עמ"ל באומר ה"ז גיטך ע"מ שתחזירי לי את הנזיר בגמ' פרק המביא תניין (דף כ' ע"ב) ובטוש"ע אה"ע סי' קמ"ג ס"ח וכ"פ ביש"ש שם ססי' כ"ד ואיך יחמירו בענין לאו דבל יראה יותר מבאיסור אשת איש.

זה תמוה. ולכן צריך לתרץ בשינוי אופנים האחד דבנתניה לא"י ע"מ להחזיר דוקא הוא דלא מהני בחמץ משום דהא"י אינו מחשיב זה לנתניה ככל דוגמת מ"ש בגמ' בגיטין (ד' כ"ג ע"א) א"י אדעתא דנפשיה קעביד.

הב' י"ל דפי' ובלבד שיתנו לו במתנה גמורה היינו שנותנו במתנה סתם ומכונן ע"מ שיתחזרו לו דזה גרע מאומר בפ' מתנה ע"מ להחזיר כמבואר בטוש"ע יו"ד סי' ש"ה סעי' ח' ובט"ז שם סק"ו ובש"ך שם סק"ו: סימן נון א"י שפביתי לקחה שלא בידיעתי קמח דגן (הנמכר להקונה) ביום אחרון של פסח ולשה בבית שאור.

וקודם המעשה לא ידענו. ונשאל הי' לה שום גילוי דעת ממנו עכ"ל השואל: הנה כבר השבתי בע"פ ע"י הנגיד מו' דוד מקהלתנו שיש לבער החמץ ולאסרו בהנאה ממש דאף אם הנה מותר מהדין אבל יש בזה חששא דהערמה.

או עכ"פ מניעת המחאה שאז אסור מדינא בודאי: אף באמת לבד זה גם משורת הדין יש להחמיר בזה דכיון ששלחה בו יד יצא החמץ מרשות הקונה שקנה החמץ. דשליחות יד קונה.

והרי היא נתפוננה לזכות זה להישאר וי"א דיש שליחות וזכני' בזה לחומר. ואף למ"ד אין זכני' יש להחמיר כיון דהקמח עיקרו של ישראל.

ולא נמכר רק להפקיע איסור חמץ. וכיון שע"י שליחות יד יצא מרשות הקונה.

וא"צ לסלק לישראל עבירו מדלא נזהר בשפחתו. א"כ ממילא נשאר ברשות הישראל. כש"כ אם הי' הלישה בחדר של ישראל דחצרו קונה לו כעובדא דתנור הנז' בטור סי' ת"ן. ואף אם זה החדר המושכר להקונה.

יש להחמיר ע"פ דעת הרמב"ם והש"ך בח"מ סי' שי"ג. ולסמוך על איסורא לא נחא ליה דליקני הנז' בטור סי' תמ"ח אין לסמוך בנד"ז דה"ל למחות עי' ט"ז סי' ת"ן סק"ג. ונשאל ידע אינה אמתלא טובה: סימן נא לאהו' המן' הרב מו' זוסמן נ"י מכתבו הגיעני. והנה הגיעני שאלה זו מהרב מ' אברהם יצחק נ"י והגיעני שאלתו בק' דובראונ' הראיתי ג"כ להרב המפן' המ"צ דשם ובקשותיו ג"כ שיעיין בזה היטב והספמנו שאין להקל בזה בשום אופן בעולם.

והשבתי כף בקצרה להרב מהרא"י הנ"ל. ועתה בבוא מכתבו דמע"ל שנית.

הנה באתי להשיבו. ואומר כי באמת גם בזולת הנוגע לדינא כיון שמנהג כל ישראל בכל המדינות שנהרין מאד בעשיית י"ש לפסח שלא לעשות רק בטרובען חדשים או דעבדינהו כעין חדתי.

ולא לסמוך על הגעלה אפי' בטרובען ישרים. מי הוא שיערב לבו להקל בזה ח"ו וגם אשתקד נשלח תשו' לכל המדינות מהגאון ר' עקיבא איגר נ"י שהחמיר מאד וצונח ככרוכיא להזהר בעשיית י"ש לפסח.

ואמנם אף גם מצד שורת הדין יש בזה חששות רבות ואזכיר קצתן כי איך יעלה סכרא לעשות לכתחלה יי"ש של פסח בכלי שנמנע לנקותו מחמץ. ולסמוך על שאין בו כדי נתינת טעם.

שקרי מחמירין בטוש"ע סי' תנ"א וכל הפוסקים בהגעלה שלא יהי אפי' קצת חלודה. ולא גומות.

ולא טלאי. שקדם בליעת האיסור לטלאי.

אשר בכ"ז פשיטא ופשיטא שלא יהי כדי נ"ט. וזה נוהג גם בכל האיסורין דאוסרין רק כדי נתינת טעם.

וכ"ש וק"ו בקצת חמץ בעינו ממש. ואין לדמות זה למ"ש הרשב"א בתה"א ד' קכ"ו ע"ב והובא בש"ע י"ד סי' צ"ט וסי' קכ"ב שאם נבלע איסור מועט בתוך פלי אם דרכו של אותו פלי להשתמש בו הותר בשפע מותר להשתמש בו לכתחלה וכו'.

דהרשב"א לא כתב פן רק באיסור בלוע אבל באיסור בעין שאינו בלוע ודאי אפילו להרשב"א ה"ל דין מבטל איסור לכתחלה כמו שביאר חילוק זה בהדיא הריב"ש בתשו' סי' שמ"ט.

וכן מבואר בהדיא בתה"א שם דקכ"ו ב' שכ' נאפילו איסור משהו אין מבטלין לכתחלה ומיהו אם נבלע כו'. וגם בעיקר דין דהרשב"א חלקו ע"ז הרא"ה והטור והספימו לזה פל האחרוני' הב"ח והלבוש והש"ך סי' קכ"ב והט"ז סי' צ"ט.

וכ"ז אפילו בשאר איסורים וכ"ש באיסור חמץ אפילו לפני הפסח יש עוד טעם להחמיר לחוש לכתחלה עכ"פ לדעת הגאונים דס"ל דאפילו טעם חמץ שנתבטל בששים קודם הפסח חוזר וניעור בפסח והפר"ח בסי' תמ"ז סעי' ד' פסק פן אפי' אדיעבד עיי"ש: ומלבד חששא זו הנה גם מצד הפלוע בהפלים י"ל דלא מהני הגעלה כלל.

שהלבוש בסי' תנ"א סכ"א כ' דחביות הפלוע מיי"ש גריעי טובא מבית שאור. ולכן הט"ז אע"ג דס"ל כמ"ד דגם לבית שאור מהני הגעלה מ"מ הצריך בחביות הנ"ל לבשל אותה תחלה במים עם אפר כו' כמ"ש בס"ק כ"ז והנה הרא"ש שהביא דברי ר"י דמתיר בית שאור ע"י הגעלה הרי כ' רק שאין נראה דבלוע ע"י צונן כו'.

א"כ אם יצוייר בית שאור שמשמשו ע"י רותחין פנדון זה שהיי"ש הוי כבית שאור וגרע מיניה טובא פנ"ל וגם הוא נבלע בהפלים ע"י רותחין אפשר הי' מודה ר"י והרא"ש ג"כ לדעת רש"י וסייעתו דלא מהני הגעלה או עכ"פ בכה"ג ודאי יש לנו לתפוס דעת רש"י להלכה דבלאה"נ ס"ל להמ"א דהמנהג פ"ש"י ולא ס"ל כמ"ש הט"ז.

ובנד"ז י"ל דגם הט"ז יודה. וא"כ פשיטא דלא מהני ג"כ מ"ש הט"ז ס"ק כ"ז לבשל תחלה במים ואפר כו' דזה לא מהני רק להסיר ריח היי"ש ולא למ"ד דלא מהני הגעלה.

ואפשר מה"ט המנהג פשוט שאין עושין יי"ש לפסח רק בטרובען חדשי' או דעבדינהו פעין חדתי פנ"ל: סימן נב הנה הלבוש סי' תנ"א סכ"א כ' וז"ל גם החביות והנודות שמתחזיקין בהן תמיד יין שרף שילנו שעושין משעורים ומחזיקים אותו בהן לקיום חוש

טעמינו מרגיש וגם הריח יעיד דגריעי מבית חרנסת ומבית שאור ואין מפיגין טעמן וריחן אפי' במים רותחין פמה פעמים דאין מועיל להם לא עירווי ולא הגעלה עכ"ל.

והאלני זוטא הביא ראיה לזה ממ"ש בתה"ד סי' ק"ל באגן אחד כו' שמבואר שאחר הגעלה הי' בו פח הראשון להעמיד החלב מעצמו כו'. ואמנם הט"ז סי' תנ"א סס"ק כ"ז כ' שאם בישראל אותו במים עם אפר או שאר ענינים עד שנסתלק הריח לגמרי אין את"פ איסור להגעילו עכ"ל ואזיל הט"ז לשיטתו דס"ל דקי"ל דלבית שאור וחרנסת ג"כ מהני הגעלה וע"כ אף בבית שמחזיקי בהם יי"ש אע"ג דכ' הלבוש דגריעי מבית שאור מ"מ סמך להקל אם בישראל אותו במים עם אפר כו'.

אבל לפ"ד המ"א ס"ק ל"ג דנוהגין כמ"ד דלא מהני הגעלה לבית שאור א"כ כ"ש וק"ו בבית של יי"ש דגריעי מבית שאור דלא מהני להו הגעלה אפילו אם בישראל אותו במים או אפר תחלה. ועוד דבנ"ד בכלי הזאוואד שמשפתמשין בהם יי"ש ברותחין דכלי ראשון.

א"כ י"ל דלכ"ע לא מהני להו הגעלה פלל דהא מחלוקת הפוסקי' אם מהני הגעלה לבית שאור זהו פשוטמש בהן בצונן. וכמבואר בהרא"ש פכ"ש סי' ט' דאע"פ שלא נשתמש בהו אלא בצונן כו' מחמת שחמוצו קשה אינו יוצא אפילו ע"י הגעלה לדעת רש"י וסייעתו.

וע"ז לבד חלק ר"י ואמר שאין נראה דבלוע ע"י צונן לא יפלוט בהגעלה. ודי לחריפות דצונן למהני פרוטח דכ"ר וסגי בהגעלה.

אבל בנד"ז דאיכא תרתי דחריפות היי"ש הוי כבית שאור וגרע מיני' וגם הוא ע"י רותחין. י"ל ודאי דמודה ר"י דלא סגי ליה בהגעלה ע"י רותחין.

דהא פלל גדול אמרו כבולעו כף פולטו. וכאן הבליעה ע"י דבר חריף מאד דצונן שלו נידון ברותחין דכ"ר.

וגם הוא הי' רותח מאד. א"כ אין ניתר ע"י פליטה דרותחין לבד.

וכיוצא בזה איתא בטו"ד סי' קכ"א שאם נשתמש בכלי בעודו ע"ג האש צריף שתהני ג"כ ההגעלה דוקא בכלי שהאש מהלך תחתיו וכ' הב"י משום דכלל גדול בידינו כבולעו כף פולטו וחסמין שהעבירן מהאור מרותחין אע"פ שנתנו להם דין פלי ראשון לענין ביטול בשבת מ"מ הדבר ידוע שאין חנמן כ"כ גדול כמו בעודן על האור הלכך פלים שבלעו איסור בעודו ע"ג האור לא יפלוטו ע"י חמין שהעבירו מהאור עכ"ל וכ"ש שי"ל פן בנד"ז דכלים שבלעו איסור ברותחין דדבר חריף ביותר שצונן שלו נידון כבליעת רותח לא יפלוטו ע"י סתם רותחין.

וצריף ליבון ממש. ואף שי"ח שם בדין הנ"ל וכ' אאזמו"ר ז"ל נ"ע בסי' תנ"א סכ"ה שבחמץ יש לסמוך עליהם להקל.

מ"מ הכא שבלאה"נ מנהגינו פדעת רש"י וסייעתו דלא מהני הגעלה פלל לבית שאור דצונן. ובהחולקי' עליו לא נזכר להקל רק משום דבלוע ע"י צונן כו' כמש"ל א"כ בכה"ג דהבית שאור ע"י רותחין מי הוא שיצרב לבו לגשת להקל.

כ"ש שהלבוש כ' דגריעי מבית שאור כנ"ל: ועוד דיש פאן פמה פלים שא"א פלל לנקותן
מחמץ בעין נהרי זה פשוט בגמ' ופוסקים דלא מהני בהו הגעלה. ונהרי מבואר בש"ע סי'
תנ"א ס"ג דאם יש בו גומות ואינו יכול לנקותו יפה מהחלודה לא מהני להו הגעלה.

מכ"ש וק"ו דלא מהני הגעלה לכלים הנ"ל שא"א לנקותן לגמרי. וכמה החמירו בכלי
שקדם בליעת האיסור להטילאי דלא מהני בהו הגעלה כו'.

וגם הטרובען העגולי י"ל דלא מהני בהו הגעלה מדינא כמו פלי שיש בו גומות שא"א
לנקותו כו' וכן המנהג פשוט שאפילו הסאמעוואר אין מגעילין אותו רק מלבני' אותו
כ"ש וק"ו בכלים הנ"ל: כ' האוסר ונ"ל לפ"ד המ"א שס"ל שמה שנהגו שלא להכשיר
בית שאור הוא משום שחששו לדעת רש"י שס"ל שאינו יוצא מידי דופיו ע"י הגעלה.

לפ"ז אין נפ"מ בין להשתמש בהן בפסח או קודה"פ דכיון שהחשש הוא מחמת הבלוע
שאינו יוצא מידי דופיו ע"י הגעלה בכולו משערינו כו'. והמתיר כ' ונ"ל והמ"א פתב
באות מ"ב ואנו נוהגי' לאסור כמ"ש בסעי' י"ז ובסעי' י"ט כ' הרב והמנהג שלא להשתמש
בפסח בעריבות ודפין שלשין בהם פל השנה ע"י הגעלה וצ"ע לעיין בסי' תמ"ב סעי'
י"א ובסימן הנ"ל ביאר המ"א בעצמו שמיירי בעריבות העשויין מנסרים ואעפ"כ המנהג
רק שלא להשתמש בהן בפסח אבל קודם פסח לא הוזכר בשום פוסק אף איזה מנהג
לאסור ובפני' הובא במ"א באות ל"ט מב"ח שנהגו להחמיר שלא להשתמש בחבית שכר
שנעשו מנסרים דייקא מחמת שא"א לנקרם שלא ישאר שם משהו זונהמא והוא חמץ
גמור בעין וזה לא שייך רק בתוך הפסח דאסור במשהו ואף ג"ז אינו אלא מצד המנהג
ולא מצד הדין עכ"ל.

הנה מה שהביא המתיר ממ"ש המ"א אות ל"ט בחבית שכר כו' בנה שני בניני' רעועי'
א' דשכר אינו דבר חריף ול"ד לבית שאור פלל לכן אינו אסור רק מחמת שא"א לנקר.
ומה ענין זה ליי"ש דדומה לבית שאור כמ"ש המ"א סס"ק מ"ב הנ"ל ב' הלבוש לחלק
בין שכר ליי"ש.

וא"כ אף את"ל פשיטתו דבחבית של שכר לא שייך האיסור רק בתוך הפסח דאסור
במשהו היינו משום דשם ליכא החשש רק משום משהו שפין הנסרים. משא"כ גפי' חבית
של יי"ש דדומה לבית שאור הרי שפיר כ' האוסר דכיון שהחשש הוא מחמת הבלוע
שאינו יוצא מידי דופיו ע"י הגעלה בכולו משערינו וכו'.

הא למה זה דומה למ"ש בי"ד סי' קכ"א ס"ה אם הגעיל פלי הצריף ליבון וכו'. ומשמע
דאם נשתמש בו באור לכ"ע אסור והכא הרי משתמש בהן אח"כ ג"כ בדבר חריף דפסח
דהיינו יי"ש דפסח.

הב' דגם בחבית שכר י"ל פשוט דלא שרי להשתמש בהן גם קודה"פ. דלא גרע ממ"ש
בש"ע סי' תנ"א ס"ג להעביר פל חלודה כו' גומות כו' וסעי' י"ג טלאי וכו' אלמא שאף
שנדאי יש ששים יותר נגד החלודה והטלאי והגומות אפ"ה אסור להגעילן דלא פליג
חז"ל בלכתחלה שאין להגעיל רק פלי שכולו נקי ואין בו משהו חלודה וכ"ש חמץ בעין.

ועוד דהפר"ח בסי' תמ"ז ס"ד העלה דקי"ל כמ"ד דחוזר וניער בפסח. וראוי לחוש לדבר
לכתחלה עכ"פ.

גם מה שְׁהִבִּיא הַמַּתִּיר דַּהֲמ"א בְּסִי' תַּמ"ב סַעִי' י"א סַקט"ז בִּינְאָר דְּמִינִירי בְּעֶרְיָבוֹת
הַעֲשׂוּיִין מִנְסָרִים כּו' דְּבָרָיו תְּמוּהִין דְּשֵׁם נִתְּכֹנֵן הַמ"א דְּבַכָּה"ג אָסוּר אִפִּי' לְהַשְׁהוֹתָן
וְכַמ"ש ג"כ הַט"ז שֵׁם אָבֵל לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֵן בְּפֶסַח אָסוּר אִפִּי' עֲשׂוּיִין מִחֲתִיכָה א' פְּדַמְשָׁמַע
מַמ"ש בְּסִי' תַּנ"א סַקל"ג דְּנוֹהֲגִין כּו'.

עוֹד כ' הַמַּתִּיר וּמַעֲתָה אָבוֹא בְּאַרְהָ לְבָאָר דַּעַת הַמְּנַהֲגִים הַהוּבָא בַש"ע אַדְמו"ר בְּסִי'
תַּנ"א וְז"ל בְּסַעִי' מ"ח כּו' וּמַטְעַם־שֵׁא"א לְנִקְרָם אֶפְשָׁר שְׁאִין הָאִיסוּר רַק בְּתוֹךְ הַפֶּסַח
וְכו'. פְּבָר נִתְּבָאָר שְׁזָה אִינוּ.

וְאִין רֵאִי לְנִגְדַּד מַמ"ש הַרְשָׁבָ"א שְׁבַש"ע י"ד סַסִי' צ"ט דְּהָא גַם שֵׁם חֶלְקוֹ הַט"ז וְעוֹד
דְּלַעֲגוֹן הַגְּעָלָה מְנוֹכַרְח דְּאִינוּ פֶּן מִדִּין חֲלוּדָה וְכו' פַּנ"ל. עוֹד כ' הַמַּתִּיר דְּבֵית שְׁאוּר אִם
הַחֲזִיקוּ בּוֹ מִים תְּחַלָּה מְהֵנִי לִיהַ גְּעָלָה.

וְהִבִּיא רֵאִי מַמ"ש בַש"ע אַאזְמו"ר סַעִי' נ' בַּמ"ש וְכֵן כְּלִי עֵץ שְׁהִי בּוֹ בְּאַרְשָׁט וְכו'. וְאִינוּ
רֵאִי פְּלָל דְּבַאֲרָשָׁט י"ל דְּלֹא דְּמִי פְּלָל לְבֵית שְׁאוּר וְעַכ"פ כ"ז לְדַעַת הַט"ז דַּס"ל דְּגַם
בְּבֵית שְׁאוּר מְהֵנִי הַגְּעָלָה דְּכֹונֹתִי פֶּסַק רַבִּינוּ ז"ל סַעִי' מ"ד וְסַעִי' ס"ב.

אָבֵל דַּעַת הַמ"א אִינוּ פֶּן וְכַבֵּר נַח' שְׁבַנְד"ז שְׁמַשְׁתַּמֵּשִׁין בְּהוּ יי"ש ע"י רוֹתְחִין יֵשׁ לְהַחְמִיר
כַּהֲמ"א: עֵינֵן ר"ן בַּע"ז רי"ז א' וְיֵשׁ שְׁמַקְוִילִין כּו' שְׁמָא יִפְלוֹט יוֹתֵר בְּחַמִּין שְׁנֵיִים עַכ"ל.
וְכ"כ הַטוּי"ד סִי' קַכ"א וְכ' הַב"י שַׁכ"כ הָרֵא"ש וְהַרְשָׁבָ"א.

וְהוּא בְּהָרֵא"ש פַּב"ת דַּע"ז סַסִי' ל"ד מִיַּדִּי דְּהוּהָ אֶכְלִי חֶרֶס כּו' וְהוּא מִהַחֲסוֹס' חֲוָלִין (ח'
סַע"א). וְכ"כ הַרְשָׁבָ"א בַּתַּה"א קַכ"ד א' וְנִפְלֵט מְעַט מְעַט כּו'.

וְיֵשׁ לְחַקוֹר מַהוּ הַחֲזִיקוּק בֵּין בְּלִיעָה ע"י הָאוּר לַע"י כ"ר. אִם דַּע"י הָאוּר מְבַלִּיעַ יוֹתֵר
בְּעוֹמֶק הַפְּלִי עַד"מ שִׁי"ל ע"י הָאוּר מְבַלִּיעַ בְּכּוֹלוֹ מִשֵּׁא"כ ע"י כ"ר.

וְהָא דְּבַכ"ר מְשַׁעֲרִים נִגְדַּד כָּל הַפְּלִי זְהוּ לְהַחְמִיר. אוֹ שִׁי"ל דְּכ"ר מְבַלִּיעַ בְּעוֹמֶק כְּמוֹ ע"י
אוּר.

רַק ע"י אוּר מְסַתְּבָדָּ וְגַדְלָה הַבְּלִיעָה יוֹתֵר. פְּעִין הָאִי קָרִיד בַּגַּמ' ע"ז (ע"ו א') דַּפְרֵש"י
מִתְקַשָּׁה הַבְּלִיעָה בְּתוֹכּוֹ וְנִדְבָקָת בּוֹ בְּכּוֹלוֹ וְאִין נוֹחַ לְפָלוֹט בְּהַגְּעָלָה עַד שְׁמַלְבְּנוּ בְּאוּר כּו'
וּנַפ"מ בֵּין הַטְּעָמִים לַעֲנֵן אִם בִּישָׁל בּוֹ מִים וְאֶפְרַּ הַפּוֹגְמִי אַת"ל דַּע"י כ"ר מִתְּפַשֵּׁט
הַטְּעַם בְּכָל הַפְּלִי הָרִי נִפְגַּם הַכָּל.

מִשֵּׁא"כ לְטַעַם א' חֲזִינִישִׁי שַׁע"י כ"ר לֹא נִתְּפַשֵּׁט הַטְּעַם בְּכָל הַפְּלִי כּו'. וְכֵן נַפ"מ אִם בִּישָׁלוּ
בּוֹ אַח"כ ע"י עֵירוֹי דְּלְטַעַם ב' יֵשׁ לְאַסוֹר מִשֵּׁא"כ לְטַעַם א'.

וְלָכֵן נ' טַעַם ב' וְדַאי אֵמַת דְּהָא בַש"ע סִי' קַכ"ב ה' מְשַׁמַּע דַּע"י עֵירוֹי אָסוּר. וּמ"מ י"ל
גַּם טַעַם א' אֵמַת.

אֶדָּ הַכּו"פ סִי' צ"ה סַק"ד שְׁתַּמָּה עַל מַה שְׁחִיבָה רַחֲמָנָא לִיבּוֹן דִּיגְעִיל הַשְּׁפוּד בְּמִי אֶפְרַ
וְיִפְגַּם הַטְּעַם וְאַח"כ יָכוֹל לְצָלוֹת בּוֹ כִּי אֶפְרַ דִּיבְצָא הַטְּעַם הַבְּלוּעַ הָא הוּא פְּגוּם מְעַקְרָא
עַכ"ל. צ"ל דַּס"ל דַּע"י הַגְּעָלָה מְבַלִּיעַ בְּעוֹמֶק כְּמוֹ ע"י הָאוּר.

דאל"כ אין מקום לקונשיננתו קלל שְהָרִי לֹא נִפְגַּם כָּל הַבְּלוּעַ ע"י הַגְּעֵלָה וְכִשְׂיִצְלוּ בּוֹ ע"י הָאוֹר יֵצֵא הַטַּעַם מֵעֲנֹמֶק מַה שְּׁלֹא הִגִּיעוּ הָאָפֶר כּו'. וְזֶהוּ תְּשׁוּבַת הַחֻוֹת דַּעַת שֶׁם סָס"י צ"ה שֶׁכ' וְאִין זֶה כְּלוּם כּו'.

אִךְ הִנֵּה כ"ז אִם אַחַר הַגְּעֵלָה נִשְׁתַּמְּשׁוּ בּוֹ ע"י הָאוֹר. אָבָל אִם אַחַר הַגְּעֵלָה דְאָפֶר נִשְׁתַּמְּשׁוּ בּוֹ רַק בְּבִישׁוֹל י"ל דְּנִדְאִי אִין לְחֻוֹשׁ לִכ"ע אַע"ג דִּכ' הַפּוֹסְקִים דְּתִיּוּשִׁי שְׁמָא יִפְלֹט יוֹתֵר בְּחִמִּין שְׁנִיִּים אִין ר"ל לְחֻוֹשׁ שְׂיִפְלֹטוּ מֵעֲנֹמֶק הַקְּדִירָה יוֹתֵר מִמֵּימַם רֵאשׁוֹנִים כִּי י"ל מְקוֹם שִׁמ"ר אִין מַגִּיעִי גַם שְׁנִיִּים אִין מַגִּיעִי.

דאל"כ אִךְ סְמְכִינֵן אֶהְגְּעֵלָה נִיחֻוֹשׁ שְׂרֵאשׁוֹנִי הִגִּיעוּ לְעֲנֹמֶק יוֹתֵר. אֲלֹא הִפִּי שְׂיִפְלֹטוּ יוֹתֵר מִדְּנֹפִי שְׁלֹא פָּלַט ע"י הַמ"ר בְּמְקוֹם שְׂהִגִּיעוּ ג"כ.

דְּדָמִי לִכ"ח שְׂאִינוּ יוֹצֵא מִיַּדִּי דְּנֹפִי כּו'. אָבָל לֹמֵר שְׁחִמִּין שְׁנִיִּי מַגִּיעִי וּפּוֹלְטִי מֵעֲנֹמֶק יוֹתֵר י"ל דל"ח.

וְרֵאזִי מֵהַגְּעֵלָה כַּנ"ל. וּא"כ כָּאֵן שְׁנִפְגַּם ע"י מֵימַם רֵאשׁוֹנִים וְאָפֶר אִין לְחֻוֹשׁ אִךְ בְּחֻוֹת דַּעַת שֶׁם סָס"י הַנ"ל שֶׁכ' וְכַר"ו תִּיְרֵץ דִּיכּוֹל לְהַגְעִיל ב"פ כּו' וְאִין זֶה כְּלוּם כּו' ע"ש ס"ל דְּתִיּוּשִׁי שְׂיִפְלֹטוּ מֵעֲנֹמֶק יוֹתֵר וּגְדוּלָה מִזֹּאת ס"ל דְּאָפִילוּ בְּכִלֵּי שְׁתַּשְׁמִישׁוּ בַּכ"ר שְׂיִיָּד לֹמֵר כֵּן לְחֻוֹשׁ דַּמ"ר שְׁעַם אָפֶר לֹא נִכְסּוּ בְּעֲנֹמֶק כ"כ כְּמוֹ מֵימַם שְׁנִיִּים כּו'.

וְזֶה תְּמוּהָ. וְצ"ל דַּס"ל הַמֵּימַם לֹא נִעֲשׂוּ לִפְגַּם רַק הָאָפֶר כּו' וְאִימֵר לֹא בָּלַע מֵהָאָפֶר כּו' אַע"פ שְׁהַמֵּימַם הִגִּיעוּ בְּעֲנֹמֶק כּו': סִימָן נָג שְׂאֵלָה הַיּוֹת שְׁנִעֲשֶׂה שְׁתַּפּוֹת בִּינֵי הַח"מ וּבֵין הַרְבַּ הַמְּנֹפֶלֶג וְכּו' ר' יִשְׂרָאֵל שְׁלֵמָה בַּהַר"ר בְּרוּךְ יָפֵה לַעֲשׂוֹת יי"ש שֶׁל פֶּסַח.

וְהִי"ש נִעֲשֶׂה מֵהַפְּאֵטִיקַע שְׂיֵשׁ בְּזַאוּאָד שֶׁל צוּקְעַר וְהַפְּאֵטִיקַע מִתְּמַצָּה מִפְּסוּלַת הַצּוּקְעַר וְהִיא מִתּוֹקָה מְאֹד. אִךְ אִינָה רֵאוּיָ לְמַאֲכָל אָדָם כְּמוֹ שְׂהִיא.

מִתְּמַת שְׂרִיחָה רַע. וּבַהִיּוֹתֵנוּ בְּזַאוּאָד לְקִנּוֹת הַפְּאֵטִיקַע חֶקְרָנוּ בְּבִירוֹר.

שְׂהִיא נְתוּנָה בְּכִלִּים שֶׁל יי"ש וּמְקוֹדֵם נְתִיבַת הַפְּאֵטִיקַע בְּכִלִּים בְּרִיט מֵעַן אֲנִס דְּיָא כְּלִים מֵיט מֵימַם חִמִּין כְּמָה וְכְמָה פְּעָמִים כְּדָרָךְ וּוִיא מֵעַן פֶּאָר בְּרִיט כְּלִים. וְהַפְּאֵטִיקַע עוֹמְדַת בְּכִלִּים עָרָךְ שְׁנָה שְׁלִימָה וְיוֹתֵר וּמִעֲשֶׂה הִי"ש מְמַנָּה כֵּן הוּא.

שְׁעַל כָּל הַיִּן פְּאֵטִיקַע נוֹתְנִים ג' אִו ד' חֲלָקִים מֵימַם וְנִעֲשֶׂה מְמַנָּה סִיטַע. וּמִעֲמִידִים הַסִּיטַע בִּינֵן אִו בְּשִׁמְרִים שֶׁל יֵין אִו בְּנוֹיִן שְׁטִין וְלֹאֲחַר שְׂיִתְחַזֵּק הַסִּיטַע טֵרִיבֵט מֵעַן עַס אִיבְעַר אִוִּיף אִינֵן קַעסִיל גִּיט אַרוֹיס דְּעַר פּוֹן וְוִינְדַקַע עָרָךְ שְׁלִישׁ מִן מִשְׁקָה הַסִּיטַע.

וְאַח"כ טֵרִיבֵט מֵעַן אִיבְעַר דְּיָא וּוִידַקַע כְּמָה פְּעָמִים עַל הַקַּעסִיל בְּכִדִּי אִז דְּעַר פּוֹן זָאֵל וּוְעַרִין סְפִירַט חֲזַק. עַל זֹאת בְּקִשְׁתֵּינוּ מֵאֵת רוּמַעַכ"ק יוֹרְנוּ נָא מוֹרִינוּ הָאֵם מְוֹתֵר לַעֲשׂוֹת מְזָה סְפִירַט עַל פֶּסַח.

עַכ"ל הַשְּׂאֵל: הִנֵּה לְכַאוּרָה הַדְּבָר פֶּשׁוּט לְאִיסוֹר כַּמ"ש הַט"ז ס' תַּמ"ב סַק"ד דְּמַעַד שְׂבִינְשׁוֹל בְּיֹרֹת שְׁעוֹשִׁין בּוֹ יי"ש דְּהוּי דְּבָר חֲרִיף וְחֲזַק וּנ"ט לְשִׁבְחַ בְּמַעַד כִּידוּעַ וְאֵם כֵּן לֹא מְהַנִּי שְׂאִינוּ ב"י וּא"כ אִין כָּאֵן סְפַק כְּלָל ע"כ שׁוֹמֵר נִפְשׁוֹ יִרְחַק מְזָה אִפִּי בִּיו"ט הָאֲחֲרוֹן עַכ"ל.

וכ"פ המ"א סי' תמ"ז ס"ק כ"ה ובסי' תנ"א סעי' כ"א סק"מ כ' בפשיטות ושחבית של יי"ש אע"פ שאינו ב"י אסור הפל דעינינו רואות שנ"ט לשבח הוא עכ"ל. וכ"פ הא"ר בסי' תמ"ז ס"ק כ"ב וסי' תנ"א ס"ק מ"ב.

וכ"פ שאר אחרונים ובפרט רבינו הגאון ז"ל סי' תמ"ז סעי' מ"ו וסי' תנ"א סעיף ס"ג באריכות. ואפילו הגעלה לא מהני להתיר לכתחלה ע"ש וכ"ה במ"א שם ס"ק ל"ט ואפילו לענין דיעבד צריף לידע אם אין שם ריח של יי"ש.

ומפשט לשונם נראה ברור דטעם היי"ש הפלוע בכלי אינו נפגם אפילו לאחר כמה ימים פלל. ומה שהזכירו שם העובדא לענין מי דבש היינו כמש"ש דבמי דבש היי"ש נ"ט לשבח.

לאפוקי שא"ד שהיי"ש ממש נטל"פ בהן ע"ש. אבל לא דדוקא במי דבש.

ותדע דבסי' תנ"א ס"ק א"א נקטו יין או דבש. א"כ לאו דוקא הני רק לאפוקי דברי יי"ש נטל"פ בהם.

והספק שכי' מעלתם דאולי דוקא למי דבש או ליי"ש כו' והוא מדברי הפמ"ג בבבאורו למ"א סי' תמ"ז ס"ק כ"ה הנ"ל. י"ל שלא נסתפק אלא לתבשיל.

וג"ז מסיק להחמיר אבל שנגמר מי דבש דוקא ולא דבש הוא מוקצה מן הדעת ומעולם לא נסתפק אדם בזה. ומה שכתבו מעלתם ונ"ל דלא אמרינו בבלוע בכלי אגב חורפיה משוי ליה לשבח וכדמשמע בתשו' הרשב"א בסי' תצ"ז דאל"כ יקשה מגיעולי עובדי כוכבים מאי חידוש דילמא בבלועה מד"ח אסרה תורה עכ"ל.

תמוה בעיני דדין זה דכלי הפלוע מדבר חריף לבדו כמו יי"ש ויין אינו ענין פלל וכלל להגדון של תשו' הרשב"א. דהרשב"א מייירי בענין פלי הפלוע שנגפם ע"י עמידתו מעל"ע אם אחר שנגפם ביטלו בו מעט דבר חריף המותר אם זה הדבר החריף יתקן וימתק הפגם הפלוע בפלי.

שיש שדיקמו זה לחליתית דמתקן הפגם הפלוע שנגמשה לו מהספין וע"ז כ' הרשב"א ונ"ל ונראה לי שאין הגדון דומה לראיה כו' עד או תבלין עם התבשיל עכ"ל ע"ש. אבל דבר חריף ממש כמו יי"ש ויין הפלוע בכלי י"ל דנדאי מודה הרשב"א שאינו נפגם אפילו לאחר כמה ימים.

ותדע דאל"כ תמוה מ"ש הרשב"א דהאיך אפשר דלא משתמית כו' ובנין מבואר בכמה מקומות בגמ' דצריף הקשר אפילו אחר כמה ימים כמ"ש בתשו' הרא"ש הנ"ל. א"ו דהרשב"א לא נתפנון רק כנ"ל ומעתה מ"ש הרשב"א תחלה דא"כ האיך הביא ר"י (צ"ל ר' מאיר) ראי' מכלי מדין דנטל"פ אסור כו' דהא פלי מדין אפלי קדירה שאינה ב"י לאו לפגם הוא דטעמא משום דברים החריפים עכ"ל פנונתו ג"כ ע"ד הנ"ל לדחות שא"א לומר שפלי פלוע מאסור ונפגם שנתבשל בו אח"כ דבר חריף היתר יתזור כנטל"ש דא"כ הי' מקום לומר שקדירות ממש שנתבשל בהן בשר גבלה יהי' כנטל"ש משום שנתבשל אח"כ בהן דבר חריף.

וע"ז י"ל נשָׂא מְשׁוּם ה"ט הַצְרִיכָה תּוֹרָה לְכָלִי מִדִּין הַכָּשֶׁר. דאע"ג דסְתָם פְּלִים אֵינּוּ ב"י
יֵשׁ לְחֹשֶׁשׁ שְׁנֵתְבַשֵּׁל בּוֹ אַח"כ דְּבַר חֲרִיף הַיֵּתֵר וְאֵז נַעֲשֶׂה הָאִסּוּר הַבְּלוּעַ מִתּוֹקֵן וְטוֹב.
וְשׁוֹב אֵינּוּ נִפְגָּם אֶפְיָלוּ אַחַר מַעַל"ע. וְגַם ע"ז כ' דַּעַכ"פ יֵשׁ לְחֹשֶׁשׁ שְׁלֵא יִבְשֵׁל בּוֹ הַיִּשְׂרָאֵל
דְּבַר חֲרִיף כּו' עֵינָן שָׁם.

אַבְל אֲנִי בְּדִין דְּלֵא אֲמַרִי אֶלָּא פְּשָׁלִי בְּלוּעַ מִדְּבַר חֲרִיף עֲצָמוּ הָאִסּוּר אֵינּוּ נִפְגָּם. א"כ
אִיךָ שְׂיִיגָה לֹמַר ע"ז דִּילְמָא פְּלִי מִדִּין נְמִי כה"ג אֶסְרָה תּוֹרָה.

דְּזֵה לֹא מְצִינוּ כָּלִל דְּבַר חֲרִיף אִסּוּר מִמֶּשׁ דֵּינָן שְׁנֵתְנַסְפָּה לְכוּ"ם לֹא שְׂכִיחָא. וְסָתָם יֵינָן
עֲדֵינָן לֹא נֶאֱסַר כְּדִאֲמַרִי בְּהִדְיָא בְּמִדְרָשׁ גְּבִי מִדִּין וְעֲדֵינָן לֹא נֶאֱסַר יֵינָן וְכו'.

וּבְגַמְיָא פ"ב דַּע"ז (דָּף ל"ו ע"א) דְּדִנְיָאֵל גְּזַר כּו' וַיִּי"ש אֵינּוּ אִסּוּר וְגַם אֵינּוּ מְצוּי שָׁם.
וּא"כ אֵיךָ אִיפּוֹא הוּא לְחֹשֶׁשׁ שְׁפָלִי מִדִּין יְהִי בְּלוּעֵין מֵאִסּוּר שְׁהוּא חֲרִיף בְּעֵצָם אוֹ עַכ"פ
ה"ל מִיַּעֲוֹטָא דְּמִיַּעֲוֹטָא.

וְגַם זֶה נִרְגָּשׁ וְנִיכָר בְּרִיחוֹ וְטַעְמוֹ כְּמוֹ שְׁפָלִי הַבְּלוּעַ מִי"ש נִיכָר בְּרִיחוֹ. וּמִשְׁמַעוֹ הַפְּסוּק
שְׁהַצְרִיכָה הַתּוֹרָה הַגְּעֵלָה לְכָל פְּלִי מִדִּין.

א"כ מוֹכַח שְׁפִיר דַּנְטַל"פ אִסּוּר וּא"כ דְּבָרֵי הַפּוֹסְקִי בְּרוּרִים שְׁפָלִי הַבְּלוּעַ מִי"ש אֵינּוּ
נִפְגָּם אִפְיָא אַחַר כְּמָה יָמִים. וְהַחֹשֶׁשׁ מַעִיד ע"ז וְכַמ"ש הַמ"א שְׁעֵינִינוּ רֹאוֹת כַּנ"ל.

וּמ"ש מַע"ל עוֹד דְּהַדְּבַשׁ מְבַטֵּל הַחֲרִיפוֹת וְכַמוֹ בְּמַרְקָחַת שְׁלֵא א"י שְׁהַתִּירוּ מַה"ט גַּם ז"א
חֲדָא דַּהֲט"ז בְּסִי' תַּמ"ז אִסּוּר בְּמַרְקָחַת ג"כ גְּבִי חֲמִץ לֹמַר דְּהוּי דְּבַר חֲרִיף. וְעוֹד דְּמָה
עֲנִין זֶה לְמַרְקָחַת דְּהֵתָם פִּינּוֹן שְׁהַדְּבַשׁ מְבַטֵּל הַחֲרִיפוֹת א"כ כְּשֶׁמְבַשְׁלִים הַמַּרְקָחַת בְּכָלִי
שֶׁאֵב"י שְׁהָאִסּוּר פְּגוּם מַהכ"ת יֶאֱסַר אַבְל הֵכָא הָאִסּוּר אֵינּוּ פְּגוּם וְעַד שְׁהַדְּבַשׁ מְבַטֵּל
חֲרִיפוֹתוֹ הַדְּבַשׁ בּוֹלַע מְמַנּוּ קוֹדֵם שְׁיִפְגָּם עַכ"פ לֹמַר שְׁמִתְחַלָּה מִתְבַּטֵּל הַחֲרִיפוֹת וְנִפְגָּם
הַדְּבַשׁ וְאַח"כ בּוֹלַע הוּא דְּבָרִים זָרִים וְעוֹד דַּא"ל"כ מ"ט הַחֲמִיר הַמ"א גְּבִי מִי דְּבַשׁ.

וּמ"ש מַע"ל וְכִינּוֹן דְּמַסְקִינּוֹן דְּבִשְׁאָר אִסּוּרִין הִי הַדְּבַשׁ מוֹתֵר א"כ קוֹדֵם פְּסַח מוֹתֵר
לְרַבּוֹת עָלָיו בְּאוֹפְן שְׁיִהְיֵי ס' נֶגֶד הַפְּלִי עַכ"ל כְּבָר נַת' הֵיטֵב דָּאִין זֶה נַטַל"פ וְגַם בְּשִׁאָר
אִסּוּרִים אִסּוּר כה"ג לַפ"ד כָּל הַפּוֹסְקִים.

וְאַם הִי מוֹתֵר בְּשִׁאָר אִסּוּרִים כְּדַעַת מַע"ל לֹא הִי צְרִיף לְהוֹסִיף כּו' דַּנְטַל"פ מוֹתֵר
קוּה"פ. וּמ"ש מַע"ל וּבְכַרְט בַּנ"ד שְׁהַפְּאֲטִיקַע אֵינָה רְאוּיָא לְמַאֲכַל אָדָם כְּמוֹ שְׁהִיא וּא"כ
מִתְבַּטֵּל בְּתוֹכָה טַעַם הַיִּי"ש כְּמוֹ בְּקִיבָה שְׁשִׁיחָה בְּכָלִי חֲמִץ עַכ"ל לֹא יִדְעָנָא מֵאִי קֶאֱמַרִי
דְּאֲדַרְבָּה הַמ"א סִי' תַּמ"ב סק"ט הַחֲמִיר בְּקִיבָה וְכ"פ רַבִּינוּ ז"ל סִי' תַּמ"ז סַעִי מ"ו.

אַלָּא שֶׁאֵת"ל דְּהַפְּאֲטִיקַע ה"ל כְּעַפְרָא אֵז י"ל דְּגַם טַעַם הַיִּי"ש שְׁבָה אֵינּוּ אוֹסֵר כַּמ"ש
הַב"י כה"ג בִּי"ד סִי' פ"ז גְּבִי טַעַם בְּשׁוֹר הַבְּלוּעַ בְּקִיבָה שְׁהִיא פִּירְשָׁא אֶלָּא דְּגַם שָׁם אִסּוּר
לְכַתְּחִילָה עִי' פַּר"ח שָׁם ס"ק כ"ו.

וְתוֹ דְּהֵכָא הַפְּאֲטִיקַע אַע"ג שְׁרִיחָה רַע מ"מ פִּינּוֹן שְׁטַעְמָה טוֹב וּמְתוֹק ל"ד כָּלִל לְנִבְיָלָה
סְרוּחָה שְׁטַעְמָה רַע אַבְל רִיחָא לֹא מִיְלִתָּא הִיא. וְעַל כֵּן אִם דְּרָף עֲשִׂיתוּ בְּכָף לִיתָן
הַפְּאֲטִיקַע דְּוָקָא בְּכָלִים שְׁלֵי"ש פְּשִׁיטָא דְּאִסּוּר עַבְמ"ש רַבִּינוּ ז"ל סִי' תַּמ"ב ס"ו וּבְקוּ"א
לְשָׁם.

וגם לפ"ז דומה קצת לדינו של הט"ז הנז' בדברי רבינו ו"ל סי' תמ"ז סמ"ח. אלא אפילו אם באקראי נתנוהו בכלים של יי"ש.

נלע"ד דאסור פנ"ל ועיין בש"ס דע"ז (דס"ט) דספק אם נטל"פ אולינן לחומרא וכ"ש גבי איסור חמץ שהחמירו בו מאד מי הוא זה שימלא לבו להקל בזה ישמעק הדבר ולא יאמר: סימן נד שאלה חטים שקנו לפסח מן הא"י ולאח"כ אמרו מבינים שמנקיותם בלא פסולת וליבונם ניקר שנתפסו ונתערבו ברוב ואח"כ הסירו מן השק החטים עליונים שהם החטים הנ"ל כמדתן ויותר אלא שיש לחוש שמא נשארו מ"מ ע"י עירוב קצת וקרוב שיש ס' אף אולי אין ס': תשובה בראש יש לבקר איסור הכיבוס מהו.

דבתה"ד סי' קי"ט וצ"צ סי' ל"ב מבואר דבנתפסו הוי חמץ גמור ול"ד ללתייה דעסקו בהו וגם הא"י אינן זהירים בחימוץ ועי' ח"י סי' תנ"ג ס"ק ט"ז שהביא דברייהם ונסתפק והנה לכ"ע אין הפביסה גרוע יותר מדגן שנטבע בנהר ולזאת י"ל איסור דגן שנטבע בנהר אף הוא אם בעי' נתבקע או נתרכף או לא.

והנה הח"י סי' תס"ז סק"ז כ' דלהפוסקים כשמואל בלתייה דבעינן נתבקע ממש א"כ היכא דמינח נייחא פהיא ארפא דטבעא בחישתא הוא רק חמיר בחד צד וכענין עכ"פ קרובות להתבקע ובלא"ה מותרין.

והקשה ממ"ש בש"ע סעי' ט' בנמצא בתבשיל אם לא נתבקע ממש התבשיל מותר אע"ג דמינח נייחו ות"י העיקרי שלו משום דבתבשיל דרבנן לא מחמירין פולי האי. וזה לכאורה פליאה שהרי גם לשמואל אסור היכי דמינח נייחא ולמה לא מחמירין בתערובתו נהרי דברי הש"ע ס"ט הוא מדברי הרי"ף שכ' דבתערובות קי"ל כשמואל דשרי בלא נתבקעו נהרי אנו אומרים דגם לשמואל אסור כד מינח נייחי.

ובאמת קוש' זו דחקו להר"ן לפרש דשמואל פליג גם היכא דמינח נייחי וארפא דטבע בחישתא חטים מבוקעות היו בה הובא בב"י. והמענין בח"י שם שכ' ולפי מ"ש הרמב"ם בפ"ה מהחומ"מ נ"ל הטעם פשוט כו' ובדרך זה יש להשוות דברי הרי"ף עם הרמב"ם כו' ר"ל שאע"פ שמחמירין במינח נייחי גם שלא נתבקע אלא נתרכף בלבד מ"מ הוא רק מדרבנן משום חשש חימוץ וגם משהו דרבנן ותרי דרבנן לא גזרי' ולפ"ז ה"ה אם נתערב מין במינו ברוב מותר אפי' באכילה משום דמדאורייתא ברובא בטיל ונהיאו הרב בש"ע סי' תס"ז ס"ז והיש חולקין שם הוא הפוסקין כמר עוקבא והם המרדכי וסייעתו כמש"ש סעי' כ"ה אלא דאפתי קשה למה לדידהו נתרכף דהא פניו דמינח נייחי נחית סד דרגא כמ"ש הח"י שם וא"ל ג"כ דאינהו נמי ס"ל סברא זו דכיון דמשהו דרבנן לא מחמירין כ"כ לחלק בין לתייה למינח נייחי וכענין נתרכף וקרובות להתבקע עכ"פ כמו שלהרי"ף ורמב"ם לא מחלקינן וכענין נתבקעו ממש הגם דלאוכלו בעין מחלקי' דאסור במינח נייחא אפי' לא נתבקעו להרי"ף ולא נתרכף להמרדכי משום תרי דרבנן וי"ל דלדידהו נמי חומרא זו במינח נייחא הוא דרבנן פנ"ל ולפ"ז אם נתערב מב"מ ולא נתרכף י"ל [להתיר] גם לדידהו.

אלא של' הרמב"ם שאין הדגן שנבלל ולא נתבקע חמץ גמור כו' קשה לשיטת הח"י דהא בלילה פירושו לתייה כמש"ש הרמב"ם ה"ז אין בוללין ופי' ה"ה דהיגו הא דתנן אין

לוחותין כו' ובלתת ולא נתבקע אינו אפי' חמץ מד"ס ומותר גמור הוא לשמואל שפסקו
הרי"ף והרמב"ם פמותו היכא שנתערב אלא בנתבשל ולא נתבקע הוא דהוי חמץ מד"ס
והל"ל הדגן שנתבשל.

ודוחק לומר דלדין דמספקא לן הילקתא כמאן אינו חמץ גמור ר"ל ודאי אלא ס' דמ"מ
מה שסיים שגאמר ושמתם וכי אנו דרשינו קראי דלא פחד מינייהו דלשמואל מותר
הוא ולמר עוקבא אסור ד"ת.

וקושני' זו הזיקה להפר"ח לומר דהרמב"ם פ' פ' פשמואל אלא שמודה שמואל דבלא
נתבקעו אסורי מד"ס פשמתרפכות וקרובות להבקע ובמינח נייחא אפי' אין קרובי'
להבקע אסור מד"ס ובנתערב ה"ל תרי דרבנן אלא שגם זה דחוק משום דלדין'
מוכרחים אנו לומר דבמינח נייחי קרובות להבקע ואין קרובות להבקע שניהם שוי' שיהי
גם בקרובות להבקע התיר הרמב"ם בתבשיל כל שלא נתבקעו ממש: ומ"מ הנה גם
להפר"ח יש להתיר לרמב"ם בדגן שנטבע ונתרפף ונתערב מב"מ ברוב מטעם הנ"ל
וה"ה גם להרי"ף מאחר שהפר"ח כ' דחומרא זו דבמינח נייח אסרי' בלא נתבקע הוי
דרבנן וכמו שמקולי' בתבשיל ה"ה בדגן מב"מ ולפ"ז ה"ה להפוסקי' פמר עוקבא היכא
דלא נתרפף כמש"ל.

אבל לפי תירוץ הראשון של הח"י דבתבשיל משום חליטה אין לדמות לו דגן שנטבע.
אבל באמת אין תירוץ זה עולה יפה לפמ"ש הש"ע סי"ב וסי"ד וס"ו חטה בקועה דייקא
והתם לא שייך חליטה.

ומ"מ נ"ד ל"ד דשא"ה מ"ש הרב סעי' ז' שהדגן לפנינו ואנו רואים שלא נתרפף. משא"כ
בנ"ד דילמא נתרפף ואח"כ נתנגב דאלת"ה למה אמרו שהיא ארפא דטבעא בחישתא
דלא אמר רבא דהנה מרופכים וכמ"ש הפר"ח ועוד דאילו הנה מרופכים הנה אסור
הניכר ומותר למכור לפ"ד הטוש"ע דלא כר"ן ערס' תס"ז ולכן להמרדכי דס"ל פמר
עוקבא דאע"פ שלא נתבקעו הוי חמץ גמור ד"ת כל שאילו מניחן אפשר דחטי' שנתפבסו
אסורים דאורי' דילמא נתרככו כ"כ עד שיהיו קרובות להבקע ואח"כ נתנגבו וכ"ד תה"ד
סי' קי"ט שמחזיקי' הסלת לחמץ גמור מפני שלותתים החטים במים ונהביאו הב"י סי'
תמ"ב וכ"כ בצ"צ סי' ל"ב אלא שיש לדחות דהם איירי בקמח ואמרי' דמסתמא החמיצו
החטים ע"י הכביס' אבל פשהחטים לפנינו ורואי' שהם נגובים לא מחזקין ריעותא כ"כ
ובפרט לדעת הרוקח שהביא הטור סי' תס"ז דבחזרו ונתייבשו מותר ופשיטא לדעת
הרי"ף ורמב"ם שרי דבעינו נתבקעו דייקא ואנו רואים שלא נתבקעו.

משא"כ בנדון של תה"ד וצ"צ יש לומר שגא נתבקעו וכו': וכ"ז הוא לפי החילוק של
ה"ר אפרים שבטור בין לתיתה לארפא דטבעא בחישתא. אבל יש ג' חילוקים אחרים א'
הר"ן ב' רא"ה בין חטים לשעורים משום דחטיא יש בהו צירי' והנה פאילו נתבקעו ב'
הג"מ ב' ריב"א ג"כ בין חטים לשעורים בע"א משום דחטה קשה ואפי' תהי' מונחת עד
שתחמיץ לא תתבקע ג' הג"מ ב' רא"ה בין זליפ' מועטת לשריי' דלא בעינו בקוע בשריי'.

והנה לג' חילוקי' אלו א"ש יותר דברי תה"ד דסולת היא חמץ גמורה דהוי חטים ושורי' מרובה ואפי' לא נתבקע וה"ה בנ"ד הוי חמץ גמור לדבריהם אם נתכפסו אפי' לא נתבקעו ואפשר גם אם לא נתרכה.

ומיהו הט"ז סק"ג כ' שהעיקר פדעת הר"א וגם הפר"ח דחה חילוק של חטים משעורים ע"ש סק"ב: ומיהו בנ"ד פיון שהוא ס' אם נתכפס י"ל דלד"ה מותר משום ס' דרבנן ולקולא מאחר שפבר נתערב ברוב וכ"ש שי"ל שיש ספק שמא יש ס' וכמ"ש ביו"ד סי' צ"ח אם נשפה כו': סימן נה אנשי בראונארי שאלו ממני נידון סולת ש"פ שהי' יהודי א' ממאהליב בבארדיטשוב וקנה שם אצל יהודי א' שמחזיק קרופצאטקע סולת ש"פ ושלח את הסולת ע"י בע"ג א"י וכרכו אותה במחצלאות וקשרו אותם בתבלים פדרה הבע"ג ועל השקים היה כתוב תיבת פסח וכשפאו לבראונארי לא היו יכולים לנסוע יותר מחמת קלקול הדרה והניחו השקים אצל בעל אכסנאי א"י על גאניק שלפני שפייכלער שפחצרו והגאניק מכוסה רק מלמעלה וכסו השקים במחצלאות הרבה ותקעו בהן יתדות שלא יגביהם הרוח ונסעו לדרפם ולערה אחר חדש א' בא היהודי הנ"ל ואמר שהסולת שלו ושהיא ש"פ.

והשקים לא פתח לראות הסולת רק אמר שהוא שלח את השקים ע"י הא"י ושאלו ממני אם מותר לקנות מסולת זה לפסח וזה הי' שלא בשעת הדחק. ואמרת' להם כמבואר בש"ע שפבר נהגו בנ"י לשמור משעת טחינה ואילף.

ולענן שעת הדחק נסתפקתי דהא מבואר בסי' קי"ח שכל איסור דאורייתא צריף חב"ח וקאן לא הי' אפי' חותם א' פי מ"ש תיבת פסח לאו פלום הוא פיון שממקום פתיחת השקים יכול לעשות מה שירצה כמבואר בי"ד בסי' קי"ח ס"ד א"כ חיישינו שמא החליף ואם החליף בנדאי בסולת החליף.

פי יש סולת שהיא טוב במראה ובמשמוש ובלישה ואפי' לא תצלח כלל. וסולת אנו מחזיקין לחמץ גמור.

פי חקרתי ודרשתי אצל בעלי קרופצאטקעס שגם עכשיו שורין החיטים במים בכל המקומות ערה ו' שעות או יותר. ולכן סולת ראשון ש"פ הוא רק פערד סולת שני של חמץ: מקודם יש לעיין במ"ש הטוש"ע סי' קי"ח ססעי' יו"ד ואם אינו נהנה בחליפין מותר בכל ענין כו' דמשמע אף בלי שום חותם כלל.

שזהו לכאורה נגד תלמוד ערוף פרק א"מ (דל"ט ע"ב) אי פי הדדי פיון דאיכא חותם אַחד לא טרח ומזינף ופרש"י פיון דאיכא חותם אַחד לא טרח ומזינף במידי דלית ליה רנוחא עכ"ל. משמע עכ"פ בלא חותם אַחד אף במידי דלית ליה רנוחא חיישינו שיחליף.

ובתה"א בית רביעי ש"ב דקי"ח ע"ב העתיק בזה"ל פת למאי גיחוש לה דחטי ושערי מידע ידעי. בחמימא וקרירא מידעי ידעי.

מאי איכא למימר משום דמיחלף חמימי בחמימי וקרירא בקרירא פולי האי נדאי לא טרח ומזינף עכ"ל הרי מייגרי ג"כ שאין לו ריח כלל אפילו דקרירא אחמימא או חמימא אקרירי ואפ"ה היינו רק דלא טרח ומזינף לסתור החותם הא לאו הכי חיישינו.

והנה מקור דברי הטוש"ע הוא מהתוס' פ"ק (דף י"ב ע"א) בד"ה וּשְׂדֵי א"י. שְׁפָתָבוּ אָבֵל בְּחַנְם כְּדֵי לְהַכְשִׁיל אֶת יִשְׂרָאֵל לֹא חִיּוּשֵׁינוּ וּרְאִיָּה מִדְּלֻקְמֵן בְּפָרֶק שְׁנֵי (דף ל"ד ע"ב).

וראיתם זו אינו מוכן דהתם שאני פנין דקיסטא (שם המידה) דמורינא בלומא (בזווא) וקיסטא דחמרא בארבעה לומא. א"כ במדינתו היין נמכר ביוקר והמורינא בזול ע"כ אם יחליף יפסיד משלו ובכה"ג הוא דלא חיישינן לאחלופי דבן נח אפילו פחות משנה פרוטה חשוב אצלו כ"ש שיפסיד הרבה בשביל להכשיל לא חיישינן.

אבל היכא דאינו מפסיד פלל היינו כי הדדי נינהו שפיר חיישינן לאחלופי בשביל להכשיל. כדמשמע בהדניא גבי פת (דל"ט ע"ב) דצריף בכה"ג חותם אחד.

ואף דרש"י שם (דל"ט ע"ב) מחקו מגינרסא הא דפת למאי גיחוש לה כו' וע"ש בתוס' ד"ה פת. ועמ"ש מזה לקמן סעי' ז'.

אף מ"מ גם לגי' רש"י הרי גריס ליה גבי שמואל ומבואר שם ברש"י ד"ה פשיטא דמ"מ בעינו בפת חותם אחד אלא דלכו זהו פשיטא שאין חוששין בכה"ג לחלופי פשיטא חותם אחד. והנה הרא"ש בפ"ק סי' ט' הביא דברי התוספות הנ"ל להלכה וכתב ולירא שמים נכון להחמיר כי כמה פעמים אינרע קלקול בדבר עכ"ל והר"ן שם בפ"ק כ' ג"כ בדברי התוספות ובמרדכי פרק א"מ סי' תתל"א הביא דברי הסמ"ג שכתב כמו התוספות ואח"כ כתב וז"ל וכו' הר"ר שמואל מצאתי פתוב דיש אוסרין כו' וכן הביא בקיצור הדינים שבמרדכי בהל' מאכלות אסורות בעכומ"ז סי' תתל"ב שני דיעות בזה.

ובסה"ת ססי' ק"ס כ' דאין לחוש שיערב העכומ"ז יין היקר בתוך משקה הזול כדאמרינן לקמן כו' קיסטא דמורינא בלומא כו' עכ"ל. משמע ג"כ דוקא פשהיין יקר יותר לא חיישינן אבל פשהו במקח אחד י"ל דחיישינן.

גם בתה"א בית חמישי ריש שער שלישי דף ק"מ ע"א כ' אבל במקום כו' שהוא יותר ביוקר מן הבנסר מותר ביצוע לא הזיק העכומ"ז בנכסיו לערב היקר בזול כדי להעביר את ישראל וכדאמרינן במורינא כו' עכ"ל.

וכן משמע עוד מתשו' הרשב"א סי' תשס"א הובאה בב"י ססי' קי"ח בבד"ה שפתב והאמת כי בכל דבר שיצטרף העכומ"ז להפסיד משלו כדי להעביר את ישראל אין חוששין כו'. והראיה מהיהא ארבא דמורינא דאיתא פרק אין מעמידין (דף ל"ד ע"ב) כו'.

גם אפשר שאין אומר כף לסמוך על העכומ"ז לכתחלה כו'. ועיין מזה בב"י סי' ש"ב ד"ה פת הר"ן.

וכ"מ עוד דעת הרשב"א ממ"ש הב"י בשמו סי' קי"ח סד"ה ומ"ש ולא חיישינן. פתב בשם ר"ח דה"מ היכא דליכא חשש דחליף כו' ע"ש.

גם הב"ח ססי' קי"ח פתב דמדברי הרשב"א בתה"א בית רביעי ש"ב דקי"ט ע"א לא משמע פלל היתר זה שכתב הטור דשאין נהנה בחליפין לא חיישינן יעו"ש בתה"א. ולכן הוצרך הטור ללמוד דין זה מדברי התוספות שוב מצאתי בכנה"ג סי' קי"ח בהגהת הב"י

אות מ"ג שְׁהָאָרִיף בְּדִין זֶה לֹמַר דְּהַרְשָׁב־א פְּלִיג עַל הַתּוֹס' וּשְׁכ"ד עוֹד פּוֹסְקִים וְשִׁישׁ מִחֲמִירִים יוֹתֵר.

וּשְׁמַהֲרִי"ט ח"א ס' י"ב וְחֵלֶק י"ד ס' ג' חֵלֶק דְּדוֹקָא הֵיכָא שִׁישׁ לוֹ טוֹרַח לְהַחְלִיף אֲזִי לֹא חֲזִישִׁינּוּ שִׁיחְלִיף בְּדִלִית לִיהַ הַנָּאָה אֲבָל הֵיכָא שְׁאִין לוֹ טוֹרַח לְהַחְלִיף אֲפִילוּ לִית לִיהַ הַנָּאָה חֲזִישִׁינּוּ שְׁמָא הַחְלִיף לְהַכְשִׁילוּ עכ"ל.

וְרֵאִיתִי בְּתִשׁו' מַהֲרִי"ט ס' י"ב הַנְּ"ל שְׁהֵבִיא מִמ"ש בַּגִּמ' גַּבֵּי פֶת פְּנ"ל. וְכ' לִישָׁב דְּבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת פ"ק דַּע"ז.

וְיִשׁוּבוּ צ"ע דְּלֵהַחְלִיף מְעַט מִן הַתְּבַשְׁיִל זב"ז לִיכָא טוֹרַח כָּלֵל. גַּם הֵבִיא מַהֲרִי"ט רֵאִיָּה מִמְּשֻׁנָּה פ"ג דְּדַמְאֵי מְשֻׁנָּה ד' דַּבְעֵכוּמ"ז חֲזִישִׁינּוּ שִׁיחְלִיף חֲטִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל עַל חֲטִים שֶׁלוֹ.

אח"כ רֵאִיתִי מְזֵה בְּמִנְחַת יַעֲקֹב כָּלֵל ל"ב סק"ג שְׁהַקְשָׁה ג"כ עַל הַתּוֹסְפוֹת וּמ"ש לִישָׁב מְשׁוּם דְּמִלִּיכוּ לְמָקוֹם שְׁהַמּוֹרְגִים בִּינְקָר כָּמוֹ יִזְן שָׁם ע"כ אִין לוֹ הַפְּסֵד זֶה אִינוֹ פְּלוּם דְּהִיכֵן שְׁכַר הוֹלְכָה וְהַסְפִּינָה וְטַרְחָא כו'.

וּמ"ש עוֹד הַמְנ"י סק"ד אֲבָל הֵיכָא דַּעְכוּמ"ז לֹא מְצִי לְאַשְׁתְּמוּטֵי נִפְשׁוֹ לֹא חֲזִישִׁינּוּ שִׁיעָרַב כו'. זֶה יֵשׁ לְעֵינֵי מִמ"ש לְקַמֵּן אוֹת ב' בְּעֵנֵי דְקִי"ל פְּרִשְׁב־גְּדֵהֵיכָא דְמִינְכַר לֹא חֲזִישִׁינּוּ כו' מִיְהוּ י"ל דְּהִינּוּ דְלֹא חֲזִישִׁינּוּ לְשִׁתִּימָה אֲבָל פְּשֵׁהֲקוּדְרָה מְגוּלָה לְגַמְרֵי אִין רֵאִיָּה מְשָׁם וצ"ע: קִיצוּר.

מ"ש הַטּוֹש"ע ס' קי"ח סוֹף סַע"י יו"ד וְאִם אִינוֹ נִהְיָה בְּחֵלִיפִין מוֹתֵר בְּכָל עֵנֵי זֶהוּ דַּעַת הַתּוֹסְפוֹת וְהַר"ן. וְהָרֵא"ש מְחַמֵּר לִי"ש.

אֲמַנְם הַרְשָׁב־א חוֹלֵק ע"ז דְּדוֹקָא פְּשַׁמְפְּסִיד לֹא חֲזִישִׁינּוּ. וְכֵן בְּמַרְדְּכֵי הֵבִיא אוֹסְרִין. וְלְכַאוּרָה יֵשׁ רֵאִיָּה לְאַסְוֵר מְדַף (ל"ט ע"ב). וְכ"מ בְּתִשׁו' מַהֲרִי"ט ח"א ס' י"ב וְחִי"ד ס' ג': ב וּמַעֲתָה בנ"ד בְּסוּלַת שֶׁל פְּסַח.

לְחוּשׁ שִׁיחְלִיפוּ בְּסוּלַת שְׁאִינוֹ שֶׁל פְּסַח. לְכַאוּרָה לִיכָא שׁוּם הַנָּאָה וְלֵהַתּוֹסְפוֹת וּש"ע לֹא חֲזִישִׁינּוּ לְזֵה כָּלֵל.

וְלֵהַרְשָׁב־א וְדַעֲמִיָּה דְחֲזִישִׁינּוּ. מ"מ הֵיכָא שִׁישׁ חוֹתֵם אֶחָד לֹא טַרַח לְהַחְלִיף וּבנ"ד וְדַאי הָיָה טַרְחָא גְדוּלָה לְהַסִּיר הַיְתָדוֹת וְהַפְּסוּיִים וְאִם"כ לְהַתִּיר הַשְּׁקִים וְלֵהַחְלִיף וְלַחְזוֹר וְלַקְשׁוֹר וְלַכְּפוֹת.

לְכֵן אִין לְחוּשׁ בְּנִדְאֵי בְּמִדֵּי דַאִין לוֹ הַנָּאָה. וְלְחוּשׁ שְׁמָא הַחְלִיף לְעָרַב בּוֹ קָמַח אַחַר פְּשׁוּט שְׁאִינוֹ סוּלַת.

שְׁהָרֵי בְּזֵה יֵשׁ לוֹ הַנָּאָה י"ל שְׁזָהוּ ע"ד חֲטִי בְּדַשְׁעָרֵי מִדְּעָ דִּיעָא. וְעוֹד שֵׁא"כ אִין זֶה חֲמִז גַּמּוֹר מְמַשׁ וּבְזֵה לְכ"ע סְגִי חוֹתֵם א'.

מִיְהוּ יֵשׁ לְחוּשׁ שְׁמָא הַחְלִיף עַל סוּלַת סַאֲרֵט שְׁנֵי וַיְתַבְּאֵר לְקַמֵּן מְזֵה בְּסוֹף הַתְּשׁוּבָה. וְגַרְסִינּוּ בְּגַמְרָא (דל"ט סַע"א) אָמַר רַב חֲבִי"ת אֲסוּר בְּחוֹתֵם אֶחָד חֲמַפ"ג מוֹתֵר בְּחוֹתֵם אֶחָד כו' וּבְתוֹסְפוֹת (דל"א א') ד"ה דְאָמַר רַב וַיֵּשׁ לְהַקְשׁוֹת דְּרַב אֲדַרְב כו' וְהָיָה מְתַרְזַן

ר"ת דההוא דרב דלקמן (דל"ט סע"א) מייירי ביישראל חשוד כו' וק"ק פר"ת דנבואה היא כו' ויש לחלק בין שולח לחבירו ואינו חוזר ורואה חותמו להפירו דאז צריף חב"ח כו' אבל היכא כו' נעתיד לראות כו' תדע כו' המפקיד יינו כו' ששולחו כו'.

וכ"כ עוד (דס"ט ע"ב) ד"ה מאי טעמא. ואע"ג דקי"ל כרבי אלעזר דסגי בחותם אהד מ"מ בעינן הפרת חותם משום דקשיא לן דרב אדרב כו' ואח"כ העלו דלר' אלעזר א"צ הפרת חותם דנדאי לא טרח ומזיניף כלל וגם מנהג העולם הנה בשפכר לשלוח יין בחותם אהד אפילו בלא חוזר ומפירו ואע"ג דלרב נדאי בעינן הפרת חותם כו' ולא קי"ל בהא כרב.

ועיין באגודה פרק אין מעמידין סי' כ' הביא רק דברי התוספות דדף (ל"א א') הנ"ל ובסה"ת סי' קפ"ד דבדיעבד אין לאסור אף בלא חוזר ומפירו וכ"כ בהגמ"י פי"ג בהלקה ח' בשם ר"ת ור"י שכן נהוג עלמא.

והרשב"א בתה"א בית ה' שע"ד יש לו שטה אחרת דלר' אלעזר נמי לא סגי בחותם א' אלא עם מפתח וקולו של ר' אלעזר דעביד מפתח אהד עם חותם כשני חותמות ע"ש דקמ"ב ע"א ולרבנן אין המפתח עושה כלום שקרוב הדבר לפתחו ולא ידע בפתחו ובסגרו כ"כ במ"ה שם דקמ"ד ע"א.

ומ"מ מבואר (דס"ט סע"ב) שם בפרש"י ד"ה והשתא דקבעינו. דאף לר' אלעזר דלא חייש לזיופא אף בחותם אהד זהו כשיש טורח לסתור החותם.

דהיינו שייסיר כל המגופה ויעשה אחרת פחתיה דלא טרח ומזיניף. מ"מ איכא למיחש לשתימה הנזכר במשנה שם (דס"ט ע"א) דהיינו נקיבת חור בתוף המגופה ויחזור ויסתום הנקב שהוא בלא טורח.

אלא דאפ"ה לא חיישינן לזה משום דקי"ל כרשב"ג דהיכא דמינכר לא חיישינן שיעשה כן פיון שיהי' ניקר אח"כ ואפילו כשאפטר שלא ירגישו השנינו כגון שמלמעלה אינו ניקר רק למטה ניקר מ"מ חושש הא"י וכ"כ בתוספות שם וכ"כ בסה"ת ססי' קפ"ב.

והנה התוס' (דס"ט ע"ב) כתבו דלרבנן אף דבר שצריף חותם אהד היינו ציר ומוריסי מ"מ בעי הפרת חותם ה"ה נמי יין לר' אלעזר כו'. אמנם בהא דרב דאמר חמפ"ג בחותם א' היינו דלא בעי הפרת חותם דהא התוספות פירשו דהא דאמר חבית אסור בחותם א' מייירי כששולח לחבירו ואינו חוזר ורואה חותמו להפירו כדלעיל א"כ משמע בהדיא דבכה"ג סגי בחמפ"ג בחותם אהד.

ואף דלרבנן צריף בזה ג"כ להפיר חותמו מ"מ רב דפוסק כר' אלעזר לא ס"ל כן וכבר נתבאר דהגמ"י כ' דגם ביין א"צ הפרת חותם פנ"ל: קיצור: דעת ר"ת דבעכומ"ז סגי בחותם אהד אף ביין וא"צ הפרת החותם רק ביישראל חשוד צריף חב"ח.

ודעת ר"י דאין לחלק אלא במפקיד פיון שעתיד לראות חותמו סגי בחותם אהד ובשולח שאין עתיד לראות חותמו צריף חב"ח. ומ"מ חמפ"ג סגי אפילו בשולח בחותם אהד ומסקנת סברת התוס' (דס"ט סע"ב) דגם בשולח יין סגי בחותם אהד.

וכ"פ בהגמ"י ב"שם ר"ת ור"י ומ"מ דנ"קא כ"ש"ש ט"נר"ח ל"ס"תור ה"ח"תם א"ב"ל כ"ש"א"י"ן ט"נ"ר"ח
ח"י"ש"י"נ"ן א"ם ל"א ה"י"כ"א ש"י"ה"י"ה ג"י"כ"ר ל"א ח"י"ש"י"נ"ן ו"ע"י"ן ב"מ"נ"י ל"כ"ל ל"ב ס"ס"ק ד': ע"ת"ה צ"ר"י"ך
ל"ע"י"ן מ"ה נ"ק"ר"א ח"ת"ם ו"א"ם ק"ש"ר ה"ש"ק"י"ם כ"ש"ק"ש"ו"ר"י"ם ה"י"ט"ב ח"ש"ו"ב ח"ת"ם א"ח"ד ג"ר"ס"י"נ"ן
ב"ג"מ"ר"א פ"א"מ (ד"ל"א ע"א) ה"י"כ"י ד"מ"י ח"ת"ם ב"ת"ו"ך ח"ת"ם.

א"מ"ר ר"ב"א א"ג"נ"א א"פ"נ"מ"א ד"ח"ב"י"ת"א (כ"פ"ה מ"ז"ר"ק ע"פ ה"ח"ב"י"ת) ש"ר"י"ק"א (ט"ח ב"ט"י"ט ו"ד"י"ב"ק
ס"ב"י"ב"ו"ת פ"י ה"מ"ז"ר"ק ל"ד"ו"פ"ג"י ה"ח"ב"י"ת) ו"ח"ת"י"מ"א ה"ו"י ח"ת"ם ב"ת"ו"ך ח"ת"ם ו"א"י ל"א ל"א ו"נ"ר"א"ה ד"כ"א"ן
מ"י"ר"י ש"א"י"ן מ"ג"ו"פ"ה ע"ל ה"ח"ב"י"ת ז"ו"ל"ת"י א"ג"נ"א ז"ו ע"ל פ"ן ה"א"ג"נ"א ע"ם מ"ה ש"ה"י"א ש"ר"י"ק"א ד"ה"י"נ"ו
ט"ח ב"ט"י"ט ו"ד"י"ב"ק כ"ו' ח"ש"ו"ב ח"ת"ם א"ח"ד.

ו"א"ח"כ"פ מ"ה ש"ה"י"א ג"כ ח"ת"י"מ"א ח"ש"ו"ב ח"ת"ם ש"נ"י ו"כ"ן מ"ב"ו"ן"ר ב"מ"ש"מ"ר"ת ה"ב"י"ת ב"י"ת ח"מ"י"ש"י
ש"ע"ד ד"ך ק"מ"ד ע"א ו"נ"ל ע"ו"ד כ"ת"ב (ר"ל ה"ר"א"ה ב"ב"ד"ה) ו"ל"פ"י מ"ה ש"פ"ת"ב ה"מ"ח"כ"ר ב"כ"מ"ה
מ"ק"ו"מ"ו"ת נ"ר"א"ה ב"ב"י"ר"ו"ר ש"ה"ו"א ס"ב"ו"ר ש"א"י"ן ה"מ"ג"ו"פ"ה ס"י"מ"ן כ"ל"ל ו"א"י"נ"ו נ"כ"ו"ן ע"כ"ל ה"ע"י"ד ע"ל
ה"מ"ח"כ"ר מ"ה ש"א"י"נ"ו ו"ל"א מ"צ"א ל"ו ז"ה ב"ש"ו"ם מ"ק"ו"ם ו"ח"ס ל"י"ה ד"ל"י"מ"א ה"כ"י ו"ה"י"כ"י ל"י"מ"א ה"כ"י
ו"ה"א"מ"ר"י"נ"ו פ"ר"ק א"י"ן מ"ע"מ"י"ד"י"ן ה"י"כ"י ד"מ"י ח"ת"ם ב"ת"ו"ך ח"ת"ם א"מ"ר ר"ב"א א"ג"נ"א א"פ"נ"מ"א ד"ח"ב"י"ת"א
ש"ר"י"ק"א ו"ח"ת"י"מ"א ה"ו"י ח"ת"ם ב"ת"ו"ך ח"ת"ם.

ש"ר"י"ק"א ו"ל"א ח"ת"י"מ"א ל"א ה"ו"י ח"ת"ם ב"ת"ו"ך ח"ת"ם. א"ל"מ"א א"פ"י"ל"ו ש"ר"י"ק"א ו"ל"א ח"ת"י"מ"א ה"ו"י
ח"ת"ם א"ח"ד ו"ש"ר"י"ק"א ה"י"נ"ו כ"מ"ג"ו"פ"ה ע"כ"ל.

ה"ר"י מ"ב"ו"ן"ר ד"מ"י"ר"י ד"ה"כ"א ל"י"כ"א מ"ג"ו"פ"ה ר"ק ה"א"ג"נ"א ש"ר"י"ק"א ד"ה"י"נ"ו כ"מ"ג"ו"פ"ה ח"ש"ו"ב ח"ת"ם
א"ח"ד. ד"י"ק"ו"ל"א (כ"פ"ה ס"ל ע"פ ה"ח"ב"י"ת ו"ה"ח"ב"י"ת מ"ג"ו"פ"ה ד"ה"י"נ"ו ב' ח"ת"מ"ו"ת מ"ג"ו"פ"ת ה"ח"ב"י"ת
ש"ד"ב"ו"ק"ה ב"ח"ב"י"ת ו"נ"ת"י"ב"ש"ה.

ו"ס"ל כ"פ"ו"י ע"ל"י"ה) ו"מ"י"ה"ד"ק (נ"כ"נ"ס ב"ד"ו"ח"ק פ"י ה"ס"ל ל"כ"ל"ו"ע א"ת ה"ח"ב"י"ת ה"ו"י ח"ת"ם ב"ת"ו"ך ח"ת"ם
ו"ל"א ט"ר"ח ל"ז"ו"י"פ"י כ"ו"ל"י ה"א"י) ה"ו"י ח"ת"ם ב"ת"ו"ך ח"ת"ם. ל"א מ"י"ה"ד"ק (ב"ו"ח ל"י"ט"ל"ו ה"ו"י כ"מ"א"ן
ד"ל"י"ת"י"ה) ל"א ה"ו"י ח"ב"י"ח ו"א"כ ה"ק"מ"ח ש"מ"ס"ת"מ"א ה"י"ה ב"ש"ק ק"ש"ו"ר ה"י"ט"ב ו"א"ח"כ"פ ה"י"ה ת"ו"ך
צ"י"נ"א"ו"ן"ק"ע ה"נ"ק"ר"א ק"ו"י"ל ה"ו"י כ"מ"ו ד"י"ק"ו"ל"א ו"מ"י"ה"ד"ק ד"ה"ק"ש"ר ה"ו"י כ"מ"ג"ו"פ"ה ו"ה"צ"י"נ"א"ו"ן"ק"ע ה"ל
כ"ד"י"ק"ו"ל"א ו"מ"י"ה"ד"ק ו"ע"ד"י"ף מ"י"נ"י"ה: נ"ו"ד (ש"ל ע"ו"ר מ"ל"א י"ן ו"ק"ש"ו"ר ו"מ"ו"נ"ח ב"ת"ו"ך ד"י"ס"ק"י"א ש"ל
ע"ו"ר) ב"ד"י"ס"ק"י"א ח"ת"י"מ"ת פ"ו"י ל"מ"ט"ה (פ"ו"י ש"ל נ"ו"ד ל"מ"ט"ה ב"ת"ו"ך ד"י"ס"ק"י"א) ה"ו"י ח"ת"ם ב"ת"ו"ך
ח"ת"ם ד"ט"ר"ח ל"ה"פ"ן"ך ו"ל"ה"ת"יר ק"ש"ר ה"ד"י"ס"ק"י"א ו"ק"ש"ר ה"נ"ו"ד ו"ל"ח"ז"ו"ר ו"ל"ק"ו"ש"ר"ם כ"ו"ל"י ה"א"י ל"א
ט"ר"ח) פ"ו"י ל"מ"ע"ל"ה ל"א ה"ו"י ח"ת"ם ב"ת"ו"ך ח"ת"ם.

מ"ש"מ"ע א"ע"פ ש"ה"ד"י"ס"ק"י"א ק"ש"ו"ר"ה ג"כ ו"צ"ר"י"ך ל"ה"ת"יר ק"ש"ר ה"ד"י"ס"ק"י"א ו"ק"ש"ר ה"נ"ו"ד. כ"י"ו"ן
ש"א"י"ן צ"ר"י"ך ל"ה"פ"ן"ך ה"נ"ו"ד ד"מ"י"ד ש"י"ת"יר ק"ש"ר ה"ד"י"ס"ק"י"א י"מ"צ"א ק"ש"ר ה"נ"ו"ד.

ל"א ה"ו"י כ"ש"נ"י ח"ת"מ"ו"ת ו"א"כ ק"ש"ה ע"מ"ש ה"ר"ש"כ"פ"א ב"ת"ה"א ב"ש"ם ה"ר"א"כ"ד ד"ש"נ"י ק"ש"ר"י"ם
ה"ו"י כ"ש"נ"י ח"ת"מ"ו"ת. ו"ה"ו"ב"א ב"ש"ע ס"י ק"ל ס"ה.

ו"י"ש ל"י"נ"ש"ב ד"ש"א"נ"י ה"ת"ם ד"ה"ם ש"נ"י ק"ש"ר"י"ם מ"ש"ו"נ"י"ם מ"ש"א"כ ה"כ"א י"ל ק"ש"ר ה"נ"ו"ד א"י"נ"ו
מ"ש"ו"נ"ה ל"כ"ך ב"ע"י"נ"ן ש"י"ה' ג"כ פ"י"ה"ו ל"מ"ט"ה: ק"י"צ"ו"ר א"ג"נ"א א"פ"נ"מ"א ד"ח"ב"י"ת"א ש"ר"י"ק"א ח"ש"ו"ב
ח"ת"ם א"ף ב"ל"א מ"ג"ו"פ"ה.

דיקולא ומיהדק ויגש מגופה ג"כ תשוב חותם בתוך חותם וא"כ אם הקמח שבישוק הי' קשור היטב השק וא"כ הי' השק תוף צינאווקע דמי לדיקולא ומיהדק עם מגופה דהוי חב"ח. עגנו נוד בדיסקא דאם פיו למעלה לא תשוב חב"ח קשה לכאורה עמ"ש בש"ע סי' ק"ל ס"ה ויגש ליישב: ד והנה בב"י סי' ק"ל בד"ה קשר פי.

כתב דלדעת הרשב"א משמע שמלבד הקשר הנהוג צריך שני חותמות כו' ושכ"ד הטור. לפ"ז קשר אחד אינו כחותם אחד.

והב"ח שם סעי' ד' מסיק דהעיקר כפרש"י דהא דקאמר תלמודא נחתים לאו תתימה ממש קאמר אלא דלקשר הדסקיא קורא לו שם תתימה ושכ"ד הטור והרמב"ם והיא דעת ר"ת והרא"ש עכ"ד. והט"ז שם סק"ח העלה דקשר הוי ג"כ חותם והיינו שהוא משונה קצת משאר קשרים עכ"ל.

וצ"ע דבהרמב"ם פי"ג ה"ח נז' סתם שהקשירה הוי חותם. גם בתשו' מ"ב ססי' כ"ט משמע דקשר משונה בעיניו ומ"מ לפמש"ש דטעמא דקשר משונה או חותם היינו משום ככה"ג לא טרח ומזיניף.

א"כ כל קשר שקשור היטב ונכפל כמה פעמים י"ל דתשוב חותם. ולפענ"ד נראה לקיים דברי שניהם.

דהנה מאחר שבגמרא נזכר צייר נחתים דחוק לפרש כמ"ש הב"ח דלאו תתימה ממש קאמר. וראיה דתנן ס"פ המפקיד (דף מ"ג ע"א) המפקיד מעות אצל שולחני אם צוררין לא ישתמש בהן ופריף בגמרא משום דצוררין לא ישתמש בהם ומשני בצוררין נחתומין שנינו.

הרי צוררין לבד הוא עגנו בפ"ע וצוררין וגם תתומין שאני דאז יש גילוי דעת שאינו חפץ שיתירם השולחני משא"כ צוררין לבד. וכ"ה עוד במשנה סוף מעילה בפ"ה הרע"ב ועד"ז י"ל פאן דדוקא אי צייר נחתים תשוב סימן.

משא"כ צייר לבד. ומ"מ ג"ז אמת מ"ש המ"ב והט"ז דקשר משונה גם בלי שום חותם תשוב כחותם אחד.

דהא בגמרא בהמפקיד שם משני רב מרי בקשר משונה שנינו. הרי קשר משונה לבד תשוב כמו צייר נחתים וכ"פ כל הפוסקים וכמ"ש בטוש"ע ח"מ סי' רצ"ב סעיף ז'.

מיהו שם יש איכא דאמרי דקשר משונה נשאר בתיקו אם תשוב כמו צייר נחתים. ואעפ"כ פיון דסתמא דגמרא שם בשם רב מרי דקשר משונה ה"ל כצייר נחתים י"ל שהוא עיקר יותר מאיכא דאמרי בשם רב מרי.

ועוד דגם להא"ד ה"ל ספיקא ולא שבקינן ספיקא דידהו משום פשיטא דסתמא דגמרא. וכ"מ קצת בהרמב"ם פ"ז מה' מעילה דין יו"ד דכשקשורין בקשר משונה השולחני מעל ומשמע שמביא קרבן מעילה.

ע"כ א"ש מ"ש המ"ב והט"ז פאן דקשר משונה ה"ל כחותם וכ"ד הראב"ד והרשב"א. ועיין בטור ח"מ שם דפ"ה צוררין לבד היינו פדרף שכל אדם קושר מעותיו ועיין בערוף ערוף צר השני שהביא מפ"ט דב"מ (דק"ח ע"ב) הגי ציירי והגי שרי כו' ומפ"ו דכתובות

(ד' ס"ז) רבי אבא הוה צייר זוזי בסודריה כו' ונ"ל אאזמו"ר נ"ע בה' מציאה ופקדון סעי' ט' וגם אין ראוי ליתן סימן בקשוריהו כגון שקשורים בדרך שפול העולם קושרים אותם ואין שם שום שינוי כו' והוא מהש"ס פ"ב דב"מ (דכ"ה ע"ב) גבי מצא אחר הגפה או אחר הגדר גזלות מקושרין כו' דכ"ע הכי קטרי להו ובש"ע ח"מ סי' ר"ס סעי' יו"ד.

מכ"ז י"ל בנד"ז בקשירת השקים של קמחא דפסחא שישאל קדושים הם ובנדאי הנה הקשר קשור על השק היטב ונכפל הקשר הרבה יותר משתי פעמים וכה"ג י"ל דחשוב קשר משונה והוי חותם אחד.

והנה לפי לשון השאלה ונ"ל ושלח את הסולת ע"י בע"ג א"י וכרכו אותם במחצלאות וקשרו אותם בתכלים בדרך הבע"ג ועל השקים הי' כתוב תיבת פסח כו' והניחו השקים כו' עכ"ל מלשון זה משמע שהי' הסולת בתוך שקים והשקים היו קשורים היטב וגם היו פרוכים תוך מחצלאות וקשרו אותם בתכלים א"כ הוי נדאי פשגי חותמות הא' קשירת השקים הב' מה שפרוכים במחצלאות וקשרו אותם בתכלים דזה נדאי חשוב חותם כמ"ש המ"ב בתשו' ס"י כ"ט דאין לה קשר משונה מזה יעו"ש.

אלא שפנדון שלו לא הנה חשוב חותם משום דמנכר הא"י להתיר הקשורים ולפתח העגלות בכל יום ויום כדי ליקח מאכל שלו שבתוך העגלות ואינו נתפס כגנב בפתחת העגלות ולא מירבת כלל הלכך האי קשר העגלות לאו פלוס הוא ואין כאן אלא קשר האחד דהיינו סתימת המגופה עכ"ל הובא בש"ס סי' ק"ל סק"ח.

משא"כ בנד"ז שמוליקים קמחא דפסחא נדאי לא הנה להם רשות כלל להניח תוך העגלה מאכל שלהם. א"כ קשירת העגלה חשוב חותם וה"ל חותם בתוך חותם.

וא"כ על עת שהולכו העגלנים את הקמח בדרך נדאי אין שום חשש דבחב"ח סגי בכל מילי דאורייתא: קיצור: בב"י סי' ק"ל משמע הקשר אינו חשוב חותם והב"ח ס"ל דהקשר חשוב כמו חותם. והט"ז ס"ל דהיינו דוקא קשר משונה וכ"מ בתשו' מ"ב סי' כ"ט.

ולכאורה יש ראי' מהש"ס ספ"ג דב"מ דדוקא צייר וחתים בעינן אם לא בקשר משונה י"ל דדי בלי חתים. לחושבו כמו חותם.

א"כ בנד"ז שהשקים היו קשורים היטב חשוב כמו חותם ולכן מה שפרפום עוד במחצלאות וקשרו אותם בתכלים ה"ל חב"ח: ה' והנה גם כבודו אינו מסתפק רק על זמן שהניחו העגלנים הנ"ל את השקים אצל הבעל אכסניא א"י ונ"ל וכשפאו לבראווארי לא היו יכולים לנסוע יותר מחמת קלקול הדרך.

והניחו בשקים אצל בעל אכסניא אינו יהודי. על גאניק שלפני שפאייחלער שבחצירו והגאניק מכוסה רק מלמעלה וכסו השקים במחצלאות הרבה ותקעו בהן ימידות שלא יגביהם הרוח ונסעו לדרךם.

ולערך אחר חדש בא היהודי הנ"ל ואמר שהסלת שלו ושהיא ש"פ והשקים לא פתח לראות הסימן רק אמר שהוא שלח את השקים ע"י א"י ואסר לו מע"ל משום דהא מבואר בסי' קי"ח שכל איסור דאורייתא צריך חב"ח וכאן לא הנה אפילו חותם אחד פי מ"ש

תִּיבַת פֶּסַח לֹא כְּלוּם הוּא כִּינּוּן שְׁמֵמִקוּם פְּתִיחַת הַשְּׁקִים הַנִּ"ל יְכוּל לַעֲשׂוֹת מֵה שְׁיִרְצָה כַּמְבֹרָא בְּסִימָן הַנִּ"ל וְא"כ תִּיִּשְׁיִנּוּ שְׁמָא הַחֲלִיף עַכ"ל.

וְאִינִי מִבֵּין נְהִי דְתִיבַת פֶּסַח לֹא כְּלוּם הוּא מ"מ קְשִׁירַת הַשְּׁקִים שְׂבָהֶם הִנֵּה הַקָּמַח שְׂבֻנְדָּאֵי הָיוּ קְשׁוּרִים הֵיטֵב הֵיטֵב י"ל דְּהִנֵּה חוֹתָם אֶחָד. וּמֵה שְׂפָסוּ אוֹתָם בְּמַחְצָלָאוֹת הַרְבֵּה וְתַקְעוּ בָהֶם יַתִּידוֹת י"ל דְּחָשׁוּב כְּמוֹ חוֹתָם שְׁנִי.

דְּאָף אַת"ל דְּזָה בַפ"ע לֹא חָשׁוּב כְּחוֹתָם גְּמוּר מ"מ לֹא גָרַע מִמִּפְתָּח דְּמִבְּנֹאֵר בַּב"י רִס"י קו"ח דְּכָל הֵיכָא דְסָגִי בְּחוֹתָם אֶחָד מִפְתָּח אֵינּוּ כְּחוֹתָם. שְׂאֵם לֹא הִנֵּה בּוֹ חוֹתָם וְהִנֵּה בּוֹ מִפְתָּח אָסוּר.

אֲבָל אִם הִנֵּה בּוֹ מִפְתָּח וְחוֹתָם חָשׁוּב הַמִּפְתָּח כְּחוֹתָם לַעֲנִיָּו דְּבָרִים שְׂצָרִיכִין שְׁנֵי חוֹתְמוֹת וְסָגִי בְּהַאי מִפְתָּח וְחוֹתָם כְּאֵילוּ הִנֵּה שְׁנֵי חוֹתְמוֹת עַכ"ל וְכ"פ בַּש"ע שְׂם סַע"י ד'. וְעֵינִין מְעַנִּין מִפְתָּח בַּב"ח רִס"י קו"ח סַע"י א' וְנ"ל וְאִין חִזְלוּק גַּבֵּי מִפְתָּח בֵּין כְּשֶׁהַדְּלַת הוּא סָגוּר מִבְּפָנִים וְתוֹחֲבִין הַמִּפְתָּח בְּדַלַת לְפָתְחוֹ וּבֵין כְּשֶׁהַדְּלַת סָגוּר מִבַּחוּץ ע"י שְׁלֻשְׁלַת שְׂהִיא קְבוּעָה בְּדַלַת וְתוֹחֲבָה רֹאשׁ הַשְּׁלֻשְׁלַת הַשְּׁנֵינִי בְּטַבְעַת בְּמִזְוֶזָה וְסָגוּר בְּמִסְגָּרַת מִבַּחוּץ וְכָף הוּא מְפֹרָשׁ בְּתִשׁוּ' הָרֹאשׁ כְּלָל י"ט דִּין י"ג עַכ"ל.

וְהִנֵּה מְדַבְּרִיו מִשְׁמַע דְּמִפְתָּח הֵינּוּ מִפְתָּח שֶׁל שְׁלֵאס שֶׁל מִתְּכַת מְמֵשׁ. וְא"כ צ"ע אֲמַאי כ' הַפּוֹסְקִים דְּמִפְתָּח אֵינּוּ כְּחוֹתָם.

וּבְמִשְׁמַרְתַּת הַבֵּית הַבֵּית ה' שַׁע"ד דָּף קמ"ד סַע"א כ' וְלִרְבֵּנּוּ אֵין הַמִּפְתָּח עוֹשֶׂה כְּלוּם שְׁקֵרוּב הַדְּבָר לְפָתְחוֹ וְלֹא יִנּוֹדַע בְּפָתְחוֹ וּבְסָגְרוֹ עַכ"ל. וְצ"ל שַׁע"פ שְׂהוּא מִפְתָּח שֶׁל מִתְּכַת וְדָבָר חֲזָק אַעפ"כ מְצוּי וְדָאֵי עוֹד שְׁלֵאסִין וּמִפְתָּחוֹת כְּזֶה ע"כ קַל לְפָתְחוֹ וְלִסְגְּרוֹ.

וּמ"מ יוֹתֵר י"ל דְּמִיִּירִי גַם בְּמִפְתָּח שֶׁל עֵץ כְּדָרָף שְׁפֵרש"י פֶּרֶק בְּתָרָא דְּעִירוּבִין (דק"א ע"ב) ד"ה לְמִקוּמוֹ. כְּגוֹן מְנַעוּלִים הִלְלוּ שֶׁל עֵץ שְׁעוֹשִׁין עֲנִיִּים בְּפָתְחֵיהוֹן וְרֹאשֵׁיהוֹן רְחִבִּים עַכ"ל.

וְכ"כ בְּטוֹר א"ח ס"י שַׁצ"ד מְנַעוּל שֶׁל עֵץ כו'. וּבְגַמ' פ"ג דְּעִירוּבִין (דל"ה ע"א) בְּמְנַעוּל וּקְטִיר בְּמִיתְנָא עֶסְקִינּוּ.

וְכֵן אֵיתָא בְּמִשְׁנָה ספ"ק דמ"ק דָּף י"א ע"א) הַצִּיר וְהַצִּינּוֹר וְהַקּוֹרָה וְהַמְנַעוּל וְהַמִּפְתָּח שְׂנֻשְׁבָּרוּ מִתְקַנּוּ בְּמוֹעֵד. וּפְרִיף בְּגַמְרָא וּרְמִינְהוּ עַד יָמָיו הִנֵּה פְטִישׁ מְפָה בִירוּשְׁלַיִם כו' עַד יָמָיו אֵין מְכָאן וְאֵילָף לֹא.

וּמִתְרַץ לֹא קְשִׁיָּא כְּאֵן בְּדִנְפָחֵי כְּאֵן בְּדִנְגָרִי. וּפֵרש"י מִתְנִיתִין דְּמִתְקַנִּין אֵלוּ בַחש"מ בְּדִנְגָרִי מְנַעוּל שֶׁל עֵץ שְׂרִי דְלֹא הוּי קְלָא רַבָּה.

וְהֵתָם בְּדִנְפָחֵי דְפְטִישׁ הֵינּוּ קוֹרְנוֹס אָסוּר דְּהוּי קְלָא רַבָּה וְאוּלוּדֵי קְלָא רַבָּה אָסוּר עַכ"ל. וְנ"ל חִידוּשֵׁי הָרִיטָב"א שְׂם.

דְּמִתְנִיתִין בְּצִיר וּמִפְתָּח שֶׁל עֵץ הַעוֹשִׁין ע"י נְגָר דְלֹא עֵבִיד קְלָא כְּנֹלֵי הַאי. וְהָא דִּיּוֹחֲנָן בְּשֶׁל מִתְּכַת שְׁעוֹשֶׂה קוּל גְּדוּל עַכ"ל.

ובב"ב פ"ד (דס"ה ע"ב) אמתניתין המוכר את הבית מכר את הדלת אבל לא את המפתח וקא מפתח דנמאי דדלת קתני מה מפתח דקביעא אף דלת דקביעא פרשב"ם בשל עץ מירי דקביעא שיש מפתחות שאין מזיזין אותן מן הפותחות כגון של בני כפרים כו' עכ"ל.

וכן בפ"ק דב"ב (ד"ז ע"ב) פותחת ופרש"י והוא של עץ ותמיד המפתח לתוכו. מכ"ז י"ל שרוב מפתחות הנז' בגמרא הן של עץ.

ומסתמא רובן דומין זל"ז. ע"כ ע"ז אתי שפיר מ"ש המ"ה הולרפנן אין המפתח עושה כלום כו' פנ"ל.

ולכן מפתח לא חשיב כחותם להרבה פוסקים והרב"י בש"ע. ואעפ"כ חותם ומפתח חשוב פשני חותמות.

א"כ עד"ז י"ל דמה שפסו אותם במחצלאות הרבה ותקעו בהן יתידות חשוב כמפתח של עץ. ומצטרף לקשר השקין להיות נחשב פשני חותמות: קיצור.

חותם ומפתח של עץ שבפותחת של עץ חשוב חב"ח. משא"כ מפתח לבד אינו חשוב אף כחותם אחד.

א"כ עד"ז י"ל מה פשהביאום למחננו פסו השקים במחצלאות הרבה ותקעו בהם יתידות חשוב כמפתח של עץ ומצטרף לקשר הטוב של השקין להיות נחשב פשני חותמות: ' ולכאורה יש לעיין עוד אם סגי כאן גם בשני חותמות דדוקא בישראל השולח או מקיד יינו ביד עכומ"ז סגי בחב"ח לכולי עלמא.

אבל ביינו של א"י ממש לא סגי בשני חותמות וצריך שומר דוקא כדאיתא בגמרא ס"פ רבי ישמעאל (דף ס"א ע"ב) המטהר יינו של עכומ"ז כו' בחצר אחרת אסור אע"פ שמפתח וחותם בידו כו' עד שיהא שומר יושב ומשמר כו'.

וכ"פ בטוש"ע סי' קל"א ס"א ואם אין הבית פתוח לרה"ר כו' אסור אפילו בחב"ח עד שיהא ישראל יושב ומשמר כו' ע"ש. והיינו משום שהיין והבית שניהם של עכומ"ז.

וא"כ בנד"ז ג"כ אף שעצם הסולת ש"פ הוא של היהודי. מ"מ כיון שהעגלנים המפקידים את הקמח הם א"י וגם הנפקד הוא א"י.

שפא יש לדמותו לדין הנ"ל. אף באמת זה אינו מתרי טעמי קדא דהתם ג"כ קי"ל דדוקא פשהיין שלו ממש ומנח ברשותו אבל אם נתנו בבית א"י אחר מותר כו' דהנפקד מירפת כיון שאינו שלו ממש אף שהוא של א"י אחר די לו בשני חותמות.

כמ"כ ה"כא עכ' אין הסולת שלו רק העגלנים הפקידו אצלו וייחד להם קרו ונויות. א"כ סגי בחב"ח.

ועוד שפודאי העגלנים פשהפקידו אצלו אמרו שהוא של יהודי ששלחו על ידם ואולי היה להם ג"כ פתוח וחתום פן. א"כ ה"ז פדין יהודי המפקיד אצל א"י.

ועכ"פ לא דמי פלל לדין הנ"ל דסי' קל"א ס"א. וסגי בחב"ח לכל מר כדאית ליה: קיצור.

יש מקום דלא סגי אפילו בשני חותמות דהיינו ביינו של א"י ממש. דבעינן יושב ומשמר.

מ"מ גם זה אינו אלא במונח ברשותו של בעל היין משא"כ הקא. ועוד דהקא אף
שהמפקיד הוא א"י מ"מ עיקר הסולת של יהודי הוא: ז ומעתה יש לעיין לרבנן דרבי
אלעזר (דל"א ע"א) דס"ל דצריף שני חותמות וכ"פ רב (דל"ט סע"א).

דלכתחלה מחמרינו כן. אם סולת ש"פ דומה לחבי"ת דאסור בחותם אחד לרב.

או לחמפ"ג דצריף בחותם אחד. והנה בטעם ההפך בין חבי"ת לחמפ"ג יש ג' שיטות
שהובאו בטור וב"י רס"י קי"ח הא' שיטת רש"י דטעמא דחבי"ת צריף שני חותמות משום
שדמיו יקרים טרח ומזיניף וכן ביין משום חיבת ניסוף.

וכן הסכימו התוספות שם (דל"ט סע"א). הב' מ"ש הטור שם בשם הרשב"א והוא
בתה"א בית ד' שער ב' דקי"ח ע"א ונ"ל ואם הם דברים שיש לחוש להם לחלופי איסור
של תורה צריף חותם בתוך חותם אבל באיסורין של דבריהם בחותם אחד סגי ליה וכו'
ע"ש.

הג' הרא"ה בבד"ה שם ונ"ל וכן מ"ש בחבי"ת וחמפ"ג אינו כשיטת הירושלמי. ולפי
שיטת הירושלמי כל שאיסורו בגופו כגון חשש חליפין וליהוי נמי איסורא דאורייתא
בעינן שני חותמות.

וכל שאיסורו מחמת חשש תערובות א"נ איסורא דרבנן סגי בחותם אחד. לבד מיין
דהחמירו בו ואלפיא דרבנן דבעו ביה שני חותמות דלא כרבי אלעזר דלדידיה בחותם
אחד סגי והלקתא כר"א עכ"ל.

וכ"ד הר"ן הובא ב"י שם כשיטת הירושלמי וכ"כ בתוספות (דל"ט סע"א) בשם הר'
אפרים. וכ"ד הרמב"ן בחידושו (שם דל"ט סע"א) בשם הירושלמי ועי"ז תירץ קושיות
התוספות שם ד"ה פת למאי.

דלמה יקשה זה על פת כו' ופירוש דק"ל דוקא על פת אמאי מותר בחותם אחד שיהי
איסורו מגופו משום חתנות עכ"ל ולפ"ז נראה דלא ס"ל מ"ש הר"ן גבי פת דהטעם
משום שאסורו מדבריהם.

דהא הגמ' מתרץ בענין אחר דהוא משום חמימי בקרירי מידע ידיעי כו' משמע הא הנה
לו הנאה צריף באמת שני חותמות והיינו משום דאיסורו מגופו ואע"פ שהוא רק
מדבריהם כו'. והר"ן צ"ל דס"ל כגירסת רש"י דמחוק הענין דפת למאי נחוש לה כו' גבי
מילתא דרב.

והיינו דלמה יקשה על פת פינן שהוא רק מדבריהם די ודאי בחותם אחד אף שאיסורו
בגופו. ונמשך אחר הרא"ה בבד"ה שם דלהירושלמי תרתי בעינן איסורו מגופו וש"ה'
איסור דאורייתא.

וגבי שמואל דגריס ופת למאי נחוש כו' היינו דאל"כ אף שהוא איסור דבריהם הי' צריף
להזכירו בהדי מח"ג. דהא אדרבה שנה להם שהם ג"כ מדבריהם ועוד זאת שאיסורו
מגופו.

ולכן צריף לתרץ כמו שתירץ בגמרא: והנה לפ"ד רש"י פ"א הפר"ח סי' קי"ח סק"ה דאין חילוק בין איסורין דדברי סופרים לאיסורין דאורייתא אלא הכל תלוי ביוקרה וזול זולתי היינו דמשום חובת גיטת טרח ומזיניף עכ"ל.

ולקראת"ה דתולה הטעם משום דחבי"ת הם דברים שאם הוחלפו יש בהן איסור של תורה כגון בשר פשרה בשר נבלה וטרפה וכן דג בדג טמא כו'. עכ"ז צריף לומר היכא דליכא למיחש לחליפין רק לתערובות דאע"ג שיש לחוש שנתערב בו איסור תורה מ"מ אם הוא בטל ברוב מדאורייתא.

כ"א מדרבנן אסור התערובות. אזי בכה"ג סגי בחותם אחד.

כמ"ש הפר"ח שם מענין חלב וכ"כ הש"ך סק"ח. וא"כ מה בין שטה זו ובין שיטת הר"א"ה ור"ן דלדבריהם ג"כ הדין כן.

ובשלקמא לשיטת הרמב"ן דלעיל אתי שפיר די"ל פשאיסורו מגופו אף שהוא מד"ס צריף ב' חותמות משא"כ לשיטת הרמב"א וזהו ההפך ביניהם. ועי' בפ"ה סי' קי"ח סס"ק ה' בשם סימני ת"ח והא"ר או שהוא מדרבנן ואיסורו מגופו כו' והקשה עליהם.

ובכנה"ג סי' ה"ל בהגהת הב"י סס"ק א' תירץ דאנו חיישינן לזה אף שהר"א"ה ור"ן לא חששו כו' ונעלם מכולם דברי הרמב"ן ה"ל דס"ל דהירושלמי אוסר בזה וכנ"ל. ולקראת"ה ור"ן אינו כן וא"כ צ"ל ההפך שביניהם ובין שיטת הרמב"א.

ולא הבינותי מ"ש הש"ך סק"ה וז"ל וצ"ל דס"ל להר"ן וסייעתו דחלב וגבינה לא מיקרי לענין זה איסור מדבריהם פינן דאיכא למיחש בהו לתערובות איסור דאורייתא ודו"ק עכ"ל. דאדרבה צ"ל להפך דהא בחלב וגבינה סגי בחותם אחד.

וי"ל דכוננתו פינן שהר"ן תולה הטעם במה שאין איסורו מגופו. א"כ ע"כ טעמו ג"כ בחלב וגבינה משום שאין איסורו מגופו.

וקשה למה הוצרך לזה הא בלא"ה ניקח משום שאין איסורו רק מדרבנן. אע"כ לא מיקרי לענין זה איסור דרבנן.

ולכן צ"ל הטעם משום שאין איסורו מגופו כו'. ואפ"ל הנפקותא כגון אם יש חשש לתערובות של נותן טעם זה"ל איסור דאורייתא דלהרשב"א צריף כה"ג שני חותמות וליהירושלמי נק' אין איסורו מגופו וסגי בחותם אחד.

וכן משמע בכה"ג שם וז"ל דלפירוש הר"א"ה אין פאן חומרא אדרבה קולא יש בפירוש ולא חומרא דאם הוא מדאורייתא ואין איסורו מגופו אע"ג דלהרשב"א בעינן חותם בתוך חותם להר"א"ה לא בעינן חב"ח פינן דאין איסורו מגופו עכ"ל.

ועיין במנחת יעקב פ"ב סעי' י' ס"ק כ"ו: קיצור בטעם ההפך בין חבי"ת ובין חמפ"ג יש ג' שיטות הא' שיטת רש"י משום שחבי"ת דמיו יקרים. הב' שיטת הרמב"א החילוק בין איסור של תורה ובין איסור של דבריהם.

הג' הירושלמי מחלק דכל שאיסורו בגופו והוא ג"כ איסור דאורייתא בעינן שני חותמות וכל שאיסורו מחמת חשש תערובות א"נ איסור דרבנן סגי בחותם אחד לבד מיין כו'.

והרמב"ן ס"ל דלהירוש'למי הפל תולה באיסורו מגופו שאף שהוא מדרבנן צריך חב"ח ופת שאני דלית ליה הנאה בחילופו: ח ומעתה נבואה לנד"ז.

והנה יש שתי חששות האחת שמא החליף. הב' חשש תערוכות.

והנה החשש האחת לכאורה אינו שייך פאן דשיחליף סולת בסולת ע"כ צריך להחליפם בסולת כמו הראשון דהיינו סארט ראשון וא"כ אין לו שום רינח בזה. וכבר נתבאר לעיל אות א' דדעת התוספות והר"ן וסייעתם דהיכא שאין לו רינח לא חיישינן שייחליף.

ואף שנתבאר שיש חולקים ע"ז ושכ"נ מהסוגיא (דל"ט ע"ב). מ"מ עכ"פ סגי בחותם אחד.

וחותם אחד נדאי הנה פאן. ועל חשש תערוכות דאז יש לחוש שיערב סולת סארט שני. וכל סולת מחזיקים חמץ גמור. מ"מ בחשש תערוכות פיון מדאורייתא ברנפא בטל ה"ל פדיו חלב דסגי בחותם אחד.

וגם אין איסורו מגופו ואין לחוש שמא לא עירבו בכל הסולת כ"א הניחו במקום אחד דהא חושש שלא יהיה ניכר להיהודי וא"כ נדאי מערבו יפה רק מפני שכתב מע"ל דסולת של פסח פיון שאין מכבסין החטים תחלה לכן סארט ראשון דסולת ש"פ שנה במראיתו לסארט שני של סולת דחמץ שולתתו החטים.

א"כ שפיר יש לחוש גם לחליפין שייחליפנו על סארט שני דסולת פשוט שאינו של פסח פיון שמראיתו שנה ומ"מ סולת ש"פ סארט ראשון נדאי בעצם טוב יותר הרבה בטעם ובאפיה מסארט שני דסולת שאינו ש"פ אף שמראיתו שנה.

ע"כ יש לחוש לחליפין. ואפשר שמ"מ מידע ידיעא בין סארט ראשון דסולת ש"פ לסארט שני דסולת אף שאינו ש"פ.

אף לו יהא שאינו ידוע וניכר מ"מ אם היו השקין קשורים בקשר משונה א"כ יש פאן כמו מפתח וחותם דה"ל כשני חותמות וכמש"ל סעי' ה'. וסגי גם בכל איסורי תורה.

ואמנם אם לא היו קשורים בקשר משונה אז י"ל דאין פאן שני חותמות רק מ"מ חותם אחד נדאי חשוב. ובדיעבד קי"ל כר' אלעזר דסגי בחותם אחד גם בכל האיסורין.

הן אמת מדברי הרא"ה בבד"ה בית ד' שער שני דקי"ח ע"א משמע ר' אלעזר אינו מקיל בחותם אחד כ"א בפיון דאין איסור תורה ולא באיסורי תורה ממש אבל אין פן דעת הש"ע סי' קי"ח וכ"מ פשטא דגמרא (דס"ט ע"ב) במ"ש דקי"ל כר"א דלא חיישינן לזיופא כו' נעתוס' שם דמשמע דלא חיישינן לזיופא כלל פשיש טורח דהיינו חותם א' וכמש"ל.

ועי' ט"ז סי' קי"ח סק"ד והנה"כ כ' ע"ז ומה יעשה בבשר או בדיג עכ"ל ועיין מנ"י כלל ל"ב ס"ק ל"ב י"ל פנונת הנש"ף שאין כ"ע מודים בזה בבשר נדג אבל מ"מ לא יחלוק על רמ"א שפדיעבד יש לסמוך על ר"ת וסייעתו והפר"ח ס"ק י"ד דחה סברת ר"ת שאין לסמוך עליה.

ולא ידעתי דהא עכ"פ התוספות (דס"ט ע"ב) העלו דאף זולת פר"ת סגי לר' אלעזר
בחותם אהד וא"צ הפרת חותם ולא קי"ל כרב. א"כ אין לדחות זה כ"כ.

ועוד נראה דבנד"ז אף לפר"י דמחלק בין שולח למפקיד שרי דהכא ה"ל זה השולח כמו
מפקיד. שהרי בא אח"כ אל הסולח ומסתמא גם לכתחלה היה הענין שעתיד לבוא א"כ
ה"ל כמו מפקיד שעתיד לראות חותמו.

והי דיעבד בחותם אהד ועוד נראה ודאי שא"א שהניחו השקין כף. אלא ודאי היו השקין
כרוכין במחצלאות הנק' קוליעש.

וא"כ יש פאן חב"ח כי מסתמא הקוליעש היו ג"כ כרוכין וכנזפר לעיל סעי' ג' וכש"כ
כשנזסרף עליהם פסוי מחצלאות ויתדות. ועוד יש לעיין אם האכסניא היא גדולה שתמיד
מצוי שם עגלנים עוברים ושבים אם (פן) יש להעיר ממ"ש התוספות (ד"ע סע"א) פגון
במקום מעבר בני אדם אפילו הם אינם יהודים כו'.

וע"ד חצר שהרבים נכנסים בזו ויוצאים בזו במשנה ספ"ו דטהרות ובגמרא פ"ק
דעירובין. שהיא חשובה רה"ר לטומאה כו' וכדפסק הרמב"ם פ"כ מהל' שאר אבות
הטומאה דין ג' מיהו פי' נכנסים בזו ויוצאים בזו מבואר בתוי"ט ס"פ בתרא דטהרות
נכנסים ברוח זו ויוצאים ברוח שפנגדה.

משא"כ ה"א ודאי אינו פן. ועיין בש"ע סי' קי"ח סעי' ז' וסי' קכ"ט סעי' ד'.

וגם מה שצירף כ' מע"ל שי"ל דאכסנאי לא מרע נפשיה בכה"ג. ואח"כ העלה שאין
לסמוך ע"ז ולא הי' לי פנאי לעיין בכ"ז פלל.

ולכאורה יש ראי' נכונה לדבריו ממשנה שלמה פ"ג דדמאי משנה ה' הנותן לפונדקית
כו' הובא בגמרא פ"ק דחולין. דלא סמכינן ע"ז פלל שלא תהיה מרע נפשיה כו'.

ולר' יוסי שם אמרינן לגזול היא מתפוננת ואף דקי"ל כת"ק דאינה תשודה היינו
בפונדקית ישראלית כו' עכ"פ בלא חותם אהד ודאי אין להקל ובחותם א' יש לצרף
לסניפין גם טעמים אלו אף שאין בהם סמיכה.

עיין כה"ג בנמוק"י פב"ת דיבמות גבי דילמא בגמלא פרחא (דקט"ז ע"א) הביאו בתשו'
צ"צ: סימן נו נידון ענין אכילת שמנים ממיני קטנית בפסח. הנה בתה"ד סי' קי"ג דהחמיר
במנהג זה וגם שם מבואר בפי' ג"כ על שמן ושומשמן וגם הא"ר סי' תנ"ג כ' בשם
מהרי"ל נאל יאמר אדם דכיון שאין איסורו מדאורייתא אין לחוש פל דגזרו רבנן העובר
עליו חייב כו' עכ"ל.

וגם בט"ז ססי' תס"ג חזק המנהג לדמות למ"ש בגמ' (דף מ' ע"ב) גבי חסיסי לפי הערוף
שהביאו התוס' שם. וראיתי בערוף שהביא תחלה ג"כ כפי' רש"י דחסיסי היינו קמחא
דאבישונא ומ"ש התוספות בשמו פתוב שם בשם יש מפרשים ועיין רפ"ו דנדריים (דמ"ט
ע"ב) גבי רבא אקליה בחסיסי פי' הר"ן והרא"ש שם ג"כ כפרש"י והפר"ח בא"ח רס"י
תנ"ג מתחלה כ' וזה תימה שאחר שנסתם הש"ס נגזר גזירות מדעתנו ומ"מ אח"כ כ'
ומצאתי סמוך למנהג כו' לפיכך יש לאסור כו' ע"ש.

וגם בספר חמד משה סי' תנ"ג סק"ב כ' שיש עיקר בש"ס לגזירה זו ע"פ מ"ש התוספות (ד"מ סע"ב) דאין דרכם לבוא לידי חימוץ כ"כ. ולא פירשו כפשוטו דאינו באים לידי חימוץ כלל.

משמע דיוכלו לבא לידי חימוץ רק לא כ"כ מהרה ונסתייע בזה מהשגת הראב"ד רפ"ה מהל' חמץ. והנה הוא ו"ל פי' כן אף באורז ודוחן.

ונה נגד מ"ש התוספות בעצמן (דף קי"ד ע"ב) ד"ה לית דחש. דאינו בא לידי חימוץ אלא לידי סרחון.

וכן מצאתי שפיאר בהדיא בשאלתות ר"פ צו שאילתא ע"ב ו'לא מיבעיא לענון מצה דרבי יוחנן ה"ל לקולא ועוד סתם תנא פרבנו כו' אלא אפילו לענון חמץ דלא סתם לן תנא פרבנו וכי עבדינו פרבי יוחנן בן נורי דה"ל לחומרא לא חישינו ליה כו' עד א"ר אשי ש"מ לית דחש להא דרבי יוחנן בן נורי וכ"כ עוד בשאלתא ע"ה.

ומ"ש החמ"מ דמיירי ע"י חליטה זהו דוחק גדול. ונגד דברי השאלתות.

ושוב ראיתי בשאלת שלום שם ס"ק פ"ב ש'הביא ג"כ סברא זו דהחמ"מ בשם הצ"ח והאריף לדחות זה דמיירי נדאי בבישול במים כפשוטו ולא ע"י חליטה או מי פירות אפס אם יש מקום לדקדק בדברי התוספות (ד"מ סע"ב) י"ל אדרבה מדשינו שם הלשון ממ"ש (דקי"ד ע"ב) גבי אורז אפשר דס"ל דונקא אורז ודוחן הוא דאמרינו בש"ס דאינו באים לידי חימוץ אלא לידי סרחון.

אבל בקמח עדשים י"ל דס"ל דיוכלו לבא לידי חימוץ. אף זהו דוחק כדמשמע בש"ס (דל"ה ע"א) דונקא חמשת מיני תבואה באין לידי חמץ לא זולתו ועוד דאורז קרוב טפי למין דגן מכל המינין כדמשמע פ"ק פיצד מברכין (דל"ז ע"א) וע"ש ברי"ף ותר"י ורא"ש ועיין בי"ד סי' שכ"ד גבי העושה עיסה מן החטים ומן האורז שכתב הב"י בשם הרשב"א דונקא אורז כו'.

וא"כ אם אפילו באורז אמרו לית דחש להא דר' יוחנן בן נורי י"ל כ"ש בשאר מיני קטניות נאפי' ר' יוחנן בן נורי לא קאמר רק באורז או בדוחן ג"כ. וכ"פ הרמב"ם בפשיטות רפ"ה מהל' חמץ ועוד נלע"ד ראיה לזה מהא דקי"ל דמי פירות לבדן בלא מים אינו מחמיצין דאם אפילו בתחמשת המינין אין מחמיץ רק במים.

ואע"פ שאנו רואים שמתחמצת גם ע"י מי פירות כדתנו במסכת תרומות פ"ק בצל תפוח שרסקו ונתנו לתוף העיסה וחמצה. עכ"ז אנו אומרים שאין זה חמץ.

כש"כ במיני קטניות אפילו עם מים. ואף לפרש"י והראב"ד דהתם הני חמץ נוקשה יש לחלק בטוב דהתם שהמינים ראויים להחמיץ רק הגורם החימוץ אינו בטוב דהיינו המי פירות שאינן כמים ע"ז ס"ל דמ"מ נוקשה מיהו הוי אכל כשעצם הדבר אינו ראוי לבא לידי חימוץ יודו דאפילו חמץ נוקשה לא הני וכ"מ בהדיא בירושלמי ההובא לקמן דמי פירות אפילו בלי מים חמירי משאר מינים היינו כל המינים חוץ מתחמשת המינין.

וכ"כ בב"ח רס"י תנ"ג וז"ל פִּינּוֹן דְּלִית הִלְכָתָא פְּנוּתָיָהּ בְּאוּרְזוֹ וְדוּחֶן כ"ש שְׁאָר מֵינִים דְּמוּדוֹ בְּהוּ רִיב"נ עכ"ל. וכ"מ בְּהִגָּהֶת סְמ"ק בְּסִי' רכ"ב שְׁמִשָּׁם מְקוּר הַמְּנַהֵג שְׂכ' דְּאִפִּי בְּאוּרְזוֹ כו' ע"ש.

וכו מִשְׁמַע בְּהִדְיָא בִּירוּשְׁלַמִי פֶּרֶק כָּל שְׁעָה אֲמַתְנִיתִין דְּאֵלוּ דְּבָרִים שְׁאָדָם יוֹצֵא בְּהוּ יְדִי חוּבְתוֹ בְּפֶסֶח. וז"ל בְּדָקוֹ וּמִצָּאוֹ שְׁאִין לָהּ בָּא לִידֵי מִצָּה וְחִמְזִין אֶלָּא חֲמִשָּׁת הַמֵּינִים בְּלִבָּד וּשְׁאָר כָּל הַמֵּינִים אֵינָם בָּאִים לִידֵי מִצָּה וְחִמְזִין אֶלָּא לִידֵי סְרַחוּן עכ"ל.

הָרִי בִּיזָרוֹ דְּשְׁאָר כָּל הַמֵּינִין אֵינָם בָּאִים לִידֵי חִמְזִין אֶלָּא לִידֵי סְרַחוּן. וא"כ אֵין לְהַחְמִיר בְּהֵם יוֹתֵר מֵאוּרְזוֹ וְדוּחֶן עכ"פ.

וכ"כ בְּמִרְדְּכִי דְּאִפִּילוֹ לִפְרִישׁ"י דְּרִי"ז אֵינוֹ אוּרְזוֹ מ"מ עכ"פ אֵינוֹ מְחַמְשָׁת הַמֵּינִין. אֶלָּא טַעַם הַמְּנַהֵג הֵינּוּ כַּמֶּש"ש בְּהִגָּהֶת סְמ"ק וּבְמִרְדְּכִי פֶּרֶק כ"ש ס'י תַּקֵּפ"ח דְּהוּא מְשׁוּם דְּאוּלֵי אֲתִי לְאִיחְלוּפִי לְהַתִּיר דִּיִּסָּא וְכ' שָׁם דְּמְנַהֵג הֵגוֹן הוּא.

וּבְמִהְרִי"ל בְּהִלְכוֹת מְאָכְלוֹת אֲסוּרוֹת בְּפֶסֶח הָאָרִיז מְאֹד בְּחִזּוּק הַמְּנַהֵג אֲבָל דְּבָר שְׁפִשׁוּט אִסּוּרוֹ כו' ע"ש. וכ"ד רַמ"א וְכָל הַבָּאִים אַחֲרָיו.

וְרִאִיתִי בְּסִפְר חַיִּי אָדָם כָּל קכ"ו ס"א שְׂכ' בְּשַׁעַת הַדְּחָק שְׁאִין לְאָדָם מַה לְאַכּוֹל מוֹתֵר לְבַשֵּׁל קִטְנִיּוֹת. וְלֹא יִדְעַתִּי מִנ"ל זֶה.

דְּמִכָּל הָאֲחֵרוֹנִים לֹא שְׁמַעְנוּ זֶה וְכַמֶּש"ל ב' הָא"ר וְגַם בַּתה"ד שְׁנַתְּחַבֵּט לְהַתִּיר בְּהִנָּהּ וּשְׁאִינוֹ אוֹסֵר בְּמִשְׁהוּ. וְאִי אִיתָא דְּבִשְׁעַת הַדְּחָק מוֹתֵר בְּאֲכִילָה לְגַמְרִי א"כ פְּשִׁטָּא דְּאֵינוֹ אוֹסֵר בְּמִשְׁהוּ.

גַּם לִפְמ"ש הַפְּר"ח וְהַח"מ דְּמְנַהֵג זֶה ה"ל מְנַהֵג שְׁנִיגוֹ לְסִיגִי וְגָדֵר וְה"ל כְּמְנַהֵג בְּנֵי בִּישׁוֹן בְּפֶרֶק מְקוּם שְׁנִיגוֹ (ד"נ ע"ב). וכ"מ עוֹד בַּפְּר"ח ס'י תַּצ"ו בְּדִינֵי הַמְּנַהֲגוֹת ס"ט דֵּה"ל כְּמְנַהֵג דְּבִישׁוֹן.

וא"כ שָׁם אָמְרוּ בַּגְמ' בְּפִי אֲנָן לָא אֶפְשָׁר לָן. וְאַפ"ה אָסֵר לְהֵם.

וְאַף לִפְמ"ש הַפְּר"ח דְּמַהֲנֵי הַתְּרָה. מ"מ בְּלֹא הַתְּרָה א"א אֶפְיֵלוֹ בְּשַׁעַת הַדְּחָק.

וְלִקְמֹן נִדְבָר אִי"ה בְּעַנְיֵן הַתְּרָה. שִׁי"ל דְּלֹא מְהֵנִי כָּלֵל.

וְעִיִּין בַּמ"א סְסִי' תַּס"ג מִשְׁמַע כָּל כַּה"ג ה"ל מְנַהֵג חָשׁוּב. וא"כ בְּלֹא הַתְּרָה אֵין לְהַקְלֵל כָּלֵל אֶפְיֵלוֹ בְּשַׁעַת הַדְּחָק.

וְאִם מְהֵנִי הַתְּרָה לְכַאוּרָה וְדֹאֵי לָא מְהֵנִי מִכְּפָה טְעָמִים הָא' הוּא מְחַלְוֹקֵת הַפְּר"ח עִם הַר"י הַלּוֹי כְּהוּבָא בַּפְּר"ח בַּא"ח ס'י תַּצ"ו בְּדִינֵי הַמְּנַהֲגוֹת ס"ט דְּלֵהַר"י הַלּוֹי אֵין לְזַה הַתְּרָה כְּשִׁנִּיגוֹ שְׁלֵא לְאַכּוֹל מֵינֵי קִטְנִיּוֹת בְּפֶסֶח מְשׁוּם סִיגִי וְגָדֵר וְהַפְּר"ח ס"ל דְּמַהֲנֵי הַתְּרָה.

וְאַף לְהַפְּר"ח יֵשׁ עוֹד טַעַם לְהַחְמִיר לִפ"ד הַרְשָׁד"ם שְׁהִבִּיא שָׁם ס"ח שְׁפִשְׁנִמְשָׁף הַדְּבָר לְבָנִים א"א לְהַתִּיר כו' ע"ש. אֶלָּא דֵּהַפְּר"ח חוֹלְקֵי ג"כ עַל דֵּינוֹ דְּמַהֲרָשָׁד"ם וְס"ל דְּלִבְנֵים ג"כ מְהֵנִי הַתְּרָה.

אֲמָנָם הַפְּרִי תוֹאֵר בִּי"ד ס'י ל"ט ס"ק ל"ב חֲלָק עַל הַפְּר"ח וְכַמוֹ שְׁהַעֲלָה בַּד"ה מְסַקִּינָן בְּפִי דְּסוּגָיָא ב' דְּרָכִים כו' ע"ש וְסִיגִים בְּפִי בְּהִיכָא דְּנִיגוֹ שְׁלֵא לְאַכּוֹל אוּרְזוֹ בְּפֶסֶח כו'

דלא מצו להתיר כו' ע"ש. הב' נלע"ד פשוט דגם הפר"ח לא קאמר אלא פשהמנהג נהג רק אדם א' או עיר א' וכמו שהיה במדינתם שכל המדינה נוהגים היתר רק אם אדם א' נדר ע"ז נחלקו הפר"ח ור"י הלוי וה"ה אם עיר א' נהגו כן ועכשיו כולם באים לשאול התרה.

משא"כ בנד"ז שהוא מנהג פשוט בכל אשכנז ופלני"א. א"כ נ' דמודה הפר"ח דלא מהני התרה מתרי טעמי דהא כ' הפר"ח בדיני המנהגות שם דין חמישי ונ"ל מסתברא דהא דאמרינן דע"י חרטה שפיר דמי היינו דוקא פשכל העיר או רובא מתחרטים מאותו מנהג אבל היחיד אינו יכול ליקח התרה ואף אם התירו לו אינו מותר עכ"ל.

ובנד"ז שהמנהג קבוע בכל מדינות הנ"ל א"כ קצת אנשים שבקצת עיירות הרוצים לנהוג היתר חשיבי ודאי פניחיד לגבי עיר אחת ולא עוד אלא אפילו עיר אחת או אפילו כמה עיירות י"ל דכחידים דמו לגבי כללות מדינות הנ"ל וכעין מ"ש ספ"ק דתענית (דף י"ד ב') גבי בני נינהו פניחידים דמו וכו'.

ועיין בש"ע סי' קי"ז ס"ב ואפילו עיר אחת גדולה פנינה ואפי' ארץ אחת כו' וע"ש בב"י. ועוד דכתב הפר"ח שם דין ו' בשם תשו' מהרש"ל ס"ו מה שנהגו כל ישראל וקבלו עליהם א"א להתיר בכל ענין עכ"ל.

וע"ש בתשו' מהרש"ל ונ"ל דאין שייך לומר להתיר בחרטה אלא מה שנהגו מקצת ההמון ולא כולו כדמשמע הלשון ואחרים נהגו בו איסור. אבל מה שנהגו בו כל ישראל וקבלו עליהם אי אפשר להתיר כמו שאי אפשר להתיר חומרא דר' זירא דבבות ישראל כו'.

משום דהוי דבר שנאסר במנין שצריך מנין אחר להתירו. ואי אפשר להתקבץ כל הגולה כפאת להתיר הדבר וא"כ איך יבא מקצת העם להתיר האיסור ע"י סיבה וחרטה שפגע בהן מה שנתפשט ונאסר לכל ישראל עכ"ל.

ומ"מ בתשו' שם התיר לבטל מנהג משום דררא דחשש איסורא שנמשך מהמנהג ההוא באותו מקום ומשום דלא הי' מנהג במתפנין ע"ז ממש יעו"ש גבי אבל בלעשות התפיפות ביום דוקא כו' ומה שנהגות הנשים כו' זה אינו אלא עצה טובה להם כו'.

ועיין בתשו' רמ"א ססי' כ"א דמשמע דצידד להתיר אף אם הי' מנהג ממש במקום שנתחדש דבר דאיכא למיחש לקלקול או לאיסור שלא יהיה לו לחוש בימים הראשונים כו' ע"ש ועיין בסדרי טהרה סי' קצ"ט סעי' ג' ס"ק י"ג.

ומ"מ אף לפ"ד רמ"א הרי במנהג זה אין שייך טעמים הנ"ל וכמש"ש בהדיא אמנהג דבני ביטון ועיין בתוספות דגיטין (דל"ו ע"ב) ד"ה אא"כ גדול והיכא דלא פשט כו' אפי' קטן כו' ומיהו בדבר שלא תיקנו כו' גדול יכול כו'.

ומכ"ז נשמע לנד"ז שהוא מנהג קבוע בכל המקומות הנמשכים אחר הרמ"א בש"ע יש לפקפק אם יכולים להתירו והיינו אפילו רצו כולם להתיר אבל יחידים היינו קצת עיירות ודאי לא יוכלו להתיר כנ"ל וכ"ז אפילו להפר"ח וכ"ש להפרי תנאר שחלק עליו כנ"ל.

ומ"ש רומע"ל ששמע שבמדינתנו נוהגים היתר בשמנים. הנה אינו מנהג פשוט כלל כ"א בקצת מקומות שמעתי פעת שהעניינים שדחיקא להם שעמא נהגו זה לא מזמן פביר היתר בשמנים שגזקרו לעשותן לכחלה לפסח וגם בנדאי לא נתייחסד ע"פ הוראה ממש.

כ"א שנהגו פן מגדל הדחק וג"ז רק בקצת מקומות. ובכמה מקומות שמעתי בפ"א שלא נהיגי כלל להקל ע"כ אין ראוי כלל לנהוג קולא בזה ולפרוץ גדרו של ראשונים וכמ"ל ב' גדולי האחרונים: מה שהביא כת"ר להקל לאכול בשמן הנעשה ממיני קטניות בשעת הדחק בעת שהיקר יאמיר ממה שמצינו גבי מעל"ע שבבגדה שהקילו בזה בשעת הדחק בבגדה פ"ק (דף ט' ע"ב).

אלמא דבדרבנן אמרינו בשעת הדחק לא גזרו. ובנדאי לא עדיף חומרת גזירת אכילת מיני קטניות בפסח שלא פשטה בכל הארצות וגזירת אחרונים היא ממעל"ע שבבגדה שיהא גזירות אבות העולם שמאי והלל.

ואעפ"כ מבואר דלא גזרו אשעת הדחק דשני בצורת פנ"ל. הנה לכאורה נתקבל זה אצלי ליישב התמיה.

אף אחר העיון יש לדחות משני טעמים הא' שי"ל דגם בשני בצורת לא התיירו בהיתלו לבטל גזירות מעל"ע כ"א משום שהפסיקה ג' עונות ואיכא צד להקל משא"כ בלא הפסיקה ג' עונות שאין צד אחר להקל היו מטמאי' הטהרות אפילו בשני בצורת מחמת גזירות מעל"ע דבגדה.

וא"כ מנ"ל להקל בנ"ד שאין צד אחר להקל. הב' ממ"ש התוספות בבגדה (ד"ו ע"ב) ד"ה בשעת הדחק ובעירובין (דמ"ו ע"א).

דשני שעת הדחק הוה הא' סתם שעת הדחק שע"ז אמר רבי בבגדה (ד"ט ע"ב) פדאי הוא רבי אליעזר לסמוך עליו בשעת הדחק והיינו דוקא היכא דלא אתמר הלכתא לא פמר ולא פמר אבל היכא דהוא הלכה פסיקה להחמיר לא סמכינן ע"ז אפילו בשעת הדחק ואפילו בענין איסור וגזירת חכמים דהיינו במעל"ע שבבגדה וכ"מ בפסקי הרשב"ץ שם ד"ה יחיד ורבים שחלקו כו'.

והב' שעת הדחק דשני בצורת דשם אפילו רבנן דפליגי עליה דר' אליעזר מודו להקל ולפמ"ש אין זאת רק משום שהפסיקה ג' עונות דוקא שהרי ר' אליעזר מקיל בכה"ג לגמרי לכן הם מקילי' בכה"ג בשעת הדחק דשני בצורת משא"כ בשאר מעל"ע שבבגדה ממש כשלא הפסיקה שלשה עונות אפילו בשני בצורת לא היו מקילים אלא דוקא כשהפסיקה ג' עונות ובשני בצורת דאיכא הפסד מרובה וחסשו כדפרש"י (דף ט' ע"ב).

וכיון שפן בגדון זה אף דהוה כשני בצורת מ"מ אין שייך הפסד מרובה דהפסד מרובה לא שייך רק כשאוסרים ומפסידים המאכל שהי' מותר לאוכלו פעת ועכשיו מפסידו אותו.

משא"כ ה"כא אין מפסידו השמן שהי' פבר מותר לאוכלו בפסח. כ"א שאין מתירין האסור.

וגם יש היתר לאיסורו אחר הפסח. משא"כ התם פשנטמא אין היתר לאיסורו לכו נק' הפ"מ וכינון שאין פאן דמיון למעשה דהיתלו ששני טעמים הנ"ל דשם אינו שייכים פאומנלן להתיר הדבר האסור במנהג פשוט במדינתנו בלי מחלוקת ודוחק גדול לומר דכינון שבמקומות אחרים מתירים אותן לגמרי לא חמור מהא דרבי כו' וה"ל ג"כ פיש צד להקל פהפסיקה ג' עונות דכ"ז דוחק ועוד דהב"ח בי"ד בכללי הוראה כ' דהרשב"א בתשו' פליג על התוס' וס"ל דארף שעת הדחק דאמר רבי פדאי הוא ר"א כו' היינו פשעת הדחק דלעיל בדברי רבנו.

וכ"ד הרמ"א והש"ף. ולכאורה יש למצוא סמך אחר לסברת החיי אדם והוא ע"פ הטוש"ע י"ד סי' קי"ב ס"ב שיש מקומות מקילים בפת פלטר של עכומ"ז בשעת הדחק. ונ"ל שנדאי מכאן הוציא הח"א להקל ג"כ במיני קטניות בשעת הדחק. אף באמת אין משם ראיה דהנה מקור הדבר הוא מהרשב"א בתה"א בית ג' ש"ז דפ"ח ע"א.

נהרי כ' וז"ל וטעמא דמילתא משום דגזירת הפת הנה לה גזירה שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בה וכל גזירה שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בה יכול ב"ד לבטל דברי ב"ד חבירו אע"פ שאינו גדול כמוהו בחכמה ובמנון פדאיתא התם בפרק אין מעמידין ולפיכך עמעמו עליה אמוראי והתירוה משום חיי נפש פדאיתא בירושלמי.

ולפיכך פסק הרב אלפסי ז"ל בהלכות פדברי הירושלמי. מיהו דוקא מן הפלטר דבגמרא דידן פלטר הזכירו ואיתמר נמי בירושלמי פלטר עכ"ל והר"ן פ' אין מעמידין כ' בשם הרשב"א פינון שהפת לא פשט איסורו בכל ישראל וכל ב"ד יכול להתיר את איסורו אע"פ שהוא קטן מן הראשונים כו' אנו סומכין על הירושלמי דאמרינו התם דפת של פנענים עמעמו עליה והתירוהו כו'.

ואין זה מחנור בעיני כו' לסמוך על הירושלמי בזה כו' ומסקנא גמרא דילן דלא הותר. אלא כף ראוי לומר דלפום מסקנא דגמרא דילן נמי הותר כו' ודאמרינו פת לא הותרה בב"ד היינו לומר שלא הושיב רבי ב"ד על כף אלא באקראי בעלמא גילה דעתו שאין ראוי לאסור את הפת ומאותו ענין ואילך הותר כף נראה לי עכ"ל הרי להרשב"א והר"ן טעם היתר הפת בשעת הדחק זהו מפני שהתירוהו.

ומה שיכולים להתיר היינו משום הטעם שכ' הרשב"א וכל גזרה כו'. או משום הטעם שכ' הר"ן פינון שהפת לא פשט כו'.

וכ"ז לא שייך בנד"ז דלא התירו פלל מיני קטניות ולא מיבעיא לפי הרשב"א דהיתרו דפת היינו שנמנו ע"ז האמוראים והתירו. אלא אפילו לפי הר"ן שבאקראי בעלמא גילה דעתו היינו רבי דוקא שהי' נשיא בכל ישראל ומה גם שהתוס' כתבו ג"כ בפי' הרשב"א שבאו ב"ד אחר שהתירוהו ע"ש (דל"ה ע"ב) ד"ה מפלל.

ועוד דלפי הטעם שכ' הר"ן פינון שהפת לא פשט כו' וכל ב"ד כו' זהו לא שייך בדין גזירה זו דמיני קטניות שפשט איסורו במקום שגזרו. ואע"פ שהספרדים נוהגי' היתר זהו לפי ששם לא גזרו.

וא"כ בכה"ג דנקא ב"ד גדול יכול לבטל ולא קטן כמ"ש התוספות בגיטין פרק השולח (דל"ו ע"ב) סד"ה אא"כ גדול ע"ש. ולפ"ד התוס' פרק אין מעמידין והמרדכי שם סי' תת"ל טעם היתר הפת משום שלא פשט איסורו בכל ישראל ואנו במקומות שלא פשט איסורו שיקרי אנו נוהגין בו היתר וא"צ היתר ב"ד אלא במקומות שפשט איסורו שיקבלוהו עליהם ולכך צריף מנגן אחר להתירו אבל אנו אין צריכין עכ"ל וכ"כ הרא"ש שם סי' כ"ז וכ"ז לא שיקף כלל לנדון זה.

אף לכאורה לדברי רבינו שפיריה שבמרדכי שם הובא ב"י סי' קי"ב דס"ל דלא חמיר גזירת פת אפילו של בעה"ב מדמאי שיש בו איסור דרבנן ותנן מאכילים את העניים דמאי. א"כ לכאורה גם ע"ז הענין שיקף לומר פן דלא חמיר מדמאי וכ"מ קצת בתוס' סד"ה מפלל דלא חמיר פת מאיסור דמאי ועיין מזה בפרי תואר ססי' קי"ב.

ויש להשיב ע"ז כמה טעמי הא' ע"פ מ"ש בפי' המשניות להרמב"ם רפ"ג דדמאי הלא תראה שאמרו מאכילין העניים ולא אמרו אוכלין העניים ובירושל' הובא בר"ש מתניתין בעניי חברים כו'. גם י"ל דדוקא ממה שניתן לעניים בצדקה.

אבל העני שנקנה תבואה דמאי חייב להפריש ואפילו כמה שניתן לו איתא פ"ה דדמאי וכן העני שנתנו לו פרוסות פת או פלחי דביקה מעשר מכאו"א ועיין בהרע"ב ובהתוי"ט פ"ג דדמאי סוף משנה א' הב' דדין זה דרבינו שפיר' הובא בש"ע סי' קי"ב ס"ח בשם יש מי שאומר ונדהוה הפרי תואר שם סק"י וכ"ע"ז הוא מילתא אין לה יסוד כו'.

וגם שבפרי תואר שם ס"ק י"ב הקשה על מה שדימו התוספות תערוכות פת לתערוכות דמאי ממ"ש בפ"ב דביצה (דט"ז) והובא בש"ע סי' קי"ג ס"ג פנאדה כו' ותירוצו דהתוס' לאחר שהעלו דפת לא פשט איסורו כן וכמש"ל בשם המרדכי לכן גם מי שנוהג בו איסור אין להחמיר בו יותר מבדמאי.

משא"כ בשלקות ע"ש. וא"כ איסור שפשט איסורו י"ל דחמור מדמאי.

דבדמאי דוע דרוב ע"ה מעשרין הן ומיהו זה דוחק להחמיר באיסור דמיני קטנית יותר מבדמאי. אבל הטעם הא' י"ל דאף לפ"ד התוי"ט לא הותר לעני רק מה שניתן לו בצדקה.

אבל פשקונה לעצמו כו' וכנ"ל. אף מ"מ להקל על העניים בשעת הדחק יש להקל לעשות שמן ממיני קטנית באופן שיתנו הקטנית בתנורים חמים קודם הלתייה ושיהי' התנורים חם הרבה עד שיהיו כאפויים.

וא"כ הנהגה פקמחא דאבישונא דה"ל אפוי ואינו בא לידי חימוץ מדינא אפי' בחמשה מינים כמ"ש רש"י (דל"ט סע"ב) וכ"ה בהרמב"ם פ"ה מהל' חמץ ה"ה פרמל כו' שפ"א כו' ובקטניות בכה"ג אין לגזור ועי' תשו' מהר"ם בהגמ"י פ"ה אות ד.

וגם הלתייה יהי' במים רותחין דה"ל פחלוט או אף אם יהי' הלתייה תחלה ברותחין ואח"כ האפיה דנראה שגם אחר הלתייה אינו בא לידי חימוץ אף אם נתקרה בינתיים כדמשמע במשנה ס"פ פל שעה אין שורין את המורסין לתרנגולים אבל חולטין וקרי תקרר אח"כ קודם שתאכלנה התרנגולים.

ש"מ דמשנהחלט אינו בא לידי חימוץ. ול' הרע"ב שם צ"ע דלא משמע ממנו פן ואפשר יצא לו פן ממ"ש בגמ' האפוי והמבושל והחלוט וקאמר דאפוי שבשלו אינו בא לידי חימוץ משמע בחלוט פשבשלו צריף לזהר שלא יבא לידי חימוץ וצ"ע: סימן נז שאלה על חטים שנעשו לשם מצת חובה.

והחטים נעשו בקצירה ודישה ומירות בתכלית הנהירות ורצינו לטוחנם בריחיים דינא והסקנו התנור להכשירה כד"ת ואח"כ ציננו התנור בשלג ומים כדי להקל חום השורף.

ונתנו חצי החטים לתוף התנור והגיסו החטים כמה פעמים בכלי ברזל הנקרא קאצערע והי' הכלי הנ"ל טופח מזיעת החטים ונתניבשו החטים והסיקו קצת פעם שנית התנור ונתנו חצי החטים הנשארים לתוף התנור.

ונתניבשו כל החטים ונמצא ביניהם חטים שרופין מעט. ולכן חוששי' על כללות החטים לספק קלוי.

ואין אנו יודעים בנדאי קלוי איך לדון אם כמצה הנלוושה במי פירות דמבואר במ"א סי' תע"א ססק"ה דאין יוצאין בהם בלא טעמא דלקחם עוני פיון דאינה באה לידי חימוץ. וכך י"ל בקלוי ואפוי דג"כ אינו בא לידי חימוץ כמ"ש בגמ' (דל"ט סע"ב) גבי קמחא דאבישונא.

או דילמא יש לדמות קלוי לדין חלוט והדר אפיה דיוצאין בו י"ח כדאי' ביבמות פרק החולץ (ד"מ ע"א) ובתוס' והרא"ש פכ"ש (דל"ו ע"ב) ובטור סי' תנ"ד והרי חלוט ג"כ אינו בא לידי חימוץ. גם צריף להבין הטעם למה בחלוט יוצאין י"ח ומה בינו למצה הנלוושה במ"פ דאין יוצאין בו בלא טעם דלקחם עוני.

עוד נסתפק אצלנו אם חטים אלו נכנסים בגדר ספק קלוי עכ"ל השאלה: א הנה נראה לע"ד פשוט דקלוי ממש שנאפו החטים היטב דומה יותר לדין מצה שנלוושה במ"פ. ולא לחלוט דהנה הטעם לחלק בין חלוט למצה שנלוושה במ"פ.

אף ששניהם א"צ שימור מחימוץ. צ"ל משום דבחלוט אף אם מיירי שחלוט הקמח ברותחין כסתם חלוט שבגמ' דהוא כה"ג כמ"ש בטור סי' תס"א ב' רב פהן צדק.

מ"מ נהי דאחר שנחלט הקמח היטב ברותחין אז א"צ עוד שום שימור מחימוץ מ"מ בשעת חליטה צריף שימור שלא יבא לידי חימוץ. היינו שיהי' המים רותחין יפה יפה כמ"ש הרמב"ם פ"ה דמה"ט גזרו שלא לחלוט גזירה שפא לא יהיו המים רותחין יפה יפה.

משמע שאם אינן רותחין היטב, יוכלו להחמיץ החטים וע"כ צריף שימור זה. מהגם כי בשעת השלכת הקמח י"ל שגורמי' מעט שינוחו המים מרתיחתן כמ"ש רבינו ז"ל סי' תנ"ב ס"ג פן גבי הגעלת פלים שרגילות הוא פשמכניסין כלי אחד לתוף הרותחין מיד נחים מרתיחתם כו' וע"כ צריף זהירות איך נחלוט שלא ינוחו המים כלל מרתיחתן.

ועוד שיהי' אמרו בגמרא ד"מ) לא ליחלוט אינש תרי חטיי בהדי הדדי דילמא אזלא חדא ויתבה בציריה דחברתה ולא סליק להו דיקולא דמיא מארבע רותחא ואתי לידי חימוץ. ואף שבתליתת הקמח י"ל דלא שייף לומר פן.

מ"מ צריף להגיס היטב שיהי סליק דיקולא דמנא להקמח מפל צד. וע"כ שייף שימור ובכלבו סי' מ"ח כ' אבל מה שנהגו קצת כו' שממלאין שק קטן קמח ודוחקין אותו יפה יפה וקושרין פיו ונותנין לתוף מים חמים רותחין ומשהין אותו עד פדי בשול כו' יש לחוש נפא לא שלט האור בכל חלקי הקמח כו'.

ועוד דהא שדרו ממתבתא דחליטה ליכא בזמן הגה דינדע למיחלט. הרי שצריף זהירות ושמירה איה לחלוט שלא יבא לידי חימוץ.

וא"כ שייף בו שמירה וקרנין בי' ושמרתם את המצות. דעיקר השימור הוא פשמתקרב הקמח במים וברי שייף שימור זה בשעת חליטה פשנותנים הקמח במים.

ואע"ג דאחר שפחלט תו א"צ שימור בשעת לישה ועריכה ואפייה ואנו בעינן שימור בג' מלאכות אלו כמ"ש בטוש"ע סי' ת"ס וא"כ זה שא"צ שימור אחר החליטה י"ל שאין מתקנים מ"ש ושמרתם כו' מ"מ י"ל דחליטה זו פלישה דמי וברי בב"י רס"י ת"ס כ' סברא דאם לש ישראל ואפאה עכומ"ז יצא.

ועוד דאף דקי"ל דבעי שימור בשעת עריכה ואפייה ג"כ מ"מ היינו במצה שצריכה שימור מחימוץ. אבל להחמיר במה שא"צ שימור בשעת עריכה ואפייה אין להחמיר כ"כ דבלא"ה יש מפקפקים בדין זה כמ"ש במ"א רס"י תנ"ג פיון דהוא ממין הצריף שימור וכמ"ש בלבוש רס"י תס"ב וכדלקמן א"ה.

וכ"ש בזו שצריכה שימור ממש בשעת חליטה י"ל דדי בכף. משא"כ במצה שגילוישה במי פירות שא"א לה לבוא לידי חימוץ בלי מים א"כ א"צ שום שימור פלל וכלל אף גם בעת נתינתה למשקין הנ"ל ולא אח"כ א"כ לא שייף בה ושמרתם את המצות מאחר דא"צ שום שימור וכמ"ש הרמב"ן ב' הירושלמי יצאה זו שא"צ שימור כו'.

כף צ"ל בטעם החלוק בין חלוט למצה שגילוישה במ"פ. וא"כ לפ"ז קלוי פשנאפו החטים היטב תו אינו בא לידי חימוץ וא"כ א"צ שום שימור פשנותנין הקמח במים דהא מכבר מקודם נעשה בענין שאינו בא לידי חימוץ.

א"כ לא דמי לחלוט שאינו נעשה בו הפעולה שאינו בא לידי חימוץ עד לאחר שחלטוהו הרותחין היטב. אבל בשעת השלכתו לרותחין הוא יכול לבוא לידי חימוץ לכן שייף בו שימור.

בשעה שנותנין אותו בהמים רותחין פנ"ל. אבל זה הקמח הקלוי שהוא בעצם אינו בא עוד לידי חימוץ וא"צ שום שימור פשנותנין אותו במים וא"כ לא שייף בי' שום שימור מ"ש ושמרתם את המצות דעיקר שימור זה היינו בשעה שמתקרב להמים כמ"ש בטוש"ע סי' תנ"ג ובהרא"ש פכ"ש סי' כ"ו והינו משעת לישה ואע"ג דנהגו לשמור משעת טחינה ולהרי"ף והרמב"ם צריף שימור משעת קצירה היינו למצה.

אבל לעיפובא הוא משעת לישה ועב"י סי' תנ"ג שהביא דעות בזה. מ"מ עכ"פ עיקר השימור הוא משעת לישה.

ולפיכך קמח הקלוי שא"צ שימור בשעת לישה אין יוצאין בו י"ח. דומה ממש למצה שגילוישה במ"פ דאין יוצאין בו י"ח אע"פ שבשעת קצירה וטחינה הי' שייף בהו שימור

כו' פִּינּוּן דְּאִין שְׂיִיךְ בּוּ שְׂיִמּוּר בְּשַׁעָה שְׁנוֹתְנִין אוֹתוֹ בַּהֲמ"פ דְּהִינּוּ לִישָׁה מִשָּׂא"כ בְּחִלוּט שְׂיִיךְ בּוּ שְׂיִמּוּר בְּעֵת נְתִינְתוֹ לְהַמִּים רוֹתְחִין פִּנ"ל וְקָרִינּוּ בִּי וְשִׁמְרָתֶם כּו': קִיצוּר: הַהֲפָרֵשׁ בֵּין חִלוּט לְמַצָּה שְׁנִילוּשָׁה בַּמ"פ.

דְּבַחֲלוּט שְׂיִיךְ שְׂיִמּוּר בְּשַׁעָה שְׁנוֹתְנִין הַקָּמַח בְּמִים רוֹתְחִין שְׂיִיךְ הַמִּים רוֹתְחִין הַיֵּטֵב וְשְׂיִיךְ סְלִיק דִּיקוּלָא דְמֵיָא לְכָל חֲלָקֵי הַקָּמַח וְה"ל כְּשִׂימּוּר דְּלִישָׁה וְקָרִינּוּ בִּי וְשִׁמְרָתֶם אֵת הַמִּצּוֹת.

מִשָּׂא"כ מַצָּה שְׁנִילוּשָׁה בַּמ"פ אִין שְׂיִיךְ בְּהוּ שׁוּם שְׂיִמּוּר דְּלִישָׁה רַק שְׂיִמּוּר דְּמַעֲיָקְרָא וְלֹא קָרִינּוּ בִּי וְשִׁמְרָתֶם כּו'. וְלִפ"ז קָמַח שְׁנִילוּשָׁה דָּא"צ ג"כ שְׂיִמּוּר דְּלִישָׁה מְדִינָא ל"ד לְחִלוּט וְאִין יוֹצֵאִין בּוּ י"ח לִפ"ד הַמ"א סִי תַע"א סִסְק"ה בְּמַצָּה שְׁנִילוּשָׁה בַּמ"פ: ב אָךְ מ"מ יֵשׁ מְקוּם עֵינּוּן בְּעִיקָר דִּין זֶה שְׁהִבִּיא הַמ"א סִי תַע"א סִסְק"ה דְּהוּא דְּבָרֵי הַה"מ פ"ה הַלְכָה ה' בְּשֵׁם וְרֵאִיתִי מִי שִׁכ'.

וְהַלַּח"מ שֵׁם פִּקְפִּק ע"ז וְנ"ל וְרֵאִיתִי מִי שְׂתִיגְרִץ דְּמֵלָא תֹאכֵל עֲלִיו חֲמִץ לֹא מְמַעֲטִינּוּ אֱלָא דְּבָרִים שְׂאִינּוּ בְּאִין לִידֵי חִימוּץ בְּשׁוּם צַד וְאִנּוּן בְּעוֹלָם. אֲבָל מַצָּד שְׁנִילוּשָׁה בְּמִי פִירוֹת הַרִי הַמַּצָּה הִיא בְּאֵה לִידֵי חִימוּץ אֱלָא שְׁהַמִּים גְּרַמוּ לָהּ שְׂלֵא תַחֲמִיץ וְלֹא מְמַעֲטִינּוּ מֵהֵאִי קָרָא וְדָבָר נְכוּן הוּא עַכ"ל וְכ"כ הַלְבוּשׁ רִסִי תַס"ב.

וּבַס' חֲמֵד מְשָׁה סִי תַע"א סִק"ד כ' ג"כ שִׁי"ל כֵּן וְשִׁכּוֹן מְשַׁמַּע מְסַתִּימַת לְשׁוֹן הַרְמָב"ם שָׁם. וְלִכְאוּרָה גַם הַמ"א רִסִי תַנ"ד מְסַתִּפִּק בְּדִין זֶה שְׁהַרִי כ' וְאִפְשָׁר לֹאמַר פִּינּוּן שְׂהוּא מְמִין הַבָּא לִידֵי חִימוּץ יוֹצֵא בְּה' י"ח כּו'.

גַּם לְכְאוּרָה הוּא מְחִלְקֵת הַרְאִשׁוֹנִים דְּהֵנָּה מ"ש הַה"מ וְרֵאִיתִי מִי שִׁכ' הוּא הַרְמָב"ן וְנ"ל בְּמִלְחָמוֹת פַּכ"ש (ד"ה וְעוֹד וּמֵאִי) וְהִבִּיא רֵאִי ע"ז מִן הַירוּשָׁלַיִם. יְכוּל יְצָאוּ יְדֵי חוֹבְתָן בְּרַבּוּכָה ת"ל וְשִׁמְרָתֶם אֵת הַמִּצּוֹת יְצָאָה זֹו שָׂא"צ שְׂיִמּוּר.

הָא לְמַדְנּוּ לְמַצָּה שְׁנִילוּשָׁה בְּלֹא מִים שְׂאִפִּילוּ הִיָּתָה עֲנִיָּה אִין יוֹצֵאִין בְּה' עַכ"ל. וְעַפ"ז דְּחָה דְּבָרֵי בְּעַל הַמְּאוּר שְׂפִי דְּהֵיָא דְּרִיב"ל דְּאָמַר יוֹמָא קָמָא לֹא תְלוּשׁוּ לִי בְּדוּבְשָׂא מְפָאן וְאִילָךְ לֹאשׁוּ לִי בְּדוּבְשָׂא.

הִינּוּ בְּדוּבְשָׂא לְחוּדִיָּה בְּלִי מִים. שְׁהַרִי הִבִּיאָו בְּגִמְרָא דְּבָרֵי ר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי לְלַמַּד שְׂאִין יוֹצֵאִין בְּיוֹם רֵאשׁוֹן בְּמַצָּה עֲשִׂירָה כְּדְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא וְאִם בְּלֹא מִים תִּפּוֹק לָהּ שְׂפָל שְׂאִינּוּ בָּא לִידֵי חִימוּץ אִין יוֹצֵאִין בּוּ בְּמַצָּה כּו' מְעַתָּה רִיב"ל שְׁהִבִּיאָו דְּבָרֵי רֵאִיָּה לְדְּבָרֵי רַע"ק ע"כ כְּשִׁנִּילוּשָׁה בְּמִים קָאָמַר עַכ"ל.

וְהַרְנ"ן הִבִּיא ד' הַרְנ"ה וְכ' וְהַרְמָב"ן וְנ"ל דְּחָה זֶה בְּסִפְר הַמִּלְחָמוֹת מְדַמְיָתוּ בַּגְמ' הָא דְּרִיב"ל לְסִיּוּעֵי לְרַבִּי עֲקִיבָא וְאִין דְּבָרֵי בְּרוּרִים אֲצִלִי כְּמוֹ שְׂפַתְבְּתִי בְּחַדוּשֵׁי כּו' וְרֵאִוִי לְחוּשׁ לְדְּבָרֵי הַרְנ"ה עַכ"ל.

א"כ הַרִי הַרְנ"ה וְהַרְנ"ן דְּמִפְרָשֵׁי ד' רִיב"ל דְּמִיָּרִי בְּדוּבְשָׂא בְּלִי מִים וְאִין יוֹצֵאִין בּוּ רַק מְשׁוּם דַּה"ל מַצָּה עֲשִׂירָה. מְשַׁמַּע דְּלֹא אִיכְפַת לָן מַה שְׂאִינּוּ בָּא לִידֵי חִימוּץ דַּל"כ מְנַלְן דְּהַטְעַם מְשׁוּם מַצָּה עֲשִׂירָה דִּילְמָא רִיב"ל ס"ל כַּר' יוֹסִי הַגְּלִילִי.

דְּיוֹצְאִין בְּמִצְוֵה עֲשִׂירָה. אֲלָא הִטְעַם מְשׁוּם שְׂאִין בְּא לִידֵי חִימוּץ שְׁזָה מְסַפֵּם לַכ"ע כַּמ"ש
בַּגְמ' (דל"ה ע"א אַעכְצ"ל דס"ל לְהַרְזָה וְהָרָן כַּמ"ש הַלַּח"מ וְהַלְבוּשׁ וְהַמ"א רְסִי תנ"ד
וְהַח"מ דְּלָא מְמַעְטִינָן אֲלָא מִיָּן שְׂאִינוּ בְּא לִידֵי חִימוּץ כּו' מִשְׂא"כ מִצְוֵה שְׁנִילוּשָׁה בַּמ"פ
דְּהַקְמַח הִי בְּא לִידֵי חִימוּץ אֲלָא שְׂא"צ שְׁמִירָה בְּלִישָׁה וְאַפְיָן מְשׁוּם הַמ"פ זָה לָא
מְמַעְטִינָן.

וְעַם הַיּוֹת שְׁהַרְמַב"ן הִבִּיא רַאִי לְדַבְרֵיו מִן הִירוּשְׁלָמִי. אַךְ בְּאַמַּת בִּירוּשְׁלָמִי נִז' דִּין זָה
גַּבִּי חֲלוּטָה בְּדַפְּנִי בַקָּה"ע שָׁם.

דְּהָא דְרַבּוּכָה א"צ שְׁיִמּוּר הִיָּנוּ מְפָנִי שְׁהִיא חֲלוּטָה בְּרוּתְחִין וְלֹאחַר שְׁנַחֲלָטָה הָרִי אֵינָה
מְחַמָּצָת. וְא"א לְפָרֵשׁ בַּע"א דַּא"א לֹאמַר שְׁהוּא מְפָנִי שְׁנִילוּשָׁה בְּלֹא מִים.

דְּהָא כ' הַרְמַב"ם פ"ט מֵהַל' מַעַה"ק הִי"ט וְכִיצַד הִיא הַמְּוֹרְבָּכַת חֲלוּטָה בְּרוּתְחִין וְכ' הַכ"מ
שְׁפָן הוּא בַת"כ וְכֵן פִּרְשׁ"י בְּחֻמְשׁ פ' צו (ז"ב), וְא"כ הָרִי יֵשׁ בָּהּ מִים. אַעכְצ"ל הִטְעַם
כַּמ"ש הַקָּה"ע.

אֲלָא שְׁמִזָּה לְמַד הַרְמַב"ן דַּה"ה לְעִסָּה שְׁנִילוּשָׁה בְּלִי מִים כּו'. וְהָרִי לְכַאֲרָה ש"ס דִּילָן
בִּיבְמוֹת פ' הַחֹלֶץ (דָּרָף מ' ע"א) פְּלִיג בְּהַדְּיָא עַל הִירוּשְׁלָמִי.

דס"ל דְּחֲלוּט וְהָדָר אֲפִיָּן יוֹצְאִין בּו י"ח אַע"פ שְׂא"צ שְׁיִמּוּר לֹאחַר שְׁנַחֲלָט כּו' וְבְאַמַּת
בַּש"ס דִּילָן לֹא נִז' רַק דְּמַדְכְּתִי לֹא תֹאכַל עָלָיו חֲמִץ שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת דְּבָרִים
הַבָּאִי לִידֵי חִימוּץ אָדָם יוֹצֵא בְּהֵן יָדֵי חֻבְתּוֹ בְּמִצְוֵה כּו'.

וּמִזָּה י"ל שְׂאִין לְמַעַט רַק מִיָּנִין שְׂאִינָן בְּאִין לִידֵי חִימוּץ. אַךְ בִּירוּשְׁלָמִי מְלַבֵּד לִימוּד
דְּדַבְרִים שְׂאִין בְּאִין לִידֵי חִימוּץ אֵין אָדָם יוֹצֵא י"ח בְּמִצְוֵה (שְׁזָה נִלְמַד מִפְּסוּק הַנֶּז"ל עִי
בַקָּה"ע) עוֹד לְמַדוּ מְדַכְּתִי וְשִׁמְרַתֶּם אֶת הַמִּצּוֹת מִצְוֵה שְׁצָרִיכָה שְׁיִמּוּר יִצְאָה זֹו שְׂא"צ
שְׁיִמּוּר א"כ מִזָּה יֵשׁ לְמַעַט אַף מִיָּנִין שְׁבָאִין לִידֵי חִימוּץ אִם מ"מ א"צ שְׁיִמּוּר כְּגוֹן ע"י
שְׁנַחֲלָטָה בְּרוּתְחִין אוֹ שְׁנִילוּשָׁה בְּלִי מִים כּו' וְהַש"ס דִּילָן שְׁלֹא הִבִּיאוּ זָה י"ל דְּלָא ס"ל
דְּרִשָׁא זֹו.

מִיָּהוּ ז"א דְּבַגְמ' פַּכ"ש (ד"מ) הִבִּיאוּ פְּסוּק זָה כַּמִּש"ש הָדָר אָמַר רַבָּא מִצְוֵה לְלִתְנָת
שְׁנַאֲמַר וְשִׁמְרַתֶּם אֶת הַמִּצּוֹת שְׁיִמּוּר דְּמֵאֵי אֵילִמָּא שְׁיִמּוּר דְּלִישָׁה שְׁיִמּוּר דְּלִישָׁה לָאו
שְׁיִמּוּר הוּא כּו'. וְר"ל דְּבַעֲיָנָן ג"כ שְׁיִמּוּר מְעַיקְרָא וְא"כ ע"כ מִצְוֵה לְלִתְנָת כּו'.

וּבְנֻדָּאֵי דַּאִין ר"ל שְׁיִמּוּר דְּמְעַיקְרָא לְבַד דַּכ"ש דְּבַעֲיָנָן ג"כ שְׁיִמּוּר דְּלִישָׁה. וְא"כ כַּשְׂא"צ
שְׁיִמּוּר דְּלִישָׁה וְאַפְיָן י"ל שְׂאִין יוֹצְאִין בּו יָדֵי מִצְוֵה.

וְרַאֲנִי מְדַפְרֵשׁ"י שָׁם בַּד"ה וּמֵמֵאֵי דִילְמָא לְעוֹלָם שְׁיִמּוּר דְּלִישָׁה שְׁיִמּוּר הוּא. וְאֵע"ג דְּלָא
אַיְצְטְרִיף שְׁיִמּוּר מְקַמֵי הָכִי עַכ"ל.

מְלִשׁוֹן לָא אֵיְצְטְרִיף. וְלָא אָמַר לָא עָבַד לַה שְׁיִמּוּר.

מְשַׁמַּע דְּכִינּוֹן דְּלָא אֵיְצְטְרִיף שְׁיִמּוּר. אַע"ג דְּעָבַד שְׁיִמּוּר לְשֵׁם מִצְוֵה לָאו כְּלוּם הוּא.

וְהִיָּנוּ כַּמ"ש בִּירוּשְׁלָמִי דְּבַעֲיָנָן שְׁהִיא הַמִּצְוֵה צְרִיכָה שְׁיִמּוּר. וְאֵז כְּשִׁשׁוּמְרָה נַק' מִצְוֵה
שְׁמוּרָה כְּדַכְּתִי וְשִׁמְרַתֶּם אֶת הַמִּצּוֹת.

מפּלֵל דְּצָרִיכָה שְׁיִמּוֹר מִשָּׂא"כ כִּשְׂא"צ שְׁיִמּוֹר. וְלִכּוֹן ס"ל לְרַבָּא דַּעֲכָצ"ל דְּמַצְנָה לְלִתְנוּת דַּא"כ אִין שְׁיִיךְ שְׁיִמּוֹר דְּמַעֲיָקְרָא קוֹנְדָם לִישָׁה.

וְהָא דְאָמַר רַבָּא מַצְנָה לְלִתְנוּת מַצְנָה דִּינִיקָא וְלֹא לְעֵינְפוּבָא. וְהָרִי שְׁיִמּוֹר דְּמַעֲיָקְרָא צָרִיךְ לִפ"ד רַבָּא לְעֵינְפוּבָא וְלֹא לְמַצְנָה לְבַד כַּמִּש"ש וּבְלִבְד שְׂיִאֲכַל כּו' בְּרַאשׁוֹנָה לֹא וּפְרִש"י לָא נִפְיָק.

מִשּׁוּם דְּלֹא עֲבִיד שְׁיִמּוֹר דְּמַעֲיָקְרָא. אָבֵל אִי עֲבִיד שְׁיִמּוֹר מִקַּמֵּי לִישָׁה אַע"ג דְּלֹא לְתַת הַחֲטִיִּים וְדָאִי יוֹצֵא י"ח גַּם לְרַבָּא הֵגַם דְּאָמַר דְּכִי לֹא לְתַת שְׁיִמּוֹר לְמָאִי.

א"כ לְכַאוּרָה מִשְׁמַע מְזָה לְהַפְּדֵי דָאִי עֲבִיד שְׁיִמּוֹר אַע"ג דְּלֹא אִינְצִטְרִיךְ ה"ל שְׁיִמּוֹר. אָף זֶה אֵינוֹ דַּאע"ג דְּאָמַר רַבָּא אִי לָא דְּבַעֲי לְתִיתָהּ שְׁיִמּוֹר לְמָאִי.

פְּשוּט דַּר"ל דְּאִין שְׁיִיךְ שְׁיִמּוֹר פֶּל פֶּה. אָבֵל וְדָאִי שְׁיִיךְ בִּי שְׁיִמּוֹר שְׂיִשְׁמְרָנוּ וְשֵׁלֹא יִפְלוּ עָלֵינוּ מִיָּמִים גְּשָׁמִים וְכוּן בְּטַחֲיָנָה פְּשִׁמְתְּקָרַב לְמִיָּם כַּמִּש"ש רַש"י בְּחֻלִּין (ד"ז ע"א) דְּמַתְּחַלַּת טַחֲיָנָה וְהַרְקָדָה בְּעֵינָא שְׁיִמּוֹר לְשֵׁם מַצְנָה.

וּכ"כ הָרָא"ש פַּכ"ש ס' כ"ו לְפִי שְׂאָז מִקְרִיבִין אוֹתָן אֵל הַמִּיָּם שְׂטוֹחֲנִין בְּרַחֲטִיִּים שְׁל מִיָּם (וּמִפְּאֵן נ"ל לְכַאוּרָה דַּא"צ לְדַקְדַּק וְלִיָּזְהַר לְטַחֲוֹן בְּרַחֲטִיִּים דִּינָא בְּכַדִּי לְהַתְּרַחֵק מִהַמִּיָּם דְּהָא אֲדַרְבֵּה רַבָּא ס"ל מַצְנָה לְלִתְנוּת בְּכַדִּי שְׂיִהֵי שְׁיִיךְ שְׁיִמּוֹר וְנָהִי דְּלֹא קִי"ל הַכִּי מ"מ עַכ"פ בְּלְטַחֲוֹן בְּרַחֲטִיִּים י"ל יוֹתֵר נְכוּן לְטַחֲוֹן בְּרַחֲטִיִּים שְׁל מִיָּם מַה"ט דָּאִז שְׁיִיךְ שְׁיִמּוֹר כַּמִּש"ש הָרָא"ש.

גַּם בְּלֹא"ה פִּי לְטַחֲוֹן בְּרַחֲטִיִּים דִּינָא צָרִיךְ לִיָּבֹשׁ הַחֲטִיִּים בַּתְּנוּר וְיִשׁ בְּזָה סִפְק קְלוּי פְּנ"ל וְגַם חֲשָׁשׁ לְהַאוּמְרִים דַּמ"פ מִחֲמִיצִין אִם רָאוּ שְׂהִזְעוּ הַחֲטִיִּים כּו'. מִשָּׂא"כ בְּרַחֲטִיִּים שְׁל מִיָּם דַּא"צ לִיָּבֹשֶׁם בַּתְּנוּר מִקוֹנְדָם) וְגַם בְּשַׁעַת קְצִירָה שְׁיִיךְ שְׁיִמּוֹר וְשֵׁלֹא יִפְלוּ עָלֵיהֶם גְּשָׁמִים בְּמַחְנֹבֵר לְאַחַר שְׁגָמְרוּ פֶּל צָרְכֶם וְכַה"ג.

ע"כ אָמַר רַבָּא דַּרְק מַצְנָה לְלִתְנוּת וְלֹא לְעֵינְפוּבָא. מִשָּׂא"כ הֵיכָא דְּבוּדָאִי א"א שְׂיִבּוֹאוּ לִידֵי חִימוּץ מִשְׁמַע וְדָאִי דָאִין שְׁיִיךְ שׁוּם שְׁיִמּוֹר וְאַנְן בְּעֵינָן וְשִׁמְרָתֶם כּו'.

וְהִנֵּה אָף דְּרַבָּא דַּס"ל דְּבַעֲיָנָן שְׁיִמּוֹר דְּמַעֲיָקְרָא מִקַּמֵּי לִישָׁה מ"מ וְדָאִי לְאוּסוּפִי קְאָתִי אָבֵל מ"מ בְּעֵינָן ג"כ שְׁיִמּוֹר מְלִישָׁה וְאֵילָף עַד אֲפִיָּה. וְאִם א"צ שְׁיִמּוֹר לָא קָרִינָן בִּי וְשִׁמְרָתֶם כּו' וּמִשְׁמַע דְּלֹא יִצָּא אָף דִּיעֲבַד וּכ"ש לְפַמ"ש הָרָא"ש שְׁנַדְּחוּ דְּבָרֵי רַבָּא בַּמ"ש שְׁיִמּוֹר דְּלִישָׁה לָאוּ שְׁיִמּוֹר הוּא.

וְא"כ עֵינְקֵר הַשְׁיִמּוֹר הוּא מְלִישָׁה וְאֵילָף. וְאַע"פ שֶׁהַח"י ס' ת"ס סק"ב כ' שְׁשִׁימּוֹר לְשֵׁם מַצְנָה הוּא רַק אֲסַמְכָתָא בְּעֵלְמָא מְדַרְבְּנָן וְדִינִיק לָהּ מְלִשׁוֹן הַרְמַב"ם פ"ה סוּף ה"ח.

לֹא מִשְׁמַע פֶּן מַמ"ש הַרְשָׁב"א וְשָׂא"פ דָּאִם לְשָׁה עַכּוּמ"ז לֹא יִצָּא י"ח וּמְדַמּוּ לָהּ לְשַׁחֲטָה וְחִלְצָה וְגִטִּין דְּהִנֵּה דְּאוּרִיָּתָא: קִיצוֹר: הַלַּח"מ וְהַלְבוּשׁ וְהַח"מ וְהַמ"א רַס"י תנ"ד פִּקְפָּקוּ עַל דִּין דַּהַמ"מ וְהַרְמַב"ן וְלְכַאוּרָה הַרְז"ה וְהַר"ן לָא ס"ל ג"כ דִּין זֶה וְאַע"פ שְׁהַרְמַב"ן הִבִּיא רַאִי מִהִירוּשָׁלַיִם אָף מִשְׁמַע בְּש"ס פ' הַחֻלְץ דְּפִלִּיג אִירוּשָׁלַיִם בְּדִין חֲלוּט.

אך פכ"ש (ד"מ) משמע פהירושל' דהיכא דליכא ושמרתם מחמת שא"צ שימור כלל אין יוצאין י"ח וזה פירוש למי: וליישוב הש"ס דפ' החולץ (ד"מ) דבחלוט ונהדר אפי' יוצאין י"ח מצה י"ל דלא פליג אירושל' דס"ל שאין יוצאין בחלוט משום דא"צ שימור.

והוא עפמ"ש הר"ן פכ"ש בד"ה (מאי חלת המסרת) דתרי גונוי חלוט איפא שיש שחולטין הקמח ברותחין כו'. אבל ההיא דפרק החולץ מייירי שהרתים הפת כו' וכ"ה במלחמות בד"ה ועוד ובמעשה אלפס כו' וא"כ מעתה י"ל דה"ט דש"ס דילן דיוצאין בחלוט פנין שחלטו בעודו בצק א"כ בשעת לישה הי' צריף שימור גמור פכל עיסה וגם אח"כ בשעת חליטה צריף קצת שימור שיגיעו המים בכל חלקי הפצק יותר ממה שצריף בחליטת קמח.

וההיא דירושלמי מייירי שחלט הקמח ברותחין ואף שנת' לעיל דבשעת חליטה שייך שימור מיהו ל"ד ממש אפילו לשימור דלישה לכה אין יוצאין בו י"ח. אלא שלכאורה יש להשיב ע"ז דהנה מקור הענין דרבוכה היא חלוטה ברותחין נזכר בת"כ בפ' צו גבי חביתי כה"ג דכתי' תעשה מרבכת.

וע"ז איתא בת"כ מלמד שנעשית ברותחין כל צורכה. וכ' שם בקרבן אהרן קודם אפייה חולט אותה ברותחין בעודה בצק.

ואיתא שם בת"כ אין לה רבוכה בתורה אלא זו ורבוכה שבתודה ומילואים כו' משמע דכולם שונים. א"כ י"ל דרבוכה שבתודה היתה ג"כ חלוטה בעודה בצק וא"כ אפילו בכה"ג אין יוצאין ידי מצה להירושל' משום שא"צ שימור בשעת עריכה ואפייה וא"כ לפ"ז ע"כ ש"ס דילן פליג אירושלמי.

וי"ל דלעולם רבוכה דתודה הי' חליטתה בעודה קמח כמ"ש וסלת מרבכת משא"כ בחביתי כה"ג לא נאמר סלת מרבכת אלא תעשה מרבכת כו'. אמנם עדיין קשה מסתימת הש"ס דילן פ' החולץ דבחלוט ונהדר אפי' יוצאין י"ח מצה.

דמשמע אפילו חלטו קמח ודומיא דרצה חלוט אוכלה שנו' שם גבי שרי מנחה דלכאורה מייירי שעדיין לא גילושו בפושרין רק שנתן עליהן שמן כו' וצ"ע בהל' מעה"ק. גם הטור סי' תס"א כ' בשם רב פהן צדק וחליטה היא מים רותחין ע"ג קמח כו' גם התוס' ביבמות שם ובפרק כ"ש (דל"ו ע"ב) וקרא"ש שם דחילקו בחלוט טובא בין בלילתו רפה לבלילתו עבה לא הזכירו שום חילוק אם חלטו בצק או קמח.

משמע דבכל ענין יוצא י"ח פשוט ונאפא. וכן ביאר בהדיא אאזמור"ר הגאון ז"ל בסי' תנ"ד ס"ו דמייירי שחלט הקמח כו' וא"כ לפ"ז ע"כ ש"ס דילן פליג אירושלמי.

גם דברי הרמב"ן צ"ע שהרי פי' דהא דאמרינן בגמ' (דל"ו ע"ב) לחם עוני פרט לחלוט כו' מייירי שחלטו הקמח ברותחין כו' ומשום לחם עוני ממעטינן ליה פי' הוא חשיבות כו' וא"כ ישאר קושיותו שהקשה על הר"ן ה' בהא דריב"ל ל"ל למעוטי משום לחם עוני תיפוק לי' שא"צ שימור ואין יוצאין בו י"ח כמ"ש בירושלמי שנה חמור ממצה עשירה דגם למ"ד לחם עוני למצנה איתאמרת ולא לעיכובא מ"מ בחלוט אין יוצאין י"ח פנ"ל אלא מדמעט לי' בברייתא משום לחם עוני ש"מ דיוצאין בו י"ח כו'.

וצ"ע דבירושל' עצמו אומר לחם עוני פרט לסורסין ולחלת המסרת וחלת המסרת היינו חלוט של בעלי בתים והקה"ע פי' דסורסין הוא עיפה שבלילתו רפה וחולטין אותו ואח"כ אופין אותו בתנור.

הרי עכ"פ ממעט חלוט רק משום לחם עוני וי"ל דמייירי שחלטו הבצק לכו אינו ממועט משום שא"צ שימור דהי' צריף שימור גמור בשעת לישה כו': קוצור י"ל ש"ס דהחולץ מייירי בחלטו בצק והירושל' מייירי בחלטו קמח כדכתי' וסלת מרבכת.

אמנם מסתימת הפוסקים משמע דאפילו חלטו קמח יוצאי י"ח פשחור ואפאו וכ"מ מהרמב"ן עצמו בפ"י הברייתא (דל"ו) פרט לחלט קמח משום לחם עוני צ"ע בירושל' עצמו: ד ולכאורה יש להביא ראיה דעכצ"ל לש"ס דילן ג"כ דחלטו קמח אין יוצאין י"ח.

משום דקשיא אהא דתנן פכ"ש (דל"ה א') חלות תודה ורקיקי נזיר עשאן לעצמו אין יוצאין בו למפור בשוק יוצאין בו. והנה בתודה הי' ג' מינין חלות ורקיקין ורבוכה.

וא"כ קשיא אמאי שנה רק חלות ורקיקין ולא נז' רבוכה. אעכצ"ל שברבוכה אין יוצאין בה אף אם עשאה למפור בשוק.

וכמ"ש בירושלמי. וצ"ל הטעם משום שא"צ שימור פיון שחלוטה ברותחין.

א"כ היינו ממש פהירושל'. ולכאורה יש לדחות דהטעם משום דה"ל מצה עשירה פי גם בחלות ורקיקים פריף בגמ' (דל"ח ע"ב) ות"ל דה"ל מצה עשירה.

ומשני שמואל בר רב יצחק רביעית היא ומתחלקת היא לכמה חלות וברש"י שם רביעית שמן לעשרים חלות גדולות כו' אין פאן עושר עכ"ל וא"כ היינו דוקא בחלות ורקיקין אבל ברבוכה שהי' רביעית שמן לעשר חלות כמ"ש רש"י שם מהש"ס פרק שתי מדות.

י"ל דה"ל מצה עשירה וכן מצאתי בספר שער המלך פ"ו מהל' חמץ ומצה הלכה ה' בשם רבינו יונה אלא שיש שם ט"ס מרבוכה לרקיקין. אבל מבואר שם דברביעית שמן לעשר חלות נק' מצה עשירה.

מיהו קשה דלכאורה אין טעם ברור כ"כ לומר פן דהא גם בעשר חלות גדולות שיש בהן שלש עשרונות ושליש י"ל דאין פאן עושר מרביעית שמן. שהרי שלש עשרונות ושליש הן סאה א' כמ"ש במשנה ר"פ התודה.

(שהאיפה היא שלש סאין והאיפה היא עשרה עשרונות) והסאה היא ששה קבין והקב ד' לוגין והלוג ד' רביעית. א"כ רביעית שמן הוא אחד מתשעים וששה בסלת שבועשר חלות דרבוכה ואין פאן עושר לפמ"ש הח"י סי' תס"ב דכל שנתבטל בששים בענין שאין מרגישין בו טעם מי פירות מקרי לחם עוני פיון שנתבטל טעמו עכ"ל.

וכ"פ אאזמו"ר הגאון ז"ל סי' תס"ב. ול' הגמ' ומתחלקת היא לכמה חלות אין מורה דדוקא לעשרים חלות.

ורש"י שכ' לעשרים קושטא דמילתא נקט והח"י הבין מדעת המ"א דאפילו פחות מששים נק' מצה עשירה אא"כ הוא מעט דמעט. היינו פמו בחלות ורקיקין.

לפ"ז י"ל דהשועור עד אחד במאה משא"כ ברבוכה שהי' פחות ממאה ואחד. א"נ י"ל דהשמן נ"ט הרבה כו'.

מיהו גם לפ"ד הח"י יש ליישב בענין אחר דהנה לענין חלה שנינו ג"כ פ"ק דחלה חלות תודה ורקיקי נזיר עשאן לעצמו פטור למפור בשוק חייב ושם יש להקשות ג"כ אמאי לא תני רבוכה והתם לא שניף התירוץ דמצה עשירה עי' בש"ע י"ד סי' שכ"ט ס"ט ובב"י שם ב' הרמב"ם ביין או בשמן כו' ואף להרא"ש שם פשיטא דבמעט שמן כה"ג ורובו מים דחייב בחלה.

ואפ"ל דבאמת חלות תודה דשם פולל ג"כ רבוכה כמו דצ"ל ג"כ דכולל עשירה חלות של חמץ שהי' בתודה. ובזה תנרץ קושנית התו"ט אמאי תנא בתודה חלות ובנזיר רקיקין ע"ש די"ל מפני שבתודה אע"פ שהי' ג"כ רקיקין אף רובה חלות.

היינו חלות דחמץ וחלות דמצה וגם רבוכה. ולפ"ז את"ל דרבוכה חייבת בחלה א"כ מה ששנינו חלות תודה פולל ג"כ רבוכה א"כ כמ"כ הקא פרק כ"ש לענין לצאת י"ח אכילת מצה י"ל ג"כ דמ"ש חלות תודה כו' פולל ג"כ רבוכה.

ודלא פהירושל' דפוטר משום חלוט. וגם בירושל' אינו מדייק זה כלל ממתניתין.

ומתניתין דחלה תוכיח. אף עוד אפ"ל דגם לענין חלה ג"כ רבוכה פטורה משום פינן דהיא חלוטה וגם גילושה במעט שמן ה"ל כמו תחלתה וסופה סופגנין ועיין במ"א סי' קס"ח סעי' י"ד ס"ק ל"ט.

אלא דצ"ע משום שהשמן מועט ביותר פחות מששים פנ"ל וכ"מ בירושל' דאל"כ ל"ל לומר דאין יוצאין בה י"ח מצה משום שא"צ שימור תיפוק לי' דלאו לחם הוא אפילו לענין חלה. אלא משמע משום שהשמן מועט ביותר ל"ד לעיסה חלוטה שאפוי' במשקין כו': קיצור: ראי' לירושל' מדלא תנא במתני' רבוכה מיהו י"ל דהוא משום דה"ל מצה עשירה אף ז"א לפ"ד הח"י פינן השמן א' מתשעים וששה בסולת וי"ל דמ"מ נ"ט א"נ ממתני' ודאי אין ראי' דהא גבי חלה נמי שנינו כה"ג ושם אין שניף הני טעמי אעכצ"ל או דחלות כולל ג"כ רבוכה או משום דה"ל כתחלתה וסופה סופגנין מיהו תי' שני דחוק קצת: ה והנה למעשה אף את"ל להקל בחלטו קמח דיוצאין י"ח מצה בהדר אפי'.

מ"מ י"ל שאין להקל בדינו דהרמב"ן. הנזכר לעיל סעיף ב' דאין לומר פינן דהש"ס מיקל בחלוט א"כ ס"ל דיוצאין במה שהי' צריכה שימור בטחינה וקצירה דז"א ראי' פי י"ל חלוט שאני דצריף שימור ג"כ בשעת חליטה כו' משא"כ בהיה דהרמב"ן.

וכ"ש דאין להקל בשנאפו החטים דא"כ גם בטחינה לא הי' צריף שימור. אלא דבנד"ז שהוא ספק קלוי הי' מקום לומר דהוי כמו ס"ס דהא הרבה אחרונים מפקפקי' בדינו דהרמב"ן ונוסף ע"ז עוד ספק כו'.

ומ"מ למעשה אין להקל כלל בשגם שי"ל דנאפו החטים חמור מדינו דהרמב"ן פנ"ל. אלא יש לערב בקמח זה הספק קלוי מקמח שמורה שלא נקלה פזית בכדי אכילת פרוס שאז י"ל שהקמח הוא גורם שגם הקמח שנקלה יוכל לבא לידי חימוץ מדין גריירה.

כְּדֹאֲשֶׁפָּחַן כַּה"ג גְּבִי חֲטִים וְאִנְרִז כְּמִבְּנֹאֵר בְּדִבְרֵי אַאֲזִמוֹ"ר וְ"ל סִי תִנ"ג סְסֵעִי ז' דְּאִנְרִז
נִגְרָר אַחַר חֲטִים וּמִתְחַמֵּץ כּו' וּכ"ש שֶׁהַחֲטִים נִגְרָרִים אַחַר חֲטִים. אַע"ג דְּכָאן לִיכָא נ"ט
דְּהָא מִין בְּמִינוּ הוּא מ"מ הֶתֶם הוּא דְּבַעֲיֵנוּ נ"ט דַּל"כ אַף שְׁהָאִנְרִז יִחְמִיז לִיכָא טַעַם דְּגֵן
מִשָּׂא"כ פֶּאָן] דְּכֹלוּ דְּגֵן בַּלֵּא"ה אֶלָּא דְּבַעֲיֵנוּ שְׁיִוְכַל לְבָא לִידֵי חִימוּז סְבָרָא הוּא דָּאֵם
אִנְרִז שְׁאִינוּ בָּא לִידֵי חִימוּז כְּלָל בְּטַבְּעוֹ מִתְחַמֵּץ ע"י תַּעְרוּבָת דְּגֵן כ"ש שֶׁהַדְּגֵן שְׁנֹאֲפָה
יְבָא לִידֵי חִימוּז ע"י תַּעְרוּבָת דְּגֵן שְׁלֵא נֹאֲפָה כּו' לְכָף אַע"ג דְּלִיכָא נ"ט מִחֲמַת מִין בְּמִינוּ
י"ל שְׁיִוְכַל לְבָא לִידֵי חִימוּז.

אַלָּא שְׂכ"ז לְפִי סוּגְיֵי הִירוּשְׁלָמִי רִישׁ חֲלָה דְּמִשּׁוּם גְּרִירָה הוּא. אֶבְל לְפִי מְשַׁמְעוֹת הַש"ס
בְּזִבְחִים (דַּע"ח) עֵינְקֵר הַטַּעַם מִשּׁוּם דְּאִמּוֹר רַבָּנָן מִין בְּשְׁאִינוּ מִינוּ בְּטַעֲמָא י"ל דַּלפ"ז אִין
הַכְּרַח כְּלָל לֹאמַר שְׁיִגְרָרוּ הַחֲטִים שְׁהָאִנְרִז עֲצָמוּ יְבָא לִידֵי חִימוּז.

רַק פִּינּוֹן שֵׁנ"ט וְגַם כַּבֵּאכ"פ כּו'. וְא"כ מְנַלְן בְּחֲטִים וְחֲטִים לֹאמַר שְׁיִגְרָרוּ שְׁגַם הַקְּלוּיִים
יִוְכְלוּ לְבָא לִידֵי חִימוּז.

וְא"כ פִּינּוֹן דְּהֵכָא לִיכָא נוֹתֵן טַעַם לָא מְהִנֵּי כַּבֵּאכ"פ. וְא"כ לַפ"ז י"ל צְרִיף שְׁיִהֵי רֹב דְּגֵן
בְּלִתֵי קְלוּי.

וְכַרְשֵׁב"ג שֵׁם גְּבִי חֲטִים וְאִנְרִז וְהֵכָא אֶפְשָׁר רַבָּנָן נְמִי מוֹדוּ: קִי צוֹר בְּקְלוּי י"ל לְהַחְמִיר
יֹתֵר מִשּׁוּם שָׂא"צ שְׁיִמּוֹר אִפִּי בְּטַחֲיִנָּה לְכָף יֵשׁ לְעַרְב בּוֹ קִמַּח הַבְּלִתֵי קְלוּי כַּבֵּאכ"פ. כְּמוֹ
בְּחֲטִים וְאִנְרִז פ"ג דְּחֲלָה מִיְהוּ י"ל הֵכָא דְּמִין בְּמִינוּ הוּא וְלֹא שְׁיִיף נ"ט כְּדֵא"י בְּזִבְחִים
(ע"ח) נְכוּן לְהַחְמִיר לְהִיּוֹת הָרֹב קִמַּח הַבְּלִתֵי קְלוּי.

(וַצ"ע אוּלַי י"ל פִּינּוֹן מְקוֹר דְּבִרֵי הַרְמֵב"ן דְּלַעֲיִל סְעִיף ב' הוּא מְהִירוּשְׁלָמִי א"כ יֵשׁ לְסַמְּנָה
ג"כ לְעַנְיָן גְּרִירָה עַל הִירוּשְׁלָמִי וְיִהֵי סְגִי בְּתַעְרוּבוֹת קִמַּח שְׁלֵא נִקְלָה בְּכִזִּית בְּכִזִּי אֶכִּילַת
פָּרַס בְּצִירוּף דְּגַם קִמַּח שְׁמוּרָה זֹו אִינוּ רַק סְפַק קְלוּי): וְ אַף עוֹד יֵשׁ לְחוּשׁ בְּקִמַּח זֶה
לְהַאֲמִיר דְּמִי פִירוֹת אַע"ג שְׁאִין חֲיִיבִין עַל חִימוּזָן כְּרַת מ"מ חֲמִיז גְּנוּקְשָׁה מִיְהוּ הֵנִי וּכ'
הַח"י רְסִי תַס"ב ב' תְּשׁוּ רַאנ"ח שְׁיִרָא שְׁמִים יְחוּשׁ לְדַעָה זֹו.

וּכ"פ רַמ"א סִי תַס"ג ס"ב בַּהַג"ה. וְא"כ לְדִבְרֵיהֶם הָא דְּקְלוּיֹת שְׁנִתְיִבְשׁוּ בַּתְּנוּרָה מְוִתֵּרִים
בְּפִסַּח כְּמוֹ שְׁהַכְּרִיחַ מְהַר"מ מְרוּטְנְבוּרְגַּ בְּתְשׁוּ הוּבָאָה בַּהַגְמִי"י פ"ה אוֹת ד' דְּמִתְנִיתִין
הִיא בְּמִנְחוֹת פְּרָק ר' יִשְׁמַעֲלַל מְשַׁקְרַב הָעוֹנֵם יוֹצֵאִין וּמוֹצֵאִין שׁוּק יְרוּשָׁלַיִם שְׁהוּא מְלֵא
קִמַּח וְקְלוּי כּו'.

עַכְצ"ל הַטַּעַם כַּמ"ש הַמ"א סַק"ג ב' הַתּוֹסְפוֹת דְּמִנְחוֹת (נ"ד ע"א) מִשּׁוּם דְּמִקְלָתָא דְּלֵא
שְׁכִיחָא הִיא שְׁיִצְאוּ הַמִּים מְהַשְׁבְּלִים. וְא"כ בַּנ"ד שְׁהַקְּאָצְעָרַע שְׁהַגִּיסוּ בַּהַחֲטִים בַּתְּנוּרָה
הִי טוֹפֵחַ מְזִיעַת הַחֲטִים יֵשׁ לְהַחְמִיר וְרֵאִיתִי לְהַפְמ"ג בַּמ"א סִי תַס"ג סַק"א הַקְּשָׁה
דְּלִיבֵשׁ בַּתְּנוּרָה לְמָה לִי טַעֲמָא דְּמִי פִירוֹת הָא מְיָדָב דִּיבֵי וְאִף אֲבִי מוֹדָה עַכ"ל אֶכּוֹן
בַּהַגְמִי"י שֵׁם כ' ג"כ דְּאֲבִי מוֹדָה אֶבְל לֹא הַזְּכִיר טַעַם דְּמִיָּדָב דִּיבֵי.

לְכוּן אֶפְשָׁר דְּמִיָּדָב דִּיבֵי לֹא שְׁיִיף רַק בְּמִקּוּם מְדְרוֹן כַּמ"ש הַב"י סִי תַס"ז בְּשֵׁם רַבִּינוּ
יֹאֵל אוּ הֵי עַל הָאֲרִץ בְּמִקּוּם מְדְרוֹן וְיִוְכְלוּ הַמִּים לְצֵאת כּו'. וּמִשְׁמַע בְּתְשׁוּ מְעִיל צְדָקָה
סִי ס"ט דְּטַעֲמִי דַס"ל כְּאֲבִי דְּכָל אֲגַב מְדְלִיָּהוּ לֹא מְחַמְצִי.

אָלאַ אַם נִכְבְּשׁוּ לַתּוֹף הַמַּיִם אוֹ נִטְבְּעוּ. וְהָרִי אַעפ"כ שְׁלֵא בְּמִקּוֹם מְדָרוֹן אוֹסֵר א"כ ש"מ דְּבֵלֵא מְדָרוֹן אִין מְקַילִין מִטַּעַם אַגַּב מְדַלְיָהּוּ כּו' דְּאָז ה"ל פְּנִיבְשׁוּ.

וְכַה"ג כ' בַּתּוֹף ד' ס' קע"ג לְעֵנִין מְלִיחָה דְשֵׁלֵא בְּמִקּוֹם מְדָרוֹן ה"ל פְּנִיבְשׁוּ בְּכָלִי שְׁאִינוּ מְנֻקָּב הוּבָא בִּיד ס' ט. וְא"כ לִפ"ז לִק"מ מ"ש הַפּמ"ג הָא מִיָּדָב דְּיִיב וְאַבְיִי נְמִי מוֹדָה דִּיל אַבְיִי דְאָמַר סְחִיפָא שְׁרִי הִינּוּ פְּשִׁמְנֻחַּ הַפּד בְּמְדָרוֹן וְשִׁיפּוּעַ קֶצֶת כּו'.

וְעִי בְּשִׁבְתָּ (דס"ו ע"ב) גְּבִי סְחִיפֵי פְּסָא אֶטְיַבּוּרָא דְפִירֵש"י וְכוּפָהּוּ עַל הַטְּבוּר כּו' (וְדָף ק"י ע"א) וְלִיִּסְחָרְף דְּיִקְוֵלָא עַל רִישָׁיָהּ כּו' וְכ"ז הִבִּיא הָעֵרוּף עֵרְף סְחָרְף גַּם פִּי סְחִיפָא מִטָּה עַל צִידָה. א"כ י"ל דֵּהִי מְנֻחַּ בְּמְדָרוֹן.

אָלאַ דְּיִשׁ לְצַדֵּד לְהַקֵּל לִפּמ"ש הַב"י שְׁם ב' רַבִּינוּ יוֹאֵל בְּמִקּוֹם מְדָרוֹן כּו' אוֹ בְּעַפְר תִּיחֻחַּ כּו' וְכ' בְּתִשׁוּ מַע"צ הַנָּ"ל דְּאָרְף שְׁפִינִים הַב"י עַל דְּבָרֵי רַבִּינוּ יוֹאֵל שְׁזָהּוּ קְוֵלָא וְתִירָא וְאִין לְסַמְוֵה עֲלֵיו הִינּוּ כָּל שְׁהֵם בְּעֵין מְנֻחָחִים צְבוּרִים עַל הָאָרְץ אַבְּל בְּחֶסְרוֹן אֵלוּ הַתְּנָאִים וְעוֹדֵם עוֹמְדִים עַל הָאָרְץ בְּמִחְוּבָר יֵשׁ לְסַמְוֵה ע"ז אָרְף דס"ל דְּמִחְוּבָר בָּא לִידֵי חִימוּץ יַעו"שׁוּא"כ בְּקִלּוֹת שְׁנַתְיִבְשׁוּ בַּתְּנוּר פִּינּוּ דְבַש"ע פְּסַק לְהַקֵּל דַּמ"פ אִין מְחַמִּיצִין כָּלֵל וְרָבָא ס"ל דְּאָפִי זְקִיפָא שְׁרִי.

וּבַפּנ"י שְׁם כ' דְּאָרְף רִש"י דְּפִי בְּדָבָרֵי ר"ל דַּמ"פ לְחוּד נּוֹקְשָׂא מִיְהוּ הִנּוּ הִינּוּ לר"ל דְּוִקָא דְאָמַר אִין חִימוּצוֹ עַל חִימוּצוֹ כֶּרֶת מְשַׁמַּע כֶּרֶת הוּא דְלִיכָא הָא אִיסוּרָא מִיְהוּ אִיכָא. מִשָּׂא"כ לְרָבָא דְאָמַר מ"פ אִין מְחַמִּיצִין הִינּוּ דְאִין מְחַמִּיצִין כָּלֵל.

גַּם הַפּר"ח פְּסַק דְאִין מְחַמִּיצִין כָּלֵל א"כ אָרְף לְהַמְחִירִים וְדָאִי יֵשׁ לְסַמְוֵה עַכ"פ דְּכָל אַגַּב מְדַלְיָהּוּ לֹא מְחַמִּיצִי וְיֵשׁ לְהַקֵּל בְּזָה פְּקוּלָא דְרַבִּינוּ יוֹאֵל כּו' וְאָרְף שְׁהֵם מְנֻחָחִים צְבוּרִי בַּתְּנוּר. וְנ' דְּזָה אֶתְיָא בַּמַּכ"ש מְמַה שְׁסַמְוֵה ע"ז הַמַּע"צ בְּנִדּוֹן שְׁלוֹ ע"ש וְעִי בְּחֶמֶד מְשָׁה ס' תס"ז סק"ה.

וְא"כ בַּנְד"ז שְׁנַתְיִבְשׁוּ בַּתְּנוּר וְהַתְּנוּר הוּא מְלַבְּינִים וּבִין כָּל לְבִינָה לְחַבְרָתָה טִיט הַמְּחַבְּרָם וְהַטִּיט הִנּוּ אַחַר שְׁנַתְיִבְשׁוּ בְּחֻמֵּי הַתְּנוּר הוּא עֲשׂוּי לְבָלוּעַ הַמַּיִם וְלְחַלּוּחִית בְּקַל יוֹתֵר מְעַפְר תִּיחֻחַּ וְא"כ הַלְּחַלּוּחִית הִינְצָא מִהַחֲטִימִים יוֹכַל לִיכְנֹס שְׁם וְה"ל כְּמוֹ דְאָמַר אַבְיִי סְחִיפָא שְׁרִי כּו' גַּם פִּינּוּ הָרוּקַח בַּטּוּר ס' תס"ז מְקִיל טוּבָא א"כ יֵשׁ לְהַקֵּל כֵּן בַּמַּכ"פ עַכ"פ וְשֵׁלֵא נִתְבַּקְּעוּ מַעוֹלָם ח"ו וְדו"ק: קִיְצוּר מַה שְׁיֵשׁ לְחוּשׁ לְפִי שְׁהַקְּאָצְעָרָא הִי טוּפַח ע"פ הַתּוֹס' וְהַמ"א ס' תס"ג סק"ג וּמ"ש הַפּמ"ג דְּבַתְּנוּר מִיָּדָב דְּיִיב י"ל דְּכִינּוּן שְׁאִינוּ מְדָרוֹן לֹא אָמְרִי מִיָּדָב דְּיִיב.

אָרְף מ"מ יֵשׁ לְהַקֵּל דְּהַטִּיט שְׁבִין כָּל לְבִינָה ה"ל כְּמוֹ עַפְר תִּיחֻחַּ וְשְׁם מִיָּדָב דְּיִיב וְאַבְיִי נְמִי מוֹדָה וְדָאִי בַּכּה"ג: סִימָן נַח אַחַד מְצָא ג' חֲטִימִים שְׁלֵמִים בַּג' חֲתִיכוֹת עִסּוֹת וְשָׂאָר בַּנ"א שְׁלֵקְחוּ מֵאוֹתוֹ הַשֵּׁק לֹא מְצָאוּ כָּלֵל.

וְיֵשׁ הַרְבֵּה אֲנָשִׁים שְׁלֵקְחוּ מְשַׁק אַחַד וְלֹא מְצָא כִּי אַם אַחַד אַחַד: הִנּוּ בַּש"ע ס' תס"ז סע"י י"א בַּהַג"ה דָּאֵם נְאָפוּ הַמַּצּוֹת קוֹדֵם הַפּסַח לַכ"ע אִין אָסוּר רַק כְּדִי נְטִילָה. וּבְנִדּוֹן זֶה הַסִּירוּ כְּדִי נְטִילָה.

וא"כ למאי נִחוּשׁ לָהּ. וכ"ז אפי' בַּחֲטָה בְּקוּעָה כ"ש בנד"ז שְׁאִינָם יוֹדְעִים אִם נִתְבַּקְעוּ אוֹ נִתְרַכְּכוּ אוֹ יִבְשִׁים לַגְּמָרִי וְאִם מְשׁוּם שִׁישׁ מִהֶם מְצָאוּ חֲטִים שְׁבוּרִים וּבִסְפָר חֲזִי אָדָם כָּלֵל קכ"א ס"ו כ' אִם נִמְצָא פִּירוּר לְחֵם אֶפְּלוּ קוּדֵה"פ אָסוּר כָּל הָעֵיפָה כו' דְּשִׁמָּא נִשְׁאָר אֵינָה פִּירוּר כו'.

נִרְאֶה דְלָחֵם שְׁאֵנִי שְׁדַרְךָ הִלָּחֵם לְהַתְפַּרֵּר כַּמ"ש בְּתוֹשׁוֹ הַרְשָׁבָ"א הַמּוּבָא בַב"י ס' תס"ז סד"ה וְאִם נִמְצָאת. מִשָּׂא"כ בְּחֲטִים שְׁבוּרִים לֹא שִׁינָה לֹאמַר כֵּן: וְאִם מְשׁוּם שְׁאֶחָד מְצָא ג' חֲטִים וְהַב"י ס' תס"ז פְּתַב בְּשֵׁם הַכִּלְבוֹ דְתִלְתָּא וְדֵאֵי חֲזָקָה הִיא דְאֵיכָּא טוּבָא וְשִׁמָּא נִתְבַּקְעוּ הֵנָּה הַמַּג"א ס"ק י"ב חוֹלֵק עַל זֶה וְהַסְפִּים עִמּוֹ בְּסִפְרָא מְקוּר חֲזִיִּים לְהַחֲוֹת דַּעַת) ס' תס"ז ס"ק ה'.

ע"כ מְדִינָא אֵין לְחוּשׁ. וּמ"מ פִּינּוֹן שְׁהַמְצוּת דְקִים מְאֹד וְאֶפְשָׁר לְבַדּוֹק בְּקַל נְכוּן לְבַדּוֹק אִם יֵשׁ בָּהֶם חֲטִים אוֹ לֹא.

וּזְקָנִים שְׁאֵין יְכוֹלִים לְאָכֹל מִצָּה יִבְיָשָׁה לַגְּמָרִי יֵשׁ לְהַתִּיר לָהֶם שְׁתִּתְּנוּ הַמְצָה בְּתַבְשִׁיל לֹא יִשְׁהוּ רַק פְּחוֹת מְשִׁיעוּר מִיֵּל. כַּמ"ש רומע"ל.

וּמְרוּב הַטְרָדָה קִצְרָתִי: סִימָן נֹט כ' הַמ"א רַסִּי תס"ז וְנ"ל בְּטוּר כ' וְאֵין הֶחֱמִץ נִיכָר בָּהֶם כו' מְשִׁמַּע דָּאִם הֶחֱמִץ נִיכָר מְוֹתֵר וְלֹא חֲזִינְשִׁינּוּ שְׁמָא יִטְחָנָם וְיִמְכְרָם פִּינּוֹן שְׁאֵין לֹאֲקָחִין קַמַּח מִהַשּׁוּק אֲלָא בְּשַׁעַת הַדַּחֵק כַּמ"ש ס' תנ"ג ס"ד.

דְּלֹא כַּע"ש עכ"ל וְכ"כ הַט"ז ס' זֶה סַק"א וְנ"ל בְּטוּר כ' וְיֵשׁ בָּהֶם חֲשֵׁשׁ חֲמִץ וְאֵינוּ נִיכָר בָּהֶם דְּאֵילוּ נִיכָר אֵין חֲשֵׁשׁ דְּהָא הַקּוּנָה יִרְאֶה הַחֲמִימוֹץ עכ"ל. וְהַח"י כ' וְנ"ל הַר"ן פ' כ"ש דְּאֵפִי נִתְבַּקַּע שְׁהַחֲמִימוֹץ נִיכָר בָּהֶם אֶפ"ה אָסוּר לְמַכּוּר לֹא"י דְּחִינְשִׁי שְׁמָא יִטְחָנוּן אוֹתָם וְאֶח"פ יִמְכּוּר לְיִשְׂרָאֵל עכ"ל וְאֵין זֶה לְשׁוֹן הַר"ן מְמַשׁ כ"א וְנ"ל הַר"ן וְלִפִּי מַש"ל קִצְתָּ חֲטִים מְבוֹקְעוֹת הֵיוּ בָּהֶן וְחִינְשִׁי דְלִמָּא יִמְכּוּר לְיִשְׂרָאֵל וְלֹא אֲדַעְתִּין א"נ מְשׁוּם שְׁמָא יִטְחָנָם הַקּוּנָה וְיִחְזוּר וְיִמְכְרָם לְיִשְׂרָאֵל עכ"ל הַר"י בָּא ע"ז מְשִׁנֵּי טַעְמִים הֵא דְלֹא אֲדַעְתִּין דְּיִשְׂרָאֵל הַקּוּנָה הַב' שְׁמָא יִטְחָנָם וּמ"מ בַּפְרָשׁ"י (ד"מ ע"ב) מְשִׁמַּע כַּד הַטוּר.

דְּגַבִּי בְּגַד שְׂאֵבֵד בּוֹ פְּלֵאִים לֹא יִמְכְרָנוּ לֹא"י פִּירָשׁ"י הוֹאִיל וְאֵין פְּלֵאִים נִיכָרִים בּוֹ אֲתִי לְזַבּוּנֵי הָאֵי קוּנָה לְיִשְׂרָאֵל וְלִבְיָשׁ לְהוּ וְלֹא אֲדַעְתִּין כו' וְהֵנִי חֲטִי פִּינּוֹן דְּלֹא מִינְכָר חֲמִימוֹץ דִּינְהוּ אֲתִי הָאֵי קוּנָה וְנִדְרָ מְזַבְּנִין לְהוּ לְיִשְׂרָאֵל עכ"ל.

מְבוֹאָר בְּהַדְיָא דְדוֹקָא מְשׁוּם שְׁאֵין נִיכָר הֶחֱמִץ חִינְשִׁי הָא בְּנִיכָר אֵין חֲשֵׁשׁ וְכַמוֹ בְּכֵלָאִים דְּדוֹקָא בְּגַד שְׂאֵבֵד בּוֹ פְּלֵאִים הוּא דְלֹא יִמְכְרָנוּ לֹא"י הָא נִיכָר מְוֹתֵר וְכַמ"ש הַתּוֹס' פ"ט דְּנִדְהָ (דס"א ע"ב) בַּד"ה לֹא יִמְכְרָנוּ.

שְׁהִי מְוֹתֵר לְמִוְכְרוֹ לֹא"י אִם הִי נִיכָר כו' פִּינּוֹן שְׁהַפְּלֵאִים נִיכָרִים לֹא קִנִּי לִי יִשְׂרָאֵל כו' עכ"ל. וְכ"כ הַתּוֹס' עוֹד בַּפ' בְּתֵרָא דַּע"ז (דס"ה ע"ב) ד"ה ה"ז כו' דְּוִקָא אֲבֵד כו'.

וְעֵינִן בְּשׁו"ע יו"ד סס' נ"ז בְּטְרִיפּוֹת הַיְדוּעַ מְוֹתֵר לְמִוְכְרוֹ לֹא"י וְהוּא מַהֲש"ד שְׁהִבִּיא בַּד"מ שְׁם סַקִּי"ד אֲמָנָם מ"ש הַמ"א דְכֵינּוּן שְׁאֵין לֹאֲקָחִין קַמַּח מִן הַשּׁוּק אֲלָא בְּשַׁעַת הַדַּחֵק לֹא חִינְשִׁי עכ"ל. וְר"ל פִּינּוֹן דְּלֹא שְׁכִיחָא הַמְכִּירָה לְכַאוּרָה יֵשׁ רְאֵינָה לְזֶה מַד' הַתּוֹס' בַּע"ז שְׁם (דס"ה ע"ב) שְׁכ' פִּינּוֹן דְּלֹא שְׁכִיחָא לֹא גְזַרִי לְמִדֵּי.

וע"ש בתוס' פ"ב (דל"ה סע"ב) וצ"ע בט"ז ב"ד ססי' קל"ד סקי"א דיש לפעמים היתר
אף בשל בעה"ב כמ"ש סי' קי"ב ס"ח ע"כ אין מוכרין לבעה"ב משמע מלשוננו אף שאין
ההיתר נשכיח כו'. מיהו בב"י שם ססי' קל"ד לא משמע פן אלא דדוקא במקום שנהגו
לאכול פת של בעה"ב אין מוכרין.

וקצת ראי' להמ"א מהש"ס פ"ג דב"מ (דל"ח ע"א) דלמילתא דלא נשכיח לא חיישינן.
ולכן בעה"ב עושה אותם תרומה ומעשר ונ"ל חיישי' שמה נחסרו יותר מכדי חסרונו
ומכרן הנפקד משום דלמילתא דלא נשכיחא לא חיישי'.

ועוד ראי' מהמשנה ספ"ה דחולין בארבעה פרכים אלו המוכר בהמה לחבירו צריך
להודיע אמה מכרתי לשחוט כו' ע"ש כל המשנה מוכח היכא דלא נשכיח שיזדמן האיסור
א"צ להודיע ועיין בי"ד סי' ט"ז ס"ו ונהגם שי"ל באיסור תערובות חמץ יש להחמיר טפי
מבשם מ"מ נשמע היכא דלא נשכיח לגמרי] אף פאן אין לחוש.

ועיין כה"ג בד' התה"ד סי' קע"ח שהביא הש"ך ב"ד ססי' נ"ז סקנ"א: סימן סמך מ"ש
המקו"ח סי' תס"ז דעיקר האיסור פשמוכרו לא"י הוא משום דה"ל כמבטל איסור
לכתחלה כו' דהא פשיקח הישראל יקח מתוך תערובות ואין לה תערובות גדול מזה דהא
נתערב בחטי היתר שבכל העולם דבריו אינם נכונים דא"כ שאף אם הא"י ימכרנו
לישראל עכ"ז ה"ל פאילו נתבטל ברוב מקודם.

א"כ מהו החשש כ"כ שמיצינו בגמ' בכמה דוכתי ולזבנינהו לא"י אתו לזבנינהו לישראל
בחולין פא"ט (דנ"ג ע"ב) ובפג"ה (דצ"ד ע"ב) אמרו שמה יחזור וימכרנה לישראל.
ובפסחים פ"ב (ד"מ ע"ב) ובפ' בתרא דע"ז (דס"ה ע"ב) ואם איתא שאפי' אם ימכרנו
בנדאי לישראל ה"ל כמו איסור שפכר נתבטל ברוב והאזכרו אין בו שום איסור פמבואר
ב"ד סי' ק"ט וא"כ אין פאן חשש רק מה שהוא מבטל איסור לכתחלה.

וכיון שיש ס' גדול שמה לא ימכרנו לישראל כלל. י"ל שאין להחמיר.

א"ו משמע דכשימכרנו לישראל ויאכלנו הישראל יאכל איסור גמור ולא פדין אוכל
איסור שפכר נתבטל ברוב וכ"מ בהד"א בתה"ד ססי' קע"ח במ"ש דהכא איתא תרתי
שמה. חד שמה לא ימכרנה לישראל ואת"ל שימכרנה לישראל שמה קי"ל כאשר"י
דפסק דדוב אין לו דריסה בבהמה גסה כו' ע"ש.

ואי איתא הל"ל, דאפי' למ"ד דדוב יש לו דריסה וגם ימכרנה לישראל אפתי אין בזה
איסור דהא ע"י המכירה פכר נתבטל ברוב ואף שהוא בע"ח מ"מ מדאורייתא בטל.
ויותר משמע פן ממ"ש שם ב' המרדכי פכ"ש ב' הא"ז וביאר טעמו דאיסור מכירה אפי'
באיסור הפשוט לכל אינו אלא גזירה דרבנן שמה ימכרנה לישראל כו' ובדרבנןהלה אחר
המיקל כו' עכ"ל.

משמע בהד"א דהאיסור כמו דקאי קאי דלמ"ד שהוא אסור הרי הוא באיסורו ולא נתבטל
ברוב כלל ע"ש. וכ"מ נדאי בש"ך ב"ד ססי' נ"ז במה שהחמיר יותר על ד' תה"ד ועוד
ראי' ממ"ש התוס' בפ' בתרא דע"ז (דס"ה ע"ב) בד"ה הבגד שאבד בו פלאים.

וא"ת ולבטל פתבואה כו' ותי' ה"ר יוסי כו' ע"ש וכ"כ עוד פ"ט דגדה (דס"א ע"ב). וְשֵׁם
מִשְׁמַע דְּהַקְוִשְׁנִי ג"כ על מדוע לא ימְכַרְנָה לא"י שְׁהָרִי בְטֵל בְּרוּב.

ומה קוֹשֵׁי הָרִי בלא"ה פְּשִׁימְכַרְנָה לא"י חָשׁוּב מִתְבַּטֵּל בְּרוּב וּאֵעִי"כ אָסוּר לְמִוְכָרוֹ
לא"י. הַגֵּם שִׁי"ל דְּהַקְוִשְׁנִי דְּהָא פָּאן בְּטֵל בְּרוּב שְׁלֵא דְרַךְ מְבַטֵּל אִיסוּר לְכַתְחֵלָה מ"מ
הָאָמַת מוֹכַח מִדְּבָרֵיהֶם דְּמָה שְׁמוֹכְרָה לא"י אִינוּ עֲנִין לְבַטוּל בְּרוּב פְּלֵל אֲלֵא בְּאִיסוּרָא
קֵאֵי בְּמַקְדָּם: קִיצוּר.

מ"ש המק"ח דע"י שְׁמַכְרוּ לא"י ה"ל פְּאִילוּ נִתְבַּטֵּל בְּרוּב אִינוּ נִרְאָה. וכמ"ש מהא"ז
שְׁבַמְרָדְכִי פכ"ש ומהתה"ד סי' קע"ח ומהתוס' פְּרַק בְּתָרָא דְגָדָה (דס"א ע"ב).

וכ"מ פְּשִׁט הַגְּמ' בְּכֻמָּה דְּוֹכְתִי: ועמ"ש הבכ"ש בפג"ה דצ"ה לפ"ד התוס'. זְהוּ ג"כ נִגְד
ד' המק"ח דְּאִילוּ לְדְבָרֵיו רֹב הָעִיר יִשְׂרָאֵלִים וְהוּא מוֹכְרוֹ לא"י תִּגְרָנְמִי לִיפָא רַק
אִיסוּרָא דְרַבְנָן לִפ"ד הַתּוֹס' דס"ל דְּלְבַטֵּל אִיסוּר לְכַתְחֵלָה הוּא רַק אִיסוּר דְרַבְנָן כִּמ"ש
בִּיּוֹ"ד סי' צ"ט ס"ה ע"ש בב"י.

א"ו צ"ל דע"י הַמְכִירָה לֹא נִתְבַּטֵּל הָאִיסוּר פְּלֵל וְלָכֵן פְּשִׁיחְזוּר הַקּוּנָה וְיִמְכַרְנָה לְיִשְׂרָאֵל
ה"ז יֹאכֵל אִיסוּר גָּמוּר שְׁלֵא נִתְבַּטֵּל פְּלֵל בְּרוּב. וְהַטַּעַם שְׁלֵא חָשׁוּב בִּיטוּל הוּא פְּשׁוּט
עִפְמ"ש בְּטוּר יו"ד סְסִי קי"א וְ"ל אִפִּי א' בְּבֵית וּא' בְּעֵלְיָה מְצַטְרְפִין וְה"ה אִפִּי לְמֵאָה
שְׁפָל וְיִכְנֹס בְּסַפֵּק מִחֲמַת אִיסוּר מְצַטְרְפִין לְבַטְלוֹ בּוֹד"א בְּשִׁשְׁתֵּיהֶן מִשְׁלֵל אָדָם א'.

לְפִי שְׁפָל שְׁהוּא שְׁל א' עֵתִיד לְהִתְעַרֵב לְפִיכָּ רֹאִין אוֹתוֹ פְּאִילוּ הוּא כְּבָר מְעוֹרֵב אֲבָל
אִם הֵם שְׁל שְׁנֵי ב"א אִין מְצַטְרְפִין לְבַטְלוֹ עכ"ל. וְהוּא לְשׁוֹן הַרְשָׁב"א בְּתַה"ק בֵּית רַבִּיעִי
שְׁעַר שְׁנֵי.

רַק מ"ש וְה"ה אִפִּי לְמֵאָה כו' לֹא מְצַאֲתִי בְּתַה"ק שָׁם. וּא"כ בְּנִד"ז אִין מָה שְׁאֲצֵל שְׁאָר
בְּנֵי הָעִיר מְצַטְרְף לְבַטֵּל אֶת הָאִיסוּר הַנִּמְכָּר לא"י זָה.

דְּהָא שְׁל ב' ב"א אִין מְצַטְרְפִין. מִיְהוּ הַרְשָׁב"א בְּתַה"ק סִיגִים שָׁם וְיִרְאָה לִי שְׁאֲפִי הָיוּ
לְשְׁנֵי ב"א אֲלֵא שֵׁא' מְגִדוּלֵי הַמּוֹרִים אוֹסֵר וְיֵשׁ לְחוּשׁ וְלְהוֹרוֹת הַלְכָה לְמַעֲשֵׂה פְּדָרְרִיו
עכ"ל.

ובתה"א שְׁעַר הַנָּ"ל דְּקִי"ד ע"א הִבִּיא שְׁהָאוֹסֵר הוּא רַבִּינוּ שְׁמִשׁוֹן בְּפִי הַמְשַׁנְיֹת סִפ"ד
דְּתֵרוּמוֹת מ"ב וְאֲפִי לִפ"ד הַרְשָׁב"א שְׁנַחֲלַק עַל הַר"ש לְהַלְכָה וְלֹא לְמַעֲשֵׂה מ"מ פְּתַב
שְׁאִין דְּבָר מְצַטְרְף לְבַטֵּל אֶת הָאִיסוּר אֲלֵא מָה שְׁנַכְנֹס בְּסַפֵּק כו' ע"ש.

וכ"כ הָרֵא"ש בְּהַגְהוֹתָיו עַל הַר"ש בְּמַשְׁנֵי"ת פ"ד דְּתֵרוּמוֹת סִק"ב וְכִינּוּן דְּמוֹתָרוֹת הֵן אִין
מְצַטְרְפִין לְבַטֵּל כו'. וְהָכֵא הָא אֲצֵל יִשְׂרָאֵל הַמוֹכֵר הָאִיסוּר לא"י אֲצֵלוֹ לֹא נִכְנֹס הַחֲטִיִּם
שְׁאֲצֵל שְׁאָר בְּנֵי הָעִיר בְּסַפֵּק וּמוֹתָרוֹת וְיִוְדַע הוּא אֲצֵל אִינְזָה א"י הָאִיסוּר.

א"כ לְגַבֵּי דִידָן לֹא נִתְבַּטְלוּ פְּלֵל. מִיְהוּ י"ל הָרִי הוּא אִינוּ רֹאָה פְּשִׁיחְקוּנָה מוֹכְרוֹ וְלְגַבֵּי
הַלּוֹקֵחַ הוּא נִתְבַּטֵּל וְיֵשׁ לְעֵינָן אוֹלֵי חָשׁוּב זָה אִיסוּר קְבוּעַ דְּאִינוּ מִתְבַּטֵּל פְּלֵל וְכָאן
הַיִּשְׂרָאֵל הַמוֹכֵר יוֹדַע הוּא שְׁאֲצֵל קוּנָה זָה יֵשׁ אִיסוּר.

י"ל דחשוב איסור קבוע. ועיין בנזיר (די"ב ע"א) ובאה"ע סי' ל"ה ובמ"ש אאזמו"ר נ"ע ד"ה מ"ש בפ"י ב"ד סי' ק"ט ובתשו"צ סי' ל"ב ועיין בפ"י ב"ד סי' ק"י ס"ג ססקי"ד אם ידוע שיש טריפות בתנות אחת כו' וס"ק י"ז היכא דידוע כו'.

אף באמת א"צ לכל זה דגם להרשב"א זהו רק דוגמת המשנה שעכ"פ גם בקנפה א' נתבטל האיסור ברוב רק דתרומה אינה עולה אלא בא' ומאה ע"ז מצטרף מה שזכרנו בספק לבטל אבל בנד"ז שהאיסור עומד אצל א"י זה בפ"ע ממש ולא נתבטל מדאורייתא י"ל לכ"ע אין מצטרף.

וראני שהרי בלא"ה הרא"ה בבד"ה דקי"ד ע"א ס"ל שלא הוזהר דין זה דצירוף אלא כשיש ס' והצירוף מהני לשיהי' עולה במאה וא' והרשב"א במ"ה השיג עליו מהירושלמי דשני חמשים מצטרפים למאה אע"פ שאין ששים בכ"א.

והפר"ח ססי' קי"א ס"ק י"ט יושב דברי הרא"ה ועיין ש"ך ססי' קי"א סק"כ נוטה ג"כ לדעת הרא"ה. ועכ"פ אף להרשב"א היינו דוקא היכא דכלא הצירוף האיסור נתבטל ברוב מדאורייתא.

וכמ"ש הפר"ח שם וז"ל והרשב"א לא פליג אלא אמין במינו ואיכא רובא בכל קדרה וקדרה דמדאורייתא ברובא בטל כו'. ועיין כה"ג בהרמב"ם פי"ד מהל' תרומות דין ז והוא שיש בכל עיגול מהן יתר על שני ליטרין כדי שיבטל התבואה ברוב עכ"ל.

ור"ל דאזי מצטרפין העיגולין למאה כו' והוא מהירושלמי פ"ד דתרומות אמתני' דליטרא קציעות דרסה ואינו יודע היכן דרסה ד"ה תעלה אמר ר' אבין וצריף שיהיה בכל אחת שני ליטרין וכל שהוא כדי שתבטל ברוב עכ"ל משא"כ בנד"ז שהאיסור עומד בפ"ע אצל הא"י לא נתבטל כלל: קיצור וכן בבכ"ש פ' ג"ה דצ"ה משמע לא כהמק"ח והטעם פי ב"ד סי' קי"א ס"ז קי"ל בשני ב"א אין מצטרפין לבטל כמ"ש הר"ש פ"ד דתרומות מ"ב ואפילו להרשב"א דוקא כשהאיסור מעורב פכר ברוב ובטל מדאורייתא אז מהני צירוף אבל היכא שלא נתבטל אפי' של אדם א' אין מצטרף והרא"ה מחמיר יותר.

וכ"ש ה"כא דהאיסור עומד בפ"ע לא שיהי' כלל לומר שנתבטל מפני שאין ידוע היכן הוא. ועי"ל דחשוב איסור קבוע.

ועוד ראי' נגד המק"ח ממ"ש בחולין פ"ק בתרא (דק"מ ע"א) לא אמרה תורה שלח לתקלה ואי איתא דחשוב נתבטל ברוב אין כאן תקלה כ"כ. וכ"ש לד' הרא"ש פג"ה סי' ל"ז שכ' שפשתבטל ברוב נהפך האיסור להיות כולו מותר.

וא"כ מאי תקלה איכא. ואי משום דבע"ח לא בטלי זהו רק מדרבנן וא"כ מהו לא אמרה תורה דמשמע מדאורייתא אלא משמע דלא חשוב בישול.

וצ"ע במס' קנים וסוף מס' מעילה אם בע"ח בטלים מדאורייתא: ומ"ש התוס' בחולין פג"ה (דצ"ה ע"א) סד"ה ובנמצא. וז"ל פי שהוא דאמר בגד שאבד בו פלאים לא ימכרנה לא"י דילמא אתי לזבוני לישראל אע"ג דמן הדין לא הנה לן למיחש דאזלי' בתר רובא עכ"ל אין הפי' שע"י המכירה נתבטל הבגד ברוב אלא הפי' שזה שנחוש דילמא אתי לזבוני לישראל הוא חשש רחוק פמיעוטא לגבי רובא.

שָׁמָא לֹא יִמְכֹּר כָּל אוֹ יִמְכְּרוּ לֹא י"ו וְכ"מ הִפִּי בְּכ"ש שָׁם: סִימָן סָא יִשְׂרָאֵל א' קָנָה חֲטִים מִשָּׂר א' לְמִצּוֹת וְאֵח"כ קָנָה מִמֶּנּוּ עוֹד יִשְׂרָאֵל מִצְבוֹר א' שְׁקָנָה הָרֵאשׁוֹן וְאָמַר לוֹ הַשָּׂר שָׁהֵם לְתוֹתִי וְעַד לֹא נִוְדַע אָפָה מִזֶּה הָרֵאשׁוֹן מִצּוֹת וְאֵח"כ אָפוּ בְּכָלִים שְׁלוֹ שִׁשָּׁה אֲנָשִׁים אַחֲרִים וְהַכָּלִים הִיָּינוּ מִרְדוּת וְקִאצְעֵלְקֵעֵשׁ וּבְכָלִים אַחֲרִים שֶׁל שִׁשָּׁה אֲנָשִׁים הִנְּל"ל אָפוּ עוֹד אֲנָשִׁים אַחֲרִים מֵהוּ דִין שֶׁל כָּל א' מִהַמִּצּוֹת הַלְלוּ: הִנֵּה מַעֲיָקֵר הַדִּין הִי אֶפְשָׁר לְהַתִּיר הַחֲטִים שְׁקָנָה הָאִישׁ הָרֵאשׁוֹן פִּינּוֹן שְׁבִשְׁעַת הַקְּנִיָּה לֹא אָמַר לוֹ שָׁהֵם לְתוֹתִי וְאֵח"כ אֵין הַמוֹכֵר נֶאֱמָן בְּזֶה אִפִּי הִי אֹמֵר כִּן לְאוֹתוֹ הָאִישׁ עֲצָמוֹ עַל חֲטִים שְׁלוֹ כַּמ"ש הַרְשָׁב"א בְּתוֹשׁוֹ ח"א ס' קי"ח וְהוּבָא בְּטוֹש"ע יו"ד ס' ט"ז ס' י"א שְׁאָפִי בְּמַסְל"ת אֵינוֹ נֶאֱמָן לְאַסְנוֹר בְּמָה שְׁאָמַר לְאַחַר שְׁמִכְר וְיִצְא מִקְחוֹ מִת"י וְהַטַּעַם פִּינּוֹן שְׁאֵין לוֹ מִיָּגוֹ ע"ש בְּש"ף וַא"כ מָה שְׁאָמַר לְהָאִישׁ הַשְּׂנִי שָׁהֵם לְתוֹתִי אַע"פ שְׁלִגְבֵי הַב' הוּא נֶאֱמָן פִּינּוֹן שְׁאָמַר כִּן בְּשַׁעַת מְכִירָה (אִם לֹא שָׁיֵשׁ לְתוֹלוֹת שְׁלֵהֲשִׁבִיחַ מִקְחוֹ הוּא מְכֻוֹן שְׁאֵז יֵשׁ בְּזֶה מַחְלֻקָּת אִם הוּא נֶאֱמָן אוֹ לֹא כְּמַבְנֵאֵר בְּש"ף סק"כ וְהַת"ש שָׁם הַחֲמִיר בְּזֶה) מ"מ לְגַבֵּי הָרֵאשׁוֹן אֵינוֹ נֶאֱמָן שְׁמִקְחוֹ שֶׁל הָרֵאשׁוֹן כְּבָר יִצְא מִת"י בְּשַׁעַת שְׁאָמַר לְהַב'.

וְלְכַאוֹרָה יֵשׁ לְתַמּוּהַ לְמָה הַנּוֹצֵר הַרְשָׁב"א לִיתָן טַעַם מְשׁוּם שֶׁהָא"י אֵינוֹ נֶאֱמָן הָרִי גַם יִשְׂרָאֵל לֹא הִי נֶאֱמָן בְּכַה"ג פִּינּוֹן שְׁלֹא אָמַר לוֹ בְּפַעַם הָרֵאשׁוֹן הִיכָא שְׁהַקּוֹנָה אֹמֵר אֵינִי יוֹדַע כְּמַבְנֵאֵר בְּש"ע י"ד ס' קכ"ז ס' י"א.

וּי"ל דְּהַרְשָׁב"א אֲזַיִל לְשִׁטְתֵּי דְהִיָּינוּ דְנוֹקָא בְּפוּעֵל דְעַלְיָ רַמְיָא אָבֵל בַּע"א דְעַלְמָא אִפִּי בְּפַעַם שְׂנִי נֶאֱמָן וְהַמוֹכֵר נְדָאִי לֹא שִׁיָּדָה לֹמַר עַלִּי רַמִּי וַא"כ הִיָּה נֶאֱמָן לוֹלִי מִטַּעַם שְׁאֵינוֹ נֶאֱמָן בְּאִיסוּרִין.

אֲמָנָם זֶה הָאֲדוֹן פִּינּוֹן שְׁפַתְבָּתָם שְׁהוּא נֶאֱמָן אֲצִלְיָכֶם וְדָאִי דְאִיסוּרִים אֲפִילוּ הַחֲטִים שֶׁל הָרֵאשׁוֹן כְּמַבְנֵאֵר בְּש"ע י"ד ס' ט"ז ס' י"א הַרְשָׁב"א. שׁוּב מְצַאֲתִי כ"ז בַּמ"א ס' תס"ז ס"ד.

וּמִדְבָרֵי הַרְאָב"ד רפ"ד מֵהַל' ק"פ יֵשׁ לְהוֹכִיחַ דְּבַמְהִיָּמָן אֵיכָא אִיסוּר דְאוֹרֵיִתָא מְדָלָא הַשִּׁיג עַל הַרְמַב"ם בַּמ"ש אִם הִי נֶאֱמָן סוּמְכִי עַלִּי וְלֹא כ' אֵין כָּאֵן (כו') כַּמ"ש אֵח"כ וּמִהַרְמַב"ם עֲצָמוֹ אֵין רַאִי שְׁהָרִי גַם בְּאֵינוֹ נֶאֱמָן כ' וְהַרְוֵצָה לְהַחֲמִיר ע"ע ה"ז מְשׁוּבַח אֲמָנָם בַּמַּהֲרִי"ק שׁוֹרֵשׁ פ"ב פ' דָּלָא מְקַרִּי מְהִיָּמָן אֲצִלוֹ אַא"כ אָדָם שְׁהוּא מְצוּי אֲצִלוֹ תְדִיר וְגַם בִּי טוּבָא כְּהִיא דְרַבָּא דְהִיָּמְנִי לְבַת רַב חֲסִדָא שְׁהִיָּתָה אֲשֶׁתוֹ וְהָיָה קִים לִי בְּגִנְהַ טוּבָא.

אָבֵל אָדָם אַחַר דָּלָא קִים לִי בְּגִנְיָ לֹא וַאֲע"ג שְׁהוּא מְוַחֲזָק לְאָדָם כְּשֶׁר וְהַגּוֹן. וְרַאִי מַפ' הַכּוֹתֵב מְדָלָא הִיָּמְנִי רַבָּא לְרַב פְּפָא לְאוֹרוּעֵי הַהוּא שְׁטָרָא וַאֲע"ג דְּהִיָּמְנִי לְבַת ר"ח וְעַל הַבְּרוּר שְׁר"פ הִי כְּשֶׁר וְהַגּוֹן מְאֹד בְּעֵינֵי רַבָּא וְגַם הִי תְדִיר אֲצִלוֹ הַרְבֵּה וַאֲפ"ה לֹא הִיָּמְנִי וְאָמַר מַר לֹא קִים לִי בְּגִנְיָ עַכ"ל.

וְהִיָּינוּ מְשׁוּם דָּלָא גַם בִּי טוּבָא וַא"כ בְּאֲדוֹן זֶה שְׁאֵעַפ"י שְׁהוּא מְוַחֲזָק אֲצִלְיָכֶם לְאִישׁ הַגּוֹן נְדָאִי שְׁאֵינָם מְצוּיִם אֲצִלוֹ תְדִיר כ"כ עַד שְׁיִתְחַשֵּׁב לְמְהִיָּמָן לְעַנְיָן זֶה. וְקָרוּב בְּעֵינֵי שְׁבֻנְדָאִי אֵין בְּרוּר אֲצִלְיָכֶם גַּם זֹאת שְׁאֵינוֹ מְשַׁקֵּר בְּכָל דְּבָר שְׁגַם הַרְשָׁב"א הוּבָא בַּמַּהֲרִי"ק שָׁם

כ' דבֿעֿנֿן אַחר לא נק' מְהִימֵן אֶצְלוֹ וְהֵאִיף אֶפְשֵׁר שְׁתַּדְּעוּ בּוֹ זֹאת מֵאֶחָר שְׁאִינְכֶם מְצוּיִים אֶצְלוֹ תְּדִיר.

ולפי"ז הי' אֶפְשֵׁר לְהִקְלֵ גַם בְּחַטִּים עֲצָמָן שְׁקֵנָה הַשְּׁנִי וּמ"מ לא מְלֹאנִי לְבִי לְהִקְלֵ בְּזֶה כִּי בְּנִדּוֹן דְּמַהֲרִי"ק י"ל שְׁבִכְדֵי שְׁלֵא לְהוֹצִיא אִשָּׁה מִבְּעֵלָה הַקִּיל וְגַם הִנֵּה בְּתִשׁוּ' מְהִרִיב"ל ח"ב סי' ו' נִסְתַּפֵּק בְּפִי מְהִימֵן אֶצְלוֹ דְּאוּלֵי גַם אִם מְהִימֵן לִי בְּדָבָר זֶה בְּלִבְד נק' מְהִימֵן אֶצְלוֹ וְאִסּוּר וְשִׁמְעֵתִי ב' רַבִּינוּ הַגְּדוֹל נ"ע שְׁאָמַר שְׁלִשׁוֹן הַרְשָׁב"א מוֹרָה כְּמַהֲרִי"ק אִיף מְהִרֵּמְב"ם אָמַר דַּס"ל שְׁאִם מְהִימֵן לִי בְּדָבָר זֶה לְבַד הֵגַם שֶׁהוּא מְחַמֵּת צִירוּף שְׁאָרֵי אֲנוּמְדוֹת מְגוּף הָעֵנִין סְגִי לְאִוְסְרָה כִּינּוּן שְׁדַעְתּוֹ סוּמְכַת שְׁכּוֹן הָעֵנִין וּנ"ל שְׁיִצָּא זֶה לְרַבִּינוּ מ"מ ש' הַרְמַב"ם דַּעְתּוֹ סוּמְכַת בְּדָבָר הַזֶּה כו'.

מִשְׁמַע אַע"פ שֶׁהוּא בְּדָבָר זֶה לְבַד דָּלָא כְּמַהֲרִי"ק שֶׁהוֹצִיא ד' הַרְמַב"ם מְפֹשְׁטָן. וְהִנֵּה אַע"פ שֶׁהַב"ש פָּסַק כְּמַהֲרִי"ק וּכ"ד עה"ג בְּתִשׁוּ' סי' צ"ג מ"מ שְׁמַעֵתִי שְׁרַבִּינוּ ו"ל לא רָצָה לְהִכְרִיעַ בִּינֵיהֶם.

וְאִם אֲמַנָּם אֵין לְמִינֵי הַלְכָה מְפִי שְׁמוּעָה וּבִפְרֵט כִּי בנ"ד אֵין צִירוּף אֲנוּמְדוֹת אַחֲרוֹת כָּלֵל רַק לְחֹשׁ לְסַפִּיקוֹ שֶׁל מְהִרִיב"ל. מ"מ בנ"ד עכ"פ יֵשׁ לְהַחְמִיר כִּי יֵשׁ לְחַלֵּק בֵּין שְׁאָר אִיִּסּוּרִים דַּע"א נֶאֱמַר בְּהוּ מְדִינָא לְעִרְוָה דְּבַעֲיָנָן ב' עֵדִים (וּבְהִכִי א"ש דַּלְק"מ ת' רַשְׁב"א סי' קי"ח אֵי מְהִימֵן אִסּוּר עַמ"ש בְּתִשׁוּ' סי' ארמ"ט דבא"י לא שְׁיִיף מְהִימֵן וצ"ע).

וְעוֹד מִשׁוּם חֲמִץ בְּכֹסֶח וְגַם מְכֹנֶעַר הַדָּבָר כִּינּוּן שְׁחַטִּים שֶׁל הַשְּׁנִי אִסּוּרִים אִיף יֵהִי זֶה אוֹכֵל מֵהֶם אִם יְדוּעַ שֶׁהוּא מְצַבּוֹר א' וְלִכְּוֹן יֵשׁ לְאֶסְרוֹר כָּל הַמְּצוֹת שְׁאֵפָה הִרְאִישׁוֹן. אֲבָל לְעֵנִין הַמְּצוֹת שְׁאֵפּוֹ אַח"כ בְּכֹלִים שֶׁל הִרְאִישׁוֹן שְׁאֵפָה בָּהֶם מְצוֹת מְחַטִּים הַנֶּ"ל וְהֵן הַמְּרָדוֹת וְקִאֲצַעֲלִקְעֵשׁ נ"ל שְׁיֵשׁ לְהַתִּירָן כִּי מִצַּד הַקִּאֲצַעֲלִקְעֵשׁ וְדֹאֵי שְׁאֵין לְאֶסְרוֹר רַק מְצָה א' אוֹ שְׁנַיִם שְׁהַעֲרִיף בְּכָל קִאֲצַעֲלִקְעֵשׁ מִשׁוּם שְׁאוּלֵי הִי בָּהֶם קִצַּת עֵיטָה בְּעֵין מְמַצּוֹת הִרְאִישׁוֹנִים.

אֲבָל הָאֲחֵרִים אֵין לְאֶסְרוֹר כִּי כָּבֵד נִתְקַנַּח בְּהַמְּצָה הִרְאִישׁוֹנָה כְּמִבְּנָאָר בְּמַג"א סי' תנ"א לְעֵנִין מְרָדָה וְכִינּוּן שְׁאֵין אִסּוּר רַק א' יֵשׁ לִיטּוֹל כְּמִנְיָן הַקִּאֲצַעֲלִקְעֵשׁ וְלִאֲנוּכְלָם בְּחֲמִץ וְשׁוֹב מוֹתֵרִים הָאֲחֵרִים ע"ד מ"ש בְּמַג"א סי' תס"ז סק"ד וּכְמ"ש בִּי"ד סי' קי"ז.

וּכ"ש אִם הַקִּאֲצַעֲלִקְעֵשׁ הָיוּ נְקִיִּים שְׁאֵין לְאֶסְרוֹר שׁוּם מְצוֹת דְּצוּנָן בְּצוּנָן אֵינוּ מְפֹלִיט. וּמִצַּד הַמְּרָדָה אַע"פ שֶׁהַמַּג"א בְּסִי' תנ"א ס"ק ל"ז מְחַמֵּר בְּזֶה לְאֶסְרוֹר כָּל הַמְּצוֹת.

וּמִשְׁמַע אַפִּי אָפּוֹ קוּה"פ (דַּאֲל"כ לֹא הָוָה שְׁיִיף בִּיטוּל דְּהָא בְּפִסְחָא אִסּוּר בְּמִשְׁהוּ לְסַבְּרָא רַאשׁוֹנָה דְּסִי' תמ"ז ס"ט וְהִכִי קי"ל) וְכֵן מְבִנְאָר בַּש"ע שֶׁל רַבִּינוּ ו"ל. מ"מ נ"ל דָּלָא הַחְמִירוֹ אֶלָּא בְּאֵפָה בְּמְרָדָה תְּחִלָּה חֲמִץ גְּמוּר אֲבָל לֹא בְּס' חֲמִץ.

וְהַטַּעַם דְּהָא י"א דְּחֲמִץ מְקַרִי הַתִּירָא בְּלַע כְּמ"ש הַמַּג"א סי' תמ"ז ס"ק כ"ה. אֶלָּא דְּבַס"ק כ"ד כ' שְׁהַרְשָׁב"א וְהַר"ן חוֹלְקִים ע"ז וּמְחַמֵּרִים כְּנוֹתִיָּהוּ בנ"ט בנ"ט לְכַתְּחִלָּה.

אֲבָל בְּדִיעֵבַד כ' הַח"י שָׁם ס"ק ל"ב דְּסַמְכִינָן לְעֵנִין תְּעַרְוּבוֹת אַפִּי פְּחוֹת מַס'. (וּכ"פ רַבִּינוּ ו"ל שָׁם) ע"ד הָאוּמְרִים דְּמְקַרִי הַתִּירָא בְּלַע וּמוֹתֵר נ"ט בַּר נ"ט וְהִכָּא שְׁיֵשׁ ג' נ"ט מְתִירִים אַפִּי לְכַתְּחִלָּה כְּמ"ש הַח"י סי' תנ"ב ס"ק ב' וּכ"כ רַבִּינוּ ו"ל שָׁם.

וא"כ בנ"ד יש פאן נ"ט בנ"ט דהתיקרא שמהמרה בלע מהמצות של האיש הראשון והוי
חד נ"ט וכשרדו בהם מצות אחרות יש פאן נ"ט בנ"ט דהתיקרא וכינון שאין פאן רק ס'
חמץ סמכי ע"ז להתיר ועדיף מג' נ"ט.

(וזהו טעמו של תשו' דרכי נועם הובא בח"י סי' תנ"א ס"ק נ"ד ונסתלקה מעליו תמיהת
הפמ"ג בבבאורו למג"א סי' תנ"א ס"ק ל"ז. ועוי"ל טעם הד"נ משום דמסתמא הוי נט"ל
ע"ש ונסתפקו שמה נשתמש בה חמץ ומסתמא הי' זמן רב עד שיפול ס'.

וגם בנ"ד אם נשתמשו במרדות לאחר מעל"ע או אפי' לאחר לילה הוא צד גדול להקל)
ומותרים המצות שאפו בהמרדה רק יש לאסור מצה הראשונה שאפו בהמרדה ויש
להסיר א' פמנן המרדות ולאוכלן קוה"פ ע"ד הנ"ל בקאצקעלעש.

ועב"י מ"ש ב' הפלפו על המרדה שאפשר לומר שאם ימקנה הרבה ויסמנה תוך התנור
יפה הרבה שרי בזה דכבולעו כף פולטו עכ"ל. וגם זה הוא צד גדול להקל שאע"פ שאין
לסמוך ע"ז לכתחלה מ"מ היכא שיש עוד צדדים יש לצרפו פגון בנ"ד שיש פאן סברא
להתיר אפי' החטים של הראשון משום דלא נק' מהימן לפי דעת מהרי"ק פנ"ל ועדיף
עכ"פ מספק חמץ וגם הוי נ"ט בנ"ט.

לכן יש להתיר המצות שאפו בהם: סימן סב שאלה בתולה בת י"ב שנה ניום א' או יותר
קצת ונבדקה ולא הביאה שתי שערות. והיא קטנה בקומה וכחושיה ונחלושת המזג אם יש
להקל בה לענין תענית יוהכ"פ להאכילה פחות מפשיעור עכ"פ: הנה בתה"ד סי' קנ"ה
החמיר כה"ג בקטן כמו שהובא בב"י ססי' תרט"ז והיינו משום דה"ל ספיקא דאורייתא
דחיישי' שמה נשרו כדאי' באה"ע סי' קנ"ה סעי' כ' אפס יש לומר דלא חיישי' זה אלא
לענין מיאון דאיסור אשת איש חמיר טובא וה"נ ביוהכ"פ היכא דאיכא איסור פרת
ובכה"ג איירי בתה"ד כדכ' להדיא וה"נ באיסור פרת כו' משא"כ לענין להאכילו פחות
מפשיעור שאין בזה פרת ולא מלקות רק איסורא בעלמא.

אפשר דלא חיישי' שמה נשרו. ובהכי א"ש ל' הרמב"ם דכ' מתענין ומשלימי' מד"ס.

דר"ל דמד"ס חייבי' להתענות לגמרי ואסורים לאכול אפילו פחות מפשיעור. אף הנה
ממ"ש הטור ססי' תקל"ו מבואר דלמאן דס"ל דמלאכת חה"מ דאורייתא אולי' בספיקו
להחמיר ואע"ג דהתם נמי אין בו לאו רק איסורא בעלמא כמ"ש בב"י סי' תק"ל דדמי
לענינוי יוהכ"פ חוץ מאכילה ושת' ועבב"י סי' תרי"א.

נדברי הטור לקוחים מהרא"ש עב"י שם. וא"כ כ"ש באיסור חצי שיעור דיש להחמיר
בספיקו שהרי ח"ש גלמד מפסוק פל חלב וא"כ מפנרש בתורה.

וא"כ יש לחוש לספיקא דשמה נשרו ועי' בשאלות ס"פ בחקותי שגראה שם שהוא
ספק שקול. ומ"מ אין זו ראי' מכרעת כ"כ דשאני התם גבי חה"מ שהוא רק הפסד מועט
ואפי' בדרבנן אפשר שיש להחמיר בספיקו עי' ב"ח שם ומש"ה בדאורייתא פשיטא
דמחמירי' משא"כ לענין תענית שהוא דבר גדול מאד ואפשר שיהי' מזה חשש סכנה
ח"ו.

והגם דמיירי שאין ידוע לנו שיש חשש ספנה דא"כ אין פאן מקום לשאלה. אכל מ"מ סתמא דמלתא בקטן או קטנה פחוש'י וחלושי המזג ביותר יש לחוש לקלוקל בריאותם מחמת התענית ולכן אעפ"י שאין פאן רופא האומר שצריך לאכול ואין אתנו יודע עד מה אם יש בזה חשש ספנה או לא אפשר שיש להקל בספק שמא נשרו לעגנו אכילת פחות מפשיעור וכ"ש לד' הרמב"ם דס"ל דספיקא דאורייתא אינו אסור רק מדרבנן לבד שנמצא אין חשש זה רק מד"ס לבד לעגנו פחות מפשיעור עכ"פ (עפמ"ג סי' תרט"ז שדבריו מתנגדי' למ"ש הוא עצמו בפתיחה לה' טריפות בעגנו ס' באיסור פרת ומיתה בידי שמים).

ובדרבנן נ' שיש להקל בכה"ג. עי' או"ה פלל ס' סי' ד' והנה הר"ן כ' בפ' יוהכ"פ דמה"ט הקילו בשאר עינויי' אע"ג דאסורי' מדאורי' להרמב"ם (ועמ"מ שכ' שלהרמב"ם הם מד"ס ובס' מרפבת המשנה כ' שאין פן דעת הר"ן בהרמב"ם והביא ראי' להר"ן ממ"ש הרמב"ם בס' המצות) פינון דלא פתיבי בקרא בהדיא אלא דמרבויה דשפתון אתו הקילו בהם טפי כו' ע"ש.

וא"כ ה"נ לעגנו ח"ש אע"ג דאתי מריבויה דכל חלב פינון דמ"מ לא פתיב בתורה בהדיא וגם לא כ' אלא גבי חלב וילפי' שאר איסורי' מינייהו יש להקל בו יותר. וא"כ אפשר דבספיקו יש להקל לצורך גדול אע"פ שלא הי' מקילי' פן לעגנו אכילת פשיעור: וכזה ראייתי להחינוך פ' אמור סי' שי"ג שכתב וז"ל פחות מפאן אין בו איסור פרת ודינו תצי שיעור ולפיכך מי שהוא חולה אע"פ שאין בו ספנה גמורה אם יהי' חלוש הרבה ראוי להאכילו פחות מפשיעור כו' ע"ש.

הנה הקיל אפי' בחולה שאין בו ספנה גמורה לעגנו פחות מפשיעור. וא"כ כ"ש שיש להקל בפחות מפשיעור לעגנו ספק דשמא נשרו באופן שהקטן או הקטנה הם חלושי מזג ביותר.

דלו יהא שאין ספנה גמורה בתעניתו מ"מ הרי הם חלושי' הרבה ואפשר דלמיחוש מיבעי' לחשש ספנה. אף באמת ד' החינוך צ"ע לכאורה.

דלא משמע פן ממ"ש הפוסקים גבי פשמאכילי' את החולה ביוהכ"פ כו' דמשמע מהם דבדליכא ספנה אסור להאכיל פחות מפשיעור וכ"מ בתוס' דכריתות (די"ג) ד"ה מפני הספנה (מיהו מהגמ' שם דקתני מפני הספנה אין הכרח גמור לומר דבדליכא ספנה אסור שיהי' גבי אוכלי' טמאי' קתני נמי הכי שם ואעפ"כ כ' התוס' דאף בדליכא ספנה שרי ע"ש ובר"ש פ"ב דטהרות מ"ג.

ויש לדחות). וצ"ל דהחינוך נמי אין פנונתו להתיר בדליכא חשש ספנה פלל.

אלא שאין בו ספנה גמורה. ר"ל שעכשיו אין בו ספנה.

וגם אין פאן רופא שאומר שאם יתענה יסתפן. דאילו הי' רופא שאומר פן היו מאכילים אותו על פיו בכה"ג פמה שיאמר כמ"ש בב"ח רס"י תרי"ח ומנסכם מפל האחרונים.

וגם מיירי שהחולה עצמו ג"כ אינו אומר שהוא צריך לאכול. אלא דאנחנו מסתפקים בזה.

ולפי שספק שלנו באמת אינו פלום כמ"ש הפוסקים גבי חולה אומר א"י דא"י של חולה לאו פלום הוא. וה"נ ספיקא דידן.

וא"כ פיון שעכשיו אנו רואי שאין בו ספנה. משום ספק שלנו שמה ע"י התענית יסתכן קשה להתיר להאכילו פשיעור אם לא ע"י ספיקו של רופא.

ולכן לענין פחות מפשיעור הקיל החינוך לסמוך אפי' אספיקא דידן וכ"נ דעת הגמ"י שבב"י סי' תרי"ח שכ' יען שאין אנו בקיאים באומד הדעת לכך טוב להאכילו פחות מפשיעור כו' ומיירי בכה"ג דוק שם בהגמ"י ותשפח דהכי הוא פדקאמינא לפ"ד החינוך.

אך באו"ה פלל ס' סי' א' משמע קצת דאפי' כה"ג נמי סמכי' אאומד דידן שהרי כ' אכל אם נראה לרוב בנ"א שאצלו שצריך אפי' רק פדי שלא יכבד חליו ונדאי פותחין ושואלין ונותני' לו אפילו אומר א"צ עכ"ל.

ומדכ' אפילו רק פדי שלא יכבד חליו משמע שאין בו ספנה עתה כמבואר תחלת הסימן. וא"כ מבואר דאפילו בכה"ג סמכי' אבני אדם שאינם רופאי'.

ומדסתם ולא פי' דהיינו דייקא לענין פחות מפשיעור לבד. אלמא דס"ל דאין זה בדוקא אלא פדרך שמאכילין שאר חולה מסוכן אלא שגם שם מאכילי' פחות מפשיעור אם מספיק לו ונאם אינו מספיק מאכילין פשיעור: והנה הרמ"א בהג"ה סי' תרי"ח ס"ו הביא ד' או"ה בזה"ל מיהו אם נחלש הרבה עד שנגראה לרוב בנ"א שאצלו שהוא מסוכן אם לא יאכל מאכילי' אותו עכ"ל.

מדכ' שהוא מסוכן משמע דמיירי בשבנ"א אומרים שמסוכן דייקא או שישתכן ממש עכ"פ אם לא יאכל. ולפמ"ש ב' או"ה מבואר דאפי' אינן רק אומרי' שיכבד עליו חליו נמי מאכילי' אותו ואע"פ שאין בו ספנה עכשיו פלל.

וגם הם אינן אומרי' שישתכן בנדאי אלא שאפשר שיכבד עליו חליו הגם שאפשר שלא יסתכן. מאכילים אותו.

ועב"ח רס"י תרי"ח. ועכ"פ לד' או"ה ה"ל לא ידענא מקום לחילוק של החינוך בין פשיעור לפחות מפשיעור.

ומ"מ יש לומר שאו"ה לא הקיל אלא שבשנגראה לרוב בנ"א שיכבד חליו קרוב לנדאי אם לא יאכל. משא"כ בשמסתפקי'.

בזה אפשר דאין ספיקם חשוב כ"כ עמ"א סי' שכ"ח סק"ז. עם היות שיש לחלק בין מפה דשם לחולשא.

מ"מ אפשר לומר שאין לסמוך ע"ז רק להאכילו פחות מפשיעור פדעת החינוך: ומעתה יש לומר דמ"ש בתה"ד וש"ע שאין להאכיל קטן בן י"ג שנה אע"פ שהוא פחות ביותר וקטן עכצ"ל דהיינו דוקא בשנגרא' לבנ"א שבנדאי לא יבוא לידי חולשא מחמת זה.

אבל אם נראה להם שאפשר יגרום זה חולשא לו באברים הפנימי' או מחלה ממש ח"ו. אע"פ שאומרים ג"כ שאפשר שלא יחלוש.

מ"מ יש להאכילו פחות מכשיעור דמאי שְנָא מחולה שאין בו ספנה שמאכילי אותו כל שְנָרָא לבנ"א שאַפְשֵׁר שְיִכְבַּד עָלָיו חֻלּוֹי מִחֵמַת הַתַּעֲנִית. ואין להקשות דהא אַמְרִי בְיוֹמָא (דפ"ב) דַּאֲפִי תִינּוֹק חוֹלָה מְחַנְכִי אוֹתוֹ וּמְשַׁלִּים מִד"ס וְאָף לְמ"ד דְהַשְׁלֵמָה מְדַרְבְּנָן לִיפָא מ"מ כְּשֶׁהֲגִיעַ לְכָלֵל שְנוֹתָיו וְדַאי דְמִתְעַנֶּה הָא לִיתָא דַע"כ צָרִיךְ לְחַלֵּק בֵּין חוֹלָה לְחוֹלָה.

שְהַרִי גַם בְּחוֹלָה שְאִין בּוֹ סַפְנָה מְשַׁמַע דְאִין מְאָכִילִי אוֹתוֹ. ועכצ"ל דְלֵא מְיָקְרִי אִין בּוֹ סַפְנָה אֲלֵא כְּשְׁאִין שׁוּם חֲשֵׁשׁ שְיִבְאָ ע"י הַתַּעֲנִית לִידֵי סַפְנָה וְה"נ לְעַנְיָן תִּינּוֹק שְׁאִם הוּא בְעַנְיָן שְׁלֵא יִסְתַּכּוּ ע"י הַתַּעֲנִית אִין מְאָכִילִין אוֹתוֹ.

וְאִם יֵשׁ חֲשֵׁשׁ מְאָכִילִי אוֹתוֹ וּכ"מ בְּלְבוּשׁ סִי תִרְט"ז ס"ב אֲלֵא מִיֵּהַת נ"ל מִמְשַׁמְעוֹת הַפּוֹסְקִים דְעַל אֲנֻמְדָן דַּעַת בְּנֵי אָדָם אִין לְסַמְנָה אֲלֵא לְפִי רְאוּתָם מֵהוּת הַתִּינּוֹק וְחֻלְשָׁתוֹ בִּיּוֹהֲכ"פ. וּבִתְשׁוּ הַרְשָׁבָא שְבַב"י וְד"מ סִי שְכ"ח גְּבִי יוֹלְדָת שְׁאִינָה מְרַגְשָׁת לְשַׁעֲתָה כּו' אַפְשֵׁר דַּה"ה גְּבִי תִינּוֹק וְתִינּוֹקָת חֲלוּשִׁי בְיוֹתֵר שְׁאִם בְנ"א אוֹמְרִי אֲפִי קוֹנְדָם יוֹהֲכ"פ אוֹ בִיּוֹהֲכ"פ אַע"פ שְׁלֵא נְחַלֵּשׁ הַרְבֵּה רַק שְׁאוּמְרִים שְׁלִמְזַג חֻלְשָׁתָם יִקְשָׁה לְהֵם הַתַּעֲנִית וְיִזְיֵק לְהֵם שְׁיֵשׁ לְהַאֲכִילֵם פְּחוֹת מְכַשְׁיַעוֹר.

ועכ"פ אִם בְּדָקוּ ג"כ וְלֵא נְמַצָּאוּ ב' שְׁעָרוֹת יֵשׁ לְהַקֵּל. וְזָכוּרְנִי שְׁכֵן עֲשֵׂה מַעֲשֵׂה כַּאֲזַמּוּר נ"ע שְׁהַאֲכִיל בִּיּוֹהֲכ"פ לְתִינּוֹק שְׁנַעֲשֵׂה בּוֹ י"ג שְׁנָה בְּצוּם גְּדֻלְיָ ע"י שְׁבָדְקוֹ וּמַצָּאוּ שְׁאִין לוֹ ב' שְׁעָרוֹת וְהַבְּדִיקָה הִי ע"י אִישׁ א'.

וְאוֹתוֹ הַתִּינּוֹק כְּפִי הַנְּרָאָה הִי רְחוּק מִחֲשֵׁשׁ סַפְנָה דַּאֲל"כ לֵא הַנְּצָרָה לְבַדִּיקַת הַשְׁעָרוֹת. אֲלֵא הַתִּינּוֹק הִי לוֹ מִתְחַלָּה כְּמוֹ ב' חֲדָשִׁי לְפָנֵי יוֹהֲכ"פ חוֹלֵי חוּם וְאַח"כ נִתְרַפָּא מִמְּנָה.

וְכִמוֹ ב' חֲדָשִׁים שֶׁהִי מְבַרִיא וְהוֹלֵךְ וְכִבְרָ אָכַל וְשָׁתָה כְּמַאֲכַל הַבְּרִיאִי הַגְּמוּרִים. ועכ"ז לְפִי שֶׁהִי קָטָן וְכַחוּשׁ הַאֲכִילוֹ פְּחוֹת מְכַשְׁיַעוֹר וְלְכַאוּרָה הִינּוּ עוֹבְדֵי דַתְה"ד שְׁהַחְמִירוּ בְּזָה הַתְה"ד וְש"ע.

וְאַפְשֵׁר שְׁדַעֲתוֹ הִי שְׁלֵא הַחְמִירוּ רַק בְּכַשְׁיַעוֹר כַּמֶּש"ל. וְיִוֹתֵר קָרוֹב לוֹמַר שְׁצִינְרָה ב' הַטְּעָמִים דְאַפְשֵׁר נִסְתַּפֵּק שְׁלַחֻלְשַׁת מְזוּגוֹ הִי אַז לְחוּשׁ קֶצֶת.

וְגַם צִינְרָה דְמָה שְׁלֵא נְמַצָּא ב' שְׁעָרוֹת. וּבְהַצְטָרְפוֹת ב' עַנְיָנִים הַקֵּיל לְהַאֲכִילוֹ פְּחוֹת מְכַשְׁיַעוֹר: אַךְ וְרַק בְּעַנְיָן בְּדִיקַת הַשְׁעָרוֹת.

לְכַאוּרָה הוּא דְבָר קָשָׁה שְׁהַרִי כ' בַּאֲה"ע סְסִי קנ"ה דְהַאֲדָנָא אִין לְסַמְנָה אַבְדִּיקָה זוֹ אֲפִי לְעַנְיָן קִידוּשִׁי דְרַבְבָּנָן מְשׁוּם דְקִי"ל גְּנוּמוֹת אַע"פ שְׁאִין שְׁעָרוֹת. וְאִין אֲנִי בְּקִיאִים בְּבַדִּיקַת הַגְּנוּמוֹת.

אַךְ רְאִיתִי בְתִשׁוּ ב"א חַאֲה"ע סִי קל"א שְׁהַקְשָׁה ד' הַש"ע אַהֲדָדִי דְבִי"ד סִי קפ"ט וְסִי קצ"צ מְשַׁמַע דְסַמְכִי אַבְדִּיקַת שְׁעָרוֹת. וע"ש מַה שְׁתִּירֵץ לְחַלֵּק בֵּין אִיסוּר קִידוּשִׁי לְדִינֵי כְּתוּבִים וְנוֹסְתוֹת.

אַךְ לְכַאוּרָה גַם לְפִי תִירוּצוֹ עכ"פ צְרִיכִי אֲנִי לְבַדּוֹק בְּגְנוּמוֹת. אֲלֵא דְהַקּוּלָא הוּא שְׁלֵא נְחַמִיר לוֹמַר שֶׁא"א בְּקִיאִי בְּבַדִּיקָה זוֹ.

מיהו בתשוב' הגאון מוהר"פ ו"ל שבב"א שם מבואר דלפמ"ש הרמב"ם פ"ב מהל' אישות דטעם דגומות הוי סי' היינו משום שהי' בהם שערות ונפרו וכן פרש"י פ"ג דביצה (דכ"ח ע"ב). וע"ש שכ' דגומא יש לה שיער (מיהו הוכחתו נסתרת לד' לח"מ) וא"א בקיאי' בשיעורו א"כ היכא דל"ח לספיקא דשמא נפרו לא חיישי' לבדיק' גומות ומצאתי ראייתי בפשלתות ס"פ בחקותי שכ' ג"כ פהרמב"ם וכ"כ בה"ג בדיני מיאון ונ' שהי' גירסתם פן בגמ'.

ולכן א"ש שלא הונפרה בדיקת הגומות אלא בדיקת השערות ואם לא נמצאו שערות מחוקי' לה לקטנה לענן איסוריו דרבנן ול"ח לבדוק בגומות פנין דל"ח פלל לספיקא דשמא נפרו.

מיהו ססי' קנ"ה סכ"ב כתב להחמיר אף בדרבנן והוא מסה"ת סי' קל"ג. וא"כ ה"ה נמי לענן אכילת יוהכ"פ לענן פחות מפשיעור אם יש לצרף לזה עוד מעוץ חולשת מזג התינוק פנ"ל ונלע"ד שא"צ רק לבדוק בבית הערוה אף שי"א דבעי' נמי בקשרי אצבעות יד ורגל.

מ"מ מידי ספיקא לא נפקא ופי' קשרי אצבעות יד ורגל צ"ע אם הוא פל גב האצבעות או רק מקום הקשרים דהיינו הפרקים והם י"ד פרקים בכל יד: ועי' בש"ע ססי' תרכ"ד משמע דלהתענות ב' ימים חשוב ספנה אף לבריא גמור דמה"ט לא תיקנו יוכ"פ ב' ימים.

א"כ לא נפלאת הדבר לומר דלקטנים חלושי המזג ביותר יהי' חשש ספנה אפי' ביום א' והפל לפי מאמר הבקיאים. מיהו בירושל' פ"ב דחלה משמע דהטעם שלא הצריכו ב"י היינו משום חזקה שאין ב"ד מתעצלין בו מלהודיעו.

מיהו טעם זה אינו מספיק לרחוקי' ביותר ולכן כ' הא"ז שהוא מפני הספנה פמו שהובא בד"מ: סימן סג יולדת שבועה בתשרי בזמן המנחה. כ' בתה"ד סי' קמ"ח שאין להאכילה ביוהכ"פ אם לא אמרה צריכה אני דלא בעינן הנה"ג ימים מע"ל אע"פ שהביא קצת סברות דבעינן מע"ל דחה אותם.

ולמעשה פסק דו"ז הה"ג מוהרי"ל צ"ל ביולדת פהנ"ל והיא רפה וענוגה להאכילה ביוהכ"פ פחות מפשיעור וטעמו הי' ג' סברות הא' מה שהחליט התה"ד לדחות לגמרי הדעה דבעינן מעל"ע לשעות אינו מוכרח.

וגם בהריטב"א בעירובין (דס"ח) הובאה סברא זו אלא שנתראה שלא סמך ע"ז הב' שי"ל התה"ד לא אסר בהחלט אלא שאין להאכילה פשיעור אבל על פחות מפשיעור אינו מוכרח מדבריו. הג' דרפה וענוגה שאני וכן עשו מעשה פדבריו: סימן סד נידון אתרוגים המורכבים הנה מהר"ם אלשיך סי' ק"י פסל אתרוג מורכב דאם הורכב של לימון באילן אתרוג לא מיבעיא דפסול דהא אין היחור שהוא מוציא אלא לימוניש פדברי הגנבים.

וכ"כ רש"י פ"ח דסוטה (דמ"ג ע"ב) ד"ה מרפיב. ונושא ממין אותו אילן שנוטל ממנו אלא אפילו איפכא שהורכב יחור של אתרוג בלימון שמוציא היחור ההוא דנגמת אתרוג הא קי"ל דילדה שסיבכה בזקינה בטלה.

בסוטה נשם ובנדורים פּרַק הנודר מן הַיָּרֵק (דנ"ז ע"ב) בפ' הַר"ן לְשֵׁם. וא"כ בנ"ד בְּטֵל ליה יחור שֶׁל אֶתְרוֹג לְגַבֵּי לִימּוֹן וּכְלִימּוֹן דְּמִי וְאִין יוֹצְאִין בּוֹ עכ"ד.

וצ"ע דא"כ אם הַנֶּרֶב יחור שֶׁל לִימּוֹן בְּאֶתְרוֹג נִימָא דְבִטֵּל הַלִּימּוֹן לְגַבֵּי הָאֶתְרוֹג וּכְאֶתְרוֹג דְּמִי וְזֶה סוּתֵר לַמ"ש לְעֵיל דְּהָא פְּשִׁיטָא דַּה"ל לִימּוֹן לְכֵן אַפ"ל דַּמ"ש שְׂיִלְדָה שְׂסִיבְכָה בְּזַמְנָה בְּטֵלָה זְהוּ פְּשִׁיטָהּ מִין אֶחָד אֲבָל אִם הֵם שְׁנֵי מִינִים פִּינּוּ דְאִינוּ מוֹצִיא רַק פְּמִין הַיִּלְדָה י"ל דְּלֹא בְּטֵיל (הג"ה לְכֵן לַפ"ז אִם הַנֶּרֶב יחור שֶׁל אֶתְרוֹג בְּלִימּוֹן אִין לְפִנְסֵלוּ דְּהָא כ' לְפִנְסֵלוּ מִשּׁוּם יִלְדָה שְׂסִיבְכָה בְּזַמְנָה בְּטֵלָה וְהָרִי מְוַכְרַח דְּבִשְׁנֵי מִינִים לֹא אֶמְרִינּוּ זֶה.

עכ"ה).

עוד פתב שְׂאֵפִילוּ לֹא הִיָּה הַיָּחור הַהוּא וּמִתְבַּטֵּל בְּלִימּוֹן אֲלֵא שְׂיִהִיו פְּשִׁי מִינִים מְעוֹרְבִים בְּשִׁנָּה אֶתְרוֹג וְלִימּוֹן לֹא יֵצֵא הָא לְמָה זֶה דוֹמָה לְמִי שְׂחֻצְיוֹ עֶבֶד וְחֻצְיוֹ בֶּן חוֹרִין שְׂתַקַּע שְׂאִינוּ מוֹצִיא אֶת בֶּן חוֹרִין דְּלֹא אֲתִי צַד עֲבָדוֹת שְׂבּוּ וּמוֹצִיא אֶת בֶּן חוֹרִין.

כדפרש"י ספ"ג דר"ה (דכ"ט ע"א) דְּלֹא אֲתִי צַד עֲבָדוֹת דְּמִשְׁמִיעַ וּמִפִּיק צַד חִירוֹת דְּשׁוּמַע ה"נ כש"כ הוּא דְּגוּף הָאֶתְרוֹג שְׂיִוְצְאִין בּוֹ מְעוֹרְבָא עִם לִימּוֹן דְּלֹא אֲתִי צַד לִימּוֹן שְׂבּוּ וּמוֹצִיא אֶת הַחֲזִיב בְּאֶתְרוֹג עכ"ל.

וּלְכַאוּרָה מִזֶּה תְּשׁוּבָה עַל מ"ש הַט"ז בְּסִי' תַּרְמ"ט ס"ק ג' וְז"ל וְאִי מִשּׁוּם שְׂנִתְעָרַב בּוֹ דְּבַר שְׂאִין בּוֹ מַעֲלַת הָאֶתְרוֹג אֲמַאי לֹא נִדְמִינָה לַהֵיָּא דְּפִרְק אֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ (דף ע"ט) דְּאֵפִילוּ לְרַבָּנּוּ שֶׁהוּא נֹאֲפִילוּ מִקְצַת שְׁהָ אֶמְרִינּוּ ה"נ אֶמְרִינּוּ פִּינּוּ שְׂיֵשׁ בּוֹ מִקְצַת פְּרִי עֵץ הַדֶּר כו' עכ"ד.

דְּלִדְבָרֵיו א"כ גַּבֵּי שׁוּפֵר נִמִּי נִימָא הָכִי פִּינּוּ שְׂיֵשׁ בּוֹ מִקְצַת תְּקִיעַת שׁוּפֵר שֶׁל בֶּן חוֹרִין אַע"ג שְׂיֵשׁ בּוֹ מִקְצַת תְּקִיעַת שׁוּפֵר שֶׁל עֶבֶד יֵצֵא כְּמוֹ שֶׁהוּא נֹאֲפִילוּ מִקְצַת שְׁהָ כו' דַּס"ל לַהֵט"ז דְּיוֹצְאִין בּוֹ לְמַצּוֹת אֶתְרוֹג וּכ"ש לַפ"מ ש"בש"ע ס' תַּקפ"ט ס"ה דְּאֵפִילוּ אֶת עֲצָמוֹ אִינוּ מוֹצִיא: קוֹצוֹר מִהַר"מ אֶלְשִׁיף ס' ק"י פֶּסֶל אֶתְרוֹג אֶפִּילוּ הַנֶּרֶב יחור שֶׁל אֶתְרוֹג בְּלִימּוֹן.

עוד פתב אֶפִּילוּ יִהִיו פְּשִׁי מִינִין מְעוֹרְבִין בְּשִׁנָּה ה"ל כְּחֻצְיוֹ עֶבֶד וְחֻצְיוֹ בֶּן חוֹרִין שְׂאִינוּ מוֹצִיא אֶת מִינּוֹ וְנֹאֲפִילוּ עֲצָמוֹ אִינוּ מוֹצִיא. וּמִפְּאֵן תְּשׁוּבָה לַמ"ש הַט"ז ס' תַּרְמ"ט ס"ק ג' דִּישׁ לְדַמּוּתוֹ לְדִין אֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ דְּחֲזִיב בְּשִׁנָּה וְנֹאֲפִילוּ מִקְצַת שְׁהָ.

דא"כ גַּבֵּי שׁוּפֵר נִמִּי נִימָא הָכִי וּמִדּוּעַ אֶפִּילוּ עֲצָמוֹ אִינוּ מוֹצִיא: ב וּבְתִשּׁוּ' הַב"ח ס' קל"ה כ' וְנֹאֲשֵׁר כְּתַב כ"ת רַא'י מִפְּרַש"י רפ"ח דְּסוּטָה דְּכְתַב פְּשִׁמְרִפִּיבִין אֲזִי עוֹשֶׂה פִּירוֹת מְמִין שְׂנוּטֵל מְמַנּוּ (עמש"ל בְּשֵׁם תִּשּׁוּ' מִהַר"מ אֶלְשִׁיף וַא"כ מִין אֶתְרוֹג הוּא כְּמִין הָעֶנְף שֶׁל הָאֶתְרוֹג הַנֶּרֶב כו' דְּהַמְרָאָה וְהַטַּעַם וְהָרִיחַ מְכַחֲשִׁים זֶה כו' וְהָא דְּפִרַש"י דְּנוֹשָׂא מְמִין כו' הִינּוּ מִקְצַתוֹ וְלֹא פְּלוּ כו' וְעוֹד דְּהָרִי אִיתָא שֵׁם עַל יִלְדָה שְׂהוֹרְכָה בְּזַמְנָה כו' אֲזַלָּא בְּתַר הַזְּמִינָה (וכמש"ל ס"א).

אֲמַנָּם סְסִי' קל"ו בְּתִשּׁוּבָתוֹ לַהֵסמ"ע כ' וַע"ד הָאֶתְרוֹג שְׂנֻטְלוּ הַיָּחור שֶׁל הָאֶתְרוֹג וְנֶרֶב בְּאִילָן שֶׁל רְמוֹן אוֹ שְׂאֵר מִינִין וְגָדְלוּ בּוֹ הָאֶתְרוֹגִים וְהוּא שְׂאֵנּוּ קוֹרִין גְּרָצִי וְהַכְּשָׁרְתִּיו כו'

והדבר פשוט ומפורסם שהפרי הינצא מן הכלאים הוא ממש מן היחור הנרכב לבדו כו' ואע"פ שנשתנו ריחו וטעמו קצת מה בכף כו' והגני מבטל דעתי נגד מכות פפי מה שהכריע שאין ראוי לכתחלה לברך פשיש אחר אבל פשישין אחר אין ראוי למחות באותן שמברכין עליהן עכ"ל ונראה דהתשו' דסי' קל"ה היא בתראה מזו שהרי פל סמיכתו בתשו' זו דסי' קל"ו הוא על דברי רש"י רפ"ח דסוטה הנ"ל ונהרי בתשו' דסי' קל"ה סתר ראיה זו מהא דילדה שסיבכה בזקינה כו' פנ"ל.

והמג"א סי' תרמ"ח ס"ק כ"ג פתב ול"נ דפסול משום דלא מקרי אתרוג פלל ועיין בתוספות (ריש דף ל"ג) עכ"ל. וביאר דבריו דהנה בגמרא (ריש דף ל"ג) אמר אב"י ש"מ האי אפא מצרעה פשר להושענא.

(גדל על המצר של שדה ומתוך שיש לו מקום פנוי הוא משבח ומצליח. לישנא אחרתא הדס מצרעה הדס מצרי) פשיטא מהו דתימא הואיל ואית ליה שם לוני לא מתכשר (ור"ל דה"ל פהא דאמרינו חולין פא"ט (ס"ב ב') אזוב ולא אזוב יון כו' ולא פל אזוב שיש לו שם לוני.

והוא מהמשנה פי"א דפרה מ"ז פל אזוב שיש לו שם לוני פסול) קמ"ל. ואימא הכי נמי ומשני עץ עבות אמר רחמנא מפל מקום עכ"ל הגמרא וכו' התוספות ואימא ה"נ.

תימה מאי ס"ד למיפסקליה משום שם לוני מידי הדס פתיב בקרא הא אפילו הירדוף מכשרינן אי לאו משום דכתיב דרכיה דרכי נועם עכ"ל. וכו' החמד משה ססי' תרמ"ח דכוננת המג"א דמ"מ הרי פריה הש"ס ואימא הכי נמי לפסול אפא מצרעה.

אלא דמשני עץ עבות אמר רחמנא מ"מ. וא"כ גבי אתרוג יש לפסול.

וע"ז הקשה עליו הח"מ דהא כמו דמתרץ הש"ס עץ עבות אמר רחמנא מפל מקום. ה"נ פרי עץ הדר אמר רחמנא מ"מ ולא אתרוג פתוב בתורה וכו' הט"ז סי' תרמ"ט סק"ג ונ"ל ותו דאטו אתרוג פתיב בקרא ונהלא לא פתיב אלא פרי עץ הדר ודרשינו מיניה אתרוג פדאימא בגמרא הרבה דרשות ע"ז והאי מורכב יש לו פל המעלות שיש לאתרוג ואי משום שנתערב בו דבר שאין בו ממעלת האתרוג כו' שיה ואפילו מקצת שיה כו' עכ"ל העתקתי לשונו לעיל סעי' א'.

ולפע"ד יש ליישב פנונת המ"א בשני אופנים דשפיר מביא ראיה מהסוגיא ולא פהחמד משה. ולא פהט"ז.

ומתחלה יש להקדים מ"ש הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשנה. שבאמת עיקר הדבר דפרי עץ הדר היינואתרוג ונקא מקובל מפי משה כו' וכן בענף עץ עבות דהוא הדס כו'. והנה בחידושי הריטב"א פ"ג דסוטה (דל"ג ע"א) גבי עץ עבות אמר רחמנא מפל מקום וכן אמרינו לקמן (דף ל"ד א') ערבי נחל אמר רחמנא מ"מ דכי קפדינו אשם לוני היינו היכא דאפקא רחמנא בשם פרטי.

פגון אזוב ומרור וכינצא בהן אבל הכא פל היכא דהוי עץ עבות סגי דלהכי לא אפקא רחמנא בשם פלל עכ"ל וכ"כ בשו"ת ח"צ סי' קס"א ונ"ל פינו דבקרא לא פתיב הדס שהוא שם העצם אלא עץ עבות שהוא שם התואר אין להקפיד על שם לוני שלו פל

שהוא עבות עכ"ל ולכאורה יש להקשות ע"ז ממ"ש בגמרא פ"ק דבכורות (ד"ז ע"ב) דרב ששת ס"ל פ"ב יעקב דאמר כו' אבל אפה אוכל מה שעוף טמא משריץ ואיזה זה דבש דבורים.

יכול אף דבש הגזין והצרעין. אמרת לא כו' שיש לו שם לנוי.

והרי הכא בקרא לא הונופר דבש כלל אלא דמדיוקא נפקא לן. וה"ל פהא דהדס נפיק מענף עץ עבות.

ואפ"ה בעינן שלא יהיה לו שם לנוי והב"י בי"ד סי' פ"א הקשה ע"ז וקשה לי כו' והל"ח פ"ק דבכורות הביא מ"ש ב"ה הרש"ל בהגש"ד סי' ס"ה דה"פ מפח סבא לא מרבינן אלא חד מילתא ואידך אסור מפח כל היוצא מן הטמא טמא עכ"ל.

ועי' בהר"ש פ"ו דמכשירין משמע דמתניתין דשם לא פליג אר' יעקב בסבא זו כלל כו' רק ס"ל דההיתר אינו מדיוקא דקרא כלל עד שנקפיד על שם לנוי ולא פהפרי תואר ססי' פ"א. וא"כ לפ"ז קשה מדוע בענף עץ עבות אין מקפידין על שם לנוי.

ואפ"ל דהא הכא לא שייך סבא לנגד כמו התם משום כל היוצא מן הטמא טמא כמ"ש הל"ח בשם הרש"ל פנ"ל. ואע"ג שכתב הרמב"ם דמקובל מפי משה הפי' דענף עץ עבות היינו הדס.

מ"מ י"ל דשם לנוי אינו פוסל ולא דמי לדבש גזין דיש לפסול משום כל היוצא מהטמא טמא אף אפ"ל דהיינו דוקא בהדס משום דבאמת עץ עבות כולל גם שאר עצים העשויין כקליעה כמו הדס וכדאמרינן בגמרא (דל"ב סע"ב) ואימא הירדוף אלמא דעץ הירדוף הוא עץ עבות כמו הדס.

ועיין ביחזקאל סי' ו' פסוק י"ג ותחת כל אלה עבתי ופרש"י לשון עץ עבות וכן עוד שם בס"י י"ט פסוק י"א בין עבתיים. ובמ"כ סי' ט"ז ע"פ ויעבותה.

וביחזקאל סי' כ' פסוק כ"ח ותחת כל עץ עבת. ולהכי אף דגבי ענף עץ עבות מקובל הפירוש דהיינו הדס דוקא עכ"ז אין לפסול הדס שיש לו שם לנוי.

דהא ודאי עבות הוא. אבל לענן אחרוג שצאמר בו פרי עץ הדר וקבלנו הפי' דהיינו אחרוג דוקא.

ולא בא בקרא דגם שאר פירות יש שנקראו פרי עץ הדר רק אחרוג לבדו נק' פרי עץ הדר ולא כמו בהדס דגם שאר עצים נק' עבות פנ"ל. א"כ י"ל שגם אחרוג שיש לו שם לנוי ג"כ פסול.

ואע"ג שלא בא בפתוב לשון אחרוג יש לדמותו להא דבבב שיש לו שם לנוי דאסור אע"ג דג"כ לא פתיב בקרא דבש כנ' דה"נ י"ל דאינו פרי עץ הדר כמו אחרוג שאין לו שם לנוי פן יש ליישב דעת המג"א לפי הבנת הח"מ בדבריו ולהסיר מעליו קושיות הח"מ: ג אף עכ"ז נראה שלא זהו פנונת המג"א דלפ"ז קשה מ"ש דלא מיקרי אחרוג כלל דהא לפ"ז ענינו אחרוג שיש לו שם לנוי אבל פנונת המג"א י"ל דכך מביא ראיה פינו דהיה הסבא לפסול אפילו הדס גמור כל שיש לו שם לנוי.

ונהי שהמסקנא דאינו פן משום דלא פתיב בקרא שם העצם אלא שם התואר כנ"ל עכ"ז זהו מספיק רק להכשיר שם לנוי והיינו פשהוא הדס גמור אבל אתרוג המורכב מלימוני ואתרוג פשיטא דגרע טובא משם לנוי וכמו שם לנוי פסול היכא דכתיב שם העצם כמו באזוב ומרור כמ"כ אתרוג המורכב פסול אע"ג דלא פתיב שם העצם כ"א שם התואר פרי עץ הדר פיון דהפני' ידוע ומקובל דהיינו אתרוג וזה שמעורב בו מין פרי אחר הרי אינו פפי הפירוש המקובל בפרי עץ הדר דהא הסברא נותנת דמה שנתערב בו דבר שאינו אתרוג דהיינו פרי עץ הדר גורע פת ההכשר של פרי עץ הדר דפירושו אתרוג יותר ממה שגורע שם לנוי דאזוב לגבי אזוב דהא שם נקרא ג"כ אזוב רק שיש לו שם לנוי ג"כ היינו אזוב ינו.

הרי אף שנקרא אזוב פסול כמ"כ אף שאין כ' פאן אתרוג רק פרי עץ הדר. פיון דמקובל הפירוש הלמ"מ דהיינו אתרוג אם פן פשנתערב בו דבר אחר אינו אתרוג: ובתשובת רמ"א סי' קי"ז כ' איך נלמוד משה אפילו מקצת שיה גבי אותו ואת בנו הא גבי ופטר חמור תפדה בשה אין פודין אפילו בכלאים הבאים משה כבשים ושה עזים אע"ג דפודים בשה עזים ג"כ כמו שפודים בשה כשבים כמ"ש במשנה פ"ק דבכורות עכ"ז בכלאים הבאים משה כשבים ושה עזים אין פודים לת"ק דר' אליעזר ואע"ג שממנ"פ הוא פולו שיה.

רק שיש בו שיה כשבים ושה עזים מכ"ש דלא אמרינו שיה נאפילו מקצת שיה שיש בו מקצת שאינו שיה כלל והנה בפרק מרובה בענין תשלומי ד' וה' מרבינו פלאים הבאים משה כשבים ושה עזים י"ל דמ"מ פולו שיה וכמ"ש במשנה פ"ב דבכורות ר' אליעזר מתיר בפלאים מפני שהוא שיה ושם לא קי"ל כר"א אבל לענין תשלומי דו"ה י"ל קי"ל כר' אליעזר אבל פלאים דשה אפילו מקצת שיה י"ל לא מיחייב בתשלומי ד' וה' ותמיה שתרמב"ם ה' גניבה פ"ב ה"ט כתב וכן הגונב פלאים הבא מן השה וממין אחר כו' משמע דס"ל דלאו דוקא פלאים דכולו שיה דהיינו הבא מן האיל ומן העז.

אלא אפילו הבא מן השה ומין אחר לגמרי נמי והיינו כמו באו"ב שיה נאפילו מקצת שיה. וצ"ל מנ"ל זה דבגמרא י"ל דלא מרבינו רק פלאים שפולו שיה פהא דר' אליעזר פ"ב דבכורות וצ"ל דמשמע לו פן ממש"ש בגמ' ב"ק (דע"ח סע"א) כי אתמר דרבא לטמא כו' ולמה לא אמר לענין תשלומי ד' וה' ולכלאים שפולד מן הצבי והתיישה שהוא מקצת שיה.

והנה בגמ' פרק מרובה שם דנדמה יש להקל בו טפי אף מפלאים שפולו שיה. כמש"ש בגמרא (דע"ח ע"א) דאע"ג דאימעוט פלאים אצטריף למעוטי נדמה וא"כ הרי בסופה פ"ג (דל"ו ע"א) מבאר באתרוג נדמה פסול כמש"ש ברש"י סד"ה הא לן והא להו בגדל פאן ודומה לכושי נדמה הוא ופסול וכ' ריא"ז בש"ג שהעיקר כפרש"י ולא כפי' הרי"ף וכיון דנדמה פסול מכ"ש פלאים והיינו אפילו פלאים שפולו אתרוג אם הנה נמצא פן באתרוג דומיא דשה כבשים ושה עזים שהוא פלאים שפולו שיה וכ"ש וק"ו בכלאים דאתרוג שמקצתו לימון ומקצתו אתרוג והט"ז סי' תרמ"ט ססק"ג כתב דהראיה מנדמה דפסול יש לדחות משום דנדמה אינו הדר ויש להשיב דהדר י"ל אינו פסול רק יום ראשון ונדמה י"ל דפסול כל ז ועוד מה יענה על פלאים שפולו שיה דפסול לפדיון פטר וע"כ יש

לחלק בין פדיון פטר תמור לדין אותו ואת בנו דבאו"ב אסור אפילו מקצת שיה נכאן בפדיון פטר תמור צריף כולו שיה וממין אחד דוקא א"כ מנלן לדמות אתרוג לדין או"ב ולא לדין פדיון פטר תמור ואדרבה מהסבא יש לדמותו יותר לדין פדיון פטר תמור דגבי או"ב הוא דין איסור שלא לשוחטם ביום א' לכה אפילו שהבן הוא מקצת שיה יש איסור דמפל מקום הרי שוחט האם ובנה ומאי נפקא מיניה להאם אם אביו של בנה שיה או צבי על כל פנים הוא כולו בנה של התנישה.

נהרי הוא שוחט אותה ואת בנה. וא"ת שיש לחלק משום שהאם אינה מרחמת את בנה אלא אם כן כולו מין שיה ולא פשמקצתו צבי י"ל מפל מקום הרי מניקה אותו אם כן מרחמת ליה ועוד הרי אמרו בגמ' פ"ה דברכות (דף לג ע"ב) שמצנה (זו) [דקן צפור] אינו מצד הרחמנות כ"א גזרת המקום וכמ"כ פאן א"כ יש פאן שחיטת אותו ואת בנו אבל גבי פדיון פטר תמור שהמצנה לפדותו בשה דוקא ע"כ בעינן כולו שיה אם כן כמ"כ גבי אתרוג דהמצנה באתרוג לכן בעינן כולו אתרוג וגם אף אם נאמר החילוק באופן אחר דלהחמיר התמירה התורה אפילו במקצת שיה ולהיפך לצאת י"ח בפדיון פטר תמור בעינן כולו שיה א"כ כמ"כ גבי אתרוג בעינן כולו אתרוג: סימן סה אתרוג שנשכו אדם ועשה בו חסרון בתוטמו וגם עי"ז נשתנה מראית האתרוג שם למראה לכן כמו שהוא מראה בשר האתרוג פשמסירים ממנו חתיכה מהקליפה אי שרי לברך עליו בחוה"מ: הרא"ש סי' י"ז גבי נקלה כ' דאם נשתנה מקום הקלוף למראה פסול זהו נדאי כמגנומר ובתוטמו אפי' במשהו פסול דומיא דחזונית ולכן הוא מראה פסול ואע"ג שהוא מראה בשר האתרוג ממש מ"מ שינוי מראה הוא לגבי קליפת האתרוג שהיא ירוקה כחלמון ותדע דלהראב"ד שם בנקלה בשנים ושלשה מקומות (ואפשר דה"ה בתוטמו בכ"ש) פסול דה"ל כמגנומר פי מקום הנקלה אין מראהו דומה לשאינו נקלה כו' ואע"ג שהוא מראה האתרוג וגם מראה כשרה דהיינו פאהינא סומקא וא"כ להי"א שם ג"כ אין להכשיר אלא בכאהינא סומקא דהוא מראה כשרה ולא בחסר עד בשר האתרוג שהוא לבן דה"ל מראה פסולה וכ"כ הר"ן במשנתנו ואם נקלה כל אותה קליפה העבה הרי אינו נשאר פאהינא סומקא כו' וכל לאו דוקא דה"ה שלישי או מחצה ממנו ולאפוקי כשהוסרה ממנו רק אותה קליפה דקה כו' פדמוכח שם ואין להקשות דא"כ כשהוכיחו הרא"ש והר"ן והריטב"א דנקלה לאו היינו הקליפה עבה דא"כ בלאה"נ תפסל מדין חסר כו' ה"ל להוכיח דא"כ תפסל מדין שינוי מראה וזהו פיסול יותר גדול דה"ל משום הדר דז"א דאי מה"ט אינו נפסל אא"כ ברובו וא"כ לק"מ אמתני' דדילמא נקלה היינו במיעוטו וכדפר"ח ועא"ר סקי"א ב' ת"ד.

מש"ה מקשו מחסר ועוד דחסר תנן במתני' משא"כ שינוי מראה הוא מברייתא וממשנתנו גופא אלימא להו לאקשוני: סימן סו אתרוגים שיש להם בהפטמא נקב מפולש מתחלת הפטמא עד סופה וכל הפטמא שסביב האתרוג קיימת ונקב זה ג"כ הוא בגוף האתרוג שבפלות הפטמא ונכנס לתוכו כמו ערף אצבע ולפי הנראה בכל האתרוגים יש נקב דק קצת בגוף האתרוג שם רק הפטמא מכסה על נקב זה ובאתרוגים אלו גם הפטמא מנוקבת שם ואפשר הוא כף בעץ מה דינו: הנה בפמ"ג על המ"א סי' תרמ"ח סק"ט וסקי"א תמצא שהחמיר בנקב בפטמא ובעוקץ אף בנ"ד שאפ"ל שהנקב הוא מתולדתו יש לעיין ומקודם צריף לחקור גם במה שפסל הפמ"ג בנקב שאח"כ דלכאורה הרי

במשנה שנינו נִיטְלָה פְּטָמְתוֹ וְכֵן בַּגְמ' נִיטְלָה בְּכֻנְתּוֹ וּמְבֹאֵר ג"כ בַּגְמ' דְּאֶתְרוּג לְטְרִיפוֹת מִדְמִינָן לִיה נִידוּעַ דְּבִטְרִיפוֹת הֵיכָא דְתַנְן דְּנִיטְלָה טְרִיפָה אַזִּי אִם נִיֻּקְבַּ פְּשֵׁר וּבְחֶסֶר מִתְחַלַּת בְּרִייתוֹ נְחֻלְקוּ הֶרֶמְב"ם וְהַרְשֵׁב"א וְהָכָא גַבִּי אֶתְרוּג קי"ל דְּחֶסְרָה הַפְּטָמָא מִתְחַלַּת בְּרִייתָא פְּשֵׁר וּא"כ כ"ש בְּנִיֻּקְבַּ הֵגַם לְשִׁבְחָה טַעַם מְשׁוּם דְּמַצוּי פֶּן בְּאֶתְרוּגִים הָא לֹא"ה הָוֵי פְּסוּל צ"ל דְּאֶתְנִי פְּהַרְשֵׁב"א דְּהֵיכָא דְּנִיטְלָה פְּסוּל ה"ה חֶסֶר מִש"ה הַנְּצָרְכוּ לֹאמַר שְׁמַצוּי פֶּן כּו' אֲבָל בְּנִיֻּקְבַּ דְּכָלְלָא הוּא שְׁכ"מ שְׁאֲמָרוּ שְׁנִיטְלָה טְרִיפָה מְשַׁמַּע הָא נִיֻּקְבַּ פְּשֵׁר א"כ בְּפֶטְמָא דְתַנְן נִטְלָה פְּטָמְתוֹ פְּסוּל מְשַׁמַּע הָא נִיֻּקְבַּ פְּשֵׁר וּכ"ת מ"ש נִיֻּקְבַּ הַפְּטָמָא מְנִיֻּקְבַּ הָאֶתְרוּג הָא לִק"מ דְּאֶדְרָבָה לֹא מִיבְעִי לְהָאוּמְרִים דְּנִיֻּקְבַּ שְׁאִינוּ מְפֻלְשׁ לֹא פְּסוּל כָּלְלֵי אַע"פ שְׁחֶסֶר כָּל שְׁאִינוּ חֶסֶר פְּאִיֶסֶר א"כ הָרִי דִּין נִיֻּקְבַּ בְּפֶטְמָא נִיֻּקְבַּ בְּאֶתְרוּג שְׁוִים אֲלָא אֶדְרָבָה הִנְמִירוּ בְּפֶטְמָא לְאַסְוֹר בְּנִיטְלָה פְּנֻלָה אַע"פ שְׁאִינוּ כָּאֵן חֶסְרוֹן פְּאִיֶסֶר אִי מְשׁוּם דְּכֵה"ג לֹא הָדָר הוּא אִי מְשׁוּם דְּחֶסְרָה כָּל הַפְּטָמָא חֶמֶר טְפִי עֵי פִמ"ג שְׁם סק"ט ב' הַגְמִי"י אֲבָל מְנַלְן לְהוֹסִיף לְאַסְוֹר ג"כ בְּנִיֻּקְבַּ וְאִי מְשׁוּם דְּכָל הַפְּסוּלִים פּוֹסְלִין בְּחֻטְמוֹ בְּכ"ש הֵינּוּ דִּיֻּקְבַּ בְּפֶטְמָא לִי מַחְמַת הָדָר כְּמ"ש כַּאֲזִמּוּ"ר הַגָּאוֹן הַחֶסֶד נ"ע סַע"י ל"ט מִשְׁא"כ נִיֻּקְבַּ פְּיֶסוּלוֹ מְשׁוּם חֶסֶר וּלְהָאוּמְרִים דְּנִיֻּקְבַּ וְחֶסֶר כ"ש פּוֹסְלֵי בְּאֶתְרוּג אַע"פ שְׁאִינוּ מְפֻלְשׁ יֵשׁ לֹאמַר דְּהֵינּוּ דְּנִיֻּקְבַּ בְּגוּף הָאֶתְרוּג וְלֹא בְּהַפְּטָמָא דְּהַפְּטָמָא קִילָא מְגוּף הָאֶתְרוּג לְשִׁטְתָּם דְּבְּאֶתְרוּג פּוֹסְלֵי חֶסֶר כ"ש מִשְׁא"כ בְּפֶטְמָא אִין פְּסוּלֵי אֲלָא בְּנִיטְלָה כְּנֻלָה.

(ועמ"מ פ"ח ה"ז מ"ש אַעֲנֻקְזִי קמ"ל וְלִרְמ"א דס"ל דְּפֶטְמָא ג"כ מְשׁוּם חֶסֶר י"ל כְּמ"כ עַל פְּטָמָא) מִיְהוּ לְכַאוּרָה זֶה לֹא אֶתִּי רַק לְדַעַת רְמ"א דְּנִיטְלָה פְּטָמְתוֹ מְשׁוּם חֶסֶר א"כ לְהַפּוֹסְקִים הַנְּ"ל לֹא חֶמֶרָא מְחֶסְרוֹן הָאֶתְרוּג אֲבָל לְהַמ"א דְּמְשׁוּם הָדָר וּפְסוּל כָּל ז' א"כ נִיטְלָה כָּל הַפְּטָמָא חֶמֶר מְנִיטְלָה שְׁיַעוּר כְּזֶה בְּאֶתְרוּג דְּבְּאֶתְרוּג פְּסוּל רַק לְיוֹם א' וּפְטָמָא כָּל ז' וְהֵיכָא בְּנִיֻּקְבַּ הַפְּטָמָא וְחֶסֶר כ"ש יְהִי קִיל מְנַקְבַּ כְּזֶה בְּאֶתְרוּג וְיֵשׁ לִיֻּשֵׁב דְּהַפְּטָמָא אִינְהָ מְגוּף הָאֶתְרוּג הַלְכָּה הַנְּקָבַּ פְּשֵׁר בּוֹ אֲבָל בְּנִיטְלָה כְּנֻלָה אִין הַדּוֹר הָאֶתְרוּג וְדוּחַק אִין לְדִינָא הִי נְרָאָה פִּינּוֹן דְּלְהָאוּמְרִים דְּנִיֻּקְבַּ וְחֶסֶר כ"ש אִינוּ פּוֹסְלֵי בְּאֶתְרוּג א"כ מְפֻלְשׁ לְדִידְהוּ יֵשׁ לְהַקְלֵי בְּנִיֻּקְבַּ הַפְּטָמָא אִפִּי לְהַמ"א דְּנִיטְלָה הַפְּטָמָא מְשׁוּם הָדָר כְּנֻלָה וּלְהָאוּמְרִים דְּנִיֻּקְבַּ וְחֶסֶר כ"ש פְּסוּל יֵשׁ לְהַקְלֵי בְּפֶטְמָא לְדַעַת רְמ"א עכ"פ א"כ אִין לְהַחְמִיר כ"כ וְיֵשׁ לְלַמּוֹד זֶה מִהַכְּרַעַת הַא"ר סִי תִרְמ"ט סקט"ו ע"ש שְׁהַכְּשִׁיר נִיטְלָה פְּטָמְתוֹ בְּשִׁאָר הַיָּמִים א"כ בְּנִיֻּקְבַּ יֵשׁ לְהַקְלֵי אִפִּי בְּיוֹם א' וּמַה שְׁעוֹמֵד לְנַגְדִּינוּ הוּא מִמ"ש הַרְבִּי"י דְּכָל שְׁנִשְׁאָר קִצְתַּת הַפְּטָמָא אַע"פ שְׁנִשְׁאָר הַגְּנֻמָּא מְלֻאָה פְּסוּלֵי אֲלָמָא דְּלֹא דִּיֻּקְבַּ הָא דִּיֻּקְבַּ שְׁכַתְבִּתִּי דְּמִדְתַּנּוּ נִיטְלָה פְּסוּלֵי הָא נִיֻּקְבַּ פְּשֵׁר דַּא"כ אֲמַאי פְּסוּלֵי בְּנִשְׁאָר קִצְתַּת הַפְּטָמָא לִימָא נִיטְלָה כְּנֻלָה תַּנּוּ: סִימָן סוֹ לְהַלְכוֹת חַנּוּכָּה סִימָן תִּרְע"ו בְּעִנְיַן סִדָּר הַדְּלֻקָּת גַּר חַנּוּכָּה מְשֻׁנָּה פ"ה דִּיֻּמָּא דְנ"ח ע"ב) וְיִצְאֵי אֶל הַמְּזַבַּח אֲשֶׁר לְפָנֵי ה' זֶה מְזַבַּח הַזֶּהָב (דְּאִילוּ מְזַבַּח הַחִיצוֹן לֹא לְפָנֵי ה' הוּא) הַתְּחִיל מְחַטָּא וְיִוָּרֵד (מְשׁוּם דס"ל לְהָאִי תַּנָּא הַקְּפָה בְּרַגְלֵי כְּדָאֵמַר בַּגְמ' וְכָל מִתְנָה וּמִתְנָה הֵיטְהָ בְּקֶרֶן שְׁלִפְנָיו וְסוּמָף לּוֹ וְצָרִיף לִישׁוֹן מְלַמְעֵלָה לְמַטָּה כִּי הֵיכָא דְּלֹא נִיתְוָסִי מְאִנְיָה כּו' נִקְטַל לְשׁוֹן מְחַטָּא וְיִוָּרֵד מְחַטָּא לְשׁוֹן יְרִידָה הוּא) מִהֵיכָן הוּא מִתְחִיל מְקַרְן מְזַרְחִית צְפוֹנִית צְפוֹנִית מְעַרְבִית מְעַרְבִית דְּרוּמִית דְּרוּמִית מְזַרְחִית מְקוּם שֶׁהוּא מִתְחִיל בְּחֶטְאָת עַל מְזַבַּח הַחִיצוֹן (דְּהֵינּוּ בְּקֶרֶן דְּרוּמִית מְזַרְחִית כְּדִתַּנּוּ בְּאִיזְהוּ מְקוּמָן דְנ"ג) שְׁם הֵיךָ גּוֹמֵר עַל מְזַבַּח הַפְּנִימִי (וְטַעְמָא אֲמָרִינוּ בְּגִמְרָא) ר' אֲלֵיעֶזֶר אוֹמַר (לֹא הֵיךָ מְקִיפּוֹ בְּרַגְלָיו שְׁהָרִי כְּנֻלָה אִינוּ אֲלָא אִמָּה עַל אִמָּה מְרֻבַּעַת) בְּמְקוּמוֹ הֵיךָ

עומד ומחטט ועל כן הנה נותן מלמטה למעלה דכיון דבמקומו היו עומד ומחטט ואין שלשת הקרנות סמוכות לו יכול ליתן מלמטה למעלה) חוץ מזו שהיתה לפניו שעליה הנה נותן מלמעלה למטה.

והרמב"ם שפסק כת"ק וגם פסק ועל כן הנה נותן כו' נשאל מזה הרשב"א בתשו' ח"א סי' שפ"ט והובא בכ"מ פ"ד מהל' עבודת יוהכ"פ ועיין בלח"מ פ"ה מהל' מעה"ק הי"ד ועי' תוי"ט: ובגמרא ת"ר התחיל מחטט ויורד מהיכן הנה מתחיל מקרן מזרחית דרומית דרומית מערבית מערבית צפונית צפונית מזרחית דברי ר' עקיבא ר' יוסי הגלילי אומר מקרן מזרחית צפונית מערבית מערבית דרומית דרומית מזרחית מקום שר' יוסי הגלילי מתחיל שם ר' עקיבא פוסק מקום שר' עקיבא מתחיל שם ר' יוסי הגלילי פוסק ומתניתין ר' יוסי הגלילי היא וכן הוא בת"כ פ' אחרי וכו' פ' הרמב"ם פ"ד מהל' עבודת יוהכ"פ ופ"ה ממעה"ק הי"ד וכסתם מתניתין וכן פרש"י בחומש פ' אחרי ע"פ ויצא אל המזבח כו' ובגמרא דכנלי עלמא מיהא בההוא קרן דפגע ברישא לא הוה עביד (דקא ע"כ מן המערב הוא בא ובמערבה של מזבח פוגע תחלה) מאי טעמא אמר שמואל דאמר קרא ויצא אל המזבח עד דנפיק מפוליה מזבח ולר' עקיבא נקיף דרוך ימין לימא (ר' עקיבא שמקיף לשמאל ור' יוסי הגלילי המקיף לימין עכ"ל רש"י ופ"י מה שלר' עקיבא נקרא מקיף לשמאל אין הפונה מה שהולך לקרן דרומית מזרחית פי זה לא נקרא כלל פונה לשמאל כ"א מה שאחר כף הולך מקרן דרומית מזרחית לקרן דרומית מערבית זהו נקרא פונה לשמאל כדפי' רש"י וחוזר דרוך שמאל למערבית דרומית ולר' יוסי הגלילי נק' מקיף לימין מה שמקרן מזרחית צפונית הולך לקרן צפונית מערבית) בדרמי בר יחזקאל קא מפלגי דאמר רמי בר יחזקאל ים שעשה שלמה עומד על שנים עשר בקר שלשה פונים צפונה ושלשה פונים ימה ושלשה פונים נגבה ושלשה פונים מזרחה והים עליהם מלמעלה וכל אחריהם ביתה (ביים של נחשת שעשה שלמה כתיב שלשה פונים צפון וגו' ד"ה ב' סי' ד' ובמלכים א' סי' ז' מקרא זה מונה והולך דרוך ימין המקיף את הים ובא מצפון למערב וממערב לדרום ומדרום למזרח דרוך ימין מקיפה) הא למדת שכל פינות שאמה פונה לא יהא אלא דרוך ימין למזרח (לא שייך למיתני הכא למזרח אלא במסכת זבחים פרק ק"ק (דס"ב ב') דמיייתי לה להא מתניתא על הכבש שהיא בדרום והעולה לו ופונה לימין למזרח הוא פונה נאגב רהיטא דההוא גרסא נקט לה בכולה הש"ס והת"י כאן ד"ה כל פינות כ' ולהכי נקט חשבונו מצפון ואינו מתחיל במערב לפי שיקלה חשבונו למזרח כדאמר כל פינות לא יהא אלא דרוך ימין למזרח עכ"ל) מר אית ליה דרמי בר יחזקאל ומר לית ליה דרמי בר יחזקאל לא דכנלי עלמא אית להו דרמי בר יחזקאל והכא בהא קא מיפלגי מר סבר ילפינן פנים מחוץ ומ"ס לא ילפינן פנים מחוץ ור' עקיבא נהי דלא ילקיף פנים מחוץ אי בעי הכי ניעביד אי בעי הכי ניעביד אמר לך ר' עקיבא מדינא בההוא קרן דפגע ברישא בההוא עביד ברישא דאמר ריש לקיש אין מעבירין על המצות ואמאי לא עביד משום דכתיב ויצא אל המזבח עד דנפיק מפוליה מזבח וכיון דנהיב בההוא קרן הדר אתי לההוא קרן דאיחייב למיתן ברישא ופרש"י קסבר שתי פרוכות היו והחיצונה פרופה מן הדרום פדתנן במתניתין וקשיצא מבית קדה"ק דרוך הדרום הנה על הפרוכת וכשהשלים בא לו למזבח לדרומית מערבית שהיא ראשונה לו ושם לא הנה נותן כדאמרינו דבעינו ויצא עד דנפיק מפוליה מזבח לפיכך יוצא למזרחית דרומית

ומתחיל שם וחוזר דרך שׂמאל למערבית דרומית עכ"ל ומשמע מהגמ' דאעפ"כ דוקא משום דרע"ק לא יליף פנים מחוץ ואין שייך פאן כל פינות כו' ע"כ חייבוהו להתחיל במזרחית דרומית ואח"כ מערבית דרומית כדי שיבא במהרה להחזיר דאיסתיב למיתן ברישא.

אבל אילו הנה יליף פנים מחוץ והי' פאן החיוב דכל פינות הנה מחוץ להקיף דרך ימין כדברי ר' יוסי הגלילי אף דהנה מתאחר לבוא להחזיר דאין מעבירין על המצות או אע"ג דשקולין הן הקא שאני דבהכרח פבר עבר מהחזיר ואי אפשר להתחיל בו ממש דהכתיב ויצא כו' ובהכרח צריך להתחיל בקרן אחרת רק הנפקותא בין שיהי' הקרן הוא שניה או שלישית ע"ז נדאי החיוב דכל פינות כו' חמור טפי ולהכי מוכרח הש"ס לומר דרע"ק לא יליף פנים מחוץ כלל רק דהקשה נהי דלא יליף כו' מ"מ אי בעי הכי נעביד כו' וע"ז שפיר הטעם כיון דמדינא ביהחזיר קרן כו' אף לפ"ז קשה מה שפרש"י בטעמא דר' יוסי הגלילי דאמר מתחיל מקרן מזרחית צפונית כו' סבר לה כו' יוסי דמתניתין דאמר לא היתה שם אלא פרוכת אחת ופרופה מן הצפון וכשגמר מתנות פנים ויצא דרך הצפון פגע תחלה בצפונית מערבית דמזבח ושם לא נתן עד שייצא ובא לו למזרחית צפונית ונתן שם וחוזר לצפונית מערבית דרך ימין עכ"ל דלמה הוצרך רש"י לחפש ולומר דסתם מתניתין דאיתא כו' יוסי הגלילי פליגא אמתניתין דלעיל דאמרה דשתי פרוכות היו וס"ל כו' יוסי שם הלא א"ש אף אם נאמר דשתי פרוכות היו דאעפ"כ צריך לנהוג כן כדי להקיף דרך ימין ואפשר לומר דדחקו לרש"י משום דא"כ נהי דצריך להקיף דרך ימין יתחיל מקרן דרומית מזרחית דהא ביהחזיר קרן ג"כ פגע תחלה קודם קרן מזרחית צפונית את"ל דשתי פרוכות היו וא"כ יתחיל עכ"פ מקרן דרומית מזרחית ואח"כ מזרחית צפונית צפונית מערבית מערבית דרומית.

כדרך שנותן על מזבח החיצון שה"ז מקיף דרך ימין ולכן הוצרך רש"י לומר דס"ל דפרוכת אחת הנה ויצא דרך הצפון כו' אבל התוס' ישנים לא ס"ל כרש"י אלא דר' יוסי הגלילי ס"ל ג"כ דשתי פרוכות היו ולא פליג בזה אר' עקיבא והא דאינו מתחיל מקרן דרומית מזרחית משום דמשמע ליה ויצא אל המזבח עד שייצא ויעמוד במזרחו של מזבח דאז נפיק לגמרי מכוליה מזבח ומשום דדרך ימין צריך להקיף מתחיל בקרן צפונית שכשייצא כל גופו חוץ למזבח ועומד במזרחו ופניו למערב אם יושיט ימינו לקרן צפונית וה"ל דרך ימין אבל אם יושיט ידו לקרן דרומית זהו דרך שׂמאל עכ"ל ורש"י י"ל דס"ל דלא בעינו עד שייצא ויעמוד במזרחו של מזבח אלא יוצא למזרחית דרומית נמי הנה ויצא כו' כדמשמע בפרש"י ד"ה מהיכן מתחיל מקרן דרומית מזרחית ע"ש וא"כ בכה"ג כשמושיט ידו לקרן דרומית מזרחית אינו נקרא כלל דרך שׂמאל: קיצור משמע דרע"ק משום דלא יליף פנים מחוץ ואין שייך פאן כל פינות כו' ע"כ חייבוהו להתחיל במזרחית דרומית ואח"כ במערבית דרומית כדי שיבא במהרה להחזיר דאין סתיב למיתן ברישא אבל אי הנה יליף פנים מחוץ והנה פאן החיוב דכל פינות הנה מחוץ להקיף דרך ימין כדברי ר' יוסי הגלילי אף דהנה מתאחר לבוא להחזיר דאין סתיב למיתן ברישא ולכן ס"ל להתו"י דסתם מתניתין דאיתא כו' יוסי הגלילי ל"פ אסתם מתניתין דלעיל דשתי פרוכות היו ואעפ"כ כיון דיליף פנים מחוץ לכן הבהיר להחזיר ליתן על קרן דפגע

בְּרִישָׁא פְּדִי שְׂיֵהָּ פּוּנָה לְיָמִין וְרַשׁׁי דְפִי דַר' יוֹסִי הַגְּלִילִי ס"ל דְּפָרוּכָת אַחַת הָיָה י"ל שְׂהוּא מְשׁוּם פְּדִי לְתַרְץ אַמַּאי מִתְחִיל מְקַרְן מְזַרְחִי צְפוּנִית וְלֹא מְקַרְן דְּרוּמִית מְזַרְחִית וּג"כ יִפְנֶה לְיָמִין: בַּ וְהִנֵּה מִדְּבָרֵי הַתּוֹס' יִשְׁנִים יֵשׁ רְאִיָּה לְדְבָרֵי הַט"ז בַּה' חֲנוּכָּה סְסִי תַרע"ו וְז"ל שִׁמ"ש חֲכָמִים פֶּל פִּינוּת כּו' פִּי הַתְּחֵלֶת הַפִּינָה וְיֵשׁ לָהּ יָמִין וְשִׁמְאֵל אֲזַנּוּ אוֹמְרִים פֶּל שְׂאֲתָה מִתְחִיל תִּפְנֶה לְיָמִין וְהִינּוּ בְּפַעַם הָרֵאשׁוֹן שְׂיֵשׁ ב' אוֹ יוֹתֵר לְפָנֶיהָ תִּדְלִיק הַיּוֹתֵר יָמִינִי שְׂלָה וְאֵילּוּ נִפְרַשׁ שְׂתִּדְלִיק רֵאשׁוֹן בְּשִׁמְאֵלִי פְּדִי שִׁאח"כ תִּפְנֶה לְיָמִין קִשְׂה לְמָה יֵהִי הַסּוּף עֲדִיף יוֹתֵר מִהַתְּחֵלָה שֶׁל הַהִדְלָקָה א"ו מְסַתְּבַר לְפָרֵשׁ עַל הַהִתְחֵלָה כְּשִׂאֲתָה בָּא וְיֵשׁ לְפָנֶיהָ שְׁנֵי צִדֵּין תִּקַּח לָהּ הַיָּמִין וְאַח"כ תִּלָּךְ לְשִׁמְאֵל שֶׁל אוֹתוֹ יָמִין עכ"ל.

שְׂהָרֵי הַתּוֹ"י כ' בְּהִדְיָא פֶּן אִם יוֹשִׁיט יָמִינוּ לְקַרְן צְפוּנִית ה"ל דְּרָף יָמִין אֲבָל אִם יוֹשִׁיט יָדוֹ לְקַרְן דְּרוּמִית זֶהוּ דְּרָף שְׁמַאל וְזֶהוּ כִּמ"ש הַט"ז וְהִינּוּ בְּפַעַם הָרֵאשׁוֹן שְׂיֵשׁ ב' לְפָנֶיהָ תִּדְלִיק הַיּוֹתֵר יָמִינִי דְכִשְׂמִדְלִיק הַשְּׁמַאלִי ה"ז פּוּנָה דְּרָף שְׁמַאל כְּמוֹ אֵילּוּ מִתְחִיל בְּקַרְן דְּרוּמִית לַהַתּוֹ"י דְחָשׁוּב לִיָּה דְּרָף שְׁמַאל וְלֹא דְמִי לְהַקְפֵּת הַמְזַבַּח דְתַנּוּ עָלָה בְּכַבֵּשׁ וּפְנֶה לְסוּבָב וּבָא לוֹ לְקַרְן דְּרוּמִית מְזַרְחִית וְאַח"כ מְזַרְחִית צְפוּנִית פ"ה דְּזַבְּחִים (דנ"ג ע"א) דְהוֹלֵךְ לְצַד יָמִינוּ וְהִינּוּ לְכַאוּרָה מְשִׁמְאֵל לְיָמִין דְשִׂאנִי הֵתָם שְׂהַכְּבֵשׁ בְּדָרוּם וְכִשְׂעוּלָה בּוֹ וּפְנִי לְמִזְבֵּחַ לְדָרוּם הָיִי יָמִינוּ לְמִזְרַח וּבָא לְיָמִינוּ לְמִזְרַח וְזֶהוּ מְמַשׁ פּוּנָה דְּרָף יָמִין וְכַדְפַּרְשׁ"י שָׁם.

מִשָּׂא"כ הֵכָא כְּשִׂעוּמֵד בְּמִזְרַח וּפְנִי לְמַעְרָב הָיִי קַרְן צְפוּנִית דְּרָף יָמִין וְקַרְן דְּרוּמִית הָיִי דְּרָף שְׁמַאל וְכִמ"ש הַתּוֹ"י וְדִכְנוּתָה גְּבִי גֵרוֹת חֲנוּכָּה כְּשִׂעוּמֵד וּפְנִי לְהַגְרוֹת צְרִיף לְהַתְחִיל לְהַדְלִיק הַגֵּר הַיּוֹתֵר יָמִינִי דְהִינּוּ לְצַד יָד יָמִין שֶׁל הָאָדָם אֲבָל כְּשִׂמִתְחִיל בְּהַשְּׁמַאלִי זֶהוּ פּוּנָה דְּרָף שְׁמַאל לַהַתּוֹ"י וְקִשְׂה עַל מ"ש הַמְּרַדְכִי פָּרַק בְּמָה מְדִלִיקִין סִי רס"ח בְּשֵׁם מַהר"ם וְכִשְׂהָיָה מְדִלִיק הַגְרוֹת הָיָה מִתְחִיל בְּצַד שְׁמַאל וּפּוּנָה לְצַד יָמִין דְאָמַר פֶּל פִּינוּת שְׂאֲתָה פּוּנָה לֹא יֵהִי אֲלֵא דְרָף יָמִין עכ"ל וְהוּבָא ג"כ בַּתּוֹ"ד סִי ק"ו וּבְסִפְרֵי מְהָרִ"ל תַּחֲלַת דִּינֵי חֲנוּכָּה (דנ"ה ע"א) וְז"ל וְהַתְחִיל בְּהַדְלָקָתוֹ בְּצַד שְׁמַאל וְהִי פּוּנָה וּמְסִיִּים בְּצַד יָמִין לְקִיָּים פֶּל פִּינוּת שְׂאֲתָה פּוּנָה לֹא יֵהִי אֲלֵא דְרָף יָמִין עכ"ל וּבְתַשׁוּבוֹתָיו סִי מִם וּבְמַהרִ"ק שֶׁרֵשׁ קפ"ג הוּבָאוּ ב"י וּמ"א סִי תַרע"ו וְהִלְבוּשׁ חֵלֶק עֲלֵיהֶם וְכֵן בַּתּוֹ"ד סִי ק"ו בְּשֵׁם בְּנֵי אוֹסְטְרִיָּה שְׂמִתְחִילִין לְצַדֵּימִין וּמְדִלִיקִין פְּדִרָף שְׂאָנּוּ בְּנֵי בְּרִית פּוֹתְבִין דְאֶפְשֵׁר חָשִׁיב לְהוֹ כֵה"ג פּוּנָה דְּרָף יָמִין עכ"ל וּבְאַמַּת דְּבָרֵי מַהר"ם וְסִיִּיעוּתוֹ הֵם נִגְדַּד דְבָרֵי הַתּוֹ"י הַנֶּ"ל דְּמָה שְׂמִתְחִיל בְּהַצַּד הַשְּׁמַאלִי חָשׁוּב פּוּנָה דְּרָף שְׁמַאל וְאִין לוֹמַר דְמַהר"ם ס"ל דְרַשׁ"י פְּלִיג עַל הַתּוֹ"י בְּזֶה וְס"ל דְזֶה חָשׁוּב ג"כ פּוּנָה דְּרָף יָמִין וְשִׁמְהָאִי טַעְמָא הַנּוֹכַרְח לְפָרֵשׁ דְּמַתְנִיתִין וּר' יוֹסִי הַגְּלִילִי דְבְרִיָּתָא ס"ל כַּר' יוֹסִי דְּפָרוּכָת אַחַת הִי דְכָבֵר נִתְבָּאָר שְׂזֶה אִינוּ מְנוֹכַרְח פֶּלֶל לוֹמַר דְרַשׁ"י פְּלִיג עַל הַתּוֹס' בְּזֶה אֲלֵא דס"ל דְלֹא בְעִינּוּ עַד שְׂיֵצֵא וְיַעֲמֹד בְּמִזְרַחוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ כּו' פנ"ל וְעוֹד דְאָף אַת"ל דְאִין פֶּן דַּעַת רַשׁ"י הָרֵי הַתּוֹס' הַכְּרִיחוֹ דְבְרִיָּהֶם דְדוֹחֵק הוּא לוֹמַר דְהָךְ מַתְנִיתִין פְּלִיגָא אַמְתְּנִיתִין דְלַעֲלִיל וְגַם עוֹד כְּמָה רְאִיּוֹת יַעו"ש מִיָּהוּ מ"ש הַט"ז א"ו מְסַתְּבַר לְפָרֵשׁ עַל הַהִתְחֵלָה כּו' זֶה וְדָאִי אִינוּ נִכּוֹן כִּי וְדָאִי פְּנוּנוֹת חז"ל שְׂכָל הַפִּינוּת מִתְחֵלְתוֹ עַד סוּפֵן יֵהִי דְרָף יָמִין כְּדְמוּכַח מְקַוֵּר הַדְּבָר מְפִסּוּק דִּים שֶׁל שְׁלֵמָה הַמּוּבָא לְעִיל וְא"כ לְכַאוּרָה יֵשׁ לְתַרְץ דְבָרֵי מַהר"ם דַּהַתּוֹ"י דְיוֹמָא דְכְּתָבוּ שְׂמָה שְׂמִתְחִיל בְּקַרְן צְפוּנִית וְלֹא בְּקַרְן דְּרוּמִית חָשׁוּב דְּרָף יָמִין

זהו אמת אבל מ"מ שם אח"כ ג"כ כל פינותיו דרף ימין שאח"כ נותן על קרן צפופית מערבית כו' פנ"ל משא"כ פאן גבי גרות תנופה אם יתחיל בנר היותר ימיני נהי ששהתחלה חשוב דרף ימין מ"מ אח"כ פשיפנה מזה להנר הסמוך לו משמאלו ה"ז פונה דרף שמאל משא"כ פשמתחיל בהיותר שמאלי אף ששהתחלה ה"ל דרף שמאל מ"מ אח"כ בגרות הנשארים פונה לימין אלא דקשה קושיות הט"ז למה יהיה הסוף עדיף יותר מהתחלה של ההדלקה ואפשר לתרץ משום בהסוף יש פניות יותר שגרי כליל שלישי יש ג' גרות נמצא יש פינה ראשונה לשמאל ושני פינות האחרונות לימין וכ"ש כליל ד' ה' כו' ואזלינו בתר רבא ומ"מ זהו דוחק ועוד כליל ב' מאי איפא למימר ועוד נלע"ד דגם בפניות הנשארים פשפונה משמאל לימין אין הכרח כלל לקרותן פונה דרף ימין לפ"ד התו"י דלעיל.

כמו עד"מ פשיש ג' גרות. הנה פשמתחיל בנר היותר שמאלי הוי נדאי פינה הראשונה דרף שמאל לפ"ד התו"י וגם הפינה השניה פשידליק הנר האמצעי אף דבצד א' חשוב פונה דרף ימין והוא שגרי היא ימנית יותר מן הנר שהדליק תחלה א"כ בא לצד ימין אף גרי לגבי הנר השלישית היותר ימנית שלא הדליק עדיין היא האמצעי חשובה שמאל אצלה א"כ גרי אחר שהדליק הנר היותר שמאלית יש לפניו שתי גרות להדליק האמצעית והימנית א"כ פשמניח מלהדליק הימנית ומדליק האמצעית שהיא שמאלית אצלה גרי זה נקרא פונה דרף שמאל: לדברי התו"י דלעיל כמו התם שיש לפניו שתי קרנות אחת מימינו והיא הצפופית ואחת משמאלו והיא הדרומית פשמניח הצפופית ונותן על הדרומית חשוב פונה דרף שמאל ונהי דוגמתו ממש הן שתי גרות הימנית והאמצעית וא"כ בצד א' נדאי חשוב פונה דרף שמאל ואדרבה נראה דהצד הזה עיקר כי השמאלית פינו שפבר הדליקה מה לנו לחשוב אותה כי אם לנו לחשוב על הגרות שושארו לו להדליק שידליק דרף ימין.

נהרי למהר"מ וסייעתו הוא מדליק השמאלית א"כ חשוב פונה דרף שמאל ולא דמי להקפת המזבח פשנותן על קרן מזרחית צפופית לא נאמר גרי היא חשובה שמאל נגד קרן צפופית מערבית דזה אינו פינו שעומד במזרח ופניו למערב א"כ רק הקרן מזרחית צפופית היא דרף ימין שלו משא"כ הקרן צפופית מערבית לא פגע ולא נגע בימין שלו עדיין ע"כ נותן על קרן מזרחית צפופית.

רק אח"כ פשסיבב ברגלו ובא לצד צפון אז הקרן צפופית מערבית באה נגד ימינו ואזי באמת נותן עליה וגם למ"ד הקפה בידי ולמידיו יד מרגל י"ל פן דקודם שסיבב ידו לקרן צפופית מערבית עדיין לא פגע הקרן שהוא לימינו רק הקרן מזרחית צפופית ה"ל בימינו ולכן מקדים אותו דוקא אבל הכא בגרות דתנופה שפולן עומדין בצד אחד ופניו אליהם אם פן היותר ימנית היא לימינו יותר מהאמצעית שבשמאלה וא"כ פשמניח הימנית ומדליק האמצעית ה"ז פונה דרף שמאל וכש"כ פשרבו הגרות ביום ז' ח' שעוזב הימנים ומדליקן באחרונה ומקדים השמאלית א"כ פונה בכל ההדלקות דרף שמאל נגד הנשארים שושארו שלא הדליק עדיין דמהם עיקר החשבון כדמוכרח מדברי התו"י הנ"ל שדבריהן מוכרחים ממשנה שלמה דלהכי מתחיל בקרן מזרחית צפופית ולא בקרן דרומית מזרחית פנ"ל ובהא א"ש מה שתמה בתשו' מהרי"ל סי' מ' וז"ל ותמיהני על

פתיבת תורתנו הקדושה דפונין לשמאל עכ"ל דלא דק כלל דזהו אדרבה פונין לימין שְהרי מקדים בכל אות ימין על שמאל שְהרי כל השורה לפניו א"כ בכתיבת אות ראשון שפותרו בצד הימני יותר ימיני זהו עיקר פונה דרך ימין.

וגם אח"כ כמ"כ בכתיבת אות שני הרי כל הקלף חלק שלפניו יוש בידו אם להתחיל ולכתוב בימין אצל אות שְכבר נכתב (שאינו בחשבון זה פנ"ל פי החשבון רק נגד מה שצריך לכתוב עוד) או שניים חלק ויכתוב בצד שמאל א"כ פשמושיט אצבעו וכותב בצד ימין אצל האות הנכתב חשוב פונה דרך ימין אבל אם היה מניח חלק והי' מושיט ידו לכתוב להלאה חשוב פונה דרך שמאל וא"כ שפיר פתיבת תוה"ק חשוב פונה דרך ימין דוקא כי הימין והשמאל יש לחשוב נגד מה שנשאר חלק בהשורה ומה שרצו לדמות לזה מהקפת המזבח אינו דומה כלל דהתם אין הד' קרנות בשורה א' והקרן שלא בא לידו כלל אינו בחשבון כלל ובמה שלפניו באמת מקדים הצד שלצד ימינו וכמש"ל וא"כ ממילא הכא שכל השורה לפניו ראוי לו להקדים הימני יותר ימני ואח"כ מהנשאר חלק ג"כ עד"ז מקדים הימין וכל הימני יותר ימין מוקדם יותר לכתיבה ועד"ז בנרות דחנופה שוב ראיתי בתשו' הרשב"א סי' שפ"ח מבואר דיש גירסא בש"ס כפרש"י דאוקימנא פלוגתא דר' עקיבא ור' יוסי הגלילי בפתיחה אי בדרום אי בצפון וגירסת התו"י היא כגירסת ש"ס שלנו דאין זה ענין לפלוגתא הנ"ל ותרנונייהו ס"ל כת"ק דר' יוסי דפתיחה בדרום ומדברי התו"י נראה דגם לרש"י לא היה גירסא אחרת כלל ולא פהרשב"א ע"ש אף לכאורה לגירסא דהרשב"א עכ"פ בטלה הראיה מהתוס' ישנים דהא לגירסא זו אין הכרח כלל לדינם שאם מושיט ידו לקרן דרומית ה"ל פונה דרך שמאל דיש לומר דלעולם נק' פונה דרך ימין והא דמתחיל מקרן מזרחית צפונית משום דאין מעבירין על המצות דבקרן צפונית פגע תחלה דפתיחה בצפון מיהו אפילו לגירסא זו יתבאר לקמן סעיף ד' מסברא כדברי התו"י שיש להקדים הקרן שלצד ימינו שהוא מזרחית צפונית וגם ראיה לזה מהירושלמי ועוד דהא אנו נדאי קי"ל כת"ק דרבי יוסי דשתי פרוכות היו והחיצונה פרוכה מן הדרום וגם קי"ל דמתחיל מקרן מזרחית צפונית פסתם מתניתין כמ"ש בתשובת הרשב"א שם וא"כ עכצ"ל הטעם כדברי התו"י.

והרשב"א נדחק שם בזה אבל להתו"י א"ש: קיצור ממ"ש בתו"י אם יושיט ידו לקרן דרומית זהו דרך שמאל יש ראיה ברורה לדעת הט"ז הל' חנופה סי' תרע"ו תדליק הימני ימיני שלה כמו ששם המזה מה"ט מתחיל על קרן מזרחית צפונית ולא דמי להקפת מזבח החיצון דנקרא דרך ימין מה שמהלך לצד הרום של רגל ימינו ולא לצד רום של רגל שמאלו הרי אף שזה ההילוף הוא משמאל לימין חשוב פונה דרך ימין.

דהכא גבי נר חנופה וגבי פתיבה וגבי מתנות מזבח הפנימי שאני דמוכרח להתחיל לצד ימינו מטענת הט"ז דצריך להקדים הימין גם בהתחלה משא"כ התם גבי הילוף מזבח החיצון מקדים באמת הכל הימין כשמהלך מצד שמאל לצד ימין ומהלך ג"כ דרך פניו ומהר"מ במרדכי פרק במה מדליקין סי' רס"ח דבריו הם נגד התו"י הנ"ל ולכאורה יש ליישב טעמו דמהר"מ דמחלק בין גרות חנופה להזאת מזבח הפנימי דהכא אף שהתחלה היא דרך שמאל לדברי התו"י מ"מ אח"כ בכל הנרות פונה הפל לימין משא"כ אם יתחיל בימין פונה אח"כ לשמאל.

ול"ד להא דהתו"י שם דגם מההתחלה ואילך פונה הפל לזמין. מיהו י"ל דזה אינו שי"ל שלדברי התו"י אפי' גם בנתר הנרות לא נק' פונה לזמין כ"א לשמאל שיקרי מקדים נר שמאלי על נר ימיני וזה נקרא להתו"י דרף שמאל ולא דמי למה שבהזאת מזה"פ מקדים קרן מזרחית צפונית לקרן צפונית מערבית וחשוב דרף זמין דהתם עדיין לא הגיע ימינו לקרן צפונית מערבית ימינו נגד קרן מזרחית צפונית אבל בנדון דמהר"מ שפל הנרות עומדים בשורה אחת לכן אם מקדים השמאלי אין זה דרף זמין.

ובהא א"ש מה שתמה בתשו' מהרי"ל על כתיבת תוה"ק מזמין לשמאל דלפמ"ש אין זה נקרא פלל פונין לשמאל כ"א נהפוך הוא שמקדים הזמין לשמאל ועל"ק ס"ד ולעיל ס"ב ויש גירסא אחת שלפ"ז בטלה הראיה של התו"י שפשיטתחיל בנר השמאלי יהי' נקרא דרף שמאל.

מיהו לפי מה דקי"ל כת"ק דשתי פרוכות היו עכצ"ל בדברי התו"י גם מסבא נראים דבריהם פדלקמן ס"ד: ג וגרסינו תו בגמרא (דנ"ט א') ואיבעית אימא אי סבירא לן (דהקפה במנבח הפנימי ברגל היא פהקפה דחיצון) הקפה ברגל דכולי עלמא לא פליגי דילפינו פנים מחוץ (לענן זמין אלא ס"ל להני תנאי דהקפה ביז ובמקומו עומד ומחטא לכל הקרנות לפי שאין צריך להקיף ברגל שיהי' כולו אינו אלא אמה על אמה) והכא בהא קא מיפלגי מר סבר הקפה ביז (פלומר ולא אמרינו כל פינות שאמה פונה לא יהו אלא דרף זמין אלא בהקפה דרגל אבל כשהוא עומד במקומו רק מקיף ביזו אין צריך להפנות לזמין פר"ח בא"ח ססי' תרע"ו והחמד משה שם ור"ל אלא אי בעי הכי עביד ואי בעי הכי עביד.

והא דס"ל לרע"ק דמקיף דנקא דרף שמאל היינו משום דמדינא בההוא קרן דפגע ברישא כו' פמו לאוקימתא דלא יליף פנים מחוץ אלא דנד מתירוף הראשון דס"ל אם הקפה ברגל גם לרע"ק הי' לו לפנות דרף זמין דילפינו פנים מחוץ ע"כ תירץ דרע"ק דס"ל (הקפה ביז) ומר סבר היינו ר' יוסי הגלילי) הקפה ברגל וגם מאוקימתא זו מוכח מ"ש לעיל אות א' דאי בעינו הקפה דרף זמין אף דהנה מתאחר עי"ז להזות על הקרן דאיחייב למיתן ברישא לית לן בה: (קיצור מאוקימתא זו מוכח הקפה ביז אין שייך כל פינות שאמה פונה לזמין ולפ"ז נדאי יכול להתחיל בנר ימיני פדעת הט"ז אף את"ל כמהר"מ דזה נקרא פונין לשמאל דמה בכך הא בהדלקה ביז אין שייך חייב לפנות לזמין וכ"ש דלדעת הט"ז והלבוש נקרא זה דרף זמין וכ"ד התו"י ומ"מ מאן דעביד כמהר"מ נמי שרי אף דלהתו"י נק' זה דרף שמאל פון דלא ילפינו יד מרגל) ואיבעית אימא דכולי עלמא הקפה ביז והכא בהא קא מיפלגי מ"ס (הינו ר' יוסי הגלילי) ילפינו יד מרגל ומר סבר היינו ר' עקיבא) לא ילפינו וסבר ר' יוסי הגלילי הקפה ביז והא מדקתני סיפא ר' אליעזר אומר במקומו הי' עומד ומחטא מכלל דת"ק (לא שני ליה בין הקפת פנימית לחיצון אלא שניהם ברגל ות"ק דמתניתין ר' יוסי הגלילי היא דהא פנותיה קאמר בבבביתא) לא ס"ל אלא מחנורתא מר סבר הקפה ביז ומר סבר הקפה ברגל: (קיצור).

ולפי האוקימתא זו פון דקי"ל כריוה"ג ילפינו יד מרגל וא"כ גם ביז צריך להקיף דרף זמין פמו ברגל וא"כ נשאר פלונגתא דהתו"י עם מהר"ם) ואיבעית אימא בהא קא מפלגי

כו' וע"ש דגם להך ואיבע"א מר סבר הקפה ביז ומר סבר הקפה ברגל משמע דקי"ל
כהך תירוץא ולפ"ז פשמיקיף ביז אין צריף להקריף דרף ימין: (קיצור).

ולפי אוקימתא זו ג"כ טעמא דריוה"ג משום דהקפה ברגל עינין רש"י ד"ה פסביב משמע
הא הקפה ביז א"צ להפנות דרף ימין) ועפ"ז השיגו החמד משה ססי' תרע"ו על מהרי"ל
בדיני חנוכה ובתשו' סי' מ' דו"ל והתחיל בהדלקתו בצד שמאל והי' פונה ומסיים בצד
ימין לקיים כל פירות שאפתה פונה לא יהא אלא דרף ימין ואמר שהקשה עליו דודו
מוהר"ר יעקב גיילהוזין מנין דין זה דהא דאמר בגמ' כל פירות כו' נאמר על שעשה
המצנה דרף הילוכו פגון כו' ובא לו לקרן דרומית מזרחית מזרחית צפונית כו' אבל
העומד במקומו ועושה מצנה מנלן דיפנה לימין ואמר דתיגרז ג"כ מעבודת כה"ג במס'
יומא ס"פ הוציאו לו דאשכחן בעמד במקומו ונרק דרף ימינו עכ"ל ובתשו' רסי' מ' כתב
ונ"ל וזה ימים רבים שאחד מן המורים תמה על זה אם יצטרף לפנות לימין פניו שעומד
על עמדו והבאתי לו דהיא דהוציאו לו פלוגתא דרע"ק ור"א וריה"ג אמתן דם קרנות
מזבח הזהב ביוהכ"פ דלמקצת לישנא דהתם בגמרא פליגא בהקפה ביז אי שמיה הקפה
ע"ש ותמצא מבואר בכמה לישני עכ"ל ואחריו גמשה הפר"ח ססי' תרע"ו שפי' דבני
אויסטרייף דמתחילין להדליק הנרות דחנוכה מצד ימין ס"ל כהך שינויאי דמר סבר
הקפה ביז ומר סבר הקפה ברגל ואנן ס"ל פאינד שינויאי דאיכא התם ולהנה שינויאי
לעולם ילפינן יד מרגל עכ"ל משמע מדבריהם דכמה שינויי שם ס"ל כן.

ודבריהם תמוהים דרק לחד שינויאי אמרינן כן אבל לכל שלשה שינויי האחרים לכו"ע
לא ילפינן יד מרגל דלשינויאי קמא דפליגי אי ילפינן פנים מחוץ מיירי הפל בהקפה
ברגל ולשינויאי דמ"ס הקפה ביז ומ"ס הקפה ברגל מבואר דלא ילפינן יד מרגל וכן לפי
האיבעית אימא האחרון מר סבר סביב כו' ג"כ בהא פליגי אם הקפה ביז או ברגל
כמש"ש תניא ר' ישמעאל כו' זה אומר בידי הקפתי כו' זה נותן טעם כו' ע"ש.

ורק לחד שינויאי אמרינן דר' יוסי הגלילי ס"ל דילפינן יד מרגל נהרי על תירוץ זה הקשו
בגמרא שם ודחו אותו והעלו אלא מחנורתא מ"ס הקפה ביז ומ"ס הקפה ברגל. א"כ
משמע דנשאר המסקנא דהעומד במקומו ועושה מצנה ומקיף ביזו א"צ להפנות דרף
ימין וכדברי דודו מהרי"ל רק שהחמד משה כ' אח"כ דהא דלא בעינן שיפנה לימין
פשעומד במקומו זהו מההוא טעמא דמדינא בההוא דפגע ברישא כו' אבל בשאר מצות
דלא שייך האי טעמא אפילו פשעומד במקומו צריף לפנות לימין עכ"ל ואין דבריו נראים
פלל דההוא טעמא לא נאמר רק על מה שרע"ק מצריף דנקא לפנות לשמאל הא היכא
דלא שייך האי טעמא אי בעי הכי עביד ואי בעי הכי עביד וכנ"ל: (קיצור).

לפי ב' תירוצים האחרונים ברור דבהקפה ביז א"צ פונין לימין וכן י"ל גם לתירוץ
הראשון רק לתירוץ הב' ילפינן יד מרגל ותירוץ זה נדחה בגמרא א"כ משמע להלכה
בהקפה ביז א"צ פונין לימין כ"א להפך שיתחיל בימין ומ"ש הח"מ ע"ז אינו מוכרח
(פלל).

ומה שי"ל בשוב דעת מהרי"ל הוא דמרבני אליעזר דמתניתין מוכח כן דהא ר"א ס"ל
דבמקומו הנה עומד ומחטא ומקיף ביז ואעפ"כ משמע דמודה לת"ק דמתניתין בסדר
המתן דם בקרנות דמתחיל בקרן מזרחית צפונית צפונית מערבית כו' א"כ מוכרח דס"ל

דילפינו יד מרגל להפנאה דרף ימין אלא דא"כ ה"ל פלוגתא דר' אליעזר ורע"ק דהא רע"ק ס"ל דלא ילפינו יד מרגל פנ"ל ור"א ורע"ק הלכה כרע"ק וי"ל דשאני הכא דבלאו הכי נדאי אין הלכה כרע"ק פאן דס"ל שמתחיל בקרן דרומית מזרחית ומקיף לשמאל ולא קי"ל פן א"כ י"ל דגם בהא לא קנימא לן פנותיה אלא דילפינו יד מרגל ועוד דהא חד כה"ג שנסתמייר ממקדש ראשון ס"ל כר"א דבמקומו הי' עומד ומחטא אלא דבגמ' דידן משמע לכאורה דהוא ס"ל ג"כ בסדר הקרנות כרע"ק וא"כ אפשר ר"א ג"כ ס"ל כרע"ק.

ובירושלמי אהו מתניתין משמע דכה"ג ההוא ס"ל רק כר"א ולא קאי על דברי רע"ק פלל. ועיין בתוס' ישנים ד"ה שני פהנים גדולים: (קיצור לר"א שבמשנה משמע דילפינו יד מרגל מיהו פיון רע"ק ס"ל לא ילפינו יד מרגל וגם הת"ק משמע בגמרא דלא פליג עליה בזה א"כ י"ל דקי"ל פנותיהו בזה נגד ר"א וכיון דגם לר"א י"ל דהנוהג כהט"ז חשוב דרף ימין א"כ י"ל דנכון פדעת הט"ז והלבוש והתו"י): ד עוד השיג החמד משה שם דהא עכ"פ מוכח מסוגיא זו דאם עושה כזה שמתחיל בצד שמאל ומסיים בצד ימין לא הוה פונה לימין מדפריף לרע"ק וכי לית ליה הא דרמי בר יחזקאל כל פינות כו' ובהפך שמתחיל מצד ימין ומסיים לצד שמאל כמו לר' יוסי הגלילי דמתחיל בקרן מזרחית צפונית שהוא ימינו ומסיים בקרן דרומית מזרחית שהיא לשמאלו חשוב פונה לימין א"כ מוכח כמ"ש תה"ד בשם בגי אוסטרין דכשמדליק פדריף שאנו בני ברית כותבין חשוב פונה לימין וכן הוכיח מסוגיא זו בתשו' פנים מאירות ח"א ססי' צ"ח ונדברי המ"א סי' תרע"ו סק"ה צע"ג ואפשר לדחות דמשם אין ראי' כ"כ להפך דהתם הארבעה קרנות הם בארבעה זוויות א"כ הקפה זו דיד אפשר להקיף ג"כ ברגל וברגל אלו הנה מקיף כה"ג משמאל לימין בהילוף ממזרחית דרומית למערבית דרומית מערבית צפונית צפונית מזרחית ה"ל נדאי פונה לשמאל שהרי הולך ברגליו מימין לשמאל וא"כ פשעומד במקומו ומקיף בי"ד כה"ג חשוב פונה דרף שמאל אבל פשרק שורה א' לפניו בקו ישר ושנה כמו שתי הקרנות דמזרחית צפונית ומזרחית דרומית לבד אין הכרח מהגמרא לומר דאם מתחיל בשמאל היינו בקרן מזרחית דרומית ואח"כ נותן על קרן מזרחית צפונית יהי' חשוב פונה לשמאל דאדרבה י"ל שזהו חשוב פונה לימין שהרי אם הנה הולך ברגלו מקרן מזרחית דרומית לקרן מזרחית צפונית נקרא פונה לימין כמ"ש במשנה פ' איזהו מקומן ובא לו לקרן דרומית מזרחית צפונית א"כ אף כשא"צ לילך ברגליו וכבר עומד במקומו במזרח בין שתי הקרנות דמזבז הפנימי ופניו למערב הנה מקום לומר דכשמתחיל בקרן מזרחית דרומית ואח"כ נותן על קרן מזרחית צפונית נמי נקרא פונה לימין והא דמתחיל בקרן מזרחית צפונית זהו כדפרש"י משום דס"ל שיש צא דרף הצפון ואין מעבירין על המצות וכמ"ל אות א'.

והוא פגירסת הספרים שגורסים פן בש"ס וא"כ י"ל דאדרבה מגירסא זו מוכח פדעת מהר"מ וסייעתו דלהכי הוצרך לומר דס"ל לר' יוסי הגלילי דפתחא בצפון דאל"כ יתחיל מקרן מזרחית דרומית ומ"מ גם כשמתחיל מקרן מזרחית צפונית חשוב פונה לימין פיון דנותן אח"כ על קרן צפונית מערבית ולא על קרן דרומית מזרחית ולפ"ז אם הגרות דחננכה מונחים כעין חצי גורן עגולה כזה דשייף קצת הליכה ברגל א"כ גם כשאנו הולך רק מקיף בי"ד צריף לכ"ע להתחיל מימין ולילך מהימין אל השמאל כמו בסדר

הזאת לסתם מתניתין ור' יוסי הגלילי וא"כ דוחק הוא לחלק דבשביל שמונחים ביושר
יתחיל מהשמאל: (קיצור).

מה שהקשה הח"מ על מהר"מ והמג"א דהא עכ"פ מוכח מסוגיא זו דאם עושה פנה
שמתחיל בצד שמאל ומסיים לצד ימין לא הנה פונה לימין יש לדחות דשאני התם דמיירי
במקיף ברגל וגם אם איירי במקיף ביד פינו דאפשר להקיף ברגל לכן גם כשעומד
במקומו ומקיף ביד י"ל חשוב כמקיף ברגל וה"ל פונה לשמאל משא"כ בנרות דחננקה
שפולם עומדים בשורה אחת הוא להפך.

דברגל כה"ג הנה חשוב פונה לימין לכן ה"ה כששקיף ביד וכ"מ בהגירסא של הרשב"א):
אף מלבד שזהו דוחק לומר דאם מתחיל מקרן מזרחית צפונית חשוב פונה לימין וגם אם
מתחיל מקרן מזרחית דרומית חשוב פונה לימין אף עוד זאת הרי התוס' ישנים פתבו פן
בפירוש דאם יושיט ידו לקרן מזרחית דרומית תחלה ואח"כ לקרן מזרחית צפונית ה"ל
פונה לשמאל הרי מוכרח דס"ל כמ"ש החמ"ד משה והפמ"א דגם בשורה אחת כשמתחיל
בשמאל ומסיים בימין חשוב פונה לשמאלו מיהו היינו כשעומד במזרח ופניו למערב
והנה מלבד שהתו"י הכריחו דבריהם בכמה הכרחיות עצומות (וגם לגירסת הספרים
שהזכיר הרשב"א ולפרש"י י"ל דאין מוכרח להפך דהא שהוכרחו לומר דלר' יוסי
הגלילי פתחא בצפון זהו משום דס"ל דלא בעינן שיצא ויעמוד במזרחו של מזבח וכנ"ל
סוף אות א').

אף לפענ"ד יש להם להתו"י ראיה ברורה מהירושלמי במקומה דאמר ויתחיל בקרן
מזרחית דרומית אמר ר' היקלא ימנית אין זו ימנית והיינו כמ"ש התו"י שאם יושיט ידו
לקרן מזרחית צפונית ה"ל דרף ימין אבל אם יושיט ידו לקרן מזרחית דרומית זהו דרף
שמאל והלח"מ פ"ה מהל' מעה"ק הי"ד דנתק בפ"ה הירושל' ולפע"ד דברי הירושל' הם
(מ"ש) [[ממש כתו"י אלא שהלח"מ לא ראה דברי התו"י ה"ל: (קיצור).

מ"מ התו"י יש להם ראיה מהירושלמי דכה"ג חשוב דרף שמאל ומה שכתבתי דאילו
הנה מקיף ברגל חשוב פונה לימין וא"כ גם ביד פן יש לדחות דעד כאן לא שמענו דברגל
כה"ג חשוב פונה לימין גבי קרנות מזבח החיצון אלא כשעומד ברגליו בצד קרן דרומית
מזרחית אז מה שיצטרף לילף לקרן מזרחית צפונית חשוב פונה לימין לא כן אם הנה
עומד בצד קרן מזרחית צפונית אם ילף ברגלו להתחיל מקרן מזרחית דרומית חשוב
נדאי פונה לשמאל ואפילו לא הנה עומד בצד קרן מזרחית צפונית כ"א עבר איזו אמות
מקרן מזרחית דרומית לצד קרן מזרחית צפונית אז אם הנה חוזר ומתחיל מקרן מזרחית
דרומית ה"ל פונה לשמאל ממש.

וא"כ גבי נרות דחננקה שפולם עומדים בשורה אחת אם ילף מעט ברגלו לצד גר השמאלי
חשוב פונה לשמאל ואם ילף מעט לצד גר הימיני חשוב פונה לימין א"כ ה"ה כשאינו
הולך כ"א עומד במקומו ומדליק ביד יש לו להתחיל מגר הימיני דזהו דרף ימין): ה אף
לפע"ד נראה דאפילו נאמר דלגירסת הספרים שהזכיר הרשב"א ולפ"י רש"י אין מוכרח
פלל הדין שכתבו התו"י דכשמושיט ידו לקרן דרומית זהו דרף שמאל ור"ל שצאמר

דענגן זה ר"ל בשורה אחת שלפניו אם מתחיל בימין ומסיים בשמאל או מתחיל בשמאל ומסיים בימין אין זה ענגן לדין כל פינות כו' כיון דכאן אין שנייה כלל פינה דהיינו הקפה ברגל מאחר שא"צ לילה כלל ונהרי בלא"ה העיקר דלא ילפינו יד מרגל אף אם מקיף בינו במקום שצריף לילה כמו בארבעה הקרנות דמזבח הפנימי דשנייה בהן הליכה עכ"פ שנהרי קי"ל דמקיף ברגל ואפ"ה אילו הנה מקיף ביד לא ילפינו יד מרגל משום דפינות דוקא פתיב דהיינו הליכה ברגל כמ"ש ופנית בבקר והלכת דברים ט"ז ז וכן פנו לכם צפונה שם ב' ג' ועיין בתוס' פ"ק דיומא (ד"י"ז ע"ב) ד"ה והאמר שמשם ראיה ג"כ דקי"ל דלא ילפינו יד מרגל ולכן אף למ"ד דילפינו יד מרגל היינו עכ"פ במקום ששנייה הליכה ברגל אבל בנד"ז כשעומד מול בין שתי הקרנות דלא שנייה ענגן הליכה ברגל כלל י"ל דמאיזו שיתחיל לא חשוב פונה לשמאל דאין ענגן כלל לפנה אעפ"כ נראה דשנייה ענגן דין הקדמה והוא דלעולם צריף להקדים ימין על שמאל.

כדאיחא בשבת פרק במה אשה (דס"א ע"א) לענגן מנעלים כשהוא נועל נועל את של ימין תחלה ואח"כ נועל את של שמאל וכן פשרוחץ א"ע רוחץ של ימין תחלה וכמ"ש בש"ע סי' ב' ס"ד ובסי' ד' ס"י וכן ענגן איטר רגל היינו שמקדים רגל השמאל.

אף אם פונה לימין וה"ל רק ענגן קדימת השמאל לא פונה לשמאל וה"ט דכתב שלנו שכותבין מימין לשמאל דכיון דכל הקלף לפניו ואין שנייה כלל ענגן פינה לכן מקדימין הימין תחילה ואחר שכתב אות א' מקדימין עוד הנשאך יותר ימיני (ואפשר דמה"ט מוכרח עוד לרש"י לומר דלר' יוסי הגלילי פתחא בצפון דאל"כ אף אם נאמר שצריף שיצא ויעמוד במזרחו של מזבח ה"ל להתחיל מקרן דרומית מזרחית אף דהוא לשמאלו כיון דאין כאן דין פנה דרף ימין רק דין להקדים הימין ע"ז דין דאין מעבירין על המצות קרן דרומית מזרחית חמור טפי) ולפ"ז אפילו לגירסא שהזכיר הרשב"א ולפרש"י מ"מ כיון דכשהגרות כולן נוכח פניו אין שנייה כלל ענגן פונה כלל א"כ ראוי וצריף להקדים הימין יותר פנ"ל וכן בהנשארים כל הימני יותר מוקדם להדלקה א"כ ראוי להדליק מימין לשמאל כדרך שאנו בני ברית כותבין וכ"ש להתוס' ישנים דלדידהו משמע דכאן גמי שנייה ענגן פונה למ"ד דיליף יד מרגל וכשמתחיל בשמאל חשוב פונה דרף שמאל וכמשנ"ל לעיל אות ב' באריכות ודבריהם עיקר לקיים שתי המשניות דהחיצונה פרופה מן הדרום ושמתחיל מקרן מזרחית צפונית כו' פנ"ל דא"כ מעבירין על מצות נתינת קרן דרומית מזרחית ומאחר נתינתו עד לבסוף משום כדי שיפנה דרף ימין דלפ"ז עכצ"ל דהוא חיוב גמור עיין שבת (דס"א א') וקטר ונהדר כו' ולכן העיקר בנ"ח פדעת הלבוש והט"ז דבכה"ג דוקא ה"ל פונה דרף ימין כמ"ש התה"ד בשם בני אוסטרליה וכ"פ ג"כ בסידור של החוות דעת בדיני גר חנופה ומ"מ גם מאן דעבד כמהר"ם והש"ע לא משתבש כיון דהעיקר דלא ילפינו יד מרגל וכיון שכן לא איכפת לן במה שהוא דרף שמאל: קיצור שי"ל דענגן זה שהגרות בשורה אחת אין שנייה לענגן פונה דרף ימין כיון דכאן א"צ לילה כלל ומ"מ שנייה לענגן שצריף להקדים הימין בפרק במה אשה (דס"א ע"א): לענגן לבישת מנעלים ולענגן נט"י ולענגן איטר רגל וכן סדר פתיבת כתב אשורי ובסת"מ.

לכן גם בגרות דחנופה יש להקדים הימין יותר ימיני וכן מסיק הפמ"א ח"א ססי' צ"ח דמה שמושה יד ימינו אצלו כדרך פתיבה חשוב פונה לימין ולדין חשוב מקדים ימין על

שזמאל ומ"מ גם מאן דעבד פמהר"ם והש"ע לא משתבש פניו העיקר דלא ילפינו יד מרגל ואין שייך בזה פונה דרף ימין רק אפ"ל דמ"מ אינו מקדים הימין ואנו ילפינו שצריך להקדים ימין פנ"ל ולכאורה יש להקשות על מ"ש מהא דאיתא פ"ק במה מדליקין (דכ"ב ע"ב) לעגנו הדלקת המנורה מנר הששי תרגמא רב פפא בפתילות ארנפות ופרש"י פל הפתילות יוצאות חוץ לגרונתיהם עד שמגיעות זו לזו ומדליק ממנה הסמוכה לה והשאר זו מזו עכ"ל ולפ"ז תמצא שהולך ומדליק משמאל לימין דהרי הנרות מונחים מזרח ומערב היינו שלשה קנים במזרח והשלשה במערב והנה שנינו ספ"ג דתמיד ואכן היתה לפני המנורה ובה שלש מעלות שעליה הפכה עומד ומטיב את הנרות.

וא"כ פשעומד על האבן ופניו נוכח המנורה הרי הנר הששי הוא בשמאלו ושאר החמשה נרות הם לימינו נגד הנר הששי א"כ פשמדליק מהנר הששי את החמישי ומהחמישי את הרביעי כו' הולך הפל משמאל לימין וזה ממש פדעת מהר"ם בהדלקת נרות דתנופה ונהרי לדברי התו"י דיומא נק' זה פונה לשמאל מיהו יש לתרץ בכמה טעמים.

הא' משום דהתם אי אפשר בעגין אחר מאחר דאי אפשר כ"א להדליק מנר לנר א"כ א"א פלל בעגין אחר ותו מאחר דבאמת מדינא העיקר דכשמקיף בידו לא ילפינו יד מרגל וכנ"ל וא"כ פניו דהתם מוכרח פן להדליק מנר לנר אין שום חשש לכן אף לפרש"י שם דהטעם משום דאין מעבירין על המצות.

ונהרי י"ל דטעם דכל פינות שקול ג"כ פנה עיין לח"מ פ"ה מהל' מעה"ק הי"ד מיהו פניו באמת מדינא לא שייך הקא כ"כ דינא דכל פינות ע"כ ודאי אין מעבירין כו' ועוד דלמסקנא י"ל דלא קי"ל הא דבפתילות ארנפות דאפ"ל בקינסא שרי עיין תוס' שם סד"ה מאי הנה עלה וכ"ד סה"ת וסמ"ג והגמ"י ונהראב"ד סוף ה' תנופה ועיין בגמרא פ"ג דיומא (דל"ג ע"ב) לעגנו הטבת הנרות פניו דאתחיל בהו עביד רובא ונעביד שית אמר קרא כו' משמע קצת דמתחיל מימין היינו מתחלת הנרות שלצד מערב ומטיב והולך עד שמטיב חמש נרות ומפסיק ולכך פריה ונעביד גם הששי כו' והנה אף שהרמב"ם והרמב"ן אוסרים בקינסא אפשר גם לדבריהם אין מוכרח דמדליק משמאל לימין ש"ל פתילה דנר הראשון היתה ארנפה כ"כ עד שמגיע לנר הששי ומדליק אותה תחלה ועיין בהרמב"ם פ"ה מהל' תמידין הלכה י"ד אפ"ל שמושכה מן הנר ומדליקה וחוזר ומתזירה: קיצור.

מהגמרא פ"ב דשבת (דכ"ב ע"ב) משמע בין הערבים מדליק החמש נרות כדרך שפסק מהר"ם והש"ע גבי נרות תנופה וי"ל שאני התם דאי אפשר בעגין אחר. גם י"ל לפי המסקנא א"צ לזה וגבי הטבת הנרות משמע דמתחיל בנר היותר מיני והולך ומטיב מימין לשמאל כדרך שכתב הלבוש והט"ז גבי נרות דתנופה אחר זמן נדפס תשו' חתם סופר ובחלק או"ח סי' קפ"ז ופי' דמ"ש לא יליף יד מרגל היינו דביד אם עושה כרע"ק חשוב פונה לימינו ולמ"ד יליף יד מרגל היינו שאע"ג שביד כה"ג פשעושה כמו שמקיף ברגלו חשוב פונה לשמאל עכ"ז צריך לעשות פן משום דילפינו יד מרגל וכל דבריו אלה במחכ"ת אינם אמת פלל וגם הלשון ילפינו יד מרגל או לא ילפינו יד מרגל היינו כמו ילפינו פנים מחוץ או לא ילפינו דהפירוש אם בפנים ג"כ צ"ל כל פינות שאמה פונה לא יהו אלא דרף ימין או לא נכף עד"ז הפירוש אם ילפינו יד מרגל שביד ג"כ צריך להיות

פונה דרף ימין או שביד א"צ לזה ולא כמו שפירש הוא ו"ל דביד ההקפה לימין הוא הפך מברגל ואם כדבריו אף אם ילפינו יד מרגל שצ"ל פונה לימין הלא ביד פשפונה משמאל לימין חשוב פונה לימין ולומר דילפינו יד מרגל דאע"פ שביד חשוב כה"ג פונה דרף שמאל עכ"ז פינו ברגל חשוב כה"ג דרף ימין צריף לעשות גם ביד פן לפנות דרף שמאל משום דברגל חשוב כה"ג פונה דרף ימין כ"ז הוא פירוש שאינו מתקבל כלל וכלל.

וניכר שכתב זה בימי חנרפו. כי כתבו שנת תק"ס ויש בספרו תשובות משנת תקצ"ח גם אשתמיטתיה התוספות ישנים שכתבו להדיא הפך פל דבריו: סימן סח שאלה שבת שחל להיות בתנופה אם המפטיר בנשיאים קורא הנשיאים דב' ימים כמו שנוהגים לקרות בשאר ימות תנופה מיום ב' ואילף דהיינו ביום שני קורי' נשיא השני והשלישי וביום השלישי קורים נשיא הג' והד' ויקראו פן בשבת ג"כ ב' הנשיאים לחד גברא דהיינו מפטיר או יקרא רק נשיא א' דיום ההוא לבד: תשובה יקראו רק נשיא א' לבד.

דקא בלאה"נ דעת הרמב"ם והטור דאין קורין רק נשיא א' של אותו היום ביום ב' נשיא השני וביום ג' נשיא הג' אלא דאנו נהיגין כמ"ש בהגמ"י לקרות נשיא דמחר להשלישי והיינו דוקא פשצריכים לקרות שלישי דאז יש לומר דעדיף לקרות דבר חדש שלא קראו היום עדיין מלחזור ולקרות מה שכבר קראו היום דאין עושין פן אלא במקום דלא אפשר כדאי' בש"ע ססי' קל"ז אבל אין הטעם משום ספיקא דיומא דלא שייף לומר הכי גבי תנופה כמ"ש בלבוש סי' תרפ"ד ע"ש הטעם) משא"כ בשבת דא"צ לקרות של תנופה רק לאחד דהיינו המפטיר נדאי דא"צ לקרות רק פ' דיומא לבד דהיינו ביום ב' נשיא הב' וביום ג' הג' כו' וכן בר"ח שבתנופה קורים להרביעי רק נשיא א' לבד של אותו היום דהיינו יום הששי ואם ר"ח טבת ב' ימים קורים ביום ב' דר"ח שהוא ז' בתנופה נשיא הז' לבד וחד טעמא הוא עם שבת וכן מצאתי מפורש במהרי"ל (דנ"ה ע"ב) שפסק פן גבי ר"ח לקרות להד' ביום הששי לבד וממילא דה"ה במפטיר דשבת והטעם פשוט כנ"ל: